# ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΜΟΝΑΣΤΟΥ ΚΑΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΤΟΥ ΒΛΕΜΜΙΔΟΥ

# ΕΠΙΤΟΜΗ ΛΟΓΙΚΗΣ

ξυγγραφεῖσα

ΙΩΑΝΝΗ ΔΟΥΚΙΤΕ ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΕΙ ΤΩ ΒΑΤΑΤΖΗ

Περίπυ τὸ ασλβ ἔτος τὸ Σωτήριον. Κατὰ δὲ τὸ αχε ἐν Αὐγύστῃ τῶν Βινδελικῶν τυπωθεῖσα.

Ἤδη δὲ

Τύποις Δεύτερον ἐκδοθεῖσα, μετὰ τῆς ἐπιτόμυ αὐτῦ ΦΥΣΙΚΗΣ. Ἐφεξῆς δὲ, ὅ,τε περὶ ΣΩΜΑΤΟΣ τῦ αὐτῦ καὶ περὶ ΨΥΧΗΣ ἐκλέθειται Λόγος. Μεθ' ὃς ὁ περὶ τῆς αὐτῆς Ὑποθέσεως τῆς ΨΥΧΗΣ, ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ τε τῦ Μηδείας, καὶ ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ τῦ Σχολαρίυ. καὶ Τελευταῖον, ὅ,τε περὶ ΠΙΣΤΕΩΣ καὶ ἈΡΕΤΗΣ καὶ ἈΣΚΗΣΕΩΣ τῦ αὐτῦ ΒΛΕΜΜΙΔΟΥ, Προηγυμένης τύτων τῆς καθολικωτέρας αὐτῦ ἘΠΙΣΤΟΛΗΣ.

Ἐκ δίδοται δὲ Φιλοτίμῳ πάντα Δαπάνῃ, τῦ Χριστιανικωτάτυ ἐν Πραγματευταῖς

ΚΥΡΙΟΥ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΙΤΟΥ ΤΟΥ ΧΑΤΖΗ ΝΙΚΟΥ.

Ἐν Λειψίᾳ τῆς Σαξονίας.
Ἐν τῇ Τυπογραφίᾳ τῦ Βρειτκόπφ.
Ἔτει ᾳψπδ'.

# ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΒΛΕΜΜΙΔΟΥ

Εἰσαγωγικῆς Ἐπιτομῆς

Βιβλίον Πρῶτον,

## Περὶ Λογικῆς.

## Πίναξ τῶν Κεφαλαίων.


ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ Ὅρου· Σελὶδ. 2

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ Διαιρέσεως. 8

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ Πείρας, Ἐμπειρίας, Τέχνης· ἐν ᾧ καὶ περὶ τῶν Δυνάμεων τῆς Ψυχῆς. 12

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Τίνες εἰσὶν οἱ τῆς Φιλοσοφίας Ὁρισμοί. 18

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Περὶ Ἐπινοίας. 21

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ϛ'.

Περὶ Αἱρέσεως· Τίς ἡ κατὰ Φιλοσοφίαν Αἵρεσις. 22

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Τίς ἡ τῆς Φιλοσοφίας Διαίρεσις. 23

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Περὶ Συνωνύμων, Ἑτερωνύμων, Ὁμωνύμωντε, καὶ Πολυωνύμων, καὶ Παρωνύμων. 27

Πίναξ τῶν Κεφαλαίων.


ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Περὶ τῶν πέντε Φωνῶν. 32

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'.

Περὶ Γένους, καὶ Εἴδους· ἐν ᾧ καὶ περὶ Σχέσεως. 37

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

Περὶ Γενῶν καὶ Εἰδῶν, ἐν ᾧ καὶ περὶ Ἀτόμων. 40

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Περὶ Διαφορᾶς καὶ Συμβεβηκότος. 44

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

Περὶ Ἰδίου· ἐν ᾧ καὶ περὶ Κοινοῦ. 49

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

Περὶ Κατηγοριῶν. 52

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'.

Ἔτι περὶ Κατηγοριῶν. 55

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙϚ'.

Περὶ τῶν Κατηγορουμένων· ἐν ᾧ καὶ περὶ τοῦ ἔν-τινι. 61

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'.

Περὶ Ἑνὸς, ταὐτοῦ, καὶ Ἑτέρου· ἐν ᾧ καὶ περὶ Ὑποσάσεως. 65

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'.

Περὶ Προτέρου, καὶ Ὑστέρου, καὶ Ἅμα. 68

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'.

Περὶ Οὐσίας. 71

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ'.

Ἔτι περὶ Οὐσίας. 75

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ'.

Περὶ Ποσοῦ· ἐν ᾧ καὶ περὶ Κινήσεως. 81


ΚΕΦΑ-

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ'.
Περὶ Ποιᾶ, καὶ Ποιότητος. 88

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ'.
Περὶ τῶν Πρός τι. 94

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ'.
Περὶ τᾶ Ποιεῖν, καὶ Πάσχειν, καὶ Ἔχειν. 99

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ'.
Περὶ τῶν Ἀντικειμένων. 103

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚϚ'.
Περὶ Ὀνόματος, καὶ Ῥήματος. 111

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ'.
Περὶ Λόγυ, καὶ Προτάσεων. 116

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΗ'.
Περὶ τῶν ἐν ταῖς Προτάσεσι θεωρυμένων Ὑλῶν, καὶ περὶ Προσδιορισμῶν. 122

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΘ'.
Περὶ Ἀπροσδιορίστων Προτάσεων. 129

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Λ'.
Περὶ Καταφάσεως, καὶ Ἀποφάσεως. 132

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΑ'.
Περὶ Συλλογισμᾶ, καὶ Ἀντιστροφῆς. 138

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΒ'.
Περὶ τῶν τριῶν Σχημάτων. 145

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΓ'.
Περὶ τᾶ Πρώτυ Σχήματος. 148

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΔ'.
Περὶ τᾶ Δευτέρυ Σχήματος, καὶ Τρίτυ. 152

## Πίναξ τῶν Κεφαλαίων.


### ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΕ'.

Περὶ τῆς τῦ Δευτέρυ καὶ Τρίτυ Σχήματος Ἀναγωγῆς εἰς τὸ Πρῶτον Σχῆμα, καὶ περὶ τῆς εἰς Ἀδύνατον Ἀπαγωγῆς. 159

### ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛϚ'.

Περὶ τῶν Ὑποθετικῶν Συλλογισμῶν. 166

### ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΖ'.

Περὶ τῶν παρὰ τὴν λέξιν Σοφισμάτων. 170

### ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΗ'.

Περὶ τῶν ἐκτὸς τῆς λέξεως Σοφισμάτων. 173

### ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΘ'.

Περὶ Ἐλέγχυ, καὶ ὅτι πάντες οἱ Παραλογισμοὶ εἰς τὴν τῦ Ἐλέγχυ Ἄγνοιαν ἀνάγονται. 178

### ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Μ'.

Περὶ Προτάσεων καὶ Συλλογισμῶν. 181


Τέλος τῦ Κεφαλαιώδες Πίνακος.

Σημείωσαι δὲ, ὅτι ἐν τῷ τέλει τῆς Παρούσης Ἐπιτομῆς εὑρηνται ἡμαρτημένοι ἀραβικοὶ Ἀριθμοὶ ἐν τῷ τῶν Ὑποθέσεων Πίνακι οὕδε· εἰς τὸ, Ἀποδεικτικὴ Ἐπιστήμη, ἐν τῷ Α'. 247. ἀντὶ 147. καὶ εἰς τὸ, διὰ τί τέλειον τὸ πρῶτον Σχῆμα· ἐν τῷ Σ'. 1. 60. ἀντὶ 160.

Ἔτι καὶ Συλλαβὴ ἡμαρτημένη εὑρηται μὴ ἐν τοῖς σφάλμασι προσεθεῖσα· τυτ' ἔστι πρὸς χειμερινὸν, ἀντὶ πρὸς τὸν χειμερινόν. Σελίδι 166. στίχω κη.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΒΛΕΜΜΙΔΟΥ

# ΕΠΙΤΟΜΗΣ ΛΟΓΙΚΗΣ

## ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

Ἐπειδήπερ ἡ Λογικὴ Ἐπιστήμη πρὸς τὴν ἱερὰν Γραφὴν, καὶ πάντας τοὺς τῆς ἀληθείας λόγους ἐκ ὀλίγου φέρει τὸ χρήσιμον· δέον ἐκρίναμεν τοῖς τῦ λόγυ φοιτηταῖς τῦ ὄντος καὶ τῆς ἀληθείας Μύσαις, μικράς τινας ἐν ταύτῃ τῇ Λογικῇ λιπεῖν ἡμετέρας ὑπομνηματισμὰς· ἃς αἰτησαμένῳ Βασιλεῖ, νέοι ἔτι ὄντες καὶ πρὸς Φιλοσοφίαν εἰσαγωγικοὶ καὶ ἀνεπιστήμονες (ὁποῖοι καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ἐκ τῆς συντρόφυ ῥαθυμίας καὶ ὑπαρίας διεμείναμεν.) ἐκδεδώκαμεν, ἔτω προοιμιασάμενοι.

Βασιλείας καὶ Φιλοσοφίας πολὺ τὸ συγγενές τε καὶ ὁμοιότροπον. Καὶ γὰρ ἄμφω τὸ μεγαλεῖον τῆς Θεαρχίας ἐξεικονίζυσι, καὶ τὸν ἴσον προτίθενται σκοπὸν ἑαυταῖς· ἡ μὲν, τῶν Ἀξιῶν ὑπερέχυσα, καὶ ταῖς Ἀρχαῖς ἐπιτάττυσα· ἥδε, τῶν Τεχνῶν ἐξάρχυσα καὶ τῶν Ἐπιστημῶν. καὶ νομοθετῦσα ταύταις ἁπάσαις, καὶ καλυμένη διὰ ταῦτα Τέχνη τεχνῶν, καὶ Ἐπιστήμη ἐπιστημῶν· ὥσπερ ἡ Βασιλεία τῶν ἀξιῶν ἀξία, καὶ ὑπεροχὴ τῶν ὑπεροχῶν. Βασιλείας ἓν καὶ Φιλοσοφίας συνελθυσῶν, τέλειον τὸ κατ' εἰκόνα θείαν χαρακτηρίζεται, καὶ ἀνενδεὲς, ὡς ἔξον Ἀνθρώπῳ, τὸ ἀρχικὸν ἀποδείκνυται· κἀντεῦθεν Εὐζωΐα καὶ Εὐπραγία τοῖς ἀρχομένοις πολλή· καθώς πε καί τις μέγας Φιλόσοφος ἐγνωμάτευσεν ἄρισα, τό τε τὰς ὑπηκόυς εὖ ἔχειν ἀποφηνάμενος,

νος, ὅτε βασιλέυει Φιλόσοφος, ἢ Φιλοσοφεῖ Βασιλεύς. Καὶ ἵν' εἴπω συντόμως τὸ πᾶν, ἐκ ἄλλοτί ἐστι τὸ βασιλεύειν ἐπιστημονικῶς, ἢ τῆς πρακτικῆς Φιλοσοφίας αὐτὸ τὸ ἀκρότατον. ἐν αὐτῷ γὰρ ἅπαν τὸ Νομοθετικόν τε καὶ Δικαστικόν. Εἰ δὲ τοῦτο, μετὰ τοῦ Θεωρητικοῦ τε καὶ Λογικοῦ, καὶ ἐν Πράγμασι καὶ Δόγμασι βασιλικῶς ἐπιστατήσει ὁ Βασιλεύς, καὶ τὸ Προνοητικὸν καὶ Διακυβερνητικὸν, καὶ ὅλως τὸ Παιδευτικὸν ἐνδείξεται παντα-χοῦ, καὶ Θεός τις ἄλλος ἐπὶ γῆς εὑρεθήσεται, μετὰ τῆς τῶν ὄντων γνώσεως ἀκωλύτως τῶν καταδεεστέρων ἐπιμελούμενος.

Ταῦτ' ἂν ὁ ἐμὸς Αὐτοκράτωρ εἰδὼς, ὅτι πολλὴν περὶ τὴν Φιλοσοφίαν εἰσάγει σπουδὴν, τοῖς Φυσικοῖς πλεονεκτήμασι τὴν περὶ τὰ κάλλιστα μελέτην ἐπισυνάπτων· ἐξ ὧν ἐμοὶ πέφυκεν ἐντελῶς κατορθοῦσθαι πᾶν ἔργον τίμιον. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡμᾶς τοὺς μικροὺς μικράν τινα καὶ πρόχειρον αὐτῷ συνεισενεγκεῖν τοῦ σπουδάσματος ἐκέλευσεν ἀφορμὴν, ἀποπληροῦντες τὴν κέλευσιν, τοὺς ὑποτεταγμένους εἰσαγωγοὺς ἐν Φιλοσοφίᾳ κατ' ἐπιτομὴν συνετάξαμεν ὀλίγους ὑπομνηματισμούς. Ὅθεν εἴτις τῶν Ἐπισημόνων τὸ παρὸν ἐπέρχοιτο Συνταγμάτιον, μὴ πρὸς τὸ τῆς ὑπομνηματίσεως ἀμεθόδευτον, καὶ τὸ τῶν ἐπισασιῶν ἀκατευσόχητον ἀφορῶν, ὀργιζέσθω. καὶ γὰρ ὁ δέδοται, τοῦτο καὶ εἴρηται, καὶ ὡς δέδοται. Ὃ δὲ ἡ σύνεσις ἀμέλεια καὶ ἡ ἀκαθαρσία φθάσασαι κέκωλύκασιν ἡμᾶς, ἐκ τῆς πλουτοδότιδος Φιλοσοφίας εἰσφερέτω παρ' ἑαυτοῦ ὁ ἠξιωμένος λαβεῖν, τῆς τε ἀνεπισημοσύνης συγγινωσκέτω ἡμῖν.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

### Περὶ Ὅρου.

Ὅρος λέγεται μὲν καὶ τὸ Ὁροθέσιον· λέγονται δὲ καὶ ἡ Ἀρχὴ τοῦ πράγματος καὶ τὸ Τέλος αὐτό. Οὕτω γὰρ πᾶν τὸ πεπερασμένον, ὁρισμένον καλεῖται, καθὸ πεπέρασται. Κατὰ τοῦτο τὸ σημαινό-

σημαινόμενον καὶ Ἀριστοτέλης Ὅρον ἐκάλεσεν, εἰς ὃν ἀναλυέται ἡ Πρότασις· οἷον ἔξω πρότασις, Βασιλεὺς Φιλοσοφεῖ. Ὅροι τῆς προτάσεως ταύτης εἰσὶ, τὸ βασιλεὺς, καὶ τὸ φιλοσοφεῖ· εἰς ταῦτα γὰρ ἀναλυέται ἡ πρότασις, ὥσπερ εἰς τελευταίαα πέρατα, καὶ ἐκ ἔστι δυνατον περαιτέρωπροελθεῖν τὴν ἀνάλυσιν· ὥσπερ γὰρ Ἀρχαὶ ταῦτα τῆς ἐν προτάσει Συνθέσεως, ἕτω καὶ Τέλη τυγχάνει τῆς Ἀναλύσεως. Καὶ ἡ Ἀρχὴ δὲ καὶ τὸ Τέλος, πέρατα λέγονται· Πέρας γάρ ἐστι τὸ κατάντημα. Ὅθεν τοῖς μὲν ἐκ τῆς ἀρχῆς πρὸς τὸ τέλος ἰοῦσι, τὸ τέλος πέρας εὑρίσκεται· τοῖς δ' ἐκ τοῦ τέλους πρὸς τὴν ἀρχὴν, ἡ ἀρχή. Καὶ ἀμφω δὲ τὰ πέρατα διὰ τὸ κατ' αὐτὰ ὡρίσθαι τὸ πρᾶγμα, ὅροι κατονομάζονται. Λέγεται Ὅρος, καὶ Στάσις ῥητορικὴ, καὶ Κεφάλαιον τῇ τάσει ὁμωνυμῶν, καὶ Δογμάτων περίληψις, καὶ πᾶς Λόγος κεφαλαιώδης καὶ εὐσύνοπτος, Ὅρος καλεῖται. Τάττεται δὲ ὁ Ὅρος καὶ τὸ Ὁρίζειν, καὶ ἐπὶ ἀσφαλείας καὶ βεβαιώσεως. Ἔτι δὲ παρὰ ταῦτα λέγεται Ὅρος καὶ ὁ Ὁρισμὸς ὁ ἐκ γένους καὶ συστατικῶν διαφορῶν, ἢ τῶν ἀναλογούντων αὐτοῖς συγκείμενος Λόγος, καὶ σημαίνων οὐσίαν πράγματος ἐν ὀλίγῳ· περὶ ἃ νῦν πρόκειται λέγειν ἡμᾶς. Σημαίνει μὲν γὰρ καὶ τὸ ὄνομα, πράγματος οὐσίαν, ἀλλὰ σκιωδῶς· ὁ δὲ Ὁρισμὸς, φανερῶς· ὃν καὶ ἀποδιδόασιν ἕτως. Ὅρος ἐστὶ λόγος σύντομος δηλωτικὸς τῆς Φύσεως τοῦ ὑποκειμένου πράγματος. τὸ μὲν οὖν Λόγος, ὡς γένος εἴληπται. τὸ δὲ, Σύντομος. καὶ τὸ, Δηλωτικὸς τῆς Φύσεως τοῦ ὑποκειμένου πράγματος, ὡς διαφοραὶ συστατικαί. Λόγος τοίνυν εἴρηται ὁ Ὁρισμὸς πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ ὀνόματος. Ὅτι τὸ μὲν Ὄνομα κἂν ὁπωσοῦν σημαίνῃ Φύσιν πράγματος καὶ αὐτὸ, ἀλλ' ἓν ἐκ μιᾶς συνέσηκε λέξεως· ὁ δὲ Λόγος, ἐκ δύω λέξεων τὸ ἐλάχιστον. Σύντομος δὲ, διά τε τὰς ἄλλας μακρὰς, καὶ τὰς διεξοδικῶς περὶ Φύσεως πραγμάτων διαλαμβάνοντας. Ἐπεὶ δὲ εἰσὶ λόγοι σύντομοι, καὶ ἐκ εἰσὶν οἱ τοιοῦτοι ὁρισμοὶ, Φύσιν πράγματος μὴ δηλοῦντες, οἷα καὶ τὰ ἀποφθέγματα· τὸ, Γνῶθι σαυτὸν· τὸ, Μηδὲν ἄγαν,

καὶ τὰ τοιαῦτα, διὰ τοῦτο προσετέθη τὸ δηλωτικὸς τῆς φύσεως τοῦ ὑποκειμένου πράγματος.

Ἀρετὴ δέ τοῦ Ὁρισμοῦ ἐστι, τὸ ἀντιστρέφειν πρὸς τὸ ὁρισ-
τόν, οἷον ὡς ἐν ὑποδείγματι τὸν Ἄνθρωπον ὁρίζονται Ζῶον λογικὸν θνητὸν νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν. καὶ Ζῶον μὲν λέγεσιν αὐτὸν χωρίζοντες Ἀπό τε τῶν Ἀψύχων, καὶ ἀπὸ τῶν Φυτῶν καὶ τῶν Ζωοφύτων. Ἐπεὶ δὲ τὸ ζῶον Γένος ἐστὶ τῶν λογικῶν ζώων τε καὶ ἀλόγων, διὰ τοῦτο προστιθέασι καὶ τὸ Λογικόν, διιστῶντες τὸν Ἄνθρωπον τῶν ἀλόγων ζώων. Ἐπεὶ δὲ καὶ τοὺς Ἀγγέλους ζῶα λέγουσι λογικά, πρὸς δὲ καὶ τὰ Οὐράνια σώματα, ζῶα λογικὰ τερατεύονται, διὰ τοῦτο προστιθέασι καὶ τὸ Θνητόν, ἀπὸ τῶν εἰρημένων τὸν Ἄνθρωπον διασέλλοντες. Ἀλλὰ καὶ Νύμφας μακραίωνας εἶναι μυθεύονται ζῶα λογικὰ καὶ μακρόβια (ὅμως μέντοι θνητὰ) ἐκ φύσεως, ἀλλ' οὐκ ἐκ μαθήσεως, γινώσκοντα τοὺς τεχνικούς τε λόγους καὶ τοὺς ἐπιστημονικούς. Τούτων οὖν ἀφιστῶντες τὸν Ἄνθρωπον, προστιθέασι τῷ ὅρῳ αὐτοῦ, καὶ τὸ Νοῦ καὶ Ἐπιστήμης δεκτικόν. Ἔστιν οὖν ὅτος ὁ Ὅρος ἐκ γένους μέν, τοῦ ζῴου· ἐκ δὲ συστατικῶν Διαφορῶν, τοῦτε λογικοῦ καὶ τοῦ θνητοῦ. Καὶ τὸ νοῦ τε καὶ ἐπιστήμης δεκτικὸν Ἴδιον ὂν τοῦ ἀνθρώπου, συστατικὴ ἔοικε διαφορᾶ, διὰ τὸ ἀσιωδῶς προσεῖναι αὐτῷ. εἰσὶ γὰρ καὶ ἀσιώδη Ἴδια· ἅτινες Διαφορὰς μονοειδεῖς ὀνομάζουσιν. Ἀντιστρέφει τοίνυν ὁ δηλωθεὶς Ὁρισμὸς πρὸς τὸ ὁρισόν. καὶ γάρ ἐστι ἄνθρωπος, τοῦτο ζῶον λογικὸν θνητὸν νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν· καὶ ἔστι ζῶον λογικὸν θνητὸν νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν, τοῦτο ἄνθρωπός ἐστιν. Ἀρετὴ μὲν οὖν [τοῦ] Ὁρισμοῦ, τὸ ἀντιστρέφειν πρὸς τὸ ὁρισόν. Κακία δέ, τὸ μὴ ἀντιστρέφειν.

Γίνεται δὲ τὸ μὴ ἀντιστρέφειν, Ἢ διὰ προσθήκην λέξεων, Ἢ δι' ἀφαίρεσιν. Καὶ ὁ μὲν τῶν λέξεων πλεονασμὸς, ἔλλειψιν τῶν πραγμάτων ἐργάζεται· ἡ δὲ ἔλλειψις τῶν λέξεων, τῶν πραγμάτων πλεονασμόν· καὶ ὅτως ἀμφοτέρωθεν, ἔκτε τοῦ πλεονασμοῦ καὶ τῆς ἐλλείψεως, ἀτελὴς ὁ Ὅρος ἐστίν. Εἰ γὰρ ἐπὶ τοῦ κατὰ τὸν ἄνθρωπον ὁρισμοῦ πλεονά-

πλεονάσας τις ταῖς λέξεσιν ἐρεῖ, Ἄνθρωπός ἐστι ζῶον λογικὸν θνητὸν, νῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικὸν γραμματικὸν, ἔλλειψιν τῶν πραγμάτων ἐποίησεν· ὁ πάντας γὰρ τοὺς ἀνθρώπους τῷ ὅρῳ ἐμπεριέλαβεν, ἀλλὰ μόνους τοὺς γραμματικούς. Καὶ εἴτι μὲν ζῶον λογικὸν θνητὸν νῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικὸν γραμματικὸν, τοῦτο καὶ ἄνθρωπος. ὁ μὴν δὲ καὶ ἀντιστρέφει· ὃδε γὰρ εἴτι ἄνθρωπος, τοῦτο ζῶον λογικὸν θνητὸν νῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικὸν γραμματικόν. Εἰ δέ γε πάλιν ἐλλείψας ταῖς λέξεσιν εἴποι τις, Ἄνθρωπός ἐστι ζῶον λογικὸν θνητὸν, ἐπλεόνασε κατὰ τὸν ἑλληνικὸν ὕθλον τοῖς πράγμασι· καὶ ὡς γὰρ ἔτος Νύμφας εἰσάγει μανιαίωνας, τοῖς ἀνθρώποις συμπεριέλαβε. Καὶ εἴτι μὲν Ἄνθρωπος, τοῦτο ζῶον λογικὸν θνητὸν· εἰ καὶ εἴτι δὲ Ζῶον λογικὸν θνητὸν, τοῦτο ἤδη καὶ ἄνθρωπος.

Ἰστέον δὲ ὅτι ἐκείνη ἡ προθήκη τὴν τοῦ Ὅρου κωλύει ἀντιστροφήν, ἡ προστιθεῖσα αὐτῷ, ἃ μὴ θεωρῆνται ἐν πᾶσι τοῖς ὁρισοῖς. Ἐπεί τοί γε καὶ ἡ τῶν ἰδίων, καὶ τῶν ἐν πᾶσι τοῖς ὑπὸ τὸ αὐτὸ εἶδος ἀτόμοις θεωρουμένων συμβεβηκότων προθήκη, τὴν ἀντιστροφὴν ὃ κωλύει· περιττολογίαν δὲ μόνην ἐμποιεῖ· καὶντεῦθεν τὴν συντομίαν τοῦ Ὅρου περιαιρεῖ. Καὶ γὰρ εἴτις τῷ τοῦ ἀνθρώπου ὅρῳ τὸ γελαστικὸν προθήσει, καὶ τὸ ὀρθοπεριπατητικὸν, ὃ παραβλάψει τὴν ἀντιστροφὴν ὐδαμῶς. Εἴτι γὰρ ζῶον λογικὸν θνητὸν νῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικὸν γελαστικὸν ὀρθοπεριπατητικὸν, τοῦτο Ἄνθρωπος· καὶ εἴτι Ἄνθρωπος, τοῦτο ζῶον λογικὸν θνητὸν νῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικὸν γελαστικὸν ὀρθοπεριπατητικόν. Παραλαμβάνονται δὲ τὰ Ἴδια καὶ τὰ ἀχώριστα Συμβεβηκότα εἰς τοὺς ὑπογραφικοὺς ὁρισμούς.

Διαφέρει δὲ ὁ κυρίως Ὁρισμὸς τοῦ ὑπογραφικοῦ ὁρισμοῦ. Ὅτι ὁ μὲν κυρίως ὁρισμὸς, ἐκ γένους σύγκειται καὶ διαφορῶν τῶν ὅλων οὐσιωδῶν· ὁ δὲ ὑπογραφικὸς, ἐκ γένους καὶ διαφορῶν· τινῶν μὲν οὐσιωδῶν· τινῶν δὲ ἐπουσιωδῶν. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὑπογραφικὸς ὁρισμὸς λέγεται, ὅτι κατά τι μὲν κοινωνεῖ τῷ ὁρισμῷ· κατά τι δὲ τῇ ὑπογραφῇ. Καὶ γὰρ ἡ Ὑπογραφὴ ἔκ τε Γένους καὶ Ἰδίων καὶ Συμβεβηκό-

των ἀχωρίστων συνίσταται· ὡς ὅταν εἴποι τις, Ἄνθρωπός ἐστι ζῶον γελαστικὸν, ὀρθοπεριπατητικὸν, πλατυώνυχον, χερσὶ χρώμενον. Συνέστη γὰρ ἡ τοιαύτη ὑπογραφὴ ἐκ γένους τε ζώε· καὶ διαφορῶν ἐπεσιωδῶν, τε τε γελαστικε, ὅπερ ἐστὶν ἴδιον. καὶ τῶν ἄλλων, ἅπερ εἰσὶ συμβεβηκότα ἀχώρισα. Ἔχει δέ τι χρήσιμον ἡ Ὑπογραφὴ, ὅταν ἐκ ἔχῃ τὸ πρᾶγμα ἐσιώδεις διαφοράς.

Χρήσιμος δὲ καὶ ὁ ὑπογραφικὸς Ὁρισμὸς, ὅταν ἔχῃ μὲν τὸ πρᾶγμα ἐσιώδεις διαφορὰς· ἐ μὴν δὲ ἀρκέσας εἰς τὸ ἀνελλιπῶς παραστῆσαι αὐτὸ· ὡς ἐπὶ τε Ὄρε τε Ἵππε· λέγομεν γὰρ, Ἵππος ἐστὶ ζῶον ἄλογον· καὶ τὸ μὲν Ἄλογον, ἐσιώδης διαφορά ἐστιν· ἀλλ' ἐπειδὴ τῶν ὅλων ζώων χωρίσαι τὸν ἵππον ἐ δύναται, προστιθέαμεν καὶ τὸ Ἴδιον, ὅπερ ἐστὶ, τὸ χρεμετιστικόν. Τινὲς δὲ διὰ σαφήνειαν πλείονα, καὶ τὸ τετράπεν, ὅπερ ἐστὶν ἀχώριστον συμβεβηκὸς, προστιθέασιν, ἕτω λέγοντες· Ἵππος ἐστὶ ζῶον ἄλογον τετράπεν χρεμετιστικόν. Οὐ πάντοτε δὲ ὁ ὑπογραφικὸς Ὁρισμὸς πᾶσι χρῆται τοῖς ἐσιώδεσι, καὶ ἔκτοτε τοῖς ἐπεσιώδεσιν, ἀλλα καὶ μιᾷ μόνῃ πολλάκις ἀρκέμενος ἐσιώδει διαφορᾷ, τὸ λοιπὸν ἐξ ἐπεσιωδῶν συμπληροῖ. Διαφορῶν δὲ ἐσῶν ἐσιωδῶν ἀρκεσῶν εἰς τὸν ὁρισμὸν, τὸ παραλαμβάνειν ἐπεσιώδεις, ἀτεχνίας ἐστίν. Ὡσαύτως καὶ τὸ δι' Ὑπογραφῆς δεικνύειν, τὸ πεφυκὸς δειχθῆναι δι' Ὁρισμε· πλὴν εἰ μή πως πρὸς ἀτελεῖς τὸν λόγον ποιέμενός τις, ἐ δύναται τὸ πρᾶγμα σαφῶς αὐτοῖς ἐκ τῶν ἐσιωδῶν καὶ μόνων παραστῆσαι διαφορῶν· τότε γὰρ καὶ διαφορὰς ἐπεσιώδεις διὰ τὸς πρὸς ὃς ὁ λόγος εἰς διασάφησιν πλείονα παραλήψεται.

Λαμβάνονται οἱ Ὁρισμοὶ καὶ ἐξ Ὕλης καὶ [ἐξ] Εἴδες· οἷον, Ἀνδριάς ἐστιν ἐκ Χαλκε πεποιημένος, Ἀνδρὸς εἶδος ἐμφαίνων. Ὕλη μὲν ἔν ἐστιν ὁ χαλκὸς καὶ ἀναλογεῖ τῷ γένει· τὸ δὲ ἀνδρὸς εἶδος ἐμφαίνων, Εἶδος ὄν, ταῖς διαφοραῖς ἀναλογεῖ ταῖς συστατικαῖς. Λαμβάνονται καὶ ἐξ Ὑποκειμένε καὶ Τέλες. Ὑποκείμενον μὲν ἔν ἐστὶ, περὶ ὃ τὸ ὁρισὸν καταγίνεται· Τέλος δὲ, ἐ σοχάζεται· οἷον, Ἰατρικὴ ἐστὶ τέχνη περὶ τὰ ἀνθρώπεια σώματα καταγινομένη,

νομένη, ὑγιείας περιποιητική. Ὑποκείμενα γὰρ τῇ ἰατρικῇ, τὰ ἀνθρώπεια σώματα· τέλος δὲ, τὸ περιποιεῖσθαι αὐτοῖς τὴν ὑγιείαν, καὶ ἣ παρῆσαν διαφυλάττειν, ἢ ἀπῆσαν ἀνακαλεῖσθαι. Λαμβάνονται καὶ ἐξ Ὑποκειμένου μόνου καὶ ἐκ Τέλους μόνου, ὅταν ἐκ θατέρου τούτων δυνατὸν ᾖ δηλῶσθαι τὸ πρᾶγμα. Ἐξ Ὑποκειμένου μόνου Ὁρισμός, ὡς ὅτε λέγεται, Ἁλυργική ἐστι τέχνη καταγινομένη περὶ τὴν ὕαλον· ἐκ δὲ τοῦ Τέλους μόνου, ὡς τὸ, Μαγειρική ἐστι τέχνη ἐδεσμάτων κατασκευαστική. Θεωροῦνται δὲ καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις ἅπασιν ὁρισμοῖς τὰ γένεσιν ἀναλογοῦντα καὶ διαφοραῖς (ταῖς) συστατικαῖς· ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς προσεχῶς εἰρημένοις, ἡ τέχνη μὲν ὡς γένος ἐστὶν· ὡς διαφοραὶ δὲ συστατικαὶ, τὰ λοιπά.

Τὴν κλῆσιν δ' ἔχουσι οἱ Ὁρισμοὶ ἐκ μεταφορᾶς τῶν τῆς Γῆς Ὁροθεσίων· ὡς γὰρ δι' ἐκείνων χωρίζεται τὰ χωρίσματα ἀπ' ἀλλήλων, οὕτω καὶ διὰ τῶν ὁρισμῶν τὰ πράγματα ἀπ' ἀλλήλων διακρίνεται. Λέγονται δὲ καὶ ὁρισμοὶ καὶ ὅροι, διά τε τὸ περιορίζειν καὶ περικλείειν, καὶ οὕτω διαχωρίζειν ἀπ' ἀλλήλων τὰ ὁρισθέντα, καὶ διὰ τὸ εὐόρατα καὶ εὐσύνοπτα καὶ σαφῆ ποιεῖν τὰ πράγματα. Δηλοῦσι μὲν γὰρ καὶ τὰ Ὀνόματα, Φύσεις πραγμάτων, ὡς ἔφημεν. Διὸ καί τινες, ὅροις συνεσταλμένοις ταῦτα κεκλήκασιν, ὥσπερ ὄνόματα ἐξηπλωμένα, τοὺς ὁρισμούς. Πλὴν ὅ δηλοῦσι τὰ Ὀνόματα, σκοτεινῶς τε καὶ ἀσαφῶς καὶ ἀδιακρίτως δηλοῦν πεφύκασιν· οἱ δὲ Ὅροι καθαρῶς καὶ σαφῶς καὶ διακεκριμένως, διὰ τὸ χρῆσθαι διαφοραῖς καὶ ταύταις οἰκείαις, τουτέστιν, οὐσίας καὶ Φύσεις πραγμάτων δυναμέναις ἀπ' ἀλλήλων διαχωρίζειν.

Ἡ δὲ Ὑπογραφὴ ταύτης τῆς κλήσεως ἔτυχε διὰ τὸ ἐοικέναι σκιαγραφίᾳ. Τελείᾳ μὲν γὰρ γραφῇ ὁ Ὅρος ἔοικε, δηλῶν αὐτὴν τὴν Φύσιν τοῦ πράγματος· ἡ δ' Ὑπογραφὴ σκιαγραφίαν μιμεῖταί τινα· τὰ γὰρ περὶ τὴν Φύσιν τοῦ πράγματος διαλαμβάνουσα, δίδωσιν ἐκ τούτων εἰκάζειν τὸ πρᾶγμα. Ὁ δὲ ὑπογραφικὸς ὁρισμὸς ἔτε σκιαγραφίᾳ ἔοικεν, ἔτ' αὖ ἐντελεγραφίᾳ, ἀλλὰ μεσότητί τινι· προσεγγίζει δὲ μᾶλλον, εἴτε τῷ ὁρισμῷ, εἴτε

τῇ ὑπογραφῇ, κατὰ τὰς ἀσιώδεις ἢ ἐπασιώδεις διαφορὰς, ἐξ ὧν ὁμοῦ καὶ συνέστηκεν.

Ἰσέον δ' ὅτι καὶ τὸ Ἴδιον ἐν τοῖς Ὁρισμοῖς τε καὶ ταῖς Ὑπογραφαῖς λόγον ἔχει διαφορᾶς· ἀσιώδης μὲν, τὸ καθαρῶς ἀσιῶδες· (ὃ καὶ διαφορὰν μονοειδῆ καλέσαι, ὡς εἴπομεν, ὡς μὴ κατὰ πλειόνων εἰδῶν λεγόμενον.) οἷον ἐν ἀνθρώπῳ, τὸ νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν· ἐπασιώδης δὲ διαφορᾶς λόγον ἔχει τὸ λοιπὸν Ἴδιον· οἷον ἐν Ἀνθρώπῳ τὸ γελαστικὸν, ἐν Ἵππῳ τὸ χρεμετιστικὸν, καὶ ἐν Κυνὶ τὸ ὑλακτικόν. Ὅπερ Ἴδιον κἂν ἐπασιῶδες εἴη, πλὴν ἀλλὰ Συμβεβηκότος παντὸς προτιμώτερον, ὅσῳ καὶ εἶδος ὅλον χαρακτηρίζειν δύναται πλέον, ἢ ἅπαν συμβεβηκός.

ὁ Ὅρος
- Ἢ ἐκ Γένους καὶ συστατικῆς Διαφορᾶς·
- Ἢ ἐξ Ὕλης καὶ Εἴδους·
- Ἢ ἐξ Ὑποκειμένου καὶ τῆς Τέλους·
- Ἢ ἐξ Ὑποκειμένου μόνου·
- Ἢ ἐκ Τέλους μόνου λαμβάνεται.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ. Β'.

### Περὶ Διαιρέσεως.

Πᾶν Πρᾶγμα ἢ Διαιρετόν ἐστιν, ἢ Ἀδιαίρετον. Τὸ δὲ διαιρετὸν, ἢ Καθ' αὑτὸ διαιρεῖται, ἢ κατὰ Συμβεβηκός. Καὶ τὸ μὲν καθ' αὑτὸ διαιρούμενον, ἢ ὡς Πρᾶγμα διαιρεῖται, ἢ ὡς Φωνή. Καὶ εἰ μὲν ὡς πρᾶγμα, γίνεται ἀπὸ Γένους εἰς εἴδη Διαίρεσις, καὶ ἀπὸ Εἴδους εἰς ἄτομα, καὶ ἀπὸ Ὅλων εἰς μέρη, καὶ Ἀφ' ἑνὸς καὶ πρὸς ἕν· ταῦτα γὰρ ὡς πράγματα διαιρεῖται. Εἰ δὲ ὡς Φωνὴ, γίνεται ἡ Διαίρεσις ἀπὸ ὁμωνύμου Φωνῆς εἰς διάφορα σημαινόμενα. Τὸ μὲν ἓν καθ' αὑτὸ διαιρούμενον, τοιαύτην ἐπιδέχεται τὴν διαίρεσιν. Τὸ δὲ κατὰ συμβεβηκὸς, ἢ ὡς ἀπὸ Οὐσίας εἰς συμβεβηκότα ἔχει τὴν διαίρεσιν, ἢ ὡς ἀπὸ Συμβεβηκότων εἰς οὐσίας, ἢ ἀπὸ Συμβεβηκότων εἰς συμβεβηκότα. ταῦτα γὰρ πάντα κατὰ συμβεβηκὸς εἰσιν.

Ἐντεῦ-

Ἐντεῦθεν τοίνυν φαίνονται τρόποι διαιρετικοὶ ὀκτώ· Ὁ ἀπὸ Γένους εἰς εἴδη· οἷον, τὸ Ζῷον διαιρεῖται εἰς λογικὸν καὶ ἄλογον· Ὁ ἀπὸ Εἴδους εἰς ἄτομα· οἷον, ὁ Ἄνθρωπος διαιρεῖται εἰς Πέτρον καὶ Παῦλον, καὶ τοὺς λοιποὺς κατὰ μέρος ἀνθρώπους. Ὁ ἀπὸ Ὅλων εἰς μέρη, ὁμοιομερῆτε καὶ ἀνομοιομερῆ. Καὶ Ὁμοιομερῆ μὲν λέγονται, τὰ δεχόμενα καὶ τὸ ὄνομα καὶ τὸν ὅρον τοῦ ὅλου τε καὶ ἀλλήλων· ὡς ὅταν τέμωμεν τὴν Σάρκα εἰς πολλὰς σάρκας· καὶ γὰρ ἕκαστον τῶν μερῶν σὰρξ λέγεται, καὶ τὸν ὁρισμὸν τῆς σαρκὸς ἐπιδέχεται· αἷμα γάρ ἐστι πεπηγὸς ἐκ Φύσεως. Ἀνομοιομερῆ δέ εἰσι, τὰ μήτε ὀνόματος μήτε ὁρισμῷ κοινωνοῦντα, ἢ τῷ ὅλῳ, ἢ ἀλλήλοις· ὡς ὅταν διέλωμεν τὸν Πέτρον εἰς κεφαλὴν χεῖρας καὶ πόδας· οὐδὲν γὰρ ἐκ τούτων, οὔτε τὸ ὄνομα, οὔτε τὸν ὁρισμὸν ἐπιδέχεται τῷ ὅλῳ ἢ τῶν λοιπῶν μερῶν. Ὁ ἀφ' ἑνὸς καὶ πρὸς ἕν· Ἀφ' ἑνὸς μέν, ὡς ἀπὸ τῆς Ἰατρικῆς, ἰατρικὸν βιβλίον, ἰατρικὸν ἐργαλεῖον· ταῦτα γὰρ ἀφ' ἑνός εἰσιν, ἐπείπερ ἀπὸ μιᾶς τῆς ἰατρικῆς ὠνομάθησαν. Πρὸς ἕν δέ, ὡς ὑγιεινὸν φάρμακον, ὑγιεινὸν βρῶμα· πρὸς ἓν γὰρ βλέπουσι τὴν ὑγίειαν. Ὁ ἀπὸ ὁμωνύμου Φωνῆς εἰς διάφορα σημαινόμενα, εἴτε ὅλα εἴτε μέρη. Ὅλα μέν, ὡς ὅταν ἡ Κύων Φωνὴ διαιρῆται εἴς τε τὸν Ἀστρῶον κύνα, τὸν Χερσαῖον καὶ τὸν Θαλάσσιον· ταῦτα γὰρ ὅλα εἰσί. Μέρη δέ, ὡς ὅταν τὸ τῆς γλώττης ὄνομα φέρηται κατὰ τοῦ ἄκρου τοῦ ὑποδήματος, τοῦ ἄκρου τοῦ αὐλοῦ, καὶ τοῦ γεύσικοῦ μορίου τῶν ζώων· ἅτινα μέρη εἰσὶ καὶ οὐχ ὅλα. Ὁ ἀπὸ Οὐσίας εἰς συμβεβηκότα· ὡς ὅταν εἴπωμεν, τῶν Ἀνθρώπων οἱ μέν εἰσι λευκοί· οἱ δὲ μέλανες. Ὁ ἀπὸ Συμβεβηκότων εἰς οὐσίας· ὡς τῶν Λευκῶν, τὰ μὲν ἔμψυχα· τὰ δὲ ἄψυχα. Ὁ ἀπὸ Συμβεβηκότων εἰς συμβεβηκότα· οἷον, τῶν Λευκῶν, τὰ μὲν θερμά, τὰ δὲ ψυχρά· θερμὰ μέν, ὡς ἐπὶ τῆς Ἀσβέστου· ψυχρὰ δὲ ὡς ἐπὶ τῆς Χιόνος.

Ἰσέον δ' ὅτι κυρίως διαιρετικοὶ τρόποι τρεῖς εἰσιν· ὁ ἀπὸ Γένους εἰς εἴδη, ὁ ἀπὸ Ὅλων εἰς μέρη, καὶ ὁ ἀπὸ ὁμωνύμου Φωνῆς εἰς διάφορα σημαινόμενα· οἱ δὲ ἄλ-

λοι τρόποι καταχρησικώτερον διαιρετικοὶ ὀνομάζονται. Ἀπὸ γὰρ Εἰδῶν εἰς ἄτομα διαίρεσις οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἀπαρίθμησις· ἄπειρα γὰρ ὄντα τὰ ἄτομα διαιρέσει καθυποβληθῆναι οὐ δύναται. Ἀλλ' οὐδὲ ἀπὸ Συμβεβηκότων εἰς οὐσίας γίνεται διαίρεσις· ὁ γὰρ λέγων, ὅτι τῶν Λευκῶν τὰ μὲν ἔμψυχα, τὰ δὲ ἄψυχα, ὡς ἀπὸ σωμάτων ἐπιδεδεγμένων λευκότητα ποιεῖται τὴν διαίρεσιν, ἄτινα οὐσίαι εἰσίν· οὐδὲ γὰρ δύναται τὸ συμβεβηκὸς εἰς οὐσίας διαιρεθῆναι· ὅτι τὸ διαιρούμενον ὡς πρᾶγμα, εἰς ὅμοια θέλει διαιρεῖσθαι, οὐ μὴν εἰς ἀνόμοια. Οὔτε δὲ ἀπὸ Οὐσίας εἰς συμβεβηκότα γίνεται διαίρεσις· τὸ γὰρ λέγειν, ὅτι τῶν Ἀνθρώπων οἱ μὲν εἰσι λευκοὶ, οἱ δὲ μέλανες, οὐκ ἔστι διαίρεσις ἀπὸ οὐσίας εἰς συμβεβηκότα, ἀλλὰ ἀπὸ οὐσίας εἰς οὐσίας πάλιν ἐχούσας συμβεβηκότα· εἰς ἀνθρώπους γὰρ μέλανας καὶ λευκοὺς ἐγένετο ἡ διαίρεσις, οἵτινες οὐσίαι εἰσίν. Ἀλλ' οὐδ' ἀπὸ Συμβεβηκότων εἰς συμβεβηκότα γίνεται διαίρεσις. Ἡ γὰρ ἀπὸ Γένους εἰς εἴδη ἐστὶν ἡ τοιαύτη διαίρεσις· ὡς ὅταν εἰς λευκὸν καὶ μέλαν διαιρήσω τὸ Χρῶμα· Γένος γάρ ἐστι τὸ χρῶμα τοῦ λευκοῦ καὶ τοῦ μέλανος· Ἡ ἀπὸ Οὐσίας εἰς οὐσίας· τὸ γὰρ λέγειν, ὅτι τῶν λευκῶν τὰ μὲν εἰσι θερμὰ, τὰ δὲ ψυχρὰ, οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν, ἢ ὅτι τῶν σωμάτων τῶν ἐπιδεδεγμένων λευκότητα, τὰ μὲν ἔχει θερμότητα, τὰ δὲ ψυχρότητα. καὶ γὰρ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἡ λευκότης, ἥτις ἐστὶ συμβεβηκὸς, ἤτε θερμή ἐστιν, ἤτε ψυχρά· ἐπεὶ οὐκ ἔστι συμβεβηκὸς ἑτέρῳ συμβεβηκότι πρὸς ὕπαρξιν ὑποκείμενον· μόνη δὲ ἡ οὐσία πᾶσι τοῖς συμβεβηκόσι πρὸς τὸ εἶναι ταῦτα ὑπόκειται. Οὔτε δὲ ἐν τοῖς ἀφ' ἑνὸς καὶ πρὸς ἓν θεωρεῖται διαίρεσις, ἀλλ' ἀπαρίθμησις· ἀόριστα γὰρ καὶ ταῦτα καὶ ἀπερίληπτα, ὥσπερ δὴ καὶ τὰ ἄτομα· δύναται γὰρ εἰπεῖν τις, ἰατρικὸν βιβλίον, καὶ ἰατρικὰς σκεῦος, ἰατρικὸν ἔμπλαστρον, καὶ ἄλλα μυρία· ὡσαύτως ὑγιεινὸν οἶνον, ὑγιεινὴν δίαιταν, ὑγιεινὸν ἀέρα καὶ τὰ τοιαῦτα.

Ἰστέον δὲ, ὅτι Διαίρεσις, Ἐπιδιαίρεσις, Ὑποδιαίρεσις, κατὰ τοῦτο διαφέρουσιν ἀλλήλων, καθότι ἡ μὲν Διαίρεσις πρώτως τέμνει τὸ πρᾶγμα· ἡ δὲ Ἐπιδιαίρεσις, κατὰ

δευτέραν

δευτέραν ἐπιβολὴν τέμνει τὸ αὐτὸ πρᾶγμα· ἡ δέγε Ὑποδιαίρεσις ἐν τῶν τμημάτων παραλαβοῦσα, τέμνει αὐτό· οἷον, ὁ Ἄνθρωπος διαιρεῖται εἰς Ἄρσεν καὶ Θῆλυ· τοῦτο Διαίρεσις. Καὶ πάλιν ὁ Ἄνθρωπος διαιρεῖται εἰς Ψυχὴν καὶ Σῶμα· τοῦτο Ἐπιδιαίρεσις· ἥτις τότε μόνον ὀφείλει γίνεσθαι, ὅτε καθ' ἕκαστον τῶν τμημάτων τῆς πρώτης διαιρέσεως, τὰ τῆς δευτέρας διαιρέσεως, εἴτουν ἐπιδιαιρέσεως θεωροῦνται τμήματα. Ἰδοὺ γὰρ ἐν τῷ ἄρρενι καὶ ἐν τῷ Θήλει θεωρεῖται ψυχὴ καὶ σῶμα. Ὅταν δὲ εἰπὼν ὅτι ἡ οὐσία διαιρεῖται εἰς σῶμα καὶ ἀσώματον, εἶπω πάλιν, ὅτι τὸ σῶμα διαιρεῖται εἰς ἔμψυχον καὶ ἄψυχον, ἐποίησα Ὑποδιαίρεσιν. Λέγονται δὲ τὰ ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους τμηθέντα, Εἴδη Ἀντιδιαιρούμενα, ὡς ἀντίθεσίν τινα πρὸς ἄλληλα φέροντα, κἂν ἐκ τοῦ αὐτοῦ εἶεν καὶ ἑνός· οἷον τὸ σῶμα καὶ τὸ ἀσώματον ἐκ τῆς οὐσίας διαιρεθέντα, καὶ μετέχοντα τῆς οὐσίας ἐπίσης, ἀντίκεινται θάτερον θατέρῳ κατὰ τὰς οὐσιώδεις διαφοράς· τὸ μὲν γὰρ τριχῇ διαστατὸν· τὸ δὲ τοῦ τριχῇ διαστατὸν εἶναι πόρρω καθέστηκε· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως. Λέγοιντο δ' ἂν Ἀντιδιαιρούμενα, καὶ ὡς ὁμοτίμως μετέχοντα τοῦ γένους, ἐξ οὗ διῄρηνται, καὶ ὡς ἂν εἴποιτις ὄντα ἰσοδιαιρούμενα, καὶ ἀντὶ θατέρου θάτερον κατὰ τὸ ἰσοδιαίρετον λογιζόμενα· καὶ γὰρ ἐν τούτοις οὐκ ἔστι τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον μετέχον τοῦ γένους. Οὔτε γὰρ τὸ σῶμα τυγχάνει οὐσίας μᾶλλον τοῦ ἀσωμάτου, οὔτε τὸ ἀσώματον οὐσίας μᾶλλον τοῦ σώματος· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὡσαύτως. Οὔτε δὲ τὸ Φύσει Πρότερον ἐν τοῖς ἀντιδιαιρουμένοις εὑρίσκεται· κατὰ γὰρ πάντας τοὺς τρόπους τῶν διαιρέσεων ἄπεστιν ἐκ τῶν τμημάτων τὸ, τε μᾶλλον καὶ ἧττον, καὶ τὸ Φύσει πρότερον, πλὴν τῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ πρὸς ἕν. Φύσει δὲ Πρότερον λέγεται τὸ συναναιρεῖν καὶ μὴ συναναιρούμενον· καὶ συνεισφερόμενον καὶ μὴ συνεισφέρον· οἷον τὸ Ζῶον Φύσει πρότερον τοῦ ἀνθρώπου, διότι ἀναιρουμένου, συνανῄρει τὸν ἄνθρωπον· ζῷα γὰρ μὴ ὄντος, οὐδὲ ἄνθρωποι ἔσαι· συνεισφερόμενον δὲ, ὃ συνεισφέρει· ἐπεὶ συνεισφέρεται μὲν τῷ ἀνθρώπῳ· (ἄνθρωποι γὰρ ὄντες, καὶ ζῷόν ἐσιν ἐξ ἀνάγκης.) ὃ συνεισφέ-

νεισφέρει δὲ τὸν ἄνθρωπον· Ζῴου γὰρ ὄντος οὐκ ἤδη καὶ ἄνθρωπος ἔσται, ἀλλ' Ἵππος τυχὸν, ἢ Βοῦς, ἢ Κύων, ἢ ἄλλο τί ζῷον. Φύσει γοῦν πρότερόν ἐστι τὸ Γένος τοῦ εἴδους, καὶ τὸ Εἶδος τῶν ἀτόμων. Ἐν δὲ τοῖς εἴδεσιν, ἢ τοῖς ἀτόμοις οὐθεωρεῖται τὸ φύσει πρότερον· οὐ γὰρ τὸ λογικὸν, φύσει πρότερον τοῦ ἀλόγου· (ἐπεὶ οὐδὲ συναναιρεῖ, οὐδὲ συνεισφέρεται.) οὐδὲ πάλιν ὁ Πέτρος φύσει πρότερος τοῦ Παύλου· Ἀλλ' οὐδὲ μᾶλλον ζῷον ὑπάρχει τὸ λογικὸν, τὸ δὲ ἄλογον ἧττον· οὐδὲ ὁ Πέτρος μᾶλλον ἄνθρωπος, καὶ ἧττον ὁ Παῦλος· Φάρμακον δὲ ἄλλου φαρμάκου ὑγιεινότερον, καὶ Βιβλίον ἄλλου βιβλίου ἰατρικώτερον.

Πᾶν τὸ Διαιρούμενον.
- Ἢ Καθ' αὑτὸ, καὶ τοῦτο·
  - Ἢ ὡς Πρᾶγμα· ὃ
    - Ἢ ἀπὸ Γένους εἰς εἴδη·
    - Ἢ ἀπὸ Εἴδους εἰς ἄτομα·
    - Ἢ ἀπὸ Ὅλων εἰς μέρη·
    - Ἢ Ἀφ' ἑνὸς καὶ πρὸς ἓν διαιρεῖται.
  - Ἢ ὡς Φωνὴ, καὶ ἐστὶν ἀπὸ ὁμωνύμου φωνῆς εἰς διάφορα σημαινόμενα ἡ διαίρεσις.
- Ἢ κατὰ Συμβεβηκὸς ὅπερ·
  - Ἢ ἀπὸ Οὐσίας εἰς συμβεβηκότα διαιρεῖται·
  - Ἢ ἀπὸ Συμβεβηκότων εἰς οὐσίας·
  - Ἢ ἀπὸ Συμβεβηκότων εἰς συμβεβηκότα.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

### Περὶ Πείρας, Ἐμπειρίας, Τέχνης, καὶ Ἐπιστήμης· ἐν ᾧ καὶ περὶ τῶν Δυνάμεων τῆς Ψυχῆς.

Ἡ Γνῶσις, ἢ ἄνευ Λόγου ἐστὶν, ἢ μετὰ Λόγου· καὶ, ἢ Μερική ἐστιν, ἢ Καθ' ὅλου. Ἡ μὲν οὖν ἄνευ λόγου Γνῶσις ἡ Μερικὴ, ποιεῖ τὴν Πεῖραν· καὶ ἔστιν ἡ Πεῖρα, ἑνὸς πράγματος ἄλογος γνῶσις· οἷον, ὅταν τις ἓν μόνον γινώσκῃ βοήθημα, καὶ τούτῳ χρῶτο, τὴν αἰτίαν ἀγνοῶν, καθ' ἣν ὠφελεῖ τὸ τοιοῦτον βοήθημα. Ἡ δὲ ἄνευ λόγου Γνῶσις ἡ Καθ' ὅλου, ποιεῖ τὴν Ἐμπειρίαν· καὶ ἔστιν Ἐμπειρία ἡ τῶν καθ' ὅλου γνῶσις ἄλογος· ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἐμπειρικῶν Ἰατρῶν· οὗτοι γὰρ πολλὰ μὲν γινώσκουσι βοηθήματα· τὴν αἰτίαν δὲ τῆς βοηθείας αὐτῶν οὐ γινώσκουσιν. Ἐμπειρία τοίνυν ἐστὶ μνήμη καὶ τήρησις ἄλογος τῶν πολλάκις καὶ ὡσαύτως

ὀφθέντων

ὀφθέντων· ὁ γὰρ ἐμπειρικὸς Ἰατρὸς ἐν μνήμῃ κατέχων καὶ διατηρῶν τὰ πολλάκις καὶ ὡσαύτως ὀφθέντα ἰάματα, κέχρηται τούτοις, τὸν λόγον τῆς ἰάσεως οὐκ εἰδώς. Ἡ δὲ μετὰ λόγου Μερικὴ Γνῶσις, Τέχνης ἢ Ἐπιστήμης μέρος ποιεῖ· Τέχνης μὲν, εἰ τὸ ὑποκείμενον τρεπτὸν· Ἐπιστήμης δὲ, εἰ τὸ ὑποκείμενον ἄτρεπτον. Ἡ δὲ Καθόλου μετὰ λόγου Γνῶσις, τελείαν Τέχνην ἢ τελείαν Ἐπιστήμην ποιεῖ· Τέχνην μὲν, εἴπερ ἔχει τὰ ὑποκείμενα τρεπτά τε καὶ ἀλλοιωτά· εἰ δ' ἄτρεπτα καὶ ἀναλλοίωτα, Ἐπιστήμην. Τέχνη γὰρ καὶ Ἐπιστήμη κατὰ τὰ ὑποκείμενα διαφέρουσιν.

Ἔστι μὲν οὖν ἡ Τέχνη γνῶσις τῶν καθόλου μετὰ λόγου, τρεπτὰ τὰ ὑποκείμενα ἔχουσα· ἢ πάλιν, Τέχνη ἐστὶ σύστημα ἐκ καταλήψεων ἐγγεγυμνασμένων, πρός τι τέλος εὔχρηστον τῶν ἐν τῷ βίῳ. Σύστημα μὲν οὖν ἐκ καταλήψεων, τουτέστιν, ἄθροισμα ἐξ ἐφευρέσεων, εἴρηται πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῆς πείρας ὑπαρχούσης γνώσεως μερικῆς· ἐγγεγυμνασμένων δὲ, ἤτοι δεδοκιμασμένων, διὰ τὴν ἐμπειρίαν ἀδόκιμον οὖσαν φυσικήν. Τὸ δὲ, πρός τι τέλος εὔχρηστον τῶν ἐν τῷ βίῳ προσέθηκαν, διὰ τὰς Ματαιοτεχνίας καὶ Κακοτεχνίας· αἵτινες οὐδὲ τέχναι εἰσίν. Ἡ γὰρ Ματαιοτεχνία, οὔτε ὠφέλειαν οὔτε βλάβην εἰσφέρει τῷ βίῳ· ὡς ἡ Νευροβατικὴ, καὶ ἡ Κοντοπαικτική. Ἡ δέ γε Κακοτεχνία, πρὸς τῷ μηδὲν ὠφελεῖν καὶ βλάπτει τὸν βίον· ὡς ἡ Γοητική. Τέχνη πάλιν ἐστὶν, ἕξις ὁδῷ βαδίζουσα μετὰ φαντασίας, προσκειται δὲ τὸ μετὰ φαντασίας διὰ τὴν Φύσιν. Ἔξις γάρ τις ἔστι καὶ ἡ Φύσις, διὰ τὸ τὴν ἕξιν ἀπὸ τοῦ ἔχω λέγεσθαι· ὡς ἔχουσα τὸ εἶναι ἐν οἷς ἐστιν· οἷον ἐν Ζώῳ, ἐν Φυτῷ, ἐν Λίθῳ καὶ τοῖς λοιποῖς. Βαδίζει δὲ καὶ ὁδῷ, τουτέστι κατὰ τάξιν προέρχεται, καὶ πάντα κατὰ λόγον ποιεῖ· ἀλλ' οὐ μετὰ φαντασίας, ὥσπερ ἡ τέχνη· οὐδὲ γὰρ προδιατυποῖ ἐν ἑαυτῇ ὃ βούλεται κατασκευάσαι· ἄλογος γάρ ἐστιν· ἀλλ' ὁ τεχνίτης κεχρημένος τῷ λόγῳ, ἡνίκα τι βούλεται ποιῆσαι, πρότερον διατυποῖ τὸ τοιοῦτον ἐν ἑαυτῷ, καὶ εἶθ' οὕτως ἀποτελεῖ.

Ἐπιστήμη

Ἐπιστήμη δέ ἐστιν ἡ τῶν Καθόλου ἄπταιστος Γνῶσις καὶ ἀμετακίνητος· ἀπταίστως γὰρ γινώσκει τὰ γινωσκόμενα. διὰ τὸ αὐτῶν ἄῤῥευστόν τε καὶ ἀναλλοίωτον· οὐδὲ γὰρ ἐξετάζει τῶν ἐπὶ μέρους κράσεων τὰς ἰδιότητας. ὥσπερ ἡ Ἰατρικὴ, ἀλλὰ περὶ τοῦ καθόλου Ἀνθρώπου διαλαμβάνει, καὶ τοῦ καθόλου Ἵππου, καὶ τῶν ὁμοίων· ἅτινα ἀεὶ ὡσαύτως ἔχουσιν. Ἡ δὲ Τέχνη περὶ τὰ ῥευστὰ, καὶ τὰ μὴ ἀεὶ ὡσαύτως ἔχοντα καταγίνεται· τὰ γὰρ ὑποκείμενα ταύτῃ ῥευστά εἰσι καὶ ἀλλοιωτά· καθὼς τῇ Ἰατρικῇ τὰ ἀνθρώπεια σώματα. Ὅθεν καὶ τοῦ Ἰατροῦ ἐστιν ὅτε, δόντος τινὶ καθάρσιον ἐν καιρῷ δέοντι, αἴφνης δὲ τραπέντος τηνικαῦτα τοῦ καταστήματος, κἀντεῦθεν ἀλλοιωθέντος τοῦ ὑποκειμένου, βλάβη καὶ οὐκ ὠφέλεια τῷ καθαρσίῳ ἐπηκολούθησε· καὶ γέγονεν ἡ ἀποτυχία τῆς ἰάσεως, οὐ παρὰ τὸν λόγον τῆς τέχνης, ἀλλὰ παρὰ τὸ τρεπτὸν τοῦ ὑποκειμένου καὶ ἀλλοιωτόν. Τοῦτο δὲ τὸ ἄστατον τῶν ὑποκειμένων, καὶ ἐπὶ πασῶν θεωρεῖται τεχνῶν. Ὅθεν ἡ τὰ ὑποκείμενα ἔχουσα στάσιμα, Ἐπιστήμη ὠνόμασται, διὰ τὸ ἐπὶ στάσιν καὶ ὅρον τῶν πραγμάτων ἄγειν ἡμᾶς· τῆς ἀοριστίας καὶ μεταβολῆς τῶν ἐπὶ μέρους ἀπάγουσα. Ἡ γὰρ Ἐπιστήμη περὶ τὰ καθόλου καὶ ἀμετάπτωτα καταγίνεται.

Δεῖ δὲ καὶ τοῦτο γινώσκειν, ὅτι τῶν ψυχικῶν Δυνάμεων, αἱ μέν εἰσι Φυτικαὶ· αἱ δὲ Ζωτικαὶ καὶ ὀρεκτικαὶ· αἱ δὲ Γνωστικαί. Καὶ Φυτικαὶ μέν εἰσιν, ἥτε Θρεπτικὴ καὶ Αὐξητικὴ καὶ Γεννητική. Ζωτικαὶ δὲ καὶ ὀρεκτικαὶ. Βούλησις, Προαίρεσις, Θυμὸς καὶ Ἐπιθυμία. Καὶ ἡ μὲν Βούλησις, δύναμίς ἐστι λογική· ἄλογοι δὲ δυνάμεις, ἡ Ἐπιθυμία καὶ ὁ Θυμός. Ἡ δὲ προαίρεσις ἐπαμφοτερίζει. Ἡ μὲν γὰρ Βούλησις αὐτῆς καθ' αὑτήν ἐστι τῆς λογικῆς ψυχῆς, καὶ πρὸς μόνον τὸ ἀγαθὸν ἀποτείνεται· ἡ δὲ Προαίρεσις τῆς συμπεπλεγμένης ἐστὶ τῇ ἀλόγῳ· καὶ ποτὲ μὲν, πρὸς τοῦ λόγου γίνεται· ποτὲ δὲ, πρὸς τῆς ἀλογίας, καὶ αἱρεῖται τόδε πρὸ τοῦδε· διὸ καὶ προαίρεσις λέγεται. Γνωστικαὶ δὲ τῆς ψυχῆς δυνάμεις εἰσὶ, Νοῦς, Διάνοια, Δόξα, Φαντασία καὶ Αἴσθησις. Καὶ Λογικαὶ μὲν τούτων, νοῦς καὶ διάνοια·

διάνοια· Ἄλογοι δὲ, φαντασία καὶ αἴσθησις. Ἡ δὲ δόξα ἀμφοτερίζει· γίνεται γὰρ καὶ μετὰ λόγου, καὶ ἄνευ λόγου. Καὶ ἄνευ λόγου μὲν, ὅταν χωρὶς αἰτίας δοξάζῃ τὰ πράγματα. Μετὰ λόγου δὲ, ὅταν ἐξ αἰτίας συλλόγου τινὸς εἰς τὸ δοξάσαι προάγηται· οἷον, δοξάζεται τὴν λογικὴν ψυχὴν ἀθάνατον εἶναι, μὴ ἐκ τινος αἰτίας εἰς τοῦτο ἐλθών· ἰδοὺ ἄλογος ἡ δόξα. Δοξάζει πάλιν ἄλλος τὴν αὐτὴν ψυχὴν ὑπάρχειν ἀθάνατον, ἀλλ' ἐκ τοῦ εἶναι αὐτὴν αὐτοκίνητον, ταυτὸν δ' εἰπεῖν, αὐτενέργητον· τὸ δὲ αὐτοκίνητον, ἀνεκίνητον· τὸ δὲ ἀνεκίνητον, ἀθάνατον· ἰδοὺ μετὰ λόγου δόξα· ἤτις ἐστὶ τὸ συμπέρασμα τῶν προτάσεων. Αἴσθησις δέ ἐστιν, ἡ τοῦ παρόντος μερικὴ γνῶσις· τῷ παρόντος γὰρ ἀντιλαμβάνεται ἡ αἴσθησις· οἷον ἡ ὄρασις, ἐὰν μὴ ὄψεταί τι, ἃ δύναται γνῶναι αὐτό· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως. Φαντασία δέ ἐστιν, ἡ τοῦ ἀπόντος μερικὴ γνῶσις· ὡς ὅταν χθὲς ἰδών ἄνθρωπον, σήμερον φαντασθῶ αὐτόν, ἤγουν ἀναπολήσω τὸν τοιοῦτον. Νῦν δὲ παθητικὸν ὁ Ἀριστοτέλης τὴν φαντασίαν ὠνόμασε· Νῦν μὲν, ὡς ἔνδον ἐν ἑαυτῇ τὸ γνωστὸν ἔχουσαν, καὶ ταύτῃ διαφέρουσαν τῆς αἰσθήσεως· ὅτι ὥσπερ ἡ αἴσθησις ἔξω κειμένου γινώσκει, δεομένη πάντως τῆς ἐκείνου παρουσίας πρὸς τὸ ἐνεργῆσαι περὶ αὐτό· τούτων ἡ φαντασία τὸν τύπον διὰ τῶν αἰσθήσεων ἀπομαξαμένη, ἔχει ἐν ἑαυτῇ, καὶ δύναται προβάλλειν, μὴ δεομένη τῶν ἔξω κειμένων· διὸ καὶ τοῖς ὕπνοις ἐνεργεῖ τὸ φανταστικὸν, αἰσθήσεων μενουσῶν τῶν αἰσθήσεων. Νῦν μὲν ἓν διὰ ταῦτα τὴν φαντασίαν ἐκάλεσεν ὁ Φιλόσοφος. Παθητικὴν δὲ, διὸ ὅτι μετὰ μερισμοῦ γινώσκει [τὰ πράγματα] καὶ διαστάσεως· τῶν αἰσθήσεων ἀρχομένη τε καὶ συνισαμένη, καὶ τῷ χρόνῳ διαλυομένη πολλάκις ἀπωσίᾳ τῶν αἰσθητῶν. Ὅτι ἂν οὖν τῶν ἐντεῦθεν πραγμάτων χωρὶς φαντασίας ἰσχύομεν νοεῖν, ἐκ ἀπαθῆ δὲ καθίστησιν αὕτη, διαλύσει δὲ ὑπόκειται, καθὼς ἔφημεν, καὶ φθορᾷ, διὰ τοῦτο τῆς φαντασίας φθειρομένης, τὴν τῶν ἀγνωσμένων πάσχομεν λήθην· ὅπου συμπεπλεγμένην τῇ φαντασίᾳ τὴν νόησιν ἔχομεν· ὅθεν καὶ τὰ νοήματα, παθήματα λέγεται τῆς ψυχῆς.

ψυχῆς, ἀχ ὅτι πάσχει ἡ λογικὴ ψυχὴ, ἀλλ' ὅτι χωρὶς τοῦ παθητικοῦ νοῦ, τουτέστι, τῆς φαντασίας, οὐδὲν πέφυκε τῶν ἐν τῷ κόσμῳ νοεῖν. Διάνοια δέ ἐστι γνωστικὴ τῶν καθόλου μετὰ λόγου δύναμις, οὐκ αὐθρόως ἀλλὰ διά τινος μεθόδου καταλαμβάνουσα τὸ γνωστόν. Καλεῖται δὲ ἡ Διάνοια, καὶ δυνάμει Νοῦς, διὰ τὸ συνεπαίρεσθαι τῷ ἐνεργείᾳ νῷ, τουτέστι, διὰ συλλογισμοῦ ἀνάγεσθαι πρὸς ἅπερ ἁπλοῦς ἐπιβολαῖς ὁ ἐνεργείᾳ νοεῖ νοῦς. Ἡ διάνοια τοίνυν ὁ δυνάμει νοῦς, συνεργεῖ πρὸς τὸ δέον, καὶ βοηθεῖ καὶ ταῖς ὀρεκτικαῖς δυνάμεσι τῆς ψυχῆς, καὶ πρὸς τὸ λελογισμένον ἀλόγους ὅσας αὐτὰς ὁδηγεῖ· συνεπαίρεται δὲ καὶ τῷ ἐνεργείᾳ νῷ, καὶ πρὸς τὴν τῶν ὄντων ἀναγομένη γνῶσιν, ὡς εἴρηται· διὸ γοῦν ἐκ τοῦ ἀτελοῦς ἐπὶ τὸ τέλειον πρόεισιν, ἦγουν ἐκ τοῦ δυνάμει πρὸς τὸ ἐνεργείᾳ· διὰ τοῦτο καὶ ἡ ταύτης ἐνέργεια, εἴτουν ἡ Νοήσις, πάθος λέγεται πρὸς διάκρισιν τῆς ἐνεργείας τοῦ νοῦ, τοῦ αὐτοτελοῦς καλουμένου καὶ ἐνεργείᾳ νῷ, ὡς τῇ οὐσίᾳ σύνδρομον τὴν ἐνέργειαν ἔχοντος, ἀμιγῆτε τοῦ δυνάμει καὶ διὰ τοῦτο παντελῶς ἀπαθῆ.

Διαφέρει δὲ ἡ διάνοια τῆς μετὰ λόγου Δόξης· ὅτι ἡ μὲν μετὰ λόγου Δόξα, συμπέρασμά ἐστιν, ὡς εἴρηται, τῶν προτάσεων· ἡ δὲ Διάνοια, λαμβάνουσα τὰς προτάσεις ὁμολογουμένας κατασκευάζει τὸ ζητούμενον· λαμβάνουσα γὰρ ὁμολογούμενον, ὅτι ἡ ψυχὴ αὐτοκίνητός ἐστι, καὶ ὅτι τὸ αὐτοκίνητον, ἀεικίνητον, καὶ ὅτι τὸ ἀεικίνητον, ἀθάνατον· κατασκευάζει ἐν τοιῷδεν ἀθάνατον τὴν ψυχήν· καὶ ἅτως ἐκ τῆς τοιαύτης κατασκευῆς, ἡ μετὰ λόγου δόξα συμπεραίνει, ὅτι ἡ ψυχὴ ὑπάρχει ἀθάνατος. Ὁ δὲ Νοῦς ἁπλῇ προσβολῇ τουτέστιν εὐθέως, ἀχρόνως, κρεῖττον ἢ κατὰ ἀπόδειξιν πάντα τὰ ὑποπίπτοντα αὐτῷ γινώσκει, τὰ νοητὰ δηλαδή. Ἣν δὴ γνῶσιν ἐκεῖνοι ἔχουσιν ἀκραιφνῆτε καὶ ἀμιγῆ, οἵτινες διὰ Πράξεως καὶ Θεωρίας εἰς ἄκρον καθάρσεως καὶ ἐπιστήμης ἀφίκοντο.

Τούτων ἅτως ἐχόντων, ἐκ μὲν τῆς Αἰσθήσεως ἐγείρεται ἡ Πεῖρα· καὶ γὰρ αὕτη μερική ἐστι γνῶσις καὶ ἄλογος. Ἡ δὲ ἐμπειρία, ἔκτε τῆς ἄνευ λόγου δόξης ἔρχεται, καὶ ἐκ τῆς αἰσθήσεως καὶ φαντασίας ὁμοῦ. καὶ ὅτε μὲν ἐκ τῆς αἰσθή-

αἰσθήσεως καὶ τῆς φαντασίας, Αὐτοψία καλεῖται· καὶ γὰρ αὐτόπτης γενόμενος τῶν βοηθημάτων, ὁ ἐμπειρικὸς Ἰατρὸς, καὶ βασανίσας αὐτὰ διὰ τῆς αἰσθήσεως, καὶ συναγαγὼν ἐν ἑαυτῷ διὰ τῆς φαντασίας, τὰς ἐνεργείας αὐτῶν χρῆται κατὰ καιρὸς ἑνὶ ἑκάστῳ πρὸς τὰς ἰάσεις. Ὁπότε δ' ἐκ τῆς ἀλόγου δόξης ἡ ἐμπειρίαν ὁρμᾷ, τότε καλεῖται Ἰσοριία· ὡς ὅταν τις νομίσῃ τὰς φύσεις τῶνδε τῶν βοηθημάτων τοιασδέ τινας εἶναι μὴ πειραθεὶς αὐτὸς, ἀλλ' ἀπ' ἄλλων ἀκούσας καὶ ἔτω δοξάσας. Ἐκ δὲ τῆς μετὰ λόγου δόξης καὶ τῆς διανοίας ἡ Τέχνη ἀνίσταται· καὶ γὰρ καὶ αὕτη ταύταις ὁμοίως τὰ καθόλου μετὰ λόγου γινώσκει. Ἡ δὲ Ἐπιστήμη γεννᾶται ἔκ τε τῆς διανοίας καὶ τοῦ νοῦ. καὶ τὰς μὲν δεομένας ἀποδείξεων ἀρχὰς, οἷον ὅτι τὸ σημεῖον ἀμερὲς καὶ τὰ τοιαῦτα ἐκ τῆς διανοίας λαμβάνει· τὰς δ' ὁμολογουμένας καὶ ἀνενδεεῖς ἀποδείξεων, οἷον, ὅτι ὁ Θεὸς ἀγαθὸς, καὶ τὰ ὅμοια, ἐκ τοῦ νοῦ. Διαφέρει γοῦν καὶ κατὰ τοῦτο τέχνη ἐπιστήμης· ὅτι ἡ μὲν Τέχνη ἔκ τε τῆς μετὰ λόγου δόξης καὶ τῆς διανοίας ἐγείρεται· ἡ δὲ Ἐπιστήμη ἐκ τῆς διανοίας καὶ τοῦ νοῦ.

- Ἡ Γνῶσις
  - Ἡ ἄνευ λόγου
    - Ἡ Μερική.
    - Ἡ Καθόλου.
  - Ἡ μετὰ λόγου
    - Ἡ Μερική.
    - Ἡ Καθόλου.

Ἡ Γνῶσις

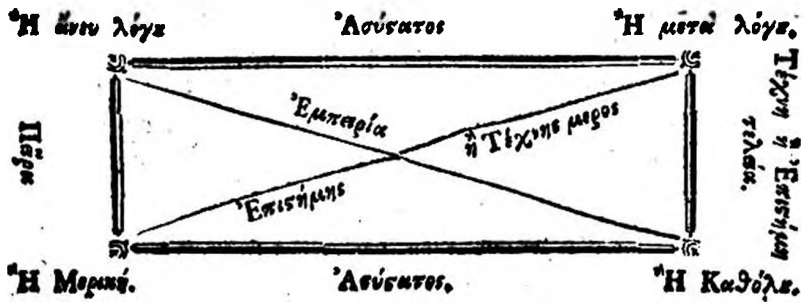

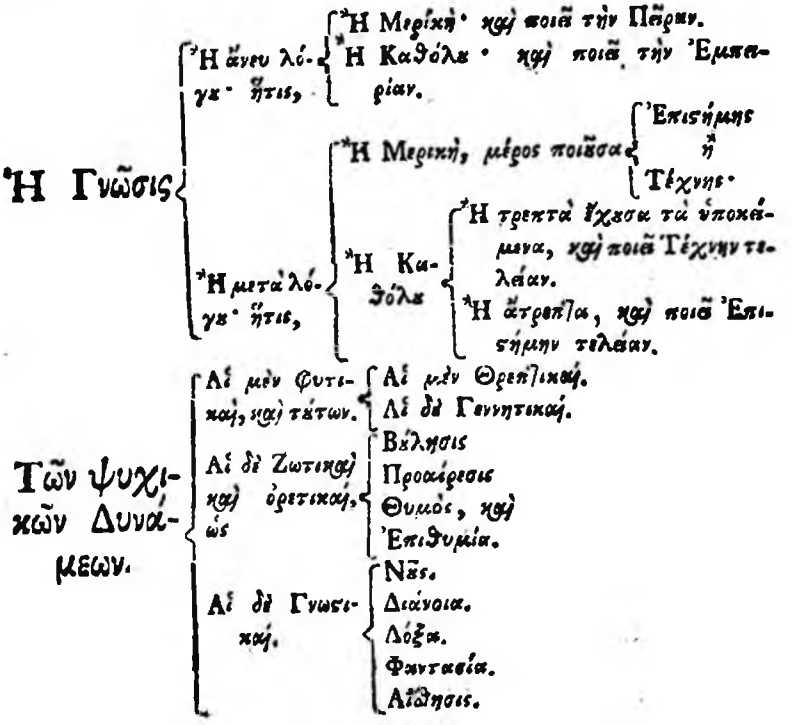


## ΚΕΦΑΛΙΟΝ. Δ'.

### Τίνες οἱ τῆς Φιλοσοφίας Ὁρισμοί.

Πολλοὶ τῆς Φιλοσοφίας ἐκτέθεινται Ὁρισμοὶ· ἐξ ὧν εἰσι τῶν ἄλλων οἱ κρείττους καὶ ἀσφαλέςεροι. Καὶ 25
Πρῶτος μὲν ὁ λέγων, ὅτι Φιλοσοφία ἐςὶ γνῶσις τῶν ὄντων, ἢ ὄντα ἐςὶν, ἀντὶ τῦ, καθὸ φύσεως ἔχεσιν ἕκαςα, ἃ μὴν ἀριθμῷ καὶ ἰδιότητος· ἃ δὲ γὰρ προτίθεται ὁ Φιλόσοφος εἰδέναι τὰς ἐπὶ μέρες ἀνθρώπες, ὁπόσοι εἰσὶ καὶ ὁποῖοι τὰς ἰδιότητας· ἃ δὲ τὰ λοιπὰ τῶν 30 3'
ὄντων καθ' ἕκασον ἐπισκέπεται· τὴν φύσιν δὲ τῶν ὄντων κοινῶς· ὡσαύτως δὲ καὶ τὰς τῶν ἄλλων πραγμάτων Φύσεις ἐπίσασθαι βέλεται. Δεύτερος Ὅρος ὁ λέγων, ὅτι Φιλοσοφία ἐςὶ γνῶσις θείωντε καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Ἐπεὶ γὰρ τὰ ὄντα ἢ φθαρτά εἰσιν, ἢ ἄφθαρτα· τιμιώ- 35 3
τερα δὲ τῶν μὲν ἀφθάρτων, τὰ θεῖα· τῶν δὲ φθαρτῶν,

τὰ

τὰ ἀνθρώπινα· ἐκ τῶν τιμιωτέρων μερῶν τὰ πάντα ἐδήλωσε, καὶ γνῶσιν καὶ αὐτὸς τῶν ὄντων τὴν Φιλοσοφίαν ἐκάλεσε. Τρίτος Ὅρος ὁ λέγων, ὅτι Φιλοσοφία ἐστὶ μελέτη θανάτου, δηλονότι τοῦ προαιρετικοῦ· οὐδὲ γὰρ βέλτιον ὁ Φιλόσοφος περὶ τῆς ἀναιρέσεως αὐτοῦ μελετᾷν· οὕτω γὰρ ἂν τοὺς δημιουργικοὺς ἀνατρέποι νόμους· εἴγε ὁ μὲν Δημιουργὸς συνέδησε τῷ σώματι τὴν ψυχήν· ὁ δὲ, βέλτιον τὸν τοιοῦτον ἀναλύειν δεσμὸν, παρὰ τὴν τοῦ συνδήσαντος κέλευσιν. Ἀλλ' ἐπεὶ διττή ἐστιν ἡ Ζωή· (καὶ γὰρ ἡ μὲν Φυσικὴ, ἡ δὲ Προαιρετική. Καὶ Φυσικὴ μὲν, ἡ συνάφεια τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος· καθ' ἣν ὑπὸ τῆς προνοίας ἐτάχθημεν ζῆν· καθ' ἣν τὸ σῶμα δεσμεῖ τὴν ψυχήν· Προαιρετικὴ δὲ [ζωὴ,] ἡ πρὸς τὸ σῶμα συμπάθεια, καὶ περὶ τὰς ἡδονὰς ἀσχολία· καθ' ἣν ἡ ψυχὴ ἑαυτὴν δεσμεῖ καὶ προσπαλαίει τῷ σώματι.) διττὸς γινώσκεται καὶ ὁ θάνατος, Φυσικὸς, καὶ Προαιρετικός. Καὶ Φυσικὸς μέν ἐστι θάνατος, ὁ τοῦ σώματος διαχωρισμὸς ἀπὸ τῆς ψυχῆς· καθ' ὃν ἅπας ἄνθρωπος τελευτᾷ· Προαιρετικὸς δὲ θάνατος, ἡ κατ' ἀρετὴν ὑπάρχει ζωή· καθ' ἣν ὁ ἀληθὴς Φιλόσοφος χωρίζει καὶ πρὸ τοῦ Φυσικοῦ θανάτου τὴν ψυχὴν ἐκ τοῦ σώματος, νέκρωσιν ἀπεργαζόμενος τῶν παθῶν· [καὶ] διὰ τῆς τοιαύτης νεκρώσεως, τῷ ἀπαθεῖ κατὰ τὸ δυνατὸν ὁμοιούμενος. Ἔστι δὲ καὶ κοινότερον περὶ τῆς τοῦ Θανάτου μελέτης εἰπεῖν· ὅτιπερ ὁ τὴν ἐν τεύθρᾳ ἐκδημίαν ἐν νῷ φέρων διὰ παντὸς, καὶ μελέτημα ταύτης τιθέμενος ἔμμονον, πάντων φιλοσοφήσει τῶν σωματικῶν τὴν ἀπαλλαγὴν, καὶ ὅσα τὴν ψυχὴν βελτιοῖ κατορθώσει παιδάσει, καὶ τὴν ἀρετὴν καὶ συμπολιτευομένην καὶ συνέκδημον κτήσεται, τῶν ἐπικήρων ἀναλλαξάμενος τὰ αἰώνια· Τέταρτος Ὅρος ἐστὶν, ὁ λέγων ὅτι Φιλοσοφία ἐστὶν ὁμοίωσις Θεῷ κατὰ τὸ δυνατὸν ἀνθρώπῳ. Ἐπεὶ γὰρ ὁ Θεὸς διττὰς ἔχει τὰς Ἐνεργείας· τὰς μὲν Γνωστικὰς τῶν ὄντων, καθ' ἃς πάντα γινώσκει καὶ πρὸ γενέσεως αὐτῶν· τὰς δὲ Προνοητικὰς τῶν κατα-δεεστέρων, καθ' ἃς προνοεῖται τοῦ κόσμου παντὸς· ἀλλὰ δὴ καὶ ὁ Φιλόσοφος, τῶν ὄντων σπεύδει πάντων εἶναι θεω-

ρητής, καὶ τὴν τῶν ὅλων φύσιν ἐπίσασθαι· προνοεῖται δὲ καὶ τῶν καταδεεστέρων· διὰ μὲν τῆς Θεωρητικῆς, τὰ Δόγματα διδάσκων τῆς Ἀληθείας· διὰ δὲ τῆς Πρακτικῆς, Ἤθη ῥυθμίζων καὶ νομοθετῶν τὰ δέοντα, καὶ δικάζων, καὶ παντοίαν ἄλλην ποιούμενος ἐπιμέλειαν τῶ συνεισοντος· εἰκότως ἡ Φιλοσοφία διὰ ταῦτα Θεῷ ὑπάρχει ὁμοίωσις· Προσκειται δὲ τὸ, κατὰ τὸ δυνατὸν ἀνθρώπῳ, καλῶς· ἐπεὶ τῶν Γνώσεων καὶ τῶν Προνοιῶν πάμπολυ τὸ διάφορον. Ὧν γὰρ αἱ Οὐσίαι διάφοροι καὶ καθ' ὅσον, τούτων καὶ αἱ Τελειότητες κατὰ τοσοῦτον διάφοροι. Τίς δὲ σύγκρισις Φύσεως πάμπαν τρεπτῆς καὶ ῥευστῆς, πρὸς τὴν μακαρίαν ἐκείνην Οὐσίαν καὶ παντάπασιν ἐξῃρημένην ἀπάσης φθορᾶς καὶ τροπῆς τὴν πᾶσαν νοῦν μὴ μόνον ἀνθρώπινον, ἀλλὰ καὶ ἀγγελικὸν ἐς ἀπειράκις ἄπειρον ὑπερβαίνουσαν; Πέμπτος Ὁρισμὸς, ὁ τὴν Φιλοσοφίαν τέχνην τεχνῶν, καὶ ἐπιστήμην ἐπιστημῶν ὁριζόμενος· ἐπεὶ πᾶσαι Τέχναι καὶ Ἐπιστῆμαι πάρα τῆς Φιλοσοφίας λαμβάνουσι τὰς ἀρχὰς, εἴγε τῶν ὅλων αὕτη τὰς φύσεις ἐπίσαται. Ἕκτος καὶ τελευταῖός ἐστιν Ὁρισμὸς, ὁ τὴν Φιλοσοφίαν εἶναι λέγων Φιλίαν σοφίας, τουτέστιν, ἀγάπην Θεοῦ. αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ Αὐτοσοφία· καὶ ὁ Φιλῶν αὐτὴν, καὶ κατὰ τὸ δυνατὸν διὰ Θεωρίας καὶ Πράξεως αὐτῷ συνὼν, ἐκεῖνος ἂν κυρίως κληθείη Φιλόσοφος. Ὁ μὲν οὖν πρῶτος τῶν εἰρημένων ὁρισμῶν καὶ ὁ δεύτερος, καὶ ὁ ἕκτος, εἰς Πυθαγόραν τὸν σάμιον ἀναφέρονται· ὁ τρίτος δὲ καὶ ὁ τέταρτος εἰς τὸν Πλάτωνα· ὁ δέ γε πέμπτος εἰς τὸν Ἀριστοτέλην.

Ὁρισμοὶ Φιλοσοφίας.

Φιλοσοφία ἐστὶ γνῶσις τῶν ὄντων ἢ ὄντα ἐστί.
Φιλοσοφία ἐστὶ Γνῶσις θείων τε καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων.
Φιλοσοφία ἐστὶ μελέτη Θανάτου.
Φιλοσοφία ἐστὶν ὁμοίωσις Θεῷ κατὰ τὸ δυνατὸν ἀνθρώπῳ.
Φιλοσοφία ἐστὶ Τέχνη τεχνῶν καὶ Ἐπιστήμη ἐπιστημῶν.
Φιλοσοφία ἐστὶ φιλία σοφίας.

ΚΕΦΑ-

# ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

## Περὶ Ἐπινοίας.

Διτλὴ λέγεται ἡ Ἐπίνοια· ἡ μὲν, οἷον Ἐπέννοιά τις οὖσα καὶ ἐπενθύμησις τὰ ἐκ τῆς Φύσεως συνημμένα διαχωρίζουσα, καὶ ἰδιοσυζάτως ἐπινοοῦσα ἑκάτερον· οἷον ἅμα ψυχὴ καὶ σῶμα δεδημιούργηνται, καὶ ἓν ἐξ ἀμφοτέρων ὁ ἄνθρωπος γέγονεν. Ἀλλ' ἡ Ἐπίνοια διαιρεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, καὶ πρὸ τῆς ἀπ' ἀλλήλων αὐτῶν διακρίσεως, καὶ τὴν ψυχὴν χωρὶς τοῦ σώματος ἐπινοεῖ, καὶ τὸ σῶμα χωρὶς τῆς ψυχῆς· διὰ τὸ, τὴν μὲν, ἀθάνατον εἶναι οὐσίαν καὶ ζωῆς αἰτίαν τῷ σώματι· τὸ δὲ, θνητῆς Φύσεως· ἐκ ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ ζῆν ἔχον, καὶ ὅσα ἄλλα πρόσεισιν ἑκατέροις διάφορα. Πάλιν, ὁμοῦ τὸ Σῶμα καὶ τὸ Χρῶμα πεφύκασιν εἶναι· καὶ ἐκ ἔστι σῶμα χρώματος χωρισθῆναι, ἄτε χρῶμα τοῦ ὑποκειμένου σώματος ἄμοιρον· ἀλλ' ἐξ ἀλλήλων ταῦτα [ἡ] Ἐπίνοια διαχωρίζουσα, τὸ κεχρωσμένον Φύσει σῶμα συνίσησιν ἐν ἑαυτῇ μεμονωμένον καὶ ἐσερημένον τοῦ χρώματος, καὶ τὸ χρῶμα πάλιν ἰδίᾳ διηρημένον τοῦ σώματος. Καὶ αὕτη μὲν ἡ πρώτως καὶ κυρίως Ἐπίνοια.

Ἡ δὲ λοιπὴ, Ψιλὴ Ἐπίνοια ὀνομάζεται· ἥτις διανοίας ὑπάρχει ἀνάπλασμα. Τὰ γὰρ μηδαμῇ μηδαμῶς ὄντα, ὡς ὄντα λογίζεται, πτερωτὸν ἄνθρωπον συνιοῦσα, καὶ σκύμνους Λεόντων ἕλκοντας Ἅρατρον, καὶ Πλοῖον ἐναέριον, καὶ ἕτερα παραπλήσια· καὶ ἐκ τῶν ὅλων δὲ μέρη τινὰ λαμβάνουσα καὶ συντιθεῖσα μετ' ἀλλήλων ὑφιστᾷ τὰ πάντη ἀνύπαρκτα· τοιοῦτον ὁ Ἱπποκένταυρος, οὕτω Ἱππάνθρωπος, τῶν ὄντων οὐδέν, ἀλλ' ἢ μόνον ψιλὸν ἐπινόημα.

Διαφέρει δὲ τῆς Φαντασίας ἡ ψιλὴ Ἐπίνοια. ὅτι ἡ μὲν Φαντασία τῶν ὄντων ἐστὶν ἀναπόλησις· ὅταν τις τὸ ὁραθὲν ἀναπολῇ καὶ φαντάζηται· ἡ δὲ ψιλὴ Ἐπίνοια, τῶν μηδαμῶς ὄντων ἐστὶ διατύπωσις, γένεσιν ἔχουσα τὴν ἐνθύμησιν· τὴν δὲ λήθην, τελείαν φθοράν.

ἡ Ἐπίνοια { Ἡ μὲν. Ἐπίνοιά τις ἐςι, τὰ ἐκ φύσεως συνημμένα διαχωρίζουσα, καὶ ἰδιοσυτάτως ἑπινοῦσα ἑκάτερον, ὡς τὸν ἄνθρωπον ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, ἥτις λέγεται κυρίως Ἐπίνοια.
Ἡ δὲ, ψιλὴ Ἐπίνοια, τὰ μηδαμῆ μηδαμῶς ὄντα συνιτῶσα, οἷον, πλοῖον ἐναέριον, ἢ τραγέλαφον.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ϛ'.

### Περὶ Αἱρέσεων.

Ἡ κατὰ Φιλοσοφίαν Αἵρεσίς ἐςιν Ἀνδρῶν ἀςείων Δόξα, πρὸς ἑαυτὸς μὲν συμφωνόντων· πρὸς ἑτέρους δὲ διαφωνόντων. Ἀνδρῶν εἴρηται καὶ οὐχὶ ἀνδρὸς, ἐπειδὴ ἡ τε ἑνὸς ἀνδρὸς δόξα αἵρεσιν οὐ ποιεῖ, ἀλλὰ Θέσιν. Θέσις γάρ ἐςι παράδοξος ὑπόληψις [καὶ] ἑνὸς τῶν κατα Φιλοσοφίαν γνωρίμων· ὡς ἡ τε Ἡρακλείτε, ὅτι Πάντα κινεῖται· καὶ ἡ τε Παρμενίδε, ὅτι Ἓν τὸ ὂν καὶ ἀκίνητον· καὶ ἡ τε Ἀντισθένες, ὅτι Οὐκ ἔςιν ἀντιλέγειν. Πολλοὶ τοιγαρῦν εἰσιν οἱ συνιςῶντες τὴν αἵρεσιν· ἀλλὰ καὶ ἀςεῖοι, τετέσιν, ἀξιόλογοί τε καὶ ἐπιςήμονες· οἱ γὰρ εἰκαῖοι καὶ ἀγελαῖοι, αἵρεσιν ἐν Φιλοσοφίᾳ πῶς ποιήσονται; Χαρακτηρίζει δὲ τὴν αἵρεσιν, συμφωνία μετὰ διαφωνίας· οἱ γὰρ καὶ πρὸς ἑαυτὸς συμφωνοῦντες καὶ πρὸς τὸς ἄλλος, αἵρεσιν οὐ ποιοῦσι· τὸ γὰρ Παρὰ πάντων ὁμολογούμενον, κοινὴ ἔννοιά ἐςιν· οἷον, ὅτι ὁ Θεὸς ἀγαθὸς, καὶ ὁ Ἥλιος φωτιςικός.

Ὠνομάθησαν δὲ αἱ κατὰ Φιλοσοφίαν αἱρέσεις κατὰ τρόπους ἑπτά. Ἡ γὰρ ἀπ' αὐτε τε Αἱρεσιάρχε, ὡς οἱ Πλατωνικοὶ καὶ Ἀριςοτελικοί· Ἡ ἀπὸ τῆς Πατρίδος τε Αἱρεσιάρχε· ὡς οἱ Κυρηναϊκοὶ, διὰ τὸν κυρηναῖον Ἀρίςιππον, καὶ οἱ Μεγαρικοὶ, διὰ Εὐκλείδην τὸν μεγαρέα. Ἡ ἀπὸ τε τρόπε, ἐν ᾧτας συνουσίας ἐποιοῦντο· ὡς οἱ Στωϊκοὶ, διὰ τὴν ἐν Ἀτλικῇ ποικίλην Στοάν· Ἡ ἀπὸ τῆς ἐν τῷ Φιλοσοφεῖν Ἐπικρίσεως, ὡς οἱ Ἐφεκτικοὶ· (ἔτοι γὰρ ἀκαταληψίαν δοξάζοντες, ἐπεῖχον τὰς λύσεις τῶν προτάσεων.) Ἡ ἀπὸ τε τρόπε τῆς ζωῆς, ὥσπερ οἱ Κυνικοὶ, ζῶντες ἀδιαφόρως δίκην Κυνῶν, τά τε δόγματα τῆς Φιλοσοφίας

λοσοφίας φερομένους, καὶ ὑπερμαχοῦντας αὐτῶν διὰ τῶν ἀποδείξεων, καὶ τὰς φίλους ἐκ τῶν ἀλλοτρίων, ἤγουν τὰς πρὸς τὸ φιλοσοφεῖν ἐπιτηδείους ἐκ τῶν ἀνεπιτηδείων πρὸς αὐτὸ διακρίνοντες· καὶ τὰς μὲν, εὐμενῶς δεχόμενοι· τὰς δὲ, μετὰ παῤῥησίας ἐλέγχοντες, καὶ τῷ *Ὁμαικοΐῳ, μακρὰν ἐκδιώκοντες· Ἢ ἀπὸ τοῦ τέλους, ὥσπερ οἱ ἡδονικοὶ, τέλος τῆς Φιλοσοφίας λέγοντες εἶναι τὴν ἡδονὴν, τὴν ἐκ γνώσεως καὶ ἀπαθείας καὶ τῆς πρὸς τὸ θεῖον ἀναγωγῆς, τὸ πρῶτον τῶν ἐφετῶν. Ἢ ἀπό τινος συμβεβηκότος, ὡς οἱ Περιπατητικοὶ, κληθέντες ὕστω διὰ τὸ τὰς συνουσίας ποιεῖσθαι κατὰ περίπατον· ὡς ἂν ἅμα τῇ ψυχῇ καὶ τὸ σῶμα γυμνάζοιτο.

Αἱ κατὰ Φιλοσοφίαν Αἱρέσεις ωνομάσθησαν.

Ἢ ἀπὸ τοῦ Αἱρεσιάρχου, ὡς οἱ Πλατωνικοί.
Ἢ ἀπὸ τῆς Πατρίδος τοῦ Αἱρεσιάρχου, ὡς οἱ Κυρηναϊκοὶ, διὰ τὸν κυρηναῖον Ἀρίστιππον.
Ἢ ἀπὸ τοῦ Τόπου, ὡς οἱ Στωϊκοί.
Ἢ ἀπὸ τῶν ἐν τῷ φιλοσοφεῖν Ἐπικρίσεων, ὡς οἱ Ἐφεκτικοί.
Ἢ ἀπὸ τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς, ὡς οἱ Κυνικοί.
Ἢ ἀπὸ τοῦ τέλους, ὡς οἱ Ἡδονικοί.
Ἢ ἀπό τινος συμβεβηκότος, ὡς οἱ Περιπατητικοί.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

### Τίς ἡ τῆς Φιλοσοφίας Διαίρεσις.

Ἡ Φιλοσοφία διαιρεῖται εἰς τὸ Θεωρητικὸν καὶ τὸ Πρακτικόν. Καὶ διὰ μὲν τοῦ Θεωρητικοῦ, γινώσκει τὰ *Ὄντα· διὰ δὲ τοῦ Πρακτικοῦ, τὰ *Ἤθη κοσμεῖ. Τοῦ μὲν ἂν Θεωρητικοῦ τέλος ἐστὶ τὸ ἀληθὲς· τοῦ Πρακτικοῦ δὲ, τὸ Ἀγαθόν. Ἀλλ' ἐπείπερ ἀναγκαῖόν ἐστι διακρίνεσθαι τὸ ἀληθὲς ἀπὸ τοῦ ψεύδους, καὶ τὸ ἀγαθὸν ἀπὸ τοῦ κακοῦ· ὥστε τὰ μὲν, ἑλέσθαι ἡμᾶς, τὰ δὲ, φυγεῖν καὶ μὴ τοῖς ἐναντίοις περιπίπτειν δι' ἄγνοιαν, πρὸς τὴν τοιαύτην διάκρισιν ἐξεῦρεν ἡ Φιλοσοφία [τὴν] ἀπόδειξιν *Ὄργανον ἐπιτηδειότατον· ὅπερ ἐστὶ τὸ Λογικόν· ἤγουν περὶ ὃ καταγίνεται ἡ λογικὴ



* τουτέστι, τοῦ κοινοῦ ἀκροατηρίου.

πραγματείας· καὶ ἔστι τὸ Λογικὸν, Φιλοσοφίας ἐργαλεῖον χρησιμώτατον, ὑπ' αὐτῆς κατασκευασμένον· ὥσπερ ὑπὸ Χαλκευτικῆς ὁ Ἄκμων, καὶ ἡ Σφῦρα καὶ τὸ Ξυλάβιον ὄργανα ὑπάρχοντα ταύτης δὴ τῆς χαλκευτικῆς.

Τὸ θεωρητικὸν τῆς Φιλοσοφίας διαιρεῖται, εἰς τὸ Φυσιολογικὸν, τὸ Μαθηματικὸν καὶ τὸ Θεολογικόν. Διαιρεῖται δὲ εἰς τρία τὸ θεωρητικὸν, ἐπεὶ καὶ τὰ ὄντα περὶ ἃ τὸ θεωρητικὸν καταγίνεται, τριτλά· Ἢ γὰρ τῆς ὕλης ἀχώριστα παντελῶς καὶ τῇ ὑποστάσει καὶ τῇ ἐπινοίᾳ, οἷόπερ τὰ Φυσικὰ σώματα· Ἢ [παντελῶς] τῆς ὕλης χωριστὰ καὶ τῇ ὑποστάσει καὶ τῇ ἐπινοίᾳ, οἷα τὰ ὑπὲρ Φύσιν [τε] καὶ ἀσώματα· Ἢ κατά τι μὲν ἀχώριστα τῆς ὕλης· κατά τι δὲ χωριστά· κατὰ μὲν τὴν ὑπόστασιν ἔνυλα ὄντα· κατὰ δὲ τὴν ἐπίνοιαν ἄυλα· ὥσπερ οἱ ἀριθμοὶ καὶ τὰ σχήματα. Οὐδὲ γὰρ ὁ δέκα τυχὸν Ἀριθμὸς, ἢ τὸ Τρίγωνον ἄνευ Ὕλης ὑποστῆναι δύναται· ἀλλ' ἢ ἐν ξύλοις, ἢ ἐν λίθοις, ἢ ἔν τισιν ἄλλοις ὑλικοῖς τὴν ὕπαρξιν ἔχουσιν· ὁ μὲν Ἀριθμὸς, κατὰ Διορισμὸν· τὸ δὲ Σχῆμα, κατὰ Συνέχειαν. Τῇ μέν τοι ἐπινοίᾳ δύνανται τῆς ὕλης χωρίζεσθαι. καὶ γὰρ ἡνίκα τις φαντάζεται καὶ ἀναπολεῖ τὰς ἀριθμὰς αὐτὰς καθ' ἑαυτὰς, ἢ τὰ σχήματα, καθὼς ὁ Κηρὸς ἀναματτόμενος τὴν Σφραγῖδα, ἀδέντι τῷ σφραγισηρίῳ ἀφαιρεῖται· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἕτος ἀδέντι τῆς ὕλης λαμβάνει τό τε, μόια δὲ τὰ σχήματα καὶ τὰς ἀριθμὰς ἄυλως ἐν τῇ διανοίᾳ διατυπῶ. Ἐπεὶ γὰν τῷ θεωρητικῷ πάντα τὰ ὄντα πρὸς γνῶσιν ὑπόκειται, τὰ δὲ ὄντα τριτλά· τούτου χάριν καὶ τὸ Θεωρητικὸν εἰς τρία διαιρεῖται. Καὶ τὸ μὲν Φυσιολογικὸν περὶ τὰ πάντη ἔνυλα καταγίνεται· τὸ δὲ Θεολογικὸν, περὶ τὰ πάντη ἄυλα· τὸ δ' γε Μαθηματικὸν, περὶ τὰ μετέχοντα καὶ ὕλης καὶ ἀυλίας. Καὶ Πρῶτον μέν ἐστι πρὸς ἡμᾶς τὸ Φυσιολογικὸν, ὡς πλησιάζον τοῖς ἐνύλοις ἡμῖν· Δεύτερον, τὸ Μαθηματικὸν, οἱόντις σύνδεσμος ὑπάρχων ὕλης καὶ ἀυλίας· τρίτον καὶ τελευταῖον τὸ Θεολογικὸν, ἀμέτοχον ὂν τῆς ὕλης παντάπασι.

Τὸ μὲν δὴ Φυσιολογικὸν, ὡς περὶ τὰ Φυσικὰ καταγινόμενον καὶ φθαρτὰ, διὰ τοῦθ' ὅτως ὠνόμασαν· τὸ δὲ

Θεολο-

Θεολογικὸν, ὡς περὶ τὰ θεῖα καὶ ἄφθαρτα, κέκληται Θεολογικόν. Ἐπεὶ δὲ διὰ τῆ Μαθηματικῆ ἐξ ἄλλων ἄλλα μανθανόμεν, καὶ ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν τὰ ὑπὲρ αἴσθησιν διδασκόμεθα, καὶ οἱονεί τινι γεφύρᾳ καὶ κλίμακι χρώμενοι τύτῳ, πρὸς τὴν αὐλίαν ἐκ τῆς ὕλης δι' αὐτῆ μεταβαίνομεν, καὶ ἀπὸ τῶν χθαμαλῶν καὶ γηΐνων πρὸς θεωρίαν ὑψηλὴν μετατιθέμεθα καὶ ἐράνιον, διὰ τῆτο μαθηματικὸν αὐτὸ προσηγόρευται. Μάθησις γάρ ἐσι τῶν μὴ ἐγνωσμένων κατάληψις, καὶ οἷον ἐξ ἀγνωσίας εἰς γνῶσιν μετάθεσις.

Τῆτο τὸ μαθηματικὸν διαιρεῖται εἰς Ἀριθμητικὴν, Μουσικὴν, Γεωμετρίαν καὶ Ἀστρονομίαν· καὶ γὰρ περὶ Ποσὸν καταγίνεται. Τῆ δὲ Ποσῆ τὸ μὲν, ἐσὶ Συνεχὲς· τὸ δὲ, Διωρισμένον. Καὶ Συνεχὲς μέν ἐσι, ᾧ τὰ μέρια πρός τινα κοινὸν ὅρον συνάπλει. οἷον, ἡ Γραμμή· καὶ γὰρ πάντα τὰ μέρη αὐτῆς συνημμένα ἐσὶν ἀλλήλοις, μὴ παρὰ τῶν ἐν αὐτῇ σημείων διειργόμενα τὴν συνάφειαν· τὸ γὰρ Σημεῖον, ὃ πέρας ἐσὶ τῆ ἡμίσυς μέρυς τυχὸν τῆς γραμμῆς, ἀρχὴ τῆ λοιπῆ ἡμίσυς μέρυς ταύτης καθέσηκε. Διωρισμένον δὲ ποσόν ἐσι, ὃ τὰ μόρια πρός τινα κοινὸν ὅρον ᾗ συνάπλει· οἷον, ὁ Ἀριθμός· ᾗ γὰρ τῆ ἓξ τυχὸν τὸ ἥμισυ μέρος ἤτοι τὰ τρία, κοινὸν ὅρον ἔχει τινὰ μετὰ τῆ λοιπῆ ἡμίσυς ἤτοι τῶν ἄλλων τριῶν, πρὸς ὃν ὅρον ταῦτα δὴ τὰ μέρη συναφθεῖεν ἄν, ἀλλὰ ταῖς μονάσιν ἀπ' ἀλλήλων ἅπαντα μέρη παντὸς ἀριθμῆ διακέκρινται. Τῆ μὲν ἓν Διωρισμένυ Ποσῆ, τὸ μέν ἐσι Καθ' αὑτὸ· οἷον, τὸ Ἄρτιον, τὸ Περιττὸν, τὸ Τέλειον, καὶ τὰ τοιαῦτα· τὸ δὲ, πρός ἕν ἔχον πρός ἄλλοτι· οἷον, Διπλάσιον, Ἥμισυ, Μεῖζον, Ἔλαττον, Ἐπίτριτον, Ἡμιόλιον, καὶ τὰ ὅμοια. Τῆ δὲ συνεχῆς ποσῆ, τὸ μέν ἐσιν ἐν μονῇ καὶ στάσει· τόδ' ἐν κινήσει καὶ περιφορᾷ. Ἡ τοίνυν Ἀριθμητικὴ καταγίνεται περὶ ποσὸν διωρισμένον καθ' ἑαυτό· ἡ δὲ Μουσικὴ, περὶ ποσὸν διωρισμένον ἐν πρός τι· καὶ ἔσιν ἡ μὲν Ἀριθμητικὴ, γνῶσις ποσῆ διωρισμένυ καθ' αὑτό· ἡ δὲ Μουσικὴ, γνῶσις ποσῆ διωρισμένυ ἐν πρός τι. Ἡ Γεωμετρία καταγίνεται περὶ ποσὸν συνεχὲς ἀκίνητον, οἷόν ἐσι ἡ Γῆ· καὶ

ἔστιν ἡ Γεωμετρία, γνῶσις ποσοῦ συνεχοῦς ἀκινήτου. Ἡ δὲ Ἀστρονομία περὶ ποσὸν συνεχὲς ἀεικίνητον, ὁποῖον ὁ Οὐρανός· καὶ ἔστιν ἡ Ἀστρονομία, γνῶσις ποσοῦ συνεχοῦς ἀεικινήτου. Ταῦτα μὲν περὶ τοῦ τῆς Φιλοσοφίας Θεωρητικοῦ.

Τὸ δὲ πρακτικὸν διαιρεῖται, εἰς Ἠθικὸν, Οἰκονομικὸν, καὶ Πολιτικόν. καὶ Ἠθικὸς μέν ἐστι Φιλόσοφος, ὁ τὰ ἑαυτοῦ ἤθη καὶ ἄλλου ῥυθμίζειν δυνάμενος· Οἰκονομικὸς δὲ, ὁ καὶ οἶκον ὅλον ἐκπαιδεύειν καλῶς ἐπιστάμενος· ὁ δέ γε πόλιν ἢ καὶ πόλεις διεξάγων καὶ διακυβερνῶν ἀρίστως, Πολιτικός. Κατορθοῦται δὲ τὸ πᾶν Πρακτικὸν διά τε τοῦ Νομοθετικοῦ καὶ Δικαστικοῦ. Καὶ γὰρ νομοθετεῖ ὁ Πρακτικὸς Φιλόσοφος, καὶ πόλει, καὶ οἴκῳ, καὶ μαθητῇ, καὶ ἑαυτῷ τὰ συνοίσοντα. Ὡσαύτως δὲ καὶ δικάζει· τοὺς μὲν καλῶς πράττοντας τῶν ἀγομένων ἐπαινῶν καὶ τιμῶν, καὶ τῶν προσηκουσῶν ἀμοιβῶν ἀξιῶν· τοὺς δὲ κακῶς, ἐλέγχων καὶ φαυλίζων καὶ τιμωρούμενος. Γίνεται δὲ καὶ ἑαυτῷ δικαστὴς ὁ Φιλόσοφος, καὶ τέρπεται μὲν, πράττων τὰ ἀγαθὰ καὶ ταῖς ἀρεταῖς ἐνηδύνεται· παραβαίνων δέ τι τῶν δεόντων, πενθεῖ, καὶ ἑαυτὸν ἐπιπλήττει, καὶ διόρθωσιν τῶν ἐσφαλμένων ἐργάζεται.

Ὥσπερ τοίνυν τοῦ Σώματος τελείωσίς ἐστιν ἡ Ἰατρικὴ· οὕτω δὴ τῆς Ψυχῆς ἡ Φιλοσοφία τελείωσις, ἰατρικὴ γινωσκομένη ψυχῆς. Ἐπεὶ δὲ τῆς Ψυχῆς, τὸ μέν ἐστιν Ὀρεκτικὸν, τὸ δὲ Γνωστικὸν· καὶ τὸ μὲν Ἄλογον, τὸ δὲ Λογικὸν· καὶ τοῦ γνωστικοῦ τε καὶ λογικοῦ, τὸ μὲν συνεργοῦν τῷ ὀρεκτικῷ, οἷος ὁ δυνάμει νοῦς, ἡ διάνοια· τὸ δὲ χωριστὸν καὶ ἐξῃρημένον παντάπασιν, οἷος ὁ κατ' ἐνέργειαν νοῦς· ὅσον μὲν τῆς Φιλοσοφίας τελειωτικόν ἐστι τοῦ ὀρεκτικοῦ τῆς ψυχῆς, καὶ αὐτοῦ δὴ τοῦ δυνάμει νοῦ, τοῦ συνεργοῦντος τῷ ὀρεκτικῷ, τοῦτο Πρακτικὸν ὀνομάζεται, περὶ πρᾶξιν ἠσχολημένον, καὶ τέλος ἔχον τὴν αἵρεσιν καὶ ἐπίτευξιν τοῦ ἀγαθοῦ· ὅσον δὲ τοῦ γνωστικοῦ τελειωτικὸν, τέλος ἔχον τὴν ἀλήθειαν, τοῦτο λέγεται κοινῶς Θεωρητικόν. Ἀλλ' ὅσον μὲν τὴν γνῶσιν τοῦ δυνάμει νοῦ τελειοῖ, τὴν μετ' αἰσθήσεως καὶ φαντασίας περὶ τὰ ἔνυλα εἴδη καὶ ἀχώριστα τῆς ὕλης καταγινομένην, τοῦτο καλεῖται Φυσιολογικὸν, ὅτι περὶ

ταῦτα

ταῦτα ἡ Φύσις καὶ ἐν τούτοις ἐσίν. Ὅσον δὲ τὴν τῦ ἐνεργείᾳ νῦ καθαρὰν ἐνέργειαν τελειοῖ, καὶ τὴν τῦ δυνάμει νῦ τὴν συνεπαιρομένην τῷ ἐνεργείᾳ νῷ· εἰ μὲν περὶ τὰ πάντη χωρισὰ τῆς ὕλης ἡ γνῶσίς ἐσι, τὸ τοιῦτον Θεολογικὸν καλεῖται, καὶ πρώτη Φιλοσοφία, καὶ μετὰ τὰ Φυσικά, ὡς ἐπέκεινα τεταγμένον τῶν Φυσικῶν. Εἰ δὲ περὶ τὰ πῇ μὲν χωρισὰ τῆς ὕλης εἴδη, πῇ δὲ ἀχώρισα, τὸ τοιῦτον Μαθηματικὸν ὀνομάζεται καὶ περὶ ψυχῆς. Ἥτε γὰρ μαθηματικὴ οὐσία, μέση [τίς] πως ἔσιν ὕλης καὶ ἀΰλίας· τῷ μὲν καθόλυ τὸ χωρισὸν ἔχυσα τῆς ὕλης, τῷ δὲ διασατῷ καὶ διακεκριμένῳ, τὸ ἀχώρισον. Καὶ ἡ Ψυχὴ ὁμοίως· κατὰ μὲν τὰς αἰσθήσεις καὶ Φαντασίας, καὶ τὸν δυνάμει νῦν, ἀχώρισος τῆς ὕλης ἐσὶ· κατὰ δὲ τὸν ἐνεργείᾳ νῦν, ὅς ἐσι τῆς ψυχῆς τὸ ἀκρότατόν τε καὶ καθαρώτατον, παντάπασιν ἡ ψυχὴ τῆς ὕλης κεχώρισαι.

Ἡ Φιλοσοφία διαιρεῖται εἰς Θεωρητικὸν, ἓξ εἴδη, καὶ Πρακτικὸν, ἓξ εἴδη, Φυσιολογικὸν, Μαθηματικὸν· ἓξ εἴδη, καὶ Θεολογικὸν. Γεωμετρία. Ἀστρονομία. Ἀριθμητική. Μουσική. Ἠθικὸν. Οἰκονομικὸν. Πολιτικόν.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

### Περὶ Συνωνύμων, Ἑτερωνύμων, καὶ Ἑτέρων, Ὁμωνύμων τε καὶ Πολυωνύμων, καὶ Παρωνύμων.

Ἕκασον τῶν Ὄντων ἐν κόσμῳ, καὶ Ἕν τί ἐσι, καὶ Πολλά· οἷον, ὁ Ἄνθρωπος, καὶ Ἕν [τί] ἐσι καθὸ ἄνθρωπος· καὶ Πολλά, καθὸ ζῷον, καὶ λογικὸν, καὶ θνητὸν, καὶ νῦ καὶ ἐπιςήμης δεκτικόν. Ἐπεὶ ἓν ἕκασον τῶν ὄντων ἐν κόσμῳ, καὶ ἕν τί ἐσι καὶ πολλά· ὡς μὲν Ἕν, δηλῦται ὑπὸ τῦ ὀνόματος· ὡς δὲ Πολλά, δηλῦται ὑπὸ τῦ ὁρισμῦ, ἢ τῆς ὑπογραφῆς. καὶ γὰρ ὁ ἄνθρωπος ἓν ὢν καὶ πολλά, ὡς μὲν Ἕν ὑπὸ τῆς Ἄνθρωπος δηλῦται φωνῆς, ἥτις ἁπλῆν ἐσιν ὄνομα· ὡς δὲ Πολλά, ὑπὸ τῦ ὅρυ τῦ λέγοντος, ζῷον λογικὸν θνητὸν,

τον, νε και επιστήμης δεκτικόν· ος δη Ορος, λόγος υπάρχει των ων έχει ο άνθρωπος έκαστον επεζιών.

Εξωσαν εν δύω τινα Πράγματα ή και πλείω, και ταυτα Η και κατα το Ονομα και κατα τον Λόγον κοινωνείτωσαν αλλήλοις· Η και κατ αμφω διαφερέτωσαν· Η [και] κατα μεν το Ονομα κοινωνείτωσαν, κατα δε τον Λόγον διαφερέτωσαν· Η το ανάπαλιν, κατα μεν τον Λόγον κοινωνείτωσαν, κατα δε το Ονομα διαφερέτωσαν, ως είναι τέσσαρας τας διαφοράς.

Ει μεν εν και κατ αμφω κοινωνεσι, κατα το Ονομά φημι, και [κατα] τον Λόγον, καλείται Συννώνυμα, ωσανει μεταδιδόντα αλλήλοις συν τω ονόματι και τε λόγε. Συνώνυμα γαρ είσιν, ων το, τε ονομα κοινον, και ο κατα τενομα λόγος της ουσίας ο αυτος, οίον Ζωον, ο, τε Ανθρωπος και ο Βος κατα το ζωον ονομα συνώνυμα όντα· και γαρ αμφω και ζωα προσαγορεύονται, και τον αυτον επιδέχονται λόγον, καθο ζωα· εσι γαρ εκάτερον, Ουσία εμψυχος, αισθητική, μεταβατική.

Ει δε κατα το Ονομα, και κατα τον Λόγον διαφέρουσιν, ει μεν έχουσιν εν υποκείμενον, λέγονται Ετερώνυμα, ωσπερ Ανάβασις και Κατάβασις· έχουσι γαρ εν υποκείμενον την Κλίμακα· ομοίως και Σπέρμα και Καρπος· θεωρούνται γαρ περι τον αυτον σίτον, ος προς μεν το είναι και απαρτίσθαι λέγεται καρπος· προς δε το μέλλειν και πεφυκέναι, λέγεται σπέρμα.

Ει δε διάφορα έχουσι τα υποκείμενα, λέγονται Ετερα· οίον, Ανθρωπος και Ιππος, ο καθο ζωα, (κατα τουτο γαρ Συνώνυμά εισιν) αλλα καθο άνθρωπος και ίππος. Διάφορα γαρ έχουσι και τα ονόματα· διαφέρουσι δε και τας κατα τα ονόματα λόγους. ο μεν γαρ Ανθρωπος ή άνθρωπος, ζωον έστι λογικον θνητον νε και επιστήμης δεκτικόν· ο δε Ιππος, ή ίππος ζωον άλογον τετράπουν χρεμετιστικόν. Αλλα και τα υποκείμενα διάφορα· Αλλη γαρ η ουσία τε ανθρώπε, και άλλη η ουσία τε ίππε. Λέγεται δε Ετερώνυμα μεν, ων το, τε Ονομα έτερον, και ο κατα τενομα λόγος της ουσίας έτερος, εν εχόντων το υποκείμε-

ὑποκείμενον. Ἕτερα δέ, ὧν τό, τὸ Ὄνομα ἕτερον, καὶ ὁ κατὰ τοῦνομα λόγος τῆς οὐσίας ἕτερος, διάφορα ἐχόντων τὰ ὑποκείμενα.

Εἰ δὲ κατὰ μὲν τὸ Ὄνομα κοινωνοῦσι, κατὰ δὲ τὸν Λόγον διαφέρουσι, καλοῦνται Ὁμώνυμα. Ὁμώνυμα γάρ εἰσιν, ὧν Ὄνομα μόνον κοινόν, ὁ δὲ κατὰ τοῦνομα Λόγος τῆς οὐσίας ἕτερος· ὥσπερ οἱ δύω Αἴαντες. ἔστι γὰρ ἓν μὲν ὄνομα κοινὸν ἔχουσι τὸ Αἴας· τὸν δὲ κατὰ τὸ αἴας λόγον, οὐ τὸν αὐτόν· ὁ μὲν γάρ ἐστιν αἴας ὁ τοῦ Τελαμῶνος Υἱὸς, ὁ ἐκ Σαλαμῖνος, ὁ μονομαχήσας τῷ Ἕκτορι· ὁ δὲ αἴας ὁ τοῦ Ὀϊλέως Υἱὸς, ὁ τοὺς πόδας ταχύς, καὶ ἔστι ἕτερον ἔχει. Προσκειται δὲ κατὰ τοῦνομα καλῶς πανταχοῦ· κατ' ἄλλο γάρ τι τὰ ὁμώνυμα, συνώνυμα εὑρεθήσονται· καὶ τὰ συνώνυμα, ὁμώνυμα· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως· ἰδοὺ γὰρ, καὶ οἱ δύω Αἴαντες, καθὸ μὲν αἴαντες Ὁμώνυμοί εἰσι· καθὸ δὲ ἄνθρωποι, πάντως Συνώνυμοι. Ὁ δὲ λόγος ἐν τούτοις ἅπασι κατά τε τὸν ὁρισμὸν καὶ τῆς ὑπογραφῆς εἴρηται. Τὸ δὲ τῆς οὐσίας ὄνομα τὸ ἁπλῶς εἶναι δηλοῖ. οἱ γὰρ δύω Αἴαντες, καθό εἰσιν αἴας ἑκάτεροι, κατὰ τοῦτο τὸν λόγον ἔχουσιν ἕτερον· κατὰ δὲ τὴν Φύσιν, ἕνα καὶ τὸν αὐτόν.

Χρὴ δὲ γινώσκειν, ὅτι τὸ Ὄνομα οἱ Φιλόσοφοι καὶ κατὰ πάσης φωνῆς σημαντικῆς ἐκλαμβάνουσιν. Εἰ τοῦτο, τοίνυν καὶ ῥήματα ὁμώνυμα ἔσονται, οἷον τὸ ἐρῶ. ἔστι γὰρ τὸ λέξω, καὶ τὸ ἐρωτικῶς ἔχω. καὶ ἐφ' ἑτέρων δὲ τοῦ λόγου μερῶν ὁμωνυμίαν εὑρήσει τις. Τρία δὲ δεῖ ἐπὶ τῶν ὁμωνύμων ζητεῖν· Εἴ ἔστι τῶν ὁμωνύμων τὸ περὶ ὃ ὁ λόγος. Καὶ κατὰ πόσων σημαινομένων τὸ τοιοῦτον ὄνομα φέρεται· Καὶ περὶ ποίων τῶν σημαινομένων ὁ λόγος ἐστίν.

Εἰ δὲ κατὰ μὲν τὸν Λόγον κοινωνοῦσι τὰ πράγματα, κατὰ δὲ τὸ Ὄνομα διαφέρουσι, Πολυώνυμα λέγονται, ἤγουν ὅταν τὸ αὐτὸ πρᾶγμα πολλοῖς καλῆται ὀνόμασιν, οἷον Φάσγανον, Σπάθη, Ξίφος, Ἄορ· ἕνα γὰρ λόγον ἐπιδέχονται ταῦτα πάντα· Σίδηρος γὰρ ἀμφήκης εἰσίν. Ἔστι δὲ ὁ τῶν πολυωνύμων Λόγος, πλεῖστα ὀνόματα καθ' ἑνὸς λεγόμενα πράγματος.

Εἰσὶ

Εἰσὶ δὲ καί τινα μεταξὺ τῶν ὁμωνύμων καὶ τῶν συνωνύμων, κοινωνοῦντα καὶ διαφέροντα τῷ τε ὀνόματι καὶ τῷ κατὰ τὸνομα λόγῳ· πλησιάζουσι δὲ ταῦτα μᾶλλον τοῖς συνωνύμοις· πλείονα γὰρ ἔχουσι τὴν κοινωνίαν, ἢ τὴν διαφοράν, ἅπερ καλοῦνται Παρώνυμα, ὡς ἀπό τινων παρωνομασμένα· οἷον, ἀπὸ τῆς Γραμματικῆς, ὁ Γραμματικός, καὶ ἀπὸ τῆς Μουσικῆς ὁ Μουσικός· καὶ γὰρ τῷ ὀνόματι κοινωνοῦσι καὶ διαφέρουσι, μὴ τὴν αὐτὴν κατάληξιν ἔχοντα τοῦ ὀνόματος· καὶ τῷ κατὰ τὸνομα λόγῳ κοινωνοῦσι πάλιν καὶ διαφέρουσιν· ἡ μὲν γὰρ Γραμματικὴ καὶ ἡ Μουσικὴ γνώσεις εἰσίν· ὁ δὲ Γραμματικὸς καὶ ὁ Μουσικὸς οὐσίαι, ἐν αἷς αἱ γνώσεις. Ἡ γραμματικὴ δὲ Γυνὴ, καὶ ἡ μουσικὴ Γυνὴ, οὐκ εἰσὶ παρώνυμα, ἀλλ' ὁμώνυμα.

Χρὴ γὰρ ἐπὶ μὲν τῶν Παρωνύμων ἐξ ἀνάγκης παρηλλάχθαι τὴν κατάληξιν τοῦ ὀνόματος· ἐπὶ δὲ τῶν Ὁμωνύμων σώζεσθαι κατὰ πάντα τὸ ὄνομα ἀπαράλακτον· μὴ μόνον κατὰ τὴν Κατάληξιν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ Πνεῦμα, καὶ κατὰ τὸν Τόνον καὶ κατὰ τὴν Πτῶσιν, καὶ κατὰ τὴν Γραφὴν, καὶ κατὰ τὸν Ἀριθμὸν, καὶ κατὰ τὸ Γένος, καὶ κατὰ τὸ τοῦ λόγου Μέρος, καὶ κατὰ τὴν Συνήθειαν. τὸ γὰρ Οἷος, δασυνόμενον μὲν δηλοῖ τὸ, ὁποῖος· ψιλούμενον δὲ, τὸ μόνος· καὶ ἡ τοῦ πνεύματος διαφορὰ χωρίζει τῶν ὁμωνύμων αὐτό. Ἀλλ' ὅδε τὸ ἄργος, καὶ τὸ ἀργὸς ὁμώνυμά εἰσι διὰ τὴν τοῦ Τόνου διαφοράν. τὸ μὲν γὰρ Ἄργος παροξυτόνως, δηλοῖ τὸν Ἄργον ὃν ἀπέκτεινεν ὁ Ἑρμῆς καὶ ἄλλων ὀνόματα· τὸ δὲ Ἀργὸς ὀξυτόνως, δηλοῖ τὸν βραδὺν καὶ λευκόν. Τὸ Ἐλάτης διαφέρον κατὰ τὴν Πτῶσιν, οὐκ ἔστιν ὁμώνυμον· ὅτε γὰρ τὸν ἐλάτην δηλοῖ τὸν Ἡνίοχον, εὐθεῖά ἐστιν. ὅτε δὲ τὴν ἐλάτην τὸ Δένδρον, γενικὴ· ἐνταῦθα δὲ καὶ κατὰ τὸ Γένος ἐστὶν ἡ διαφορά. Τὸ Καινὸν καὶ Κενὸν κατὰ τὴν Γραφὴν διαφέρον, οὐκ ἔστιν ὁμώνυμον. ψιλούμενον γὰρ, σημαίνει τὸ μάταιον καὶ τὸ κοῦφον· διφθογγιζόμενον δὲ, τὸ νέον καὶ τὸ παράδοξον. Τὸ Εἶπον, ἐπεὶ διαφέρει τῷ Ἀριθμῷ, καὶ ἐνικῶς μὲν, δηλοῖ τὸ, εἶπον ἐγὼ· πληθυντικῶς δὲ, τὸ, εἶπον ἕτεροι. διὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ὁμώνυμον. Τὸ Φάρος, ὅτι

διαφέρει

διαφέρει κατὰ τὸ Γένος, ὃκ ἔστιν ὁμώνυμον· Ἀρσενικῶς μὲν γὰρ αὐτὸ τὸ Κτίσμα δηλοῖ· Θηλυκῶς δὲ, τὴν Πόλιν· Οὐδετέρως δὲ, τὸ Ἱμάτιον. Τὸ Ἔχως, μέρει λόγου διαφέρει· καὶ ὅτε μὲν Ὄνομα ἐστὶ, γένος Ὄφεων σημαίνει πληθυντικῶς· ὅτε δὲ Ῥῆμα, ἐπὶ δευτέρου προσώπου τὸ κέκλησαι· διὸ καὶ τῆς ὁμωνυμίας ἐξέπεσε. Τὸ Ἅρμα, σωηθικὰ μὲν ἑλληνικῇ τασσόμενον ἐπὶ τοῦ ἱππικοῦ ζεύγους· ἐπὶ τῶν ὅπλων δὲ τῷ ῥωμαίων ἔθει φερόμενον, τῶν ὁμωνύμων ἀπηλλοτρίωται. τοσαῦτα περὶ τῶν ὁμωνύμων.

Τὰ δὲ Παρώνυμα ὑπογράφουσιν ὕτως· Παρώνυμά εἰσιν, ὅσα ἀπό τινος διαφέρονται τῇ πλώσει, τὴν κατὰ τὄνομα προσηγορίαν ἔχει. οἷον, ἀπὸ τῆς Γραμματικῆς ὁ γραμματικὸς, καὶ ἀπὸ τῆς Ἀνδρείας, ὁ ἀνδρεῖος. ἐν ταύτῃ τῇ τῶν παρωνύμων ὑπογραφῇ, πλῶσις καλεῖται πέρας τῆς λέξεως. Τεσσάρων δέ τινων χρεία, ἵνα γίνωνται τὰ παρώνυμα· κοινωνίας καὶ διαφορᾶς Ὀνόματος, καὶ κοινωνίας καὶ διαφορᾶς Πράγματος. Ὅθεν τὸ Ἕλενος καὶ Ἑλένη, παρώνυμα ὃκ εἰσί· κοινωνίαν μὲν γὰρ καὶ διαφορὰν ὀνόματος ἔχουσι· πράγματος δὲ κοινωνίαν ὃκ ἔχουσιν· ὁ μὲν γὰρ Ἕλενος ὁ ἐκ Τροίας ὁ Πριαμίδης, ὁ μαντικὸς, ἕτερος· ἄλλη δὲ πάλιν ἡ Ἑλένη ἡ λακαινα, ἡ τῆς Λήδας ἐκ Τυνδάρεω παῖς, ἡ μυρίων συμφορῶν Φρυξὶν αἰτία καὶ Ἀχαιοῖς· καὶ ὐχ ὡς ἐξ ἐπιστήμης ὁ ἐπιστήμων, ἐκ τῆς Ἑλένης ὁ Ἕλενος. Ἀλλ' ὐδὲ τὸ Παρθενικὴ καὶ Παρθένος, παρώνυμα· Πράγματος γὰρ ἐν τούτοις ὃκ ἔστι διαφορά. ταυτὸ γὰρ αἱ λέξεις καὶ ἄμφω σημαίνουσι. Παρθένος δ' ἡμῖν ἐκ τοῦ παρὰ Θεῷ εἶναι, τυτέστι, πλησίον Θεοῦ, διὰ τὴν ἁγνείαν ἠτυμολόγηται· εἴγε τὸ ὅλον παρθένος εἴη, καὶ τῆς ψυχῆς παρθενευούσης μετὰ τοῦ σώματος· ὅτε δὲ τὸ Ἀρετὴ καὶ Σπουδαῖος παρώνυμα· καὶ γὰρ ἄπεστιν ἐκ τούτων ἡ κοινωνία τοῦ Ὀνόματος· ὅτ' αὐ μουσικὴ Γυνὴ, καὶ μουσικὴ Ἐπιστήμη παρώνυμα, διὰ τὸ μὴ κεκτῆσθαί τινα διαφορὰν τοῦ Ὀνόματος.

Διαφέρουσι δὲ τὰ Παρώνυμα τῶν Ἀφ' ἑνὸς· ὅτι τὰ μὲν Παρώνυμα περιέχουσι τὰ ἀφ' ὧν παρωνομάσθησαν· ὡς ὁ γραμματικὸς τὴν Γραμματικὴν, καὶ ὁ δίκαιος τὴν

Δικαιο-

Δικαιοσύνην· τὰ δὲ Ἀφ' ἑνὸς, ὐκ ἔτι· ὐδὲ γὰρ περιέχει τὸ ἰατρικὸν ἐργαλεῖον τὴν Ἰατρικὴν, ὐδὲ τὸ γραμματικὸν βιβλίον τὴν Γραμματικήν· ἐπεὶ τὸ μὲν ἂν ἰάτρευεν ἐξ ἑαυτῦ, τὸ δ' ἔγραφε καὶ ἀνεγίνωσκε.

Τῶν ὄντων ἕκαστον
- Ἢ καὶ κατὰ τοὔνομα καὶ κατὰ τὸν Λόγον κοινωνῦσι· καὶ εἰσὶ Συνώνυμα, οἷον ζῷον, ὅ, τε Ἄνθρωπος, καὶ ὁ Βῦς, κατὰ τὸ ζῷον ὄνομα.
- Ἢ καὶ κατὰ τοὔνομα, καὶ κατὰ τὸν Λόγον διαφέρουσι· καὶ ταῦτα.
  - Ἢ ἐν ἔχεσιν ὑποκείμενον, καὶ εἰσὶν Ἑτερώνυμα, ὡς Ἀνάβασις καὶ Κατάβασις.
  - Ἢ διάφορα, καὶ εἰσὶν Ἕτερα, ὡς Ἄνθρωπος καὶ Ἵππος, καὶ ὁ Ἄνθρωπος καὶ ἵππος.
- Ἢ κατὰ μὲν τὸ Ὄνομα κοινωνῦσι, κατὰ δὲ τὸν Λόγον διαφέρουσι, καὶ εἰσὶν Ὁμώνυμα· ὡς οἱ δύο Αἴαντες κατὰ τὸ αὐτὸς ὄνομα.
- Ἢ κατὰ μὲν τὸν Λόγον κοινωνῦσι, κατὰ δὲ τὸ Ὄνομα διαφέρουσι, καὶ εἰσὶ Πολυώνυμα, Ἄορ, Ξίφος, Μάχαιρα.
- Ἢ κοινωνῦσι καὶ διαφέρουσι, καὶ κατὰ τοὔνομα, καὶ κατὰ τὸν κατὰ τὄνομα Λόγον, καὶ εἰσὶ Παράνυμα ὡς Γραμματικὸς καὶ Γραμματική.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

### Περὶ τῶν πέντε Φωνῶν.

Ἡ Φωνὴ ἢ Ἔναρθρός ἐστιν, ἢ Ἄναρθρος. Καὶ περὶ μὲν τῆς ἀνάρθρε φωνῆς, ἐπείπερ ὐκ ἐγγράμματος αὕτη, λόγος ὐδείς. Ἡ δ' ἔναρθρος φωνὴ καὶ ἐγγράμματος, ἢ Σημαντική ἐστιν, ἢ Ἄσημος· Ἄσημος μὲν ὖν ἐστιν, ἡ μὴ δηλῶσά τι πρᾶγμα. Τοιαύτην ἄσημον ἔφασάν τινες εἶναι, τὸ Βλίτυρι, καὶ τὸ Σκινδαψός· ἥτις φωνὴ καὶ ἀκατηγόρητος λέγεται, ὡς μὴ κατά τινος πράγματος ἀγορευομένη, τῦτ' ἔστι, λεγομένη. Σημαντικὴ δὲ καὶ κατηγορικὴ φωνή ἐστιν, ἡ σημαίνουσα πρᾶγμα· οἷον, ζῷον, ἄνθρωπος, λίθος· ἥτις λέγεται, καὶ ἁπλῶς κατηγορική· ὡς ἀγορευομένη καὶ λεγομένη κατὰ πράγματος ὁπωσῦν. Αὕτη [τοίνυν] ἡ ἁπλῶς κατηγορικὴ λεγομένη [φωνὴ] ἢ Μερική ἐστιν, ἢ Καθόλε.

Καὶ

Καὶ μερικὴ μὲν, ἡ ἐπὶ τῶν ἀτόμων παραλαμβανομένη· περὶ ὧν ὁ διαλαμβάνουσιν οἱ Φιλόσοφοι, διὰ τὸ ἄπειρα ὑπάρχειν αὐτά.

Ἡ δὲ ἁπλῶς κατηγορικὴ καθόλου φωνὴ, Ἢ ὑσιωδῶς κατηγορεῖται, ὧν κατηγορεῖται, Ἢ ἐπουσιωδῶς. Καὶ εἰ μὲν ὑσιωδῶς κατηγορεῖται, Ἢ πολλαῖς φύσεσιν ἁρμόζει, Ἢ μιᾷ. Καὶ εἰ μὲν πολλαῖς φύσεσιν ἁρμόζει, Ἢ ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορεῖται καὶ ποιεῖ τὸ Γένος, Ἢ ἐν τῷ ὁποῖόν τί ἐστι, καὶ ποιεῖ τὴν Διαφοράν. Εἰ δὲ μιᾷ φύσει ἁρμόζει, Ἢ ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορεῖται, καὶ ποιεῖ τὸ Εἶδος· Ἢ ἐν τῷ ὁποῖόν τί ἐστι, καὶ ποιεῖ τὸ ὑσιῶδες Ἴδιον. καὶ ἔτω μὲν ἡ ὑσιωδῶς κατηγορουμένη καθόλου φωνή.

Ἡ δ' ἐπουσιωδῶς κατηγορουμένη, Ἢ μιᾷ φύσει ἁρμόζει καὶ αὕτη, Ἢ πολλαῖς. Καὶ εἰ μὲν μιᾷ (φύσει) ἁρμόζει, ποιεῖ τὸ ἐπουσιῶδες Ἴδιον· δῆλον δ' ὅτι καὶ ἐν τῷ ὁποῖόν τί ἐστι κατηγορεῖται· ἐπὶ γὰρ τῶν ἐπουσιωδῶν, ὑδεμίαν χώραν ἔχει τὸ τί ἐστιν. Εἰ δὲ πολλαῖς φύσεσιν ἁρμόζει, ποιεῖ τὸ Συμβεβηκός. Καὶ εἰ μὲν ἐν τῷ ὁποῖόν τί ἐστι κατηγορεῖται, ποιεῖ τὸ ἀχώριστον συμβεβηκός. Εἰ δ' ἐν τῷ πῶς ἔχον ἐστὶ, ποιεῖ τὸ χωριστὸν συμβηκός.

Συνάγονται τοίνυν ἐντεῦθεν καθόλου φωναὶ κατηγορικαὶ ἁπλῶς, ἤτοι σημαντικαὶ, πέντε· Γένος, Διαφορὰ, Εἶδος, Ἴδιον, καὶ Συμβεβηκός. καὶ περὶ τούτων παρὰ τοῖς Φιλοσόφοις ὁ λόγος. Τὸ μὲν οὖν Γένος προτερεύει τῆς Διαφορᾶς, ὅτι περιεκτικόν ἐστι τῶν διαφορῶν· τὸ γὰρ ζῷον γένος ὄν, περιέχει ἐν ἑαυτῷ τὸ λογικὸν καὶ τὸ ἄλογον. Ἡ Διαφορὰ δὲ προτερεύει τῷ Εἴδει· ἐπεὶ καθολικωτέρα τῷ εἴδει ἐστί· καὶ γὰρ τὸ λογικὸν καθολικώτερόν ἐστι τῷ ἀνθρώπῳ· φέρεται γὰρ ἐπὶ κατὰ τῷ Ἀνθρώπῳ μόιον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῷ Ἀγγέλῳ. Τὸ δὲ Εἶδος, προτερεύει τῷ Ἰδίῳ· ἐπειδὴ τὸ μὲν Εἶδος, μόνον ὑσιῶδές ἐστι· τὸ δὲ Ἴδιον καὶ ἐπουσιῶδες· τὰ ὑσιώδη δὲ τῶν ἐπουσιωδῶν τιμιώτερα· ταῦτα γὰρ παρόντα μὲν σώζουσι τὸ εἶδος· ἀπόντα δὲ φθείρουσιν αὐτό· τὰ δὲ ἐπουσιώδη, ἔτε παρόντα σώζουσιν, ἔτε ἀπόντα φθείρουσι. Καὶ

ἄλλως δὲ, δεῖ πρότερον εἶναι τὸ εἶδος καὶ ὕστερος ἔχειν τὸ ἴδιον εἴδεσιν ἄλλοις ἀμέθεκτον. Τὸ δὲ Ἴδιον προτερεύει τοῦ Συμβεβηκότος· ἐπειδὴ τὸ μὲν Συμβεβηκὸς μόνον ἐπουσιῶδές ἐστι· τὸ δὲ Ἴδιον καὶ οὐσιῶδες καὶ ἐπουσιῶδες. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἐπουσιῶδες Ἴδιον, τιμιώτερόν ἐστι τοῦ Συμβεβηκότος. Τὸ μὲν γὰρ ψυχικήτις ἐστὶ δύναμις ἐντὸς θεωρεμένη. καὶ τὸ εἶδος χαρακτηρίζουσα· μόνῳ γὰρ ὑπάρχει τῷ εἴδει καὶ παντὶ καὶ ἀεὶ· ὅθεν καὶ ἀντιστρέφει. καὶ γάρ ἐστι Ἄνθρωπος, Γελαστικόν· καὶ ἔστι Γελαστικόν, Ἄνθρωπος. Τὸ δὲ Συμβεβηκὸς, ἐκτός ἐστι περὶ τὸ σῶμα, καὶ πρὸς αὐτὴν μᾶλλον τὴν ἐπιφάνειαν. καὶ οὐδὲ μόνῳ τῷ εἴδει ὑπάρχει, ἵνα διαχωρίσῃ αὐτὸ τῶν ἄλλων εἰδῶν. καὶ γὰρ λευκὸς μέν ὁ Κύκνος ἐστὶν, οὐ μὴν δὲ καὶ ἀντιστρέφει· ἐπείπερ οὐκ ἔστι λευκὸν, τοῦτο ἤδη καὶ Κύκνος· πολλὰ γὰρ παρὰ τὸν κύκνον πλείονα ζῷα κατοικίδομεν λευκά, καὶ μᾶλλον ἐν τοῖς αἰγιαλοῖς· Ἀλλὰ καὶ ἡ Χιών, καὶ ἡ Τίτανος, καὶ ἄλλα πολλὰ λευκὰ ὄντα, οὐκ εἰσὶ Κύκνοι. καὶ κατὰ τοῦτον οὖν τὸν λόγον εἰκότως καὶ τὸ ἐπουσιῶδες Ἴδιον προτέτακται τοῦ Συμβεβηκότος· τὸ δὲ συμβεβηκὸς τὴν ἐσχάτην εἴληχε τάξιν.

Τὸ μὲν οὖν Γένος, ἡ Διαφορὰ καὶ τὸ Εἶδος, οὐσιῶδη πάντοτέ εἰσι· τὸ δὲ Συμβεβηκὸς, ἐπουσιῶδες ἀεί. τὸ δέ γε Ἴδιον ἑπαμφοτερίζει· καὶ τὰ πολλὰ μὲν ἐπουσιῶδές ἐστιν· εὑρίσκεται δέπου καὶ οὐσιῶδες· οἷον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, τὸ νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν· οὐ γάρ ἐστι τοῦτο διαφορά· κατὰ πλειόνων γὰρ εἰδῶν, οὐ καθ' ἑνὸς ἡ διαφορά· τὸ δὲ νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν, ἰδίως μόνῳ τῷ ἀνθρώπῳ ὑπάρχει· μόνος γὰρ ὁ ἄνθρωπος δέχεται τὸν θύραθεν νοῦν τὸν ἐκ τῆς μαθήσεως, καὶ μόνος τὰς ἐπιστήμας διδάσκεται. Λέγεται δὲ οὐσιῶδες [καὶ] τὸ τοιοῦτον ἴδιον, ὅτι καὶ παρὸν σώζει τὸ εἶδος· ὁ γὰρ ἄνθρωπος, τοῦτο ὅλον ἐστὶ ζῷον λογικὸν θνητὸν νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν· καὶ ἀπὸν φθείρει· οὐ μὴ γὰρ ὑπάρχει νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν, οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος. Ἐπεὶ γοῦν τὸ, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικὸν καὶ παρὸν σώζει τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἀπὸν φθείρει· λέγεται δὲ καὶ καθ' ἑνὸς εἴδους μόνου τοῦ ἀνθρωπείου, καὶ ἐν τῷ

ὁποίῳ

ὁποῖόν τί ἐστι κατηγορεῖται, διὰ ταῦτα ἀσιώδεις ἴδιον εἴρηται. Τὸ δὲ γελαστικὸν, ἴδιον τῷ ἀνθρώπῳ ἐπισιώδὲς ἐστι· παρὸν μὲν γὰρ ἀ σώζω· καὶ γὰρ ἀ χρήζομεν τῷ γελαστικῷ πρὸς συμπλήρωσιν τῆς Φύσεως ἡμῶν· τῷ δὲ γε νῷ καὶ ἐπιστήμης δεκτικῷ χρήζομεν, διὰ τὴν ἔξωθεν γνῶσιν καὶ τὰς ἐπιστήμας ὡς εἴρηται· ἀπὸν δὲ πάλιν τὸ τοιοῦτον ἐπισιώδες ἴδιον, ἀ φθείρω· δύναται γὰρ καὶ μὴ ἔχων τὸ γελαστικὸν ὁ ἄνθρωπος ὁδὶν ἧττον εἶναι ἄνθρωπος· μὴ ἔχων δὲ καὶ τὸ νῷ καὶ ἐπιστήμης δεκτικὸν, ἀ δύναται εἶναι ἄνθρωπος, μήτε γνῶσιν, μήτε ἐπιστήμην δυνάμεως δέξασθαι.

Παραλαμβάνονται δὲ καὶ τὰ Ἴδια ἐν τοῖς ὁρισμοῖς, χαρακτηριστικὰ τυγχάνοντα τῶν εἰδῶν. Καὶ ὅπου μέν ἐστιν ἀσιῶδες ἴδιον, τῷ ἐπισιώδες προκρίνεται. (χαρακτηρίζειν γὰρ μᾶλλον δύναται.) καὶ εἰς τὸν ὁρισμὸν τοῦτο παραλαμβάνεται· ὥσπερ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου· λέγομεν γὰρ, Ἄνθρωπός ἐστι ζῶον λογικὸν θνητὸν, νῷ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν· καὶ ἀ λέγομεν γελαστικόν. Ὅπου δὲ ἀσιῶδες ἴδιον οὐχ εὑρίσκεται, τὸ ἐπισιῶδες εἰσάγεται, ὡς ἐπὶ τοῦ ἵππου· λέγομεν γὰρ, ἵππος ἐστὶ ζῶον ἄλογον τετράπουν χρεμετιστικόν. καὶ ἐστι τὸ χρεμετιστικὸν, ἴδιον ἐπισιῶδες τοῦ ἵππου.

Ἐν μὲν οὖν τοῖς ἄλλοις ζώοις, ἐπισιῶδες μόνον τὸ ἴδιον. ὁ δὲ ἄνθρωπος, ἐπεὶ καὶ τῆς ἀλόγου μετέχει Φύσεως καὶ ζωῆς, καὶ τὴν λογικὴν ψυχὴν ἐξαίρετον ἔχει παρὰ πάντα τὰ ζῶα, διὰ τοῦτο διττὸν φέρει τὸ ἴδιον. τὸ μὲν γελαστικὸν, ὡς κοινωνῶν τοῖς ἀλόγοις· τὸ δὲ νῷ καὶ ἐπιστήμης δεκτικὸν, ὡς νοερός τε καὶ λογικὸς, καὶ τοῖς Ἀγγέλοις τρόπον τινὰ συναπτόμενος, καὶ Ἄγγελος ὢν μετὰ σώματος.

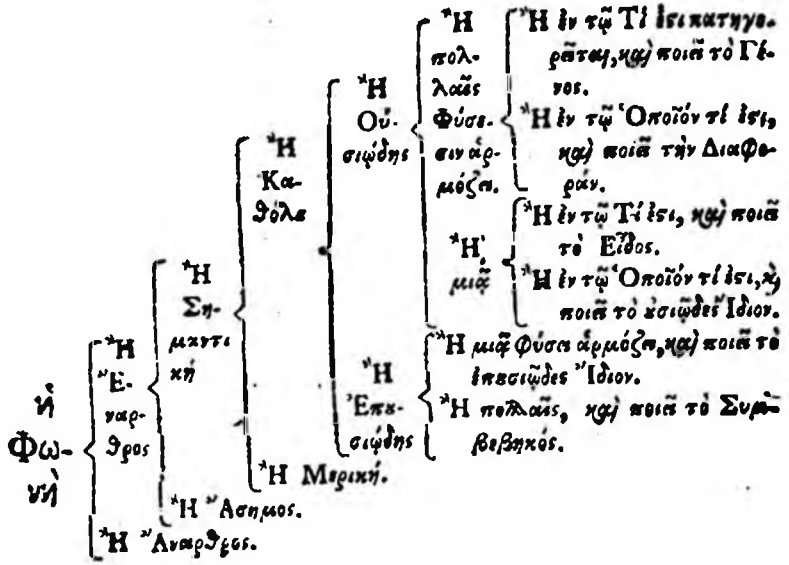


## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ. Ι'.

### Περὶ Γένους καὶ Εἴδους, ἐν ᾧ καὶ περὶ Σχέσεως.

Τὰ σημαινόμενα τῦ Γένους ὑπάρχει διάφορα. Γένος γὰρ λέγεται, καὶ ἡ ἑκάστε τῆς γενέσεως ἀρχὴ· εἴτε ἀπὸ τῦ Τεκόντος, εἴτε ἀπὸ τῆς Πατρίδος. Ἀπὸ μὲν τῦ τεκόντος, ὡς ὅταν εἴπωμεν, τὸν Ἰσδαν ἐκ τῦ Ἰσραὴλ ἔχειν τὸ γένος, ἢ ἐκ τῦ Ἀβραάμ. Ἀπὸ δὲ τῆς πατρίδος, ὡς ὅταν λέγωμεν τὸν Παῦλον ταρσέα εἶναι τὸ γένος. ἐκεῖ μὲν γὰρ τὸ γένος ἦν ἡ ἀρχὴ τῆς γενέσεως ὁ Ἀβραὰμ καὶ ὁ Ἰσραήλ· ἐν ταύτῃ δὲ πάλιν γένος καὶ ἀρχὴ γενέσεως, ἡ Ταρσός. Διτλὴ τοίνυν ἡ τῆς γενέσεως Ἀρχὴ, Φυσικήτε καὶ τοπική. Φυσικὴ μὲν, ἡ ἐκ τῦ τεκόντος· τοπικὴ δὲ, ἡ ἐκ τῆς πατρίδος. Λέγεται Γένος καὶ αὐτὸ τὸ πλῆθος τῶν ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς, καθὸ σχέσεως ἔχυσι πρός τε τὴν πρώτην ἀρχὴν, καὶ πρὸς ἀλλήλυς αὐτύς· ὡς ὅταν λέγωμεν τὸ γένος τῶν Ἰσδαίων· καὶ γὰρ οἱ Ἰσδαῖοι σχέσιν ἔχυσι καὶ πρὸς τὴν πρώτην ἀρχὴν τῆς γενέσεως, ἤγεν τὸν Ἰσδαν, ἐξ ὃ κατάγονται, καὶ πρὸς ἀλλήλυς τὴν τῆς συγγενείας. Ἐκλήθησαν δὲ πρώτως καὶ κυρίως οἱ Ἰσδαῖοι,

οἱ

οἱ ἐκ τῦ Ἰούδα, κατὰ ἀποτομὴν τῶν ἀπὸ τῶν ἄλλων κεκλημένων γενῶν, ἦγεν τῶν Λευϊτῶν, τῶν Βενιαμιτῶν, καὶ τῶν λοιπῶν Φυλῶν· ὕστερον δὲ καὶ τὸ ἅπαν γένος τῶν Ἑβραίων Ἰουδαῖοι κατωνομάσθησαν, διὰ τὸ τῆς Ἰούδα Φυλῆς ἐπίσημον καὶ βασιλικόν. Ἄλλως δὲ λέγεται γένος, ὦ ὑποτάσσεται τὸ εἶδος, καθ' ὁμοιότητα τῶν εἰρημένων ἴσως γενῶν· Ἀρχή τε γάρ ἐστι τὸ τοιοῦτον γένος τῶν ὑφ' ἑαυτὸ, καὶ περιέχει καὶ πᾶν τὸ πλῆθος τῶν ὑπ' αὐτό. Τριχῶς δὲ τῦ γένους λεγομένυ, περὶ τῦ τρίτυ τοῖς Φιλοσόφοις ὁ λόγος, ὃ καὶ ὑπογράφοντες λέγυσι. Γένος ἐστὶ τὸ κατὰ πλειόνων καὶ διαφερόντων τῷ Εἴδει, ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορύμενον.

Καὶ τὸ Εἶδος δὲ, ἀχ ἕν τι δηλοῖ· λέγεται γὰρ τὸ εἶδος καὶ ἐπὶ τῆς ἑκάστυ μορφῆς, καθ' ὃ λέγομεν ευειδεῖς ἀνθρώπυς καὶ δυσειδεῖς· οἷον, ὁ μὲν Νηρεὺς εὐειδὴς· ὁ Θερσίτης δὲ δυσειδὴς, καὶ τὸ εἶδος τῦ Ἀνδριάντος τοιοῦν δε. Λέγεται εἶδος, καὶ τὸ ταττόμενον ὑπὸ τὸ γένος, καὶ ὃ κατηγορεῖται τὸ γένος ἐν τῷ τί ἐστι· περὶ τύτυ τοῖς Φιλοτόφοις ὁ λόγος. Ἐπεὶ δὲ τὸ γένος ἀποδιδόντες, τῦ εἴδυς ἐμνήσθημεν, εἰπόντες· Γένος ἐστὶ τὸ κατὰ πλειόνων καὶ διαφερόντων τῷ εἴδει, ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορύμενον· καὶ τὸ εἶδος ὑπογράφοντες, καὶ περὶ τῦ γένυς διαλαμβάνομεν· Εἶδός ἐστι λέγοντες, τὸ ταττόμενον ὑπὸ τὸ γένος, καὶ ὃ κατηγορεῖται τὸ γένος ἐν τῷ τί ἐστι.

Χρὴ γινώσκειν, ὅτι καθάπερ ἐν τῷ περὶ τῦ Πατρὸς λόγῳ καὶ ὁ Υἱὸς συνεισάγεται, καὶ ὁ Πατὴρ πάλιν ἐν τῷ περὶ τῦ Υἱῦ. Πατὴρ γάρ ἐστιν ὁ ἔχων Υἱόν· καὶ Υἱὸς, ὁ ἔχων Πατέρα, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐν τῷ περὶ γένυς λόγῳ, καὶ τὸ εἶδος εἰσφέρεται, καὶ ἐν τῷ περὶ εἴδυς τὸ γένος· τὸ γὰρ Γένος, Εἴδυς ἐστὶ γένος· καὶ τὸ Εἶδος, Γένυς ἐστὶν Εἶδος. Σχέσιν γὰρ ἔχυσι πρὸς ἄλληλα Φυσικήν.

Λέγεται δὲ ἡ σχέσις τετραχῶς· Ἡ κατὰ Τέχνην, ὥσπερ Διδασκάλυ καὶ Μαθητῦ· Ἡ κατὰ Τύχην, ὡς Δεσπότυ καὶ Δύλυ· Ἡ κατὰ Προαίρεσιν, ὡς Φίλυ πρὸς Φίλον· Ἡ κατὰ Φύσιν, ὡς Πατρὸς καὶ Υἱῦ, καὶ Γένυς καὶ Εἴδυς. Ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ Αἴτιός ἐστι τῦ υἱῦ, ὁ δὲ υἱὸς

αἰτιατὸς· ἕτω καὶ τὰ Γένη τῶν οἰκείων εἰδῶν Αἴτια εἰσὶ· τὰ δὲ Εἴδη, αἰτιατά.

Ὥσπερ δὲ ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ἦγεν ὁ Ἀδάμ, Πατὴρ μὲν λέγεται, διότι ἔσχεν υἱὸς· Υἱὸς δὲ ὁ λέγεται πατέρα μὴ σχών· ὁ δὲ Ἄβελ, Υἱὸς μὲν λέγεται, διότι γεγέννηται παρὰ πατρὸς τοῦ Ἀδάμ· ὁ λέγεται δὲ πατὴρ, ἐπείπερ υἱὸν ὁκ ἐγέννησεν· ὁ δέ γε Σὴθ, καὶ πατὴρ λέγεται, καὶ υἱός· Πατὴρ μὲν, ὡς γεννήσας υἱὸν τὸν Ἐνώς· Υἱὸς δὲ, ὡς γεννηθεὶς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ Ἀδάμ· ἕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῶν γενῶν καὶ τῶν εἰδῶν ἔστιν εὑρεῖν. Εἰσὶ γάρ τινα γένη πρώτιστα καὶ ἀνώτατα, μὴ ἔχοντα ἐπάνω αὐτῶν ἕτερον γένος· ταῦτα καλοῦνται γενικώτατα γένη. Γενικώτατον γὰρ γένος ἐστὶν, ὃ γένος ὂν, ὁκ ἔστιν εἶδος, καὶ ὑπὲρ ὃ ὁκ ἂν εἴη ἄλλο τι ἐπαναβεβηκὸς γένος. Εἰσὶ δὲ καί τινα εἴδη ἔσχατα καὶ κατώτατα, μὴ ἔχοντα ἕτερα εἴδη ἐξ αὐτῶν διαιρούμενα· ταῦτα ὀνομάζεται εἰδικώτατα εἴδη. Εἰδικώτατον γὰρ εἶδός ἐστιν, ὅπερ εἶδος ὂν, ὁκ ἔστι γένος, καὶ ὃ εἶδος ὂν, ὁκ ἂν διελοίμεθα εἰς εἴδη ἔτι, τὸ κατὰ πλειόνων καὶ διαφερόντων τῷ ἀριθμῷ, ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορούμενον. Εἰσὶ δὲ ἄλλα μέσα τῶν ἄκρων, εἴδη καὶ γένη τὰ αὐτά. Εἴδη μὲν τῶν πρὸ αὐτῶν, Γένη δὲ τῶν μετ' αὐτά. Λέγεται δὲ ταῦτα τὰ μέσα, Γένη ὑπάλληλα· ὁχ ὅτι ἕκαστον ἐφ' ἑκάστου φέρεται καὶ τοῦ αὐτοῦ τὸ αὐτὸ γένος καὶ εἴδος ἐστὶν, ἀλλ' ὅτι γένος ὑπ' ἄλλο γένος τελεῖ, κἀκεῖνο ὑφ' ἕτερον, καὶ ἔχουσιν ἄλληλα κοινὸν τὸ ὑποκεῖσθαι ὡς εἴδη καὶ γένη ὄντα· οἷον, ἡ Οὐσία, πρώτιστόν ἐστι Γένος καὶ γενικώτατον. Ὑπὸ τὴν οὐσίαν τὸ Σῶμα· (διαιρεῖται γὰρ ἡ οὐσία εἰς σῶμα καὶ ἀσώματον.) Ὑπὸ τὸ σῶμα, τὸ Ἔμψυχον σῶμα· Ὑπ' αὐτὸ πάλιν τὸ Αἰσθητικόν· Ὑφ' ὃ τὸ Ζῷον· Ὑπὸ τὸ Ζῷον δὲ, τὸ λογικὸν ζῷον ὁ Ἄνθρωπος· Ὑφ' ὃ ὁ Πέτρος, ὁ Παῦλος, καὶ οἱ λοιποὶ κατὰ μέρος ἄνθρωποι· οἵτινες ὀνομάζονται πάντες Ἄτομα. Ἡ μὲν οὖν Οὐσία, Γένος ἐστὶν ὡς εἴρηται γενικώτατον, διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἕτερον γένος ταύτης ἐπαναβεβηκός· ὁ δὲ Ἄνθρωπος Εἶδος ἐστιν εἰδικώτατον, διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἕτερον εἶδος ὑποβεβηκός· Τὸ δὲ μέσον τῆς οὐσίας καὶ τοῦ ἀνθρώπου,

θρώπε, καὶ γένη καὶ εἴδη εἰσὶ τὰ αὐτά· τῶν μετ' αὐτὰ γένη, τῶν πρὸ αὐτῶν εἴδη. Τὸ γὰρ Σῶμα, τῆς μὲν ὑσίας Εἶδος· τῆ δὲ ἐμψύχε σώματος, Γένος· (ἔχει γὰρ τὸ ἁπλῶς σῶμα, τεταγμένον ὑφ' ἑαυτὸ τὸ ἔμψυχον σῶμα.) Τῆτο δὴ τὸ Ἔμψυχον, Εἶδος μέν ἐσι τῆ σώματος· Γένος δὲ τῆ αἰσθητικῆ· Τὸ αἰσθητικὸν, Εἶδος μὲν τῆ ἐμψύχε· Γένος δὲ τῆ ζώε· Τὸ ζῶον, Εἶδος μὲν τῆ αἰσθητικῆ· Γένος δὲ τῆ λογικῆ· Τὸ δὲ λογικὸν ζῶον ὁ Ἄνθρωπος, Εἶδος μὲν τῆ ζώε, ἐκέτι δὲ Γένος τῆ Πέτρε, καὶ τῆ Παύλε, καὶ τῶν λοιπῶν ἀτόμων, ἀλλ' εἶδός ἐσι καὶ αὐτῶν. Τῆ μὲν ὂν ζώε, εἶδος λέγεται, διότι περιέχεται ὑπ' αὐτῆ· τῶν δὲ ἀτόμων εἶδος, ὅτι περιέχει αὐτά. Εἰ γὰρ ἦν γένος τῶν ἀτόμων ὁ ἄνθρωπος, εἴδη ἂν ὑπῆρχοι τὰ ἄτομα· πᾶν γὰρ γένος, εἰς εἴδη διαιρεῖται· τὰ δὲ εἴδη τεμνόμενα, μεταδιδόασι τοῖς ἐξ αὐτῶν, καὶ τῆ ὀνόματος καὶ τῆ ὁρισμῆ· ὥστε καὶ ὁ Πέτρος εἰς ψυχὴν καὶ σῶμα τεμνόμενος μεταδίδε ἂν τοῖς ἐξ αὐτῆ καὶ τῆ ὀνόματος καὶ τῆ ὁρισμῆ. καὶ ἦν ἄτως ἡ τῆ πέτρε ψυχὴ, Πέτρος· καὶ τὸ σῶμα πάλιν Πέτρος· καὶ τὸν τῆ πέτρε ὅρον, ἀλλὰ δὴ καὶ τὸν τῆ ἀνθρώπε, πάρα μέρος ἐκληρῶντο ἀμφότεροι· νῦν δὲ τῆτο ἐκ ἔσιν· ἐκ ἄρα γένος ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' εἶδος εἰς ἄτομα διαιρέμενον.

Πάντα δὲ τὰ ἄτομα, καὶ τὸ ὄνομα καὶ τὸν ὁρισμὸν τῶν οἰκείων εἰδῶν ἀνελλιπῶς ἐπιδέχονται. ἃ μὴν ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν γενῶν. ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ εἴδη τῶν γενῶν, καὶ τὰ ὑπάλληλα γένη τῶν ἀνωτέρω γενῶν ἕως τῆ γενικωτάτε. Καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, τὰ μὲν ὑποκάτω, λαμβάνεσι τῶν ἄνω πάντων ἀνελλιπῶς καὶ τὰ ὀνόματα καὶ τὰς ὁρισμὰς· τὰ ἐπάνω τῶν ὑποκάτω δὲ ὁπωσῦν. Ἀλλ' ἃ δὲ τὰ Εἴδη κοινωνῆσιν ἀλλήλοις, ἢ κατὰ τὰς ὕλας, ἢ κατὰ τὰ ὀνόματα· καὶ γὰρ ὁ ἄνθρωπος, ἃ ποτ' ἂν ἵππος κληθείη, ἢ ὁ ἵππος ἄνθρωπος. ὅτε δὲ ὁ τῆ ἵππε ὅρος ἁρμόσει τῶ ἀνθρώπω, ἢ ὁ τῆ ἀνθρώπε τῶ ἵππω· τὸν γὰρ Ἄνθρωπον ὑδεὶς εἶναι φαίη ἂν ζῶον ἄλογον τετράπεν χρεμετισικὸν, ἢ τὸν Ἵππον, ζῶον λογικὸν θνητὸν νῆ καὶ ἐπιςήμης δεκτικόν. Τῆ δὲ κοινῆ γένες, καὶ τὸ ὄνομα καὶ τὸν

ὅρον, τὰ εἴδη ἐπίσης λαμβάνουσιν· οὐ τὸ μὲν εἰδῶν μᾶλλον, τὸ δὲ ἧττον. καὶ γὰρ ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ ἵππος, κοινὸν γένος ἔχοντες τὸ ζῷον, καὶ ζῷα καλοῦνται ὁμοῦ, καὶ ὁμοίως τὸν τοῦ ζώου κέκτηνται ὁρισμόν. καὶ ἄμφω γὰρ οὐσίαι εἰσὶν ἔμψυχοι αἰσθητικαὶ καὶ μεταβατικαί.

Τὸ Γένος
- Ἡ ἑκάστου τῆς γενέσεως Ἀρχὴ· ἢ.
  - Ἡ φυσικὴ, εἴτουν ἀπὸ τοῦ Τεκόντος ὡς Ἰσραηλῖται.
  - Ἡ τοπικὴ, εἴτουν ἀπὸ τῆς Πατρίδος, ὡς Θηβαῖοι·
- Οἱ ἀπὸ μιᾶς σχέσεως, ὡς Ἡρακλεῖδαι καὶ Ἰουδαῖοι.
- Καὶ ὦ ὑποτάσσεται τὸ Εἶδος.

Τὸ Εἶδος
- Ἡ ἑκάστου Μορφὴ, ὡς δυσειδής τις, ἢ εὐειδής.
- Καὶ οὗ κατηγορεῖται τὸ Γένος ἐν τῷ τί ἐστι.

Ἡ Σχέσις.
- Φυσικὴ, ὡς Πατὴρ Υἱὸς, καὶ Γένος καὶ Εἶδος.
- Τυχικὴ, ὡς Δοῦλος καὶ Δεσπότης.
- Τεχνικὴ, ὡς Μαθητὴς καὶ Διδάσκαλος.
- Καὶ Προαιρετικὴ, ὡς Φίλος καὶ Φίλος.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ. ΙΑ'.

### Περὶ Γένους καὶ Εἴδους ἐν ᾧ καὶ περὶ Ἀτόμων.

Τῶν λεγομένων εἶναι· τὰ μὲν, ὑφέστηκε· τὰ δὲ, οὐχ ὑφέστηκεν, ἀλλ' ἐν μόναις ἐπινοίαις κεῖται ψιλαῖς. Τῶν δὲ ὑφεστηκότων, τὰ μὲν σώματά εἰσι· τὰ δὲ ἀσώματα. Τῶν δὲ ἀσωμάτων, τὰ μὲν ἰδίαν ὑπόστασιν ἔχει ὡς Ἄγγελος καὶ Ψυχὴ· τὰ δὲ ἐν ἑτέροις ἔχει τὸ εἶναι· τοιαῦτά εἰσι καὶ τὰ Γένη καὶ τὰ Εἴδη. Λέγονται δὲ τὰ γένη καὶ τὰ εἴδη Πρὸ τῶν πολλῶν, Ἐν τοῖς πολλοῖς, Ἐπὶ τοῖς πολλοῖς. οἷον, ἐννοείσθω τι Σφραγιστήριον, ἔχον καὶ ἐκτύπωμα τὸ τυχὸν, ἐξ οὗ κηρία πολλὰ μεταλαβέτω τοῦ ἐκτυπώματος, καί τις ὑπ' ὄψιν ἀγαγέτω ταῦτα, μὴ προκατιδὼν μηδόλως τὸ Σφραγιστήριον· ἑωρακὼς δὲ τὰ ἐν οἷς τὸ ἐκτύπωμα, καὶ

ἐπιστήσας

ἐπισήσας ὅτι πάντα τῷ αὐτῷ μετέχουσιν ἐκλυπώματος, καὶ τὰ δοκοῦντα πολλὰ τῷ λόγῳ συναθροίσας εἰς ἕν, ἐχέτω τοῦτο κατὰ διάνοιαν. Τὸ μὲν οὖν ἐν τῷ σφραγιστηρίῳ ἐκτύπωμα, λέγεται Πρὸ τῶν πολλῶν· τόδ' ἐν τοῖς κηρίοις, Ἐν τοῖς πολλοῖς· τὸ δὲ ἐξ αὐτῶν καταληφθὲν καὶ κατὰ διάνοιαν αὐλῶς ὑποσὰν, Ἐπὶ τοῖς πολλοῖς. Οὕτως οὖν καὶ τὰ Γένη καὶ τὰ Εἴδη· Πρὸ τῶν πολλῶν μέν εἰσιν ἐν τῷ δημιουργῷ, κατὰ τὰς ποιητικὰς λόγους. (ἐν τῷ Θεῷ γὰρ οἱ ἀσιοποιοὶ λόγοι τῶν Ὄντων ἐνιαίως προϋφεστήκασι· καθ' ὃς Λόγους ὁ ὑπερούσιος τὰ ὄντα πάντα καὶ προώρισε καὶ παρήγαγεν.) Ὑφεστηκέναι δὲ λέγονται τὰ γένη καὶ τὰ εἴδη Ἐν τοῖς πολλοῖς· διότι ἐν τοῖς κατὰ μέρος ἀνθρώποις, τὸ τοῦ Ἀνθρώπου Εἶδός ἐστι, καὶν τοῖς κατὰ μέρος ἵπποις τὸ τοῦ Ἵππου Εἶδος. Ἐν ἀνθρώποις δὲ καὶ ἵπποις καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις τὸ Γένος εὑρίσκεται τῶν τοιούτων εἰδῶν, ὅπερ ἐστὶ τὸ ζῷον. Καὶν τοῖς ζώοις ὁμοῦ καὶ τοῖς ζωοφύτοις τὸ καθολικώτερον γένος τὸ Αἰσθητικὸν ἐξετάζεται· συναχθέντων δὲ καὶ τῶν Φυτῶν, θεωρεῖται τὸ Ἔμψυχον· εἰ δὲ σὺν τοῖς ἐμψύχοις ἐθέλει τις ἐπισκοπεῖν καὶ τὰ ἄψυχα, τὸ Σῶμα σύμπαν κατόψεται· συνδραμόντων δὲ τοῖς εἰρημένοις τῶν ἀσωμάτων οὐσιῶν, τὸ πρῶτον Γένος φανεῖται καὶ γενικώτατον· καὶ ἔστω μὲν Ἐν τοῖς πολλοῖς ὑφέστηκε τὰ Εἴδη καὶ τὰ Γένη. Καταλαβὼν δέ τις ἐκ τῶν κατὰ μέρος ἀνθρώπων τὴν αὐτῶν Φύσιν τὴν ἀνθρωπότητα· ἐκ δὲ τῶν κατὰ μέρος ἵππων αὐτὴν τὴν ἱππότητα, καὶ ἔτω τὸν καθ' ὅλου Ἄνθρωπον καὶ τὸν καθ' ὅλου Ἵππον ἐπινοήσας· καὶ τὸ καθ' ὅλου Ζῷον ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα τῷ λόγῳ συναγαγών, καὶ τὸ καθ' ὅλου Αἰσθητικὸν, καὶ τὸ καθ' ὅλου Ἔμψυχον, καὶ τὸ καθ' ὅλου Σῶμα, καὶ τὴν καθολικωτάτην Οὐσίαν ἐξ ἁπάντων συλλογισάμενος· ὁ τοιοῦτος ἐν τῇ ἑαυτοῦ διανοίᾳ, τὰ γένη καὶ τὰ εἴδη αὐλῶς ὑπέστησεν Ἐπὶ τοῖς πολλοῖς, τοτέσι, μετὰ τὰ πολλὰ καὶ ὑστερογενῶς.

Ἰστέον δὲ ὅτι πάντα μὲν τὰ γένη λεχθήσονται ἐπὶ τοῖς πολλοῖς, οὐ πάντα δὲ τὰ εἴδη. τὸ γὰρ Ὄν, Ἢ καὶ τῇ Φύσει καὶ τῇ Γνώσει πεπερασμένον ἐστὶν, Ἢ οὐδὲ τῇ Φύσει, οὐδὲ τῇ γνώσει· Ἢ τῇ Φύσει μὲν πεπέρασται, τῇ γνώσει δὲ οὐ

πεπέρασαι· ἀδὲν δὲ πέ ἐσι τῇ γνώσει πεπερασμένον, ἄπειρον ὂν τῇ Φύσει. Τέτων ἔτως ἐχόντων, τὰ μὲν γενικώτατα Γένη, καὶ τὰ Ὑπάλληλα, καὶ Φύσει καὶ γνώσει πεπέρασαι. Δέκα γάρ εἰσι τὰ γένη τὰ γενικώτατα· ὡρισμένα δέ γε καὶ τὰ ὑπάλληλα. Τὸ δὲ τῶν Ἀτόμων πλῆθος, ἔτε τῇ Φύσει ἔτε τῇ γνώσει πεπερασμένον ἐσίν· ἀεὶ γὰρ γίνεται καὶ ἀεὶ Φθείρεται· καὶ ἔτε πέρας ὑπὸ τῆς Φύσεως εἴληφεν, ἔτε τὸ γεγονὸς ςάσιμον ὑπάρχει καὶ μόνιμον· τὸ δὲ τοιῦτον, πῶς τῇ γνώσει περιληφθήσεται; Τὰ δὲ εἰδικώτατα Εἴδη, τῇ μὲν Φύσει πεπέρασαι, τῇ γνώσει δέ εἰσιν ἀπερίληπτα· πολλὰ γὰρ ἡμῖν ἄγνωσα τῶν τοιύτων εἰδῶν, ἢ ἐν ἐρημίαις ἀβάτοις, ἢ ἐν σπηλαίοις ὄντα, καὶ τὴν ἡμετέραν γνῶσιν διαδιδράσκοντα. Καθ' ὃ μὲν ἓν πᾶντα τὰ εἴδη τῇ Φύσει πεπέρασαι, κατέπαυσεν ὁ Θεὸς ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτῦ· ἑτεροῖον γὰρ ὧν ἐποίησεν ἃ ποιεῖ· καθ' ὃ δὲ τὰ ἄτομα γίνεται ἔτι, καὶ ἕπω πεπέρασαι τέτων ἡ γένεσις ὑπὸ Φύσεως, ὁ Πατὴρ τῦ Κυρίε ἕως ἄρτι ἐργάζεται, καὶ ὁ Τίὸς ἐργάζεται· δῆλον δ' ὅτι καὶ ὁ συμπαντεργὸς παράκλητος συνεργάζεται ταῦτά τε καὶ τὰς προνοίας, καὶ τὰς οἰκονομίας καὶ τὰ θαυμάσια.

Χρὴ δὲ γινώσκειν ὡς ὁ Πλάτων πέντε γένη τῶν ὄντων φησὶν· Οὐσίαν, Ταυτότητα, Ἑτερότητα, Κίνησιν, καὶ Στάσιν· Οὐσίαν λέγων, τὴν ἁπλῶς ὕπαρξιν· Ταυτότητα τὴν κοινωνίαν· Ἑτερότητα τὴν διαφοράν· Κίνησιν, τὴν ἐνέργειαν· Στάσιν τήν τε ἠρεμίαν, ἤγεν τὴν ἀποβολὴν τῆς τοιᾶσδε κινήσεως, καὶ τὴν ἐν τῷ κινεῖθαι μονήν· καθ' ἣν καὶ τῷ ἀρανῷ καὶ τοῖς θείοις δίδωσι ςάσιν. Τὸ γὰρ ἀεὶ ἐν τῷ αὐτῷ κινεῖθαι, ςάσιν λέγει δηλῦν. Ἐπεὶ τοίνυν ἐν τοῖς ὅσι καὶ ὕπαρξίς ἐσι καὶ κοινωνία πρὸς ἄλληλα καὶ διαφορὰ, ἐνεργειά τε καὶ ςάσις τῆς ἐνεργείας ὁποιαῦν, διὰ τῦτο τὰ τοιαῦτα, γένη ὀνομάζει τῶν ὄντων, ὡς πολλοῖς τοῖς γε ὅσιν ἐνθεωρέμενα.

Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης, ἐν μὲν τοῖς Φυσικοῖς, τὴν Ὕλην τίθεται Γένος· ἐν δὲ τῇ λογικῇ Πραγματείᾳ, τὰς δέκα Κατηγορίας γένη λέγει τὰ γενικώτατα· Οὐσίαν, Ποσὸν,

σὸν, Ποιὸν, Πρός τι, Πῦ, Πότε, Ποιεῖν, Πάσχειν, Ἔχειν, Κεῖσθαι. Τέταν ἕπαστον ἔχει καὶ εἰδικώτατα εἴδη, καὶ ὑπάλληλα γένη. Ἐκ δὲ τῶν εἰδικωτάτων Εἰδῶν εὐθὺς εἰς Ἄτομα γίνεται ἡ διαίρεσις· ἥτις οὐδὲ διαίρεσίς ἐστι κυρίως, ἀλλ' ἀπαρίθμησις. Διὸ καί τινες αὐτὰ τὰ εἰδικώτατα εἴδη, Γένη ὠνόμασαν Ἄτομα· Γένη μὲν, ὡς περιληπτικὰ τῶν μερικῶν· Ἄτομα δὲ, ὡς ἀδιαίρετα. τὸ γὰρ διαιρούμενον γένος, εἰς εἴδη διαιρεῖται ἀναγκαίως.

Σημαίνει δὲ τὸ Ἄτομον τέσσαρα· Τὸ ἀδιαίρετον καθὸ ἀμερὲς, ὡς ἡ Στιγμὴ, καὶ τὸ Νῦν, καὶ ἡ Μονάς· ἅτινα καὶ ἄποσα λέγεται. Τὸ δύσμητον, ὡς ὁ ἀδάμας Λίθος. Τὸ εἰδικώτατον εἶδος, διὰ τὸ μὴ τέμνεσθαι εἰς ἕτερα εἴδη. Καὶ τὸ κυρίως ἄτομον, ὃ τέμνεται μὲν, ἃ σώζει δὲ μετὰ τὴν τὴν τομὴν τὸ πρότερον εἶδος· οἷον ὁ Πέτρος, τέμνεται μὲν εἰς ψυχὴν καὶ σῶμα· ἀλλ' ἔτε ἡ ψυχὴ καθ' ἑαυτὴν ἐστι Πέτρος τέλειος, ἐπεὶ οὐδὲ ἄνθρωπος τέλειός ἐστιν· ἔτε τὸ σῶμα. Περὶ τέτε τῦ ἀτόμε, τοῖς Φιλοσόφοις ὁ λόγος· ὅπερ ἀποδιδόασιν ἔτως, Ἄτομόν ἐστι, τὸ ἐξιδιοτήτων συγκείμενον, ὧν τὸ ἄθροισμα ἐκ ἂν ὀφθείη ἐπὶ ἑτέρε ποτέ.

- **Τὰ Γένη καὶ τὰ Εἴδη**
  - Πρὸ τῶν πολλῶν, ὡς ἐν τῷ Δημιεργῷ.
  - Ἐν τοῖς πολλοῖς, ὡς ἐν τοῖς κατὰ μέρος ἀνθρώποις τὸ ἀνθρώπε Εἶδος.
  - Ἐπὶ τοῖς πολλοῖς, ὡς ἐν τῇ Διανοίᾳ.
- **Τῶν λεγομένων Εἶναι**
  - Τὰ μὲν ὑφίστηκε· ὧν
    - Τὰ μὲν σώματα.
      - Τὰ μὲν ἰδίαν ὑπόστασιν ἔχα, ὡς Ἄγγελος, Ψυχή.
      - Τὰ δὲ ἐν ἑτέροις ἔχα τὸ εἶναι, ὡς τὰ Γένη καὶ τὰ Εἴδη.
    - Τὰ δὲ ἀσώματα· ὧν
  - Τὰ δὲ ἐν μόναις ψιλαῖς ἐπινοίαις ἐσί.
- **Τὸ Ἄτομον**
  - Τὸ ἀδιαίρετον, ὡς ἡ Στιγμὴ καὶ τὸ Νῦν, καὶ ἡ Μονάς.
  - Τὸ δύσμητον, ὡς ὁ Ἀδάμας.
  - Τὸ εἰδικώτατον Εἶδος, ὡς μὴ τεμνόμενον εἰς ἄλλα.
  - Καὶ τὸ κυρίως ἄτομον, ὡς Σωκράτης.

Τὸ Ὂν πεπέρασαι.

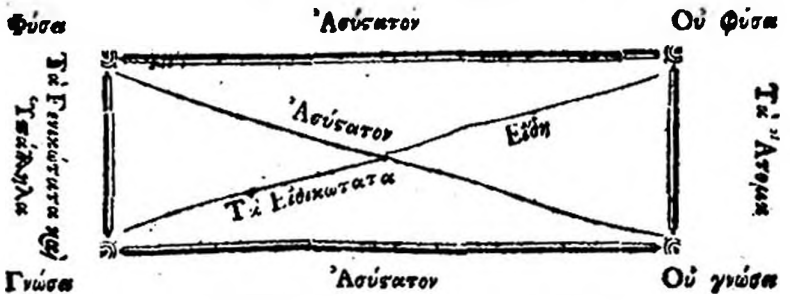


## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ. ΙΒ'.

### Περὶ Διαφορᾶς καὶ Συμβεβηκότος.

Τῷ διαλαβόντι περὶ Διαφορᾶς, ἐκ ἀπεικὸς καὶ περὶ Συμβεβηκότος εἰπεῖν· ἐπεὶ καὶ αὐτὸ διαφορὰ ὀνομάζεται. ἡ γὰρ διαφορά ἢ ἀσιώδης ἐστὶν, ἢ ἐπουσιώδης· ἀσιώδης μὲν οὖν ἐστι διαφορά, ἡ καθ' αὑτήν τε καὶ φυσικὴ καὶ εἰδοποιὸς· ἥτις καλεῖται παρὰ τοῖς Φιλοσόφοις ἰδιαίτατα διαφορά· καθ' ἣν εἶδος εἴδους διαφέρει· οἷον τὸ λογικόν· κατὰ τοῦτο γὰρ διαφέρει τὸ εἶδος τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ εἴδους τοῦ ἵππου, καὶ τῶν λοιπῶν τῶν παρὰ τὸν ἄνθρωπον ζώων. Ὃ δὴ λογικὸν καθ' αὑτὸ ὑπάρχει τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου φύσεως ἐστι παρασατικὸν, καὶ τοῦ ἀνθρωπείου εἴδους ποιητικόν. Λέγουσι δὲ τὴν ἰδιαίτατα διαφοραν ὅτως· Διαφορά ἐστιν, ἣ περιοσεύει τὸ εἶδος τοῦ γένους· ὁ γὰρ ἄνθρωπος πλέον ἔχει τοῦ ζῴου τὸ λογικόν. Τὸ γὰρ ζῷον, ὅτε λογικόν ἐστιν Ἐνεργείᾳ, ὅτε ἄλογον· ἐπεὶ τὸ αὐτὸ ἔζει τὰ ἀντικείμενα· Δυνάμει δέ γε τὸ ζῷον καὶ λογικὸν ὑπάρχει καὶ ἄλογον, καὶ πάσας ἔχει τὰς ὑπ' αὐτὸ διαφοράς. εἰ μὴ γὰρ τοῦτο, πόθεν ἂν τὰ εἴδη χοῖεν [τὰς] διαφορὰς; Οὔτε γὰν ἐκ τῶν ἐκ ὄντων ἐν τῷ γένει τὸ εἶδος συνίσαται, (δυνάμει γάρ εἰσιν ἐν τῷ γένει τῶν εἰδῶν αἱ διαφοραί·) ὅτε περὶ [τὸ] αὐτό εἰσιν ἅμα τὰ ἀντικείμενα. ἐνεργείᾳ γὰρ ἐδεμίαν ἔχει τὸ γένος διαφορὰν τῶν εἰδῶν. Ὁρίζονται δὲ ταύτην τὴν ἀσιώδη καὶ ἰδιαίτατα διαφορὰν καὶ ὅτω. Διαφορά ἐστι τὸ κατὰ πλειόνων καὶ διαφερόντων

τῷ

τῷ εἴδει ἐν τῷ ὁποῖόν τί ἐστι κατηγορέμενον. Ἐρωτώμενοι γὰρ τί ἐστιν ἄνθρωπος; εἰκείως ἂν λέγοιμεν ὅτι ζῷον. πυνθανομένῳ δέ τινος ὁποῖόν τι ζῷον ὁ ἄνθρωπος; τότε πάλιν οἰκείως ἐστὶν εἰπεῖν, ὅτι λογικόν. Ὑπογράφωσι δὲ τὰς τοιαύτας καὶ ἕτω. Διαφορά ἐστι τὸ χωρίζειν πεφυκὸς τὰ ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος. τὸ γὰρ λογικὸν καὶ τὸ ἄλογον, χωρίζει τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν ἵππον, ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος ὄντα τὸ ζῷον. Πάλιν Διαφορά ἐστιν, ὅτῳ διαφέρει ἕκαστον. ἄνθρωπος γὰρ καὶ ἵππος, κατὰ μὲν τὸ γένος ὃ διενήνοχε· (ζῷα γὰρ καὶ ἀμφότερα.) κατὰ δὲ τὰς διαφορὰς, ἤτοι κατὰ τὸ λογικὸν καὶ τὸ ἄλογον, ἀπ' ἀλλήλων διέστηκε.

Λέγονται δὲ αἱ ἰδιαίτατα Διαφοραὶ, διαιρετικαὶ καὶ συστατικαὶ· διαιρετικαὶ μὲν τῶν Γενῶν, συστατικαὶ δὲ τῶν Εἰδῶν. Τὸ γὰρ σῶμα καὶ τὸ ἀσώματον, διαιροῦσι τὴν Οὐσίαν· Τὸ δὲ ἔμψυχον καὶ τὸ ἄψυχον διαιροῦσι τὸ Σῶμα· Καὶ τὸ αἰσθητικὸν, καὶ τὸ ἀναίσθητον διαιροῦσι τὸ Ἔμψυχον· Καὶ τὸ μεταβατικὸν καὶ τὸ ἀμετάβατον διαιροῦσι τὸ Αἰσθητικόν. Ταῦτα γὰν τὰ τῶν γενῶν διαιρετικὰ, γίνονται συστατικὰ τῶν εἰδῶν. Τὸ γὰρ ἔμψυχον, καὶ τὸ αἰσθητικὸν καὶ τὸ μεταβατικὸν συνιστῶσι τὸ Ζῷον. Ζῷον γάρ ἐστιν οὐσία ἔμψυχος αἰσθητικὴ μεταβατική. Τὸ ἔμψυχον, τὸ αἰσθητικὸν, τὸ ἀμετάβατον, συνιστῶσι τὸ Ζωόφυτον. ἔστι γὰρ τὸ Ζωόφυτον, οὐσία ἔμψυχος αἰσθητικὴ ἀμετάβατος. Τὸ ἔμψυχον δὲ μετὰ τὸ ἀναισθήτου, τὸ Φυτὸν συνιστῶσι. καὶ ἔστι [τὸ] Φυτὸν, οὐσία ἔμψυχος ἀναίσθητος. καὶ ἕτερα πάλιν ἑτέρων εἰδῶν γίνονται συστατικὰ, πρότερον ὄντα γενῶν διαιρετικά. Διὸ ὅ,τι γὰν αἱ διαιρετικαὶ τῶν γενῶν διαφοραὶ, γίνονται συστατικαὶ τῶν εἰδῶν, ὁμῶς πᾶσαι κέκληνται εἰδοποιοί.

Αὗται δὲ αἱ διαφοραὶ, λέγονται εἶναι τὰ ὑπάλληλα γένη· ἀπαραλλάκτως δὲ οὐκ εἰσίν, ἀλλ' ὥσπερ θερμὸν καὶ ψυχρόν. Ὀνομάζονται μὲν καὶ αὗται μόναι αἱ Ποιότητες, ἡ θερμότης δηλονότι καὶ ἡ ψυχρότης. Καλοῦνται δὲ ἕτω καὶ τὰ τῶν τοιούτων ποιοτήτων μετέχοντα Σώματα, ἤγουν τὸ σῶμα τὸ ἔχον ἐν ἑαυτῷ τὴν θερμότητα, καλεῖ-

ται

τοῦ Θερμοῦ, καὶ τὸ τὴν ψυχρότητα κεκτημένον, Ψυχρόν. τὸ δ' αὐτὸ καὶπὶ τῶν ἄλλων ποιοτήτων τε καὶ πεποιωμένων σωμάτων ἔσιν εὑρεῖν. Οὕτω δὴ καὶ σῶμα καὶ ἀσώματον. ἔμψυχόν τε καὶ ἄψυχον, καὶ αἰσθητικὸν, καὶ λογικὸν, καὶ τἆλλα ὁμοίως. Λέγονται μὲν καὶ αὗται μόναι αἱ Ποιότητες· ἡ σωματότης, ἡ ἀσωματότης, ἡ ἐμψυχότης, ἡ ἀψυχότης, ἡ αἰσθητικότης, ἡ λογικότης, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὡσαύτως. Λέγονται δ' οὕτω καὶ αἱ οὐσίαι αἱ τὰς τοιαύτας ἐν ἑαυτοῖς κεκλημέναι ποιότητας· Σῶμα μὲν, ἡ τὴν σωματότητα κεκλημένη οὐσία· Ἀσώματον δὲ, ἡ τὴν ἀσωματότητα· καὶ ἡ μὲν τὴν ἐμψυχότητα ἔχουσα, Ἔμψυχον· ἡ δὲ τὴν ἀψυχότητα, Ἄψυχον· ἡ δὲ τὴν αἰσθητικότητα, Αἰσθητικὸν· καὶ ἡ τὴν λογικότητα, Λογικόν. Αὗται μὲν οὖν καθ' ἑαυτὰς αἱ ποιότητες, εἰσὶν αἱ διαφοραί· αἱ δὲ μετέχουσαι τῶν τοιούτων ποιοτήτων οὐσίαι, τὰ ὑπάλληλα γένη τυγχάνουσιν. ἐπεὶ πῶς ἂν τὰ αὐτὰ, καὶ γένη εἶεν καὶ διαφοραί; καὶ ὡς διαφοραὶ μὲν, ἐν τῷ ὁποῖόν τί ἐστι κατηγορηθεῖεν, ὡς γένη δ' αὖ ἐν τῷ τί ἐστιν;

Εἰ δὲ καὶ πᾶν γένος εἰς εἴδη διαιρούμενον, διὰ τῶν διαιρετικῶν διαιρεῖται διαφορῶν· εἴδη δὲ τῆς οὐσίας ὁμολογοῦνται εἶναι τὸ σῶμα καὶ [τὸ] ἀσώματον· διὰ ποίων διαφορῶν εἰς ταῦτα ἡ Οὐσία διαιρεῖται ἢ διαιρεθήσεται, εἰ μὴ διὰ τῆς σωματότητός τε καὶ [τῆς] ἀσωματότητος; Τὸ δὲ Σῶμα πάλιν, εἰς τὰ οἰκεῖα εἴδη, τὸ ἔμψυχόν τε καὶ τὸ ἄψυχον, πῶς ἀραλμηθήσεται; Ἢ πάντως διὰ τῆς ἐμψυχότητος καὶ ἀψυχότητος. Ὅτε γὰρ λέγομεν τὴν Οὐσίαν διαιρεῖσθαι εἰς σῶμα καὶ ἀσώματον, εἰς οὐσίαν σεσωματωμένην, καὶ μὴ σεσωματωμένην τὴν ἁπλῶς οὐσίαν διαιρεῖσθαί φαμεν· ἐπεὶ τὸ Σῶμα πρότερον ἦν οὐσία μόνον, ἐνεργείᾳ δὲ λαβὸν καὶ [τὴν] σωματότητα, γέγονεν οὐσία ἐνσώματος. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ Ἀσώματον δεξάμενον τὴν ἀσωματότητα, οὐσία ὑπῆρξεν ἀσώματος. Καὶ τὸ Ἔμψυχον δὲ, πρότερον ἦν ἁπλῶς σῶμα, τυτέστιν, οὐσία ἐνσώματος· μεταλαχὸν δὲ καὶ τῆς ἐμψυχότητος, σῶμα ἔμψυχον ἐκτετέλεσται. Ὅτε γοῦν τῷ σώματος τὴν διαίρεσιν, εἰς ἔμψυχον ποιῶμεν καὶ ἄψυχον, χρὴ προσυπακούειν

κέσειν τὸ σῶμα, ἵνα διαιρῇται τὸ σῶμα εἰς ἔμψυχον σῶμα καὶ ἄψυχον σῶμα. Οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ποιητέον, ὡς ἂν καὶ αἱ διαφοραὶ καὶ τὰ γένη καὶ τὰ εἴδη σώζωνται ἀσυγχύτως ὅπερ εἰσί. Περὶ μὲν οὖν τῆς ἐσιώδες διαφορᾶς, ἥτις καὶ ἰδιαίτατα καλεῖται διαφορά, τοσαῦτα εἰρήσθω.

Ἡ δ' ἐπουσιώδης διαφορὰ αὐτό ἐστι τὸ συμβεβηκός.

Διαιρεῖται δ' αὕτη, εἴς τε τὴν κοινῶς διαφοράν, καὶ εἰς τὴν ἰδίως διαφοράν. Καὶ κοινῶς μὲν διαφορά ἐστι, τὸ χωριστὸν συμβεβηκὸς· ὃ καὶ ἐν τῷ πῶς ἔχον ἐστὶ κατηγορεῖται. Ἰδίως δὲ διαφορά, τὸ ἀχώριστον συμβεβηκὸς· ὃ καὶ ἐν τῷ ὁπσῖόν τί ἐστι λέγεται. Τὸ γὰρ συμβεβηκότος, τὸ μέν ἐστι χωριστὸν, τὸ δὲ ἀχώριστον. Κατὰ μὲν οὖν τὸ χωριστὸν συμβεβηκὸς διαφέρει ἄτομον ἑτέρου ἀτόμου καὶ ἑαυτοῦ· οἷον κάθηται Πέτρος, βαδίζει Παῦλος. κατὰ γοῦν τὸ καθῆσθαι καὶ τὸ βαδίζειν ἀλλήλων λέγονται διαφέρειν ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος. ἐνδέχεται δὲ καθῆσθαι τὸν παῦλον καὶ βαδίζειν τὸν πέτρον, καὶ οὕτω χωρισθῆναι αὐτῶν τὴν τοιαύτην διαφορὰν καὶ λαβεῖν ἄλλην αὐτ' ἄλλης ἑκάτερον. Πάλιν διαφέρει ἄτομον ἑαυτοῦ, ἐν τῷ ποτὲ μὲν καθῆσθαι, ποτὲ δ' ἑστάναι ἢ βαδίζειν· καὶ ποτὲ μὲν καθεύδειν, ποτὲ δ' ἐγρηγορέναι· καὶ ὁτὲ μὲν νοσεῖν, ὁτὲ δὲ ὑγιαίνειν· καὶ νῦν μὲν νεάζειν, ἔκλοτε δὲ γεγηρακέναι. Ταῦτα γοῦν καὶ τὰ παραπλήσια λέγονται κοινῶς διαφορὰ, καὶ χωριστὰ συμβεβηκότα.

Κατὰ δὲ τὸ ἀχώριστον συμβεβηκὸς ἑαυτοῦ μὲν οὐ διαφέρει τὸ ἄτομον, ἑτέρου δὲ ἀτόμου διαφέρει· οἷον, ἔστι τις Σιμὸς· ἀδύνατον χωρισθῆναι αὐτοῦ τὴν σιμότητα· διαφέρει δὲ ἕτερος τοῦ Γρυπός. ὡσαύτως καὶ ὁ Γλαυκὸς, καὶ ὁ ἔχων ἐκ τραύματος ἐσκιρρωμένην ὀλὴν, ἑαυτῶν μὲν οὐ διαφέρουσιν, ἄλλων δὲ διαφέρουσιν. Ἔστι δὲ ἡ σιμότης, ἡ γλαυκότης, ἡ ἐν τῷ Αἰθίοπι μελανία, καὶ ἐν τῷ Κόρακι, καὶ ἡ ἐν τῷ Κύκνῳ λευκότης, καὶ τὰ τοιαῦτα, συμβεβηκότα ἀχώριστα· καθὸ δὲ δύνανται χωρισθῆναι πραγματικῶς τῶν ἐν οἷς ἀτόμοις εἰσί. Κατ' ἐπίνοιαν δὲ χωρίζονται καὶ αὐτὰ τῶν πραγμάτων, τὴν

φύσιν μὴ λυμαινόμενα. Διὰ τοῦτο παντὸς συμβεβηκότος ἀχωρίσε καὶ χωρισε κοινὸς ὁ λόγος ἔτός ἐσι. Συμβεβηκός ἐσιν, ὃ γίνεται καὶ ἀπογίνεται χωρὶς τῆς τε ὑποκειμένε φθορᾶς. καὶ πάλιν, Συμβεβηκός ἐσιν ὃ ἐνδέχεται τῷ αὐτῷ ὑπάρχειν ἢ μὴ ὑπάρχειν· ἐνδέχεται γὰρ ἄνθρωπον καὶ καθῆσθαι, καὶ ἑστάναι, καὶ βαδίζειν, καὶ εἶναι σιμὸν, καὶ μὴ εἶναι· καὶ ἀπογινομένης τῆς γλαυκότητος ὀδὲν ἧττον ὁ ἄνθρωπος μένει. δύναται δὲ καὶ Κύκνος ἐπινοηθῆναι μέλας, καὶ ὁ Κόραξ λευκὸς, καὶ ὁ Αἰθίοψ, ἀποβαλὼν τὴν χροιάν· καὶ ταῦτα πάντα γενέσθαι δύναται χωρὶς τῆς τε ὑποκειμένε φθορᾶς.

Τριχῶς ἂν τῆς διαφορᾶς λεγομένης, κοινῶς καὶ ἰδίως, καὶ ἰδιαίτατα· πᾶσα μὲν διαφορὰ, ἑτερότης τέ ἐσι, καὶ ἑτεροῖόν τι ποιεῖ προσγινομένη τινί. Ἀλλ' αἱ μὲν κοινῶς καὶ ἰδίως διαφοραὶ, ἀλλοῖον ποιοῦσιν· αἱ δὲ ἰδιαίτατα, ἄλλο· αἵτινές εἰσιν ἀχώρισοι καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἐπίνοιαν. ὀδὲ γάρ ἐσιν ἐπινοῆσαι ζῶον ἀναίσθητον ἢ ἄνθρωπον ἄλογον, ἢ ἵππον ἀλογίας κεχωρισμένον. Αὗται μὲν ἂν αἱ ἄλλο ποιοῦσαι διαφοραὶ, καθ' ἑαυτάς τέ εἰσι, καὶ τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον ὐκ ἐπιδέχονται· ὅτε γὰρ τὸ γένος μᾶλλον καὶ ἧττον κατηγορεῖται ἃ ἂν εἴη γένος, ὅτε αἱ τῆ γένες διαφοραὶ· καθ' ἃς διαιρεῖται τὸ γένος εἰς τὰ εἴδη. Αἱ δὲ ἀλλοῖον ποιοῦσαι, κατὰ συμβεβηκός τέ εἰσι, καὶ ἐπιτείνονται καὶ ἀνίενται ἅπασαι. καθῆται γάρ τις πλέον ἑτέρε, καὶ ἄλλος ἄλλε βαδίζει πλέον· καὶ σιμῆ σιμώτερός ἐσί τις, καὶ γλαυκῆ γλαυκότερος. Οὐδεμία δὲ τῶν κοινῶς ἢ ἰδίως διαφορῶν συντελεῖ πρὸς τὸν ὁρισμόν. ὑπογράφεσι γὰρ αὗται τὰ πράγματα, ὐ μὴν καὶ ὁρίζεσιν. Αἱ δὲ ἰδιαίτατα διαφοραὶ, πράγματος ἑκάστε συμπληροῦσι τὸν ὁρισμόν.

Ἀναγκαῖον δὲ εἰδέναι, ὅτι [τε] τὸ τῆς Οὐσίας ὄνομα καὶ ἐπὶ τῆς ἁπλῶς ὑπάρξεως ἐνίοτε τάτ[illegible]εται, καὶ ὅτι τὸ Συμβεβηκὸς δηλοῖ ποτε τὸ ὐσιῶδες ἴδιον, ὡς συμβαῖνον καὶ συντρέχον τῷ πράγματι. λέγομεν γὰρ τὴν ὐσίαν τῆ χρώματος, διὰ τὸ ἐν τοῖς ὖσι τετάχθαι καὶ τὸ συμβεβηκὸς, καὶ ὀπωσῦν εἶναι αὐτό. καὶ πάλιν λέγομεν συμ-

συμβαίνειν ταῖς προτάσεσι τὸ συμπέρασμα· τοιαῦτα, συνέπεσθαι φυσικῶς τε καὶ ἀσιωδῶς. Λέγεται δὲ τὸ τοιοῦτον συμβεβηκὸς, εἴτε τὸ ἀσιώδες ἴδιον, καὶ πάντῃ ἀχώριστον καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἐπίνοιαν, Πρώτως καὶ Καθ' αὑτὸ ὑπάρχειν τῷ πράγματι· ὡς τῷ σώματι, τὸ τριχῇ διαστατόν· Πρώτως μὲν, ὅτι αὐτῷ μόνῳ ὑπάρχει ἀμέσως· Καθ' ἑαυτὸ δὲ, ὅτι ἀσιωδῶς. Οὐκ ἔστι δὲ Καθ' αὑτὸ, τοῦτο καὶ Πρώτως·) ἐπὶ πλέον γὰρ τὸ πρώτως τοῦ καθ' αὑτό.) τὸ γὰρ ζῷον ὑπάρχον τῷ ἀνθρώπῳ καθ' αὑτὸ καὶ ἀσιωδῶς, οὐχ ὑπάρχει καὶ πρώτως. Ἔστι γὰρ ζῷον ἀνθρώπου μὴ ὄντος. Τριχῇ δέ τι διαστατὸν, σώματος μὴ ὄντος, οὐκ ἔστιν· ἔστε νῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικὸν, ἀνθρώπου μὴ ὄντος· ἔστε συμπέρασμα, προτάσεων μὴ ὄντων· ἔστε ὁρισμὸς, ἀπόντος τοῦ ὁρισοῦ. Διὸ καὶ οἱ Ὁρισμοὶ, καὶ πρώτως ὑπάρχουσι τοῖς ὁρισοῖς, καὶ ἀσιωδῶς, εἴγε κυρίως εἰσὶν ὁρισμοί. Ἐκ τούτων [ἂν] τῶν καθ' αὑτὰ καὶ πρώτως ἡ κυρίως ἀπόδειξις γίνεται· ἔστε δὲ ἐκ τῶν συμβεβηκότων, οὐτ' ἐκ τῶν καθ' αὑτὰ μὲν, μὴ πρώτως δὲ τοῖς πράγμασιν ὑπαρχόντων.

Ἡ Διαφορὰ
- Ἡ Οὐσιώδης· ἥτις καλεῖται ἰδιαίτατα, ὡς τὸ Λογικόν.
- Ἡ Ἐπουσιώδης
  - Ἡ κοινῶς, ὡς τὸ Καθῆσθαι.
  - Ἡ ἰδίως, ὡς τὸ Φιλοσοφεῖν.

Ἡ Διαφορὰ
- Κοινῶς.
- Ἰδίως.
- Ἰδιαίτατα.

Τῶν Διαφορῶν
- Αἱ μὲν ἄλλο ποιοῦσιν, ὡς τὸ Λογικόν.
- Αἱ δὲ ἀλλοῖον, ὡς τὰ κοινῶς καὶ ἰδίως Συμβεβηκότα.

Τῶν Διαφορῶν
- Αἱ μὲν Χωριστοί.
- Αἱ δὲ Ἀχώριστοι
  - Αἱ μὲν Καθ' αὑτό.
  - Αἱ δὲ κατὰ Συμβεβηκός.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

### Περὶ Ἰδίου· ἐν ᾧ καὶ περὶ Κοινοῦ.

Τὸ Ἴδιον λέγεται τετραχῶς· Ἢ ὃ παντὶ μὲν ὑπάρχει τῷ εἴδει, ἀ μόνῳ δὲ· ὡς τῷ ἀνθρώπῳ τὸ Δίπουν. Πᾶς μὲν γὰρ ἄνθρωπος δίπους· ἀ μόνος δὲ ὁ ἄνθρωπος δίπους, ἀλλὰ καὶ ἕτερα ζῷα· Ἢ

ὁ μόνῳ μὲν, ἀ παντὶ δὲ· ὡς τῷ ἀνθρώπῳ τὸ Φαλακρόν. καὶ γὰρ μόνος ὁ ἄνθρωπος Φαλακρὸς, ἀλλ' ἀ πᾶς ἄνθρωπος Φαλακρός· Ἢ ὁ παντὶ καὶ μόνῳ, ἀκ ἀεὶ δὲ, ὡς τῷ ἀνθρώπῳ τὸ Πολιᾶσθαι· ἀκ ἀεὶ γὰρ, ἀλλ' ἐν γήρᾳ, μένοντος τᾶ κατὰ φύσιν· Τέταρτον, ἐφ' ᾧ συνδεδράμηκε τὸ παντὶ καὶ τὸ μόνῳ, καὶ τὸ ἀεὶ· ὡς τῷ ἀνθρώπῳ τὸ Γελαστικόν. πᾶς γὰρ ἄνθρωπος, καὶ μόνος ἄνθρωπος, καὶ ἀεὶ, γελαστικός. Γελαστικὸς δὲ λέγεται, ἀ τῷ ἀεὶ γελᾶν, ἀλλὰ τῷ πεφυκέναι γελᾶν. Τᾶτο δὲ τὸ τέταρτον, κυρίως Ἴδιον λέγεται, ὅτι καὶ ἀντιστρέφει. πᾶς γὰρ Ἄνθρωπος γελαστικὸς, καὶ πᾶν Γελαστικὸν ἄνθρωπος. Εἰ γὰρ καὶ ὁ Πίθηκος φαίνεται ἴσως γελᾶν· ἀλλ' ἀκ ἔχει ἐν ἑαυτῷ τὴν δύναμιν τᾶ γελᾶν, ἀ δὲ ταῖς ἀληθείαις γελᾷ· κατὰ μόνην δὲ τὴν ἐπιφάνειαν, τὸ γελᾶν σχηματίζεται, τῷ μιμεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον· ζῷον γὰρ μιμητὸτατον τυγχάνει ὁ Πίθηκος. Οὕτω γελᾶν εἴμαι καὶ τὸν Ἐρωδιὸν, διάκενον γέλωτος, καὶ ψυχικῆς ἄμοιρον διαχύσεως.

Ὑπογράφεται δὲ τὸ ἴδιον ὅτως. Ἴδιόν ἐστι, τὸ παντὶ καὶ μόνῳ τῷ εἴδει καὶ ἀεὶ ὑπάρχον. Ἑκάστῳ μὲν ἂν εἴδει τῶν ζώων ἐξαίρετόν ἐστιν ἴδιον· τῷ Ἀνθρώπῳ τὸ Γελαστικὸν, τῷ Ἵππῳ τὸ Χρεμετιστικὸν, τῷ Κυνὶ τὸ Ὑλακτικὸν. καὶ τοῖς ἄλλοις ἕτερα ἴδια. Κατὰ ταῦτα γὰρ διαχωρίζονται τῆς κοινωνίας ἀλλήλων τὰ εἴδη. Καὶ διὰ τᾶτο λέγονται ἴδια, διὰ τὸ ἰδιάζοντος προσεῖναι τοῖς εἴδεσιν, ὧν εἰσιν ἴδια, μηδεμίαν κοινωνίαν ἔχοντος τᾶ εἴδες πρὸς ἕτερον εἶδος κατὰ τὸ ἴδιον.

Ἐπεὶ δὲ ὁ ἄνθρωπος ὑπάρχει διπλᾶς· (μετέχει γὰρ καὶ τῆς τῶν ἀλόγων ζωῆς, καὶ τῆς τῶν λογικῶν νοήσεως, ἐπίγειος ὢν καὶ ἐράνιος, θνητὸς καὶ ἀθάνατος, ἐρατὸς καὶ νοᾶμενος.) Καθὸ μὲν κοινωνεῖ τοῖς ἀλόγοις, ἔχει καὶ τὸ ἴδιον τὸ γελαστικόν. Ἔστι γὰρ τὸ Γελαστικὸν, δύναμις τῆς ἀλόγε ψυχῆς ἐνεργεμένη διὰ τῶν μυᾶν· ὡς καὶ τὸ Χρεμετιστικὸν καὶ τὰ τοιαῦτα. Καθὸ δὲ τοῖς λογικοῖς κοινωνεῖ, τὸ νᾶ καὶ ἐπιστήμης δεκτικὸν κέκληται ἴδιον· τᾶτο δὲ τῆς λογικῆς ψυχῆς ἐστι δύναμις. Ἔχει τοίνυν ὁ ἄνθρωπος ἕκαστον Ἴδιον καταλληλον ἑκάστῳ Κοινῷ.

Λέγεται

Λέγεται δὲ καὶ τὸ Κοινὸν τετραχῶς· Ἢ γὰρ τὸ εἰς μέρη διαιρετὸν, ὡς Ἄγρες κοινός· Ἢ τὸ ἀδιαιρέτως ἐν χρήσει κοινῇ λαμβανόμενον, ὡς εἰς Δῶλος, ἢ εἷς Ἵππος Δεσποτῶν διαφόρων· Ἢ τὸ ἐν προκαταλήψει ἰδιοποιούμενον, ὡς ὁ ἐν Θεάτρῳ τόπος κοινὸς ὤν, ἴδιος γίνεται τῷ προκαταλαβόντος αὐτόν· Ἢ τὸ ἐπίσης μετεχόμενον, ὡς ἡ Φωνὴ τῷ Κήρυκος. Κατὰ τοῦτο τὸ σημαινόμενον ἡ, τε Ὕλη πᾶσι τοῖς ὄσι κοινὴ, καὶ τὰ Γένη καὶ αἱ Διαφοραὶ κοιναὶ τοῖς αὐτῶν μετέχουσιν εἴδεσι· τὸ Ζῶον ὅλοις τοῖς ζῴοις κοινὸν, καὶ τὸ Λογικὸν ὅλοις τοῖς λογικοῖς, καὶ τοῖς ἀλόγοις τὸ Ἄλογον, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἁρμοζόντως. Κατὰ τὸ τοιοῦτον τῷ κοινῷ σημαινόμενον, καὶ ἐπὶ τῶν Ὁμωνύμων τὸ ὄνομα μόνον κοινὸν λέγεται. ἐπὶ δὲ τῶν Συνωνύμων, τό, τε ὄνομα καὶ ὁ κατὰ τοῦνομα λόγος. Ἔστι δὲ Κοινὸν, τὸ ἐν πολλοῖς θεωρούμενον, ἢ τὸ πολλῶν κατηγορούμενον.

Τὸ δὲ Ἴδιον οἱ πλατωνικοὶ τριχῶς ἐκλαμβάνονται· Ἀπὸ τῆς Διοργανώσεως, ὡς τὸ Δικέφαλον τῇ Ἀμφισβαίνῃ· Ἀπὸ τῆς Ἐνεργείας, ὡς τὸ Λοξοβαδιστικὸν τῷ Καρκίνῳ· Ἀπὸ τῆς Δυνάμεως, ὡς τὸ Καυστικὸν τῷ Πυρὶ. δύναται γὰρ ὑπὲρ πᾶν ἕτερον σῶμα καίειν τὸ Πῦρ.

- Τὸ Ἴδιον
  - Ὃ παντὶ μὲν ὑπάρχει, μὴ μόνῳ δὲ, ὡς τῷ ἀνθρώπῳ τὸ Δίπεδν.
  - Ὃ μόνῳ, ἀ παντὶ· ὡς τὸ Φαλακρὸν ἢ Γραμματικόν.
  - Ὃ μόνῳ καὶ παντὶ, ἀκ ἀεὶ δὲ· ὡς τῷ ἀνθρώπῳ τὸ Πολιᾶδαι.
  - Ὃ μόνῳ καὶ παντὶ, καὶ ἀεὶ· ὡς τῷ ἀνθρώπῳ τὸ γελαστικὸν, ὃ καὶ κυρίως ἴδιόν ἐστι.
- Τὸ Κοινὸν
  - Τὸ εἰς μέρη διαιρετὸν, ὡς ἀγρὸς κοινός.
  - Τὸ ἀδιαιρέτως ἐν χρήσει κοινῇ λαμβανόμενον, ὡς εἷς δῶλος δύο Δεσποτῶν.
  - Τὸ ἐν προκαταλήψει ἰδιοποιούμενον, ὡς ὁ ἐν Θεάτρῳ τόπος.
  - Τὸ ἐπίσης μετεχόμενον, ὡς ἡ φωνὴ τοῦ Κήρυκος τοῖς ἀκούσι.

Τὸ Ἰδιον ἐκλαμβάνουσιν οἱ Πλατωνικοὶ
- Ἀπὸ τῆς Διοργανώσεως, ὡς τὸ Διπέφαλον τῇ Ἀμφισβαίνῃ.
- Ἀπὸ τῆς Ἐνεργείας, ὡς τὸ Λοξοβαδιστικὸν τῷ Καρκίνῳ.
- Ἀπὸ τῆς Δυνάμεως, ὡς τὸ Καυστικὸν τῷ Πυρί.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

### Περὶ τῶν Κατηγοριῶν.

Τὰ Λεγόμενα καὶ Ὄντα, Ἡ τῇ μὲν προφορᾷ εἰσιν Ἁπλᾶ, τῷ δὲ σημαινομένῳ Συμπεπλεγμένα· (ὡς τὸ τρέχω. τὸ γὰρ τρέχω, ἁπλῶν μέν ἐστι τῇ προφορᾷ καὶ ἀσύνθετον· τῷ δὲ σημαινομένῳ, συμπεπλεγμένον καὶ σύνθετον. δηλοῖ γὰρ ἐμέ, καὶ τὸν δρόμον, τυτέστιν. οὐσίαν καὶ ἐνέργειαν.) Ἢ τῇ μὲν προφορᾷ ὑπάρχουσι Σύνθετα, τῷ σημαινομένῳ δέ γε Ἁπλᾶ· (ὡς ὅτε λέγει τις πράγματος ὁρισμόν· ἐν γὰρ τότε δηλοῖ διὰ τῆς συνθέτου Φωνῆς, ἐκεῖνο δηλονότι τὸ πρᾶγμα, ὅπερ ὁρίζεται.) Ἢ καὶ τῇ προφορᾷ καὶ τῷ σημαινομένῳ Συμπεπλεγμένα εἰσὶ τὰ λεγόμενα· ὡς τὸ Παῦλος δημηγορεῖ· Ἢ καὶ τῇ προφορᾷ καὶ τῷ σημαινομένῳ ἁπλᾷ, ὡς τὸ τρέχει.

Τέτων τῶν κατὰ μηδεμίαν συμπλοκὴν λεγομένων ἕκαστον, ἢ Οὐσίαν σημαίνει, ἢ Ποσὸν, ἢ Ποιὸν, ἢ Πρός τι, ἢ Πῦ. ἢ Πότε, ἢ Ποιεῖν, ἢ Πάσχειν, ἢ Ἔχειν, ἢ Κεῖσθαι· πάντα γὰρ τὰ ὄντα, ὑπὸ τὰς δέκα ταύτας κοινότητας ἀναφέρονται· καὶ οὐκ ἔστι τῶν ὄντων οὐδὲν, ὃ μὴ ταύταις ἐμπεριλήψεται. Καὶ γὰρ οἱ Φιλόσοφοι πάντων τῶν ὄντων ἐπιστήμονες εἶναι βουλόμενοι, ἐπεὶ τῶν κατὰ μέρος Ἐπιστήμη οὐκ ἔστι, διά τε τὸ πολυάριθμον αὐτῶν, καὶ τὸ ἀεὶ γενητὸν καὶ φθαρτὸν, ταῖς εἰρημέναις κοινότησι τὰ πάντα συμπεριώρισαν· καὶ τὸς μὲν κατὰ μέρος ἀνθρώπους, καὶ τὸς κατὰ μέρος ἵππους ἐπισκεψάμενοι πρότερον ὅπως ἔχουσι φύσεως, ἐπὶ τὸν καθόλε Ἄνθρωπον καὶ τὸν καθόλε Ἵππον ἀνέβημεν, τυτέστιν, ἐπὶ τὸ Εἶδος τῆ ἀνθρώπε καὶ ἐπὶ τὸ Εἶδος τῆ ἵππε. Τῆτο δὲ καὶ ἐπὶ τῶν

ἄλλων

ἄλλων ζώων πεποιηκότες τῶν μερικῶν, ἀπὸ τῶν τρεπτῶν καὶ ἀλλοιωτῶν μετέβησαν ἐπὶ τὰ ἄτρεπτά τε καὶ ἀναλλοίωτα. Τρεπτὰ μὲν γὰρ καὶ ἀλλοιωτὰ ὑπάρχει τὰ μερικά· τοῖς δὲ Καθόλου τὸ ἀεὶ ὡσαύτως ἔχειν ἐστίν. Ἐπεὶ δὲ καὶ τῶν τοιούτων εἰδῶν, οὐκ ἔστιν ἅπαντα τῇ διανοίᾳ περιληπτά· (πολλὰ γὰρ αὐτῶν ἀγνοεῖται ἡμῖν.) τὸ καθολικώτερον αὖθις ζητήσαντες εὗρον τὸ Ζῷον. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ κατὰ μέρος Φυτὰ πρὸς τὸ καθόλου συναγαγόντες Φυτόν, καὶ πρὸς τὸ Ζωόφυτον τὰ ζωόφυτα· ταῦτα πάντα τὸ ζῷον, τὸ Φυτὸν, τὸ ζωόφυτον, τῷ Ἐμψύχῳ συνέδησαν. Θεωρήσαντες δὲ καὶ [τὰς] ἀψύχους Φύσεις, τὸ ξύλον, τὸν λίθον, τὸν σίδηρον καὶ τὰ ὅμοια· τὸ καθόλου Ἄψυχον δι' αὐτῶν συνεζήσαντο· καὶ τοῦτο μετὰ τοῦ ἐμψύχου συνῆψαν διὰ τοῦ Σώματος. Ὅτι δὲ καὶ Ἄγγελον ἔγνωσαν εἶναι καὶ Ψυχὴν, ἃ μετέχει δὲ ταύτα τῆς τοῦ σώματος Φύσεως (τὸ μὲν γὰρ μερισὸν, καὶ τρεῖς ἔχον διαστάσεις· τὰ δὲ παντελῶς ἀμερῆ, καὶ μηδεμίαν κεκλημένα διάστασιν· ἃ Μῆκος, ἃ Πλάτος, ἃ Βάθος.) διὰ τῆς Οὐσίας ἥνωσαν τῷ Σώματι τὸ Ἀσώματον, καὶ γέγονεν ἡ Οὐσία πάντων τούτων αὐθυπάρκτων ὄντων Γένος κοινόν. Ἐπεὶ δέ τινα τῶν πραγμάτων ἐν τῇ οὐσίᾳ, μὴ μέντοι ἐν ἑαυτοῖς τὴν ὕπαρξιν ἔχουσιν, οὕτω καὶ περὶ τούτων ἐσκέψαντο. δύο τινὰ καὶ τρία, καὶ δέκα καὶ εἴκοσιν εὑρηκότες, ἀνήγαγον ἐπὶ τὸν Ἀριθμόν· μέγα δὲ καὶ μικρὸν καὶ τὰ τοιαῦτα ἐπὶ τὸ Μέγεθος· τὸν ἀριθμὸν δὲ καὶ τὸ μέγεθος, περιέλαβον τῷ Ποσῷ. Δύο γὰρ ἔχον κοινότητας περιεκτικὰς πραγμάτων πολλῶν, τὴν Οὐσίαν καὶ τὸ Ποσόν. Πάλιν ἔστι τι λευκὸν, μέλαν, κιτρὸν· ταῦτα ὑπὸ τὸ Χρῶμα συνήθροισαν· ἔστι δέ τι γλυκὺ, πικρὸν, θερμὸν, ψυχρὸν· ταῦτα δὴ καὶ τὸ Χρῶμα, καὶ τὰς Τέχνας, καὶ τὰς Ἐπιστήμας μιᾷ κοινότητι περιέγραψαν, τῷ Ποιῷ. Ποιὸν δέ ἐστιν, ἀφ' ἧς παρωνύμως ὀνομάζεται τὸ μετέχον, ἢ ὁπωσοῦν ἄλλως ἀπ' αὐτῆς· ὡς ἀπὸ τῆς γραμματικῆς ὁ γραμματικὸς, καὶ ἀπὸ τῆς ἀρετῆς ὁ σπουδαῖος. Ὅτι δὲ καὶ δεξιὸν ἔστι τι καὶ ἀριστερὸν, καὶ διπλάσιον καὶ ἥμισυ· τὰ τοιαῦτα τῷ Πρός τι ἀπένειμαν. Ἔστι δὲ τὰ Πρός τι

χέσις ἑτέρε πρὸς ἕτερον. Πάλιν ἔστι τι ἐν νῷ, ἐν ἀγορᾷ, ἐν θεάτρῳ. τῇ τῦ Πῦ κοινότητι τὰ τοιαῦτα προσήρμοσαν. Τόπε δὲ παρασατικὸν ὑπάρχει τὸ πῦ. Διαφοραὶ δὲ αὐτῦ ὅσαι καὶ τῦ τόπε· ἄνω, κάτω, δεξιὰ, ἀριστερὰ, ἔμπροσθεν, ὄπισθεν. Τὸ δὲ χθὲς καὶ πέρυσι καὶ σήμερον, καὶ αὔριον, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἐπὶ τῦ Πότε συνήγαγον. τὸ δὲ, ἔστι χρόνε σημαντικόν. Διαφοραὶ δὲ τῦ Πότε ὅσαι καὶ τῦ χρόνε· ἐνεσὼς, παρεληλυθὼς, καὶ μέλλων. Τὸ δὲ τύπτειν, τὸ θερμαίνειν, τὸ ψύχειν καὶ τὰ τοιαῦτα ἤγαγον παραπλήσια, ἐν τῷ Ποιεῖν ἐθεσαν· ὥσπερ αὖ ἐν τῷ Πάσχειν, τὸ τύπτεσθαι, τὸ θερμαίνεσθαι, τὸ ψύχεσθαι, καὶ τὰ ὅμοια. Ἔστι δὲ Ποιεῖν μὲν, τὸ δρᾶν περί τι. Πάσχειν δὲ, ὑφ' ἑτέρε ἀλλοιῦσθαι. Πάλιν ἐπειδὴ ἔστι τὸ ὑποδεδέσθαι, ὡπλίσθαι, διαπύλιον φορεῖν, τὰ ἐοικότα πάντα ταῦτα τῷ Ἔχειν δεδώκασιν. Ἔστι δὲ τὸ ἔχειν ἕξίας περὶ ἕξιαν περίθεσις. Τὸ δὲ ἑξάναι καὶ ἀνακεῖσθαι, καὶ καθῆσθαι, γένει κοινῷ τῷ Κεῖσθαι ὑπέταξαν. Κεῖσθαι δέ ἐστιν ἡ τοιάδε θέσις τῦ σώματος· εἰ μὲν γὰρ ὄρθια τὰ μέλη πάντα εἰσὶν, ἑξάναι λέγεται· εἰ δ' ὑπτια πάντα, ἀνακεῖσθαι καὶ ἀνακεκλίσθαι· εἰ δὲ τὰ μὲν ὀρθιάζονται, τὰ δ' ὑπτιάζοντάπως, καθῆσθαι. Τῦ δὲ Κεῖσθαι, τὰ μὲν Φύσει μετέχει, ὡς τὰ τέσσαρα Στοιχεῖα, ἐν τοῖς ἰδίοις ἱδρυμένα τόποις, καὶ ὁ Οὐρανὸς τὴν ἀνωτάτω χώραν ἐπέχων· τὰ δὲ Θέσει, ὡς ἀνδριάντες, καὶ κίονες, καὶ σκεύη, καὶ ὅλως τὰ κατὰ τέχνην τινὰ, ἢ χρείαν τιθέμενα. Ἔτι τὰ μὲν, ἐν Στάσει ἔχει τὴν θέσιν, ὡς ἡ γῆ· τὰ δ' ἐν Κινήσει, ὡς τὰ ἐμψυχα σώματα. Ἔτι τὰ μὲν, διαμένον ἔχει τὸ κεῖσθαι, ὡς τὰ Στοιχεῖα καὶ ὁ Οὐρανός· τὰ δ' ἔγχρονον, ὡς τὰ ἐν μέρει χρόνε ὑφεστῶτα. Οὕτω μὲν ἂν οἱ Φιλόσοφοι τὰς τοιαύτας δέκα γενικωτάτας ἐξεῦρον κοινότητας.

Ἔκαστον δὲ τῶν κατὰ μηδεμίαν συμπλοκὴν λεγομένων αὐτὸ καθ' αὑτὸ, πρᾶγμα μὲν ἐξ ἀνάγκης δηλοῖ· ψεῦδος δὲ ἢ ἀλήθειαν, οὐδαμῶς· τῇ δὲ πρὸς ἄλληλα τέτων συμπλοκῇ, ἢ ἀλήθεια, ἢ ψεῦδος ἀκολυθεῖ. Ἂν μὲν γὰρ εἴπω, ἄνθρωπος, ἢ ἵππος, ἢ τρέχει, ἢ ἵσταται· πρᾶγμα μὲν,

μὲν, σημαίνω ἁπλῶς· ἐκ ἀληθεύω δὲ, οὐδὲ ψεύδομαι. ἐὰν δὲ συμπλέξας ἐρῶ, ἄνθρωπος τρέχει, ἢ ἵππος ἵσταται, τότ' ἐξ ἀνάγκης ἢ ἀληθεύω, ἢ ψεύδομαι· Τὰ μὲν οὖν πρῶτα καὶ δεύτερα πρόσωπα, διὰ τὸ εἶναι ὡρισμένα, ὡς τὸ τρέχω καὶ τρέχεις, συμπεπλεγμένα εἰσὶ τῷ σημαινομένῳ· τὰ δὲ τρίτα, διὰ τὸ εἶναι ἀόριστα, μετὰ τῶν ἁπλῶν ἐτάχθησαν.

Τὰ Λεγόμενα καὶ Ὄντα

- Ἢ τῇ μὲν προφορᾷ εἰσιν Ἁπλᾶ, τῷ δὲ σημαινομένῳ Σύνθετα, ὡς τὸ Τρέχω.
- Ἢ τῇ μὲν προφορᾷ Σύνθετα, τῷ δὲ σημαινομένῳ Ἁπλᾶ, ὡς οἱ Ὁρισμοί.
- Ἢ καὶ τῇ προφορᾷ καὶ τῷ σημαινομένῳ Ἁπλᾶ, ὡς τὸ τρέχει.
  - Οὐσία, ὡς Ἄνθρωπος, Βοῦς.
  - Ποσὸν, ὡς Δίπηχυ.
  - Ποιὸν, ὡς Λευκὸν, Μέλαν.
  - Πρός τι· ὡς Πατὴρ, Υἱός.
  - Πῦ, ἐν Λυκείῳ.
- Ἢ καὶ τῇ προφορᾷ καὶ τῷ σημαινομένῳ Σύνθετα, ὡς τὸ Παῦλος διδάσκει.
  - Πότε, Χθὲς, Πέρυσι.
  - Ποιεῖν· Ψύχειν, Θερμαίνειν.
  - Πάσχειν· Θερμαίνεσθαι, Ψύχεσθαι.
  - Ἔχειν, Ὑποδεδέσθαι.
  - Κεῖσθαι, Καθῆσθαι.

Τὰ Κείμενα
- Τὰ μὲν Φύσει, ὡς τὰ Στοιχεῖα.
- Τὰ δὲ θέσει, ὡς Ἀνδριάντες καὶ Σκίμπους.

Τὸ Κεῖσθαι
- Ἵστασθαι.
- Ἀνακεῖσθαι.
- Καθῆσθαι.

Ἄλλως· τὰ Κείμενα
- Ἢ διειλημένον ἔχει τὸ κεῖσθαι, ὡς τὰ Στοιχεῖα.
- Ἢ ἐγχρονον, ὡς τὰ τεχνητά.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'.

### Ἔτι περὶ Κατηγοριῶν.

Τῶν Ὄντων, τὰ μὲν Καθ' ὑποκειμένου λέγεται, τὰ δ' οὐ λέγεται καθ' ὑποκειμένου. Τῶν δὲ λεγομένων καθ' ὑποκειμένου, τὰ μὲν ἐν ὑποκειμένῳ οὐκ ἔστι· τὰ δ' ἐν ὑποκειμένῳ ἐστίν. Ὡσαύτως καὶ τῶν μὴ λεγομένων καθ' ὑποκειμένου, τὰ μὲν ἐν ὑποκειμένῳ οὐκ ἔστι· τὰ δ' ἐν ὑποκειμένῳ ἐστί. Διττὸν

τὸν δὲ τοῦ Ὑποκειμένου τὸ σημαινόμενον· δηλοῖ γὰρ καὶ τὸ πρὸς Ὕπαρξιν ὑποκείμενον, καὶ τὸ ὑποκείμενον πρὸς Κατηγορίαν. Κατηγορία δὲ εἴρηται, διὰ τὸ κατά τινων ἀγορεύεσθαι ἤτοι λέγεσθαι. Πρὸς Ὕπαρξιν μὲν ἓν ὑπόκειται ἡ Οὐσία τοῖς Συμβεβηκόσι· ταῦτα γὰρ ἐν τῇ οὐσίᾳ ἔχει τὸ εἶναι· καὶ ἔστι μόνη ἡ οὐσία πρὸς Ὕπαρξιν ὑποκείμενον. Πρὸς Κατηγορίαν δὲ ὑπόκεινται τὰ ἄτομα τοῖς οἰκείοις εἴδεσί τε καὶ γένεσι· καὶ τὰ εἴδη τοῖς ἑαυτῶν γένεσιν ἕως τοῦ γενικωτάτου· οἷον, ὁ Πέτρος Ἄνθρωπός ἐστιν· ὑπόκειται ὁ Πέτρος ἐνταῦθα τῷ ἀνθρώπῳ πρὸς κατηγορίαν, καὶ λέγεται ὁ ἄνθρωπος, καθ' ὑποκειμένου τοῦ Πέτρου, ἐπεὶ ὁ Πέτρος, ὑποκείμενόν ἐστι· κατηγορούμενον δὲ, ὁ ἄνθρωπος. Πάλιν τὸ Ζῷον Οὐσία ἐστίν· ὑπόκειται τὸ ζῷον· καθ' ὑποκειμένου τοῦ ζῴου, τυτέστι, κατηγορούμενον, ἡ οὐσία. Ἔνθα μὲν οὖν ἡ κατὰ πρόθεσις φαίνεται, καὶ κατὰ γενικὴν πλῶσιν τελεῖται ἡ σύνταξις, ἐκεῖ τὸ πρὸς κατηγορίαν παραλαμβάνεται ὑποκείμενον· ὡς ὅταν εἴπωμεν, τῶν Ὄντων τὰ μὲν καθ' ὑποκειμένου λέγεται· διὰ τοῦτο γὰρ τίθεμεν καὶ τὸ λέγεται, ἵνα καὶ ἐντεῦθεν τὸ πρὸς κατηγορίαν γνωσθῇ ὑποκείμενον· τὸ γοῦν λέγεται καὶ τὸ κατηγορεῖται, ταὐτόν ἐστιν. Ἔνθα δὲ ἡ ἐν, πρόθεσις ὁρᾶται, καὶ κατὰ δοτικὴν πλῶσιν γίνεται ἡ σύνταξις, ἐκεῖ τὸ πρὸς Ὕπαρξίν ἐστιν ὑποκείμενον· ὡς ὅταν εἴπωμεν, τὰ δὲ ἐν ὑποκειμένῳ ἐστί· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὸ ἐστὶ τίθεμεν, ἵνα καὶ ἐντεῦθεν τὸ πρὸς Ὕπαρξιν γνωσθῇ ὑποκείμενον. Ὑπάρξεως γὰρ παρασατικὸν τὸ ἐστίν.

Ὅταν οὖν λέγωμεν, ὅτι τῶν Ὄντων τὰ μὲν, Καθ' ὑποκειμένου λέγεται· τὰ δὲ οὐ λέγεται καθ' ὑποκειμένου, τοῦτό φαμεν, ὅτι τῶν ὄντων τὰ μέν τινων κατηγορεῖται, τὰ δὲ οὐ κατηγορεῖταί τινων. Ὅταν δὲ λέγωμεν ὅτι τῶν Καθ' ὑποκειμένου λεγομένων, τὰ μὲν ἐν Ὑποκειμένῳ εἰσὶν, τὰ δ' ἐν Ὑποκειμένῳ ἐστί, τοῦτό φαμεν, ὅτι τῶν Κατηγορουμένων, τὰ μὲν ἐν ἑτέροις οὐκ ἔχουσι τὴν ὕπαρξιν· (οὐσίαι γάρ εἰσιν αὐθυπαρκῆ πράγματα καὶ μὴ δεόμενα ἑτέρων πρὸς σύστασιν.) τὰ δ' ἐν ἑτέροις ἔχουσι τὸ εἶναι· Συμβεβηκότα γάρ εἰσι, τὰ μὴ δυνάμενα καθ' ἑαυτὰ εἶναι,

εἶναι, ἀλλ' ἐν ταῖς Οὐσίαις τὴν ὕπαρξιν ἔχοντα. Μόνως μὲν ἓν καθ' ὑποκειμένου λέγεται καὶ οὐχ ὑποκείμενα, τὰ καθόλου τῶν πραγμάτων καὶ γενικώτατα· ταῦτα γὰρ κατηγορεῖσθαι μόνον, οὐ μὴν καὶ ὑπόκεινται. Οὐ καθ' ὑποκειμένου δὲ εἰσιν, ἀλλ' ὑποκείμενα μόνως, δηλονότι τὰ μερικὰ τῶν πραγμάτων καὶ ἄτομα, διὰ τὸ μὴ κατηγορεῖσθαί τινων. Ὁμοῦ δὲ καθ' ὑποκειμένου τε καὶ ὑποκείμενα λέγεται, τὰ εἰδικώτατα Εἴδη καὶ τὰ ὑπάλληλα Γένη· ὡς ἄλλων μὲν ὄντα καθολικώτερα καὶ ἄλλων αὖ μερικώτερα· καὶ τοῖς μὲν ἐπάνω αὐτῶν ὑποκείμενα, τῶν δ' ὑποκάτω κατηγορούμενα. Δῆλον ἐντεῦθεν ὡς Καθ' ὑποκειμένου, καὶ οὐκ ἐν ὑποκειμένῳ ἐστὶν ἡ καθολικωτέρα Οὐσία. Οὐ καθ' ὑποκειμένου, καὶ οὐκ ἐν ὑποκειμένῳ, ἡ μερικὴ οὐσία καὶ ἄτομος. Καθ' ὑποκειμένου, καὶ ἐκ ὑποκειμένῳ, τὸ καθολικὸν Συμβεβηκός. Οὐ καθ' ὑποκειμένου καὶ ἐν ὑποκειμένῳ, τὸ μερικὸν καὶ ἄτομον Συμβεβηκός.

Τούτων οὕτω διακεκριμένων, τὸ Ὂν Ἢ ἐν ὑποκειμένῳ ἐστὶν, Ἢ οὐκ ἐν ὑποκειμένῳ. Εἰ μὲν οὖν μὴ ἐν ὑποκειμένῳ εἴη, τὴν οὐσίαν ποιεῖ· Εἰ δ' ἐν ὑποκειμένῳ; Ἢ οὐ καθ' αὑτό ἐστιν, Ἢ καθ' αὑτό. Ἀλλ' εἰ μὲν καθ' αὑτὸ, Ἢ μερισόν ἐστι καὶ ποιεῖ τὸ Ποσόν· Ἢ ἀμέριστον καὶ ποιεῖ τὸ Ποιόν. Εἰ δ' οὐ καθ' αὑτὸ, Ἢ σχέσις μόνον ἐστὶ, καὶ ποιεῖ τὰ Πρός τι· Ἢ κατὰ σχέσιν ἄλλων νοεῖται, καὶ ποιεῖ τὰς λοιπὰς ἐξ κατηγορίας. Ἡ γὰρ καλίση καὶ πρώτη τῶν κατηγοριῶν Οὐσία, μετὰ μὲν τοῦ Ποσοῦ, γεννᾷ τὸ Πῦ, καὶ τὸ Ποτε· μετὰ δὲ τοῦ Ποιοῦ, τὸ Ποιεῖν καὶ τὸ Πάσχειν· μετὰ δὲ τοῦ Πρός τι, τὸ Ἔχειν καὶ τὸ Κεῖσθαι. Καὶ αὗται μέν εἰσιν αἱ δέκα Κατηγορίαι. πᾶσαι δὲ συγχύνουσιν ἁπλῶς. Κἂν γὰρ ἀπογεννᾷν ἡ οὐσία λέγηται, μετὰ μὲν τοῦ ποσοῦ τὸ πῦ καὶ τὸ ποτε· μετὰ δὲ τοῦ ποιοῦ, τὸ ποιεῖν καὶ τὸ πάσχειν· μετὰ δὲ τῶν πρός τι, τὸ ἔχειν καὶ τὸ κεῖσθαι, ἀλλ' οὐδεμία τῶν κατηγοριῶν σύνθετός ἐστιν· οὐδὲ γὰρ κατηγορία τὸ ἐν τόπῳ εἶναι, ἢ τὸ ἐν χρόνῳ εἶναι, ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων. διὰ τοῦτο καὶ ὀνόμασιν ἀπαρεμφάτοις τῶν κατηγοριῶν τινες ὠνομάσθησαν· τὸ ποιεῖν δηλαδὴ, καὶ τὸ πάσχειν, καὶ τὸ

ἔχειν, καὶ τὸ πεῖθαι, ἵνα μὴ τῷ ἐφέλκεσθαι πρόσωπα σύνθεσίν τινα εἰσαγάγωσιν.

Πᾶσαι τοίνυν αἱ Κατηγορίαι ἁπλαῖ καὶ καθολικαὶ φωναί εἰσιν, ἁπλᾶ καὶ καθολικὰ σημαίνουσαι πράγματα, διὰ μέσων ἁπλῶν καὶ καθολικῶν νοημάτων. Διαφέρουσι δὲ τῶν πέντε Φωνῶν· ὅτι αὗται μὲν αἱ κατηγορίαι, κατὰ πραγμάτων φέρονται φυσικῶς, φύσεις πραγμάτων σημαίνουσαι· καὶ εἰσὶ φωναὶ κατηγορικαὶ φύσεων, ἤτοι λόγοι κατὰ πραγμάτων λεγόμενοι φυσικῶς, διὰ τοῦτο καὶ Κατηγορίαι κυρίως ἐκλήθησαν. Αἱ δὲ πέντε Φωναὶ λέγονται μὲν καὶ αὗται κατηγορικαὶ ἁπλῶς, ὡς σημαντικαί· οὐ μὴν φύσεις πραγμάτων σημαίνουσιν, οὐδὲ κατὰ πραγμάτων ὑπάρξεως φέρονται, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ κυρίως ἔχουσι τὸ κατηγορικαὶ εἶναι φωναί, ἀλλ' ἁπλῶς φωναί· λόγοι δηλονότι σημαντικοὶ τῆς κατὰ πραγμάτων ὀντότητος, λεγομένοις λόγοις ἐνθεωρέμενοι· διὸ καὶ λογικαὶ μᾶλλον εἶεν ἄν, ἢ κατηγορικαί. Καθάπερ γὰρ ἐν τοῖς ὄσιν οἱ κυρίως κατηγορικοὶ λόγοι εὑρίσκονται· (καὶ οὐσία γὰρ ἐνορᾶται τοῖς πράγμασι, καὶ ποσόν, καὶ ποιόν, καὶ τὰ λοιπά.) κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐν τοῖς τοιούτοις κατηγορικοῖς λόγοις, αἱ λογικαὶ αὗται θεωροῦνται φωναί· καὶ γένος γὰρ ἐμφαίνεται τῇ οὐσίᾳ, καὶ εἶδος, καὶ διαφορά, καὶ ἴδιον, καὶ συμβεβηκὸς ἐν αὐτῇ συνισάμενον. Καὶ τῶν λοιπῶν δὲ κατηγοριῶν μιᾷ ἑκάστῃ καὶ γένος ἐμφαίνεται καὶ εἶδος, καὶ διαφορά, καὶ ἴδιον, καὶ συμβεβηκὸς ἡ αὐτῆς ὅλης χωρεῖν.

Πᾶσαι δὲ αἱ Κατηγορίαι γενικώταται Γένη εἰσὶ, διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἐπάνω αὐτῶν ἄλλο τι γένος ἐπαναβεβηκός. κἂν γὰρ ἐκ τοῦ ὄντος διαιρῶνται, ἀλλ' οὐκ ἔστιν αὐτῶν γένος τὸ Ὄν. Τὸ γὰρ Γένος οὐ μόνον τῷ ὀνόματος μεταδίδωσι τοῖς οἰκείοις εἴδεσιν, ἀλλὰ καὶ ὅλου τοῦ ὁρισμοῦ· τὸ δὲ Ὄν διαιρούμενον εἰς τὰς δέκα κατηγορίας, τῷ μὲν ὀνόματος αὐτοῖς μεταδίδωσιν· τῷ λόγῳ δὲ τελείως γε οὐδαμοῦ· τὸ γὰρ ὂν ὄντως ὑπογράφουσιν. Ὄν ἐστιν, Ἡ αὐθυπαρκτὸν πρᾶγμα καὶ μὴ δεόμενον ἑτέρου πρὸς σύστασιν· Ἢ τὸ μὴ καθ' ἑαυτὸ δυνάμενον εἶναι, ἀλλ' ἐν ἑτέρῳ ἔχον τὴν ὕπαρξιν. Ἡ δὲ πρώτη τῶν κατηγοριῶν οὐσία τὸν τοιοῦτον ὅλον λόγον οὐκ ἐπι-

ἐπιδέχεται· ἀλλὰ τὸ ἓν μέρος αὐτῆ· καὶ γὰρ Οὐσία ἐστὶ πρᾶγμα αὐθύπαρκτον, μὴ δεόμενον ἑτέρᾳ πρὸς σύστασιν, καὶ ὐδὲν πλέον. Ἀλλὰ καὶ αἱ λοιπαὶ κατηγορίαι συμβεβηκότα ὔσαι, τὸ λοιπὸν μέρος λαμβάνουσι τῆς τῦ ὄντος ὑπογραφῆς, καὶ ὐχ ὅλην τὴν ὑπογραφήν, ὐδὲ αὐτάς. Συμβεβηκὸς γάρ ἐστι πρᾶγμα, μὴ καθ' ἑαυτὸ δυνάμενον εἶναι, ἀλλ' ἐν ἑτέρῳ ἔχον τὴν ὕπαρξιν· ὥστε ὐκ ἔστι γένος τῶν Κατηγοριῶν τὸ Ὄν. Ἔτι πᾶν Γένος διαιρούμενον εἰς εἴδη μὴ εἰδικώτατα, δύο ἢ τρία ἔχει τὰ ἐξ αὐτῦ διαιρούμενα, ἢ καὶ κατὰ τὸ ἀπλούστερον τέσσαρα. Τῦ δὲ ὄντος ἡ διαίρεσις μέχρι δέκα προχωρῆσά τινων μὴ ὄντων εἰδικωτάτων εἰδῶν, εἰκότως ὐδ' ἀπὸ γένους εἰς εἴδη ἐστί. Τὸ δὲ μὴ εἶναι τὰς κατηγορίας εἰδικώτατα εἴδη, παρίσταται σαφῶς ἐκ τῦ ἔχειν ταύτας ὑφ' ἑαυτὰς καὶ εἰδικώτατα εἴδη, καὶ γένη ὑπάλληλα. Ἐντεῦθεν δῆλον ὅτι ὐδὲ τὸ συμβεβηκὸς ἐστι γένος τῶν ἐννέα κατηγοριῶν, εἰ καὶ μεταδίδωσι ταύταις καὶ τῦ ὀνόματος καὶ τῦ λόγου τελείου. Ὥσπερ γὰρ τὸ Γένος φωνὴ ὂν λογικὴ, μεταδίδωσι ταῖς δέκα κατηγορίαις καὶ τῦ ὀνόματος καὶ τῦ λόγου αὐτῦ· (καὶ γὰρ ἑκάστη τῶν Κατηγοριῶν καὶ Γένος λέγεται, καὶ κατὰ πλειόνων καὶ διαφερόντων τῷ εἴδει, ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορεῖται) κατὰ τοῦτον τὸν λόγον καὶ τὸ Συμβεβηκὸς μεταδίδωσι ταῖς ἐννέα κατηγορίαις, καὶ τῦ ὀνόματος αὐτῦ καὶ τῆς οἰκείας ὑπογραφῆς, μὴ ὂν γένος τῶν κατηγοριῶν· φωνὴ γάρ ἐστι καὶ αὐτὸ λογικὴ, μία τῶν πέντε φωνῶν.

Πάλιν, ἐν οἷς τὸ Πρῶτον καὶ τὸ Δεύτερον Φύσει, τούτων τὸ κοινῶς κατηγορούμενον γένος ὐκ ἔστιν· ὃ δὲ γὰρ ἐν τοῖς εἴδεσι τῦ αὐτῦ γένους θεωρεῖται τὸ Φύσει πρότερόν τε καὶ ὕστερον. ἐν δὲ ταῖς κατηγορίαις θεωρεῖται αὐτό. Φύσει γὰρ προτέρα τῶν Συμβεβηκότων ἡ Οὐσία ἐστίν. Οὐσίας γὰρ μὴ ὔσης, ἐν τίνι ἂν τὴν ὕπαρξιν τὸ Συμβεβηκὸς; Συμβεβηκότος δὲ μὴ ὄντος, ἔσαι Οὐσία· πρᾶγμα γάρ ἐστιν αὕτη αὐθύπαρκτον μὴ δεόμενον ἑτέρᾳ πρὸς σύστασιν. Ὥστε ἡ ὐσία συναναιρεῖ καὶ ὃ συναναιρεῖται, καὶ συνεισφέρεται καὶ ὃ συνεισφέρει. Ὅπου γὰρ συμβεβηκὸς, ἀναγκαίως

ἀναγκαίως ἐκεῖ καὶ ὐσία ἐν ᾗ ἐστι [τὸ] συμβεβηκός. ὐ μὴν ἔνθα γε ὐσία, εἰη ἂν καὶ συμβεβηκὸς ἐξ ἀνάγκης. δυνατὸν γαρ καὶ χωρὶς συμβεβηκότος ὐσίαν θεωρεῖσθαι, κατα τὸν τῆς αὐθυπαρξίας λόγον. Ὥσε καὶ ὅτως ὐκ ἔστι γένος τῶν κατηγοριῶν τὸ Ὄν.

Θεωρεῖται δὲ καὶ ταῖς λοιπαῖς κατηγορίαις, τὸ Φύσει πρότερόντε καὶ ὕστερον· τὸ γὰρ Ποσὸν πρότερον τῦ Ποιῦ, καὶ τὸ Ποιὸν τῶν Πρός τι· ἡ γὰρ ἀνείδεος Ὕλη πρότερον ποσῦται, καὶ ὕστερον ποιῦται· τὸ ποιὸν δὲ πάλιν καθ' αὐτὸ ὂν πρότερόν ἐστι τῶν Πρός τι· ταῦτα γὰρ χέσεως ἐστί· τὰ δὲ καθ' ἑαυτὰ ὄντα, τῆς χέσεως πρότερα. Τύτων ὅτως ἐχόντων, πρότερα τὰ ἐξ ὐσίας καὶ ποσῦ τῶν ἐξ ὐσίας καὶ ποιῦ· καὶ ταῦτα πάλιν πρότερα τῶν ἐξ ὐσίας καὶ τῶν πρός τι. Τοίνυν καὶ ὅτως ὐκ ἔστιν ὐδὲ τὸ συμβεβηκὸς γένος τῶν ἐννέα κατηγοριῶν. Διαιρεῖται δὲ τὸ Ὄν εἰς τὰς δέκα κατηγορίας, κατ' ἄλλον ὐδένα τῶν διαιρετικῶν τρόπων, ἢ ὡς τὰ ἀΦ' ἑνὸς καὶ πρὸς ἕν. μόνη γὰρ ἡ διαίρεσις αὕτη, τὸ Φύσει πρότερόντε καὶ ὕστερον ἔχει θεωρύμενον ἐν τοῖς τμήμασι.

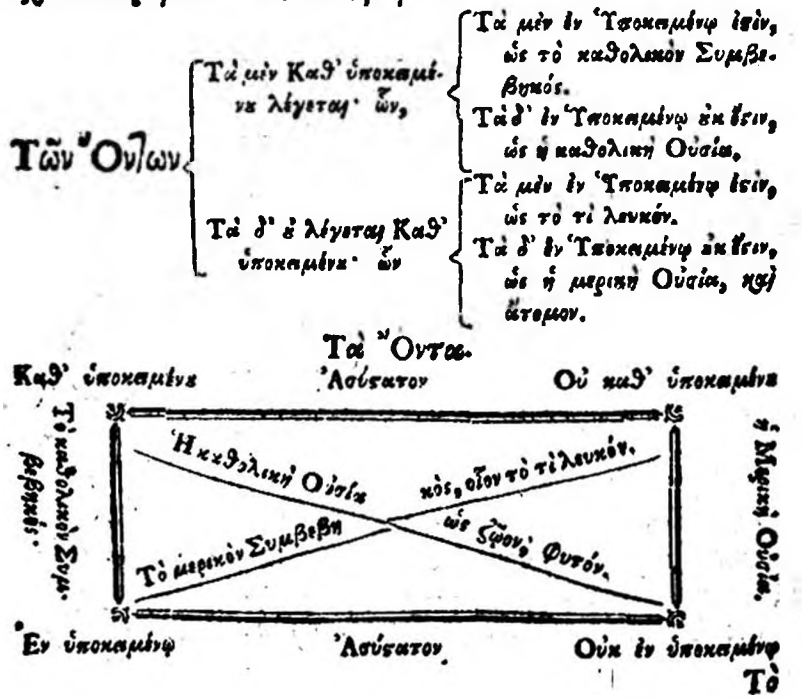


Τὸ

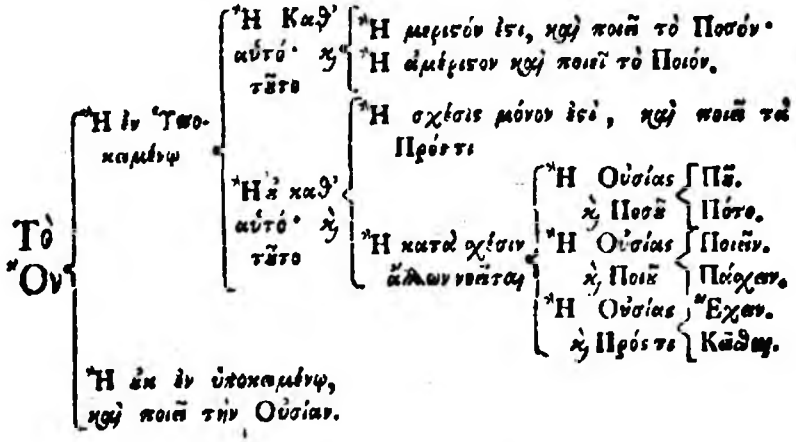


# ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ιε'.

## Περὶ τῶν Κατηγορουμένων ἐν ᾧ καὶ περὶ τοῦ Ἐν τινι.

Πᾶσα Κατηγορία, Ἢ ἐπίσης ἐστὶ τῷ ὑποκειμένῳ, Ἢ ἐπὶ πλέον· ἐπ' ἔλαττον δὲ, οὐδέ ποτε. Καὶ ἐπὶ πλέον μέν, ὅτε τὰ καθολικώτερα, κατηγορῶνται τῶν μερικωτέρων· οἷον πᾶς ἄνθρωπος ζῷόν ἐστιν· ἰδοὺ τὸ ζῷον ἐπὶ πλέον ὂν τοῦ ἀνθρώπου, κατηγορήθη αὐτοῦ μερικωτέρου ὑπάρχοντος. Οὐκ ἔστι δὲ ἀντιστρέψαντας εἰπεῖν, ὅτι πᾶν ζῷον ἄνθρωπός ἐστιν· ἐπ' ἔλαττον γὰρ τοῦ ζῴου ὁ ἄνθρωπος ὤν, οὐ δύναται κατηγορηθῆναι αὐτοῦ. τὸ μὲν γὰρ ζῷον περιέχει τὸν ἄνθρωπον· ὁ δὲ ἄνθρωπος, οὐ περιέχει τὸ ζῷον· οὐδὲ γὰρ μόνος ὁ ἄνθρωπός ἐστι ζῷον, ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλογα ζῷα. καὶ ἔστως ἐπὶ πλέον μέν, γίνεται κατηγορία· ἐπ' ἔλαττον δὲ, οὐδαμῶς. Γίνεται δέ ποτε καὶ ἐπίσης κατηγορία· ὡς ἐπὶ τῶν εἰδῶντε καὶ τῶν ἰδίων, ἐπὶ τῶν ὁρισμῶν τε καὶ τῶν ὁριστῶν· οἷον, πᾶς ἄνθρωπος γελαστικός ἐστι· καὶ πᾶν γελαστικὸν, ἄνθρωπός ἐστιν· ὁμοίως πᾶς ἄνθρωπος, ζῷον λογικὸν, θνητὸν, νῷ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν ἐστι· καὶ πᾶν ζῷον λογικὸν, θνητὸν, νῷ καὶ ἐπιστήμης δεκτικὸν, ἄνθρωπός ἐστι. Ταῦτα δὲ τὰ ἐπίσης ἀντιστρέφοντα, καὶ ἀντικατηγορούμενα λέγεται.

Χρὴ

Χρὴ δὲ γινώσκειν, ὡς ὅταν ἕτερον ἑτέρου κατηγορῆται ὡς καθ' ὑποκειμένου, τριττόν ἐστιν, οὐσιωδῶς· ὅσα κατὰ τοῦ κατηγορουμένου λέγεται οὐσιωδῶς, ταῦτα καὶ κατὰ τοῦ ὑποκειμένου ῥηθήσεται. Διττῆς γὰρ οὔσης τῆς κατηγορίας, τῆς μὲν καθ' ὑποκειμένου, τῆς δ' ἐν ὑποκειμένῳ· Καθ' ὑποκειμένου μέν ἐστιν, ὅτε τὰ καθολικώτερα κατηγορῶνται τῶν μερικωτέρων οὐσιωδῶς καὶ πραγματικῶς, καὶ τὸ ὅλον εἰπεῖν συνωνύμως· οἱονεὶ ὅταν δηλαδὴ, καὶ τὰ κατηγορούμενα καὶ τὰ ὑποκείμενα, ὑφ' ἓν καὶ τὸ αὐτὸ γένος κοινὸν ἀναφέρονται, ὑπὸ τὴν οὐσίαν τυχὸν, ἢ τὸ ποσὸν, ἢ ἄλλό τι τῶν δέκα γενικωτάτων Γενῶν. Τότε γὰρ ὅσα τινὸς κατηγορῶνται καθὼς εἴπομεν, καὶ τοῦ ὑποκειμένου αὐτῷ κατηγορηθήσονται· οἷον ὁ ἄνθρωπος οὐσιωδῶς κατηγορεῖται τοῦ Πέτρου, καὶ τοῦ ἀνθρώπου δ' οὐσιωδῶς κατηγορεῖται τὸ ζῷον. (ὑπὸ μίαν γὰρ κατηγορίαν τὴν οὐσίαν καὶ ἀμφότερα.) καὶ τοῦ Πέτρου τοίνυν τὸ ζῷον κατηγορηθήσεται· ὁ γὰρ Πέτρος, ἄνθρωπός ἐστιν, ἀλλὰ καὶ ζῷόν ἐστι. Πάλιν τοῦ πέντε κατηγορεῖται οὐσιωδῶς ὁ ἀριθμός· καὶ τοῦ ἀριθμοῦ κατηγορεῖται τὸ διωρισμένον οὐσιωδῶς καὶ αὐτό· καὶ γὰρ ὑπὸ τὸ ποσὸν καὶ ἀμφότερα· καὶ τοῦ πέντε γῶν κατηγορηθήσεται τὸ διωρισμένον· ὁ γὰρ πέντε καὶ ἀριθμός ἐστι, καὶ διωρισμένον ἐστί. Καὶ αὕτη μὲν ἡ Καθ' ὑποκειμένου Κατηγορία.

Ἐν Ὑποκειμένῳ δὲ κατηγορία ἐστὶν, ὅταν κατά τινος λέγηταί τι ἐπουσιωδῶς· ὁ πότ' ἂν δηλονότι, μηδ' ὑφ' ἓν καὶ τὸ αὐτὸ γένος κοινὸν ἀναφέρωνται τὸ κατηγορούμενον καὶ τὸ ὑποκείμενον. τότε γὰρ οὐχ ὅσα κατὰ τοῦ κατηγορουμένου λέγεται, εἴτε οὐσιωδῶς, εἴτε ἐπουσιωδῶς· ταῦτα ἤδη καὶ κατὰ τοῦ ὑποκειμένου ῥηθήσεται· οἷον, τοῦ Κύκνου κατηγορεῖται τὸ Λευκὸν ἐπουσιωδῶς· τοῦ δὲ Λευκοῦ τὸ Χρῶμα οὐσιωδῶς· ὁ μὲν γὰρ Κύκνος ὑπὸ τὴν οὐσίαν ἐστί· τὸ δὲ Λευκὸν καὶ τὸ χρῶμα, ὑπὸ τὸ ποιόν· ἐ τοίνυν τὸ Χρῶμα κατὰ τοῦ Κύκνου ῥηθήσεται· ὁ γὰρ Κύκνος, καὶ τὸ Ψιμμύθιον, καὶ ἡ Τίτανος καὶ ἡ Χιὼν λευκὰ μέν εἰσι· χρώματα δὲ οὐκ εἰσί. Πάλιν τοῦ Ἀνθρώπου κατηγορεῖται τὸ Ζῷον οὐσιωδῶς· τοῦ δὲ Ζῴου τὸ Διστάζειν ἐπουσιωδῶς· ὁ μὲν γὰρ

γὰρ ἄνθρωπος, καὶ τὸ ζῷον, ὑπὸ τὴν οὐσίαν εἰσί· τὸ δὲ δισύλλαβον, ὑπὸ τὸ ποσόν. ἃ τοίνυν καὶ τῷ ἀνθρώπῳ τὸ δισύλλαβον κατηγορηθήσεται· καὶ γὰρ ὁ ἄνθρωπος ζῷον μέν ἐστι· δισύλλαβον δὲ οὐκ ἔστι. Πάλιν κατὰ τῶν Σωκράτης, ἐπουσιωδῶς λέγεται τὸ Φιλόσοφον· κατὰ δὲ τῆς Φιλοσόφου ὁμοίως ἐπουσιωδῶς τὸ Τετρασύλλαβον· ὁ μὲν γὰρ Σωκράτης, ὑπὸ τὴν οὐσίαν ἐστί· τὸ δὲ Φιλόσοφον, ὑπὸ τὸ ποιόν· τὸ δὲ τετρασύλλαβον, ὑπὸ τὸ ποσόν. ἀλλ' οὐχὶ καὶ κατὰ τῆς Σωκράτους ῥηθείη ἄν, τὸ τετρασύλλαβον· Φιλόσοφος μὲν γάρ ἐστιν ὁ Σωκράτης, ἃ μὴν δὲ καὶ τετρασύλλαβον. Ὥσπερ δὲ πάντοτε τῇ καθ' ὑποκειμένου κατηγορίᾳ ἐμφαίνεται τὸ Συνώνυμον· οὕτω τῇ ἐν ὑποκειμένῳ οὐδέποτε. Ἀλλ' ὁτὲ μὲν τὸ Ὁμώνυμον· ὡς ὅταν εἴπῃ τις τήνδε τὴν γυναῖκα μουσικὴν, ἢ γραμματικήν. Ὁτὲ δὲ τὸ Παρώνυμον· ὡς ὅταν ἀπὸ τῆς Φιλοσοφίας, παρονομάσῃ τις τὸν Ἀριστοτέλη Φιλόσοφον. Ποτὲ δὲ αὖ τὸ Ἑτερώνυμον· ὡς ὅταν ἐκ τῆς αἱρετῆς, ἀσεβῆ τὸν Σωκράτην καλέσῃ τις· τὸ γὰρ ἐναίρετον ἐν τῇ τῶν Ἑλληνισμῶν συνηθείᾳ οὐχ εὑρηται.

Οὐσίαι δὲ καὶ Οὐσιῶδες, διαφέρουσιν ἀλλήλων. ὡσαύτως Συμβεβηκός τε καὶ Ἐπουσιῶδες. Ἡ μὲν γὰρ οὐσία, πρᾶγμά ἐστιν αὐθύπαρκτον, μὴ δεόμενον ἑτέρου πρὸς σύστασιν· Τὸ δὲ συμβεβηκὸς, πρᾶγμά ἐστιν ἐν τῇ οὐσίᾳ ὑπάρχον, μὴ ὡς μέρος, καὶ μὴ δυνάμενον εἶναι τῆς οὐσίας χωρίς. Τὸ οὐσιῶδες δὲ καὶ ἐπουσιῶδες, τρόποι εἰσὶν ὑπάρξεώς τινων ἐντισι. καὶ τὸ μὲν Οὐσιῶδες τὸ οἰκεῖον καὶ γνήσιον τῇ ἐνυπάρχοντος παρίστησι πράγματος, πρὸς ἐκεῖνο, ᾧ ἐνυπάρχει· τὸ δὲ ἐπουσιῶδες, τὸ ἀλλότριον δηλοῖ καὶ τὸ ἐπείσακτον. Ὅθεν καὶ ἐν πάσαις ταῖς κατηγορίαις τὸ οὐσιῶδές τε καὶ τὸ Ἐπουσιῶδες λαμβάνεσθαι δύναται.

Τὸ δ' Ἐν τινι λέγεται Ἐνδεκαχῶς. Ὡς Γένος ἐν Εἴδει· οἷον τὸ Ζῷον ἐν τῷ Ἀνθρώπῳ· τὸ γὰρ γένος ἐξῃρημένην ἔχον τὴν ὑπαρξιν, ὅλον ἐν ἑκάστῳ γίνεται τῶν εἰδῶν, καὶ κοινὸν ταῖς εἴδεσιν ἅπασι, καὶ ἰδικὸν ἑνὶ ἑκάστῳ εἴδει ἐστί, καθὼς ἡ Φωνὴ τῷ Κήρυκος τοῖς ἀκούουσι, καὶ ἡ Ὕλη τοῖς ἐν κόσμῳ, καὶ τὸ τῷ Κύκλῳ κέντρον ταῖς ἐξ αὐτοῦ δὴ τῷ

κέντρῳ

κέντρου ἀγομέναις εὐθείαις· Ὡς Εἶδος ἐν Γένει, οἷον ὁ Ἄνθρωπος ἐν τῷ Ζώῳ· περιέχεται γὰρ ὁ ἄνθρωπος ἐν τῷ ζώῳ, καὶ πᾶν εἶδος ἐν τῷ οἰκείῳ γένει· Ὡς Ὅλον ἐν Μέρεσι, καθάπερ ὁ Σωκράτης ἐν τοῖς ἑαυτοῦ μέρεσι, κεφαλῇ, χερσὶ, ποσὶ, καὶ τοῖς ἄλλοις· καὶ τοῦτο δ' ἔν τισίν ἐστι, καὶ οὐκ ἔν τινι. Λέγεται δὲ μέρη μὲν ὅλου· ὅλον δὲ μερῶν οὐδαμῶς, ἀλλ' ὅλον ἐν μέρεσιν. Ὡς Μέρος ἐν Ὅλῳ· καθάπερ χεὶρ, ἢ πούς ἐν Σωκράτει. Ὡς Εἶδος ἐν Ὕλῃ· καθὰ τὸ Εἶδος τοῦ Ἀνδριάντος ἐν τῷ Χαλκῷ, καὶ τὸ Σημεῖον ἐν τῇ Γραμμῇ· εἰδοποιεῖ γὰρ καὶ τὸ σημεῖον τὴν περασμένην γραμμήν. Ἐν Χρόνῳ, ὡς ἐν τῷ καιρῷ τοῦ Κατακλυσμοῦ Νῶε. Ἐν Τόπῳ, ὡς Ἱερεὺς ἐν τῷ Ναῷ. Ἐν Ἀγγείῳ, ὡς Ὕδωρ ἐν Ἐκπώματι· καὶ εἴη ἂν τὸ μὲν ἀγγεῖον τόπος μεταφορητός· ὁ δὲ τόπος, ἀγγεῖον ἀμεταφόρητον. Ἐν τῷ ποιητικῷ Αἰτίῳ, ὡς τὰ Πάντα ἐν τῷ Θεῷ, καὶ ἐν τῷ Τεχνίτῃ τῶν ὑπ' αὐτοῦ γενομένων οἱ Λόγοι· καὶ ἐν τῷ Ἄρχοντι, τῶν ἀρχομένων τὰ πράγματα. Ἐν τῷ τελικῷ Αἰτίῳ, ὡς ἐν τῇ ἀναπαύσει τῶν ἀνθρώπων ἡ Κλίνη. καὶ ἐν τῇ Ὑγιείᾳ ἡ Γυμνασία. Ἐν Ὑποκειμένῳ, ὡς ἐν τῇ Οὐσίᾳ τὸ Συμβεβηκός. Ἀνάγονται δὲ ὑπὸ τὴν ἰδίαν κατηγορίαν, τὰ Ἔν τινι. Καὶ τὰ μὲν ἀπηριθμημένα, τοῦ κατὰ Φύσιν ἐστί· τοῦ δὲ παρὰ Φύσιν, ὡς ἡ Φθορὰ ἐν τῷ ζώῳ. καὶ τὸ πῦρ ἐν τῷ ξύλῳ. Καθόλου γὰρ ἡ Φθορὰ ἐν τῷ Φθειρομένῳ παρὰ Φύσιν ἐστίν. Οὐδὲ γὰρ ὁ τῆς Φύσεως σκοπὸς, τὸ ταύτης [ἔργον] ἀπόλυσθαι· συντηρεῖσθαι δὲ μᾶλλον καὶ διαμένειν.

Πᾶσα Κατηγορία

- Ἢ ἐπὶ πλέον, ὡς τὸ Ζῷον τοῦ Ἀνθρώπου.
- Ἢ ἐπίσης, ὡς τὸ Γελαστικὸν τοῦ ἀνθρώπου.

Τὰ Ἓν τινι
- Ὡς Γένος ἐν εἴδεσι· οἷον τὸ Ζῷον ἐν Ἀνθρώπῳ.
- Ὡς Εἶδος ἐν Γένει· οἷον Ἄνθρωπος ἐν τῷ Ζῴῳ.
- Ὡς Ὅλον ἐν Μέρεσιν· οἷον ὁ Σωκράτης ἐν τοῖς οἰκείοις μέρεσιν.
- Ὡς Μέρος ἐν Ὅλῳ· οἷον Χεὶρ ἢ Πούς ἐν Σωκράτει.
- Ὡς Εἶδος ἐν Ὕλῃ· ὡς τὸ Εἶδος τὸ Ἀνδριάντος ἐν τῷ Χαλκῷ.
- Ἓν Χρόνῳ, ὡς Νῦν ἐν τῷ παρῳχημένῳ τῷ Κατακλυσμῷ.
- Ἓν Ἀγγείῳ, ὡς Ὕδωρ ἐν Ἓν πώματι.
- Ἓν τόπῳ· ὡς Ἰχθὺς ἐν τῷ Νάπῃ
- Ἓν τῷ ποιητικῷ Αἰτίῳ· ὡς τὰ πάντα ἐν τῷ Θεῷ.
- Ἓν τῷ τελικῷ Αἰτίῳ, ὡς ἡ γυμναστικὴ ἐν τῇ ὑγιείᾳ.
- Ἓν ὑποκειμένῳ, ὡς ἐν τῇ Οὐσίᾳ τὸ Συμβεβηκός.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ. ΙΖ'.

### Περὶ Ἑνὸς, Ταυτοῦ, καὶ Ἑτέρου, ἐν ᾧ καὶ περὶ Ὑποσάσεως.

Τριχῶς λέγεται τὸ Ἓν καὶ Ταυτόν. Ἢ γὰρ τῷ Γένει, καὶ ποιᾷ τὰ Ὁμογενῆ· οἷον Ἄνθρωπος καὶ Ἵππος· ταῦτα γὰρ ἓν καὶ ταυτὸν γένος ἔχουσι τὸ ζῷον· ἢ τῷ Εἴδει, καὶ ποιᾷ τὰ Ὁμοειδῆ· οἷον Πέτρος καὶ Παῦλος· (τούτοις γὰρ ἓν καὶ ταυτὸν εἶδος ὑπάρχει ὁ ἄνθρωπος.) Ἢ τῷ Ἀριθμῷ, καὶ ποιᾷ τὸ Ἄτομον καθ' αὑτὸ νοούμενον, τῶν λοιπῶν ἀτόμων κεχωρισμένων· οἷον Σωκράτης· ἓν γὰρ ὑπάρχει καὶ ταυτὸν, εἰ καὶ πλείοσιν ἴσως καλοῖντο ὀνόμασι· Σωκράτης, Σωφρονίσκου υἱὸς, Φιλόσοφος. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ἰδίως λεγομένων Πολυωνύμων ἐστίν. Ἓν γὰρ καὶ ταυτὸν ὑπάρχει τῷ ἀριθμῷ, τὸ Ξίφος, καὶ τὸ Λόρ, καὶ ἡ Σπάθη, καὶ τὸ Φάσγανον.

Ὁμοιοχῶς δὲ λέγεται τὸ ἓν καὶ ταυτὸν, τοσαυταχῶς καὶ τὸ Ἕτερον. Ἢ γὰρ τῷ Γένει καὶ τοῦτο λέγεται, καὶ ποιᾷ τὰ Ἑτερογενῆ· οἷον Ἵππος καὶ Ἐπιστήμη· (τοῦ μὲν γὰρ ζῴου γένος ἡ οὐσία· τῆς ἐπιστήμης δὲ, τὸ ποιόν.) Ἢ τῷ Εἴδει, καὶ ποιᾷ τὰ Ἑτεροειδῆ· οἷον Ἵππος καὶ Βοῦς· (ἄλλο γὰρ εἶδος τοῦ Ἵππου, καὶ ἄλλο τοῦ βοὸς, εἰ καὶ γένος ὑπάλληλο καὶ ἄλλο.) Ἢ τῷ Ἀριθμῷ καὶ ποιᾷ [τὰ] Ἄτομα.

μα· καὶ γὰρ τῷ Ἀριθμῷ διαφέρουσιν, ὅσα τῇ συνδρομῇ τῶν συμβεβηκότων, τὴν ἰδιότητα τῆς ἰδίας ὑποστάσεως ἀφωρίσαντο. Ταῦτα δὲ λέγονται καὶ Ἑτεροϋπόστατα, ὡς ἐχόντα τὴν ἀνὰ μέρος καθ' ἑαυτὰ ὕπαρξιν· τούτῳ γὰρ καὶ τῶν Ὁμοϋποστάτων διενηνόχασιν. Ὁμοϋπόστατα γάρ εἰσιν, ὅταν δύω φύσεις ἐν μιᾷ ὑποστάσει ἑνωθῶσι, καὶ μίαν χώσιν ὑπόστασιν σύνθετον, καὶ ἓν πρόσωπον, ὡς ψυχὴ καὶ σῶμα. Πάντα μὲν οὖν τὰ Ὁμοειδῆ ἐξ ἀνάγκης εἰσὶ καὶ ὁμογενῆ· ἃ πάντα δὲ τὰ Ὁμογενῆ, ἀναγκαίως καὶ ὁμοειδῆ. Οὕτω καὶ τὰ Ἑτερογενῆ μὲν, ὁμολογουμένως πάντα ἑτεροειδῆ· ἃ πάντα δὲ τὰ Ἑτεροειδῆ, οὐδὴ καὶ ἑτερογενῆ. Καὶ τὰ μὲν τῷ Γένει ἕτερα, καὶ τῷ εἴδει καὶ τῷ ἀριθμῷ διαφέρουσι· τὰ δὲ τῷ Εἴδει ἕτερα, τῷ μὲν ἀριθμῷ διαφέρουσιν· ἃ μὴν δὲ ἀεὶ καὶ τῷ γένει. Οὔτε δὲ τὰ τῷ Ἀριθμῷ διαφέροντα, ἐξ ἀνάγκης καὶ τῷ εἴδει, καὶ τῷ γένει ἕτερά ἐσιν. Ἑτεροειδῆ δὲ λέγοιντ' ἂν μάλιστα, τὰ ἐκ διαφόρων εἰδικωτάτων εἰδῶν ἄτομα· καθάπερ γὰρ Σωκράτης καὶ Πλάτων ὁμοειδῆ· (καὶ ἄμφω γὰρ ἄνθρωποι·) τὸν αὐτὸν τρόπον Πήγασος καὶ Κέρβερος, ἑτεροειδῆ· τὸν μὲν γὰρ Ἵππον, λέγουσιν εἶναι τὸν Πήγασον· τὸν δὲ Κύνα, τὸν Κέρβερον. Τῶν Ἑτερογενῶν δὲ καὶ μὴ ὑπαλλήλα τεταγμένων ἕτερα τῷ εἴδει καὶ αἱ Διαφοραί· οἷον Ζῴου καὶ Ἐπιστήμης· Ἄλλαι γὰρ διαφοραὶ τοῦ ζῴου, καὶ ἄλλαι τῆς ἐπιστήμης. Τοῦ μὲν γὰρ Ζῴου, συστατικαὶ διαφοραὶ, τὸ Ἔμψυχον, τὸ Αἰσθητικὸν, τὸ Μεταβατικὸν· διαιρετικαὶ, τὸ Λογικὸν, τὸ Ἄλογον, τὸ Πεζὸν, τὸ Πτηνὸν, τὸ Ἔνυδρον, καὶ ἕτερα. Τῆς δὲ Ἐπιστήμης συστατικαὶ μὲν, τὸ τοῖς λογικοῖς ἐνυπάρχειν ζῴοις, τὸ Δυσμετάβλητον, τὸ Ἀπλούστερον τῶν ὑποκειμένων· διαιρετικαὶ δὲ, τὸ Θεωρητικὸν, τὸ Πρακτικὸν· καὶ αὖθις, τὸ Γεωμετρικόν τε καὶ Ἀστρονομικὸν, καὶ τὰ τοιαῦτα· καὶ γὰρ ἧς κατηγορίας ὑπάρχει τὸ γένος, ἐκείνης καὶ τὸ εἶδος. καταλλήλοι δὲ καὶ αἱ διαφοραί. Τῶν τοίνυν ἑτερογενῶν ἕτερα τῷ εἴδει καὶ αἱ διαφοραὶ, αἵ συστατικαί τε καὶ αἱ διαιρετικαί.

Τῶν

Τῶν δέ γε ὑπάλληλα τεταγμένων, διαιρετικαὶ μὲν ἀεὶ πάντοτε αἱ αὐταί· τῷ γὰρ Σώματος διαιρεθέντε εἰς Ἔμψυχον σῶμα καὶ Ἄψυχον, ἀ διαιρεθήσεται καὶ τὸ Ἔμψυχον εἰς ἔμψυχον πάλιν καὶ ἄψυχον, ἀλλ' εἰς Αἰσθητικὸν καὶ Ἀναίσθητον· ἔσαι δὲ καὶ τὸ Σῶμα διηρημένον εἰς Αἰσθητικὸν καὶ Ἀναίσθητον. Πάλιν τῷ Ἐμψύχῳ καὶ τῷ Αἰσθητικῷ, εὑρεθήσονται κοιναὶ διαφοραὶ διαιρετικαὶ, τὸ Λογικόν τε καὶ Ἄλογον· καὶ ἕτως ἔσονται τῶν ὑπαλλήλων Γενῶν, διαφοραὶ διαιρετικαὶ, ποτὲ μὲν αἱ αὐταὶ, ποτὲ δ' ἀ χαὶ αὐταί. Τὰς δὲ συστατικὰς εἶναι παντοτε τὰς αὐτὰς, τὸ κωλύον ἐδέν· ὁμογενῶν γὰρ ὄντων τῶν ὑπαλλήλων, καὶ συνωνύμε γενομένης τῆς κατηγορίας, ὅσαι τῷ κατηγορεμένῳ διαφοραί εἰσι, πᾶσαι καὶ τῷ ὑποκειμένῳ ἔσονται.

Χρὴ δὲ γινώσκειν, ὡς οἱ θεῖοι Πατέρες Ὁμογενῆ καὶ Ὁμοειδῆ τὰ αὐτὰ λέγεσι, τὰ Ὁμοούσια δηλαδὴ, ἤγεν τὰς ὑπὸ τὸ αὐτὸ εἶδος Ὑποστάσεις. Ἡ δ' Ὑπόστασις δύω σημαίνει· δηλοῖ γὰρ καὶ τὴν ἁπλῶς Ὕπαρξιν, καθὸ καί τινες τῶν Πατέρων, ὡς δηλωτικὸν Φύσεως παρειλήφασι τὸ τῆς ὑποστάσεως ὄνομα· δηλοῖ καὶ τὸ Ἄτομον, ὃ καὶ κυρίως ὑπόστασις λέγεται, διὰ τὸ καθ' αὑτὸ ὑφεστάναι πραγματικῶς· ἐν γὰρ τοῖς Ἀτόμοις ἡ Οὐσία ἐνεργείᾳ ὑφέστηκε, προσλαβοῦσα τὰ Συμβεβηκότα. Καὶ τὸ Ἀνυπόστατον δὲ, δύω σημαίνει· τό, τε γὰρ μηδαμῇ μηδαμῶς ὂν, καὶ τὸ συμβεβηκὸς, ὡς μὴ ἔχον ἰδίαν ὑπόστασιν, εἴτεν ὕπαρξιν, ἀλλ' ἐν τῇ ἐσίᾳ ὑφεστηκός. Τὸ δὲ Ἐνυπόστατον, ποτὲ μὲν τὸ ἁπλῶς ὑπάρχον δηλοῖ· καθὸ σημαινόμενον ἐ μόνον τὴν ἁπλῶς ἐσίαν, ἀλλὰ καὶ τὸ συμβεβηκὸς ἐνυπόστατον λέγομεν, ἑτεροϋπόστατον μᾶλλον ὑπάρχον· ποτὲ δὲ δηλοῖ καὶ τὸ ἄτομον. Οὐδ' αὐτὸ δὲ κυρίως ἐνυπόστατόν ἐστιν, ἀλλ' ὑπόστασις. Κυρίως γὰρ Ἐνυπόστατόν ἐστιν, Ἢ τὸ καθ' αὑτὸ μὲν μὴ ὑφιστάμενον, ἀλλ' ἐν ταῖς ὑποστάσεσι θεωρέμενον, ὥσπερ τὸ εἶδος, ἤγεν ἡ Φύσις· (καὶ γὰρ τῶν ἀνθρώπων ἡ Φύσις ἐ καθ' ἑαυτὴν, ἀλλ' ἐν τοῖς κατὰ μέρος ἀνθρώποις ὑφέστηκεν·) Ἢ τὸ συνερχόμενον ἑτέρῳ τινὶ διαφόρῳ κατὰ τὴν ἐσίαν εἰς μιᾶς ὑποστάσεως συνθέτε ἐκπλήρωσιν· ὡς ἡ Ψυχὴ καὶ τὸ Σῶμα συνελθόντα ἀλλήλοις

λήλοις τόντινα ἄνθρωπον ἀπετέλεσαν. Τὰ μὲν οὖν, Ἐνυπόστατα λεχθεῖεν ἄν· τὸ δ' ἐξ αὐτῶν ἀλλήλων συντεθειμένον, Ὑπόστασις.

Ἀλλὰ καὶ ὑφ' ἑτέρας ὑποστάσεως προσληφθεῖσα Φύσις, καὶ ἐν αὐτῇ ἐσχηκυῖα τὴν ὕπαρξιν, καὶ αὕτη καλῶς ἐνυπόστατος λέγεται· ὅθεν καὶ τοῦ Κυρίου ἡ Σάρξ, μηδὲ πρὸς καιροῦ ῥοπὴν ἀκαριαῖαν ὑποστᾶσα καθ' ἑαυτὴν, οὐχ Ὑπόστασις, ἀλλ' Ἐνυπόστατος καὶ λέγεται καὶ ἐστίν· ἐν γὰρ τῇ τοῦ Θεοῦ Λόγου ὑπέστη Ὑποστάσει προσληφθεῖσα ὑπ' αὐτῆς, καὶ ταύτην ἔσχε καὶ ἔχει Ὑπόστασιν.

Ἰστέον δ' ὅτι οἱ ἅγιοι Πατέρες τὸ αὐτὸ καὶ ἓν ἐκάλεσαν Ὑπόστασίν τε καὶ Ἄτομον καὶ Πρόσωπον, τὸ διὰ τῶν ἑαυτοῦ ἰδιωμάτων ἀρίδηλον καὶ περιωρισμένην ἀπὸ τῶν ὁμοφυῶν αὐτοῦ παρεχόμενον ἡμῖν τὴν οἰκείαν ἐμφάνειαν.

| | |
|---|---|
| Τὸ Ἓν καὶ Ταυτὸν | Ἢ Γένει, οἷον Ἄνθρωπος καὶ Ἵππος.<br>Ἢ Εἴδει, ὡς Πέτρος καὶ Παῦλος.<br>Ἢ Ἀριθμῷ, ὡς Λώπιον καὶ Ἱμάτιον. |
| Τὸ Ἕτερον, | Ἢ Γένει, ὡς Ζῷον καὶ Ἐπιστήμη·<br>Ἢ Εἴδει, ὡς Ἵππος καὶ Βοῦς·<br>Ἢ Ἀριθμῷ, ὡς Σωκράτης καὶ Πλάτων. |
| Ὑπόστασις, | Ἢ ἁπλῶς Ὕπαρξις·<br>Ἢ καὶ τὸ Ἄτομον. |
| Ἀνυπόστατον, | Ἢ τὸ μηδαμῇ μηδαμῶς ὄν·<br>Ἢ τὸ Συμβεβηκός. |
| Τὸ Ἐνυπόστατον. | Τὸ ἁπλῶς ὑπάρχον·<br>Τὸ Ἄτομον·<br>Τὸ μὴ καθ' ἑαυτὸ θεωρούμενον, ὡς τὸ Εἶδος τοῦ ἀνθρώπου ἐν τοῖς κατὰ μέρος·<br>Καὶ τὸ συνερχόμενον διαφόρως κατὰ τὴν οὐσίαν, εἰς μιᾶς ὑποστάσεως σύστασιν. |

## ΚΕΦΑΛΛΙΟΝ ΙΗ'.

### Περὶ τοῦ Προτέρου, καὶ Ὑστέρου, καὶ Ἅμα.

Κατὰ πέντε τρόπους τὸ Πρότερον λέγεται· Καθ' ἕνα μὲν τρόπον ἀπὸ τοῦ Χρόνου, καθ' ὃν πρεσβύτερον καὶ παλαιότερον ἕτερον ἑτέρου φαμέν. Τάττεται δὲ τὸ μὲν Πρεσβύτερον κυρίως ἐπὶ τῶν ἐμψύχων, καὶ μάλιστα ἐπ' ἀνθρώπων· ἐπὶ δὲ τῶν

ἀψύχων

ἀψύχων [καὶ] ὁμῶ πάντων τὸ Παλαιότερον. Δῆλον δ' ὅτι πρὸς ἕτερον χρὴ παραβάλλοντα πάντοτε ποιεῖσθαι τὴν σύγκρισιν, ἵνα μήτις ἑαυτῷ κατὰ τὴν νέαν ἡλικίαν, ὡς τῷ χρόνῳ προτέραν, εὑρεθείη πρεσβύτερος. Καθ' ἕτερον τρόπον λέγεται Πρότερον, τὸ κατὰ Φύσιν. Φύσει δὲ πρότερόν ἐστι, τὸ συναναιρῶν καὶ μὴ συναναιρούμενον, καὶ συνεισφερόμενον καὶ μὴ συνεισφέρον· οἷον τὸ ἕν, πρότερον Φύσει τῶν δύω· καὶ γὰρ ἀναιρουμένου, συναναιρεῖ τὰ δύω· μὴ ὄντος γὰρ ἑνός, πῶς ἔσονται δύω; τῶν δύω δ' ἀναιρεθέντων, ὐ συναναιρεῖται τὸ ἕν· ἔστι γὰρ ἕν, δύω μὴ ὄντων. Πάλιν τοῖς μὲν δύω συνεισφέρεται τὸ ἕν· ἔνθα γὰρ δύω, ἐκεῖ καὶ τὸ ἕν· ἓν γὰρ καὶ ἓν τὰ δύω· ὐ συνεισφέρει δὲ τὸ ἕν τὰ δύω· ἑνὸς γὰρ ὄντος, ὐκ ἀναγκαῖον εἶναι καὶ δύω. Κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον τὰ Γένη πρότερα τῶν οἰκείων Εἰδῶν, καὶ τὰ Εἴδη τῶν Ἀτόμων, καὶ ἁπλῶς τὰ καθολικώτερα τῶν ὑπὸ τὴν αὐτὴν κατηγορίαν μερικωτέρων. Τρίτος τρόπος ὁ κατὰ Τάξιν, ὡς τὸ προοίμιον πρότερον τῆς διηγήσεως, καὶ ὁ γραμματιστὴς τοῦ γραμματικοῦ. Τέταρτος ὁ κατ' Ἀξίαν· ὡς ὁ ἄρχων πρότερος τοῦ ἀρχομένου, τῇ ἀξίᾳ δηλονότι καὶ τῇ τιμῇ. Τοῦτον τὸν τρόπον ὁ Ἀριστοτέλης ὐ δίχεται· τίθησι δ' αὐτ' αὐτῷ τὸν κατὰ τὸ Αἴτιον· οἷον, ἔστιν ἄνθρωπος, καὶ λέγομεν καὶ ἡμεῖς ἀληθῆ λόγον, ὅτι ἐστὶν ἄνθρωπος. τὸ εἶναι γὰρ ἄνθρωπον, αἴτιον γίνεται τῷ λόγῳ τούτῳ τοῦ ἀληθῆς, τοῦ, ὅτι ἐστὶν ἄνθρωπος. Κατὰ τοῦτο τὸ σημαινόμενον, λέγομεν τὸν ἄναρχον Πατέρα πρῶτον καὶ μείζονα τοῦ Μονογενοῦς, ὡς Αἴτιον τῆς αὐτοῦ ὑπάρξεως ὐσιωδῶς. Προστιθέασί τινες τοῖς τρόποις τῷ προτέρῳ, τὸν κατ' Ἐπίνοιαν· ὡς ὅταν βουλόμενοι τοῖχον δεμαθαι θεμέλιον καταβάλλωμεν· καὶ λέγομεν, ἐπεὶ πρότερον τὸν τοῖχον ἐπινοήσαντες διὰ τὸν τοῖχον τιθέμεθα τὸν θεμέλιον, ὁ τοῖχός ἐστι πρότερος τοῦ θεμελίου. Συνάγεται δ' ἔτος ὁ τρόπος τῷ κατ' Ἀξίαν· καθ' ὃν τὸ βέλτιον καὶ τιμιώτερον, λέγεται πρότερον. Καὶ ὥσπερ ὁ κατ' ἀξίαν πρότερος, ὕστερος εὑρίσκεται κατὰ τάξιν· (ὁ γὰρ ἄρχων πρότερον ἐστιν ἀρχόμενος, καὶ ὕστερον ἄρχων καθίσεται.)

τοιουτοτρόπως καὶ τὸ κατ' ἐπίνοιαν πρότερον, ὕστερον ἀπαρτίζεται καὶ τελειοῦται.

Ὁσαχῶς δὲ τὸ πρότερον, τοσαυταχῶς καὶ τὸ ὕστερον, προσφυῶς τοῖς τρόποις καὶ καταλλήλως γινομένης τῆς ἀντιθέσεως. Διαιροῦσι δὲ τὸ Πρότερον, καὶ τὸ Ὕστερον, καὶ τὸ Μᾶλλον καὶ τὸ Ἧττον, ὥσπερ τὰ ἀφ' ἑνός.

Ἅμα δέ ἐστι καθ' ἕνα μὲν τρόπον, ὧν ἡ γένεσις ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ· ὡς ὅταν ἐν μιᾷ ῥοπῇ τύχῃ γενηθῆναι δύω τινάς. οὗτος ὁ τρόπος τῷ πρώτῳ τρόπῳ τοῦ προτέρου ἀντίκειται, τῷ ἀπὸ τοῦ Χρόνου. Καθ' ἕτερον τρόπον Ἅμα λέγονται τὰ κατὰ φύσιν ἅμα ὑπάρχοντα· ταῦτα δέ ἐστι τὰ συναναιροῦντα καὶ συναναιρούμενα, συνεισφερόμενά τε καὶ συνεισφέροντα· οἷα τὰ Πρός τι. Οὗτος δὲ ὁ τρόπος, ἀντίκειται τῷ τοῦ προτέρου δευτέρῳ τρόπῳ τῷ κατὰ φύσιν· καίγε τῷ πέμπτῳ τῷ κατὰ τὸ αἴτιον. τῷ δευτέρῳ μὲν οὖν καθ' ὅσον ἀντιστρέφει, ἀντίκειται τῷ μὴ ἀντιστρέφοντι· τῷ πέμπτῳ δ' αὖθις, ἢ μὴν τετάρτῳ, καθ' ὅσον οὐκ ἔστι θάτερον αἴτιον τοῦ λοιποῦ· τοιαῦτα γὰρ τὰ πρός τι, καθὸ πρός τι· τὸ γὰρ Πατὴρ καὶ Υἱός, ἅμα ἐστὶ καὶ οὐδέτερον αἴτιον, καθ' αὑτὸ ἑτέρου· μᾶλλον μὲν οὖν αἴτιον ἑκατέρου ἑκάτερόν ἐστιν. Αἴτιον γὰρ τοῦ Πατέρα εἶναι, τὸ Υἱὸν εἶναι, καὶ τοῦ Υἱὸν εἶναι, τὸ Πατέρα εἶναι· κἂν ἄλλως αἴτιος τῆς τοῦ υἱοῦ ὑπάρξεως ὁ πατὴρ, οὐ μὴν τῆς τοῦ πατρὸς ὁ υἱός· ὁ μὲν γὰρ πατὴρ ἐγέννησεν· ὁ δὲ υἱὸς ἐγεννήθη, καὶ γέγονεν ὁ υἱὸς ἐκ τοῦ πατρὸς, οὐ μὴν ἐκ τοῦ υἱοῦ ὁ πατήρ. Τρίτον τοῦ Ἅμα σημαινόμενον, τὰ ἀντιδιαιρούμενα Εἴδη· ὡς ὅταν διαιροῦντες τὸ Ζῷον εἰς Λογικὸν καὶ Ἄλογον, ἅμα λέγομεν εἶναι τὸ Λογικὸν καὶ τὸ Ἄλογον· καὶ οὐ τὸ μὲν πρότερον, τὸ δ' ὕστερον. Ἀντίκειται δὲ τῶν ἀντιδιαιρουμένων ὁ τρόπος, τῷ τρίτῳ τρόπῳ τοῦ προτέρου τῷ κατὰ τάξιν. ἰσόστοιχα γὰρ τὰ ἀντιδιαιρούμενα, καὶ τὴν αὐτὴν ἀλλήλοις ἔχοντα τάξιν. δοκεῖ δέ τι τοῦ ἅμα καὶ τῷ κατ' ἀξίαν ἀντικεῖσθαι τρόπῳ τοῦ προτέρου. τοῦτο δ' ἂν εἴη, τὸ, ἰσάξιόν τε καὶ ὁμότιμον.

Τὸ

Τὸ Πρότερον καὶ Ὕστερον
- Τὸ κατὰ Χρόνον.
- Τὸ τῇ Φύσει πρότερον.
- Τὸ κατὰ Τάξιν, ὡς τὸ προοίμιον τῆς διηγήσεως.
- Τὸ κατ' Ἀξίαν, ὡς ὁ ἄρχων τῷ ἀρχομένῳ.
- Τὸ κατὰ τὸ Λίτιον, ὡς τὸ ὄντως ἄνθρωπον τῷ ἀληθῆς περὶ αὐτῷ λόγῳ, τῷ, ὅτι ἐστὶν ἄνθρωπος.

Ἅμα λέγεται
- Τὰ κατὰ Χρόνον, οἷον ὁ γεννηθεὶς δύναται κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον.
- Τὰ κατὰ Φύσιν, ὡς τὰ Πρός τι.
- Τὰ Ἀντιδιαιρούμενα ἐν τῷ αὐτῷ γένει, ὡς τὸ Λογικὸν καὶ Ἄλογον.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ. ΙΘ'.

### Περὶ Οὐσίας.

Ἡ Οὐσία, σημαίνει μέν ποτε καὶ τὴν ἁπλῶς ὕπαρξιν, ὅτε καὶ κατὰ πάντων τῶν ὄντων φέρεται· κυρίως δὲ τὴν ἀντιδιαιρουμένην τοῖς συμβεβηκόσι κατηγορίαν δηλοῖ· ἥτις ἐστὶ πρᾶγμα αὐθύπαρκτον, μὴ δεόμενον ἑτέρου πρὸς σύστασιν· ταύτῃ γὰρ καὶ τὸ ὂν πάρεστι πρώτῃ· μετὰ ταύτην δὲ τοῖς συμβεβηκόσιν. Αὕτη ἡ Οὐσία, διαιρεῖται εἰς Σῶμα καὶ Ἀσώματον· τὸ Σῶμα εἰς Ἔμψυχον καὶ Ἄψυχον· τὸ Ἔμψυχον εἰς Αἰσθητικὸν καὶ Ἀναίσθητον· τὸ Αἰσθητικὸν εἰς Μεταβατικὸν καὶ Ἀμετάβατον· τὸ Μεταβατικὸν εἰς Λογικὸν καὶ Ἄλογον· Λογικὸν μὲν τὸν ἄνθρωπον· Ἄλογον δὲ, τὰ παρὰ τὸν ἄνθρωπον ζῶα.

Οὐσία μὲν οὖν Ἔμψυχος Ἀναίσθητος, τὸ Φυτόν· οὐσία, ἐπείπερ αὐτὸ καθ' αὑτό ἐστι τὸ Φυτόν, καὶ οὐκ ἐν ἑτέροις ἔχει τὸ εἶναι· ἀλλ' ἕτερα μᾶλλον ἐν αὐτῷ τὴν ὕπαρξιν ἔχουσιν. Ὑπάρχει γὰρ ἐν τῷ Φυτῷ, καὶ Ποσόν· (δίπηχυ γάρ ἐστιν ἴσως ἢ τρίπηχυ τυτὶ τὸ Φυτόν.) καὶ Ποιόν· (μέλαν γάρ ἐστιν ἢ λευκόν.) καὶ Πρός τι· (μεῖζον γάρ ἐστιν ἑτέρου Φυτοῦ, καὶ ἄλλου πάλιν μικρότερον.) καὶ Πῦ. (ἐν τόπῳ γάρ ἐστι.) καὶ Πότε, διὰ ὅτι καὶ ἐν χρόνῳ· καὶ Ποιεῖν. (αὐξεῖ γὰρ ἢ καρποφορεῖ.) καὶ Πάσχειν· (τέμνεται γὰρ τυχὸν, ἢ ψύχεται, ἢ θερμαίνεται.) καὶ Κεῖσθαι· (ἵσταται γὰρ ἢ ὀρθὸν, ἢ πρὸς γῆν νενευκός.) καὶ Ἔχειν· ἔστι γὰρ ἴσως καί τι ἐρίγγωμα τῷ Φυτῷ τῆς

αὐτῆ πως ῥίζης ἢ τῆ σελέχες ἀπλόμενον. Οὕτω μὲν ἔν Οὐσία ἐςὶ τὸ Φυτόν. Ἔμψυχον δὲ, διότι τρέφεται καὶ αὔξεται, καὶ γεννᾷ ὅμοιον ἑαυτῷ. Δυνάμεις δὲ Ψυχῆς τὸ Θρεπτικὸν, καὶ Αὐξητικὸν, καὶ Γεννητικόν. Ἐπεὶ δὲ ἔμψυχον τὸ Φυτὸν, δῆλον ὅτι καὶ σεσωματωμένον ἐςίν· (ἔμψυχον γὰρ λέγεται τὸ σῶμα, τὸ ἔχον ψυχήν.) ἀ προσέθεσαν δὲ τὸ σεσωματωμένον τῷ ὁρῳ, ὡς τὰ ἐμψύχω συνυπακούμενόντε καὶ συννοούμενον. Οὕτω μὲν καὶ Ἔμψυχον τὸ Φυτόν. Ἀναίθητον δὲ, διά τὸ μηδεμιᾷ διοικεῖσθαι τῶν πέντε αἰσθήσεων· ἐχ Ὁράσει, ἐκ Ἀκοῇ, ἐκ Ὀσφρήσει, ἐ Γεύσει, ἐδ Ἁφῇ. Δῆλον δ' ὅτι καὶ ἀμεταβατον. Ἀμεταβατον δέ φημι τὸ μὴ ἔχον ἐν ἑαυτῷ δύναμιν μεταβατικὴν ἐκ τόπε εἰς τόπον· ὥσπερ μεταβατικὸν· τὸ ἐνδοθεν ἀφ' ἑαυτῆ κινεῖσθαι κατὰ τόπον δυνάμενον. Ἔςι μὲν ἔν τὸ Φυτὸν, Οὐσία Ἔμψυχος Ἀναίθητος. Οὐσία δ' ἔμψυχος αἰσθητικὴ, τὸ Ζῶον ὁμῆ καὶ ΖωόΦυτον. Ἴσως γὰρ ἀπ' ἀλλήλων ταῦτα διακριθείη, προσθετέον τῷ μὲν ὁρῳ τῆ ζώε, τὸ Μεταβατικὸν· τῷ δὲ τῆ ΖωοΦύτε, τὸ Ἀμετάβατον. Μεταβατικὸν δὲ λέγομεν τὸ ζῷον, καὶ ἐχ ἁπλῶς κίνησιν ἔχον· ἐπείπερ ἐκ τῶν ὅλων κινήσεων, τὴν μεταβασιν ἔχει πλείονα παρὰ τὸ ζωόΦυτον, ἤγεν τὴν κατὰ τόπον μεταβολήν· Πᾶσα γὰρ ἄλλη κίνησις, καὶ τῷ ζωοΦύτῳ ἔνεσι, καὶ αὐτῷ τῷ Φυτῷ· γίνονται γὰρ καὶ ταῦτα καὶ Φθείρονται καὶ αὐξονται, καὶ μειῶνται, καὶ ἀλλοιῶνται, θερμαινόμενα καὶ ψυχόμενα, καὶ καθ' ἕτερα πάθη διάφορα τὴν ἀλλοίωσιν ὑπομένοντα τῇ οἰκείᾳ Φύσει καταλλήλως ἑκάτερον. Ἔςι μὲν ἔν τὸ Ζῶον, Οὐσία Ἔμψυχος Αἰσθητικὴ Μεταβατικὴ· τὸ δὲ ΖωόΦυτον, Οὐσία Ἔμψυχος Αἰσθητικὴ Ἀμεταβατος. καὶ κατὰ μὲν τὴν ἁπλῆν αἴσθησιν τὸ ζωόΦυτον πλεονεκτῆ τῆ Φυτῆ· διὰ δὲ τὸ μὴ μεταβαίνειν, ὑςερεῖται τῆ ζώε. Καὶ ἕτω μὲν ἔχει τὸ Ζῶον καὶ τὸ ΖωόΦυτον.

Ὁ δὲ Ἄνθρωπος, ζῷόν ἐςι λογικὸν, ἤγεν Οὐσία Ἔμψυχος Αἰσθητικὴ Μεταβατικὴ Λογική. Ἀλλ' εἰ μὲν ἕτως ὁ τῆ ἀνθρώπε ὁρισμὸς ἀπεδίδοτο, λεγόντων ἡμῶν· ἄνθρωπός ἐςιν ὐσία ἔμψυχος αἰσθητικὴ μεταβατικὴ λογικὴ·

ἐπ

ἐκ ἂν τῷ τῦ ἀνθρώπυ ὁρισμῷ προσέκειτο τὸ θνητὸν, ὡς τῇ ἐμψύχῳ ὐσίᾳ συνεισαγόμενον. Πᾶν γὰρ ἔμψυχον, καὶ θνητὸν· ὥσπερ καὶ πᾶν σύνθετον, διαλυτόν. Σύνθεσις γὰρ ἀρχὴ μάχης· μάχη δὲ διαςάσεως· διάςασις δὲ λύσεως. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἔτως ὁρίζεθαι, ἀδολεχίας ἐςὶ μὴ πρεπόσης τοῖς ὁρισμοῖς· (τί γὰρ ἐν ὅροις, λόγοις συντόμοις, χρὴ πολυλογεῖν, ἑνὸν μιᾷ λέξει τὰ πλεῖςα περιλαβεῖν καὶ διὰ τῦ ζῷον εἰπεῖν, τὴν ὐσίαν δηλῶσαι, καὶ τὸ ἔμψυχον, καὶ τὸ αἰθητικὸν, καὶ τὸ μεταβατικόν;) διὰ τῦτο ζῷον λέγοντες τὸν ἄνθρωπον λογικὸν, προστίθεμεν τῷ ὅρῳ καὶ τὸ θνητόν. Δηλοῖ γὰρ τὸ τῦ ζῴυ ὄνομα καὶ τὸν Ἄγγελον ὡς ζωῆς μετέχοντα καὶ αὐτὸν, εἰ καὶ τῆς ἀθανάτυ καὶ ὑπὲρ αἴθησιν· ὃς δὴ καὶ λογικός ἐςι, καὶ ἡ λογικότης αὐτῦ πάσης ἀλογίας ἀνεπιμιξίη, καὶ πάμπαν ἀμέθεκτος. Ἵνα γῦν μήτις ἀκέων, ζῷον λογικὸν, ὑπολάβῃ τυχὸν τὸν Ἄγγελον λέγεθαι, τὸ θνητὸν ἐπεισήχθη τῷ ὅρῳ διὰ σαφήνειαν ἔξωθεν· ἐ μὴν ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν ὐσίαν τομῆς καὶ ὑποδιαιρέσεως. Οὐ δὲ γάρ ἐςιν αὐτὸ τὸ ζῷον, τυτέςι, τὴν ὐσίαν τὴν ἔμψυχον τὴν αἰθητικὴν καὶ μεταβατικὴν, εἰς λογικὸν διαιρήσαντας, ὑποδιελεῖν αὖθις τὸ λογικὸν εἰς θνητὸν καὶ ἀθάνατον. Οὕτω γὰρ ποιήσαντες, ἢ τὸν ἑλληνικὸν Ὕθλον συςήσομεν, καὶ τὰ ἀράνια σώματα ζῷα τερατευσόμεθα καὶ αὐτοὶ, καὶ λογικὰ καὶ ἀθάνατα, ἢ τὺς Ἀγγέλυς ζῷα εἰπόντες ἀθάνατα, δοξάσομεν αὐτὺς ἐμψύχυς τε καὶ αἰθητικύς· εἰ τῦτο δὲ, καὶ σεσωματωμένυς· καὶ ἔτως ἀθανάτυς ὁμολογῦντες αὐτὺς, τὐναντίον μᾶλλον θνητὺς εἶναι κατασκευάσομεν ἐξ ὧν λέγομεν. Πάλιν εἴπερ ἐκ τῦ θνητῦ τὸν ἄνθρωπον διέλοιμεν, καὶ τὸν βῦν, καὶ τὸν ἵππον, καὶ τὰ λοιπὰ ζῷα· πᾶν τὸ θνητὸν ἔσαι καὶ λογικόν· (τὰ γὰρ ἐπάνω τῶν ὑποκάτω κατηγορῦνται) κἂν τεῦθεν ἁρμόσει καὶ τοῖς ἀλόγοις τὸ λογικόν· ὅπερ ἐςιν ἀτοπώτατον. Τμηθήσεται γῦν τὸ λογικὸν ζῷον εὐθύς. εἴτην ὁ ἄνθρωπος, εἰς τὰ ἄτομα· Πέτρον, Παῦλον καὶ τὰς λοιπὰς ὑποςάσεις· ἃς φησιν ὁ Ἀριςοτέλης ὐσίας λέγεθαι κυριώτατά τε καὶ πρώτως καὶ μάλιςα. Τὰ

γὰρ ἄτομα πρώτως αἰσθητῶς [καὶ] κυρίως δοκῦσιν οὐσίαι λέγεσθαι, διὰ τὸ αἰσθητῶς ὑπάρχειν, καὶ πρώτως καταλαμβάνεσθαι. Διὰ τῶν αἰσθητῶν γὰρ ἡ διάνοια ἡμῶν ἀνάγεται πρὸς τὰ νοητά, καὶ μάλιστα φαίνονται οὐσίαι εἶναι, διὰ τὸ ἐνεργείᾳ ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς τὰ συμβεβηκότα ὑπάρχοντα. Καὶ ὅτω μὲν ὁ πολὺς ἄνθρωπος ἔχει δόξης περὶ αὐτῶν. Οἱ δ' ἐξετασικώτερον περὶ τύτων διασκεψάμενοι, κυριώταται καὶ πρώτως καὶ μάλιστα κατ' ἀλήθειαν οὐσίας ἔσας ὑ λεγομένας τὰ εἰδικώταται ἔφασαν εἶδη· κυριώταται μὲν, διὰ τὸ νοητῶς ὑπάρχειν καὶ ὑπερβαίνειν τὴν αἴσθησιν· (κρείττω γὰρ καὶ κυριώτερα τῶν αἰσθητῶν τὰ νοητὰ.) πρώτως δὲ, ὡς πρώτως ἐπιδεδεγγένα πάσας τας ὑποδοχὰς διαφορὰς καὶ τὰ ἴδια, καὶ τύτων πάντων μεταδιδόντα τοῖς ἀτόμοις ὑσέρως ἀφ' ἑαυτῶν· (ἐκ γὰρ τῦ καθόλυ ἀνθρώπυ, καὶ ὁ Πέτρος ἄνθρωπος λέγεται, καὶ ζῶον λογικὸν θνητὸν, νῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν.) μάλιστα δὲ ὡς ἀναλλοίωτα καὶ ςάσιμα καὶ ἀεὶ ὄντα, τῶν ἀτόμων παντοίως ἀλλοιυμένων καὶ ἀςατύντων, καὶ ἄλλοτε ἄλλων γιγνομένων καὶ φθειρομένων. Ὅθεν καὶ δι τὴν ἀληθῆ Φιλοσοφίαν ζητήσαντες, ἓν ἔκαςον τῶν εἰδικωτάτων εἰδῶν, Οὐσίαν καὶ Φύσιν ἐκάλεσαν ὁμῶ καὶ Μορφὴν· Οὐσίαν, ὡς ὄσαν ἀεὶ, καὶ μηδέ ποτε φθειρομένην· Φύσιν ὡς φύσασαν τὰς ὑποςάσεις, καὶ ἀρχὴν καὶ αἰτίαν καὶ δύναμιν ἀμεταβλητον πάσαις ταῖς ὑπ' αὐτὴν ὑποςάσεσιν ὑπάρχυσαν, καὶ τὸ κινεῖσθαι τοιῶσδε τύτων ἑκάςῃ παρέχυσαν· Μορφὴν δὲ, διὰ τὸ εἰδοποιηθῆναι καὶ μορφωθῆναι ταῖς ὑσιώδεσι διαφοραῖς, καὶ τοῖς ἰδίοις ὡς ἐντελέςατα, καὶ τῶν ὅλων μορφωμάτων τῶν ὑπ' αὐτὴν, ἤτοι τῶν χαρακτήρων εἶναι συλληπτικήν. Τὰ δ' ἄτομα καθὸ μέρη ὑσιῶν, κατὰ τύτο καὶ ὑσίαι κληθήσονται. Καὶ Πλάτων γὰρ τὺς κατὰ μέρος ἀνθρώπυς, ἀνθρώπυ κέρματά φησιν· ὅθεν καὶ Πέτρος μὲν ὑσία ἐςὶ, καὶ Παῦλος ὑσία ἐςὶν, ἀλλ' ὑσίας μιᾶς καὶ ὁμοτέρους.

ἡ Οὐσία { Ἡ ἁπλῶς Ὕπαρξις. / Κυρίως δὲ ἡ ἀντιδιαιρεμένη τοῖς Συμβεβηκόσιν.

Ἡ

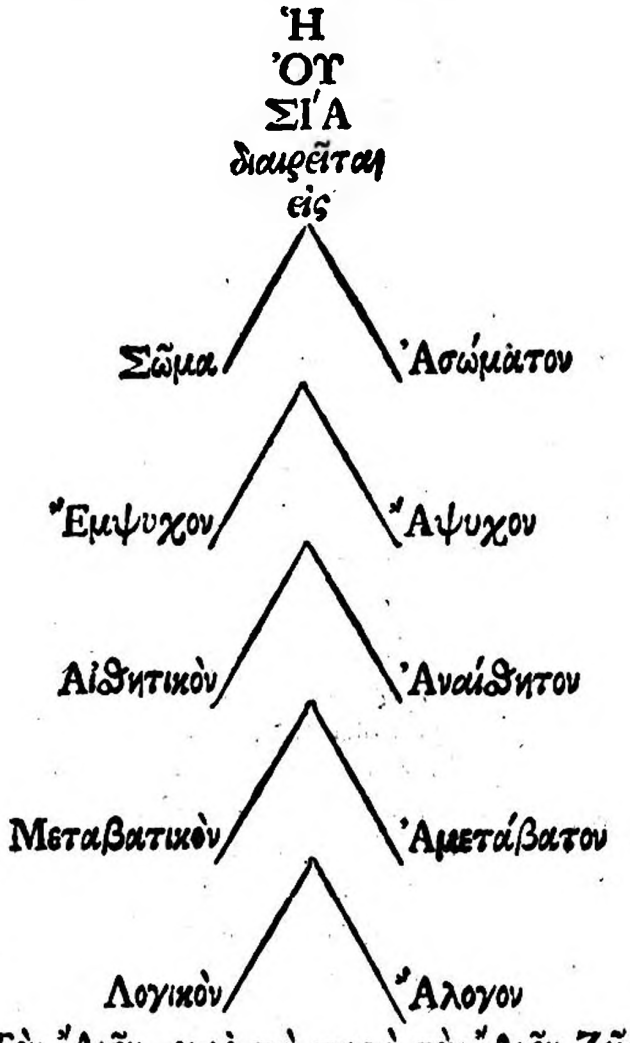


## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ'.

### Ἔτι περὶ Οὐσίας.

Τῆς κυρίως Οὐσίας ἀποδιδόσθαι πρεπόντως, ἡ Ὕλη τε καὶ τὸ Εἶδος. ἐσιώδη γὰρ ταῦτα μᾶλλον, ἤπερ ἐσία. Περὶ μὲν [ἓν] τούτων, ὑπομνηθήσεται, κατὰ τὸ τῆ δευτέρᾳ βιβλίῳ πρῶτον κεφάλαιον. Τῇ δέ γε κυρίως ἐσίᾳ, πράγματι αὐθυπάρκτῳ,

ὑπάρχῳ, μὴ δεομένῳ τινὸς ἑτέρε πρὸς σύστασιν ὁμολογημένη, πρόσεσιν οἰκειόταται, τὸ μὴ ἐν ὑποκειμένῳ εἶναι. Ἐν ὑποκειμένῳ δὲ λέγεται, ὃ ἔν τινι μὴ ὡς μέρος ὑπάρχον, ἀδύνατον χωρὶς εἶναι τε ἐν ᾧ ἐστι, καὶ ὃ τε ἐν ᾧ ἐστιν ἐπινοίᾳ χωριζόμενον, ἃ φθείρει αὐτό· τοῦτο δέ ἐστι τὸ Συμβεβηκός.

Πάσῃ μὲν ἓν τῇ κυρίως οὐσίᾳ πρότεστι τὸ μὴ ἐν ὑποκειμένῳ εἶναι. Οὐ μόνῃ δὲ τῇ οὐσίᾳ, ἀλλὰ καὶ τῇ οὐσιώδει διαφορᾷ· καὶ αὕτη γὰρ οὐκ ἐν ὑποκειμένῳ ἐστίν· οὐδὲ γὰρ ὡς ἐν ὑποκειμένῳ ὑπάρχει τῷ ἀνθρώπῳ τὸ λογικὸν, ἀλλ' ὡς μέρος· εἰ γὰρ ὡς ἐν ὑποκειμένῳ ὑπῆρχε, δυνατὸν ἦν ἂν χωρίζεσθαι τε ἀνθρώπε, καὶ μηδὲν ἧττον ἄνθρωπον μένειν τὸν ἄνθρωπον· νῦν δὲ τοῦτο οὐκ ἔστιν· εἰ γὰρ ἀφαιρεθείη τε ἀνθρώπε τὸ λογικὸν, ὁ ἄνθρωπος φθείρεται.

Κοινὸν οὐσίας καὶ διαφορᾶς καὶ τὸ, συνωνύμως λέγεσθαι πάντα τὰ ὑπ' αὐτῶν. ὁ Πέτρος γὰρ καὶ τὸ ὄνομα τε ἀνθρώπε καὶ τὸν ὁρισμὸν ἐπιδέχεται. Καὶ Λογικὸν δὲ, καλεῖται μὲν καὶ ἡ διαφορὰ, τουτέστιν, ἡ Λογικότης αὕτη· καλεῖται δὲ καὶ ὁ Πέτρος λογικὸν, καθὸ ζῶον μετέχον τῆς λογικότητος. Εἰ δὲ καὶ τὸν ὅρον τῆς λογικότητος ἀπαραλλάκτως ὁ Πέτρος οὐκ ἐπιδέχεται· (Λογικότης μὲν γάρ ἐστι, δύναμις χρήσεως λόγε· ὁ δὲ Πέτρος ζῶόν ἐστι χρώμενον λόγῳ.) θαυμαστὸν οὐδέν. Συνώνυμον γὰρ λέγεται μὲν καὶ ὅπερ ὀνόματός τε καὶ ὁρισμῷ μεταδίδωσι· λέγεται δὲ καὶ ὅπερ συντελεῖ μόνον πρὸς ὕπαρξιν. Οὕτω γὰρ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης τὴν ψυχὴν συνωνύμως κατηγορεῖσθαι τε ζάε φησὶν, ἐπειδὴ πρὸς τὴν ὕπαρξιν αὐτῷ συντελεῖ, κἂν μήτε τῷ ὀνόματος μεταδιδοίη τε ζῴου, μήτε τῷ ὁρισμῷ. Εἴη δ' ἂν συνωνύμως κατηγορεμένη τῶν ὑπ' αὐτὴν ἡ Διαφορά. Καὶ κατὰ τοῦτον τὸν λόγον ἡ διαφορὰ κἂν ποιότης φαίνηται εἶναι, ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς ποιότης ἐστὶν, ἀλλ' οὐσιώδης ποιότης, μηδεμιᾷ ἐπινοίᾳ δυναμένη χωρίζεσθαι τε ἐν ᾧ ἐστιν· οἷον ἡ Λογικότης· πρὸ μὲν γὰρ τε συνελθεῖν τῷ ζῴῳ καὶ ἀποτελέσαι τὸν ἄνθρωπον σκοπῶσιν ἡμῖν, ἴσως ἂν μόνη ποιότης νοηθείη, πλὴν καὶ τότε μεγάλην

γάλην ἔχουσα δύναμιν· συνελθοῦσα δὲ τῷ ζώῳ, καὶ τὸν ἄνθρωπον ἐκλελέσασα, οὐσίωται δὴ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ οὐδὲν ἄλλο ἐστὶ κατ' οὐσίαν ὁ ἄνθρωπος, ἢ ζῷον μετὰ λογικότητος. Ἐπεὶ γὰρ ἡ λογικότης ἀχώριστος τοῦ ἀνθρώπου πάντῃ καὶ κατ' αὐτὴν ἐστὶ τὴν ἐπίνοιαν· ὁ δὲ Ἄνθρωπος κατηγορεῖται τοῦ Πέτρου συνωνύμως· καὶ ἡ τοῦ ἀνθρώπου λογικότης ἄρα συνωνύμως κατὰ τοῦ Πέτρου ῥηθήσεται. Ὥσπερ γὰρ τὸ Εἶδος κατηγορεῖται τίνος· οὕτως αὐτοῦ συγκατηγορεῖται τῷ εἴδει καὶ ἡ Διαφορά· συμφυεστάτη γὰρ ὑπάρχει τῷ εἴδει καὶ παντελῶς αὐτοῦ ἀδιάστασος, καὶ χωρὶς αὐτῆς ἁδρομοῦς τὸ εἶδος ὑφέστηκεν, οὐδὲ πρὸς βραχύ. Πρώτως μὲν οὖν τῆς οὐσίας καὶ τῆς διαφορᾶς ἐστὶ, τὸ συνωνύμως λέγεσθαι πάντα τὰ ἀπ' αὐτῶν. Καὶ τοῖς Συμβεβηκόσι δὲ, τὰ Γένη τῶν οἰκείων εἰδῶν, καὶ τὰ εἴδη τῶν οἰκείων ἀτόμων, καὶ ἁπλῶς τὰ ἐπάνω τῶν ὑποκάτω, συνωνύμως κατηγορεῖνται.

Ὅτι καὶ οὐσιωδῶς πρόσεστι τῇ Οὐσίᾳ, καὶ τὸ μηδὲν Ἐναντίον εἶναι αὐτῇ. Τὰ γὰρ Ἐναντία, περὶ τι ὑποκείμενον μάχονται, καὶ ἀπεύδει τούτων ἑκάτερον νικῆσαι τὸ ἕτερον, ὅπως ἂν τῷ ὑποκειμένῳ γένηται ἐγκρατές· οὐδὲ γὰρ ἰσχύει τὸ ὑποκείμενον ἐν τῷ αὐτῷ νῦν, τἀναντία δέξασθαι ὁλικῶς· ὥστε τἀναντία τῶν ἐν ὑποκειμένῳ ἐστὶν· ἡ δὲ οὐσία τῶν ἐν ὑποκειμένῳ μὴ οὖσα, ἐναντίον ἔξει οὐδέν· οὐδὲ γὰρ ἐναντίον τῇ οὐσίᾳ θείητις ἂν τὸ μὴ ὄν· ὃ γὰρ οὐδαμῶς ὑφέστηκεν, οὐδεμίαν χέσιν ἔχει πρὸς ἕτερον. Εἰ δὲ τὸ πῦρ καὶ τὸ ὕδωρ ἀλλήλοις ἐναντία δοκεῖ· ἀλλ' οὐ καθὸ οὐσία, τὸ ἐναντιοῦσθαι φέρουσιν, ἀλλ' ᾗ ποιόν τα· Ἀντίκειται γὰρ τὸ θερμὸν τῷ ψυχρῷ, καὶ τὸ ξηρὸν τῷ ὑγρῷ.

Καὶ ἄλλοις δὲ πολλοῖς ἐστὶ τὸ μηδὲν ἔχειν ἐναντίον· ὡς τοῖς χήμασι, καὶ τῶν χρωμάτων τοῖς μέσοις· τῷ ἐρυθρῷ, πῷ ξανθῷ, τῷ φαιῷ, καὶ τοῖς ὁμοίοις· καὶ τοῖς ἀφωρισμένοις ποσοῖς. Οὐκ ἔστι δ' αὐτοῖς ἐναντίον, ἵνα μὴ ἄδικος ἡ Φύσις εὑρεθῇ, πολλὰ ἐναντία ἑνὶ ἀντιτάξασα. Ἀφωρισμένα δὲ ποσὰ λέγεται, ὅσαπερ ὡρισμένην τινὰ ποσότητα ἔχουσιν, ὡς δύο, πέντε, δέκα, καὶ δίπηχυ.

χυ, πεντάπηχυ, δεκάπηχυ, καὶ τὰ παραπλήσια, καὶ μὴ τῇ πρὸς ἕτερον σχέσει λέγονται, καθάπερ τὸ μέγα καὶ μικρὸν, καὶ τὸ πολὺ καὶ ὀλίγον· πρός τι γὰρ ταῦτα, καὶ ὡς ποσὰ· καὶ ἀντίκεινται ἀλλήλοις, οὐχ ὡς ἐναντία, ἀλλ' ὡς πρός τι· τὸ γὰρ μέγα πρὸς μικρὸν λέγεται μέγα, καὶ τὸ πολὺ πρὸς ὀλίγον λέγεται πολύ· καίτοι ἔστιν ἐναντία τὰ τοιαῦτα, ἐπεὶ τὸ αὐτὸ καὶ ἓν δύναται εἶναι καὶ μέγα καὶ μικρὸν, καὶ πολὺ καὶ ὀλίγον πρὸς ἄλλο καὶ ἄλλο παραλαμβανόμενον, ἐσοιντ' ἂν ἐν ἑνὶ ὑποκειμένῳ τἀναντία κατὰ ταυτὸν, ἢ μᾶλλον ἐναντίον ἔσοιτο ἑαυτῷ τὸ αὐτό· Λέγεται δέποτε καὶ τὸ μέγα καὶ πολὺ ἀχέτως ἐπὶ ἀορίστῳ ποσῷ λαμβανόμενον· ὡς λέγομεν· ὡς πολὺ τὸ πλῆθος τῆς χρηστότητός σε Κύριε· καὶ, ὅτι τὸ ἔλεός σε μέγα ἐπ' ἐμέ.

Πρόσεστι τῇ Οὐσίᾳ καὶ τὸ μὴ ἐπιδέχεσθαι τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον, κατὰ τὰ ἑαυτῆς ἄτομα δηλαδή· οἷον ἕκαστον τῶν τῆς οὐσίας ἀτόμων οὐ λέγεται μᾶλλον καὶ ἧττον, ἐκεῖνο ὅπερ ὠνόμασαν. ὁ Πέτρος γὰρ καὶ ὁ Παῦλος οὐσίαι ὄντες ἄτομα, ὠνομάσθησαν ἄνθρωποι κατὰ τὸ εἶδος τὸ ἀνθρώπειον, ᾧ περιέχονται καὶ οὐ λέγονται μᾶλλον καὶ ἧττον ἄνθρωποι· οὔτε γὰρ ὁ Πέτρος μᾶλλον ἄνθρωπος λέγεται, ἢ ὁ Παῦλος ἧττον ἄνθρωπος, ἤτις ἑαυτῇ ποτὲ μὲν, μᾶλλον ἄνθρωπος· ποτὲ δὲ, ἧττον ἄνθρωπος. Τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν Ἵππων, καὶ ἐπὶ τῶν Λίθων, καὶ τῶν λοιπῶν τῆς οὐσίας ἀτόμων. Ἐπεί τοί γε ἁπλῶς ἡ οὐσία κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον λεχθείη ἄν· Διὰ τὸ, οὐσίαν ἄλλης οὐσίας μᾶλλον οὐσίαν, καὶ ἑτέρας ἧττον γινώσκεσθαι· οἷον ἡ μὲν ἄϋλος Οὐσία καὶ ὑπερκόσμιος τῆς ἐγκοσμίου ταύτης καὶ ὑλικῆς, ὁμολογουμένως ἐστὶ μᾶλλον οὐσία· μᾶλλον γὰρ τὸ εἶναι τοῖς ἐν σάρκει διὰ τὴν ἀϋλίαν, ἢ τοῖς ἐν ἁφαῖτῳ τῆς ὕλης ῥοῇ. Λύτη δὲ πάλιν ἡ ὕλη, καθάπερ δὴ καὶ τὸ εἶδος ἧττον οὐσίαι, τῆς ἐξ αὐτῶν συντεθειμένης φαίνονται εἶναι· διὰ τὸ, μήτε τὴν ὕλην καθ' αὑτὴν, μήτε τὸ εἶδος καθ' ἑαυτὸ τελείας μετέχειν ὑποστάσεως, ἀλλὰ σὺν ἀλλήλοις δύνασθαι θεωρεῖσθαι ὑπαρκτικῶς· καὶ καθὸ μόνον οὐσίας στοιχεῖα, κατὰ τοῦτο τῆς τῆς οὐσίας μετέχειν ὀνόματος. Λυτῆς δὲ πάλιν τῆς συνθέτου οὐσίας, τὰ ἄτομα ὁ Ἀριστοτέλης

τέλης μᾶλλον οὐσίας φησὶ, καὶ ἧττον οὐσίας τὰ εἴδη, καὶ τούτων ἧττον ἔτι τὰ γένη. καὶ περὶ τούτου φθάσαντες εἴπομεν.

Πρόσεστι τὸ μὴ ἐπιδέχεσθαι τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον, καὶ πᾶσιν οἷς ὑπάρχει τὸ μὴ ἔχειν τι ἐναντίον. Τὸ γεὶρ μᾶλλον καὶ ἧττον, οὐκ ἔστιν ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις· οἷον ἐπὶ τῆς ἐκ ψυχροῦ μεταβολῆς εἰς θερμὸν, ἧττον ψυχρὸν γίνεται πρότερον τὸ ψυχρὸν, καὶ τότε θερμὸν ὀπωσοῦν, εἶτα μᾶλλον θερμόν.

Ἴδιον δὲ μάλιστα τῆς συνθέτου οὐσίας, τὸ ἕκαστον τῶν ἑαυτῆς ἀτόμων ὑποπίπτειν τε δείκνυσι, καὶ τόδε τι λέγεσθαι. καὶ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ μεταβολὴν τῶν ἐναντίων εἶναι δεκτικὴν παρὰ μέρος· Ἀδύνατον γὰρ ἐν τῷ αὐτῷ ὑποκειμένῳ δύο ἐναντία συζῆναι κατὰ ταυτόν· εἰ γὰρ τἀναντία συμβεβηκότα ἐστὶ, παρὰ μέρος ἐν τοῖς ἀτόμοις τῆς συνθέτου οὐσίας ἐνεργείᾳ θεωρηθήσεται. Πλὴν οὐκ ἐν παντὶ ἀτόμῳ τὰ πάντα· οὐδὲ γὰρ τὸ Πῦρ γένοιτ' ἂν ποτε ψυχρὸν, μένον πῦρ· ἢ τὸ Ὕδωρ, ξηρόν. Ἡ γὰρ τοῦ πυρὸς θερμότης, καὶ ἡ τοῦ ὕδατος ὑγρότης, οὐχ ἁπλῶς ποιότητες τούτοις εἰσὶν, ἀλλ' οὐσιώδεις διαφοραὶ, συμπληρωτικαὶ τῆς οὐσίας αὐτῶν· καὶ οὐκ ἂν μένοντα τὸ πῦρ καὶ τὸ ὕδωρ ἅπερ ἐστὶ, τῶν κατ' οὐσίαν αὐτοῖς ὑπαρχόντων ἐκστῆναι ὅλως οὐδὲ κατὰ μόνην ἐπίνοιαν. Οἷς γὰρ μὴ φύσει καὶ ἀχωρίστως θάτερον ὑπάρχει τῶν ἐναντίων, ταῦθ' ἑκατέρων τῶν ἐναντίων παρὰ μέρος ἐστὶ δεκτικά. διὸ καὶ ὁ Κόραξ, ἐπινοηθήσεται μὲν ἴσως λευκὸς διὰ τὸ μὴ οὐσιωδῶς προσεῖναι τὸ μέλαν αὐτῷ· πρακτικῶς δὲ λευκὸς οὐκ ἂν ποτε γένοιτο, διότι καὶ τοῦτο τὸ μέλαν, εἰ καὶ μὴ οὐσιωδῶς, ἀλλ' ἄλλως ὑπάρχει ἀχώριστον. Ψυχρὸν μὲν ἔν τῳ πῦρ, ἢ τὸ ὕδωρ ξηρὸν οὐδ' ἐπινοηθήσεται· ὑγρᾷ δὲ τρεφόμενον ὕλῃ τὸ πῦρ, ἔσται ὑγρὸν ὡς πρὸς αἴσθησιν· ὥστερ καὶ ὑπὸ πυρώδους οὐσίας θερμανθὲν τὸ ὕδωρ, θερμόν. Δέξεται δὲ τὸ πῦρ καὶ τὴν ἐπὶ τὰ κάτω φορὰν ὠθούμενον διὰ τῆς ἐκθλίψεως, ὡς ὁ κεραυνὸς, καὶ τὸ ὕδωρ ὁλκῇ πνεύματος ἐσεῖται μετέωρον, καὶπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως τἀναντία θεωρηθήσεται κατά γε τὸ πεφυκός.

Τὰ

Τὰ δ' ἀράνια σώματα ὡς μοναδικὰ, τινῶν ἐχ ὑπάρχε-
σιν ἄτομα· ἔτε γὰρ γένος, ἔτε εἶδός ἐσιν ἐν αὐτοῖς,
καὶ διὰ τᾶτο τἀναντία ἐκ ἐπιδέχονται· μᾶλλον δ' ἐν τῇ
κυκλοφορίᾳ τὸ εἶναι ἔχοντα, ἐκ ἂν ἔχοιέ τινα τᾷ ἐναν-
τίᾳ παραδοχὴν, εἰ μήτις λάβῃ τὰς ἀντικειμένας κινήσεις
ἐν πλάνησιν. Οὗτοι γὰρ φέρονται μὲν, καὶ ἀπὸ δυσμῶν
εἰς ἀνατολὰς οἰκείαν φορὰν· συμφέρονται δὲ καὶ τῷ παν-
τὶ πρὸς δυσμὰς ἐξ ἀνατολῶν, συνόδᾳς τε ποιῦνται καὶ
ἀποσάσεις, καὶ τὰ πεινώματα καὶ ὑψώματα, καὶ προποδί-
ζᾳσι καὶ ἀναποδίζᾳσι, καὶ βορείοις καὶ νοτίοις τᾷ ζωδια-
κᾷ πελάζᾳσι μέρεσι· τᾷ Ἡλίᾳ μόνᾳ πάντοτε τὴν μέσην
φερομένᾳ καὶ ὁμαλῶς. Ἡ δὲ Σελήνη, καὶ ποικίλως τοῖς
φωτισμοῖς τε καὶ σκοτασμοῖς χηματίζεται, καὶ τέλειον
ἀμαυρᾶται, μόνης τῶν ὅλων τῆς ἁπλανᾶς. Σφαίρας μηδε-
μίαν ἐπιδεχομένης ἐναντιότητα, εἰ μή πω λέγει τις καὶ
νοτέρας ἐναντιότητας, τὴν τ' ἐξ ἀνατολῶν εἰς δυσμὰς
φορὰν κατὰ τὸ ὑπὲρ γῆν λεγόμενον ἡμισφαίριον. καὶ τὴν
ἐκ δυσμῶν εἰς ἀνατολὰς κατὰ τὲ δοκᾶν ὑπὸ γῆν, διὰ τῆς
μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς κυκλοφορικῆς ἀπαρτιζομένας κινή-
σεως, καὶ ξένως καὶ θαυμασῶς συλληπλικὰς ἀλλήλων
ἔσας καὶ συντελεσικάς. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσᾶτον.
Φαίνεται δὲ καὶ ὁ Λόγος καὶ ἡ Δόξα, τῶν ἐναντίων εἶναί
πως δεκτικά. Καὶ ὁ μὲν λόγος, δηλοῖ τὸν προφορι-
κὸν, καὶ ἔσι Ποσὸν· ἡ δόξα δὲ λόγος ἐνδιάθετος ἔσα, τάτ-
τεται ὑπὸ τὰ Ποιόν. Δοκᾶσι δὲ καὶ ἄμφω τυγχάνειν τῶν
ἐναντίων ὡς εἴρηται, δεκτικά· ἐὰν γὰρ καθημένε τᾷ Σω-
κράτες, λέγῃ τις αὐτὸν ἡ δοξάζῃ καθῆσθαι, ἀληθεύει·
τᾶτε δ' ἀνασάντος, ψεύδεται. Ἀλλ' ἐχ ἕτω τὰ τῆς
Οὐσίας ἄτομα, δεκτικὰ τῶν ἐναντίων ὑπάρχειν ἐλέγετο·
κατὰ δὲ τὴν μεταβολὴν ἑαυτῶν. Ὁ λόγος δὲ, καὶ ἡ δό-
ξα μένᾳσιν ὅπερ εἰσὶ, τᾷ πράγματος μεταβάλλοντος. Ἄλ-
λως τε ἐδὲ τἀναντία λόγος ἢ δόξα δύναται δέχεσθαι· πάσ-
χει γὰρ τὸ τἀναντία δεχόμενον· ἡ γὰρ εἰς τἀναντία με-
ταβολὴ πάθος ἐσὶν· ἡ δόξα δὲ καὶ ὁ λόγος, ἀκίνητα
μένει καὶ ἀμετάβλητα· μᾶλλον δὲ εἰπεῖν ἐδὲ μένει·
ἀλλ' ἅμα τᾷ δοξασθῆναι τὸ πρᾶγμα ἡ δόξα πέπαυται,

καὶ

καὶ ἅμα τῷ ῥηθῆναι ὁ λόγος ἔφθαρται. καὶ ἄλλος μὲν λόγος ὁ εἰπὼν τὸ πρότερον τὸν Σωκράτην καθῆσθαι, καὶ ἄλλος ὁ μετ' ἐκεῖνον λεχθείς. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῆς δόξης. Ἢ οὐδὲ τῆς δόξης ἐστὶ τὸ ἀληθεύειν ἢ ψεύδεσθαι, ἀλλὰ τῆς Ψυχῆς; οὐ γὰρ ἡ δόξα δοξάζει καθ' ἑαυτὴν, ἀλλ' ἡ ψυχὴ δοξάζει τῇ δόξῃ· οὐδὲ ὁ λόγος ἀληθεύει μόνος ἢ ψεύδεται, ἀλλ' ἡ τούτου καὶ τοῦ πράγματος συμπλοκή. καὶ ἡ μὲν συμφωνία τῶν δύω, ποιεῖ τὸ ἀληθὲς· ἡ δὲ διαφωνία, τὸ ψεῦδος.

Τῇ Οὐσίᾳ Πρόσεστι

- Τὸ μὴ Ἐν ὑποκειμένῳ εἶναι· ὃ καὶ τῇ οὐσιῴδει Διαφορᾷ· ὧν κοινὸν,
  - Τὸ Συνωνύμως λέγεσθαι πάντα τὰ ὑπ' αὐτῶν· ὃ
  - Κἂν τοῖς Συμβεβηκόσι κοινόν.
- Τὸ μηδὲν Ἐναντίον εἶναι αὐτῇ· τοῦτο δὲ,
  - Καὶ τοῖς Σχήμασι πρόσεστι·
  - Καὶ τοῖς τῶν Χρωμάτων μέσοις,
  - Καὶ τοῖς ἀφωρισμένοις Ποσοῖς.
- Τὸ μὴ ἐπιδέχεσθαι τὸ Μᾶλλον καὶ τὸ Ἧττον.
- Τὸ ὑποπίπτειν τῇ δείξει,
- Καὶ τὸ τῶν ἐναντίων εἶναι δεκτικὴν παρὰ μέρος· ὅπερ
  - Τῶν μὲν οὐρανίων Σωμάτων ἄπεστι·
  - Τῷ Λόγῳ δὲ καὶ τῇ Δόξῃ προσεῖναι δοκεῖπως.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ'.

### Περὶ Ποσοῦ, ἐν ᾧ καὶ περὶ Κινήσεως.

Τοῦ ποσοῦ τὸ μέν ἐστι Συνεχές· τὸ δὲ Διωρισμένον. καὶ Συνεχὲς μέν ἐστιν, οὗ τὰ μόρια πρός τινα κοινὸν ὅρον συνάπτει. Διωρισμένον δέ ἐστιν, οὗ τὰ μόρια οὐ συνάπτει πρός τινα κοινὸν ὅρον.

Διωρισμένα οὖν ποσά ἐστιν, ὅ,τε Ἀριθμὸς καὶ ὁ Λόγος.

Ἀριθμὸν δὲ, μὴ τὸν ἁπλῶς λεγόμενον ἐκληπτέον, ἀλλὰ τὸν τοῖς αἰσθητοῖς μερικῶς μετεχόμενον, ἤτοι αὐτὰ τὰ ἀριθμούμενα, οὐ καθὸ ὕλαι, ἀλλὰ καθὸ ἀριθμητά· Λόγον δὲ τὸν διὰ φωνῆς ἐνεργούμενον· καθ' ὃν καὶ ἡ μία λέξις λέγοιτο λόγος. Ἂν γοῦν ὁ ἓξ τυχὸν ἀριθμὸς, ὡς εἰς μέρη διαιροῖτο, εἰς τρία, καὶ τρία, ἢ τέσσαρα καὶ δύω,

ἢ πέντε καὶ ἓν, ἢ δύω, καὶ δύω, καὶ δύω γενομένης τῆς διαιρέσεως, ἐκ ἔσαί πε τοῖς αὐτῦ μέρεσιν ὅρος κοινός. πρὸς ὃν ἀλλήλοις ταῦτα συναπτοιντο. Καὶ ὁ προφορικὸς δὲ λόγος διαιρέμενος κατὰ λέξεις, ἢ καὶ κατὰ συλλαβάς, πρὸς ὐδένα κοινὸν ὅρον ἔχοι ἂν τὰ οἰκεῖα μέρη συναπτόμενά τε καὶ συνειρόμενα. Διὰ τῦτο γῦν Ἀριθμὸς καὶ Λόγος, διωρισμένα καλῦνται Ποσά, διὰ τὸ ἕκαστον αὐτῶν ἔχειν τὰ οἰκεῖα μέρη ἀπ' ἀλλήλων διακεκριμένα καὶ διαπεχωρισμένα.

Συνεχῆ δὲ Ποσά ἐστι, τὸ Σῶμα, ἡ Ἐπιφάνεια, καὶ ἡ Γραμμὴ, ὁ Τόπος τε καὶ ὁ Χρόνος. Ἂν τοίνυν ἑκάστε τύτων τὰ μέρη τις ἐκ ζητοίη, δυνάμει ταῦτα διαιρῶν καὶ ἐπισκοπόμενος, ἀλλήλοις εὑρήσει συνημμένα καὶ ἀδιάκριτα. Τὰ μὲν γὰρ τῦ Σώματος μέρια, Ἐπιφανείᾳ συναπτεται· τὰ δὲ τῆς Ἐπιφανείας, Γραμμῇ· Σημείῳ δὲ, τὰ τῆς Γραμμῆς· καὶ τὰ τῦ Τόπυ δὲ μέρη, γραμμῇ συναπτει πρὸς ἄλληλα. Ἐπιφάνεια γάρ τίς ἐστι καὶ ὁ Τόπος, πέρας ὑπάρχων τῦ περιέχοντος, καθὸ περιέχει τὸ περιεχόμενον· ἦγυν τέλος τῦ περιέχοντός τι, καθὸ τέλος περιέχει τὸ περιέχον, ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα τὸ περιεχόμενον ὑπ' αὐτῦ δὴ τῦ περιέχοντος.

Τῦ Χρόνυ δὲ διαιρεμένυ, εἰς παρεληλυθότα καὶ μέλλοντα, συναπτει τὰ μέρη τύτυ τὸ Νῦν. Ὃ δέ ἐστι Σημεῖον ἐν Γραμμῇ, τῦτο Μονὰς ἐν Ἀριθμῷ, καὶ ἐν Χρόνῳ τὸ Νῦν· ἄποσα γὰρ τὰ τρία καὶ ἀμερῆ. Ἀλλ' ἡ μὲν Μονὰς εἰ καὶ ἀριθμὸς ὐκ ἔσιν, ὅμως γίνεται μέρος τῦ ἀριθμῦ, διὸ καὶ προσιθεμένη, αὔξει αὐτόν· ὁ γὰρ Ἀριθμὸς, ἐκ μονάδων ὑπάρχει συγκείμενος· ἐπεὶ καὶ σωρεία μονάδων ἐστί. Τὸ δὲ Σημεῖον τῇ Γραμμῇ προσιθέμενον, ὐκ αὔξει αὐτὴν, ὅτι μήθ' ἓν σημείων συνέστηκεν ἡ Γραμμή. Καὶ τὸ Νῦν δὲ προσιθέμενον τῷ Χρόνῳ, ὐδεμίαν αὔξησιν δίδωσιν, ὅτι μηδὲ μέρος αὐτῦ, μηδὲ τὸ τυχόν. Ἀλλὰ δὴ καὶ ἡ Γραμμὴ προσιθεμένη τῇ Ἐπιφανείᾳ, ὐκ αὔξει αὐτήν· ἐπεὶ μόριον ὐκ ἔσιν αὐτῆς ὐδὲ τὐλάχιστον· ἡ μὲν γὰρ Ἐπιφάνεια μῆκος ἔχει καὶ πλάτος· ἡ Γραμμὴ δὲ μῆκος ἐστιν ἀπλατές. Οὕτω δὲ καὶ τὸ Σῶμα τρεῖς διασά-

διασάσεις ἔχον, Μῆκος, Πλάτος, καὶ Βάθος, εἴτιν πάχος, ὑπὸ τῆς ἐπιφανείας ἐκ αὔξεται. Εἰ δὲ τὸ Σῶμα Οὐσία ἐστὶ, λέγεται δὲ καὶ Ποσὸν, οὐδὲν θαυμαστόν. Καθόσον μὲν γὰρ ὑποκείμενόν ἐστι, καὶ ταυτὸ καὶ ἓν μόνον τῷ ἀριθμῷ, τῶν ἐναντίων ἐστὶ δεκτικὸν, ἀναμφιλέκτως Οὐσία ἐστὶ· καθόσον δὲ τριχῇ διαστατὸν, καὶ μετρεῖσθαι πέφυκε, κατὰ τοῦτο μόνον ὑπάρχει Ποσόν.

Τὸ Συνεχὲς δὲ τοῦ Ποσοῦ, καὶ τὸ Διωρισμένον, καὶ τῷ Κόσμῳ θεωρεῖται παντὶ· τοῦ μὲν Συνεχοῦς ἡ Φύσις, ἥτις καλεῖται Μέγεθος ᾧ ἀκολουθεῖ τὸ Πηλίκον, καθ' ἕνωσιν καὶ ἁλληλοχίαν· τοῦ δὲ Διωρισμένου, ἥτις καλεῖται Πλῆθος, ᾧ ἀκολουθεῖ τὸ Ποσὸν, κατὰ σωρείαν τε καὶ παράθεσιν. Καὶ κατὰ μὲν τὴν τοῦ Μεγέθους ἰσότητα, εἰς ὁ Κόσμος ἐστί τε καὶ νοεῖται σφαιρικὸς καὶ συμπεφυκὼς ἑαυτῷ, διατεταμένος τε καὶ ἁλληλοχούμενος· κατὰ δὲ τὸ Πλῆθος, ἥ, τε σύνταξις θεωρεῖται καὶ ἡ διακόσμησις, ἡ ἐκ τοσῶνδε φέρε εἰπεῖν στοιχείων καὶ ζώων ἢ φυτῶν, καὶ ἐναντιοτήτων ἢ ὁμοιοτήτων τόσων καὶ τόσων.

Ἔτι τῶν ἀπηριθμημένων Ποσῶν, τὰ μὲν ἔχει Θέσιν τῶν ἐν αὐτοῖς μορίων πρὸς ἄλληλα, τὰ δ' οὐκ ἔχει. Θέσιν μὲν [ἓν] ἔχει πρὸς ἄλληλα τὰ μόρια τῆς Γραμμῆς. ὥσπερ δὴ καὶ τὰ τῆς Ἐπιφανείας καὶ τὰ τοῦ Σώματος, καὶ τῷ Τόπῳ· Θέσιν δὲ οὐκ ἔχει πρὸς ἄλληλα τὰ μόρια τοῦ Ἀριθμοῦ, ὥσπερ δὲ καὶ τὰ τοῦ Λόγου, καὶ τὰ τοῦ Χρόνου· ταῦτα γὰρ τάξιν μὲν ἔχει, τί πρῶτον καὶ τί δεύτερον· Θέσιν δ' οὐκ ἔχει. Τὸ γὰρ Θέσιν ἔχειν, χαρακτηριστικόν ἐστι τοῦ τὰ μόρια συνέχεσθαί τε καὶ ὑπομένειν· ὧν ὁ μὲν Λόγος, οὐ δέτερον ἔχει· ὁ δὲ Χρόνος, συνεχὴς μέν ἐστιν· οὐχ ὑπομένει δ' αὐτοῦ τὰ μόρια· Χρόνος γάρ ἐστιν ἀριθμὸς κινήσεως· καὶ τὸ μὲν παρελήλυθος αὐτοῦ διέρρευσε· τὸ δὲ μέλλον, ὅπω ἐστίν. Ἐπὶ δὲ τοῦ Ἀριθμοῦ, συμβέβηκε τὸ ἀνάπαλιν· ἕτος γὰρ μονὴν μὲν ἔχει τῶν μορίων αὐτοῦ· τῆς δὲ Συνεχείας ἐξέρηται.

Τίθενταί τινες καὶ τὴν Ῥοπὴν ὑπὸ τὸ Ποσὸν· καὶ ἴσως ὀσφαλερῶς. Οὐ γάρ ἐστιν ἡ Ῥοπὴ βαρύτης καὶ κουφότης, ὥς τινες ὑπονοοῦσι λέγουσιν, ἵν' ᾖ Ποιότης· ἀλλὰ

λα μέτρον βαρύτητος και κουφότητος. Ταυτα μεν ετως.

Λέγεται δε και κατα συμβεβηκος ποσον· ως πολυ λευκον, και μακρα πραξις, και κινησις πολλη. Το μεν γαρ λευκον, δια το πολλην ειναι την επιφανειαν εν ῃ εστι, λέγεται δια τουτο πολυ· ἡ δε πραξις μακρα, δια τον χρονον· και ἡ κινησις πολλη, διατε τον χρονον, και δια τον τοπον.

Περισεσι τῳ ποσῳ, το μη επιδεχεσθαι το μαλλον και ἡττον, και το μηδεν εχειν εναντιον· ει μητις λεγοι περι τον τοπον ειναι την εναντιοτητα τε ποσε, ως το Ανω και Κατω. Αλλα το ανω και κατω, ει μεν κατα την προς ἡμας σχεσιν λεγοιντο, των Προς τι εστι· την γαρ Σεληνην προς ἡμας ανω φαμεν, κατωτερω των αλλων Πλανητων παντων υπαρχουσαν· ει δε προς την φυσιν λεγοιντο το ανω και το κατω, της Πε κατηγοριας εσιν· ως οταν λεγωμεν, το μεν Πυρ ειναι Ανω, την δε Γην Κατω. Εδοξε δε τισι και την Κινησιν ειναι Ποσον. Αλλ' ουκ εστι ποσον ἡ κινησις· εν τῳ Ποσῳ δε θεωρειται, καθαπερ και εν τῃ Ουσια και εν τῳ Ποιῳ, και τῳ Πε· εν μεν τῃ Ουσια, ως ἡ Γενεσις και Φθορα· Μεταβολαι δε μαλλον αυται· κινησεις δε λεγονται καταχρησικως. Εν τῳ Ποσῳ δε, και τῳ Ποιῳ, και τῳ Πε, κυριως Κινησεις ευρισκονται· εν τῳ Ποσῳ μεν, Αυξησις και Μειωσις· εν τῳ Ποιῳ Αλλοιωσις· εν τῳ Πε δε, ἡ κατα τοπον Μεταβολη, ητις καλειται Φορα. Διαιρειται δ' αυτη εις τε την κυκλω Κινησιν, ἡν καλεμεν Περιφοραν, και εις την επ' ευθειας. Της επ' ευθειας δε κινησεως, διαφοραι εισιν εξ· Ἡ επι το ανω· Ἡ επι το κατω· Ἡ επι το εσω· τουτεστι, το εμπροσθεν· ἡ επι το εξω, τουτεστι το οπισθεν· Ἡ επι τα δεξια, και Ἡ επι τα αριστερα. Το γαρ επι το μεσον και επι το κατω κινεισθαι κατα τον Κοσμον, ταυτον εστιν. Οθεν μετα της Περιφορας, επτα τοπικαι κινησεις εισιν.

Επει τοινυν το Μεταβαλλον, Ἡ καθ' εαυτο μεταβαλλει, Ἡ κατα τι των εν αυτῳ, Ἡ περι αυτο· ει μεν Καθ' εαυτο μεταβαλλει, ποιει Γενεσιν και Φθορα-

ραν·

ραν· εἰ δὲ Κατά τι τῶν ἐν αὐτῷ, εἰ μὲν κατὰ τὸ Ποσὸν, ποιεῖ Αὔξησιν καὶ Μείωσιν· εἰ δὲ κατὰ τὸ Ποιὸν, ποιεῖ Ἀλλοίωσιν· κατὰ δὲ τὸ Περὶ αὐτὸ μεταβάλλειν, ποιεῖ τὴν κατὰ τόπον μεταβολήν· ὁ γὰρ Τόπος, ἔστ' αὐτὸ ἐστι τὸ κινέμενον, ἔστέ τι τῶν ἐν αὐτῷ· ἀλλὰ τοῖς κινεμένοις παρέπεται, καθάπερ τὰ κινέμενά ἐστιν. Ἐνταῦθα δὲ κίνησιν λέγομεν, ἢ τὴν νοερὰν, ἢ τὴν ψυχικὴν αὐτοκίνητον, ἀλλὰ τὴν Φυσικὴν καὶ σωματικὴν, ἥτις λέγεται κυρίως Μεταβολή.

Ἐπεὶ δὲ τὴν Γένεσιν καὶ Φθορὰν, Μεταβολὰς εἶναι μᾶλλον, ἀλλ' ἢ κινήσεις Φθάσαντες εἴπομεν· ἃ χρὴ ἀγνοεῖν, ὅτι τὸ κινέμενον ἐνεργείᾳ ὂν καὶ ὑπομένον, ἕτω κινεῖται· τὸ δὲ μὴ ὂν ἐνεργείᾳ, μηδ' ὑπομένον, οὐδὲ κινεῖται. Ἐπεὶ γὰν ἡ Γένεσις, ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ἐστὶν εἰς τὸ εἶναι Μεταβολὴ, διὰ τοῦτο κίνησις οὐκ ἔστι· τὸ γὰρ μὴ ὂν, οὐ κινεῖται. Πάλιν ἐπεὶ ἡ Φθορὰ ἐκ τοῦ ὄντος ἐστὶν εἰς τὸ μὴ εἶναι Μεταβολὴ, διὰ τοῦτο κίνησις οὐκ ἔστι· μὴ γὰρ ὑπαμένον τὸ ὂν κατὰ τὴν τοιαύτην μεταβολὴν, ἀλλὰ τῆς οἰκείας Φύσεως ἐκπίπτον καὶ διαλυόμενον, πῶς ἂν κυρίως κινεῖθαι λέγοιτο; Τὴν δ' Ἀλλοίωσίν τινες, οὐκ εἶδος εἶναι κινήσεως ἔφασαν, ἀλλὰ τοῖς λοιποῖς ταύτης συμπίπτειν εἴδεσι. Τοῦτο δ' οὐκ ἔστι· δυνατὸν γὰρ ἀλλοίωσιν γίνεσθαι χωρὶς ἄλλου τινὸς εἴδους κινήσεως· τὸ γὰρ κατὰ πάθος κινέμενον, ἀναναγκαῖον ἤδη καὶ αὔξεσθαι, ἢ μειοῦσθαι· ὅτε δὲ τὸ αὐξόμενον ἢ μειούμενον ἑπωσοῦν, ἀνάγκη καὶ ἀλλοιοῦσθαι· τὸ γὰρ Τετράγωνον αὐξέται μὲν περιτεθέντος αὐτῷ Γνώμονος, οὐκ ἀλλοιοῦται δὲ· (μένει γὰρ καὶ αὖθις τετράγωνον.) καὶ τοῦ Γνώμονος περιαιρεθέντος, μειοῦται καὶ μένει πάλιν Τετράγωνον· καὶ ὁ Οἶνος ἀλλοιοῦται μήτ' αὐξόμενος, μήτε μειούμενος. Ὥσε ἡ ἀλλοίωσις, δύναται θεωρεῖσθαι καθ' ἑαυτὴν, ἀμιγὴς ταῖς ἄλλαις κινήσεσι.

Πάσῃ δὲ Κινήσει, καὶ Ἠρεμία τις ἀντίκειται· τῇ ἁπλῶς Κινήσει, ἡ ἁπλῶς Ἠρεμία, εἴτουν ἀκινησία, ἥ, τε πρὸ τῆς κινήσεως, καὶ ἡ μετὰ τὴν κίνησιν· τάχα δὲ καὶ ἡ ἐν αὐτῇ τῇ κινήσει. Ἐπεὶ γὰρ πᾶσα κίνησις καὶ μεταβολὴ ἔκ τινος εἴς τι γίνεται, οἷον ἐπὶ Γεννέσεως, ἐκ τῶν Στοι-

χείων εἰς τὸ σύνθετον Σῶμα· ἐπὶ δὲ τῆς Φθορᾶς, ἐκ τοῦ Σώματος αὖθις εἰς τὰ Στοιχεῖα· καὶ πὶ μὲν τῆς Αὐξήσεως ἐκ τοῦ Ἐλάττονος εἰς τὸ Μεῖζον· ἐπὶ δὲ τῆς Μειώσεως ἔμπαλιν, ἐκ τοῦ Μείζονος εἰς τὸ Ἔλαττον· ἐπὶ δὲ τῆς Ἀλλοιώσεως, ἐκ τῶν ἀντικειμένων ποιοτήτων εἰς τὰς ἀντικειμένας, ὡς ἐκ Θερμότητος εἰς Ψυχρότητα, καὶκ Μέλανος εἰς Λευκόν· ἐπὶ δὲ τῆς κατὰ τόπον Μεταβολῆς, ἐκ τῶν ἀντικειμένων τόπων, εἰς τὰς ἀντικειμένας, ἤγουν Ἄνωθεν Κάτω. καὶ Κάτωθεν Ἄνω· καὶπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως· ἐπεὶ ταῦθ' ὕστως ἔχει· καθὸ μὲν Ἔκτινος ἡ Κίνησις, τῇ πρὸ αὐτῆς Ἠρεμίᾳ λέγοιτ' ἂν ἀντικεῖσθαι· καθὸ δὲ Εἴς τι, τῇ μετ' αὐτήν· Καθὸ δ' ἐκ ἀχρόνως ἐπιτελεῖται, ἀλλὰ καὶ ἡ δοκοῦσα ἀθρόα μεταβολὴ, ὡς ἡ πῆξις τοῦ γάλακτος, ἐν χρόνῳ γίνεται, κατὰ τοῦτο συνεπομένην ἔχει τάχα καὶ ἠρεμίαν νοουμένην τινὰ ἐξ ὑφέσεως εἰς ἐπίτασιν προοδεύουσα, καὶκ τοῦ ἧττον εἰς τὸ μᾶλλον Φερομένη, μέχρις ἂν φθάσῃ τελέως αὐτὸ δὴ τὸ Κατάντημα· καὶν τε τῶν Ἄκρων εἴη τοῦτο. καὶν τε τῶν Μεταξύ· (ἔστι γὰρ καὶν τοῖς Μεταξὺ, καὶ ὕφεσις καὶ ἐπίτασις, καὶ τὸ ἧττον καὶ τὸ μᾶλλον.) καὶ Ἄκρα μὲν, οἷον τὸ Θερμὸν καὶ τὸ Ψυχρὸν· τὸ μὲν ὡς κεῖον, τὸ δὲ ὡς νεκρὸν· Μεταξὺ δὲ τούτων, Ὑφέσεις τε καὶ Ἐπιτάσεις. Τῇ μὲν οὖν ἁπλῶς Κινήσει, ἡ ἁπλῶς Ἠρεμία ἀντίκειται· ταῖς δὲ καθ' ἕκαστα κινήσεσιν, αἱ καθ' ἕκαστα Κινήσεις, καὶ αἱ καθ' ἕκαστα Ἠρεμίαι καταλλήλως ἀντίκεινται. τῇ Γενέσει, ὡς μὲν Γενέσει, ἡ Φθορὰ· ὡς δὲ Κινήσει, ἡ κατ' αὐτὴν Ἠρεμία· τῇ Αὐξήσει ἡ Μείωσις, καὶ ἡ κατ' αὔξησιν Ἠρεμία· (οὐδὲ γὰρ εἰς ἄπειρον αὔξεται τὸ αὐξόμενον, ἢ τὸ μειούμενον μειοῦται ἀεί.) τῇ κατὰ τόπον Μεταβολῇ, ὡς μὲν Κινήσει, ἡ κατὰ τόπον Ἠρεμία· ὡς δὲ κατὰ τόπον Μεταβολῇ, ἡ εἰς τὸν ἀντικείμενον τόπον μεταβολὴ· οἷον, τῇ ἐπὶ τὰ Κάτω, ἡ ἐπὶ τὰ Ἄνω· καὶ τῇ ἐπὶ τὰ Ἄνω, ἡ ἐπὶ τὰ Κάτω· τῇ εἰς Δεξιὰ, ἡ εἰς Ἀριστερὰ, καὶ τῇ εἰς Ἀριστερὰ, ἡ εἰς Δεξιά· τῇ ἐπὶ τὰ Ἔσω, τουτέστι τὰ ἔμπροσθεν, ἡ ἐπὶ τὰ Ἔξω, τὰ ὄπισθεν· καὶ ἀνάπαλιν. Μόνῃ δὲ τῇ ὑρανίῳ Κινήσει, οὐκ ἔστιν ἐναντία τις Κίνησις, οὐ μήτις τὰς ἐξ Ἀνατολῶν

τολῶν εἰς Δυσμὰς, καὶ πάλιν ἐκ Δυσμῶν εἰς Ἀνατολὰς Περιόδες τῆς Σφαίρας, ἐναντίας εἶναι κινήσεις βιάσοιτο. Καὶ ἡ Ἀλλοίωσις δὲ, ὡς μὲν Μεταβολὴ κατὰ τὸ Ποιὸν, ἐναντίαν ἔξει τὴν εἰς τἐναντίον τῦ ποιῦ μεταβολήν· ὡς ἡ Λεύκανσις τὴν Μέλανσιν, καὶ ἡ Ψύξις τὴν Θέρμανσιν· ὡς Κίνησις δὲ, πρὸς τὴν κατὰ τὸ ποιὸν Ἠρεμίαν ἐναντιωθήσεται. περὶ Κινήσεως δὲ καὶ Ἠρεμίας ἐξεταστικώτερον ἐν τῷ δευτέρῳ Βιβλίῳ κατὰ τὸ τέταρτον κεφάλαιον, καί γε τὸ πέμπτον ὑπομνηθήσεται.

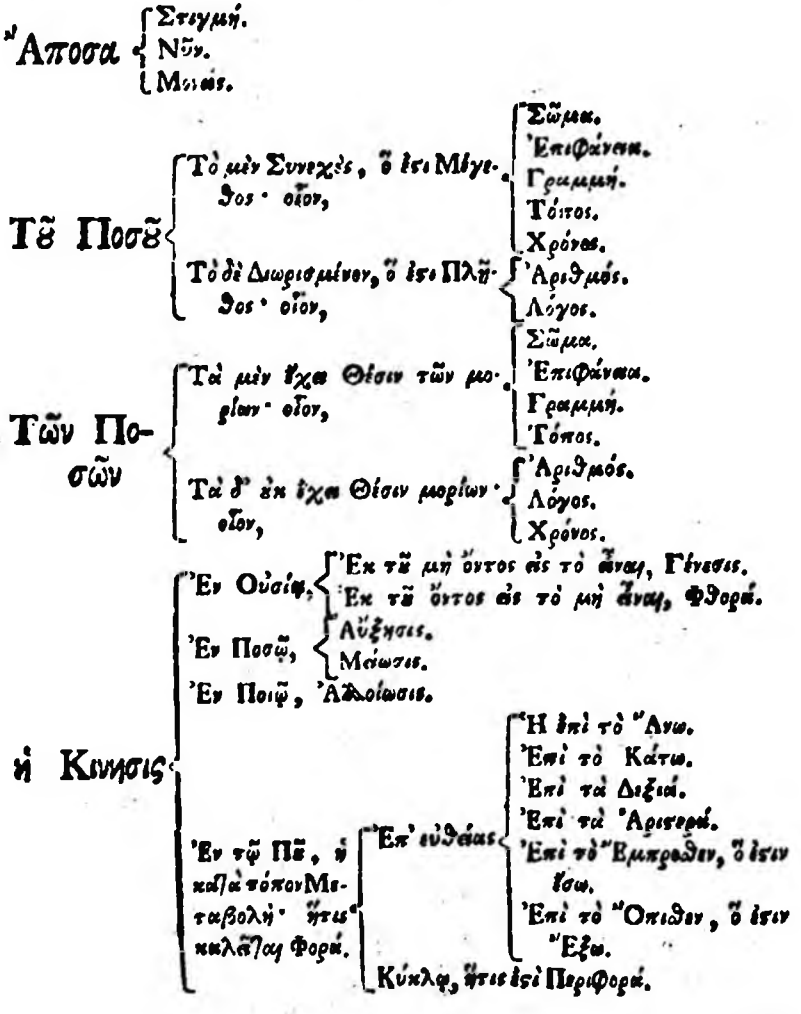

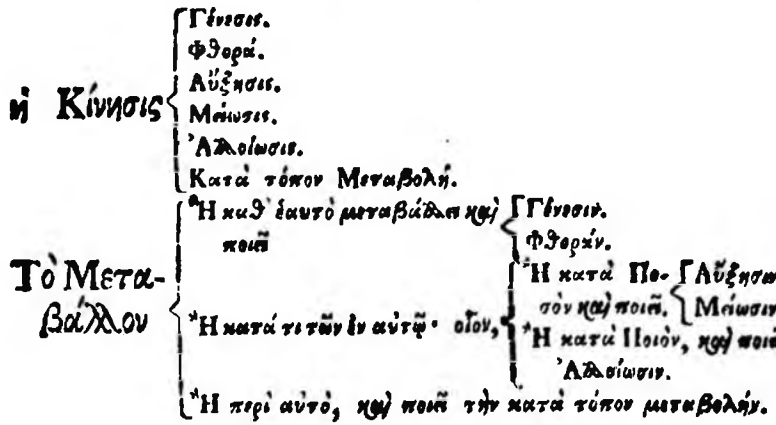


## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ'.

### Περὶ Ποιῦ καὶ Ποιότητος.

Ποιότης ἐστὶ, καθ' ἣν ποιοί τινες [εἶναι] λέγονται. Ποιὸν δὲ λέγεται μὲν καὶ αὐτὴ ἡ ποιότης· λέγεται δὲ καὶ τὸ ἐπιδεδεγμένον τὴν ποιότητα, τουτέστιν, αὐτὸ τὸ πεποιωμένον. Διαιρεῖται δὲ ἡ Ποιότης εἰς Ἕξιν καὶ Διάθεσιν· εἰς Δύναμιν καὶ Ἀδυναμίαν· εἰς Πάθος καὶ παθητικὴν Ποιότητα· καὶ εἰς Σχῆμα καὶ Μορφήν.

Ἕξεως μὲν οὖν καὶ Διαθέσεως ὄνομα κοινὸν ἡ Διάθεσις.

Διαιρεῖται γὰρ ἡ Διάθεσις εἴς τε τὴν ἕξιν, καὶ τὴν ὁμωνύμως τῷ κοινῷ καλυμένην διάθεσιν· αἳ καὶ διαφέρουσιν ἀλλήλων, τῷ τὴν μὲν, φησὶ τὴν ἕξιν πολυχρόνιον καὶ δυσκίνητον εἶναι· τὴν δὲ, τὴν διάθεσιν, ὀλιγοχρόνιον καὶ εὐκίνητον· ἡ μὲν γὰρ διάθεσις, οἷον ἕξις ἐστὶν ἀπαγής· ἡ δ' ἕξις, πεπηγυῖα διάθεσις, καὶ δυσμόχλευτος. Ἕξις τοιγαροῦν ἐστι, ποιότης δυσαπάλλακτος, τελειοτικὴ μὲν, ὡς Ἐπιστήμη καὶ Ἀρετὴ, καὶ ἀσφαλὴς Ὑγιεία· κακωτικὴ δὲ, ὡς ὁ ἐπίκοινος Πυρετός· αὐτίκα γὰρ ἡ Ἐπιστήμη ἐὰν ἀποβληθείη, χωρὶς μεγάλης μεταβολῆς, εἴθ' ὑπὸ νόσου γεγονυίας, εἴθ' ὑπὸ συνεχοῦς ῥαθυμίας, εἴθ' ὑπό τινος ἄλλε τοιύτε αἰτίε· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ Ἀρετὴ, Σωφροσύνη, Δικαιοσύνη, καὶ ἄλλη πᾶσα, οὐκ ἔστιν εὐαπόβλητος,

βλητος, ἢ εὐκίνητος· ὡσαύτως καὶ ἡ μόνιμος Ὑγιεία, καὶ ἡ πολλῷ χρόνῳ οἱονεὶ πεφυτιωμένη Νόσος. Διάθεσις δέ ἐστιν, ἡ εἰς ἕξιν ὁδός· ἢ καὶ διὰ τὸ μήπω ταχὺ ἐσχηκέναι τῶν Εὐκινήτων ἐστὶ καὶ τῶν Εὐμεταβλήτων, ὡς ἡ ἐπίκλητος θέρμη καὶ ψύξις, καὶ ἡ ἀβέβαιος ὑγιεία καὶ ἡ νόσος.

Ἕτερον εἶδος Ποιότητος, Δύναμις καὶ Ἀδυναμία. Δύναμιν δέ γε φαμεν, ἢ τὴν κοινὴν ἐπιτηδειότητα, καθ' ἣν πρὸς πάσας τὰς τέχνας δύναμιν ἔχειν πάντες ἄνθρωποι λέγονται φυσικήν· ἀλλὰ τὴν ἰδίως προσοῦσαν εὐφυΐαν ἑκάστῳ τινὶ πρὸς τόδέτι· ἥτις εὐφυΐα καὶ αὐτὴ φυτικῶς προσεῖναι λέγεται· καὶ ἡ κρᾶσις γὰρ φύσις ὀνομάζεται μερική. Κατὰ τὴν τοιαύτην δύναμιν τὴν ἐπὶ μέρους, λέγομέν τινας πυκλικοὺς, ἢ δρομικοὺς, ἢ ὑγιεινοὺς, ἢ νοσώδεις, τῷ τοὺς μὲν, ἔχειν ἀφορμὰς φυσικὰς εἰς τὸ καλῶς ἐξασκῆσαι τὴν Πυκλικήν· τοὺς δὲ πάλιν τὴν Δρομικήν· καὶ τοὺς μὲν, κεκλῆσθαι δύναμιν φυσικήν, εἰς τὸ μὴ πάσχειν ῥᾳδίως ὑπὸ τῶν τυχόντων καὶ παραβλάπτεσθαι· τοὺς δὲ, τῆς τοιαύτης ἐστερῆσθαι δυνάμεως. Οὕτω λέγεται καὶ τὸ Σκληρὸν, καὶ τὸ Μαλακόν· τὸ μὲν, δύναμιν ἔχειν τοῦ μὴ τέμνεσθαι ῥᾳδίως· τὸ δὲ μαλακὸν, πρὸς τοῦτο ἀδυνατεῖν.

Τρίτον εἶδος Ποιότητος, παθητικὴ Ποιότης καὶ Πάθος, ἃ καὶ διαφέρουσιν ἀλλήλων· τῷ τὴν μὲν παθητικὴν ποιότητα συνεζευγμένην εἶναι πάθει τινί· τὸ δὲ πάθος, ὁδὸν εἶναι πρὸς τὴν τοιαύτην ποιότητα· καὶ τὴν μὲν ἐν τῷ γεγονέναι τὸ εἶναι ἔχειν· τὸ δ', ἐν τῷ γίνεσθαι. Ἡ μὲν οὖν παθητικὴ Ποιότης, Ἕξει ἀναλογεῖ· Διαθέσει δέ γε τὸ Πάθος.

Θεωροῦνται δ' ἄμφω, μὴ μόνον ἐν Ἐμψύχοις, ὥσπερ ἡ Ἕξις καὶ ἡ Διάθεσις, ἀλλὰ καὶ ἐν Ἀψύχοις. Ἡ μὲν οὖν ἐν ἀψύχοις παθητικὴ ποιότης ὑπάρχει τριτλῆ. Ἡ γὰρ ἀπὸ πάθους μὲν οὐκ ἐγίνετο, πάθος δ' ἡμῖν ἐμποιεῖ· ὡς ἡ τοῦ Πυρὸς θερμότης. αὕτη γὰρ ἀπό τινος οὐκ ἐγένετο πάθους· ἐπεὶ φυσικῶς καὶ ἀϊδίως ἔνεστι τῷ Πυρὶ· φέρει δ' ἡμῖν πάθος τὴν θέρμανσιν· Ἢ καὶ ἀπὸ πάθους γέγονε, καὶ πάθους αἰτία γίνεται, καθάπερ ἡ τοῦ Ζωμοῦ

ἡδύτης. αὕτη γὰρ καὶ ἀπὸ πάθους τῆς καρυκείας ἐγένετο, καὶ τὴν γεῦσιν ἡδύνει μετεχομένη. Ἡ γίγνεται μὲν ἀπὸ Πάθους· ἐμεταδίδωσι δὲ τῷ πάθους ἡμῖν· ὡς ἔχει τὰ Χρώματα· καὶ γὰρ ἐκ πάθους γεγονότα, τῆς κράσεως. ἐ συγχρωματίζει ἑαυτοῖς καὶ ἡμᾶς. Εἰ δὲ τὸ Λευκὸν λέγεται διακρίνειν καὶ διαχέειν τὴν Ὄψιν, συγκρίνειν δὲ καὶ συνάγειν τὸ Μέλαν· ἀλλ' ἐ ποιῶσι πάθος παρώνυμον· ἐ λευκαίνει τὸ λευκὸν, ἐ μελαίνει τὸ μέλαν· καθὰ τὸ Πῦρ θερμαίνει καὶ τὸ Μέλι γλυκαίνει, τὸ μὲν, θερμὸν ὑπάρχον, τὸ δὲ, γλυκύ. Οὕτω μὲν ἂν ἐν Ἀψύχοις, αἱ παθητικαὶ θεωρῶνται Ποιότητες. Ἐν δὲ τοῖς Ἐμψύχοις, ἢ κατὰ Ψυχὴν ἢ κατὰ Σῶμα γινώσκονται. Κατὰ Σῶμα μὲν, ὡς ἡ Φυσικῶς προσοῦσα Μελανία τοῖς Αἰθίοψι καὶ τοῖς Κέραξι· καὶ αὕτη γὰρ ἐκ ποιᾶς κράσεως γέγονε τῶν Χυμῶν, ὥσπερ καὶ ἡ ἐκ γενετῆς ὠχρότης, καὶ ἐρυθρότης· καθ' ἃς Ὠχρίαι καὶ Ἐρυθρίαι κέκληνται τινες· ἢ καὶ ὅσαι διὰ νόσον μακρὰν, ἢ συνέχειαν καύματος, Ὠχρότητες καὶ Μελανότητες παραμόνιμοι καὶ δυσκίνητοι γίνονται. Παθητικαὶ δὲ κατὰ Ψυχὴν Ποιότητες, ὡς ἡ Μανία καὶ ἡ Ὀργὴ, καὶ ὅσαι ἄλλαι ἐκκάσεις μὴ Φυσικῶς, ἀλλ' ἀπό τινων συμπλωμάτων γεγένηνται, ὑυσαπάλακτοι ὖσαι, ἢ καὶ ὅλως ἀκίνητοι.

Πάθη δὲ λέγονται, ὁπόσα ῥᾳδίως τε διαλύονται καὶ ταχὺ μεταβάλλουσι. Καὶ ὡς μὲν ἐν Ἀψύχοις, ἡ ἐν Ὕδατι ἐπίκλητος Θέρμη, Πάθος ἐστίν. Ὡς δ' ἐν Ἐμψύχοις, κατὰ μὲν Ψυχὴν, ἡ κατά τινα τύχην Ὀργὴ· οἷον εἴπέρ τις ὀργιθείη, διά τι τῶν αὐτῷ δοξάντων ἀτόπων παροξυνθείς· πάλιν γὰρ ταχέως εἰς τὴν προτέραν Φθάνει κατάστασιν· ὅθεν καὶ ὀργίλος ὁ τοιοῦτος καλεῖται, ἀλλ' ὅτι ὠργίσθη λέγεται. Κατὰ Σῶμα δὲ πάθη λέγονται, ἥ,τε διὰ Φόβου Ὠχρίασις, καὶ ἡ διὰ αἰδῶ Ἐρυθρίασις. Ἡ μὲν γὰρ διὰ Φόβου Ὠχρίασις γίνεται, τοῦ Αἵματος ἐπὶ τὴν Καρδίαν, ὡς ἐπὶ τὴν οἰκείαν ἀρχὴν ἀνατρέχοντος, καὶ μηκέτι τῇ ἐπιφανείᾳ διαφαινομένου· ὅπερ συμβαίνει καὶ τοῖς ἄλλως αἵματος κενεωμένοις. Ἡ δὲ διὰ αἰσχύνην Ἐρυθρίασις γίνεται, τοῦ Αἵματος ἀπὸ τῆς Καρδίας ἐπὶ

τὴν

τὴν ἐπιφάνειαν περιόντος, καὶ ὥσπερ ἐπιπροσθοῦντος τῷ ἡγεμονικῷ, καὶ ἐπισκοτοῦντος τῷ ὑπελθόντι κατὰ τὴν διάνοιαν αἰσχρῷ δι' αἰδῶ.

Φασὶ γοῦν ὅτι καὶ Κιττιεῦσιν εἴπερ αἱ τοιαῦται γένοιντο συνδρομαὶ, δι' αἰτίας ὁποίας δήτινας, τοιαῦτα Φυσικὰ γίνεσθαι χρώματα. Καί τις Γυνὴ λέγεται τῷ καιρῷ τῆς συλλήψεως Αἰθιοπα Φανταθεῖσα, [καὶ] μήτ' αἰθίοψ οὖσα, μήτ' αἰθίοπι συγγινομένη, τεκεῖν αἰθίοπα. Τοίνυν ἡ διὰ Φόβον ὠχρίασις, καὶ ἡ δι' αἰδῶ ἐρυθρίασις, Πάθη λέγονται διὰ τὸ εὐκίνητόν τε καὶ εὐαπόβλητον· διὸ εὖδε ἐξαίτων παρωνύμως Ὠχρίας ἢ Ἐρυθρίας καλοῦσι τοὺς πάσχοντας.

Τέταρτον εἶδος ποιότητος, Σχῆμα, καὶ ἡ περὶ ἕκαστον ἐνυπάρχουσα Μορφή. Ἔτι δὲ πρὸς τούτοις, Εὐθύτης καὶ Καμπυλότης, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια· οἷα τὰ Κωνοειδῆ καὶ Ἑλικοειδῆ καὶ Φακοειδῆ· ταῦτα γὰρ πάντα τῷ τετάρτῳ τῆς ποιότητος εἴδει συνάγονται. Σχῆμα δὲ καὶ Μορφὴ διαλλάττουσι. Καὶ σχῆμα μέν ἐστι, τὸ ὑπό τινος ἢ τινων ὅρων περιεχόμενον· λεπτότερον δὲ τοῦτο, κατὰ τὴν ποιὰν τῆς ἐπιφανείας ἀποπεράτωσιν. Ἡ δὲ μορφή, διχῶς λέγεται. Μορφὴ γάρ ἐστι καὶ τὸ εἰδικώτατον Εἶδος, περὶ ὃ νῦν ὁ λόγος ἐστίν. Μορφὴ λέγεται καὶ τὸ περὶ τὴν ἐπιφάνειαν ἐπιφαινόμενον ποιὸν τύπωμα, τουτέστιν, ἡ Ἰδέα καὶ ὁ Χαρακτήρ· καθὸ καλά τινα καὶ εὔμορφα λέγομεν, ἢ δυσειδῆ καὶ δύσμορφα· περὶ τούτου νῦν ὁ λόγος. Ἐπὶ μὲν οὖν τῶν Φυσικῶν τάττουσι τὸ σχῆμα καὶ τὴν μορφήν· τὸ σχῆμα δὲ μόνον ἐπὶ τῶν Μαθηματικῶν, τριγώνου, τετραγώνου, καὶ τῶν λοιπῶν. Εὐθύτης δὲ λέγεται ἡ ὀρθότης, καὶ Καμπυλότης ἡ στρεβλότης· ἀφ' ὧν εὐθεῖα λέγεται καὶ καμπύλη Γραμμή. Τὸ τραχὺ καὶ τὸ λεῖον Φασί τινες Ποιότητας εἶναι· Θέσεις δὲ μᾶλλον δοκοῦσιν, οὐχὶ ποιότητες. Λεῖον μὲν γάρ ἐστιν, ὧν τὰ μόρια ἐπ' εὐθείας ἐπίσης κεῖται· ὡς ἐπὶ τῶν ἀποτεταμένων Μαρμάρων. Τραχὺ δὲ, ὧν μὴ ἐπίσης κεῖται, ἀλλὰ τὰ μὲν ὑπερέχει, τὰ δ' ἐλλείπει· ὡς ἐπὶ τοῦ Πρίονος. Τὸ Μανὸν δὲ καὶ τὸ Πυκνὸν, ἐπὶ μὲν τῶν Στοιχείων θεωρέμενα, Ποιότητές

τητές εἰσιν ὑσιώδεις καὶ Φυσικαί· τοῦ γὰρ Ἀέρος καὶ τοῦ Πυρὸς ἡ μανότης, ὅλη δι' ὅλων αὐτῶν διαπεχώρηκεν ὑσιωδῶς τε καὶ Φυσικῶς· ὥσπερ καὶ ἡ πυκνότης τοῦ Ὕδατος καὶ τῆς Γῆς· ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων σωμάτων Θέσεις ὑπάρχουσι τὸ μανόν τε καὶ τὸ πυκνόν. Καὶ Πυκνὸν μέν ἐστιν, ὧν τὰ μόρια σύνεγγυς κεῖται μὴ δυναμένου παρεμπίπτειν μεταξὺ τούτων ἑτέρου σώματος· ὡς ἔχει Χαλκός τε καὶ Σίδηρος. Μανὸν δὲ, τὸ οἷον μὴ ἓν ὄν, ἀλλ' ἔχον ἀπ' ἀλλήλων διεστηκότα τὰ μόρια, καὶ πρὸς ὑποδοχὴν ἑτέρου σώματος ἐπιτήδεια· καθάπερ ἔχει Σπόγγος καὶ Κίσηρις. Περὶ μὲν ἓν ποιοτήτων τοσαῦτα εἰρήθω.

Ποιὰ δὲ ἐστι, τὰ ἀπὸ τῶν Ποιοτήτων παρωνύμως λεγόμενα, ἢ ὁπωσοῦν ἄλλως ἀπ' αὐτῶν. Τετραχῶς λαμβάνονται τὰ ποιά· Ἢ παρωνύμως· καὶ τοῦθ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον· ὡς ἀπὸ τῆς Λευκότητος, τὸ λευκὸν σῶμα, καὶ ἀπὸ τῆς Γλυκύτητος, τὸ γλυκύ· Ἢ ὁμωνύμως, ὡς τὸ Τρίγωνον, τὸ Τετράγωνον, καὶ τὰ τοιαῦτα, καὶ ἡ μουσικὴ Γυνὴ, καὶ ἡ γραμματικὴ. καὶ γὰρ ἐπὶ τούτων ταῖς Ποιότησι ταυτωνυμοῦνται καὶ τὰ Ποιά· Ἢ ἑτερωνύμως, ὡς ὁ τῆς Ἀρετῆς μετέχων, Σπουδαῖος λέγεται· Ἢ ἀκατονομάστως, ὡς ἐπὶ τοῦ δευτέρου τῆς Ποιότητος εἴδους ἔχει ποτὲ, τοῦ κατὰ δύναμιν καὶ ἀδυναμίαν φημί· ἐπὶ τούτου γὰρ τοῦ εἴδους, ἐνίοτε μὲν μόνον τὸ Ποιὸν ὀνόματος ἔτυχεν· ὡς λέγομεν πυκλικὸν, τὸν ἐπιτηδείως πρὸς πυκλικὴν διακείμενον, καὶ γενέσθαι πύκλην δυνάμενον· ἡ δὲ δύναμις, ἤγουν ἡ ἐπιτηδειότης, ἀνώνυμος ἔμεινε· τὸ γὰρ ὄνομα κατ' ἐνέργειαν ἔχει ἡ πυκλική, καὶ ἡ κατὰ δύναμιν. Ἐνίοτε δὲ καὶ τὸ Ποιὸν καὶ ἡ Ποιότης, ἀκατονόμαστα μεμενήκασιν· ὥσπερ ὁ πρὸς γραμματικὴν εὐφυῶς ἔχων, καὶ ἡ πρὸς αὐτὴν τὴν γραμματικὴν ἐπιτηδειότης· καὶ τῇ γραμματικῇ γὰρ τέχνῃ τὸ ὄνομα, πρὸς τῆς ἐνεργείας κεκληροδότηται.

Πρόσεστι τῷ Ποιῷ καὶ μάλιστα συγγενῶς τὸ Ἐναντίωσιν ἐπιδέχεσθαι. Καὶ ταῖς ἄλλαις γὰρ κατηγορίαις, τὰ ναντία κατὰ τὸ ἐν ἑκάστῃ ποιὸν ἐγγίνεσθαι δοκεῖ. Πλὴν οὐδὲ τῷ ποιῷ παντὶ τὸ ναντίον ἀκολουθεῖ· τοῖς Σχήμασι γὰρ, τοῖς εὐθυγράμμοις καὶ κυκλικοῖς, ἐναντίον οὐδέν.

Ἀλλ'

Ἀλλ' οὐδὲ τῷ ἐρυθρῷ καὶ φαιῷ, καὶ ξανθῷ, καὶ τοῖς ἄλλοις τῶν Χρωμάτων μέσοις, ἐναντιότης τις ἀντιτάττεται. Εἰ γὰρ τὰ πλεῖσον ἀλλήλων διεστηκότα ἐναντία εἰσὶ, τοῖς μέσοις εἰκότως μὴ πλεῖσον τῶν ἄκρων διεστηκόσιν, ἐναντίον οὐδὲν ἀντισήσεται. Πῶς δὲ καὶ πλείω ἐναντία ἔσοιντο τῷ ἑνί;

Καὶ τὸ Μᾶλλον δὲ καὶ Ἧττον πρόσεστι τῷ Ποιῷ. Ἔνθα γὰρ Ἐναντίωσις, ἐκεῖ καὶ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ὡς ἐπίπαν εὑρίσκεται. Καὶ ὅπερ ἐν πᾶσι θεωρεῖτο τοῖς ἐναντίοις τὸ ἔμμεσον, ἐξ ἀνάγκης καὶ τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον θεωρηθήσεται. εἰσὶ γάρ πως ἀπειράκις Ἐναντίωσις ἄμεσοι, ὡς ἡ τὸ ἁπλῶς ἀρτίῳ καὶ περιττῷ, τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἐκεῖθεν ἄπεσιν.

Ἴδιον δὲ μάλιστα τῷ Ποιῷ, τὸ ὅμοιον ἢ ἀνόμοιον. Ὁμοιότης δέ ἐστιν ἡ τῷ αὐτῷ εἴδει ἐπεισοδιώδης μέθεξις· ὅθεν ὁμοίως Χρόα τὰς ἔχοντας τὸ αὐτὸ χρῶμα φαμὲν· ὁμοίως τε Χαρακτῆρι, τὰς τὴν αὐτὴν κεκλημένης Ἰδέαν. Ὥσπερ τῷ Ποιῷ, τὸ Ὅμοιον ἢ Ἀνόμοιον· οὕτω καὶ τῷ Ποσῷ, τὸ Ἴσον ἢ Ἄνισον· καὶ Σῶμα γὰρ ἴσον σώματί ἐστιν, ἢ μὴν ἄνισον· καὶ Ἀριθμὸς Ἀριθμῷ ἴσος ἢ ἄνισος, καὶ τόπος τόπῳ, καὶ Χρόνος χρόνῳ, καὶ Λόγος λόγῳ, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁσαύτως τῶν κυρίως καὶ μὴ κατὰ συμβεβηκὸς λεγομένων Ποσῶν. Ἡ γὰρ πρᾶξις τῇ πράξει, οὐκ ἂν λέγοιτο ἴση ἢ ἄνισος· ἀλλ' ὁμοία μᾶλλον ἢ ἀνομοία, καὶ λευκῷ λευκὸν ὅμοιον ἢ ἀνόμοιον.

Λέγουσι δὲ τὴν Ποσότητα καὶ τὰς ἄλλας Κατηγορίας, πλὴν τῆς οὐσίας, διαιρεῖσθαι εἰς τὰ ἐξ αὐτῶν, ὡς τὸ ΛΦ ἑνὸς καὶ πρὸς ἕν, διὰ τὸ μηδὲ κυρίως εἶναι Γένη· τὰ γὰρ ἔχοντα τάξιν, τί Πρῶτον καὶ τί Δεύτερον ἐν τοῖς ἀπ' αὐτῶν, τὸ τῷ γένει γνήσιον οὐ διασῴζουσιν.

Ἡ Ποιότης διαιρεῖται
- Εἰς Ἕξιν, ὡς Ἐπιστήμη καὶ Ἀρετή· καὶ Διάθεσιν, ὡς Ψύξις καὶ Θέρμανσις.
- Δύναμιν, ὡς Ὑγιεινὸν καὶ Σκληρόν· καὶ Ἀδυναμίαν, ὡς Νοσῶδες καὶ Μαλακόν.
- Πάθος, ὡς Ὠχρίασις ἢ Ἐρυθρίασις· καὶ παθητικὴν Ποιότητα, ὡς Γλυκύτης καὶ Πικρότης.
- Σχῆμα, ὡς Τρίγωνον, Τετράγωνον· καὶ Μορφὴν, ὡς Εὐειδὴς καὶ Δυσειδής.

Τὰ Ποιὰ λαμβάνεται
- *Ἡ Παρωνύμως, ὡς ἀπὸ τῆς Γραμματικῆς γραμματικός.
- *Ἡ Ὁμανύμως, ὡς τὸ Τρίγωνον, καὶ ἡ μαιευτικὴ Γυνή.
- *Ἡ ἑτερωνύμως, ὡς ἐκ τῆς Ἀρετῆς ὁ Σπουδαῖος.
- *Ἡ ἀκατονομάστως, ὡς ἐπὶ τῷ δευτέρῳ τῆς ποιότητος εἴδει.

Πρόσεσι δὲ τῷ Ποιῷ
- Τὸ Ἐναντίωσιν ἐπιδέχεσθαι.
- Τὸ Μᾶλλον καὶ Ἧττον, καὶ τὸ Ὅμοιον καὶ ἀνόμοιον.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ'.

### Περὶ τῶν Πρός τι.

Πρός τί εἰσιν, ὅσα αὐτὰ ἅπερ ἐστὶν ἑτέρων εἶναι λέγεται, ἢ ὁπωσοῦν ἄλλως πρὸς ἕτερον· ἐν γὰρ τῷ Σχέσεις εἶναι, τὰ πρός τι τὴν ὕπαρξιν ἔχουσι· διὸ καὶ καθ' ἑτέραν ὑπογραφὴν, Πρός τί ἐστιν, οἷς τὸ εἶναι ταυτόν ἐστι, τῷ πρός τί πως ἔχειν. Ὅταν μὲν ἓν θεωρῆταί τι Καθ' αὐτὸ, πρός τι οὐκ ἔστιν· ἡνίκα δὲ Σχέσιν πρὸς ἕτερον ἔχῃ, τότε δὴ πρός τί ἐστιν· οἷον, ὁ Σωκράτης, καθὸ μὲν ἄνθρωπος, ἢ Φιλόσοφος, ἤτι τοιοῦτον, καθ' αὐτὸ λέγεται· καὶ οὐ πρὸς ἕτερον ἀναφέρεται· καθὸ δὲ Πατὴρ, Ἡ Διδάσκαλος, κατὰ τοῦτο πρὸς ἕτερον ἀναφέρεται, καὶ ἅπερ ἐστὶν αὐτὸς, ἑτέρων εἶναι λέγεται· Πατὴρ γὰρ ὢν, Υἱοῦ λέγεται Πατὴρ· καὶ Διδάσκαλος ὢν, Μαθητοῦ Διδάσκαλος λέγεται. Ἐπεὶ δὲ πολυχιδὴς ἡ πρὸς ἕτερον τῶν πρός τι ἀναφορὰ, καὶ ἃ λέγεται πάντα ἑτέρων, διατοῦτο πρόσκειται τὸ, ἢ ὁπωσοῦν ἄλλως πρὸς ἕτερον. Τὰ μὲν γὰρ τῶν πρός τι πρὸς γενικὴν φέρεται πῶσιν· ὡς Υἱὸς καὶ Πατὴρ, Μαθητὴς καὶ Διδάσκαλος· Τὰ δὲ πρὸς δοτικὴν, ὡς τὸ Ἴσον καὶ Ὅμοιον·

Ὅμοιον· τὸ γὰρ ἴσον ἴσῳ ἴσον, καὶ τὸ ὅμοιον ὁμοίῳ ὅμοιον· Τὰ δὲ πρὸς γενικὴν ὁμῶ καὶ δοτικήν· ὡς τὸ ὑπερέχον τῷ ὑπερεχομένῳ ὑπερέχει, καὶ τὸ ὑπερεχόμενον ὑπερέχοντι ὑπερέχεται· καὶ πάλιν τὸ ὑπερέχον ὑπεροχῇ ὑπερέχει· οἷον ὁ δέκα τῷ ἓξ ὑπερέχει τῷ τέσσαρα. Τινὰ δὲ καὶ μετὰ προθέσεως λέγεται· ὡς τὸ μέγα πρὸς μικρὸν μέγα, καὶ τὸ μικρὸν πρὸς μέγα μικρόν. Τινὰ δὲ καὶ μετά τινος περὶ τὴν λέξιν ὑπαλλαγῆς· ὡς τὸ τέμνον τεμνόμενον τέμνει, καὶ τὸ τεμνόμενον ὑπὸ τέμνοντος τέμνεται. Ἐπεὶ δὲ ἔτω τὰ Πρός τι πολυειδῶς χηματίζεται, διὰ τοῦτο προσκειται τῇ τούτων ὑπογραφῇ, τὸ, ἢ ὁπωσοῦν ἄλλως πρὸς ἕτερον.

Πρόσεσί τισι τῶν Πρός τι, καὶ Ἐναντιότης, καὶ τὸ Μᾶλλον καὶ τὸ Ἧττον· πλὴν ἀ κατὰ τὸν λόγον τῶν πρός τι· ἀλλ' ἐπεὶ χωρὶς ἑτέρας κατηγορίας οὐδ' ἐπινοηθῆναι δύναται τὰ πρός τι καθ' ἑαυτά, (ταῖς ἄλλαις γὰρ κατηγορίαις ἀεὶ συνυφίσαται·) διὰ τοῦθ' ὅταν μὲν ἐπὶ κατηγορίας ληφθείη ἐχούσης ἐναντίωσιν, ἔξει καὶ αὐτὰ ἐναντίωσιν· ὅταν δ' ἐπὶ κατηγορίας μὴ ἐχούσης ἐναντίωσιν, οὐδ' αὐτὰ ἕξει τινὰ ἐναντίωσιν. Ἐν ᾗ δὲ κατηγορίᾳ ἡ Ἐναντίωσις, ἐν ἐκείνῃ καὶ τὸ Μᾶλλον καὶ τὸ Ἧττόν ἐστιν, εἴπερ ἡ ἐναντίωσις ἔχει τὸ ἔμμεσον, ὡς προείρηται. Τῇ γοῦν ἐπὶ μέρους Ἐπιστήμῃ, δηλονότι τῇ ἐν ἀνθρώπῳ τῷ δέ τινι, ἐναντίον ἐστὶν ἡ Ἄγνοια· καὶ Μᾶλλον ἐπιστήμη λέγοιτ' ἂν αὕτη καὶ Ἧττον ἐπιστήμη, καθάπερ καὶ τῇ ἐνεργουμένῃ παράτινων Ἀρετῇ, ἐναντίον ἐστὶν ἡ Κακία· καὶ Μᾶλλον ἀρετὴ λέγοιτ' ἂν αὕτη καὶ Ἧττον ἀρετή. Τῇ καθόλου δ' Ἐπιστήμῃ ἐναντίον μὲν καὶ ταύτῃ κατὰ τὸν καθόλου λόγον ἡ Ἄγνοια· τὸ μᾶλλον δὲ καὶ ἧττον οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῇ· οὐδὲ γὰρ τῆς καθόλου Ἐπιστήμης μᾶλλον γένοιτ' ἂν ἐπιστήμη· τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῆς καθόλου Ἀρετῆς· ἀτελῶν γὰρ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον, ἀλλ' οὐ τελείων καὶ ἀκρετήτων. Ἀλλ' οὐδὲ τὸ Ἴσον ἐπιδεκτικόν ἐστι τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον· ὥρισται γὰρ τὸ ἴσον· τὸ δὲ μᾶλλον καὶ ἧττον, κατὰ τὸ ἀόριστον τῆς ὕλης ὑφέστηκε. Τὸ δ' Ἄνισον καὶ τὸ Ἀνόμοιον, καὶ τὸ Ὅμοιον ἐπιδεκτικὰ τοῦ Μᾶλλον καὶ Ἧττον

πέφυκεν

πέφυκεν εἶναι· ἑτέρου γὰρ ἕτερον, Μᾶλλον καὶ Ἧττον ὅμοιον καὶ ἀνόμοιον καὶ ἄνισόν ἐστι καὶ λέγεται. Οὐ διδόασι δ' αὐτοῖς Ἐναντίωσιν, ἵνα μή, ἐπεὶ τὸ αὐτὸ πρὸς ἄλλο καὶ ἄλλο λαμβανόμενον, εὑρίσκεται ἴσον καὶ ἄνισον, ὅμοιόν τε καὶ ἀνόμοιον, διὰ τοῦτο καὶ τἀναντία ὁμοῦ ἐπιδέχηται τὸ αὐτό. Εἰ δὲ τὸ Ἄνισον ἴδιον ὂν τοῦ ποσοῦ, τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἔφαμεν ἐπιδέχεσθαι, διαπορεῖσθαι ἐχρῆ· τὸ μὲν γὰρ Ποσὸν, ἢ ποσὸν, οὐκ ἐπιδέχεται τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον· τὸ δὲ συμβεβηκὸς τῷ Ποσῷ, τὸ Μᾶλλον ἐπιδέξαιτο καὶ τὸ Ἧττον ὁ καθὸ Ποσὸν, ἀλλὰ καθὸ Ποιόν. Πάλιν εἰ τῶν πρός τι εὑρίσκονται ἀρετὴ καὶ ἐπιστήμη ποιότητες ὄσαι, δέον ἀναλογίζεσθαι, ὡς τὸ αὐτὸ κατ' ἄλλον καὶ ἄλλον λόγον, ὑπ' ἄλλην καὶ ἄλλην τάττεσθαι κατηγορίαν οὐκ ἀπεικός. Ἐπιστήμη τοίνυν καὶ Ἀρετὴ ὡς μὲν ποιὰς παρεχόμεναι, Ποιότητές εἰσιν· ὅτι δὲ πρὸς ἕτερον χέσιν ἐμφαίνουσι, τοῖς Πρός τι συνάγονται· καὶ γὰρ Ἐπιστήμη, ἐπιστητοῦ ἐπιστήμη· καὶ Ἀρετὴ, ἀνδραγαθίας ἀρετή.

Πάντα δὲ τὰ Πρός τι πρὸς ἀντιστρέφοντα λέγεται, ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἀρχόμενα πράγματος, καὶ εἰς τὸ αὐτὸ καταλήγοντα, κἂν ἐνίοτε τῇ προφορᾷ τῆς λέξεως διαλλάττωσιν· ὡς ὁ Φίλος, Φίλῳ Φίλος, καὶ τὸ δῶρον, παρὰ τοῦ δωρουμένου δωρεῖται. Χρὴ δὲ πρὸς ὃ λέγεται κατὰ Φύσιν τὸ πρᾶγμα, πρὸς τοῦτο ποιεῖσθαι καὶ τὴν ἀπόδοσιν, κἂν μὴ εἰη ὄνομα κείμενον, ἀπὸ τοῦ πρώτου παρονομάζειν τὸ δεύτερον. Ἰδοὺ γὰρ [ὁ] Ὄρνις ἔχει πτερὸν, ἀλλ' οὐχ ἡ ὄρνις ἔχει πτερὸν, ἀλλ' ἢ πτερωτόν. Τῶν γὰρ Πτερωτῶν, τὰ μέν ἐστιν Ὑμενόπτερα, ὡς αἱ Μέλισσαι· τὰ δὲ Κυλεόπτερα, ὡς οἱ Κάνθαροι· τὰ δὲ Σαρκόπτερα, ὡς αἱ Νυκτερίδες· τὰ δὲ Σχιζόπτερα, ὡς οἱ Ὄρνιθες. Οὐ πᾶν τοίνυν τὸ ἔχον πτερὸν, ἤδη καὶ ὄρνις ἐστὶν, ἀλλὰ πτερωτόν. Οὕτω γὰρ ἀποδοτέον· τὸ Πτερὸν, πτερωτοῦ πτερὸν· καὶ τὸ Πτερωτὸν, πτερῷ πτερωτόν. Πάλιν ἐπείπερ ὁ πάντα τὰ Πλοῖα Πηδάλιον ἔχει (τὰ γὰρ Ἀκάτια Κώπαις ἐρέτλονται, ἅμα δὲ καὶ ἰθύνονται.) τὸ πηδάλιον οὐκ ἀποδοτέον πρὸς τὸ πλοῖον, ἀλλὰ πρὸς τὸ πηδαλιωτόν· ἵνα γένηται

καλῶς

καλῶς ἡ ἀντιστροφή· τὸ γὰρ Πηδάλιον, πηδαλιωτῷ πηδαλίου· καὶ τὸ Πηδαλιωτὸν, πηδαλίῳ πηδαλιωτόν. Δῆλον δὲ ἐκ τούτων ὅτι μὴ γινομένης οἰκείως τῆς ἀποδόσεως, ἐδὲ ἐπὶ τῶν ὁμολογεμένως λεγομένων πρὸς ἀντιστρέφοντα, καὶ ἐχόντων ὀνόματα κείμενα, γένοιτ' ἂν ἡ ἀντιστροφή. Ἂν γὰρ τὸν Δῶλον, ἄνθρωπε δῶλον εἴποι τις, καὶ ὁ Δεσπότης, ποιῆσαι ἀντιστροφὴν ἐκ ἂν δύναιτο. Ἀληθὲς μὲν γὰρ καὶ τὸ, τὸν δῶλον, ἄνθρωπε εἶναι δῶλον, ἀλλ' οὐχ ἧ ἄνθρωπος ἔχει τις δῶλον, ἀλλ' ἧ δεσπότης· ἢ γὰρ ἂν δῶλος εἶχον ἅπαντες ἄνθρωποι. Εἰ δὲ τὸ Πηδάλιον καὶ τὸ Πλευρὸν, οὐσίαι ὄντα, πρός τι λαμβάνονται· οὐ καθ' ὃ οὐσίαι γίνονται πρός τι, ἀλλὰ καθ' ὃ σχέσιν ἔχει πρὸς ἄλληλα. Καὶ τὸ Μέρος γὰρ σχέσιν ἔχον πρὸς τὸ Ὅλον, μέρος ὅλου λέγεται· καὶ τὸ ὅλον, ἐν μέρεσιν ὅλον. Καὶ τὰ γένη τῶν Οὐσιῶν καὶ τὰ εἴδη, κατὰ τὸν τῆς σχέσεως λέγεται λόγον Πρός τι. Τὸ γὰρ Γένος, Εἴδους γένος, καὶ τὸ Εἶδος, Γένους εἶδος.

Ἔτι τὰ Πρός τι, ἅμα τῇ Φύσει ἐστίν· ὅθεν καὶ συναναιροῦσι καὶ συνεισφέρονται· Υἱὸς γὰρ μὴ ὄντος, οὐκ ἔστι Πατήρ· ὄντος δὲ Υἱοῦ, ἔστι δὴ καὶ Πατήρ· καὶ πάλιν Πατρὸς μὲν ὄντος, καὶ Υἱὸς ἔστι· μὴ ὄντος δὲ Πατρὸς, οὐκ ἔστι Υἱός· εἰ γὰρ λέγομεν Υἱὸν τοῦ τετελευτηκότος, κατ' ἀναφορὰν τὴν, ὅτ' ἔζη τοῦτό φαμεν· ἢ καὶ ὅτι θανὼν οὐκ ἀπώλετο· ὥστε τὰ Πρός τι, καὶ συναναιροῦσι καὶ συνυπάρχουσι. Τὸ Συνυπάρχειν δὲ καὶ Συναναιρεῖν ἐπὶ τῶν Πρός τι, κατὰ σχέσιν ἐκληπτέον, οὐ κατ' οὐσίαν· ἐν ᾧ γάρ ἐστι τοῖς πρός τι τὸ ὑπάρχειν, ἐν τούτῳ καὶ τὸ συνυπάρχειν, καὶ τὸ συναναιρεῖν. Πάλιν Ἐπιστήμης ὕσης, ἔστιν Ἐπιστητόν· καὶ Αἰσθήσεως, Αἰσθητόν· Ἐπιστήμης δὲ μὴ ὕσης καὶ Αἰσθήσεως, ἀνῄρηται καὶ τὸ Ἐπιστητὸν καὶ τὸ Αἰσθητόν· καὶ ἀνάπαλιν. Εἰ δὲ καὶ προγενέστερα τὰ ἐπιστητὰ καὶ τὰ αἰσθητὰ, τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς αἰσθήσεως, ἀλλ' οὐ καθ' ὃ ἐπιστητὰ καὶ αἰσθητά· ὥσπερ οὐδ' ὁ Πατὴρ, ἢ πατὴρ, πρεσβύτερός ἐστι τοῦ Υἱοῦ, κἂν τῷ χρόνῳ πρότερος εἴη· πρὸ τοῦ γεννῆσαι γὰρ υἱὸν, οὐκ ἦν πατήρ· ὅτε δὲ γεγέννηκεν υἱὸν, τότε ἤρξατο τοῦ εἶναι πατήρ· ὅτως ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν ἐπιστητῶν τε καὶ αἰσθητῶν.

Ἔτι τὰ Πρός τι, Ἢ ἐν τοῖς Αὐθεδράσοις, ἤτοι ταῖς Οὐσίαις, ἔχει τὴν σχέσιν, Ἢ ἐκ ἐν τοῖς Αὐθεδράσοις, ἅπερ ἐστὶ τὰ Συμβεβηκότα. Εἰ μὲν ἔν ἐν τοῖς αὐθεδράσοις, Ἢ Φυσικὴν ἔχει τὴν σχέσιν, ὡς Πατὴρ καὶ Υἱός· Ἢ ἐ Φυσικήν. Εἰδ' ἐ Φυσικὴν, Ἢ τυχικὴν, ὡς Δᾶλος καὶ Δεσπότης· Ἢ τεχνικὴν, ὡς Μαθητὴς καὶ Διδάσκαλος· Ἢ προαιρετικὴν, ὡς Φίλος καὶ Φίλος. Εἰδ' ἐκ ἐν τοῖς αὐθεδράσοις, Ἢ Φυσικὴν, ὡς Διπλάσιον καὶ Ἥμισυ· Ἢ ἐ Φυσικὴν, ὡς Μέγα καὶ Μικρόν· τοῦτο γὰρ τύχης μᾶλλον ἢ Φύσεως. Τέχνη δὲ καὶ Προαίρεσις ἐν τοῖς ἐκ αὐθεδράσοις χώραν ἐκ ἔχουσιν, εἰ μήτι πᾳ φανείη πρὸς ἄλλο τὴν ἀναφορὰν ἔχον αὐθέδρασον, καὶ κατὰ συμβεβηκὸς ἴσως λεγόμενον. Ἀλλ' ἐν τοῖς εἰρημένοις μὲν, ἅπαντα τὰ πρός τι συνάγεται.

Πλατύτερον δέ τινες καὶ σαφέστερον, εἰς εἴδη δέκα διαιρεῖσι τὰ Πρός τι· Ταυτότητα, Ἀνισότητα, Γένεσιν, Μέθεξιν, Ὕφεσιν, Πεῖσιν, Κρίσιν, Θέσιν, Ἀσυμμετρίαν, καὶ τὴν πρὸς τὸ γένος Ἀναφοράν. Ταυτότης μὲν ἔν ἐστιν, ὅταν πρὸς συνώνυμον ἡ κρίσις γένηται· ὡς ὁ Φίλος, Φίλῳ Φίλος· καὶ ὁ Ἐχθρὸς, ἐχθρῷ ἐχθρὸς· καὶ τὸ Ἴσον, ἴσῳ ἴσον· καὶ τὸ Ὅμοιον, ὁμοίῳ ὅμοιον. Ἀνισότης, ὡς τὸ Μεῖζον, τὸ Διπλάσιον, τὸ Πολλαπλάσιον. Γένεσις, ὡς Πατὴρ, Υἱός. Μέθεξις, ὡς τὸ Μετέχον καὶ Μετεχόμενον. Ὕφεσις, ὡς Δᾶλος καὶ Μαθητής. Πεῖσις, ὡς Τυπτόμενος, Καιόμενος. Κρίσις, ὡς Μέτρον, Αἴσθησις, Ἐπιστήμη· κρίνει γὰρ καὶ ἡ ἐπιστήμη τὸ ἐπιστητὸν, καὶ ἡ αἴσθησις τὸ αἰσθητὸν, καὶ πᾶσα γνῶσις τὸ γνωστὸν, καὶ τὸ μέτρον τὸ μετρητὸν· καὶ τὰ ὅμοια τούτοις ὡς κρίνοντά ἐστι πρὸς κρινόμενα. Θέσις, ὡς Δεξιὸν, Ἀριστερὸν, Καθέδρα, Στάσις, Ἀνάκλισις· ταῦτα πάντα πρὸς ἀντιστρέφοντα λέγεται. Ἀσυμμετρία, ἤτοι ἀδυναμία οἷον τὸ ἀδύνατον ὑφ' ἡμῶν ὁρᾶσθαι, τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἀδυνατοῦμεν ὁρᾶν, ὡς τὴν ἄναντον σφαῖραν, τὸ ἐν βυθῷ ὄρυγμα, τὸν ἀέρα ὡς ἀχρωματιστον. Ἢ πρὸς τὸ γένος ἀναφορά· ὡς ὅταν ἡ Γεωμετρία λέγοιτο πρός τι, κατὰ τὴν πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἀναφοράν· Ἐπιστήμη γὰρ ἐπιστητοῦ ἐπιστήμη, καὶ τὸ ἐπιστητὸν Ἐπιστήμης ἐπιστητόν.

Τῶν

Τῶν Πρός τι Φερόμενα
- Τὰ μὲν πρὸς Γενικὴν, ὡς Πατὴρ Τἱὸς Πατήρ.
- Τὰ δὲ πρὸς Δοτικὴν, ὡς τὸ Ἴσον Ἰσῳ Ἴσον.
- Τὰ δὲ πρὸς Γενικὴν ὁμοῦ καὶ Δοτικὴν, ὡς τὸ Ὑπερέχον ὑπερεχομένῳ ὑπερέχει, καὶ τὸ Ὑπερεχόμενον ὑπερέχοντι ὑπερέχεται.
- Τὰ δὲ μετὰ Προθέσεως, ὡς τὸ Μέγα πρὸς Μικρὸν Μέγα.
- Τὰ δὲ καὶ Μετά τινος περὶ τὴν λέξιν ὑπαλλαγῆς, ὡς ὁ Τέμνων τεμνόμενον τέμνει, καὶ τὸ Τεμνόμενον ὑπὸ τέμνοντος τέμνεται.

Τὰ Πρός τι ἔχει Σχέσιν,
- Ἡ ἐν τοῖς Αὐθεδράστοις, ἤτοι ταῖς Οὐσίαις· ἃ ἕξιν ἔχει,
  - Φυσικὴν, ὡς Πατὴρ καὶ Τἱός.
  - Τυχικὴν, ὡς Δοῦλος καὶ Δεσπότης.
  - Τεχνικὴν, ὡς Μαθητὴς καὶ Διδάσκαλος.
  - Προαιρετικὴν, ὡς Φίλος καὶ Φίλος.
- Ἡ ἐκ ἐν τοῖς Αὐθεδράστοις, ἤτοι Συμβιβηκόσιν· ἃ ἕξιν ἔχει.
  - Φυσικὴν, ὡς Διπλάσιον καὶ Ἥμισυ.
  - Τυχικὴν, ὡς Μέγα καὶ Μικρόν.

Ἔτι τῶν Πρός τι
- Ταυτότης.
- Ἀνισότης.
- Γένεσις.
- Μίθεξις.
- Ὕφεσις.
- Πᾶσις.
- Κρίσις.
- Θέσις.
- Ἀσυμμετρία.
- Καὶ πρὸς τὸ γένος Ἀναφορά.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ. ΚΔ'.

### Περὶ τὸ Ποιεῖν, καὶ Πάσχειν, καὶ Ἔχειν.

Ποιεῖν ἐστι τὸ δρᾶν περί τι· Πάσχειν δὲ, τὸ ὑφ' ἑτέρου ἀλλοιοῦσθαι. Τὸ μὲν οὖν Ποιεῖν, ἐν ἑαυτῷ τὴν αἰτίαν ἔχει· τὸ δὲ Πάσχειν, ἐν ἑαυτῷ τε καὶ ἐν ἄλλῳ· ἐν ἑαυτῷ μὲν, τῷ πεφυκέναι ἀλλοιοῦσθαι· ἐν ἄλλῳ δὲ, τῷ ὑπό τινος ἀλλοιοῦσθαι. Δεῖ δὲ

μὴ ἀφορῶντας εἰς μόνον τὸ χῆμα τῆς λέξεως, ὅτω κρίνειν, τί ἐστι ποιεῖν καὶ τί ἐστι πάσχειν, ἀλλ' εἰς αὐτὰ τὰ πράγματα μᾶλλον. Τινὰ μὲν γὰρ καὶ τῷ πράγματι, καὶ τῷ χηματισμῷ τῆς λέξεως ἔχουσι τὸ ποιεῖν, ὡς τὸ Ἰατρεύειν. Τινὰ δὲ, τὰ μὲν τῆς λέξεως χήματι, ποιητικά ἐστιν ἐνεργητικῶς προφερόμενα· τῷ πράγματι δὲ, παθητικά· τοιῦτόν ἐστι τὸ Λοιμοκτονεῖν, καὶ αὐτὸ τὸ Πάσχειν πάθος δηλοῦντα, κἂν ἐνέργειαν τῇ προφορᾷ σχηματίζωνται. Τινὰ δὲ παθητικῶς προαγόμενα, παρισῶσιν ἐνέργειαν· οἷον τὸ ἔρχεσθαι καὶ [τὸ] ἀγωνίζεσθαι.

Διαιρεῖται δὲ τὸ Ποιεῖν, εἴς τε τὸ Θεωρεῖν, καὶ εἰς τὸ ὁμώνυμον τῷ γένει Ποιεῖν, καὶ εἰς τὸ Πράττειν. Τὸ μὲν οὖν Θεωρεῖν, Ἡ περὶ τὴν τῶν νοητῶν καὶ ἀμερίστων οὐσιῶν ἐπίσκεψιν, νοήσεσιν ἁπλαῖς ἐνεργεῖ· ὅπερ ἐστὶ καὶ κυρίως Θεωρεῖν· (ἔργον δὲ τοῦτο μόνου Νοός.) Ἡ περὶ τὰ ἀκίνητα μαθηματικὰ, ποιεῖται διανοήσεις· οἷόν ἐστι τὸ Γεωμετρεῖν· ὡρισμένοις μὲν, ἃ μὴν ἁπλαῖς ἔτι χρώμενον ταῖς ἐπιβολαῖς, ἀλλὰ συνθέτοις καὶ κατὰ διέξοδον· οἵαι εἰσὶν αἱ τῆς καθαρᾶς διανοίας Ἐνέργειαι. Ἡ περὶ τὰς ἀκινήτους αἰσθητὰς οὐσίας ποιεῖται τὴν θεωρίαν, αἰσθήσει μετὰ λογισμοῦ χρώμενον· οἷόν ἐστι τὸ Ἀστρονομεῖν, συμφώνως τοῖς φαινομένοις τὰς λόγους ἐπιδεικνύμενον· καὶ ὅτως ἡ ὅλη τῆς θεωρίας ἐνέργεια, ἄνωθεν ἀπὸ τῶν καθαρῶν νοήσεων, ἐπὶ τὰς μετ' αἰσθήσεως λογισμὰς προχωρεῖ. Τὸ μὲν οὖν Θεωρεῖν, ὅτως ἔχον ἐστί. Τὸ δ' ὁμωνυμοῦν τῷ γένει Ποιεῖν, ἐν τῷ τὰ μηδέπω τοῦ εἶναι μετέχοντα, εἰς τὸ εἶναι ἄγειν ὑφέστηκε. Τοῦτο δὲ κυρίως καὶ ἀληθῶς, ἐν μόνῳ τῷ Θεῷ ἐστι, τῷ πάντα τὰ ὄντα ἐκ μὴ ὄντων παραγαγόντι τὸ πρῶτον, καὶ αὖθις ἐξ ὄντων τὰ μὴ ὄντα παράγοντι. Λέγονται δὲ καὶ αἱ Τέχναι ποιεῖν, τὰ χρήσιμα πρὸς τὴν αὐτάρκειαν τοῦ βίου παρασκευάζουσαι. Τὸ δὲ Πράττειν, ἐπὶ τοῦ προαιρεῖσθαι καὶ βουλεύεσθαι καὶ δογματίζειν καὶ τῶν ὁμοίων λαμβάνεται. Τινὲς δὲ Ποιητικὰς μὲν λέγουσι τέχνας, ὧν τὰ ἀποτελέσματα παραμένει μετὰ τὴν ποίησιν· ὡς ἔχει ἡ Οἰκοδομικὴ καὶ Ναυπηγική· Πρακτικὰς δὲ, ὧν τὰ ἀποτελέσματα ἐν τῷ γίνεσθαι τὸ

εἶναι

εἶναι ἔχοντα, ὃ παραμένει· ὡς ἐπὶ τῆς Αὐλητικῆς ἐστὶν ὁρᾶν καὶ Ὀρχηστικῆς.

Θεωρεῖται δὲ καὶ ἐν ἀψύχοις τὸ Ποιεῖν, ὥσπερ δὴ καὶ τὸ Πάσχειν· οἷον τὸ Πῦρ θερμαίνει, καὶ ὁ Κρύσταλλος ψύχει, καὶ τὸ Ξύλον τέμνεται, καὶ ὁ Λίθος θερμαίνεται, καὶ αὖθις ψύχεται. Τῶ Πάσχειν δὲ, τὸ μέν ἐστι Φθαρτικὸν, ὡς τὸ καίεσθαι· τὸ δὲ τελειωτικὸν, ὡς τὸ μανθάνειν, καὶ γινώσκειν, καὶ αἰσθάνεσθαι. Εἰ δὲ τὸ Ποιεῖν καὶ Πάσχειν σχέσιν ἔχει πρὸς ἄλληλα, ὡς τὸ θερμαίνειν καὶ τὸ θερμαίνεσθαι· ἀλλ' ἕκαστον χρὴ, καθὸ λέγεται, κατὰ τοῦτο καὶ ἀνάγειν ἐπὶ [τὸ] γένος. Ἔστι τοίνυν καὶ τὸ ποιεῖν καθ' αὑτὸ κεχωρισμένον τῶν πρός τι, καὶ τὸ πάσχειν ὡσαύτως. Καθάπερ δ' ἐν Οὐσίᾳ τὸ Πρός τι ἐφαίνετο, κατὰ τὸ πατὴρ καὶ υἱὸς· καὶ ἐν τῷ Ποσῷ, κατὰ τὸ ἴσον καὶ ἄνισον· καὶ ἐν τῷ Ποιῷ, κατὰ τὸ ὅμοιον καὶ ἀνόμοιον· οὕτω δὴ καὶ ἐν τῷ Ποιεῖν καὶ τῷ Πάσχειν· καὶ οὐδὲν ἄτοπον τὸ αὐτὸ καὶ ἐν ὑπὸ δύω κατηγορίας τελεῖν, κατά τε τὴν καθ' αὑτὸ ὑπόστασιν, καὶ κατὰ τὴν πρὸς ἕτερον σχέσιν νοούμενον.

Ἀλλ' ὃ ἐναντίωσιν ἔχει τὸ Ποιεῖν καὶ τὸ Πάσχειν πρὸς ἄλληλα, κἂν ἀντιθέτοις χρῶτο Φωναῖς. Ἐναντίωσιν μέν τοι καὶ τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον ἕκαστον [αὐτῶν] ἐπιδέχεται. τὸ γὰρ θερμαίνειν, ἐναντίον τῷ ψύχειν· καὶ μᾶλλόν ἐστι θερμαίνειν, καὶ ἧττον. Καὶ πάλιν τὸ θερμαίνεσθαι, ἐναντίον τῷ ψύχεσθαι· καὶ μᾶλλον θερμαίνεσθαι δυνατὸν, καὶ ἧττον θερμαίνεσθαι. τὸ δέγε θερμαίνειν, οὐκ ἐναντίωται τῷ θερμαίνεσθαι· ὅτε τὸ ψύχειν, τῷ ψύχεσθαι· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὡσαύτως. Περὶ μὲν οὖν τοῦ Ποιεῖν καὶ Πάσχειν, ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω.

Τὸ δ' Ἔχειν ἁπλῶς μὲν λεγόμενον, ὁμώνυμος Φωνή ἐστι. Περιέχει μὲν γὰρ καὶ τὴν κατηγορίαν αὐτὴν· δηλοῖ δὲ καὶ ἄλλα τινά. Λέγεται γὰρ ἔχειν, ὡς ἕξιν καὶ διάθεσιν, ἢ ἄλλην τινὰ ποιότητα· οὕτω λέγομεν ἔχειν τινὰ, Ἐπιστήμην καὶ Ἀρετὴν, ἢ λευκότητα, ἢ ὠχρότητα· ὡς Ποσὸν, καθὸ λέγεταί τις ἔχειν Μέγεθος, τετράπηχυ τυγχὸν ἢ πεντάπηχυ· ὡς τὰ περὶ Σῶμα, οἷον Ἱμάτιον ἔχειν ἢ Χιτῶνα· ὡς ἐν Μορίῳ, οἷον Δακτύλιον ἔχειν ἐν

χειρί· ὡς Μέρος, οἷον Πόδας ἔχειν, καὶ Χεῖρας, καὶ Κεφαλήν· ὡς ἐν Ἀγγείῳ, καθάπερ ὁ Μέδιμνος ἔχειν λέγεται τὸς Πυρὸς, καὶ ὁ Ἀμφορεὺς τὸ Ὕδωρ· ὡς Κλῆμα· λέγομεν γὰρ Οἰκίαν ἔχειν ἢ Ἀγρόν. Λέγεται δὲ καὶ γυναῖκα ἔχειν ὁ Ἀνὴρ, καὶ ἡ Γυνὴ ἄνδρα. Οὗτος δ' ὁ τρόπος ἀλλοτριώτατος ἔοικεν εἶναι τε ἔχειν· οὐδὲ γὰρ ἄλλο τὸ ἔχειν ἐνταῦθα, ἢ τὸ συνοικεῖν δηλοῖ. Ταῦτα μὲν περὶ τῆς τε ἔχειν ὁμωνύμε φωνῆς.

Ὅθεν ἀποδιαιρεθέντες τὴν κατηγορίαν τε Ἔχειν οἱ Φιλόσοφοι τῶν ἄλλων σημαινομένων, ὅτω φασίν. Ἔχειν ἐσὶν, οὐσίας περὶ οὐσίαν περίθεσις. Εἴτι γὰρ σῶμα ἐπίληπτον, ὡς ἕτερον ἐν ἑτέρῳ περίκειται, πᾶν τὸ τοιοῦτον τῇ ἔχειν κατηγορίᾳ περιλαμβάνεσι· διὸ οὐδὲ Κλήματα, ἢ Ἀνδράποδα, ἢ Φίλες, ἢ Πατέρας, ἢ Υἱὸς, ἢ τὰ μέρη τε σώματος, κατὰ τοῦτο τὸ γένος ἔχειν φασὶν· ὅτι μηδ' ἐν περιθέσει ταῦτά ἐσιν. Ἐνθεντοι καὶ τὸ Ἔχειν, καὶ τὸ Κεκλῆθαι, διαλλάτ]εσι κατὰ Πλάτωνα· οἷον εἴτις Ἱμάτιον πριάμενος, καὶ ἐγκρατὴς ὢν μὴ Φοροίη, κεκλῆθαι μὲν λεχθείη ἄν· ἔχειν δ' οὐδαμῶς. Τὰ τοίνυν κατὰ τὸ κατηγορικὸν Ἔχειν ἐχόμενα, ἢ κατὰ Πόλεμον ἔχεται, Ἢ ἐν Εἰρήνῃ. Καὶ τῶν κατὰ Πόλεμον, τὰ μὲν Περικείμενά ἐσι, τὰ δὲ Κατεχόμενα· καὶ τὰ μὲν Φυλάγματα, τὰ δ' Ἀμυντήρια· Φυλάγματα μὲν, ὡς Θώραξ, Κράνος, Ἀσπὶς· Ἀμυντήρια δὲ, ὡς Δόρυ, Ξίφος, Τόξον. Τῶν δ' ἐν Εἰρήνῃ, τὰ μὲν διὰ Κόσμον κατὰ διάφορα μέρη τε σώματος ἔχεται· ὡς Στέφανος, Περιδέραιον, Δακτύλιος· τὰ δὲ διὰ Σκέπην· καὶ τέτων, τὰ μὲν περὶ τὸ Πολὺ τε σώματος, ὡς Ἱμάτιον· τὰ δὲ περὶ Μέρος, ὡς Ὑποδήματα· τινὰ δὲ, καὶ ὡς Ὄργανα· οἷον τὸ Σκέπαρνον· τινὰ καὶ ἄλλως· ὡς Κλήματα, ὡς Ἀργύριον, ἢ ἄλλοτι, πολλάκις κατεχόμεν. Δεῖ δὲ πᾶν τὸ κυρίως ἔχον, κατὰ προαίρεσιν ἔχειν. Ὅθεν οὐδὲ κυρίως λέγοιντ' ἂν ἔχειν τὰ ἄψυχα, κατὰ τὸ σημαινόμενον τῆς κατηγορικῆς τε ἔχειν φωνῆς. Ἀντίκειται δὲ τῷ Ἔχειν Στέρησίς τις· ὡς λέγομεν, Γυμνὸς, Ἀνυπόδητος, Ὅπλος. τοσαῦτα καὶ περὶ τε Ἔχειν. Περὶ δὲ τῶν λοιπῶν κατηγοριῶν, ὡς προδήλων

λων καὶ ἀποικίλων, ἱκανὰ καὶ ἅπερ ἐν τοῖς προηγησαμένοις ἐῤῥέθησαν.

- Τὸ Ποιεῖν
  - Εἰς τὸ Θεωρᾶν, ἤτοι Νοεῖν.
  - Καὶ τὸ Ποιεῖν, ἤτοι Οἰκοδομεῖν.
  - Καὶ τὸ Πράττειν, οἷον Προαιρεῖσθαι, Βεβουλεῦσθαι.
- Τῷ Πάσχειν
  - Τὸ μὲν Φθαρτικὸν, ὡς τὸ Καίεσθαι.
  - Τὸ δὲ Τελειωτικὸν, ὡς τὸ Μανθάνειν ἢ Διδάσκεσθαι.
- Τὸ Ἔχειν
  - Ὡς Ἕξιν καὶ Διάθεσιν, ἢ ἄλλην Ποιότητα.
  - Ὡς Ποσὸν, οἷον ἔχειν Μέγεθος.
  - Ὡς τὰ περὶ τὸ Σῶμα, οἷον Ἱμάτιον.
  - Ὡς ἐν Μορίῳ, ὡς Δακτύλιον.
  - Ὡς Μέρος, ὡς Χεῖρα, ἢ Πόδα.
  - Ὡς ἐν Ἀγγείῳ, οἷον ὁ Μέδιμνος τὸν Πυρόν.
  - Ὡς Κτῆμα, οἷον Ἀγρόν.
  - Ὡς Γυναῖκα, ἢ Ἄνδρα, ὃ ἐστι συνοικεῖν.
- Τῷ κατηγορικῷ Ἔχειν
  - Τὰ μὲν κατὰ Πόλεμον.
    - Τὰ μὲν Περικείμενά ἐσιν, ὡς τὰ Φυλάγματα, οἷον Ἀσπίς.
    - Τὰ δὲ Κατεχόμενα, ὡς τὰ Ἀμυντήρια, οἷον Ξίφος.
  - Τὰ δὲ ἐν Εἰρήνῃ.
    - Τὰ μὲν διὰ Κόσμον, ὡς Στέφανος, Περιδέραιον.
    - Τὰ δὲ διὰ Σκέπην· ὧν
      - Τὰ μὲν περὶ τὸ Πολὺ τῶν σώματος, ὡς Ἱμάτιον.
      - Τὰ δὲ περὶ Μέρος, ὡς Ὑποδήματα.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ.

### Περὶ Ἀντικειμένων.

30 Ἀντικείμενά ἐσιν, ὅσα περὶ τὸ αὐτὸ ἅμα καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ τοῦ πράγματος, ἢ πρὸς τὸ αὐτὸ ἔξωθεν ἐξεταζόμενα, συνυπάρξαι ἀ δύναται. Ταῦτα δὲ, Ἢ ἐν λόγοις ἀντίκεσται, Ἢ ἐν πράγμασι. Καὶ εἰ μὲν ἐν Λόγοις, Κατάφασίς ἐσι καὶ
35 Ἀπόφασις. Εἰ δ' ἐν Πράγμασιν, Ἢ κατὰ χέσιν λέγεται, Ἢ ἀ κατὰ χέσιν. Καὶ κατὰ Σχέσιν μέν ἐσι τὰ

Πρός τι. Τὰ δὲ μὴ κατὰ Σχέσιν λεγόμενα, Ἢ μεταβάλλει εἰς ἄλληλα, τῦ δεκτικῦ δηλονότι ὑπάρχοντος, καὶ εἰσὶν Ἐναντία· Ἢ δὲ μεταβάλλει εἰς ἄλληλα, καὶ ἔστιν Ἕξις καὶ Στέρησις. Ἡ μὲν γὰρ Ἕξις, μεταβάλλει εἰς Στέρησιν· Ἡ στέρησις δὲ εἰς Ἕξιν ἀ μεταβάλλει.

Τετραχῶς τοίνυν τὰ Ἀντικείμενα λέγεται, Ἢ ὡς τὰ Πρός τι, οἷον Διπλάσιον, Ἡμισυ· Ἢ ὡς τ' Ἀναντία, οἷον Λευκὸν Μέλαν· Ἢ ὡς Ἕξις καὶ Στέρησις, οἷον Ὄψις καὶ Τυφλότης· Ἢ ὡς Κατάφασις καὶ Ἀπόφασις· οἷον Ἄνθρωπος κάθηται, Ἄνθρωπος ἀ κάθηται.

Τὰ μὲν ὖν Πρός τι [καὶ] συνεισάγουσιν ἄλληλα καὶ συναναιρῦσι, καὶ αὐτὰ ἅπερ εἰσὶ, τῶν Ἀντικειμένων αὐτοῖς εἶναι λέγεται· ἢ ὁπωσῦν ἄλλως πρὸς αὐτά.

Τὰ δ' Ἐναντία, Ἢ εἴδη καὶ ἄμφω εἰσὶν, ὡς Λευκὸν καὶ Μέλαν, Ψυχρόν τε καὶ Θερμὸν καὶ τὰ ὅμοια· Ἢ θάτερον θατέρε ἐχάτη ἀπόπλωσίς ἐστιν, ὡς Δειλία, καὶ Ἀδικία. ἡ μὲν γὰρ τῆς Ἀνδρείας, ἡ δὲ τῆς Δικαιοσύνης τελέως ἐξέπεσον· καὶ ὅλως τὸ Κακὸν, εἴδος μὲν καὶ ὅρος ἂν ἔχει· ἔκπλωσις δὲ τελεία τῦ Ἀγαθῦ. Ὅταν μὲν ἂν αὐτὸ σκοπῶμεν ὡς πεφυκὸς ἀνακάμπτειν πρὸς τὸ εἶδος, Ἐναντίον ἐστίν. ὅταν δὲ μηδαμῶς ἀνακάμπτειν δύνηται, τότε λέγεται Στέρησις.

Ἔτι τῶν ἐναντίων, τὰ μέν ἐστιν Ἄμεσα, τὰ δὲ Μεσωτά, εἴτουν Ἔμμεσα. Καὶ Ἄμεσα μέν ἐστιν, ὧν ἐξ ἀνάγκης θάτερον ὑπάρχει τῷ δεκτικῷ. Ἔμμεσα δὲ, ὧν ἀ κὲξ ἀνάγκης ὑπάρχει θάτερον.

Τῶν δ' ἀμέσων Ἐναντίων, τὰ μέν ἐστιν Οὐσιώδη, τὰ δ' Ἐπουσιώδη. [καὶ] Οὐσιώδη μὲν, ὡς ἐπ' Ἀριθμῦ, τὸ Ἄρτιόν τε καὶ Περιττόν· ἀδὲ γὰρ δυνατὸν ἐπινοῆσαι κεχωρισμένον τῦ ἀρτίε τὸν ἐξ ἀριθμὸν, ἢ τῦ περιττῦ τὸν ἑπτὰ, διὰ τῦτο καὶ ἀσιώδη λέγεται. Ἄρτιος δέ ἐστιν ὁ δίχα διαιρέμενος Ἀριθμός· ὁ δὲ μὴ διαιρέμενος δίχα, λέγεται Περιττός. Τὰ μὲν ὖν ἀσιώδη τῶν ἀμέσων ἐναντίων, τοιαῦτα. Τὰ δ' ἐπουσιώδη εἰσὶ, ὅσα δύναται χωρὶς τῆς Φθορᾶς τῦ δεκτικῦ γίνεσθαί τε καὶ ἀπογίνεσθαι· οἷον Ὑγιεία καὶ Νόσος. ἐν ταύτῃ δὲ νόσον ἐκληπτέον, τὴν ὁποιανδή

τινα

τινα τῆς Φύσεως ὑποπίπτουσαν αἰσθήσει παρατροπήν. Οὕτω μὲν οὖν τῶν Ἐναντίων τὰ ἄμεσα.

Τῶν δ' Ἐμμέσων λεγομένων καὶ μεσοτῶν, Ἡ ἀμφότερα δύναται ἀπεῖναι τοῦ ὑποκειμένου· ὡς τὸ λευκὸν καὶ τὸ μέλαν τοῦ Σωκράτους· (δυνατὸν γὰρ εἶναι τὸν Σωκράτην, μήτε μέλανα, μήτε λευκὸν, ἀλλ' ὠχρὸν ἢ Φαιὸν.) Ἡ θάτερον μὲν τῶν ἐναντίων ἄπεστι, τὸ δὲ λοιπὸν πάντως ὑπάρχει, διὰ τὸ προκατειλῆφθαι τὸ εἶδος ὑπ' ἐκείνου· οἷον τὸ μὲν Λευκὸν ὑπάρχει Κύκνῳ, καὶ Χιόνι καὶ Τιτάνῳ, ἄπεστι δὲ τὸ Μέλαν· Κόρακι δὲ καὶ Ἐβένῳ καὶ Πίσσῃ τὸ Μέλαν ὑπάρχει, ἄπεστι δὲ τὸ Λευκόν. Τὸ μέσον δὲ τῶν ἐμμέσων ἐναντίων, Ἡ καὶ ἀμφοτέρων μετέχει τῶν ἄκρων, ὅτε καὶ κατωνόμασαι, ὡς τὸ Χλιαρόν· Ἡ θατέρου τῶν ἄκρων, ὅτε καὶ ἀκατονόμαστόν ἐστι, μόνῃ τῇ τῶν ἄκρων ἀποφάσει δηλούμενον· ὡς τὸ Μέσον τοῦ Δικαίου καὶ Ἀδίκου· λέγεται γὰρ τοῦτο, οὐδὲ δίκαιον, οὐδὲ ἄδικον· τοιοῦτον τὸ Βρέφος, οὔτε δίκαιον οὔτε ἄδικον. Τινὲς δὲ τῶν νεωτέρων, τὸ μέσον ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ θεωρούμενον ὁπωσοῦν, ἐκάλεσαν, Ἀδιάφορον. Ἀρχύτας δὲ καὶ τοῖς Πρός τι, μεσότητας δείκνυσι· μεταξὺ γὰρ Δεσπότου καὶ Δούλου, τίθησι τὸ Ἐλεύθερον· καὶ Μείζονος καὶ Ἐλάττονος, τὸ Ἴσον· καὶ Πλατέος καὶ Στενοῦ, τὸ ἐφαρμόζον. Ἐπισητέον δ' ὅτι τῶν Ἐναντίων αἱ περιοχαὶ πρός τί εἰσι· τὸ γὰρ ἐναντίον ἐναντίῳ ἐναντίον· τὰ δὲ περιεχόμενα, οὐ κοινωνοῦσι τοῖς πρός τι. Ἔτι τῶν ἐμμέσων Ἐναντίων, τὰ μὲν ἓν ἔχει μέσον· τὰ δὲ πολλά. Θερμὸν γὰρ καὶ ψυχρὸν, [ἓν] ἔχει μέσον μόνον τὸ Χλιαρόν· Λευκὸν δὲ καὶ Μέλαν, ἔχει τὸ Φαιὸν, τὸ Ὠχρὸν, τὸ Ξανθὸν, τὸ Ἐρυθρὸν, τὸ Πυρρὸν καὶ ἕτερα.

Τρία δέ τινα τοῖς Ἐναντίοις παρέπεται. Πρῶτον, ὅτι τὸ μὲν Ἀγαθὸν, ἐναντίον τῷ Κακῷ· τὸ δὲ Κακὸν τῷ τε Ἀγαθῷ καὶ ἄλλῳ Κακῷ· οἷον ἐναντία μὲν ἡ Σωφροσύνη τῇ τε Ἀκολασίᾳ καὶ Ἠλιθιότητι· (κακία γὰρ καὶ ἄμφω.) ἡ δ' Ἀκολασία ἐναντιοῦται μὲν καὶ τῇ Σωφροσύνῃ, ἐναντιοῦται δὲ καὶ τῇ Ἠλιθιότητι· καὶ οὐκ ἔστιν ἄδικος ἡ Φύσις, δύω ἐναντία ἑνὶ ἀντιτάξασα· ἓν γὰρ ἀντιτέτα-

κται τῷ ἑνὶ, ἡ Συμμετρία, τῇ Ἀσυμμετρίᾳ. Ἡ μὲν γὰρ Σωφροσύνη μεσότης ἔσα, Συμμετρία ἐστὶν· ἡ δ' Ἠλιθιότης καὶ ἡ Ἀκολασία ἄκρα ἔσα, Ἀσυμμετρίαι εἰσίν· ἡ μὲν γάρ ἐστιν Ὑπερβολὴ, ἡ δ' Ἔλλειψις· ἐναντιῶται γὰρ ἡ Συμμετρία τῇ Ἀσυμμετρίᾳ, ὡς Ἀγαθὸν Κακῷ. Τὰ δ' ἄκρα, ἐναντιῶται ἀλλήλοις, ὅτι πλεῖσον ἀπ' ἀλλήλων διέστηκε. Καὶ τῷ μὲν Κακῷ, ἐναντιῶται Κακὸν· τὸ δ' Ἀγαθὸν, οὐκ ἔστιν ἐναντίον τινὶ Ἀγαθῷ· ἓν γάρ ἐστι τὸ ἀγαθὸν καὶ ἁπλοῦν· τὸ δὲ Κακὸν, ποικίλον τε καὶ πολυχιδές.

Δεύτερον τῶν Ἐναντίων παρακολούθημα, ὅτι τἀναντία δύναται συνυπάρχειν ἀλλήλοις, ἐν Γένει καὶ Εἴδει· Γένει μὲν, ὡς τῷ Ζῴῳ· εἴδει δὲ, ὡς τῷ Ἀνθρώπῳ. λέγομεν γὰρ τῶν Ζῴων τὰ μὲν εἶναι λευκὰ, τὰ δὲ μέλανα· καὶ τῶν Ἀνθρώπων τὲς μὲν ὑγιαίνειν, τὲς δὲ νοσεῖν. Ἐν ἀτόμῳ δὲ τἀναντία συνυπάρχειν ἀλλήλοις καθ' ἕνα τόπον ἐ δύναται· καὶ γὰρ οὐκ ἔστι τὸν Σωκράτην ὑγιαίνειν καὶ νοσεῖν ἅμα· ἢ καθ' ἓν μόριον, ἑαυτῷ, θερμαίνεσθαί τε καὶ ψύχεσθαι.

Γρίτον, ὅτι Τἀναντία, Ἡ ὑπὸ τὸ αὐτὸ Γένος εἰσὶν, ὡς τὸ Λευκὸν καὶ τὸ Μέλαν ὑπὸ τὸ Χρῶμα· Ἡ ὑπὸ τἀναντία Γένη, ὡς Δικαιοσύνη καὶ Ἀδικία, ὑπὸ τὴν Ἀρετὴν, καὶ ὑπὸ τὴν Κακίαν· Ἡ αὐτὰ δὴ Τἀναντία, Γένη εἰσὶν, ὡς τὸ καθόλε Ἀγαθὸν, καὶ τὸ καθόλε Κακόν· ταῦτα γὰρ ἐναντία ὄντα Γένη εἰσίν.

Εἰόεναι δὲ δεῖ, ὅτι τῶν ἀλλήλοις Ἐναντίων, ἓν τὸ ἀνωτάτω γένος ἐστίν· ἔτε γὰρ ἡ Ἀρετὴ καὶ ἡ Κακία, πρῶτα γένη εἰσίν, (ἄνω γὰρ αὐτῶν ἕξις τε καὶ διάθεσις.) ἔτε τὸ καθόλε Ἀγαθὸν, καὶ τὸ καθόλε Κακόν· ἀλλὰ καὶ ταῦτα συναπλούται ἢ συνάγονται τῷ Ποιῷ· καὶ ἔστι τὸ Ποιὸν Γένος πάντων αὐτῶν γενικώτατον. Τοσαῦτα περὶ Ἐναντίων.

Ἕξις δὲ καὶ Στέρησις, λέγεται πολλαχῶς. Καθ' ἕναμὲν γὰρ τρόπον, Ἕξις λέγεται, ἡ τῶ ἔχοντος καὶ τῶ ἐχομένω ἐνέργεια. Ἕξις γὰρ ἱματίω λέγεται, ὅταν ὁ μὲν ἔχῃ, τὸ δ' ἔχηται ὑπὸ τῶ ἔχοντος· καὶ ἕξιν ὅπλων εἶπέ πω Πλάτων, ἐπὶ τῶ ἔχοντος ὅπλα. Καθ' ἕτερον δὲ τρόπον Ἕξεις λέγομεν, τὰς ἐπικήτως ποιότητας, ἐμμόνως

νως γεγονυίας· τάς τε Φυσικὰς, καὶ τὰς κατ' Ἐπιστήμην ἢ Τέχνην, καθ' ἃς οἱ ἐν αὐταῖς, ἕλκοι λέγονται· κατὰ τοῦτο δὲ καὶ τὰς τελείας Ἀρετὰς ὀνομάζομεν ἕξεις. Ἕξις καλεῖται καὶ ἡ Φυσικὴ κατασκευὴ, ὅταν ἔμμονος ᾖ, ὥσπερ σωματικάς τινας ἕξεις καὶ ψυχικὰς νοοῦμεν ἐπί τινων, καὶ ἀρετὰς ἢ κακίας ἐκ Φύσεως, εἴτουν πράσεως. Λέγουσί τινες ἕξιν, καὶ τὴν τῆς Φύσεως ἐπιτηδειότητα· Λέγουσι καὶ τὴν Φυσικὴν δύναμιν· ὡς τοῦ Πυρὸς τὸ θερμαίνειν, ὅτε μὴ θερμαίνοι, καὶ τὴν Ὄψιν τοῦ καθεύδοντος. Ἔτι δὲ μᾶλλον ἡ τελικὴ ἐνέργεια Ἕξις ἐστίν· ὡς ἡ Ὅρασις ἡ ἤδη ὁρῶσα, καὶ ἡ Θερμότης ἡ ἤδη θερμαίνουσα.

Πολλαχῶς ὂν τῆς ἕξεως λεγομένης, πολλαχῶς καὶ ἡ Στέρησις λέγεται καταλλήλως τῇ ἕξει λαμβανομένη. ἡ μὲν γὰρ Ἕξις, ἀπὸ τοῦ ἔχειν εἴληπται· ἡ δὲ Στέρησις, ἀέχειά τίς ἐστιν. Ἀντίκειται γὰρ τῷ Πρώτῳ σημαινομένῳ τῆς ἕξεως, ἡ στέρησις τοῦ ἱματίου καὶ τοῦ ὅπλου· τῷ Δευτέρῳ, ἡ τῶν ἐπικλήτων ποιοτήτων ἀποβολή· τῷ Τρίτῳ, τῆς Φυσικῆς κατασκευῆς ἡ μετατροπή· τῷ Τετάρτῳ, Ἡ ὅπερ ἀδόλως πέφυκεν ἔχειν τὸ Γένος, ὡς λέγομεν τὸ μὲν Βρέφος ἔχειν ἐπιτηδειότητα πρὸς τὸ δέξασθαι τὴν Γραμματικήν· ἐστερῆσθαι δὲ τῆς ἐπιτηδειότητος ταύτης τὴν Πλάτανον, ὅτι καὶ τὸ ἅπαν Φυτόν· Ἢ ὅπερ τὸ Γένος μὲν πέφυκεν ἔχειν, τινῶν δὲ τῶν εἰδῶν οὐκ ἔχει· ὡς τὸ Ζῷον μὲν ἔχει ἐπιτηδειότητα τοῦ ἐρᾶν, ὁ δ' Ἀσπάλαξ ταύτης ἐστέρηται· τῷ Πέμπτῳ, ἡ ἀποβολὴ τῆς καθ' ἕξιν δυνάμεως· τῷ Ἕκτῳ καὶ τελευταίῳ, τῆς τελικῆς ἐνεργείας ἡ Στέρησις.

Κυρίως δὲ καθ' Ἕξιν καὶ Στέρησιν Ἀντίθεσις, ἐπὶ μόνων λαμβάνεται τῶν κατὰ Φύσιν προσόντων τῷ εἴδει παντί. Αὕτη δὲ χαρακτηρίζεται τοῖς τρισὶ τούτοις, ὅπερ πέφυκεν ἔχειν, καὶ ὅτε πέφυκεν ἔχειν, καὶ ἔνθα πέφυκεν ἔχειν. ὅτε γὰρ ἂν τὸν Λίθον εἴπωμεν εἶναι τυφλὸν, ἐπείπερ ὃ πέφυκεν ἔχειν ὅρασιν, ὅτε τὸ ἀρτιγενὲς Βρέφος κυρίως νοοῦν, διὰ τὸ μὴ πεφυκέναι κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἔχειν ὁδόντας, ὅπερ τις λέγοιτο τυφλὸς, ὅτι μὴ ὁρᾷ τῷ ποδί· καὶ γὰρ ὁ πῶς, ἀνεπιδέκτος ἔψεως. Τότε τοιγαροῦν

γαρεν κυρίως Στέρησις λέγεται, ὅτε φύσις δεκτική τῆς ἕξεως κατὰ τὸν ἐπιτήδειον χρόνον, ἐν μορίῳ τῷ πρέποντι, τῆς ἕξεως ταύτης ἐστέρηται· ὡς ὁ ἐκ γενετῆς Τυφλὸς, ἢ ὁ διά τι πάθος ὑποσὰς ἀβλεψίαν ἀνίατον. Αὕτη δὲ ἡ Στέρησις, καὶ τε δυνάμει ἐστίν· εἰ γὰρ μὴ ἦν τε δυνάμει, ἦγετ' ἂν εἰς τὸ ἐνεργείᾳ ποτέ. Οὐ λέγεται δέ ποτε Στέρησις τε κακε τε καὶ βλαβερε, ἀλλὰ τε ἀγαθε καὶ χρησίμε.

Χρὴ δὲ μὴ πρὸς τὴν λέξιν ἀφορῶντας, κρίνειν τὴν στέρησιν. Τινὰ μὲν γὰρ καὶ τένομα καὶ τὸ πρᾶγμα στερητικὸν ἔχει· ὥσπερ τὸ Ἀναίθητον ἐπὶ τε ἀποπλήκτε λεγόμενον. Τινὰ δὲ τὸ μὲν ὄνομα στερητικὸν ἔχει, τὸ πρᾶγμα δὲ ἁδαμῶς· ὡς τὸ Ἀσώματον καὶ Ἀθάνατον. Τινὰ δὲ τὸ πρᾶγμα μὲν ἔχει στερητικὸν, ἀ μὴν ἤδη καὶ τένομα· ὡς Τυφλὸς καὶ Κωφός. Ταῦτα περὶ Ἕξεως καὶ Στερήσεως.

Κατάφασις δὲ καὶ Ἀπόφασις τε αὐτε καὶ ἑνὸς πράγματος ἀπαρτίζουσι τὴν Ἀντίφασιν. Ἀντίφασις δέ ἐστιν, ἡ ἀντικειμένη φάσις. Κατάφασις μέν ἐστι, τὸ εἰπεῖν τί τινι ὑπάρχει· οἷον Πέτρος περιπατεῖ· ἦγουν ὑπάρχει τῷ Πέτρῳ τὸ περιπατεῖν. Ἀπόφασις δὲ, τὸ εἰπεῖν τί τινι ἀχ ὑπάρχει· οἷον Πέτρος ἀ περιπατεῖ· ἦγουν, τῷ Πέτρῳ ἀχ ὑπάρχει τὸ περιπατεῖν. Κατάφασις [μὲν] ἔν καὶ Ἀπόφασις, διαιρεῖν δύνανται τὸ Ψεῦδος καὶ τὴν Ἀλήθειαν. Τὰ δ' ἄλλως ἀντικείμενα τῦτο ἀ δύνανται· φωναὶ γάρ εἰσιν ἁπλαῖ, καὶ ὅτε ἀληθεύουσιν, ὅτε ψεύδονται, καθ' αὑτὰ δηλαδὴ προφερόμενα· συμπλακέντα δὲ δύνανταί ποτε, καθὸ καταφάσεις (καὶ ἀποφάσεις) διαιρῆσαι τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ ψεῦδος, ἐπί τινων ὄντων· ἐπὶ μὴ ὄντων δὲ ἁδαμῶς· οἷον Σωκράτης ὑγιαίνει, Σωκράτης νοσεῖ· οὗτος μὲν γὰρ τε Σωκράτες, ἔσαι τὸ μὲν, ἀληθὲς· τὸ δὲ, ψευδὲς· μὴ ὄντος δὲ, ἀμφότερα ψευδῆ· μὴ ὢν γὰρ ὁ Σωκράτης, οὐδ' ὑγιαίνει ὅτε νοσεῖ. Καὶ ὅτω δὲ μετὰ συμπλοκῆς, τὰ τοιαῦτα τῶν ἀντικειμένων προφερόμενα, ἀ ἐπὶ πάντων τῶν ὄντων, τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ ψεῦδος διαχωρίζουσιν· ἁδὲ γὰρ ἂν ἡ Ψυχὴ δεξιὰ ἢ ἀριστερὰ

ςερὰ λεχθείη ποτὲ, οὐδὲ τὸ ἀρτιγέννητον παιδίον, νωδὸν ἢ ὀδόντας ἔχον, οὐδὲ μέλας ἢ λευκὸς ὁ Ἀήρ. Ἡ δὲ Κατάφασις καὶ [ἡ] Ἀπόφασις, ἐπὶ πάντων τῶν ὄντων τε καὶ μὴ ὄντων διαιροῦσι τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ ψεῦδος ἀεί. Ἐὰν γὰρ εἴπωμεν, ὁ ἀὴρ μέλας ἐςὶν, ὁ ἀὴρ μέλας οὐκ ἔςι, διείλομεν τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ ψεῦδος. Ψεῦδος μὲν γὰρ, ὅτι μέλας ἐςὶν ὁ ἀὴρ, ἐπείπερ καὶ ἀχρωμάτιςος· Ἀληθὲς δὲ ὅτι οὐκ ἔςι μέλας· εἰ γὰρ χρῶμα τὸ μέλαν, ὁ μὴ ἔχων χρῶμα, μέλας οὐκ ἔςιν· ὥσπερ οὐδὲ λευκὸς ἢ κεχρωσμένος ὅλως. Οὕτω δὴ κἂν εἴπωμεν Σωκράτης νοσεῖ, Σωκράτης οὐ νοσεῖ, διαιροῦμεν τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ ψεῦδος· κἂν τε εἴη ὁ σωκράτης, κἂν τε μὴ εἴη. Εἰ μὲν γάρ ἐςιν, ἢ νοσεῖ, ἢ οὐ νοσεῖ· εἰδ' οὐκ ἔςι, πάντως οὐδὲ νοσεῖ. Κἀπὶ τῶν μηδὲ τὴν ἀρχὴν ὑποςάντων, ὡσαύτως· οἷον Κένταυρός ἐςι, Κένταυρος οὐκ ἔςι· τὸ μὲν γὰρ ἓν ἐξ αὐτῶν; ἀληθὲς· τὸ δὲ ἕτερον, ψεῦδος ἐξ ἀνάγκης.

**Τὰ Ἀντικείμενα**
- Ἢ ἐν Λόγοις, καὶ ποιεῖ Κατάφασιν καὶ Ἀπόφασιν, οἷον κάθηται, οὐ κάθηται.
- Ἢ ἐν Πράγμασιν
  - Ἢ κατὰ Σχέσιν, καὶ ποιεῖ τὰ Πρός τι, ὡς Πατὴρ Υἱός.
  - Ἢ οὐ κατὰ Σχέσιν
    - Ἢ μεταβάλλει εἰς ἄλληλα τοῦ δεκτικοῦ ὑπάρχοντος, καὶ ποιεῖ τὰ Ἐναντία, ὡς Θερμὸν καὶ Ψυχρόν.
    - Ἢ οὐ μεταβάλλει εἰς ἄλληλα, καὶ ἔςιν Ἕξις καὶ Στέρησις, ὡς Ὄψις καὶ Τυφλότης.

**Τὰ Ἀντικείμενα**
- Ἢ ὡς Κατάφασις καὶ Ἀπόφασις.
- Ἢ ὡς τὰ Πρός τι.
- Ἢ ὡς τὰ Ἐναντία.
- Ἢ ὡς Ἕξις καὶ Στέρησις.

**Τὰ Ἐναντία**
- Ἢ εἴδη καὶ ἄμφω εἰσὶν, ὡς Ψυχρὸν καὶ Θερμόν.
- Ἢ θάτερον θατέρου ἐσχάτη ἀπόπτωσις, ὡς Δικαιοσύνη καὶ Ἀδικία.

Τῶν

**Τῶν Ἐναντίων**

- Τὰ μέν ἐστιν Ἄμεσα· καὶ τούτων
  - Τὰ μέν Οὐσιώδη, ὡς Περιττὸς καὶ Ἄρτιος.
  - Τὰ δ' Ἐπουσιώδη, ὡς Νόσος καὶ Ὑγιεία.
- Τὰ δὲ Μεσωτὰ, εἴτουν Ἔμμεσα· καὶ ταῦτα,
  - Ἢ ἀμφότερα δύναται ἀπεῖναι τοῦ ὑποκειμένου, ὡς τὸ λευκὸν καὶ μέλαν τοῦ Σωκράτους.
  - Ἢ θάτερον μὲν τῶν Ἐναντίων ἄπεστι, τὸ δὲ λοιπὸν πάντως ὑπάρχει, διὰ τὸ προκατειλῆφθαι τὸ εἶδος ὑπ' ἐκείνου, ὡς τῷ Πυρὶ ἡ θερμότης.

**Τῶν Ἐμμέσων Ἐναντίων**

- Τῶν μὲν, τὸ μέσον ἑκατέρου μετέχει τῶν ἄκρων, ὡς τὸ Χλιαρόν.
- Τῶν δὲ, τὸ Μέσον οὐδετέρου μετέχει τῶν ἄκρων, ὡς τὸ Μέσον τοῦ Δικαίου καὶ τοῦ Ἀδίκου, οὔτε δίκαιον οὔτε ἄδικον.

**Ἔτι τῶν Ἐμμέσων Ἐναντίων.**

- Τὰ μὲν ἓν ἔχει Μέσον, ὡς τὸ Θερμὸν καὶ τὸ Ψυχρὸν, τὸ Χλιαρόν.
- Τὰ δὲ, πλείω· ὡς μέσον Λευκοῦ καὶ Μέλανος, τὸ Φαιόν, τὸ Πυῤῥὸν, τὸ Ξανθὸν, καὶ ἄλλα.

**Ἡ Ἕξις**

- Ἡ τοῦ ἔχοντος καὶ τοῦ ἐχομένου Ἐνέργεια, ὡς Ἕξις ἱματίου ἢ ὅπλου.
- Ἡ ἐπίκτητος ποιότης, ὅταν ἔμμονος ᾖ, ὡς Ἐπιστήμη καὶ Ἀρετή.
- Ἡ φυσικὴ κατασκευὴ, εἴτουν κρᾶσις, ὅταν ἔμμονος ᾖ.
- Ἡ τῆς Φύσεως ἐπιτηδειότης.
- Ἡ φυσικὴ δύναμις, ὡς τοῦ Πυρὸς τὸ θερμαίνειν, ὅτε μὴ θερμαίνοι, καὶ ἡ Ὄψις τοῦ καθεύδοντος.
- Ἡ τελικὴ ἐνέργεια, ὡς ἡ Ὅρασις ἡ ἤδη ὁρῶσα.

**Ἡ Στέρησις**

- Ἡ στέρησις τοῦ ἱματίου καὶ τοῦ ὅπλου.
- Ἡ ἀποβολὴ τῶν ἐπικτήτων ποιοτήτων.
- Ἡ μετατροπὴ τῆς φυσικῆς κατασκευῆς.
- Ἢ ὅπερ οὐδόλως πέφυκεν ἔχειν τὸ Γένος, ὡς ἡ Πλάτανος δυνάμει γραμματικήν· ἢ ὅπερ πέφυκεν ἔχειν τὸ Γένος, τὶ δὲ τῶν εἰδῶν οὐκ ἔχει, ὡς ὁ Ἀσπάλαξ τὴν ὅρασιν.
- Ἡ ἀποβολὴ τῆς καθ' ἕξιν δυνάμεως.
- Ἡ στέρησις τῆς τελικῆς ἐνεργείας.

ΚΕΦΑ-

# ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚϚ'.

## Περὶ Ὀνόματος καὶ Ῥήματος.

Ὄνομά ἐϛι Φωνὴ σημαντικὴ κατὰ Συνθήκην ἄνευ Χρόνου, ἧς οὐδὲν μέρος ἐϛὶ σημαντικὸν κεχωρισμένον. Ῥῆμά δέ ἐϛι Φωνὴ σημαντικὴ κατὰ Συνθήκην προσσημαίνουσα Χρόνον, ἧς οὐδὲν μέρος ἐϛὶ σημαντικὸν κεχωρισμένον. Ὅτι μὲν ἓν ἔναρθροι Φωναὶ τὸ Ὄνομα καὶ τὸ Ῥῆμα, παντὶπᾶϛ δῆλον. Ἔναρθρος δὲ λέγεται πᾶϛα τῶν ἀνθρώπων Διάλεκτος, διὰ τὸ τὰϛ συμπληρώϛας αὐτὴν Συλλαβὰϛ ἄρθροις ἐοικέναι Ζώῳ, δυναμένοις ἀπ' ἀλλήλων διακρίνεϛθαι κατ' ἐνέργειαν. Ὅτι δὲ καὶ σημαντικαί, φανερὸν καὶ αὐτό· καὶ γὰρ τὸ, Ἄνθρωπος, καὶ Ἵππος, καὶ τρέχει, καὶ διαλέγεται, καὶ τὰ τοιαῦτα, δύναμιν ἔχει σημαντικήν. Ἀλλὰ καὶ κατὰ Συνθήκην ἐϛὶ τὰ ὀνόματα καὶ τὰ ῥήματα· συνέθεντο γὰρ Ἕλληνες μὲν, τοῖϛ δὲ τοῖϛ ὀνόμαϛι τὰ πράγματα καλεῖν· Ἰνδοὶ δ' ἑτέροις καὶ ἄλλοις Αἰγύπτιοι· καὶ οἱ αὐτοὶ δὲ τὰ αὐτὰ πράγματα, ποτὲ μὲν ἄλλοις, ποτὲ δ' ἑτέροις σημαίνειν ὀνόμαϛιν, ὥϛπερ καὶ τὰϛ τοιάϛδε ἐνεργείαϛ, καὶ τὰ τοιάδε πάθη, διὰ τῶνδε καὶ τῶνδε τῶν ῥημάτων ἐκφαίνειν ἐκύρωϛαν. Ὅθεν οὐδὲ Φύϛει τοῖϛ Ἀνθρώποις, τὰ Ὀνόματά ἐϛι καὶ τὰ Ῥήματα· διότι τὰ Φύϛει παρὰ πᾶϛι τὰ αὐτά. Κἂν αἱ Φωναὶ δὲ Φύϛει· (Φωνητικὸν γὰρ ζῷον ὁ ἄνθρωπος.) ἀλλ' οὐχ ἁπλῶϛ Φωναί, τὰ Ὀνόματα καὶ τὰ Ῥήματα· Φωναὶ δὲ τοιῶϛδε μεμορφωμέναι. Θέϛει τὸ λοιπόν εἰϛι τὰ Ὀνόματα καὶ τὰ Ῥήματα· τέθειν γὰρ ὑπό τινων. Εἰ μήτιϛ λέγοι, Φύϛει τρόπον ἄλλον ὑπάρχειν αὐτά, διὰ τὸ οἰκείωϛ ἔχειν πρὸϛ τὰ πράγματα, οἷϛ ἐτέθηϛαν, καὶ τῇ τῶν πραγμάτων Φύϛει καταλλήλωϛ τεθεῖναι καὶ ἁρμοζόντωϛ. Λέγοιντο δ' ἂν κατὰ Συνθήκην Φωναὶ σημαντικαί, τὰ ὀνόματα καὶ τὰ ῥήματα, καὶ πρὸϛ ἀντιδιαϛολὴν τῶν ἀναρθρων Φωνῶν, τῶν σημαντικῶν ὄϛων καὶ αὐτῶν· ὡϛ ὁ ϛεναγμὸϛ καὶ ὁ θρῆνοϛ, Ὀδύνην σημαίνουϛι· καὶ ὁ γέλωϛ καὶ ὁ καγχαϛμὸϛ Χαρὰν, καὶ ψυχῆϛ διάθεϛιν ὑπερβάλλουϛαν. Καὶ ἄλλαι Φωναὶ

μὴ

μὴ κατὰ συνθήκην ἅσαι, συλλαβῶν δηλαδὴ, πράγματα δηλοῦσι διάφορα. Λέγοιντο κατὰ συνθήκην τὰ εἰρημένα, καὶ διὰ τὸ μὴ τὰς αὐτὰς ἐν αὐτοῖς συλλαβὰς, εἰ καὶ φύσει διωρισμένας εἰσὶν, ἀπεσκεκομμένας ἀπ' ἀλλήλων εἶναι, καὶ καθ' ἑαυτὰς δῆτα προφέρεσθαι, ἀλλὰ κατὰ τὴν μετ' ἀλλήλων συνθήκην συλληπτικῶς· ὡς ἑνὸς οἱονεὶ σώματος θεωρουμένου τοῦ ὀνόματος ἢ τοῦ ῥήματος, ἐκ διαφόρων ἀπαρτιζομένου μερῶν.

Τὰ μέρη δὲ τοῦ ὀνόματος καὶ τοῦ ῥήματος ἀπ' ἀλλήλων κεχωρισμένα, μένει ἀσήμαντα· συσημαίνειν μὲν γὰρ ἀλλήλοις λέγεται· σημαίνειν δέ τι τῶν μερῶν ἕκαστον καθ' αὐτὸ, οὐδαμῶς. Καὶ τὰ μὲν τῶν ἁπλῶν ὀνομάτων ἢ ῥημάτων μέρη, οὐδὲ καὶν φωνὴν δόκησιν ἔχει, τοῦ καθ' αὐτὰ εἶναι σημαντικά· τὰ δὲ τῶν συνθέτων, φαντασίαν μὲν παρέχει τινὰ τοῦ σημαίνειν, οὐ μέντοι σημαίνει κατάγε τὸ ἀληθές· τοῦ γὰρ Κάλλιππος ὀνόματος, μέρος ὂν τὸ Ἵππος, οὐδὲν σημαίνει· μόνον μὲν γὰρ ὡς ὄνομα τὸ Ἵππος ῥηθὲν, σημαίνει τόδε τὸ ζῷον· ὁπόταν δ' ὡς μέρος ληφθείη τοῦ Κάλλιππος, ἀποσπασθὲν τῆς οἰκείας ὁλότητος, νεκρόν τι κατὰ τὸ σημαινόμενον γίνεται. Τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ τὰ μέρη τοῦ ῥήματος ἀπ' ἀλλήλων διακρινόμενα, καὶ τῆς σημασίας χωρίζονται· τὰ πάντα γὰρ κοινὰ τῷτε ὀνόματι καὶ τῷ ῥήματι. Πλὴν ὅτι τὸ ῥῆμα μὲν, προσημαίνει χρόνον· ἄνευ δὲ χρόνου τὰνομά ἐστι. Τὸ δὲ ἄνευ χρόνου φαμὲν, οὐ τὸ μὴ σημαῖνον χρόνον ποτὲ μηδαμῶς, ἀλλὰ τὸ μὴ προσημαῖνον χρόνον· ἰδοὺ γὰρ τὸ χθεσινὸν, τὸ σημερινὸν, καὶ τὰ τοιαῦτα, σημαίνουσι μὲν χρόνον, οὐ μὴν δὲ καὶ προσημαίνουσιν, ὡς τὰ ῥήματα. Διότι τὰ ῥήματα πεπτωμένως μὲν, ἐνέργειαν ἢ πάθος σημαίνουσι· πρὸς τούτοις δὲ κατὰ δεύτερον λόγον, καὶ τὸν χρόνον δηλοῦσιν αὐτὸν, καθ' ὃν ἡ ἐνέργεια, καθ' ὃν τὸ πάθος, τὸν ἐνεστῶτα τυχὸν πλατυκῶς, ἢ τὸν παρεληλυθότα, ἢ καὶ τὸν μέλλοντα. Διαφέροι δ' ἂν τὰ ὀνόματα τῶν ῥημάτων, καὶν τῷ μηδεμίαν ἐνέργειαν ἢ πάθος δηλοῦν, ὡς ἔχει τὰ ῥήματα. Ταύτην μὲν οὖν τὴν ἀπ' ἀλλήλων διάκρισιν, ἔχον τὰ ὀνόματα καὶ τὰ ῥήματα.

Χρὴ

Χρὴ δὲ γινώσκειν ὅτι τὰ Φύσεων, ἢ προσώπων, ἢ ἐνεργειῶν, ἢ παθῶν, ἢ ποιᾶς συμπλοκῆς πρὸς ἐνέργειαν, πρὸς πάθος δηλωτικά, ταῦτα πάντα κατὰ τὴς διαλεκτικὴς, εἰς Ὀνόματα διαιρεῖνται καὶ Ῥήματα. Καὶ τὰ μὲν κατὰ Χρόνον λεγόμενα, ἢ ὁπωσδὴν ἐν ταῖς Προτάσεσι κατηγορούμενα, προσαγορεύονται Ῥήματα· Τὰ δ' ἄνευ Χρόνου λεγόμενα, ἢ τὴν τῶν ὑποκειμένων πληροῦντα χρείαν, Ὀνόματα· Τὰ δ' ἐν μηδετέρᾳ τούτων χώρᾳ παραλαμβανόμενα, τὰ Ἄρθρα δηλαδὴ, καὶ Προθέσεις, οἱ Σύνδεσμοι, καὶ τὰ Ἐπιῤῥήματα, κἂν ἄλλως συνεκφέρωνται ταῖς Προτάσεσιν, ἀλλ' ὐ μέρη λόγου κυρίως εἰσὶν, ἀλλὰ τῶν μερῶν τοῦ λόγου συνεκτικὰ καὶ συνδετικά· μέρη μέντοι Λέξεως ὑπάρχουσι καὶ αὐτά. Καὶ ὁ Λόγος δὲ κατὰ Φιλοσόφους τῆς Λέξεως μέρος ἐστίν· ὁ μὲν γὰρ πλήρωμα προηγουμένως τῶν πράγματα σημαινουσῶν ὑπάρχει Φωνῶν· ἡ δὲ Λέξις πλήρωμα πασῶν ἁπλῶς τῶν Φωνῶν, τῶν παραλαμβανομένων πρὸς τὴν διάλεκτον.

Τὰ μὲν οὖν Ὀνόματα καὶ τὰ Ῥήματα, καθ' ἑαυτὰ προφερόμενα, ὅτε Ἀλήθειαν, ὅτε Ψεῦδος ἐμφαίνουσι. κἂν γὰρ μυριάκις εἴπῃ τις, τὸ, Σωκράτης, ἢ τὸ, Φιλόσοφος, ἢ τι τῶν τοιούτων, ἀσυνδυάστως καὶ καθ' αὑτὸ, οὐ ἀληθεύειν, οὔτε ψεῦδος ἐρεῖ. Εἰ δ' ἀληθεύειν ἢ ψεύδεσθαι, καθ' ἑαυτὰ τῶν ῥημάτων τὰ πρῶτα πρόσωπα δοκεῖ καὶ τὰ δεύτερα, καὶ ὅσα τῶν τρίτων ἐπὶ ὡρισμένῳ λέγεται πράγματος· ἀλλὰ καὶ τούτοις ἡ ἀλήθεια καὶ τὸ ψεῦδος, ἐκ τῆς κατὰ δύναμιν ἀκολουθεῖ συμπλοκῆς· ἐπεὶ καὶ ταῦτα δυνάμει συμπεπλεγμένα καὶ λέγεται, καὶ ἐστί· τῷ μὲν γὰρ πρώτῳ προσώπῳ, συνεξακούεται τὸ ἐγὼ· τῷ δὲ δευτέρῳ, τὸ σύ· τὸ δ' ἐγὼ, καὶ σὺ, ἀντωνυμίαι ὄντα, ἀντὶ ὀνομάτων παραλαμβάνονται. Τοῖς δὲ τρίτοις προσώποις, τοῖς ἐπί τινος πράγματος ὡρισμένῳ λεγομένοις, ἐκεῖνο συνεκφαίνεται καθ' ὃ λέγονται· ὡς ἐπὶ τοῦ ὑει, καὶ βρουτᾷ, καὶ αἰγιάλει, τὸ νομα τῆς προνοίας ἔξωθεν ὑπακούεται. Τὰ τοίνυν Ὀνόματα καὶ τὰ Ῥήματα καθ' αὑτὰ προβαλλόμενα, ὅτ' Ἀληθείας ὅτε Ψεύδος τυγχάνει δηλωτικά· συμπλακέντα δ' ἀλλήλοις, ποτὲ μὲν Ἀλήθειαν, ποτὲ δὲ

Ψεῦδος σημαίνεσι. Προηγεμένως μὲν γὰρ δηλοῦσι τὰ Νοήματα τῆς Ψυχῆς· διὰ μέσων δὲ τῶν Νοημάτων τὰ Πράγματα. Τὰ γὰρ Νοήματα, τῶν Πραγμάτων εἰσὶν εἰκόνες ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ οὐδὲν ἄλλο τί ἐστι τὸ νοεῖν, ἢ τὸ δέχεσθαι τὸ νοημένε τὸ εἶδος. Ὅταν μὲν οὖν ἀκριβῶς ὁμοιωθῇ τοῖς Πράγμασι τὰ Νοήματα, καὶ ὥσπερ τούτοις ἐφαρμοσθῇ, τότε καὶ ἀληθῆ νοήματα λέγεται· ὅτε δὲ μὴ ὅτως ἔχει, ψευδῆ. Τὸ δ' αὐτὸ καὶπὶ τῶν ὀνομάτων καὶ τῶν ῥημάτων ἐστίν. ὅταν μὲν γὰρ καὶ ταῦτα, τῇ τῶν πραγμάτων ὑποστάσει συνάδωσι, τότε τὸ Ἀληθὲς ὑφίσασθαι περὶ ταῦτα φαμέν· ὅτε δ' οὐχ ὅτως ἔχει, συμβαίνειν τὸ Ψεῦδος.

Τίνα μὲν οὖν τὰ Ὀνόματα, καὶ τίνα τὰ Ῥήματα, καθ' ὅσον οἷόν τε, δεδείκται. Ταῦτα δὲ προσλαβόντα Μέριον ἀρνητικὸν, οὐκ ἔτι καλοῦνται ὀνόματα καὶ ῥήματα, μόνως καὶ ἁπλῶς· ἀλλὰ ἀόριστα ὀνόματα, καὶ ἀόριστα ῥήματα· οἷον τὸ μὲν οὐκ Ἄνθρωπος, καὶ τὸ, οὐ Σωκράτης, ἀόριστα Ὀνόματα· τὸ δ' οὐτρέχει, καὶ τὸ, οὐ Φιλοσοφεῖ, ἀόριστα Ῥήματα. Ταύτην δ' ἔχουσι τὴν κλῆσιν, διὰ τὸ μὴ ἐπίτινος ὡρισμένε λαμβάνεσθαι.

Δεῖ δὲ καὶ τοῦτο εἰδέναι, ὅτι ἁπλῇ Φωνὴ, καὶ Φάσις, καὶ Ὅρος, καὶ Ὄνομα, καὶ Ῥῆμα, τῷ μὲν ὑποκειμένῳ ταυτά ἐστιν ἀλλήλοις· κατὰ μόνην δὲ τὴν σχέσιν ἔχουσι τὴν διαφοράν· οἷον τὸ, ἄνθρωπος, ὡς μὲν σημαντικόν τινος, ἁπλῆ καλεῖται Φωνή· ὡς δὲ μέρος Καταφάσεως ἢ Ἀποφάσεως, Φάσις· ὡς δ' ἐν Συλλογισμῷ παραλαμβανόμενον, καὶ Προτάσεως μόριον λεγόμενον, Ὅρος· ὡς δ' Ὑποκείμενον, Ὄνομα· ὡς δὲ τάξιν ἐπέχον Κατηγορεμένε, Ῥῆμα.

Ῥήματα δὲ παρὰ τοῖς διαλεκτικοῖς καὶ τὰ Ὀνόματα λέγονται· καὶ τὰ Ῥήματα πάλιν Ὀνόματα· πᾶσαν γάρ ἔστι φωνὴν σημαντικὴν, ὡς μὲν Ὑποκείμενον ἐν Προτάσει λαμβάνοντες, προσαγορεύουσιν Ὄνομα· Κατηγορέμενον δὲ ποιοῦντες, Ῥῆμα κατονομάζουσιν. Ἐπεὶ γὰρ διπλῆν σημασίαν τὰ Ῥήματα φέρουσι· τὴν μὲν Ὑπαρκτικὴν, καθ' ἣν ἐνέργειαν ἢ πάθος σημαίνουσι· τὴν δὲ Χρονικὴν, καθ' ἣν καὶ χρόνον τινὰ προσημαίνουσιν· ὅταν μὲν κατὰ

κατὰ τὴν ὑπαρκτικὴν μόνην σημασίαν ταῦτα λαμβάνωσιν, ὑποκείμενά τε ποιῶσι, καὶ καλῶσιν Ὀνόματα· ὅταν δὲ κατὰ τὴν χρονικὴν, τότε Κατηγορούμενα τιθέντες, λέγουσι Ῥήματα. Τὰ δ' Ὀνόματα σημασίαν ἁπλῆν τῆς ὑπάρξεως ἔχοντα, ὅταν μὲν καθαρὰ ταῦτα λαμβάνωσιν, Ὑποκείμενά τε ποιῶσι, καὶ ὅπερ εἰσὶν, Ὀνόματα λέγουσιν· ὅταν δὲ Κατηγορούμενα ταῦτα ποιήσωσιν, οὐκ ἐῶσιν αὐτὰ καθαρά· προσιθέασι δὲ τούτοις, καὶ τὸ ἐστὶν, ἢ τὸ ἦν, ἢ τὸ ἔσαι· ὡς ἂν ἐντεῦθεν διπλῆν καὶ ταῦτα τὴν σημασίαν ἔχοντα, τὴν οἰκείαν δὴ τὴν ὑπαρκτικὴν, καὶ τὴν ἐκ τῆς προσθήκης τὸ ἐστὶν, ἢ τὸ ἦν, ἢ τὸ ἔσαι, ἥτις ὑπάρχει χρονική· τὴν τῶν Ῥημάτων χρείαν ἀποπληρῶσι.

Τὸ Ἐστὶ δὲ, καὶ Ἦν, καὶ Ἔσαι, καθ' αὑτὰ μὲν ὄντα, διπλῆν ἔχει τὴν σημασίαν ὡς ῥήματα, τὴν ὑπαρκτικὴν, καὶ τὴν χρονικὴν· ὡς ὅταν εἴπωμεν, Ἄνθρωπός ἐστιν, ἢ Ἄνθρωπος ἦν, ἢ Ἄνθρωπος ἔσαι. Ὅταν δὲ προσιθέμενα τοῖς ὀνόμασιν ὁμοῦ μετ' αὐτῶν ἐξετάζωνται, μόνην ἔχει τὴν χρονικὴν· ὡς ὅταν εἴπωμεν, Σωκράτης σοφός ἐστιν, ἢ Σωκράτης σοφὸς ἦν, ἢ Σωκράτης σοφὸς ἔσαι. Τὴν δ' ὑπαρκτικὴν σημασίαν κέκληνται τὰ Ὀνόματα, οἷς προσίθενται· ὥστε μετὰ τῶν τοιούτων ὀνομάτων, ὑπαρξίν τε καὶ χρόνον σημαίνοντα, τὴν τῶν ἐντελῶν ῥημάτων σώζουσιν ἰδιότητα.

Πᾶσα τοίνυν Πρότασις, ἐξ Ὀνόματος καὶ Ῥήματος ἔχει τὴν γένεσιν· οἷον, τὸ Φιλοσοφεῖν, ἀγαθόν ἐστιν· ἰδοὺ τὸ Φιλοσοφεῖν, Ὄνομα λέγεται· τὸ δὲ ἀγαθόν ἐστι, Ῥῆμα. Καὶ ἁπλῶς ἔνθα τὸ Ἄρθρον ἢ δυνάμει, ἢ ἐνεργείᾳ θεωρεῖται, ἐκεῖνο καὶ Ὄνομα ὑπάρχει, καὶ Ὑποκείμενον· ἔνθα δὲ τὸ ἐστὶν, ἢ δυνάμει, ἢ ἐνεργείᾳ, ἐκεῖνο καὶ Ῥῆμα καὶ Κατηγορούμενον λέγεται. Ἐνεργείᾳ μὲν ὃν καὶ τὸ Ἄρθρον, καὶ τὸ ἐστὶν ἐπὶ τῆς εἰρημένης προτάσεως φαίνεται τῆς λεγούσης, τὸ φιλοσοφεῖν ἀγαθόν ἐστι. Δυνάμει δὲ καὶ ἀμφότερα, ὡς ὅταν εἴπωμεν, ἀγαθὸν πεποιθέναι ἐπὶ κύριον· οὐδὲν γὰρ ἕτερον λέγομεν, ἢ, ὅτι τὸ πεποιθέναι ἐπὶ Κύριον ἀγαθόν ἐστι. Καὶ πάλιν, Παῦλος ἐπέσελλεν, ἦγεν ὁ Παῦλος ἐπισέλλων ἦν· καὶ Ἰωάννης βασιλεύει, τοῦτέστιν ὁ Ἰωάννης βασιλεύων ἐστὶ· καὶ βασιλεύσει Κύριος

εἰς τὸν Αἰῶνα· ταυτὸν δ' εἰπεῖν, ὅτι ὁ Κύριος Βασιλέυσων ἔσαι εἰς τὸν Αἰῶνα. Τὸ Ἐσὶ δὲ, καὶ Ἦν, καὶ Ἔσαι, ῥήματα λέγονται ἀρχοειδῆ, διὰ τὸ πάλαι πάντα ῥήματα, εἰς τὰς μετοχὰς καὶ εἰς αὐτὰ ἀναλύεθαι.

Ὀνόματα, καὶ Ῥήματα,
- Ἡ Θέσα ἐσὶν, ὡς ὑπότιων κατὰ Συνθήκην τεθέντα.
- Ἡ Φύσα, ὡς οἰκείως τοῖς πράγμασιν ἔχοντα.

Ὀνόματα καὶ Ῥήματα.
- Ἡνωμένα μὲν ὁμῦ, σημαντικά ἐσι.
- Χωριζόμενα δὲ, ἀδαμῶς.

Ῥῆμα Ὀνόματος διαφέρει.
- Τὸ μὲν γὰρ Ῥῆμα προσσημαίνει χρόνον, καὶ Ἐνέργειαν ἢ Πάθος δηλοῖ.
- Τὸ δ' Ὄνομα τἀναντίον, ἀμὴ ὡς τὸ χθεσινόν.

Ἐπὶ τῶν Προτάσεων
- Τὰ μὲν Ὑποκείμενα, καλῆνται Ὀνόματα·
- Τὰ δὲ Κατηγορήμενα, Ῥήματα.
- Ἑκάτερα δὲ μετὰ τῆ ἀρνητικῆ Μοριὰ, Ἀόριςα.

Ῥήματος σημασία
- Ἡ Ὑπαρκτική ἐσιν, Ἐνέργειαν ἢ Πάθος δηλῶσα, καὶ ποιῶσα τὰ Ὑποκείμενα· ἃ καὶ Ὀνόματα καλῆται.
- Ἡ Χρονική, καὶ ποιῆ τὰ Κατηγορήμενα· ἃ καὶ τῶθ' ὅπερ ἐσι Ῥήματα καλῆται.

Ὀνόματος σημασία.
- Ἁπλῆ μὲν ὑπαρκτική ἐσι, καὶ τῶθ' ὅπερ ἐσιν Ὄνομα καλῆται, Ὑποκείμενον ὂσα.
- Οὐ καθαρὰ δὲ, Χρονική, ἀλλὰ διὰ τῆ Ἐσὶν, ἢ Ἦν, ἢ Ἔσαι ὑπαρκτικῆ Ῥήματος, ὅτε καὶ Κατηγορήμενον ὂσα, Ῥῆμα καλῆται.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ'.

### Περὶ Λόγε, καὶ Προτάσεων.

Λόγος ἐσὶν, ἐκπλεόνων ἢ μιᾶς Φωνῆς σημαντικῆς συνεσὼς, ἃ τὰ κυρίως μέρη κεχωρισμένα σημαντικά ἐσιν. ὁ γὰρ Λόγος, ἐκ δύω Φωνῶν σημαντικῶν τὰλάχισον ἔχε τὴν σύσασιν. μία γὰρ Φωνὴ σημαντικὴ, Λόγος ὐκ ἐσι.

Πέντε δὲ τὰ εἴδη τῆ Λόγε· τὸ Κλητικὸν, ὡς τὸ, Ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ συμπένητες· τὸ δὲ, ἄνδρες, μόνον, ἃ λόγος

γος κλητικὸς, ἀλλὰ κλῆσις. Τὸ τῦ λόγυ δὲ Κλητικὸν, οἱ Στωϊκοὶ καλῦσι Προσαγορευτικόν. Δεύτερον εἶδος τῦ Λόγυ, τὸ Προσακτικὸν, ὡς τὸ, ἔκκλινον ἀπὸ κακῦ, καὶ ποίησον ἀγαθόν. Τρίτον τὸ Πυσματικὸν, εἴτυν τὸ Ἐρωτηματικὸν· ὡς τὸ, τίς ἡ πατρίς συ; τί σοι τὸ ἐπιτήδευμα; Τέταρτον, τὸ Εὐκτικὸν, ὅπερ οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς λέγυσιν Ἀρατικὸν· ὡς τὸ, γένοιτο κύριε τὸ ἔλεός συ ἐφ' ἡμᾶς, καθάπερ ἠλπίσαμεν ἐπὶ σέ. Πέμπτον, τὸ Ἀποφαντικὸν, ἤτοι τὸ παρὰ τοῖς στωϊκοῖς Ἀξίωμα· περὶ ὃ τῇ Λογικῇ Πραγματείᾳ ἡ σκέψις ἐστὶν, ὅπερ ἐκ τῦ ἀποφαίνεσθαι εἴρηται· κατ' αὐτὸ γὰρ περὶ ἑτινοσῦν τῶν πραγμάτων ἀποφαινόμεθα· οἷον ὁ Θεὸς ἀγαθός ἐστιν· ὁ Ἄνθρωπος οὐκ ἔστιν ἀθάνατος.

Διτῶν δ' ὄντων ἐν ἡμῖν Δυνάμεων ψυχικῶν, τῶν μὲν, γνωστικῶν, καθ' ἃς ἕκαστον τῶν ὄντων γινώσκομεν· τῶν δὲ ζωτικῶν καὶ ὀρεκτικῶν καλυμένων, καθ' ἃς ἢ τῶν ὄντων ἀγαθῶν, ἢ τῶν δοκούντων ἀγαθῶν ἐφιέμεθα, τὰ μὲν παρὰ τὸ ἀποφαντικὸν εἴδη τῦ λόγυ τὰ τέσσαρα, ἐκ τῶν ὀρεκτικῶν δυνάμεων προέρχεται τῆς Ψυχῆς, οὐκ αὐτῆς καθ' αὑτὴν ἐνεργύσης, ἀλλὰ πρὸς ἕτερον ἀποτεινομένης, τὸν συμβάλλεσθαι δοκοῦντα πρὸς τὸ τυχεῖν τῆς ἐφέσεως, καὶ ἤτοι λόγον παρὰ αὐτῦ ζητύσης, ὡς ἐπὶ τῦ Πυσματικῦ, ἢ πρᾶγμα· καὶ εἰ πρᾶγμα, ἤτοι αὐτῦ ἐκείνυ ἐφιεμένης τυχεῖν, πρὸς ὃν ὁ λόγος, ὥσπερ ἐπὶ τῦ Κλητικῦ· [ἢ Πυσματικῦ.] ἢ τινος παρ' αὐτῦ πράξεως, καὶ ταύτης, ἢ ὡς παρὰ κρείττονος καθάπερ ἐπὶ τῆς Εὐχῆς, ἢ ὡς παρὰ χείρονος, καθάπερ ἐπὶ τῆς κυρίως καλυμένης Προσάξεως. Μόνον δὲ τὸ Ἀποφαντικὸν, ἀπὸ τῶν γνωστικῶν Δυνάμεων προέρχεται τῆς Ψυχῆς, ἐξαγγελτικὴν ὑπάρχον τῆς ἀληθῶς ἢ φαινομένως γενομένης τῶν πραγμάτων γνώσεως ἐν ἡμῖν· διὸ καὶ μόνον τῶν ἄλλων τῦ λόγυ εἰδῶν, ἀληθείας καὶ ψεύδυς ἐστὶ δεκτικόν.

Ἔστι τοίνυν ἀποφαντικὸς Λόγος, ἐν ᾧ τὸ ἀληθεύειν ἢ ψεύδεσθαι ὑπάρχει. Εἴδη δὲ αὐτῦ Κατάφασις καὶ Ἀπόφασις. Καὶ Κατάφασις μέν ἐστιν, Ἀπόφασίς τινος κατά τινος, ἤγυν τὸ ἀποφήνασθαι καὶ εἰπεῖν, τί τινι ὑπάρχει·

Ἀπόφασις δέ ἐστιν, Ἀπόφανσίς τινος ἀπό τινος, ἤγουν τὸ ἀποφῆ σθαι καὶ εἰπεῖν, τί τινι ἐχ ὑπάρχει. Ταῦτα δὲ πείθουσιν Ἀντίφασιν. Εἴρηται δ' Ἀντίφασις, ἀπὸ τε τὰ μόρια ἔχειν ἀλλήλοις ἀντιφάσκοντα, κατὰ τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ ψεῦδος. Ἔστι γὰρ Ἀντίφασις, μάχη Καταφάσεως καὶ Ἀποφάσεως, τῶν, κατὰ τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ ψεῦδος ἀντικειμένων, τῷ αὐτῷ τε ὑποκειμένῳ χρωμένων, καὶ τὸν αὐτὸν κατηγορέμενον αὐτῆ κατηγορεσῶν, μήτε καθ' ὁμωνυμίαν, μήτε κατά τι τῶν ἄλλων, ὅσα πρὸς τὰς ἐνοχλήσεις τῶν σοφισῶν προσδιοριζόμεθα.

Τετραχῶς δὲ προαγομένης τῆς Ἀποφάνσεως· (Ἢ γὰρ τὸ ὑπάρχον ὡς μὴ ὑπάρχον ἀποφαίνεται τις, οἷον τὸ ἁμαρτάνειν ἀκ ἔστι κακόν· Ἢ τὸ ὑπάρχον, ὡς ὑπάρχον, οἷον τὸ ἁμαρτάνειν κακόν ἐστιν· Ἢ τὸ μὴ ὑπάρχον ὡς ὑπάρχον, οἷον τὸ ἁμαρτάνειν ἀγαθόν ἐστιν· Ἢ τὸ μὴ ὑπάρχον ὡς μὴ ὑπάρχον, οἷον τὸ ἁμαρτάνειν ἀκ ἔστιν ἀγαθόν.) ἐντεῦθεν ἀντιθέσεις γίνονται δύω· μία μὲν, ψευδὴς Ἀποφάσεως, πρὸς ἀληθῆ Κατάφασιν· ἑτέρα δὲ, καταφάσεως ψευδὴς, πρὸς Ἀπόφασιν ἀληθῆ· καὶ παρὰ ταύτας τὰς δύω Ἀντιθέσεις, οὐδ' ἐπινοῆσαι ἄλλην ἐνδέχεται. Πᾶσα δὲ Κατάφασις, Λόγος ἐστὶν ἀποφαντικὸς· ὡσαύτως καὶ πᾶσα Ἀπόφασις. Ὀνομάζονται δὲ καὶ ἄμφω Προτάσεις, ὡς ὑπὸ τῶν συλλογίσασθαι βελομένων προτεινόμεναι τοῖς κοινοῖς τῶν λόγων. Ἔστι τοίνυν Πρότασις, Λόγος ἀποφαντικὸς, ἢ τινὸς κατὰ τινος, ἢ τινὸς ἀπό τινος· καὶ ἄλλως· Πρότασίς ἐστιν, ἀντιφάσεως μιᾶς μέριον.

Τῶν δὲ προτάσεων, αἱ μὲν ἐξ Ὑποκειμένε καὶ Κατηγορεμένε σύγκεινται μόνον· καὶ ὑποκείμενος Ὅρος ἐστὶ περὶ ὃ ὁ λόγος· κατηγορέμενος δὲ, ὁ περὶ τε ὑποκειμένε λεγόμενος· ὅ ἐν Γρηγόριος Θεολογεῖ· τὸ μὲν Γρηγόριος, ὑπόκειται· περὶ αὐτῆ γὰρ ὁ λόγος· τὸ δὲ Θεολογεῖ, κατηγορεῖται· κατὰ τῆ Γρηγορίε γὰρ λέγεται τὸ Θεολογεῖν.

Τῶν δὲ προτάσεων, αἱ μὲν Ὑποκείμενον καὶ Κατηγορέμενον ἔχουσι, καὶ ἁδὲν πλέον· αἱ δὲ καὶ τρίτον Προσκατηγορέμενον, τὸ Ἔστιν, ὅσα γὰρ καθ' ἑνὸς ὑποκειμέ-

νε

νε λέγεται κατὰ μίαν πρότασιν, εἰς τὰ πάντα κατηγορέμενος Ὀνομάζεται· τὸ δὲ Ἐστὶ προσαγορεύεται Προσκατηγορέμενον· οἷον, Γρηγόριος Θεολόγος, καὶ Φυσιολόγος, καὶ πάντων τῶν ὄντων Ἐπιστήμων ἐστίν. ὑποκείμενος μὲν γὰρ Ὅρος, τὸ Γρηγόριος· τὸ δὲ Θεολόγος, καὶ Φυσιολόγος, καὶ πάντων τῶν ὄντων ἐπιστήμων, κατηγορέμενος εἰς· καὶ πρὸς τέτῳ κατηγορέμενον τὸ ἐστίν.

Αἱ δὲ τῶν Προτάσεων καὶ τρόπεν προσκείμενον ἔχουσιν, τὸν ὅπως ὑπάρχει τὸ κατηγορέμενον τῷ ὑποκειμένῳ σημαίνοντα. Τρόποι δὲ εἰσι, τὸ Ἀναγκαῖον, τὸ Ἀδύνατον, τὸ Ἐνδεχόμενον, τὸ καλῶς, τὸ σαφῶς, καὶ ἕτερα· ὧν ὁ ἀριθμὸς, φύσει μὲν περιληπτὸς, ἡμῖν δ' ἀπερίληπτος· οἷον, Ἀναγκαῖον τὸν Ἄνθρωπον ἀναπνεῖν, Ἀδύνατον εἶναι τὸν Ἵππον πτερωτὸν, Βασίλειον ἐνδέχεται γονυκλιτεῖν, Ἀθανάσιος καλῶς διδάσκει, Ἰωάννης σαφῶς ἐξηγεῖται. Τέτων δὲ τῶν τεσσάρων ὅρων, ἦγεν τὸ Ὑποκειμένε, τὸ Κατηγορεμένε, τὸ Προσκατηγορεμένε, καὶ τὸ Τρόπε, πλείονας ἂν ἔσιν ἐπινοῆσαι πρὸς μιᾶς Προτάσεως γένεσιν.

Ἐπὶ πάσης δὲ Προτάσεως ὁ Κατηγορέμενος, Ἢ ῥῆμα ὑπάρχειν ὀφείλει, Ἢ πτῶσις ῥήματος, Ἢ ἀόριστον ῥῆμα· ὁ δ' Ὑποκείμενος, Ἢ ὄνομα, Ἢ πτῶσις ὀνόματος, Ἢ ἀόριστον ὄνομα, Ἢ λόγος ἐκ πλειόνων ὀνομάτων συγκείμενος. Διαφέρει δὲ τὸ Ὄνομα τῆς τε ὀνόματος Πτώσεως, ὅτι τὸ μὲν κατ' Εὐθεῖαν Φερόμενον, Ὄνομα λέγεται· οἷον ὁ Ἰούδας προδότης ἐστίν· ἡ δὲ κατὰ τὰς ἄλλας πλαγίας προφορὰ τε ὀνόματος, Γενικὴν, Δοτικὴν, καὶ Αἰτιατικὴν, Πτῶσις καλεῖται Ὀνόματος, ὡς ἐκ τῆς ὀρθῆς εἴτεν εὐθείας πεπτωκυῖα· οἷον τῆς Ἀρετῆς ἐξέχεσθαι δίκαιον· τῷ Χριστῷ συμπάσχειν ὠφέλιμον· τὸν καιρὸν τῆς ἀνταποδόσεως ἀναγκαῖον καταλαβεῖν. Διενήνοχε δὲ καὶ Ῥῆμα, πτώσεως ῥήματος· τῷ, τὸ μὲν Ῥῆμα, τὸν ἐνεστῶτα χρόνον δηλεῖν· ὡς τὸ, Παῦλος θεμηγορεῖ· τὴν δὲ τε ῥήματος πτῶσιν, τὸν παρελληλυθότα τε καὶ τὸν μέλλοντα. οἷον, Πέτρος ἠρνήσατο, Διάβολος κολαθήσεται.

Ἔνθα μὲν ἕν ἑκάτερος Ὅρος τῶν συμπληρέντων τὴν Πρότασιν, μιᾶς τινος Φύσεώς ἐσι δηλωτικὸς, ὁ Ὑποκείμενος

κείμενος καὶ ὁ Κατηγορέμενος, μίαν λέγομεν εἶναι ταύτην τὴν Πρότασιν, κἂν ὁρισμὸν ὅλον λάβωμεν, ὑποκείμενον ἢ κατηγορέμενον, ἢ καὶ ἀμφότερα ὁμοίως· ὡς ἐὰν εἴπῃ τις, τὸ ζῶον λογικὸν θνητὸν νῷ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν, ὐσία ἔμψυχος αἰσθητικὴ μεταβατικὴ ἐστιν· ἐνταῦθα γὰρ τὸ ζῶον λογικὸν θνητὸν νῷ καὶ ἐπιστήμης δεκτικὸν, ὑποκείμενον ἐστιν, ὡς ἓν λογιζόμενον ὄνομα, κἂν ἐκ πολλῶν φωνῶν σημαντικῶν ὑπάρχῃ συγκείμενον· τὸ δὲ ὐσία ἔμψυχος αἰσθητικὴ μεταβατικὴ, τοῦτο σύμπαν κατηγορέμενον· ὃ δὴ μετὰ τοῦ ἔστι προσκατηγορεμένου ῥῆμα γίνεται ἕν.

Ἔνθα δὲ πλειόνων πραγμάτων, ὁποτεροσοῦν τῶν Ὅρων σημαντικὸς ἐστι, πλείους εἶναι τὰς Προτάσεις φαμέν· καὶ τοσαύτας, ὅσον τὸ τῶν σημαινομένων πλῆθός ἐστι· κἂν ὑφ' ἑνὸς ὀνόματος ταῦτα σημαίνηται· ὡς ὅταν εἴπῃ τις, Αἴας ἐμονομάχησεν Ἕκτορι, μὴ προσδιορισάμενος, περὶ ποτέρου τῶν Αἰάντων ὁ λόγος αὐτῶν. ταύτην γὰρ τὴν πρότασιν, ἁδεὶς οἴμαι τῶν ἐξεταστικῶν μίαν ἐρεῖ, τὴν καὶ ψευδομένην ἅμα καὶ ἀληθεύουσαν διὰ τὴν ὁμωνυμίαν.

Πρότασις δὲ καὶ Πρόβλημα, καὶ Ἀπόφανσις, καὶ Ἔνσασις, καὶ Συμπέρασμα, κατὰ μὲν τὸ ὑποκείμενον, ἁδὲν διαφέρει· κατὰ χέσιν δὲ διενήνοχεν· οἷον, ἡ Ψυχὴ ἀθάνατός ἐστιν, ὅταν μὲν ὡς συλλογισμοῦ μέρος λαμβάνηται, Πρότασις ὀνομάζεται· ὅταν δ' εἰς ζήτησιν προβάλληταί τις αὐτὸ λέγων, ἆρά γε ἀθάνατός ἐστιν ἡ Ψυχή; Πρόβλημα· ὁπόταν δέ τις ἁπλῶς ἀποφαίνηται λέγων, ἡ Ψυχὴ ἀθάνατός ἐστιν, Ἀπόφανσις· ἐνισαμένου δέ τινος, πόθεν δῆλον, ὡς ἡ Ψυχὴ ἀθάνατός ἐστιν; Ἔνσασις λέγεται· ὁπηνίκα δ' ἐκ προτάσεων συναχθείη, ὡς ὅταν εἴπωμεν· ἡ ψυχὴ ἀεικίνητος· τὸ ἀεικίνητον, ἀθάνατον· ἡ ψυχὴ ἄρα ἀθάνατος· τότε τυγχάνει Συμπέρασμα.

τὰ

Τῶ Λόγω
- Τὸ μὲν Κλητικὸν· ὡς τὸ, Ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ συμπέντητες.
- Τὸ δὲ Προσακτικὸν· ὡς τὸ, Ἔκκλινον ἀπὸ κακῆ καὶ ποίησον ἀγαθόν.
- Τὸ δὲ Πυσματικὸν, ὡς τὸ, τίς ἡ Πατρίς σε;
- Τὸ δὲ Εὐκτικὸν, ὅπερ οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς λέγουσιν Ἀρατικὸν· ὡς τὸ, γένοιτο Κύριε τὸ ἐλεός σε.
- Τὸ δὲ Ἀποφαντικὸν· οἷον ἡ Ψυχὴ ἀθάνατος.

Ὁ Λόγος
- Ἢ ἀπὸ τῶν ὀρεκτικῶν Δυνάμεων προέρχεται τῆς Ψυχῆς· ἥτις,
  - Ἢ Λόγον ἀπό τινος ζητεῖ, καὶ ποιεῖ τὸν Πυσματικόν.
  - Ἢ πρᾶγμα, δὲ ὅ,
    - Ἢ αὐτῆ πρὸς ὃν ὁ λόγος ἐφίεται τυχεῖν, καὶ ποιεῖ τὸν Κλητικόν.
    - Ἢ τινος παρ' αὐτῆ πράξεως
      - Ἢ ὡς παρὰ κρείττονος, καὶ ποιεῖ τὸν Εὐκτικόν.
      - Ἢ παρὰ χείρονος, καὶ ποιεῖ τὸν Προσακτικόν.
- Ἢ ἀπὸ τῶν γνωστικῶν, καὶ γεννᾶται ὁ Ἀποφαντικὸς· ἔστ ἄρα,
  - Κατάφασις, ὡς Σωκράτης περιπατεῖ.
  - Ἀπόφασις, ὡς, Σωκράτης οὐ περιπατεῖ.

Πᾶσα Ἀπόφανσις δείκνυσιν.

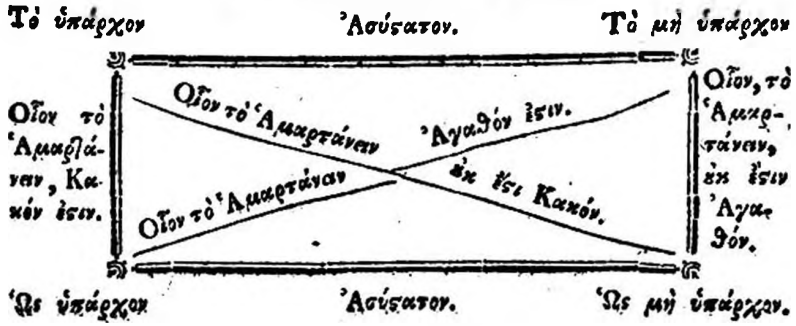

Τῶν Προτάσεων

Αἱ μὲν ἐξ Ὑποκειμένε καὶ Κατηγορεμένε μόνον, οἷον Γρηγόριος Θεολογεῖ.
Αἱ δὲ καὶ ἐκ τρίτε Προσκατηγορεμένε τε ἐσὶν, οἷον Σωκράτης Φιλόσοφός ἐσιν.
Αἱ δὲ ἐκ Τρόπε, τὸ δηλοῦντος ὅπως ὑπάρχει τῷ Ὑποκειμένῳ ὁ Κατηγορέμενος, οἷον δυνατόν ἐσι τὸν Σωκράτην φιλοσοφεῖν.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΗ'.

### Περὶ τῶν ἐν ταῖς Προτάσεσι θεωρεμένων Ὑλῶν, καὶ περὶ Προσδιορισμε.

Τρεῖς Ὕλαι τῶν Προτάσεων φαίνονται· Ἀναγκαία, Ἐνδεχομένη, Ἀδύνατος. Ἐπεὶ γὰρ πάσῃ Προτάσει, καὶ Ὑποκείμενος ἔνεσι καὶ Κατηγορέμενος, ἡ σχέσις τε κατηγορεμένε πρὸς τὸν ὑποκείμενον, τὰς τοιαύτας Ὕλας ἀποφαίνει. Καὶ γὰρ ὁ Κατηγορέμενος, ἢ ἀεὶ ὑπάρχει τῷ Ὑποκειμένῳ, ἢ ἀδέποτε· ἢ ποτὲ μὲν ὑπάρχει, ποτὲ δ' ἐχ ὑπάρχει. Εἰ μὲν οὖν ἀεὶ ὑπάρχει τῷ ὑποκειμένῳ, τὴν Ἀναγκαίαν Ὕλην ποιεῖ· εἰ δὲ ἀδέποτε, τὴν Ἀδύνατον· εἰ δὲ ποτὲ μὲν ὑπάρχει, ποτὲ δ' ἐχ ὑπάρχει, τὴν Ἐνδεχομένην. Ἀναγκαίας μὲν οὖν Ὕλης τὸ εἰπεῖν, ὁ ἄνθρωπος ἀναπνεῖ· ἀεὶ γὰρ ὑπάρχει τῷ ἀνθρώπῳ τὸ ἀναπνεῖν. Ἀδυνάτε δὲ τὸ εἰπεῖν, ὁ ἄνθρωπος ἵππος ἐσαι· ἀδέποτε γὰρ ὑπάρχει τῷ ἀνθρώπῳ τὸ ἵππος εἶναι. Ἐνδεχομένης δὲ τὸ εἰπεῖν, Παῦλος δημηγορεῖ. ποτὲ μὲν γὰρ ὑπάρχει τῷ Παύλῳ τὸ δημηγορεῖν, ποτὲ δ' ἐχ ὑπάρχει. τὰς τοιαύτας δὲ σχέσεις, Ὕλας οἱ Φιλόσοφοι προσηγόρευσαν· ὡς μὴ λαμβανομένας ἐκ τῆς ἡμετέρας ὑπολήψεως ἢ κατηγορίας, ἀλλ' ἀπὸ τῆς Φύσεως τῶν πραγμάτων αὐτῆς.

Διαφέρουσι δὲ τῶν Τρόπων, τὸ Ἀναγκαίε δηλαδὴ, καὶ Ἀδυνάτε, καὶ Ἐνδεχομένε· τῷ τὰς μὲν Τρόπους ἐν τῷ ἐκφωνεῖσθαι μόνον, καὶ τοῖς ὅροις προσίεσθαι τῶν προτάσεων ἔχειν τὴν ὑπόσασιν· τὰς δὲ γε Ὕλας, ἐν αὐτῇ θεωρεῖσθαι τῶν πραγμάτων τῇ Φύσει, τῶν παραλαμβανομένων ἐν ταῖς προτάσεσι.

Τριῶν

Τριῶν ὄντων, ὡς εἴρηται, τῶν Ὑλῶν, Ἀναγκαίας, Ἀδυνάτου καὶ Ἐνδεχομένης, τὴν Ἐνδεχομένην Ἀριστοτέλης εἰς δύω διαιρεῖ· εἴς τε τὴν ἐνβεβηκυῖαν, ἣν ὀνομάζει Ὑπάρχουσαν· καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν, ἣν καὶ κυρίως Ἐνδεχομένην φησί.

Τῶν δὲ Προτάσεων, αἱ μέν εἰσι χωρὶς διορισμῶν, εἶτουν Προσδιορισμῶν, ὅθεν καὶ ἀδιόριστοι καὶ Ἀπροσδιόριστοι λέγονται· αἱ δὲ, μετὰ διορισμῶν, τῶν καὶ Προσδιορισμῶν· διὸ καὶ διωρισμένας καὶ προσδιωρισμένας ταύτας φαμέν. Τέσσαρες δέ εἰσιν οἱ διορισμοὶ ὅτοι καὶ Προσδιορισμοί· Πᾶς, Οὐδείς, Τὶς, Οὐ πᾶς. Καὶ πᾶς μὲν καὶ οὐδείς, Καθόλου εἰσί· τὶς δὲ καὶ οὐ πᾶς, Μερικοί. Πάλιν, πᾶς καὶ τὶς, Καταφατικοί· οὐδεὶς δὲ καὶ οὐ πᾶς, Ἀποφατικοί. Πάντοτε δὲ τοῖς ὑποκειμένοις συντάττονται, πρὸ τῶν ὑποκειμένων τιθέμενοι· οἷον, Πᾶς ἄνθρωπος ἀναπνεῖ· τουτέστι, πάντα τὰ ὑπὸ τὸ εἶδος τῦ ἀνθρώπου ἄτομα, τὸ ἀναπνεῖν ἔχουσι. Τὸ γὰρ πᾶς, οὐ τὸ καθόλου σημαίνει, ἀλλ' ὅτι καθόλου· τουτέστι τὸ εἰπεῖν, πᾶς ἄνθρωπος, ἢ πᾶν ζῷον, οὐ σημαίνει τὴν τῦ εἴδους ἢ τὴν τῦ γένους Φύσιν τὴν συλληπτικὴν καὶ ἑνοποιὸν πάντων τῶν ὑπ' αὐτὰ, ἀλλ' ὅτι καθόλου φέρεται τὸ κατηγορούμενον, κατὰ πάντων τῶν μερικωτέρων, ἃ περιλαμβάνει τὸ ὑποκείμενον. Οὐδεὶς ἄνθρωπος ἵππος ἐστί· τουτέστιν, οὐδενὶ τῶν ὑπὸ τὸν ἄνθρωπον ἀτόμων ὑπάρχει τὸ ἵππος εἶναι· ἤγουν οὐδενὶ τῶν ὑπὸ τὸ ὑποκείμενον ὑπάρχει τὸ κατηγορούμενον. Τὶς ἄνθρωπος Φιλοσοφεῖ· τουτέστι, τινὶ τῶν ὑπὸ τὸ ὑποκείμενον, ἤτοι τὸν ἄνθρωπον, ἀτόμων, ὑπάρχει τὸ κατηγορούμενον, τὸ Φιλοσοφεῖν δηλονότι. Οὐ πᾶς ἄνθρωπος γεωμετρεῖ· τουτέστιν, οὐ παντὶ τῶν ὑπὸ τὸ ὑποκείμενον ἀτόμων ὑπάρχει τὸ κατηγορούμενον, ὅπερ ἐστὶ τὸ γεωμετρεῖν. Ἔργον τοίνυν τῶν Προσδιορισμῶν, τὸ μόνην σημαίνειν τὴν κατὰ [τὸ] πλῆθος διαφοράν, τῶν ὑπὸ τὸ ὑποκείμενον ἀναφερομένων, ἢ ὡς μετεχόντων, ἢ ὡς μὴ μετεχόντων τῦ κατηγορουμένου.

Καλοῦσι δὲ τὰς καθόλου Προτάσεις, ἤτοι τὰς ἐχούσας τὸν καθόλου Προσδιορισμὸν, καὶ Καθόλου ὡς καθόλου· διό-

τι

τι ἐπὶ τέτων τοῖς καθόλε ὑποκειμένοις, οἱ καθόλε συντάτλονται Προσδιορισμοὶ· τὰς δὲ μερικὰς Προτάσεις, ἤγεν τὰς ἐχέσας τὸς μερικὸς Προσδιορισμὸς, ὀνομάζεσι [καὶ] καθόλε ὡς Μερικάς· ἐπὶ τέτων γὰρ οἱ μερικοὶ Προσδιορισμοὶ τοῖς καθόλε ὑποκειμένοις συντάτλονται. καθόλε μὲν γὰρ ὑποκείμενον ὁ Ἄνθρωπος, ὡς περιέχον πάντα τὰ ὑπ' αὐτὸν ἄτομα· τὸ δὲ Τὶς, καὶ τὸ Οὐ πᾶς, μερικοὶ Προσδιορισμοί.

Διαφέρεσι δὲ τῶν καθ' ἕκασα Προτάσεων αἱ Μερικαὶ, τῷ τὰς μὲν καθ' ἕκασα ποιεῖθαι τὴν Ἀπόφανσιν ἐπί τινος ὡρισμένε ἑνὸς, τε Πέτρε τυχόν· οἷον Πέτρος θαυματεργεῖ· τὰς δὲ μερικὰς, μηδὲν ὡρισμένον σημαίνειν, ἀλλ' ἐπί τινος τε τυχόντος ποιεῖθαι τὴν Ἀπόφανσιν· οἷον τὶς ἄνθρωπος δίκαιός ἐσι.

Τῶν δὲ προσδιωρισμένων Προτάσεων, ὅσαι μὲν ἔχεσι τὸν Πᾶς προσδιορισμὸν, καθόλε καταφατικαὶ Προτάσεις καὶ Καταφάσεις εἰσίν. ὅσαι δὲ τὸν Οὐδεὶς, καθόλε Ἀποφατικαὶ, καὶ Ἀποφάσεις· ὅσαι δὲ τὸν Τὶς, μερικαὶ Καταφατικαὶ, καὶ Καταφάσεις· ὅσαι δὲ τὸν Οὐ πᾶς, μερικαὶ Ἀποφατικαὶ, καὶ Ἀποφάσεις. Ἐκφέρονται δὲ ἀπολύτως οἱ ῥηθέντες προσδιορισμοὶ ὀνόματι θηλυκῷ. οἷον ἡ Πᾶς, καὶ ἡ Οὐδεὶς, καὶ ἡ Τὶς, καὶ ἡ Οὐ πᾶς.

Ἡ μὲν ἓν καθόλε καταφατικὴ Πρότασις, καὶ ἡ καθόλε Ἀποφατικὴ, ἤγεν ἡ Πᾶς, ἡ Οὐδεὶς (κατὰ γὰρ τὴν εἰς τὰς Προτάσεις ἀναφορὰν, τὸ θηλυκὸν οἱ Προσδιορισμοὶ προσέλαβον ὄνομα) αὐταὶ δὴ αἱ καθόλε, Ἐναντίαι εἰσὶ, τῶν αὐτῶν ὅρων κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν φυλατλομένων· δηλονότι κατὰ πᾶσαν ἀντίθεσιν τῶν προτάσεων, μόνων δ' ἐναλλατλομένων τῶν προσδιορισμῶν. Ἐναντίαι δὲ λέγονται, διὰ τὸ τἀναντία μιμεῖθαι· πλεῖσόν τε γὰρ διεςήκασιν ἀπ' ἀλλήλων· εἷ γε ἡ μὲν, καταφάσκει καθόλε· ἡ δὲ, ἀποφάσκει καθόλε· καὶ τοῖς ἀμέσοις καὶ τοῖς ἐμμέσοις Ἐναντίοις ἐοίκασι· τοῖς μὲν Ἀμέσοις, ἐπὶ τῆς ἀναγκαίας Ὕλης καὶ ἀδυνάτε· τῶν τε γὰρ ἀμέσων Ἐναντίων, ἐξ ἀνάγκης τῷ ὑποκειμένῳ πάρεσι θάτερον· καὶ τῶν τοιέτων προτάσεων, ἐξ ἀνάγκης

ἡ

ἡ ἑτέρα καθέσηκεν ἀληθὴς ἐπὶ τῶν εἰρημένων ὑλῶν· ἐπὶ μὲν τῆς Ἀναγκαίας, ἡ Καταφατικὴ, οἷον Πᾶς ἄνθρωπος ἀναπνεῖ· ἐπὶ δὲ τῆς Ἀδυνάτου, ἡ Ἀποφατικὴ· οἷον Οὐδεὶς ἄνθρωπος ἵππος. Πάντως δὲ τῇ μὲν ὑπάρξει, τὸ ἀληθὲς ἀναλογεῖ· τῇ δ' ἀνυπαρξίᾳ, τὸ ψεῦδος. Κατὰ μὲν ἓν ταύτας τὰς Ὕλας, ἡ Πᾶς, καὶ ἡ Οὐδεὶς, τοῖς ἀμέσοις Ἐναντίοις ἔοικασι· κατὰ δὲ τὴν Ἐνδεχομένην, τοῖς Ἐμμέσοις· ὧν δυνατὸν μηδ' ἕτερον παρεῖναι τῷ ὑποκειμένῳ· καὶ ἄμφω αἱ προτάσεις κατὰ τὴν ἐνδεχομένην Ὕλην, συμψεύδονται· οἷον Πᾶς ἄνθρωπος δίκαιός ἐστιν· Οὐδεὶς ἄνθρωπος δίκαιός ἐστιν. Ἢ καὶ ὅτι αἱ δηλωθεῖσαι Προτάσεις, ἐνίοτε μὲν συναληθεύουσι, ποτὲ δὲ καὶ συμψεύδονται· καὶ κατὰ τοῦτ' ἂν εἰκότως Ἐναντίαι κατονομάζοιντο. Τὰ γὰρ Ἐναντία συνυπάρχειν μὲν ἀλλήλοις κατ' ἐνέργειαν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ὑποκειμένου, ἀδύνατον· ἅμα δ' ἀπεῖναι αὐτοῦ δυνατόν. Καὶ ὅτι μὲν αἱ ῥηθεῖσαι Προτάσεις, Ἐναντίαι, καὶ διότι δεδήλωται.

Ἡ δὲ μερικὴ Καταφατικὴ, καὶ ἡ μερικὴ Ἀποφατικὴ, καλοῦνται Ὑπεναντίαι· ὡς ὑπὸ ταῖς ἐναντίαις τεταγμέναι, κἀκείναις ἑπόμεναι. Καὶ γὰρ ὅταν ἡ ἑτέρα τῶν καθόλου ἀληθεύῃ, τότε συναληθεύσει καὶ ἡ ὑπ' αὐτὴν μερικὴ· ὡς οἷον μέρος αὐτῆς ὅσα, καὶ ὑπ' αὐτῆς περιεχομένη.

Διὸ καὶ τὰς καταφατικὰς Προτάσεις, τὴν καθόλου λέγω δὴ καὶ τὴν μερικὴν, τὴν Πᾶς καὶ τὴν Τὶς, καὶ αὖθις τὰς Ἀποφατικὰς, τὴν Οὐδεὶς καὶ Οὐ πᾶς, Ὑπαλλήλους καλοῦσιν, ἐχ ὅτιπερ ὡς ἡ Τὶς ὑπὸ τὴν Πᾶς, ἔτω δὴ καὶ ἡ Πᾶς ὑπὸ τὴν Τὶς· καὶ ὡς ἡ Οὐ πᾶς ὑπὸ τὴν Οὐδεὶς, ἔτω καὶ ἡ Οὐδεὶς ὑπὸ τὴν Οὐ πᾶς· (τοῦτο γὰρ ψεῦδος ὁμοῦ καὶ ἀδύνατον·) ἀλλ' ὅτι τὸ ὑπὸ τὴν Πᾶς εἶναι τὴν Τὶς, καὶ συναληθεύειν αὐτῇ, δίδωσι μὲν ἡ Πᾶς, ὡς καθόλου· λαμβάνει δὲ ἡ Τὶς, ὡς μέρος τῆς Πᾶς. καὶ ἔτως ἐν τῇ Πᾶς τῇ Τὶς ὄντος τοῦ ὑποκεῖσθαι, ὡς τῆς ὑπὸ, ἐν ἀλλήλοις θεωρουμένης· ἐν μὲν τῇ Πᾶς, ἐνεργητικῶς· ἐν δὲ τῇ Τὶς παθητικῶς, ἤγουν τῆς μὲν Πᾶς, παρεχούσης τῇ Τὶς, τὸ ὑποκεῖσθαι· τῆς δὲ Τὶς δεχομένης αὐτὸ διὰ τὴν ἀλληλοχίαν, καὶ ἄμφω ὑπάλληλοι κέκληνται.

Κα-

Κατὰ τὰς αὐτὰς λόγας Ὑπάλληλοι, καὶ ἡ Οὐδεὶς καὶ ἡ Οὐ πᾶς. Εἰ δὲ καὶ τοῖς ὑπαλλήλοις γένεσιν εἰ παρόντες ἁρμόζοι λόγοι, σκοπείτω ὁ ἐξεταστικῶς ζητῶν. Ἡ μὲν ἐν Πᾶς καὶ ἡ Οὐδεὶς, Ἐναντία· ἡ Τὶς καὶ Οὐ πᾶς, Ὑπεναντία· ἡ Πᾶς καὶ Τὶς, καὶ αὖθις ἡ Οὐδεὶς καὶ ἡ Οὐ πᾶς, Ὑπάλληλοι.

Μόναι δὲ τῶν ὅλων Προτάσεων ἀντιφατικῶς ἀλλήλαις ἀντίκεινται, καὶ διαιροῦσιν ἀεὶ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ ψεῦδος, ἡ καθόλε καταφατικὴ, καὶ ἡ μερικὴ ἀποφατικὴ· καὶ πάλιν, ἡ μερικὴ καταφατικὴ, καὶ ἡ καθόλε ἀποφατικὴ· ἤγεν, ἡ Πᾶς, καὶ Οὐ πᾶς· καὶ ἡ Τὶς καὶ Οὐδείς. Καὶ τοῦτο εἰκότως· αἱ μὲν γὰρ Ἐναντίαι κατὰ τὸ Ποιὸν διαφέρουσαι, (καταφατικὴ γὰρ ἡ μία, καὶ ἡ ἑτέρα ἀποφατική.) Ποσὸν ἔχουσι τὸ αὐτό· (καὶ ἄμφω γὰρ καθόλε.) αἱ Ὑπεναντίαι ὡσαύτως τῷ Ποιῷ διαφέρουσαι, τὸ αὐτὸ Ποσὸν ἔχουσι· (μερικαὶ γὰρ καὶ ἄμφω.) αἱ Ὑπάλληλοι τἀναντίον, κατὰ τὸ Ποσὸν διαφέρουσαι, Ποιὸν ἔχουσι τὸ αὐτό. ἡ μὲν γὰρ μία Συζυγία, τὸ καταφατικὸν ἔχει· ἡ δ' ἑτέρα τὸ ἀποφατικόν. ἐν ἑκατέρᾳ δὲ τῶν Συζυγιῶν, τὸ Ποσὸν μόνον διάφορον. ἡ Πᾶς γὰρ καθόλε, καὶ ἡ Τὶς μερική. καὶ αὖθις ἡ Οὐδεὶς καθόλε, καὶ ἡ Οὐ πᾶς, μερική. Ποιὸν μὲν οὖν ἐσι, τὸ Καταφατικὸν ἢ Ἀποφατικὸν· Ποσὸν δὲ, τὸ Καθόλε, ἢ Μερικόν. Πᾶσαι τοίνυν αἱ Συζυγίαι τῶν Προτάσεων, ἐν αἷς τὸ Ἐναντίον, ἐν αἷς τὸ Ὑπεναντίον, ἐν αἷς τὸ Ὑπάλληλον, κατά τι μὲν κοινωνοῦσι, κατά τι δὲ διαφέρουσιν.

Ἡ δὲ καθόλε Καταφατικὴ, καὶ ἡ μερικὴ Ἀποφατικὴ, καὶ κατὰ τὸ Ποιὸν, καὶ κατὰ τὸ Ποσὸν μαχόμεναι, τελείαν ἔχουσι τὴν πρὸς ἀλλήλας διαφοράν· ὥσπερ δὴ καὶ ἡ μερικὴ Καταφατικὴ, καὶ ἡ καθόλε Ἀποφατική· διὸ καὶ ἀδύνατον συναληθεύειν αὐτὰς ἢ συμψεύδεσθαι πώποτε. Ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς ἀναγκαίας Ὕλης ἀληθευουσῶν τῶν Καταφάσεων, αἱ Ἀποφάσεις ψευδεῖς εἰσιν· ἐπὶ τῆς Ἀδυνάτε δὲ, τὸ ἔμπαλιν· ἐπὶ τῆς Ἐνδεχομένης, μία Κατάφασις ψευδὴς ἡ καθόλε, καὶ ἡ ἀντιφάσκουσα ταύτῃ Ἀπόφασις ἡ μερικὴ, ἀληθής· καὶ μία Κατάφασις ἀληθής,

θης, ἡ μερικὴ, καὶ ἡ ἀντιφάσκουσα ταύτῃ Ἀπόφασις ἡ καθόλου ψευδής.

Οὐ χρὴ δ' ὑπολαμβάνειν τὴν μερικὴν Ἀπόφασιν ἐπὶ τῆς ἀδυνάτου Ὕλης, τῇ καθόλου Καταφάσει συμψευδεσθαι· οἷον τῇ Πᾶς ἄνθρωπος ἵπταται, τὴν, Οὐ πᾶς ἄνθρωπος ἵπταται. οὐδὲ γὰρ ἡ Οὐ πᾶς ἐξ ἀνάγκης συνεισάγει τὴν Τὶς, ὥστε τὴν, ὁ πᾶς ἄνθρωπος ἵπταται, ταυτὸ λέγειν τῇ, τὶς ἄνθρωποι ἵπτανται. Τὸ γὰρ Οὐ πᾶς αὐτὸ καθ' αὑτὸ λαμβάνομεν μόνον, ὡς ἰδίαν ἔχον δύναμιν, καθ' ἣν τὸν Πᾶς προσδιορισμὸν ἀναιρεῖ, μηδὲν ἐπισυρόμενον ἕτερον. Ἐφ' ὧν δὲ πραγμάτων τὸ Πᾶς ψεύδεται, ἐπ' ἐκείνων ἀληθεύει τὸ Οὐ πᾶς, ὡς τὸ Πᾶς ἀναιρετικόν· οὐδὲν γὰρ ἕτερόν φησιν ὁ λέγων, ὅτι Οὐ πᾶς ἄνθρωπος ἵπταται, ἢ ὅτι οὐκ ἔστι τοῦτο ὅτι Πᾶς ἄνθρωπος ἵπταται.

Ἔτι ὥσπερ ἡ μερικὴ Κατάφασις τῆς καθόλου Καταφάσεως μέρος ἐστὶν· οὕτω καὶ ἡ μερικὴ Ἀπόφασις, τῆς καθόλου Ἀποφάσεως μέρος ἐστίν. Ἐπεὶ γὰρ ἡ μερικὴ Κατάφασις, τῇ μὲν δι' ἑαυτὴν ἀληθεύει, καθάπερ ἐπὶ τῆς ἐνδεχομένης Ὕλης· τῇ δὲ διὰ τὴν καθόλου Κατάφασιν, ἧς μέρος ἐστὶ, καθάπερ ἐπὶ τῆς ἀναγκαίας Ὕλης. (εἰ γὰρ Πᾶς ἄνθρωπος ἀναπνεῖ, καὶ Τὶς ἄνθρωπος ἀναπνεῖ) τοῦτ' ἔσται καὶ ἐπὶ τῆς μερικῆς Ἀποφάσεως. καὶ αὕτη γὰρ, τῇ μὲν ἀληθεύει δι' ἑαυτὴν, ὡς ἐπὶ τῆς ἐνδεχομένης Ὕλης· τῇ δὲ διὰ τὴν καθόλου ἀπόφασιν· ὥσπερ ἐπὶ τῆς Ἀδυνάτου· εἰ γὰρ Οὐδεὶς ἄνθρωπος ἵπταται, καὶ Οὐ πᾶς ἄνθρωπος ἵπταται. ἀληθεύει ἄρα ἡ Οὐ πᾶς ἐπὶ τῆς Ἀδυνάτου, διὰ τὴν Οὐδείς· ὥσπερ καὶ ἡ Τὶς ἐπὶ τῆς Ἀναγκαίας, διὰ τὴν Πᾶς.

Διττὸν δὲ τὸ Ἀναγκαῖον· τὸ μὲν κυρίως, ὅπερ τῷ ὑποκειμένῳ ὑπάρχει ἀεὶ· ὡς τῷ Ἡλίῳ τὸ κινεῖσθαι, καὶ τῷ Ἀνθρώπῳ τὸ ἀναπνεῖν· τὸ δὲ μὴ κυρίως, ὅπερ ἐστὶν ἐξ ἀνάγκης, ἔς' ἂν τῷ ὑποκειμένῳ τὸ κατηγορούμενον ᾖ· οἷον τὸ ἐπιπροσθεῖσθαι τὸν Ἥλιον ὑπὸ τῆς Σελήνης ἢ τῇ Νέφει, ἔς' ἂν ἐπιπροσθῇται, ἀναγκαῖόν ἐστιν, ἁπλῶς δ' Ἀ-

ναγκαῖον

ναγκαῖον ἀκ ἔστι. Τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ τὸν βαδίζοντα, βαδίζειν ἐξ ἀνάγκης· καὶ τὸ, τὸν ἰσάμενον, ἴσασθαι.

Διτλῶν δὲ καὶ τὸ ἐξ ἀνάγκης μὴ ὄν, ὅπερ ἐστὶ τὸ Ἀδύνατον· τὸ μὲν, κυρίως· ὡς τῷ Πυρὶ τὸ ψύχειν, καὶ τῷ ἀνθρώπῳ τὸ ἵππασθαι· τὸ δὲ, μὴ κυρίως, ἀλλ' ἐς' ἂν μὴ ᾖ τῷ ὑποκειμένῳ τὸ κατηγορέμενον· ὡς τὸ βαδίζειν τῷ μὴ βαδίζοντι, καὶ τῷ μὴ ἰσαμένῳ τὸ ἴσασθαι. Τὸ μὲν ἂν κυρίως ἐξ ἀνάγκης ὂν, τῆς ἀναγκαίας Ὕλης ἐστὶ· Τὸ δὲ κυρίως ἐξ ἀνάγκης μὴ ὄν, τῆς Ἀδυνάτε· Τὸ δ' ἐς' ἂν ᾖ τῷ ὑποκειμένῳ τὸ κατηγορέμενον, Ὂν· ἐς' ἂν δὲ μὴ ᾖ τῷ ὑποκειμένῳ τὸ κατηγορέμενον, μὴ Ὂν· τῆς ἐνδεχομένης Ὕλης ἐστίν.

Εἰς τρία δὲ διαιρεῖται τὸ Ἐνδεχόμενον· εἰς τὸ Ἐπὶ πολὺ, τὸ Ἐπίσης, καὶ τὸ Ἐπ' ἔλατ̃ον. Ἐπὶ πολὺ μὲν, ὡς τὸ, τὸν ἄνθρωπον πεντα δάκτυλον εἶναι. Ἐπίσης, ὡς τὸ, ἀναγνῶναι καὶ μὴ ἀναγνῶναι. Ἐπ' ἔλατ̃ον, ὡς τὸ, τὸν σκάπτοντα θησαυρῷ περιτυχεῖν. Τὸ μὲν ἐπὶ πολὺ Ἐνδεχόμενον, Φύσεως καὶ Τέχνης ἐστὶν, ἐπείπερ ἥτε Φύσις ἐν τοῖς οἰκείοις ἀποτελέσμασιν ὡς ἐπὶ πολὺ κατορθοῖ· ἀπάνια γὰρ τὰ τέρατα· καὶ ἡ Τέχνη τῷ οἰκείῳ τέλει τυγχάνει ὡς ἐπὶ πολύ. Τὸ δ' ἐπίσης Ἐνδεχόμενον, Προαιρέσεως ἔργον ἐστίν· ἐφ' ἡμῖν γὰρ, καὶ ἀναγνῶναι καὶ μὴ ἀναγνῶναι, καὶ λέσασθαι καὶ μὴ λέσασθαι. Τοῦτο δὲ τῷ ἐνδεχομένῳ τὸ εἶδος καλεῖται, καὶ, ὁπότερον ἔτυχε· διότι κατὰ τοῦτο, οὐδὲν πλέον τῆς ἀνυπαρξίας ἡ ὕπαρξις ἔχει, ἢ τ' ἔλατ̃ον· ἀλλ' ὁμοίως ἐκβῆναι δυνατόν, ὁπότερον ἔτυχε τῆς Ἀντιφάσεως μέριον. Τὸ δ' ἐπ' ἔλατ̃ον Ἐνδεχόμενον, Τύχης καὶ Αὐτομάτε ἐστί. Καὶ κατὰ Τύχην μὲν λέγομεν, ἃ τοῖς κατὰ Προαίρεσιν γινομένοις παρυφίσαται· καθὰ τῷ σκάπτειν, ἡ εὕρεσις τοῦ θησαυροῦ. Τύχη γάρ ἐστιν αἴτιον κατὰ συμβεβηκὸς ἐν τοῖς κατὰ Προαίρεσιν. Κατὰ δὲ τὸ Αὐτόματον λέγομεν, ἃ τοῖς κατὰ Φύσιν γινομένοις καὶ μὴ κατὰ Προαίρεσιν παρυφίσαται· ὡς τὸ, σεισμῷ γεγονότος, καί τινος διαφάντος μέρους τῆς γῆς, ὕδατος ἀναῤῥαγῆναι πηγήν. αὐτόματον γάρ ἐστιν αἴτιον κατὰ συμβεβηκὸς ἐν τοῖς μὴ κατὰ Προαίρεσιν.

Ὕλαι

Ὕλαι τῶν Προτάσεων
- Ἀναγκαία, οἷον Ἄνθρωπος ἀναπνεῖ.
- Ἐνδεχομένη, οἷον Παῦλος δημηγορεῖ.
- Ἀδύνατος, οἷον Ἄνθρωπος ἵππος ἐστί.

Προσδιορισμοί.

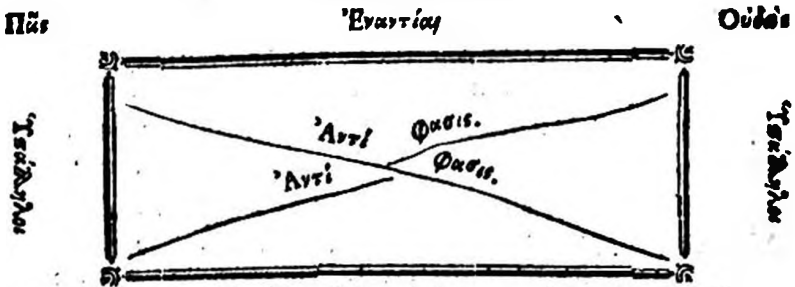


Τῶν Προτάσεων
- Αἱ μὲν Προσδιωρισμέναι· οἷον Πᾶς Ἄνθρωπος ἀναπνεῖ.
- Αἱ δὲ Ἀπροσδιόριστοι· οἷον Ἵππος τρέχει.

Τὸ Ἀναγκαῖον
- Ἡ κυρίως, ὡς τῷ Ἀνθρώπῳ τὸ ἀναπνεῖν.
- Ἡ μὴ κυρίως, ὡς τὸ, τὸν βαδίζοντα βαδίζειν ἐξ ἀνάγκης.

Τὸ Ἀδύνατον
- Ἡ κυρίως, ὡς τῷ Ἀνθρώπῳ ἵππος εἶναι.
- Ἡ μὴ κυρίως, ἀλλ' ἐφ' ὧν μὴ ἦ τὸ κατηγορούμενον, ὡς τὸ βαδίζειν τῷ μὴ βαδίζοντι.

Τὸ Ἐνδεχόμενον διαιρεῖται
- Εἰς τὸ Ἐπὶ πολύ, ὡς τὸ τὸν Ἄνθρωπον πεντεδάκτυλον εἶναι.
- Εἰς τὸ Ἐπίσης, ὡς τὸ ἀναγνῶναι καὶ μὴ ἀναγνῶναι.
- Εἰς τὸ Ἐπ' ἔλαττον, ὡς τὸ, τὸν σκάπτοντα θησαυρῷ περιτυχεῖν.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ. ΚΘ'.

### Περὶ ἀπροσδιορίστων Προτάσεων.

Ἀπροσδιόριστοι Προτάσεις εἰσὶν, ὅσαι καθόλου ἔχουσαι τὸν Ὑποκείμενον, χωρὶς τε Προσδιορισμοῦ καὶ χωρὶς Ἄρθρου προφέρονται. τὸ γὰρ Ἄρθρον δηλοῖ μὲν καὶ τὴν τοῦ ὑποκειμένου μεθ' ἑαυτοῦ τάξιν Φύσιν· δηλοῖ δὲ καὶ τὰ ὑπὸ τὸ τοιοῦτον ὑποκείμενον μερικά, ὅτε καὶ τὴν δύναμιν ἔχει τοῦ Πᾶς προσδιορισμοῦ·

ρισμῦ· οἷον, εἰ μὲν εἴπωμεν ὁ Ἄνθρωπος εἶδός ἐστι, τὸ ἐνικὸν τῦ καθόλε ἀνθρώπε σημαίνομεν, τὸ πάντων τῶν κατὰ μέρος ἀνθρώπων συλληπτικόν· εἰ δέ γε φήσωμεν, ὁ ἄνθρωπος Ζῶόν ἐστι, τότε δηλῦμεν πᾶντα τὰ ὑπὸ τὸν ἄνθρωπον, ἤτοι τὸ ἀνθρώπειον εἶδος, ἄτομα· καὶ ὧδεν ἄλλο φαμὲν, ἢ ὅτι Πᾶς ἄνθρωπος ζῶόν ἐστιν. Ἐπεὶ γῦν τὸ Ἄρθρον, καὶ πολλὰ συνεμφαίνει, καὶ ἕν, διὰ τῦτο καὶ πρὸς τὴν τῶν καθολικῶν πραγμάτων συμπαραλαμβανεται δήλωσιν· ὡς ὅταν λέγωμεν, ὁ Ἄνθρωπος, τὸ Ζῶον, ἡ Αἴσθησις. Ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν τῶν μοναδικῶν· ὡς ὅταν λέγωμεν, ὁ Ἥλιος, ἡ Σελήνη, καὶ ὁ Πέτρος, καὶ ὁ Παῦλος. Ἐνίοτε δὲ καὶπὶ τῦ ὑπερέχοντος τῶν ὁμοσίχων λαμβάνεται· καθὸ τὸν Παῦλον δηλῶσαι βυλόμενοι, φαμὲν ὁ Ἀπόστολος· καὶ τὸν Δαβὶδ, ὁ Προφήτης.

Ὅσαι τοίνυν τῶν Προτάσεων ἔχυσαι καθόλε τὸς Ὑποκειμένυς, ἄνευ Προσδιορισμῦ ἢ Ἄρθρε προτείνονται, καλῦνται Ἀπροσδιόριστοι, ἢ ἀδιόριστοι· οἷον ἄνθρωπος περιπατεῖ, ἄνθρωπος ὐ περιπατεῖ. Ταύτας δὲ φησιν ὁ Ἀριστέλης ταῖς προσδιωρισμέναις μερικαῖς ἰσοδυναμεῖν. Ἀλλ αἱ μὲν Καταφάσεις ἀναμφιλέκλως ἰσοδυναμῦσι ταῖς διωρισμέναις μερικαῖς Καταφάσεσιν· αἱ δ Ἀποφάσεις, ποτὲ μὲν ἰσοδυναμῦσι ταῖς μετὰ προσδιορισμῦ μερικαῖς Ἀποφάσεσι. ποτὲ δὲ ταῖς καθόλε, καὶ μάλισα ταῖς Καθόλε· χεδὸν γὰρ ὐδεὶς τῶν παλαιῶν, ἀντὶ τῆς μερικῆς διωρισμένης ἀποφάσεως, τῇ ἀδιορίσῳ χρησάμενος φαίνεται. Ὅμως ταῖς διαφόροις τῶν ἀποφαινομένων ἐννοίαις ἀκολυθεῖ καὶ ἡ μὴ διωρισμένη ἀπόφασις· ὅθεν ἐπὶ τῆς ἐνδεχομένης Ὕλης, ἐφ᾽ ἧς αἱ μερικαὶ προσδιωρισμέναι συναληθέυσιν, ἡ Τὶς δηλονότι καὶ ἡ Οὐ πᾶς· ἐπὶ ταύτης καὶ αἱ μὴ προσδιωρισμέναι συναληθέυσι, καὶ πάλιν ἀντιφατικῶς ἀντικείσονται. Ἡ μὲν ἂν ἀδιόριστος Κατάφασις, ἰσοδυναμεῖ τῇ διωρισμένῃ μερικῇ Καταφάσει χωρὶς ἀμφιβολίας, ὡς εἴρηται. οἷον ἡ, ἄνθρωπος δίκαιός ἐστι, τῇ, Τὶς ἄνθρωπος δίκαιός ἐστιν.

Ὥσπερ ἂν ἐπὶ τῆς Διωρισμένης μερικῆς Καταφάσεως, εἴγε τεθῇ τὸ ἀρνητικὸν μόριον, ποτὲ μὲν μερικὴν ἀπο-

κὴν ἀπόφασιν, ποτὲ δὲ καθόλε ποιεῖ· (οἷον τὸ, Τὶς ἄνθρωπος δίκαιος ἐκ ἔσιν ἀκέσαντες· εἰ μὲν πρὸς τὸ τὶς τὴν ἄρνησιν ἐξακέσαιμεν, ταυτὸν οἰόμεθα σημαίνειν τῷ Οὔτις, εἴτεν Οὐδείς· (ὅπερ φαίνεται σαφέσερον, εἰ τὸ ἐκ ἔσι τεθῇ πρὸ τοῦ τὶς· ὡς τὶ, ἐκ ἔσι τὶς ἄνθρωπος ἀθάνατος.) εἰ δὲ Πρὸς τὸν Κατηγορέμενον τὴν ἄρνησιν ἐξακέσαιμεν, ταυτὸν οἰώμεθα σημαίνειν τῷ Οὐ πᾶς, ἤγεν, Οὐ πᾶς ἄνθρωπος δίκαιός ἐσιν.) Οὕτω καπὶ τῆς ἀδιορίσε Ἀποφάσεως, κατὰ τὴν τῶν ἀποφαινομένων διάνοιαν, καὶ τὸ μερικὸν καὶ τὸ καθόλε σημαίνεται, τῆς ἀρνήσεως συντατλομένης, ὡς πρὸς τὸ τὶς τὸ δυνάμει περιεχόμενον ἐν τῇ ἀδιορίσῳ καταφάσει, ἢ ὡς πρὸς τὸ κατηγορέμενον. Μᾶλλον μὲν ἓν ἀποκλίνει καὶ αὕτη πρὸς τὸ καθόλε, ὅταν ἀπὸ τῆς ἀρνήσεως ποιώμεθα τῆς ἀποφάσεως τὴν ἀρχήν· ἐκ ἔσιν ἄνθρωπος δίκαιος λέγοντες. Οὕτω δὲ καὶ τῇ καθόλε Καταφάσει, τῆς ἀρνήσεως τιθεμένης πρὸ τοῦ ἐσι, καὶ δυναμένης ἢ πρὸς τὸ πᾶς ἢ πρὸς τὸ κατηγορέμενον ἐξακέεθαι, συμβαίνει τὴν πρότασιν, ὡς μὲν ἀναιρεῦσαν τὴν πᾶς, τῇ κατὰ μέρος ἀποφάσει ταυτὸν ἰσχύειν· ὅπερ σαφέσερον φαίνεται, τιθεμένε τοῦ ἐκ ἔσι, κατ' ἀρχὰς τῆς Προτάσεως· οἷον ἐκ ἔσι πᾶς ἄνθρωπος σοφὸς· ὡς δὲ τὸ κατηγορέμενον ἀναιρεῦσαν, τῇ καθόλε ἀποφάσει ἰσοδυνατεῖν· οἷον Πᾶς ἄνθρωπος σοφὸς ἐκ ἔσιν· ὅπερ ταυτόν ἐσι τῷ, Οὐδεὶς ἄνθρωπος σοφός ἐσι.

Τριῶν δ' ὄντων εἰδῶν τῶν Προτάσεων, ἤτοι τῶν Προσδιωρισμένων, τῶν Ἀπροσδιορίσων, καὶ τῶν Καθ' ἕκασα· αἱ μὲν Προσδιωρισμέναι καὶ Ἀπροσδιόριστοι, κατὰ πᾶντα χρόνον ὁμοίως ἔχουσι πρὸς τὸ διαιρεῖν τὸ ψεῦδος καὶ τὴν ἀλήθειαν· Αἱ δὲ Καθ' ἕκασα, κατὰ πᾶντα μὲν χρόνον ἐπὶ τῆς Ἀναγκαίας ὕλης καὶ Ἀδυνάτε, διαιρεῦσιν ὡρισμένως τὸ ψεῦδος καὶ τὴν ἀλήθειαν. Ἐπὶ δὲ τῆς Ἐνδεχομένης, κατὰ πᾶντα μὲν τὸν Ἐνεσῶτα καὶ τὸν Παρελληλυθότα ὡρισμένως· κατὰ δὲ τὸν Μέλλονται, ἀορίσως· οἷον Σωκράτης διαλέξεται, ἢ Σωκράτης ὐ διαλέξεται. ὅτι μὲν γὰρ ἢ διαλέξεται, ἢ ὐ διαλέξεται, δῆλον. ὁπότερον δὲ τῆς ἀντιφάσεως ἀληθύνει μέριον, εἴτε ἡ κατά-

φασις, εἴτε ἡ ἀπόφασις, ὡρισμένως ἐκ ἔστιν εἰπεῖν ἐπὶ μέλλοντος.

Διενήνοχε δὲ τὸ Μέλλον, καὶ τὸ Ἐσόμενον. Ἐσόμενον μὲν γάρ ἐστι, τὸ ἐξάπαντως ἐκβησόμενον· οἷον ἔσαι Θέρος, ἔσαι Χειμών· Μέλλον δὲ, τὸ ἐκβῆναι καὶ μὴ ἐκβῆναι δυνάμενον· οἷον τόδε τὸ Βρέφος, ἔσαι γραμματικόν. δυνατὸν γὰρ γενέσθαι καὶ μὴ γενέσθαι τὸ Βρέφος γραμματικόν.

Τῶν Προτάσεων
- Αἱ μὲν Προσδιωρισμέναι, οἷον Πᾶς ἄνθρωπος λογικός.
- Αἱ δὲ Ἀπροσδιόριστοι, οἷον Ἵππος τρέχει.
- Αἱ δὲ Καθ' ἕκαστα, οἷον Παῦλος δημηγορεῖ.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Λ'.

### Περὶ Καταφάσεως καὶ Ἀποφάσεως.

Κατάφασις ἐστιν, ὡς προείρηται, τὸ εἰπεῖν, τί τινι ὑπάρχει· εἴτε κατ' Οὐσίαν, οἷον ὁ ἄνθρωπος Ζῶόν ἐστιν. (κατ' οὐσίαν γὰρ ὑπάρχει τῷ ἀνθρώπῳ τὸ ζῶον εἶναι.) εἴτε κατὰ Συμβεβηκὸς· ὡς Πλάτων διαλέγεται. δυνατὸν γὰρ αὐτὸν καὶ διαλέγεσθαι καὶ μὴ διαλέγεσθαι· τὸν ἄνθρωπον δὲ μὴ εἶναι ζῶον, ἀδύνατον. Ἀπόφασις δέ ἐστιν, ἀναίρεσις Καταφάσεως. ἡ Κατάφασις γὰρ τὸ ἀρνητικὸν προσλαβοῦσα μόριον, Ἀπόφασις γίνεται.

Χρὴ δὲ τὸ τοιοῦτον ἀρνητικὸν Μόριον, ἐπὶ μὲν τῶν ἐξ Ὑποκειμένου καὶ Κατηγορουμένου Προτάσεων, τῷ κατηγορουμένῳ συνάπτεσθαι, ἤγουν τῷ Ῥήματι. Τῆς γὰρ, Πλάτων διαλέγεται, Καταφάσεως, Ἀπόφασίς ἐστιν, ἐχ ἡ λέγουσα, ὁ Πλάτων διαλέγεται· (κατάφασις γάρ ἐστι καὶ αὕτη, τὸν ὑποκείμενον ἀόριστον ἔχουσα·) ἀλλ' ἡ λέγουσα, Πλάτων ὁ διαλέγεται· τὸ δὲ, ὁ διαλέγεται, καθ' αὑτὸ μὲν ὡς ἕν τι θεωρούμενον, λέγεται ἀόριστον ῥῆμα, διὰ τὸ μηδενὸς ὡρισμένου εἶναι σημαντικόν· ἐν δὲ τῇ Προτάσει παραλαμβανόμενον, ὡς τῷ ὑποκειμένῳ ἀποφασκόμενον, ὡρισμένον ἐστίν· οὐκέτι γὰρ ὡς ἕν, ἀλλ' ὡς δύο λαμβάνεται, τῷ ἀρνητικῷ Μορίῳ τὸ διακεκρίσθαι τὸ κατηγορούμενον

γον ὑπὸ τῦ ὑποκειμένυ ἐμφαίνοντος. Ἐπὶ μὲν ὃν τῶν ἐξ Ὑποκειμένυ καὶ Κατηγορυμένυ Προτάσεων, γινομένης τῆς Ἀποφάσεως, τῷ Κατηγορυμένῳ συναπλέον τὸ τῆς ἀρνήσεως Μόριον.

Ἐπὶ δὲ τῶν ἐκ τρίτυ Προσκατηγορυμένυ Προτάσεων τῷ Προσκατηγορυμένῳ συναπλέον τὸ τοιῦτον τῆς ἀρνήσεως Μόριον, τῷ ἔστι δηλονότι καὶ ἀπ' ἄλλῳ τινί. Τῆς γὰρ ὁ ἄνθρωπος ζῷόν ἐστι Καταφάσεως, ἀπ' Ἀποφασίς ἐστιν ἡ λεγυσα, ὁ ἄνθρωπος ὐ ζῷόν ἐστιν· αὕτη γὰρ ἐκ μεταθέσεως Κατάφασις λέγεται, διὰ τὸ μετατεθέντος τῦ ἀρνητικῦ μορίυ, ἐκ τῦ Προσκατηγορυμένυ εἰς τὸν Κατηγορύμενον, ἐκ τῆς τοιαύτης μεταθέσεως, τὴν Ἀπόφασιν γενέσθαι Κατάφασιν· ἢ καὶ ἀντὶ τῦ ὡρισμένυ κατηγορυμένυ μετατεθέντος ἀορίστυ, ἀρθέντος δηλονότι τῦ ὡρισμένυ, ἐκ τῆς τοιαύτης μεταθέσεως τῦ κατηγορυμένυ, τὴν δηλωθεῖσαν γενέσθαι κατάφασιν. Ἡ τοίνυν, ὁ ἄνθρωπος ὐ ζῷόν ἐστι, Πρότασις, Κατάφασίς ἐστιν, ἀπ' ἀπόφασις· ὁ γὰρ εἰπὼν, ὁ ἄνθρωπος ὐ ζῷόν ἐστιν, ἔφησε τὸν ἄνθρωπον εἶναι μὴ ζῷον, ἀλλ' ἕτερόν τι παρὰ τὸ ζῷον· ὁ δὲ εἰπὼν, ὁ ἄνθρωπος ζῷόν ἀπ' ἔστιν, ἐκεῖνος ἀπέφησε τῦ ἀνθρώπυ, τὸ εἶναι ζῷον αὐτόν, καὶ ἐδήλωσεν ὅτι ἀχ ὑπάρχει τῷ ἀνθρώπῳ τὸ ζῷον εἶναι. Εἴρηται δ' ὅτι τῶν ἀποφαντικῶν Λόγων, ὁ μέν τινι ὑπάρχειν τι λέγων, Κατάφασίς ἐστιν· ὁ δὲ μὴ ὑπάρχειν, Ἀπόφασις. Κατάφασις ἄρα ἐστὶ, τὸ, ὁ ἄνθρωπος ὐ ζῷόν ἐστιν· Ἀπόφασις δὲ τύτυ, τὸ, ὁ ἄνθρωπος ὐ ζῷον ἀπ' ἔστιν. Ὡσαύτως καὶ τῆς, Σωκράτης δίκαιός ἐστι, Καταφάσεως, Ἀπόφασίς ἐστιν, ἡ, Σωκράτης δίκαιος ἀπ' ἔστιν· ὐ μὴν, ἡ, Σωκράτης ὐ δίκαιός ἐστιν. αὕτη γὰρ ἐκ μεταθέσεως ὑπάρχει Κατάφασις. Ἀπόφασις δὲ ταύτης, ἡ, Σωκράτης ὐ δίκαιος ἀπ' ἔστιν. Ὁμοίως καὶ τῦ, Ἀριστοτέλης Φιλοσόφων ἐστὶν, Ἀπόφασις, τὸ, Ἀριστοτέλης Φιλοσόφων ἀπ' ἔστι. τὸ δὲ, Ἀριστοτέλης ὐ Φιλοσόφων ἐστὶν, ἐκ μεταθέσεως Κατάφασίς ἐστιν. Ἀπόφασις δὲ τύτυ, τὸ, Ἀριστοτέλης ὐ Φιλοσόφων ἀπ' ἔστιν. Ἐπὶ γὰρ τῶν ἐκ τρίτυ Προσκατηγορυμένυ καταφάσεων, ἁπλῶς τὸ ἀρνητικὸν Μόριον προσιθέμενον τῷ κατηγορυ-

μένω, τὰς ἐκ μεταθέσεως καταφάσεις ποιεῖ· κἂν ἐκπλεύνω δὲ σύνθετον εἴη τὸ κατηγορούμενον, εἴτε πάντων ἐξ ὧν συντέθειται τὸ τοιοῦτον, κατὰ τὸ ὑποκειμένως λεγομένων ἀσυνθέτως, καθάπερ ἐπὶ τῶν ὁρισμῶν, εἴτε καί τινος ἐκ τούτων κατὰ συμβεβηκός· ὡς ὅταν εἴπωμεν, ὁ Σωκράτης ἄνθρωπος λευκός ἐστι, χρὴ τὸ ἀρνητικὸν Μόριον προτίθεσθαι τῷ κατηγορουμένῳ πάντως, ἵνα τὴν ἐκ μεταθέσεως κατάφασιν ποιήσωμεν· οἷον ὁ ἄνθρωπος, ζῷον λογικὸν θνητόν, νῷ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν ἐστι· τοῦτο ἁπλῆ Κατάφασις. ἐκ μεταθέσεως δὲ Κατάφασις, ὁ ἄνθρωπος ἐ ζῷον λογικὸν θνητὸν νῷ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν ἐστι. Καὶ πάλιν, Σωκράτης ἄνθρωπος Φιλόσοφος λευκός ἐστιν, ἁπλῆ Κατάφασις· ἐκ μεταθέσεως δὲ Κατάφασις, Σωκράτης ἐκ ἄνθρωπος Φιλόσοφος λευκός ἐστι. Πῶς μὲν οὖν γίνεται ἡ Ἀπόφασις ἐν ταῖς ἐξ Ὑποκειμένῳ καὶ Κατηγορουμένῳ Προτάσεσιν· ἀλλὰ δὴ καὶ ταῖς ἐκ τρίτου Προσκατηγορουμένου διειλήφαμεν.

Ἵνα δὲ καὶ ταῖς μετὰ τρόπου προτάσεσιν, ὡς δέον ἡ ἀπόφασις γίνηται, τῷ Τρόπῳ συνταχθέον τὴν ἄρνησιν. τοῦ γὰρ, ἐνδέχεται Σωκράτην βαδίζειν, Ἀπόφασίς ἐστι, τὸ, ἐκ ἐνδέχεται Σωκράτην βαδίζειν. τὸ δὲ ἐνδέχεται Σωκράτην μὴ βαδίζειν, ἐκ μεταθέσεώς ἐστι Κατάφασις· Ἀπόφασις δὲ τούτου, τὸ, ἐκ ἐνδέχεται Σωκράτην μὴ βαδίζειν. Γίνεται μὲν γὰρ Ἀπόφασις ἐπὶ τῶν τοιούτων Προτάσεων, καὶ τῷ ἐστὶ συμπλεκομένης τῆς ἀρνήσεως, ὅταν αὐτὸ δὴ τὸ ἐστὶ λαμβάνωμεν κατ' ἐνέργειαν ἐν ταῖς τοιαύταις Προτάσεσι τιθέντες πραγματικῶς, μὴ μέντοι μόνον συννοοῦντες αὐτό· οἷον ὅταν ἃ λέγωμεν, δυνατὸν τὸν σωκράτην Φιλοσοφεῖν, ἀλλ' ὅταν, δυνατόν ἐστι τὸν Σωκράτην Φιλοσοφεῖν. ταύτης γὰρ τῆς καταφάσεως, ἀπόφασις, καὶ ἡ, ἃ δυνατόν ἐστι τὸν Σωκράτην Φιλοσοφεῖν· καὶ ἡ, δυνατὸν ἐκ ἐστι τὸν σωκράτην Φιλοσοφεῖν. Ἀλλὰ κρεῖττον καὶ ἀσφαλέστερον. τὸ κατὰ πάσας τὰς Ἀποφάσεις ἐν ταῖς μετὰ τρόπου Προτάσεσι, προτιθέναι τῷ τρόπῳ τὴν ἄρνησιν· εἴτ' ἔχουσιν, εἴτ' ἐκ ἔχουσι τὸ ἐστὶ προσκείμενον· καὶ τῆς, δυνατόν ἐστι Σωκράτην Φιλοσοφεῖν, Καταφάσεως, Ἀπό-

φασιν

φατιν τιθέναι, τὴν, ὁ δυνατόν ἐστι Σωκράτην Φιλοσοφεῖν. ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν ὁμοίων ποιεῖν.

Ἐν δὲ ταῖς Προτάσεσι τὰ Ὀνόματα μετατιθέμενα καὶ τὰ Ῥήματα, ταὐτὸ σημαίνει διὰ παντός. περὶ μὲν γὰρ τὸ εὐρυθμον καὶ σαφὲς τῆς ἀπαγγελίας, ὀλίγην διαφορὰν ἡ τοιάδε τάξις τῶν ὀνομάτων καὶ τῶν ῥημάτων ἐργάζεται· περὶ δὲ τὸ σημαινόμενον, οὐδὲ μίαν ποιεῖ τὴν ἐναλλαγήν· ταυτὸ γὰρ σημαίνει τὸ εἰπεῖν, ἔστιν ἄνθρωπος δίκαιος, καὶ ἔστι δίκαιος ἄνθρωπος, καὶ δίκαιος ἄνθρωπός ἐστι, καὶ ἄνθρωπός ἐστι δίκαιος. Οὕτω δὲ καὶ τὸ ἀρνητικὸν Μόριον μετὰ τὸ ὅρου, ὃ συνέζευκται. μετατιθέμενον, ταυτὸ σημαίνει· ταυτὸ γάρ ἐστιν εἰπεῖν, οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος δίκαιος, καὶ οὐκ ἔστι δίκαιος ἄνθρωπος, καὶ δίκαιος ἄνθρωπος οὐκ ἔστι, καὶ ἄνθρωπος οὐκ ἔστι δίκαιος.

Αὐτὸ μέντοι τὸ ἀρνητικὸν Μόριον μετατιθέμενον καθ' αὐτὸ, παντάπασιν ἐξαλλάττει τὰς προτάσεις· καὶ τῷ μὲν Ὑποκειμένῳ συμπλεκόμενον ποιεῖ Κατάφασιν ἐξ ἀορίστου ὑποκειμένου, οἷον, οὐκ ἄνθρωπος δίκαιός ἐστι· τῷ δὲ Κατηγορουμένῳ, Κατάφασιν ἐκ μεταθέσεως, οἷον. ἄνθρωπος ὁ δίκαιός ἐστι· τῷ δὲ Προσκατηγορουμένῳ, Ἀπόφασιν· οἷον, ἄνθρωπος δίκαιος οὐκ ἔστιν. Ὁμοίως δὲ καὶ τισι προσδιορισμοῖς συμπλεκόμενον. ἐπὶ μὲν τοῦ, πᾶς ἄνθρωπος δίκαιός ἐστι, τὸ τῆς ἀρνήσεως Μόριον, τῷ πᾶς προσδιορισμῷ συμπλεκόμενον, Ἀπόφασιν ποιεῖ τὴν, Οὐ πᾶς ἄνθρωπος δίκαιός ἐστι. τῷ δὲ, τὶς ἄνθρωπος δίκαιός ἐστι, κατὰ τὸν τὶς προσδιορισμὸν συντιθέμενον, Ἀπόφασιν ποιεῖ, τὴν Οὐ τὶς ἄνθρωπος δίκαιός ἐστιν. Ἀλλ' ἐπεὶ τὸ Οὔτις ποιητικώτερον, ἀντ' αὐτοῦ παραλαμβάνεται τὸ τῇ κοινῇ χρήσει σύνηθες, τὸ οὐδείς, ὅπερ ἔχει τὴν ἴσην τῷ οὔτις ἰσχύν· διὸ καὶ ἡ Ἀπόφασις, οὐδεὶς ἄνθρωπος δίκαιός ἐστι. Ὀξυτόνως μέντοι τὸ, οὔτις προφερόμενον, πρῶτον μὲν τῇ ἑλληνικωτέρᾳ χρήσει οὐκ ἔγνωσται, πλὴν καὶ καταχρησικώτερον λεγόμενον τὸ Οὔτις, οὐδὲν ὡρισμένον σημαίνει κατὰ Ποσόν· ἀληθὲς γὰρ τὸ, Οὔτις ἄνθρωπος δίκαιός ἐστι, καὶ πλειόνων ὄντων δικαίων, καὶ μηδενὸς δικαίου ὑπάρχοντος·

ὅθεν καὶ διὰ τὴν τοιαύτην ἀορισίαν, ὐδ' ὅλως ἐν χρήσει τὸ τοιῦτον ἐξύτενον ἔτις, γίνεται.

Καθάπερ δὲ τὸ ἀποφατικὸν Μόριον, καθ' αὑτὸ μὲν μετατιθέμενον, ἄλλας ἐξ ἄλλων τὰς προτάσεις ποιεῖ· μετὰ δὲ γε τῦ μορίε τῆς προτάσεως, ᾧ τινι συμπεπλεγμένον ἦν ἐξ ἀρχῆς, παντοδαπῶς μετατιθέμενον, τὴν αὐτὴν τηρεῖ πρότασιν· ἕτω δὴ καὶ οἱ Προσδιορισμοὶ καθ' αὑτὺς μὲν μεταταττόμενοι, τὰς Προτάσεις ἐνίοτε ἀναιρέφυσι, καὶ ψευδεῖς ποιῦσιν ἐξ ἀληθῶν. μετὰ μέντοι τῶν ὅρων οἷς ἐξ ἀρχῆς συνεπλάκησαν μεταβιβαζόμενοι, τὰς αὐτὰς προτάσεις φυλάττουσιν, οἷον Πᾶς ἄνθρωπος ζῷόν ἐστιν, ἔς ζῷον Πᾶς ἄνθρωπος, ἄνθρωπος Πᾶς ζῷόν ἐστι, ζῷον Πᾶς ἄνθρωπός ἐστι, καὶ ὁ σαχῶς ἄλλως ἐνδέχεται διαπλέκειν αὐτά.

Εἰ μέλλοιμεν δὲ καὶ τὰς συνακολυθύσας, εἴτεν συναληθευύσας ἢ καὶ συμψευδομένας εὑρίσκειν πασῶν τῶν προτάσεων, κανόνι τοιύτῳ χρησόμεθα. Πάσης Προτάσεως, ἢ ὡρισμένον ἐχύσης τὸν Ὑποκείμενον, ἢ ἀόριτον· καὶ ἢ ἁπλῆς ὔσης ἢ ἐκ μεταθέσεως· καὶ κατὰ μὲν τὸ Ποσὸν, ἢ καθόλυ ὔσης ἢ μερικῆς, ἢ ἀδιορίτυ ἢ καὶ καθ' ἕκασα· κατὰ δὲ τὸ Ποιὸν, ἢ καταφατικῆς ἢ ἀποφατικῆς· χρὴ τὸν μὲν ὑποκείμενον Ὅρον φυλάττεσθαι τὸν αὐτὸν ἐπὶ τῶν συνακολυθύντων ἀλλήλαις Προτάσεων, ἀλλὰ δὴ καὶ τὸ Ποσὸν· πάντα δὲ τὰ λοιπὰ ἐναλλάττεσθαι. Προσεκτέον δὲ, μὴ τελείαν λαμβάνειν Πρότασιν τὸν Κατηγορύμενον, ἀλλὰ μέρος Προτάσεως. ἔσω γὰρ ὡς ἐν ὑποθύσει Πρότασις, ἡ, ἄνθρωπος δίκαιός ἐστι· δεῖ τὸ μὲν ἄνθρωπος, Ὑποκείμενον λαβεῖν· τὸ δὲ, δίκαιός ἐστι, Κατηγορύμενον· καὶ μὴ ὅλον, τὸ, ἄνθρωπος δίκαιός ἐστι, κατηγορύμενον. Τύτῳ τῷ κανόνι προσέχοντες, τὰς συνακολυθύσας Προτάσεις ἁπάσας εὑρήσομεν· οἷον, ἐπὶ τῶν προσδιωρισμένων, τῇ, Πᾶς ἄνθρωπος ζῷόν ἐστιν, ἁπλῇ ὔσῃ Καταφάσει καθόλυ. ἡ ἐκ μεταθέσεως καθόλυ Ἀπόφασις συνακολυθεῖ, ἡ, Οὐδεὶς ἄνθρωπος ὐ ζῷόν ἐστι· καὶ τῇ, Τὶς ἄνθρωπος Φιλόσοφός ἐστιν, ἁπλῇ ὔσῃ Καταφάσει μερικῇ, ἡ ἐκ μεταθέσεως μερικὴ Ἀπόφασις συνακολυθεῖ, ἡ, Οὐ πᾶς ἄνθρωπος

ἄνθρωπος

θρωπος ὲ φιλόσοφός ἐστι. Χρὴ γὰρ τὴν μὲν Κατάφασιν, γίνεσθαι Ἀπόφασιν ἐπὶ τῶν συνακολουθουσῶν· καὶ τὴν Ἀπόφασιν, Κατάφασιν· τὴν Ἀπλῆν, Ἐκ μεταθέσεως· καὶ τὴν Ἐκ μεταθέσεως, Ἀπλῆν· τἆλλα δὲ πάντα φυλάττεσθαι ἀπαράλακτα· οἷον τὸ Καθόλε, μένειν καθόλε· καὶ τὸ Μερικὸν, μερικὸν· τὸ Προσδιωρισμένον, προσδιωρισμένον· καὶ τὸ Ἀδιόριστον, ἀδιόριστον· καὶ τὸ Καθ' ἕκαστα, καθ' ἕκαστα· καὶ τὸν Ὑποκείμενον τὸν αὐτόν. Ὅθεν, τῇ, Σωκράτης δίκαιός ἐστι, συνακολουθήσει, ἡ, Σωκράτης ὲ δίκαιος ὐκ ἔστι· καὶ ἀνάπαλιν, τῇ, ἄνθρωπος πολυμαθής ἐστιν, ἡ, ἄνθρωπος ὲ πολυμαθὴς ὐκ ἔστιν. Ἀλλὰ δεῖ ἐνταῦθα, ἧγερ ἐν τοῖς ἀδιορίστοις προτάσεσι, μεμνῆθαι ἅπερ εἰρήκαμεν πρότερον· ὅτι αἱ Ἀποφάσεις αὗται, ὐκ ἰσοδυναμοῦσιν ἀναμφιλέκτως τοῖς μερικαῖς. ὥστε, ἡ, ἄνθρωπος ὲ πολυμαθὴς ὐκ ἔστιν, ἀπόφασις, ὐκ ἐναργῶς συνακολουθήσει τῇ, ἄνθρωπος πολυμαθής ἐστιν· ἐν τῷ Ποσῷ θεωρουμένης ἐξαλλαγῆς· εἰ γε τῶν ἀπροσδιορίστων προτάσεων, αἱ μὲν Καταφάσεις ἰσοδυνεῦσιν ὁμολογουμένως τοῖς μερικαῖς, αἱ δ' Ἀποφάσεις ὐχ ὅτως ἔχουσαι φαίνονται.

**Ἡ Κατάφασις,**

- Ἡ κατ' Οὐσίαν, οἷον Ἄνθρωπός ἐστιν.
- Ἡ κατὰ Συμβεβηκὸς, ὡς Πλάτων διαλέγεται.

**Τὸ τῆς Ἀποφάσεως Μόριον.**

- Ἐπὶ μὲν τῶν ἐξ Ὑποκειμένε καὶ Κατηγορουμένε Προτάσεων τῷ Κατηγορουμένῳ συναπτέον, οἷον Πλάτων ὐδιαλέγεται.
- Ἐπὶ δὲ τῶν ἐκ τριῶν Προσκατηγορουμένων, τῷ Προσκατηγορουμένῳ, οἷον Ἄνθρωπός Ἄλογον ὐκ ἔστιν.
- Ἐπὶ δὲ τῶν ἐκ Μεταθέσεως, τῷ Κατηγορουμένῳ· οἷον Ἄνθρωπός ὲ κάλογόν ἐστιν. ὐκ Ἀπόφασις δ' αὕτη, ἀλλὰ Κατάφασις.
- Ἐπὶ τῶν μετὰ Τρόπε δὲ, τῷ Τρόπῳ· οἷον ὐκ ἐνδέχεται Σωκράτην βαδίζειν.
- Ἐπὶ δὲ τῶν τῶν ἐξ Ἀορίστε Ὑποκειμένε, τῷ Ὑποκειμένῳ, οἷον, ὐκ Ἄνθρωπός δίκαιός ἐστιν· ἢ καὶ ἐξ Ἀορίστε Κατάφασις λέγεται.
- Καὶ ἐπὶ τῶν Καθόλε δὲ ὑμερικῶν Προσδιορισμῶν συναπτέον, Καθόλε ἢ κατὰ μέρος Ἀποφατικὴν βαλλομένης ποιῆσαι.

Πᾶσα Πρότασις
- Ἡ Ὡρισμένη·
- Ἡ Ἀόριστος·
- Ἡ Ἁπλῆ·
- Ἡ Ἐκ Μεταθέσεως· ἢ
- Ἡ Καθόλε· ἢ
  - Ἡ Καθόλε Ἀποφατική· οἷον, Οὐδεὶς Ἄνος ἐ Ζῷόν ἐστιν.
  - Ἡ Μερική· οἷον, Οὐπᾶς Ἄνθρ ἐ Φιλόσοφός ἐστι.
- Ἡ Μερική·
- Ἡ Καταφατική·
- Ἡ Ἀποφατική·

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΑ'.

### Περὶ Συλλογισμε καὶ Ἀντιστροφῆς.

Συλλογισμός ἐστι Λόγος, ἐν ᾧ, τεθέντων τινῶν, ἕτερόν τι τῶν κειμένων ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει τῷ ταῦτα εἶναι. Λόγος γάρ ἐστιν ὁ Συλλογισμὸς, ἐξ ὀνομάτων καὶ ῥημάτων συγκείμενος· ἐν ᾧ δὴ Λόγῳ τεθέντων, εἴτουν ὁμολογηθέντων τινῶν, (ταῦτα δέ εἰσιν αἱ Προτάσεις.) κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην συμβαίνει, διὰ τὸ εἶναι ταύτας δὴ τὰς Προτάσεις ἕτερόν τι τῶν τοιούτων προτάσεων, ἐν δηλονότι καὶ ὡρισμένον, ὅπερ ἐστὶ τὸ Συμπέρασμα. Τεθέντος δὲ τε ἐξ ἀνάγκης ἐν τῷ λόγῳ τε Συλλογισμε, ἵνα μήτις ἴσως ἐπὶ μόνης ὑπολάβοι τῆς ἀναγκαίας Ὕλης ἕπεσθαι τὸ Συμπέρασμα ταῖς Προτάσεσι, τὸ συμβαίνει προσέθεσαν· τοῦτο δὲ δηλοῖ, τὸ συντρέχειν Φυσικῶς ταῖς προτάσεσιν, ἤγουν σὺν αὐταῖς βαίνειν, ὡς ἂν εἴποιτις ἐτυμολογῶν.

Πᾶς τοίνυν ἁπλῆς Συλλογισμὸς, ἐκ Προτάσεων συνίσαται δύω, καὶ Συμπεράσματος ἑτέρε παρὰ τὰς προτάσεις ὄντος, ἑνός τε καὶ ὡρισμένε, Καταφατικε τυτέστιν ἢ Ἀποφατικε, Καθόλε ἢ Μερικε. Ἠναγκασμένως δὲ καὶ ἀπαραιτήτως, ἐπὶ πάσης Ὕλης συμβαίνει· ταυτὸν δ' εἰπεῖν, συνακολουθεῖ τὸ Συμπέρασμα ταῖς προτάσεσιν, ἐ διὰ τὴν Φύσιν τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ διὰ τὴν Θέσιν τῶν προτάσεων. Αἱ δὴ Προτάσεις αὐτάρκεις εἰσὶ πρὸς τὸ συναγαγεῖν τὸ Συμπέρασμα, μηδεμιᾶς ἄλλης προτάσεως πρὸς τοῦτο δεόμενας. Τοῦτο δ' ὅλον, αἱ δύω Προτάσεις δηλαδὴ μετὰ καὶ τε Συμπεράσματος, καλεῖται Συλλογισμός·

σμός· ὅτιπερ ἐκ τῶν τοιούτων Προτάσεων διὰ τοῦ Συμπεράσματος συλλογιζόμεθα· τουτέστι συνάγομεν λογικῶς τὸ εἰς δεῖξιν προκείμενον. Συλλογὴ γάρ λόγων ἐστὶν ὁ Συλλογισμός. Πρόκειται γοῦν ἡμῖν ἴσως δεῖξαι τὴν λογικὴν Ψυχὴν ἀκινήτου, καὶ λέγομεν ὅτως· ἡ λογικὴ ψυχὴ αὐτοκίνητος, τοῦτο Πρότασις· τὸ αὐτοκίνητον, ἀκινήτου· ἑτέρα Πρότασις· ταύταις ἄρ ταῖς δυσὶ προτάσεσιν, ἐξ ἀνάγκης συνέπεται [τὸ] Συμπέρασμα, ὅτι ἡ λογικὴ Ψυχὴ ἀκινήτου· τοῦτο δὲ ἦν τὸ εἰς δεῖξιν προκείμενον. Ἄλλος πάλιν συλλογισμός, δι' οὗ τὴν λογικὴν Ψυχὴν ἀθάνατον δείκνυμεν· ἡ λογικὴ ψυχὴ ἀκινήτου· τὸ ἀκινήτου, ἀθάνατον· ἡ λογικὴ ψυχὴ ἄρα ἀθάνατος. μία Πρότασις, ἡ λογικὴ ψυχὴ ἀκινήτου· ἑτέρα Πρότασις, τὸ ἀκινήτου ἀθάνατον· Συμπέρασμα δὲ, ἡ λογικὴ Ψυχὴ ἀθάνατος· ὅπερ ἐξ ἀνάγκης συνηκολούθησε ταῖς ληφθείσαις προτάσεσιν, ἕτερον ὂν παρ' αὐτάς. Ποτὲ δὲ καὶ αὐτὸ τὸ Συμπέρασμα καλεῖται Συλλογισμός, ὡς τὰ διεξῶτα ἐν τοῖς λογοις, εἴτουν ἐν ταῖς προτάσεσι, τοὺς ἄνωθεν Ὅρους φημὶ, συνάγον ὁμοῦ, καὶ ὡς συλλέγον τὴν ἐν πᾶσι τοῖς ὅροις διεσπαρμένην ἀπόδειξιν. Ὁ τοίνυν κυρίως Συλλογισμὸς ὁ ἁπλοῦς, ἐκ Προτάσεων συνίσταται δύω, καὶ τοῦ Συμπεράσματος.

Οἱ δὲ σύνθετοι Συλλογισμοὶ ἐκπλειόνων Προτάσεων σύγκεινται. δυνατὸν γὰρ ἐκ τῶν εἰρημένων συλλογισμῶν, ἕνα συνθέντας εἰπεῖν. ἡ λογικὴ Ψυχὴ, αὐτοκίνητος· τὸ αὐτοκίνητον, ἀκινήτου· τὸ ἀκινήτου, ἀθάνατον· ἡ λογικὴ ψυχὴ ἄρα ἀθάνατος.

Πᾶσα δὲ Πρότασις, ἐξ Ὑποκειμένου καὶ Κατηγορουμένου συνίσταται· οἱ μόνοι καὶ ὅροι κυρίως εἰσίν· εἰς αὐτοὺς γὰρ ἀναλύεται ἡ Πρότασις, ὡς εἰς τινα Στοιχεῖα καὶ πρώτας Ἀρχάς. Καὶ ὁ μὲν Κατηγορούμενος, ἢ μείζων ὀφείλει εἶναι τοῦ Ὑποκειμένου, ἢ ἴσος· ἐλάττων δὲ, οὐδαμῶς· ὁ δὲ γε Ὑποκείμενος, ἢ ἐλάττων ἢ ἴσος· μείζων δὲ, οὐδαμῶς. Ὅταν μὲν οὖν ἐκ τοῦ Ὑποκειμένου πρὸς τὸν Κατηγορούμενον ἐρχώμεθα, λέγεται Ἐν ὅλῳ· ὡς ὅταν εἴπωμεν· ἡ λογικὴ ψυχὴ, αὐτοκίνητος· ἤγουν, ἡ λογικὴ ψυχὴ

ἐν

ἐν παντὶ τῷ αὐτοκινήτῳ· ἢ ἐν ὅλῳ τῷ αὐτοκινήτῳ· ἐν ὅλῳ γὰρ τῷ αὐτοκινήτῳ ἡ λογικὴ ψυχὴ ὡς μέρος ἐστί. ταυτὸν δέ ἐστιν εἰπεῖν, ἡ λογικὴ ψυχὴ, ἐν ὅλῳ τῷ αὐτοκινήτῳ· καὶ ἡ λογικὴ ψυχὴ, αὐτοκίνητος. Ὅταν δὲ πρὸς τὸν Ὑποκείμενον ἐκ τε Κατηγορεμένε ἐρχώμεθα, τότε λέγεται Κατὰ παντὸς· ὡς ὅταν εἴπωμεν, τὸ αὐτοκίνητον κατὰ πάσης ψυχῆς λογικῆς· ἢ ὅτως, τὸ αὐτοκίνητον πάσῃ ψυχῇ λογικῇ ὑπάρχει, τοῦτο λέγοντες, ὅτι τὰ ἄτομα πάντα τῆς λογικῆς ψυχῆς ἔχει τὸ εἶναι καὶ λέγεσθαι αὐτοκίνητα.

Ὥσπερ δὲ τὸ Ἐν ὅλῳ, καὶ τὸ Κατὰ παντὸς ἐν ταῖς καταφατικαῖς Προτάσεσιν, ὅτως ἐν ταῖς Ἀποφατικαῖς τὸ Οὐκ ἐν ὅλῳ καὶ τὸ Κατ' ὐδενός. Ὅταν μὲν γὰρ ἐπὶ τῶν Ἀποφατικῶν Προτάσεων ἐκ τε Ὑποκειμένε πρὸς τὸν Κατηγορέμενον ἐρχώμεθα, τότε λέγεται Οὐκ ἐν ὅλῳ· οἷον ὁ ἄνθρωπος, ἄψυχον ὐκ ἔστιν· ἢ, ὁ ἄνθρωπος ὐκ ἐν ὅλῳ τῷ ἀψύχῳ ἐστίν· ἀντὶ τε, μέρος ὐκ ἔστι τε ἀψύχε ὁ ἄνθρωπος. Ὅταν δὲ πρὸς τὸν Ὑποκείμενον ἐκ τε Κατηγορεμένε ἐρχώμεθα, τότε λέγεται Κατ' ὐδενός· οὗ ὂν τὸ ἄψυχον κατ' ὐδενὸς ἀνθρώπε ἐστίν· ἢ τὸ ἄψυχον ὐδενὶ ἀνθρώπῳ ὑπάρχει· τετέστιν, ὐδὲν τῶν τε ἀνθρωπείε εἴδους ἀτόμων ἔχον εὑρεθήσεται τὸ εἶναι ἢ λέγεσθαι ἄψυχον.

Δύω μὲν ὖν Προτάσεις ὁ κυρίως ἔχει Συλλογισμὸς ὁ ἁπλῆς. Ἀλλ' ἡ μὲν αὐτῶν καλεῖται Μείζων, ἡ δ' Ἐλάττων. καὶ Μείζων μὲν, ἡ τὸν Ὅρον ἐκεῖνον ἔχουσα κατηγορέμενον, ὅνπερ καὶ τὸ συμπέρασμα· Ἐλάττων δὲ ἐστιν ἡ λοιπὴ· οἷον ἐπὶ τῆδε τε συλλογισμε· ἡ ψυχὴ, ἀκινήτος· τὸ ἀκίνητον, ἀθάνατον· ἡ ψυχὴ ἄρα ἀθάνατος· μείζων Πρότασίς ἐστιν ἡ λέγουσα, τὸ ἀκίνητον, ἀθάνατον. ἔχει γὰρ τὸ ἀθάνατον, κατηγορέμενον· ὅπερ ἐστὶ καὶ τῷ συμπεράσματι ὁμοίως κατηγορέμενον. τὸ συμπέρασμα γὰρ, ἡ ψυχὴ ἀθάνατος. ἐλάττων δὲ Πρότασίς ἐστιν ἡ λέγουσα, ὅτι ἡ ψυχὴ, ἀκίνητος.

Ἐπὶ δὲ τῶν συνθέτων Συλλογισμῶν ἀναλόγως, Μείζων μέν ἐστι πασῶν Προτάσεων ἡ ἔχουσα κατηγορέμενον τὸν αὐτὸν

αὐτὸν Ὅρον, ὅπερ καὶ τὸ συμπέρασμα· Ἐλάττων δὲ ἡ τὸν τοιοῦτον Ὅρον μὴ ἔχουσα· καὶ ἔτι ἐλάττων, ἡ ἔχουσα τὸν αὐτὸν ὑποκείμενον, ὅπερ καὶ τὸ συμπέρασμα.

Λέγεται δὲ καὶ χείρων Πρότασις, ἐν Συλλογισμῷ, καὶ κρείττων. ἐπεὶ γὰρ πᾶσα Πρότασις, καὶ Ποσὸν ἔχει· (ἡ γὰρ Καθόλου ἢ Μερική). καὶ Ποιόν· (ἡ γὰρ Καταφατικὴ, ἢ Ἀποφατική.) χείρων μέν ἐστι κατὰ [τὸ] Ποσὸν, τῆς Καθόλου ἡ Μερική· χείρων δὲ καὶ κατὰ τὸ Ποιὸν τῆς Καταφατικῆς ἡ Ἀποφατική. λοιπὸν κρείττων ἡ Καθόλου τῆς Μερικῆς, καὶ ἡ Καταφατικὴ τῆς Ἀποφατικῆς· τῇ χείρονι δὲ τῶν προτάσεων ἕπεται τὸ Συμπέρασμα. Εἰ μὲν οὖν ἐκ δύω Καταφατικῶν συζαίη ὁ Συλλογισμὸς, καὶ ἀμφοῖν καθόλου, ὁδεμία Πρότασις ἐν τούτῳ χείρων ἐστί· καὶ ἕσαι τὸ Συμπέρασμα, καὶ καταφατικὸν, καὶ καθόλου. Ἂν δ' ἐκ δύω καταφατικῶν εἴη Προτάσεων ὁ Συλλογισμὸς, τῆς μὲν μιᾶς καθόλου, τῆς ἑτέρας δὲ μερικῆς· ἐπεὶ χείρων ἐστὶν, ὡς εἴρηται, τῆς καθόλου ἡμερική· ταύτῃ δὴ τῇ χείρονι ἑπόμενον τὸ Συμπέρασμα, ἔσαι μερικὸν καταφατικόν. Ἂν δ' ἐκ μιᾶς μὲν Καταφατικῆς, ἑτέρας δὲ Ἀποφατικῆς, καὶ ἀμφοῖν δὲ καθόλου συμπλακείη Συλλογισμὸς, ἔσαι τὸ Συμπέρασμα καθόλου μὲν, (ἐπείπερ ὁδεμία πρότασις μερική.) ἀποφατικὸν δὲ, τῇ χείρονι κατὰ τὸ Ποιὸν προτάσει ἑπόμενον. Ἂν δ' ἐκ μερικῆς Καταφατικῆς, καὶ καθόλου Ἀποφατικῆς ἀπαρτισθείη Συλλογισμὸς, ἀκολουθήσει τὸ Συμπέρασμα, τῇ καταφατικῇ μὲν κατὰ τὸ Ποσὸν, τῇ ἀποφατικῇ δὲ κατὰ τὸ Ποιόν· καὶ ἔσαι μερικὸν ἀποφατικὸν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν προτάσεων τὸ χεῖρισον ἐκλεξάμενον. Ἐκ δύω δὲ ἀποφατικῶν Προτάσεων, οὐδὲν καθόλου εἶεν· ἢ ἐκ δύω μερικῶν, οὐδ' ἂν καταφατικαὶ εἶεν, οὐδέποτε δύναται γενέσθαι Συλλογισμός.

Ἡ δ' Ἀντιστροφὴ, οἱονεὶ στροφή τίς ἐστιν εἰς τοὔπίσω καὶ παλινδρόμησις. Αὕτη ἡ Ἀντιστροφὴ, καὶ ἐν Ὅροις θεωρεῖται, καὶ ἐν Προτάσεσι, καὶ ἐν Συλλογισμοῖς. Ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς ἐν Ὅροις ἀντιστροφῆς, ἐν τῷ περὶ τῶν Πρός τι κεφαλαίῳ διείληπται· ὅτι ὁ Πατὴρ, Υἱοῦ Πατὴρ· καὶ ὁ Υἱὸς, Πατρὸς Υἱὸς, καὶ τὰ ἑξῆς.

Ἐν

Ἐν Συλλογισμοῖς δὲ γίνεται Ἀντιστροφὴ, ὅταν τὸ Συμπέρασμα λαβόντες, καὶ προθέντες τὴν μείζω τῶν Προτάσεων, τὴν ἐλάττω κατασκευάσωμεν· οἷον κεῖθω Συλλογιστικὸς ὁ λέγων, ἡ λογικὴ ψυχὴ, αὐτοκίνητος· τὸ αὐτοκίνητον, ἀεικίνητον· τὸ ἀεικίνητον, ἀθάνατον· ἡ λογικὴ ψυχὴ, ἀθάνατος· ἔχομεν ἂν τὸ αὐτὸ Συμπέρασμα, ὅτι ἡ λογικὴ ψυχὴ ἀθάνατος· τοῦτο λαβόντες καὶ ποιήσαντες ἐλάττω Πρότασιν, εἶτα προθέντες τὰς λοιπὰς, ποιοῦμεν Συμπέρασμα, τὴν πρὶν οὖσαν ἐλάττω Πρότασιν, λέγοντες οὕτως. ἡ λογικὴ ψυχὴ, ἀθάνατος· τὸ ἀθάνατον, ἀεικίνητον· τὸ ἀεικίνητον, αὐτοκίνητον· ἡ λογικὴ ψυχὴ ἄρα αὐτοκίνητος. Ἐνδέχεται δὲ καὶ τὴν ἐλάττω Πρότασιν τῷ συμπεράσματι συμπλέξαντας. ποιῆσαι Συμπέρασμα τὴν ἐν τῷ προτέρῳ Συλλογισμῷ μείζω Πρότασιν· οἷον ἡ λογικὴ ψυχὴ, ἀθάνατος· τὸ ἀθάνατον, αὐτοκίνητον· τὸ αὐτοκίνητον, ἀεικίνητον· ἡ λογικὴ ψυχὴ ἄρα ἀεικίνητος. Οὕτω μὲν οὖν γίνεται ἡ ἐν Συλλογισμοῖς Ἀντιστροφή.

Ἡ δ' ἐν Προτάσεσι γινομένη Ἀντιστροφὴ, ἢ τὴν μὲν τάξιν τῶν Ὅρων φυλάττει, τὸν αὐτὸν τηροῦσα κατηγορούμενον, καὶ τὸν αὐτὸν ὑποκείμενον· μόνην δὲ τὴν ποιότητα μεταβάλλει, ποιοῦσα τὴν ἀποφατικὴν Πρότασιν, καταφατικὴν· καὶ τὴν καταφατικὴν, ἀποφατικήν. Καὶ λέγεται αὕτη ἐνδεχομένη Ἀντιστροφὴ, ὡς ἐπὶ μόνης τῆς ἐνδεχομένης Ὕλης συνισαμένη· οἷον, Τὶς ἄνθρωπος λεύκη, Τὶς ἄνθρωπος οὐ λεύκη. αὕτη δ' ἂν εἴη κυρίως Ἀντιστροφή. Εἰ δὲ μήτε τῶν Ὅρων ἡ τάξις φυλάττοιτο, μήτε μὴν ἡ ποιότης, γίνεται ἡ καλουμένη σὺν ἀντιθέσει Ἀντιστροφή. Καλεῖται δ' οὕτως, διὰ τὸ ἀντιστρέφειν ἡμᾶς ἐκ τοῦ κατηγορουμένου πρὸς τὸν ὑποκείμενον, λαμβάνοντας τοὺς ἀντικειμένους τῶν Ὅρων. ἀντὶ καταφατικῶν, ἀποφατικοὺς, καὶ ἀντὶ ἀποφατικῶν, καταφατικούς. οἷον, εἰ ὁ ἄνθρωπος, ζῷον· τὸ μὴ ζῷον, οὐδὲ ἄνθρωπος· καὶ εἰ τὸ πῦρ, οὐ ψυχρόν· τὸ ψυχρὸν, οὐχὶ πῦρ. Ἀναγκαιοτάτη δέ ἐστιν ἐπὶ πάσης Ὕλης ἡ τοιαύτη Ἀντιστροφή. Εἰ δ' ἡ μὲν Ποιότης ἡ αὐτὴ μένει τῶν Προτάσεων, ἡ τάξις δὲ μέ-

νη

νη τῶν Ὅρων ἐναλλάττοιτο, καὶ ὁ μὲν ὑποκείμενος γίνεται κατηγορούμενος, ὁ δὲ κατηγορούμενος ὑποκείμενος, γίνεται ἡ ἁπλῆ ἀντιστροφή· ἁπλῆ γὰρ Ἀντιστροφή ἐστι κοινωνία δύω Προτάσεων, κατ' ἀμφοτέρας τὰς ὅρους· τῆς μὲν τάξεως τῶν Ὅρων ἀμειβομένης, τῇ δὲ ποιᾷ φυλαττομένῃ μετὰ τῇ συναληθεύειν.

Ἐπεὶ δὲ κατ' εἶδος τέτταρες αἱ Προτάσεις εἰσὶ, καθόλε καταφατικὴ, καθόλε ἀποφατικὴ, μερικὴ καταφατικὴ, μερικὴ ἀποφατικὴ· ἡ μὲν καθόλε Καταφατικὴ, πρὸς τὴν μερικὴν Καταφατικὴν ἀντιστρέψει, κατὰ τὴν ῥηθεῖσαν Ἀντιστροφὴν τὴν ἁπλῆν· οἷον Πᾶς ἄνθρωπος, ζῷον· καὶ Τὶ ζῷον, ἄνθρωπος· ἡ δὲ καθόλε Ἀποφατικὴ πρὸς ἑαυτὴν· οἷον, Οὐδεὶς ἄνθρωπος, ἄλογός ἐστι· καὶ Οὐδὲν ἄλογον, ἄνθρωπός ἐστι. Καὶ ἡ μερικὴ δὲ Καταφατικὴ πρὸς ἑαυτὴν ἀντιστρέφει, οἷον, Τὶς ἄνθρωπος λευκός, καὶ Τὶ λευκὸν ἄνθρωπος. Ἡ δέ γε μερικὴ Ἀποφατικὴ, ἐπὶ μόνων τῶν ἐνδεχομένων πραγμάτων ἀντιστρέφει πρὸς ἑαυτὴν, οἷον, Οὐ πᾶς ἄνθρωπος πενταδάκτυλος· καὶ Οὐ πᾶν πενταδάκτυλον, ἄνθρωπος. Ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων, ἔτε πρὸς ἑαυτὴν ἀντιστρέφει, ἔτε πρὸς τὴν καθόλε ἀποφατικήν. εἰ γὰρ εἴπωμεν, Οὐ πᾶν-ζῷον ἵππος, ἐ δυνάμεθα εἰπεῖν, καὶ, Οὐ πᾶς ἵππος, ζῷον· ἢ, Οὐδεὶς ἵππος, ζῷον· Πᾶς γὰρ ἵππος, ζῷόν ἐστιν. ὅθεν καὶ ἀποδοκιμάζεται ἡ ἀντιστροφὴ τῆς Οὐ πᾶς. Ἀλλ' ὁδ' ἡ καθόλε Ἀποφατικὴ, ἐπί γε τῶν ἐνδεχομένων ἀντιστρέφει πρὸς ἑαυτήν. ἔστι μὲν γὰρ εἰπεῖν, ὡς ἐνδέχεται μηδένα ἄνθρωπον λεύεσθαι. ἔνεστι δὲ καὶ ἀντιστρέψαντας εἰπεῖν, ὅτι ἐνδέχεται μηδὲν λεύομενον, ἄνθρωπον εἶναι. λεύεται γὰρ καὶ Ἵππος καὶ Βοῦς, καὶ ἔνεστιν ἀληθὲς τὸ λέγειν τὸν ἵππον ἢ τὸν βοῦν ἐνδέχεσθαι μὴ εἶναι ἄνθρωπον. ἀνάγκη γὰρ μᾶλλον ταῦτα μὴ εἶναι ἄνθρωπον· τετέσιν, ἀδύνατον εἶναι τὸν Ἵππον ἢ τὸν Βοῦν, ἄνθρωπον. ὃ γὰρ ἀνάγκη μὴ εἶναι, τοῦτ' ἀδύνατον εἶναι· ὃ δὲ δύναται καὶ εἶναι καὶ μὴ εἶναι, τοῦτ' ἐνδέχεσθαι λέγομεν.

**Πᾶς Συλλογισμὸς,**

- Ἡ Ἁπλοῦς ἐστιν· ὅς τις,
  - Ἐκ δύω μὲν συνέστη Προτάσεων· ὧν,
    - Ἡ μὲν Μείζων, ἡ τὸν Ὅρον ἐκεῖνον ἔχουσα Κατηγορούμενον, ὃν καὶ τὸ Συμπέρασμα·
    - Ἡ δὲ Ἐλάττων.
  - Ἐξ ἑνὸς δὲ Συμπεράσματος.
- Ἡ Σύνθετος· ὃς
  - Ἐκ πλειόνων συνέστη Προτάσεων· ὧν,
    - Ἡ μὲν Μείζων, ἡ τὸν αὐτὸν ἔχουσα Ὅρον Κατηγορούμενον, ὃν καὶ τὸ Συμπέρασμα·
    - Ἡ δὲ Ἐλάττων, ἡ τὸν τοιοῦτον Ὅρον οὐκ ἔχουσα·
    - Ἡ δ' ἔτι Ἐλάττων, ἡ τὸν αὐτὸν ὃν καὶ τὸ Συμπέρασμα ἔχουσα Ὑποκείμενον.
  - Καὶ Ἑνὸς Συμπεράσματος.

**Πᾶσα Πρότασις,**

- Ἐξ Ὑποκείμενου συνίσταται. ὅπερ,
  - Ἡ Ἔλαττον ὀφείλει τοῦ Κατηγορουμένου εἶναι,
    - Ἐν Ὅλῳ μὲν εἶναι τῷ Κατηγορουμένῳ Καταφατικῶς·
    - Οὐκ Ἐν Ὅλῳ δ' Ἀποφατικῶς.
  - Ἡ Ἴσον· μεῖζον δὲ οὐδαμῶς· λέγεται δὲ,
- Καὶ Κατηγορουμένου ὅπερ,
  - Ἡ Μεῖζον ὀφείλει εἶναι τοῦ Ὑποκειμένου,
    - Κατὰ παντὸς μὲν εἶναι τοῦ Ὑποκειμένου Καταφατικῶς.
    - Οὐ Κατὰ παντὸς δ' Ἀποφατικῶς.
  - Ἡ Ἴσον· Ἔλαττον δὲ οὐδαμῶς· λέγεται δὲ,

**Πᾶσα Πρότασις,**

- Ἔχει μὲν Ποσὸν, τὸ Καθόλου ἢ Μερικόν.
- Ἔχει δὲ καὶ Ποιὸν, τὸ Καταφατικόν, ἢ ἀποφατικόν· τούτων δὲ,
  - Τοῦ μὲν Ποσοῦ, Κρεῖττον μὲν, τὸ Καθόλου· Χεῖρον δὲ, τὸ Μερικόν.
  - Τοῦ δὲ Ποιοῦ, Κρεῖττον μὲν τὸ Καταφατικόν· Χεῖρον δὲ τὸ Ἀποφατικόν· Ἀεὶ δὲ ἐν τούτοις, μὴ ὄντος Καθόλου καταφατικοῦ τοῦ Συλλογισμοῦ, τῇ χείρονι τῶν Προτάσεων ἕπεται τὸ Συμπέρασμα.

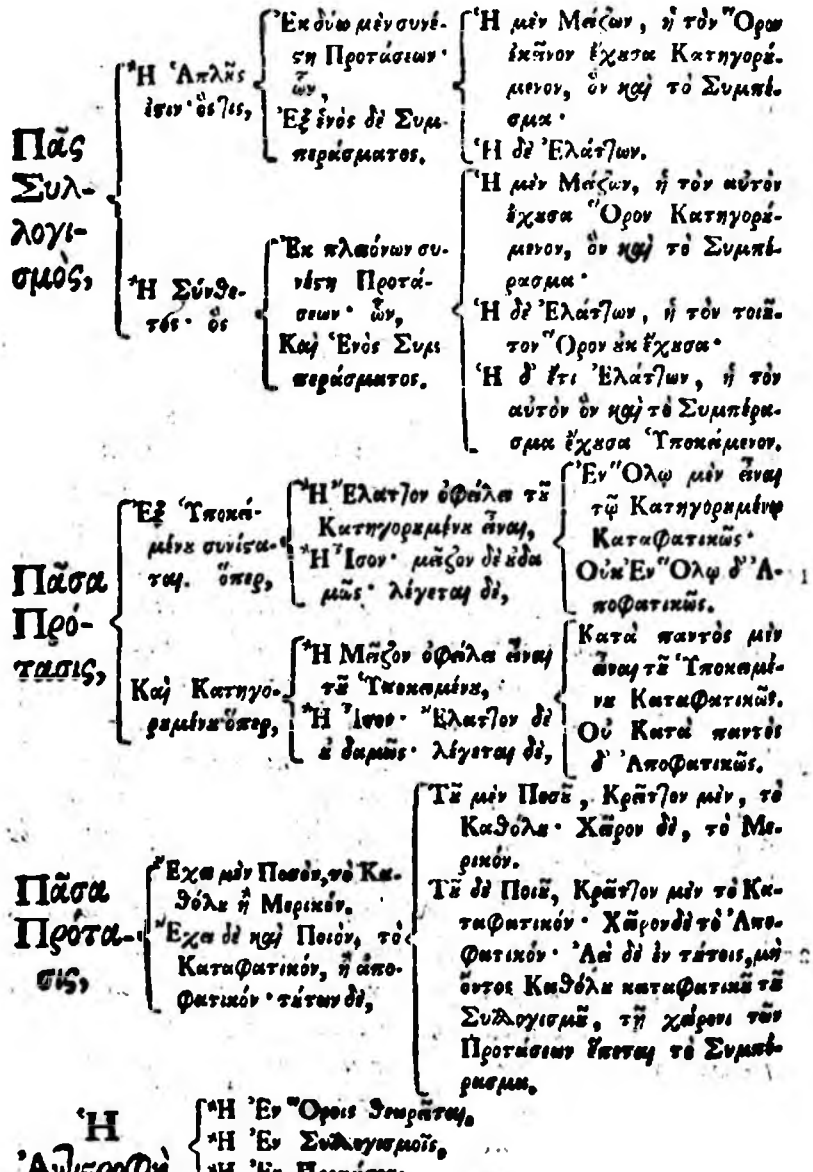

**Ἡ Ἀντιστροφὴ,**

- Ἡ Ἐν Ὅροις θεωρεῖται,
- Ἡ Ἐν Συλλογισμοῖς,
- Ἡ Ἐν Προτάσεσι.

ΚΕΦΑ-

# ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΒ'.

## Περὶ τῶν τριῶν σχημάτων.

Ἐν τῷ ἁπλῷ Συλλογισμῷ, τρεῖς κυρίως Ὅροι εἰσί· δύω γὰρ Προτάσεις ὁ ἁπλοῦς ἔχει Συλλογισμός, ὧν ἑκάστη δύω κέκτηται Ὅρους· ἕνα Ὑποκείμενον, καὶ ἕνα Κατηγορούμενον. Ἀλλ' Ἴδιον μὲν ἔχει τὸν ἕνα τῶν ὅρων, τὸν δὲ λοιπὸν τῇ ἑτέρᾳ προτάσει Κοινόν. Ὥστε τρεῖς Ὅροι τὸν ἁπλοῦν συνιστῶσι συλλογισμόν· οἱ δύω Ἴδιοι, καὶ ὁ Κοινός· οἱ μὲν δύω Ἴδιοι, Ἄκροι· ὁ δὲ κοινὸς, Μέσος· οἷον, ἔστω Πρότασις, ὁ ἄνθρωπος Ζῷον· ἑτέρα Πρότασις, τὸ ζῷον, Οὐσία· ταύταις δὴ ταῖς δυσὶ Προτάσεσι, τὸ ζῷον, Ὅρος κοινός· ὁ δὲ αὐτὸς ὅρος καὶ μέσος ἐστίν· ἴδιος δὲ καὶ ἄκρος Ὅρος, τῇ μὲν τῶν Προτάσεων, ὁ Ἄνθρωπος· τῇ δὲ, ἡ Οὐσία· συναγόμενοι δὲ οἱ ἄκροι τῶν ὅρων εἰς ταυτὸ, καὶ οἷον ἑνούμενοι, συμπέρασμα γίνονται· εἰ γὰρ ὁ Ἄνθρωπος Ζῷον, καὶ τὸ ζῷον Οὐσία, ὁ ἄνθρωπος οὐσία ἐστίν. Ὁ τοίνυν κοινὸς καὶ μέσος Ὅρος, ὁ δὶς ἐν τῇ συνθήκῃ τῶν Προτάσεων λαμβανόμενος, ἢ κατὰ μὲν τὴν μίαν τῶν Προτάσεων ὑπόκειται, τουτέστιν, Ὑποκείμενός ἐστι· κατὰ δὲ τὴν ἄλλην κατηγορεῖται, τουτέστι Κατηγορούμενός ἐστιν, ἢ καὶ κατ' ἄμφω τὰς Προτάσεις κατηγορεῖται, ἢ καὶ κατ' ἄμφω ὑπόκειται· καὶ ὧδε τρία Σχήματα Συλλογισμῶν ἀναφαίνεται. Εἰ μὲν γὰρ ὁ κοινὸς καὶ μέσος Ὅρος, κατὰ μὲν τὴν μίαν τῶν προτάσεων τῷ ἄκρῳ ὑπόκειται· κατὰ δὲ τὴν ἑτέραν τῷ λοιπῷ ἄκρῳ κατηγορεῖται, τὸ πρῶτον γίνεται Σχῆμα· οἷον ὁ Ἄνθρωπος, Ζῷον· τὸ ζῷον, Οὐσία· ὁ ἄνθρωπος, οὐσία. Εἰ δὲ καὶ καθ' ἑκατέραν τῶν Προτάσεων, ὁ αὐτὸς κοινὸς καὶ μέσος Ὅρος κατηγορεῖται καὶ ἀμφοτέρων τῶν ἄκρων, τὸ δεύτερον γίνεται Σχῆμα· οἷον ὁ Ἄνθρωπος, Ζῷον· ὁ Λίθος, οὐ ζῷον· ὁ ἄνθρωπος, οὐ λίθος. Εἰ δὲ καὶ καθ' ἄμφω τὰς προτάσεις, ὁ αὐτὸς κοινὸς καὶ μέσος Ὅρος, καὶ τοῖς δυσὶν ἄκροις ὑπόκειται, τὸ τρίτον γίνεται Σχῆμα. οἷον ὁ Ἄνθρωπος, Ζῷον· ὁ ἄνθρωπος, Λογικόν· τὸ ζῷον, λογικόν. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον Σχῆμα, συλλογιστικοὺς Τρόπους κέκτη-

ται τέσσαρας· τοσάυτας δὲ καὶ τὸ Δεύτερον. τὸ δὲ τρίτον Σχῆμα, τρόπους ἔχει συλλογιστικοὺς, ἓξ. Συλλογιστικοὶ δὲ τρόποι, καὶ συλλογιστικαὶ Συζυγίαι κατονομάζονται· δύο γὰρ προτάσεις καθ' ἕνα ὅρον συνεζευγμέναι, τῶν τοιούτων τρόπων ἕκαστον ἀπεργάζονται. Πᾶσαι τοίνυν Συζυγίαι συλλογιστικαὶ τῶν τριῶν χημάτων, εἴτεν τρόποι συλλογιστικοὶ, ποσοῦνται τέσσαρες καὶ δέκα.

Κοιναὶ μὲν οὖν τῶν τριῶν χημάτων εἰσὶ, τὸ, μίαν τῶν Προτάσεων ἔχειν ἕκαστον αὐτῶν καταφατικὴν ἐξ ἀνάγκης, καὶ μίαν καθόλου. ἐν οὐδενὶ γὰρ τῶν χημάτων συναὶη ποτὲ Συλλογισμὸς, ἢ ἐκ δύο ἀποφατικῶν προτάσεων, ἢ ἐκ δύο μερικῶν. Ταῦτα μὲν ἓν τῶν τριῶν χημάτων κοινά.

Ἴδια δὲ, τοῦ μὲν πρώτου χήματος· τὸ τὴν ἐλάττονα Πρότασιν ἔχειν ἀεὶ καταφατικὴν· εἴτε καθόλου, εἴτε μερικήν· καὶ τὸ, τὴν μείζονα καθόλου διαπαντὸς, εἴτε καταφατικὴν, εἴτε ἀποφατικήν. Συνάγει δὲ τὸ τοιοῦτον χῆμα καὶ καταφατικὰ, καὶ ἀποφατικὰ συμπεράσματα, καὶ καθόλου, καὶ μερικά.

Τοῦ δευτέρου Σχήματος Ἴδια, τὸ ἔχειν ἀεὶ καθόλου τὴν μείζονα πρότασιν, εἴτε καταφατικὴν εἴτε ἀποφατικήν· μᾶλλον δὲ τοῦτο κοινὸν, τῷ πρώτῳ τε καὶ δευτέρῳ Σχήματι. Κυρίως δὲ τοῦ δευτέρου Σχήματος Ἴδια, τὸ, τὴν ἐλάττονα πρότασιν, εἴτε καταφατικὴν ἔχειν, εἴτε ἀποφατικήν· ἢ καθόλου οὖσαν, ἢ μερικήν· καὶ τὸ τηρεῖν πάντοτε τὰς προτάσεις ἀνομοιοχήμονας, εἴτουν ἀνομοίους κατὰ τὸ Ποιόν· ἤγουν, τὴν μίαν μὲν καταφατικὴν οὖσαν δήτινα, τὴν δὲ λοιπὴν ἀποφατικήν. Συνάγει δὲ τοῦτο τὸ χῆμα καὶ καθόλου καὶ μερικὰ συμπεράσματα, πλὴν ἀποφατικὰ πάντα, καὶ οὐδὲν οὐδέποτε καταφατικόν.

Τοῦ τρίτου Σχήματος Ἴδιον, τὸ ἔχειν ἀεὶ τὴν ἐλάττονα πρότασιν καταφατικὴν, εἴτε καθόλου. εἴτε μερικήν. μᾶλλον δὲ τοῦτο κοινὸν τῷ πρώτῳ καὶ τρίτῳ σχήματι. Κυρίως δὲ τοῦ τρίτου χήματος Ἴδιον, τὸ ἔχειν τὴν μείζονα πρότατιν κατὰ τὸ ποσὸν ἀδιάφορον, ἢ καθόλου δηλονότι, ἢ μερικὴν, ἢ καταφατικὴν οὖσαν, ἢ ἀποφατικήν. Συνάγει δὲ

τὸ

τὸ τρίτον Σχῆμα καὶ καταφατικὰ καὶ ἀποφατικὰ συμπεράσματα· πλὴν τὰ πάντα μερικά, καὶ οὐδὲν καθόλου ποτέ.

Παρατηρητέον δὲ τὰ Κοινὰ τῶν τριῶν Σχημάτων ἀπανταχῆ· τὸ μήτε μερικὰς εἶναι καὶ ἄμφω τὰς προτάσεις ἐν οὐδενὶ τῶν σχημάτων, μήτε μὴν ἄμφω ἀποφατικάς. Πρώτην μὲν ἓν Τάξιν ἐκάστου τῶν Σχημάτων εἰκότως ἀπείληφεν, ὃ πάντα συνάγειν δύναται τὰ συμπεράσματα· τὰ Καταφατικά, τὰ Ἀποφατικά, τὰ Καθόλου, τὰ Μερικά. Τὴν δευτέραν δὲ Τάξιν, ὃ καταφατικὸν μὲν οὐ συνάγει Συμπέρασμα· τέως δ' ὃν συμπεραίνει καὶ Καθόλου, καὶ Μερικά. Τὴν τρίτην δὲ καὶ ὑστάτην ἔλαχε Τάξιν, ὃ καταφατικὰ μὲν καὶ ἀποφατικὰ συλλογίζεται, πλὴν ἅπαντα Μερικά. Κρεῖττον γὰρ σχῆμα, καὶ εἰς ἀπόδειξιν χρησιμώτερον, ὅπερ ἁπλῶς καθόλου συνάγει, τῷ μηδὲν καθόλου συνάγοντος. Πάλιν κρεῖττόν ἐστιν, ὃ καταφατικὸν καθόλου συνάγειν δύναται. Τῇ γὰρ ἀποδεικτικῇ Ἐπιστήμῃ, διαφερόντως μὲν ἐπιτήδειον τὸ καθόλου καταφατικόν, μᾶλλον τοῦ ἀποφατικοῦ· τὸ μὲν γὰρ, τὰ ὄντα κατασκευάζει· τὸ δ' ἀποφατικὸν, τὰ μὴ ὄντα· πολλῷ δὲ κρεῖττον καὶ τιμιώτερον τοῦ μὴ ὄντος, τὸ ὄν. Κατὰ δεύτερον δὲ λόγον, καὶ τοῦ καθόλου ἀποφατικοῦ ἐφρόντισεν ἡ ἀπόδειξις· ἠμέλησε δὲ τῶν μερικῶν· ἐπεὶ τὰ καθόλου ζητεῖ, καὶ περὶ αὐτὰ καταγίνεται. Τρόποι δὲ συλλογιστικοὶ τοῦ πρώτου Σχήματος τέσσαρες, καὶ τοῦ δευτέρου τέσσαρες· ἓξ δὲ τοῦ τρίτου. Κατὰ μὲν γὰρ τὸ πρῶτον Σχῆμα, δύο τινὰ παραφυλαττόμεθα· τὸ, μηδέποτε τὴν ἐλάττω πρότασιν ἀποφατικὴν εἶναι, μήτε τὴν μείζω μερικήν. Ὡσαύτως δὲ κατὰ τὸ δεύτερον, δύο· τὸ, μηδαμῶς εἶναι τὰς Προτάσεις ὁμοιοχήμονας, μήτε τὴν μείζω ποτὲ μερικήν. Κατὰ δὲ τὸ τρίτον, ἓν μόνον ὑπάρχει τὸ παρατήρημα· τὸ, μηδέποτε τὴν ἐλάττω πρότασιν ἀποφατικὴν εἶναι. Ὅθεν εὐλόγως τῶν ἄλλων δύο σχημάτων ἀνὰ τέσσαρας ἐχόντων συλλογιστικὰς Συζυγίας, τὸ τρίτον ἓξ ἐκληρώσατο.

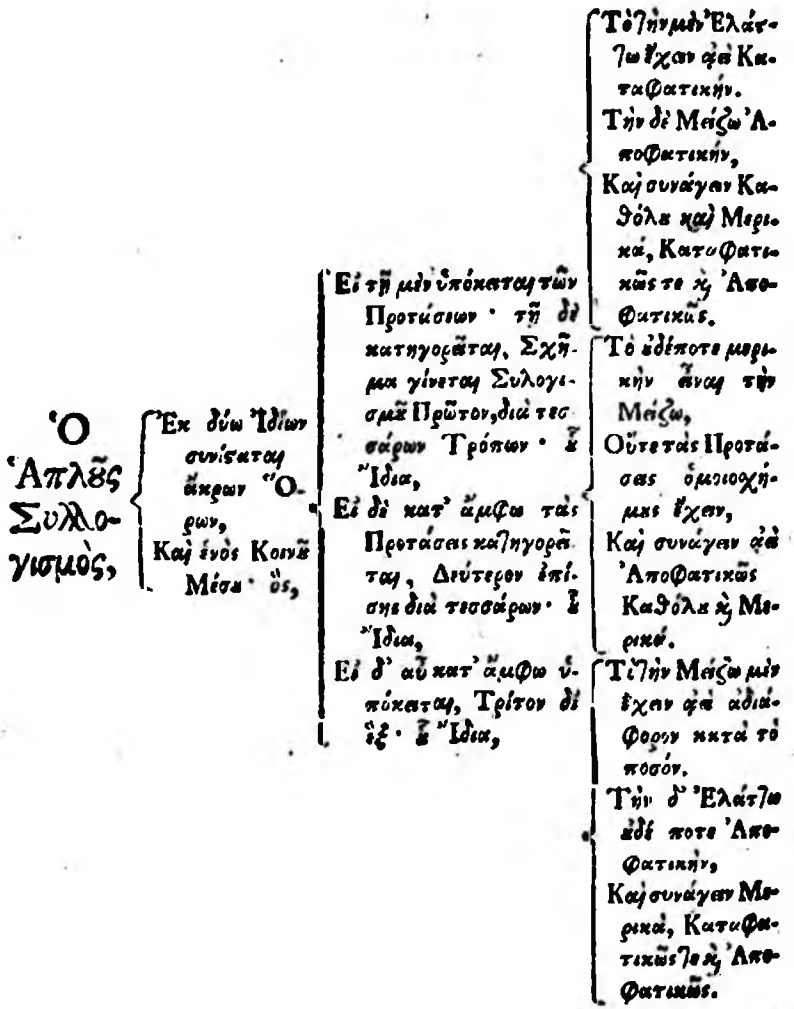


## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΓ.

### Περὶ τε πρώτε Σχήματος.

Ὅταν ὁ κοινὸς καὶ μέσος Ὅρος, τῷ μὲν, ὑποκείμενος ἐπὶ τῶν ἄκρων· τε δὲ, κατηγορέμενος· (δῆλον δ' ὅτι κατηγορεῖται τε ἐλάττονος, ὑπόκειται δὲ τῷ μείζονι.) τότε τὸ πρῶτον γίνεται Σχῆμα. Τέτε δὲ τε χήματος Τρόποι συλλογιστικοὶ, καθὰς προείρηται, τέσσαρες. καὶ πρῶτος μέν ἐςι Τρόπος, ὅτις

ὅτις ἐκ δύω συνίσταται καταφατικῶν καθόλε Προτάσεων, καταφατικὸν καθόλε συνάγων Συμπέρασμα· οἷον ἐκ τῦ Ἐν ὅλω· Πᾶς ἄνθρωπος, Ζῷον· Πᾶν ζῷον, Οὐσία· [ἄρα] Πᾶς ἄνθρωπος Οὐσία.

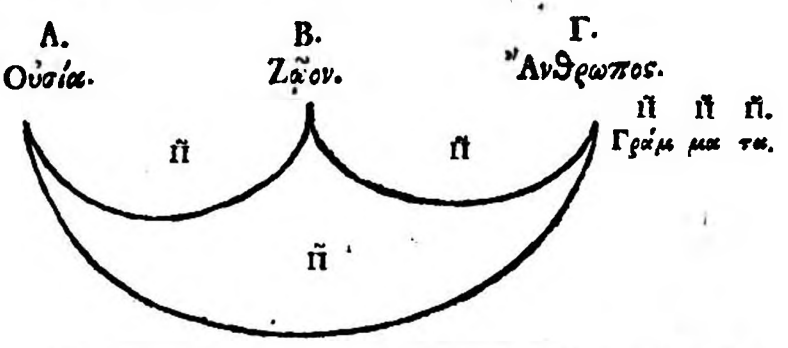


Καὶ ἔτω· Πᾶς ἄνθρωπος ἐν ὅλω τῷ Ζώω· Πᾶν ζῷον ἐν ὅλῃ τῇ Οὐσίᾳ· Πᾶς ἄνθρωπος ἐν ὅλῃ τῇ Οὐσίᾳ. Ἐκ τῦ Κατὰ παντὸς· Ἡ ὐσία, κατὰ παντὸς ζώε· τὸ ζῷον, κατὰ παντὸς ἀνθρώπε· Ἡ ὐσία, κατὰ παντὸς ἀνθρώπε. Καὶ ἔτως. Ἡ ὐσία, παντὶ ζώῳ ὑπάρχει. Τὸ ζῷον, παντὶ ἀνθρώπῳ. Ἡ ὐσία, παντὶ ἀνθρώπῳ ὑπάρχει.

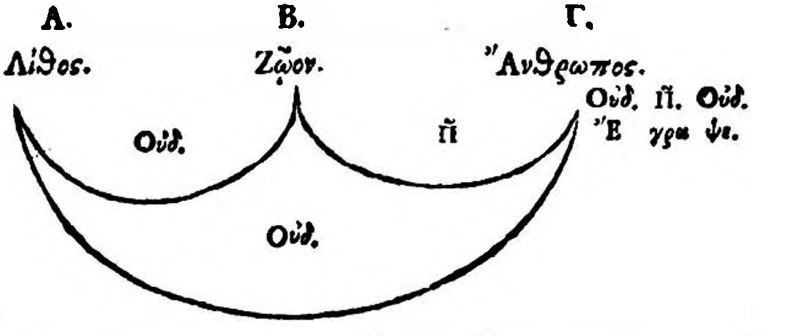


Δεύτερος Τρόπος τῦ πρώτε Σχήματος, ὃς ἐκ καθόλε καταφατικῆς τῆς Ἐλάττονος, καὶ καθόλε ἀποφατικῆς τῆς Μείζονος, ἀποφατικὸν καθόλε συνάγει Συμπέρασμα· οἷον ἐκ τῦ Ἐν ὅλῳ καὶ Οὐκ ἐν ὅλῳ. Πᾶς ἄνθρωπος, ζῷον· Οὐδὲν ζῷον, λίθος· Οὐδεὶς ἄνθρωπος, λίθος. Καὶ ἔτως· Ὁ ἄνθρωπος, ἐν ὅλῳ τῷ ζώῳ· Τὸ ζῷον, οὐκ ἐν ὅλῳ

ὅλῳ τῷ λίθῳ· Ὁ ἄνθρωπος ἐν ὅλῳ τῷ λίθῳ ὐκ ἔστιν· ἤγουν ὐχ ὑπάρχει μέρος τῦ λίθε ὁ ἄνθρωπος, ὡς εἶναι τὸν λίθον μὲν ὅλον, αὐτῦ δέ τι μέρος τὸν ἄνθρωπον. Ἐκ τῦ Κατὰ μηδενὸς καὶ Κατὰ παντὸς· Ὁ λίθος Κατ' ὐδενὸς Ζῴε· Τὸ ζῷον κατὰ παντὸς ἀνθρώπε· Ὁ λίθος κατ' ὐδενὸς ἀνθρώπε. ταυτὸ δέ ἐστι κατὰ μηδενὸς καὶ κατ' ὐδενός· καὶ ἔτως· Ὁ λίθος ὐδενὶ ζῴῳ ὑπάρχει· Τὸ ζῷον, παντὶ ἀνθρώπῳ· Ὁ λίθος ἄρα ὐδενὶ ἀνθρώπῳ ὑπάρχει.

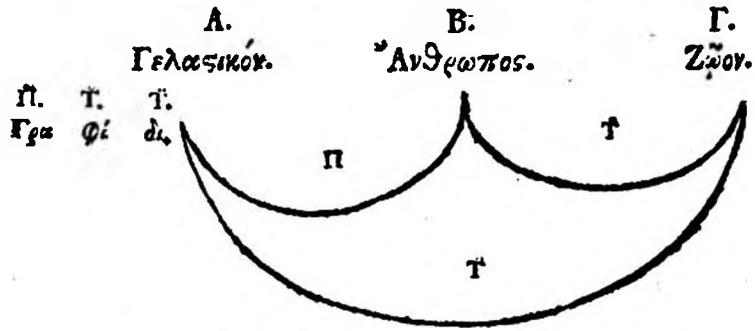


Τρίτος Τρόπος τῦ πρώτε Σχήματος, ὁ ἐκ καταφατικῆς μερικῆς τῆς Ἐλάττονος, καὶ καθόλε καταφατικῆς τῆς Μείζονος, μερικὸν καταφατικὸν συνάγων Συμπέρασμα· οἷον ἐκ τῦ Ἐν ὅλῳ· Τὶ ζῷον, ἄνθρωπος· Πᾶς ἄνθρωπος, γελασικὸν· Τὶ ζῷον, γελασικόν. Καὶ ἔτω· Τὶ ζῷον ἐν ὅλῳ τῷ ἀνθρώπῳ· Πᾶς ἄνθρωπος ἐν ὅλῳ τῷ γελασικῷ· Τὶ ζῷον ἐν ὅλῳ τῷ γελασικῷ. Ἐκ τῦ Κατὰ παντὸς καὶ Κατά τινος. Τὸ γελασικὸν κατὰ παντὸς ἀνθρώπε· Ὁ ἄνθρωπος κατά τινος ζῴε· Τὸ γελασικὸν κατά τινος ζῴε. Καὶ ἔτω· Τὸ γελασικὸν, παντὶ ἀνθρώπῳ· Ὁ ἄνθρωπος τινὶ ζῴῳ· Τὸ γελασικὸν τινὶ ζῴῳ. Δυνατὸν δὲ καὶ ἀντὶ τῦ Τίς προσδιορισμῦ προσλαβεῖν ὡρισμένον τι πρόσωπον τῶν καθ' ἕκαστα, καὶ τὰ αὐτὰ πάλιν συναγαγεῖν. οἷον ὁ Σωκράτης, ἄνθρωπος· Πᾶς ἄνθρωπος, γελασικὸν· ὁ Σωκράτης ἄρα γελασικόν. καὶ πάλιν· Τὸ γελασικὸν κατὰ παντὸς ἀνθρώπε· Ὁ ἄνθρωπος κατὰ τῦ Σωκράτες· Τὸ γελασικὸν ἄρα κατὰ τῦ Σωκράτες.

Τέταρ-

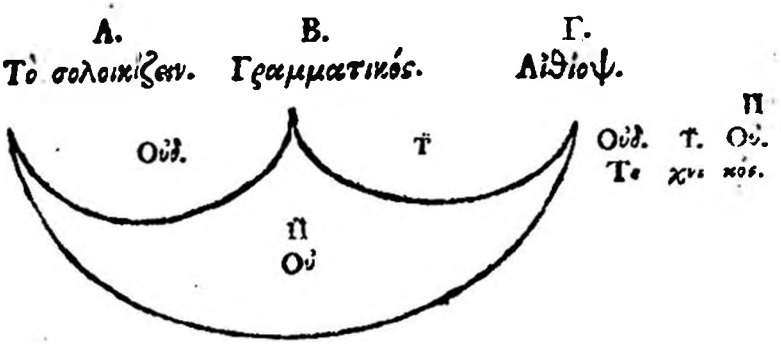


Τέταρτος Τρόπος τῦ πρώτυ Σχήματος, ὃς ἐξ ἀποφατικῆς καθόλυ τῆς Μείζονος, καὶ καταφατικῆς μερικῆς τῆς Ἐλάττονος συμπεραίνει μερικὸν ἀποφατικόν, οἷον, ἐν τῦ Κατὰ μηδενὸς, καὶ Κατά τινος. Τὸ σολοικίζειν κατ' ἀδενὸς γραμματικῦ. Τὸ γραμματικὸν κατά τινος αἰθίοπος· Τὸ σολοικίζειν καθ' ὁ παντὸς αἰθίοπος. Καὶ ἔτω· Τὸ σολοικίζειν ἀδενὶ γραμματικῷ· Τὸ γραμματικόν, τινὶ αἰθίοπι· Τὸ σολοικίζειν τινὶ αἰθίοπι ἐχ ὑπάρχει, τετέςιν, ὁ παντὶ αἰθίοπι ὑπάρχει. Ἐν τῦ Ἐν ὅλῳ, καὶ Οὐκ ἐν ὅλῳ. Τὶς αἰθίοψ, γραμματικός· Οὐδεὶς γραμματικὸς, σολοικικής· Οὐ πᾶς αἰθίοψ σολοικικής. Καὶ ἔτω. Τὶς αἰθίοψ ἐν ὅλῳ τῷ γραμματικῷ· Οὐδεὶς γραμματικὸς ἐν ὅλῳ τῷ σολοικικῇ· (ἀδὲ γάρ ἐςι μέρος τῦ σολοικικῦ ὁ γραμματικὸς· ἀπηλλοτριωμένος δὲ μᾶλλον αὐτῦ.) Τὶς ἄρα αἰθίοψ, ὃς ἐν ὅλῳ τῷ σολοικικῇ· τετέςιν, Οὐ πᾶς αἰθίοψ ἐν ὅλῳ τῷ σολοικικῇ.

Οὗτοι μὲν ὧν οἱ τέσσαρες Τρόποι τῦ πρώτυ Σχήματος, ἐξ ἀληθῶν προτάσεων, ἀληθὲς ἀεὶ συμπεραίνυσιν. ὅθεν καὶ συλλογικοὶ ὀνομάζονται. οἱ δὲ παρ' αὐτὺς ἅπαντες, ἀσυλλόγικοί εἰσι, διὰ τὸ συνάγειν καὶ ἀληθῆ καὶ ψευδῆ, τῶν προτάσεων ὄσων ἀληθῶν. Ἰδὲ γὰρ ἐκ καθόλυ καταφατικῆς τῆς Μείζονος, καὶ καθόλυ ἀποφατικῆς τῆς Ἐλάττονος, καὶ ἀληθὲς καὶ ψευδὲς ἐν πρώτῳ συνάγεται χήματι. Ἀληθὲς μὲν· Οὐδεὶς λίθος ἄνθρωπος. Πᾶς ἄνθρωπος ζῶον· Οὐδεὶς λίθος ζῷον· Ψευδὲς δὲ· Οὐδεὶς λίθος ἄνθρωπος· Πᾶς ἄνθρωπος, ὐσία· Οὐδεὶς

λίθος, ἐσία. Τοιαῦτα συμβαίνει καὶ τοῖς ἄλλοις τρόποις τῦ τοιύτυ χήματος, τοῖς μὴ παραδεδομένοις ἡμῖν. Τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων χημάτων ἐσὶν εὑρεῖν.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΔ'.

### Περὶ τῦ δευτέρυ Σχήματος καὶ τρίτυ.

Ὅταν ὁ κοινὸς καὶ μέσος Ὅρος κατηγορῆται καὶ ἀμφοτέρων τῶν ἄκρων· τότε τὸ δεύτερον γίνεται Σχῆμα. Τρόποι δὲ συλλογιςικοὶ καὶ τῦδε τῦ Σχήματος, τέσσαρες. Πρῶτος μὲν ἂν ἐκ καθόλυ κατηγορικῆς, ἤγυν καταφατικῆς τῆς Ἐλάττονος· καὶ καθόλυ ςερητικῆς, ταυτὸν δ' εἰπεῖν, ἀποφατικῆς τῆς Μείζονος. Συνάγει δὲ Συμπέρασμα καθόλυ ςερητικόν. οἷον. Ὁ ἄνθρωπος ζῷον. Ὁ λίθος, ἀ ζῷον· Ὁ ἄνθρωπος, ἀ λίθος.

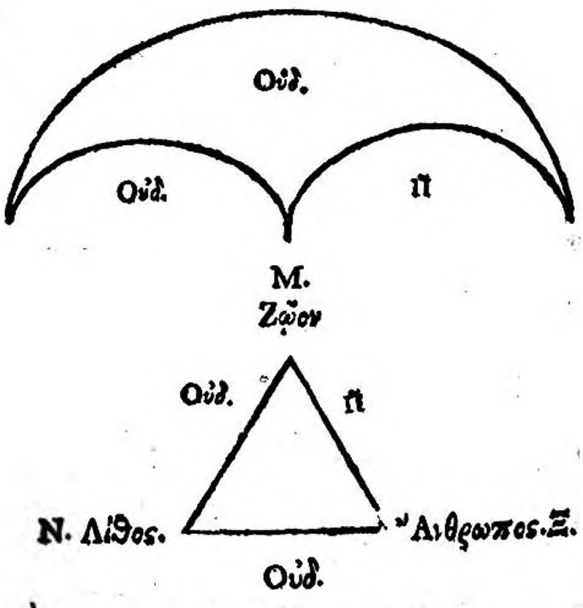


Καὶ πάλιν· Τὸ ζῷον κατ' ἰδενὸς λίθυ· Τὸ ζῷον κατὰ παντὸς ἀνθρώπυ· Ὁ λίθος ἄρα κατ' ἰδενὸς ἀνθρώπυ.

Δεύτερος τρόπος τῦδε τῦ χήματος, ἐκ καθόλυ ςερητικῆς τῆς Ἐλάττονος, καὶ κατηγορικῆς καθόλυ τῆς Μείζονος· Συνάγει δὲ καὶ αὐτὸς καθόλυ ςερητικὸν· οἷον·

Οὐδεὶς

Οὐδεὶς λίθος, ζῷον· Πᾶς ἄνθρωπος, ζῷον· Οὐδεὶς λίθος, ἄνθρωπος.

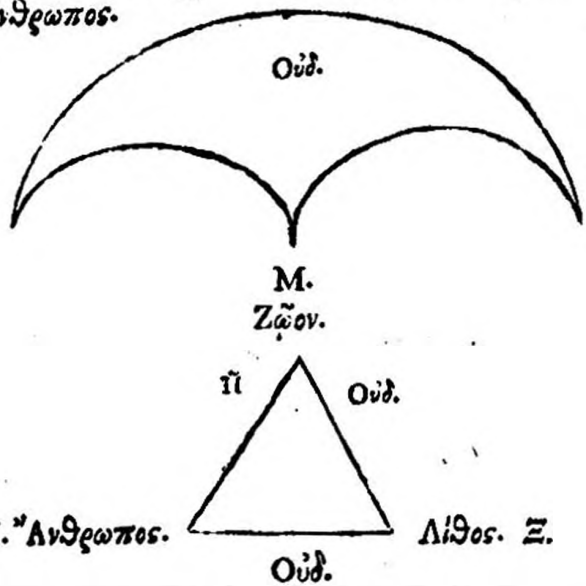


Τρίτος Τρόπος ἐστὶν, ὃς ἐκ μερικῆς καταφατικῆς τῆς Ἐλάττονος, καὶ σερητικῆς καθόλου τῆς Μείζονος, ἀποφατικὸν μερικὸν συλλογίζεται· οἷον· Τὶ ζῷον, λογικόν· Οὐδὲν ἄλογον, λογικόν· Οὐ πᾶν ζῷον, ἄλογον.

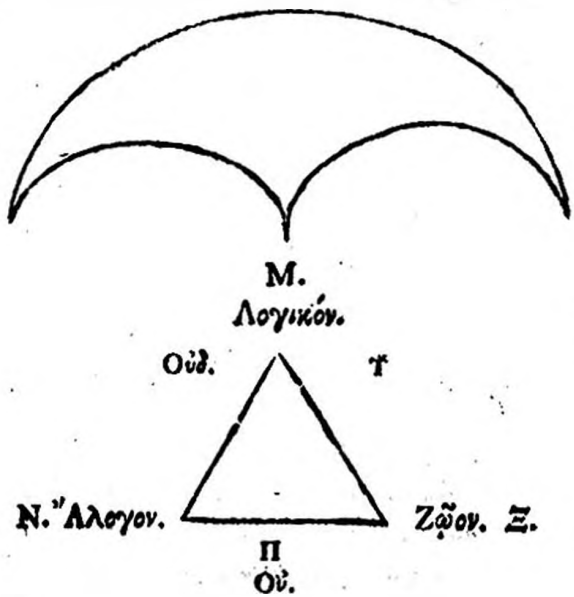

Τέταρτος δὲ Τρόπος ἐστὶν, ὅσις ἐξ ἀποφατικῆς μερικῆς τῆς Ἐλάττονος, καὶ καταφατικῆς καθόλου τῆς Μείζονος, συμπεραίνει καὶ αὐτὸς μερικὸν ἀποφατικόν. οἷον. Οὐ πᾶν λευκὸν, ζῷον· Πᾶς ἄνθρωπος, ζῷον· Οὐ πᾶν λευκὸν, ἄνθρωπος.

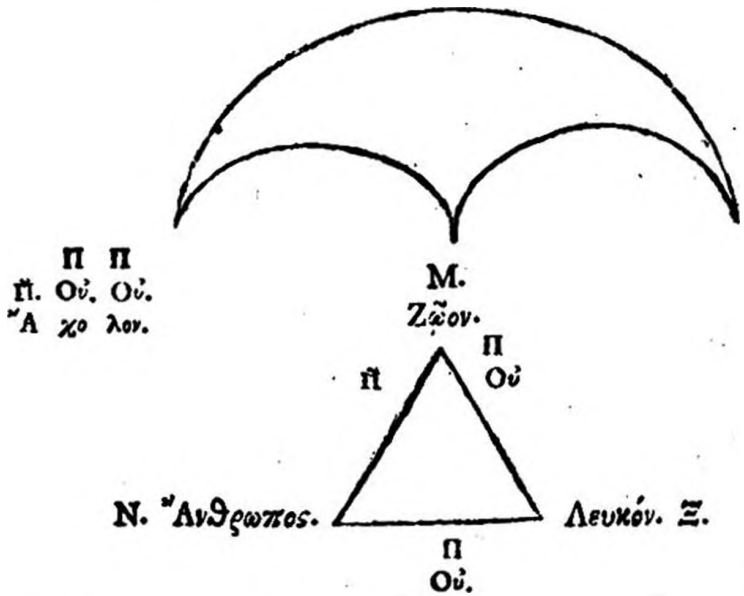


Καὶ ἔτοι μὲν οἱ Τρόποι τὸ Ἀληθὲς, ἐξ ἀληθῶν Προτάσεων συμπεραίνοντες, συλλογιστικοὶ καλοῦνταί τε καὶ εἰσίν· οἱ δὲ παρ' αὐτὸς, διὰ τὸ συνάγειν καὶ ἀληθῆ καὶ ψευδῆ. καὶ λέγονται καὶ τυγχάνουσιν ἀσυλλόγιστοι. Ἴδε γὰρ, ἐκ δύω στερητικῶν καθόλου Προτάσεων, καὶ τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ ψευδὲς συμπεραίνεται· τὸ μὲν Ἀληθὲς, ἔτως. Οὐδεὶς λίθος, ἄνθρωπος· Οὐδεὶς ἵππος, ἄνθρωπος· Οὐδεὶς λίθος, ἵππος· τὸ δὲ Ψευδὲς· Οὐδεὶς ἄνθρωπος, ἵππος ἐστὶ· Οὐδὲν λογικὸν, ἵππος ἐστὶ· Οὐδεὶς ἄνθρωπος, λογικός.

Σχῆμα δὲ τρίτον ἐστὶν, ὅταν ὁ κοινὸς καὶ μέσος Ὅρος, καὶ ἀμφοτέροις τοῖς ἄκροις ὑποκείμενος εἴη. Τρόποι δὲ εἰσὶ τοῦ τρίτου σχήματος, ἕξ. καὶ Πρῶτος μὲν, ὅσις ἐκ δύω καταφατικῶν καθόλου Προτάσεων, μερικὸν καταφατικὸν

τικὸν συνάγει Συμπέρασμα· οἷον, Ὁ ἄνθρωπος. ζῷον· Ὁ ἄνθρωπος, λογικόν· Τὶ ζῷον, λογικόν. Καὶ πάλιν, Τὸ λογικὸν κατὰ παντὸς ἀνθρώπου. Τὸ ζῷον κατὰ παντὸς ἀνθρώπου· Τὸ λογικὸν ἄρα κατά τινος ζῴου.

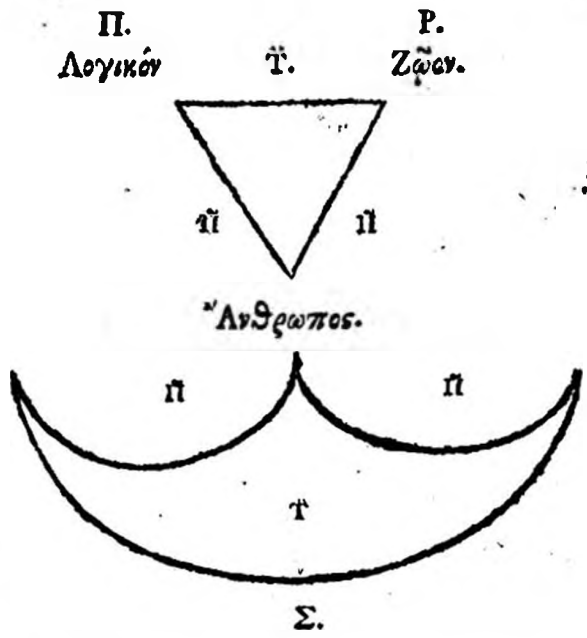


Δεύτερος Τρόπος, ὃς ἐξ ἀποφατικῆς καθόλου τῆς Μείζονος, καὶ καθόλου κατηγορικῆς τῆς Ἐλάττονος, μερικὸν ἀρνητικὸν συνάγει Συμπέρασμα. οἷον· Πᾶσα χιὼν, λευκή· Οὐδεμία χιὼν, ζῷον· Οὐ πᾶν λευκὸν, ζῷον. Καὶ πάλιν. Τὸ ζῷον Οὐδεμιᾷ χιόνι· Τὸ λευκὸν πάσῃ χιόνι· Τὸ ζῷον, οὐ παντὶ λευκῷ.

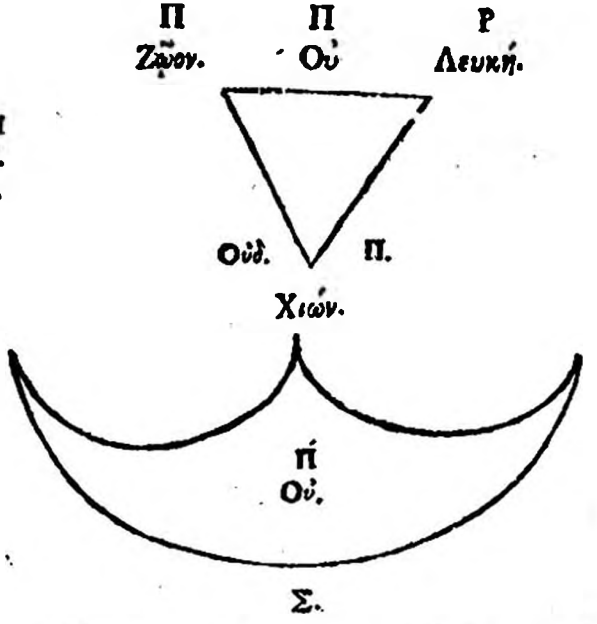


Τρίτος τρόπος, ὅσις ἐκ μερικῆς καταφατικῆς τῆς Ἐλάττονος καὶ καθόλυ καταφατικῆς τῆς Μείζονος, ἀθροίζει μερικὸν Συμπέρασμα καταφατικόν. οἷον. Τὶς ἄνθρωπος, μέλας. Πᾶς ἄνθρωπος, ζῶον· Τὶ μέλαν, ζῶον.

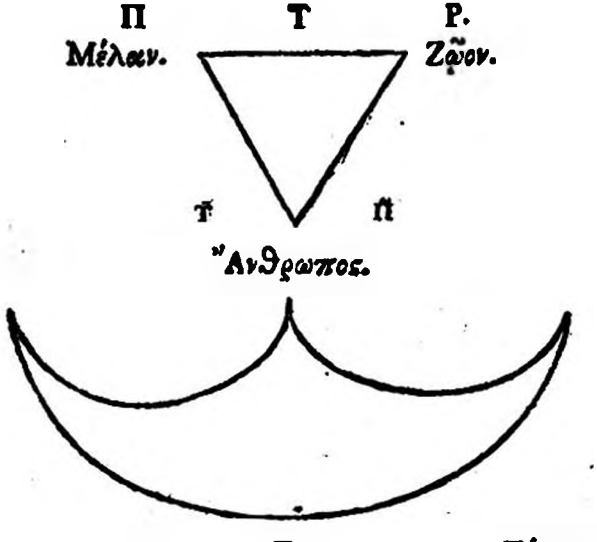


Τίτας

Τέταρτος Τρόπος, ὁ ἐκ μερικῆς κατηγορικῆς τῆς Ἐλάττονος, καὶ στερητικῆς καθόλου τῆς Μείζονος, συνάγων μερικὸν ἀποφατικόν· οἷον Τὶς λίθος, λευκός· Οὐδεὶς λίθος, ζῷον· Οὐκ ἄρα πᾶν λευκὸν, ζῷον.

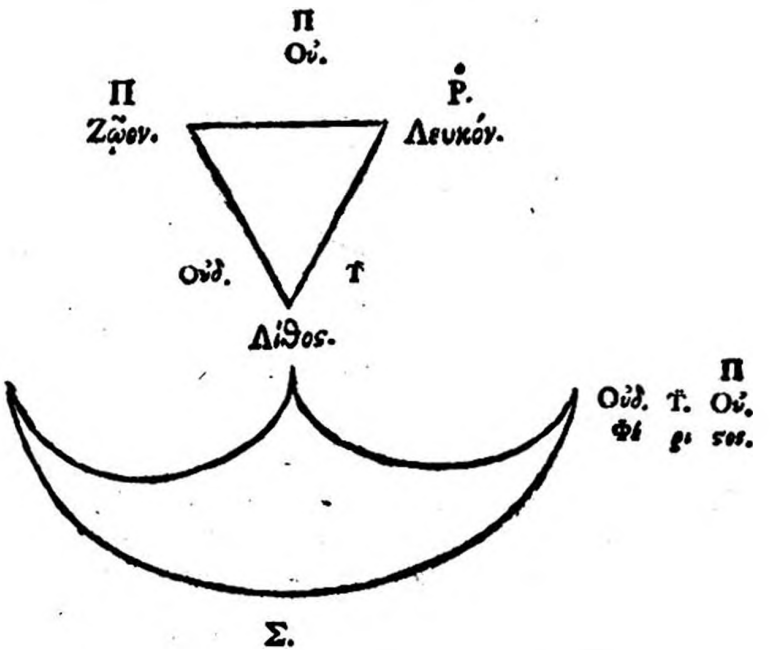


Πέμπτος Τρόπος, ὁ ἐκ καθόλου καταφατικῆς τῆς Ἐλάττονος, καὶ μερικῆς καταφατικῆς τῆς Μείζονος, συμπεραίνων μερικὸν κατηγορικόν· οἷον Πᾶς ἄνθρωπος, ζῷον· Τὶς ἄνθρωπος, λευκός. Τὶ ζῷον, λευκόν.

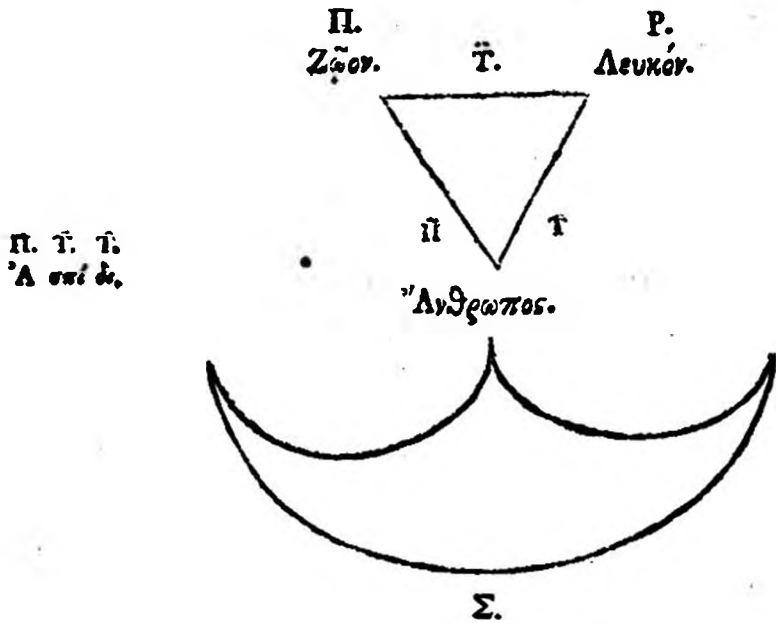


Ἕκτος δὲ καὶ τελευταῖος Τρόπος ἐςὶν, ὁ ἐκ καθόλȣ κατηγορικῆς τῆς Ἐλάττονος, καὶ ςερητικῆς ἐπὶ μέρȣς τῆς Μείζονος, μερικὸν συλλογιζόμενος ἀποφατικὸν Συμπέρασμα· οἷον, Πᾶς ἄνθρωπος, ζῷον· Οὐ πᾶς ἄνθρωπος, μέλας· Οὐ πᾶν ζῷον, μέλαν. Δυνατὸν δὲ καὶ ἄλλως, ἐκ τȣ̃ Ἐν ὅλῳ καὶ Οὐκ ἐν ὅλῳ, συναγαγεῖν τȣ̀ς τȣ̃ δευτέρȣ καὶ τρίτȣ Σχήματος Συλλογισμȣ̀ς ἅπαντας· ὡσαύτως καὶ ἀπὸ τȣ̃ Κατὰ παντὸς, καὶ Κατ᾽ ȣ̓δενός, καθὼς ἐν τῷ πρώτῳ σχήματι, καὶ ἡμεῖς ὑποδείγματος ἕνεκα κοινȣ̃ καὶ καθολικȣ̃ πεποιήκαμεν.

Μέλαν

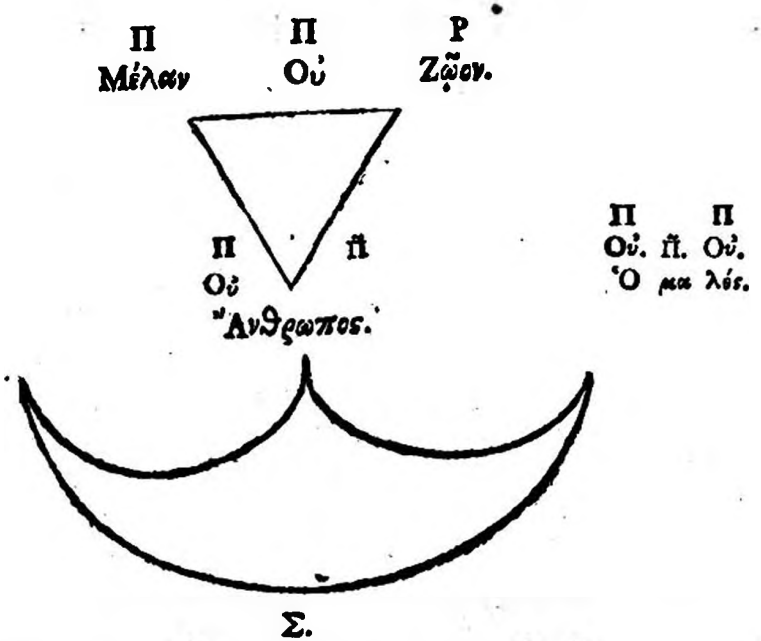


Σ.

Ἰδὲ τοίνυν καὶ τῦ τρίτυ Σχήματος αἱ πᾶσαι συλλογισικαὶ Συζυγίαι δεδήλωνται, καὶ ἐκ ἔστιν ἄλλη τις παρ' αὐτὰς τὸ ἀληθὲς ἀναγκαίως ἀεὶ συμπεραίνυσα. Ταῦτα μὲν ἓν εἴρηται περὶ τῶν ἐκ διωρισμένων Προτάσεων συνισαμένων Συζυγιῶν συλλογισικῶν. Περὶ δὲ τῶν ἐχόντων καὶ ἀδιορίσυς Προτάσεις Συλλογισμῶν, ἱκανὰ τὰ προειρημένα περὶ τῶν τοιύτων ἀδιορίσων προτάσεων. πλὴν καὶν τοῖς ἔχυσι καὶ ἀδιορίσυς Προτάσεις Συλλογισμοῖς, ἀναγκαῖον τῇ χείρονι τῶν προτάσεων ἕπεσθαι τὸ Συμπέρασμα. χείρων δὲ τῆς Διωρισμένης ἡ Ἀδιόριςος· ὥσπερ καὶ τῆς Κατηγορικῆς ἡ Στερητικὴ, καὶ τῆς Καθόλυ ἡ Μερικὴ.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΕ΄.

### Περὶ τῆς τῦ δευτέρυ καὶ τρίτυ Σχήματος Ἀναγωγῆς εἰς τὸ πρῶτον Σχῆμα, καὶ περὶ τῆς εἰς Ἀδύνατον Ἀπαγωγῆς.

Τῶν Συλλογισμῶν, οἱ μὲν ἐκλήθησαν τέλειοι, οἱ δὲ ἀτελεῖς. Τέλειοι μὲν, οἱ τῦ πρώτυ σχήματος· Ἀτελεῖς δὲ, οἱ τῦ δευτέρυ καὶ τρίτυ. Καὶ τέλειοι μὲν οἱ τῦ πρώτυ σχήματος ὠνομάσθησαν.

μάθησαν, διότι τὴν δεῖξιν εὐθεῖαν ποιοῦνται καὶ φανερὰν, αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς· κἂν ἀπὸ τοῦ Ἐν ὅλῳ, κἂν ἀπὸ τοῦ Κατὰ παντὸς συλλογίζωνται. (καὶ γὰρ ἐξ ἑνὸς ἄκρου πρὸς θάτερον, διὰ τοῦ μέσου γίνονται καὶ κοινοῦ.) Καὶ ὅτε μὲν ἐκ τοῦ Κατὰ παντὸς συμπεραίνουσι, πρὸς τὸν ἐλάττω καὶ ἔχατον ὅρον ἐκ τοῦ πρώτου καὶ μείζονος φέροντα, δι' αὐτοῦ τοῦ μέσου τε καὶ κοινοῦ· ὃς δὴ κοινὸς καὶ μέσος, τοῦ μείζονος μὲν ἐλάττων, τοῦ ἐλάττονος δὲ μείζων ἐστί· κατευθὺ φύσεως ἀκολουθίαν καὶ τάξιν ἐξεικονίζουσιν· ἐπεὶ καὶ ἡ Φύσις, ἐκ τῶν καθολικωτέρων καὶ ἁπλουστέρων, ἐπὶ τὰ μερικώτερα καταβαίνει καὶ συνθετώτερα. Ὅταν δ' ἐκ τοῦ ἐν ὅλῳ συλλογίσωσι, τότε τὴν σαφεστέραν, καὶ τῇ αἰσθήσει γνωριμωτέραν ὁδεύοντες, ἐκ τοῦ ἐλάττονος ὅρου διὰ τοῦ μέσου πάλιν εὐτάκτως ἔρχονται πρὸς τὸν μείζω· καὶ ἔστως ἑκατέρωθεν τῆς εὐθείας καὶ φανερᾶς ὁ διαμαρτάνουσι δείξεως· ἀλλ' ἄνωθέν τε κάτω, καὶ κάτωθεν ἄνω κλημακιδὸν τὸ ἀναγκαῖον δεικνύουσι, καὶ τὴν συνθετικὴν μιμούμενοι, καὶ τὴν ἀναλυτικήν· Οὕτω μὲν οὖν καὶ διὰ ταῦτα, τὸ πρῶτον Σχῆμα Τέλειον κέκληται·

Τὸ Δεύτερον δὲ καὶ Τρίτον ἐρρέθησαν Ἀτελῆ, διότι τὴν δεῖξιν οὐκ εὐθεῖαν ποιοῦνται καὶ φανερὰν αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ· σκολιὰν δὲ μᾶλλον καὶ κεκρυμμένην· ἔτε πρὸς φύσιν, ἔτε πρὸς αἴσθησιν βλέποντα. Τὸ μὲν γὰρ δεύτερον Σχῆμα τὴν δεῖξιν ποιούμενον ἐκ τοῦ Κατὰ παντὸς, ἐκ τῶν καθολικωτέρων ἐπὶ τὰ μερικώτερα φέρεται· καὶ αὖθις ἀναποδίζει, καὶ ἐπιθοδρομεῖ· καὶ οἷον ἀποπλανηθὲν τοῦ ὀρθοῦ, πάλιν ἐκ τῶν προτέρων [καὶ] καθολικωτέρων ἀρχῶν ἐπ' ἄλλα φέρεται μερικώτερα. Ὅταν δ' ἐκ τοῦ Ἐν ὅλῳ συνάγῃ τοῦτο τὸ σχῆμα τὸ δεύτερον, τότε ἐκ τῶν μερικωτέρων ἐπὶ τὰ καθολικώτερα προερχόμενον, παλιμπόρευτον γίνεται, καὶ τῆς προτέρας ἀρχῆς οἷον ἐπιλαθόμενον, ἐξ ἑτέρας φέρεται πρὸς τὸ πρῶτον Κατάντημα· καὶ ἔστω τὴν δεῖξιν συνεσταλμένην καὶ συγκεχυμένην ἐργάζεται.

Τοὐμπαλὶν δὲ τούτῳ τῷ Σχήματι πάσχει τὸ Τρίτον· ἐκ μὲν τοῦ κατὰ παντὸς, δύω τὰς ἀρχὰς ἔχον· ἓν δὲ τὸ

τὸ Κατάντημα μερικώτερον τῶν Ἀρχῶν· ἐν δὲ τῷ Ἐν ὅλῳ μίαν μὲν τὴν Ἀρχήν, δύω δὲ τὰ Καταντήματα καθολικώτερα τῆς τοιαύτης ἀρχῆς. Ἐπεὶ γὰρ τὰ δύω Σχήματα τὸ δεύτερον καὶ τὸ τρίτον, ἐφικέσθαι τῆς εὐθείας δείξεως ἀδυνατοῦσι, καὶ ἀτελῆ τὸ τέλος ἐλήφθησαν· δέονται πρὸς τελείωσιν, εἴτουν πρὸς τὴν εἰς τὸ εὐθὲς τῆς δείξεως ἄνοδον, Ἀντιστροφῶν τε ἁπλῶν, καὶ τῆς εἰς ἀδύνατον καὶ ἄτοπον Ἀπαγωγῆς.

Γίνεται δὲ ἡ τοιαύτη Ἀπαγωγή, ὅταν τινὸς εἰσενεχθῷ τῷ τοῦ συλλογισμοῦ συμπεράσματι ἀντιλέγοντος, ἢ μιᾷ τινι τῶν Προτάσεων τεθείσῃ τὸ ἀντιφατικῶς ἀντικείμενον· καὶντεῦθεν συναχθείσῃ ἀδυνατόντι καὶ ἄτοπον ἀδύνατον μὲν, ὡς πρὸς τὸ πρᾶγμα· ἄτοπον δὲ, ὡς πρὸς τὸν λόγον· οἷον ἐπὶ τοῦ παρόντος συλλογισμοῦ· Οὐ πᾶν λευκὸν, ζῷον· Πᾶς ἄνθρωπος, ζῷον. Οὐ πᾶν ἄρα λευκὸν, ἄνθρωπος. Εἴτις ἐνστᾶσα μὴ ἀληθὲς εἶναι τὸ· Οὐ πᾶν λευκὸν, ἄνθρωπος· ἔσται ἀντιφατικῶς αὐτῷ ἀντικείμενον ἀληθὲς, τὸ, Πᾶν λευκὸν ἄνθρωπος. (ἐπὶ πάντων γὰρ τῶν ὄντων τε καὶ μὴ ὄντων, θάτερον μόριον τῆς Ἀντιφάσεως ἀληθὲς, τὸ δ' ἄλλο ψευδές.) Εἰ τοίνυν τὸ, Οὐ πᾶν λευκὸν ἄνθρωπος, εἴη Ψευδές· ἔσται δὴ Ἀληθὲς ἐξ ἀνάγκης τὸ ἀντιφατικῶς αὐτῷ ἀντικείμενον, ὅπερ ἐστὶ τὸ, Πᾶν λευκὸν, ἄνθρωπος· ἀντίκεινται γὰρ ἀντιφατικῶς ἀλλήλαις ἡ Πᾶς, καὶ ἡ Οὐ πᾶς· καὶ πάλιν ἡ Τὶς, καὶ ἡ Οὐδείς. Εἰ τοίνυν διὰ τὴν ἔνστασιν, Πᾶν λευκὸν, ἄνθρωπος· ἦν δὲ μία Πρότασις τοῦ τεθέντος συλλογισμοῦ, τὸ, Πᾶς ἄνθρωπος ζῷον· λαβόντες τὴν τοιαύτην πρότασιν, καὶ τὴν ἐκ τῆς ἐνστάσεως τοῦ ἀντιλέγοντος, τοιοῦτον ποιήσομεν Συλλογισμόν· Πᾶν λευκὸν, ἄνθρωπος· Πᾶς ἄνθρωπος, ζῷον· Πᾶν λευκὸν, ζῷον. Ἀλλ' ἦν καὶ Οὐ πᾶν λευκὸν ζῷον Πρότασις ὡμολογημένη κατὰ τὸν πρότερον συλλογισμόν· ἔτω γὰρ εἶχεν ἐκεῖνος ὁ Συλλογισμός· Οὐ πᾶν λευκὸν, ζῷον· Πᾶς ἄνθρωπος, ζῷον· ἐ πᾶν λευκὸν, ἄνθρωπος. Διὰ γὰρ τὴν ἔνστασιν ἠκολούθησε, τὸ, Πᾶν λευκὸν εἶναι ζῷον. Πᾶν δὲ λευκὸν, ζῷον εἶναι· καὶ Οὐ πᾶν λευκὸν ζῷον εἶναι, ἀδύνατον τῇ φύσει τοῦ πράγματος, καὶ ἄτοπον τὸ λέγειν

ὅλην τὴν Ἀντίφασιν Ἀληθεύειν ἐμὲ ἐπὶ τε αὐτε καὶ ἑνός· τετέχνη, ὁ τοιῶτος λόγος ὐκ ἔχει τόπον καὶ χώραν παραδοχῆς, ἀλλ' ἔστι παντελῶς ἀπαράδεκτος· τὸ ἀδύνατόν τε καὶ ἄτοπον, τῇ ἐνστάσει τε ἀντιλέγοντος ἠκολούθησεν. Ὅθεν ψευδὲς μὲν τὸ τῆς ἐνστάσεως, ἀληθὲς δὲ τὸ συμπέρασμα τε προτέρε συλλογισμε, τὸ, Οὐ πᾶν λευκὸν, ἄνθρωπος. Τὸ δ' αὐτὸ ἀδύνατόν τε καὶ ἄτοπον ἕπεται, καὶ Προτάσεως εἴτε τῆς ἐλάττονος, εἴτε τῆς μείζονος ληφθείσης ψευδε ἐν συλλογισμῷ, σωζομένε τε χήματος ὑγιε. Τῦτον μὲν ὃν τὸν τρόπον ἡ εἰς ἀδύνατον τελεῖται Ἀπαγωγή.

Καιρὸς δὲ λοιπὸν, τὸν τε δευτέρε καὶ τρίτε Σχήματος συλλογιστικὸν Τρόπος, εἰς τὸ πρῶτον Σχῆμα δι' ὑποδειγμάτων ἀναγαγεῖν. Πρῶτος τοίνυν Τρόπος τε δευτέρε Σχήματος. Πᾶς ἄνθρωπος, ζῷον· Οὐδεὶς λίθος, ζῷον· Οὐδεὶς ἄνθρωπος, λίθος. Τῦτο δὴ τε συλλογισμε τὴν μείζω πρότασιν ἀντιστρέψαντες, τὸν δεύτερον τρόπον τε πρώτε σχήματος ἐκτελέσομεν. Ἐπεὶ γὰρ ἡ Οὐδεὶς ἀντιστρέφει πρὸς ἑαυτήν· εἰ Οὐδεὶς λίθος, ζῷον· καὶ Οὐδὲν ζῷον, λίθος· Πᾶς δὲ ἄνθρωπος, ζῷον. Εἰ Πᾶς ἄνθρωπος, ζῷον· καὶ Οὐδὲν ζῷον, λίθος· Οὐδεὶς ἄνθρωπος, λίθος. Καὶ ἔτω μὲν δι' ἀντιστροφῆς ὁ πρῶτος Τρόπος τε δευτέρε Σχήματος, εἰς τὸ πρῶτον ἀνάγεται Σχῆμα· Διὰ δὲ τῆς εἰς ἀδύνατον Ἀπαγωγῆς, ἔτως. Εἴπερ ὐκ ἀληθὲς τὸ, Οὐδεὶς ἄνθρωπος, λίθος ἐστὶν· ἔσαι δὴ, Τὶς ἄνθρωπος λίθος· ἔστι δὲ καὶ Οὐδεὶς λίθος, ζῷον· συνάγεται ἄρα κατὰ τὸν τέταρτον Τρόπον τε πρώτε Σχήματος· Οὐ πᾶς ἄνθρωπος, ζῷον. Εἰ γὰρ Τὶς ἄνθρωπος λίθος· Οὐδεὶς δὲ λίθος, ζῷον· Οὐ πᾶς ἄνθρωπος, ζῷον. Ὑπέκειτο δὲ καὶ Πᾶς, ὅπερ ἄτοπον.

Ὁ δεύτερος Τρόπος τε δευτέρε Σχήματος, διὰ δύο ἀντιστροφῶν εἰς τὸν δεύτερον Τρόπον τε πρώτε Σχήματος ἀναχθήσεται· οἷον, Οὐδεὶς λίθος, ζῷον· Πᾶς ἄνθρωπος, ζῷον· Οὐδεὶς λίθος, ἄνθρωπος. Ἀντεστράφθω ἡ Ἐλάττων. Εἰ Οὐδεὶς λίθος, Ζῷον· καὶ Οὐδὲν ζῷον, λίθος· Πᾶς δὲ ἄνθρωπος, ζῷον. Εἰ Πᾶς ἄνθρωπος, ζῷον· καὶ

καὶ Οὐδὲν ζῶον, λίθος· Οὐδεὶς ἄνθρωπος, λίθος. Ἀλλ' οὐκ ἦν τοῦτο συμπέρασμα τῷ προτέρῳ συλλογισμῷ. Δεῖ τοίνυν κἀνταῦθα ἑτέρας ἀντιστροφῆς. Εἰ Οὐδεὶς ἄνθρωπος, λίθος· καὶ Οὐδεὶς λίθος, ἄνθρωπος Διὰ τῆς εἰς ἄτοπον Ἀπαγωγῆς, ἔτως. Εἰ οὐκ ἔστι τὸ, Οὐδεὶς λίθος ἄνθρωπος ἀληθὲς· ἔσται δὴ τὸ Τὶς λίθος, ἄνθρωπος· ἔστι δὲ καὶ τινὰς ἄνθρωπος, ζῶον· καὶ συνάγεται, Τὶς λίθος ζῶον. Ὑπέκειτο δὲ, καὶ Οὐδεὶς λίθος, ζῶον· ὅπερ ἄτοπον.

Ὁ τρίτος Τρόπος τῷ δευτέρῳ Σχήματος, εἰς τὸν τῷ πρώτῳ Σχήματος τέταρτον Τρόπον, ἔτω δὴ ἀντιστροφῆς ἀναχθήσεται· Τὶ ζῶον, λογικόν· Οὐδὲν ἄλογον, λογικόν· Οὐ πᾶν ζῶον, ἄλογον. Ἀντεστράφθω ἡ Μείζων. Εἰ Οὐδὲν ἄλογον, λογικόν· καὶ Οὐδὲν λογικόν, ἄλογον· Τὶ δὲ ζῶον, λογικόν. Εἰ Τὶ ζῶον, λογικόν· καὶ Οὐδὲν λογικόν, ἄλογον· Οὐ πᾶν ζῶον, ἄλογον. Διὰ τῆς εἰς ἀδύνατον Ἀπαγωγῆς. Εἰ ψευδὲς ἐστι, τὸ, Οὐ πᾶν ζῶον, ἄλογον· ἔσται δὴ ἀληθὲς, τὸ· Πᾶν ζῶον, ἄλογον. Ἔστι δὲ κείμενον, καὶ Οὐδὲν ἄλογον, λογικόν· Οὐδὲν ἄρα ζῶον, λογικόν. Ὑπέκειτο δὲ, καὶ Τὶ ζῶον, λογικόν· ὅπερ ἀδύνατον.

Ὁ τέταρτος Τρόπος τῷ δευτέρῳ Σχήματος, εἰς τὸ πρῶτον ἀναχθήσεται Σχῆμα, εὐθαμῶς μὲν δὴ ἀντιστροφῆς· διὰ μόνης δὲ τῆς εἰς ἄτοπον Ἀπαγωγῆς. Οὗτος γὰρ, ἐκ τῆς Οὐ πᾶς συνίσταται καὶ τῆς Πᾶς. Ἀλλ' ἡ Πᾶς πρὸς τὴν Τὶς ἀντιστρέφει. Δύω δὲ μερικαὶ προτάσεις, μήτοιγε καὶ τὸ πρῶτον, ἀλλ' οὐδὲ κατ' ἄλλο σχῆμα συλλογισμὸν ἀπαρτίζουσιν. Ὅθεν δὴ ἀντιστροφῆς ὁ τοιοῦτος τρόπος τῷ δευτέρῳ σχήματος, ὃ δύναται πρὸς τὸ πρῶτον ἐπανελθεῖν. Ἐπανέρχεται δὲ διὰ τῆς εἰς ἀδύνατον Ἀπαγωγῆς· οἷον Οὐ πᾶν λευκὸν, ζῶον· Πᾶς ἄνθρωπος, ζῶον· οὐκ ἄρα Πᾶν λευκὸν, ἄνθρωπος. Εἰ οὐκ ἔστι τοῦτο, ἔσται Πᾶν λευκὸν ἄνθρωπος. ἔστι δὲ καὶ Πᾶς ἄνθρωπος, ζῶον· Εἰ Πᾶν λευκὸν, ἄνθρωπος· Πᾶς δὲ ἄνθρωπος, ζῶον· Πᾶν ἄρα λευκὸν, ζῶον. Ὑπέκειτο δὲ καὶ Οὐ πᾶν, ὅπερ ἄτοπον. Οὕτω μὲν δὴ τὸ δεύτερον σχῆμα εἰς τὸ πρῶτον ἀνάγεται.

Τὸ τρίτον δὲ ἔτως. Ὁ πρῶτος Τρόπος τοῦ τρίτου Σχήματος. Πᾶς ἄνθρωπος ζῶον· Πᾶς ἄνθρωπος, λογικόν·

Τὶ ζῶον, λογικόν. Ἀντεστράφθω ἡ Ἐλάττων. Εἰ Πᾶς ἄνθρωπος, ζῶον· καὶ Τὶ ζῶον, ἄνθρωπος· Πᾶς δὲ ἄνθρωπος, λογικόν· Τὶ ζῶον ἄρα λογικόν. Εἰ μὴ Τὶ ζῶον λογικόν· Οὐδὲν ζῶον, λογικόν· Πᾶς δὲ ἄνθρωπος, ζῶον. Εἰ Πᾶς ἄνθρωπος ζῶον· καὶ Οὐδὲν ζῶον, λογικόν· Οὐδεὶς ἔσται ἄνθρωπος λογικός. Ἀλλ' ὑπέκειτο καὶ Πᾶς.

Ὁ δεύτερος Τρόπος τοῦ τρίτου Σχήματος· Πᾶσα χιών, λευκή· Οὐδεμία χιών, ζῶον· Οὐ πᾶν λευκόν, ζῶον. Ἀντεστράφθω ἡ Ἐλάττων· Εἰ Πᾶσα χιών, λευκή· καὶ Τὶ λευκόν, χιών· Οὐδεμία δὲ χιών, ζῶον· Οὐ πᾶν ἄρα λευκόν, ζῶον. Εἰ μὴ τοῦτο· Πᾶν λευκόν, ζῶον· ἔστι δὲ καὶ Πᾶσα χιὼν λευκή. Τοίνυν εἰ Πᾶσα χιών, λευκή· Πᾶν δὲ λευκόν, ζῶον· Πᾶσα χιὼν ἄρα ζῶον· ἦν δὲ καὶ Οὐδεμία χιών, ζῶον.

Ὁ τρίτος Τρόπος· Τὶς ἄνθρωπος, μέλας· Πᾶς ἄνθρωπος, ζῶον· Τὶ μέλαν, ζῶον· Ἀντεστράφθω ἡ Ἐλάττων. Εἰ Τὶς ἄνθρωπος, μέλας· καὶ Τὶ μέλαν, ἄνθρωπος· Πᾶς δὲ ἄνθρωπος, ζῶον· ὥστε Τὶ μέλαν, ζῶον. Εἰ τοῦτο ψευδές, Οὐδὲν μέλαν, ζῶον· Τὶς δὲ ἄνθρωπος, μέλας. Εἰ Τὶς ἄνθρωπος, μέλας· καὶ Οὐδὲν μέλαν, ζῶον· Οὐ πᾶς ἄνθρωπος, ζῶον. Ἦν δὲ καὶ Πᾶς.

Ὁ τέταρτος Τρόπος· Τὶς λίθος, λευκός· Οὐδεὶς λίθος, ζῶον· Οὐ πᾶν λευκόν, ζῶον. Ἀντεστράφθω ἡ ἐλάττων. Εἰ Τὶς λίθος, λευκός· καὶ Τὶ λευκόν, λίθος· Οὐδεὶς δὲ λίθος, ζῶον· Οὐ πᾶν ἄρα λευκόν, ζῶον. Εἰ τοῦτο οὐκ ἔστιν· ἔσται Πᾶν λευκόν, ζῶον· ἔστι δὲ καὶ Τὶς λίθος λευκός. Εἰ Τὶς λίθος, λευκός· Πᾶν δὲ τὸ λευκὸν Ζῶον· Τὶς λίθος, ζῶον. Ἀλλ' ὑπέκειτο καὶ Οὐδείς.

Ὁ πέμπτος Τρόπος· Πᾶς ἄνθρωπος, ζῶον· Τὶς ἄνθρωπος, λευκός· Τὶ ζῶον, λευκόν· Ἀντεστράφθω ἡ Μείζων. Εἰ Τὶς ἄνθρωπος, λευκός· καὶ Τὶ λευκόν, ἄνθρωπος· Πᾶς δὲ ἄνθρωπος, ζῶον· Τὶ ἄρα λευκόν, ζῶον. Ἀντεστράφθω καὶ τὸ Συμπέρασμα. Εἰ Τὶ λευκόν, ζῶον· καὶ Τὶ ζῶον, λευκόν.

Ὁ ἕκτος Τρόπος καὶ ὕστατος· Πᾶς ἄνθρωπος, ζῶον· Οὐ πᾶς ἄνθρωπος, μέλας· Οὐ πᾶν ζῶον, μέλαν.

Ἀλλ'

Ἀλλ' ἔτος ὁ τρόπος πρὸς τὸ πρῶτον Σχῆμα δι' ἀντιστρεφῆς ἀν ἀνάγεται· γίνεται γὰρ ἐκ δύω μερικῶν προτάσεων, πρὸς τὴν Τὶς ἀντιστρεφούσης τῆς Πᾶς. Ὅθεν διὰ μόνης τῆς εἰς ἀδύνατον τελειοῦται Ἀπαγωγῆς. Εἰ γὰρ ψευδὲς τὸ, μὴ πᾶν ζῶον εἶναι μέλαν, ἀληθὲς ἂν εἴη, τὸ ἀντιφατικῶς ἀντικείμενον· ἦγουν τὸ πᾶν ζῶον εἶναι μέλαν. Ἀλλ' ἦν καὶ Πᾶς ἄνθρωπος ζῶον. Εἰ τοίνυν Πᾶς ἄνθρωπος, ζῶον· Πᾶν δὲ ζῶον, μέλαν· Πᾶς ἄνθρωπος, μέλας. Ὑπέκειτο δὲ, καὶ τὸ Οὐ πᾶς· ὅπερ ἄτοπον.

Δυνατὸν δὲ καὶ ἄλλως ἐκ τῆ Ἐν ὅλῳ, καὶ Οὐκ ἐν ὅλῳ ποιήσασθαι τὴν εἰς τὸ πρῶτον Σχῆμα τῶν λοιπῶν δύω Σχημάτων ἀναγωγήν. Ὡσαύτως [δὲ] καὶ ἀπὸ τῆ Κατὰ παντὸς καὶ Κατ' Οὐδενὸς· κἂν τε δι' ἀντιστροφῆς ἡ τοιαύτη ἀναγωγὴ ἐκπεραίνοιτο, κἂν τε διὰ τῆς εἰς ἄτοπον Ἀπαγωγῆς.

Ἀλ' ἐπεὶ Φιλοσοφία, καθὰ πολλάκις εἴρηται, τὰ Καθόλε ζητεῖ, καὶ περὶ αὐτὰ καταγίνεται· Μερικὰ δὲ συνάγεσιν ὅ, τε τρίτος καὶ ὁ τέταρτος Τρόπος τῆ πρώτε Σχήματος, ἀνάγονται καὶ αὐτοὶ πρὸς τὰς ἐν τῷ αὐτῷ πρώτῳ χήματι τὸ καθόλε συνάγοντας· τὸν πρῶτον τρόπον φημὶ καὶ τὸν δεύτερον· πρότερον τῇ δι' ἀδυνάτε δείξει, πρὸς τὰς ἐν δευτέρῳ χήματι τὸ καθόλε συνάγοντας ἀναγόμενοι· καὶ δι' αὐτῶν ἔκτοτε, πρὸς τὰς τῆ πρώτε Σχήματος καθόλε συλλογισμὰς· οἷον ὁ τρίτος Τρόπος τῆ πρώτε Σχήματος· Τὶ ζῶον, ἄνθρωπος· Πᾶς ἄνθρωπος, γελαστικόν· Τὶ ζῶον, γελαστικόν. Εἰ μὴ ἔστι Τὶ ζῶον γελαστικόν· Οὐδὲν ζῶον, ἔστω γελαστικόν. ἔστι δὲ καὶ Πᾶς ἄνθρωπος, γελαστικόν· καὶ συνάγεται κατὰ τὸν δεύτερον τρόπον τῆ δευτέρε Σχήματος, Οὐδὲν ζῶον, ἄνθρωπος. Ὑπέκειτο δὲ, καὶ Τὶ ζῶον, ἄνθρωπος. Ὁ τέταρτος Τρόπος τῆ πρώτε Σχήματος. Τὶς αἰθίοψ, γραμματικός· Οὐδεὶς γραμματικὸς, σολοικιστής· Οὐ πᾶς αἰθίοψ, σολοικιστής. Εἰ μὴ τοῦτο, Πᾶς αἰθίοψ, σολοικιστής· ἔστι δὲ καὶ Οὐδεὶς γραμματικὸς, σολοικιστής. Συνάγεται τοίνυν ἐν δευτέρῳ τρόπῳ τῆ δευτέρε χήματος, Οὐδεὶς αἰθίοψ γραμματικός. ὑπέκειτο δὲ καὶ Τὶς. Ἐπεὶ

τοίνυν ὁ τρίτος καὶ ὁ τέταρτος Τρόπος τῦ πρώτε Σχήματος, εἰς τὰς τῦ δευτέρε χήματος ἀναφέρονται καθόλε Συλλογιτμὰς· ἔτοι δὲ πάλιν ἀνάγονται πρὸς τὰς ἐν τῷ πρώτῳ χήματι, τὸ καθόλε συνάγοντας καθάπερ πρόσθεν ἐδείξαμεν· εὔδηλον ὅτι καὶ ὁ τρίτος τρόπος τῦ πρώτε χήματος καὶ ὁ τέταρτος εἰς τὰς ἐν αὐτῷ τῷ πρώτῳ χήματι τὸ καθόλε συμπεραίνοντας ἀναχθήσονται. Εἰ πάντες δὲ Συλλογισμοὶ πρὸς τὸ πρῶτον ἀναφέρονται χῆμα· (καὶ τοῦτο γὰρ ὑποδέδεικται·) καὶ πρὸς τὸν πρῶτον ἄρα καὶ δεύτερος Τρόπος τῦ πρώτε χήματος ἀναβιβασθήσονται σύμπαντες. καὶ οὐδὲν εὑρεθήσεταί πε συμπέρασμα μερικὸν, κατὰ ταύτην τὴν μέθοδον,

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Λϛ'.

### Περὶ τῶν ὑποθετικῶν Συλλογισμῶν.

Πᾶς ὑποθετικὸς Συλλογισμὸς, Ἡγέμενον ἔχει τι καὶ Ἑπόμενον, Πρόσληψιν καὶ Συμπέρασμα. Τὸ δ' ἡγέμενον καὶ τὸ ἑπόμενον, Ἡ κατά τινα συνεχῆ καὶ ἀδιάπαυτον ἀκολουθίαν προάγονται, καὶ λέγονται ἁπλῶς Συνημμένον, ὅτε καὶ τὸ ἑπόμενον ἓν πρᾶγμά ἐτιν· Ἢ κατὰ διάκρισιν προφέρονται καὶ διάτασιν, καὶ ἁπλῶς λέγονται Διεζευγμένον· ὅτε καὶ τὸ ἑπόμενον ἐκ διαφόρων πραγμάτων συνέτηκεν. οἷον· Εἰ ἄνθρωπός ἐτι, καὶ ζῷόν ἐτιν. ἀλλὰ μὴν ἄνθρωπός ἐτι. καὶ ζῷόν ἄρα ἐτί. τὸ μὲν, εἰ ἄνθρωπός ἐτι, καλεῖται Ἡγέμενον· τὸ δὲ, καὶ ζῷόν ἐτιν, Ἑπόμενον λέγεται· διότι τὸ ζῷον ἕπεται τῷ ἀνθρώπῳ συνεισφερόμενον· ὁ δ' ἄνθρωπος ἡγεῖται τῷ ζῴῳ συνεισφέρων αὐτό. Πάντοτε δὲ τὸ Ἑπόμενον, ἢ ἐπὶ πλέον, ἢ ἐπίτης εἶναι τῷ Ἡγεμένῳ χρεών· ἐπ' ἔλαττον δὲ οὐδέποτε. Τοῦτο δ' ὅλον, εἰ ἄνθρωπός ἐτι, καὶ ζῷόν ἐτι, Συνημμένον κατονομάζεται, διὰ τὸ συνῆφθαι ἀλλήλοις τό τε ἡγεμένον καὶ τὸ ἑπόμενον. Τὸ δ' ἀλλὰ μὴν ἄνθρωπός ἐτι, Πρόσληψις καλεῖται, καί γε Μετάληψις. Δηλῶτι δὲ καὶ ἀμφότερα τὰ ὀνόματα, τὸ

δὶς

δὶς λαμβάνεσθαι τὸ αὐτό. Τὸ δὲ, καὶ ζῷον ἄρα ἐστὶ, τοῦτο Συμπέρασμα.

Πάλιν ὁ δέκα, ἢ ἄρτιός ἐστιν, ἢ περιττός· ἀλλὰ μὴν ὁ περιττός· ἄρτιος ἄρα. Ἡγούμενον μὲν ὁ δέκα· Ἑπόμενον δὲ, τὸ, ἢ ἄρτιός ἐστιν, ἢ περιττός. Τοῦτο δ' ὅλον, τὸ, ὁ δέκα ἢ ἄρτιός ἐστιν, ἢ περιττός, καλεῖται Διεζευγμένον. Θεωρεῖται γὰρ ἐνταυθοῖ, διαχωρισμὸς καὶ διάζευξις.

Πρῶτος μὲν ἓν Τρόπος τῶν Ὑποθετικῶν ὁ κατὰ Συνέχειαν, τῇ θέσει τοῦ ἡγουμένου συνεισάγων τὸ ἑπόμενον· οἷον, Εἰ ἔστι νύξ, ὁ ἥλιος ὑπὸ Γῆν ἐστιν· ἀλλὰ μὴν ἔστι νύξ· ὁ ἥλιος ἄρα ὑπὸ γῆν ἐστιν.

Δεύτερος Τρόπος ὁ κατὰ συνέχειαν, τῇ ἀναιρέσει τοῦ ἑπομένου συναναιρῶν τὸ ἡγούμενον· οἷον, Εἰ τόδε ἄνθρωπός ἐστι, καὶ ζῷον ἐστίν· ἀλλὰ μὴν ζῷον οὐκ ἔστιν· οὐδὲ ἄνθρωπος ἄρα. Ἐν τούτῳ δὲ τῷ τρόπῳ σώζεται σύμπας ὁ χαρακτὴρ τῆς συνθέσεως ἀντιστροφῆς.

Οὐ δεῖ δὲ νομίζειν ἐν ὁποτερῳοῦν τούτων τῶν δύω τρόπων, ἀναγκαῖον εἶναι καταφατικῶς πάντοτε λαμβάνειν, τὸ ἡγούμενόν τε καὶ τὸ ἑπόμενον· ἐνδέχεται μὲν γὰρ καὶ ἄμφω καταφατικὰ λαμβάνειν, ὡς ἐπὶ τῶν προσεχῶς εἰρημένων ὑποδειγμάτων· δυνατὸν δὲ καὶ ἄμφω γε ἀποφατικὰ, ἢ τὸ μὲν ἡγούμενον καταφατικὸν, τὸ δ' ἑπόμενον ἀποφατικὸν, ἢ τὸ ἀνάπαλιν· οἷον ἐκ δύω Ἀποφατικῶν ὁ πρῶτος Τρόπος· Εἰ μὴ ἔστι τόδε ζῷον, οὐδὲ ἄνθρωπός ἐστιν, ἀλλὰ μὴν οὐκ ἔστι ζῷον· οὐδὲ ἄνθρωπος ἄρα ἐστίν. Ἡγούμενον μὲν γὰρ ἐν τούτῳ τῷ ὑποθετικῷ, τὸ, μὴ εἶναι τόδε ζῷον· Ἑπόμενον δὲ, τὸ, μὴ εἶναι ἄνθρωπον. Τῇ θέσει γὰν τοῦ μὴ εἶναι ζῷον, συνεισάγομεν τὸ μὴ εἶναι ἄνθρωπον. Ὁ δεύτερος Τρόπος ἐκ τῶν δύω ἀποφατικῶν· Εἰ μὴ ἔστι τόδε ζῷον, οὐδὲ ἄνθρωπός ἐστιν· ἀλλὰ μὴν ἄνθρωπός ἐστι· καὶ ζῷον ἄρα ἐστίν. Ἡγούμενον μὲν ἐν τούτῳ, τὸ, μὴ εἶναι ζῷον· Ἑπόμενον δὲ, τὸ, μὴ εἶναι ἄνθρωπον. Τῇ γὰν ἀναιρέσει τοῦ μὴ εἶναι ἄνθρωπον, ἀναιρεῖται καὶ τὸ μὴ εἶναι ζῷον· ἀναιρεμένου δὲ τοῦ μὴ εἶναι, τίθεται τὸ εἶναι. Ἐξ ἡγουμένου καταφατικοῦ καὶ ἑπομένου ἀποφατικοῦ, πρῶτος Τρόπος οὗτος· Εἰ ἡμέρα ἐστὶ, νὺξ οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ μὴν

ἡμέρα ἐσί. νυξ ἄρα ὐκ ἔσιν. Ὁ δεύτερος Τρόπος· Εἰ ἔν ἦν ὁ ἄνθρωπος· ὐδέποτ' ἂν ἤλγει· ἀλγεῖ δέ· ὐκ ἄρα ἕν ἐσιν. Ἐξ ἀποφατικε ἡγεμένε καὶ καταφατικε ἑπομένε. πρῶτος Τρόπος ἔτος. Εἴπερ ὐκ ἔσιν Ἡμέρα, ὁ ἥλιος ὑπὸ γῆν ἐσιν. ἀλλὰ μὴν ἡμέρα ὐκ ἔσιν. ὁ ἥλιος ἄρα ὑπὸ γῆν ἐσίν. Ὁ δεύτερος τρόπος. Εἰ ὐκ ἦν ὁ ἄνθρωπος σύνθετος, ἁπλῶν ἂν ἦν καὶ μονοειδὲς τὸ ἰώμενον αὐτόν. ἀλλὰ μὴν ὐκ ἔσιν ἁπλῶν καὶ μονοειδὲς τὸ ἰώμενον αὐτόν. σύνθετος ἄρα ὁ ἄνθρωπος. Οὗτοι μὲν δὴ οἱ δύο τρόποι τῶν ἐξ ὑποθέσεως συλλογισμῶν, καὶ ὅτω συνίσαν- τας κατὰ συνέχειαν, ὡς εἴρηται, προαγόμενοι.

Τῶν δὲ προφερομένων κατὰ διάσασιν, ἔνθα καὶ διάφορα πράγματα τὸ ἑπόμενον· ὁ μέν ἐσιν ἐξ ἀποφατικῆς συμπλοκῆς τῇ θέσει τῶ τε ἑπομένε ἑνός, ἀναιρῶν τε ἕτερον, ἢ τὰ ἕτερα Λαμβάνεται δ' ὅτος, Ἢ ἐπὶ τῶν μηδ' ὅλως Ἀντικειμένων πραγμάτων, Ἢ ἐπὶ τῶν Ἀντικειμένων ἐμμέσως, καὶ τὸ μέσον ἐχόντων ἀόριστον. Ἐπὶ τῶν ἐμμέσως Ἀντικειμένων. καὶ ἀόριστον ἐχόντων τὸ μέσον. ἔτως. ὁ Κόραξ, ἐχὶ καὶ λευκός καὶ μέλας ἐσίν. ἀλλὰ μὴν μέλας. ὐκ ἄρα λευκός. Καὶ πάλιν· ὁ Κύκνος ἐχὶ καὶ λευκὸς καὶ μέλας ἐσὶ, καὶ κιτρὸς, καὶ Φαιός. ἀλλὰ μὴν λευκός. ὐκ ἄρα τὰ λοιπά. Ἐπὶ τῶν ὐκ ἀντικειμένων, ἔτως. Τὸ ἐρώμενον ἐχὶ καὶ Ἄνθρωπος, καὶ Ἵππος, καὶ Βῦς, καὶ Κύων ἐσίν. ἀλλὰ μὴν οὐ Ἄνθρωπος. ὐκ ἄρα τὰ ἕτερα. Καὶ ἔτος μὲν τρίτος τρόπος τῶν ὑποθετικῶν.

Τέταρτος, ὁ ἐκ διαζευκτικῆ τῇ θέσει τῶν τε ἑπομένε ἑνός, τὸ λοιπὸν ἀναιρῶν ἢ τὰ λοιπά. Λαμβάνεται δ' ὅτος, ἐπί τε τῶν Ἀμέσως ἀντικειμένων, ἐπίτε τῶν ἐμμέσως, ἀλλ' ὡρισμένον ἐχόντων τὸ μέσον. Καὶ ἀμέσως μὲν, ὡς, ὁ δέκα ἢ ἄρτιός ἐσιν, ἢ περιτός· ἀλλὰ μὴν ἄρτιος· ὐκ ἄρα περιτός. Ἐμμέσως δὲ καὶ Ὡρισμένως· οἷον, Τόδε τῶδε, ἢ μεῖζόν ἐσιν, ἢ ἔλαττον, ἢ ἴσον· ἀλλὰ μὴν ἴσον τυχόν· ὐκ ἄρα μεῖζον οὐδ' ἔλαττον.

Πέμπτος Τρόπος, ὁ ἐκ διαζευτικῆ, τῇ ἀναιρέσει τῶν τε ἑπομένε ἑνὸς, ἢ καὶ τῶν ἄλλων παρὰ τὸ ἕν, εἰσφέρων τὸ λοιπόν. Λαμβάνεται δὲ καὶ ἔτος, ἐφ' ὧν καὶ ὁ τέταρ-

τέταρτος. οἷον, ὁ Ἐξ ἢ ἄρτιός ἐστιν, ἢ περιττός· ἀλλὰ μὴν οὐκ ἔστι περιττός· ἄρτιος ἄρα. Καὶ πάλιν, ὁ ἐξ ἢ τέλειός ἐστιν, ἢ ἀτελής, ἢ ὑπερτελής· ἀλλὰ μήν, οὐτ' ἀτελής, οὐθ' ὑπερτελής· τέλειος ἐστιν ἄρα.

Οὗτοι τοίνυν οἱ τρεῖς Τρόποι, κατὰ διάζευξιν ὑπάρχοντες καὶ διάσασιν, οὕτω προφέρονται. Καὶ γὰρ ὅτε μηδαμῶς ἀντίκεινται τὰ πράγματα, ἢ ἀντίκεινται μέν, ἀλλ' Ἐμμέσως καὶ τὸ Μέσον ἀόριστον ἔχουσιν· ἀδύνατον τότε πᾶσιν ἐπεξελθεῖν, καὶ διὰ τοῦτο διαζευκτικῶς οὐκ ἔστι ταῦτα προσαγαγεῖν· οὐτ' αὖ τῇ ἀναιρέσει τοῦ ἑτέρου ἢ τῶν ἑτέρων εἰσαγαγεῖν τὸ λοιπόν· οὐδὲ γὰρ, εἰ μὴ ἔστιν Ἄνθρωπος, ἤδη Ἵππος ἐστίν· οὐτ' αὖ εἰ οὐκ ἔστι λευκὸς ἢ μέλας ἔσται φαιόν. Τοίνυν ἀντὶ μὲν τοῦ Διαζευτικοῦ, χρηστέον τῇ τῆς ἀποφάσεως συμπλοκῇ. Τῇ θέσει δὲ τοῦ ἑτέρου, τὸ ἕτερον ἀναιρετέον, ἢ τὰ ἕτερα· οἷον, οὐχὶ καὶ Κύων, καὶ Λύκος ἐστὶ τὸ ῥωμένον. ἀλλὰ μὴν Λύκος. οὐκ ἄρα κύων. Καὶ πάλιν οὐκ ἐρυθρὸν τὸ αὐτό. καὶ Φοινικοῦν ὑπάρχει, καὶ πορφυροῦν, καὶ ἀχρεῖον. ἀλλὰ μὴν Φοινικοῦν. οὐκ ἄρα τὰ ἕτερα. Ὅτε δὲ ἢ Ἀμέσως ἀντίκεινται τὰ πράγματα, ἢ Ἐμμέσως μὲν, ἀορισμένον δὲ τὸ μέσον ἐστὶν αὐτοῖς, τότε διαζευκτικῶς προσχθήσονται· καὶ μὴ μόνον ἀναιρεθήσεται τὸ ἕτερον ἢ τὰ ἕτερα τῇ θέσει τοῦ ἑνὸς, ἀλλὰ καὶ τῇ ἀναιρέσει τῶν ἄλλων, τεθήσεται τὸ λειπόμενον.

Ἕτερος Τρόπος παρὰ τὸν εἰρημένον, ὁ ἐξ ὅλων ὑποθέσεων συνεσῶς, ὃς καὶ δι' ὅλου Ὑποθετικὸς ὀνομάζεται, Περισσὸν μὴ ἔχων, ἀλλ' ἐξ ἡγουμένων καὶ ἑπομένων ποιούμενος τὸ Συμπέρασμα· Δείκνυσι δὲ, Τίνος ὄντος, Τί ἐστιν ἢ Τί οὐκ ἔστιν· αὖθίς τε Τίνος μὴ ὄντος, Τί ἐστιν ἢ Τί οὐκ ἔστι. Καὶ τίνος μὲν ὄντος τί ἐστιν ὕστερος. Εἰ ὁ Θεὸς δίκαιος, ἀνταπόδοσίς ἐστι τῶν βεβιωμένων. Εἰ ἀνταπόδοσίς ἐστι τῶν βεβιωμένων, ἀθάνατος ἡ Ψυχή· Εἰ ὁ Θεὸς ἄρα Δίκαιος, ἀθάνατός ἐστιν ἡ ψυχή. Τίνος ὄντος, Τί οὐκ ἔστιν, ὕστερος. Εἰ ἔστιν ἡ λογικὴ ψυχὴ αὐτοκίνητος, ἔποτε σαίη τοῦ κινεῖσθαι· Εἰ μήποτε σαίη τοῦ κινεῖσθαι, οὐ φθαρήσεται. Εἰ ἔστιν ἄρα ἡ λογικὴ ψυχὴ αὐτοκίνητος, οὐ φθαρήσεται. Τίνος μὴ ὄντος, Τί ἐστιν ὕστερος. Εἰ οὐκ ἔστιν ἡμέρα, νύξ

ἐστιν· εἰ νύξ ἐστιν, ὁ Ἥλιος ὑπὸ γῆν ἐστιν. εἰ ἄρα οὐκ ἔστιν ἡμερα, ὁ Ἥλιος ὑπὸ γῆν ἐστι. Τίνος μὴ ὄντος, Τί οὐκ ἔστιν ὄντως· Εἰ τὸ ἰωμένον νοσοῦντα τὸν ἄνθρωπον, οὐκ ἔστιν ἕν, ὐδ' ἐστὶν ἓν ὑφ' ὅτε νοτεῖ· Εἰ δὲ μή ἐστιν ἓν ὑφ' ὅτε νοτεῖ. οὐκ ἔστιν ἁπλοῦς ὁ ἄνθρωπος καὶ ἀσύνθετος. Εἰ τὸ ἰώμενον ἄρα νοσοῦντα τὸν ἄνθρωπον, οὐκ ἔστιν ἕν, οὐκ ἔστιν ἁπλοῦς ὁ ἄνθρωπος καὶ ἀσύνθετος.

Πρῶτος Τρόποστῶν Ὑποθετικῶν ὁ κατὰ Συνέχειαν, τῇ θέσει τὸ ἡγεμένε συνεισάγων τὸ Ἑπόμενον.

Δεύτερος Τρόπος τῶν Ὑποθετικῶν ὁ κατὰ Συνέχειαν, τῇ ἀναιρέσει τὸ Ἑπομενε συναναιρῶν τὸ Ἡγεμένον.

Τρίτος Τρόπος τῶν Ὑποθετικῶν ὁ κατὰ Διάστασιν, ἐξ Ἀποφατικῆς συμπλοκῆς, τῇ θέσει τῶν τὸ Ἑπομένε ἑνὸς ἀναιρῶν τὸ ἕτερον, ἢ τὰ ἕτερα.

Τέταρτος Τρόποστῶν Ὑποθετικῶν ὁ κατὰ Διάστασιν ἐκ διαζευτικῦ, τῇ θέσει τῶν τὸ ἑπομένε ἑνὸς, τὸ λοιπον ἀναιρῶν, ἢ τὰ λοιπά.

Πέμπτος Τρόπος τῶν Ὑποθετικῶν, ὁ κατὰ Διάστασιν ἐκ διαζυκτικῦ, τῇ ἀναιρέσει τῶν τὸ ἑπομένε ἑνὸς, ἢ καὶ τῶν ἄλλων παρὰ τὸ ἕν, εἰσφέρων τὸ λοιπόν.

Ἕκτος τρόπος τῶν Ὑποθετικῶν, ὁ ἐξ ὅλων Ὑποθέσεων συνεχῶς, καὶ καλέμενος δι' ὅλε Ὑποθετικός.

## ΚΦΑΛΑΙΟΝ. ΛΖ'.

### Περὶ τῶν παρὰ τὴν λέξιν Σοφισμάτων.

Τὰ ποιοῦντα τὰς σοφιστικὰς Ἐλέγχες ἓξ εἰσιν ἐν τῇ λέξει. Ὁμωνυμία, Ἀμφιβολία, Σύνθεσις, Διαίρεσις, Προσῳδία, Σχῆμα λέξεως. Παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν μὲν Σόφισμα· οἷον, τὰ δέοντα ἀγαθά ἐστι· τὰ κακὰ δέοντά ἐστι· τὰ κακὰ ἄρα ἀγαθά ἐστιν. Ὁμώνυμον ἐνταῦθα τὸ Δέον· δηλοῖ γὰρ τὸ πρός τι χρήσιμον, καὶ τὸ καθ' αὑτὸ ἀγαθόν. ἐν μὲν οὖν τῇ ἐλάττονι προτάσει τῇ λεγέσῃ, τὰ κακὰ δέοντα, τὸ δέον ἀντὶ τῦ χρησίμε παρείληπται· χρημάτων γὰρ ἀφαιρέσεις, καὶ καθείρξεις καὶ μάστιγες, καὶ τὰ τοιαῦτα,

τα, καθ' αὑτὰ ὄντα κακά, χρήσιμά ἐστι πρὸς τὰς δεομένας σωφρονισμοῦ· κατὰ δὲ τὴν μείζω πρότασιν, λέγεται τὸ δέον, ὡς καθ' αὑτὸ ἀγαθόν· καὶ ἔτως ἐκ τῆς ὁμωνυμίας εὗρε χώραν ὁ παραλογισμός. Χρὴ τοίνυν ὁμωνύμων ἐρωτωμένων, διαιρεῖσθαι τὰ σημαινόμενα· καὶ ἔτω τὴν ἀπόκρισιν ἀσφαλῆ ποιουμένους, τὸν σοφιστὴν ἀποκρίνεσθαι. Πρῶτος μὲν ἂν σοφισμὸς, ὁ Παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν ἐστί.

Δεύτερος ὁ Παρὰ τὴν ἀμφιβολίαν· οἷον, Ἆρ', ὃ γινώσκει τις, τοῦτο γινώσκει; γινώσκει δέ τις τὸ ξύλον· τὸ ξύλον ἄρα γινώσκει· τὸ Γινώσκει Ἀμφίβολον· ἐ γάρ ἐστι σαφὲς· πότερον; ὁ γινώσκων λέγεται γινώσκειν, ἢ τὸ γινωσκόμενον εἶναι τὸ γινώσκον; Καὶ πάλιν, Ἆρ' ἔστι σιγῶντα λέγειν; οὐχί· τί δ' ὅταν λέγῃ τις ξύλα καὶ λίθους, ἃ λέγει σιγῶντα; ἔστιν ἄρα σιγῶντα λέγειν. ἀμφιβάλλεται τὸ, σιγῶντα, πῶς τακτέον· πότερον; πρὸς τὸν λέγοντα, ἤτοι τὸν ἄνθρωπον, ἢ πρὸς τὰ λεγόμενα, ἤγουν τὰ πράγματα;

Διενήνοχε δὲ τῶ Παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν τρέπω, ὁ Παρὰ τὴν ἀμφιβολίαν· ὅτι ὁ μὲν Παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν, ἐξ αὐτῆ τῆ ἐνόματος διαφορᾶ σημαίνοντος τὴν ἀπάτην εἰσάγει· ὁ δὲ Παρὰ τὴν ἀμφιβολίαν, ἐκ τῆ λόγω ποιεῖται τὴν πλάνην, δηλοῦντος οὐχ ἕν. Ἐκληπτέον δὲ λόγον ἐνταῦθα, τὴν τῶν λέξεων σύνταξιν· ὄνομα δὲ, τὴν λέξιν ἁπλῶς. Τὸ μὲν γὰρ δέον, δηλοῖ πλείω κατὰ πᾶσαν πτῶσιν μεταπλινόμενον, ὅθεν καὶ ὁμώνυμον λέγεται. τὸ δὲ γινώσκει, καὶ τὸ σιγῶντα, καὶ τὰ τοιαῦτα, τῆ διαφορᾶ σημαίνειν ἔχον, ἐκ τῆς τοιᾶσδε συντάξεως. Ὅθεν εἴτις ἔτως ἐρεῖ, ὃ ἐγὼ γινώσκω, ἐκεῖνο γινώσκω· καὶ πάλιν, ἆρ' ἔστι σοι λέγειν σιγῶντι; τὸ ἀμφίβολόν ἐστιν ἐδέν. Εἰ δὲ τὸ δέον ἀγαθὸν εἴποι τις, ἢ ἔστι τῷ δέοντι ἀγαθὸν, ἢ ὁπωσοῦν ἄλλως, ἢ τῆ δέοντος ὁμωνυμία φυλάσσεται πάντοτε.

Τρίτος Τρόπος, ὁ Παρὰ σύνθεσιν· οἷον ὁ καθήμενος δύναται βαδίζειν· ὁ Σωκράτης κάθηται· ὁ Σωκράτης ἄρα βαδίζει· ἀλλὰ καὶ ἐ βαδίζει· κάθηται γάρ.

Ὁ πα-

Ὁ παραλογιτμὸς Παρὰ τὴν σύνθεσιν γέγονεν· Ἔδει γὰρ, καθάπερ ἐν τῇ μείζονι Προτάσει τὸ δύναται, καὶ τὸ βαδίζειν τῇ μέσῃ ὅρῳ ἅμα κεκατηγόρηνται, ὅτω δὴ καὶ ἐν τῷ συμπεράσματι, τὸ δύναται μετὰ τῆ βαδίζειν συντεθειμένως καὶ συνημμένως λεχθῆναι κατὰ Σωκράτες, ἀλλ' ἐχὶ τὸ βαδίζει μόνον. ἐλλιπῶς ἓν ἐν τῷ συμπεράσματι τῆς συνθέσεως γεγονυίας, ὁ Παρὰ τὴν σύνθεσιν ἐγένετο Παραλογισμός.

Τέταρτος Τρόπος, ὁ Παρὰ τὴν διαίρεσιν. οἷον τὰ πέντε τρία καὶ δύω· τὰ τρία καὶ δύω περιττὰ καὶ ἄρτια· τὰ πέντε ἄρα περιττὰ καὶ ἄρτια. Τὸ Σόφισμα Παρὰ τὴν διαίρεσιν, διὰ τὸ διῃρῆθαι τὰ πέντε κατὰ τὴν ἐλάττω πρότασιν, εἰς τρία καὶ δύω, καὶ ἰδίᾳ περὶ ἑκάτε τὴν μείζω πρότασιν εἰπεῖν, ὅτι ὁ τρία καὶ ὁ δύω καθ' ἑαυτὸν ἕκαστος ἀριθμὸς, ὁ μὲν ἐστι περιττὸς, ὁ δ' ἄρτιος· εἶτ' ἀποφήναθαι τὸ Συμπέρασμα περὶ τῇ πέντε ὁμῆ, τὰ περὶ τῶν αὐτῶν μερῶν ἐξ ὧν συντέθειται, ταῖς προτάσεσιν εἰρημένα.

Τινὲς δὲ Τρόπον ἕνα τὸν παρὰ σύνθεσιν καὶ διαίρετιν ἔθεντο· διὰ τὸ, τὸ αὐτὸ διαιρέμενον ἀπὸ τῇδε συντίθεθαι τῇδε, καὶ συντιθέμενον τῇδε διαιρεῖθαι ἀπὸ τῇδε· οἷον ἐπὶ τῇ δηλωθέντος νῦν παραλογισμῇ τὰ πέντε διῃρημένα εἰς τὰ τρία καὶ τὰ δύω· καὶ τῶν μὲν τρία, κατηγορήθη τὸ περιττὸν· τῶν δύω δὲ, τὸ ἄρτιον κατὰ διαίρεσιν· ἄμφω δ' ὁμῆ, τὸ περιττὸν δηλονότι καὶ ἄρτιον, τῶν πέντε κατηγορήθηταν κατὰ σύνθεσιν. Πάλιν ἐπὶ τῇ ἀνωτέρω δηθέντος σοφίσματος, τὸ βαδίζειν καὶ τὸ δύναται τῇ καθημένῃ κατηγορήθησαν κατὰ σύνθεσιν· διαιρεθὲν δὲ τὸ βαδίζειν ἀπὸ τῇ δύναται, τῇ Σωκράτες κεκατηγόρηται, τὸν ἔκλεψιν ἀμεψάμενον.

Πέμπτος Τρόπος, ὁ παρὰ Προσῳδίαν· οἷον, ὃ καταλύει, οἰκία ἐστίν· ὃ καταλύει, ἀπόφασίς ἐστιν· ἡ οἰκία ἄρα ἀπόφασίς ἐστι. Παρὰ τὴν προσῳδίαν τὸ Σόφισμα. Ἐν μὲν γὰρ τῇ πρώτῃ προτάσει, τὸ ὃ μετὰ δασέος πνεύματος, καὶ τόνε περισπωμένε δοθὲν, τὸ ὅπερ ἐσήμαινεν· ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ προτάσει μετὰ ψιλῆ πνεύματος ληφθὲν, καὶ τόνε χωρὶς, ἐδήλωσεν ἄρνησιν.

Ἕκτος

Ἕκτος Τρόπος, ὁ Παρὰ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως. Ὀνομάζεται δ' ὕστος, ἐπείπερ ὁ ποῖος τῆς λέξεως σχηματισμὸς, αἴτιος τῦ τοιύτυ γίνεται παραλογισμῦ· οἷον, τὸ μανθάνειν, ἐνεργεῖν ἐςι περὶ τὴν μάθησιν· τὸ ἐνεργεῖν περὶ τὴν μάθησιν, διδάσκειν ἐςίν. τὸ μανθάνειν ἄρα διδάσκειν ἐςίν. Ὁ σοφισμὸς Παρὰ τὸ χῆμα τῆς λέξεως· ἐχημάτισαι γὰρ τὸ παθητικὸν, εἰς τὸ ἐνεργητικὸν· καὶ τὸ ἐνεργητικὸν, εἰς τὸ παθητικόν· τὸ γὰρ ἐνεργεῖν περὶ τὴν μάθησιν, καὶ πάθος καὶ ἐνεργείας δηλωτικόν ἐςι. Καὶ πάλιν. Ἆρ' ἐνδέχεται τὸ αὐτὸ ποιεῖν ἅμα καὶ πεποιηκέναι; οὐχί. Τί δέ; οὐκ ἐνδέχεται τὸ αὐτὸ καὶ ὁρᾶν ἅμα καὶ ἑωρακέναι; ὥςε καὶ ποιεῖν καὶ πεποιηκέναι. Παρὰ τὸ χῆμα τῆς λέξεως καὶ τῦτο τὸ Σόφισμα. τὸ γὰρ ὁρᾶν καὶ ἑωρακέναι, κεῖν εἰς παρόντα καὶ παρωχήμενον ἐχημάτισαι χρόνον, πλὴν ἓν σημαίνει καὶ τὸ αὐτὸ, διὰ τὸ οἷον ἀχρόνως καὶ ἀδιασάτως τὴν ὅρασιν ἐνεργεῖν. Ὅθεν ὅπερ τις ὁρᾷ, τῦτο μονονεχὶ καὶ ἑώρακε. ποιεῖν δὲ καὶ πεποιηκέναι τὸ αὐτὸ, οὐκ ἐνδέχεται ἅμα, διὰ τὴν τῶν χρόνων διάςασιν. τὸ μὲν γὰρ ποιεῖν, ἐνεςῶτα χρόνον δηλοῖ· τὸ δὲ πεποιηκέναι τὸν παρεληλυθότα.

Τὰ παρὰ τὴν λέξιν Σοφίσματα.
- Ὁμωνυμία.
- Ἀμφιβολία.
- Σύνθεσις.
- Διαίρεσις.
- Προσῳδία.
- Σχῆμα λέξεως.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ. ΛΗ'.

### Περὶ τῶν ἐκτὸς τῆς Λέξεως Σοφισμάτων.

Τῶν σοφισματικῶν Τρόπων, ἓξ μὲν Παρὰ τὴν λέξιν εἰσὶ, περὶ ὧν προσεχῶς ὑπεμνήσαμεν· ἑπτὰ δὲ τῆς λέξεως ἐκτὸς· Παρὰ τὸ συμβεβηκὸς, Παρὰ τὸ πῆ καὶ ἁπλῶς, Παρὰ τὴν τῦ ἐλέγχυ ἄγνοιαν, παρὰ τὸ ἑπόμενον, Παρὰ τὸ, τὸ ἐν ἀρχῇ αἰτεῖσθαι, Παρὰ τὸ τιθέναι τὸ μὴ αἴτιον ὡς αἴτιον·

αἴτιον· ὅς δὴ Τρόπος καὶ μὴ παρὰ τῦτο κατονομάζεται· Παρὰ τὸ τὰ πλείω ἐρωτήματα ἓν ποιεῖν.

Παρὰ τὸ συμβεβηκὸς μὲν, οἷον, ὁ Σωκράτης ἕτερον Πλάτωνος· ὁ Πλάτων ἄνθρωπος· ὁ Σωκράτης ἕτερον ἀνθρώπε. Λέγεται δὲ Παρὰ τὸ συμβεβηκὸς, ὅτι μὴ κατὰ Φύσιν ἕτερόν ἐστιν ὁ Σωκράτης τῦ Πλάτωνος, ἀλλὰ καθ' ὑπόστασιν καὶ τὰς ὑποστατικὰς ἰδιότητας. Ταῦτα δὲ πάντα, περὶ τὴν Φύσιν εἰσὶν ἀλλ' ἐ Φύσεις· τὸ συμπέρασμα δὲ λαβὼν ἀπὸ τῶν περὶ τὴν Φύσιν, τὴν ἑτερότητα πρὸς τὴν Φύσιν μετήνεγκε. Πάλιν, ὁ Ἄνθρωπος Ζῶον· τὸ ζῶον Γένος· ὁ ἄνθρωπος γένος. Καὶ ὁ Πέτρος ἄνθρωπος· ὁ ἄνθρωπος τρισύλλαβον· ὁ Πέτρος ἄρα τρισύλλαβον. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα Σοφίσματα, Παρὰ τὸ συμβεβηκός· ἔτε γὰρ τῦ ζῴε κατηγορεῖται τὸ γένος ἀσιωδῶς, ἔτε τῦ ἀνθρώπε τὸ τρισύλλαβον ἀσιωδῶς, ἵν' ἐξ ἀνάγκης τὸ μὲν κατὰ τῦ ἀνθρώπε, τὸ δὲ κατὰ τῦ Πέτρε λεχθεῖεν. Γινομένης δὲ τῆς κατηγορίας μὴ ἀσιωδῶς, ἀλλ' ἐπισιωδῶς, ἐχ ἕσα κατὰ τῦ Κατηγορεμένε λέγεται, ταῦτ' ἀνάγκη καὶ κατὰ τῦ Ὑποκειμένε λέγεσθαι πάντα. Πάλιν ἐν δευτέρῳ Σχήματι. Τὸ μέλι ἐπίτασιν καὶ ἄνεσιν ἐκ ἐπιδέχεται· Τὸ γλυκὺ ἐπίτασιν καὶ ἄνεσιν ἐπιδέχεται. Τὸ μέλι ἐκ ἔστι γλυκύ. Καὶ αὖθις· Τὸ λευκὸν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττόν ἐστιν· ὁ Κύκνος, ἡ Χιών, τὸ Ψιμμίθιον, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἐκ εἰσίν. Οὐκ ἄρα ταῦτα λευκά. Παρὰ τὸ συμβεβηκὸς τὰ Σοφίσματα, διὰ τὸ μήτε τῦ λευκῦ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον κατηγορεῖσθαι ἀσιωδῶς, μήτε τῦ γλυκέος τὸ ἐπιτείνεσθαι καὶ ἀνίεσθαι. Οἶμαι δὲ τὰς τοιάτας Παραλογισμὰς, ἅτις καὶ Παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν ἐρεῖ, καὶ ἕτος ἐκ ἂν ἀποπλανηθείη πρὸς τῷ ἀληθῆς· τὸ γλυκὺ γὰρ καὶ τὸ λευκὸν, σημαντικά ἐσι καὶ τῶν ποιοτήτων αὐτῶν, τῆς γλυκύτητος, λέγω, καὶ τῆς λευκότητος· ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν πεποιωμένων σωμάτων. Κατὰ μὲν ἓν τὰς μείζες Προτάσεις, ποιότητας μόνας ἁπλῶς ἐδίδων οἱ Σοφισμοὶ, γλυκύτητα καὶ λευκότητα· ἐν δὲ τοῖς συμπεράσμασι Σώματα, μετὰ ποιοτήτων ἐλάμβανον. Εἰ

δ' ὁ

δ' ὃ γλυκὺ καὶ ὃ λευκὸν προέτεινον, ἐκεῖνα καὶ συνεπέραινον, ὅθεν ἂν ἴσως ἠκολούθει παράλογον· ὅτε γὰρ τὸ Μέλι γλυκὺ τοιοῦτον, ὁποῖον ἐπίτασιν καὶ ἄνεσιν ἐπιδέχεται, τετέτι γλυκύτης, ἀφ' ὁ Κύκνος τοιοῦτο λευκὸν, ὁποῖον κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἐστιν, ἤγουν λευκότης· ἀλλὰ σώματα καὶ ἄμφω· τὸ μὲν γλυκὺ σῶμα, τὸ Μέλι· τὸ δ' αὖ σῶμα λευκὸν, ὁ Κύκνος· καὶ καθὸ σώματα τῷ μᾶλλον καὶ τῷ ἧττον ἀνεπίδεκτα μένει, καὶ πάσης ἐπιτάσεώς τε καὶ ἀνέσεως, σώζοντα δηλονότι τὸ κατὰ Φύσιν ἐν ἑαυτοῖς. Τοιαῦτα καὶ ἡ Χιὼν, καὶ τὸ Ψιμμίθιον, καὶ τὰ παραπλήσια. Οὕτω καὶ ἄλλο μὲν ζῷον, ὁ ἄνθρωπος· ἄλλο δὲ ζῷον, τὸ γένος. Ζῷον μὲν γὰρ γένος τὸ ἁπλῶς ζῷον, ἤγουν τὸ τῶν εἰδῶν ἁπάντων συλληπτικὸν, τῶν κατὰ τὴν τελείαν χαρακτηριζομένων ζωήν· ὁ δ' Ἄνθρωπος ἓν τῶν τοιούτων εἰδῶν, ὃ πρὸς τῇ τελείᾳ ζωῇ Φέρει καὶ τὴν λογικότητα, καὶ τὴν πρὸς τὸ δέχεσθαι τὸν θύραθεν νοῦν καὶ τὰς ἐπιστήμας ἐπιτηδειότητα Φυσικὴν, μορφωτικὰ ἑαυτῶ. Ζῷον ἓν ἐχ ἁπλῶς ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ τοιοῦτον ζῷον· τὸ δὲ τοιοῦτον ζῷον, ἐ Γένος, ἀλλ' Εἶδός ἐστι.

Δεύτερος Τρόπος τῶν ἐκτὸς τῆς λέξεως Ἐλέγχων σοφιστικῶν, ὁ Παρὰ τὸ πῇ καὶ ἁπλῶς. Καὶ Πῇ μὲν καλεῖται ἡ σύνθετος κατηγορία μερικωτέρων ἅσα δηλωτική· καὶ γὰρ ἡ σύνθεσις ἀεὶ μερικεύει τὰ πράγματα· διὸ καὶ τὸ λογικὸν ζῷον μερικώτερόν ἐστι τῷ ζῴῳ. Ἁπλῶς δὲ, ἡ ἀσύνθετος κατηγορία λέγεται, καθολικωτέρων ὑπάρχουσα πραγμάτων ἐμφαντική, τὰ γὰρ ἁπλᾶ, τῶν συνθέτων καθολικώτερα. Γίνεται τοίνυν ὁ Παρὰ τὸ πῇ καὶ ἁπλῶς Παραλογισμὸς, ἢ ὅταν τὰ Πῇ κατηγορήσωμεν Ἁπλῶς, ἢ τὰ Ἁπλῶς κατηγορήσωμεν Πῇ· τουτέστιν, ἢ ὅταν τὰ ἅμα καὶ συνθέτως κατηγορούμενα, κατηγορήσωμεν ἰδίᾳ καὶ ἀσυνθέτως· ἢ τὰ ἰδίᾳ καὶ ἀσυνθέτως κατηγορούμενα, ὁμῶ καὶ συνθέτως κατηγορήσωμεν. Τῷ προτέρῳ παράδειγμα· ὁ Πάτηρ μείζων τῷ Υἱῷ τῷ Αἰτίῳ. τὸ Αἴτιον Φύσει· ὁ Πατὴρ ἄρα μείζων τῷ Υἱῷ Φύσει. Παρὰ τὸ πῇ καὶ Ἁπλῶς προέβη τὸ Σόφισμα.

καὶ

Καὶ γὰρ ὁ Πατὴρ μείζων τε Υἱε τῷ Φύσει αἰτίῳ, ἤγεν τῷ Φυσικῷ, ε τῷ δημιεργικῷ. Τοίνυν ἐπεὶ καὶ τὸ αἴτιον καὶ τὸ Φύσει, κατηγορηθῆ αι ὀφείλοντα Πῆ, καὶ ὁμῶ καὶ συνθέτως, Ἁπλῶς καὶ ἰδία καὶ ἀσυνθέτως κατηγορήθησαν, εὗρε χῶραν ὁ Παραλογισμός. Τῶ δευτέρε παράδειγμα. Σίμων Σκυτεὺς καὶ ἀγαθός· Πᾶς Σκυτεὺς ἀγαθὸς, εὐφυῶς κατασκευάζει τὰ Πέδιλα· Σίμων τὸ λοιπὸν εὐφυῶς κατασκευάζει τὰ Πέδιλα. Ἦν δ' ὁ Σίμων ἐκ ἀγαθὸς τὴν τέχνην, ἀλλὰ τὸν τρόπον. Τὸ σόφισμα παρὰ τὸ Πῆ καὶ Ἁπλῶς· τὸ γὰρ ἀγαθὸς, καὶ τὸ Σκυτεὺς, ἁπλῶς καὶ ἰδία καὶ ἀσυνθέτως κατηγορηθέντα τῶ Σίμωνος, κατὰ τὴν ἐλάττω πρότασιν, πῆ, καὶ ὁμῶ κατὰ τὴν μείζω, καὶ συνθέτως ἐλήφθησαν.

Τρίτος Τρόπος, Παρὰ τὴ τῶ ἐλέγχε ἄγνοιαν· οἷον, τὰ δέκα διπλάσια· τὰ δέκα ἐ διπλάσια· πρὸς μὲν γὰρ τὰ πέντε, διπλάσια· πρὸς ἄλλα δὲ ἐ διπλάσια. τὰ διπλάσια τοιγαρῶν ἐ διπλάσια Λέγεται δὲ Παρὰ τὴν τῶ ἐλέγχε ἄγνοιαν, ὅτι παρὰ τὸ μὴ γινώσκειν τὸν ἀποκρινόμενον, ἴσως δὲ καὶ τὸν ἐρωτῶντα, τί ἐστιν ἔλεγχος, λαμβάνει τόπον ὁ Παραλογισμός. Ἔλεγχος γάρ ἐστιν Ἀντίφασις τῶ αὐτῶ καὶ πρὸς τὸ αὐτὸ, μὴ μέντοι πρὸς ἄλλο καὶ ἄλλο. τὰ δέκα δ' πρὸς τὰ πέντε μὲν εἰσὶν διπλάσια· πρὸς τ' ἄλλα δ' ἐ διπλάσια.

Τέταρτος Τρόπος, ὁ Παρὰ τὸ ἑπόμενον· οἷον Δημόκριτος φεύγει πρὸς ἔρημον· ὁ φεύγων πρὸς ἔρημον μαίνεται· Δημόκριτος ἄρα μαίνεται. Λέγεται δὲ Παρὰ τὸ ἑπόμενον, ἐπείπερ ἕπεται τῷ μαινομένῳ τὸ φεύγειν πρὸς ἔρημον. πλὴν ἐκ ἀντιστρέφει· ἐ γὰρ εἴτις φεύγει πρὸς ἔρημον, ἤδη καὶ μαίνεται· ἀλλ' ἐστὶν ὅς τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ὑπερφρονήσας, ἀταραξίαν καὶ ἡσυχίαν ζητῶ, καὶ διὰ τῦτο πρὸς τόπους ἀπηλλαγμένους θορύβων ἀναχωρῶ, καθὼς καὶ ὁ ἰατρὸς Ἱπποκράτης ὁ κῶος ἐπέσησεν ἀκέσας, ὅτι Δημόκριτος ἐμάνη καὶ πρὸς ἔρημον ἀνεχώρησε.

Πέμπτος Τρόπος, Παρὰ τὸ αἰτεῖσθαι καὶ λαμβάνειν τὸ ἐν ἀρχῇ, ἤγεντὸ προκείμενον ὡς δεῖξιν, τιθέναι ὥσπερ

ὥσπερ ὁμολογούμενον· οἷον, πρόκειται εἰς δεῖξιν, τὸ, τὴν Ψυχὴν εἶναι ἀθάνατον· τοῦτό ἐστι τὸ ἐν ἀρχῇ, τὸ προηγούμενον, δι' ὃ γίνεται ὁ συλλογισμός. Εἶτις ἓν εἴποι, ὅτι ἡ ψυχὴ ἄφθαρτος· τὸ ἄφθαρτον ἀθάνατον· ἡ ψυχὴ ἄρα ἀθάνατος· ἔτος αἰτεῖται καὶ λαμβάνει τὸ ἐν ἀρχῇ, τὸ ζητούμενον. Οὐδὲ γὰρ διενήνοχε τῷ ἀθανάτῳ, κατὰ τὴν σημασίαν, τὸ ἄφθαρτον, εἰ μὴ κατὰ μόνην τὴν προφοράν· ταυτὸ γὰρ, κατὰ τὴν ἔννοιαν, ἀθάνατόν τε καὶ ἄφθαρτον. Ὅθεν ὁ ἕτω συλλογιζόμενος, δείκνυσιν οὐδέν· ἀλλὰ τὸ ἐν ἀρχῇ τὸ ζητούμενον αἰτεῖται καὶ λαμβάνει χωρὶς ἀποδείξεως.

Ἕκτος Τρόπος, Παρὰ τὸ τιθέναι τὸ μὴ αἴτιον ὡς αἴτιον. Γίνεται δὲ τὸ τοιοῦτον, ἐν τοῖς δι' ἀδυνάτου συλλογισμοῖς. οἷον, εἴ τινες εἰπόντος, παντὶ γελαστικῷ ὑπάρχειν τὸ λογικὸν, ἕτερος ἐντεῦθεν δῆθεν, εἰς ἀδύνατον ἀπάγων τὸν λόγον, ἐρεῖ. Εἰ τὸ λογικὸν παντὶ γελαστικῷ· τὸ γελαστικὸν παντὶ Πιθήκῳ· τὸ λογικὸν ἄρα Πιθήκῳ παντί, διὰ τὴν ὑπόθεσιν. ὅπερ ἀδύνατον. Ὡς αἴτιον ἐνταυθοῖ τέθειται τὸ μὴ αἴτιον· οὐδὲ γὰρ τὸ εἶναι παντὶ γελαστικῷ τὸ λογικὸν, (τοῦτο γὰρ ἦν ἡ ὑπόθεσις.) τῷ ἀδυνάτῳ γέγονεν αἴτιον, μὴ παρὰ τοῦτο συμβέβηκεν ἡ εἰς ἀδύνατον Ἀπαγωγὴ, ἀλλὰ παρὰ τὸ ὑπάρχειν Πιθήκῳ παντὶ τὸ γελαστικόν· τοῦτο γὰρ ψεῦδος ὄν, εἰσήγαγε τὸ ἀδύνατον· ἐπείπερ οὐδεὶς Πίθηκος ταῖς ἀληθείαις γελᾷ, εἰ καὶ ἴσως γελᾶν σχηματίζηται, ζῷον ὑπάρχον μιμητικόν.

Ἕβδομος Τρόπος καὶ ὕστατος, ὁ Παρὰ τὸ τὰ πλείω ἐρωτήματα ἓν ποιεῖν· οἷον, Σωκράτης διδάσκει Πλάτωνα καὶ Ἀριστοτέλη· Πλάτων καὶ Ἀριστοτέλης ἄνθρωπός ἐστι· Σωκράτης ἄρα διδάσκει ἄνθρωπον, ἀλλ' οὐκ ἀνθρώπους. Ἐνταῦθα πλείω τὰ ἠρωτημένα ὑπάρχοντα, γεγόνασιν ἕν· ἕκαστον δὲ τῶν ὑποκειμένων, ἰδίας δεῖται τῆς ἐρωτήσεως· ἄλλος μὲν γὰρ ὁ περὶ Πλάτωνος λόγος· ὁ δὲ περὶ Ἀριστοτέλους, ἕτερος. Συμμιγῶς τοίνυν τὰ διάφορα ὑποκείμενα ἐρωτηθέντα ὡς ἕν, τὸν σοφισμὸν συνεσήσαντο.

Τὰ ἐκτὸς τῆς λέξεως Σοφίσματα.

Παρὰ τὸ συμβεβηκός.
Παρὰ τὸ πῆ καὶ ἁπλῶς.
Παρὰ τὴν τε ἐλέγχε ἄγνοιαν.
Παρὰ τὸ ἑπόμενον.
Παρὰ τὸ, τὸ ἐν ἀρχῇ αἰτῆσθαι.
Παρὰ τὸ τιθέναι τὸ μὴ αἴτιον ὡς αἴτιον.
Παρὰ τὸ τὰ πλείω ἐρωτήματα ἓν ποιῶν.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ. ΛΘ'.

### Περὶ Ἐλέγχε, καὶ ὅτι πάντες οἱ Παραλογισμοὶ εἰς τὴν τοῦ ἐλέγχε ἄγνοιαν ἀνάγονται.

Ἔλεγχός ἐστιν, Ἀντίφασις τε αὐτε καὶ ἑνὸς, μὴ ὀνόματος, ἀλλὰ πράγματος, καὶ ὀνόματος μὴ συνωνύμε, ἀλλὰ τε αὐτε, ἐκ τῶν δοθέντων ἐξ ἀνάγκης, μὴ συναριθμεμένε τε ἐξ ἀρχῆς, κατὰ τὸ αὐτὸ, καὶ πρὸς τὸ αὐτὸ, καὶ ὡσαύτως, καὶ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ. Τοίνυν εἰ μέλλει τις μὴ καλῶς λέγοντα τὸν προσδιαλεγόμενον ἀπελέγχειν, ὀφείλει τὸ ἀντικείμενον συνάγειν, ἅπερ ἂν ὁ προσδιαλεγόμενος ἀποφαίνοιτο. (τοῦτο γάρ ἐστιν ἡ Ἀντίφασις.) Συνάγειν δὲ τὴν Ἀντίφασιν, ἐπὶ τε αὐτε καὶ ἑνὸς, ἢ μὴν ἐπ' ἄλλε καὶ ἄλλε. Τὸ γὰρ εἰπόντος τινὸς τὸν Ἀριστοτέλη τεχνολογεῖν, ἕτερον εἰρηκέναι τὸν Πλάτωνα μὴ τεχνολογεῖν, οὐκ ἔστιν ἔλεγχος· διὰ τοῦτό φησιν ὁ Ὁρισμὸς, Ἀντίφασιν τε αὐτε καὶ ἑνὸς εἶναι τὸν Ἔλεγχον. Μὴ ὀνόματος δὲ, ἀλλὰ πράγματος· τυτέστι μὴ μόνον ὀνόματος, ἀλλὰ καὶ πράγματος. Εἰ γὰρ ἓν μὲν ὑπάρχει τὸ ὄνομα, διάφορα δὲ τὰ ὑπ' αὐτοῦ δηλούμενα πράγματα, καὶ ὁ μὲν ἐπ' ἄλλε σημαινομένε δοίη τὸν λόγον, ὁ δ' ἐφ' ἑτέρε ποιήσοιτο τὴν Ἀντίφασιν, οὐ γίνεται Ἔλεγχος. Ἀλλ' οὐδὲ τε συνωνύμε ὀνόματος ἡ Ἀντίφασις Ἔλεγχός ἐστι· τὸ γὰρ εἰπεῖν, ζῷον περιπατεῖ, ζῷον οὐ περιπατεῖ, καὶ ἄμφω γε ἀληθῆ· Ἔλεγχος οὐκ ἔστιν, ἡ τε αὐτε καὶ ἑνὸς, ὀνόματός τε καὶ πράγματος Ἀντίφασις ἐκ τῶν δοθέντων ἐξ ἀνάγκης συναγομένη, καὶ οὐκ ἐξ ἑτέρων τινῶν. Μὴ συναριθμεμένε

τε

τῷ ἐν ἀρχῇ, τυτέσι, δι' ἑτέρου ὀνόματος λαμβανομένῳ τῷ ζητήματος ἀντὶ προτάσεως εἰς τὸν λόγον τῆς ἀποδείξεως. τοῦτο γὰρ ὑπάρχει τὸ ἐν ἀρχῇ. Καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ χρὴ, μὴ μέν τοι κατ' ἄλλο καὶ ἄλλο μέρος τῷ ὑποκειμένῳ γίνεσθαι τὴν Ἀντίφασιν. Εἰ γὰρ τὸ αὐτὸ Ξύλον κατὰ μὲν τὸ μῆκος λέγοιτο δίπηχυ, κατὰ δὲ τὸ πλάτος, ἢ δίπηχυ· καὶ Αἰθίοψ κατὰ μὲν τὴν τῆς σώματος ἐπιφάνειαν μέλας, κατὰ δὲ τὰς ὀδόντας ἢ μέλας, οὐδ' ὅταν γίνεται Ἔλεγχος. Καὶ πρὸς αὐτὸ δὲ, μὴ μέν τοι πρὸς ἄλλο δεῖ ἀντιφάσκειν. Οὐδὲ γὰρ ἐλέγχειν ἐστὶ, τὸ τὸν δέκα λέγειν πρὸς τὸν πέντε διπλάσιον, ἢ διπλάσιον δὲ, πρὸς ἕτερον ἀριθμόν. Οὐ μόνον δὲ κατὰ τὸ αὐτὸ, καὶ πρὸς τὸ αὐτὸ τελεῖσθαι χρὴ τὴν Ἀντίφασιν, ἀλλὰ καὶ ὡσαύτως, καὶ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ. Ὡσαύτως μὲν, ἵνα μὴ λέγωμεν τὸ βρέφος γραμματικόν τε καὶ ἢ γραμματικὸν· ἢ τὸν κοιμώμενον, ὁρῶντα καὶ οὐχ ὁρῶντα· τὸ μὲν κατὰ τὸ δυνάμει· τὸ δὲ κατὰ τὸ ἐνεργείᾳ λαμβάνοντες. Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ χρόνῳ, ἵνα μὴ τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον λέγωμεν, κατ' ἄλλον μὲν χρόνον Φαῦλον, κατ' ἄλλον δὲ πάλιν χρόνον ἢ Φαῦλον. Ταῦτα πάντα χρεὼν εἰδέναι, τὸν μήτ' ἀπατᾶσθαι, καὶ τὰς ἀπατῶντας ἐλέγχειν βυλόμενον.

Ἐντεῦθεν δῆλόν ἐστιν, ὡς οἱ Παραλογισμοὶ πάντες εἰς τὴν τῆς Ἐλέγχου ἄγνοιαν ἀναφέρονται, ψευδεῖς τινες ὄντες ἔλεγχοι καὶ ἀπατηλοὶ, καὶ διὰ τοῦτο σοφιστικοὶ καλούμενοι Ἔλεγχοι, ὡς χρωμένων τούτοις τῶν σοφιστῶν, τῶν μηδὲν ἄλλο ἐπισταμένων, ἢ τοιούτοις κεχρωματισμένοις συλλογισμοῖς, τὸν προσδιαλεγόμενον ἀπατᾶν. Εἰ τοίνυν ὁ ἀληθὴς Ἔλεγχος, Ἀντίφασίς ἐστι τῷ αὐτῷ καὶ ἑνὸς, μὴ μόνον ὀνόματος, ἀλλὰ καὶ πράγματος· ἃ τοῦτο εἰδὼς, οὐκ ἂν παρασυρείη τοῖς παρὰ τὴν λέξιν σοφίσμασιν. Ἡ, τε γὰρ Ὁμωνυμία, διάφορα εἰσάγει τὰ πράγματα, διὰ τῆς διαφόρου σημασίας τοῦ ὀνόματος, καὶ ἡ Ἀμφιβολία διὰ τοῦ λόγου καὶ τῆς συντάξεως τὸ μονοειδὲς οὐκ ἐχόντων, ἢ περὶ ἓν καταγίνεται· καὶ ἡ Σύνθεσις δὲ καὶ ἡ Διαίρε-

σις, ἄλλα μὲν συντεθειμένως, ἄλλα δὲ διηρημένως δηλῶσι πράγματα.

Δεῖ δ' ἐπὶ τῆ κυρίως Ἐλέγχε, τὸ αὐτὸ καὶ ἓν δηλεῖσθαι παντοίως, καὶ χωρὶς, καὶ μετὰ συνθέσεως. Ἡ δὲ Προσωδία, πρὸς τῷ διαφόρως φέρειν τὰς σημασίας, ὐδὲ τὸνομα. Φυλάσσει τὸ αὐτὸ καὶ ἓν κατὰ πάντα. Καὶ ὁ τῆς Λέξεως δὲ χηματισμὸς, τῶν πραγμάτων ἐναλλάττει τὴν δήλωσιν· κἀντεῦθεν ὐκ ἔστιν εὑρεῖν ἐν ὐδενὶ τῶν παρὰ τὴν λέξιν σοφισμάτων, τὸ αὐτὸ καὶ ἓν ὀνόματε καὶ πρᾶγμα· καθὼς ὁ τῆ ἀληθῆς ἐλέγχε λόγος ἀπαιτεῖ. Πῆ δ' ἔξει χώραν, καὶ ὁ τὰ πλείω ἐρωτήματα ποιῶν ἓν, ἵνα καὶ πρὸς τὰς ἔξω τῆς λέξεως ἴδωμεν σοφισμὰς, εἴπερ ὁ ἔλεγχος ἑνὸς καὶ μόνε πράγματός τε καὶ ὀνόματος, ἀλλ' ὐ διαφόρων Ἀντίφασιν συλλογίζεται; Πῶς δ' ἂν ὁ Παρὰ τὸ πῆ καὶ ἁπλῶς Παραλογισμὸς, μετὰ τῆ ἐλέγχε ταχθείη, μὴ ἐπὶ τῆ αὐτῆ καὶ ἑνὸς πράγματος συλλογιζόμενος τὴν Ἀντίφασιν; Εἰ δὲ καὶ τῶν δοθέντων ἐξ ἀνάγκης ὁ ἔλεγχος γίνεται, πάντως ὁ μὴ ἐκ τῶν δοθέντων ἐξ ἀνάγκης, ὐκ ἔλεγχος· ὁ ποῖος ὁ τὸ μὴ αἴτιον τιθεὶς ὡς αἴτιον. Ὁ δὲ Παρὰ τὸ συμβεβηκὸς, καὶ ὁ Παρὰ τὸ ἑπόμενον, εἰ καὶ δοκῶσι συμπεραίνειν ἐκ τῶν δοθέντων, ἀλλ' ὐ συμπεραίνουσιν ἐξ ἀνάγκης ὐδ' αὐτοί. Οὐ δὲ γὰρ ἴσα μὴ κατ' ὐσίαν ὑπάρχει τῷ κατηγορεμένῳ, ταῦτ' ἀνάγκη τῆ ὑποκειμένε κατηγορεῖσθαι. Ὅθεν τῆ συμβεβηκότος ὐκ ἔστι Συλλογισμός. Μέρος δὲ τῆ παρὰ τὸ συμβεβηκὸς, καὶ ὁ παρὰ τὸ ἑπόμενον, μόνῳ διαλλάττων τῷ λαμβάνειν τὴν μείζω πρότασιν ἐκ διεψευσμένης ἀντιστροφῆς. Οὐδ' ὁ Παρὰ τὸ ἑπόμενον ἄρα συλλογισμός, ὥσπερ ὐδ' ὁ Παρὰ τὸ συμβεβηκός. ὐδεὶς γὰρ ἔχει τὸ ἐξ ἀνάγκης· ἔστε γὰρ, εἰ ὁ ἄνθρωπος ζῶον, τὸ δὲ ζῶον δισύλλαβον, ἀνάγκη τὸν ἄνθρωπον εἶναι δισύλλαβον· ἐπεὶ μηδὲ τῷ ζῴῳ πρόσεστιν ὐσιωδῶς τὸ δισύλλαβον, ἵνα καὶ κατὰ τῆ ἀνθρώπε λεχθείη ζῴε τυγχάνοντος· ὐτ' αὖθις εἰ ὁ μανόμενος φεύγει πρὸς ἔρημον, ἀληθὴς δήπε καὶ ἡ ἀντιστροφὴ, τὸ, τὸν φεύγοντα πρὸς ἔρημον ἤδη καὶ μαίνεσθαι· ὐδὲ γάρ ἐστιν, ὐκ ἔστι τῷ διὰ Φιλοσοφίαν

ζητοῦντι

ζητοῦντι τὰς ἐρήμους τὸ μαίνεσθαι· τοὐναντίον μενοῦνγε μᾶλλον τὸ σωφρονεῖν. Διὰ ταῦτ' ἄρα τῷ τῆ ἐλέγχῳ Ὅρῳ, τὸ ἐξ ἀναγκης προσκείμενον, ἀναγκαίως ἀποτρέπει τούς τε τὸ μὴ αἴτιον ὡς αἴτιον τιθέντας, τοὺς παρὰ τὸ συμβεβηκός, καὶ τοὺς παρὰ τὸ ἑπόμενον Σοφισμούς. Τοὺς δὲ τὸ ἐν ἀρχῇ αἰτοῦντας ἀνεροβολίζει, τὸ, μὴ συναριθμουμένου τῆ ἐν ἀρχῇ. Καὶ ἄλλως δ' ἂν ἴσως ἐκ διαφόρων μερῶν τῆ τὸν ἀληθῆ δηλοῦντος ἔλεγχον ὁρισμῷ, μὴ ὄντας ἐλέγχους ἀπελέγξοι τοὺς σοφιστικοὺς Ἐλέγχους ὁ ἐξεταστικός.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Μ'.

### Περὶ Προτάσεων καὶ Συλλογισμῶν.

Πᾶσα Πρότασις, Ἢ Κατάφασίς ἐστιν, ἢ Ἀπόφασις. Πᾶσα δὲ Κατάφασις, καὶ πᾶσα Ἀπόφασις, Ὑποκείμενον ἔχει καὶ Κατηγορούμενον, ἢ καὶ τρίτον Προσκατηγορούμενον, ἢ καὶ Τρόπον· καὶ ἡ μετὰ Προσδιορισμοῦ ἐνφέρεται, ἢ χωρὶς Προσδιορισμοῦ· καὶ ἡ Μερικὴ ἐστιν, ἢ Καθόλου, ἢ Καθ' ἕκαστα· καὶ ἡ Ἁπλῆ ἐστιν, ἢ Ἐκ μεταθέσεως· καὶ ἡ Ἕξιν δηλοῖ, ἢ Στέρησιν.

Ἡ δηλοῦσα δὲ τὴν Στέρησιν στερητικὴ κατωνόμασται. ὡς τὸ, Ἄδικός ἐστιν, ἢ ἄσοφος, ἢ ἀνελεήμων, ἢ ἄφρων, ἢ ἀνανδρος, ἢ ἀκόλαστος. Ἁπλῆ δέ ἐστι καὶ αὕτη· διὰ δὲ τὸ μὴ δηλοῦν ἕξιν, ἀλλὰ στέρησιν, ἰδίως ἐκλήθη στερητική. Τὸ μὲν οὖν δίκαιος, ἐν δηλοῖ, κἂν τε τὸ ἄνθρωπος ἔχει προσκείμενον, κἂν τε καὶ κύριον ὄνομα· εἴγε δὴ Καταφάσεως εἴη μέρος, ὡσαύτως καὶ τὸ ἄδικος. Εἰ δ' Ἀποφάσεως εἴη μέρος, εἰ μὲν ἔχει καὶ ὡρισμένον ὄνομα, πάλιν ἐν δηλοῖ· οἷον, ὁ Φάλαρις δίκαιος οὐκ ἔστιν· ἢ ὁ Φάλαρις ἄνθρωπος δίκαιος οὐκ ἔστιν· ἢ ὁ Σίμων, ἄνθρωπος ἄδικος οὐκ ἔστιν. Εἰ δ' οὐκ ἔχει κύριον ἡ Ἀπόφασις ὄνομα, μένον δὲ τὸ ἄνθρωπος προσκείμενον, ἐχ ἓν, ἀλλὰ τρία τινὰ δηλοῖ ἡ Ἀπόφασις· ἄνθρωπος γὰρ δίκαιος οὐκ ἔστιν, ὁ ἄδικος Ἄνθρωπος,

πος, καὶ τὸ ἀρτιγενὲς Βρέφος, καὶ εἴτι παρὰ τὸν ἄνθρωπον, ὁ Ἵππος, ὁ Λίθος, τὸ μὴ ὄν· ταῦτα γὰρ ὅτ' ἄνθρωποί εἰσιν, ὅτε δίκαιοι. Ὡσαύτως, ἄνθρωπος ἄδικος ἐκ ἔστιν, ὁ δίκαιος Ἄνθρωπος, καὶ τὸ μήτε τῆς ἕξεως μήτε τῆς στερήσεως μετέχον παιδίον, καὶ πᾶν ἕτερον, ὃ μηδ' ἄνθρωπος. Ταῦτα μὲν ἐπὶ τῶν ἕξιν ἢ στέρησιν δηλουσῶν Προτάσεων ἁπλῶν.

Ἡ δ' Ἐκ μεταθέσεως Ἀπόφασις, μὴ κύριον ὄνομα ἔχουσα, δύω τινὰ δηλοῖ· ὁμοίως δὲ καὶ ἡ Κατάφασις. ἄνθρωπος γὰρ ὁ δίκαιος ἐκ ἔστι, καὶ ὁ δίκαιος ἄνθρωπος, καὶ εἴτι παρὰ τὸν ἄνθρωπον· ὁ γὰρ βοῦς, μὴ ὢν ὅλως ἄνθρωπος, πῶς ἂν εἴη ὁ δίκαιος ἄνθρωπος; Ὥστε τὸ ἀντιφατικῶς ἀντικείμενον, ἄνθρωπος ὁ δίκαιος ἐκ ἔστιν· ἄνθρωπος δὲ ὁ δίκαιός ἐστιν, ὅ, τε ἄδικος ἄνθρωπος, καὶ τὸ βρέφος, ὅπερ ἄνθρωπος μέν ἐστιν, ὅτε δὲ δίκαιος, ὅτε ἄδικος. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα δέον εἰδέναι, ὅτι Προτάσεις ἐκ εἰσὶ κατ' ἀλήθειαν, ἀλλὰ μέρη προτάσεων τὰ κατηγορούμενα, διὰ τοῦτο καὶ ὑποκείμενα ἔξωθεν δέχονται. Πᾶσα δὲ πρότασις, ἴδιον ὑποκείμενον ἔχει, καὶ ἐκ ἔξωθεν αὐτὸ δέχεται. Τῇ μὲν ἐν ἁπλῇ Καταφάσει, τῇ, ἄνθρωπος δίκαιός ἐστιν, ἡ Ἐκ μεταθέσεως Ἀπόφασις συνακολουθεῖ, ἡ, ἄνθρωπος ὁ δίκαιος ἐκ ἔστι. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὑπ' αὐτὴν τέτακται παρὰ τῷ τεχνολόγῳ, καὶ Ἐκ μεταθέσεως, ὡς τινες ἔφασαν, εἴρηται· διότι ὑπὸ τὴν Κατάφασιν ἡ Ἀπόφασις, καὶ ὑπὸ τὴν Ἀπόφασιν ἡ Κατάφασις.

Ἀλλὰ πῶς ἐκ ἐκλήθησαν οὕτω καὶ αἱ στερητικαὶ, τὴν αὐτὴν τεταγμένας τάξιν; οὕτω γὰρ ἔχει ἡ τάξις. Ἄνθρωπος δίκαιός ἐστιν. Ἄνθρωπος δίκαιος ἐκ ἔστιν. Ἄνθρωπος ἄδικος ἐκ ἔστιν. Ἄνθρωπος ἄδικός ἐστιν. Ἄνθρωπος ὁ δίκαιος ἐκ ἔστι. Ἄνθρωπος ὁ δίκαιός ἐστιν. Ἡμεῖς μὲν οὖν διά τί Ἐκ μεταθέσεως ὠνομάσθησαν, ὡς ὑπελάβομεν, προειρήκαμεν. Ὅτι δὲ, ὃς ἄνθρωπος δίκαιός ἐστιν, οὗτος ἄνθρωπος ἄδικος ἐκ ἐστι, καὶ ἄνθρωπος ὁ δίκαιος ἐκ ἔστι, φανερόν. Οὐ μὴν δὲ ὃς ἄνθρωπος δίκαιος ἐκ ἔστιν, ἤδη καὶ ἄνθρωπος ἄδικός ἐστι· τὸ γὰρ νεογνὸν, ἄνθρωπος δίκαιος ἐκ ἔστιν· ἐκ ἤδη δὲ καὶ ἄνθρωπός ἐστιν ἄδικος· ἀλλ' ἄνθρωπος ὁ δίκαιός ἐστιν. Ὃς

δὲ

δὲ ἄνθρωπος ἄδικός ἐστιν, ἄνθρωπος ἃ δίκαιός ἐστι, καὶ ἄνθρωπος δίκαιος ἂν ἔστι. Ταῦτα καὶ χωρὶς τῆς τεχνολογικῆς περιεργίας, δῆλα τῷ νενεχεῖ, τὴν τῶν πραγμάτων φύσιν ὑπαγορεύουσαν αὐτῷ τὴν ἀλήθειαν ἔχοντι.

Δεῖ δ' ἐφιστάνειν ὅλως, ὅτι τὸ ἄνθρωπος ὑποκείμενον λαμβάνοντες, ἐπὶ τῶν προσεχῶς δεδηλωμένων Φάσεων, προτάσεις αὐτὰς ἀδιορίστους ποιήσωμεν. Τὰς ἀδιορίστους δὲ Προτάσεις, ἐπὶ διαφέρων τῷ ὑποκειμένῳ μερῶν, ὁμοίως ταῖς μερικαῖς δυναμένας συναληθεύειν, Ἀριστοτέλης φησίν. Ὅθεν τὴν ἄνθρωπος δίκαιός ἐστι προτασιν, καὶ τὴν, ἄνθρωπος δίκαιος ἂν ἔστιν, ἐπὶ διαφόρων τῷ καθόλου ἀνθρώπῳ μερῶν, ἤγουν ἐπὶ διαφέρων ἀτόμων λαμβανομένας, κατὰ τὴν τῶν ἀποφαινομένων ἔννοιαν ἰσχύειν συναληθεύειν ἂν ἄπο λόγου. Ὅταν μέντοι τὸ ἄνθρωπος ὡς ὑποκείμενον μὴ λαμβάνοι τὶς, ἀλλ' ὅλον τὸ, ἄνθρωπος δίκαιός ἐστιν, ὡς κατηγορούμενον ἑτέρῳ ὑποκειμένῳ λαμβανομένῳ· ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ, ἄνθρωπος δίκαιος ἂν ἔστιν· εἰκότως τότε τὸ ψεῦδος διαιροίη καὶ τὴν ἀλήθειαν, ἄτερ ἀμφιβολίας τινός. Ἀνάγκη γὰρ τῶν τε ὄντων καὶ τῶν μὴ ὄντων ἕκαστον, ἢ εἶναι τυχὸν ἄνθρωπον δίκαιον, ἢ μὴ εἶναι· περιλαμβάνει γὰρ ἡ Ἀντίφασις πάντα τὰ ὄντα καὶ τὰ μὴ ὄντα· καὶ ἐφ' ὧν ἀληθεύει τὸ ἓν μόριον τῆς Ἀντιφάσεως, ἐπ' ἐκείνων ψεύδεται θάτερον· ἐφ' ὧν δ' ἐκεῖνο ψεύδεται, τὸ λοιπὸν ἀληθεύει. Τοσαῦτα καὶ νῦν περὶ Προτάσεων.

Συλλογισμοὶ δὲ τῷ πρώτῳ Σχήματος, ἤγουν συλλογιστικοὶ Τρόποι, τέσσαρες παραδέδονται. Πρῶτος ὁ ἀπὸ τῆς Πᾶς καὶ Πᾶς, συνάγων Πᾶς. Δεύτερος, ὁ ἀπὸ τῆς Πᾶς καὶ Οὐδεὶς, συνάγων Οὐδείς. Τρίτος, ὁ ἀπὸ τῆς Τὶς, καὶ Πᾶς, συνάγων Τίς. Τέταρτος, ὁ ἀπὸ τῆς Τὶς καὶ Οὐδεὶς, συνάγων Οὐ πᾶς.

Τέσσαρες Τρόποι καὶ τῷ δευτέρῳ Σχήματος συλλογιστικοὶ· ὁ ἀπὸ τῆς Πᾶς καὶ Οὐδεὶς, συνάγων Οὐδείς· ὁ ἀπὸ τῆς Οὐδεὶς καὶ Πᾶς, συνάγων καὶ αὐτὸς Οὐδείς· ὁ ἀπὸ τῆς Τὶς καὶ Οὐδεὶς, συνάγων Οὐ πᾶς· ὁ ἀπὸ τῆς Οὐ πᾶς καὶ Πᾶς, συνάγων καὶ αὐτὸς Οὐ πᾶς.

Ἐξ δὲ τε τρίτε Σχήματος Τρόποι συλλογιστικοὶ· ὁ ἀπὸ τῆς Πᾶς καὶ Πᾶς, συνάγων Τὶς· ὁ ἀπὸ τῆς Πᾶς καὶ Οὐδεὶς, συνάγων Οὐ πᾶς· ὁ ἀπὸ τῆς Τὶς καὶ Πᾶς, συνάγων Τὶς· ὁ ἀπὸ τῆς Τὶς καὶ Οὐδεὶς, συνάγων ὡς ὁ δεύτερος Τρόπος, Οὐ πᾶς· ὁ ἀπὸ τῆς Πᾶς καὶ Τὶς, συνάγων ὡς ὁ τρίτος τρόπος, Τὶς· ὁ ἀπὸ τῆς Πᾶς καὶ Οὐ πᾶς, συνάγων, κατὰ τὸν δεύτερον καὶ τὸν τέταρτον τρόπον, Οὐ πᾶς. Ὑποθετικοὶ ἕξ. καὶ Σοφιστικοὶ ἔλεγχοι δέκα καὶ τρεῖς.

Πᾶσα Πρότασις, { Ἡ Κατάφασις / Ἡ Ἀπόφασις.

Ἔτι ἡ Πρότασις διλοῖ, { Ἡ Ἕξιν / Ἡ Στέρησιν.

Ἔτι ἡ Πρότασις, { Ἡ Ἁπλῆ / Ἡ Ἐκ μεταθέσεως.

Τέλος Λογικῆς, Βλεμμίδε Φιλοσόφε.

Πίναξ

# ΠΙΝΑΞ ΚΑΤΑ ΑΛΦΑΒΗΤΟΝ

Τῶν ἀκριβῶς ἐμπεριειλημμένων τῇ παρού-
σῃ ΛΟΓΙΚΗ Ὑποθέσεων·

Ἐνῷ,

Ὁ μὲν Ἀραβικὸς Ἀριθμὸς, τὰς Σελίδας· Ὁδὲ
Ἑλληνικὸς, τὲς Στίχυς παρίσησιν.

## A


Ἀδιάφορον, τί. 105. ιζ.
Ἀδύνατον, διτλόν. 128. γ.
Ἀδύνατον καὶ ἄτοπον διαφέρουσιν. 161. ιβ. λς.
Αἴσθησις, τί. 15. ιβ.
Αἵρεσις κατὰ Φιλοσοφίαν, τὶ, καὶ ποσαχῶς. 22. 1. κς.
Ἀκρίτια, τί. 96. λδ.
Ἀληθὲς, τί. 114. ε.
Ἀλλοίωσις, εἶδος Κινήσεως. 85. κ.
Ἅμα, τριχῶς. 70. ζ.
Ἀναγκαῖον, διτλόν. 127. λα.
Ἀναγωγὴ τῆ δευτέρα καὶ τρίτα Σχήματος εἰς τὸ πρῶτον. 162. ιβ.
Ἀνθρώπα Ὁρισμὸς. 38. λε. 72. λε.
Ἄνισον ἐπιδέχεται μᾶλλον καὶ ἧττον. 95. λς. 96. ς.
Ἀντικείμενα, τί. 103. λ. Λέγεται τετραχῶς. 104. ς.
Ἀντιστροφὴ, τί. 141. λα. Ἀντιστροφὴ, ἐν Ὅροις. λδ. Ἐν Συλλογισμοῖς. 142. α. Ἐν Προτάσεσι. ιθ. Ἐνδε-


χομέ-

χομένη. κδ. Σὺν ἀντιθέσει. κζ. Ἁπλῆ. 143. γ. Καθ' ὅλε Καταφατική. θ. Καθ' ὅλε Ἀποφατική. ιβ. Μερική Καταφατική. ιδ. Μερική Ἀποφατική. ις.
Ἀντίφασις, πόθεν ἔρηται. 118. γ. τί. 108. ιη. 118. ε. Διαιρεῖ τὴν Ἀλήθειαν καὶ τὸ Ψεῦδος ἀεὶ. 109. β. 183. κα.
Ἀνυπόστατον, δύω σημαίνει. 67. κβ.
Ἀπαγωγὴ εἰς ἀδύνατον, πότε γίνεται. 161. θ.
Ἀποδεικτικὴ Ἐπιστήμη, ἐπεδέξαμεν τὸ καθ' ὅλε Καταφατικὸν, μᾶλλον τῷ Ἀποφατικῷ. 247. ις.
Ἀπόδειξις, τὰ Καθ' ὅλε ζητεῖ. 147. κα.
Ἀπόδειξις, ἐκ τῶν καθ' αὐτὰ καὶ πρώτως γίνεται. 49. ιε.
Ἀποφανσις, τετραχῶς προάγεται. 118. ια.
Ἀπόφασις, τί. 132. κβ. πῶς γίνεται. 133. α. ε. 134. ιη.
Ἀριθμητικὴ, τί. 25. λγ.
Ἀρνητικὸν μόριον καθ' αὑτὸ μετατιθέμενον, ἐξαλλάττει τὰς Προτάσεις. 135. ιε.
Ἀστρονομία, . 26. γ.
Ἄτομον, τέσσερα σημαίνει. 43. θ. τί. ιη.
Ἄτομα, ἔτε Φύσει, ἔτε γνώσει πεπερασμένα. 42. ε. τὰ τέτων εἴδη, ἐκ ἔσι γένη. 39. η.
Αὐτοκράτορι ἡ Λογικὴ αὕτη συντέτακται. 2. ις.
Αὐτόματον, ἐν τίσι λέγεται. 128. λβ.
Αὐτοψία, πότε λέγεται. 17. α.
Τὸ Αὐτὸ, πῶς ὑπ' ἄλλην καὶ ἄλλην τάττεται Κατηγορίαν. 96. ιβ. Καθ' αὐτὸ, καὶ πρώτως διαφέρει. 49. ζ.
Ἀφ' ἑνὸς καὶ πρὸς ἕν, τίνα λέγονται. 9. ιε.

## B

Βασιλείας καὶ Φιλοσοφίας τὸ συγγενέστε καὶ ὁμοιότροπον. 1. ις.
Βασιλεύειν ἐπιστημονικῶς, τί. 2. β.
Βέλησις, Ψυχῆς Δύναμις. 14. λ.

## Γ

Γένες, τί. 37. ι. Γενικώτατον Γένος, τί. 38. ιβ.
Γένες σημαινόμενα. 36. ιϑ. 37. α.
Γένη τῶν οἰκείων Εἰδῶν Αἴτια. 38. α.
Γένη Γενικώτατα, δέκα. 42. λε.
Γένη ὑπάλληλα, διατί λέγεται. 38. κβ.
Γένη καὶ Εἴδη λέγονται Πρὸ τῶν πολλῶν, Ἐν τοῖς πολλοῖς, Ἐπὶ τοῖς πολλοῖς. 40. λα. 41. α.
Γένεσις καὶ Φθορά, Μεταβολαὶ, ἢ Κινήσεις. 85. ι.
Γεωμετρία, τί. 26. α.

## Δ

Δέον, Ὁμώνυμον. 170. λβ.
Δημόκριτος, διατὶ Φεύγει εἰς Ἔρημον. 176. κδ.
Διάθεσις, τὶ διαφέρει Ἕξεως. 88. κγ. τί. κη. *) 89. β.
Διαιρετικοὶ τρόποι ὁρίων. 9. α. Τίνες κύριοι, καὶ τίνες καταχρηστικοί. 9. λδ. 10. α.
Διαίρεσις, Ἐπιδιαίρεσις, Ὑποδιαίρεσις κατὰ τὶ διαφέρουσι. 10. λδ. 11. α.
Διαίρεσις πρὸ τῶν Κατηγοριῶν Πρώτη. 52. ι. Δευτέρα 55. λ.
Διάνοια, τί. 16. γ. Καλεῖται δυνάμει Νοῦς. ε. Ἡ ταύτης Ἐνέργεια διατὶ λέγεται πάθος. ιδ. Διαφέρει τῆς μετὰ λόγου Δόξης. ιϑ.
Διαφοραὶ, διτλή. 44. ιε. Ἡ ἐσιώδης καὶ ἰδιαίτατα τί. κδ. λς. 45. α. Αἱ ἰδιαίτατα Διαφοραὶ, λέγονται διαιρετικαὶ καὶ συστατικαί. 45. ιγ. Λέγονται Γένη ὑπάλληλα. λα. Ποιοῦσιν ἄλλο. 48. ιε. Συντελοῦσι πρὸς τὸν Ὁρισμόν. κη. Ἡ ἐπεσιώδης διτλή. 47. η. Τὶς ἡ κοινή. ϑ. Τὶς ἡ ἰδία. ια. Ἑκάτεραι ἄλλοιον ποιοῦσιν.



*) Σημείωσαι, ἔνθα μόνος ὁ Ἑλληνικός ἐστιν Ἀριθμὸς, τῆς αὐτῆς ἔτι ἔχεται Σελίδος, τῆς διὰ τὸ ἀραβικὸν σημειωθείσης πρὸ αὐτοῦ Ἀριθμοῦ, καὶ τῶν αὐτῆς Στίχων τυγχάνει δηλωτικός.

σιν. 48. ιγ. κβ. Οὐσυντελῶσι πρὸς τὰς ἐσιώδεις ὁρισμός. κε.
Διεζευγμένον, τί. 167. ε.
Διορισμοὶ, Τέσσαρες. 123. ι. Τοῖς Ὑποκειμένοις συντάσσονται. ιδ. Θηλυκῷ ὀνόματι ἀπολύτως ἐκφέρονται. 124. κ. Μετατιθέμενοι καθ' ἑαυτὰς ἀναιρέφουσι τὰς Προτάσεις. 136. ζ.
Δύναμις, τί. 89. ζ.

## Ε

Εἶδος διτλόν. 37. ιγ. τί. κγ. Ἔστι τῶν Πρός. τι. λ. Εἶδος εἰδικώτατον, τί. 38. ις.
Εἴδη εἰδικώτατα ἀπερίληπτα τῇ γνώσει. 42. ι. 53. ζ. Ἀντιδιαιρέμενα διὰ τί λέγονται. 11. ιγ. Διὰ τὶ ἐθεωρεῖται τὸ φύσει πρότερον ἐν αὐτοῖς, ὡς καὶ τοῖς Ἀτόμοις. κε. 12. γ.
Ἔλεγχος, τὶ. 176. κ.
Ἕλενος, ὁποῖος. 31. κ.
Ἑλένη, ὁποία. 31. κα.
Ἐμπειρία, τί. 12. λε. Πόθεν γίγνεται. 16. λε.
Ἔντινι, λέγεται ἐνδεκαχῶς. 63. λα.
Ἓν καὶ ταὐτὸν, τριχῶς λέγεται. 65. ις.
Ἓν ἐνὶ ἐναντίον. 105. λς. 106. α.
Ἐναντία, τί. 93. γ. Ἢ εἰτιν Εἶδη, ἢ θάτερον θατέρῳ ἐχάτη ἀπόπλωσις. 104. ιδ. τὰ Ἄμεσα τίνα, καὶ ποσαπλᾶ. κδ. τὰ Ἔμμεσα, ποσαπλᾶ. 105. γ. Λίτέτων Περιοχαὶ πρόστί εἰσιν. κγ. Τρία τούτοις παρέπεται. λ. Γένος αὐτῶν τὸ ποιόν. 106. κθ.
Ἐνδεχόμενον, τριτλόν. 128. ιγ.
Ἐνυπόστατον, διτλόν. 67. λ.
Ἕξις, τί. 88. κθ. Λέγεται πολλαχᾶς. 106. λα.
Ἐπίνοια, διτλῶς λέγεται. 21. γ.
Ἐπιστήμη, τί. 14. α. Διὰ τὶ ἔτως ὠνόμασται. ιη. Πόθεν γεννᾶται. 17. ιβ. Πῶς διαφέρει τῆς τέχνης. ιζ. Οὐκ ἔστι τῶν κατὰ μέρος. 52. κη.

Ἐρυθρίασις, πῶς γίνεται. 90. λε.
Ἔσι, καὶ Ἦν, καὶ Ἔσαι, ὑπαρκτικὴν ἔχει τὴν σημασίαν καὶ χρονικήν. 115. ιγ. διὰ τί λέγονται ῥήματα ἀρχοειδῆ. 116. β.
Ἕτερον, τριχῶς. 65. λ. Ἕτερα, πότε λέγεται. 28. κς. Πῶς ὁρίζεται. 29. α.
Ἑτερώνυμα, τίνα λέγεται. 28. λε.
Ἑτερογενῆ καὶ Ἑτεροειδῆ, πῶς διαφέρουσιν. 66. ζ.
Ἑτεροειδῆ Κυρίως, τίνα. 66. ιε.
Ἑτεροϋπόστατα, διὰ τὶ λέγονται. 66. γ.
Ἔχειν Κατηγορικὸν, τί. 54. ιε. 102. ι. Ἔξιν ὁμώνυμον. 101. κθ. Διαφέρει τὸ κεκτῆσθαι. 102. ιζ. Διαιρεῖται, καὶ ὑποδιαιρεῖται. ιθ.

## Z

Ζωὴ, διτλὴ, Φυσική τε καὶ Προαιρετική. 19. θ.
Ζῷον, τί. 45. κα. 72. λ.
Ζῳόφυτον, τί. 45. κδ. 72. λα.

## H

Ἡδονικοὶ, πόθεν ἐκλήθησαν. 23. ς.
Ἠθικὸς Φιλόσοφος, τίς. 26. ς

## Θ

Θάνατος Φυσικός τε καὶ Προαιρετικὸς, τίς. 19. ιε.
Θεὸς, αὐτοσοφία. 20. κ.
Θεὸς, πῇ κατέπαυσε, καὶ πῇ ἔτι ἐργάζεται. 42. ιδ.
Θέσις, τί. 22. ιδ.
Θεωρεῖν, ἐν τίσι γίγνεται. 100. ιβ.
Θεωρητικὸν τῆς Φιλοσοφίας, διατί τριχῇ διαιρεῖται. 24. ς. τέτε Τέλος, Ἀλήθεια. 26. λβ

# Πίναξ τῶν ἐν τῇ παρέσῃ

## I


Ἴδιον ἐν τοῖς Ὁρισμοῖς καὶ Ὑπογραφαῖς λόγου ἔχει Διαφορᾶς. 8. γ. τὸ Ἐπεσιῶδες παντὸς Συμβεβηκότος πρεσβύτερον. ι. 34. ε. τὸ Οὐσιῶδες ὁποῖον, καὶ διὰ τί λέγεται. κε. λ. Πότε παραλαμβάνεται ἐν τοῖς Ὁρισμοῖς. 35. ιγ. Πότε τὸ Ἐπεσιῶδες. ιη. Διατὶ ἑκάτερον φέρει ὁ Ἄνθρωπος. κδ. 50. κζ. Λέγεται τετραχῶς. 49. λβ. 50. Κυρίως ὁποῖον. 50. θ. Τί ἐστι. η. Τριχῶς εἰ Πλατωνικοὶ αὐτὸ ἐκλαμβάνουσι. 51. ιζ.

Ἰουδαῖοι, πόθεν ἐκλήθησαν. 36. λς.

Ἴσον ἐπιδέχεται τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον. 95. λγ.

Ἰσορία, πότε καλεῖται. 17. ς.


## K


Καθ' αὐτὸ καὶ πρώτως διαφέρει. 49. ζ. Τοῖς Καθ' ὅλου τὸ ἀεὶ ὡσαύτως ἔχειν ἐστί. 53. ς.

Κάνθαροι ὁποῖοι. 96. κη.

Κακὸν, τί. 104. η. Πῶς Ἀγαθῶτε καὶ Κακῷ ἐναντίον. 105. λα. Ποικίλον τε καὶ πολυχιδές. 106. θ.

Καινῶν προκατηγορικὸς Πρῶτος. 62. α. Δεύτερος. 66. κ.

Κατάφασις, τί. 117. λε. 132. ις. 133. κβ. ἡ Ἐκ Μεταθέσεως, ὁποία. 133. θ.

Κατηγορία. διὰ τί εἴρηται, 56. γ. 58. θ. Πότε Ἐπὶ πλέον λέγεται τῷ Ὑποκειμένῳ, 61. ιθ. Πότε Ἐπίσης. κθ. Πότε Καθ' Ὑποκειμένου ἐστὶν. 62. ε. Πότε ἐν Ὑποκειμένῳ. κδ.

Κατηγοριῶν ἀνίχνευσις καὶ τάξις. 57. η. Πᾶσαι Ἁπλαῖ εἰσι. κθ. καὶ καθολικαὶ Φωναί, τοιαῦτα δηλοῦσαι πράγματα. 58. γ. Διαφέρουσι τῶν πέντε Φωνῶν. ε.

Κατηγορούμενος Ὅρος, τίς. 118. κθ.

Κεῖσθαι, τὶ, καὶ ὁσαχῶς διαιρεῖται. 54. η.

Κίνησις, τίσιν ἐνθεωρεῖται τῶν Κατηγοριῶν, καὶ εἴδη αὐτῆς

τῆς πόσα. 84. ιη. Πάσῃ Κινήσει, τῆς Οὐρανίας ἐλλὸς, Ἠρεμία ἀντίκειται. 85. λβ. 86. λε.
Κοινὸν, τετραχῶς λέγεται. 51. α.
Κυρηναϊκοὶ, πόθεν λέγονται. 22. κθ.
Κυρία Σαὰξ ἐχ ὑπόστασις, ἀλλ' ἐνυπόστατον. 68. ς.

## Λ

Λεγομένων καὶ Ὄντων, Διαίρεσις. 52. ι.
Λεῖον, τί. 91. λβ.
Λευκὸν ἴδιον. 90. ε.
Λογικῆς χρήσιμον. 1. ε: 24. α.
Λόγος, τί. 116. λ. Εἴδη αὐτοῦ πέντε. λε. ὁ Ἀποφαντικὸς, τίς. 117. λγ. Εἴδη αὐτοῦ. λε. Τὶ διαφέρει τῆς Λέξεως. 113. ιγ.

## Μ

Μαθηματικὸν, διὰ τὶ προσηγόρευται. 25. β. τούτου Ὑποδιαίρεσις. κα.
Μαθηματικὴ ἐσία, ἐποία. 27. θ.
Μάθησις, τί. 25. η.
Μᾶλλον καὶ ἧττον, τίσιν ἐνθεωρεῖται τῶν Κατηγοριῶν. 95. κ. Ἐστι τῶν ἀτελῶν. λβ. Ὁδὸς ἐπὶ τ' Ἀναντία. 79. ς. 93. ζ.
Μανὲν, τί. 92. δ. η.
Μέλανος ἴδιον. 90. ς.
Μέλλοντος καὶ Ἐσομένου διαφορά. 132. γ.
Μέρη ὁμοιομερῆτε καὶ ἀνομοιομερῆ, τίνα. 9. ς.
Μερικὰ, τρεπτά. 53. ε.
Μέσον, τίνων λέγεται μέσον. 105. ς. καὶ ὅτι καὶν τοῖς Πρόστι κατ' Ἀρχύταν. ιθ.
Μεταβάλλον, ποσαχῶς λέγεται μεταβάλλειν, 84. λδ. 85.

Ἐκ Μεταθέσεως Κατάφασις καὶ Ἀπόφασις, δύο δηλοῖ. 182. η.
Μετὰ τὰ Φυσικὰ, διατὶ λέγεται. 27. ε.
Μορφὴ, διχῶς λέγεται. 91. κ.
Μουσικὴ, πῶ καταγίνεται. 25. λβ.

## N

Νοήματα, καὶ Νοεῖν, τί. 114. γ.
Νῶς, πῶς γινώσκει, καὶ τίνες οἱ κατὰ τὸν τοιοῦτον Νῶν ἐνεργοῦντες, 16. κζ.
Νομοθετικὸν καὶ δικαστικὸν, ὁποῖον. 2. δ. 26. ι.

## Ξ

Ξυλάβιον, χαλκευτικῆς ὄργανον. 24. γ.

## O

Οἰκονομικὸς, τίς. 26. ζ.
Ἐν Ὅλῳ, πότε λέγεται. 139. λδ. 140. α.
Ὁμαλοῖον. 23. ε.
Ὁμοειδῶν, καὶ Ὁμογενῶν διαφορά. 66. ζ.
Ὁμοίωσις, ἕξεως. 67. ιε.
Ὁμοϋπόστατα, τίνα. 66. δ.
Ὁμώνυμα, τίνα. 29. ε.
Ὁμωνύμων ἐπιζητέμενα ἐν ᾗ Ὁμώνυμα. 30. ιε.
Ὄν, οὐκ ἔστι Γένος τῶν δέκα κατηγοριῶν. 58. κη. τί. λγ.
Ὄντα, περὶ ἃ τὸ θεωρητικὸν τριτταί. 24. ζ.
Ὄντων Γένη κατὰ Πλάτωνα πέντε. 42. κβ.
Ὄνομα, τί. 111. δ. τὰ αὐτῶ μέρη ἀσήμαντα. 112. θ. Διὰ τὶ λέγεται ἄνευ χρόνου. κδ.
Ὀνόματα, πῶς κατὰ Συνθήκην. 111. ιε. λα. 112. β. πῶς τῶν Ῥημάτων διαφέρει. λγ. Ὁποῖα τὰ παρὰ Λογικοῖς. 113. ζ.

Ὅρασις, πῶς ἐνεργεῖ. 173. ιε.
Ὁρισμὸς, πόθεν συνίσταται. 3. ιη. 5. λα. Ἀρετὴ αὐτοῦ. 4. γ. Κακία. κθ. Διαφέρει τοῦ Ὑπογραφικοῦ. 5. λ. Ὑπογραφικοῦ τὸ χρήσιμον. 6. η.
Ὁρισμοὶ, πόθεν λαμβάνονται. 5. λα. 6. λδ. 7. δ. Πόθεν ἔχον τὴν κλῆσιν. 7. ιδ. Ἐνυπάρχουσι τοῖς ὁρισταῖς οὐσιῳδῶς καὶ πρώτως. 49. ιδ.
Ὅρου σημαινόμενα. 2. λβ.
Ὅροι προτάσεων, τίνες. 139. κθ.
Ὅροι Συλλογισμοῦ τρεῖς. 145. δ. τούτων ὁ Κοινὸς μετατιθέμενος, τὰ διάφορα ποιεῖ Σχήματα. ιη.
Κατ' οὐδενὸς, πότε λέγομεν. 140. ιη.
Οὐσία, τί. 59. α. 71. ιη. Φύσει προτέρα τῶν Συμβεβηκότων. 59. λ. Διαφέρει τοῦ Οὐσιῴδους. 63. κ. Δύω σημαίνει. 71. ιε. Διαιρεῖται. κα. Πρῶτον ταύτης Ἴδιον. 76. ζ. Δεύτερον. ιϛ. Τρίτον. 77. ιζ. Τέταρτον. 78. ιδ. Πέμπτον. 79. ι. Καλεῖται εἰδικώτατον εἶδος, ὡς καὶ ἡ Φύσις, καὶ ἡ Μορφή. 74. κβ.

# Π

Παθητικὴ Ποιότης καὶ Πάθος, διαφέρουσιν. 89. κβ. Θεωρεῦνται ἄμφω καὶ ἐν Ἀψύχοις. κθ. Ἡ ἐν Ἀψύχοις παθητικὴ ποιότης, Τριττή. λα. Ἡ ἐν Ἐμψύχοις διττή. 90. ια. Πάθος, πῶς ἐν ἑκατέροις θεωρεῖται. κγ.
Κατὰ παντὸς, πότε λέγεται. 140. δ.
Παραλογισμοὶ πᾶντες, εἰς τὴν τοῦ Ἐλέγχου ἄγνοιαν ἀνάγονται. 178. 179. Διὰ τὶ Σοφιστικοὶ καλοῦνται. 179. κδ.
Παρθένου ἐτυμολογία. 31. κζ.
Παρώνυμα, πόθεν καλοῦνται. 30. ε. Πῶς ταῦτα ὑπογράφουσι. 31. ι. Τεσσάρων, ἵνα γίνωνται, χρήζουσι. ιε. Πῶς τῶν Ἀφ' ἑνὸς διαφέρουσι. λδ.

Πᾶς, πῶς ἐννοητέον, ὅτι ὲ τὸ Καθ' ὅλε σημαίνει, ἀλλ' ὅτι Καθ' ὅλε. 123. ιζ.
Πατὴρ μείζων τῦ Υἱῦ, τῷ Αἰτίῳ. 175. λδ.
Πάσχειν, τί. 54. ιγ. 99. λβ. Φθαρτικόν ἐστι καὶ τελειωτικόν. 101. ς.
Πεῖρας, τί. 12. κη. 16. λδ.
Περιπατητικοὶ, πόθεν ἐκλήθησαν. 23. ι.
Περιφορὰ, ἐῖδος Φορᾶς. 84. κς.
Πίθηκος, ἀγέλαῖ ἀληθῶς. 50. ιε. 177. κγ.
Ποιεῖν, τί. 54. ιβ. 99. λβ. 100. κε. Διαιρεῖται. 100. ια. Οὐκ ἐναντίον τῷ Πάσχειν. 111. ιθ.
Ποιητικὰ, πῶς κριτέον. 100. ε.
Ποιητικαὶ, τίνες λέγονται Τέχναι. 100. λγ.
Ποιὰ, τί. 92. ιβ. λαμβάνεται τετραχῶς. ιγ. Πρῶτον πεῖῦ Ἴδιον. λβ. Δεύτερον. 93. ζ. Τρίτον. ιδ.
Ποιότης, τί. 88. ις. Διαιρεῖται. ιθ. Πρῶτον εἶδος αὐτῆς. κγ. Δεύτερον. 89. ζ. Τρίτον. κβ. Τέταρτον. 91. ιγ.
Πολιτικὸς, τίς. 26. η.
Πολυώνυμα, τί. 29. λα.
Ποτὰ ἀφωρισμένα, τίνα. 77. λε. 82. ς. Συνεχῆ. 82. ι.
Ποσὸν Συνεχὲς, τί. 25. ιδ. 81. κζ. Τέτε τὸ μὲν ἐν Μονῇ, τὸ δ' ἐν Κινήσει. 25. λ. Διωρισμένον, τί. 25. κ. 81. κη. Διτλῆν. 25. κε. Θεωρεῖται ἑκάτερα καὶ τῷ Κόσμῳ παντί. 83. η. Τὰ μὲν ἔχει θέσιν τῶν μορίων πρὸς ἄλληλα· τὰ δ' ὄ. ιθ. Ποσὸν καὶ ἡ Ῥοπή. λδ. Ποσὸν κατὰ Συμβεβηκός. 84. γ. Πρῶτον Ἴδιον ποσῦ, καὶ Δεύτερον. θ. Τρίτον. 93. ιη.
Τῦ Πότε, κατηγορέμενα. 54. ς.
Πραγματικῦ τῆς Φιλοσοφίας διαίρεσις. 26. ε. Τέλος αὐτῦ. λ.
Πράττειν, ἐντῖσι λαμβάνεται. 100. λα.
Προαίρεσις, πότε γίνεται. 14. λα.
Πρὸς ἕν, τίνα. 9. ιη.
Προσκατηγορέμενον, τί. 119. β.

Πρότασις, τί. 118. κδ. 181. ις. Τίδι φέρει Προβλήματος, Ἀποφάνσεως, Ἐνστάσεως, καὶ Συμπεράσματος. 120. κ. Τὶς ἡ τῆ ἁπλῆ Συλλογισμῆ Μείζων. 140. κς. τὶ ἄτοπον. κζ. Ὁποία κρείττων καὶ χείρων πρότ. ις. 141. δ. Τῇ χείρονι ἕπεται τὸ Συμπέρασμα. ια. Ὁποία ἡ Στερητικὴ. 181. κδ. ἡ Ἀποφατικὴ. 182. η. Πότε λέγεται μία. 120. α.

Προτάσεις, πότε πλείους λέγονται. 120. ια. Ἀδιόριστοι καὶ διωρισμέναι. 123. ς. Καθ' ὅλε ὡς Καθ' ὅλε. λς. Καθ' ὅλε ὡς Μερικαί. 124. δ. Πᾶς τῶν Καθ' ἕκαστα αἱ Μερικαὶ διαφέρουσιν. θ. Διὰ τὶ Ἐναντίαι. λ. Ὑπεναντίαι. 125. ιη. Ὑπάλληλοι. κε. Ἀντιφατικῶς διαιρῆται τὸ Ψεῦδος καὶ τὴν Ἀλήθειαν. 126. ζ. Τίσιν αἱ Ἀπροσδιόριστοι ἰσοδυναμοῦσιν. 130. ιε. 183. η. Αἱ Καθ' ἕκαστα, πότε διαιροῦσι τὸ Ψεῦδος καὶ τὴν Ἀλήθειαν. 131. κθ. Ἐκ δύω Ἀποφατικῶν, ἢ Μερικῶν, οὐγίνεται Συλλογισμός. 141. κη. 147. δ.

Πρότερον Φύσει, τί. 11. κθ.

Πρότερον, πενταχῶς λέγεται. 68. λβ.

Πτῶσις Ὀνόματος, καὶ Ῥήματος, τίς. 119. κ.

Πυκνὸν, τί. 92. ε.

## P

Ῥῆμα, τί. 111. ς. Τὰ τῆ Πτῶσις. 119. λ. Διὰ τὶ Ὁρισον, καὶ πότε Ὡρισμένον. 132. λβ.

Ῥήματα, κατὰ Συνθήκην ἐστίν. 111. ιε. λα. 112. β. Διὰ τὶ οὐκ εἰσὶ φύσει τοῖς Ἀνθρώποις. 111. κβ. Κατὰ τὶ κοινωνεῖ καὶ διαφέρει τῆ ὀνόματος. 112. κβ. Τίνα τὰ παρὰ λογικοῖς. 113. ε. Καθ' ἑαυτὰ ἔτ' Ἀλήθειαν, ἔτε Ψευ-

Ψευδὲς σημαίνει. ιη. Πῶς ἀληθεύειν δοκεῖ καὶ ψεύδεσθαι. κβ. 55. ε. Διπλῆν φέρει τὴν σημασίαν. 114. λγ.

## Σ

Στέρησις κυρίως, πότε λέγεται. 108. α. Ἔστι δὲ Δυνάμει. ε. ἃ λέγεται τῷ Κακῷ, ἀλλὰ τῷ Ἀγαθῷ. ς. Πῶς χρὴ ταύτην κρίνειν. θ. Σημαινόμενα ταύτης. 107. ιβ.

Στωϊκοὶ, πόθεν ἐκλήθησαν. 22. λα.

Συλλογισμοὶ Τέλειοι καὶ Ἀτελεῖς τίνες. 159. λδ.

Συλλογισμὸς, τί. 138. ιβ. Ἁπλῆς καὶ Σύνθετος, ἐκ τίνων συνίσταται. 139. κ. Ὑποθετικός. 166. ιη. Γίνεται ἔτος ἑξαχῶς. 167. 168. 169. 170.

Συμβεβηκὸς, τί. 48. β. Πότε δηλοῖ τὸ ἐσιῶδες Ἴδιον. λβ. Διαφέρει τῷ Ἐνυσιώδους. 63. κ. Οὐκ ἔστι τοῦτο Συλλογισμός. 180. κδ.

Συνώνυμα, τί. 28. ιγ. Λέγεται διττῶς. 76. κδ.

Συνημμένον, πότε λέγεται. 166. λβ.

Σχέσις, λέγεται τετραχῶς. 37. λβ. 98. α.

Σχῆμα καὶ Μορφὴ διαφέρει. 91. ιζ.

Σχῆμα συλλογιστικὸν Πρῶτον, πῶς γίνεται. 145. κε. Δεύτερον. κθ. Τρίτον. λβ. Κοινὰ τοῖς τρισίν. 146. η. Ἴδια τῷ Πρώτῳ. ιδ. τῷ Δευτέρῳ. κ. τῷ Τρίτῳ. λα. Ἡ τούτων τάξις, Τριτὴ. 147. ζ. Διὰ τὶ τέλειον τὸ Πρῶτον. 159. λς. ι. 60. α. Διὰ τὶ τὸ Δεύτερον καὶ Τρίτον Ἀτελῆ. κ. Πόσους ἕκαστον ἔχει Τρόπους. 145. λς. 146. α. 147. κδ. 183. κς. 184. α. Ἰδιαίτεροι, Πρῶτος Τρόπος τῷ Πρώτῳ. 148. λς. 149. α. Δεύτερος τῷ αὐτῷ. λ. Τρίτος. 150. ιθ. Τέταρτος. 151. ι. Πρῶτος τῷ Δευτέρῳ. 152. ια. Δεύτερος. λδ. Τρίτος. 153. ιη. Τέταρτος. 154. α. Πρῶτος τῷ Τρίτῳ. λε. Δεύτερος. 155. κγ. Τρίτος. 156. ιζ. Τέταρτος. 157. α. Πέμπτος. κδ. Ἕκτος. 158. ιη.

Συλλογισμῶν ὑποθετικῶν Τρόπος Πρῶτος. 167. η. Δεύτερος. ιβ. Τρίτος. 168. ιβ. Τέταρτος. κς. Πέμπτος. λδ. Ἕκτος. 169. κγ.

Συλλογισμῶν σοφιστικῶν Πρῶτος, ὁ παρὰ τὴν Ὁμωνυμίαν. 170. λ. Δεύτερος, ὁ παρὰ τὴν Ἀμφιβολίαν. 171. ϑ. Τρίτος, ὁ παρὰ Σύνθεσιν. λδ. Τέταρτος, ὁ παρὰ τὴν Διαίρεσιν. 172. ϑ. Πέμπτος, ὁ παρὰ Προσῳδίαν. λ. Ἕκτος, ὁ παρὰ τὸ Σχῆμα τῆς λέξεως. 173. α. Ἕβδομος, ὁ παρὰ τὸ Συμβεβηκός. 174. γ. Ὄγδοος, ὁ παρὰ τὸ Πῇ, καὶ Ἁπλῶς. 175. κα. Ἔνατος, ὁ παρὰ τὴν τῆ Ἐλέγχῳ ἄγνοιαν. 176. ιδ. Δέκατος, ὁ παρὰ τὸ Ἑπόμενον. κδ. Δέκατος πρῶτος, ὁ παρὰ τὸ αἰτεῖσθαι καὶ λαμβάνειν τὸ ἐν Ἀρχῇ. λε. Δέκατος δεύτερος, ὁ παρὰ τὸ τιθέναι τὸ μὴ Αἴτιον ὡς Αἴτιον. 177. ιβ. Δέκατος τρίτος, ὁ παρὰ τὰ πλείω Ἐρωτήματα ἓν ποιεῖν. κϛ.
Σῶμα, διὰ τὶ Οὐσία, καὶ Ποσόν ἐστιν. 83. β.

## Τ

Τέρατα, ποιότητα. 128. κ.
Τέχνη, τί. 13. ιβ. ιγ. κε. Πόθεν σύνισταται. 17. ι. Τυγχάνει τῷ οἰκείῳ τέλους. 128. κ.
Τόπος, τί. 82. ιϛ.
Τραχὺ, τί. 91. λδ.
Τρόπες Προτάσεων, ὁποῖος· καὶ οἱ τούτων Τρόποι, ὁποῖοι. 119. η. Ὀνομάζονται συλλογιστικαὶ Συζυγίαι. 146. γ. Τίνες Συλλογιστικοί εἰσι, καὶ διὰ τί· καὶ τίνες Ἀσυλλόγιστοι, καὶ διὰ τί. 151. κϛ.
Τύχη, τί. 128. λα.

## Υ

Ὕλη καὶ Εἶδος, οὐσιώδη μᾶλλον, ἢ οὐσίαι. 75. λβ.
Ὕλαι Προτάσεων, τρεῖς. 122. ιβ. Διαφέρουσι τῶν Τρόπων. λα.
Ὕλη Ἐνδεχομένη, ποία. 123. α.

Ὑπογραφὴ, ἐκ τίνων συνίσταται. 5. λς. Χρήσιμον αὐτῆς. 6. ς. Πόθεν καλεῖται. 7. κθ.
Ὑπογραφικὸς Ὁρισμὸς, ἐκ τίνων σύγκειται, καὶ διὰ τί λέγεται. 5. λβ. Τέτε χρήσιμον. 6. η.
Ὑποκείμενον πρὸς ὕπαξιν καὶ Κατηγορίαν, ὁποῖον. 56. δ.
Ὑποκείμενος ὅρος, τίς. 118. κη.
Ὑποκειμένῳ ἐνεῖναι, καὶ καθ' ὑποκειμένε, πῶς ἐννοητέον. 55. λ. 56. α.
Ὑπόστασις, οὕω σημαίνει. 67. ις.
Ὑπόστασις, Ἄτομον, καὶ Πρόσωπον ταυτοσήμαντα κατὰ τὲς Πατέρας. 68. ια.
Ὕστερον, πισαχῶς. 70. γ.

## Φ

Φαντασία, τί. 15. ιε. Διὰ τὶ λέγεται παθητικὴ Νῦς. ιζ. Συμπεπλεγμένη ἐξὶ τῇ νοήσει. λε. Διαφέρει τῆς ψιλῆς Ἐπινοίας. 21. λ. Ταύτης δύναμις, ὅση. 91. ς.
Φιλοσοφία, τί. 18. κς. λγ. 19. γ. λ. 20. ιε. ιθ. Ἐγκώμιον ταύτης. 1. ις. 2. α. Διαίρεσις. 23. κε. Ὑποδιαίρεσις τῦ Θεωρητικῦ αὐτῆς, καὶ περὶ τίνα καταγίνεται τῶν ὑποδιαιρεμένων ἕκαστον. 24. ε. κε. λε. 25. α. ι. τῦ Πρακτικῦ. 26. ε. Ἕξι τελείωσις τῆς Ψυχῆς. 26. κβ.
Φιλόσοφος κυρίως, τίς. 20. κα.
Φιλόσοφος Ἠθικὸς, Οἰκονομικὸς, καὶ Πολιτικὸς, τίς. 26. ς.
Φερᾶς διαίρεσις. 84. κς.
Φυσιολογικὸν, ὁ ποῖον καλεῖται, καὶ διὰ τί. 26. λγ.
Φύσις, ὡς ἐπὶ πολὺ κατορθοῖ. 128. ιη.
Φυτὸν, τί. 45. κς. 71. κς. 72. ις.
Φωνὴ, διτλή. 32. κδ. Ἄσημος, τί. κη. Σημαντικὴ, τί. λβ. Κατηγορικὴ, διτλή. λε. 33. α. Καθ' ὅλε, διτλή. δ. Οὐσιώδης, διτλή. ς. Ἐπουσιώδης, διτλή. ιγ. Ἔναρθρος, διὰ τί. 111. θ. Ἄναρθρος, πῶς Σημαντικὴ λέγεται. λγ. 112. α.

Φωνὴ,

Φωνὴ Ἁπλῆ, Φάσις, Ὅρος, Ὄνομα, καὶ Ῥῆμα· τῷ Ὑποκειμένῳ μὲν ταυτά εἰσι· τῇ Σχέσει δὲ διαφέρουσιν. 114. κ.
Φωναὶ Ἁπλαῖ, ἔτε ἀληθεύουσιν, ἔτε ψεύδονται. 54. λγ. 55. α. 108. κς. 113. ιη. λδ.
Φωνῶν τῶν πέντε ἡ Τάξις. 33. κε. διὰ τὶ Λογικαὶ μᾶλλον, ἢ Κατηγορικαὶ λέγονται. 58. ι. Πῶς εἰσι φύσει. 111. κδ.

## Ψ

Ψυχῆς Δυνάμεις ὁποῖαι. 14. κγ. 26. κγ. Ψυχὴ, χωρίζεται τῆς Ὕλης καὶ ἀχώριζεται. 27. ια.

## Ω

Ὠχρίασις διὰ φόβου, πῶς γίνεται. 90. λα.

ΤΕΛΟΣ.

# ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΒΛΕΜΜΙΔΟΥ

Εἰσαγωγικῆς Ἐπιτομῆς

## Βιβλίου Δεύτερου

## Πίναξ τῶν Κεφαλαίων.

---


### ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ τῶν φυσικῶν ἀρχῶν καὶ Αἰτίων. 1

### ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τῆς Ὕλης, καὶ τῦ Εἴδους, καὶ τῆς Στερήσεως. 6

### ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ Αἰτίων, καὶ Αἰτιατῶν, ἐν ᾧ καὶ περὶ Τύχης καὶ Αὐτομάτυ. 10

### ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ Κινήσεως καὶ Ἠρεμίας, ἐν ᾧ καὶ περὶ Ἐντελεχείας, καὶ τῦ Δυνάμει, καὶ Ἐνεργείᾳ. 16

### ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Ἔτι περὶ Κινήσεως καὶ Ἠρεμίας. 22

### ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ϛ'.

Περὶ Γενέσεως, καὶ Φθορᾶς. 33

### ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Περὶ Φύσεως. 41

## Πίναξ τῶν Κεφαλαίων.


### ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Ἔτι περὶ Φύσεως. 44

### ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Περὶ Τόπου καὶ Χρόνου. 47

### ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'.

Περὶ Ἀπείρου. 53

### ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

Περὶ Στοιχείων. 55

### ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Περὶ τῶν φαινομένων Φλογῶν καιομένων περὶ τὸν Οὐρανόν, καὶ τῶν καλουμένων Αἰγῶν, καὶ Δαλῶν, καὶ διαθεόντων Ἀστέρων. 64

### ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

Περὶ Κομητῶν, καὶ τοῦ Γαλαξίου Κύκλου. 69

### ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

Περὶ Ὄμβρου, Χαλάζης, Χιόνος, Δρόσου, καὶ Πάχνης. 73

### ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'.

Περὶ Πηγῶν, καὶ Ποταμῶν. 79

### ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙϚ'.

Περὶ Θαλάσσης. 81

### ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'.

Περὶ Ἀνέμων, καὶ τῶν λοιπῶν Πνευμάτων. 86


ΚΕ-

Πίναξ τῶν Κεφαλαίων.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'.

Περὶ Σεισμῶν. 92

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'.

Περὶ Βροντῶν, καὶ Ἀστραπῶν, Ἐκνεφίστε καὶ Τυφῶνος, καὶ Πρηστῆρος, καὶ Κεραυνῶν. 96

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ'.

Περὶ τῶν ἐν τῷ Οὐρανῷ φαινομένων Φασμάτων. 101

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ'.

Περὶ Ἅλω, καὶ πρῶτον περὶ Ὁράσεως. 103

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ'.

Περὶ Ἴριδος. 109

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ'.

Περὶ Ῥάβδων καὶ Παρηλίων, ἔτι δὲ καὶ τῶν ἐν τῇ Γῇ Μεταλλευτῶν τε καὶ Ὀρυκτῶν. 117

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ'.

Περὶ Οὐρανῶν, καὶ ὅτι ἓν ἔστιν ὁ Κόσμος ἀΐδιος. 118

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ'.

Περὶ Αἰθέρος καὶ Ἀστέρων. 128

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΣ'.

Περὶ Ἡλίου. 140

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ'.

Περὶ Σελήνης. 143

## Πίναξ τῶν Κεφαλαίων.

### ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΗ'.

Περὶ Γῆς, καὶ τῶν ταύτης Ζωνῶν, καὶ πρῶτον ὅτι ἡ Γῆ κέντρου λόγον ἐπέχει πρὸς τὴν οὐράνιον Σφαῖραν, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν Ἡλιακήν. 152

### ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΘ'.

Περὶ Ἡμερῶν, καὶ Νυκτῶν, καὶ τῶν τεσσάρων τοῦ ἔτους ὡρῶν. 159

### ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Λ'.

Περὶ Οἰκήσεων. 166

### ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΑ'.

Περὶ Κενοῦ. 171

### ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΒ'.

Ἐκ τῆς εἰς τὸν ὄγδοον Ψαλμὸν Ἐξηγήσεως. 173

# ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

## Περὶ τῶν Φυσικῶν Ἀρχῶν καὶ Αἰτίων.

Πᾶν τὸ Αἴτιον, καὶ Ἀρχή· ἡ πᾶσα δὲ Ἀρχὴ, ἤδη καὶ Αἴτιον. Ῥητέον δὲ πρότερον περὶ τῆς ἰσαχῶς τῷ αἰτίῳ λεγομένης Ἀρχῆς.

Λέγεται τοίνυν Ἀρχὴ, Τὸ ἐξ οὗ, ὡς ἡ Ὕλη, ἐξ οὗ πρώτως ἐνυπάρχοντος γίνεταί τι· οἷον λίθοι καὶ ξύλα, οἰκίας ἀρχαί· Τὸ καθ' ὅ, ὡς ἡ Μορφὴ καὶ τὸ Σχῆμα, καὶ ὅλως τὸ Εἶδος· Τὸ ὑφ' οὗ, ὡς ἡ Φύσις τῶν Φυσικῶν Ἀρχὴ, καὶ ἡ Τέχνη τῶν τεχνητῶν· Τὸ δι' ὅ, ἤτοι, τὸ οὗ ἕνεκα, ὡς ἡ Νίκη, Ἀρχὴ τῆς ἀθλήσεως· ἕνεκα γὰρ τῆς νίκης, τελεῖται ἡ ἄθλησις. Ἀρχὴ δὲ κατὰ Πλάτωνα καὶ Τὸ δι' οὗ, ὡς τὸ Ὄργανον· καὶ Τὸ πρὸς ὅ, ὡς τὸ Παράδειγμα.

Ὡσαύτως δὲ λέγεται καὶ Αἴτιον. Τὸ ἐξ οὗ, οἷον, τὸ Ὑλικόν· Τὸ καθ' ὅ, οἷον, τὸ Εἰδικόν· Τὸ ὑφ' οὗ, οἷον τὸ Ποιητικόν· Τὸ δι' ὅ, οἷον, τὸ Τελικόν· Τὸ δι' οὗ, οἷον, τὸ Ὀργανικόν· Τὸ πρὸς ὅ, οἷον, τὸ Παραδειγματικόν. Κατὰ γὰρ τὰ τοιαῦτα τῷ Αἰτίῳ καὶ τῆς Ἀρχῆς σημαινόμενα, τῷ μὲν Ὑποκειμένῳ, ταυτόν ἐστιν Ἀρχή τε καὶ Αἴτιον· τῇ Ἐπινοίᾳ δὲ, διαφέρουσιν· ἡ μὲν γὰρ Ἀρχὴ, ἐπινοεῖται καθ' ὅ προηγεῖται· τὸ δ' Αἴτιον, καθ' ὅ ποιεῖτί, καὶ ἀποτελεῖ τὸ μετ' αὐτὸ, ὄντος καὶ τῷ Αἰτίῳ, δυνάμει ἀρχικῷ, καὶ τῆς Ἀρχῆς, δυνάμει τελεσικῆς.

Τῶν δ' ἀπηριθμημένων Αἰτίων, τὰ μὲν κυρίως Αἴτια λέγεται· τὰ δὲ, Συναίτια. Αἴτια μὲν, τὸ Ποιητικὸν, τὸ Τελικὸν, τὸ Παραδειγματικόν· Συναίτια δὲ, τὸ Ὑλικὸν, τὸ Εἰδικὸν, καὶ τὸ Ὀργανικόν. Διαφέρει δὲ κυρίως Αἴτιον καὶ Συναίτιον· τὸ μὲν κυρίως Αἴτιον, τῷ χωρὶς εἶναι

εἶναι τοῦ ἀποτελεσμένου καὶ ἐζητημένον παντάπασι· τὸ δὲ Συναίτιον, ἐν τῷ ἀποτελεσμένῳ πράγματι θεωρεῖσθαι. Ὅθεν ποιητικὸν Αἴτιον κυρίως καὶ πρώτως ὁ Θεῖός ἐστι Νοῦς, καὶ Τελικὸν, ἡ αὐτοῦ Ἀγαθότης, δι' ἣν πᾶσαν κίνησιν ἐδημιούργησεν, ἵνα γνωρίζηται καὶ κηρύττηται. Προσεχῶς δὲ Ποιητικὸν αἴτιον, ἡ Φύσις λέγεται· ἣν καλῶς ὁ Πλάτων Ὀργανικὸν μᾶλλον αἴτιον τίθεται, ὡς κινουμένην μὲν ὑφ' ἑτέρου τοῦ Θείου Νοῦ, τοῦ ἀκινήτου κατὰ πᾶσαν μεταβολὴν· κινοῦσαν δ' ἕτερα, τὰ Φυσικὰ σώματα δηλαδὴ· ὧν καὶ ἀχώριστος οὖσα, Συναίτιον μᾶλλον εὐλόγως λέγοιτ' ἄν, ἀλλ' ὁ κυρίως Αἴτιον. Παραδειγματικὸν δ' Αἴτιον, ὥσπερ δὴ καὶ Ἀρχὴν παραδειγματικὴν, τὰς ἐν τῷ δημιουργῷ Νῷ προϋφεστῶτας ἐνιαίως ὑστωποιοὺς λόγους τῶν ὄντων ἐδιδάχθημεν εἶναι· πρὸς οὓς, ὡς πρὸς ἀρχέτυπα προοιμία, σύμπασα κίνησις ἀπηκριβώθη τῷ παντεργικῷ καὶ θείῳ βουλήματι.

Ἔτι λέγεται Ἀρχὴ, Τὸ ἀφ' οὗ, τουτέστιν, ὅθεν ἡ πρώτη κίνησις· ᾧ δὴ σημαινομένῳ τῆς Ἀρχῆς ἀντίκειται ἡ Τελευτή. Κατὰ γοῦν τὸ τοιοῦτον σημαινόμενον τῆς ἀρχῆς, τουτέστι, τὸ ἀφ' οὗ, Ἀρχὴ μὲν Ὁδοῦ λέγεται, τὸ πρῶτον Βῆμα· Ἀρχὴ δὲ Νηὸς, Τρόπις· Οἰκίας, Θεμέλιος· Λόγου, Προοίμιον· Φυτοῦ τε Ῥίζα, καὶ Ζῴου Καρδία. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ὡς μέρη προηγούμενα, καλοῦνται Ἀρχαί· μὴ ὡς μέρη δὲ, Ἀρχὴ μὲν γραμμῆς, Στιγμή· Γραμμὴ δ' ὁμοίως Ἐπιφανείας Ἀρχὴ, καὶ Σώματος, Ἐπιφάνεια. Χρόνου δὲ πάλιν Ἀρχὴ τοιαύτη, τὸ Νῦν· ὁμοίως δὲ Κινήσεως Ἀρχὴ, τὸ καλούμενον Κίνημα. Ἔοικε δ' Ἀρχὴ πάντως συνεχοῦς ὑπάρχειν διττὴ, Γραμμῆς, δηλονότι, καὶ Ἐπιφανείας, καὶ Σώματος, Χρόνου τε, καὶ Κινήσεως· ἔστι μὲν γὰρ Ἀρχὴ, καὶ τὸ προηγούμενον μέρος τοῦ συνεχοῦς, ὅπερ καὶ ἀόριστόν ἐστι, διὰ τὸ ἐπ' ἄπειρον εἶναι δυνάμει διαιρετόν. Ἔστι δὲ πάλιν Ἀρχὴ, καὶ ἡ μὴ ὡς μέρος, μηδ' ὁμοία τῷ ὅλῳ καθάπερ προείρηται. Ὁποία δ' ἡ Ἀρχὴ τοῦ συνεχοῦς, τοιοῦτον χρὴ καὶ τὸ Πέρας καταλλήλως λαμβάνεσθαι· οἷον, Εἰ τῆς Γραμμῆς Ἀρχὴ, Σημεῖον, καὶ τὸ Πέρας, Σημεῖον. Εἰ δὲ τὸ προηγούμενον μέρος τῆς Γραμμῆς, ὡς Ἀρχὴ ταύτης λαμβάνοιτο, καὶ τὸ τελευταῖον μέρος

τῆς

τῆς Γραμμῆς, ὡς Πέρας ταύτης λαμβάνοιτ' ἄν. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ παντὸς συνεχοῦς. Ἔτι λέγεται τῆς κατὰ χρόνον ἑκάστου Γενέσεως Ἀρχὴ, αὐτὸς ὁ Χρόνος, ἐν ᾧ τὸ πρᾶγμα πρώτως ἤρξατο γίνεσθαι· ἔν γε δὴ ὁρίσαι ῥᾴδιον, διὰ τὸ ἐπ' ἄπειρον διαιρεῖσθαι δυνάμει πᾶν μέρος παντὸς συνεχοῦς.

Τούτων οὕτω διακεκριμένων, ζητητέον ἤδη τὰς Ἀρχὰς καὶ τὰ Αἴτια τῶν Φυσικῶν Σωμάτων, ἐξ ὧν πρώτως γεγόνασι, καὶ εἰς ἃ ἐσχάτως αὐτὰ πάλιν διαλύονται. Ἐπεὶ τοίνυν τὸ γινόμενον οὐκ ἐκ τοῦ τυχόντος, ἀλλ' ἐκ τοῦ Ἐναντίου γίνεται, καὶ οὐκ εἰς τὸ τυχὸν, ἀλλ' εἰς τὐναντίον φθείρεται· (οἷον ἐκ τοῦ ἁμύσου γίνεται τὸ μυσικὸν, καὶ πάλιν εἰς τὸ ἄμυσον φθείρεται.) τὰ πρῶτα καὶ ἀνωτάτω τῶν Ἐναντίων ἐπινοούμενα, εἶεν ἂν τῶν ὑπὸ Γένεσιν Σωμάτων, πρῶται Ἀρχαί. Πρῶτα δὲ καὶ ἀνωτάτω τῶν Ἐναντίων ἁπάντων ἐπινοεῖται, τὸ Εἶδος. καὶ ἡ Στέρησις· Ἀρχαὶ ἄρα πρῶται ταῦτα τῶν Φυσικῶν. Ἀλλ' ἐπεὶ τ' Ἀναντία τῶν ἐν Ὑποκειμένῳ γινώσκεται, καὶ καθ' ἑαυτὰ μὲν ὄντα πάσχειν ὑπ' ἀλλήλων οὐ δύναται· (δεῖ μὲν γὰρ τὸ πάσχον, ὑπομένον πάσχειν· τ' Ἀναντία δ' οὐχ ὑπομένουσιν ἄλληλα· ἐν ὑποκειμένῳ δὲ δρᾶν εἰς ἄλληλα δύναται· τὸ γὰρ ἄμυσον καὶ τὸ μυσικὸν οὐ δύναται πάσχειν ὑπ' ἀλλήλων, ὄντα καθ' αὑτὰ, εἰ μὴ ἐν ὑποκειμένῳ εἴη, τῷ Σωκράτει τυχὸν ἢ τῷ Πλάτωνι.) δεῖ καὶ τῷ Εἴδει καὶ τῇ Στερήσει πάντως Ὑποκειμένου τινὸς, ἐν ᾧ καὶ δρᾶν εἰς ἄλληλα ταῦτα δύναιντο. Μὴ ὂν γὰρ Ἀντικείμενον τὸ Ὑποκείμενον, ἑκάτερον τῶν ἀντικειμένων ὑπομενεῖ. Τοῦτο δ' ἂν εἴη τὸ ὑποκείμενον, ἡ ἀνείδεος Ὕλη καὶ ἄποιος, πρῶτον Ὑποκείμενον τοῖς πρώτοις Ἀντικειμένοις κατ' ἄλληλον. Τρεῖς ἄρα τῶν Φυσικῶν αἱ τῆς Γενέσεως πρῶται Ἀρχαί· τὸ Εἶδος, ἡ Στέρησις, καὶ ἡ Ὕλη. Ἀλλὰ τὸ μὲν Εἶδος καὶ ἡ Ὕλη καθ' αὑτὰ νοῦνται Ἀρχαί, διὰ τὸ τὴν Ὕλην ὑποκεῖσθαι τῷ Εἴδει, καὶ μὴ ἀντικεῖσθαι αὐτῷ, διὸ καὶ ὑπομένει προσιὸν αὐτὸ, καὶ ἐφίεται μᾶλλον αὐτοῦ· ἡ δὲ Στέρησις ἀντικειμένη καὶ ἀσύναπτος ἔσα πρὸς τὸ Εἶδος, ἐξίσταται ἀεὶ ὄντος αὐτοῦ. Ὅθεν καὶ κατὰ συμβεβηκὸς Ἀρχὴ νοεῖ-

ται ἡ Στέρησις, ὡς μόνον προϋπάρχουσα τῆς Γενέσεως· ἐ γὰρ ἂν ἔσοιτο Γένεσις, μὴ ὄντης Στερήσεως· ἐπεὶ τὸ γινόμενον ἐκ μὴ τοιούτε καὶ πεφυκότος γίνεται. Μὴ κατὰ συμβεβηκὸς δ' ὄσης Ἀρχῆς τῆς Στερήσεως, ἀλλὰ καθ' αὑτὸ, φθείροιτ' ἂν τὸ ὑποκείμενον ἐν τῇ ταύτης ἀποβολῇ, εἴπερ τὸ εἶναι αὐτῷ σὺν τῷ ἐστερῆθαι ἦν· ἐσεχημένη γὰρ τε Εἴδους ἡ Ὕλη ἐτύγχανεν ὄσα. Ὥστε πῶς μὲν, τρεῖς Ἀρχαὶ θεωροῦνται τῶν Φυσικῶν· πῶς δὲ, δύω· τῆς Στερήσεως ὄσης ἀρχῆς κατὰ συμβεβηκὸς, ἀλλ' ἐ καθ' αὑτό.

Ἄλλη δέ ἐστιν ἡ ἐν ταῖς Κατηγορίαις ἀντικειμένη τῇ Ἕξει Στέρησις, ὡς ἡ τυφλότης τῇ ὄψει· ἥτις δὲ ἀνακάμπει πρὸς τὴν Ἕξιν, μετέχουσά πως τῆς Ποιότητος καὶ αὐτη, καὶ παρακεχρωσμένη τῷ Εἴδει, ἃ λέγεται Στέρησις. Ἄλλη δὲ πάλιν αὕτη ἡ Στέρησις ἀνακάμπτουσα πρὸς τὸ εἶδος, καὶ ἀντικειμένη αὐτῷ, ἔχ ὡς Στέρησις Ἕξει (καὶν Στέρησις ὀνομάζηται) ἀλλ' ὡς ἡ Ἠρεμία τῇ Κινήσει· καὶ ἁπλῶς, ὡς τ' Ἀναντία. Τὰ γὰρ Ἐναντία ἢ Εἴδη καὶ ἄμφω ἐστὶν, ὡς ψυχρὸν καὶ θερμὸν· ἢ θάτερον ἐχάτη θατέρε ἀπόπλωσις, [ὡς ἡ ἀδικία καὶ ἡ δειλία] πεφυκὸς μέντοι πρὸς τὸ Εἶδος ἀνακάμπτειν. Ὅτε δὲ μὴ πέφυκεν ἀνακάμπτειν, τότ' ἔστιν ὄντως Στέρησις. Αὕτη δὲ ἡ τῷ Εἴδει ἀντικειμένη Στέρησις μετὰ τῆς πρὸς τὸ Εἶδος ἐπιτηδειότητος θεωρεῖται, καθάπερ καὶ ἡ Ἠρεμία μετὰ τῆς πρὸς τὴν Κίνησιν ἐπιτηδειότητος. Ἠρεμία τε γάρ ἐστιν, ἡ τε πεφυκότος κινεῖσθαι ἀκινησία· καὶ Στέρησις, ἀπουσία ἐν τῷ πεφυκότι. Τοίνυν κατὰ τὴν τῶν Ἐναντίων ἀντίθεσιν, ἡ Στέρησις καὶ τὸ Εἶδος ἀντίκεινται· ὥστε κατὰ τὴν εἰς ἄλληλα τούτων μεταβολὴν, τὴν Γένεσιν ἐπιτελεῖσθαι καὶ τὴν Φθοράν.

Ἀλλ' εἰ τ' Ἀναντία ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος εἰσὶ, τὸ δὲ Εἶδος καὶ ἡ Στέρησις Ἐναντία, πότερον; ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος εἰσὶν, ἢ ὄ; Ἢ πάντως ἐκεῖνα τῶν Ἐναντίων ὑπὸ τὸ αὐτὸ Γένος ἐστὶν, ὅσα Εἴδη καὶ ἄμφω, καθὼς τὸ ψυχρὸν καὶ τὸ θερμόν. Ὧν δὲ θάτερον ἐχάτη ἀπόπλωσις τε λοιπε, ταῦτ' ἐκ ἀνάγκη τῷ αὐτῷ Γένει συναγεσθαι· ὥσπερ δὲ ἁπλῶς τὴν ἀνυπαρξίαν καὶ τὴν ὑπαρξιν· τὸ μὲν γὰρ ἐκ ἔστιν, τὸ δ' ἔστι· τε μὴ ὄντος δὲ καὶ τε ὄντος, πῶς ἂν εἴη Γένος κοινόν;

Οὐκ

Οὐκ ἤδη τοίνυν εἴπερ οὐσία τις τὸ Εἶδός ἐστιν, ἔσοιτ' ἂν καὶ ἡ Στέρησις ὅλως οὐσία· τὸ μὲν γὰρ Εἶδος, ἐπεὶ μετὰ τῆς Ὕλης τὴν σύνθετον οὐσίαν συνίστησιν, εἴη ἂν καὶ οὐσία τις· ἡ δέ γε Στέρησις τὴν σύνθετον οὐσίαν διαλύουσά τε καὶ φθείρουσα, πῶς ἂν εἴη ὅλως οὐσία; Εἴη δ' ἂν τὸ Εἶδος οὐσία μᾶλλον καὶ ὁ συμβεβηκὸς, κἂν ἐν ὑποκειμένῳ τῇ Ὕλῃ γινώσκοιτο, διὰ τὸ μετὰ τῆς Ὕλης τὴν σύνθετον οὐσίαν ἀποτελεῖν, μέρος ταύτης γινόμενον, ὥσπερ δὴ καὶ ἡ Ὕλη. Καὶ τούτῳ διαφέροιεν ἂν ἀλλήλων τὸ Εἶδος καὶ τὸ Συμβεβηκὸς, κἂν ἄμφω ἐν ὑποκειμένῳ λέγοιντο εἶναι, ὅτι τὸ μὲν Συμβεβηκὸς τῇ οὐσίᾳ συνελθὸν ὁ δύναταί τι ποιῆσαι σύνθετον μετ' αὐτῆς· ὥσπερ δὴ καὶ ἡ Στέρησις μὴ δυναμένη μετὰ τῆς Ὕλης σύνθετόν τι ποιῆσαι, συμβεβηκός ἐστι τῇ Ὕλῃ· τὸ δ' Εἶδος τὴν σύνθετον οὐσίαν μετὰ τῆς Ὕλης ποιεῖ, καὶντεῦθεν οὐκ ἔστι συμβεβηκός.

Εἰ δὲ τῇ Οὐσίᾳ ἐναντίον οὐδέν· τῷ δὲ Εἴδει ἐναντία ἡ Στέρησις; Ἀλλ' ἐκείνῃ τῇ οὐσίᾳ ἐναντίον οὐδέν, τῇ μὴ ἐν ὑποκειμένῳ θεωρουμένῃ ποτέ· τὸ δὲ Εἶδος καθ' ὃ ἐν ὑποκειμένῳ τῇ Ὕλῃ γινώσκεται, κατὰ τοῦτο καὶ ἐναντίον ἔχει τὴν Στέρησιν. Ἔπειτα οὐδὲ κυρίως οὐσία τὸ τοιοῦτον Εἶδός ἐστιν, ὥσπερ οὐδὲ ἡ Ὕλη. Εἰ γὰρ ἕτερα τὰ Στοιχεῖα τῶν στοιχειωτῶν· (οὐδὲ γὰρ τῆς σαρκὸς τὰ Στοιχεῖα, σάρκες εἰσίν.) εὔδηλον, ὡς οὐδὲ τὰ τῆς οὐσίας Στοιχεῖα (ταὐτὰ δὲ τὸ Εἶδος καὶ ἡ Ὕλη.) κυρίως ἂν εἶεν οὐσία· οἷα ἡ ἐξ αὐτῶν. Ἀλλ' ἐπείπερ ἡ οὐσία κατὰ τὸ μᾶλλον λέγεται καὶ τὸ ἧττον, ἔσοιντό πως καὶ ταῦτα οὐσίαι· χείρους μέντοι τῆς συνθέτου· καὶ οἷον εἰπεῖν, οὐσιώδη καὶ οὐκ οὐσίαν, διότι καὶ σωματικὰ, ἀλλ' οὐ σώματα. Τούτων δ' ὅτως ἐχόντων, πῶς μὲν τὸ Εἶδος, μᾶλλον Οὐσία δοκεῖ· πῶς δὲ, ἡ Ὕλη. Κατὰ μὲν γὰρ τὸ μόνιμον καὶ τὸ ὑποκεῖσθαι, μᾶλλον τῷ Εἴδει οὐσία ἡ Ὕλη νομίζεται· καθ' ὅσον δ' ἑκάστῳ τῶν ὄντων κατὰ τὸ εἶδος τὸ εἶναί ἐστι, (καθ' ὃ καὶ διαφέρον τῶν ἄλλων, ἐπ' οἰκείας καθέστηκε φύσεως.) κατὰ τοῦτο μᾶλλον οὐσία τὸ Εἶδος ὑπολαμβάνεται.

Ἄλλο δέ ἐστιν Ἀρχὰς τῶν Φυσικῶν Σωμάτων ζητεῖν, ἐξ ὧν γέγονέτι μὴ κατὰ συμβεβηκὸς, ἀλλὰ καθ' αὑτὸ· καὶ

ἄλλο μεταβολῆς ἁπλῶς Ἀρχὰς ἐρευνᾶν. Κατὰ μὲν δὴ τὸ πρῶτον, ἡ Στέρησις οὐκ ἂν εἴη Ἀρχή τε καὶ Αἴτιον καθ' αὑτὸ, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκὸς, ὡς μὴ ἐνυπάρχον τῷ γινομένῳ, ἀλλὰ κεχωρισμένον αὐτοῦ. Ἡ ὕλη γὰρ καὶ τὸ Εἶδος ἐνυπάρχουσι τῷ γινομένῳ, καὶ διὰ τοῦτο καὶ στοιχειώδεις Ἀρχαὶ τῶν ὑπὸ Γένεσιν λέγονται. Ἐνυπάρχειν γὰρ ἀναγκαῖον τὰ Στοιχεῖα τῷ στοιχειωτῷ. Κατὰ δὲ τὸ δεύτερον, οὐκ ἂν εἴη μόνως κατὰ συμβεβηκὸς Ἀρχὴ καὶ Αἴτιον ἡ Στέρησις· ἀλλ' ἤδη καὶ καθ' αὑτό. Ὡς γὰρ τῆς εἰς τὸ εἶναι μεταβολῆς Αἴτιον τὸ Εἶδος· οὕτω τῆς εἰς τὸ μὴ εἶναι ἡ Στέρησις. Δῆλον δὲ ἐντεῦθεν, ὅτι τὸ αὐτὸ καὶ ἐν ἐναντίως διακειμένοις, τῶν Ἐναντίων Αἴτιον γίνεται. Τῇ μὲν γὰρ παρουσίᾳ τὸ Εἶδος Αἴτιόν ἐστι τῆς Γενέσεως, καθ' αὑτό· τῇ δ' ἀπουσίᾳ, Αἴτιον τῆς Φθορᾶς κατὰ συμβεβηκός. Ἡ στέρησις δ' ἔμπαλιν, τῇ μὲν παρουσίᾳ, τῆς Φθορᾶς Αἴτιον καθ' αὑτό· τῇ δ' ἀπουσίᾳ, τῆς Γενέσεως Αἴτιον κατὰ συμβεβηκός· ἢ μᾶλλον καὶ κατὰ τὴν παρουσίαν καὶ κατὰ τὴν ἀπουσίαν, εἴη ἂν ἡ Στέρησις Αἴτιον κατὰ συμβεβηκὸς τῆς Γενέσεως· κατὰ μὲν τὴν παρουσίαν, ὅτι ἐκ μὴ τοιούτου δεῖ γενέσθαι τὸ γινόμενον· κατὰ δὲ τὴν ἀπουσίαν, ὅτι ἀπογινομένης αὐτῆς, τὸ Εἶδος ἐγγίνεται.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

### Περὶ τῆς Ὕλης, καὶ τοῦ Εἴδους, καὶ τῆς Στερήσεως.

Τῶν κυρίως γινομένων, τὰ μὲν ὡς Ἁπλᾶ γίνεται· τὰ δ' ὡς Σύνθετα. Τὰ μὲν δὴ Σύνθετα, συνθέσει, ὡς ἡ οἰκία. Τῶν δ' ἁπλῶν, τὰ μὲν, ὡς διὰ βάθους· τὰ δ' ὡς Ἐπιπολῆς. Καὶ τὰ μὲν Ἐπιπολῆς, μεταχηματίσει· ὡς ὅταν ἐκ Σφαίρας ἀνδριὰς γίνηται, ἢ ἁπλῶς ἐκ χαλκοῦ. Τῶν δὲ διὰ βάθους, τὰ μὲν, Καθόλου· ὡς ὁ ἄνθρωπος ἐκ σπέρματος ἀλλοιωμένου· τὰ δὲ, Κατὰ μέρος· καὶ τούτων τὰ μὲν, προσθέσει, ὡς τὰ αὐξανόμενα· τὰ δ', ἀφαιρέσει, ὡς τὰ μεισόμενα. Τοίνυν εἰ πάντα τὰ κυρίως γινόμενα κατά τι-

νος

ναι γίνεται τούτων τῶν τρόπων, τὰ δὲ, κατὰ τέτταρα γινόμενα τοὺς τρόπους, ἐξ ὑποκειμένου γίνεται· (καὶ γάρ ἐστί τι τὸ μεταχηματιζόμενον, καὶ τὸ ἀλλοιούμενον, καὶ ἐπὶ τῇ προσθέσει γινομένῳ, ἐστί τι, ᾧ προσίθεται, καὶ ἐπὶ τῇ ἀφαιρέσει, ὃ ἀφαιρεῖται· ἔστι δὲ καὶ ἐπὶ τῆς συνθέσεως, τὰ συντιθέμενα.) δῆλον ὅτι πάντα τὰ κυρίως γινόμενα, ἐξ ὑποκειμένου γίνεται. Εἰ ἔν καὶ ὑποκείμενόν τί ἐστιν ἐν πάσῃ Γενέσει, καὶ τὸ τῷ ὑποκειμένῳ ἐπιγινόμενον· δῆλον ὅτι πᾶν τὸ γινόμενον, σύνθετόν ἐστιν ἔκ τε τοῦ ὃ γίνεται, τετέσι τοῦ Εἴδους, καὶ ἐκ τοῦ γινομένου. Διτὸν δὲ τοῦτο· τό, τε Ὑποκείμενον, ἦγουν ἡ Ὕλη, καὶ τὸ Ἀντικείμενον τῷ Εἴδει, ἦγουν ἡ Στέρησις· γίνεται γὰρ τὸ εἶδος, οἷον, ἡ οἰκία, ἔκ τε τῶν ὑποκειμένων λίθων καὶ ξύλων, καὶ τῆς Στερήσεως, ἤτοι, τοῦ μὴ εἶναι οἰκία· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως. Τρεῖς ἄρα τῆς τῶν Φυσικῶν Γενέσεως πρῶται Ἀρχαί, τὸ Ὑποκείμενον, ἦγουν ἡ Ὕλη, καὶ τὰ δύω Ἀντικείμενα, τὸ Εἶδος δηλαδὴ καὶ ἡ Στέρησις. Ἀλλὰ πῶς μὲν τρεῖς, πῶς δὲ δύω, τῆς Φυσικῆς τῶν σωμάτων Γενέσεως αἱ πρῶται Ἀρχαί; λέλεκται πρότερον, ὅτι καθ' αὐτὰ μὲν ἡ Ὕλη καὶ τὸ Εἶδος Ἀρχαὶ· κατὰ συμβεβηκὸς δὲ, ἡ Στέρησις.

Ταύτην τὴν στέρησίν τινες τῶν ἀρχαιοτέρων μὴ ἐννοήσαντες, τὴν Φυσικὴν ἀνεῖλον Γένεσιν· ὡσαύτως καὶ τὴν Φθοράν· ἔλεγον γὰρ, εἰ πᾶν ὃ γίνεται, ἢ ἐξ ὄντος, ἢ ἐκ μὴ ὄντος ἀνάγκη γίνεσθαι· ἔστε δ' ἐξ ὄντος τὸ οὐ γίνεται, (ἤδη γάρ ἐστι πρὸ τοῦ γενέσθαι ὄν.) ἔστ' αὖ ἐκ μὴ ὄντος· (δεῖ γὰρ εἶναί τι, τὸ ἐξ οὗ γένοιτ' ἄν· καὶ ὅλως τὸ μὴ ὂν, οὐδέν ἐστιν.) ἔστε Γένεσις ἂν εἴη, ἔστε δὲ Φθορά· εἰς τί γὰρ ἀναλυθήσεται τὸ μὴ ἔκ τινος γεγονός; ὥσπερ Μίξις ἐστὶ μόνον, καὶ τῶν μιγέντων Διάλλαξις. Ταῦτα διηπόρουν, τὸ αὐτὸ τῷ γινομένῳ μόνον ἐννοοῦντες ὄν· μὴ ὂν δὲ, τὸ πάντῃ μὴ ὄν. Ἔχρῆν δ' ἐπισῆσαι, ὅτι διχῶς λέγεται τὸ Ὄν, καὶ τὸ μὴ Ὄν· τὸ μὲν, καθ' αὑτὸ· τὸ δὲ, κατὰ συμβεβηκός. Οὕτως ἔν ἡ μὲν Ὕλη, κατὰ συμβεβηκὸς λέγεται μὴ ὄν, τῷ μετέχειν τῆς Στερήσεως· ἥτις Στέρησις, καθ' αὑτὸ καλεῖται μὴ ὄν· ἀπιστία γὰρ μόνον τοῦ εἴδους γίνεται καὶ γινώσκεται, καὶ οὐδὲν ἕτερον. Καὶ πάλιν ἡ μὲν Ὕλη καθ' αὑτὸ ὄν, ὡς

ὑποκείμενον, ἡ δὲ Στέρησις κατὰ συμβεβηκὸς ὂν, ὅτι τῷ ὄντι, τυτέστι τῇ Ὕλῃ, συμβέβηκε. Καὶ ἔτι τὸ Ὂν, τὸ, τε Δυνάμει δηλοῖ, καὶ τὸ Ἐνεργείᾳ. Οὕτως ἂν ἡ Ὕλη, δυνάμει μέν ἐστιν, ὅπερ γίνεται, ἐνεργείᾳ δ' ὄ. Αἰτία δὲ τῇ Ὕλῃ τῆς τοιαύτης Φύσεως ἡ Στέρησίς ἐστιν, ἀπουσία οὖσα ἐν τῷ πεφυκότι. Καὶ διὰ μὲν τὸ ἀπουσία εἶναι, ποιοῦσα τὴν Ὕλην μὴ εἶναι Ἐνεργείᾳ ὃ γίνεται· διὰ δὲ τὸ ἐν τῷ πεφυκότι Δυνάμει τὴν Ὕλην εἶναι· πᾶν ὃ γίνεται, παραγουσα. Ὥστε ὃ γίνεται, ἐκ τοῦ μὴ μὲν ὄντος, μὴ δὲ μὴ ὄντος γίνεται· καὶ φθείρεται πάλιν εἰς τὸ μὴ μὲν ὄν, μὴ δὲ μὴ ὄν. Οὐδὲ γὰρ μοναχῶς λέγεται τὸ Ὂν καὶ τὸ μὴ Ὄν, καθὼς ὤοντο οἱ τὴν Γένεσιν ἀναιροῦντες καὶ τὴν Φθορὰν· ἀλλὰ δυνατὸν τὸ αὐτὸ καὶ ἕν, ὄντε καὶ μὴ ὂν εἶναι. καὶ ἐκ ἂν εἴη συναληθεύουσα ἡ Ἀντίφασις· κατ' ἄλλο μὲν γὰρ, ἔσαι ὄν· κατ' ἄλλο δὲ, μὴ ὄν. Οὐ γὰρ ἡ Ὕλη καὶ ἡ Στέρησις μόνα, καὶ ὄντα καὶ μὴ ὄντα εἰσὶν, ὥσπερ εἰρηται· ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν τελείων εἰδῶν ἕκαστον καὶ ὂν ἐστὶ, καὶ μὴ ὄν. Τὶ μὲν ὄν, τὶ δὲ μὴ ὄν· οἷον, ὁ ἄνθρωπος, ὂν μέν ἐστιν, ἐπεὶ ἄνθρωπος· μὴ ὂν δὲ, διότι οὐχ ἵππος· διὰ γὰρ τὸ πλῆθος καὶ αὐτοῖς τοῖς τελείοις εἴδεσιν ἐπεισάγεται τὸ μὴ ὄν.

Γινώσκεται δ' ἡ Ὕλη Φυσικῶς μὲν ἐξ Ἀναλογίας τῆς πρὸς τἄλλα. Καὶ γὰρ ὡς πρὸς Ἀνδριάντα Χαλκὸς, ἢ πρὸς Κλίνην Ξύλον, ἢ πρός ἄλλο τι τῶν ἐχόντων Μορφὴν τεχνητῶν τὸ ἄμορφον ἔχει πρὶν λαβεῖν τὴν μορφὴν· οὕτως ἔχει ἡ πρώτη Ὕλη πρὸς τὰ Φυσικά. Τοῦτον μὲν οὖν τὸν τρόπον Φυσικῶς ἐκ τῆς ἀναλογίας τῆς πρὸς τἄλλα τὴν Ὕλην καταλαμβάνομεν. Ἐκ δὲ τῆς ἀποφάσεως τῶν εἰδῶν, τελεώτερον. Τὰ τελευταῖα γὰρ Εἴδη θεασάμενοι πρὸς ἄλληλα μεταβάλλοντα, καὶ διὰ τοῦτό τινος ὑποκειμένου δεόμενα, πεφυκότος δέχεσθαι παρὰ μέρος τῶν ἀντικειμένων ἑκάτερον, ἐπὶ τὴν ἔννοιαν τῆς Ὕλης ἐρχόμεθα κατ' ἀπόφασιν τῶν εἰδῶν, τὴν εἰς τὸ δεκτικὸν ἀπάγουσαν ὑποκειμένου.

Ταύτην τὴν Ὕλην Μέγαν καὶ Μικρὸν ὁ Πλάτων ὠνόμασεν, ἐκ μιᾶς ἀντιθέσεως πάσας αὐτῇ τὰς ἀντιθέσεις προσεῖναι μαρτυρῶν, καὶ Δυάδα δ' ἀόριστον καὶ Ἀσυμμετρίαν

τρίαν

τρίαν αὐτὴν ἐκάλεσεν· ἧς μέρη Ὑπερβολή τε καὶ Ἔλλειψις, καὶ τὸ Πολὺ καὶ Ὀλίγον, καὶ ἡ Ἀνισότης, πάντα τῇ Ὕλῃ προσήκοντα, ἅπερ ἴσως διὰ τὸ μεγάλο καὶ τὸ μικρὸ αὐτὸς ἐνεδείξατο, ὡς τῆς Ὕλης, ἀσωμάτου μὲν καὶ ἀμεγέθους ὄσης, καὶ διὰ τοῦτο μικρᾶς ἂν λεγομένης· παντὸς δ' ὄγκου καὶ πάσης διαστάσεως αἰτίας ὄσης, καὶ διὰ τοῦτο μεγάλης.

Ταύτην δὴ τὴν Ὕλην τινὲς μὲν Ἀσώματον ἔφασαν· ἄλλοι δὲ Σῶμα κεκλήκασιν ἄποιον· οἱ μέν, διὰ τὸ εἶναι παντελῶς ἀμεγέθη τε καὶ ἀδιάστατον· οἱ δὲ διὰ τὸ εἶδον πάρεσιν ὑπάρχειν καὶ ἔκστασιν, καὶ ἀορισίαν τῆς ἀσωμάτου καὶ ἀμερίστου καὶ νοητῆς Φύσεως. Ὅθεν καὶ σῶμα ταύτην ἐκάλεσαν, ὃ τὸ κατ' εἶδος καὶ λόγον ὑφεστὸς, καὶ τρισὶ διαστάσεσιν ὡρισμένον εἰδητικῶς· ἀλλὰ τὸ πάντῃ παρεισμένον τε καὶ ἐκλελυμένον, καὶ πανταχόθεν ἀπὸ τοῦ ὄντος ἀπορρέον εἰς τὸ μὴ ὄν.

Ταύτην τὴν Ὕλην καὶ ἄφθαρτον φανταζονται καὶ ἀγένητον· τὸ μὲν γὰρ Εἶδος καὶ τὴν Στέρησιν ὡς Ἐναντία γίνεσθαί τε καὶ φθείρεσθαι λέγουσι· καὶ τῷ μὲν Εἴδει παρόντος, ἀπεῖναι τὴν Στέρησιν· τῆς δὲ Στερήσεως παρούσης, ἀπεῖναι τὸ Εἶδος, καὶ ἕτω τὴν Γένεσιν ἐπιτελεῖσθαι καὶ τὴν Φθορὰν. Τὴν Ὕλην δ' ὄσαν ὑποκείμενον καὶ κατὰ τὸ δυνάμει ὑσιωμένην, καὶ μετὰ τῆς Στερήσεως εἶναι, καὶ τῷ Εἴδει ἐνεργείᾳ παρόντος μένειν, καὶ διασώζειν τὸ δυνάμει αὐτῆς ἀναλλοίωτον. Ὅθεν μηδὲ μεταβάλλειν ταύτην ἀπὸ τοῦ δυνάμει εἰς τὸ ἐνεργείᾳ ποτὲ· ἀλλὰ μένουσαν, ὅπερ ἐστὶ, δέχεσθαι τὸ εἶδος· καὶ τοῦ εἴδους ὑποχωροῦντος μένειν πάλιν, ὅπερ πρότερον ἦν, καὶ ἕτω μήτε γίνεσθαι, μήτε φθείρεσθαι.

Ἴσως δὲ πῶς μὲν ἀγένητος ἔσαι ἡ Ὕλη καὶ ἄφθαρτος, πῶς δὲ γενητὴ, καὶ κατὰ Φύσιν φθαρτή. Ἀγένητος μὲν ἂν ἔσαι, διὰ τὸ μὴ ἔκ τινος ὑποκειμένου πρώτου καθ' αὐτὸ ἐνυπάρχοντος γίνεσθαι, (αὕτη γὰρ πρώτη ἐστὶν ὑποκείμενον ἐνυπάρχον καθ' αὐτό.) καὶ ἄφθαρτος πάλιν κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, διὰ τὸ μὴ εἶναί τινα στοιχειώδη ταύτης Ἀρχὴν, εἰς ἣν καὶ ἀναλυθήσεται, εἴγε τὸ φθει-

ρόμενον φυσικῶς, ἐν τῷ ἀναλύεσθαι ἐκ εἰς τὸ μὴ ὂν φθείρεσθαι λέγεται, ἀλλ' εἰς ἐκεῖνο, ἐξ ἧ πρώτε ἐνυπάρχοντος καὶ μὴ κατὰ συμβεβηκὸς, ἐγεγόνει. Γενητὴ δέ ἐστιν ἡ Ὕλη, κατὰ τὸ ἔχειν αἴτιον, ποιητικόν τε καὶ τελικὸν, ἐκ τε μηδαμῆ μηδαμῶς ὄντος, ὑπὸ Θεε παραχθεῖσα, εἰς δεῖγμα καὶ μεγαλωσύνην τῆς ἀγαθότητος αὐτε καὶ δυνάμεως. Ἐπεὶ γὰν ἡ Ὕλη μὴ ἦσα παρῆκται, πάντως ὑπέκειται καὶ Φθορᾷ παντελεῖ· κἂν ὁ πανάγαθος Θεὸς, ἐκ εἰς τὸ μὴ εἶναι, μᾶλλον μὲν ἦν εἰς τὸ κρεττόνως εἶναι μετασκεύασε τὴν δημιεργίαν αὐτε.

Ἔτι τὴν Ὕλην οἱ μὲν Πλατωνικοὶ λέγεσιν ἀναλλοίωτον· οἱ δὲ Περιπατητικοὶ, ὅλην δὶ ὅλης ἀλλοιωτήν. Ἀλλ' οἱ μὲν, περὶ τῆς ἀποίε λέγοντες Ὕλης τῆς πρώτης, ἐ συγχωρεῦσιν ἀλλοιεῦσθαι αὐτήν· ἀλλοιῦται γὰρ τὸ πεποιωμένον, ἄλλην μὲν ἀποβάλλον, ἄλλην δὲ προσλαμβάνον ποιότητα· τὸ δ' ἄποιον, πῶς ἂν ἀλλοιωθείη; Διὰ τεῦτο καὶ τὴν σύνθετον ἐσίαν εἶδος ἐν ὕλῃ φασὶν· ἀλλ' ἐκ ἐξ ὕλης καὶ εἴδες, ὡς μὴ συναλλοιεμένων ἀλλήλοις. Οἱ δ' ἀπὸ τε Περιπάτε τὴν προσεχῆ λαμβάνοντες Ὕλην, ὡς τὰ τέσσαρα Στοιχεῖα, εἰκότως καὶ ἀλλοιεῦσθαι λέγεσι ταύτην ὡς πεποιωμένην, καὶ ἐξ Ὕλης καὶ Εἴδες τὸ Σύνθετον εἶναι, εἰς εἶδος ἕτερον μεταβαλλέσης τῆς τοιαύτης ὕλης καὶ ὑλεμένε τε εἴδες ἐκείνε.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ. Γ'

### Περὶ Αἰτίων, καὶ Αἰτιατῶν, ἐν ᾧ καὶ περὶ Τύχης, καὶ Αὐτομάτε.

Τῶν Αἰτίων, τὰ μέν ἐσι Καθ' αὑτὰ· τὰ δὲ Κατὰ συμβεβηκός. Ὡσαύτως καὶ τῶν ὧν εἰσιν αἴτια, τετέσι, τῶν Αἰτιατῶν, τὰ μὲν, Καθ' αὑτὰ· τὰ δὲ, Κατὰ συμβεβηκὸς· οἷον, ποιητικὸν Λίτιον τε Ἀνδριάντος, Καθ' αὐτὸ μὲν, ὁ Ἀνδριαντοποιός· Κατὰ συμβεβηκὸς δὲ, ὁ Πολύκλειτος, ἢ ὁ λευ-

ὁ λευκὸς, ἢ ὁ μουσικός· συμβη γὰρ τῷ Ἀνδριαντοποιῷ, Πολυκλείτῳ καλεῖσθαι τυχὸν, καὶ λευκῷ εἶναι ἢ μουσικῷ. Ὁμοίως δὲ καὶ τῷ Ἀνδριαντοποιῷ Αἴτιατὸν Καθ' αὑτὸ μὲν, ὁ Ἀνδριὰς· Κατὰ συμβεβηκὸς δὲ, ὁ Μαρκίων ἴσως, ἢ ὁ Τρίπηχυς ἢ ὁ Ἐρυθρός. Συνέβη γὰρ τῷ Ἀνδριάντι ἀνεσκηλῶθαι διὰ Μαρκίωνα, καὶ καλεῖσθαι Μαρκίωνι, καὶ τριπήχει εἶναι ἢ ἐρυθρῷ.

Τῶν Αἰτίων δὲ καὶ τῶν Αἰτιατῶν ὁμοῦ, τῶντε Καθ' αὑτὰ, καὶ Κατὰ συμβεβηκὸς· τὰ μὲν ἐστι Προσεχῆ, τὰ δὲ Πόρρω· οἷον, Προσεχὲς Αἴτιον καθ' αὑτὸ τοῦδε τοῦ Ἀνδριάντος, ὅδε ὁ Ἀνδριαντοποιὸς· Πόρρω δὲ, ὁ ἁπλῶς Ἀνδριαντοποιὸς, καὶ ἔτι Πόρρω, ὁ Τεχνίτης. Προσεχὲς Αἰτιατὸν Καθ' αὑτὸ τοῦδε τοῦ Ἀνδριαντοποιοῦ, ὅδε ὁ Ἀνδριὰς· Πόρρω δὲ, ὁ ἁπλῶς Ἀνδριὰς· καὶ ἔτι, ἡ Εἰκών. Προσεχὲς Αἴτιον Κατὰ συμβεβηκὸς, ὁ Πολύκλειτος· Πόρρω δὲ, ὁ Ἄνθρωπος· καὶ ἔτι, τὸ ζῷον, ἢ ὁ λευκὸς· καὶ ἔτι ὁ κεχρωματισμένος. Καὶ τὸ μὲν λευκὸν, καὶ ὅλως τὸ κεχρωματισμένον, κατὰ συμβεβηκὸς ὑπάρχει τῷ Πολυκλείτῳ· ὁ δ' ἄνθρωπος καὶ ὅλως τὸ ζῷον καθ' αὑτό· τῷ δὲ Ἀνδριάντι, οὐ μόνον ὁ λευκὸς καὶ ὁ κεχρωματισμένος, ἀλλὰ καὶ ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸ ζῷον, κατὰ συμβεβηκός εἰσιν αἴτια· εἰ γὰρ ὁ Πολύκλειτος αἴτιον κατὰ συμβεβηκὸς τοῦ Ἀνδριάντος ἐστὶ, τῷ Πολυκλείτῳ δὲ καθ' αὑτὸ ὑπάρχει ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸ ζῷον· καὶ ὁ ἄνθρωπος ἄρα καὶ τὸ ζῷον κατὰ συμβεβηκός εἰσιν αἴτια τοῦ Ἀνδριάντος. Προσεχὲς αἰτιατὸν κατὰ συμβεβηκὸς ὁ Μαρκίων· Πόρρω δὲ, ὁ ὠνομασμένος. Καὶ πάλιν Προσεχὲς αἰτιατὸν, τόδε τὸ τρίπηχυ· Πόρρω δὲ, ὁ ἁπλῶς τρίπηχυς, καὶ ἔτι ὁ μεμεγεθισμένος· ἀλλὰ τὸ μὲν τρίπηχυ καὶ τὸ μεμεγεθισμένον, κατὰ συμβεβηκὸς τῷ Μαρκίωνι· τὸ ὠνομασμένον δὲ, καθ' αὑτό. Πάντα δ' ὁμοῦ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα, κατὰ συμβεβηκὸς Αἰτιατὰ τοῦ Ἀνδριαντοποιοῦ. Τὰ καθ' αὑτὸ δὲ καὶ τὰ κατὰ συμβεβηκὸς Αἴτια μὴ μόνον ἀπολελυμένως, ἀλλὰ καὶ συμπεπλεγμένως δύνασθαι λέγεσθαι· οἷον, αἴτιον τοῦ ἀνδριάντος οὐ μόνον ὁ ἀνδριαντοποιὸς ξηθείη ἂν ἁπλῶς, καὶ

πάλιν

πάλιν ἰδικῶς ὁ Πολύκλειτος· ἀλλὰ καὶ κατὰ συμπλοκήν, ὁ Πολύκλειτος ἀνδριαντοποιός. ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ αἰτιατά.

Πάντων δὲ τῶν εἰρημένων Αἰτίων καὶ Αἰτιατῶν, τῶν τε Καθ' αὐτὸ καὶ τῶν Κατὰ συμβεβηκὸς, τῶντε Προσεχῶν καὶ τῶν Πόῤῥω, τὰ μὲν, Δυνάμει λέγεται· τὰ δὲ Ἐνεργείᾳ. Τὸ δυνάμει δὲ νῦν, ὰ τὸ οἱόντε γενέσθαι δηλοῖ, ἀλλ' ἁπλῶς τὸ μὴ ἐνεργῶν, μήτ' αὖ ἐνεργούμενον. Οὐκ ἐνεργεῖ δὲ καὶ τὰ οἷά τ' ἐνεργῆσαι, καὶ τὰ πεπαυμένα τῦ ἐνεργεῖν. Ὥσπερ πάλιν ὐκ ἐνεργεῖται, καὶ τὰ οἷάτε ἐνεργηθῆναι καὶ τὰ πεπαυμένα τῦ ἐνεργεῖσθαι. Τὰ μὲν ὖν Ἐνεργείᾳ Αἴτια καὶ Αἰτιατὰ, ἅμα τέ ἐσι καὶ πάλιν ἅμα ὐκ ἔσιν· ἤγων συνεισφέρει τε ἄλληλα καὶ συναναιρεῖ· ἅμα γάρ ἐσιν ὁ οἰκοδομῶν Οἰκοδόμος, καὶ τὸ οἰκοδομούμενον Οἴκημα· καὶ μὴ ὄντος τῦ οἰκοδομῶντος, ὐδὲ τὸ οἰκοδομούμενόν ἐσιν· ὡσαύτως καὶ τῦ οἰκοδομουμένυ μὴ ὄντος, ὐκ ἔσιν ὐδ' ὁ οἰκοδομῶν. Τὰ δὲ Δυνάμει, ὐκ ἀεὶ ἅμα ἐσὶ καὶ ἅμα ὐκ ἔσι· δυνατὸν γὰρ ἢ τὴν Οἰκίαν διαμένειν, τὸν δ' Οἰκοδόμον θανεῖν· ἢ τῦτον μὲν ζῆν ἔτι, τὴν δ' Οἰκίαν καταπεσεῖν. Χρὴ δ' ἀεὶ τὸ ἀκρότατον, εἴτυν, τὸ κυριώτατον Αἴτιον ἑκάστυ τῶν πραγμάτων ζητεῖν· οἷον, ὁ ἄνθρωπος οἰκοδομεῖ, διότι οἰκοδόμος· οἰκοδομεῖ δ' ὁ οἰκοδόμος κατὰ τὴν οἰκοδομικὴν· ἡ ἄρα Οἰκοδομικὴ, πρότερον καὶ κυριώτερον Αἴτιον. Ἔτι καταλλήλως τοῖς Αἰτιατοῖς ἀποδοτέον τὰ Αἴτια· οἷον τοῖς προσεχέσι, τὰ προσεχῆ· καὶ τοῖς πόῤῥω, τὰ πόῤῥω· καὶ τὰ μὲν κατὰ τὸ ἐνεργείᾳ, τοῖς κατὰ τὸ ἐνεργείᾳ· τὰ δὲ κατὰ τὸ δυνάμει, τοῖς κατὰ τὸ δυνάμει.

Οὐκ ἄλλοις δὲ τῶν Αἰτιατῶν, ἄλλα τῶν Αἰτίων ἐνθεωρῆντα· οἷον, ἄλλῳ μὲν Αἰτιατῷ ποιητικὸν Αἴτιον· ἄλλῳ δὲ τελικὸν, καὶ ἑτέρῳ αὖ ἕτερον· ἀλλὰ πολλὰ τῷ ἑνί, μᾶλλον δ' ἑκάστῳ τὰ πάντα· κἂν ποτε συνέβοι τινὰ τῶν Αἰτίων εἰς ἕν. Ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς οἰκίας Αἴτιον ὁ οἰκοδόμος ποιητικὸν, ἢ μᾶλλον ἡ οἰκοδομική. Τελικὸν δὲ, ἡ ἀπαλέξησις τῶν Ὄμβρων, τῶν Ἀνέμων καὶ τῶν Καυμάτων. καὶ Ὑλικὸν μὲν, οἱ Λίθοι, τὰ Ξύλα καὶ ὁ Πηλός. Εἰδικὸν

κὸν δὲ, τὸ Σχῆμα καὶ ἡ Μορφὴ, καὶ ὅλως τὸ Εἶδος καθ' ὃ γίνεται. Εἰ δέ τις ζητοίη καὶ Ὀργανικὸν, εὑρήσει τὸν Πρίονα, τὸ Σκέπαρνον, τὴν Κάθετον, καὶ ἄλλα τινά. Εἰ δὲ καὶ Παραδειγματικὸν, ἔστιν ἡ κατὰ νῦν προδιατύπωτις τῆς οἰκίας καὶ προδιαμόρφωσις.

Ἐπὶ δέ τινων Αἰτιατῶν τινα τῶν Αἰτίων ἀλλήλοις συνέρχεται εἰς ταυτό. Τὸ αὐτὸ γὰρ ἐν Φυσικοῖς καὶ Εἶδός ἐστι, καὶ Τέλος· (Ἐπείπερ ἡ Φύσις, ἕνεκα τοῦ Εἴδους μηχανᾶται πάντα τὰ προηγούμενα.) καὶ ἔστι τὸ Εἶδος καὶ τὸ Τέλος, δύο μὲν κατὰ τὸν λόγον· ἓν δὲ κατ' ἀριθμὸν, καὶ τὸ ὑποκείμενον. Ὥστε εἰς ἓν ἔρχεσθαι δύναται ποτε τὸ εἰδικὸν Αἴτιον καὶ τὸ Τελικόν. Ἐνίοτε δὲ ταυτὸ γίνεται τούτοις καὶ τὸ Ποιητικὸν, εἰ καὶ μὴ τῷ ὑποκειμένῳ, μὴ δὲ τῷ ἀριθμῷ· τέως δ' ἔν τῷ εἴδει. Ἄνθρωπος γὰρ ἄνθρωπον γεννᾷ· καὶ ἔστι τῷ γεννωμένῳ, ποιητικόν πως Αἴτιον ὁ Πατὴρ, ταυτὸν ὢν αὐτῷ κατὰ τὸ εἶδος καὶ τὸν λόγον τῆς οὐσίας. Τινὰ δὲ καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀλλήλων ἐστὶν Αἴτια· ὡς τὸ Πονεῖν τῆς Εὐεξίας, ἡ Εὐεξία τε τῷ Πονεῖν. Οὐ μόνον γὰρ τὸ μὲν Πονεῖν Αἴτιόν ἐστι τῆς Εὐεξίας ποιητικὸν, ἡ δ' Εὐεξία τελικὸν Αἴτιον τῷ Πονεῖν, ἐπείπερ ἕνεκα τῆς Εὐεξίας παραλαμβάνεται τὸ Πονεῖν· ἀλλὰ δὴ καὶ ἡ Εὐεξία ποιητικὸν Αἴτιον γινώσκεται τῷ Πονεῖν· ἔγγε τῷ εὐεκτοῦντός ἐστι τὸ δύνασθαι πονεῖν τε καὶ ἐνεργεῖν. Ὥστε τὸ αὐτὸ καὶ ἓν δύναται πλεοναχῶς τε Αἴτιον λέγεσθαι, καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εὑρίσκεσθαί πε καὶ Αἴτιον ὁμοῦ καὶ Αἰτιατόν.

Λέγουσι δὲ καὶ τὴν Τύχην καὶ τὸ Αὐτόματον Αἴτιά τινα οἱονεὶ ποιητικὰ, πλὴν κατὰ συμβεβηκός. Τύχη γὰρ καὶ Αὐτόματον αἴτιά τινα κατὰ συμβεβηκὸς ἐν τοῖς ἕνεκά τε γινομένοις· καὶ τούτων ἐν τοῖς Ἐπ' ἐλαττον· τῷ γὰρ Ἐνδεχομένῳ διαιρεμένῳ τρισχῶς, εἴστε τὸ Ἐπὶ πολὺ, καὶ τὸ Ἐπίσης, καὶ τὸ Ἐπ' ἐλαττον· ἡ Τύχη καὶ τὸ Αὐτόματον ἐν τοῖς Ἐπ' ἐλαττον φαίνονται· καὶ ἡ μὲν Τύχη ἐν τοῖς κατὰ προαίρεσιν· οἷον, εἴτις ἐπὶ τῷ καταβαλεῖν θεμέλιον σκάπτων, ἐνέτυχε θησαυρῷ· τὸ δ' Αὐτόματον, ἐν τοῖς κατὰ φύσιν· οἷον, ἔπεσθεν λίθος μὴ ἱ-

νος

νος ῥίψαντος αὐτὸν, μόνος κατενεχθεὶς ἐπάταξεν ἄνθρωπον, ἤτινος ἵππος ὑπὸ τῶν πολεμίων ληφθεὶς καὶ τὰς προτέρας νομὰς φανταθεὶς εἰς τὸν οἰκεῖον Δεσπότην ἦλθε τȣ̀ς πολεμίȣς φυγών· Φύσις γὰρ καὶ πᾶσα ἡ ἄλογος καλεῖται ζωή. Ὅθεν τὰ μὲν ἐπισυμβαίνοντα ταῖς ἀλόγοις ἐνεργείαις καὶ φυσικαῖς, ἀπὸ Ταυτομάτȣ φασὶ· καὶ τὸ προηγησάμενον αἴτιον, λέγȣσιν Αὐτόματον. Ὅσα δὲ ταῖς κατὰ προαίρεσιν ἐνεργείαις ἐπισυμβαίνει, ταῦτ' ἀπὸ Τύχης· καὶ Τύχην, τὴν παρυφισταμένην αἰτίαν τῇ προαιρέσει καὶ τοῖς κατὰ προαίρεσιν. Ἀλλ' ἀγαθὴν μὲν τύχην, ὅτάν τι ἀγαθὸν ἀποβῇ· φαύλην δ', ὅταν φαῦλον. Ὁπόταν δὲ τὰ ἀποβαίνοντα, μέγεθος ἔχωσιν, Εὐτυχίαν καὶ Δυςυχίαν μεγάλην φασί. Τὸ δ' εὐτυχεῖν καὶ τὸ δυςτυχεῖν ἐν τοῖς δυναμένοις πράττειν γνωρίζεται· καὶ γάρ εὐπραγεῖν ἐςι καὶ δυσπραγεῖν. Ὅθεν ȣ̓δὲν ἄψυχον ἢ Θηρίον ἢ Παιδίον εὐτυχεῖν λέγεται κυρίως ἢ δυςυχεῖν, εἰ μὴ καθ' ὁμοιότητα, καθὼς ἔφη Πρώταρχος εὐτυχεῖς εἶναι τȣ̀ς λίθȣς ἐξ ὧν οἱ Βωμοὶ, ὅτι τιμῶνται· οἱ δ' ὁμόζυγες αὐτῶν καταπατȣ̃νται. Συνάγεται δὲ καὶ ἡ Τύχη καὶ τὸ Αὐτόματον εἰς τὸ γενικῶς ὠνομασμένον Αὐτόματον. Τȣ̃το δὲ τὸ κοινῶς Αὐτόματον, ȣ̃τω κέκληται ὡς αὐτὸ μάτην ὅσον ἐπὶ τῷ ἀκολȣθȣ̃ντι ἀποτελέσματι προγινόμενον· ὅσον γὰρ ἐπὶ τῇ εὑρέσει τȣ̃ θησαυρȣ̃ μάτην ἡ σκάψις προγέγονεν, ἐπεὶ διὰ τὴν τȣ̃ θεμελίȣ καταβολὴν. Καὶ ἡ τȣ̃ λίθȣ καταφορὰ, καὶ ἡ τȣ̃ ἵππȣ ἐκ τῶν πολεμίων φυγὴ, μάτην ὅσον ἐπὶ τοῖς παρηκολȣθηκόσιν ἀποτελέσμασι προγεγόνασιν· ȣ̓τε γὰρ ὁ λίθος ἕνεκα τȣ̃ πατάξαι κατήνεκται· ȣ̓θ' ὁ ἵππος τȣ̀ς πολεμίȣς ἐκπέφευγεν, ἕνεκα τȣ̃ πρὸς τὸν ἴδιον Δεσπότην ἐλθεῖν· ἀλλ' ὁ μὲν, ἵνα τὸν οἰκεῖον καταλάβῃ τόπον, τὸ κάτω καὶ μέσον, ἤγȣν ὁ λίθος· (πᾶντα γὰρ τὰ βάρη αὐτοφυῶς ἐπὶ τὸ κέντρον ὁρμᾷ.) ὁ δ' ἵππος ἵνα πρὸς τὰς συνήθεις ἔλθῃ νομάς. Αἴτιον δὲ ὅμως τὸ πᾶν Αὐτόματον λέγεται, διότι μὴ προηγησαμένȣ τȣ̃δε, ȣ̓κ ἂν τὸ τοιȣ̃τον τέλος ἐπηκολȣ́θησεν. Αἴτιον μέν τοι τȣ̃ τοιȣ́τȣ τέλȣς, κατὰ συμβεβηκὸς, ἀλλ' ȣ̓ καθ' αὑτό· εἷον, ἡ σκάψις

ψις αἴτιον μὲν ἦν καθ' αὑτὸ τῆς τῦ θεμελίυ καταβολῆς· συνέβη δὲ γενέθαι καὶ τῆς τῦ θησαυρῦ εὑρέσεως αἴτιον, γενομένη μάτην ὅσον ἐπὶ τῇ εὑρέσει τῦ θησαυρῦ. Μάτην γὰρ λέγεται πᾶν τὸ μὴ κατὰ τὸν προηγησάμενον τῆς ἐνεργείας σκοπόν. Τῦτο δὲ διαιρεῖται τριχῶς. Ἡ γὰρ ὅταν ἀφ' ὁ, τιῶν τέλος ἐπακολυθήσῃ τῇ πράξει, Μάτην πεπράχθαι ταύτην φαμὲν· ὡς ἔγωγε καθάρσεως ἕνεκα πιών τις καθάρσιον, μὴ καθαρθείη. Ἢ ὅταν ἄλλο τι τέλος ἀκολυθήσῃ παρὰ τὸ σκοπύμενον, καὶ ἃ ὁ πράττων σχάζεται· ὡς εἴτις ἀφικόμενος ὠνήσαθαί τι ἐν ἀγορᾷ, φίλῳ περιτύχῃ καὶ διημερεύσῃ μετ' αὐτῦ. Ἢ ὅταν γένηται μὲν καὶ τὸ τέλος, ἃ ἕνεκεν ἡ πρᾶξις, προσεπιγένηται δὲ καί τι ἕτερον· ὡς εἴ τις ἐπὶ τῷ λύσαθαι πορευθεὶς, ἐπὶ τὸ Βαλανεῖόν τε χρεωφειλέτην εὑρὼν, λυσάμενος ἀπέλαβε καὶ τὸ δάνειον· ὅσον γὰρ ἐπὶ τῷ ἀπολαβεῖν τὸ δάνειον, Μάτην εἰς τὸ βαλανεῖον ἀφίκετο· καὶ γὰρ ἂν ἦν ὁ σκοπὸς τῆς εἰς τὸ βαλανεῖον ἀφίξεως, ἡ τῦ χρέυς ἀπόληψις.

Ἀλλ' ἐπείπερ Αἴτιον τῦ Υἱῦ ποιητικόν πως εἶναι τὸν Πατέρα, Φθάσας ὁ λόγος ἀνωτέρω διέλαβεν, ἰσέον ὡς ἐπὶ τῆς ὑλικῆς Γεννήσεως Αἴτιον ἴσως ἂν λεχθείη ποιητικὸν ὁ Πατὴρ, εἰ καὶ μὴ κυρίως· Ὀργανικὸν γὰρ μᾶλλόν ἐςι καὶ Συναίτιον, μὴ παιδοποιῶν ὅτε βύλεται, μόνον δ' ὁπόταν κινῇ τὸ παντυργὸν ἄνωθεν βύλημα. Ἐπὶ μέν τοι τῆς παντάπασιν ἀΰλυ Γεννήσεως, ἡ θεία δ' αὖτη ἐςὶν, εὐδύλως ποιητικὸν Αἴτιον ὁ Πατὴρ τῦ Υἱῦ, ἀλλ' εὐσιώδες εἰλικρινῶς. Ἐκεῖ γὰρ τὸ ποιῶν, ἔνθα καὶ τὸ ποιύμενον, ἤτοι, τὸ πάσχον, ὅπερ ἐςιν ἡ Ὕλη. Ὅπυ δὲ τὸ ποιύμενον ἂν ἔςι, πῶς ἐκεῖ τὸ ποιῶν; Ἔγωγε τὸ ποιῶν, ποιύμενον ποιεῖ· καὶ τὸ ποιύμενον, ὑπὸ ποιῶντος ποιεῖται. Τῶν Πρός τι καὶ γὰρ ταῦτα, καὶ συνεισφέρει ἄλληλα, καὶ ἀλλήλοις συναναιρεῖται. Κυρίως δὲ ποιητικὸν Αἴτιον ἁπάσης κτίσεως, αἰσθητῆς τε καὶ νοητῆς, ὁ Θεός. Καὶ αὐτοὶ γὰρ οἱ Ἄγγελοι πρὸς τὰ ὑπὸ τὴν αἴσθησιν συγκρινόμενοι, λέγονται Ἄϋλοι· ἐπεὶ μόνον τὸ θεῖον ἄϋλον ὄντως, καὶ διὰ τῦτο καὶ μόνον ἀγένητον.

ΚΕΦΑ-

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ. Δ΄.

### Περὶ Κινήσεως, καὶ Ἡρεμίας, ἐν ᾧ καὶ περὶ Ἐντελεχείας, καὶ τῦ Δυνάμει, καὶ Ἐνεργείᾳ.

Λέγεται μὲν καὶ ἡ τελείᾳ ἐνέργεια Κίνησις, κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς ὐσίας πρὸς τὸ ἐνεργεῖν διανάστασιν· ὕτω γὰρ καὶ νεκρὰν λέγομεν Κίνησιν, καὶ τὴν λογικὴν ψυχὴν κινεῖσθαι φαμὲν βυλευομένην, καὶ διανοεμένην, καὶ θεωρῦσαν, καὶ κρίνυσαν. Ἀλλ' ἐκείνη μὲν ἡ Κίνησις ἐνέργειά ἐςιν ἀμετάβλητος ἀεὶ ὡσαύτως ἔχυσα, καὶ τῶν τελείων ὅσα καθ' ὁ τέλεια· τῶν γὰρ ἐνεργείᾳ ὄντων, ἡ τοιαύτη ἐςὶ Κίνησις. Ἡ δ' ἐνταῦθα παραδιδομένη Κίνησις, μεταβολή ἐςιν ἀεὶ ῥέυσα· καὶ τῶν ἀτελῶν ἐνέργεια, καθ' ὁ ἀτελῆ· διότι τῶν δυνάμει καὶ τῶν μήπω ὄντων, ἀλλ' ἐσομένων αὕτη ἡ Κίνησις. Ὅθεν καὶ ὕτω ταύτην ὁρίζονται· Κίνησίς ἐςιν, ἡ τῦ Δυνάμει ὄντος Ἐντελέχεια, ἢ τοιῦτόν ἐςιν· ἦγυν ἡ τῦ Δυνάμει ὄντος Ἐνέργεια, καθ' ὁ δυνάμει ἐςίν. Ἐντελέχεια δὲ, προηγυμένως μὲν, ἡ τῦ ἐντελῦς ἕξεια λέγεται, ἦγυν ἡ κατὰ τὸ ἐντελὲς Ἕξις, ἡ τελειότης τῦ πράγματος, καθ' ἣν τὸ ἐντελὲς ἔχει τὸ πρᾶγμα, καθ' ἣν τέλειόν ἐςιν εἶδος τὸ πρᾶγμα. Διὸ καὶ Ἄνθρωπος ἐντελέχεια, ὁ τὸ κατὰ τὴν μήτραν οἰκονομύμενον ἔμβρυον καὶ διοργανύμενον καὶ τελεσιυργύμενόν ἐςιν· ἀλλ' ἐκεῖνος ἐντελέχεια ἐςὶν ἄνθρωπος, ὁ ἀπαρτισθεὶς καὶ ἀποτελεσθεὶς, ὡς κατὰ τὸ ἀνθρώπειον εἶδος τελειωθείς. Ὅθεν καὶ τὴν Ψυχὴν Ἐντελέχειαν ὁρίζονται τῦ Φυσικῦ καὶ ὀργανικῦ καὶ Δυνάμει ζωὴν ἔχοντος Σώματος, ἐχ ὅτι ἐνέργειά ἐςιν ἡ Ψυχὴ, ἀλλ' ὅτι κατ' ἐκείνην ἡ τελειότης αὐτῷ. Καλεῖται δ' Ἐντελέχεια καὶ ἡ τῦ τελείυ Ἐνέργεια· ταυτὸν δ' εἰπεῖν, ἡ τελεία Ἐνέργεια. Τῶν γὰρ τελείων, καὶ αἱ Ἐνέργειαι τέλειαι· ὥσπερ τῶν ἀτελῶν, ἀτελεῖς. Ἐντελέχεια δὲ λέγεται ἡ τελεία ἐνέργεια, ὡς τὸ ἐντελὲς ἔχυσα καὶ αὕτη· καὶ ὡς ἐντελεσικὴ τῆς ἐχείας, ἦγυν τελειωτικὴ τῆς Ἕξεως. Καὶ γὰρ ἡ κατὰ τὴν ἕξιν Ἐνέργεια, τελειότης ὑπάρχει τῆς Ἕξεως. Καταχρησικῶς δὲ καὶ ἡ ἁπλῶς

Ἐνέργεια

Ἐνέργειαν λέγεται Ἐντελέχειαν· καθ' ὅσον ἕκαστον ἐνεργεῖν ἀποδίδωσι τὰς οἰκείας ἐνεργείας, κατὰ τὴν ἑαυτοῦ Φύσιν, εἴτε τελείαν ἡ Φύσις, εἴτε καὶ ἀτελῆ. Κατὰ τοῦτο τὸ σημαινόμενον καὶ ἡ Κίνησις Ἐντελέχειαν λέγεται, ἤγουν ἁπλῶς ἐνέργειαν· τοιαύτη δ' ἂν εἴη πάντως, ὁ ποῖον καὶ τὸ Δυνάμει· τὸ δὲ Δυνάμει ἀτελὲς, καὶ ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ ἀτελής. Ὥστε ἡ κίνησις, ἐνέργεια εἴη ἂν ἀτελὴς· ἐνέργειά τε τοῦ δυνάμει, οὐχ ὅτι ἐνεργεῖ κατ' αὐτὴν τὸ δυνάμει, ἀλλ' ὅτι ἐνεργεῖται. Τὸ γὰρ ἐνεργείᾳ ὂν, ἐκεῖνο δύνεται ἐνεργεῖν, καθ' ὃ ἐνεργείᾳ ἐστὶν, ὥσπερ τὸ Πῦρ θερμαίνει, θερμὸν ὂν ἐνεργείᾳ. Τὸ δὲ δυνάμει, καθ' ὃ δυνάμει, πάσχει, οὐκ ἐνεργεῖ, καθὼς τὸ Ὕδωρ θερμαίνεται, δυνάμει τυγχάνον θερμόν. Εἰ δὲ καὶ θερμαινόμενον ἔτι τὸ ὕδωρ θερμαίνει καὶ αὐτὸ, ἀλλὰ καθ' ὃ μὲν ἐπιπλέον δύναται θερμανθῆναι, κατὰ τοῦτο θερμαίνεται, δυνάμει ὂν ἔτι θερμὸν κατ' αὐτό· καθ' ὃ δὲ μετέσχε θερμότητος, κατὰ τοῦτο θερμαίνει, ἐνεργείᾳ ὂν θερμὸν κατ' αὐτό. Τοίνυν ἡ Κίνησις, παθητική τις ἐνέργεια τοῦ δυνάμει γινώσκεται. Καὶ γὰρ ἐπείπερ ἐξ ὕλης καὶ εἴδους συνέστηκε τῶν ὑπὸ γένεσιν ἕκαστον, ἔχει καὶ τὸ Δυνάμει καὶ τὸ Ἐνεργείᾳ, καὶ τὸ κινεῖσθαι καὶ τὸ κινεῖν· ταυτὸν δ' εἰπεῖν Πάσχειν τε καὶ Ποιεῖν. Καὶ κατὰ μὲν τὸ Εἶδος, ἔχει τὸ Ἐνεργείᾳ· κατὰ δὲ τὴν Ὕλην, τὸ Δυνάμει. Καὶ τοῦ μὲν Ἐνεργείᾳ ἐστὶ, τὸ ἐνεργεῖν, καὶ κινεῖν, καὶ ποιεῖν· τοῦ δυνάμει δὲ, τὸ ἐνεργεῖσθαι, καὶ κινεῖσθαι, καὶ πάσχειν. Ὅθεν ἡ Κίνησις ἐνέργεια τοῦ δυνάμει λεγομένη, πάθος μᾶλλόν ἐστιν. Ἐνέργειαι δὲ λέγοιτ' ἂν ἴσως, καὶ διότι τὸ κινούμενον ὑπὸ τῆς ἐν αὐτῷ Φύσεως ἔχει προσεχῶς τὸ κινεῖσθαι, κατὰ τὴν οἰκείαν ἐπιτηδειότητα· καὶ τὴν πρώτην τοῦ κινεῖσθαι ἀρχὴν ἔξωθεν λαμβάνοι.

Κυρίως δὲ πᾶν τὸ κινούμενον, καθ' ὃ κινεῖται, πάσχει, οὐκ ἐνεργεῖ. Ὃ δὲ μὴ πάσχει, οὐδὲ κινεῖται. Διότι τὸ μὲν Δυνάμει, καθ' ὃ Δυνάμει, κινεῖται μεταβαῖνον ἐπὶ τὸ Ἐνεργείᾳ· καὶ ἡ Κίνησις, ὁδός τίς ἐστιν ἀπὸ τοῦ Δυνάμει ἐπὶ τὸ Ἐνεργείᾳ διαβιβάζουσα. Τὸ δ' Ἐνεργείᾳ καθ' ὃ Ἐνεργείᾳ, μένει ἀκίνητον. Δυνάμει μὲν οὖν ἐστὶν

ὃ δύναται καὶ πέφυκε γενέϑαι τῦτο, ὃ λέγεται δυνάμει· Ἐνεργείᾳ δὲ, ὃ ἤδη ἐστὶ τῦτο, ὃ λέγεται ἐνεργείᾳ· οἷον ὁ χολαστικὸς Ζωπυρίων, ὃς λευκὸς ἦν, ὑπὸ νοσήματος ἐμελάνϑη χρονίᾳ, πρότερον ἦν ἐνεργείᾳ λευκὸς· δυνάμει δὲ μέλας, ἐπείπερ ἠδύνατο γενέϑαι μέλας. Καϑ' ὃ μὲν ἦν λευκὸς, οὐκ ἂν ἐλέγετο κινεῖϑαι· καϑ' ὃ δὲ μέλας, ἐπεὶ δυνάμει ἐτύγχανεν, ὅτ' ἤρξατο μελαίνεϑαι, καὶ ἀπὸ τῦ δυνάμει μέλας, εἰς τὸ ἐνεργείᾳ μέλας γενέϑαι προήγετο, τότ' ἂν ἐπὶ τὸ μέλαν ἐλέγετο κινεῖϑαι· καὶ ἦν ἡ μέλανσις, κίνησις, ἐνέργεια ἔσα τῦ δυνάμει μέλανος Ζωσιμίωνος, κατὰ τὸ Δυνάμει, τυτέστι καϑ' ὃ ἐπέφυκεν γενέϑαι μέλας· ὅτε δ' Ἐνεργείᾳ γέγονε μέλας, οὐκέτι κατὰ τὸ μέλαν κινέμενος ἦν, ἀλλ' ἔσηκεν ἐν τῷ μέλανι. Τὸν αὐτὸν τρόπον ἄν, καὶ πᾶν Ἐνεργείᾳ ὂν, οὐ κινεῖται καϑ' ὃ ἐστιν Ἐνεργείᾳ. Ἀλλ' οὐδὲ καϑ' ὃ δυνάμει λέγοιτ' ἂν τι κινεῖϑαι, μόνον δυνάμει μόνως, καὶ μόνῃ ἐπιτηδειότητι γνωριζόμενον· ἀλλ' ὅταν ἀπὸ τῦ Δυνάμει μεταβάλῃ εἰς τὸ Ἐνεργείᾳ, μέσον ἔτι Δυνάμει, τότε λέγεται κινεῖϑαι. Διά τοι τῦτο προσκειται τῷ τῆς κινήσεως ὁρισμῷ, τὸ, ἢ τοιῦτόν ἐστιν, ἤγουν τὸ, καϑ' ὃ Δυνάμει ἐστὶν, ἵνα κἂν τῷ ὑποκειμένῳ ταυτὸν ᾖ τὸ δυνάμει καὶ τὸ ἐνεργείᾳ, κατὰ τὸ δυνάμει γινομένη ἡ κίνησις ϑεωροῖτο, καὶ ἕως ἂν ἔτι περισῴζηται τὸ δυνάμει. Τότε γὰρ τελέως ἀπολυμένη, κίνησις οὐκ ἔστι. Τὸ γὰρ ἐνεργείᾳ γενόμενον, καϑ' ὅσον ἐνεργείᾳ, οὐκ ἐν κινήσει ἐστὶν· ἐν στάσει δὲ καὶ μονῇ. Κἂν τῦτῳ ἡ Κίνησις διαφέρει ἂν τῆ Ἐνεργείᾳ τε καὶ τῆς τελείας Ἐνεργείας· ὅτι ἐπὶ μὲν τῦτων ἔφθασεν τὸ Δυνάμει· ἐπὶ δὲ τῆς Κινήσεως, μένοντος τῦ Δυνάμει, ἡ τῆς κινήσεως ἐπιτελεῖται Ἐνέργεια.

Πάλιν Κίνησίς ἐστιν, Ἐντελέχεια τῦ κινητῦ, ᾗ κινητὸν, ἤγουν Ἐνέργεια παϑητικὴ τῦ δυναμένου καὶ πεφυκότος κινηϑῆναί τε καὶ μεταβαλεῖν ἀπὸ τῦδε εἰς τόδε, καϑ' ὃ δύναται καὶ πέφυκεν, ἢ καϑ' ὃ ἤδη ἐστίν. Εἰ δὲ τῦ κινητῦ ἐστι τοιαύτη Ἐντελέχεια ἡ Κίνησις, δῆλον ὡς οὐκ ἐν τῷ κινοῦντι, ἀλλ' ἐν τῷ κινουμένῳ ἐστίν. Εἰ δὲ ἡ ὅρασις οὐκ ἐν τῷ ὁρωμένῳ, ἀλλ' ἐν τῷ ὁρῶντι τυγχάνουσα, ἐν τῷ κινοῦντι εἶναι

εἶναι καὶ ποιοῦντι δοκεῖ· ἀλλ' ὑπὸ τῆς λέξεως ἡ ἀπάτη, προφερομένης μὲν ἐνεργητικῶς, οὐδὲν δ' ἧττον δηλούσης πρᾶγμα παθητικόν. Πᾶν γὰρ τὸ αἰσθανόμενον, πάσχει καὶ ὃ ποιεῖ. Διὸ καὶ ἡ ὅρασις ἐν τῷ ὁρῶντι ὄσα, ἐν τῷ πάσχοντι καὶ κινουμένῳ ἐστὶ, καθὼς καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν Αἰσθήσεων ἐν τοῖς αἰσθανομένοις εἰσὶν, οὐχ ὡς ἐν κινοῦσί τε καὶ ποιοῦσιν, ἀλλ' ὡς ἐν κινουμένοις καὶ πάσχουσι.

Καὶ ἄλλος δὲ Λόγος ἀποδίδοται τῆς Κινήσεως, δεικνύων αὐτὴν τοῦ κινοῦντος καὶ ποιοῦντος ὄσαν κυρίως Ἐνέργειαν, καὶ ἀπ' αὐτοῦ μὲν ἀρχομένην τε καὶ ἐνδιδομένην· ἐνσηριζομένην δὲ καὶ ἐμμένουσαν τῷ κινουμένῳ καὶ πάσχοντι. Ὁ δὲ λόγος τοιοῦτος· Κίνησίς ἐστιν ἐνέργεια τοῦ κινοῦντος ἐν τῷ κινουμένῳ· καὶ γὰρ ἡ Οἰκοδόμησις Ἐνέργειά ἐστι τοῦ οἰκοδομοῦντος ἐν τῷ οἰκοδομουμένῳ· καὶ ἡ Ἰάτρευσις Ἐνέργεια τοῦ ἰατρεύοντος ἐν τῷ ἰατρευομένῳ. Ἄλλο δέ ἐστιν Οἰκοδόμησις καὶ Ἰάτρευσις· καὶ ἄλλο τὸ Ὠκοδομῆθαι καὶ Ἰατρεῦσθαι· ἡ μὲν γὰρ Οἰκοδόμησις καὶ Ἰάτρευσις, ἐν τῷ Γίνεσθαι τὸ εἶναι ἔχουσι· τουτέστιν, ἐν τῷ οἰκοδομεῖσθαι τὸ οἰκοδομούμενον· καὶ ἐν τῷ ἰατρεύεσθαι, τὸ ἰατρευόμενον· τὸ δ' Ὠκοδομῆθαι καὶ Ἰατρεῦσθαι, ἐν τῷ Γενέσθαι τὸ εἶναι λαμβάνουσι· διὸ καὶ Οἰκοδόμησις μὲν καὶ Ἰάτρευσις, Κινήσεις εἰσὶ· τὸ δ' Ὠκοδομῆθαι καὶ Ἰατρεῦσθαι, Κεκινῆσθαί ἐστιν. Αἱ ἄρα Διαθέσεις, αἱ ἀπὸ τῶν κινήσεων ἐγγινόμεναι, κινήσεις οὐκ εἰσὶν, ἀλλ' ἀποτελέσματα τῶν κινήσεων.

Ἐπεὶ δὲ ἡ κίνησις ἐν τῷ κινουμένῳ ὑπὸ τοῦ κινοῦντός ἐστιν, ὡς μὲν ἐν τῷ κινουμένῳ ὄσα, παθητική τε καὶ ἀτελὴς ἐνέργεια λέγεται, διότι καὶ τὸ κινούμενον ὅπερ ἐστὶ τὸ δυνάμει, πάσχει τε καθ' ὃ δυνάμει, καὶ τὴν Φύσιν ἐστὶν ἀτελές· ὃ γὰρ λέγεται, ὅπω ἐστίν· ὡς δ' ὑπὸ τοῦ κινοῦντος, ἐνέργεια λέγοιτ' ἂν κυριώτερόν τε καὶ τελεώτερον· ἐπεὶ καὶ τὸ κινοῦν, ὅπερ ἐστὶ τὸ ἐνεργείᾳ ἐνεργεῖν τε ἰσχύει καθ' ὃ ἐνεργείᾳ, καὶ τὴν Φύσιν ὑπάρχει τέλειον· ὃ γὰρ λέγεται, τοῦτο καὶ ἐστίν. ἡ Κίνησις ἄρα Ἐνέργεια, καὶ ὡς Ποίησις, καὶ ὡς Πάθησις ἡ αὐτή.

Ποίησις δὲ καὶ Πάθησις, τῷ λόγῳ μὲν διαφέρουσι· τῷ δ' ὑποκειμένῳ, ταυτὸ καὶ ἐν ἀμφω ἐστὶν, ὡς Δίδαξις καὶ Μάθησις· καὶ ὡς Ἀνάβασις καὶ Κατάβασις· ἢ μᾶλλον καὶ τῷ ὑποκειμένῳ καὶ τῷ λόγῳ, εἴη ἂν ἡ Κίνησις μία καὶ αὐτὴ ἐν τῷ κινουμένῳ ὅσα ὑπὸ τοῦ κινοῦντος. Οὐδὲ γὰρ ὥσπερ ἡ Ποίησις καὶ ἡ Πάθησις μερίζονται· ἡ μὲν περὶ τὴν ἀπὸ τοῦ ποιοῦντος ἔχουσιν, ἡ δὲ περὶ τὴν ἀπὸ τοῦ πάσχοντος· οὕτω καὶ ἀπ' αὐτῆς τὸ ὑπὸ τοῦδε, καὶ τὸ ἐν τῷδε μεμέρισται· ἀλλ' ἄμφω ταῦτα, τὴν μίαν κίνησιν συμπληροῖ, τὸν λόγον αὐτῆς ἀπαρτίζοντα.

Τάττουσι δὲ τὴν Κίνησιν ὑπὸ τὸ Ποσὸν· ἐπεὶ δοκεῖ συνεχὴς διὰ τὸ μέγεθος ἐν ᾧ θεωρεῖται· καθὼς ὁ χρόνος διὰ τὴν κίνησιν. Καὶ ὑπὸ τὰ Πρός τι δὲ ταύτην τιθέασιν, ἔγε ἡ Κίνησις Κινουμένου Κίνησις· καὶ τὸ Κινούμενον Κινήσεως Κινούμενον. Ἴσως δ' ἀόριστός τις οὖσα ἡ Κίνησις, ἐν ὀλίγοις τῶν ὡρισμένων δέκα Γενῶν, καθ' αὑτὴν συναχθήσεται. Τῶν γὰρ ὄντων καὶ ὡρισμένων, ἢ κατὰ τὸ Δυνάμει λεγομένων, ἢ κατὰ τὸ Ἐνεργείᾳ· ἡ Κίνησις ἐν ὀλιγοστῷ τούτων τεθῆναι δύναται· καὶ γὰρ τὸ Δυνάμει μόνον ὄν, οὔπω κινεῖται· καὶ τὸ Ἐνεργείᾳ ὄν, οὐκ ἔτι κινεῖται.

Ἄλλο δέ ἐστι τὸ Δυνάμει καὶ ἄλλο ἡ Δύναμις· καὶ ἄλλο τὸ Ἐνεργείᾳ, καὶ ἄλλο ἡ ἐνέργεια. Τῷ μὲν ἓν Δυνάμει, τὸ Ἐνεργείᾳ ἀντίκειται· τῇ Δυνάμει δὲ, ἡ Ἐνέργεια. Καὶ ἡ Δύναμις μέν ἐστι, παρασκευὴ τελεία τῆς οὐσίας, καὶ ἑτοιμότης ἀκώλυτος πρὸς τὸ ἐνεργεῖν, οἰκεία τῆς ἐνεργείας· ὡς λέγομεν, τὸ Πῦρ ἔχει δύναμιν καυστικήν. Δυνάμει δέ ἐστιν, ἐπιτηδειότης ἀτελὴς πρὸς ὃ λέγεται δυνάμει, τὸ ἐνεργεῖν παρ' ἄλλου δεχομένη, καὶ οὐκ ἀφ' ἑαυτῆς προβάλλουσα· ὡς λέγομεν, τὸ σπέρμα δυνάμει ζῷον. Ἐνεργείᾳ δέ ἐστιν, ὃ ἐνεργεῖν ἤδη δύναται κατ' ἐκεῖνο, ὃ λέγεται· ὡς Ἀριστόξενος λέγεται μουσικὸς, Ἐνεργείᾳ ὢν μουσικὸς· ἐπεὶ δύναται κατὰ τὴν μουσικὴν ἐνεργεῖν καθ' ὃ μουσικός. Ἐνέργεια δέ ἐστιν ἡ ἀπὸ τῆς δυνάμεως προβαλλομένη κίνησις ἐνεργός. Ἐνεργὸς δέ ἐστιν, ἡ ἐν τῷ ἔργῳ. Ἔργον δὲ, ἥ, τε Ποίησις καὶ ἡ Πρᾶξις. ἡ Ποίησις δὲ καὶ ἡ Πρᾶξις, ἐκ τοῦ ποιεῖν καὶ τοῦ πράττειν·

περὶ

περὶ ὧν ἐν τῷ πρώτῳ Βιβλίῳ, κατὰ τὸ εἰκοστὸν καὶ τέταρτον κεφάλαιον προϋπέμνησαν.

Τούτων οὕτω διωρισμένων, χρὴ γινώσκειν ὅτι λέγεται τὸ πρᾶγμα καὶ κατὰ τὴν δύναμιν Δυνάμει, καὶ κατὰ τὴν ἐνέργειαν Ἐνεργείᾳ· διὸ καὶ τὸ Δυνάμει διττὸν, καὶ τὸ Ἐνεργείᾳ διττόν. Λέγεται γὰρ Δυνάμει, καὶ τὸ κατ' Ἐπιτηδειότητα μόνην ἀτελῆ μήπω μηδαμῶς γενόμενον τοῦτο, ὃ λέγεται· ὡς εἴπομεν τὸ Σπέρμα δυνάμει ζῷον, καὶ ὡς λέγομεν τὸ Παιδίον δυνάμει μουσικόν· ὅτι δύναται γενέσθαι τὸ μὲν σπέρμα, ζῷον· τὸ παιδίον δὲ μουσικόν. Ἀλλὰ καὶ τὸ γενόμενον μὲν ἤδη καὶ τὴν ἕξιν τελείαν ἔχον, μὴ ἐνεργῶν δὲ κατ' αὐτὴν, Δυνάμει λέγεται καὶ αὐτό· ὡς δυνάμει μουσικὸν τὸν Ἀριστόξενον λέγομεν, ὅταν μὲ κιθαρίζῃ, ἀλλ' ἢ καθεύδῃ, ἢ ἄλλο τι ἐνεργῇ. Κατὰ τοῦτο τὸ σημαινόμενον, καὶ τὸ Πῦρ δυνάμει λέγομεν καυστικὸν, ὅταν μὴ καίῃ. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον Δυνάμει λέγεται ἀτελὲς· τὸ δὲ δεύτερον, τέλειον. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον, κατ' Ἐπιτηδειότητα· τὸ δὲ δεύτερον, καθ' Ἕξιν. Διττὸν δὲ καὶ τὸ Ἐνεργείᾳ λέγεται· τό, τε δυνάμενον ἐνεργεῖν κατ' ἐκεῖνο, καθ' ὃ καὶ λέγεται, μὴ μέντοι ἐνεργῶν· ὅπερ ταυτόν ἐστι τῷ δευτέρῳ σημαινομένῳ τοῦ Δυνάμει· καὶ τὸ κατὰ τὴν ἐνεργὸν κίνησιν θεωρούμενον· οἷον, ὅταν ὁ μὲν Ἀριστόξενος κιθαρίζῃ, καίῃ δὲ τὸ Πῦρ πρακτικῶς. Τὸ τοίνυν δεύτερον Δυνάμει, μέσον ἐστὶ τῶν τε πάντῃ καὶ μόνως ὄντων Δυνάμει, καὶ τῶν πάντῃ καὶ μόνως ὄντων Ἐνεργείᾳ· ἅτε ἀμφοτέρων μετέχον, καὶ πρὸς ἑκάτερον ὑπάρχον τὸ ἕτερον· οἷον, πρὸς μὲν τὸ πρῶτον Δυνάμει, Ἐνεργείᾳ ὄν· πρὸς δὲ τὸ δεύτερον Ἐνεργείᾳ, Δυνάμει. Τὸ πρῶτον οὖν Δυνάμει τὸ ἀτελὲς, ὥσπερ εἴρηται, διὰ τῆς Κινήσεως εἰς τὸ πρῶτον Ἐνεργείᾳ προάγεται· ἃ γὰρ ἐξ ἀνάγκης καὶ εἰς τὸ δεύτερον. Καὶ ὁπόταν τὸ ὅτως ὂν Δυνάμει πρὸς τὸ Ἐνεργείᾳ γενέσθαι χωρῇ, μὴ ἐξισούμενον τῷ Δυνάμει εἰς τὸ παντελὲς, τότε λέγομεν κινεῖσθαι αὐτό. Κινεῖσθαι δὲ τὸ Δυνάμει λέγοντες, οὐ τὴν Ἐπιτηδειότητα κινεῖσθαι φαμὲν, ἀλλὰ τὸ τὴν Ἐπιτηδειότητα κεκτημένον, τουτέστι, τὸ ἐπιτήδειον αὐτὸ καθ' ὃ τοιοῦτόν ἐστιν· ὅπερ πάλιν, ὅτε

μὴ κινεῖται καθ' ἣν πέφυκε κινεῖσθαι Κίνησιν, τότε λέγομεν αὐτὸ κατ' ἐκείνην τὴν Κίνησιν ἠρεμεῖν.

Ἠρεμία γάρ ἐστιν ἀκινησία τῦ πεφυκότος κινεῖσθαι, ὅτε πέφυκε, καὶ ᾗ πέφυκε, καὶ ὡς πέφυκεν. Ὅτε μὲν πέφυκεν, ἐπείπερ οὐκ ἂν τὸ ἀρτιγενὲς σκυλάκιον ἠρεμεῖν λέγοιτ' ἂν κατὰ τὸ ὁρᾶν· πέφυκε μὲν γὰρ ὁρᾶν, ἀλλ' οὐκ εὐθὺς τεχθέν. Ὅπῃ δὲ πέφυκεν, ἐπείπερ τῆς ἐν ἀέρι κινήσεως, οὐκ ἂν οἱ Ἰχθύες λέγοιντο λέγειν τὸ ἠρεμεῖν· οὐδὲ γὰρ ἡ Φύσις αὐτοῖς δέδωκεν ἐναερίοις εἶναι. Καθὰ δὲ πέφυκεν, ὅτι περ οὐκ ἂν οἱ Ὄφεις τῆς κατὰ βάδισιν κινήσεως λέγοιντο ἠρεμεῖν· ἑρπυζικοὶ γὰρ ἐκ Φύσεως καὶ ἀ βαδιζικοί. Τὸ τοίνυν πεφυκὸς κινεῖσθαι καὶ μὴ κινούμενον ὁπότε πέφυκε, καὶ ἔνθα πέφυκε, καὶ ὡς πέφυκε, τῆς Κινήσεως ταύτης ἐξῃρημένον, λέγεται ἠρεμεῖν.

Ἐντεῦθεν δῆλον ὡς ἐπεὶ τὸ Θεῖον παντάπασιν Ἄϋλον ὄν, πάσης ἐπιτηδειότητος καὶ πάσης ἀτελείας ὑπερέχηται, καὶ αὐτοῖν ὑπάρχει καὶ αὐτοτέλειον· καὶ διὰ τῦτο κινεῖ μὲν, καὶ πρώτως καὶ κυρίως κινεῖ· ἀκίνητον δὲ ἐστι κατὰ πᾶσαν μεταβολήν· οὐκ ἂν λέγοιτο καταλλήλως καὶ προσφυῶς ἠρεμεῖν. Ὃ γὰρ ἡ Κίνησις ἔνεστι· τῦτο ἡ Ἀκινησία, Ἠρεμία ἐστίν. Ἐπὶ δὲ τῦ Θεῦ ἡ Ἀκινησία, οὐκ ἔστιν Ἠρεμία, ἀλλὰ ταυτότης καὶ κατάστασις ἀεὶ ἀμετάβλητος.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ. Ε'.

### Ἔτι περὶ Κινήσεως, καὶ Ἠρεμίας.

Ἐν τέσσαρσι Κατηγορίαις θεωρεῖται ἡ Κίνησις· ἐν Οὐσίᾳ, Γένεσις καὶ Φθορά· ἐν Ποσῷ, Αὔξησις, καὶ Μείωσις· ἐν Ποιῷ, Ἀλλοίωσις· ἐν τῇ Πῦ κατηγορίᾳ, ἡ κατὰ τόπον Μεταβολή, ἥτις καλεῖται Φορά. Διαιρεῖται δ' αὕτη εἰς τὴν ἐπ' Εὐθείας, καὶ εἰς τὴν Κύκλῳ, καὶ εἰς τὴν ἐκ τῦτων Μικτήν. Κοινότης δὲ ἐστὶν ἡ Κίνησις, ὁμωνύμως κατηγορεμένη τῶν διαφόρων Κινήσεων. Ὥσπερ γὰρ τὰ Γένη ἐν οἷς ἡ Κίνησις, γενικώτατα

τατα ὄντα, Γένος ἐκ ἔχειν ἄλλο ἐπαναβεβηκὸς· ἔτω δὴ καὶ αἱ ἐν αὐτοῖς Κινήσεις ἐκ ἔχουσι Γένος περιλαμβάνον αὐτάς. Ὁμώνυμος δ' ἔσα ἡ Κίνησις, δι' ὁμωνύμων ἔφθασε τὰς αὐτῆς λόγους ἀπολαβεῖν τ[illegible] διαφόροις ἰδιότητιν αὐτῆς ἐφαρμόζοντας· ὧν πρώτη καὶ κυριωτάτη ἐστὶν ἡ Φορά. Κυριωτάτη μὲν, ἐπειδὴ τῶν ἄλλων ἐνεργεστέρα τυγχάνει· διὸ καὶ ἁπλῶς κινεῖσθαι φαμεν τὸ κατὰ Τόπον κινούμενον. Ὁ δὲ κατὰ Τόπον ἠρεμῶν, ἄλλην τινὰ κινεῖται κίνησιν, πῇ λέγομεν αὐτὸ κινεῖσθαι, κατ' αὔξησιν τυχὸν ἢ μείωσιν ἢ ἀλλοίωσιν. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ κατὰ τόπον ὑφ' ἑαυτῷ μεταβάλλον, ἤτοι τὸ ζῷον, ἰδίως ὀνομάζουσιν Αὐτοκίνητον. Οὕτω μὲν ἂν κυριωτάτη τῶν ἄλλων Κινήσεων ἡ κατὰ Τόπον μαρτυρεῖται. Πρώτη δὲ προηγουμένως μὲν, ὡς τελεωτέρα. Τῶν γὰρ ζώντων ἤτοι τῶν Ἐμψύχων, τὰ μὲν ὅλως ἀκίνητα κατὰ ταύτην τὴν Κίνησιν, οἷα τὰ Φυτά· καὶ τὰ προσπεφυκότα τῶν ζώων, ἃ καλοῦνται Ζωόφυτα· τοῖς δὲ τελειωμένοις ὑπάρχει τὸ κατὰ Τόπον κινεῖσθαι, ὡς τὰ λεγόμενα αὐτοκίνητα ζῶα, ἃ δὴ μόνα καὶ ἀδιορίστως ζῶα καλεῖν εἰώθαμεν. Εἰ τοίνυν τελεώτερα μὲν τῶν Φυτῶν τὰ Ζωόφυτα, πλείους δυνάμεις ἔχοντα ψυχικὰς· τούτων δὲ πάλιν τὰ Ζῶα κατὰ τρόπον ὅμοιον ἐντελέστερα· τοῖς Ζώοις δ' αὖ τελειωμένοις, ἡ κατὰ Τόπον προσγίνεται Κίνησις· αὕτη ἂν εἴη τελεωτέρα, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τιμιωτέρα, καὶ πρώτη τῶν ἄλλων κινήσεων. Τὸ γὰρ τελεώτερον, ὅσῳπερ ἂν ᾖ τελεώτερον· τοσούτῳ γε τῶν ἀτελεστέρων καὶ ἐντιμότερον. Ἀλλ' ὅδ' ἐξαλλάσσει τὴν τοῦ κινουμένου κατάστασιν ἡ Φορά, καθάπερ αἱ λοιπαὶ τῶν κινήσεων· ὅτε τὴν Οὐσίαν, ὡς Γένεσις καὶ Φθορά· ὅτε τὸ Ποσὸν, ὡς Αὔξησις καὶ Μείωσις· ὅτε τὸ Ποιὸν, ὡς Ἀλλοίωσις. Τὸ δὲ Φυλάττον τὴν τοῦ κινουμένου κατάστασιν, τῶν μὴ Φυλαττόντων τιμιώτερον ἂν εἴη, καὶ κρείττον, καὶ διὰ τοῦτ' αὐτὸ πρότερον.

Ἔστι δὲ καὶ Φύσει προτέρα τῶν ἄλλων κινήσεων ἡ Φορά. Τῆς μὲν γὰρ Αὐξήσεως ἡ Ἀλλοίωσις ἐστι προτέρα κατὰ Φύσιν· (ἐπεὶ τὸ Φυσικῶς αὐξόμενον, ὑπὸ τροφῆς αὔξεσθαι πέφυκεν. ἡ δὲ τροφὴ πρότερον μὲν ἐστιν ὁμοία

τῷ τρεφομένῳ, ἐξομοιῶται δὲ τούτῳ δι' Ἀλλοιώσεως, καὶ προσκρίνεται, καὶ τρέφει, καὶ αὔξει αὐτό, καὶ οὕτω προηγεῖται τῆς Αὐξήσεως ἡ Ἀλλοίωσις.) Ἀλλοιώσεως δὲ ἡ κατὰ τόπον Μεταβολή· οἷον, ἐπὶ τῶν Ζώων ἡ τροφὴ τῷ Στομάχῳ προσενεχθεῖσα, τὴν πρώτην ἀλλοίωσιν ἀλλοιοῦται, χυλοποιηθεῖσα διὰ τὸ ἐν αὐτῷ πεπτικὸ, καὶ οὕτω γενομένη τρὸς τὸ Ἧπαρ, ἐξαιματοῦται· κἀντεῦθεν ἐξομοιοῦται τῷ τρεφομένῳ. Καὶ καθόλε δ' εἰπεῖν, τὸ ἀλλοιοῦντος καὶ τὸ ἀλλοιωμένε, μενόντων κατὰ χώραν ἑαυτῶν, ἐκ ἂν Ἀλλοίωσις γένοιτο. Δεῖ γοιῶ Κινήσεως τοπικῆς, ἢ τὸ ἀλλοιωμένε, ἢ τὸ ἀλλοιοῦντος, ἢ καὶ ἀμφοτέρων, εἰ μέλει γίνεσθαι Ἀλλοίωσις. Εἰ τοίνυν προτέρα μὲν τῆς Φυσικῆς Αὐξήσεως ἡ Ἀλλοίωσις· (ὁ γὰρ δὴ καὶ τῆς Μαθηματικῆς, καθ' ἣν αὔξεται τὸ Τετράγωνον τῇ προσθέσει τε Γνώμονος.) πάσης δ' Ἀλλοιώσεως προηγεῖταί τις κατὰ τόπον μεταβολὴ, προτέρα φύσει τῶν ἄλλων ἂν εἴη κινήσεων ἡ Φορά. Γένεσις γὰρ καὶ Φθορὰ μὴ ὔσαι κυρίως Κινήσεις, ἐν τοῖς ἑπομένοις δειχθήσονται.

Χρόνῳ δὲ προτερεύει μὴ μόνων τῶν ἄλλων Φυσικῶν κινήσεων ἡ κατὰ τόπον, ἀλλὰ καὶ Γενέσεως καὶ Φθορᾶς. Φθορὰ μὲν γὰρ ἀπάσης μεταβολῆς ὑστεροχρονεῖ, μετάβασις ἐκ τε ὄντος ὅσα πρὸς τὸ μὴ ὄν. Γένεσις δὲ προτέρα μὲν ἐφ' ἑκάστε τῶν γινομένων, τε αὐτε δηλαδὴ καὶ ἑνὸς σκοπεμένοις θεωρηθήσεται. Μετὰ γὰρ τὸ γενέσθαι τὸ πρᾶγμα καὶ κατ' ἐσίαν ὑποστῆναι, τότε τὰς ἄλλας κινεῖται κινήσεις, καὶ τελευταίαν τὴν τοπικήν. Ἐνοῦσι δ' ἡμῖν, ὡς ὁ Πατὴρ πρεσβύτερος τῷ Υἱῷ τέλειος Ἄνθρωπος ὢν, καὶ τῆς κατὰ Τόπον μὴ ἐστερημένος κινήσεως, καὶ πρὸ τε γενέσθαι Πατὴρ, ὅλως τε τε γεννητε πάντως ὁ Οὐρανὸς ἀρχαιότατος· τῷ δ' Οὐρανῷ συμφυὴς ἡ Φορά· πάντως ἡ Φορὰ προτέρα καὶ κατὰ χρόνον πάσης Κινήσεως καὶ Μεταβολῆς, καὶ αὐτῆς δὴ τῆς Γενέσεως ἐυρεθήσεται. Γενέσεως δὲ λέγω τῆς Φυσικῆς, ἥτις ἐστὶν ἡ ἐκ τε Δυνάμει ὄντος, Ἐνεργείᾳ δὲ μὴ ὄντος, εἰς τὸ Ἐνεργείᾳ εἶναι πρόοδος καὶ μετάβασις ἔγχρονος.

Ἐπεὶ

Ἐπεί τοίγε καὶ ἄλλην Γένεσιν οἶδεν ὁ λόγος, ὑπὲρ τὴν Φυσικὴν ἔσαν τὴν ἐκ τοῦ μηδαμῇ μηδαμῶς ὄντος ὑπαρξιν τοῦ σύμπαντος, καὶ πρώτην ἀσίωσιν. Ὥσπερ γὰρ τὸ ποιητικὸν Αἴτιον διττὸν, τό, τε προσεχὲς, ὅπερ ἡ Φύσις λέγεται εἶναι· καὶ τὸ πρώτως καὶ κυρίως Αἴτιον, ὅπερ ἐστὶν ὁ Νοῦς ὁ δημιουργὸς· οὕτω διττὴ ἡ Γένεσις· ἡ μὲν γὰρ ἐκ προϋφεστώσης ὕλης ἐπιτηδείου εἰς εἶδός τι προαγωγὴ, μετὰ χρονικῆς παρατάσεως. (ταύτης δὲ τῆς Γενέσεως ἀρχὴ καὶ αἰτία προσεχὴς, τὸ δ' ἀληθέστερον συναιτία ἡ Φύσις ἐστίν.) ἡ δ' ἑτέρα Γένεσις, δημιουργία τοῦ πράγματος, καὶ τοῦ μηδ' ὅλως ὄντος παραγωγὴ, χωρὶς τῆς οἱασοῦν χρονικῆς παρατάσεως. Ταύτης τῆς Γενέσεως Ἀρχὴ καὶ Αἰτία μόνη ἐστὶν ἡ παντουργὸς Σοφία, καὶ Δύναμις τοῦ Θεοῦ, ἡ καὶ τῆς Ὕλης καὶ τῆς Φύσεως καὶ τῶν ὄντων ἁπάντων Ποιητική.

Πῶς μὲν οὖν ἡ κατὰ τόπον Μεταβολὴ πρώτη πασῶν τῶν Κινήσεων, καὶ αὐτῆς τῆς Γενέσεως, καὶ ποίας Γενέσεως, εἴρηται. Δῆλον δ' ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι καὶ ἡ κύκλῳ Κίνησις πασῶν προτερεύει τῶν κατὰ τόπον κινήσεων, ὅτι καὶ τῷ πρώτῳ τῶν αἰθητῶν κλισμάτων τῷ Οὐρανῷ συμφυής.

Τριῶν δ' ὄντων κινήσεων τοπικῶν, τῆς ἐπ' Εὐθείας, τῆς Κύκλῳ, καὶ τῆς ἐκ τούτων Μικτῆς· τῆς μὲν Μικτῆς, οὐχ ἡ Κύκλῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπ' Εὐθείας ὡμολόγηται προτερεύειν· (ἐπεὶ τῶν Συνθέτων, Φύσει πρότερα τὰ Ἁπλᾶ.) τῆς δ' ἐπ' Εὐθείας, πρώτη ἐστὶν ἡ Κύκλῳ, διότι καὶ ἀρχαιοτέρα, καὶ διότι μονιμωτέρα. Μόνη γὰρ αὕτη δύναται συνεχὴς εἶναι διόλου, τῶν ἄλλων ἐξ ἀντικειμένων εἰς ἀντικείμενα γινομένων, καὶ διακοπτομένων ἐξ ἀνάγκης τὸ συνεχὲς, μὴ μόνον τῶν τοπικῶν κινήσεων τῶν παρὰ τὴν Κύκλῳ, ἀλλὰ καὶ τῶν ἑτέρων μεταβολῶν. Ἡ μὲν γὰρ Γένεσις ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ ὂν γίνεται· ἡ δὲ Φθορὰ ἐκ τοῦ ὄντος εἰς τὸ μὴ ὄν. ἡ Αὔξησις, ἐκ τοῦ μικροῦ εἰς τὸ μέγα· καὶ ἡ Φθίσις, εἴτουν ἡ Μείωσις, ἐκ τοῦ μείζονος εἰς τὸ ἔλαττον· ἡ Ἀλλοίωσις, ἐκ τῶν ἐναντίων παθῶν εἰς τἀναντία· καὶ ἡ ἐπ' Εὐθείας Φορὰ, ἐκ τῶν ἐναντίων τόπων εἰς τὰς ἐναντίας· ἐκ τοῦ Ἄνω, εἰς τὸ Κάτω· ἐκ τοῦ Ἔμπροσθεν, εἰς Τὄπισθεν· ἐκ τοῦ Δεξιὰ εἰς τὰ Ἀριστερὰ, καὶ ἀνά-

ἀνάπαλιν. Ἐπεὶ γὰρ αἱ λοιπαὶ πᾶσαι Κινήσεις ἐξ ἀντικειμένων εἰς ἀντικείμενα γίνονται. διαφόρους ἀρχὰς ἔχουσαι καὶ τέλη διάφορα, συνεχεῖς ἂν οὐκ εἶεν δίολοι. Συνεχὴς γὰρ δίολος Κίνησίς ἐστιν, ἡ γινομένη πάντοτε ἡ αὐτὴ, καὶ πέρας ἀναγκαῖον μὴ ἔχουσα. Ἡ δὲ μὴ γινομένη πάντοτε ἡ αὐτὴ, καὶ διὰ τοῦτο καταντῶσα πρὸς πέρατα, ἀνάγκην ἔχει κατὰ τὰ Πέρατα ἠρεμεῖν. Ἠρεμήσει τοίνυν ἐν τῷ ἀντικειμένῳ τὸ κινούμενον, καὶ ὅτως εἰς τὸ ἀντικείμενον ἐλεύσεται, κἀντεῦθεν ἡ τῆς κινήσεως συνέχεια διακοπήσεται. Τὸ δὲ κύκλῳ φερόμενον, οὐκ ἔχει ἀνάγκην ἠρεμῆσαι, τὴν αὐτὴν ὁδὸν συνεχῶν ἀεὶ καὶ φερόμενον ἐπὶ ταὐτά.

Ἄλλο δέ ἐστιν Ἠρεμία, καὶ ἄλλο Πέρας Κινήσεως καὶ Ἀρχή. Ἡ μὲν γὰρ Ἠρεμία ἀπουσία τυγχάνει Κινήσεως ἐν παρατάσει θεωρουμένη τινὶ, διὰ τοῦτο καὶ διαιρετὴ καθάπερ ἡ Κίνησις. Τὸ δὲ πέρας καὶ ἡ Ἀρχὴ τῆς κινήσεως ἐν τῇ κινήσει εἰσὶ μηδεμιᾶς μετέχοντα παρατάσεως, ὅθεν καὶ ἀδιαίρετα. Διὸ καὶ τὸ ἠρεμεῖν ἐν χρονικῇ παρατάσει ἐστὶ κατὰ τὴν Ἠρεμίαν ὄν, ὥσπερ κατὰ τὴν Κίνησιν τὸ κινεῖσθαι, τὸ ἵστασθαι, καὶ τὸ ἠρεμίζεσθαι. Κινεῖσθαι γάρ ἐστι καὶ τὸ ἵστασθαι, καὶ τὸ ἠρεμίζεσθαι· τὸ μὲν γάρ ἐστιν ἐπὶ πάσιν ὁδεύειν· τὸ δ' ἐπ' ἠρεμίαν. Διὸ πάντα ταῦτα παράτασιν χρονικὴν ὑπομένουσιν, ὥσπερ καὶ τὸ γίνεσθαι καὶ τὸ φθείρεσθαι, καὶ τὸ ζῆν καὶ τὸ θνήσκειν, καὶ ὅσα τούτοις παρόμοια. Τὸ δὲ κεκινῆσθαι, καὶ τὸ ἑστάναι, καὶ τὸ ἠρεμικέναι, τὸ γενέσθαι τε καὶ ἐφθάρθαι, καὶ ζῆσαι καὶ θανεῖν, καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀδιαίρετον παρατεροῦσι παράτασιν. Οὐ γὰρ ἐν χρόνῳ ἀποτελοῦνται, ἀλλ' ἐν Πέρατι χρόνου Πέρατα κινήσεων ὄντα καὶ καταντήματα, καὶ διὰ τοῦτο τὸ σύνολον ἀμερῆ. Διὸ καὶ ὁ Χρόνος ἐν ᾧ τὴν ἐποιανοῦν μεταβολὴν τὸ πρᾶγμα μετέβαλλε, μετὰ τοῦ ἐν ᾧ μεταβέβληκεν, οὐκ ἔστι μείζων τοῦ ἐν ᾧ μετέβαλλε μόνου, διότι οὐκ ἐν χρόνῳ μεταβέβληκεν, ἀλλ' ἐν τῷ Πέρατι τοῦ ἐν ᾧ μετέβαλλε Χρόνου. Τὸ δὲ Πέρας ἄποσον ὄν, ὅτε προσθέμενον αὔξει, ὅτ' αὖ μειοῖ ἀφαιρούμενον.

Καθά-

Καθάπερ οὖν τῆς Γραμμῆς τὸ Πέρας καὶ ἡ Ἀρχὴ, σημεῖά ἐστιν ἀμεγέθη καὶ ἄτομα· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τῆς κινήσεως Ἀρχὴ πᾶσα καὶ ἅπαν Πέρας, ἀμερῆ τινα καὶ ἀδιαίρετά εἰσι. Καλοῦνται δὲ ταῦτα Κινήματα. Καὶ ὥσπερ ἡ Γραμμὴ τέμνεται κατὰ τὰ σημεῖα, καὶ τὸ σημεῖον οὐκ ἀφαιρεῖταί τι τῆς γραμμῆς· οὕτω καὶ ἡ Κίνησις διαιρεῖται κατὰ τὰ Κινήματα, καὶ τῆς Κινήσεως οὐδὲν ἀπολαμβάνει τὸ Κίνημα. Καὶ ὥσπερ οὐκ ἔστιν εὑρεῖν ἄπειρον εὐθεῖαν Γραμμὴν (μείζων γὰρ ἁπάσης Εὐθείας ἡ τῆς πρώτης Σφαίρας Διάμετρος, ἥτις ἐναργῶς πεπέρασται.) οὕτως οὐδ' ἐπ' Εὐθείας Κίνησις, οὐδεμία ἐστὶν ἄπειρος. Τὸ γὰρ ἐπ' Εὐθείας κινούμενον, εἴπερ ἀνακάμπτει, δύω Κινήσεις ποιεῖ· Ἐφεξῆς μὲν, οὐ μὴν συνεχεῖς ἀλλήλαις. Ἐφεξῆς δέ εἰσιν, ὧν οὐκ ἔστι τι συγγενὲς μεταξὺ· ὡς ἐφεξῆς οἰκίας λέγομεν, ὧν μεταξὺ οὐκ ἔστιν ἑτέρα οἰκία. Καὶ Κινήσεις οὖν ἐφεξῆς, ὧν οὐκ ἔστι τις ὁμοειδὴς Κίνησις μεταξύ. Συνεχῆ δ' ἀλλήλοις ἐστὶν, ὧν θατέρου τὸ Πέρας, Ἀρχὴ γίνεται τοῦ λοιποῦ. Καὶ συνεχεῖς οὖν ἀλλήλαις Κινήσεις, ὧν τὰ πέρατα ἓν, αὐτῶν τε οὐσῶν ὁμοειδῶν καὶ τοῦ κινουμένου τυγχάνοντος τοῦ αὐτοῦ καὶ ἑνός. Αἱ μὲν οὖν συνεχεῖς ἀλλήλαις Κινήσεις, πάντως καὶ Ἐφεξῆς· οὐ μὴν δὲ καὶ αἱ Ἐφεξῆς, ἤδη καὶ Συνεχεῖς ἀλλήλαις. Τὸ γοῦν ἐπ' Εὐθείας κινούμενον, εἴπερ ἀνακάμπτει, ποιεῖ μὲν ἐφεξῆς τὰς κινήσεις· οὐ μὴν δὲ καὶ συνεχεῖς. Μεταξὺ γὰρ τῶν τοιούτων κινήσεων Ἠρεμία τίς ἐστι διακόπτουσα τὴν συνέχειαν. Περατοῦται γὰρ ἡ πρώτη Κίνησις, καὶ ὡς ἀπ' ἄλλης ἀρχῆς ἡ ἑτέρα ἐπιτελεῖται. Μέσον δὲ τοῦ πέρατος τῆς πρώτης καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς δευτέρας, ἡ Ἠρεμία γινώσκεται. Δύω γὰρ πεπερασμέναι κινήσεις ἐπ' Εὐθείας ἀλλήλων οὐχ ἅπτονται καθ' ἓν κίνημα· καθάπερ Εὐθεῖαι δύω πεπερασμέναι, δύνανται καθ' ἓν σημεῖον ἀλλήλαις συνάπτεσθαι. Δηλοποιοῦσι τὸ λεγόμενον, τὰ τῶν Σχημάτων Εὐθύγραμμα. Τῶν μὲν γὰρ διαφόρων Εὐθειῶν τὰ Πέρατα ἐφαρμόζει, διὰ τὸ ὑπομένειν αὐτάς· τῶν δὲ διαφόρων ἐπ' Εὐθείας Κινήσεων, οὐδόλως ἐφαρμόζει τὰ Πέρατα, διὰ τὸ ἐν ἀστάτῳ ῥοῇ χρονικῇ γίνεσθαι τὰς Κινήσεις· κἀντεῦθεν δῆλόν ἐστι

μὴ

μὴ δύνασθαι τὸ αὐτὸ καὶ ἓν Κίνημα, Πέρας εἶναι τῆς πρώτης κινήσεως, καὶ τῆς δευτέρας Ἀρχήν, λαμβανόμενον δὶς, καθάπερ ἐπὶ τῶν Εὐθειῶν ἡ Στιγμή. Διαιρεῖ γὰρ ὁ χρόνος μεταξὺ καὶ διίστησι τὰ κινήματα. Ἡ δὲ τῶν κινημάτων διάστασις ἠρεμίαν γεννᾷ. Τῆς γὰρ ἐπὶ τὸ ἄνω Φορᾶς τοῦ λίθου τὸ τέρμα, διίσταται τῆς ἀρχῆς τῆς ἐπὶ τὸ κάτω Φορᾶς, τῷ ὀξυκινήτῳ τῆς τοῦ χρόνου ῥοῆς· ὅθεν καὶ Ἠρεμίατις νοεῖται μεταξὺ τῶν δύω τοῦ λίθου Φορῶν. Διὰ ταῦτα τοίνυν οὐκ ἔστιν ἐπ' Εὐθείας ἐννοῆσαι Κίνησιν ἄπειρον.

Ἐπὶ δὲ τοῦ Κύκλου συνδραμόντων ἀλλήλοις, τῆς Ἀρχῆς καὶ τοῦ Πέρατος, καὶ ἡ Κύκλῳ Κίνησις ἄπειρος· εἴτουν ἀπεράτωτος δύναται γίνεσθαι, πασῶν τῶν Περιφορῶν καθ' ἓν κίνημα συναπτομένων καὶ συνεχιζομένων ἀλλήλαις, καὶ ὡς μιᾶς Περιφορᾶς τελουμένων τῶν ὅλων, μέχρις ἂν τὸ τελευταῖον καταλάβοιεν Πέρας, τὸ ὡρισμένον αὐταῖς ὑπὸ τοῦ τὴν πρώτην δόντος Ἀρχήν. Διό τε γῦν τὴν τοιαύτην συνέχειαν ἡ Κυκλοφορία τελεωτέρα ἐστὶ, καὶ πρώτη τῆς ἐπ' Εὐθείας κινήσεως, καὶ ὅτι μόνη πέφυκεν ὁμαλή. Τὰ γὰρ ἐπ' Εὐθείας εἴτε κατὰ Φύσιν, εἴτε παρὰ Φύσιν κινούμενα, ἀνομάλως ἀπὸ τῆς ἀρχῆς φέρεται πρὸς τὸ τέλος. Τὰ μὲν γὰρ παρὰ Φύσιν φερόμενα, ὅσα μὲν ἔλκονται, βραδύτερον φέρονται τὴν ἀρχὴν, θᾶττον δὲ τῷ ἕλκοντι πλησιάζοντα, διὰ τὸ μᾶλλον ἐπικρατεῖν τότε τὴν τοῦ ἕλκοντος δύναμιν. Ὅσα δὲ ῥιπτοῦνται, θᾶττον μὲν κινοῦνται πρὸς τῇ ἀρχῇ· ἀφιστάμενα δέ γε, βραδύτερον, ἐκλυομένης δῆτα τῆς ἀπὸ τοῦ ῥίψαντος ἐνδοθείσης δυνάμεως. Οὕτω τοι καὶ ἡ ζωικὴ κίνησις, εἶναι μὲν ταχεῖα δύναται κατ' ἀρχάς· προϊοῦσα δὲ, τῷ τάχει ὑφίησι. Κἂν γὰρ αὐτοκίνητα λέγοιντο τὰ Ζῶα, διὰ τὸ ἐν ἑαυτοῖς ἔχειν τὰ τῆς τοπικῆς κινήσεως αἴτια τὰς Ψυχάς· ἀλλ' ἓν παρὰ Φύσιν ἡ κίνησις τῶν σωμάτων γίνεται ὡς ἑτεροκινήτων, ὠθουμένων βιαίως· καθάπερ ὑπὸ μοχλῶν ὑπὸ τῶν ὡς ὀργάνοις χρωμένων τούτοις Ψυχῶν. Διὸ κάμνει καὶ ἀναπαύσεως δεῖται, μὴ κινούμενα κατὰ Φύσιν. Ἡ γὰρ κατὰ Φύσιν αὐτοῖς κίνησις, ἐπὶ τὰ κάτω ἐστὶν, ὥσπερ καὶ

καὶ παντὶ σώματι βάρος ἔχοντι. Τὰ δὲ κατὰ φύσιν πάλιν κινούμενα, θᾶττον κινεῖται, τοῖς τόποις αὐτῶν πλησιάζοντα, τῆς οἰκείας ὁ λότητος ἐφιέμενα, καὶ ἀπ' αὐτῆς δυναμούμενα, καὶ οἱονεὶ μᾶλλον εἰδοποιούμενα. Ὥστε τὸ ἐπ' Εὐθείας κινούμενον, εἴτε κατὰ φύσιν, εἴτε παρὰ φύσιν, ἀνώμαλον ποιεῖται τὴν Κίνησιν.

Μόνον δὲ τὸ Κύκλῳ Φερόμενον, ὁμαλῶς δύναται Φέρεσθαι, τῷ ἀεὶ ἴσον ἀφεστάναι τῆς Ἀρχῆς, καὶ τῷ Πέρατος, ὅπερ ἐστὶ τὸ Κέντρον· καὶ μήτ' ἀπ' αὐτοῦ μήτε πρὸς αὐτὸ Φέρεσθαι, ἀλλὰ περὶ αὐτό. Διὸ περὶ τὸ αὐτὸ Φερόμενον, καὶ τὸ ἴσον ἀπέχον ἀεὶ, ὁμοίως κινεῖται. Ἀρχὴ δὲ καὶ Πέρας καὶ Μέσον Κύκλου τε καὶ Σφαίρας, τὸ Κέντρον ἐστίν. Ἀρχὴ μὲν, ὅτι κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ Κέντρου ἴσην ἀπόστασιν ὅ, τε Κύκλος ὑφίσταται καὶ ἡ Σφαῖρα· Πέρας δὲ, ὅτι πᾶσαι αἱ ἀπὸ τῆς περιφερείας γραμμαὶ εἰς αὐτὸ περατοῦνται. Μέσον, ὅτι παντα χόθεν ἴσον ἀπὸ τῆς περιφερείας διέστηκεν. Οὕτω γοῦν καὶ κατὰ τὸ ὁμαλὲς τιμιωτέρα ἐστὶ καὶ πρώτη τῆς ἐπ' Εὐθείας Κινήσεως ἡ Κυκλοτερής.

Ἔστι δὲ καὶ ἀσύμβλητος τῇ ἐπ' Εὐθείας. Συμβάλλειν δὲ λέγεται τὸ παραβάλλειν καὶ συγκρίνειν, καὶ ὅλως συνεξετάζειν. Οὐκ ἔστι γοῦν ἡ κύκλῳ Κίνησις τῇ ἐπ' Εὐθείας συμβλητὴ, κατὰ τὸ θᾶττον, καὶ τὸ ἴσον, ἢ τὸ βραδύτερον, ὅτι μηδὲ τῇ εὐθείᾳ γραμμῇ συμβάλλεται ἡ περιφερής. Οὐ γάρ ἐστι κοινὸν μέτρον αὐτῶν. Ὅθεν δὴ ἔστιν εὐθεῖαν γραμμὴν ἴσην θεῖναι περιφερεῖ. Συμβλητοὶ δὲ κινήσεις εἰσὶν αἱ ἀριθμῷ διαφέρουσαι, ὁμογενεῖς τε καὶ ὁμοειδεῖς. Ἐπεὶ γὰρ τὰ Διαφέροντα, ἢ Γένει διαφέρει, ἢ Εἴδει, ἢ Ἀριθμῷ, καθ' ἣν διαφορὰν τὰ κινούμενα διαφέρει ἀλλήλων, καθ' ὃ κινούμενα· κατὰ ταύτην διαφέρουσι καὶ αἱ Κινήσεις. Εἰ μὲν γὰρ κατὰ Γένος ἡ τῶν κινουμένων διαφορὰ εἴη, καὶ αἱ κινήσεις διαφέροιεν ἂν κατὰ Γένος· οἷον, εἰ τὸ μὲν, αὔξεται· τὸ δὲ, λευκαίνεται, καὶ ἡ Αὔξησις Γένει διοίσει τῆς Λευκάνσεως. Καὶ γὰρ ἡ μὲν κατὰ τὸ Ποσὸν, ἡ δὲ κατὰ τὸ Ποιὸν, ἅπερ

ἐστὶ

ἐσι διάφορα Γένη τῦ ὄντος. Εἰ δὲ Εἴδει διαφέρει τὰ κινέμενα, Εἴδει καὶ αἱ Κινήσεις διοίσαμεν· ὡς ἡ λεύκανσις τῆς μελάνσεως, καὶ ἡ ἐπ' εὐθείας Φορὰ τῆς περιφορᾶς. Εἰ δ' Ἀριθμῷ μόνῳ τοῖς κινεμένοις ἡ διαφορά, μόνῳ καὶ αἱ κινήσεις ἀριθμῷ διαφέροιεν· αἱ δὴ καὶ ἀλλήλαις ἔσονται συμβληταί· οὗον ἡ ἀνθρωπέια Γένεσις τῇ ἀνθρωπέᾳ γενέσει, καὶ ἡ τῇ ἱππείᾳ· (καὶ γὰρ ὐχ ὁμοειδεῖς.) καὶ ἡ Αὔξησις ὡσαύτως τῇ ὁμοειδεῖ αὐξήσει· καὶ ἐπὶ τῆς Ἀλλοιώσεως τὸν αὐτὸν τρόπον· οἷον ἡ λεύκανσις τῇ λευκάνσει, καὶ ἡ μέλανσις τῇ μελάνσει· καὶ ἐπὶ τῆς τοπικῆς Κινήσεως, ἡ ἐπ' εὐθείας τῇ ἐπ' εὐθείας, καὶ ἡ κυκλοτερὴς τῇ κυκλοτερεῖ· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως.

Διαφέρει δὲ ὐδὲν εἰς τὸ συμβλητὰς εἶναι τὰς κινήσεις, ἡ τῶν ὀργάνων ἑτεροιότης, δι' ὧν καὶ αἱ κινήσεις· οἷον, εἰ τῷ μὲν πόδες εἶεν, τῷ δὲ πλέυγες τὰ ὄργανα τῆς Κινήσεως. Ἄλλως μὲν γὰρ διαφέρει βάδισις πλήσεως, ἤγουν κατὰ τὸν ποιὸν χηματισμόν· κατὰ δὲ τὸ τοπικὸν εἶδος ὐ διαφέρει. Διὸ καὶ συμβλητά, μόνον εἰ ἐπ' Εὐθείας, ἢ ἐπὶ Κεκλασμένης καὶ ἄμφω τελοῖντο. Πᾶσαι δὲ αἱ ἐπ' Εὐθείας Κινήσεις ἀλλήλαις ἔσονται συμβληταί, μηδόλως ἐμποδιζόμεναι τῷ διαφέρω τῶν χέσεων· ἐπείπερ ἓν τὸ ὑποκείμενον ἔχουσι τὴν εὐθεῖαν, καὶ ὁμοειδεῖς διὰ τῦτο εἰσὶ, μόνῳ τῷ ἀριθμῷ διαφέρουσαι.

Ἐνάσῃ δὲ πασῶν τῶν Κινήσεων καὶ Ἠρεμίαν ἀντικειμένην ἔχει καὶ Κίνησιν. Οὐκ ἔσι δὲ Στάσις ἡ Ἠρεμία. Καὶ γὰρ Ἐνέργειά τις καὶ ἡ Στάσις, καὶ Εἶδος τῇ Κινήσει σύτοιχον, ὡς λέγομεν Στάσιν ἔχειν ἐν τῷ μέσῳ τὴν Γῆν. Ἐνέργεια γὰρ τῆς Γῆς, τὸ ἐν μέσῳ ἐσηκυῖαν εἶναι αὐτὴν· ὥσπερ τῷ Οὐρανῷ τὸ Κινεῖσθαι περὶ τὸ μέσον. Ἡ δ' Ἠρεμία ὐκ ἔσιν Ἐνέργεια, μόνον δ' ἀπουσία κινήσεως. Τῇ μὲν ἓν κατὰ τόπον Κινήσει ἡ κατὰ τόπον Ἠρεμία ἀντίκειται· καὶ τῇ κατ' Ἀλλοίωσιν ἡ κατ' Ἀλλοίωσιν. Καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν μιᾷ ἑκάσῃ Κινήσει τῷ ἀριθμῷ, καὶ ἡ πρὸ τῆς τοιαύτης κινήσεως Ἠρεμία, καὶ ἡ μετὰ τὴν τοιαύτην κίνησιν ἀντιμάχεται· μᾶλισα μὲν ἓν ἡ πρὸ τῆς κινήσεως. Ὁ γὰρ ἡ Κίνησις φεύγει, καὶ ἔτινος ἐκβῆναι σπεύδει, τῦτο

μᾶλλον

μᾶλλον ἐναντίον αὐτῇ· Πρὸς ὃ δ' ἄπεισι καὶ ὅπερ ἐπέγεται καταλαβεῖν, τοῦτο πῶς οἰκεῖον αὐτῇ;

Κινήσεις δ' ἐναντίας εἰσὶν, ἢ μᾶλλον μεταβολαὶ, Γένεσις καὶ Φθορὰ, Αὔξησις καὶ Μείωσις. Ἐπὶ δὲ τῆς Ἀλλοιώσεως, Θέρμανσις καὶ Ψύξις, Λεύκανσίς τε καὶ Μέλανσις, καὶ ἄλλαι συζυγίαι διάφοροι. Ἐπὶ δὲ τῆς κατὰ τόπον μεταβολῆς, ἡ Ἄνω καὶ ἡ Κάτω ὡς ἐν Μήκει· ἡ εἰς τὰ Δεξιὰ καὶ ἡ εἰς τὰ Ἀριστερὰ ὡς ἐν Πλάτει· ἡ εἰς Τὄμπροσθεν καὶ ἡ εἰς Τὄπισθεν, ὡς ἐν Βάθει. Τῶν τοιούτων δὲ τοπικῶν κινήσεων ἐπ' εὐθείας οὐσῶν, ἢ Ἄνω καὶ ἡ Κάτω μόναι κυρίως Ἁπλαῖ. πασῶν γὰρ τῶν κατὰ τόπον μεταβολῶν, τρεῖς αἱ κυρίως Ἁπλαῖ· Ἡ περὶ τὸ τὄ παντὸς μέσον, ἥτις ἐστὶν ἡ Κύκλω· Ἡ ἀπὸ τοῦ μέσου, ἥτις ἐστὶν ἡ Ἄνω· καὶ Ἡ ἐπὶ τὸ μέσον, ἥτις ἡ Κάτω. Μόναι δ' αὗται κυρίως Ἁπλαῖ, διότι ταύτας μόνας κινοῦνται Φυσικῶς τὰ δοκοῦντα τῶν Σωμάτων Ἁπλᾶ. Πᾶσα δ' ἁπλῆ Κίνησις, ἁπλοῦ τινός ἐστι σώματος κατὰ Φύσιν, καὶ παντὸς ἁπλοῦ σώματος ἡ Φυσικὴ Κίνησις, Ἁπλῆ τίς ἐστι.

Ταῖς μὲν οὖν ἐπ' Εὐθείας Φοραῖς Ἐναντίωσις, ὡς εἴρηται, πρόσεστι· τῇ Κύκλῳ δὲ κινήσει, κίνησιν ἀδιάλειπτον ἐναντίαν εἶναί φασι. Καὶ ὅτι μὲν οὐκ Ἐναντιοῦνται ἀλλήλαις, ἡ ἐξ Ἀνατολῆς εἰς Δυσμὰς, καὶ ἡ ἐκ Δυσμῶν εἰς Ἀνατολὰς, ἔγνωσται. Καὶ γὰρ αἱ τῶν Πλανητῶν Σφαῖραι, καὶ ἄμφω ταύτας τὰς περιφορὰς περιφέρουσαι· τὴν μὲν, κατὰ Φύσιν, τὴν ἐκ Δυσμῶν εἰς Ἀνατολὰς· τὴν δὲ, βιαίως καὶ ὑπὲρ Φύσιν, ὡς ἰσχυροτέρα καὶ κρείττονι τῇ ἀπλανεῖ συμπεριαγόμεναι πρὸς Δυσμὰς ἐξ Ἀνατολῶν. Ἐναντίαν δὲ αἱ εἰρημέναι ἅσαι περιφοραὶ, πῶς ἂν συνεῖεν ἀλλήλαις ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ καθ' ἓν ὑποκείμενον;

Ὅτι δὲ μηδ' ἐπ' Εὐθείας Κίνησις ἐναντίωται Κινήσει Περιφερεῖ, τοιουτοτρόπως κατασκευάζουσιν. Αἱ ἐπ' Εὐθείας Κινήσεις ἐναντίαι ἀλλήλαις εἰσίν. Ἓν δ' ἐναντίον ἑνί. καὶ διὰ τοῦτο, ἀδιάλειπτα τῶν ἐπ' Εὐθείας Φορῶν, ἐναντιοῦται τῇ Κύκλῳ, ἵνα μὴ πλείω ἐναντία ἀντιτάχθεῖεν ἑνί. Μήποτε δ' οὐκ ἔστιν ἀνεπίληπτος ἡ τοιαύτη κατασκευὴ, ὥς τινες ἐφισῶσιν. Οὐ γὰρ ἀδύνατον τὰς

ἐπ'

ἐπ' Εὐθείας Κινήσεις τῇ Κύκλῳ τε καὶ ἀλλήλαις ἐναντιοῦσθαι κατ' ἄλλο· καὶ ἄλλο, καὶ ἔτω πάλιν ἓν ἐναντίον ἑνὶ κατὰ λόγον εὑρίσκεσθαι. Καθ' ὃ μὲν γὰρ ἡ μὲν Ἄνω τῶν ἐπ' Εὐθείας Κινήσεων τῶν ἁπλῶν· ἡ δὲ Κάτω, μάχονται ἀλλήλαις, κατὰ τὴν τῶν τόπων ἐναντιότητα. Καθ' ὃ δ' αἱ μὲν ἐπ' Εὐθείας ἀπ' ἄλλων σημείων ἄρχονται, καὶ εἰς ἕτερα καταλήγουσιν· ἡ δὲ κύκλῳ Κίνησις ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἄρχεται καὶ εἰς τὸ αὐτὸ καταντᾷ. Καὶ καθ' ὃ πάλιν, αἱ μὲν ἐπ' Εὐθείας, ἄκλασοι κατὰ πᾶν εἰσι μόριον, ἡ Κύκλῳ δὲ μηδὲ τὸ τυχὸν ἔχει μόριον ἄκλασον. Ἔτι δὲ καθ' ὃ τὰς μὲν ἐπ' Εὐθείας, δὶς ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἄνευ Ἡρεμίας γενέσθαι ἀδύνατον. ἡ δὲ Κύκλῳ τὴν αὐτὴν ἄνευ Ἡρεμίας μυριάκις περίεισι. Καί, ὅτι τῶν μὲν ἐπ' Εὐθείας εὐδεμία ἐστὶν Ὁμαλής, τῇ Κύκλῳ δὲ δυνατὸν ἀεὶ τυγχάνει τὸ Ὁμαλές. Κατὰ ταῦτα δὴ τὰ ἰδιώματα τῶν Κινήσεων, ἃ μὴν κατὰ τὴν τῶν τόπων ἐναντιότητα, τῇ Κύκλῳ πρὸς τὰς ἐπ' Εὐθείας Ἐναντίωσις εὑρεθήσεται, τῶν ὅλων εὐθειῶν κινήσεων ὡς μιᾶς λαμβανομένων πρὸς τὴν ἀντίθεσιν τῆς περιφερῆς. Τοιοῦτος δὲ τρόπος Ἀντιθέσεων καὶ ἐπ' ἄλλων πραγμάτων εὑρίσκεται. Τὸ γὰρ Ἴσον καὶ τὸ Μέτριον ἀντίκειται, τῷ ὑπερέχοντι, καὶ τῷ ὑπερεχομένῳ, τῷ Μείζονι, λέγω, καὶ τῷ Ἐλάττονι. Πάλιν δ' ἀλλήλοις ἀντίκεινται τὸ Μεῖζόν τε καὶ τὸ Ἔλαττον. Οὕτω δὴ καὶ αἱ Ἀρεταὶ συμμετρίαι ὖσαι, ταῖς ἀσυμμετρίαις ἐναντιοῦνται, ταῖς ὑπερβολαῖς δηλονότι καὶ ταῖς ἐλλείψεσιν· Ὑπερβολαὶ δὲ καὶ Ἐλλείψεις ἀλλήλαις μάχονται, καὶ Κινήσεις Κινήσεσί τε καὶ Ἡρεμίαις ἀντιθετοῦνται, καὶ Ἡρεμίαι πάλιν ἀλλήλαις αἱ ἐν τοῖς ἐναντίοις τόποις καὶ ταῖς ἐναντίαις ποιότησιν ἢ ποσότησιν. οἷον, ἡ ἐν τῷ Ἄνω Ἡρεμία τῇ ἐν τῇ Κάτω· καὶ ἡ ἐν τῷ λευκῷ τῇ ἐν τῷ Μέλανι, καὶ ἁπλῶς αἱ πρὸ τῶν τοιῶνδε Κινήσεων ταῖς μετὰ τὰς τοιάσδε Κινήσεις. Ἄλλως δὲ τῇ Ἡρεμίᾳ ἡ Κίνησις, καὶ ἄλλως τῇ Κινήσει ἀντίκειται· τῇ μὲν γὰρ Κινήσει, ὡς ἐναντίῳ Εἴδει· τῇ δ' Ἡρεμίᾳ, ὡς ἀποπλώσει τοῦ Εἴδους. Ὡς ἄκρα δὲ πάλιν αἱ Ἡρεμίαι ἀλλήλαις ἀνθίστανται. Τὸ μὲν ἓν ἐναντίωσιν ἔχειν καὶ τὴν Κυκλοφορίαν, ὅπως καὶ τίνα τρόπον εἴρηται·

τοῖς

Τοῖς δὲ πάσης Ἐναντιότητος ταύτην ὑπερεξαιρεῖσι, σκοπὸς ἐστὶ τὸν Οὐρανὸν ἐντεῦθεν δεῖξαι δηθεν ἀγένητον, ὅθεν καὶ ἄφθαρτον. Εἰ γὰρ τῶν ἐναντίων φασὶν ἐναντίαι καὶ αἱ Φοραί, ἃ τῇ Φορᾷ μή ἐστιν ἐναντία Φορά, ὐδ' αὐτὸ ἔχει τι Ἐναντίον. Εἰ τοίνυν τῇ ἠρανίῳ Φορᾷ μὴ ἔστι τις ἐναντία Φορά· ὐδὲ τῷ Οὐρανῷ ἔστι τι Ἐναντίον· Τὸ γινόμενον δὲ καὶ φθειρόμενον, ἐξ ἐναντίου γίνεται καὶ εἰς ἐναντίον φθείρεται· Τὸ ἠράνιον ἄρα Σῶμα, μὴ ἔχον ἐναντίον, ἐξ ἃ γένοιτ' ἄν, καὶ εἰς ὃ πάλιν φθαρείη, ἀγένητον καὶ ἄφθαρτον ἀποδείκνυται. Ἀλλ' οἱ ταῦτα λέγοντες, ὅταν καὶ ἀναμφίλεκτον τὴν πρότασιν λάβοιεν τὴν τιθεῖσαν τὸ μηδεμίαν κίνησιν τῇ ἠρανίῳ Φορᾷ ἐναντίαν εἶναι, τότε τῆς Φυσικῆς Γενέσεως ἐξῃρημένον τὸν Οὐρανὸν συλλογίζονται, καὶ τῆς ὁμοίας Φθορᾶς, καθ' ἃς καὶ τὰ Στοιχεῖα μεταβάλλει εἰς ἄλληλα, τῆς θατέρᾳ Φθορᾶς γιομένης Γενέσεως τᾷ λοιπᾷ. Κατ' ἄλλην δὲ Γένεσιν γεινητὸν εἶδασι τὸν Οὐρανὸν οἱ Φρονοῦντες ὀρθῶς· καθ' ἣν ἐκ τοῦ μὴ εἶναι ὅλως, τῷ θείῳ παρήχθη προσώγματι, καὶ ἀκολούθως καὶ Φθορᾷ παντελεῖ, κατὰ τὴν οἰκείαν Φύσιν, ὑποκεῖσθαι αὐτὸν δογματίζουσι, τῇ τοῦ δημιουργήσαντος ἀγαθότητι τὴν ἐπὶ τὸ βέλτιον ἀλλαγὴν ἀπάσης ἀιδιοῦς κλίσεως ἐπιψηφιζόμενοι.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ. ϛ'.

### Περὶ Γενέσεως, καὶ Φθορᾶς.

Ἡ Γένεσις καὶ ἡ Φθορὰ Κινήσεις οὐκ εἰσὶ κυρίως, ἀλλὰ μόνον Μεταβολαί. Μεταβολὴ δέ ἐστι μετάβασις ἀπ' ἄλλου εἰς ἄλλο. Τὸ γὰρ ὄνομα τῆς Μεταβολῆς ἄλλο μετ' ἄλλο δηλοῖ. τοῦ μετὰ, σημαίνοντες, ὅτι τὸ μὲν, Πρότερόν ἐστιν ἐν τῇ Μεταβολῇ, τὸ δ', Ὕστερον· Πρότερον μὲν, τὸ ἐξ οὗ μεταβάλλει τὸ μεταβάλλον· Ὕστερον δὲ, τὸ εἰς ὅ.

Θεωρεῖται δ' ἡ Μεταβολὴ ἐν Ἀντιφάσει, καὶ ἐν τοῖς ἐναντίοις Εἴδεσι, τοῖς τε ἁπλῶς Ἐναντίοις, ἤγουν τοῖς ἄκροις, οἷόν τὸ Λευκὸν καὶ τὸ Μέλαν· καὶ τοῖς πῇ Ἐναντίοις,

ἤτοι τοῖς Μεταξύ. Τὸ γὰρ Μεταξὺ τὸν τοῦ ἐναντίου λόγον ἔχει πρὸς ἑκάτερον τῶν ἄκρων· οἷον, τὸ ἦτλον Λευκὸν πρὸς μὲν τὸ Μέλαν, Λευκόν ἐστι· Μέλαν δὲ, πρὸς τὸ μᾶλλον Λευκόν. Μίξει γὰρ τοῦ Μέλανος γίνεται τὸ ἦτλον Λευκόν. Διὸ καὶ ὅταν εἰς τὸ μᾶλλον Λευκὸν μεταβάλλῃ τὸ ἦτλον Λευκὸν, ὡς ἐκ Μέλανος γίνεται πρὸς τὸ Λευκὸν ἡ Μεταβολή. Τὸ γὰρ ἦτλον Λευκὸν κατὰ τὸ ἐν αὐτῷ Μέλαν, μεταβάλλει πρὸς τὸ μᾶλλον Λευκόν. Ὅθεν καὶ μερικὴ γίνεται ἡ Μεταβολή. Ὡσαύτως καὶ ὅτε τὸ μᾶλλον Λευκὸν εἰς τὸ ἦτλον μεταβάλλει Λευκὸν, ὡς ἐκ Λευκοῦ πρὸς Μέλαν γίνεται ἡ Μεταβολή. Πρὸς γὰρ τὸ ἐν τῷ ἦτλον Λευκῷ Μέλαν, μεταβάλλει τι τοῦ μᾶλλον Λευκοῦ. Διά τοι τοῦτο ἡ ἐκ τῶν μεταξὺ πρὸς τὰ μεταξὺ Μεταβολὴ, πῇ λέγεται· ἡ δ' ἐκ τῶν ἄκρων, ἁπλῶς καλεῖται Μεταβολή. Ἔστι δ' ἐπιπλέον τῆς Κινήσεως ἡ Μεταβολή. Πᾶσαι μὲν γὰρ αἱ ἀπὸ τοῦ Δυνάμει εἰς τὸ Ἐνεργείᾳ πρόοδοι, μένοντος ἔτι τοῦ Δυνάμει, Μεταβολαί εἰσιν.

Ἀλλὰ τούτων, ὅσαι μὲν μόνον ἐξ ἐναντίων ὁπωσῶν Εἰδῶν εἰς ἐναντία Εἴδη μετελεύσεις εἰσὶν, ὑπομένοντος τοῦ Ὑποκειμένου καὶ μεταβάλλοντος, αὐταὶ Κινήσεις ὀνομάζονται κυριώτερον. Ὅσαι δὲ τοῦ Ὑποκειμένου μὴ ὑπομένοντος, εἴτ' ἐξ ἐναντίων Εἰδῶν εἰς ἐναντία μεταβαίνουσιν Εἴδη, εἴτε μὴ ἐξ ἐναντίων Εἰδῶν εἰς ἐναντία Εἴδη, ἀλλὰ κατ' ἀποπλωσιν καὶ ἀπουσίαν θατέρου τῶν Εἰδῶν ἐμφαινομένην τὴν ἐναντίωσιν ἔχουσιν, ἐν τοῖς ἐξ ὧν καὶ εἰς ἃ μεταβάλλουσιν, αὐταὶ καλοῦνται Μεταβολαὶ μόνον κυρίως, ἀλλ' οὐ Κινήσεις· αἵτινές εἰσιν ἡ Γένεσις καὶ ἡ Φθορὰ, κατ' Οὐσίαν οὖσαι Μεταβολαί. Γίνεται γὰρ τὸ γινόμενον καὶ Φθείρεται τὸ Φθειρόμενον ἐξ ἐναντίου εἰς ἐναντίον, εἴτε καὶ ἀμφοτέρων ὄντων εἰδῶν, εἴτε θατέρου ὄντος ἀποπλώσεως τοῦ λοιποῦ. Οὐδὲ γὰρ ἐξ ἀνάγκης Εἴδει παντὶ Εἶδος ἐναντίον ἐστί. Τί γὰρ τῷ ἀνθρώπῳ ἐναντίον Εἶδος ἔσοιτ' ἂν ἢ τῷ μουσικῷ; Ἀπουσία δὲ θατέρου Εἴδους ἦγεν ἡ Στέρησις εὑρίσκεται παντα χοῦ. Ἀλλὰ ποτὲ μὲν ἡ Στέρησις μετὰ τελείου Εἴδους ἐστὶ, τελείας τὰς αὐτοῦ συσατικὰς ποιότητας ἔχοντος, ὥσπερ ἡ ἐν τῷ Ὕδατι Στέρησις τοῦ Πυρὸς, σύνεστι τῷ Εἴδει τοῦ

Ὕδατος

Ὕδατος τελείῳ ὄντι, καὶ τελείας τὰς ἐν αὐτῷ Ποιότητας ἔχοντι, τὴν Ψυχρότητα δηλονότι καὶ τὴν Ὑγρότητα, τὰς ἐναντίας ταῖς Ποιότησι τῷ Πυρός· καὶ διὰ τοῦτο τὸ Πῦρ, ἀμένον ἐκ τῆς οἰκείας Στερήσεως, ἀλλὰ καὶν τῷ ἐναντίῳ ἑαυτῷ Εἴδει λέγεται γίνεσθαι. Ὅταν δὲ μὴ Εἴδει τελείῳ συνυπάρχῃ ἡ Στέρησις, ἀλλ' ὑλικῷ τινι ἐπιτηδείως ἔχοντι δέχεσθαι τὸ Εἶδος τὸ ἀντικείμενον τῇ Στερήσει, ὡς ἡ ἐν τῷ Σπέρματι Στέρησις τοῦ ζῴου, τότε οὐκ ἐξ Εἴδους ἐναντίου, ἀλλ' ἐξ ἀπουσίας Εἴδους, ἤτοι Στερήσεως, λέγεται γίνεσθαι τὸ γινόμενον· οὐχ ὅτι οὐκ ἔστιν Εἶδός τι καὶ τὸ Σπέρμα, ἀλλ' ὅτι ἀτελὲς εἶδος καὶ ὕλης λόγον ἐπέχον, πρὸς τὴν τοῦ τελείου Εἴδους ὑπόστασιν, καὶ εἰς ἐκεῖνο τὴν ὅλην κεκτημένον τὴν ἀναφοράν.

Εἰσὶ δέ τινες ἴσως καὶν τῷ Σπέρματι Ποιότητες, ἐναντίωσιν ἔχουσαι πρὸς τὰς τοῦ ἀποτελουμένου Ποιότητας; ἀλλ' ἀτελεῖς καὶ αὗται, καὶ οὐχ ὡς αἱ τῶν τελείων Εἰδῶν τέλειαι. Διὸ, ὅσαι μὲν ἐναντίαι πως ταῖς τοῦ ἀποτελουμένου Ποιότησίν εἰσιν ἐν τῷ Σπέρματι, πρὸς τὰς τοῦ ἀποτελουμένου ποιότητας μεταβάλλωσι, τοῦ μὲν ὑγροῦ τοῦ ἐν τῷ Σπέρματι ξηραινομένου, τοῦ δὲ σφαιρικοῦ ἐπιμηκυνομένου. Ὅσαι δ' ὁμοειδεῖς ταῖς τοῦ ἀποτελουμένου εἰσὶν, ἐκ τοῦ ἀτελοῦς μεταβάλλουσι πρὸς τὸ τέλειον. Διὰ γοῦν τὸ ἀτελὲς τῆς διαθέσεως τοῦ ὑποκειμένου, ὅταν ἐκ Σπέρματος τὸ Ζῷον, ἢ ἐξ Ἀμύδου λέγηται τὸ μυσικὸν· οὐκ ἐξ ἐναντίου Εἴδους; ἀλλ' ἐκ τῆς ἀπουσίας τοῦ Εἴδους καὶ τῆς Στερήσεως λέγεται γίνεσθαι. Διὰ ταῦτά τοι καὶ ἐξ ἐναντίου γίνεσθαι καὶ εἰς τἐναντίον φθείρεσθαι λέγεται πᾶν τὸ γινόμενον καὶ φθειρόμενον, καὶ Γενέσεις πᾶσαι καὶ Φθοραὶ Φυσικὴ κοινῶς λέγονται κατ' Ἀντίφασιν. Τὸ γὰρ ὂν καὶ τὸ μὴ ὄν, καθ' ὃ τὸ μὲν ὄν, τὸ δὲ μὴ ὄν, ἐναντία Εἴδη ὄντα, τὴν Ἀντίθεσιν ἀντιφατικῶς ποιοῦνται πρὸς ἄλληλα. Γένεσις δέ ἐστιν ἡ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ ὂν Μεταβολὴ καὶ μετάβασις, ἤγουν ἡ μεταξὺ οὐσὶς τῆς ἀπὸ τοῦ μὴ εἶναι, εἰς τὸ εἶναι τοῦ πράγματος ἀποκαταστάσεως. Φθορὰ δὲ, ἡ ἐκ τοῦ ὄντος εἰς τὸ μὴ ἐν ὁμοίως Μεταβολὴ, τοῦ ὄντος καὶ μὴ ὄντος Ἐνεργείᾳ λαμβανομένων.

Οὐ λέγονται δὲ κυρίως Κινήσεις ἡ Γένεσις καὶ ἡ Φθορά· διότι κἂν ἀτελὴς ἐνέργεια ἡ κίνησις, κἂν παθητική, πλὴν τὸ κινούμενον Ἐνεργείᾳ ὄν, καὶ ὑπομένον, κινεῖσθαι χρή· τὸ δὲ μὴ ὂν Ἐνεργείᾳ, μηδ' ὑπομένον, οὐδὲ κινούμενόν ἐστιν. Οὐδὲ γὰρ ὥσπερ ὁ Ἄνθρωπος Ἐνεργείᾳ ὢν καὶ μένων Ἄνθρωπος κινεῖται, κατά τι τῶν ἐν αὐτῷ συμβεβηκότων αὐξόμενος ἢ λευκαινόμενος ἢ Φερόμενος· οὕτω καὶ ἡ Ὕλη μεταβάλλει κατὰ τὴν Γένεσιν. Διά τοι τοῦτο, ἡ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι πρόοδος, οὐκ ἔστι Κίνησις. Ἐπεὶ δὲ τὴν Ὕλην οὐ λέγομεν ὑφεστηκέναι καθ' ἑαυτὴν (οὐδὲ γὰρ ἐξ Ὕλης καὶ Εἴδους τὰ σώματα λέγοντες, ἐκ προϋπαρχούσης Ὕλης ἢ προϋφεστῶτος Εἴδους τὴν τῶν σωμάτων τιθέμεθα σύστασιν, ἀλλ' ὅτι λόγῳ μόνῳ διακρίνοντες ἀπ' ἀλλήλων τὴν Ὕλην καὶ τὸ Εἶδος, δυνάμεθα θεωρεῖν ἑκάτερον καθ' αὑτό· καὶ γὰρ οὐδέτερον ὑποστῆναι δύναται θατέρου χωρίς.) ὅπερ ὡς Ὕλη λαμβάνεται, καὶ λέγεται μὴ ὄν, καὶ τοῦτο μετὰ Εἴδους εὑρίσκεται, ἢ τελείου, ἢ ἀτελοῦς· καὶ ὄντι ἐστὶν ἄλλως. Λέγεται δὲ μὴ ὄν, ἐπείπερ Ἐνεργείᾳ οὐκ ἔστιν, ὃ γίνεται. Τὸ δὴ τοιοῦτο μὴ ὂν οὐ κινεῖται, οὔτε καθ' ἑαυτό, οὔτε κατὰ συμβεβηκός. Οὔτε γὰρ καθ' ὃ μὴ ἐστὶ κινεῖται, οὔτε τῷ ἄλλο τι εἶναι ἐνεργείᾳ, τὸ αὐτὸ μένον κινεῖσθαι δύναται· οἷον τὸ Σπέρμα, οὔτε καθ' ὃ Ζῷον κινεῖται· (οὐδὲ γάρ ἐστιν.) οὔτε καθ' ὃ Σπέρμα. Καὶ γὰρ εἰ ποσῶς μεταβάλλει κατὰ Γένεσιν, τῆς ἑαυτοῦ ἐξίσταται Φύσεως, καὶ μεταβάλλον οὐ μένει Σπέρμα, ἀλλὰ ἀεὶ ἄλλοτε ἄλλο γίνεται, κατὰ τὴν Μεταβολήν. Εἰ τοίνυν τὸ οὕτω μὴ ὄν, οὐ δύναται διὰ ταῦτα κινεῖσθαι· ἡ δ' ἐκ τοῦ οὕτω μὴ ὄντος Μεταβολὴ Γένεσίς ἐστιν· οὐκ ἔστιν ἄρα ἡ Γένεσις Κίνησις, ἀλλ' οὐδ' Ἠρεμία. Τὸ γὰρ πεφυκὸς κινεῖσθαι, τοῦτο καὶ ἠρεμεῖ μὴ κινούμενον, ὅπερ ἐστὶ τὸ Ἐνεργείᾳ ὄν. Ὃ δὲ κινεῖσθαι ἀδύνατον, τοῦτο καὶ ἠρεμεῖν ἀδύνατον. Ὥστε οὐκ ἔστιν ἡ Γένεσις, οὔτε Κίνησις, οὔτε Ἠρεμία. Εἰ δ' ἔχει ταῦθ' οὕτως, οὐδ' ἡ Φθορά, Κίνησίς ἐστιν, οὔτε μὴν Ἠρεμία. Τῇ κινήσει γὰρ, ἡ Κίνησις, ἢ Ἠρεμία τὸ ἀντικείμενον. Εἰ δὲ μήθ' ἕτερον ὄσα τούτων ἡ Γένεσις δέδεικται, πῶς ἂν εἴη Κίνησις ἡ Φθορά; Πῶς δὲ πάλιν Ἠρεμία, μὴ οὔσης Κινήσεως τῆς Γενέσεως,

ὅπερ

ὑπερ ἀντίκειται ἡ Φθορά; Οὐκ ἄρα ἡ Γένεσις καὶ ἡ Φθορὰ Κινήσεις, ἤτε Ἠρεμίαι· μόνον δὲ Μεταβολαί. Κινήσεις δὲ μὴ οὔσας, Ἠρεμίαν ἀντικειμένην ἔχ ἔξουσιν, ἀλλ' Ἀμεταβλησίαν ὡς μεταβολαὶ, Ἀμεταβλησίαν ἀναλογοῦσαν τῇ Ἠρεμίᾳ. Καθὼς γὰρ ἡ Ἠρεμία, ἀπουσία κινήσεως· οὕτως ἡ Ἀμεταβλησία, ἀπουσία μεταβολῆς. Ὥσπερ ἂν Ἠρεμιῶν, οὕτω καὶ Ἀμεταβλησιῶν Ἀντίθεσις εὑρεθήσεται· καὶ ἔσονται ἡ ἐν τῷ ὄντι Ἀμεταβλησία, καὶ ἡ ἐν τῷ μὴ ὄντι, ἀλλήλαις ἀντιθετόμεναι. Περὶ μὲν οὖν τῶν κατ' Οὐσίαν Μεταβολῶν, ἦγεν τῆς ἁπλῶς Γενέσεως καὶ Φθορᾶς, εἰρήσθω τοσαῦτα κατ' ἐπιτομὴν ὑπομνήσεως.

Λέγονται δὲ καὶ αἱ κατὰ συμβεβηκὸς Μεταβολαὶ, Γενέσεις τινὲς καὶ Φθοραί τινες· οἷον, ἡ μὲν Αὔξησις, Γένεσίς τις· Φθορὰ δέ τις, ἡ Μείωσις. Καὶ ἔχ ὥσπερ λέγομεν ὅτι γέγονε τὸ ζῷον, ὅτ' ἐκ σπέρματος γένοιτο· καὶ ὅτι ἔφθαρται, ὅτε δὴ τεθναίη· τὸν αὐτὸν τρόπον λέγομεν ὅτι γέγονε τὸ ζῷον ἁπλῶς, ὅταν γένηται δίπηχυ τυχόν, ἀλλ' ὅτι γέγονε τὸ ζῷον δίπηχυ, καὶ ἔφθαρται τῷ ζῴῳ τὸ δίπηχυ· καὶ γέγονε τὸ ζῷον λευκὸν, καὶ ἔφθαρται τῷ ζῴῳ τὸ λευκόν. Καὶ ἐπ' Ἀλλοιώσεως γὰρ ἡ μὲν Λεύκανσις, Γένεσίς τις λέγεται· Φθορὰ δέ τις, ἡ Μέλανσις. Κοινὸν γάρ ἐσιν ἐν ἁπάσαις Κατηγορίαις, (εἴτε Γένεσις ἁπλῶς θεωροῖτο, καθάπερ ἐν Οὐσίαις· εἴτε τις Γένεσις, καθὼς ἐν συμβεβηκόσι.) τὸ τὴν μὲν ἐπὶ τὰ κρείττω καὶ τιμιώτερα Μεταβολὴν, γένεσιν λέγεσθαι· Φθορὰν δὲ, τὴν ἐπὶ τὰ χείρω καὶ ἀτιμώτερα, οἷον, ἐπὶ τῶν Οὐσιῶν, ἡ μὲν ἀπὸ τῆς Γῆς Μεταβολὴ πρὸς τὸ Πῦρ, Γένεσις ἁπλῶς λέγεται· Φθορὰ δέ τις. Ἡ δ' ἀπὸ τοῦ Πυρὸς εἰς τὴν Γῆν, Φθορὰ μὲν καλεῖται ἁπλῶς, Γένεσις δέ τις, τῷ κρείττω καὶ τιμιωτέραν καὶ μᾶλλον οὐσίαν εἶναι τὴν ὑπαρξιν τοῦ Πυρὸς· χείρω δὲ καὶ ἀτιμωτέραν καὶ ἧττον οὐσίαν τῆς γῆς τὴν ὑπόστασιν· Εἴδει μὲν γὰρ ἀναλογεῖ τὸ Πῦρ, Ὕλῃ δὲ καὶ Στερήσει, ἡ Γῆ. Ἐπεὶ γὰρ ἡ μὲν Ὕλη περιέχεται ὑπὸ τοῦ Εἴδους· τὸ δὲ Εἶδος περιέχει τὴν Ὕλην, πέρας ὂν καὶ ὅρος αὐτῆς· (περαίνει γὰρ καὶ ὁρίζει

ὁρίζει τὸ τῆς ὕλης ἄπειρόν τε καὶ ἀόριςον.) καὶ ἐπὶ τῶν εἰδοπεποιημένων ἤδη σωμάτων τῶν κατὰ τὸν τόπον φυσικῶς κινȣμένων, τὸ μὲν περιεχόμενον, Ὕλης ἂν ἔχοι λόγον· (τοιȣ̃τον δὲ τὸ βαρὺ, καὶ ἐν μέσῳ, τȣτέςιν ἡ Γῆ·) τὸ δὲ περιέχον, Εἴδȣς. (τοιȣ̃τον δὲ τὸ κȣ̃φον καὶ ἄνω, τȣτέςι τὸ Πῦρ.) καὶ τῶν μεταξὺ δὲ σωμάτων, ἤγȣν τȣ̃ Ἀέρος καὶ τȣ̃ Ὕδατος, τὸ μὲν περιεχόμενον, ὅπέρ ἐςι τὸ Ὕδωρ, Ὕλης ἂν ἔχοι λόγον πρὸς τὸν Ἀέρα τὸν περιέχοντα· Εἴδȣς δὲ λόγον ὁ Ἀὴρ, πρὸς τὸ Ὕδωρ τὸ περιεχόμενον ὑπ' αὐτȣ̃. Διὸ μὴ μόνον ἐπὶ Γῆς καὶ Πυρὸς, ἡ μὲν ἀπὸ Γῆς εἰς Πῦρ Μεταβολὴ, Γένεσις ἁπλῶς λέγοιτ' ἂν, Φθορὰ δέ τις· ἡ ἀπὸ Πυρὸς δ' εἰς Γῆν, Φθορὰ μὲν ἁπλῶς, Γένεσις δέ τις· ἀλλὰ καὶ ἐφ' ὕδατος καὶ Ἀέρος ἡ μὲν ἀφ' Ὕδατος εἰς Ἀέρα Μεταβολὴ καλοῖτ' ἂν ἁπλῶς Γένεσις, Φθορὰ δέ τις· ἡ δ' ἀπ' Ἀέρος εἰς Ὕδωρ Μεταβολὴ, Φθορὰ μὲν ἁπλῶς, Γένεσις δέ τις.

Οὐ μόνον δ' ἐπὶ τῶν ȣ̓σιῶν ἐςιν ἡ εἰρημένη Ἀναλογία, ἀλλὰ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς γένεσιν. Ἐν μὲν τῷ Ποσῷ, τὸ Μέγα καὶ τὸ Πολύ, Εἴδει ἀναλογεῖ· τὸ Μικρὸν δὲ καὶ τὸ Ὀλίγον, Ὕλῃ· καὶ ἡ μὲν Αὔξησις, Εἴδει· ἡ δὲ Μείωσις, Ὕλῃ· διὸ καὶ ἡ μὲν τῇ Γενέσει ἔοικεν· ἡ δὲ, τῇ Φθορᾷ. Ἐν δὲ τῷ Ποιῷ, τὸ μὲν Λευκὸν καὶ τὸ Θερμὸν, Εἴδει ἀναλογεῖ· τὸ δὲ μέλαν καὶ τὸ Ψυχρὸν, Ὕλῃ· ὅθεν καὶ λεύκανσις καὶ θέρμανσις Γενέσεις εἶεν ἂν· Φθοραὶ δὲ, μέλανσίς τε καὶ ψύχρανσις. Ὅλως γὰρ ἐν ταῖς Ἀντιθέσεσι τὰ κρείττω μὲν, ὡς Εἴδει ἀναλογȣ̃ντα λαμβάνεται· ὡς Ὕλῃ δὲ καὶ Στερήσει, τὰ καταδεέςερα. Διὸ καὶ καθ' ὅλȣ πᾶσα διάκρισις, Γένεσις ὅλως κληθείη ἂν· Φθορὰ δὲ τȣ̓ναντίον ἡ σύγκρισις, ὅτι κρεῖττον ἡ διάκρισις δοκεῖ τῆς συγκρίσεως.

Τὸ Κρεῖττον δὲ καὶ τὸ Χεῖρον, ἐν πᾶσι θεωρεῖται τοῖς ȣ̓σιν. Οὕτω τοι καὶ Πυθαγόρειοι Συςοιχίας τινὰς ἀντικειμένας ἐξεῦρον δέκα τὸν ἀριθμὸν, ὑφ' ἃς ὥσπερ εἰς Ἀρχὰς τὰ ὄντα πᾶντα συνάγȣσι. καὶ ἡ μὲν Κρείττων

| | |
|---|---|
| τῶν μοῖραι παρ' αὐτοῖς. | ἡ δ' ἀντικειμένη καὶ Χείρων, αὕτη. |
| ἔσιν αὕτη. | |
| Ἀγαθόν. | Κακόν. |
| Πέρας. | Ἄπειρον. |
| Περιτ[τ]όν. | Ἄρτιον. |
| Ἕν. | Πλῆθος. |
| Δεξιόν. | Ἀριστερόν. |
| Φῶς. | Σκότος. |
| Ἄρρεν. | Θῆλυ. |
| Ἠρεμοῦν. | Κινούμενον. |
| Εὐθύ. | Καμπύλον. |
| Τετράγωνον. | Ἑτερόμηκες. |

Ὅταν μὲν ἓν ἐξ ἄλλης Οὐσίας εἰς ἄλλην Οὐσίαν μετάβασις γίνηται, ἢ ἐξ ἀτελοῦς, ὡς ἐκ σπέρματος Ζῷον, ἢ ἐκ τελείας, ὡς ἐξ Ὕδατος Ἀήρ, τότε Γένεσίς ἐσιν ἁπλῶς. Ὅταν δὲ γίνηται περί τι εἰδοποιουμένου Μεταβολή, κατά τι τῶν συμβεβηκότων αὐτῷ· οἷον, ὅταν τὸ Ὕδωρ θερμαίνηται, τῆς ὑδατηρᾶς μὴ ἐξισταμένου Φύσεως, τότε τίς μέν ἐσι Γένεσις, τῷ θερμῷ δηλονότι· τὸ δ' ὅλον, Ἀλλοίωσις. Ἡ μὲν γὰρ ἁπλῶς Γένεσις, ἄλλο ποιεῖ· ἀλλοῖον δὲ, ἡ Ἀλλοίωσις. Ὅταν δέ τινι τῶν εἰδῶν ὁμοίᾳ τινὸς πρόθεσις ἐξ ἀνομοίᾳ γένηται δι' ἀλλοιώσεως, καὶ ντεῦθεν ἐπίδοσις τῷ ὄγκῳ καὶ τῷ ποσῷ τῷ ἐν σώματι, Γένεσις μέν τίς ἐσι καὶ τοῦτον· τὸ δὲ σύμπαν, Αὔξησις· οἷον, ὅταν τῷ Πυρὶ ξύλων προσεθέντων καὶ ἐξαφθέντων, ἐπίδοσις γένηται τῆς Φλογός. Ὅταν δ' ἀπὸ παρατρίψεως ξύλων ἢ λοπῶν σωμάτων γένηται Πῦρ, τοῦτον ἐκ Αὔξησις πυρὸς, ἀλλὰ Γένεσίς ἐσι μόνον. Ὅταν δὲ πῦρ πυρὶ προσεθείη, προσθήκη μόνον καλεῖται πυρός. Ὡσαύτως δ' ἔχει καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἀψύχων Σωμάτων.

Ἀλλὰ δὴ καὶ περὶ τῶν Ἐμψύχων ἔτως Αὔξησις γίνεται, τῆς τροφῆς ἐξομοιουμένης δηλονότι τῷ τρεφομένῳ, διὰ τῆς ἐν αὐτῷ ἀλλοιωτικῆς δυνάμεως καὶ προσιθμένης αὐτῷ· ντεῦθεν τῆς τῶν σωμάτων ἐπιδιδόσης κατ' ἀναλογίαν ὁλότητος, τῆς μὲν προσιθεμένης ἐσίας μὴ διϊούσης διόλε

πάντῃ τοῦ σώματος, προωθήσης δὲ τὴν πρὸ αὐτῆς, καὶ κείνης ὡσαύτως τὴν πρὸ ἐκείνης, καὶ οὕτω τῆς ὅλης πλείονος γινομένης, καὶ κατὰ λόγον ἐπιδιδόντος πάντῃ τοῦ σώματος· ὥσπερ τοὐναντίον ἐπὶ τοῦ μειωμένου καὶ ἐλαττουμένου σώματος, τῶν πλησίων κινουμένων μορίων, τὸ πᾶν σῶμα πάσχει τὴν μείωσιν κατὰ μετωθησίν τινα, καὶ μεθ' ὑποχώρησιν πανταχῆ γινομένης τῆς Μειώσεως. Οὔτε δὲ τὸ ἀποῤῥέον καὶ ἀφιστάμενον λέγεται μειοῦσθαι, οὔτε τὸ προστιθέμενον αὔξεσθαι, κἂν τὸ μὲν ἔλαττον δοκῇ διὰ τοῦ ἀφαιρεῖσθαι γινόμενον, τὸ δὲ μεῖζον διὰ τοῦ προστίθεσθαι. Τὸ γὰρ μειούμενον καὶ τὸ αὐξόμενον, ὑπομένοντα χρή, τὸ μὲν τὴν μείωσιν πάσχειν, τὸ δὲ τὴν αὔξησιν δέχεσθαι. Κἂν ποτε ἡ τροφὴ μεταβάλλῃ εἰς Πνεῦμα, οὐκ αὔξεται. Φθορὰ γάρ ἐστιν αὐτῆς ἡ ἐμπνευμάτωσις, ἀλλ' οὐκ Αὔξησις.

Κἂν τοῦτῳ διαφέροι ἂν Ἀλλοιώσεως Αὔξησις, ὅτι τὸ μὲν ἀλλοιοῦν, ἔστιν ὅτε ἀνταλλοιοῦται, καθάπερ τὰ ἱμάτια ψυχρὰ ὄντα, θερμαίνομεν ἡμεῖς καὶ ἀντιθερμαινόμεθα ὑπ' αὐτῶν, καὶ ὁ ἐν τοῖς Βαλανείοις ἀὴρ ἡμᾶς θερμαίνων, ἀντιθερμαίνεται ὑφ' ἡμῶν. τὸ δ' αὔξον οὐκ ἀνταύξεται πώποτε, προστιθέμενον δὲ τῷ αὐξομένῳ, καὶ εἰς τὴν τοῦ αὐξομένου μεταβάλλον οὐσίαν, ὑπὸ τῆς ἐν αὐτῷ δὴ τῷ αὐξομένῳ δυνάμεως Φυσικῆς, οὕτω τὴν Αὔξησιν ἀπεργάζεται, τῶν ὁμοιομερῶν δηλονότι πρώτως δεχομένων αὐτήν, κἀντεῦθεν καὶ τῶν ἀνομοιομερῶν. Τοῦτο δὲ γίνεται, ὅταν τὸ προστιθέμενον ὑπερβάλλῃ τοῦ ἀφαιρουμένου, κατὰ τὸ Ποσόν. Τῆς γὰρ σωματικῆς Ὕλης ἐν συνεχεῖ καθεστηκυίας ἐπιῤῥοῆ τε καὶ ἀποῤῥοῆ, ὅταν μὲν τὸ ἐπεισιὸν καὶ εἰσιὸν, πλεῖον εἴη τοῦ ἀποῤῥέοντος καὶ ἀφισταμένου, Τροφὴ καὶ Αὔξησις γίνεται· ὅταν δ' ἴσον, Τροφὴ μόνον· ὅταν δέ γε καὶ ἔλαττον, Τροφὴ καὶ Μείωσις, συντελοῦντες τοῦ ἐπεισιόντος εἰς μόνην τοῦ εἴδους τινὰ Φυλακήν. Ἔστι γὰρ καὶ τοῦ Ποσοῦ μειουμένου τὸ Εἶδος φυλάττεσθαι. Οὐ γὰρ ἦσαν ἡ μείωσις καὶ ἡ Φθίσις, ἁπλῶς Φθοραὶ, ἀλλά τις Φθορά· καθάπερ ἡ Αὔξησις, Γένεσίς τις. Ἐπὶ δὲ τῆς κατὰ τόπον Μεταβολῆς, ἡ μὲν ἄνω κατὰ φύσιν Φορὰ, καὶ

καὶ ἡ εἰς τὰ Δεξιὰ, καὶ ἡ εἰς τὰ Ἔμπροσθεν, Γενέσεις ἂν εἶεν τινες. Φθοραὶ δέ τινες ἡ εἰς τὰ κάτω Φοραὶ, καὶ ἡ εἰς τὰ ἀριστερὰ, καὶ εἰς τὰ ὄπισθεν.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ. Ζ'.

### Περὶ Φύσεως.

Φύσις ἐστὶν, ἀρχὴ Κινήσεως καὶ Ἠρεμίας, ἐν ᾧ ὑπάρχει πρώτως καθ' αὑτὸ καὶ μὴ κατὰ συμβεβηκός. ἐπεὶ δ' ἡ Κίνησις ἐνέργεια τῆ δυνάμει ἐλέγετο καθ' ὃ δυνάμει, ἀργία δὲ τούτου ἡ Ἠρεμία· τὸ δ' Αἴτιον τῆς τοιαύτης ἐνεργείας καὶ ἀργίας ἡ Φύσις ἐστὶν, ἤγουν ἡ παρὰ τῷ Δημιουργῷ τοῖς Φυσικοῖς ἐντεθεῖσα πᾶσιν ἐπιτηδειότης καὶ δύναμις ἐκ ἐπείσακτος, πρὸς τὸ ἀφ' ἑαυτῶν κινεῖσθαι καὶ μεταβάλλειν, καὶ πάλιν ἀφ' ἑαυτῶν παύεσθαι τῆς τοιαύτης Κινήσεως καὶ Μεταβολῆς, ἡ τοιαύτη τούτοις ἐντὸς οἰκοῦσα εὐφυία, Φύσις ὠνόμασται. Τὴν Κίνησιν δὲ παραλαμβάνομεν ἐνταῦθα κοινότερον ἀντὶ πάσης Μεταβολῆς. Ταύτης τῆς μεταβολῆς, ὥσπερ δὴ καὶ τῆς Ἀμεταβλησίας ἡ Φύσις αἰτία ἐστίν· Αἰτία δὲ προσεχής τε καὶ Κινητή. Κινουμένη γὰρ ἡ Φύσις κινεῖ.

Πρώτως δὲ καὶ ἀκινήτως καὶ κυρίως Αἰτία τῶν ἁπάντων καὶ αὐτῆς τῆς Φύσεως ὁ Θεός. Εἰ δὲ καὶ ποιεῖν ἡ Φύσις λέγεται, καὶ κατὰ λόγον ποιεῖν, ἀλλ' ὁ ποιητικὸς λόγος διττὸς· ὁ μὲν, γνωστικῶς ποιῶν, καὶ κυρίως ποιῶν· ὁ δὲ, γνώσεως μὲν ἄτερ, καὶ τῆς εἰς ἑαυτὸν ἐπιστροφῆς, τεταγμένως δὲ καὶ ὡρισμένως καὶ προηγουμένου τινὸς τέλους ἕνεκα. Κατὰ τοῦτον τὸν λόγον ἡ Φύσις λέγεται ποιεῖν, ἄλογος οὖσα κατὰ τὸν πρῶτον λόγον. Ὅθεν εἰκότως ὀργανικὸν Αἴτιον ὁ Πλάτων ταύτην φησὶν· ἐπείπερ ὥσπερ τὸ Σκέπαρνον ἢ ὁ Πρίων, οὐκ οἴδασιν ὅδεν ἐν τοῖς τεχνητοῖς, οὕτως οὐδ' ἐν τοῖς Φυσικοῖς ἡ Φύσις. Πάντα δὲ μόνος ὁ δημιουργὸς Νοῦς προαιωνίως ἐπίσταται καὶ κυρίως ποιεῖ, μόνην ἐπιτηδειότητα κάτωθεν παρεχομένης τῆς Φύσεως, ἣν ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ Δημιουργοῦ· αὐτοῦ δὲ τοῦ Δη-

μιουργοῦ κατὰ τὸ οἰκεῖον βούλημα τὸ τέλος ἄνωθεν ἐπιλάμποντος.

Ὅθεν καὶ ἡ τῆς Φύσεως Ἐνέργεια, Πάθος μᾶλλόν ἐστι. πάσχουσα γὰρ ποιεῖ, καὶ κινουμένη κινεῖ. Οὕτως ἐστὶν ἡ Φύσις ἀρχὴ καὶ αἰτία Κινήσεως τῆς κατὰ τὸ κινεῖσθαι, καὶ Ἠρεμίας τῆς κατὰ τὸ ἠρεμίζεσθαι· ἀρχὴ δὲ καὶ αἰτία τῷ πράγματι ἐκείνῳ, ἐν ᾧ ὑπάρχει Πρώτως, Καθ' αὑτὸ, καὶ μὴ Κατὰ συμβεβηκός. Πρόσκειται τὸ ἐν ᾧ ὑπάρχει, διὰ τὰ τεχνητά· ταῦτα γὰρ ἔξωθεν ἔχει τὰ αἴτια. Ἡ γὰρ οἰκοδομικὴ, αἰτία μὲν ἐστὶ τῆς οἰκίας, ἔξωθεν δὲ ποιεῖ, καὶ οὐκ ἐν τῇ οἰκίᾳ ὑπάρχει· (ἐν τῷ Οἰκοδόμῳ γάρ.) διὸ οὐδὲ Φύσις τῆς οἰκίας ἡ οἰκοδομική ἐστι. Πρόσκειται τὸ πρώτως, ὅτι καὶ ἡ Κλίνη ἀρχὴν ἔχει κινήσεως καὶ ἠρεμίας ἐν ἑαυτῇ· ἀφεθεῖσα γὰρ ἄνωθεν ἐπὶ τὰ κάτω φέρεται. Ἀλλ' οὐ πρώτως τῇ Κλίνῃ τῆς τοιαύτης ὑπάρχει κινήσεως ἡ ἀρχὴ, ἀλλὰ τῷ ξύλῳ καὶ δι' αὐτοῦ τῇ Κλίνῃ. Ὅθεν οὐδὲ Φυσικὴ λέγεται ἡ Κλίνη, ἀλλὰ τεχνητή. καθ' ὃ γὰρ Κλίνη, φύσιν οὐκ ἔχει. Πρόσκειται τὸ Καθ' αὑτὸ καὶ μὴ Κατὰ συμβεβηκὸς, ὅτι ὁ νοσῶν Ἰατρὸς ἰάσαιτο ἂν ἑαυτὸν· καὶ οὕτω τὴν ἀρχὴν καὶ αἰτίαν τῆς εἰς τὴν ὑγιείαν κινήσεως καὶ μεταβολῆς ἕξει ἐν ἑαυτῷ, καὶ πρώτως· οὐ μὴν δὲ καὶ καθ' ἑαυτό. Οὐ γὰρ ᾗ νοσῶν τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως τῆς εἰς τὴν ὑγιείαν ἐν ἑαυτῷ ἔχει· ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκὸς, καθ' ὃ συμβέβηκε τῷ νοσοῦντι καὶ Ἰατρῷ εἶναι.

Τὰ μὲν οὖν Φυσικὰ τὴν αἰτίαν τῆς Κινήσεως ἐν ἑαυτοῖς ἔχει· τὰ δὲ Τεχνητὰ ἔξωθεν. Οὐδὲ γὰρ ἐν ἑαυτοῖς ὁ τεχνίτης, οὐδ' ἡ τέχνη. Φέρεται μὲν γὰρ ἐπὶ τὰ κάτω ἡ Βῶλος οὐκ ἔξωθεν κινουμένη· σχηματίζεται δὲ ἡ Κλίνη ἔξωθεν. Καὶ ἡ αἰτία δὲ τῆς ἠρεμίσεως τῇ μὲν Βώλῳ, καταλαβούσῃ τὴν ἑαυτῆς ὁλότητα, ἔνδοθεν· τῷ σχηματισμῷ δὲ τῆς Κλίνης ἔξωθεν ἀπὸ τοῦ τεχνίτου. Κἂν τοῖς κατὰ Φύσιν γὰρ, κἂν τοῖς κατὰ Τέχνην, ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς Κινήσεως· ἐκεῖθεν καὶ ἡ τῆς Ἠρεμίας ἀρχή.

Οὐ πᾶντα δὲ, τὰ Φύσει κινούμενα, ἀνάγκη καὶ ἠρεμεῖν κατὰ πᾶν εἶδος τῆς τούτων κινήσεως· ἀλλά τινα μὲν κινούμε-

κινεῖσθαι, καὶ Ἠρεμίαν ἔχει διαδεχομένην τὴν Κίνησιν· τισὶ δὲ κινεῖσθαι μὲν ἐν τόπῳ συμβέβηκεν, ἠρεμεῖν δὲ κατὰ τὴν τοιαύτην κίνησιν ἠρεμεῖν. Ὅθεν ἡ Φύσις, ἀρχὴ καὶ αἰτία κινήσεως καὶ ἠρεμίας τυγχάνουσα, τοῖς μὲν κινουμένοις ἔσαι τῷ κινεῖσθαι παρεκτική· τοῖς δὲ καὶ ἠρεμοῦσι, καὶ αὐτῷ δῆτα τῷ ἠρεμεῖν· πᾶσι δ' ὁμῶς τοῖς Φυσικοῖς τῷ κινεῖσθαί τε καὶ ἠρεμεῖν. Οὕτως ἡ Φύσις ἀρχὴ κινήσεως καὶ ἠρεμίας γινώσκεται. Καὶ γὰρ ἐ μένον τὸ αἰθέριον ἅπαν Σῶμα κινεῖται κίνησιν ἄλλικτον τοπικήν, ἀλλὰ δὴ καὶ τὸ Πῦρ, κατὰ τὸ τοιοῦτον τῆς κινήσεως εἶδος, ἠρεμεῖ. Φύσει γάρ ἐστι καὶ αὐτὸ ἀκίνητον.

Διαφέρει δ' ἀλλήλων τὸ Φύσει καὶ τὸ Κατὰ Φύσιν. Ἐπιπλέον γὰρ τὸ Φύσει τοῦ Κατὰ Φύσιν. Καὶ Φύσει μὲν λέγεται πᾶν τὸ παρακολουθοῦν καὶ συμβαῖνον τῇ Φυσικῇ ἰσίᾳ, καθ' ὃ τοιαύτῃ· οἷον τῷ σώματι τὸ ὑγιαίνειν καὶ τὸ νοσεῖν. Ἀλλὰ τὸ μὲν ὑγιαίνειν Κατὰ Φύσιν λέγομεν, ὡς ἀποβαῖνον κατὰ τὸ τῆς Φύσεως βούλημα· τὸ δὲ νοσεῖν, παρὰ Φύσιν. Καὶ τῷ Πυρὶ Φύσει μὲν καὶ κατὰ Φύσιν, ἡ ἐπὶ τὰ ἄνω Φορά· ἡ δ' ἐπὶ τὰ κάτω διὰ τῆς βαρείας ὕλης καθολικῆ τῷ πυρὸς, Φύσει καὶ ἐ κατὰ Φύσιν. Οὐδὲ γὰρ ἡ Φύσις βούλεται τὴν τελειωτικὴν τοῦ εἴδους ἐνέργειαν παραβλάπτεσθαι. Καὶ τὰ ἐκ γενετῆς δὲ Πηρώματα, καὶ τὰ ἐν γηρίσει, καὶ ὅλως τὰ Ἀποτεύγματα Φύσει μὲν λέγεται, διὰ τὸ κατ' ἐνέργειαν γίνεσθαι Φύσεως· παρὰ Φύσιν δὲ καὶ ἐ κατὰ Φύσιν, ὅτι μηδ' ἡ Φύσις ἔστι τοιοῦτον ὁρᾷ τέλος. Γίνεται δὲ τοῦ τέλους ἁμαρτία ἔστιν ὅτε· ὥσπερ ἐν τοῖς ἔργοις τῆς Τέχνης παρὰ τὸν τῆς Τέχνης σκοπὸν, οὕτω καὶν τοῖς ἔργοις τῆς Φύσεως παρὰ τὸ τῆς Φύσεως βούλημα. Ὅθεν ἢ διὰ πλεονασμὸν Ὕλης, ἢ δι' ἔλλειψιν, ἢ διὰ παρατροπὴν ἀποτυγχάνειν ἡ Φύσις λέγεται τοῦ σκοποῦ. Καντεῦθεν τὰ παρὰ τὴν Φυσικὴν συνήθειαν, Ἀποτεύγματα γίνεταί τε καὶ λέγεται.

Διαφέρει δὲ καὶ τὸ Παρὰ Φύσιν, καὶ Ὑπὲρ Φύσιν, ἐκτροπαὶ καὶ ἄμφω τοῦ Κατὰ Φύσιν τυγχάνουσι, τῷ τὸ μὲν Ὑπὲρ Φύσιν ἐκτροπὴν ὑπάρχειν τοῦ Κατὰ Φύσιν ἐπὶ

τὸ κρεῖττόντε καὶ ὠφέλιμον· τὸ δὲ Παρὰ Φύσιν, ἐκτροπὴν τῦ Κατὰ Φύσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον καὶ βλαβερὸν· καὶ ὅτι τὸ μὲν Παρὰ Φύσιν, ἔργον ἐστὶ Φυσικῆς ἀσθενείας· τὸ δ' Ὑπὲρ Φύσιν, θείας Δυνάμεως.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ. Η'.

### Ἔτι περὶ Φύσεως.

Ἔνιοι μὲν τὴν ἐν ἑκάστῳ Ὕλην ἐκάλεσαν Φύσιν, ἤτοι τὸ πρώτως ἐν ἑκάστῳ τῶν Φυσικῶν ὑπάρχον ἀρρύθμιστον· ὡς Ἀνδριάντος μὲν Φύσιν, εἶναι Χαλκόν· Κλίνης δὲ, ξύλον, καὶ ἄλλε τῶν τεχνητῶν ἄλλο· τῦ Φυσικῦ δὲ παντὸς σώματος, τὴν πρώτην Ὕλην καὶ ἄποιον. Εἰρήκασι δὲ Φύσιν τὴν Ὕλην, διὰ τὸ ὑπομένειν ἐν τ' αὐτῆς παντοίαις μεταβολαῖς, καὶ τὴν αὐτὴν εἶναι διὰ παντός. Τινὲς δὲ τὸ περὶ τὴν ὕλην Εἶδος, Φύσιν ὠνόμασαν, διὰ τὸ μὴ λέγεσθαι τὴν ὕλην κατὰ τὸ Φυσικὸν ὄνομα, πρὶν τὸ εἶδος ἀπολαβεῖν· ὥσπερ οὐδὲ τὸν χαλκὸν λέγεσθαι ἀνδριάντα, πρὶν τὸ τῦ ἀνδριάντος εἶδος ἀπολαβεῖν, ὡς δυνάμει μόνον ὕσης τῆς ὕλης, ἑκάστε δὲ τῶν πραγμάτων ἐνεργείᾳ χαρακτηριζομένε διὰ τῦ εἴδους. Ἔδοξαν δ' ἔτοι τελεώτερον τῶν πρώτων σοχάζεσθαι περὶ Φύσεως. Ἕτεροι τὸ Σύνθετον ἐξ ὕλης καὶ εἴδους Φύσιν εἰρήκασι, διὰ τὸ ἄνθρωπον ἐξ ἀνθρώπε γίνεσθαι, καὶ βῶν ἐκβοῦς, καὶ ἁπλῶς ἐκ τῦ συνθέτε τὸ σύνθετον. τῦτο δὲ Φύσεως ἐστὶν, ἀλλ' ἡ Φύσις. Ἄλλοι τὴν οἷον ἔκφυσιν καὶ γένεσιν καὶ κίνησιν, καθ' ἣν ὑπὸ τῦ Φύοντος Φύεται τὸ Φυόμενον, ταύτην εἶναι Φύσιν ὑπέλαβον. Ὥσπερ γὰρ ἐπὶ τῦ ἱματίε, τὸ ὑφαῖνόν ἐστιν, ἤγεν, ὁ ὑφάντης, καὶ τὸ ὑφαινόμενον ἤτοι τὸ ἱμάτιον, καὶ τρίτη ἡ ὕφανσις, κίνησίς τις ὕσα ἀπὸ τῦ ποιῦντος ἐπὶ τὸ γινόμενον· ἕτως ἐπὶ τῦ Φυσικῦ τὸ Φύον καὶ τὸ Φυόμενον, καὶ μεταξὺ ἀμφοῖν, ἡ Τοιαύτη Φύσις, ἡ οἷον ἔκφυσις, ἣν ἐλέγομεν Κίνησιν καὶ Μεταβολήν.

Τὸ μὲν ἓν Ὄνομα τῆς Φύσεως προσήκει ταύτῃ τῇ Φύσει, τῇ οἷον ἐκφύσει· ἡ δὲ τῦ Ὀνόματος ἔννοια, τῇ κυρίως.

ρίως ἐφαρμόζει Φύσει, τῇ Φύσῃ καὶ ἀναβλαστάσῃ τὰ Φυσικά, καὶ ποιητικῇ αἰτίᾳ ἔσῃ κατὰ τὸ προσεχὲς ἁπάντων τῶν Φυσικῶν. Ὥσπερ γὰρ τοῦ ἀνδριάντος αἰτία, ἡ ἀνδριαντοποιητικὴ Τέχνη, καὶ τῶν ἄλλων τεχνικῶν ἔργων αἱ λοιπαὶ Τέχναι· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τῶν Φυσικῶν ἔργων ἡ Φύσις αἰτία ἐστὶν, ὡς ἐξ ἀναλογίας γινώσκεται. Ἀναλογεῖ γὰρ τῷ μὲν Χαλκῷ, ἡ ἄποιος Ὕλη· τῷ δὲ τοῦ ἀνδριάντος Εἴδει, τὸ Φυσικὸν Εἶδος· τῇ Κινήσει δὲ τοῦ χαλκοῦ, τῇ πρὸς τὸ δέχεσθαι τὸ τοῦ ἀνδριάντος εἶδος, ἡ οἷον ἔκφυσις, ἤγουν, ἡ Φυσικὴ Κίνησις καὶ Μεταβολή· τῇ ἀνδριαντοποιητικῇ δὲ Τέχνῃ τῇ αἰτίᾳ τῷ χαλκῷ τῆς κινήσεως, ἤγουν τῇ κινούσῃ καὶ ῥυθμιζούσῃ τὸν χαλκὸν πρὸς ἀνδριάντος ἀπάρτισιν, ἡ κυρίως Φύσις ἀναλογεῖ· αὐτῷ δὲ τῷ Ἀνδριάντι, τὸ ἐξ ὕλης καὶ εἴδους Σύνθετον· ὅπερ ἐστὶν ἔργον τῆς Φύσεως, ὥσπερ τῆς Ἀνδριαντοποιητικῆς ὁ Ἀνδριάς.

Ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῶν τῆς τέχνης Ἔργων, ἡ τῆς κινήσεως αἰτία ἔξωθέν ἐστιν ἐν τῷ τεχνίτῃ ὄσα, καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐνεργοῦσα· ἐπὶ δὲ τῶν Φυσικῶν Ἔργων ἔνδοθεν ὄσα ἔμφυτος αὐτοῖς τοῖς ἔργοις τοῖς Φυσικοῖς· καὶ τοῦτο διαφέρει Τέχνη καὶ Φύσις. Ταῦτα μὲν κατὰ τὸν Ἀριστοτέλους σκοπὸν, τιθεμένου τὴν Φύσιν Αἴτιον ποιητικόν. Εἰ δὲ κρεῖττον ὁ Πλάτων περὶ τούτων φιλοσοφεῖ, τὸν ἀρχικώτατον Νοῦν Αἴτιον ποιητικὸν ἁπάντων ἀποφαινόμενος, ὀργανικὸν καὶ τὴν Φύσιν Αἴτιον, εἴτουν συναίτιον, ἐκ τῆς αὐτῆς ἀναλογίας ἔξεστι τῷ βουλομένῳ καταγνοεῖν.

Ὅτι μὲν οὖν τὸ Φυσικὸν Σῶμα καὶ Ὕλην ἔχει καὶ Εἶδος, (ἐκ τούτων γάρ.) καὶ ὅτι γενητὸν, καὶ διὰ τοῦτο Κίνησιν ἔχει τὴν ἐπὶ γένεσιν, καὶ πρὸ πάντων τὸ τῆς κινήσεως Αἴτιον· (Κινήσεως γὰρ ὄσης, πάντως ἔστι τι τὸ κινοῦν.) ταῦτα πᾶσι τοῖς λόγου μετέχουσιν ὡμολόγηται. Τοίνυν κατὰ τὴν προειρημένην ἀναλογίαν, ἀναλογείτω μὲν τῷ Χαλκῷ τῷ Δυνάμει ἀνδριάντι, ἡ πρώτη καὶ ἀνείδεος Ὕλη καὶ ἄμορφος, ἡ μόνον ἔχουσα τὸ Δυνάμει, ἤγουν ἡ ὄσα Δυνάμει πάντα τὰ φυσικὰ, ταυτὸν δ' εἰπεῖν, τὰ

σωματι-

σωματικα· τῳ Εἴδει δε τε Ἀνδριάντος, το Φυσικον Εἶδος, το της Ὕλης μορφωτικον· ἡ δε τε δυναμει Ἐνέργεια ἤγεν ἡ Κίνησις, καθ' ἣν ἐνεργειται το Δυναμει προαγομενον εἰς το Ἐνεργείᾳ, τῃ τε χαλκε πρὸς το ἀνδριαντοποιηθηναι Κινήσει, ἀναλογείτω τῃ διαλύσει, τῃ διαπλάσει, τῃ διαξέσει. (Κατα ταυτα γαρ ὁ Δυναμει Ἀνδριας, ἤγεν ὁ χαλκὸς κινειται πρὸς το γενέσθαι τῃ Ἐνεργείᾳ Ἀνδριάς.) Το δ' αἴτιον της κινήσεως τῃ Ὕλῃ, καθ' ἣν κίνησιν το Δυναμει αὐτης ἐνεργειται, τυτέστι καθ' ἣν κίνησιν ἐκ τε Δυναμει εἶναι σῶμα Φυσικον ἡ Ὕλη προάγεται εἰς το Ἐνεργείᾳ εἶναι σῶμα Φυσικον, (τυτο δε το αἴτιον την Φύσιν ἐλέγομεν.) ἀναλογείτω τῃ ἀνδριαντοποιητικῃ Τέχνῃ. Τῳ δε ἀνδριαντοποιῳ, ἤγεν αὐτῳ τῳ Τεχνίτῃ τί το ἀναλογεῖν; Ἢ πάντως ὁ πρῶτος καὶ ἀληθὴς Τεχνίτης καὶ Δημιυργὸς, ὅς ἐστιν ὁ Θεός· Δυνατον ἓν την Τέχνην ἐκτὸς εἶναι τε Τεχνίτε; Καὶ πῶς ἔσαι Τεχνίτης ἕτος την Τέχνην ἐκ ἔχων ἐν ἑαυτῳ; Ἢ γὰν οἱ τῃ Τέχνῃ την Φύσιν εἰκάζοντες, δώσυσιν εἶναι την Φύσιν παρὰ τῳ Θεῳ καὶ Θεε σοφίαν καὶ γνῶσιν ταύτην καλέσυσιν, ἢ οἱ λέγοντες την Φύσιν ἐνυπάρχειν τοῖς Φυσικοῖς, τὸν Θεὸν της ἑαυτε σοφίας καὶ γνώσεως ἀλλοτριώσυσι.

Μήποτ' ἓν, ἐπείπερ ἐν ταῖς Τέχναις καὶ ὄργανα εἰσὶν ὑπυργικὰ, βέλτιον εἰπεῖν την Φύσιν ὀργάνῳ μᾶλλον ἀναλογεῖν, θείᾳ ῥοπῃ κινυμένην, καὶ ἄλλοτε ἄλλως τὰ Φυσικὰ μετατιθεμένην καὶ μετατρέπυσαν, οἷς ὁ Δημιυργὸς ἐπίσαται λόγοις, κατὰ την ἔμφυτον αὐτῳ σοφίαν την ἀκατάληπτον, την τῶν ὅλων ποιητικην καὶ συνεκτικὴν καὶ διακυβερνητικὴν.

Τοσαῦτα καὶ περὶ Φύσεως, ἥτις ἐστιν, ὡς εἴρηται, τοῖς μὲν κινυμένοις μόνον, Ἀρχὴ κινήσεως· τοῖς δὲ κινυμένοις καὶ ἠρεμεῖσιν, Ἀρχὴ κινήσεως καὶ ἠρεμίας· ἀρχὴ καὶ αἰτία προσεχὴς· το κινεῖν ἔχυσα καὶ ἠρεμίζειν τὰ ὑπὸ την αἴσθησιν, τοιῶς δε πως ἕκασον, κατὰ την νοῦσαν τε μόνε σοφε Ἀρχιτέκτονος καὶ παντοτίε Θεῖ.

ΚΕΦΑ-

# ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ. Θ'.

## Περὶ Τόπου, καὶ Χρόνου.

Τῶν Ὄντων τὰ μὲν, Κινήσεις εἰσὶν, ὡς Γενέσεις καὶ Ἀλλοιώσεις, καὶ αἱ λοιπαὶ Μεταβολαί· τὰ δὲ, Ἀρχαὶ κινήσεων· ὡς προηγουμένως μὲν ὁ Θεός· (ἔστος γάρ ἐστι τὸ πρῶτον καὶ ἀρχικώτατον Αἴτιον ἁπάσης Κινήσεως.) ἑπομένως δὲ, ἡ Ψυχὴ αὐτὴ ὑφ' ἑαυτῆς κινοῦσα τὰ ταύτης μετέχοντα· κατὰ τρίτον δὲ λόγον ἡ Φύσις, ἐπιτηδειότης οὖσα τοῖς Φυσικοῖς πρὸς τὸ κινεῖσθαι ἀφ' ἑαυτῶν, ἃ μὴν ὑφ' ἑαυτῶν. Τοῦτο γὰρ ἴδιον τῶν ζώων. Τὰ μὲν οὖν τῶν Ὄντων Κινήσεις εἰσί· τὰ δὲ, Ἀρχαὶ κινήσεων· τὰ δὲ, κινούμενα, ὡς τὰ Σώματα, τά τε Ἁπλᾶ, καὶ τὰ Σύνθετα· τὰ δὲ, διὰ τὰ κινούμενα, ὡς Τόπος καὶ Χρόνος. Τὸ μὲν ἓν Σῶμα, ἐν Τόπῳ ἐστὶν· ἡ δὲ Κίνησις, ἐν τῷ Σώματι· ὁ δὲ Χρόνος, ἐν τῇ Κινήσει.

Καὶ Τόπος μέν ἐστι τὸ τοῦ περιέχοντος πέρας ἀκίνητον, καθ' ὃ περιέχει τὸ περιεχόμενον· ταυτὸν δ' εἰπεῖν, καθ' ὃ συναφή ἐστι περιεχομένου καὶ περιέχοντος. Ὡς γὰρ τὸ ἀγγεῖον, ὁ τόπος λέγεται μεταφορητὸς, ἐκ ἐστι σύμπαν τόπος τοῦ περιεχομένου, ἀλλ' ἡ ἐντὸς αὐτοῦ κοίλη Ἐπιφάνεια, καθ' ἣν τῷ περιεχομένῳ συνάπτεται· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ Τόπος, ὡς ἀγγεῖον ἀμεταφόρητον λέγεται, κατὰ τὴν ἁπτομένην τῶν περιεχομένων σωμάτων Ἐπιφάνειαν νοεῖται. Τοίνυν καὶ ἀσώματος ὁ Τόπος ἐστὶ, καὶ διαστατὸς κατὰ μέθεξιν τοῦ ἐν τόπῳ· Ἐπιφάνεια γάρ ἐστιν· ἡ δ' Ἐπιφάνεια καὶ ἀτώματος ὑπάρχει, καὶ κατὰ Μῆκος καὶ Πλάτος διαστατή. Τῶν μὲν οὖν ἐντὸς τοῦ Οὐρανοῦ σωμάτων ἁπάντων Τόπος ἐστὶν ἡ κοίλη τοῦ Οὐρανοῦ Ἐπιφάνεια. Εἰ γὰρ καὶ κινεῖται ὁ Οὐρανὸς κατὰ τὴν τῶν μορίων Φοράν, ἀλλ' ἕτερον τρόπον ἀκίνητός ἐστι, καθ' ὃ μὴ μεταλλάσσει τόπον ὅλως ὁμοῦ. Καθ' ὅλον μὲν οὖν ἀκίνητός ἐστι· κατὰ μέρη δὲ, κινητός τε καὶ ἀκίνητος, καὶ ὁμαλεστάτην τὴν Κίνησιν καὶ ἁπλῶς τεταγμένην ποιούμενος.

Πάλιν

Πάλιν ἡ κατὰ τὴν πρὸς τὸν Ἀέρα συναφὴν Ἐπιφάνεια τῦ Αἰθέρος, Τόπος ἐστὶ τῶν ὑπὸ Σελήνην Στοιχείων. Τῶν λοιπῶν δὲ σωμάτων τῶν κατωτέρω, καὶ ἑξῆς μέχρι καὶ τῶν ἐπὶ μέρους σωμάτων, καθολικώτεροι τόποι καὶ μερικώτεροι εὑρεθήσονται. Καὶ ὁ προσεχὴς τόπος, ἐκεῖνος καὶ ἰδιαίτερος, ὅς ἐστιν ἡ κατὰ τὴν πρὸς τὸ περιέχον σῶμα συναφὴν Ἐπιφάνεια τῦ Ἀέρος, ἢ τῦ Ὕδατος, ἢ τῆς Γῆς, μὴ μεταῤῥέοντος δηλονότι τῦ ὕδατος, ἵνα μὴ ὡς ἐν ἀγγείῳ μᾶλλον, ἢ ὡς ἐν τόπῳ τὸ ἐν ἐκείνῳ σῶμα ὑπολημφθείη, διὰ τὸ μεταφορητὸν τῦ τόπυ τῦ ἐν τῷ ὕδατι· καὶ μάλιστα εἰ καὶ τὸ σῶμα συμμεταφέροιτο. Ὁ μὲν δὴ εἰρημένος Τόπος, ὁ κατὰ τὴν περιοχήν ἐστι καὶ ὑποδοχήν. Καὶ γὰρ ἔκαστον τῶν περιεχόντων γίνεται Τόπος τῷ περιεχομένῳ, καὶ ὡς περιεκτικὸς αὐτῦ, καὶ ὡς ὑποδεκτικός. Καὶ ἔτός ἐστιν ὁ πλατυκῶς λεγόμενος Τόπος, ὃς καὶ ἀκίνητός ἐστι καὶ χωριστὸς, ἄλλοτε ἄλλως γινόμενος κατὰ τὴν τῶν σωμάτων μετάςασιν.

Ἔοικε δὲ κατὰ λόγον ἀκριβέςερον ὁ Τόπος, μέτρον εἶναι τῆς τῶν κειμένων Θέσεως· ὥσπερ καὶ ὁ Χρόνος, μέτρον ἐστὶ τῆς τῶν κινυμένων Κινήσεως. Διτὴ δὲ ἡ Θέσις· ἡ μὲν, ἀσιώδης· ἡ δ', ἐπείσακτος. Διτὸς ἂν καὶ ὁ Τόπος· ὁ μὲν, κατὰ Φύσιν· ὁ δὲ, κατὰ συμβεβηκός. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀσιώδης Θέσις, διτὴ· ἡ μὲν, κατὰ τὸν εὐθετισμὸν καὶ τὴν εὐταξίαν τῶν οἰκείων μορίων ἑκάςυ πράγματος, ὡς ὅλυ θεωρυμένυ, καθ' ἣν κεφαλὴ μὲν καὶ χεῖρες καὶ πόδες, καὶ τὰ λοιπὰ τῶν μορίων ἐπὶ Ζῴυ τοιῶσδε κεῖται πρὸς ἄλληλά τε, καὶ πρὸς τὸ ὅλον ζῷον, καὶ τὸ ὅλον πρὸς τὰ μέρη· ῥίζαι δὲ καὶ κελέχη καὶ κλάδοι ἐπὶ Φυτῶν, ὁμοίως· Ἡ δὲ, κατὰ τὴν τῦ ὅλυ ὡς μέρυς πρὸς τὸ ὁλικώτερον ἀναφοράν. Ὡς γὰρ τῶν μερῶν ἕκαστον καθ' ἑαυτὸ μὲν ὅλον τί ἐστι, πρὸς δὲ τὸ ὅλον λέγεται μέρος· οἷον ἡ Κεφαλὴ, καθ' ἑαυτὴν μὲν ὅλη τυγχάνει, μέρος δὲ τῦ σώματος λέγεται· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὸ ὅλον πρὸς ὁλικώτερον ἄλλο, μέρος ἐστὶν· οἷον ἡ Γῆ καθ' ἑαυτὴν μὲν ὅλη ἐστὶ· πρὸς δὲ τὸν σύμπαντα Κόσμον, λέγεται μέρος. Διτὸς ἂν ἔστι καὶ ὁ κατὰ Φύσιν Τόπος·

ὁ μὲν,

ὁ μὲν, τῶν οἰκείων μορίων ἑκάστε εὐθετισμὸς· ὁ δὲ, ἀφορισμὸς καὶ κλῆρος εἰς κατοχὴν ἑνὶ ἑκάστῳ τῶν τῆ ὅλε κόσμε μερῶν· καθ' ὃ λέγεται Τόπος τῆς γῆς τὸ μέσον τῆ παντός. Κἂν τις ἐκστήσειε τὴν γῆν τῆς περὶ τὸ μέσον τῆ παντὸς θέσεως, τῶν μὲν οἰκείων μερῶν τὸν εὐθετισμὸν ἐν τῇ οἰκείᾳ καθέξει ὁλότητι· τὴν δ' ὡς μέρος τῆ παντὸς ἐκ ἕξει τότε θέσιν. Διὸ καὶ αὕτη ὅλη ἀφεθεῖσα, ἐπὶ τὸ μέσον οἰσθείη ἄν· καίτοι τῶν ἐν αὐτῇ μερῶν τὴν πρὸς ἄλληλα φυλατλόντων συντόπωσιν, καὶ ὅταν αὕτη νοοῖτο ἔξω τῆ μέσε τυγχάνεσα. Διὰ τὸν Τόπον τοῦτον, καὶ τὰ κινέμενα φυσικῶς καὶ τὰ ἱσάμενα, τὰ μὲν κινεῖται, τὰ δ' ἔσηκεν, ἵνα τῆς ὡς μέρη θέσεως ἐν καταλήψει γένωνται τὰ κινέμενα· τὰ δ' ἱσάμενα τῷ ἀφορισθέντι Τόπῳ τούτοις ὡς μέρεσιν ἐμφιλοχωρῆντα. Κατὰ τοῦτον ἂν τὸν λόγον ὁ Τόπος, ἐκ ἔσαι τὸ πέρας τῆ περιέχοντος. Πῶς γὰρ ἂν εἴη τὸ τῆ περιέχοντος πέρας, τάξεως αἴτιον ἡ ἀφορισμῆ, αὐτὸ μᾶλλον τὸ πέρας ὁριζόμενον ὑπὸ τῶν ἐν αὐτῷ γινομένων καὶ ὑπ' αὐτῆ περιεχομένων;

Ὁ μὲν ἂν τῶν οἰκείων μορίων ἑκάστε εὐθετισμὸς, ἀχώριστός ἐστι Τόπος· κἂν κινῆται τὸ πρᾶγμα, κἂν ἠρεμῇ· μένει γὰρ διηνεκὴς ὁ αὐτὸς, ἐξ' ὧν ἦ τὸ πρᾶγμα· ὁ δὲ λοιπὸς τόπος χωρίζεται. Κινεμένων γὰρ τῶν σωμάτων ἀεὶ συγκινεῖται αὐτοῖς. Διὸ καὶτὰ κατὰ τόπον κινέμενα, πῶς μὲν ἐν τόπῳ εἶναι λέγονται, πῶς δ' ἐκ ἐν τόπῳ. Ἐν μὲν γὰρ τῷ ἀφωρισμένῳ τόπῳ τούτοις ὡς μέρεσιν ἐκ εἰσίν. (ἦ γὰρ ἂν ἠρέμεν, τὸν τοιοῦτον τόπον κατέχοντα.) Ἐν δὲ τόπῳ εἰσὶν ἀφωρισμένῳ σώμασιν ἄλλοις, τῷ Ἀέρι τυχὸν ἢ τῷ Ὕδατι. Καὶ ἔτος ἔσιν ὁ ἐν πλάτει λεγόμενος Τόπος, ἄλλοις μὲν κληρωθεὶς, κατὰ συμβεβηκὸς δὲ, καὶ τῶν κινεμένων τόπος γινόμενος. Ἡ γὰρ κατὰ τόπον Κίνησις, Θέσεων ἄλλοτε ἄλλων ἐστὶ Μεταλήψις, τῆ μεταξὺ ἀέρος ἢ τῆ ὕδατος διαιρεμένε, ἕως ἂν παρέλθοι τὸ ἰσχυρότερον. Καὶ ἡ θέσις, ἣν μεταλαμβάνει τὸ κινέμενον, τῶν τῆ ἀέρος ἐστὶ μορίων Θέσις, ἢ τῶν τῆ ὕδατος. Γίνεται δὲ καὶ τῷ κινεμένῳ Θέσις ἐπείσακτος.

Τὸ γὰρ μετρῶν αὐτὴν, ὡς τῦ κινυμένυ θέσιν, Τόπος ἐςὶ τῷ κινυμένῳ κατὰ συμβεβηκός. Ὥςε τῷ κινυμένῳ κατὰ τόπον, ἴδιος τόπος ὐκ ἔςι παρὰ τὸν εὐθετισμὸν τῶν οἰκείων μερῶν. Ὃν γὰρ διαμείβει τόπον, ὐκ αὐτῦ ὑπάρχει ἀφορισμὸς, ἀλλὰ τῦ περιέχοντος ἀέρος ἢ ὕδατος, ἢ καὶ τὸ κινέμενον ἄλλοτε ἐν ἄλλῳ μέρει πέφυκε γίνεθαι. Καλῶς ἂν ὁρίζονται τὸν Τόπον, οἱ λέγοντες αὐτὸν μέτρον εἶναι τῆς τῶν κειμένων Θέσεως. Ὁ γὰρ ὁρισμὸς ὅτος περιλαμβάνει πάντα Τόπον ἔντε Σώμασιν ἔντε Ἀσωμάτοις θεωρέμενον. Καὶ ἐν ἀσωμάτοις γὰρ Θέσις νοεῖται κατὰ τὴν τάξιν· ὡς λέγεται κεῖθαι τὴν δυάδα πρὸ τῆς τριάδος, καὶ τὴν τριάδα πρὸ τῆς τετράδος· καὶ κατὰ τὴν τοιαύτην θέσιν τόπυς οἴδαμεν Ἀριθμῶν. Ἔςι δὲ καὶ τοῖς σώμασι Θέσις, ὡς εἴρηται, ἡ ὐσιώδης καὶ ἡ ἐπείσακτος· καὶ ἡ ὐσιώδης διτλὴ· ὥςε κατὰ τὸ τῆς Θέσεως διάφορον ὁ ἀποδεδομένος τῦ Τόπυ λόγος, τοῖς διαφόροις ἐφαρμόζει Τόποις. Τὶ μὲν ὖν ἐςι Τόπος, ὑπετετύπωται.

Χρόνος δὲ ἐςιν Ἀριθμὸς Κινήσεως. Καλεῖται δ' Ἀριθμὸς καὶ ὁ ἀριθμῶν, καὶ ὁ ἀριθμύμενος, ὥσπερ λέγεται μέτρον τὸ μετρῶν τε καὶ τὸ μετρέμενον· οἷον ὁ μοναδικὸς Ἀριθμὸς, ἤγυν ὁ ἐκ μονάδων συντεθειμένος, καὶ Ἀριθμὸς ἵππων ἢ βοῶν· καὶ πάλιν Χοῖνιξ ἡ ξυλίνη, καὶ ἡ τῦ σίτυ· καὶ Ἀμφορεὺς ὁ κεράμειος, καὶ ὁ τῦ ὕδατος. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἀριθμύμενον διτλόν ἐςι· τὸ μὲν, κατὰ Ποσὸν, ὡς λέγομεν δύω κινήσεις ἢ τρεῖς· τὸ δὲ, κατὰ Τάξιν, ὡς λέγομεν πρωτέραν κίνησιν καὶ ὑςέραν. Ἔςιν ὖν ὁ Χρόνος ἀριθμὸς Κινήσεως, καὶ ὡς ἀριθμῶν καὶ ὡς ἀριθμύμενος· ἀριθμύμενος δὲ κατὰ τὴν Τάξιν, ἤτοι κατὰ τὸ Πρότερόν τε καὶ Ὕςερον· τῦ Πρότερον καὶ Ὕςερον λαμβανομένων, κατὰ τὴν τῦ εἶναι παράτασιν.

Ἀριθμεῖται μὲν ὖν ὁ Χρόνος ὑπὸ τῆς πρώτης καὶ ἁπλῆς Κινήσεως τῆς κυκλοφορικῆς· ἀναριθμεῖ δὲ πάλιν αὐτήν. Εἰ μὴ γὰρ ὑπὸ χρόνυ ἡ τοιαύτη κίνησις, ὑπό τινος ἀριθμείη ἄν; Τὴν πρώτην ὖν καὶ κυριωτάτην τῶν Κινήσεων τὴν Κυκλοφορίαν ὁ Χρόνος μετρῶν, κατ' ἐκείνην καὶ

τὰς

ἄλλας κινήσεις μετρεῖ. Ὥστε τῆς μὲν κυκλοφορικῆς Κινήσεως, ἀριθμὸς ἔσαι ὁ Χρόνος, καὶ ὡς ἀριθμῶν, καὶ ὡς ἀριθμένος· τῶν δὲ λοιπῶν Κινήσεων, ὡς ἀριθμῶν μόνον, ἃ μὴν καὶ ὡς ἀριθμένος. Οὐ γὰρ καὶ τῆς ἐμῆς βαδίσεως, καὶ τῆς σῆς λευκάνσεως Ἀριθμὸς ἔσαι ὁ Χρόνος ὡς ἀριθμένος· (ἐπεὶ εἰ τοῦτό γε, ἐκ ἂν ἦν ἀδιάφορος, ἐθ' ἅμα καθ' ἓν Νῦν ἀφοριζόμενος.) ἀλλὰ τῆς πρώτης καὶ ἁπλῆς τοῦ Οὐρανοῦ Κινήσεως μόνης ἀριθμητὸν ὢν ὁ Χρόνος, κατὰ τὸ ἐκείνης Πρότερόν τε καὶ Ὕστερον· (τὸ γὰρ Πρότερόν τε καὶ Ὕστερον τῆς τοιαύτης κινήσεως ἀριθμένον, ὁ Χρόνος ἐστίν.) Οὕτως ἀριθμεῖ τὰ ἐν ταῖς διαφόροις κινήσεσι Πρότερά τε καὶ Ὕστερα καθ' ἓν τὸ εἰκεῖον Νῦν. Διὸ καὶ ἅμα πανταχοῦ ὁ αὐτός ἐστι χρόνος μέτρον ὑπάρχων πάσης Κινήσεως. Χρόνῳ γὰρ μετρεῖται συμπασα Κίνησις. Ὥσπερ δὲ τῶν ἄλλων κινήσεων ἐναργέσερα ἐστὶν ἡ κατὰ τὸν Τόπον· οὕτω καὶ ὁ ταύτῃ τῇ κινήσει συνὼν Χρόνος ἐναργέσερός ἐστι τοῦ ταῖς ἄλλαις συνόντος κινήσεσι.

Μήποτε δ' ἀκριβέσερον σκοποῦντι καὶ αἱ ἄλλαι πᾶσαι Κινήσεις, οἷον Γενέσεις, Αὐξήσεις, Ἀλλοιώσεις, ὑπὸ τοῦ Χρόνου μετρεῖνται τούτῳ τῇ τοπικῇ συνόντος κινήσει. Ὥραις γὰρ, καὶ Ἡμέραις, καὶ Μησὶ, καὶ Ἐναυτοῖς, καὶ τῶν ἄλλων κινήσεων ὁρίζομεν τὴν παράτασιν. Οὐ μόνον δὲ τῶν Κινήσεων μέτρον ἐστὶν ὁ Χρόνος, ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν Ἠρεμιῶν. Καὶ αὗται γὰρ ὑπὸ χρόνου μετρεῖνται κατὰ συμβεβηκός. Οὐ γὰρ καθ' ὃ Ἠρεμίαι, τουτέστιν, ἀπουσίαι κινήσεων, κατὰ τοῦτο μετρεῖνται· ἀλλὰ καθ' ὃ καὶ αὗται πως Κινήσεις λεχθεῖεν ἄν. Διττὴ γὰρ ἡ Κίνησις· ἡ μὲν, ἀντικειμένη τῇ Ἠρεμίᾳ· ἡ δὲ, Ῥοὴ ἁπλῶς καὶ παράτασις, ἥ τίς ἐστι καὶ τῆς ἠρεμίας περιληπτική. Ὥστε μετρήσει ὁ Χρόνος καὶ τὸ κινούμενον καὶ τὸ ἠρεμοῦν. Τὴν γὰρ κίνησιν αὐτοῦ μετρήσει καὶ τὴν ἠρεμίαν ὁπόσον τινὸς ἦγον, ἑκατέρας αὐτῶν τὴν κατὰ τὸ εἶναι παράτασιν. Ὥστε συνελόντα φάναι, μέτρον ἐστὶν ὁ Χρόνος τῆς ἐν γενέσει Ῥοῆς, ἥτις ἐστὶ κοινὴ καὶ Κινήσεως καὶ Ἠρεμίας, καὶ τοῦ ἐν πᾶσι τοῖς γινομένοις εἶναι.

Λέγεται δὲ Ἀριθμὸς ὁ Χρόνος, ἐχ ὅτι ἁπλῶς ἐστιν ἀριθμός· (ἐπεὶ συνεχὴς καὶ αὐτὸς ὥσπερ ἡ κίνησις καὶ τὸ μέγεθος.) ἀλλ' ὡς τῷ διορισμῷ τοῦ ἐν τῇ συνεχείᾳ Προτέρου καὶ Ὑστέρου γνωριζόμενος ὑπὸ τῶν αἰσθέσθαι χρόνου δυναμένων, διὰ τοῦτο λέγεται Ἀριθμός. Οὐκ ἔστι δ' ἁπλῶς ἀριθμὸς, ἀλλὰ μέτρον καὶ αὐτὸς, ὥσπερ ὁ Ἀριθμός. Τέσσαρα γάρ εἰσι μέτρα, Ἀριθμὸς, Μέγεθος, Τόπος καὶ Χρόνος. Καὶ ὁ μὲν Ἀριθμὸς, τὴν διάκρισιν μετρεῖ· τὸ δὲ Μέγεθος, τὴν διάστασιν· ὁ δὲ Τόπος τὴν παντοίαν θέσιν· ὁ δὲ Χρόνος, τὴν τῆς γενέσεως ῥοήν τε καὶ παράτασιν.

Διαιρεῖται δὲ ὁ Χρόνος κυρίως εἰς παρεληλυθότα καὶ μέλλοντα, καὶ διαιρεῖται κατὰ τὸ Νῦν. Καὶ ἔστι τὸ Νῦν πέρας μὲν τοῦ παρεληλυθότος, ἀρχὴ δὲ τοῦ μέλλοντος, χρόνου δὲ μέρος οὐδὲ τυλάχιστον. Ἀλλ' ὅπερ ἐστὶν ἐν Γραμμῇ, Σημεῖον· καὶ Κίνημα, ἐν Κινήσει· τοῦτο καὶ ἐν Χρόνῳ, τὸ Νῦν. Ἄποσα γὰρ καὶ ἄτομα, τὸ Σημεῖον, τὸ Κίνημα, καὶ τὸ Νῦν. Καὶ ἕτω μὲν ἔχει τὸ πρώτως καὶ καθ' αὑτὸ λεγόμενον Νῦν. Ὥσπερ δὲ Τόπος λέγεται μὲν καὶ τὸ πέρας τοῦ περιέχοντος· λέγεται δὲ καὶ ἡ οἰκία πᾶσα Τόπος τοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ ὄντος, καθ' ὅσον ἔχει προσεχῶς ἐν ἑαυτῇ τὸ τοῦ περιέχοντος πέρας· ἕτω λέγεται καὶ Νῦν, τό, τε πρώτως καὶ καθ' αὑτὸ, τουτέστι, τὸ ἀμερὲς καὶ ἀδιαίρετον, καὶ αὐτὸ δὴ τὸ κατὰ χρόνον τὸν ἑστῶτα λεγόμενον· ὅπερ ἐστὶ μέρος Χρόνου, ἀντιδιαιρούμενον κατὰ τὴν πλευτυκὴν διαίρεσιν πρὸς παρεληλυθότα καὶ μέλλοντα. Καὶ λέγεται Νῦν τὸ τοιοῦτον τοῦ Χρόνου μέρος, καθ' ὅσον ἔχει ἐν ἑαυτῷ προσεχῶς, τὸ πρώτως καὶ καθ' αὑτὸ λεγόμενον Νῦν. Ἐνεστὼς οὖν Χρόνος ἐστὶν ὁ ἐφ' ἑκάτερα παρακείμενος τῷ κυρίως Νῦν χρόνος μερικὸς, ἐκ παρεληλυθότος καὶ μέλλοντος συνεστὼς, καὶ διὰ τὴν πρὸς τὸ κυρίως Νῦν γειτνίασιν, Νῦν λεγόμενος καὶ αὐτός.

ΚΕΦΑ-

# ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ. Ί.

## Περὶ Ἀπείρου.

Τὸ Ἄπειρον λέγεται πενταχῶς. ἕνα μὲν Τρόπον, τὸ ἀμερές τε καὶ ἄποσον· ὡς ἐν Γραμμῇ, Σημεῖον. Πέρας μὲν γὰρ ὑπάρχει γραμμῆς, τὸ σημεῖον· αὐτὸ δὲ τὸ σημεῖον, ἴδιον πέρας οὐκ ἔχει, διότι μηδὲ μέρος τὸ εἰονοῦν. Ὅθεν καὶ ὅσαπερ ἂν συνέλθοι σημεῖα, μόριον οὐκ ἀποτελέσει γραμμῆς οὐδὲ τὐλάχιστον· ἐπείπερ οὐδ' ἀλλήλων ἅπτεσθαι δύνανται, ἀλλ' ἐφαρμόζει τὰ πάντα. Τὰ γὰρ ἁπτόμενα, κατὰ πέρατα ἅπτονται· ὧν δὲ μέρος οὐθὲν, δῆλον ὅτι καὶ πέρας οὐθέν· οἷς δὲ μὴ ἐστὶ πέρας, οὐδὲ τὸ ἅπτεσθαι. Ἅπτεσθαι γὰρ λέγονται, ὧν ἅμα τὰ πέρατα. Ὃν δὲ λόγον ἔχει τὸ σημεῖον ἐν γραμμῇ, τὸν αὐτὸν ἐν χρόνῳ τὸ νῦν, καὶ ἐν κινήσει τὸ κίνημα. Ὥστε τὸ Σημεῖον, τὸ Νῦν, καὶ τὸ Κίνημα, μὴ ἔχοντα μέρη, κἀντεῦθεν μηδὲ πέρατα, διὰ τοῦτο λέγονται ἄπειρα, ταυτὸν δ' εἰπεῖν, ἀπερᾴτωτα.

Κατὰ δεύτερον τρόπον Ἄπειρον λέγεται, ὃ διὰ τὸ χῆμα πέρας οὐκ ἔστιν εὑρεῖν, ὡς ἐπὶ τῶν κυκλικῶν τε καὶ σφαιρικῶν. Ἐπὶ τούτων γάρ ἐστί τι λαμβάνειν ἀεὶ κατὰ τὴν περιφοράν, κἂν ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἐπὶ ταὐτὰ πάλιν ἡ ἀνακύκλησις γίνηται.

Τρίτον τρόπον Ἄπειρον λέγεται, τὸ διὰ κατασκευὴν ὑπάρχον ἀδιαπόρευτον, ἢ μᾶλλον δυσδιαπόρευτον· ὡς ὁ Λαβύρινθος παρὰ Κρησὶ, καὶ παρὰ Λακεδαιμονίοις ὁ Κεάδας, ἔνθα τοὺς κατακρίτους ἐνέβαλον. Ὅτι γὰρ διεξώδευται Λαβύρινθος, ἔδειξε Δαίδαλος ὁ τεκτηνάμενος αὐτὸν, ὅτε καθειρχθεὶς ὑπὸ Μίνωος σὺν τῷ υἱῷ Ἰκαρίῳ ἐντὸς Λαβυρίνθου, ἀπέδρα· καὶ πρὸ τούτου Θησεὺς λίνον ἐξάψας τῆς θύρας ἐν τῷ εἰσιέναι ὑποθήκαις Δαιδάλου, καὶ τοῦτο ἑλκόμενος ἐν τῷ ἐξιέναι. Ὅτι δὲ καὶ ὁ Κεάδας, ἐδήλωσεν ἡ Ἀλωπηξ ἡ τὸν μεσήνιον Ἀριστομένην παρηγήσασα, καὶ τὴν διέξοδον αὐτῷ ὑποδείξασα.

Τέταρτον τρόπον λέγεται Ἄπειρον, ὁ πεφυκὸς διαπορευσιν ἔχειν, ἀδιεξίτητόν ἐστιν ἄλλως· καθάπερ ἡ Διακεκαυμένη καὶ ἡ Κατεψυγμένη. Τῶ μὲν γὰρ ὡρίσθαι τὸ μέγεθος αὐτῶν, διαπορευταὶ καὶ ἄμφω εἰσὶν· ἀλλ' ἡ τε ἄερος ἀσυμμετρία κωλύει τὴν αὐτῶν διεξέλευσιν.

Πέμπτον σημαινόμενον τε Ἀπείρε καὶ κυριώτερον, ὃ ἐστιν ἀεί τι λαμβάνειν ὃ τὸ αὐτό. Τῶτο δ' ἐπὶ τε Ἀριθμε θεωρεῖται κατὰ Πρόθεσιν· ἐπὶ δὲ Μεγέθες, κατὰ Διαίρεσιν. Παντί τε γὰρ ἀριθμῶ προσιθέναι ἐστὶν ἀεί, καὶ πᾶν συνεχὲς ἐπ' ἄπειρον ὑπάρχει διαιρετόν. Ἐπὶ δὲ τε Χρόνε καὶ ἄμφω συνέρχονται, Πρόθεσις δηλαδὴ καὶ Διαίρεσις. Καὶ Προθέσει μὲν, ὁ μέλλων ἔχει τὸ Ἄπειρον· ὁ παρελήλυθως δὲ, Διαιρέσει. Καὶ τοῖς αὐξομένοις δὲ καὶ τοῖς διαιρεμένοις, δυνάμει τὸ Ἄπειρον ἔνεστιν· ὅτι δύναται δηλονότι τὰ μὲν αὔξεσθαι, τὰ δὲ διαιρεῖσθαι ἀεί. Οὔτε γὰρ Ἀριθμὸς ἐνεργείᾳ ἔσαι εἰς ἄπειρον αὐξηθεὶς· (πᾶς γὰρ ὁ λῆφθεὶς ἐνεργείᾳ, πεπέρασαι.) οὔτε Μέγεθος ἐνεργείᾳ ἔσαι διῃρημένον εἰς ἄπειρα. Πᾶσα γὰρ διαίρεσις ἐνεργείᾳ γεγονυῖα, πεπερασμένα τὰ τμήματα τίθησιν. Οὕτω τοίνυν καὶ πᾶς χρόνος ἐνεργείᾳ διαιρεθεὶς, ἢ πρόθεσιν δεδεγμένος, πεπέρασαι. Ὥσετο Ἄπειρον, οἷς περ ἔνεσι, Δυνάμει γινώσκεται. Ἐν γὰρ τῶ δύνασθαι πάντοτε τέμνεσθαι, καὶ μηδαμῶ καταλήγειν τὴν τομὴν, καὶ πάλιν αὔξεσθαι πάντοτε, καὶ μηδαμῶ καταλήγειν τὴν αὔξησιν, θεωρεῖται τὸ Ἄπειρον. Ἐν τῶ διαιρετῶ ἄρα τὸ Ἄπειρον, καὶ ἐν τῶ αὐξητῶ Κἂν γὰρ μὴ διαιρῆται τὸ διαιρετὸν, ἢ αὔξηται τὸ αὐξητὸν· ἀλλ' ἔν τὸ μὲν ἐπ' ἄπειρον ἐστὶ διαιρετὸν, τὸ δ' ἐπ' ἄπειρον αὐξητόν. Εἰ δὲ καὶ τῶ διαιρεμένω καὶ αὐξομένω θεωρεῖται τὸ Ἄπειρον, ἀλλ' ἐξ' ἂν διαιρῆται ἢ αὔξηται. Καὶ ἔστιν ἡ ἐπ' Ἄπειρον αὔξησις καὶ διαίρεσις, Ἐνέργεια τε δυνάμει, καὶ ἀτελὴς ἐνέργεια. Μένοντες γὰρ τε Δυνάμει γίνεται· καὶ τῶ γίνεσθαι, τὸ εἶναι ἔχει. Καὶ ὥσπερ ἡ τε κινητε Ἐντελέχεια Φυλάττεσα τὸ Δυνάμει, Κίνησις ἐλέγετο εἶναι· ὕτω καὶ ἡ τε διαιρετε καὶ τε αὐξητε Ἐντελέχεια Φυλάττεσα τὸ Δυνάμει, τὸ Ἄπειρον ἔχει. Τε δυνάμει γὰρ χωρισθεῖσα,

πέρας

πέρας ἔλαβε, καὶ τὸ Ἄπειρον ἀπεβάλετο. Ὥσε τῇ δυνάμει τὸ Ἄπειρον ἀκ ἐξίσαται. Οὕτω καὶ Πλάτων τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν, Ἄπειρον ἔλεγεν, ὅτι ἑφ' ἑκάτερόν ἐσιν ἡ ἀπειρία Δυνάμει.

Ἐνεργείᾳ δὲ τελεία ἀκ ἔσιν Ἄπειρον ὅτε Μέγεθος, ὅτε Πλῆθος ἐν τῷ κόσμῳ ὐδέν. Μέγεθος γὰρ ἀκ ἔσι μεῖζον τοῦ Οὐρανοῦ, καὶ ἔτος ὑπάρχει πεπερασμένος· ἐπειδὴ καὶ ἡ τέτε κίνησις πεπερασμένη. Καὶ γὰρ ἐλάτ[τ]ονι χρόνῳ τῇ νυχθημέρῳ σύμπας ἐκ τῇ αὐτῇ εἰς τὸ αὐτὸ περιφέρεται. Τῇ δ' Οὐρανῇ τῇ τὸ πᾶν περιέχοντος πεπερασμένε τυγχάνοντος, πλῆθος Ἄπειρον πῶς ἂν εἴη τέτε ἐντός; Ἄλλως δὲ πάλιν ἐπεὶ μεῖζον ἀκ ἔσιν ἀπείρῳ λαβεῖν· (εἰ γάρ ἐσιν, ἀκ ἂν εἴη τὸ Ἄπειρον Ἄπειρον, ἔχον μεῖζόν τι ἑαυτοῦ καὶ διὰ τέτο πεπερασμένον ἄν.) ὑποκεῖθαι ἡ Ἄμμος ἄπειρος εἶναι τῷ πλήθει. Προσιθεμένων ἓν αὐτῇ τῶν ἀτόμων Ζώων, τῶν Φυτῶν, τῶν Ἀσέρων, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων σωμάτων, μεῖζον πάντως πλῆθος εὑρίσκεται. Ὥσε καὶ ἡ Ἄμμος πεπέρασαι, εἴγε πλῆθος εὑρίσκεται μεῖζον αὐτῆς. Ὁμοίως δὲ καὶ τὰ λοιπὰ τῶν σωμάτων ἰδία θεωρέμενα, χωρὶς πάσης ἀμφιβολίας πεπερασμένα γνωσθήσονται. καὶ τὸ σύμπαν ἄρα πλῆθος τῶν ὅλων σωμάτων πεπέρασαι. Τὸ γὰρ ἐκ πεπερασμένων συγκείμενον, ὁμολογέμενως πεπερασμένον. Ὥσε ἀκ ἔσιν Ἄπειρον ἐν τῷ κόσμῳ ὐδέν.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

### Περὶ Στοιχείων.

Εἴρηται μὲν πρότερον περὶ τῶν πρώτων καὶ ἀσωμάτων καὶ ἁπλεςάτων στοιχειωδῶν Ἀρχῶν παντὸς σώματος Φυσικῦ, τῆς Ὕλης δηλαδὴ καὶ τῦ Εἴδες, ἤτοι τῆς ἀποίε Ὕλης καὶ τῆς ἀΰλε Ποιότητος· Ποιότης γὰρ τὸ Εἶδος· ἐπεὶ σώματος πεποιωμένε εἰδοποιόν. Νῦν δὲ περί τινων ἄλλων ὁ λόγος Ἀρχῶν δευτέρων σωματοειδῶν, ἐκ τῶν πρώτων συγκειμένων Ἀρχῶν, αἵτινες ἰδίως Στοιχεῖα καὶ ἁπλᾶ προσαγορεύονται Σώμα-

τα· Στοιχεῖα μὲν, ὅτι τὰ λοιπὰ Φυσικὰ σώματα προσεχῶς ἐκ τύτων συνίσαιται· Σώματα δ' ἁπλᾶ, πρὸς τὰ συγκείμενα ἐκ τύτων παραβαλλόμενα. Πᾶντα γὰρ τὰ ἐξ ὧν ἡ σύνθεσις, τῶν ἐξ ἐκείνων συντιθεμένων ἁπλέσερα. Ὅτι μὲν ἂν ἔσιν Ἐναντιότης ἐν τοῖς Εἴδεσι, (πᾶσα γὰρ Γένεσις ἐκ τῦ ἐναντίϱ, καὶ πάλιν εἰς τὐναντίον πᾶσα Φθορά.) προϋπέμνησαι. Ὅτι δὲ σωμάτων Φυσικῶν καὶ αἰσθητῶν ἁπάντων ζητῦντες Ἀρχὰς, τὴν Ὕλην καὶ τὴν ἐναντίωσιν ἔγνωμεν, αἰσθητὴ ἂν εἴη πᾶσα ἐναντίωσις ἀρχικὴ, καὶ ἐχ ἡ τυχῦσα αἰσθητὴ, ἀλλ' ἡ τῇ Ὕλῃ προσεχεσάτη καὶ κοινοτάτη, καὶ διὰ πάντων τῶν σωμάτων διήκυσα. Τοιαύτη δέ ἐσιν ἡ ἁπλή. Πρώτη γὰρ ὅσα κατὰ Φύσιν ἡ Ἀφὴ πασῶν τῶν αἰσθήσεων, εἰκότως καὶ τῦ ἁπλῦ μεταδίδωσι κοινοτάτως πᾶσι τοῖς αἰσθητοῖς. Τινὰ μὲν γὰρ τῶν αἰσθητῶν ἀέρατα, διὰ τὸ ἀχρωμάτιτον· οἷος ὁ Ἀήρ· τινὰ δὲ ἀνήκυσα, ὡς ἀψόφητα· οἷος ὁ Σπόγγος καὶ τὸ Ἔριον· ὅπυγε καὶ τοῖς τῶν σωμάτων ἀντιτύποις ὑ καθ' αὑτὰ, τῇ δὲ πρὸς τὸν ἀέρα προσρήξει, πέφυκε τὸ ψοφεῖν. Ἀλλ' ὐδὲ αἱ ὀσμαὶ διὰ πάντων τῶν αἰσθητῶν. Ἰδὲ γὰρ ὁ Ἀήρ, ὥσπερ χρώματος, ὕτω καὶ ὀσμῆς ἰδίας ἀμέθεκτος· καὶ ταύτῃ διαπερθμευτικὸς γίεται χρωμάτων τε καὶ ὀσμῶν. Ἀλλ' ὐδὲ γευσαὶ ποιότητες ἐν πᾶσίν εἰσι. Τὸ γᾶν ὕδωρ τοῖς χυμοῖς ὑποκείμενον, ἀχυμόν ἐσι καθ' αὑτό. Μόνας δὲ διὰ πάντων τῶν σωμάτων διαπεφοιτηκυίας, τὰς ἁπλᾶς ὁρῶμεν Ποιότητας. Ἁπλαῖ ἄρα εἶεν ἂν ἐναντιώσεις, αἱ διὰ πάντων τῶν σωμάτων διήκειν δυνάμεναι, καὶ κοινόταται εἶναι ἀρχαί.

Τίνες ἓν ἐναντιώσεις ἁπλαί; Θερμότης καὶ Ψυχρότης, Ὑγρότης καὶ Ξηρότης, Κυφότης καὶ Βαρύτης, Μαλακότης καὶ Σκληρότης, Γλιχρότης καὶ Κραυρότης, Λειότης καὶ Τραχύτης, Λεπτότης καὶ Παχύτης, Μανότης καὶ Πυκνότης, τὸν ἀριθμὸν αἱ πᾶσαι Συζυγίαι ἑκτώ. Τύτων τινὲς μὲν ὑ δύνανται δρᾶν εἰς ἀλλήλας, τινὲς δὲ ταῖς ἄλλαις ἐμπεριέχονται. Προσήκει δὲ ταῖς ἀρχικαῖς Ἐναντιότησι καὶ δρᾶν εἰς ἀλλήλας ὅλας δι' ὅλων, ὡς ἂν δι' αὐτῶν ἐπιτελοῖτο Γένεσις καὶ Φθορὰ, καὶ μηδ' ἄλλας

ὑπ'

ὑπ' ἄλλας τετάχθαι. Πῶς γὰρ ἂν εἶεν ἐμοτίμως Ἀρχαί; Τὸ μὲν ἓν Βαρὺ καὶ τὸ Κῦφον, τὸ Τραχὺτε καὶ τὸ Λεῖον, ἔτε ποιεῖν ἔτε πάσχειν ἰσχύωσιν. Οὔτε γὰρ τὸ Βαρὺ μεταδοίη ἂν τῷ παρακειμένῳ βαρύτητος, ἔτε τὸ Κῦφον κυφότητος· ἔτ' αὖ τὸ Τραχὺ τραχύτητος, ἔτε τὸ Λεῖον λειότητος. Τὸ μαλακὸν δὲ καὶ τὸ Σκληρὸν, τὸ Γλίσχρον καὶ τὸ Κραῦρον, τὸ Λεπτὸν καὶ τὸ Παχὺ, τὸ Μανὸν καὶ τὸ Πυκνὸν, ταῦτα πάντα τῷ ὑγρῷ καὶ τῷ ξηρῷ συνυπάγεται. Τὸ μὲν γὰρ Ὑγρὸν ὅρῳ ἀλλοτρίῳ εὐόριστόν ἐστι καὶ τῶν πόρων ἀναπλητικόν. Τοιοῦτον καὶ τὸ Λεπτομερὲς, εὐπεριόριστον ὅρῳ παντὶ, καὶ τῶν κενοτήτων ἀναπληρωτικόν. Εἰς Μέδιμνον γὰρ Καρύων ἐμβαλλομένη Σεμίδαλις, δύναται διεισδύνειν εἰς τὰς μεταξὺ τῶν Καρύων κενὰς τῶ σφαιρῶ σώματος χώρας καὶ ταύτας ἀναπληροῦν. Τὸ αὐτὸ δὲ καὶ τὸ Ὑγρὸν ποιεῖ. Τὸ γὰρ Ὕδωρ παντὶ ἀκολουθεῖ ὅρῳ τῷ ἀπλουμένῳ καὶ περιέχοντι, Διὰ ταῦτα τοίνυν ὑπὸ τὸ Ὑγρὸν τάττουσι τὸ Λεπτὸν, Ὁμοίως δὲ καὶ ὑπὸ τὸ Ξηρὸν, τὸ Παχύ. Καθάπερ γὰρ τὸ Ξηρὸν, τῷ μὲν οἰκείῳ ὅρῳ εὐόριστον, τῷ δ' ἀλλοτρίῳ δυσόριστον· (ἀντιβατικόν γάρ ἐστι, καὶ τοῖς περιέχουσιν, οὐκ ἀκολουθεῖ.) τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὸ Παχὺ μεγαλομερὲς ὂν, οὐκ εἰς χώραν διεισιν ἅπασαν. Ὡσαύτως καὶ τὸ Πυκνὸν καὶ τὸ Ἀραιὸν, τὸ μὲν ὑπὸ τὸ Ξηρὸν τιθέασι, τὸ δ' ὑπὸ τὸ Ὑγρόν. Μήποτε δὲ καὶ τὸ Λεπτὸν καὶ τὸ Παχὺ, τὸ Μανόν τε καὶ τὸ Πυκνὸν τῶν ποιητικῶν καὶ παθητικῶν ἀποδοκιμασθεῖεν ἐναντιώσεων, διὰ τὸ μηδ' αὐτὰ δύνασθαι δρᾶν ἕλα δι' ἕλων εἰς ἄλληλα. Καὶ οὐκ ἂν τὴν Ἄμμον ἢ τὴν Τέφραν ἀναγκασθείη τις Ὑγρὰ καλέσαι διὰ τὴν ἐνοῦσαν αὐτοῖς λεπτομέρειαν. Ξηρὰ προδήλως ὑπάρχοντα. Τὸ Γλίσχρον δὲ, φανερῶς Ὑγρόν ἐστι μετὰ πάθους τινός. Εἰ δὲ τὸ γλίσχρον ὑγρὸν, τοὐναντίον αὐτῷ, τουτέστι, τὸ Κραῦρον ἔσται Ξηρόν. Τὰ γὰρ ἐναντία τοῖς ἐναντίοις ὑπάρχουσιν. Ὑπείκει δὲ τὸ Μαλακὸν τῇ Ἁφῇ καθ' ὃ μετέχει ὑγρότητος. Τὸ γὰρ ὑπείκειν, ἴδιόν ἐστι τοῦ Ὑγροῦ. διὸ καὶ τὸ Μαλακὸν περιληφθήσεται τῷ Ὑγρῷ· δῆλον δ' ἔτι καὶ τὸ Σκληρὸν τῷ Ξηρῷ.

Φανερὸν ἓν ἐντεῦθεν, ὡς δύω ἐναντιότητες ἁπλαὶ περιλείπονται πεφυκυῖαι ποιεῖν τε καὶ πάσχειν ὅλαι δι' ὅλων, καὶ μηδαμῶς τισιν ἐμπεριεχόμεναι· Θερμότης αὕτη δὴ καὶ Ψυχρότης, Ὑγρότης τε καὶ Ξηρότης, αἱ κοιναὶ πάντως εἶεν ἂν εἰδοποιοὶ Ἀρχαὶ πάντων σωμάτων τῶν αἰσθητῶν. Καὶ τὸ Διερὸν δὲ καὶ τὸ Βεβρεγμένον καὶ τὸ ἰδίως ὑγρὸν, καθ' ὁ τοιαῦτα, τὸ ἁπλῶς Ὑγρὸν περιεκτικόν ἐστι. Διερὸν μὲν ἓν λέγεται, τὸ ἐπιπολῆς ἔχον ἀλλοτρίαν ὑγρότητα· ὡς εἴτις ὕδωρ ἐπιχέοι λίθῳ τυχὸν, ἢ ξύλῳ, ἢ ζῴῳ σώματι, ἢ ἱματίῳ μετρίως. Τὸ γὰρ ἐν βάθει τὴν ἀλλοτρίαν ἔχον ὑγρότητα, βεβρεγμένον κατονομάζεται, οἷος ὑπάρχει καὶ ὁ πηλός. Ἰδίως δὲ καλεῖται Ὑγρὸν, τὸ ἔχον οἰκείαν ἐν τῷ βάθει πεπυκνωμένην ὑγρότητα καὶ δεικνύον αὐτήν· καθάπερ ὁ Κηρὸς καὶ ὁ Μόλιβδος, καὶ τὰ λοιπὰ τῶν τηκτῶν ὅτε τήκονται. Εἰ δὲ τῶν ῥηθέντων περιληπτικόν ἐστι τὸ ἁπλῶς Ὑγρὸν, δῆλον ὅτι καὶ τῶν ἀντικειμένων, τὸ ἁπλῶς Ξηρόν. ἀντίκειται δὲ τῷ μὲν Διερῷ τὸ ἰδίως Ξηρὸν, ὅπερ ἐπιπολῆς ἀλλοτρίαν ὑγρότητα δέδεκται· τῷ δὲ Βεβρεγμένῳ, τὸ Ἄβροχον· τῷ ἰδίως Ὑγρῷ δὲ, τὸ Πεπηγός· οἷά εἰσι, τὸ Ὄξρακον, καὶ τῶν Μετάλλων, τά τε μὴ τηκτὰ, καὶ τὰ τηκτὰ πρὶν τακῆ. Τῶν γὰρ πεπηγότων τὰ μὲν τηκτὰ, τὰ δ' ἄτηκτα. Ὑγρὸν δ' ἁπλῶς, ὅπερ ὅλον δι' ὅλε ἀεὶ φανερὰν οἰκείαν ὑγρότητα κέκληται· καὶ Ξηρὸν ἁπλῶς, ὅπερ ὅλον δι' ὅλε ὁμοίως ἔμφυτον ἔχει ξηρότητα.

Τούτων ὄντως ἐχόντων, ἐπεὶ καθόλε πᾶσα ἐναντιότης ἁπλῆ ποιητικὴ καὶ παθητικὴ, ταῖς εἰρημέναις δύω Συζυγίαις συνάγεται, ἑδεμία δὲ τούτων ὑπὸ τὴν ἑτέραν εὑρίσκεται· (ἑδὲ γὰρ τὸ Θερμὸν καὶ τὸ Ξηρὸν ἑδὲν ὑπὸ θάτερον τάττεται. Καὶ γὰρ ὄντως ἂν ἦν πᾶν Θερμὸν καὶ Ξηρὸν, ἢ πᾶν Ξηρὸν καὶ Θερμόν· ὅτε τὸ Ψυχρὸν καὶ τὸ Ὑγρὸν ἑδὲν ὑπὸ τὸ λοιπὸν διὰ ταὐτὰ· πολλῷγε μᾶλλον ἑδὲ τ' Ἀναντία ὑπὸ τ' Ἀναντία· πῶς γὰρ ἔσοιντ' ἂν ὑπάλληλα τὰ μαχόμενα;) πάντως εὔδηλον, ὅτι τὰ πρώτως ὑπὸ τῶν εἰρημένων ἐναντιώσεων εἰδοποιούμενα σώματα, ταῦτ' ἂν εἶεν στοιχεῖα προσεχῆ πάντων σωμάτων τῶν φυσικῶν.

Εἰδο-

Εἰδοποιεῖται μὲν δὴ πρώτως τὸ Πῦρ, Θερμότητι καὶ Ξηρότητι· καὶ μάλιστά γε Θερμότητι· ὁ δ' Ἀὴρ, Θερμότητι καὶ Ὑγρότητι, καὶ πλέον Ὑγρότητι· τὸ δ' Ὕδωρ, Ὑγρότητι καὶ Ψυχρότητι, καὶ μᾶλλον Ψυχρότητι· ἡ δὲ Γῆ Ψυχρότητι καὶ Ξηρότητι, καὶ τὰπίπαν Ξηρότητι. Πῦρ ἄρα, καὶ Ἀὴρ, καὶ Ὕδωρ, καὶ Γῆ, Στοιχεῖα προσεχῆ τῶν συνθέτων Σωμάτων τῶν Φυσικῶν. Ἃ δὴ Στοιχεῖα ἐ καθ' ὃ στοιχεῖα, καθ' ὃ δὲ Σώματα πεποιωμένα, ἐξ ἀλλήλων τε γίνεται καὶ εἰς ἄλληλα φθείρεται. Καὶ τὰ μὲν κοινὴν κεκλημένα ποιότητα καθάπερ τὸ Πῦρ καὶ ὁ Ἀὴρ τὴν Θερμότητα, καὶ τὸ Ὕδωρ καὶ ἡ Γῆ τὴν Ψυχρότητα, ῥαδίως ταῦτα μεταβάλλει εἰς ἄλληλα, κατὰ μίαν ποιότητα πάμπαν δὴ μεταβάλλοντα· τὰ δὲ καὶ κατ' ἀμφω τὰς ποιότητας ἀντικείμενα, βραδυτέραν ποιεῖται πρὸς ἄλληλα τὴν μεταβολήν· ὡς τὸ Ὕδωρ καὶ τὸ Πῦρ, ἡ Γῆ τε καὶ ὁ Ἀὴρ, ἃ δὴ καὶ ἁπλῶς Ἐναντία εἰσίν.

Εἰ δ' ἐσίαι ταῦτα, τῇ ἐσίᾳ δ' ἐναντίον ἐδὲν, ἀλλ' ἐ καθ' ὃ ἐσίαι καὶ ὑποκείμενα, κατὰ τοῦτο ἐναντιῦνται πρὸς ἄλληλα Πῦρ καὶ Ὕδωρ, καὶ πάλιν Ἀὴρ καὶ Γῆ, ἀλλὰ καθ' ἃς εἰδοποιοῦνται ποιότητας. Ἡ γὰρ ἐν Πυρὶ Θερμότης, τῇ ἐν Ὕδατι Ψυχρότητι μάχεται, καὶ ἡ Ξηρότης αὖ τῇ Ὑγρότητι. Καὶ πάλιν ἡ ἐν Ἀέρι Ὑγρότης τῇ ἐν Γῇ Ξηρότητι· καὶ ἡ Θερμότης τῇ Ψυχρότητι. καὶ ἁπλῶς ἐπὶ πάντων τῶν Στοιχείων, αἱ ἐναντίαι ποιότητες, ταῖς ἐναντίαις ἀντίκεινται.

Πᾶσαι δ' ἐσιώδεις Ποιότητες, κἂν ὅσιν Εἴδη τινά· (μετὰ γὰρ τὴν πρώτην ὑποκειμένην δηλονότι τῆς Ὕλης ἀποτελεῖται τὸ δεύτερον ὑποκείμενον ἤτοι τὸ Σῶμα.) πλὴν καθ' αὐτὰς θεωρουμέναις χωρὶς τῶν ὑποκειμένων, συμβεβηκότα εἰσί. Διὸ καὶ Εἴδη καὶ εἰδοποιοὶ καλοῦνται Ποιότητες, ὡς ἑτέρων ὄντος τῶν Εἴδους, ὃ ποιοῦσι παρὰ τὸ εἶδος, καθ' ὃ αὗται λέγονται Εἴδη. Τὸ μὲν γὰρ, μετὰ τῆς ὕλης νοεῖται, καὶ ἐσία καὶ ὑποκείμενόν ἐστιν· ὡς τὸ πῦρ καθ' ὃ πῦρ, καὶ ἡ γῆ καθ' ὃ γῆ, καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ἀποτελεσμένων εἰδῶν. Ἐκεῖνο δὲ τὸ εἶδος, καθ' ὃ αἱ Ποιότητες λέγονται εἴδη, χωρὶς

ρίστε της ὕλης ἐπινοεῖται· (πῶς γὰρ ἂν ἄλλως ἐξ ὕλης καὶ εἴδους λεχθεῖεν τὰ σώματα;) καὶ ἔκ ἔστιν ἀδ' οὐσίας ἀδ' ὑποκείμενον, ἐν ὑποκειμένῳ δὲ μάλιστα. Κἂν ποτε Οὐσία λεχθείη. Διὰ τοῦτο λέγεται οὐσία, διὰ τὸ μετὰ τε ὑποκειμένε δύνασθαι μίαν οὐσίαν ἀποτελεῖν, καὶ μὴ ἀπογίνεσθαι τε ἀποτελεσθέντος, χωρὶς τῆς τότε Φθορᾶς, ταυτὸν δ' εἰπεῖν, διαλύσεως.

Διὰ ταῦτά τοι τὸ Εἶδος καὶ δευτέρα λέγεται καὶ ἥτλων Οὐσία, μᾶλλον δὲ ὑσιῶδες καὶ ἐκ ὑσία. Καὶ αὖ πάλιν κυριώτατα καὶ πρώτως καὶ μάλιστα Οὐσία Φιλοτοφεῖται παρὰ τῶν ὄντως Φιλοσόφων καὶ δογματίζεται. Τὸ μὲν γὰρ ἄνευ τῆς ὕλης ἐπινοούμενον, ὡς ἐν ὑποκειμένῳ τῇ ὕλῃ δυνάμενον ἔχειν τὴν ὕπαρξιν, εἰκότως οὐσία ἢ κυρίως λέγεται. Τὸ δὲ μετὰ τῆς ὕλης ἐν ἐνεργείᾳ, καὶ μετ' αὐτῆς χρηματίζον ἓν ὑποκείμενον, ὡς κατὰ συνεκδοχὴν ἐκ θατέρε τῶν συνελθόντων εἰς τὸν τε συνθέτε ἀπαρτισμὸν προσαγορευομένε τε σύμπαντος, τὸ τοιῶτον εἶδος, δικαίως ἂν οὐσία κυριώτατά τε καὶ πρώτως καὶ μάλιστα λέγοιτο. Τοῦτο δέ ἐστι τὸ εἰδικώτατον πασῶν τῶν ἐπὶ μέρες οὐσιῶν περιληπτικὸν καὶ συλληπτικόν, καὶ λόγον ἔχον πρὸς αὐτὰς, ὃν ἡ ἑλότης πρὸς τὰς ὁμοιομερείας αὐτῆς. Οὕτω δὴ καὶ Πλάτων τὲς κατὰ μέρος ἀνθρώπες, ἀνθρώπε κέρματα προσηγόρευσεν.

Οὐτῶν δὲ τεσσάρων Ποιοτήτων καθολικῶν, εἰκότως καὶ τὰ Στοιχεῖα τέσσαρα γέγονε, καὶ διτλᾶς ἓν ἕκασον αὐτῶν Ποιότητας ἐκληρώσατο. Μόνως γὰρ ἔτω τοῖς στοιχείοις ἐναντιότης τε καὶ συγγένεια πρόσεστι· δι' ἃς Γένεσις καὶ Φθορὰ, καὶ ἡ διαμονὴ τε παντός. Διὰ μὲν γὰρ τὴν Ἐναντίωσιν ἐπιτελεῖται Γένεσις καὶ Φθορά. Πᾶσα γὰρ Γένεσις ἐκ τε ἐναντίε εἰς τὸ ἐναντίον· καὶ πᾶσα Φθορὰ εἰς τὐναντίον ὑπὸ τε ἐναντίε πάλιν. Οὐχ ὑπὸ τε τυχόντος γὰρ πάσχει τὸ πάσχον, ἀλλ' ὑπὸ τε Ἐναντίε· οἷον, τὸ ψυχρὸν ὑπὸ τε θερμε πάσχει τὴν θέρμανσιν. Κἂν ὁ Λύχνος εἰς πυρκαϊὰν προσενεχθεὶς πάσχῃ τὴν σβέσιν, ἀλλ' ἐχ ὑφ' ὁμοίε πάσχει ὁ Λύχνος, ὑπὸ δ' ἐναντίε.

τίθ. Καὶ γὰρ ἡ ἐλάττων φλὸξ ἐνδαπανᾶται ὑπὸ τῆς μείζονος, ἠναντίωται δὲ τὸ μεῖζον τῷ ἥττονι.

Διὰ μὲν ἓν τὴν Ἐναντίωσιν ἐπιτελεῖται Γένεσις καὶ Φθορά· διὰ δὲ τὴν Συγγένειαν διαμένει τὸ πᾶν. συνάπλεται γὰρ ἡ Γῆ τῷ Ὕδατι, κατὰ τὸ Ψυχρόν, καὶ τὸ Ὕδωρ τῷ Ἀέρι, κατὰ τὸ Ὑγρόν. Καὶ ὁ Ἀὴρ τῷ Πυρὶ κατὰ τὸ Θερμόν, καὶ τὸ Πῦρ τῇ Γῇ κατὰ τὸ Ξηρόν. Καὶ ἕτω τις Κύκλος ἐναρμόνιος τῆς τῶν μαχομένων ἑνώσεως ἀπαρτίζεται, καὶ χορὸς ἀλληλένδετος ἐξ ἐναντιοτήτων καὶ κοινωνιῶν συμπληρέμενος.

Καὶ κατὰ τὰς Ῥοπὰς δὲ τὰ Στοιχεῖα καὶ συνάπτονται καὶ διίστανται. Βαρεῖα μὲν γὰρ μόνως ἡ Γῆ· διὸ καὶ πᾶσιν ὑφίσταται. Κοῦφον δὲ μόνως τὸ Πῦρ· διὸ καὶ πᾶσιν ἐπιπολάζει, ὅσοις ἐπ' εὐθείας τὸ φέρεσθαι Φυσικῶς. Τὸ δ' ὕδωρ, κουφότερον μὲν τῆς Γῆς καὶ ταύτῃ ἐπιπολάζον, βαρύτερον δὲ τοῦ Ἀέρος καὶ τούτῳ ὑφισάμενον. Ἀὴρ δὲ, τοῦ μὲν Ὕδατος κουφότερος, τοῦ Πυρὸς δὲ βαρύτερος. Ὥστε καθ' αὑτὸ καὶ ἁπλῶς, βαρὺ μὲν Στοιχεῖον, ἡ Γῆ· Κοῦφον δὲ, τὸ Πῦρ· ὁ δ' Ἀὴρ καὶ τὸ Ὕδωρ, πρός τι καὶ πῇ κοῦφά τε καὶ βαρέα εἰσὶ, καὶ δι' ἑαυτῶν τὰ πλεῖσον διεξῶντα, τὸ Πῦρ δηλαδὴ καὶ τὴν Γῆν, ἀλλήλοις συνάπτουσι. Πῶς μὲν γὰρ ἐναντία μᾶλλον, τὸ Πῦρ καὶ τὸ Ὕδωρ· πῶς δὲ, τὸ Πῦρ καὶ ἡ Γῆ. Κατὰ μὲν γὰρ τὰς ποιητικὰς καὶ παθητικὰς Ποιότητας, τὸ Πῦρ καὶ τὸ Ὕδωρ ἐναντία μᾶλλόν εἰσι· κατὰ δὲ τὰς Ῥοπὰς, ἡ Γῆ καὶ τὸ Πῦρ ἀλλήλοις ἐναντιώτατα.

Καὶ γὰρ ἐντεῦθεν ἡ κατὰ τόπον ἀπ' ἀλλήλων διάστασις πλειστὴ τούτοις συμβέβηκε· κατωτέρω μὲν τῶν ὅλων σωμάτων ἔσης τῆς Γῆς, ἀνωτέρω δὲ πάλιν, ἤγουν ὑπὸ τὴν Σελήνην εὐθὺς ὑπάρχοντος τοῦ Πυρός. ἐνταῦθα δὲ, τοσοιχειῶδες λέγομεν Πῦρ, ὃ καλεῖται ἰδίως Ὑπέρκαυμα, διὰ τὸ κινήσεως ἐπιτυγχάνον τινὲς, πολλάκις ἐκκαίεσθαι καὶ γίνεσθαι Πῦρ, ὁποῖον τὸ ἐν τῇ χρήσει καὶ διακονικόν. Τὸ γὰρ τοσοιχειῶδες Πῦρ, ἄλλοτί ἐστι παρὰ τὸ διακονικόν· διότι τὸ διακονικὸν, ὑπερβολὴν ἔχει ζέσεως, ὥσπερ καὶ ὁ κρύσταλλος, ψύξεως. Ὅθεν δὴ ὑπὸ κρυστάλλου ζωογονεῖται

τά τι, ἐϑ' ὑπὸ τε ἐν χρήσει Πυρός. Τὸ δὲ στοιχειώδες Πῦρ καὶ τὸ στοιχειῶδες Ὕδωρ, ζωογόνα εἰσὶ, καὶ πρὸς σύστασιν τῶν συνθέτων σωμάτων παραλαμβάνονται· ἐξιόντα δ' ἐπ' ἀμετρίκν, τὸ μὲν, τὸν Κρύσταλλον· τὸ δὲ, τῦτο τὸ διακονικὸν ἐργάζεται Πῦρ.

Ἡνίκα μὲν ἕν ϑάτερον τῶν Στοιχείων ἐπὶ πλεῖον ὑπερέχει ϑατέρε, τότε μεταβάλλει τὸ ἔλαττον ὑπὸ τε πλείονος κρατύμενον, καὶ γίνεται τὸ σύμπαν, ὁποῖον τὸ ὑπερβάλλον. Ὅταν δέ πως ἰσάζῃ τἀναντία πάντα, καὶ μηδὲν ἐπικρατέστερον ᾖ κατὰ πολὺ τε λοιπε, τότ' ἀποτελεῖται τὸ Σύνθετον, ἑκατέρε ῥεῶντος εἰς ἑκάτερον, καὶ ὑπὸ ϑατέρε πάσχοντος ϑατέρε· καὶ μηδετέρε καταρατεῖντος ἑτέρε, διὰ τὴν οἱονἰσότητα τῶν δυνάμεων, ἀλλὰ κολαζομένης μὲν τῆς ἑκατέρων ἀκρότητος, γινομένε δέ τινος Μεταξύ.

Διάτι δ' ἓν ἔστιν ἐνιαῖον καὶ ἄτομον τῦτο τὸ Μεταξύ, (καὶ γὰρ ἐν πλάτει ϑεωρεῖται καὶ πολὺ διάφορόν ἐστι, καϑὰ καὶ τὸ μεταξὺ τε λευκε καὶ τε μέλανος. ὠχρὸν γὰρ καὶ πυῤῥὸν καὶ Φαιὸν καὶ ἄλλα πολλά.) διὰ τῦτο καὶ τὰ Εἴδη τῶν συνθέτων πλείονά τέ εἰσι, καὶ ἀλλήλων διείσοντα, τὰς διαφόρες ἐσιώδεις τε καὶ ἐπεσιώδεις Ποιότητας κτώμενα· κατὰ τὴν ποιὰν τῶν Στοιχείων κράσιν τε καὶ ἀλλοίωσιν τε Πυρὸς, τε Ἀέρος, τε Ὕδατος, καὶ τῆς Γῆς.

Ταῦτα γάρ μόνα Στοιχεῖα τῶν σωμάτων καλεῖν ἀξιῶσιν οἱ πλεῖστοι τῶν Φυσικῶν· ὧν ἐστι καὶ ὁ ἐν ἰατροῖς δόκιμος Γαληνός· τὴν Ὕλην δὲ καὶ τὴν Ποιότητα, ἤτοι τὸ Εἶδος, μόνως Ἀρχάς· Ἀρχῶν διαφορὰν, καὶ Στοιχείων τιϑέμενοι, τὸ τὰς μὲν Ἀρχὰς, ἐκ ἐξ ἀνάγκης ὁμογενεῖς εἶναι τοῖς πράγμασιν, ὧν εἰσὶν Ἀρχαὶ· τὰ δὲ Στοιχεῖα, πάντως ὁμογενῆ. Διὸ τὴν μὲν ἁπλῆν Ποιότητα, οἷον, τὴν Θερμότητα, ἢ τὴν Ξηρότητα, ἢ τὴν Ψυχρότητα, ἢ τὴν Ὑγρότητα, Στοιχεῖόν φασι τῆς συνθέτε Ποιότητος, τῆς Θερμότητος ἅμα δὴ καὶ Ξηρότητος, καὶ πάλιν τῆς Ψυχρότητος ἅμα δὴ καὶ Ὑγρότητος· τὸ δ' ἁπλῶν

Σῶμα,

Σῶμα, σώματος Στοιχεῖον τὸ μὴ ἁπλοῦν, οἷον τὸ Πῦρ, ἢ τὸν Ἀέρα, ἢ τὸ Ὕδωρ, ἢ τὴν Γῆν, Στοιχεῖον σώματος τοῦ συνθέτου. Σῶμα γὰρ ἁπλοῦν, Ὕλη μετὰ Ποιότητος· Θερμότητος τυχὸν, ἢ Ψυχρότητος, ἢ Ξηρότητος, ἢ Ὑγρότητος.

Τὰ μὲν δὴ εἰρημένα τέσσαρα Στοιχεῖα καθαρὰ καὶ εἰλικρινῆ, νοῦς μόνος οἶδε διακρίνων ὁρᾶν. Οὐδὲ γάρ ἐστιν ὑδὲν αὐτῶν ἀμιγὲς τῶν λοιπῶν· διότι πάντα νενόθευται τοῖς ἑτερογενέσιν, εἴτουν, ἑτεροειδέσι καὶ ἀναμέμικται, καὶ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀλλήλων μετείληφεν· ὥστε κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν, τὸ μὲν Πῦρ ὀνομάζεσθαι, τὸ δ' Ὕδωρ· καὶ τὸ μὲν, Ἀέρα· τὸ δὲ, Γῆν. Τοῦτο δ' ὑπαγορεύει καὶ αὐτὴ ἡ αἴσθησις. Ἡ γὰρ Γῆ συνέχεται μὲν καὶ ὑ κατατέθραυται τῇ συμπλοκῇ τοῦ ὕδατος οἱονεί τινι κόλλῃ συνδεδεμένη· κέχρωται δὲ καὶ ἀνεζωπύρηται τῷ πυρὶ· πλήρης δὲ ἐστιν ἀεὶ, τῷ κενῷ χώραν μὴ διδοῦσα, κἂν ἀποῤῥέῃ διὰ τὴν τοῦ ἀέρος παρείσδυσιν. Διὸ καὶ ἕστηκεν ὀρθιος καὶ ἀνέχεται μὴ πεπλωκυῖα. Οὕτω δὲ καὶπὶ τῶν ἄλλων Στοιχείων ἐστὶν εὑρεῖν. Ἀλλὰ καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς στοιχειώδους Φύσεως ἔστι τὸ λεγόμενον κατανοῆσαι. Τὰ γὰρ στοιχεῖα καθ' ὁ Στοιχεῖα, καθ' αὑτὰ μὲν ὐδαμοῦ ἐστιν· ὥσπερ ὐδὲ τὰ τοῦ λόγου Στοιχεῖα τὰ εἰκοσιτέσσαρα· δι' ἀλλήλων δ' ἀεὶ κεχωρηκότα τὸ σύνθετον ἀποδιδόασι. Καὶ γὰρ ὥσπερ τὰ μέρη τοῦ ὅλου τυγχάνει μέρη, καὶ καθ' αὑτὰ εἶναι ὐδύναται μέρη ὄντα· οὕτω καὶ τὰ Στοιχεῖα τοῦ συνθέτου ἐστὶ στοιχεῖα, καὶ δι' ἀλλήλων ἀεὶ κεχώρηκε, καὶ ὐδέποτε καθ' αὑτὰ ὑφέστηκεν· ἀλλήλοις δὲ πρῶτον συναναπραθέντα καὶ κατ' ἐπικράτειαν ἑνὸς εἰδοποιηθέντα· ὅτως ὡς ἐξ ἁπλῶν τῶν κατ' ἐπικράτειαν, κατὰ δευτέραν σύνθεσιν τά τε Ζῷα συνίστωσι, καὶ τὰ Φυτὰ, καὶ τὰ μέρη αὐτῶν

Πλείονος μέν τοι τῶν ἄλλων Στοιχείων μετέχει τῆς Γῆς τὰ Φυτὰ καὶ τὰ Ζῷα καὶ ὅσα περίγεια σώματα. Ἕκαστον γὰρ περὶ τὸν οἰκεῖον τόπον μᾶλλον πλεονεκτεῖ. Καὶ εἰ τῆς Γῆς τόπος τὸ μέσον τοῦ παντὸς· τοῖς ἔσιν

ἐν τῷ

ἐν τῷ τόπῳ τῆς Γῆς, πλεῖσον ὑπάρξει τῆς Γῆς· εἶτα καὶ Ὕδατος μετέσαι αὐτοῖς Ἀέρος τε καὶ Πυρὸς, πρὸς λόγον τῆς ἀπὸ Γῆς τετωνὶ τῶν Στοιχείων τοπικῆς διαστάσεως.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ. ΙΒ'.

### Περὶ τῶν Φαινομένων Φλογῶν καιομένων περὶ τὸν Οὐρανὸν. καὶ τῶν καλεμένων Αἰγῶν, καὶ Δαλῶν, καὶ διαθεόντων Ἀστέρων.

Ἀνωθεν μὲν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τε Στερεώματος μέχρι καὶ τε τέρματος τῆς Σελήνης, τὸ αἰθέριόν ἐσι Σῶμα· κάτω δ' ἐπὶ τὸ μέσον καὶ περὶ τὸ μέσον τὰ τῶν σωμάτων βαρύτατα καὶ ψυχρότατα, Γῆ τε καὶ Ὕδωρ· ἡ Γῆ μὲν, ἐπὶ τὸ μέσον· τὸ δ' Ὕδωρ, περὶ τὸ μέσον· μεταξὺ δὲ τέτων τῶν σωμάτων καὶ τε Αἰθέρος, ὁ Ἀὴρ ἐσι καὶ τὸ καλέμενον τοιχειῶδες Πῦρ, ἐχόμενος μὲν τῆς Γῆς καὶ τε Ὕδατος, ὁ Ἀὴρ· μετὰ δὲ τὸν Ἀέρα, τὸ Πῦρ τεταγμένον τὸ τοιχειῶδες, ἄλλο τυγχάνον παρὰ τὸ ἐντελεχείᾳ Πῦρ, ἤγεν τὸ διακονικὸν, ὅπερ ἐσιν ὑπερβολὴ, καὶ οἷον ζέσις θερμε. Τε δὲ λεγομένε Ἀέρος διὰ τὸ ἐπικρατῆν, ὅσον μὲν περὶ τὴν γῆν, ὑγρόν ἐσι μάλισα καὶ θερμόν· (μετέχει μὲν γὰρ καί τινος ἀναθυμιάσεως ξηρᾶς ἐκ τῆς γῆς.) τὸ δὲ πλέον, ἀτμίδος ἐσὶν ὑγρᾶς.

Τὸ μὲν ἓν περὶ τὴν γῆν τε ὑφ' ἡμῶν καλεμένε Ἀέρος, τοιῦτον· τὸ δ' ὑπὲρ τᾶτο, θερμὸν καὶ ξηρὸν ἤδη. Καὶ τᾶτό ἐσι τὸ καλέμενον τοιχειῶδες Πῦρ, ὃ διὰ συνήθειαν λέγεται Πῦρ· κυριώτερον δὲ καλεῖται Ὑπέκκαυμα. Ὑπεκκαίεται γὰρ πολλάκις, μικρᾶς ἐπιτυχὸν κινήσεως, καὶ Πῦρ ἐντελέσατον γίνεται. Τᾶτο δὴ τὸ Ὑπέκκαυμα, συνεχές ἐσι τῷ Αἰθέρι. Κατὰ γὰρ τὴν κοίλην ἐπιφάνειαν τῆς σεληνιακῆς Σφαίρας, τέτῳ συνάπλεται. Καὶ ὥσπερ τε Αἰθέρος, τὸ μὲν ἐσιν εἰλικρινὲς, τὸ δ' ἧττον καθαρὸν, καὶ μάλισα ὅσον ἐσὶ περὶ τὴν κατὰ τὸ Ὑπέκκαυμα

καυμα συναφὴν, οἷον ὑποσάθμη τῷ Αἰθέρος ὄν· ἔτω δὴ καὶ τῷ Ὑπεκκαύματος τὸ μέν ἐστιν ὅλως θερμὸν καὶ ξηρὸν, ὅσον ἄνω μᾶλλον καὶ τῷ Αἰθέρος ἐγγύτερον· τὸ δ' ἧττον τοιοῦτον, ὅσον κατωτέρω, καὶ τῷ Αἰθέρος ἀπότερον. Φερομένων γὰρ κύκλῳ τῷ Αἰθέρος καὶ τῶν ἐν αὐτῷ σωμάτων, τὸ προσεχὲς ἀεὶ τῇ κινήσει διακρινόμενον ἐκπυροῦται, καὶ ἔστι θερμότερον μάλιστα καὶ ξηρότερον. Ὅσον δὲ τῷ Αἰθέρος ἀφέστηκεν, ἧττον ὑπάρχει τοιοῦτον, πρὸς λόγον τῆς ἀποστάσεως. Συγκινεῖται δὲ τῷ Αἰθέρι, κατὰ λόγον τὸ ἅπαν Ὑπέκκαυμα· συμφέρεται δέ πως διὰ τὴν συνέχειαν, καὶ ὁ ἐχόμενος τούτῳ Ἀὴρ· πλὴν τῷ ὄντος ἐντὸς τῶν τῆς Γῆς ἐξοχῶν, καὶ ἀναπληροῦντος τὰς ἀνωμαλίας τῆς Γῆς, καὶ ἀπαρτίζοντος ταύτην, ὡς εἶναι σφαιροειδῆ σὺν αὐτῷ. Οὗτος γὰρ ἐκ ἔτι κύκλῳ συμπεριάγεται, διότι θολερὸς καὶ παχὺς, κἀντεῦθεν βαρύτερος καὶ δυσκίνητος· ὅτι καὶ τῷ ὕδατι καὶ τῇ Γῇ συγγενὴς· ἴσως καὶ τῶν κατὰ τὰ ὄρη ἐξοχῶν κωλυσσῶν αὐτῷ τὴν μετάστασιν.

Τούτῳ δὴ τῷ Ἀέρος τῷ μὴ συγκινουμένῳ τῷ Ὑπεκκαύματι, ὅσον ἀπογειώτερόν ἐστι, τοῦτο δὴ καὶ ψυχρότερον· διὰ τὸ μήθ' ὑπὸ κινήσεως, μήθ' ὑπὸ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων ἀνακλωμένων θερμαίνεσθαι. Προσπιπτουσῶν γὰρ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων τῇ Γῇ, καὶ πάλιν ἐκ ταύτης ἀνακλωμένων, τῇ διπλῇ παρόδῳ θερμαίνεται, ὃ μᾶλλον προσγειότερόν ἐστι τοῦ ἀέρος· τὸ δ' ἀπογειότερον, καθ' ὅσον ἀπογειότερον, κατὰ τοσοῦτον ἐ δέχεται τὴν ἐκ τῆς ἀνακλάσεως τῶν ἀκτίνων θερμότητα. Ἐξασθενοῦσι γὰρ αἱ ἀνακλάσεις, εἰς ἀχανῆ τὸν ἀέρα χεομένων τῶν ἀκτίνων καὶ σκιδναμένων.

Τούτων ὅτως ὑποκειμένων, σαφέστερον εἴπωμεν, ὅτι τῆς Γῆς καὶ τοῦ Ὕδατος ὑπὸ τοῦ Ἡλίου θερμαινομένων, ἤτοι τῆς Γῆς αὐτῆς καὶ παντὸς ὑγροῦ τοῦ ἐν αὐτῇ καὶ περὶ αὐτὴν, διάφορος Ἀναθυμίασις γίνεται· καὶ ἡ μὲν ἐκ τοῦ ὑγροῦ ὑγρὰ· ἥτις καλεῖται Ἀτμὶς· ἡ δ' ἀπ' αὐτῆς τῆς ὑσίας τῆς Γῆς, ξηρᾶς οὔσης, ξηρὰ· ἥτις καὶ καπνώδης καὶ πνευματώδης Ἀναθυμίασις λέγεται· καὶ ἁπλῶς ἔτω

καὶ ἀδιορίσως Ἀναθυμίασις ὀνομάζεται. Μετέχουσι δὲ καὶ ἄμφω θερμότητος τῷ διὰ θερμότητα γίνεσθαι. Καὶ ἔστιν Ἀτμίδος μὲν φύσις, θερμὸν καὶ ὑγρὸν· ἀναθυμιάσεως δὲ φύσις, θερμὸν καὶ ξηρόν. Καὶ ἔστιν Ἀτμὶς δυνάμει, οἷον Ὕδωρ· Ἀναθυμίασις δὲ δυνάμει, οἷον Πῦρ. Καὶ ἡ μὲν Ἀναθυμίασις ἐπιπολάζει διὰ κυφότητα· (τὸ γὰρ θερμὸν ξηρότητα προσλαβὸν, κῦφον γίνεται·) ἡ δ' Ἀτμὶς, ὑφίσταται διὰ βαρύτητα. Τὸ γὰρ ὑγρὸν, μετέχει βαρύτητος. Μέχρι μὲν ἄν τινος ἡ Ἀτμὶς καὶ ἡ Ἀναθυμίασις συμμίκτως καὶ ἀδιακρίτως ἀνέρχονται· περιῦσαι δὲ, διακρίνονται· καὶ τὸ συγγενὲς ἑκατέρα ζητεῖ· κἀντεῦθεν ἡ μὲν Ἀτμὶς, ἐναπολιμπάνεται κατωτέρω· ἡ δ' Ἀναθυμίασις, μετὰ τῦ Ὑπεκκαύματος γίνεται. Οὐδὲν γάρ ἐστιν ἄλλο κατὰ τὴν ὐσίαν τὸ Ὑπέκκαυμα, ἢ Ἀναθυμίασις Ἀτμίδος κεχωρισμένη καὶ ἀμιγής.

Τὸ τοίνυν Ὑπέκκαυμα κινούμενον ὑπὸ τῆς τῦ κυκλοφορικῦ κινήσεως, καθ' ὃ ἂν μάλιστα τὴν πρὸς τὸ ἐξαφθῆναι ἐπιτηδειότητα καὶ σύσχεσιν ἔχει, κατὰ τῦτο ἐξάπλεται.

Ἂν μὲν ἂν μῆκος ἔχῃ καὶ πλάτος τὸ ἐξαπλούμενον, φαίνεται καιομένη Φλὸξ, παραπλησίως ταῖς ἐν ταῖς ἀρύραις ἐξαπλομέναις καλάμαις γινόμενον.

Ἂν δὲ μῆκος μὲν ἔχῃ, μηκέτι δὲ καὶ πλάτος ἀνάλογον, τότε γίνεται Λὶξ, ἢ Δαλὸς, ἢ διαθέων εἴτην διάττων Ἀστήρ.

Ἂν μὲν γὰρ ᾖ πλέον κατὰ μῆκος τὸ ἁπλούμενον, ἔλαττον δὲ κατὰ πλάτος, κατὰ δὲ τὰ πλάγια καιόμενον, ποιεῖταί τινας ἐκπυρώσεις καὶ ἐκδρομὰς τῆς ἐξάψεως μὴ καθ' αὑτὰς, ἀλλὰ συνημμένας ὅλῳ τῷ καιομένῳ σώματι, ὡς δοκεῖν ἀποστινθηρίζειν, τὸ τοιῦτον Λὶξ ὀνομάζεται.

Ὅταν δὲ μόνον ἐπὶ τὸ μῆκος ᾖ ἐξημμένον, μηκέτι δὲ καὶ ἀποστινθηρίζον, τὸ τοιῦτον καλεῖται Δαλός.

Ἂν δὲ μὴ ἓν ὑπάρχῃ καὶ συνεχὲς τὸ τῦ ἐξαπλομένυ Ὑπεκκαύματος μῆκος, ἀλλὰ διαστήματα ἔχον, (ὡς κεχωρισμένων ὄντων ἀπ' ἀλλήλων τῶν τέτυ μερῶν, ἰδίαν σύσασιν

σύσασιν ἔχοντος ἑκάστε αὐτῶν·) καὶ τὰ διασήματα δὲ λεπλὴν Ἀναθυμίασιν ἔχη τινά, πρὸς τὸ ἐκκαυθῆναι καὶ αὐτὴν ἐπιτήδειον, ἀφεστῶτα δ' ἀπ' ἀλλήλων τὰ μέρη τε τοιάτε ὑπεκκαύματος ἔχη καὶ βάθος καὶ πλάτος ὁμοίως τῷ μήκει, τότε γίνονται οἱ δοκοῦντες διάτλειν Ἀστέρες. Ὅταν γὰρ ἡ πρώτη κειμένη τῶν τοιάτων συστάσεων ὑπὸ τῆς κινήσεως ἐκκαυθῇ, ταχέως τὸ Πῦρ διὰ τῆς μεταξὺ λεπλῆς ἀναθυμιάσεως ἐπὶ τὴν ἐφεξῆς κειμένην σύστασιν διαδίδοται, καὶ ἀπὸ ταύτης πάλιν ὁμοίως ἐπὶ τὴν μετ' αὐτήν· καὶ τοῦτο ποιεῖ, ἕως ἂν ἐπέλθῃ πάσας τὰς κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον ἐφεξῆς ἀλλήλων οὔσας συστάσεις τε τοιάτε Ὑπεκκαύματος· καὶ φαίνεται τὸ Πῦρ τὸ αὐτὸ τὴν ἀρχὴν ἄνωθεν φερόμενον ἢ ῥιπλούμενον διὰ τὴν ταχεῖαν διάδοσιν. Ὡς γὰρ ἐπὶ τῶν Λύχνων, ὅταν ὁ μὲν, καίηται, ἄλλος δ' ἀποσβεσθείς, εὐθὺς ὑποτεθῇ αὐτῷ· ἡ ἀπὸ τε νεωστὶ ἐσβεσμένε ἀναφερομένη Ἀναθυμίασις ἐπὶ τὴν τε καιομένε φλόγα ἀφθεῖσα, καθ' ὃ ἐπλησίασεν αὐτῇ, ἐξάπλει τὸν ὑποκείμενον Λύχνον, ἐξαπλουμένης τῆς ἐφεξῆς ἀναθυμιάσεως τῇ πρώτῃ ἐξαφθείσῃ ὑπὸ τῆς τε καιομένε λύχνε φλογὸς, ἕως τῆς τε λύχνε θρυαλλίδος, ἀφ' ἧς ἡ Ἀναθυμίασις· φαίνεται δὲ ὁ διαδιδόμενος τὸ Πῦρ, ἄλλε ἐξ ἄλλε ἁπλουμένε, ἀλλὰ τὸ πρῶτον ἀφθὲν φερόμενον· ὅτως ὑπολαμβάνειν χρὴ καὶπὶ τῶν διάτλειν καὶ φέρεσθαι δοκούντων Ἀστέρων γίνεσθαι· ἄλλε μετ' ἄλλο ταχέως ἐξαπλουμένε διὰ τὴν πρὸς τοῦτο ἐπιτηδειότητα τῆς ὑποκειμένης Ὕλης. Ὅτε μὲν ὅτως οἱ Διάτλοντες γίνονται, ὑπὸ τῆς κινήσεως τῶν ἀερίων σωμάτων ἐξαπλουμένε τε ὑποκειμένε αὐτοῖς δὴ τοῖς ἀερίοις σώμασιν ἐπιτηδείε πρὸς ἔξαψιν Ὑπεκκαύματος καὶ τὸ ἐφεξῆς ἐξάπλοντος, ὥσπερ εἴρηται. Ὅτε δ' ἐκ τε συνισαμένε διὰ ψύξιν Ἀέρος, ὃς ὑπὸ τὸ Ὑπέκκαυμα τὴν θέσιν ἔχει, τὸ ἀναπεπλημμένον ἐν αὐτῷ θερμὸν περιστελλόμενον, καὶ ὑπὸ τε περιέχοντος αὐτὸ Ἀέρος ψυχόμενον καὶ εἰς ἓν ἀθροιζόμενον, ἐξαφθὲν ἐκθλίβεται μετὰ βίας καὶ φέρεται, ὥσπερ τὰ ἐκπυρηνιζόμενα ῥιπλούμενον· οἷον, ὡς ὁπόταν ἡμῶν τὰς δακτύλες συσφιγγόντων, καὶ μάλιστα τὸν μέγαν τε καὶ τὸν λιχανὸν

νὸν ὑπὲρ τὸ μέσον τοῦ Πυρῆνος, ἐξολισθαίνει ὁ Πυρὴν καὶ ἐκπηδᾷ, καὶ μᾶλλον εἰ μετέχει λειότητος καὶ γλιχρότητος, (ὡς οἱ τῶν ἐλαιῶν Κόκκοι πυρῷ χῆμα φέροντες, καὶ τὰ τούτοις παρόμοια.) τότε δὴ τὸ αὐτὸ μένει Πῦρ, ἀλλ' οὐκ ἐξάπλει τὸ ἐφεξῆς. Ἀμφοτέρως δὲ δοκοῦσιν εἰ Διείλοντες γίνεσθαι.

Τοῦτο μέν τοι τὸ ἐκκρίσει γεννώμενον Πῦρ, πολλάκις εἰς τὸ κάτω μέρος ὀλιβόμενον, καὶ εἰς Γῆν καὶ εἰς Θάλασσαν καταφέρεται, καὶ νύκλωρ καὶ μεθ' ἡμέραν αἰθρίας ὔσης. Τότε δὲ φέρεται κάτω, ὅταν ἀπὸ τοῦ ἄνω μέρους ἡ τοῦ ἀέρος πύκνωσίς τε καὶ ψύξις ἀρξαμένη, τὸ ἐναπειλημμένον αὐτῇ θερμὸν εἰς τὸ κάτω μέρος ἀπώσηται. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κεραυνὸς Πῦρ ὢν εἰς τὸ κάτω φέρεται, διὰ τὴν βίαιον ἔκθλιψιν· ἐπεὶ τῷ πυρὶ κατὰ φύσιν ἡ εἰς τὸ ἄνω φορά.

Ὅσα μὲν ἂν ἐν τῷ ἀνωτέρῳ σώματι ἐν ᾧ τὸ Ὑπέκκαυμα, διατίλοντων φάσματα γίνεται, τῷ ἐξάπλεσθαι γίνεται, τῆς Ἀναθυμιάσεως ἐκκαιομένης καὶ κατὰ τὸ ἐξῆς διαδιδομένης, ὡς εἴρηται· Ὅσα δ' ἐν τῷ κατωτέρῳ, ἔνθα ὁ Ἀήρ, τῇ Ἐκκρίσει· τῷ, ψυχομένης τῆς ὑγρᾶς ἀναθυμιάσεως, ἐξ αὐτῆς τὴν Ἔκκρισιν γίνεσθαι.

Ὡς δ' ἂν ἔχει θέσεως ἡ πυκνουμένη καὶ ψυχομένη Ἀναθυμίασις, καὶ ἐφ' ἃ τετραμμένη εἴη, ἔτως εἰκὸς καὶ ἐπὶ ταῦτα τὸ ἐξ αὐτῆς ἐκκρινόμενον φέρεσθαι Πῦρ. Ἢ γὰρ εἰς τὸ ἄνω γίνεσθαι τὴν Ἔκκρισιν, ἂν κάτωθεν ἡ Πύκνωσις· ἢ εἰς πλάγιον, ἂν ἐκεῖσε συνέβη ἡ Πύκνωσις· Ἢ κάτω, ἂν ἄνωθεν ἡ ἀρχὴ τῆς Πυκνώσεως γίνηται.

Τὰ πολλὰ μέντοι τῶν εἰς τὸ κάτω ῥιπτουμένων, εἰς τὸ πλάγιον φέρεται, διὰ τὸ δύω ἅμα ποιεῖσθαι ταῦτα Φορείς· τὴν μὲν, εἰς τὸ ἄνω καὶ κατὰ φύσιν· (ἐπεὶ τῷ Πυρὶ κατὰ φύσιν, τὸ ἄνω φέρεσθαι.) τὴν δ' εἰς τὸ κάτω, βιαίως διὰ τὴν ἔκθλιψιν. Καὶ ἔστιν ἡ εἰς τὸ πλάγιον Φορὰ ἔκ τε τῆς ἄνω καὶ τῆς κάτω μικτή. Τοῦτο δὲ γίνεται, ὅταν μηδ' ἑτέρα πάντη ἐπικρατῇ.

Πάντων

Πάντων δ' ἂν τῶν τοιούτων αἰτία ὡς μὲν Ὕλη, ἡ Ἀναθυμίασις· (αὕτη γὰρ ἡ ἐξαπλομένη.) ὡς δὲ Κινοῦν τε καὶ Ποιοῦν, ὁτὲ μὲν ἡ Κίνησις τῶν ἐγκυκλίων σωμάτων. (ὑπὸ ταύτης γὰρ τὰ ἐν τῷ Ὑπερκαύματι ἐξάπλεται.) ὁτὲ δὲ ἡ Λέρος ψύξις καὶ πύκνωσις.

Ὅτι δὲ κάτω Σελήνης αἱ τοιαῦται γίνονται συστάσεις καὶ ἐκθρομαὶ, παρίστησιν ἡ Φαινομένη αὐτῶν ἐν τῇ διαδρομῇ ταχυτής. Ὡς γὰρ τὰ ὑφ' ἡμῶν ῥιπιζόμενα, θᾶττον τῶν ἀέρων ἡμῖν δοκεῖ κινεῖσθαι διὰ τὴν ἐγγύτητα, μὴ ἐγγὺς ἐκείνοις ὁμοίως χρώμενα τάχει· οὕτω καὶ οἱ διάττειν λεγόμενοι, θᾶττον τῶν φύσει Ἀέρων ἡμῖν κινούμενοι φαίνονται δι' ἐγγύτητα.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

### Περὶ Κομητῶν, καὶ τῆ Γαλαξίᾳ Κύκλῳ.

Ἃ περὶ τῶν προειρημένων ἐλέγετο αἴτια τῶν Φλογῶν, τῶν Δαλῶν καὶ τῶν λοιπῶν· (ἐλέγετο δὲ ὑλικὸν μὲν αἴτιον ἐκείνων ἡ καπνώδης Ἀναθυμίασις, ἡ δυνάμει Πῦρ ἔσα καὶ διὰ τοῦτο καλουμένη Ὑπέρκαυμα· ποιητικὸν δ' αἴτιον, ἡ τῶν ἀέρων ἐλέγετο κίνησις.) ταῦτα δὴ καὶ τῶν νῦν λεγομένων αἴτια δοκεῖ τὰ αὐτά. Ὅταν γὰρ διὰ τὴν τῆ Αἰθέρος καὶ τῶν ἐν αὐτῷ σωμάτων περιφοράν, εἰς τοιαύτην Ἀναθυμίασιν, εὔκρατον δηλονότι πρὸς ἔξαψιν, ἐμπέσῃ πυρώδης Ἀρχὴ, καὶ ἡ Ἀναθυμίασις ὑπάρχῃ πεπυκνωμένη καὶ σέγουσα Πῦρ δυναμένη, καὶ μὴ λεπτὴ καὶ ἀχυρώδης καὶ ῥᾳδίως ἀναλισκομένη· ἀλλὰ δὴ καὶ ἡ πυρώδης Ἀρχὴ μήθ' οὕτω σφοδρὰ καὶ πολλὴ ὡς ταχέως καὶ ἐπὶ πολὺ ἐκκαῦσαι τὴν πυκνότητα ταύτην· μήτ' αὖ οὕτως ἀσθενὴς, ὡς ἀποσβεσθῆναι ταχύ, ἀλλ' ἰσχυροτέρα τῆς τοιαύτης καὶ ἐπὶ πλεῖον δυναμένη διαμένειν· ἅμα δὲ συμπίπτοι καὶ κάτωθεν ἄλλην κατὰ τοῦτο τὸ μέρος Ἀναθυμίασιν εὔκρατον ἀναφέρεσθαι καὶ πρὸς ἔξαψιν ἐπιτηδείαν· τότε τὰ ἐξαπλόμενα, Ἀστὴρ δοκεῖ Κομήτης ἢ Παγγωνίας.

Εἰ μὲν γὰρ πάντῃ ὁμοία ἡ ἔξαψις εἴη τῆς ἀναφερομένης Ἀναθυμιάσεως καὶ οἷον σφαιροειδὴς, Κομήτης ὀνομάζεται· εἰ δ' ἐπιμήκης, Πωγωνίας προσαγορεύεται. Καὶ ἄμφω δὲ κοινῷ λόγῳ Κομῆται λέγονται. Συντελεῖ δ' ἡ κάτωθεν ἀναφερομένη πρὸς ἔξαψιν εὐκρατος Ἀναθυμίασις τοῖς Κομήταις, εἴσλε διαμονὴν χορηγίαν παρέχουσα τῷ πυρὶ, καὶ εἰς τὴν τῆς Κόμης Φαντασίαν. Οὐ γὰρ περιωρισμένου καὶ ἀποτετορευμένου ἐστὶ τὸ καιόμενον, ἀλλ' ἐκθρομάδι τινας ἔχον καὶ ἐξοχὰς, δι' ἃς ἡ Φαντασία τῆς Κόμης γίνεται.

Ὅταν μὲν ἐν ἡ τοιαύτη Ἀρχὴ τῆς συστάσεώς τε καὶ ἐξάψεως ἐν τῷ κατωτέρῳ γένηται τόπῳ, καὶ μὴ πλησίον τῶν ἀστέρων, καθ' ἑαυτὸν ὁ Κομήτης φαίνεται. Ὅταν δ' ἐγγὺς τοῦ Αἰθέρος ὑπό τινα τῶν Ἀστέρων ἢ τῶν πλανωμένων ἢ τῶν ἀπλανῶν, ἡ τοιαύτη Ἀναθυμίασις συστῇ, ὑπὸ τῆς τοῦ Ἀστέρος ἐκείνου κινήσεως τὴν αἰτίαν τῆς συστάσεως καὶ τῆς ἐξάψεως ἔχουσα· (καὶ γὰρ Οὐ μόνον ὁ Ἥλιος, ἀλλὰ καὶ οἱ Ἀστέρες διὰ τῆς κινήσεως θερμαίνοντες τὴν Γῆν, ἀναθυμιάσεις ἀνέλκουσιν ἐξ αὐτῆς καὶ μᾶλλον ἐκ τοῦ Λέοντος.) τότε δὴ τότε τῶν προϋπαρχόντων τις Ἀστέρων Κομήτης φαίνεται. Οὐ γὰρ ἡ φαινομένη Κόμη τῶν ἀστέρων πρὸς αὐτοῖς ὑπάρχει τοῖς Ἀστράσιν, ἀλλ' ὑπ' αὐτοὺς ἔσα φαίνεται πρὸς αὐτοῖς, καὶ συμπεριάγεται αὐτοῖς. Ὅταν μὲν ἐν ἀνωτέρῳ καὶ πλησίον τοῦ Αἰθέρος ὑπό τινα τῶν Ἀστέρων ἡ Κόμη γένηται, ἐκείνῳ συγκινεῖται, ὡς ἐκείνου τῇ τοιαύτῃ συστάσει τὴν αἰτίαν παρέχοντος. Ὅταν δὲ κατωτέρω καὶ καθ' ἑαυτὸν ὁ Κομήτης συστῇ, ἐκέτι τινὶ τῶν Ἀστέρων ἰσοδρομεῖ, ἀλλ' ἐφυστερίζων καὶ ὑπολειπόμενος φαίνεται. Τοιαύτη γὰρ ἡ κίνησίς τε καὶ περιφορὰ τοῦ κόσμου τοῦ περὶ Γῆν, ὡς ἰσοδρομοῦσα τοῖς ἀφανέσι· ἀλλ' οὐ ὁμαλῶς αὐτοῖς ἑπομένη, οὐδ' ἀκριβῶς σφαιρική· ὥστε μὴ κατὰ Φύσιν οὕτω δὴ σφαιρικῶς κινουμένων τῶν περιγείων, ἀλλ' ὑποσυρομένων μόνον ὑπὸ τῆς τῶν ἀφανῶν κινήσεως. Εἰ δὲ καὶ οἱ Πλάνητες βιαίως κινοῦνται τὴν ἀπ' Ἀνατολῶν εἰς Δυσμὰς, ἀλλὰ τέως ἡ κίνησις αὐτῶν σφαιρική· τῶν δὲ περιγείων οὐ τοιαύτη.

Ὅτι

Ὅτι δὲ πυρώδης ἡ τῶν Κομητῶν ἐστι σύστασις, τὸ σημαίνειν αὐχμούς τε καὶ πνεύματα πλείους αὐτοὺς γινομένους, τεκμήριον. Ὅταν γὰρ ἡ θερμὴ καὶ πυρώδης ἀναθυμίασις πλεονάζοι, ὅτοί τε συνίστανται, καὶ ὑπὸ τῆς τοιαύτης ἀναθυμιάσεως ὁ Ἀὴρ ξηρότερος γίνεται, καὶ διακρίνεται, καὶ διαλύεται τὸ ἐξατμίζον ἀπὸ τῆ περὶ τὴν γῆν τόπε καὶ ἀναφερόμενον ὑγρὸν, ὥστε μὴ συνίστασθαι ῥαδίως καὶ μεταβάλλειν εἰς ὕδωρ.

Τῆ δὲ μὴ γίνεσθαι πολλὰς Κομήτας μηδὲ πλειστάκις ὡς οἱ Διάττοντες, ἀλλὰ καὶ τὰς γινομένας ἐκτὸς τῶν Τροπικῶν γίνεσθαι μᾶλλον, ἤπερ ἐντὸς, αἰτίαν τιθέασι τὴν τῆ Ἡλίε, καὶ τῶν ἄλλων Πλανήτων κίνησιν, οἳ μεταξὺ τῶν Τροπικῶν κινέμενοι· (τοιαύτη γὰρ ἡ τῆ Ζωδιακῆ θέσις καθ' ἣν τῶν Πλανήτων ἡ κίνησις·) διακρίνασι τὰ πολλὰ καὶ λεπτύνασι τὰς πυκνοτέρας καὶ πεπιλημένας Ἀναθυμιάσεις, αἵτινές εἰσιν ὕλη τῶν Κομητῶν.

Μάλιστα δ' αἰτία δοκεῖ τῆ μὴ γίνεσθαι κατὰ ταῦτα τὰ μέρη Κομήτας, ὡς ἐπίπαν τὸ εἰς τὴν τῆ γαλακίος χώραν, ἦγεν εἰς τὸν γαλαξίαν Κύκλον τὸ πλεῖσον τῶν τοιούτων ἀναθυμιάτεων ἀποκρίνεσθαι· κἀκεῖσε ἀθροιζόμενον, ποιεῖν τὸ φαινόμενον Φῶς. Ὥσπερ γάρ τινες τῶν Ἀστέρων ἢ τῶν Πλανήτων, ἢ καὶ τῶν Ἀπλανῶν φαίνονται Κομῆται, καθάπερ εἴρηται, συνισαμένης ὑπ' αὐτοὺς ἀναθυμιάσεως πυκνοτέρας καὶ ἐξαπλομένης καὶ συμπεριφερομένης αὐτοῖς· ἕτω δοκεῖ κἀπὶ τῆ γαλαξίε γίνεσθαι Κύκλε. Ὁ γὰρ ἡ περὶ ἕνα τῶν Ἀστέρων Ἀναθυμίασις τοιαύτη γενομένη, Κομήτην ποιεῖ, τοῦτο περὶ τοὺς Ἀστέρας ἅμα γινόμενον, καθ' ὃς τὸ γάλα φαίνεται, τὸν καλούμενον γαλαξίαν Κύκλον ἔοικεν ἀποτελεῖν. Τὸ τοίνυν περὶ ἕνα τῶν Ἀστέρων γίνεσθαι πεφυκὸς, οὐκ ἀπεικὸς γίνεσθαι καὶ περὶ τὸν ὅλον Οὐρανόν. Εἰ γὰρ ἑνὸς Ἀστέρος κίνησις ποιεῖ τι τοιοῦτον, οὐκ ἄτοπον ὑπολαβεῖν καὶ τὴν τῶν πάντων κίνησιν τὸ αὐτὸ δύνασθαι ποιεῖν, ὡς ἐκπίπτειν τε καὶ ἐξάπλειν τὴν ὑπ' αὐτοὺς Ἀναθυμίασιν καὶ συνεφέλκεσθαι. Τὸ τοιοῦτον δὲ γίνεσθαι μᾶλλον εἰκὸς, καθ' ὃ

μέρος τȣ̃ Οὐρανȣ̃ πλεῖςοι καὶ πυκνοὶ καὶ μεγάλοι Ἀςέρες εἰσί. Κατὰ μὲν ȣ̃ν τὸν ζωδιακὸν ἡ τοιαύτη ἀναθυμίασις καὶ σύςασις ȣ̓ μένει· διότι κατὰ τȣ̃τον ὁ Ἥλιος καὶ οἱ λοιποὶ κινȣ́μενοι Πλάνητες, διακρίνȣσι τὴν τοιαύτην σύςασιν καὶ λεπτύνȣσιν.

Ὅτι δ' ὁ γαλαξίας Κύκλος μέγιςος ὢν καὶ αὐτὸς, καὶ λοξὸς ὥσπερ ὁ ζωδιακὸς, ὑπερβάλλει τῇ θέσει τȣ̀ς Τροπικȣ̀ς, καί τινων ἑτέρων ἐφάπτεται Κύκλων ȣ̓ πόῤῥω τῶν Πόλων ὄντων, καὶ κεῖται τȣ̃ ζωδιακȣ̃ ἐκ πλαγίων, ὡς μὴ κατ' αὐτὸν κινεῖσθαι τȣ̀ς Πλάνητας, ὅτι τε πλήρης ὁ τόπος μεγάλων καὶ λαμπρῶν Ἀςέρων, εὔλογον ὑπολαμβάνεται διά τε τὴν θέσιν καὶ τὸ τῶν κατ' αὐτὸν Ἀςέρων πλῆθος καὶ μέγεθος ἀθροιζομένην τὴν ἀναθυμίασιν καὶ συνιςαμένην καὶ ἐξαπτομένην ποιεῖν ἐν τȣ́τῳ τὸ Γάλα. Τȣ́τȣ δ' ἂν εἴη σημεῖον, τὸ καὶ αὐτȣ̃ τȣ̃ Κύκλȣ τὴν σύςασιν πλείω εἶναι, καὶ πλεῖον τὸ Φῶς ἐν τῷ ἑτέρῳ ἡμικυκλίῳ, καθ' ὃ διπλόην τινὰ ἔχων ὁ Γαλαξίας ὁρᾶται, ἐν ᾧ μείζȣς καὶ πυκνότεροι Ἀςέρες εἰσίν. Εἰ τοίνυν ἐν τῷ Κύκλῳ τȣ́τῳ φαίνεται τὸ Φῶς, ἐν ᾧ πολλοὶ καὶ μεγάλοι Ἀςέρες, καὶ αὐτȣ̃ δὲ τȣ̃ Κύκλȣ πλέον πάλιν ὁρᾶται τὸ Φῶς, ἐν ᾧ μέρει πλείȣς καὶ μείζȣς Ἀςέρες· εὔλογον τȣ̀ς Ἀςέρας καὶ τὴν κίνησιν αὐτῶν τȣ̃ κατὰ τὸν Γαλαξίαν πάθȣς Αἴτια εἶναι οἴεσθαι· ἐπεὶ καὶ πάντων τῶν ἐν τῇ λεγομένῃ ἀπλανεῖ Σφαίρᾳ Κύκλων, ἐν τȣ́τῳ μόνῳ τὰ μεταξὺ τοιȣ́των ἀςέρων πεπλήρωται. Κατὰ γὰρ τȣ̀ς ἄλλȣς Κύκλȣς φανερὰ διαλείμματα φαίνονται, καὶ τόποι πολλοὶ Ἀςέρων κενοί.

Ἔςιν ȣ̃ν τὸ Γάλα ὡς οἷον ὁρίσασθαι, ἡ διὰ τὴν ἔκκρισιν γινομένη τȣ̃ μεγίςȣ Κύκλȣ Κόμη. Διὸ καθὼς εἴρηται πρότερον, ȣ̓ πολλοὶ ȣ̓δὲ πολλάκις Κομῆται γίνονται διὰ τὸ τὴν τοιαύτην σύςασιν ἀποκεκρίσθαι καὶ συνεχῶς ἀποκρίνεσθαι εἰς τȣ̃τον τὸν τόπον.

ΚΕΦΑ-

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

### Περὶ Ὄμβρου, Χαλάζης, Χιόνος, Δρόσου, καὶ Πάχνης.

Ὥσπερ τῶν προειρημένων ἁπάντων παθῶν Αἴτιον ὑλικὸν ἡ Ἀναθυμίασις ἐγνωρίζετο· οὕτω δὴ τῶν νῦν λεγομένων Αἴτιον τοιοῦτον γινώσκεται ἡ Ἀτμίς. Αἴτιον δὲ ποιητικὸν, ἐκείνων μὲν ἡ τῶν οὐρανίων Κίνησις· τούτων δὲ, ἡ Ψύξις. Ἡ γάρ τοι Ἀτμὶς, ἡ μετεωροτέρα γίνεται ὑπὸ πλείονος ἀναφερομένη θερμότητος, ἢ μένει κάτω ποι τῷ περιγείῳ Ἀέρος, διὰ τὴν βραχύτητα τοῦ ἀνάγοντος ταύτην θερμοῦ. Ἄνω μὲν οὖν ἀνενεχθεῖσα καὶ ψυχθεῖσα, γίνεται Ὄμβρος, καὶ Χάλαζα, καὶ Χιών· κάτω δὲ μείνασα καὶ ψυχθεῖσα, γίνεται Δρόσος καὶ Πάχνη. Ὅταν μὲν γὰρ ἀπογειοτέρα γένηται, χωριζομένη τῆς ἀναγούσης ταύτην θέρμης καὶ καπνώδους Ἀναθυμιάσεως, καὶ τῆς συνούσης ταύτῃ θερμότητος, τῆς μὲν, ἐκκρινομένης καὶ ἀναφερομένης πρὸς τὸ Ὑπέκκαυμα· τῆς δὲ, σβεννυμένης, διὰ τὴν τοῦ τόπου ψυχρότητα. τότε δὴ ψυχομένη ἡ Ἀτμὶς, διὰ τὴν ἀπόλειψιν τοῦ θερμοῦ πυκνοῦται, καὶ εἰς Νέφος ἐξ Ἀέρος συνίσταται, καὶ εἰς Ὕδωρ μεταβάλλει, καὶ Ὄμβρος γίνεται.

Ἔστι δὲ ἡ μὲν Ἀτμὶς ἐκ τοῦ ὑδατος λεπτυνομένου καὶ ἀραιωμένου· αὕτη δὲ λεπτυνθεῖσα καὶ ἀραιωθεῖσα, γίνεται Ἀὴρ· ὁ δ' Ἀὴρ παχυνθείς τε καὶ πυκνωθεὶς, γίνεται Νέφος· τὸ δὲ Νέφος μεταβάλλον εἰς Ὕδωρ, τὸν Ὄμβρον ποιεῖ. Ὁ τοίνυν ἀνάγει καὶ μετεωρίζει τοῦ ὑγροῦ ὁ Ἥλιος καθ' ἑκάστην, ἀτμίζων τῇ θερμότητι καὶ λεπτύνων καὶ διακρίνων· τοῦτο συναθροισθὲν εἰς τὸν ἄνω τόπον καὶ διὰ ψυχρότητα συσὰν καὶ συγκριθὲν, πάλιν ὕδωρ γενόμενον, πρὸς τὴν Γῆν καταφέρεται.

Κἂν μὴ κατ' ἐνιαυτὸν δὲ ἴσον τῷ ἀναχθέντι κατενεχθῇ, ἀλλ' ἐντισιτεταγμένοις χρόνοις καταφέρεται καὶ ἀποδίδοται πᾶν τὸ ἀναχθὲν ὑγρὸν, καὶ ὑστερῆσαν τοῦ μὴ ταχέως μεταβαλεῖν. Διὸ καὶ μετὰ τὰ αὐχμηρὰ ἔτη Φιλεῖ πάλιν ἔμβρεα γίνεσθαι· τῆς ἀμεταβλήτου μενούσης

ὑγρᾶς ἀναθυμιάσεως συμμεταβαλλούσης τῇ ἀναφερομένῃ.

Ἡ μὲν οὖν ἐξ ὕδατος εἰς ἀέρα μεταβολὴ, διὰ μέσης Ἀτμίδος γίνεται. Ἡ γὰρ Ἀτμὶς παχύτερός ἐστιν ἀὴρ, ἔχοντι καὶ ὑδατος, καὶ διὰ τοῦτο ἀέρος τυγχάνει καὶ ὑδατος μεταξύ· ἡ δ' ἐξ ἀέρος εἰς ὕδωρ μεταβολὴ διὰ μέσου γίνεται Νέφους. Καὶ ὅπερ ἡ Ἀτμὶς κάτω, τοῦτ' ἄνω τὸ Νέφος. Καὶ ἄμφω γὰρ ἀέρος καὶ ὑδατος μεταξύ.

Ἡ δ' Ὁμίχλη, περίττωμα τῆς εἰς ὕδωρ τοῦ Νέφους συγκρίσεώς ἐστι καὶ μεταβολῆς. Τὸ γὰρ ὑπολειφθὲν ἀπὸ τῆς Νεφέλης ἐν τῇ εἰς ὕδωρ μεταβολῇ, τοιοῦτόν ἐστιν, ὅπερ ἐν τῇ νεφέλῃ ἄγονον εὑρεθῇ μὴ δυνάμενον εἰς ὕδωρ μεταβαλεῖν. ὁμίχλη τὸ λοιπὸν ἐστι. Γίνεται δ' Ὁμίχλη καὶ τὸ Νέφος, ὅταν μὴ δυνηθῇ πιληθῆναι ἔτως, ὡς εἰς ὕδωρ μεταβαλεῖν. Ὅθεν ἡ Ὁμίχλη καὶ σημεῖον μᾶλλον εὐδίας ἐστὶν, ἤπερ ὑδατος. Νεφέλη γὰρ ὥσπερ ἄγονος ὑπάρχει μὴ μεταβάλλουσα μὲν εἰς ὕδωρ ὡς ξηροτέρα· κάτω δὲ πίπτουσα πάλιν ὡς ψυχροτέρα.

Ὅταν μὲν οὖν ἐν τῷ ἀπογειοτέρῳ τόπῳ συναθροισθεῖσα ἡ Ἀτμὶς ψυχθῇ, καθὼς εἴρηται, τότε γίνεται Ὄμβρος· ὃς εἰ μὲν κατὰ μικρὰ μόρια φέροιτο καὶ μὴ ἀθρόως ἀλλὰ κατὰ μέρος, ὡς κατ' ὀλίγον ἐκ τοῦ Νέφους γενόμενος, καλεῖται Ψεκάς· εἰ δὲ κατὰ μείζω καὶ ἀθροώτερον, ὡς ἤδη γενομένης τῆς εἰς ὕδωρ τοῦ νέφους μεταβολῆς, ὀνομάζεται Ὑετός.

Φιλοῦσι δὲ ταῦτα γίνεσθαι κατὰ τὰς ἐνιαυσίους Ὥρας. Αἱ γὰρ τοιαῦται Ἀναθυμιάσεις καὶ Μεταβολαὶ, κατὰ τὰς ἰδίας κινήσεις τοῦ Ἡλίου μάλιστα γίνονται, καθ' ἃς κινήσεις καὶ αἱ ὧραι τοῦ Ἔτους διαιροῦνται. Τὸν γὰρ οἰκεῖον κύκλον ἀμείβων ὁ Ἥλιος, τὰ μὲν διακρίνει τῶν ὑποκειμένων σωμάτων, πλησίον αὐτῶν γενόμενος· (τά, τε γὰρ ὕδατα λεπτύνει καὶ αὐτὴν τὴν γῆν.) καὶ τὰς ἀναθυμιάσεις ποιεῖ· τὰ δὲ, συγκρίνει πάλιν, ἀφισάμενος πόρρω. Τότε γὰρ συγκρίνεται ἡ ὑγρὰ ἀναθυμίασις εἰς νέφη καὶ ὕδατα. Ὅθεν τῇ προσόδῳ τε καὶ ἀφόδῳ τῶν ἐναντίων παθῶν ὁ Ἥλιος αἴτιος γίνεται, κινούμενος τὸν ζωδιακόν.

Γίνεται

Γίνεται δὲ καὶ καθημερινή τις ἀπὸ τῆς περὶ γῆν ὑγρότητος εἰς Ἀτμίδα μεταβολὴ· λαμβάνουσα καὶ αὕτη τὴν ἀρχὴν ἐκ τῆς καθημερινῆς ὑπὲρ γῆν τε καὶ ὑπὸ γῆν τῷ Ἡλίῳ κινήσεως, κατὰ τὴν μετὰ τοῦ παντὸς συμπερι-
5 φοράν. Ἐκ δὴ ταύτης τῆς καθημερινῆς Ἀτμίδος, ὅση ἂν μὴ ἰσχύσειεν ἐπὶ πολὺ μετεωρισθῆναι, διὰ τὴν ἀσθένειαν τῷ ἀναγόντος ταύτην θερμῷ, ἐγγὺς τῆς γῆς ψυχθεῖσα νύκλωρ (ψυχρότεραι γὰρ αἱ νύκτες.) Δρόσον καὶ Πάχνην ἀποτελεῖ· Πάχνην μὲν, ὅταν διὰ πολὺ ψύχος ἡ Ἀτμὶς
10 αὕτη παγῇ πρὸ τοῦ εἰς ὕδωρ μεταβαλεῖν· Δρόσον δὲ, ὅταν τῷ μὴ πάνυ ψυχρὸν εἶναι τὸ περιέχον, ἡ Ἀτμὶς εἰς ὕδωρ ἀλλοιωθῇ· μήθ' ὕστω θερμανθεῖσα ὥστε ξηρανθῆναι, μήθ' ὕστω ψυχθεῖσα ὥστε παγῆναι. Ὅθεν ἡ μὲν Πάχνη χειμῶνος, καὶ ἐν τοῖς χειμεριωτέροις γίνεται τόποις· ἡ δὲ Δρόσος,
15 Ἔαρος μάλιστα καὶ Φθινοπώρου, καὶ ἐν τόποις εὐκράτοις. Λίθριάς δὲ καὶ Νηνεμίας καὶ ἄμφω γίνονται. Μὴ ὄσης γὰρ αἰθρίας, ἐκ ἂν ἡ Ἀτμὶς ἀναφέροιτο. Ξηρότητος γὰρ δεῖ πρὸς τὴν ἀναγωγὴν αὐτῆς καὶ λεπτότητος ἐν τῷ περιέχοντι, τουτέστιν, ἵνα μὴ τὸ περιέχον κάθυγρον ἐκ
20 τῶν καταφερομένων ὄμβρων ἢ καὶ παχύ. Τότε γὰρ ἡ Ἀτμὶς ἀναχθῆναι ἐ δύναται. Οὔτε δ' ἀνέμου ὄντος συνίσαιτ' ἂν ἡ Ἀτμὶς, ὥστε παγῆναι, ἢ εἰς ὕδωρ μεταβαλεῖν· ἀλλὰ σκιδναμένη καὶ διαφθείροιτο. Τεκμήριον δὲ καὶ τῷ συνίσασθαι τήν τε Πάχνην καὶ τὴν Δρό-
25 σον μὴ πόῤῥω τῆς Γῆς, τὸ ἐπὶ τοῖς ὑψηλοτέροις ὄρεσι μηδετέραν αὐτῶν γίνεσθαι.

Πάχνη μὲν ἔν καὶ Δρόσος, ἐν τοῖς προσγειοτέροις συνίσανται τόποις· Ὄμβρος δὲ καὶ Χάλαζα, καὶ Χιών,
30 ἐν τοῖς ἀπογειοτέροις· ἔνθα μήθ' ὁ ἀὴρ ῥεῖ καὶ συμπεριφέρεται τῷ κύκλῳ κινουμένῳ σώματι, ὡς διὰ τὴν τοιαύτην ῥύσιν καὶ κίνησιν τὰς συστάσεις μὴ γίνεσθαι τῶν Νεφῶν· μήτε τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων αἱ ἀνακλάσεις τὸ ἔντονον ἔχουσιν, ὥστε τὴν τοῦ ἀέρος εἰς νέφη πίλησιν κωλύεσθαι τῇ θερ-
35 μότητι. Ἐν δὴ τοῖς τοιούτοις τόποις τοῖς περὶ τὰ Νέφη, συνίστανται διὰ ψύξιν Ὄμβρος, Χιών τε, καὶ Χάλαζα.

Καὶ

Καὶ ὁ μὲν Ὄμβρος διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν τῇ Δρόσῳ γίνεται· ἡ Χιὼν δὲ, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν τῇ Πάχνῃ.

Διαφέρει δ' Ὄμβρος καὶ Δρόσος, καὶ πάλιν Χιὼν καὶ Πάχνη, τῷ μᾶλλον καὶ ἧττον καὶ πλήθει καὶ ὀλιγότητι. Ὁ μὲν γὰρ Ὄμβρος, πολύς· Ἐκ πολλῆς γὰρ Ἀτμίδος γίνεται ψυχομένης· καὶ ὁ Τόπος ἐξ οὗ, τε ἀναφέρεται καὶ εἰς ὃν ἀθροίζεται, πολύς· καὶ ὁ Χρόνος ἐν ᾧ, τε ἀναφέρεται καὶ ἐν ᾧ ψύχεται, πολύς. Ὀλίγον δὲ καὶ ἐφήμερον ἡ Δρόσος, καὶ ἐξ ὀλίγου Τόπου, καὶ ταχεῖα ἡ Γένεσις αὐτῆς. Ὡς δὲ ἡ Δρόσος πρὸς Ὄμβρον, ἕτω Πάχνη πρὸς Χιόνα. Ἡ μὲν γὰρ Χιὼν, πῆξίς ἐστι Νέφους ἤδη συνεστῶτος· ἡ δὲ Πάχνη, πῆξις Ἀτμίδος. Καὶ ἄμφω δὲ, διὰ μέγα πήγνυνται ψύχος· καὶ σημεῖά ἐστιν ἡ ὥρας, ἢ χώρας ψυχρᾶς. Εἰ μὴ γὰρ ἐπεκράτει τὸ ψύχος, ἕτ' ἂν ἡ Ἀτμὶς ἐπήγνυτο, τὸ ἀνάγον ταύτην θερμὸν ἔχουσα ἐν ἑαυτῇ· ἕτ' ἂν τὸ Νέφος, ἔχον ἔτι καὶ αὐτὸ θερμότητα τὴν ὑπολειφθεῖσαν τῆς μετεωρισάσης ἐκ τῆς γῆς τὴν ἀτμίδα, ἐξ ἧς Ἀτμίδος τὸ Νέφος.

Πάντως δὲ τὸ Νέφος μετέχει θερμότητος. εἰ μὴ τοῦτο γὰρ, οὐκ ἂν ἐνέμενεν ἄνω· ἀλλὰ καθάπερ ἡ Ὁμίχλη, κατέπιπτε κάτω. Νέφος μὲν οὖν ἐστι, πάχος ἀτμῶδες συνεστραμμένον γόνιμον ὕδατος. Ὁμίχλη δὲ, ἀτμώδης ἀναθυμίασις ἄγονος ὕδατος· ἀέρος μὲν, πυκνοτέρα· νέφους δ' ἀραιοτέρα. Γίνεται δὲ, ἤτοι ἐξ ἀραιώσεως ἀρχῆς νέφους, ἢ ἐξ ὑπολείμματος. Ἀντίπαλος δὲ τούτοις, ἡ Αἰθρία· μηδὲν ἕτερον ἔσα, ἢ ἀὴρ ὡς ἐπίπαν ἀνέφελος καὶ ἀνόμιχλος.

Ἐκ μὲν οὖν τοῦ Νέφους γίνεται Ὄμβρος κατ' ἐκπιεσμὸν αὐτοῦ, εὖ μάλα πεπαχυμένου. Διαφορὰς δ' ἴσχει τοσαύτας, ὅσας καὶ ἡ τοῦ νέφους θλῖψις. Ἠπίαι μὲν γὰρ ἔσαι, μαλακὰς Ψεκάδας διαπείρει· σφοδραὶ δὲ, Ψεκάδες ἀδρὰς. Καὶ τοῦτο κέκληται Τέτος, Ὄμβρου συρέμματα μεγάλα καὶ συνεχῆ φερόμενα ἐπὶ γῆς.

Ἐκ δὲ τῆς Ἀτμίδος, γίνεται Δρόσος. Δρόσος γάρ ἐστιν, ὑγρὸν ἐν αἰθρίᾳ κατὰ λεπτὴν φερόμενον σύστασιν.

Χιόνα

Χιόνα δὲ ποιεῖ, Νέφος πεπυκνωμένου τε καὶ συμπεπηγμένου ἀποθραυσις, ἀνακοπέντος πρὸ τῆς εἰς ὕδωρ μεταβολῆς. Ἐργάζεται δὲ ἡ μὲν κοπὴ τὸ ἀφρῶδες καὶ ἔκλευκον· ἡ σύμπηξις δὲ τῷ ἐνόντος ὑγροῦ τὴν ψυχρότητα μήπω χυθέντος, μήτε τοῦ νέφους ἠραιωμένου. Σφοδρὰ δὲ καὶ ἀθρόα καταφερομένη Χιὼν, Νιφετὸς ὀνομάζεται. Ὃν δὲ τρόπον ἐκ τοῦ Νέφους ἡ Χιὼν, τὸν αὐτὸν ἐκ τῆς Ἀτμίδος ἡ Πάχνη. ἔστι δὲ καί τι μεταξὺ Δρόσου καὶ Πάχνης, ὃ Δροσοπάχνην φασὶν, ἡμιπαγῆ δρόσον τυγχάνουσαν. Τῷ μὲν ὂν Ὄμβρῳ ἐν τῷ ἀπογείῳ τόπῳ συνισαμένῳ, ἡ Δρόσος ἀνάλογον ἐν τῷ περὶ τὴν γῆν· τῇ δὲ Χιόνι, ἡ Πάχνη. ὅθεν δὲ τὸ ἀναλογεῖν τῇ Χαλάζῃ, γίνεται περὶ τὴν γῆν. Οὐδὲ γὰρ ἐκ Νέφους εἰς Χάλαζαν ἡ μεταβολὴ, ἀλλ' Ὄμβρος γίνεται πρότερον, καὶ δι' Ἀντιπερίστασιν πήγνυται. Ἀντιπερίστασις δέ ἐστι, μετάστασίς τις καὶ μεταχώρησις ἐκ τῶν κύκλῳ γινομένη περὶ τὸ μέσον· οἷον, ὅταν περιωθουμένου τι ὑπό τινος, αὐτὸ πάλιν τὸ προσεχὲς ὁμοίως ἀντιπεριωθῇ· κἀκεῖνο δὴ τὸ ἐχόμενον, καὶ ὅτω γίνηται τῶν τόπων ἀνταλλαγή· κἀντεῦθεν τῶν μὲν πέριξ τόπων ἀπόλειψις· πρὸς δὲ τὸν μέσον συνώθησις καὶ συνέλευσις. Τοῦτο γοῦν ἐστι τὸ γινόμενον καπὶ τοῦ θερμοῦ τε καὶ τοῦ ψυχροῦ. Ὅταν γὰρ ἐπικρατῇ τὸ θερμὸν, ἀπωθεῖ τὸ πλησιάζον αὐτῷ τοῦ ψυχροῦ· κἀκεῖνο πάλιν βιαζόμενον, τὸ σύνεγγυς ἀπωθεῖ· καὶ ὅτως ἀντιμεθισάμενον τὸ ψυχρὸν, συνάγεται καὶ συσφίγγεται, καὶ δυναμικώτερον γίνεται. Τοῦτο δὲ πάσχει καὶ τὸ θερμὸν, ὁπόταν ἐπικρατῇ τὸ ψυχρόν. Διὸ καὶ χειμῶνος μὲν, θερμότερά εἰσι τὰ ὑπὸ τὴν γῆν, καὶ αἱ πηγαὶ τῶν ὑδάτων θερμαίνονται· εἰς βάθος ἀπωθουμένης τῆς θέρμης, ὑπὸ τῆς τοῦ περιέχοντος ψύξεως. Ἐν δὲ ταῖς ἀλέαις τοὐμπαλιν τὰ πηγαῖα Ὕδατα ψύχεται, ψυχροτέρων γινομένων τῶν ὑπὸ γῆν, διὰ τὴν τῆς περιεχούσης θερμότητος ἐπικράτειαν.

Τοῦτο γοῦν ὑπολητέον καὶ ἐν τῷ ἄνω γίνεσθαι τόπῳ. Ὅταν γὰρ τὸ περιέχον ὑπάρχῃ θερμὸν, τότε τὸ ψυχρὸν τὸ ἐν τοῖς Νέφεσι κατισχόμενον, ἀντιπεριϊσάμενον ἔξωθεν ἔσω πρὸς βάθος, διὰ τὴν κύκλῳ θερμότητα συστέλλεται, ὁτὲ

ὁτὲ μὲν ταχέως Ὕδωρ ἐκ τοῦ Νέφους ποιεῖ. διὸ καὶ αἱ Ψεκάδες ἐν ταῖς ἀλεειναῖς ἡμέραις μείζους, καὶ Υἑτοὶ λάβροι καὶ ἐπειγμένοι, διὰ τὸ ἀθρόον τῆς μεταβολῆς. Ὅταν δ' ἔτι μᾶλλον ἀντιπεριστῇ ἐντὸς τὸ ψυχρὸν, ὡς πλεῖον ἐν τῷ βάθει γενέσθαι, συνελαυνόμενον εἰς τοῦτο ὑπὸ τῆς ἔξω θερμότητος, ἅμα τε τὴν εἰς ὕδωρ μεταβολὴν τοῦ Νέφους ἐποίησε, καὶ εὐθὺς τῷ γενέσθαι τὸ ὕδωρ ἔπηξε καὶ ἀπετέλεσε Χάλαζαν. Συμβαίνει δὲ τοῦτο, ὅταν ὑπάρχῃ θᾶττον ἡ πῆξις τοῦ ὕδατος, ἢ ἡ ἐπὶ τὰ κάτω φορὰ αὐτοῦ.

Ἐπεὶ γὰρ ἥ τε καταφορὰ τοῦ ὕδατος ἐν χρόνῳ γίνεται, ἥ, τε πῆξις ἐν χρόνῳ, ὅταν ἐν ἐλάττονι χρόνῳ τοῦ τῆς καταφορᾶς ἡ πῆξις γένηται, πήγνυται τὸ ὕδωρ, ἔτι ὂν ἄνω ἐν τῷ τόπῳ τοῦ νέφους. Ὅσῳ δ' ἂν ἐγγύτερον τῆς γῆς αἱ τοιαῦται γίνοιντο μεταβολαὶ, τοσούτῳ καὶ ἀθροώτεραι διὰ τὴν τοῦ τόπου θερμότητα· καὶ πολὺ μείζους αἱ Ψεκάδες, καὶ τὰ Ὕδατα λαβρότερα, καὶ αἱ Χάλαζαι μέγισται, καὶ οὐ στρογγύλαι τὸ σχῆμα, διὰ τὸ βραχὺν φέρεσθαι τόπον, καὶ μὴ τὰς αὐτῶν ἐξοχὰς ἐν τῷ πολλῷ διαστήματι περιθράυεσθαι τῆς καταφορᾶς, ὅπερ πάσχουσιν αἱ φερόμεναι πόῤῥωθεν. Οὐ πυκναὶ δὲ πίπτουσιν αἱ μεγάλαι Ψεκάδες, διά τε τὸ ἐγγὺς γίνεσθαι τὴν τούτων μεταβολὴν, καὶ φθάνειν τὰς πρώτας καταφέρεσθαι πρὸ τῆς τῶν ἄλλων γενέσεως, καὶ διὰ τὸ μὴ διαιρεῖσθαι ταύτας ἐν τῇ καταφορᾷ· καθὼς αἱ ἀφ' ὕψους φερόμεναι διατέμνονται καὶ διαμερίζονται τῇ μακρᾷ καθόδῳ, καὶ σμικρυνόμεναι πυκνοῦνται.

Γίνονται δὲ αἱ Χάλαζαι, Ἔαρος μὲν μάλιστα καὶ Μετοπώρου· τῆς δ' Ὀπώρας, ὀλιγάκις. Ἔτι δ' ἐπ' ἔλαττον τοῦ Χειμῶνος, καὶ τότε ὅταν ἧττον ᾖ ψύχος. Ὅλως δ' ἐν τοῖς εὐδιεινοτέροις γίνονται τόποις καὶ τοῖς ἀλεεινοτέροις καιροῖς, διὰ τὸ τῆς Ἀντιπεριστάσεως αἴτιον. Οὐ γίνονται δὲ πολλάκις τοῦ Θέρους, καί τοι μᾶλλον ὄντος θερμοῦ, διὰ τὴν ἔνδειαν τῆς ὑγρότητος, ἥτις ἐν τῷ Ἔαρι πολλή ἐστιν ἀπὸ τοῦ Χειμῶνος μένουσα, καὶ τὸ Μετόπωρον δὲ ἤδη ὑγραίνεται. Γίνονται δὲ καὶ τῆς Ὀπώρας χάλαζαι

καὶ

καὶ μᾶλλον ληγόσης, διὰ τὸ ἥδητε ὑγρότητα εἶναι, καὶ διὰ τὸ προτεθερμάνθαι τὸν ἀέρα τὸν εἰς ὕδωρ μεταβάλλοντα. Συμβάλλεται γάρ πως καὶ τοῦτο πρὸς τὴν ταχυτῆτα τῆς ψύξεως. Τὰ γὰρ προθερμανθέντα, ταχύτερόν τε καὶ ἰσχυρότερον ψύχεται.

Λέγεται δὲ περὶ τὴν Ἀραβίαν καὶ Αἰθιοπίαν τὸ Θέρος, ἀλλ' ὁ τοῦ Χειμῶνος τοὺς Ὄμβρους γίνεσθαι, καὶ τούτους βαγδαίους, καὶ τῆς αὐτῆς ἡμέρας πολλάκις. Καὶ ἀποδίδοται καὶ τοῦτο αἴτιον ἡ Ἀντιπερίστασις, ἥτις γίνεται διὰ τὸ ἀλεεινὴν εἶναι τὴν χώραν ἰσχυρῶς. Εἰ δὲ τὸ θέρος ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσι μάλιστα ξηρότατον, ἀλλ' ἐν ἄλλοις τόποις ἡ τῶν ὄμβρων ἀθροίζεται ὕλη, καὶ ὑπὸ τῶν ἐτησίων πνευμάτων εἰς τὰ ἐκεῖσε ὄρη ἀπωθουμένη συνίσταται, καὶ τοὺς ἰσορυμένους Ὄμβρους, ἀπογεννᾷ.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ΄.

### Περὶ Πηγῶν, καὶ Ποταμῶν.

Οὐχ ὡς ἐξ ἀγγείου τινὸς καὶ κοιλίας ἠθροισμένον ἀθρόον ὕδωρ ἐχούσης τῆς γῆς ἀποῤῥέουσιν αἱ Πηγαὶ κατ' ὀλίγον ὥς τισιν ἔδοξεν. Εἰσὶ μὲν γὰρ καὶτινες κοιλότητες ἔνδον τῆς γῆς ὑδάτων χωρητικαὶ, ἀφ' ὧν πληρωθεισῶν τοῦ χειμῶνος ἀπόῤῥυσίς τις ὕδατος γίνεται. Ἀλλ' οὐ τοῦτ' ἂν εἴη τῶν Πηγῶν Αἴτιον. Οὐδὲ γὰρ ἐξήρκει πάντως ἡ Γῆ τοῖς τοσούτου ὕδατος ὑποδοχεῖς, ὅσπερ οὐδὲ τὰ Νέφη· εἴπερ ἦν καὶ αὐτὰ προϋπάρχον ἔχοντα τὸ ὑετιθησόμενον ὕδωρ συνηθροισμένον ἅπαν ἐν ἑαυτοῖς· ἀλλὰ μὴ τὸ μὲν κατεφέρετο, τὸ δ' αὖθις ἐγίνετο. Ὥστε μᾶλλον, ἅπερ αἴτια τῶν εἰς γῆν καταφερομένων ὑδάτων κρίνεται· (ὑλικὸν μὲν γὰρ αἴτιον αὐτῶν ἡ Ἀτμὶς· ποιητικὸν δ', ἡ Ψύξις.) ταῦτ' ἂν εἴη καὶ τῶν ἐκ γῆς ἀναδιδομένων Ὑδάτων Αἴτια τὰ αὐτά. Ὥσπερ γὰρ ὑπὲρ Γῆν ὁ ἀτμίζων ἀὴρ εἰς ὕδωρ μεταβάλλει ψυχόμενος· ἔτως ὑπολαμβάνεται καὶ ὑπὸ γῆν ἐκ τῶν ἐν γῇ ἀτμίδων γεννᾶσθαι ὕδωρ, διὰ τὴν ἐνοῦσαν τῇ γῇ ψυχρότητα. Δέχεται μὲν γὰρ ἡ Γῆ καὶ τὸ ἐκ τῶν Ὄμβρων καταφερόμενον εἰς αὐτὴν

τὴν ὕδωρ, καὶ σέγει τοῦτο ἐν ἑαυτῇ· δύναται δὲ καὶ ἕτερον γενναῖν συνεχῶς ἐν τοῖς πρὸς τοῦτο ἐπιτηδείοις τόποις αὐτῆς.

Ὥσπερ ἂν ἐν τῷ ὑπὲρ γῆν τόπῳ κατὰ μικρὰ συνισάμεναι πρῶτον αἱ ῥανίδες· ἔπειτ' ἀλλήλαις μιγνύμεναι· τὸ τελευταῖον μετὰ πλήθους καταγόνται, ποταμόντινα ἀνωθεν ῥέοντα ποιοῦσαι· τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ ὑπὸ γῆν, ἐκ μικρῶν ῥανίδων ὥσπερ ἱδρύσης τῆς γῆς, συλλείβεται πρῶτον τὸ ὕδωρ τό, τε κατ' αὐτῆς δύνον ὑπὸ τῶν Ὀμβρων καὶ τὸ γεννώμενοι ἐν αὐτῇ, καὶ οἷον εἰς ἔντι πηδώσης τῆς γῆς, αἱ Πηγαὶ γίνονται καὶ αἱ Κρῆναι.

Αἱ Πηγαὶ μὲν ἂν Ἀρχαὶ τυγχάνουσι Ποταμῶν· αἱ δὲ Κρῆναι, μικραὶ πηγαί εἰσι· μὴ δυναμένης αὐτῶν ἑκάστης ποτάμιον καθ' αὑτὴν ῥεῦμα προαγαγεῖν. Οἱ πλεῖστοι δὲ καὶ μέγιστοι τῶν Ποταμῶν ἀπὸ τῶν ὑψηλοτάτων ῥέουσιν Ὀρῶν. Ὄρεσι δὲ γειτνιῶσι καὶ αἱ πλεῖσται Κρῆναι, καὶ ἐξ ὀρῶν ἀποῤῥέουσιν. Ἐν γὰρ τοῖς Πεδίοις ὀλίγαι Κρῆναι παντελῶς εἰσι καὶ Πηγαὶ καὶ ῥύσεις ὑδάτων χωρὶς τῶν ποταμίων· ἃ ῥεῖ μὲν διὰ τῶν πεδίων, ἔχει δὲ τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῶν Ὀρῶν. Τὰ γὰρ ὀρεινὰ καὶ ὑψηλὰ χωρία ὡς Σπογγιαίτινες ἐπικρεμάμεναι τῶν χθαμαλῶν, κατὰ μικρὰ μὲν, πολλαχῇ δὲ διαπηδῶσι καὶ ἀποδιδόασιν, ὅπερ ἐν ἑαυτοῖς ἀπὸ τῶν Ὀμβρων ὕδωρ δεχόμενα, Φυλάττει διὰ πυκνότητα. Ἔτι τε καὶ τὴν δι' αὐτῶν ἀνιοῦσαν ἐκ βάθους Ἀτμίδα ψύχει τὰ τοιαῦτα χωρία καὶ μεταβάλλει εἰς ὕδωρ, ὡς καὶ τοῦτο γινόμενον ἀποῤῥεῖν ἐξ αὐτῶν, ἃ μὴν μόνον τὸ ἐκ τῶν Ὀμβρων προενυπάρχον αὐτοῖς. Ὥστε καὶ ὅσοι τῶν Ποταμῶν ἐξ Ἑλῶν φαίνονται ῥέοντες, ἐκ τῶν ὑψηλοτέρων τόπων ἔχουσι τὰς πρώτας ἀρχάς. Ἐκεῖθεν γὰρ συλλειβόμενον τὸ ὕδωρ καὶ συῤῥέον καὶ ὑπονομεῦον τὰ Ἕλη, ἐκ τούτων ὡς ἐκ Πηγῶν ἀναδίδοται.

Εἰ μὲν ἂν τὰ ἐπικείμενα Ὄρη μεγισά τε εἴη καὶ πυκνὰ καὶ ψυχρὰ, ῥέουσι καὶ οἱ ἐντεῦθεν Ποταμοὶ ἀένναον. Οἱ γὰρ τοιοῦτοι τόποι πλεῖστον ὕδωρ καὶ δέχονται καὶ σέγουσι καὶ ποιοῦσιν. Ὅσοις δὲ τῶν Ποταμῶν αἱ ἐπικρεμάμεναι

μεναι

μεναι τῶν ὀρῶν συσάσεις, μικραὶ εἰσιν, ἢ σομφαὶ καὶ λιθώδεις καὶ ἀργιλώδεις, ἔστιν λευκαὶ, καὶ οἷον τιτανώδεις, εἰ τοιοῦτοι Ποταμοὶ πρὶν ἐπελθεῖν τὰς χειμερινὰς Ὄμβρους, τὸ ὕδωρ προαπολείπουσιν.

Εἰ δὲ ταῦθ' ὕτως ἔχει, πῶς ἂν δόξειεν εὔλογον ἐκ τῆς Θαλάσσης ἄρχεσθαι τὰς Πηγὰς, ὡς τῆ Θαλασσίᾳ ὕδατος διηθουμένης καὶ διϋλιζομένης διὰ τῆς γῆς, καὶ ὕτω γλυκαινομένης καὶ ἀναδιδομένης, καθὼς ὀλίγοι πεφυσιολογήκασι; Μᾶλλον γὰρ ἂν εἰ τοῦτ' ἦν, ἐκ τῶν κοιλοτέρων τόπων, ἀλλ' ἐκ ἐκ τῶν ὑψηλοτέρων ἔρρεον αἱ πηγαὶ, κατὰ τὸ εἰκός. ἄλλως δ' ἔν δοκεῖ καὶ τοῦτο ταῖς ἀρχαῖς συμβάλλεσθαι τῶν Πηγῶν. Διάτρητος γὰρ ὅσα ἡ Γῆ καὶ ὑπόνομος, καὶ ὥσπερ τινας ἔχουσα φλέβας, ἀναγκαίως ἐκ τῆς Θαλάσσης δέχεται τὸ ὕδωρ πᾶσα κατὰ διάδοσιν· ἐκ τῶν ἔγγιστα τῇ Θαλάσσῃ μερῶν τῆς γῆς διαβαίνοντος τοῦ ὑγροῦ καὶ πρὸς τὰ πορρωτέρω, κἀντεῦθεν ἀτμῶν ἀφθονίαν τῇ Γῇ παρέχοντος· ὧν ἀναφερομένων καὶ ψυχομένων, ὡς προείρηται, γένεσις Ὕδατος ἔσαι πολλοῦ.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ΄.

### Περὶ Θαλάσσης.

Τῶν περὶ Γῆν καὶ ἐπὶ Γῆς Ὑδάτων, τὰ μὲν Ῥυτά ἐσι, τὰ δὲ, Στάσιμα. Καὶ τὰ μὲν Ῥυτὰ πάντα, ἔκ τινων ἔχει Πηγῶν τῆς ῥύσεως τὰς Ἀρχὰς, κἂν Αὐτοφυῆ καθὰ τὰ ποτάμια, κἂν Χειρόκμητα, καθὰ τὰ δι' Ὀχετῶν ἐξαγόμενα. Τῶν δὲ Στασίμων Ὑδάτων τὰ μέν ἐσι Πηγαῖα· τὰ δὲ, Συλλογιμαῖα· καὶ τούτων ὁμοῦ τὰ μὲν Χειρόκμητα, τὰ δ' Αὐτοφυῆ. Χειρόκμητα μὲν πηγαῖα, τὰ Φρεατιαῖα. Τὰ Φρέατα γὰρ ὀρύσσεται καὶ κατασκευάζεται πρὸς τὴν τῶν περιεχομένων ὑδάτων Συναγωγήν. Αὐτοφυῆ δὲ Πηγαῖα τῶν Στασίμων, ὅσα μικρὰς ἔχοντα πηγὰς καὶ τόπων κοιλότητας, ἃ δύναται ἀπορρεῖν. Τῶν δὲ συλλογιμαίων Ὑδάτων ἢ ἐξ ὑετῶν ὄντων, ἢ ἐκ γινομένης ἐπιῤῥοῆς Ποταμῶν, τὰ μὲν

Δεξαμενὰς ἔχει κατασκευασὰς ὑπὸ τέχνης· τὰ δὲ πρὸς τὰς ἐπὶ τῆς γῆς κοιλότητας συναθροίζεται, ἃ καὶ διαφέρει πλήθει καὶ ὀλιγότητι· καὶ πλῆθος μὲν ἔχοντα, καλεῖται Λίμναι· ὀλίγα δ' ὄντα, λέγονται Τέλματα.

Τούτων οὕτως ἐχόντων Χειρόκμητον μὲν εἶναι τὴν Θάλασσαν, οὐδένα λόγον ἔχει. Αὐτοφυὴς δ' οὖσα, ἢ Ἀπόῤῥυτος ἔσται ἢ Στάσιμος. Καὶ Ἀπόῤῥυτος μὲν οὐκ ἔστι. Πῶς γὰρ ἂν ποιήσαιτο τὴν Ἀπόῤῥοιαν; ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τὴν Ὑρκανίαν Θάλασσαν, καὶ τὴν Κασπίαν περιοδεύσαντες, αἵτινες οὐδὲ ἐφάνησαν ἀλλήλαις συνάπτουσαι κατ' οὐδέν, οὐδεὶς οὐδεμίαν τούτων εὗρεν Ἀπόῤῥυτον.

Φαίνεται δ' ἡ Θάλασσα ῥέουσα κατὰ τοὺς ξενοὺς τόπους, ὧν ἑκατέρωσε πλατεῖα Θάλασσά ἐστιν. Ὅπου γὰρ ἂν ἐκ πλατέος Πελάγους εἰς ξενὸν ἡ Θάλασσα συνάγεται ὑπὸ τῆς περιεχούσης τὸ πέλαγος γῆς ὑψηλοτέρας οὔσης, κατὰ τοῦτο φαίνεται ῥέουσα καὶ μεταῤῥέουσα, ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλο μέρος, διὰ τὸ ταλαντεύεσθαι τὸ ὕδωρ αὐτῆς δεῦρο κἀκεῖσε πολλάκις· ὃ γίνεται μὲν καὶ ἐν τῇ ἀναπεπλαμένῃ Θαλάσσῃ· ἄδηλον δέ ἐστι, τῷ μὴ εἶναι τὴν αὐτῆς ἑκατέρωσε γῆν πλησίον, παρ' ἣν ἀμείβουσα ἡ μετάῤῥυσις ταύτης γνωρίζοιτ' ἄν. Ῥεῖ δ' ἡ Θάλασσα καὶ ἀπὸ τῶν ὑψηλοτέρων αὐτῆς ἐπὶ τὰ κοιλότερα, διὰ τὸ πλῆθος τῶν εἰς τὰ ὑψηλότερα ταύτης ἐμβαλλόντων Ποταμῶν. Πέφυκε γὰρ τὸ ὕδωρ ἐκ τῶν ὑψηλοτέρων τόπων εἰς τὰ κοῖλα καταφέρεσθαί τε καὶ ῥεῖν.

Ἔστι δὲ καὶ τῇ Θαλάσσῃ, τὰ μὲν αὐτῆς, ὑψηλότερα· τὰ δὲ, κοιλότερα. Ὅπως δ' ἂν ἡ Θάλασσα ῥεῖ, πάλιν ἐφ' ἑαυτὴν ἔχει τὸ ῥεῦμα, καὶ ὃ πρὸς ἄλλο δοχεῖον ἐμβάλλει, καθάπερ οἱ Ποταμοὶ πρὸς αὐτήν. Διὰ τοῦτο καὶ Στάσιμόν ἐστι τὸ Ὕδωρ τῆς Θαλάσσης, ἀλλ' οὐκ Ἀπόῤῥυτον. Στάσιμον δ' ὂν, ἢ Πηγαῖον, ἢ Συλλογιμαῖον εἴη ἄν. Ἀλλ' εἴπερ ἦν Πηγαῖον, ἦν ἂν καὶ Ἀπόῤῥυτον. Πηγαῖον γὰρ Ὕδωρ Αὐτοφυὲς Στάσιμον ὀλίγον εὑρίσκεται. Οὐδὲ γὰρ τὸ ἀπὸ μείζονος Πηγῆς τὴν ἀρχὴν ἔχον, δύναται Στάσιμον εἶναι. Διὰ τοῦτο καὶ ὅσαι τῶν Λιμνῶν ἐκ Πηγῶν ἔχουσι τὰς Ἀρχὰς, αἱ μὲν φανερὰς τὰς ἀποῤῥύσεις ποιοῦνται,

ποιῶνται, αἱ δὲ δι' ὑπονόμων ἰσορῶνται πρὸς Θάλασσαν ἀποῤῥεῖν· καθὼς καὶ ἡ ὑπὸ τὸ Ὄρος τὸν Καύκασον Λίμνη, ἣν οἱ ἐκεῖσε Θάλασσαν καλοῦσι διὰ τὸ μέγεθος. Λύτη γὰρ, πολλῶν Ποταμῶν ἐμβαλλόντων εἰς αὐτὴν καὶ μεγάλων, ὐκ ἔχουσα φανερὸν ἔκρυν, ἐκδίδωσιν ὑπὸ γῆν κατὰ Κορυφὰς, περὶ τὰ καλούμενα βαθέα τῆ πόντου. Ὅθεν καὶ πέρρω τῆς γῆς περὶ τριακόσια σάδια χεδὸν ἀναδίδωσι πότιμον Ὕδωρ ἐπὶ τὸ τὸν πολύν. Ἐπεὶ τοίνυν τὸ τῆς θαλάσσης Ὕδωρ σάσιμον ὄν, ὐκ ἔστι Πηγαῖον ὡς δείκνυται, λείπεται εἶναι Συλλογιμαῖον. Οὐκ ἂν δ' εἴη Συλλογιμαῖον ἐκ τῶν εἰσρεόντων ἐν αὐτῇ Ποταμῶν, κἂν πολλοὶ ὦτι καὶ μέγιστοι. Τότε γὰρ ὄντος, ἦν ἂν πάλαι ποτε τῶν καιρῶν ὀλιγώτερον τὸ τῆς θαλάσσης Ὕδωρ, καὶ οὐκ ἐπληθύετο. Μᾶλλον δ' ἦν ἂν ἔχον ἐκ Πηγῶν τὰς Ἀρχὰς, ἥπερ ἐκ Ποταμῶν· καὶ ὕτω πάλιν Ἀπόῤῥυτον ἦν.

Οἱ μὲν ὖν τῇ ἀνθρωπίνῃ σοφίᾳ Σοφοὶ καὶ τὴν Θάλασσαν ἄναρχον, ὥσπερ δὴ καὶ τὸν Κόσμον ὅλον ἑτοίμως ἔχουσιν ἀποφαίνεσθαι. Ὅσοι δὲ τὴν ὄντως γνῶσιν ἔχον ὑπὸ τῆς τῆ ἁγίᾳ Πνεύματος ὑφηγήσεως, ἤτοι ὅτε τὴν Θάλασσαν, ὅτε τὸν ἅλλον Κόσμον ἄναρχον ἐδιδάχθησαν, ἀλλ' ἀκηκόασιν· Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν Οὐρανὸν, καὶ τὴν Γῆν. Καὶ πάλιν· γενηθήτω Στερέωμα, καὶ τὸ, ὑποκάτω τῆ Στερεώματος Ὕδωρ συναχθήτω εἰς μίαν, Συναγωγὴν· τοῦτέστιν ὁμῆ γενέσθω καθ' αὑτὸ, καὶ, ὀφθήτω ἡ ξηρά. Τὸ γὰρ εἰς μίαν Συναγωγὴν ἀθροισθὲν τὸ, ἓν ἐνὶ τόπῳ. Ἰδὲ γὰρ ἡ θεία πάλιν φωνὴ τὰ Συστήματα, τῶν Ὑδάτων ἐκάλεσε Θαλάσσας. Ὥσπερ τοίνυν τῶν, ἄλλων Στοιχείων ἑκάστῳ τόπον ἴδιον ἀφώρισεν ὁ Δημιουργὸς, ὕτω δὴ καὶ τῷ Ὕδατι.

Δοκεῖ δὲ καὶ τοῖς Φυσικοῖς ὃν κατέχει τόπον ἡ Θάλασσα, μὴ εἶναι Θαλάσσης τόπον, ἀλλ' ἁπλῶς Ὕδατος. Ὅθεν καὶ πάντες οἱ Ποταμοὶ πρὸς τὴν Θάλασσαν, ὡς πρὸς οἰκεῖον φέρονται τόπον. Εἴς τε γὰρ τὸ κοιλότερον ἡ ῥύσις κατὰ φύσιν τῷ Ὕδατι, καὶ ἡ Θάλασσα τὸν κοιλότατον τόπον κατέχει τῆς Γῆς.

Τὴν Ἁλμυρότητα δὲ καὶ τὴν Πικρίαν, ἣν ἔχει ἡ Θάλασσα, ἐκ τε ἴσασθαι καὶ διόλε ἀτμίζειν, ὑπὸ τε Ἡλίε ἔχειν δοκεῖ. Ἰσαμένης γὰρ αὐτῆς, τὸ μὲν λεπτότερον, ἀνιμᾶται ὁ Ἥλιος· τὸ δὲ παχύτερον, καταλείπει· ὅπερ οἷον περίτ|ωμα ὂν ὕδατος, ἁλμυρόν ἐστι καὶ πικρόν. Ὡς γὰρ ἐν τοῖς τῶν ζώων σώμασι ποτίμε τῆς ὑγρᾶς εἰσελθόσης τροφῆς, πικρὸν καὶ ἁλμυρὸν γίνεται τὸ συλλεγόμενον εἰς τὴν Κύσιν περίτ|ωμα, διὰ τὸ ὑπὸ τῆς ἐμφύτε τοῖς ζώοις θερμότητος τὸ πότιμον ἔλκεσθαι, καὶ εἰς τὰς σάρκας καὶ τὴν λοιπὴν ἐσίαν τε Σώματος ἀναδίδοσθαι καθὼς πέφυκεν· ἕτως ὑπολειπόμενον καπὶ τε Ὕδατος γίνεσθαι. Γλυκέος γὰρ ὄντος τε ἀθρόε τῷ τὸ πότιμον αὐτε διὰ τῶν Ἀναθυμιάσεων ὑπὸ τῆς ἡλιακῆς θερμότητος ἀποκρίνεσθαι, τὸ καταλειπόμενον καὶ ὥσπερ περίτ|ωμα τε παντὸς ὂν, ἁλμυρόν ἐστι καὶ πικρόν.

Πολλε δὲ πλήθες Ὕδατος ἑκάστης ἡμέρας ἐμβάλλοντος εἰς τὴν Θάλασσαν, ἐδὲν πλείων ἡ Θάλασσα γίνεται. Πᾶν γὰρ τὸ εἰς αὐτὴν ἐμβάλλον, εἰς ἀχανὲς πλάτος σκιδνάμενον, ταχύ τε καὶ ἀδήλως ἀναξηραίνεται. Οὔτε δὲ πάλιν ἡ Θάλασσα ἐλάττων φαίνεται, πολλῆς καθ' ἑκάσην γινομένης τῆς Ἀναθυμιάσεως ἐξ αὐτῆς, ἔτι τὸ ἀπὸ τῆς Θαλάσσης ἀτμίσαν ὕδωρ, αὖθις ἀντεισάγεται διά τε τῶν εἰσρεόντων εἰ αὐτὴν ποταμῶν, καὶ τε καταφερομένε ὑετε πρὸς αὐτήν. καὶ ἁπλῶς τε μὲν μὴ πληθύειν τὸν ὄγκον τε ταύτης ὕδατος, αἴτιον τὸ πλῆθος τῶν ἀναφερομένων Ἀτμῶν. Τε δὲ μὴ ἐλατ|ᾶσθαι πάλιν, αἴτιον τὸ ἔξωθεν εἰσερχόμενον Ὕδωρ. Διὰ ταῦτα καὶ ὅτε γλυκυτέρα ὑπὸ τε ἔξωθεν ὕδατος ἡ Θάλασσα, ἔτ' αὖθις ἁλμυροτέρα καὶ πικροτέρα ὑπὸ τῶν ἀναθυμιάσεων γίνεται, ἀλλ' ὡς ἐπίπαν τὸ αὐτὸ ποσόν τε καὶ ποιὸν Φυλάσσει τε ὕδατος. Οἱ μὲν ἓν ἄναρχον ποιῆντες τὴν Θάλασσαν, ἄναρχον ἀκολέθως καὶ τὴν αὐτῆς εἶναι ποιότητα λέγεσιν.

Οἱ δὲ τὴν τῆς Θαλάσσης γένεσιν παρὰ τῆς θείας μεμυημένοι Γραφῆς, οἴδασι καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ταύτης ποιότητος, πνευματικοῖς ὁμε καὶ Φυσικοῖς ἑπόμενοι δόγμασιν.

Ἐπεὶ

Ἐπεὶ γὰρ Θεῦ κελεύσει διακεχώρισται τὸ περικαλύπτον τὴν γῆν Ὕδωρ ὑπὸ τῦ Στερεώματος, ἐχ ὡς ἔτυχε γέγονεν ὁ διαχωρισμὸς, ἀλλὰ κατὰ τὸ προσῆκον. Ὅσον μὲν λεπτότερον καὶ ἀεροειδέστερον καὶ κυφότερον τῦ παντὸς διακριθὲν, ἄνω τέτακται· τὸ δὲ παχύτερον καὶ γεωδέστερον καὶ βαρύτερον ὑπολέλειπται κάτω, καθὼς καὶ νῦν ὁρᾶται γινόμενον ὑπὸ τῦ Ἡλίυ διακρινόμενον. Ὁ γὰρ νῦν ὁ Ἥλιος ποιεῖ κατὰ βραχὺ, τότ' ἐσάπαξ ἐπεποιήκει τὸ Στερέωμα. Τὸ δὴ τοιῦτον Ὕδωρ τὸ παχὺ καὶ βαρὺ καὶ γεῶδες ἀπετέλεσε τὰς Θαλάσσας, θείῳ νεύματι συναχθὲν, εἰς τὰς πρότερον μὲν ἐκ ἔσας ὑποδοχὰς, ὕστερον δὲ γενομένας ἐν τῷ γίνεσθαι τῦ ὕδατος τὴν Συναγωγήν.

Ὅθεν δὴ τὸ ἐν μέσῳ τῦ Ὕδατος γενέσθαι τὸ Στερέωμα, καὶ διαχωρίζειν ἀνὰ μέσον Ὕδατος καὶ Ὕδατος, δηλωτικὸν ἂν εἴη τῦ κατ' ἰσομοιρίαν ποσότητος ἐκτελεσθῆναι τὸν τῦ ὕδατος διαχωρισμόν, ὥστε καὶ τὸ ὑποκάτω τῦ Στερεώματος ἐναπειλημμένον ὕδωρ τοσοῦτον εἶναι, ὅσον δὴ τὸ ἐπάνω, κἀντεῦθεν τὴν μεταξὺ τῆς Γῆς καὶ τῦ Στερεώματος χώραν ἅπασαν πεπληρῶσθαι ὑδάτων, καὶ ὕστερον ἐλθεῖν πρὸς τὴν νῦν ἔσαν κατάστασιν τῇ τῶν ὑδάτων πρὸς τὸν οἰκεῖον τόπον Συναγωγῇ. Τῆς γὰρ ὅλης Γῆς ἐλάχιστον ἐχέσης λόγον (ἐῶ γὰρ εἰπεῖν μηδένα κατὰ τὰς Φυσικὰς.) πρὸς τὴν Σφαῖραν τῦ Στερεώματος, ὁποίαι δὴ κοιλότητες ταύτης ἐπινοηθεῖεν ἂν, ὅλως ἱκαναὶ πρὸς τὴν τῶν τοσούτων ὑδάτων ὑποδοχήν. Ἀλλὰ τὸ μὲν ἐν μέσῳ τῦ Ὕδατος γενέσθαι τὸ Στερέωμα, ὑπολειπτέον ἂν εἴη σημαίνειν τὸ ἁπλῶς ὕδατος μεταξὺ δεδημιουργῆσθαι τὸ σῶμα τῦ Στερεώματος. Τὸ δὲ διαχωρίζειν ἀνὰ μέσον Ὕδατος καὶ Ὕδατος, τὸ ἀπολαβεῖν καὶ ἀνενεγκεῖν καὶ φέρειν ἄνω πᾶν ὁποσονοῦν τὸ λεπτόν. Τὸ πάντη δὲ γεωδέστατον καὶ οἷον εἰπεῖν τὴν τρύγα καὶ ὑποστάθμην καὶ ἀλμυρίδα τῦ ὕδατος καταλιπεῖν κάτω, καὶ μεστεύειν μὲν ὕδατι καὶ ὕδατι· πλὴν τὸ ἐπάνω τῦ Στερεώματος Ὕδωρ ἀπειροπληθὲς εἶναι πρὸς τὸ ὑποκάτω τῦ Στερεώματος καὶ ὑπὲρ πᾶντα λόγον χεδόν.

Εἰ δὴ τοίνυν ἡ ὑπὸ τῆς ἡλιακῆς θερμότητος γινομένη τ῀ λεπτοτέρε διάκρισις ὕδατος, αἰτία δοκεῖ τῆς Ἁλμυρότητος τῇ Θαλάσσῃ καὶ τῆς Πικρότητος, διὰ τὸ μετεωρίας πυρώδες δυνάμεως ἐν τοῖς χυμοῖς Φυσιολογεῖσθαι τῶν τοιούτων ποιοτήτων τὴν γένεσιν· (ὅσον γὰρ ἐδυνήθη τὸ θερμὸν ἐν τῇ διακρίσει πρὸς ἑαυτὸ ἐπισπάσασθαι, τοιοῦτον ἁλμυρὸν πικρὸν γίνεσθαι, ὡς τὴν τέφραν, καὶν τοῖς ζώοις τὸν ἱδρῶτα καὶ τὰ λοιπὰ περιτ῀ώματα.) εἴη ἂν αἰτία πρωτέρα τῇ Θαλάσσῃ τῆς οἰκείας ποιότητος ἡ ὑπὸ τ῀ Στερεώματος γενομένη πρώτη τοιαύτη διάκρισις. Τῆς αὐτῆς γὰρ τῷ Ἡλίῳ καὶ τὸ Στερέωμα φύσεως παρὰ πάντων ὁμολογεῖται τῶν Φυσικῶν, ὅσοι τε πέμπτον Σῶμα τὸ αἰθέριον λέγουσι, καὶ ὅσοι πᾶν τὸ ὑπὸ τὴν αἴθησιν, ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων συντεθειμένον γινώσκουσι, κἀνταῦθεν καὶ τὴν ὅλην ὑπὲρ Σελήνην ἐγκόσμιον δημιουργίαν, ἐκ τῶν στοιχειακῶν ἀκροτήτων ἐπικρατ῀ντος τ῀ εἰλικρινεστέρε Πυρὸς ἀποφαίνονται.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ΄.

### Περὶ Ἀνέμων, καὶ τῶν λοιπῶν Πνευμάτων.

Διττῆς ἔστης τῆς Ἀναθυμιάσεως, τῆς μὲν ἀτμιδώδες καὶ ὑγρᾶς· τῆς δὲ καπνώδες καὶ ξηρᾶς· ἑτέρα τούτων χωρὶς τῆς ἑτέρας εὑρίσκεται· ἀλλ' ὁμ῀ μὲν καὶ ἄμφω, ἐκ δὲ τ῀ πλεονάζοντος καλεῖται τὸ ὅλον. Ἡ μὲν δὴ ὑγρ῀ πλέον μετέχουσα Ἀναθυμίασις, ἀρχὴ τ῀ ὑομένε ὕδατός ἐστιν· ἡ δὲ τὸ ξηρὸν ἔχουσα πλέον, ἀρχὴ καὶ αἰτία καὶ ὕλη τῶν Ἀνέμων, καὶ τῶν λοιπῶν Πνευμάτων γινώσκεται. Ὥσπερ δ' ἐ πᾶν τὸ ὁπωσοῦν ῥέον ὕδωρ λέγεται Ποταμὸς, ἀλλὰ τὸ ἀρχὴν ῥύσεως ἔχον Πηγήν· ἔτως ἐδὲ πᾶν Πνεῦμα λέγεται Ἄνεμος, ἀλλὰ τὸ ἔχον ἀρχὴν τῆς ἑαυτ῀ ῥύσεως, οἷον Πηγήν. Τὰ γὰρ ἐκ τῆς γῆς ἀναφυσήματα, Πνεύματα μέν εἰσιν, ἐπειδὴ πνέουσιν· Ἄνεμοι δ' ἐκ εἰσίν.

Ὅτε μὲν οὖν ἡ ἀτμιδώδης Ἀναθυμίασις πλεονεκτεῖ, τότε καὶ ἔμβρεα τὰ ἔτη γίνεσθαι εἴωθεν· ὅτε δ' ἡ ξηρὰ καὶ

καὶ καπνώδης, τότε καὶ τὰ ἔτη ἀνεμώδη καὶ αὐχμηρά. Ποτὲ μὲν ἓν συμβαίνει κατὰ πολλὴν ἅμα χώραν καὶ συνεχῆ, ἢ Ἐπομβρίαν γίνεσθαι ἢ Ἄνεμος καὶ Αὐχμός· ποτὲ δὲ καὶ κατὰ μέρη. Πολλάκις γὰρ ἡ μὲν κύκλῳ Χώρα λαμβάνει τὸν Ὄμβρον· μέρος δέ τι ταύτης λείπεται αὐχμηρόν· ἢ καὶ ἀνάπαλιν, τῆς κύκλῳ Χώρας αὐχμώσης, μέρος τι ταύτης ἐπομβρίαν ἔχον εὑρίσκεται.

Καὶ εἴη ἂν αἴτιον τῷ τὰ πολλὰ μὲν τὸ αὐτὸ πάθος ἐπὶ πλείω δήκειν Χώραν, διὰ τὸ τὰ σύνεγγυς ἀλλήλων μέρη τῆς γῆς ὁμοίαν ἔχειν κρίσιν πρὸς τὸν Ἥλιον τὸν τῶν Ἀναθυμιάσεων αἴτιον, εἰ μὴ διά τινα θέσιν ἰδίαν τόποι τινὲς διαφορὰς ἔχοιτι πρὸς τὸν Ἥλιον παρὰ τὰς εἰς παρέκκειντας. Οὐ μὴν ἀλλ' ἐνίοτε κατὰ μὲν τόδε τὸ μέρος, τὴν ξηρὰν ἀναθυμίασιν συμβαίνει πλειονεκτεῖν· κατὰ δὲ τὸ παρακείμενον, τὴν ὑγρὰν· καὶ ἀνάπαλιν. Οὗπερ αἴτιον ἂν εἴη, τὸ ποτὲ μὲν ἀφ' ἧς ἀναφέρεται χώρας ἡ ξηρὰ, κατὰ ταύτην καὶ μένειν ῥέουσαν αὐτήν· ὁμοίως καὶ ἀφ' ἧς ἡ ὑγρὰ, τὴν ὑγράν. ὁτὲ δ' ὑπαλλάσσεσθαι καὶ ἀπωθεῖσθαι ὑπὸ Πνευμάτων τινῶν τὴν μὲν ὑγρὰν, ὅθεν ἡ ξηρὰ· τὴν δὲ ξηρὰν, ὅθεν ἡ ὑγρά· ἢ ἡ μὲν ἔμεινε καθ' ὃ αἰνηνέχθη, ἡ δ' εἰς ἄλλην πε χώραν ἀπάθη.

Τὴν μὲν ἓν τῶν Ἀνέμων Ὕλην θερμὴν καὶ ξηρὰν Ἀναθυμίασιν εἶναί φασι, μὴ δοκεῖν δὲ τοὺς Ἀνέμους θερμοὺς, διὰ τὸ κινεῖν τὸν Ἀέρα, πολλῆς Ἀτμίδος πλήρη τυγχάνοντα καὶ ψυχρᾶς. Οὕτω γὰρ καὶ τὸ διὰ τοῦ σώματος Φυσώμενον Πνεῦμα, θερμὸν μὲν ἐγγύθεν εἶναι τοῦ σώματος, πόῤῥω δὲ ψυχρὸν διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. Ἴσως δ' ἂν ἐκ θερμῆς μὲν Ἀναθυμιάσεως ἔχοιεν οἱ Ἄνεμοι τὰς ἀρχὰς, ὥσπερ δὴ καὶ οἱ Ὄμβροι (πᾶσα γὰρ Ἀναθυμίασις ξηρά τε καὶ ὑγρὰ διὰ τὸ ἐν αὐτῇ θερμὸν ἀναθυμιᾶται καὶ ἀναφέρεται) Ἀλλ' ὥσπερ ἡ Ἀτμὶς διὰ ψύξιν πιλουμένη καὶ πυκνουμένη, δύναται μεταβάλλειν εἰς ὕδωρ· ἐκ ἄτοπον ἂν εἴη τυχὸν τὸν αὐτὸν τρόπον ὑπολαβεῖν καὶ τὴν θερμὴν καὶ ξηρὰν Ἀναθυμίασιν πιλεῖσθαί τε καὶ πικνοῦσθαι, καὶ εἰς Πνεῦμα συνίστασθαι. Καὶ ὥσπερ

ἐκ τῆς ὑγροτέρας Ἀναθυμιάσεως γίνεται Ὕδωρ ὑπὲρ γῆν τε καὶ ὑπὸ γῆν, ἔτως αὖ ἐκ τῆς ξηροτέρας γίνεσθαι Πνεῦμα καὶ ἄνω καὶ κάτω ὑπὸ γῆν. Ὕλη μὲν ἂν τῶν Ἀνέμων εἴη ἂν ἡ θερμὴ ἀναθυμίασις καὶ ξηρά, ἐκ ἀμιγὴς ἀὸ' ἄκρατος· ἐπείπερ ἡ τοιαύτη διαβαίνει πρὸς τὸ Ὑπέκκαυμα.

Ἡ δὲ τῶν Ἀνέμων σύστασις πλησίον γίνεται τῆς γῆς ἐν τῷ ἠρεμοῦντι Ἀέρι, ἀλλ' ἐκ ἐν τῷ ὑπὸ τε Αἰθέρος συνεπισυρομένῳ μετὰ τε Ὑπεκκαύματος. Ἦ γὰρ ἂν, ἐπὶ ταὐτὸ περιήγοντο πάντες Ἄνεμοι. Νῦν δὲ καί τινες ἀλλήλοις ἀντιπνέουσιν. Ἀλλὰ καί τινα τῶν ὑψηλοτέρων ἰσορεῖται Ὀρῶν ὑπερνέφελά τε καὶ ὑπερήνεμα. Ἔνθα γῆν τὰ Νέφη συνίστανται, ἐκεῖσε δοκεῖ καὶ τὰς Ἀνέμους συνίστασθαι· καὶ ὥσπερ τὰς ῥανίδας κατὰ μικρὰ συνισταμένας τὸ πρῶτον, ἔπειτ' ἀλλήλαις μιγνυμένας τὸ τελευταῖον καταφέρεσθαι μετὰ πλήθους. Ὡς δὲ καὶν τῇ γῇ κατ' ὀλίγον τὸ Ὕδωρ συλλειβόμενον, νοτιζούσης τῆς γῆς, καὶ τότε συναγόμενον εἰς ἓν, τὰς τῶν Ποταμῶν Ἀρχὰς ἐκλελεῖν· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὴν τῶν Ἀνέμων σύστασιν γίνεσθαι. Πολλῶν γὰρ Ἀναθυμιάσεων κατὰ μικρὸν ἀλλήλαις συνιουσῶν, εἰς τὸ Φανερὸν οἱ Ἄνεμοι προέρχονται μέγεθος. Διὸ καὶ ἐλάχιστοι μέν εἰσιν ὅθεν ἄρχονται πνεῖν· προϊόντες δ' αὔξονται καὶ λαμπροὶ γίνονται, προσγινομένων αὐτοῖς ἀναθυμιάσεων κατὰ τὴν εἰς τὸ πρόσθεν πρόοδον καὶ συναυξουσῶν αὐτές. Ὅπερ καὶπὶ τῶν μεγάλων Ποταμῶν γινόμενον Φαίνεται. Μικροὶ μὲν γάρ εἰσιν ἐν ταῖς τῶν ῥύσεων ἀρχαῖς, ἐπείπερ ἐκ ὀλίγοι αὐτῶν ἐκ Κρηνῶν ἄρχονται, προϊόντες δὲ μεγεθύνονται, διαφόρων ῥευμάτων εἰσβαλλόντων αὐτοῖς. Ὅτι δὲ ἐκ ἐκ μόνης Θερμῆς καὶ ξηρᾶς Ἀναθυμιάσεως τοῖς Ἀνέμοις ἡ Γένεσις, καὶ ἀπὸ τῆς αὐτῶν Κινήσεως γνώριμον. Ἄνω γὰρ ἂν ἕκαστος αὐτῶν ἐφέρετο, τὴν ἰδίαν ἔχων τοιαύτην Ἀναθυμίασιν· νῦν δὲ τῶν ὅλων Ἀνέμων ἡ Κίνησις εἰς τὸ πλάγιόν πως καὶ λοξή. Δυωκαίδεκα δὲ πάντες Ἄνεμοι Φαίνονται πνέοντες· ἀπὸ τῆς ἰσημερινῆς Ἀνατολῆς, Ἀπηλιώτης, ὁ παρὰ Σικελιώταις Ἑλλησποντίας καλούμενος,

Καρνά-

Καρναίβας δὲ παρὰ Φοίνιξι, καὶ παρὰ τοῖς ἐν πόντῳ Βερεκυντίας· ἀπὸ τῆς ἰσημερινῆς Δυσμῆς, Ζέφυρος· ἀπὸ τῆς θερινῆς Ἀνατολῆς, Καικίας· ἀπὸ τῆς θερινῆς Δυσμῆς, Λίψ, ὁ καὶ Ὀλυμπίας, καὶ Ἰάπυξ, καὶ Σκίρων, ὀνομαζόμενος· ἀπὸ τῆς χειμερινῆς Ἀνατολῆς, Εὖρος· ἀπὸ τῆς χειμερινῆς Δυσμῆς, Ἀργέστης· ἀπὸ τῶν περὶ τὴν Ἄρκτον τόπων Βορέας, ὁ κυρίως Ἀπαρκτίας λεγόμενος· ἀπὸ δὲ τῶν περὶ τὴν Μεσημβρίαν, Νότος· μεταξὺ δ' Ἀπαρκτίου καὶ Ἀργέστου, Θρασκίας· μεταξὺ Καικίου καὶ Ἀπαρκτίου ὁ καλούμενος Μέσης· (τοῦτον δὲ μάλιστα Βορέαν οἴδε καλεῖν ἡ συνήθεια.) Νότου καὶ Λιβὸς, Λιβόνοτος μεταξύ· Εὔρου δὲ καὶ Νότου, Εὐρόνοτος, ὁ καὶ Φοινικίας.

Τούτων Αἴθριοί εἰσιν ἐν ἡμῖν, Ἀπαρκτίας, Θρασκίας, καὶ Ἀργέστης, διὰ τὸ τὰ Νέφη ἀπωθεῖν ἀφ' ἡμῶν βορειοτέρων ὄντων. Αἴθριοι δὲ εἰσιν, ὅταν μὴ τύχωσιν εἶναι πάνυ ψυχροὶ, ὡς φθάνειν πηγνῦναι τὴν Ἀναθυμίασιν καὶ τὰ Νέφη πρὸ τοῦ ἀπώσασθαι. Ὁ δὲ Καικίας οὐκ ἀεί ἐστιν Αἴθριος, διὰ τὸ ἀνακάμπτειν εἰς ἑαυτὸν, ὅθεν ἄρχεται. Οὐδὲ γὰρ εὐθεῖαν εἰς τὰ πλάγια φέρεται, ἀλλὰ κυρτὴν, ἔχουσαν τὸ κυρτὸν νενευκὸς πρὸς τὴν γῆν. Ἀναπνεύων δὲ καὶ προσπίπτων τοῖς νέφεσιν, οὐκ ἀπωθεῖ ταῦτα, ἀλλὰ προσάγει τῷ τόπῳ, ὅθεν ἔτος ὁ Ἄνεμος πνεῖ. Τοῦτο δ' ἂν συμβαίνοι περὶ αὐτὸν τῷ προσγειοτέρου αὐτῷ πνέοντι ἀντιπίπτειν τινὰς τῆς γῆς ἐξοχὰς, καὶ ἔτως ἀναστρέφειν εἰς τὸ ἄνω τὴν τοῦ Πνεύματος τοῦδε φοράν. Ὑγροὶ δὲ μάλιστα τῶν Ἀνέμων εἰσὶ, Λίψ, Καικίας, καὶ Ἀπηλιώτης· Ξηροὶ δὲ, Ἀργέστης καὶ Εὖρος· ὁ Εὖρος ἐν ἀρχῇ μὲν ὑπάρχει ξηρὸς· τελευτῶν δὲ, πέφυκεν ὑδατώδης γίνεσθαι. Νιφετώδεις δὲ μάλιστα, Μέσης καὶ Ἀπαρκτίας· ἔτοι γὰρ ψυχρότατοι· Καυματώδεις δὲ, Νότος, Ζέφυρος καὶ Εὖρος. Νέφεσι δὲ πυκνοῦσι τὸν Οὐρανὸν, πυκνοτέροις μὲν ὁ Καικίας, ἀραιοτέροις δέ πως ὁ Λίψ. Ἀστραπαῖοι δ' εἰσὶν Ἀπαρκτίας, Θρασκίας, Ἀργέστης· καὶ πρὸς τούτοις, ὁ Μέσης. Ψυχροὶ γὰρ ὄντες διὰ τὸ ἐγγύτερον ἡμῶν πνεῖν, καὶ ἀπὸ τῶν ἀρκτικῶν μερῶν ὄντων

ψυχρῶν, πιλῦσι τὰ Νέφη διὰ τὴν ψυχρότητα. Πιλυμένων δὲ τῶν Νεφῶν τὸ ἐν αὐτοῖς ἐναπειλημμένον θερμὸν, ἀθροιζόμενον εἰς ἓν, μετὰ βίας ἀθρόον ἐκκρίνεται διὰ τὴν σφοδρὰν κίνησιν ἐκπυρωθέν. Αὐτῶν δὲ τύτων ἔνιοι καὶ Χαλαζώδεις εἰσὶ, τῷ διὰ ψυχρότητα πηγνῦναι ταχέως τὸ ἐκκρινόμενον ὕδωρ. Δεκεῖ γὰρ καὶ ὕτω Χάλαζα γίνεθαι. Καθίστανται δὲ καὶ Ἐκνεφίαι, Ἀπαρκλίας Θρασκίας καὶ Ἀργέστης. Ἐκνεφίαι δὲ γίνονται, ὅταν ἄλλων πνεόντων Ἀνέμων, ἄλλοι ἐπιπεσόντες αὐτοῖς παύσωσιν αὐτύς. Ὅταν ἓν οἱ πρῶτοι πνέοντες, ἀπώσωνται τὰ Νέφη, δεκτὸν εἰ ἐκ τῶν ἐναντίων μερῶν ἐμπίπλοντες αὐτοῖς, πρεῖν ἐξ αὐτῶν τῶν Νεφῶν. Ἐμπίπλυσι δὲ μάλιτα πνέυσιν ἀλλήλοις ὅτοι οἱ Ἄνεμοι, διὰ τὸ ἐγγύθεν αὐτὺς πνέοντας καὶ μετὰ ῥύμης εἶναι σφοδρύς.

Ἐπεὶ δὲ τὰ πλεῖσον ἀπέχοντα κατὰ τόπον, ἐναντίως κατὰ τόπον ἐσὶ· πλεῖσον δ' ἀπέχει τὰ κατὰ διάμετρον· ἡ δ' ἰσημερινὴ Ἀνατολὴ καὶ ἡ ἰσημερινὴ Δυσμὴ διαμετρῦσιν ἀλλήλας κατὰ τὸν αὐτὸν ὁρίζοντα θεωρέμεναι, καὶ πάλιν ἡ θερινὴ Ἀνατολὴ καὶ ἡ χειμερινὴ Δυσμὴ, καὶ αὖθις ἡ χειμερινὴ Ἀνατολὴ, καὶ ἡ θερινὴ Δυσμὴ, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ Ἄρκλος καὶ ἡ Μεσημβρία· ἐπεὶ ταῦθ' ὕτως ἔχει, εὔδηλον ὡς ἀντιπνέυσιν ἀλλήλοις, οἱ ἐκ τῶν ἐναντίων τόπων πνέοντες Ἄνεμοι. Ὅθεν ὁ μὲν Ἀπηλιώτης ἀντιπνεῖ τῷ Ζεφύρῳ, ὁ Καικίας δὲ τῷ Λιβὶ, ὁ Εὖρος τῷ Ἀργέστῃ, καὶ ὁ Βορέας τῷ Νότῳ. Ὡσαύτως ὁ Θρασκίας τῷ Φοινικίᾳ, καὶ ὁ Μέσης τῷ Λιβονότῳ. Δεῖ δὲ τὴν θέσιν τῶν Ἀνέμων καὶ τὴν τοπικὴν αὐτῶν ἐναντίωσιν κατανοεῖν ἐκ τῦ Διαγράμματος.

Ἀνατολικοὶ μὲν ἓν εἰσιν Ἄνεμοι, Καικίας, Ἀπηλιώτης καὶ Εὖρος· ὁ μὲν ἀπὸ τῆς Θερινῆς Ἀνατολῆς, ὁ δ' ἀπὸ τῆς Ἰσημερινῆς, ὁ δ' αὖ ἀπὸ τῆς Χειμερινῆς. Δυτικοὶ δ' Ἄνεμοι, Ἀργέστης, Ζέφυρος, Λίψ· ὁ μὲν ἀπὸ τῆς Θερινῆς Δυσμῆς, ὁ δ' ἀπὸ τῆς Ἰσημερινῆς, ὁ δὲ Λίψ ἀπὸ τῆς Χειμερινῆς. Ἀρκτῷοι δὲ, ἤτοι Βόρειοι, Θρασκίας, Ἀπαρκτίας, καὶ Μέσης, ὁ κατὰ συνήθειαν Βορέας λεγόμενος·

μενος· ὧν ὁ μὲν Θρασκίας ἀπὸ τῶν δεξιῶν τῆς Ἀρκτου μερῶν, καὶ ὡς πρὸς Δύσιν ἔχει τὸ πνεῖν, τῇ θερινῇ πλησιάζων Δυσμῇ· ὁ δ' Ἀπαρκτίας, ἀπὸ μέσης Ἄρκτου· ὁ δὲ λοιπὸς, ἐκ τῶν εὐωνύμων τῆς Ἄρκτου μερῶν. Ἄνεμοι δὲ μεσημβρινοὶ, ἤτοι νότιοι, ὁ Εὐρόνοτος, ὁ Νότος, καὶ ὁ Λιβόνοτος· ὁ μὲν ἀπὸ τῶν δεξιῶν τῆς Μεσημβρίας, ἤγουν ἔγγιστα τῇ χειμερινῇ Ἀνατολῇ· ὁ δὲ Νότος ἐκ μέσης Μεσημβρίας, ὁ Λιβόνοτος δ' ἐξ ἀριστερᾶς.

Ἄλλοι δὲ τῶν Ἀνέμων, ἄλλως παρ' ἄλλοις μέρεσι φέρονται κρατιστότερον ἢ ἀσθενέστερον. Τινὲς δὲ καὶ ἰδιοτρόπως ἐπικρατοῦσιν ἐν τόποις τισὶν, ἐκεῖθεν τὴν γένεσιν ἔχοντες. Καὶ τούτων ὅσοιπερ ἐκ νενοτισμένης πνέουσι γῆς, ἀπέγειοι λέγονται· ὅσοι δ' ἐκ κόλπων ἐξάπτουσιν, Εὐκολπίαι. Τούτοις δ' ἀνάλογόν τι ἔχουσιν οἱ ἐκ Ποταμῶν καὶ Λιμνῶν. Ὅσοι δὲ τῶν Ἀνέμων κατὰ ῥῆξιν γίνονται Νέφους, εἰ μὲν καὶ ἀνάλυσιν τοῦ πάχους ποιοῦντο πρὸς ἑαυτούς, Τυφωνικοὶ ὀνομάζονται. Εἰ δ' ἧττον εἶεν παχεῖς, Ἰκνεφίαι καλοῦνται. Μεθ' ὕδατος δ' ἀθρόως δαγέντος, ὁπόσοι φέρονται, Ἐξυδρίαι προσαγορεύονται. Καὶ ὅσοι μὲν τῶν Ἀνέμων πρὸς εὐθεῖαν διαπνέουσιν, Εὐθύπνοοι λέγονται· ὅσοι δ' ἀνακάμπτουσι πρὸς τὰς οἰκείας ἀρχὰς, καθάπερ ὁ Καικίας, Ἀνακαμψίπνοοι. Λέγονται δέ τινες καὶ Ἐτησίαι κατὰ τὸ θέρος πνέοντες, καὶ μίξιν ἔχοντες ἔκ τε τῶν ἀρκτώων καὶ δυτικῶν· ἄλλοι δ' Ὀρνιθίαι, ἐαρινοί τινες Ἄνεμοι Βόρειοι.

Τῶν γε μὴν βιαίων Πνευμάτων, Καταιγὶς μέν ἐστι, Πνεῦμα πίπτον ἄνωθεν ἐξαίφνης μετὰ σφοδρότητος. Θύελλα δὲ, Πνεῦμα μετὰ ῥύμης φερόμενον ἰσχυρᾶς καὶ ἄφνω προσαλλόμενον ἐν τῷ πνεῖν. Λαίλαψ δὲ καὶ Στρόβιλος, Πνεῦμα εἰλούμενον κάτωθεν ἄνω. Γῆς δ' Ἀναφύσημα, Πνεῦμα κατὰ τὴν ἐκ βυθοῦ τινος ἢ ῥήγματος ἀνάδοσιν ἄνω φερόμενον. Ὅταν δ' εἰλούμενον φέρηται πολὺ καὶ θερμὸν, Πρηστὴρ χθόνιος λέγεται.

# ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'.

## Περὶ Σεισμῦ.

Ο Σεισμὸς δοκεῖ γίνεσθαι, τῆς ἐκ τῦ ἐπικρατῦντος ὀνομαζομένης θερμῆς καὶ ξηρᾶς ἀναθυμιάσεως ἀπολαμβανομένης κάτω καὶ ὑπὸ γῆν, ἀθροιζομένης τε καὶ συναγομένης εἰς ἕν, κἀντεῦθεν Πνεύματος ἰσχυρῦ συνισαμένε, καὶ τὰς ἔνδον κοιλότητας πληρῦντος τῆς γῆς, βιαίως τε κινεμένε καὶ συγκινῦντος τὸ ὑπερκείμενον μέρος τῆς γῆς. Ὅθεν καὶ νηνεμίας οἱ πολλοὶ καὶ μεγάλοι γίνονται τῶν Σεισμῶν. Ἡ γὰρ Ἀναθυμίασις, συνεχὴς φερομένη, ἔπεται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τῇ ἑρμῇ τῆς ἀρχῆς· ὥσε ἢ ἔξω τῆς γῆς, ἢ ἔσω πᾶσαν συννεύειν αὐτήν.

Οὐκ ἄλογον δέ γε καὶ Ἀνέμων ὄντων, γίνεσθαί τινας τῶν Σεισμῶν· Ἐνίοτε γὰρ καὶ πλείυς ἅμα πνέυσιν Ἄνεμοι· ὧν ὅταν ἄτερος ὑπὸ γῆν ὁρμήσῃ, ποιήσει Σεισμὸν, ἄνω πνέοντος τῦ λοιπῦ. Ἐλάττυς δὲ τὸ μέγεθος γίνονται τὰ πολλὰ οἱ τοιῦτοι Σεισμοὶ, διὰ τὸ διηρῆσθαι τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν αἰτίαν αὐτῶν τὴν ποιητικήν. Ὥσπερ καὶ οἱ ἅμα πνέοντες Ἄνεμοι, ἀ γίνονται πάμπαν σφοδροί.

Νυκτὸς δὲ καὶ μᾶλλον πρὸς ὄρθον οἱ πλείυς καὶ μείζυς γίνονται τῶν Σεισμῶν. Νηνεμώτεραι γὰρ αἱ Νύκτες τῶν Ἡμερῶν, διὰ τὴν ἀπυσίαν τῦ Ἡλίε ψυχομένης καὶ πυκνυμένης τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, καὶ τῶν Πνευμάτων τὴν ἀρχὴν τῆς ῥύσεως λαμβανόντων εἰς τὸ ἐντὸς, ὥσπερ Ἀμπώτιδος γινομένης τῦ Πνεύματος εἰς τὰ ἔνδον, ἀπὸ τῆς ἔξω πλημμυρίδος τε καὶ ἐπιχύσεως· μάλιστα δὲ πρὸς ὄρθον, ἐπεὶ τηνικαῦτα καὶ τὰ Πνεύματα πέφυκεν ἄρχεσθαι πνεῖν.

Τῶν δὲ τῆς Ἡμέρας γινομένων Σεισμῶν, περὶ Μεσημβρίαν οἱ πλεῖσοι καὶ ἰσχυρότεροι γίνονται. Νηνεμώτερον γὰρ τῆς ὅλης Ἡμέρας ὡς ἐπίπαν ἡ Μεσημβρία, διὰ τὸ τὸν Ἥλιον μάλιστα τότε τὰς ἀκτῖνας ὀρθοτέρας καὶ ἐντονωτέρας ἐκπέμποντα, κατακλείειν τὴν Ἀναθυμίασιν

μίασιν εἰς τὴν γῆν, τὴν εἰς τὸ ἔξω πρόοδον αὐτῆς ἐμποδίζοντα.

Ἔτι τε τὰς ἰσχυροτάτας Σεισμὰς συμβαίνει γίνεσθαι περὶ τόπους, καθ' ὃς Θάλασσα σενὴ καὶ βοώδης. Σφοδρὸν γὰρ ἐν τοῖς τοιούτοις τόποις τὸ Πνεῦμα γινόμενον, καὶ διεκπίπτον βιαίως ἐκ τῆς γῆς, τῶν Σεισμῶν αἴτιον γίνεται. Πολλὴν τε γὰρ ἡ Θάλασσα παρέχει χορηγίαν τῷ Πνεύματι, καὶ διὰ τῶν σενῶν ἀθρόα φερομένη ταῖς μεταβρύσεσι, καὶ τὰς τόπους ἐπιλαμβάνουσα δι' ὧν ἔξω τὸ Πνεῦμα φέρεται, εἰς βάθος αὐτὸ ἀπωθεῖ. Τὸ δ' ἀπωθὲν καὶ ἀθρόον γενόμενον, ἐκίνησε τῇ βίᾳ τὴν γῆν. Καὶ ὅσαι δὲ Χῶραι τὰ ὑπὸ γῆν ἔχουσι σομφὰ τε καὶ ὑπαντρα, σείονται μᾶλλον, πολὺ δεχόμεναι Πνεῦμα κατὰ τὰς ἔνδον κοιλότητας καὶ κινούμεναι ὑπ' αὐτοῦ.

Ἔαρος δὲ μάλιστα καὶ Μετοπώρου γίνονται οἱ Σεισμοὶ· πνευματωδέστεραι γὰρ αἱ ὧραι. Θέρους δὲ καὶ Χειμῶνος ἐλάττω τὰ Πνεύματα· Χειμῶνος μὲν διὰ τὸ ψύχος συννυμένων τῶν θερμῶν καὶ ξηρῶν ἀναθυμιάσεων· Θέρους δὲ πάλιν, διὰ τὸ καῦμα ξηραινομένων τε κατὰ πολὺ καὶ μαραινομένων· Ἀλλὰ καὶ ἐν Αὐχμοῖς καὶ ἐν Ἐπομβρίαις οἱ Σεισμοὶ μάλιστα γίνονται. Ἐν μὲν γὰρ τοῖς αὐχμοῖς, πνευματώδης ὁ ἀήρ. Αὐτὸ γὰρ τοῦτό ἐστιν ὁ Αὐχμὸς, τὸ πλείω γίνεσθαι τῆς ὑγρᾶς ἀναθυμιάσεως τὴν ξηράν. Ἐν δὲ ταῖς ἐπομβρίαις, πλείων ἡ ἐντὸς Ἀναθυμίασις γίνεται. Καὶ γὰρ ἡ γῆ πολλὴν ἔνδον κεκτημένη πυρώδη οὐσίαν, βρεχομένη πρὸς βάθος ἀτμίζει. (καθάπερ ἐπὶ τῆς Ἀσβέστου ἔστιν ἰδεῖν.) ἀτμίζουσα γᾶν, πλείω καὶ τὴν ἐντὸς ἀναθυμίασιν ἴσχει. Ἔτι δὲ διὰ τὸ πλῆθος τῶν ὄμβρων, ὕδατος πληρουμένων τῶν κοιλοτήτων τῆς γῆς, ἡ τοιαύτη Ἀναθυμίασις στενοχωρουμένη, καὶ εἰς ἓν συνελαυνομένη ὑπὸ τοῦ ὕδατος, ἐκβιάζεται. Ὅθεν πολλὴ οὖσα καὶ εἰς ὀλίγον τόπον συναλεισα καὶ ἰσχυρῶς πιληθεῖσα καὶ οὕτω κινηθεῖσα, συγκινεῖ καὶ τὴν γῆν. Ὥσπερ ἂν ἐν τοῖς τῶν ζώων σώμασιν ἐναπολαμβανόμενον τὸ Πνεῦμα, τρόμων καὶ σφυγμῶν, μᾶλλον δὲ παλμῶν αἴτιον γίνεται· παραπλησίως καὶ ἐν τῇ γῇ. Διὸ καὶ τῶν Σεισμῶν, ὁ μὲν ἐστι τρομώδης·

Τρεμώδης· ὁ δὲ, Σφυγμῷ ἢ Παλμῷ ἐοικώς. καὶ ὁ μὲν Τρομώδης, γίνεται συνεχέστερον, ὁπόταν δηλονότι διὰ πλῆθος τοῦ κατὰ πλάτος γινομένου Πνεύματος ὑπὸ γῆν, κινεῖται ἡ γῆ σειομένη κατὰ τὰ πλάγια. Καὶ ὁ τρόμος γὰρ εἰς τὰ πλάγια μεταφέρει τὸ πάσχον σῶμα. Γίνεται δὲ κατὰ τὸ πάνιον ἔν τισι τόποις καὶ ὁ σφυγματώδης ἢ παλμώδης Σεισμός· ὅταν δηλονότι μὴ πρὸς τὰ πλάγια κινῆται ἡ Γῆ, ἀλλὰ κάτωθεν ἄνω. Συμβαίνει δ' ὡς ἐπ' ἔλαττον ὁ τοιοῦτος Σεισμός, ὅτι μηδὲ ῥάδιον εἰς βάθος ἀθροισθῆναι Ἀναθυμίασιν ὕτω πολλήν. Πολλαπλασία γὰρ ἡ κατὰ πλάτος γινομένη τῆς γῆς διάκρισίς τε καὶ Ἀναθυμίασις τῆς ἀπὸ βάθους γίγνεσθαι πέφυκεν· ἐπεὶ καὶ ὁ Ἥλιος τῇ κατὰ πλάτος Ἀναθυμιάσει φαίνεται μάλιστα συνεργῶν. Θερμαίνων μέχρι τόσου τὴν γῆν. Ὅπου μέντοι γένηται ὁ σφυγματώδης ἢ παλμώδης Σεισμὸς, χαλεπώτατός ἐστιν. Ἀναῤῥήγνυσι γὰρ τὴν γῆν, καὶ πόλεις ἀνατρέπει καὶ χώρας· καὶ ποτὲ μὲν ἀναβράττονται λίθοι τῇ βίᾳ τοῦ Πνεύματος τοῦ τὸν τοιοῦτον ἐκτελοῦντος Σεισμόν· ἄλλοτε δὲ ὑδάτων πλῆθος ἀναῤῥεῖ, ποτὲ μὲν ψυχρῶν, ὁτὲ δὲ καὶ θερμῶν. Γίνεται γὰρ τὸ Πνεῦμα, καὶ τῷ ὕδατι τῆς κινήσεως αἴτιον. Ὡς γὰρ οἱ Ἄνεμοι βιαζόμενοι, κινοῦσι τὰ κύματα ἐξ ἐπιπολῆς· ὕτω πολλάκις καὶ τοῖς Σεισμοῖς βιαζόμενον τὸ κάτωθεν Πνεῦμα, δύναται τὸ ὑπὸ γῆν ὕδωρ κινεῖν. ὃ δή, ποτὲ καὶ θερμὸν γίνεται, ἢ διὰ τὴν πολλὴν θερμότητα ταύτης τῆς γῆς, ὅθεν καὶ τὸ πλῆθος τῶν θερμῶν ἀναθυμιάσεων· ἢ καὶ διὰ τὴν ξενοχωρίαν καὶ βίαν τοῦ Πνεύματος. Ἐνίοτε γὰρ καὶ πῦρ ἀνεῤῥάγη, καὶ πόλεις πολλὰς κατετέφρωσε. Διὰ γὰρ τὴν ξενοχωρίαν τὸ Πνεῦμα βιαίως κινούμενον διασπώμενόν τε καὶ διακοπτόμενον καὶ εἰς μικρὰ καταδιαιρούμενον, ἐκπίμπραται καὶ γίνεται Φλόξ. Οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἐστὶν ἡ Φλὸξ, ἢ Πνεῦμα μετὰ πυρὸς, τουτέστι, Πνεῦμα ἐκπυρωθέν.

Ὁτὲ μὲν οὖν κάτω καὶ τῆς γῆς ἐντὸς, ἡ τοῦ Πνεύματος τοιοῦτος τὸν Σεισμὸν γίνεται σύστασις· ὁτὲ δ' ἄνω καὶ ὑπὲρ γῆν Ἄνεμος τῶν ὠνομασμένων ἀπαρτισθείς,

τιθεὶς, εἶτα συῤῥεύσας ὅλος ἔνδον τῆς γῆς, εἰργάσατο Σεισμὸν ἰσχυρότατον, οἷος ἱστορεῖται καὶ περὶ τὴν Ἀχαΐαν γενόμενος· ὅθεν καὶ αἱ παραθαλάττιαι πόλεις Βέῤῥατε καὶ Ἑλίκη κατεῤῥύφησαν ὁμοῦ τε καὶ ὑπὸ τῆς ἐφόδου τοῦ κύματος κατεκλύσθησαν. Ἰξὼ μὲν γὰρ ἔπνει Νότος ὁ τὴν Θάλασσαν ἀπωθῶν· εἴθε δὲ γέγονεν ὁ Σεισμὸς, ἀντέπνευσε Βορρᾶς, ὃς ἐξ ἐναντίας τῷ Νότῳ φερόμενος, ἀπῶσαι μὲν εἰς τὸ πίσω τὴν Θάλασσαν οὐ δεδύνητο, διὰ τὸν προωθοῦντα ταύτην Ἄνεμον· ἐμποδίσας δὲ καὶ σήσας ταύτης τὴν πρόοδον, ἐποίησεν ὁμοῦ πολλὴν ἀθροισθῆναι τὴν Θάλασσαν. Τότε δ' ἠτιμωθεὶς ὑπὸ τοῦ πλήθους τῆς Θαλάττης, ἀθρόας ἐπιχεθείσης αὐτῆς διὰ τοῦ κατόπιν ὠθοῦντος Πνεύματος, ἅμα μὲν τοῦ Κατακλυσμοῦ, ἅμα δὲ τοῦ Σεισμοῦ γέγονεν αἴτιος· τοῦ μὲν, διὰ τὸ σῆσαι τὴν Θάλασσαν καὶ ποιῆσαι αὐτὴν ἀθροισθῆναι πολλὴν εἰς ταὐτὸ· τοῦ Σεισμοῦ δὲ, διὰ τὸ ἠτιμωθέντα τοῦτον ὑπὸ τοῦ πλήθους τῆς Θαλάττης, ῥυέντα κατὰ τῆς γῆς κινῆσαι αὐτήν.

Ἔτι τῶν Σεισμῶν τοὺς μέν φασιν Ἐπικλίντας, οἵτινες ἐς πλάγια σείουσι κατ' ὀξείας γωνίας· τοὺς δὲ, Βραίσας, οἳ κατ' ὀρθὰς γωνίας ἄνω καὶ κάτω ῥιπίζουσι· τοὺς δὲ, Χασματίας, οἵγε συνιζήσεις ποιοῦσιν εἰς τὰ κοῖλα· τοὺς δὲ, Ῥηκτὰς, οἵπερ ἀνοίγουσι χάσματα καὶ γῆν ἀναῤῥηγνύουσι· τοὺς δὲ, Ὠσας· οἵτοι δὲ κατὰ μίαν πρόωσιν, ἀνατρέπουσι· τοὺς δὲ Παλματίας, ὡς ἀνταποπάλλοντας καὶ ταῖς εἰς ἑκάτερον ἐγκλίσεσι καὶ ἀναπάλσεσι διορθοῦντας ἀεὶ τὸ σειόμενον. Γίνονται δὲ καὶ Μυκητίαι Σεισμοὶ σείοντες τὴν γῆν μετὰ βρόμου. Πολλάκις δὲ καὶ χωρὶς Σεισμοῦ τοιοῦτός τις γίνεται ψόφος, ὅτε δηλονότι τὸ Πνεῦμα τυγχάνει λεπτομερέστερον· ὡς ἐν τῷ πλήττειν τὴν γῆν, διηθεῖσθαι δι' αὐτῆς, καὶ μὴ μένον ἐντὸς στενοχωρίαν ποιεῖν ἀθροιζόμενον. Διὰ μὲν οὖν τὸ ῥᾳδίως διηθεῖσθαι διὰ τῆς γῆς, οὐ κινεῖ· διὰ δὲ τὸ προσπίπτειν τοῖς τῆς γῆς ὄγκοις, κοίλοις τε οὖσι καὶ παντοδαπὰ σχήματα ἔχουσι, παντοδαπὸν ποιεῖ ψόφον, ὡς δοκεῖν ἐνίοτε οἷον μυκᾶσθαι τὴν γῆν.

Ἀνάλογον δὲ τοῖς εἰρημένοις συμπίπτει καὶ ἐν Θαλάττῃ. Χάσματά τε γὰρ γίνεται Θαλάττης καὶ ἀναχωρήματα

τα

τα πολλάκις, καὶ κυμάτων ἐπιδρομαὶ· ποτὲ μὲν, ἀνταναχοπην ἔχουσαι· ποτὲ δὲ, πρόωσιν μόνον. Πολλάκις δὲ καὶ Ἀναφυσήματα γίνεται Πυρὸς ἐν τῇ Θαλάσσῃ, καὶ Πηγῶν ἀναβλύσεις, καὶ Ποταμῶν ἐκβολαὶ, ῥοαίτε καὶ δῖναι· ποτὲ μὲν ἐν μέσοις πελάγεσι, ποτὲ δὲ κατὰ τὰς εὐρίπους τε καὶ πορθμές. Πολλάκις Ἀμπώτιδες καὶ κυμάτων ἄρσεις κατά τινας ὡρισμένας καιρὰς τῇ Σελήνῃ συμπεριοδεύουσι· ἐπεὶ συμμεταβάλλει αὕτη καὶ κατὰ Γῆν καὶ κατὰ Θάλατταν, ὡς πλησιαιτέρα τῶν λοιπῶν Πλανήτων.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'.

### Περὶ Βροντῶν, καὶ Ἀστραπῶν, Ἐκνεφίσε. καὶ Τυφῶνος, καὶ Πρηστῆρος, καὶ Κεραυνοῦ.

Τῆς Ἀτμίδος καὶ τῆς ξηρᾶς Ἀναθυμιάσεως ὁμοῦ καὶ συμμίκτως ἀναγομένων ἐκ γῆς, ὁπόταν ἐν τῷ ἀπογειοτέρῳ καὶ ἄμφω γένωνται τόπῳ· (ὅς ἐσι ψυχρότατος διὰ τὸ τὰς ἐκ γῆς ἀνακλάσεις τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων ἐξαθενεῖν ἐν αὐτῷ.) καὶ τῆς μὲν ξηρᾶς Ἀναθυμιάσεως διακρινομένης, καὶ πρὸς τὸ συγγενὲς φερομένης Ὑπέκκαυμα· τῆς Ἀτμίδος δὲ ψυχομένης καὶ πυκνουμένης, καὶ εἰς Νέφη συνισαμένης· ὁπόση τῆς ξηρᾶς ἀναθυμιάσεως ἐν τῇ τοιαύτῃ συσάσει τῶν Νεφῶν ἐμπεριληφθείη, συναγομένη γίνεται Πνεῦμα· ἔπειτα τῶν Νεφῶν ἔτι μᾶλλον πυκνουμένων καὶ συνιόντων, ἐκκρίνεται μετὰ βίας ἐξ αὐτῶν. Οὕτω δὲ βιαίως ἐκκρινόμενον τὸ Πνεῦμα, καὶ πρὸς τὴν πυκνότητα τῶν Νεφῶν εἰσπίπτον, ψόφον ἀποτελεῖ. Οὗτος δέ ἐσιν ἡ καλουμένη Βροντὴ, Πνεῦμα Νέφει παχεῖ καὶ νοτερῷ εἰληθὲν, καὶ ἔξω δι' αὐτοῦ τοῦ Νέφους βιαίως φερόμενον, καὶ ἔτω ῥηγνύον τὰ συνεχῆ τοῦ Νέφους πιλήματα, κἀντεῦθεν Βρόμον καὶ Πάταγον μέγαν ἀπεργαζόμενον· ὥσπερ τὸ ἐν ὕδατι σφοδρῶς ἐλαυνόμενον Πνεῦμα καὶ τῶν κυμάτων τὸς ῥόθους ἀποτελεῖ.

Ἐπεὶ

Ἐπεὶ δὲ τῶν Νεφῶν ἡ πυκνότης ἀνώμαλος· (πᾶ μὲν γὰρ κατὰ τὸ μᾶλλον αὔτη, πᾶ δὲ κατὰ τὸ ἧττον.) ἀλλὰ δὴ καὶ κοιλίαι τινὲς μεταξὺ τυγχάνουσι τῶν Νεφῶν· (τὰ γὰρ ἐντὸς τῶν Νεφῶν οὐχ ὁμοίως πεπύκνανται τοῖς ἐκτὸς, ἀλλὰ διαλιμπάνουσι τὴν συνέχειαν τῆς πυκνότητος·) διὰ ταῦτά τοι παντοδαποὶ καὶ οἱ ψόφοι καὶ ἀνώμαλοι γίνονται. Τὸ γὰρ ἐκκρινόμενον Πνεῦμα, πυκνοτέραις μὲν συσάσεσι προσρηγνύμενον, ἰσχυροτέρους καὶ τοὺς ψόφους ποιεῖ· μανωτέραις δὲ, πρὸς λόγον ἀσθενεστέρους. Καὶ ἔτω μὲν ἡ Βροντή.

Τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἐκθλιβόμενον, καὶ τῇ πρὸς τὰ Νέφη πληγῇ ποιῶν τὴν Βροντὴν, ἐκπυροῦται τὰ πολλὰ λεπτῇ πυρώσει καὶ ἀθεϊεῖ. Καθ' ὃ γὰν ὀφθῇ τὸ ἐκκριθὲν τοῦτο Πνεῦμα, ἐκπίπτον τῶν Νεφῶν κεχρωματισμένον τῷ χρώματι τοῦ Πυρὸς, Ἀστραπὴν καλοῦμεν αὐτό. Γίνεται δὲ μετὰ τὴν Βροντὴν, καὶ ὕστερον τῆς πληγῆς. Ἡ βίαιος γὰρ κίνησις καὶ ἡ πληγὴ, αἰτία ἐστὶν αὐτῷ τῆς ἐκπυρώσεως. Διὰ μέντοι τὸ τὴν Ὄψιν ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἰδίων αἰσθητῶν πρώτην τῆς Ἀκοῆς, διὰ τοῦτο πρὸ τοῦ ἀκουσθῆναι τὴν Βροντὴν, ὁρᾶται ἡ Ἀστραπὴ· καθὼς ἐστιν ἐπὶ τῆς Εἰρεσίας γινόμενον. Ἤδη γὰρ ἀναφερομένων τῶν Κωπῶν ἐκ τοῦ ὕδατος, ὁ πρῶτος ψόφος, ὁ ἐν τῇ καθόδῳ γεγονὼς ἐξακούεται, τῆς ὄψεως ἑωρακυίας πάλαι τὰς Κώπας καθιεμένας τε εἰς τὸ ὕδωρ καὶ πληγίσας αὐτό. Ὅταν μὲν οὖν τὸ ἐκ τῶν Νεφῶν πυκνωμένων ἐκθλιβόμενον Πνεῦμα λεπτὸν ᾖ, καὶ μηδὲ συνεχῆ τὴν γένεσιν ἔχῃ καὶ ἔκκρισιν, ἀλλὰ πολλάκις καὶ κατὰ μικρὸν γίνηται καὶ ἐκκρίνηται, κἀντεῦθεν μηδὲ μένῃ, ἀλλὰ διαπνεῖ· τότε Βροντάς τε καὶ Ἀστραπὰς, τὸν εἰρημένον τρόπον ποιεῖ.

Ἐπὰν δὲ σωματωδέστερον ᾖ τὸ Πνεῦμα, τουτέστιν ἧττον λεπτὸν, ἀθρόαν τε καὶ συνεχῆ τὴν γένεσιν ἔχῃ καὶ ἔκκρισιν, ὥστε μὴ διαπνεῖν ἀλλὰ διαμένειν, τότε τὸν λεγόμενον Ἐκνεφίαν Ἄνεμον ἐκτελεῖ. Καθάπερ γὰρ πλεονεξίσης τῆς ὑγρᾶς Ἀναθυμιάσεως, ὅταν εἰς ὕδωρ γίνηται ἡ μεταβολὴ, τῇ πρώτως μεταβαλούσῃ Ἀναθυμιάσει συμμεταβάλλει καὶ ἡ λοιπὴ, ὅση τῆς αὐτῆς τετύχηκε Φύ-

σεως, καὶ γίνεται Τέτος συνεχὴς καὶ πολύς, τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπικρατέσης τῆς ξηρᾶς ἀναθυμιάσεως, ὁπηνίκα Πνεῦμα γίνηται καὶ ἐκκρίνηται, συνακολουθεῖ τῇ πρώτῃ γενέσει τε καὶ ἐκκρίσει, καὶ ὅσον ἄλλο τῆς αὐτῆς ἐστι φύσεως. Καὶ ὅτως ὁ Ἐκνεφίας ἄνεμος γίνεται, Πνεῦμα πολὺ καὶ συνεχὲς ἐξ αὐτε τε Νέφες ἀθρόον ἐκκρινόμενον καὶ βιαίως φερόμενον διὰ τὸ ταχὺ τῆς ἐκκρίσεως.

Ὅταν δὲ τὸ ἐκκρινόμενον Πνεῦμα εἰλέμενον ἐν Κύκλῳ τυγχάνῃ, καὶ μετὰ τε ἐγχύματος τε Νέφες κάτω φερόμενον, τότε Τυφὼν ὀνομάζεται. Γίνεται δὲ τέτο, ὅταν τὸ ἐκ τε Νέφες ἐκκρινόμενον Πνεῦμα, ἑτέρῳ Νέφει ἀντιτυπήσῃ, καὶ τὴν ἐπ' εὐθείας φορὰν κωλυθῇ· καθάπερ ὅταν ἐκ τόπε πλατέος εἴς τι στενὸν ὁ Ἄνεμος συῤῥέων βιάζηται· ἐν πύλαις τυχὸν ἢ ὁδοῖς. Συμβαίνει γὰρ πολλάκις ἐν τοῖς τοιέτοις, μὴ δυναμένε προέρχεσθαι τε προηγμένε μορίε τε ῥέοντος σώματος ἐν τῷ μὴ εὑρίσκειν διέξοδον, ἢ διὰ τὴν τόπε στενότητα, ἢ καὶ διὰ τὸ ἀντιπνεῖν ἄλλο τι Πνεῦμα, Κύκλον καὶ Δίνην τε Πνεύματος γίνεσθαι. Τὸ μὲν γὰρ προηγέμενον τε Πνεύματος μέρος, ἃ δύναται διελθεῖν· τὸ δὲ συῤῥέον ὄπισθεν, βιάζει τὴν διοδον· καὶ τὸ μὲν, ἀντιβαίνει· τὸ δ', ἀπωθεῖ. Ἀνάγκη τοίνυν τὸ εἰς πλάγιον, ἔνθα μή ἐστιν ἀντίβασις, ἐνεχθῆναι τὸ ἑπόμενον μέρος τε Πνεύματος. Καὶ ὅτως ἀεὶ καὶ πᾶν τὸ ἐχόμενον, ἐς ἂν ἐκ πλαγίε βιασθὲν τὸ προηγέμενον καὶ ἀντιβαῖνον μέρος τε Πνεύματος ἐκκρεσθῇ τε προκατειλημμένε τόπε, καὶ ἀνακάμψαν συνάψῃ τῷ ὄπισθεν φερομένῳ καὶ ἐπωθεῦντι, καὶ γένηται τὸ ὅλον ἕν. Κύκλος δὲ ἐστι τέτο τὸ Σχῆμα. Καὶ ὅτω μὲν ἐπὶ τῆς γῆς αἱ Δῖναι γίνονται· Ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς Νέφεσιν ἀλλήλαις συνάπτσαι κατὰ τὴν ἀρχήν. (Τοιέτον γὰρ ἡ Δίνη.) Πλὴν ὥσπερ ὅταν Ἐκνεφίας γίνηται, συνεχής ἐστιν ἡ τε Πνεύματος ἔκκρισις· (ὅτω γὰρ καὶ ὁ Ἄνεμος συνεχὴς) κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ Τυφὼν, συνεχῆ τὴν ἐκ τε Νέφες ἔκκρισιν ἔχει· διὰ δὲ τὴν τε Νέφες πυκνότητα, μὴ δυνάμενον ἀπ' αὐτε καθαρῶς ἐκκριθῆναι τὸ Πνεῦμα, ἀλλὰ σὺν ἑαυτῷ καὶ τε Νέφες τὶ συνεφέλκον, στρέφεται μὲν Κύκλῳ

διὰ

διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν· Φέρεται δὲ κάτω καὶ ἐπὶ γῆς, διὰ τὸ τὴν ἐκ τῆ Νέφες γινομένην τῆ Πνεύματος ἔκκρισιν, ἐπὶ ταῦτα γίνεθαι πάντοτε, καθ' ἃ προάγεται τῆ Νέφες ἡ πύκνωσις. Ὥσε ὅταν ἄνωθεν ἡ πύκνωσις ἀρξαμένη ἐπὶ τὰ κάτω γίνηται μέρη τῆ Νέφες, ἀνάγκη καὶ τὴν τῆ Πνεύματες ἔκκρισιν ἐντεῦθεν γινομένην φέρεθαι κάτω διὰ τὴν βίαν. Φερόμενος ἔν ὁ Τυφὼν κάτω, καὶ διὰ τὴν ἀντίκρεσιν Κύκλῳ περιαγόμενος, καὶ ἔτω συσρεφόμενος καὶ ποιῶν Ἕλικα, οἷς ἂν προσπέσοι, ταῦτα κύκλῳ σρέφων κινεῖ. Διὸ καίτινα πολλάκις τῶν ἐπὶ γῆς ἡ θαλάσσης σρέψας, εἰς ὕψος ἀνέλκει· ὡς ἐπὶ τὸ αὐτὸ πάλιν ἀνακάμπων τῷ μὴ ἔχειν διέξοδον. Ἐκ μὲν ἔν θαλάσσης, ὕδωρ ἀναπᾶ πολλάκις. Ἤδη δὲ καὶ Πλοῖον ἐμετεώρισε τῇ Δίνῃ περιλαβών. Ἐκ δὲ τῆς γῆς, καὶ ξύλα καὶ λίθες, ἤδη δὲ καὶ ζῶα, τὸν αὐτὸν τρόπον ἀνήνεγκεν. Ὅσα δ' ὑπ' αὐτῆ ἀναφέρονται, ὀλίγον μετεωριθέντα καταφέρονται πάλιν, ξηρόταται γενόμενα διὰ τὴν ξηρότητα τῆ ἀνάγοντος ταῦτα Πνεύματος.

Ὅταν μὲν ἔν τὸ Πνεῦμα τὸ ἔτω κινέμενον μὴ κεχρωσμένον ἢ πυρώδει χρόᾳ, ὁποίᾳ καὶ ἡ Ἀσραπὴ κέχρωσαι· τότε καλεῖται Τυφὼν, οἷον Ἐκνεφίας ἄπεπλος ὤν. Οὐ γὰρ τελέως διακεκριμένον ἀφ' ἀπελελυμένον ἀπ' αὐτῆ τῆ Νέφες τὸ τῆ Τυφῶνος ἐκκρίνεται Πνεῦμα, καθὰ τὸ τῆ Ἐκνεφίε· ἀλλὰ συνεφέλκον τι καὶ τῆ νέφες διὰ τὸ μὴ πεπέφθαι, ὡς δύνασθαι θάτερον ἀπὸ θατέρε χωρίζεθαι. Ὅταν δὲ τὸ προειρημένον Πνεῦμα καταπεπωμένον ἐκπυρωθῇ, πεφθὲν ἐν τῇ κινήσει καὶ λεπτότερον γεγονὸς, τότε καλεῖται Πρηστὴρ· ὅτι τὸν πλησίον Ἀέρα συνεκπίμπρησιν ἐν τῇ ἐκπυρώσει, ὥσε καὶ χρωματίζειν αὐτόν. Ἐὰν δ' ἐν αὐτῷ τῷ Νέφει πολὺ καὶ λεπτὸν ἐνθλιβῇ Πνεῦμα, τότε γίνεται Κεραυνός. Ὁ μὲν γὰρ Τυφὼν παχεῖαν ἔχει τὴν ἔκκρισιν· λεπτοτέραν δὲ τῆ Τυφῶνος, ὁ Πρηστήρ. ὁ δὲ Κεραυνὸς, ἔτι μᾶλλον λεπτοτέρε Πνεύματός ἐσιν ἔκκρισις. Διαφέροι δ' ἂν τῆς τὰς Βροντὰς καὶ Ἀσραπὰς ποιέσης ἐκκρίσεως, ὅτι κατὰ μικρὰ μὲν ἐκείνη καὶ σποράδην, καὶ ἐκ διαλειμμάτων γίνεται, καὶ ἀθενῆ τὴν ἐκπύρωσιν ἔχει.

Ἡ δὲ τῶν Κεραυνῶν διαφέροι μὲν ἂν ἐκείνης καὶ τῇ λεπτότητι, ἀ μὴν ἀλλὰ καὶ τῷ πλήθει. Λεπτότατον γὰρ καὶ πολὺ Πνεῦμα καὶ ὁμῦ φερόμενον καὶ ἰσχυρῶς ἐκπεπυρωμένον ὁ Κεραυνός. Ἂν μὲν ἓν λίαν εἴη τὸ Πνεῦμα λεπτόν, ἀδ' ἐπικαίη ταῦτα εἰς ἂν προσίπτοι. Τὸ τοιῦτον δὲ Πνεῦμα Κεραυνὸν Ἀργῆτα καλῦσιν οἱ ποιηταί· ἂν δὲ μὴ ἕτως εἴη τὸ Πνεῦμα λεπτὸν, ἀλλὰ φερόμενον ἐπικαῖον φέρηται, ἄλλως κατονομάζεται. Ὁ μὲν ἓν Ἀργῆς καλέμενος, φθάνει διιὼν ταῦτα, οἷς ἂν ἐμπέσοι, πρὸ τῦ ἐπικαῦσαι ἢ ὅλως μελᾶναι αὐτά· ἅμα μὲν διὰ τὸ τάχος τῆς κινήσεως, ἅμα δὲ καὶ διὰ τὴν τῆς ὑσίας λεπτότητα, ταχεῖαν ποιέμενος τὴν διέξοδον. Ὁ δ' ἄλλος Κεραυνὸς μὴ ὁμοίως ὑπάρχων λεπτὸς, βραδύτερόν τε φερόμενος, χρώννυσι μὲν τὰ, οἷς ἐμπελάζει, φθάνει δὲ καὶ ἕτος διελθὼν πρὸ τῦ καῦσαι αὐτά. Διὸ καὶ τὰ μὲν ἀντιτυπήσαντα, πάσχει τί· ἠδὲν δὲ τοιῦτον πάσχει τὰ μὴ ἀντιτυπήσαντα· οἷον Ἀσπίδος, ὁ μὲν χαλκὸς διὰ τὴν ἀντιτυπίαν ἐτάκη· τὸ δὲ ξύλον ἐκ ἐκαύθη· (διὰ μανότητα γὰρ ἔφθασε διηθηθὲν τὸ Πνεῦμα καὶ διελθόν.) καὶ ἱματίοις δ' ἐμπεσὸν, ἐκ ἔκαυσε μὲν αὐτὰ, ἀλλ' οἷον τρύχη ἐποίησεν.

Οἱ μὲν ἓν τῶν Κεραυνῶν Λιθαλώδεις, ἕτως ἔχυσιν· οἱ δὲ, ταχέως διάτλοντες, Ἀργῆτες οἱμαι κατ' ἀντίφρασιν ὠνομάσθησαν. Καὶ οἱ μὲν ἑλικοειδῶς φερόμενοι Κεραυνοὶ, Ἑλικίαι λέγονται· οἱ δὲ κατασκήπτοντες εἴς τι μονομερῶς, οἱ τοιῦτοι καλῦνται Σκηπτοί. Ἀεὶ δὲ τοῖς Κεραυνοῖς ἀνεκπύρωτον Πνεῦμα συνακολυθεῖν τε καὶ προϊέναι αὐτῶν ὑπονοεῖται. Οἷς γὰρ ἂν ἐμπίπτειν μέλλει ὁ Κεραυνὸς, ταῦτα κινεῖται πρὸ τῆς πληγῆς. Ἀλλὰ καὶ ἃ διίσαντά ποτε γενομένης Βροντῆς, ἀ τῷ ψόφῳ διίσαθαι δοκεῖ· ἀλλὰ τῷ ἐκκρινομένῳ Πνεύματι τῶν Νεφῶν, ὃ διὰ τῆς πρὸς τὰ Νέφη πληγῆς τὸν ψόφον ποιεῖ. Τῦτο γὰρ παντάξαν, διέσησε μὲν, ἐκ ἀπέκαυσε δέ.

Φέρεται δὲ κάτω πᾶν τὸ ἐκκρινόμενον Πνεῦμα· καίτοι φύσει τυγχάνον ἀνωφερὲς ὡς θερμὸν, διὰ τὸ βιαίως ἐκθλίβεθαι τῶν Νεφῶν, πυκνωμένων ἄνωθεν καὶ συσελομένων καὶ πρὸς τἐναντίον κάτω ποιεμένων τὴν ἔκκρισιν.

Οὕτω

Οὕτω γάρ τινα πάλιν βαρύτερα σώματα καὶ φύσει κατωφερῆ, ἄνω φέρεται, οἷον ἐκπηδῶντα, διὰ τὸ κάτωθεν τὴν ἔκθλιψιν γίνεσθαι, ὥσπερ τὰ ἐκπυρηνιζόμενα βλέπομεν, καὶ ὕδατα πολλὰ κάτωθεν ἄνω φερόμενα.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ'.

### Περὶ τῶν ἐν τῷ Οὐρανῷ Φαινομένων Φασμάτων.

Φαίνεταί ποτε συνισάμενα Νύκλωρ, αἰθρίας ἔσης, πολλὰ Φάσματα ἐν τῷ Οὐρανῷ, οἷον αἱματώδη τινὰ χρώματα, Χάσματά τε καὶ Βόθυνοι. Τούτων δὲ πάντων αἰτιολογεῖται τῆ Ὑπεκκαύματος ἡ ἐκπύρωσις. Ἐκπυρεμένη γὰρ τῆ Ὑπεκκαύματος, καθὼς εἴρηται πρότερον, καὶ ποτὲ μὲν ἐοικυίας τῆς αὐτῆ ἐκπυρώσεως καιομένη Φλογὶ· ποτὲ δὲ Δαλοῖς ἢ Ἀσβεσι φερομένοις, ὅθεν ἄτοπον, τοιούτων ἐξάψεων ἐν αὐτῷ γινομένων, ποικίλα χρώματα φαίνεσθαι.

Διὰ γὰρ πυκνῆ Ἀέρος ὑποφαινόμενον Φῶς, ἢ τῆ Λέρος ὄντος μᾶλλον πυκνῆ, τῆ Φωτὸς δ' ἐλάττονος· ἢ πλείονος μὲν τῆ Φωτὸς, τῆ δ' Ἀέρος ἧττον πυκνῆ, Φαντασίαν ποιήσει Χρωμάτων παντοδαπῶν· μάλιστα μέντοι τῆ Φοινικῆτε καὶ πορφυρῆ. Ταῦτα γὰρ τὰ Χρώματα γινόμενα φαίνεται μᾶλλον ἐκ τῆ πυρώδους τε καὶ λευκῆ, μιγνυμένων τῷ μέλανι κατὰ τὰς ἐπιπροσθήσεις. Οὕτω γὰν καὶ οἱ Ἀσέρες ἀνίσχοντες καὶ δυόμενοι, καύματος ὄντος, φαίνονται Φοινικοί. Διὰ γὰρ τῆ Ἀέρος περιπυκνεμένη καὶ ἐχ ὁμοίως ὄντος διαφανῆς ὁρώμενοι, λευκοὶ ὄντες, φαίνονται Φοινικοὶ, μιγνυμένη τῆ περὶ τὸν Ἀέρα μέλανος τῇ λευκότητι τῶν Ἀσέρων, κατ' ἐπιπρόσθησιν. Τοιῆτοι δὲ καὶ διὰ Καπνῆ ὁρώμενοι φαίνονται· ὅλως τε καὶ τὸ πυρῶδες καὶ τὸ λευκὸν διὰ τῆ μέλανος ὁρώμενον ἢ ἐν τῷ μέλανι, πολλὰς δείκνυσι Χρωμάτων διαφορὰς, κατὰ τὴν ποικίλην μίξιν αὐτῶν. Καὶ τὸ χρῶμα γὰρ τῆς Φλογὸς ἄλλοτε ἄλλοῖον φαίνεται διὰ τῆ Καπνῆ. Ὑγρότερα μὲν γὰρ ὄντος τῆ Καπνῆ, φαίνεται τὸ σῶμα τῆς Φλογὸς Ἀλυργόν· Φοινικῆν δὲ, τῆ Καπνῆ τυγχάνοντος ἧττον ὑγρῆ.

ὑγρε. Τετον μεν εν τον τροπον τα διαφορα Φαινεται Χρωματα.

Τα δε γε Χασματα και οι Βοθυνοι, μιξει μεν και ταυτα Λευκε και Μελανος γινεται, πλην ε δια τε Μελανος ορωμενε τε Λευκε, αλλ' εν τω Λευκω φαινομενε τε Μελανος. Οταν γαρ υπο τινος Μελανος η Κυανε διακοπηται τε Φωτος η συνεχεια, τοτε βαθος δοκει τι φαινεσθαι· εντων μεν εν τω αυτω επιπεδω και μη αφισαμενων αλληλων τε Λευκε και τε Μελανος, αλλ' ισον εξ ημων αφεστηκοτων και αμφοτερων, εγγυτερω δε δοκεντος ειναι τε Λευκε· τε δε Μελανος, εν βαθει και πορρωτερω. Επειδη γαρ το Φως και το Λευκον μαλλον την οψιν κινει, δια τετο ταυτης εγγυτερω δοκει· το δε Μελαν εχ ομοιως την οψιν κινεν. πλεον αφεσαναι ταυτης νομιζεται. Οταν μεν εν εν βαθει μαλλον φαινεται το Μελαν, δια το ειναι πλεον τε Λευκε, τοτε λεγεται Βοθυνος· οταν δ' ανεωγμενον φαινηται δια το ειναι πλεον το Φως, τοτε καλειται Χασμα.

Εκ δη της τοιαυτης τε Αερος συσασεως, ηγεν των Βοθυνων τε και Χασματων, και Δαλοι πολλακις εξεπεσον. Συνιων μεν γαρ ο Αηρ και πυκνεμενος και δια τετο μελαινομενος, Χασματος και Βοθυνε φαντασιαν παρεχεται. Οταν δε συγκριθη μαλλον ο μελαινομενος Αηρ, τοτε το εναπολαμβανομενον εν αυτω θερμον, δια την εις ολιγον συζολην και την κινησιν, Πυρ γενομενον, μετα βιας εκκρινεται.

Ημερας μεν εν εδεν των ειρημενων Φασματων φαινεται, δια το τον Ηλιον τας τε τοιαυτας λυειν συσασεις και τας φαντασιας ποιειν αφανεις. Νυκτωρ δε γινονται και Χασματα και Βοθυνοι, και μιξεις Χρωματων πολυειδων. Ορατα δε μαλλον το φοινικεν. Τα δε λοιπα των Χρωματων, δια την προς το σκοτος ομοιοτητα, την οψιν πολλακις διαλανθανεσιν, οια δη το Αλυργον και το Πρασινον. Ταυτα γαρ ομοχροα πως τω Μελανι. Των μεντοι ορωμενων Φασματων, τα μεν εσιν, Εω· τα δε, Εσπερια, τα δ' Αμφιφαη· απανιως δε Βορεια και Νοτια· Παντα δ' αβε-

δ' ἀβέβαια· καὶ οὐδέν ποτε τούτων ἀεὶ φανερὸν καὶ κατεσηριγμένον ἰσέρηται.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ'.

### Περὶ Ἄλω, καὶ πρῶτον περὶ Ὁράσεως.

Οὐ μόνον διὰ πυκνοῦ καὶ ἀχλυώδους Ἀέρος ὑποφαινόμενον Φῶς, φαντασίαν παρέχει Χρωμάτων ἡμῖν, τῆς τοῦ Ἀέρος πυκνότητός τε καὶ ζοφερότητος ἐπιπροσθούσης τὸ Φῶς, καὶ μὴ ἐώσης ὁρᾶσθαι καθαρὸν καὶ εἰλικρινὲς, ἀλλὰ συντεθολωμένου καὶ συγκεχυμένου ἐκ τῆς τοιαύτης κατ' ἐπιπρόσθησιν ἐπιμιξίας· ἀλλὰ καὶ Ἀνακλάσεις δεχόμενος ὁ Ἀὴρ, αἴτιος Φαντασίας Χρωμάτων, ἤδη δὲ καὶ Σχημάτων καθίσταται· κατὰ μὲν τὰς ἐκ Μαθημάτων ἀνακλωμένης τῆς Ὄψεως ἀπὸ τοῦ παχυτέρου Ἀέρος καὶ σύστασιν ἔχοντος ἐπί τι τῶν φωτίζειν πεφυκότων, καὶ κατὰ τὴν ποιὰν ἢ σύστασιν ἢ χέσιν τοῦ Ἀέρος καὶ τοῦ Φωτὸς, ἤδη δὲ καὶ αὐτῆς τῆς ὁράσης Ὄψεως τήν τε πρὸς τὸν συνεχῆ τα Ἀέρα καὶ πρὸς τὸ Φῶς χέσιν, τῆς τῶν Χρωμάτων τε καὶ Σχημάτων Φαντασίας ἐκτελουμένης· κατὰ δὲ τὰς Φυσικὰς γινομένης τοῦ Φωτὸς Ἀνακλάσεως πρὸς τὴν Ὄψιν, ἢ μὴν τῆς Ὄψεως πρὸς τὸ Φῶς.

Οἱ μὲν γὰρ ἐκ τῶν Μαθημάτων ἀκτῖνας φασί τινας ἐκχεομένας τῶν Ὀφθαλμῶν καὶ προσπιπτούσας τῷ ὁρατῷ, τοῦ ὁρᾶν αἰτίας εἶναι ἡμῖν· αὐτὰς δὴ ταύτας ἀπὸ τῶν Κατόπτρων καὶ πάντων τῶν τοιούτων ἀνακλωμένας ἐπὶ τὸ ὁρατὸν πρὸς ἴσας γωνίας τὴν αἰτίαν πάλιν ἡμῖν παρέχειν τοῦ ἔτως ὁρᾶν τὸ ὁρώμενον.

Τοῖς δὲ Φυσικοῖς ἐ δοκεῖ δι' ἀκτίνων ἐκπομπῆς τελεῖσθαι τὴν Ὅρασιν, ἀλλὰ τῇ εἰσδοχῇ τῆς τῶν ὁρωμένων ποιότητος. Ὁρᾶσθαι γάρ φασι τὰ μὲν ἐπ' εὐθείας ὁρώμενα, τῷ πάσχειν ὑπὸ τοῦ ὁρωμένου Χρώματος τὸ μεταξὺ τοῦ ὁρωμένου καὶ τῆς Ὄψεως Διαφανὲς, καὶ μεταδιδόναι τῇ Ὄψει τοῦ πάθους ἕως καὶ ταύτῃ Διαφανεῖ. Τὰ δὲ κατ' Ἀνάκλασιν ὁρᾶσθαι λεγόμενα ἔτως ὁρᾶσθαι, τῷ γί-

νεσθαι πρῶτον τὴν τῦ ὁραμένε ἔμφασιν ἐν τοῖς Ἐνόπτροις καὶ πᾶσιν Ἐνοπτρικοῖς, διὰ τὴν ποιὰν σχέσιν τῦ ὁρατῦ πρὸς τὸ Ἔνοπτρον· γίνεσθαι δὲ τὴν τῦ ὁρατῦ ἔμφασιν ἐν τῷ Ἐνόπτρῳ διὰ τῦ Διαφανῦς, ὅπερ ἐστὶ μεταξὺ τῦ Ἐνόπτρε καὶ τῆς Ὄψεως, πάσχοντος τῦ τοιῦτε Διαφανῦς ὑπὸ τῆς τῦ ὁραμένε χροιᾶς, καὶ τῦ πάθε μεταδιδόντος τῷ Ἐνόπτρῳ, διαφανεῖ κἀκείνῳ τυγχάνοντι· εἶθ' ὕστερον ἐκ τῦ Ἐνόπτρε πρὸς τὴν ὄψιν ἥκειν τὴν εἰρημένην ἔμφασιν, δι' αὐτῦ πάλιν τῦ μεταξὺ τῦ Ἐνόπτρε καὶ τῆς ὄψεως Διαφανῦς. Δύναθαι γὰρ τὸ Ἔνοπτρον διὰ λειότητα καὶ σιλπνότητα, μὴ μόνον ἑτοίμως δέχεθαι τὸ μεταδιδόμενον αὐτῷ χρῶμα τῦ ὁρατῦ, ἀλλὰ καὶ φυλάττειν καὶ ἀντιμεταδιδόναι τῷ μεταδόντι πρώτως Διαφανεῖ.

Ὅτι μὲν ἐν αὐγοειδὲς καὶ φωτοειδὲς Πνεῦμα τῶν Ὀφθαλμῶν ἀποκρίνεται, μονονυχὶ βοᾷ τρανῶς καὶ αὐτὰ τὰ Νεῦρα τὰ διαπέμποντα πρὸς τοὺς Ὀφθαλμοὺς τὸ τοιῦτον Πνεῦμα ἐπιῤῥέον ἐκ τῦ Ἐγκεφάλε κατὰ συνέχειαν. Καὶ γὰρ συμπάντων τῶν ἐν τῷ σώματι Νεύρων ταῦτα μόνα κοῖλα τυγχάνει καὶ σωληνοειδῆ. Διὰ τῦτο καὶ Πόρους ὠνόμασεν αὐτὰ ὁ Ἡρόφιλος.

Ὅτι δ' ἐκ ἂν τὸ τῆς Ὄψεως δύναιτο Φῶς αὐτὸ καθ' αὐτὸ μόνον Φθάνειν καὶ περιλαμβάνειν ἅπαντα τὰ ὁρώμενα μὴ βοηθέμενον καὶ οἱονεὶ χειραγωγέμενον ὑπὸ τῦ ἔξω Φωτὸς, δῆλον, ἐκ τῦ μηδὲ βλέπειν ἀνεμποδίστως ἡμᾶς, ὅτε τὸ τοιῦτον ἄπεστι Φῶς. Εἰ γὰρ οἷόν τε ἦν τὸ ὀπτικὸν ἀπαύγασμα τὸν Ἀέρα διατέμνειν, ὁδὸν ἂν ἤτοι καὶ σκότος βαθὲς ἐβλέπομεν· ὅπερ εἰ τὸ ἔξωθεν Φῶς διὰ τῦ ἀέρος τὴν τῦ ὁρατῦ ποιότητα πρὸς τὸν Ὀφθαλμὸν διεβίβαζε, περιτὶ τῷ Ὀφθαλμῷ ὄπιθεν ἦν ἡ τῦ σωληνοειδῦς Νεύρε κατασκευὴ, μηδενὶ τῶν ἄλλων Αἰθητηρίων τοιῦτε Νεύρε προσόντος· ὁρᾶμέν τε μὴ κατ' εὐθὺ μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ τῶν πλαγίων τε καὶ τῶν ὄπιθεν, τῶν ἄνω τε καὶ τῶν κάτω, διαβιβαζομένε πανταχόθεν τῦ ὁρατῦ πρὸς τὸ Ὁρατήριον διὰ τὴν τῦ ἀέρος συνέχειαν· ὥσπερ αὖ τὸ ἀκυσὸν πρὸς τὸ Ἀκυσήριον, καὶ τὸ ὀσφραντὸν πρὸς τὸ Ὀσφραντήριον διαβιβάζεται. Ἀλλ' ὁδὲ

τῦ

τῇ ὁρατῇ τὸ μέγεθος ἐγινώσκομεν. Πῶς γὰρ ὄρος μεγίστῳ τυχὸν ἡ κατὰ τὸ πηλίκον ἐμφέρεια ἕως αὐτῇ διαβιβαθεῖσα τῇ ὀφθαλμῇ τοσοῦτον μέγεθος εἴασε διαγνῶναι ἡμᾶς· καὶ ἂν ἐπικαλύψασα τὸ ὄμμα, τῆς τοιαύτης ἀπεξέρησε διαγνώσεως· μὴ δυνηθέντος αὐτῇ τῷ τοσούτῳ συμπαραταθῆναι μεγέθει; Πῶς δὲ καὶ τὸ πλῆθος διεγινώσκετο τῶν ἔγγιστα παρακειμένων ἀλλήλοις ὁρατῶν, καὶ ἂν ἐπηκολούθει τῇ παραθέσει σύγχυσις τῶν ὁρωμένων Χρωμάτων τε καὶ Σχημάτων, ὡς ὅλων διόλου μεταδιδομένων τῷ περιέχοντι; Ἄλογον γὰρ τὸ κατὰ μῆκος μὲν πάσχειν τὸ μεταξὺ τῇ ὁρατῇ καὶ τῆς ὄψεως Διαφανὲς, ἀπαθὲς δὲ μένειν αὐτὸ κατὰ πλάτος, ὡς μὴ τῆς αὐτῆς ὅλον φύσεως ὄν. Πῶς δὲ πάλιν τὴν ἐξ ἡμῶν τῇ ὁρωμένῃ ἀπόστασιν διακρίνομεν ποσῶς, καὶ ἂν οὐκ ἂν ἐδόκει ἔγγιστα τυγχάνειν ἡμῶν πάντα τὰ ὁρατὰ, τῆς αὐτῶν ἐμφερείας ἐπικειμένης τῷ ὄμματι;

Καθ' αὑτὴν μὲν οὖν ἡ Ὄψις οὐκ ἰσχύει μέχρι πολλοῦ διήκειν· ἐμπίπλασα δὲ τῷ περιέχοντι Διαφανεῖ, καὶ τῇ πρώτῃ προσβολῇ τὴν ἀλλοίωσιν ἐργαζομένῃ, διαδίδωσιν ἄχρι πλείστου συνεχῶς ἑαυτὴν, μέχρις ἂν καταλάβοι τὸ ὁρατὸν, συνεκτεινομένη τῷ περὶ τὸν μεταξὺ ἀέρα Φωτὶ, καθὰ συγγενεῖ. Ὅτε γὰρ αὐτὴ εὐδιάχυτός τε καὶ εὐαλλοίωτος, ὡς οὐδὲν ἕτερον, καὶ ἡ ὄψις καθαρῶς ὑπάρχει Φωτοειδής. Καὶ ὅπερ τὰ τῆς Λύχνου Φῶς ἐν οἴκῳ δρᾷ σκοτεινῷ· (τῇ πρώτῃ γὰρ εἰσόδῳ τὸν ἐν αὐτῷ Ἀέρα Φωτίζει ὁμῶς.) τοῦτο δὴ καὶ τὴν ὄψιν νοητέον ποιεῖν ἐν τῷ μεταξὺ ταύτης τε καὶ τῆς ὁρατῆς πεφωτισμένῳ ἀέρι. Τῇ πρώτῃ γὰρ προσβολῇ τοῦτον ἀλλοιοῦν ἰσχύει, δυναμένην τῷ ἐκλὸς Φωτὶ καὶ συνεργοῦσα τούτῳ διὰ τὴν οἰκείωσιν. Πολλὴν γὰρ ὅτι τὸ ὀπλικὸν Φῶς τὴν οἰκείωσιν ἔχει πρὸς τὸ ἐκλὸς, κἀκεῖνο πρὸς τὸ τῆς Ὄψεως· ὡς ἑκάτερα τὰ Φῶτα ζητεῖν ἄλληλα, καὶ ὑπὸ τῆς ἰσχυροτέρας θατέρου ἕλκεσθαι μὴ ἀντιβαῖνον ὅλως· ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς τὴν ἕλκην ἐπειγόμενον καὶ πρὸς τὸ συγγενὲς ἀποτεινόμενον Φυσικῶς. Διό τοι τοῦτο καὶ Νυκλὸς ἀφεγγὲς ὁρᾶται ἡμῖν ὁ Πυρσὸς, κἂν ὅτι πόρρω εἴη· μόνον εἰ μὴ ἐπιπροσθοῖτο ἡ ὄψις ὑπότινος στε-

ρεωτέρε σώματος ἀντιφράττοντος, ἢ τὰ τε τῆς γῆς σφαιρώματος ἐμποδίζει κυρτώματα· ὅταν ἐχ ὑπερβαίνη ταῦτα ἡ ἔξαψις τε Πυρός. Διὰ τοῦτο καὶ πᾶν λαμπρὸν καὶ φωτοειδὲς, πόρρωθέν τε ἐρᾶν ἰσχύομεν, καὶ ἑτοιμότερον, ἤ τι ἕτερον· ὡς τε μὲν ἐκκαλυμένε τὴν ὄψιν πρὸς ἑαυτὸ· τῆς δὲ, πρὸς τοῦτο ἀπευθύνης· ὡς ἐφιεμένης τε συνεῖναι αὐτῷ. Διὰ τὴν τοιαύτην ἕν τῶν Φώτων συγγένειαν, τε ὀπτικε δηλονότι καὶ τε ἐκτὸς, καὶ τὴν ἄκραν αὐτῶν οἰκειώσιν, καὶ τῆς ἀλληλοχίας ὑπερβάλλουσαν ἔφεσιν, καὶ πάντα τὰ πεφωτισμένα, κατ' ἄῤῥητον ὁρᾶται τὴν ταχυτῆτα, τε ὀπτικε ὀργάνε τυγχάνοντος ἀβλαβοῦς, καὶ τε διαφήματος συμμέτρε· ὁμοίως συμμέτρε καὶ τε κινήματος, εἴπερ ἐστι, τοῦτ' ἀέρος καθαρωτέρε καὶ λεπτοτέρε. Δεῖ γὰρ ὅτι καὶ τούτων πρὸς τὴν τῆς ὄψεως ἀκριβεστέραν ἐνέργειαν. Ἀλλὰ καὶ οἱ πρὸς τὸ ἡλιακὸν Φῶς, καὶ εἴ τι περιέχον λαμπρὸν καὶ ἔκλευκον διατρίψαντες ἐπὶ πλέον ἢ ὅσον δεῖ, καὶ μᾶλλον ἢ ὡς δεῖ, τὴν ὅρασιν βλάπλονται· διακρινομένε τε ὁρατικε φάους ὑπὸ τε ἰσχυροτέρε καὶ μείζονος, ἕλκοντος, ὡς εἴρηται, τὸ ἧτλον καὶ ἀσθενέστερον· ἐφιέμενον δὴ καὶ αὐτὸ τῆς οἷον ἰδίας ὁλότητος, καὶ πρὸς αὐτὴν ἠπεσγμένως ἀποτεινόμενον.

Οὕτω τοίνυν κατὰ Συναύγειαν ἐνεργάσης τῆς Ὄψεως, ἰσέον ὅτι τῶν ὁρωμένων, τῶν μὲν Καθ' ὑπόσασιν ὄντων, τῶν δὲ Κατ' ἔμφασιν· καὶ τὰ ἐν Οὐρανῷ φαινόμενα τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον. Καθ' ὑπόσασιν μὲν γάρ εἰσιν, οἵ, τε Διάττοντες καὶ οἱ Κομῆται, καὶ τὰ διάφορα Σέλα· Κατ' ἔμφασιν δὲ, Ἅλως τε, καὶ Ἶρις, καὶ Ῥάβδοι, καὶ τὰ παραπλήτια. Καὶ γὰρ Φαντασίαν Χρωμάτων τε καὶ Σχημάτων πυλυειδῶν δίδωσιν ἡμῖν ὁ Ἀήρ, δεχόμενος Ἀνάκλασεις τοῦτε Φωτὸς καὶ τῆς Ὄψεως· ἐπείπερ ἡ Ὄψις ὅταν ἐνεργῇ, μετὰ τε Φωτός ἐστι καὶ σὺν τῷ Φωτὶ, Φῶς ὅσα καὶ αὐτὴ καθὼς δεδήλωται.

Καὶ τῆς Ἅλω τοίνυν αἴτιον ἡ τοιαύτη Ἀνάκλασις λέγεται. Ἀνακλᾶται γὰρ ἡ Ὄψις μετὰ τε Φωτὸς, ἀπό τε ὕδατος καὶ ἀέρος πυκνε καὶ πάντων τῶν ἐχόντων

λείαν

λείαν τὴν ἐπιφάνειαν. Ὁπόταν ἓν Ἀτμίδος ἀνενεχθέσης, καὶ συνισαμένης εἰς Νέφος, ὁμαλὴς ἡ σύστασις γένηται καὶ μικρομερὴς, τουτέστιν, ἐκ μορίων συνεσηκυῖα μικρῶν· ὑπερφέρηται δὲ τῆς τοιαύτης συστάσεως ὁ Ἥλιος, ἢ ἡ Σελήνη, ἢ ἄλλός τις Ἀστὴρ τῶν λαμπρῶν· τὸ μὲν κατὰ τὴν κάθετον τῷ ὑπερφερομένῳ σώματος γίνεται μανώτερον καὶ λεπτότερον, ἀναγκαίως ὑπὸ τῆς κινήσεως τοῦ Ἀστέρος διακρινόμενον· τὸ δ' ἐντεῦθεν, οὐδέν τι πάσχει τοιοῦτον. Ἐξ ἴσου δὲ πάντοθεν περὶ τὴν κάθετον γινομένης τῆς διακρίσεως, διὰ τὴν ὁμαλότητα τῆς συστάσεως, ἀνάγκη τὸ πέρας τῆς ἐπιεικῶς διακεκριμένης Ἀτμίδος γίνεσθαι Κύκλον, ἀφ' οὗ τὸ ἐπέκεινα πᾶν, μέλαν μέν ἐστι διὰ πύκνωσιν· ὁμαλὲς δ' ὂν καὶ μικρομερὲς, ἴσχει κατὰ τὴν τοῦ Κύκλου περιφέρειαν Κάτοπτρα· μικρὰ τόσον, ὡς εἶναι κατ' αἴσθησιν ἀμερῆ· καὶ πυκνὰ τόσον, ὡς ἔχεσθαι ἀλλήλων, καὶ τὸ ἐξ ἁπάντων αὐτῶν δοκεῖν ἓν συνεχές. Πρὸς ταῦτα γὰν τὰ Κάτοπτρα προσπεσοῦσα μετὰ τοῦ Φωτὸς ἡ Ὄψις, καὶ ἀνακλασθεῖσα πρὸς τὸν ὑπερκείμενον Ἀστέρα, τὴν τῆς Ἅλω φαντασίαν ποιεῖ.

Ἐν γὰρ τοῖς εἰρημένοις Ἐνόπτροις μόνου τοῦ Χρώματος, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τοῦ Σχήματος ἔμφασις γίνεται. Πᾶν μὲν γὰρ Σχῆμα διαιρετόν· τὰ τοιαῦτα δ' Ἐνοπτρα, πρὸς αἴσθησιν ἀδιαίρετα. Δυνατὸν δ' οὐκ ἔστιν ἐν ἀδιαιρέτοις ἐμφαίνεσθαι τὸ διαιρετόν. Ὅθεν τὸ μὲν ἐμφαινόμενον τῷ Κύκλῳ Λευκὸν ἐν τῇ Ἅλῳ, ὁ Ἀστήρ ἐστι· καθ' ἕκαστον ὁμοίως τῶν ἀλλήλοις συγκειμένων Ἐνόπτρων, χωρὶς τοῦ Σχήματος ἐμφαινόμενος. Περὶ δὲ τοῦτον τὸν Κύκλον τὸν φαινόμενον λευκὸν ἡ ἐχομένη Περιφέρεια μελαντέρα φαίνεται διὰ τὴν ἐκείνου λευκότητα. Ἴσως δὲ καὶ διὰ τὸ ἔχειν ἔμφασιν καὶ μέλανός τινος ἀπὸ τῆς γῆς τὴν τοιαύτην σύστασιν· ἐπεὶ καὶ πρὸς τῇ γῇ μᾶλλον γίνεται αὕτη· διότι τε νηνεμώτερος ὁ τόπος ὁ προσγειότερος, καὶ τὸ Πνεῦμα κωλύειν δύναται τὴν τῆς Ἀναθυμιάσεως σύστασιν, ἐν ᾗ τὰ Κάτοπτρα τὰ τὸ χρῶμα τοῦ Ἀστέρος ἐμφαίνοντα. Κἂν μὴ καθαρῶς ἐμφαίνωσιν αὐτὸ, μηδ' εἰλικρινῶς, οὐδὲν θαυμαστὸν· ἐπείπερ ἃ πάντοτε ὁποῖόν ἐστι τὸ Χρῶμα τοῦ ὁρατοῦ,

τοῦ, τοιοῦτον καὶν τοῖς Ἑνόπλοις ἐμφαίνεται. Δυνατὸν γὰρ λαμπροῦ τοῦ ὁρωμένου τυγχάνοντος, ἄλλοις γενέσθαι χρώματος ἔμφασιν· ἢ διὰ τὸ μὴ λαμπρὸν εἶναι τὸ Ἔνοπλον, καὶντεῦθεν διὰ τῆς μίξεως τοῦ οἰκείου χρώματος συνθολοῦν τὸ Χρῶμα τοῦ ὁρατοῦ· ἢ καὶ διὰ τὴν τῆς ἰρώσης ὄψεως ἀσθένειαν.

Φαίνεται δ' ἡ Ἅλως καὶ Νύκλωρ καὶ μεθ' Ἡμέραν· ποτὲ μὲν Κύκλος ὁ λόκληρος, ὅταν καὶ ἡ σύστασις τύχῃ παντελῶς ὁμαλής· ποτὲ δὲ τμῆμα Κύκλου· ὅταν δηλονότι μηδὲ κατὰ πᾶν μέρος ἡ τοιαύτη σύστασις ὁμαλὴς.

Ἐνίοτε μὲν οὖν ἡ Ἅλως διαπᾶται· ἐνίοτε δὲ μαραίνεται· ὅτε δὲ μᾶλλον συνίσταται. Καὶ ἡ μὲν ἐπὶ πλέον τῆς Ἅλω σύστασις, ὕδατος τυγχάνει σημεῖον· (δῆλον γὰρ ὅτι πυκνοῦται μᾶλλον τὸ Νέφος.) ἡ δὲ μάρανσις, εὐδίας τεκμήριον· (ἐπικρατεῖται γὰρ ἡ σύστασις ὑπὸ τοῦ ἐν αὐτῇ θερμοῦ καὶ ξηροῦ, καὶ ὕστω μαραίνεται.) ἡ δὲ διάπασις, Πνεύματος δήλωσις· ἤδη γὰρ ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ Πνεῦμα πνεῖ τὸ ποιῆσαν τὴν τῆς συστάσεως διάπασιν· κἂν ὅπω ἔφθασε πρὸς τὴν γῆν. Διὸ καὶντεῦθεν καὶ ὁ Ἄνεμος, ὅθεν ἤρξατο διαπᾶσθαι ἡ σύστασις. Ἀλλ' ὕστω μὲν σημειώδης ἡ Ἅλως, ὅταν περὶ τὸν Ἥλιον ἢ τὴν Σελήνην συστῇ.

Περὶ δὲ τὰς ἄλλας Ἀστέρας συνισαμένη, σημειώδης οὐκ ἔστιν· ἐπειδὴ περὶ αὐτοὺς καὶ ἀπὸ λεπτῶν συστάσεων καὶ ὅπω πεπυκνωμένων, ἡ Ἅλως δύναται γίνεσθαι. Περὶ δὲ τὸν Ἥλιον ἢ τὴν Σελήνην, οὐκ ἂν λεπτὴ τοιαύτη γένοιτό ποτε σύστασις. Φθάνει γὰρ διαλυθῆναι διὰ τὴν τῶν Φωστήρων θερμότητα. Διά τοι τοῦτο καὶ περὶ τὸν Ἥλιον ἐλαττονάκις ἡ Ἅλως συνίσταται. Θᾶττον γὰρ ὁ Ἥλιος δύναται διαλύειν τὰς τοῦ ἀέρος συστάσεις τε καὶ πυκνώσεις, θερμότατος ὤν.

ΚΕΦΑ-

# ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ'.

## Περὶ Ἴριδος.

Ὥσπερ τῆς Ἅλω αἴτιον ἐλέγετο ἡ Ἀνάκλασις, οὕτω δὴ καὶ τῆς Ἴριδος τὸ αὐτὸ τοῦτο αἴτιον εἶναί λέγεται. Κἀκεῖ μὲν ἀπὸ πεπυκνωμένου ἀέρος γίνεσθαί φασι τὴν Ἀνάκλασιν· ἐνταῦθα δ' ἀπὸ Νέφους Ἀρχομένου γίνεσθαι ὕδατος, καὶ ἤδη καθεστηκότος ὑγροῦ. Κἀκεῖ μὲν πάλιν περὶ τὸν Ἥλιον ἢ τὴν Σελήνην ἢ ἄλλον τινὰ τῶν λαμπρῶν Ἀστέρων, ὃ ποιοῦσα τὴν Ἅλω σύστασις. Ἐνταῦθα δὲ τὸ Νέφος ποιοῦν τὴν Ἶριν ἐξ ἐναντίας ἔχει τὸν Ἥλιον. Ὅταν τοίνυν ἤδη μὲν εἰς Ψεκάδας γίνηται τοῦ Νέφους μεταβολή, μήπω δὲ ὑγρὸ· ἐὰν ἐξ ἐναντίας τοῦδε τοῦ Νέφους ὁ Ἥλιος εὑρεθῇ, τὰ μικρὰ καὶ πρὸς αἴσθησιν ἀδιαίρετα μόρια τοῦ Νέφους, ἐξ ὧν συνισαμένων γίνεται ἡ Ψεκάς, Ἐνόπτρα γίνονται τῇ ὄψει, τὸ τοῦ Ἡλίου χρῶμα ταύτῃ δεικνῦντα. Ἐν γὰρ τοῖς τοιούτοις Ἐνόπτροις, ὥσπερ καὶ πρότερον εἴρηται, τὸ Χρῶμα μόνον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὸ Σχῆμα τοῦ ὁρωμένου ἐμφαίνεται. Διότι πᾶν μὲν Σχῆμα μέρεσιν ὑπάρχει διαληπτόν. Ἕκαστον δὲ τῶν τοιούτων Ἐνόπτρων ἀμερὲς ὡς πρὸς αἴσθησιν. Ἐπεὶ γοῦν ἀναγκαῖόν ἔμφασίν τινα γίνεσθαι ἐν αὐτῷ Ἐνόπτρῳ γε ὄντι· δυνατὸν δ' οὐκ ἔστι τοῦ Σχήματος ἔμφασιν γίνεσθαι· λείπεται τὸ Χρῶμα μόνον ἐμφαίνεσθαι. Ἑκάστου δὲ τῶν τοιούτων Ἐνόπτρων καθ' αὑτὸ τυγχάνοντος ὁράτου διὰ σμικρότητα· πάντων δὲ τούτων ἁλληλοχωμένων καὶ συνεχομένων ὁμοῦ πρὸς ἑνὸς συνεχοῦς ἀποτελεσμὸν διὰ πυκνότητα παραθέσεως, καὶντεῦθεν ὁρατοῦ πεφηνότος τοῦ ἐξ αὐτῶν ἀποτελουμένου οἷα μεγέθους· ἀνάγκη καὶ τοῦ δι' αὐτῶν ἐμφαινομένου Χρώματος μέγεθος φαίνεσθαι. Ἕκαστον γὰρ τῶν μικρῶν τούτων Ἐνόπτρων, ὥσπερ εἰς τὴν πηλικότητα τοῦ μεγέθους τῷ ὅλῳ συντελεῖ συνεχεῖ, ἐν ᾧ ἡ ἔμφασις γίνεται σύμπασα· τοιουτοτρόπως καὶ εἰς τὴν τοῦ ὅλου Χρώματος φαντασίαν συνεισφέρει τὸ ἐμφαινόμενον δι' αὐτοῦ.

Ὁπόταν

Ὁπόταν ἂν εἰς Ὕδωρ μεταβάλλον τὸ Νέφος ἐξ ἐναντίας ἔχῃ τὸν Ἥλιον. ἡ δ' ὁρῶτα Ὄψις τυγχάνῃ μεταξὺ τε Ἡλίε τε καὶ τε Νέφες, ὄντος δὴ τε Νέφες κοίλε τε καὶ περιφερῆς· τότε ἡ Ὄψις ἀνακλωμένη μετὰ τὸ Φωτὸς ἀπὸ τῶν ἐν τῷ νέφει γινομένων ἤδη Ψεκάδων ἐπὶ τὸν Ἥλιον, καὶ δι' αὐτῶν δὴ τέτων ὥσπερ Ἐνόπλεων, τὴν ἡλιακὴν ὁρῶτα χροιὰν, τὴν Ἶριν φανταζεται· καὶ τὴν μὲν πρώτην καὶ ἀνωτέρω Περιφέρειαν αὐτῆς δὴ τῆς Ἰριδος ὁρᾷ Φοινικῆν. Φοινικῆν γὰρ φαίνεται τὸ λαμπρὸν καὶ λευκὸν διὰ τὸ μέλανος ὁρώμενον ἢ ἐν τῷ μέλανι. Μέλαν ἂν τυγχάνον τὸ Νέφος ἐν ᾧ ἡ Ἶρις (ἤδη γὰρ εἰς ὕδωρ μεταβάλλον ἐστί.) δείκνυσι διὰ τῶν σμικροτάτων αὐτῆ μορίων ὡς δὴ Ἐνόπλεων μελάνων Φοινικῆν τὸ Χρῶμα τὸ ἡλιακὸν, λαμπρὸν μὲν ἐν καὶ λευκὸν· τῇ δὲ ἐπιμιξίᾳ τε χρώματος τῶν Ἐνόπλεων συνθελέμενόν τε καὶ νοθευόμενον. Τὴν δευτέραν δὲ τῆς Ἰριδος Περιφέρειαν ἡ Ὄψις ὁρᾷ Πρασίνην, ὃ διὰ τὸ Ἐνοπλεον, ἀλλὰ δι' ἀτονίαν ἑαυτῆς. Ἡ γὰρ ἀτονῦσα Ὄψις μελάντερα ὀπλαίνεται τὰ λευκά· μελάντερον δὲ καὶ τὸ Πράσινον ὑπάρχει τε Φοινικῆ. Τὴν τρίτην δὲ τῆς Ἰριδος Περιφέρειαν, Ἀλεργὸν ἡ Ὄψις ὁρᾷ, δι' ἀτονίαν πλείονα μελάντερον ἔτι βλέπουσα τὸ Λευκὸν· ἐπεὶ καὶ τὸ Ἀλεργὸν, τε Πρασίνε μελάντερον.

Ἀπὸ μὲν ἂν τῆς πρώτης Περιφερείας τῆς Ἰριδος, ἰσχυρῶς ἡ Ὄψις διὰ τῆς Ἀνακλάσεως τῷ Ἡλίῳ προσβάλλουσα, Φοινικῆν ὁρᾷ τὸν τέτε χρωματισμὸν, διὰ τὸ Ἐνοπλεον. Ἥ, τε γὰρ πρώτη Περιφέρεια μεγίστη, καὶ ἀπὸ τῆς μεγίστης Περιφερείας ἡ Ἀνάκλασις πλείστη, καὶ διὰ τῦτο ἐντονωτέρα· τό, τε Φοινικῆν Χρῶμα προσεγγίζει μάλιστα τῷ λευκῷ καὶ ἥττον ἐστὶ μέλαν. Ἀπὸ δὲ τῆς δευτέρας Περιφερείας ἐλάττονος ὔσης, ἐλάττες γίνονται Ἀνακλάσεις· καὶ διὰ ταῦτα καὶ ἡ Ὅρασις ἀσθενέστερον ἐνεργεῖ, καὶ τὸ τε Ἡλίε Χρῶμα τὸ λαμπρὸν καὶ λευκὸν, δέον διὰ τὸ μέλανος Ἐνόπλε Φοινικῆν ἰδεῖν, μελάντερον ὁρᾷ διὰ τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν, καὶ πράσινον τῦτο φαντάζεται. Ἀπὸ δὲ τῆς τρίτης Περιφερείας ἐλαχίστης ὔσης, καὶ αἱ Ἀνακλάσεις ἐλάχιστοι γίνονται· καὶ ἔτι ἀσθενε-

ἀσθενέρον ἐνεργῆσα ἡ Ὄρασις, ἔτι καὶ μελάντερον το ἡλιακὸν Χρῶμα φαντάζεται. Τὸ γὰρ μέλαν, οἷον ἀπόφασις καὶ στέρησίς ἐστι τῆ ἐρᾶν. Ὅθεν καὶ ἅπερ ἰσχὺες βλέπειν ἡ Ὄψις διὰ τὸ ἀπόσημα, ταῦτα φαντάζεται μέλανα. Διό τοι τῆτο καὶ τὰ πόρρωθεν ὁρώμενα, μελάντερα φαίνεται ἢ τὰ ἐγγὺς, καὶ τὰ τοῖς Ἐνόπλοις ἐμφαινόμενα, μελάντερα ἢ ἐστι, φαίνεται· Καὶ τὰ Νέφη τῶ Ὑδατι ἐμφαινόμενα δι' Ἀνακλάσεως ὁρώμενα, μελάντερα φαίνεται, ἢ τὰ κατ' εὐθυωρίαν ὁρώμενα. Καὶ πάντων τέτων αἴτιον ἡ τῆς ὄψεως ἀπότασις. Ὅσον γὰρ ἀποτείνεται πόρρω, τοσῆτον καὶ ἀτονωτέρα γίνεται· καὶ ὅσον ἀτονωτέρα, τοσῆτον καὶ μελάντερα φαντάζεται τὰ ὁρώμενα, πλησιάζσα τῶ μὴ ἐνεργεῖν. Ταὐτὸ δέ ἐστι τό, τε ἑρώμενον πολὺ τῆς Ὄψεως ἀποσήσαντας ὁρᾶν, καὶ τὴν Ὄψιν αὐτὴν ὁρῶσαν ποιῆσαι διὰ πολλῆ διαστήματος. Ὁμοία γὰρ τῆς Ὄψεως ἡ ἀπότασις. Ὅθεν καὶ τὰ δι' Ἀνακλάσεως ὁρώμενα διὰ πλείονος διαστήματος ἡ Ὄψις ὁρῶσα, ἢ εἴπερ ἐπ' εὐθείας ἑώρα ταῦτα, εἰκότως φαντάζεται καὶ μελάντερα. Περὶ μὲν ὧν τῶν τριῶν Χρωμάτων τῆς Ἰριδος, τῆ Φοινικῆ, τῆ Πρασίνῃ, τῆ Ἁλουργῆ φθάσας ὁ λόγος διέλαβεν.

Ὅτι δὲ μεταξὺ τῆ Φοινικῆ καὶ τῆ Πρασίνῃ, Ξανθὸν ὑποφαίνεταί τι ἐν τῆ Ἰριδι, τῆτο δοκεῖ μὴ φαίνεσθαι διὰ τὴν Ἀνάκλασιν· ἀλλ' ἐκ τῆς τῆ Φοινικῆ καὶ τῆ πρασίνῃ παραλλήλῃ Φαντασίας ἀπογεννᾶσθαι τὴν τῆ ξανθῆ. Λευκὸν μὲν γὰρ ἠρέμα τὸ Φοινικῆν· ὁρώμενον δὲ παρὰ τὸ Πράσινον, λευκότερον φαίνεται, τετέστι Ξανθόν. Τὸ γὰρ ἠρέμα λευκὸν παρὰ τὸ μελάντερον κείμενον, πλέον λευκὸν ἢ ἐστι δοκεῖ. Διὸ καὶ ὅταν ἡ σφόδρα μέλαν τὸ Νέφος, ἡ Φοινικὴ σύμπασα περιφέρεια ξανθὴ φαίνεται. Τὸ δὲ λευκότερα φαίνεσθαι τὰ ἧττον μέλανα παρὰ τὸ μᾶλλον μέλαν ὁρώμενα, καὶ ἡ ἐκ τῆς Σελήνης Ἶρις δηλοῖ. Λευκὴ γάρ ἐστι· διότι καὶ τῶ μελαντάτῳ Νέφει ἡ ἔμφασις, διότι καὶ Νυκτί. Διπλασιαζομένῃ τοίνυν τῆ περὶ τὴν ἔμφασιν Μέλανος, τό, τε Φοινικῆν τῆς Ἰριδος ταύτης

λευκὸν

Λευκὸν φαίνεται, καὶ τἆλλα χρώματα πρὸς λόγον λευκότερα· διὸ καὶ συγχέονται πάντα πρὸς τὸ Λευκόν.

Ἡ μὲν ἂν ἀπὸ τῆς Σελήνης Ἶρις, κατὰ τὸ ἀπάνιον γίνεται· διότι ὅτε καὶ γίνεται, ἐν μόνῃ τε παισελήνῳ πέφυκε γίνεσθαι, καὶ τότε ἡ ἀνατελλόσης ἢ δυόσης τῆς Σελήνης. Ἀπὸ δὲ τε Ἡλίε, καὶ δύω πολλάκις φαίνονται Ἶριδες· ἡ μὲν, ἐνδοτέρω· ἡ δ' ἐξωτέρω, καὶ περιέχυσα τὴν ἑτέραν, καὶ τμῆμα μείζονος Κύκλε τυγχάνυσα· ἣ δὴ καὶ ἀμαυρότερα τὰ Χρώματα δείκυσι, καὶ κατὰ τὴν θέσιν ἐξ ἐναντίας τῇ πρώτῃ καὶ ἀνάπαλιν κείμενα. Τῆς γὰρ ἐνδοτέρω καὶ πρώτης Ἶριδος τὴν πρώτην ἐχούσης καὶ ἀνωτέρω Περιφέρειαν Φοινικῆν, τὴν δευτέραν Πρασίνην, τὴν δὲ τρίτην Ἀλυργὸν, ἡ ἐξωτάτω καὶ δευτέρα Ἶρις, τὴν μὲν ἐξωτέρω Περιφέρειαν ἔχει Ἀλυργὸν· τὴν δευτέραν Πρασίνην, τὴν ἐνδοτάτω δὲ Φοινικῆν· ὡς πλησίον ἀλλήλων κεῖθαι καὶ ἀμφοτέρων τῶν Ἰρίδων τὰ Φοινικά. Τινὲς μὲν ἂν φασι τὴν Ἶριν ταύτην γίνεσθαι τὴν δευτέραν, ἀνακλωμένης τῆς Ὄψεως ἐκ τε ἐξωτέρε Νέφες πρὸς τὴν πρώτην Ἶριν, ἐ πρὸς τὸν Ἥλιον· διά τοι τῦτο καὶ ἀμαυρότερα τὰ Χρώματα φέρειν, ἅ τε ἀπὸ δευτέρας γινόμενα Ἀνακλάσεως.

Ἀριστοτέλης δὲ φησι, καὶ τὴν δευτέραν Ἶριν ἐκ τῆς πρὸς τὸν Ἥλιον Ἀνακλάσεως γίνεσθαι· τὰ Χρώματα δὲ ταύτης ἀμαυρότερα φαίνεσθαι διὰ τὴν ἀτονίαν τῆς ὄψεως. Τὴν γὰρ ἀπὸ τε ἐξωτέρε Νέφες Ἀνάκλασιν πρὸς τὸν Ἥλιον πόρρωθεν γινομένην· (πορρωτέρω γὰρ τὸ Νέφος τῦτο τῆς Ὄψεως ἡμῶν·) ἀμαυρότερα ποιεῖν τὰ Χρώματα διὰ τὴν μακρὰν ἀπόστασιν φαίνεσθαι. Καθάπερ γὰρ τὰ ἐπ' Εὐθείας ὁρώμενα πόρρωθεν, ἐ τρανῶς ἡ Ὄψις ὁρᾷ δι' ἀσθένειαν· ἕτω δὴ καὶ τὰ διὰ μακρᾶς Ἀνακλάσεως, ἀμυδρότερον ταύτην ὀπαίνεσθαι. Καὶ τῦτον μὲν τὸν λόγον ἀμαυρότερα τὰ τῆς δευτέρας Ἶριδος Χρώματα φαίνεσθαι.

Τὴν δὲ τάξιν ἐνηλλαγμένα τῆς θέσεως διὰ τὴν προτέραν αἰτίαν. Ὡς γὰρ ἐπὶ τῆς πρώτης Ἶριδος, ἀφ' ἧς Περιφερείας ἡ Ὄψις ἰσχυρῶς τῷ Ἡλίῳ προσέβαλε, ταύτης

της τὸ χρῶμα Φοινικᾶν ἐωρᾶτο· ἀφ' ἧς δ' ἀσθενεστέρως, Πράσινον· ἀφ' ἧς δ' ἔτι ἀσθενῶς, Ἀλουργόν· οὕτω δὴ καὶ περὶ τῆς δευτέρας Ἴριδος ἔχει. Πλείων μὲν γὰρ ἀπὸ τῆς ἐντὸς Περιφερείας Ἀνάκλασις καὶ ἰσχυροτέρα γίνεται· τῷ εἶναι ταύτην τὴν Περιφέρειαν ἐγγυτέρω τῆς ὄψεως. Ὅσαι δ' Ἀνακλάσεις ἀπὸ τῶν ἐγγυτέρω τῇ ὄψει μερῶν, ἰσχυρότεραι· διὰ τὸ μὴ πάνυ τὴν ὄψιν ἀποτεινομένην ἐξασθενεῖν, καὶ οὕτω ποιεῖσθαι καὶ τὴν Ἀνάκλασιν, ὀλίγην τε καὶ ἀνίσχυρον· ἐπεὶ καὶ ἀπὸ τῶν μειζόνων Περιφερειῶν, τότε γίνονται πλείους Ἀνακλάσεις, ὅτε διὰ τὸ μὴ τὰς Περιφερείας μακρὰν ἀφεστάναι τῆς ὄμματος, πᾶσαι αἱ ὄψεις σωζόμεναι καὶ μὴ σκιδνάμεναι, δύνανται ἀπ' αὐτῶν ἀνακλᾶσθαι. Ἡ μὲν ἐν ἐνδοτέρῳ τῆς δευτέρας Ἴριδος Περιφέρεια, διὰ τοῦτο Φοινικὴν δείκνυσι τὴν χροιάν· ἡ δὲ δευτέρα Περιφέρεια Πρασίνην, ἐπειδὴ τῆς ὄψεως πλέον ἀφίσταται, καὶ αἱ Ἀνακλάσεις ἀπ' αὐτῆς ἀσθενέστεραι· ἔτι δὲ μᾶλλον ἡ ἐξωτάτω Περιφέρεια πορρώτερον ἀφεστηκυῖα τῆς ὄψεως, Ἀλουργὸν ἐπιφαίνει τὸ Χρῶμα, διὰ τὸ τῶν Ἀνακλάσεων ἀσθενέστατον.

Ἀλλὰ τί δήποτε τὸ μεταξὺ τῶν δύω Φοινικῶν Περιφερειῶν, οὐκ ἔστι καὶ αὐτὸ Φοινικοῦν; Ἐπεὶ δυνατὸν καὶ ἐντεῦθεν πολλὴν καὶ ἰσχυρὰν γίνεσθαι τὴν Ἀνάκλασιν πρὸς τὸν Ἥλιον, διὰ τὸ μὴ πόρρω τῆς ὄψεως εἶναι τοῦτο τὸ μέρος. Ἢ πάντως εἴπερ ὅλως ἐγίνετο Ἀνάκλασις ἐξ αὐτοῦ, Φοινικοῦν ἂν ἦν καὶ αὐτό, νῦν δ' Ἀνάκλασις οὐ γίνεται ἐξ αὐτοῦ· διὰ τὸ μηδ' ἀπὸ παντὸς μέρους ἁπλῶς πρὸς ἅπαν σῶμα φῶς ἔχον Ἀνάκλασιν γίνεσθαι, ἀλλ' ὡρισμένους εἶναι τοὺς τόπους τῶν Ἀνακλάσεων γινομένων, κατὰ τὴν πρὸς τὰ Κάτοπτρα ποιὰν σχέσιν τοῦτε πεφυκότος φωτίζειν σώματος, καὶ τῆς ὄψεως. Δῆλον δ' ἐκ τῶν πρότερον εἰρημένων, καὶ διὰ τί οὐκ ἔστι καθάπερ ἡ Ἶρις; οὕτω δὴ καὶ ἡ Ἅλως ποικίλη τοῖς Χρώμασι; Πάντως γὰρ τὸ μὲν Φοινικοῦν Χρῶμα προσεῖναι τῇ Ἴριδι λελεκται διὰ τὴν ἐκ τοῦ καθύγρου Νέφους καὶ ἤδη ὄντος ὑδατος Ἀνάκλασιν τῆς ὄψεως πρὸς τὸν Ἥλιον· τὰ δὲ λοιπὰ τῶν Χρωμάτων, διὰ τὴν ἀσθενῆ τῶν Ἀνακλάσεων προσβολήν, ὅτι πόρρωθεν

και ὅτι ὀλίγαι. Ἐπὶ δὲ τῆς Ἅλω ἡ Ἀνάκλασις ἀπὸ
ἀέρος τε γίνεται, ὃς ἐστι τε ὕδατος κατὰ φύσιν λευκότε-
ρος, και ἐγγύθεν γινομένη, προσβάλλει ἐρρωμενέστατα.
Καὶ γὰρ τὸ ἐμφαινόμενον, ὑφ' ἑαυτὸ φέρει τὰ Κάτοπτρα,
και περὶ αὐτὸ, ὃ μὴν ἐξ ἐναντίας αὐτε. Διὸ ἡ μὲν Ἅλως
Φαίνεται πολλάκις και Κύκλος ὁλόκληρος· ἡ δ' Ἶρις ὠδε
μείζων ἡμικυκλίε ποτὲ, διὰ τὸ μήτε πέριξ τε ἐμφαινο-
μένε συνίσαθαι καθάπερ ἡ Ἅλως, μήτ' αὖ ὑπὲρ τὸν
Ὁρίζοντα πλέον εἶναι τε ἡμισφαιρίε, ὑφ' ὃ ἡμισφαίριον
ὑποτέτακται τὸ Νέφος, ἐν ᾧ ἡ ὄψις τὴν Ἶριν φαν-
τάζεται.

Τε δὲ μὴ γίνεσθαι και περὶ τὸν Ἥλιον τοιαύτην κάθυγρον
σύσασιν, οἵαπερ και ἀπ' ἐναντίας αὐτε, αἴτιον ἡ τε
Ἡλίε θερμότης. Ἡ γὰρ ταχέως εἰς ὕδωρ μεταβάλλειν
ποιεῖ τὸ Νέφος, ἢ διαλύει και λεπλύνει και διακρίνει τὴν
σύσασιν, εἰ μὴ παχυτέρα ἔτυχεν ὖσα. Ἐξ ἐναντίας δὲ,
και πόρρω τῆς τε Νέφες συσάσεως τε Ἡλίε τυγχάνοντος,
ἐν ὅσῳ γίνεται τὸ ὕδωρ, γίνεται καὶ τις διατριβὴ και χρό-
νος, ὡς εἶναί τινα μόρια τε Νέφες, ἤδη μὲν εἰς ὕδωρ με-
ταβεβληκότα ὅλως, ὃ μὴν δὲ και ψεκάδας ὄντα· ἐφ' ὧν
ὑδατηρῶν τε Νέφες μορίων ὥσπερ ἐπὶ Κατόπτρων ἡ Ἶρις
ὁρᾶται, ποτὲ μὲν ἡμίκυκλος, ποτὲ δ' ἐλάττων ἡμικύκλε,
μείζων δ' ὐδέποτε. Καὶ ἡμίκυκλος μὲν, ὅταν ἐπὶ τε Ὁρί-
ζοντος ὁ Ἥλιος ᾖ· ἐλάττων δ' ἡμικύκλε, ὅταν και
ὁ Ἥλιος ὑπὲρ τὸν Ὁρίζοντα. Τὸ γὰρ Κέντρον τε ἡλιακε
Σώματος, και τὸ τε Ὁρίζοντος Κέντρον ἐφ' ὃ ἡ ὄψις, και
τὸ Κέντρον τε τῆς Ἶριδος Κύκλε, και ὁ τέτε Πόλος, ἐπὶ
μιᾶς εἰσιν Εὐθείας· και ἡ Εὐθεῖα, διάμετρος τῆς ὐρανίε
Σφαίρας, ἐπεὶ διὰ τε Κέντρε τε Ὁρίζοντος, ὃς ἐστὶ μέγιστος
Κύκλος. Ὅσον ἂν ὁ Ἥλιος ὑπὲρ τὸν Ὁρίζοντα, τοσέτον
ὁ Πόλος τε Κύκλε τῆς Ἶριδος ὑπὸ τὸν ὁρίζοντα. Καὶ
ἔπερ ἀνατέλλοντος ἢ δυομένε τε Ἡλίε, τὸ μὲν ἥμισυ τε
τῆς Ἶριδος Κύκλε φαίνεται ὑπὲρ γῆν, τὸ λοιπὸν δ' ἔστιν
ἀφανὲς γεόμενον ὑπὸ γῆν· δῆλον ὡς ὑπὲρ τὸν Ὁρίζοντα τε
Ἡλίε τυγχάνοντος, ἔλατον μὲν τμῆμα Κύκλε τὸ φαι-
νόμενον ἔσαι τῆς Ἶριδος, πλεῖον δὲ τὸ ἀφανές. Καὶ

ταῦτ'

ταῦτ' ἀεὶ ὕτως ἔχον εἴη ἂν πρὸς λόγον τῆς τῦ Ἡλίυ ἐκ τυ Ὁρίζοντος ἀποστάσεως. Ὅταν δὲ περὶ ἀτρεκῆ Μεσημβρίαν ὁ Ἥλιος γένηται, θέρεος μὲν ὐδὲ πολλοστὸν φαίνεται τμῆμα τῆς Ἶριδος· ἐν δὲ ταῖς βραχυτέραις ἡμέραις ἔστιν χειμῶνος, δυνατὸν καὶ περὶ Μεσημβρίαν ὄντος τῦ Ἡλίυ φανῆναί τι τμῆμα τῆς Ἶριδος. Ἐπεὶ γὰρ τὸ Κέντρον καὶ ὁ Πόλος τῆς Ἶριδος, ἐπὶ τῆς τῦ Ὁρίζοντος διαμέτρυ εἰσὶν, ὅταν μὲν θερινὰς ἐπιτολὰς ὁ Ἥλιος ποιῆται βορειότατος ὢν, τότε ἡ Ἶρις ἐν τοῖς νοτιωτέροις μέρεσιν ὡς πρὸς δυσμὰς χειμερινὰς συνίστατ' ἄν. Ὡς πρὸς ἀνατολὰς δὲ χειμερινὰς, ὅταν καταδύσεις ὁ Ἥλιος καταδύηται θερινάς. Ὅταν δ' ἐπιτέλλῃ χειμερινὰς ἐπιτολὰς ὁ Ἥλιος νοτιώτατος ὢν, τότε ἡ Ἶρις ἐν τοῖς βορειστέροις φαίνοιτ' ἂν μέρεσιν ὡς πρὸς δυσμὰς θερινάς· ὡς πρὸς ἀνατολὰς δὲ θερινάς, ὅταν ὁ Ἥλιος ποιῆται καταδύσεις χειμερινάς. Τῦτων ὕτως ἐχόντων, ἐπεὶ τὰ βορειότερα μέρη διὰ τὴν ἔξαρσιν τῦ Πόλυ, μείζω τμήματα Κύκλων ἔχει τὰ ὑπὲρ γῆν, καθ' ὧν ὁ Ἥλιος θέρεος φερόμενος, τὰς μακρὰς ἡμέρας ἀποτελεῖ· τὰ δὲ νοτιώτατα μέρη ἀναπαλιν ἐλάχιστα τμήματα Κύκλων ἔχει τὰ ὑπὲρ γῆν, καθ' ὧν ὁ Ἥλιος χειμῶνος φερόμενος, τὰς βραχείας ἡμέρας ποιεῖ, διὰ ταῦτα ἡ Ἶρις χειμῶνος μὲν, δύναται φαίνεσθαι καὶ κατ' αὐτὸ τὸ τῆς ἡμέρας μεσαίτατον. Πολὺ γὰρ ἡ θερινὴ δυσμὴ καὶ ἀνατολὴ τῆς χειμερινῆς Μεσημβρίας ἀφίστανται. Καὶ διὰ τῦτο καὶν τῷ μέσῳ τῆς χειμερινῆς ἡμέρας ἔχει τόπον ἡ Ἶρις ὑπὲρ γῆν ἐν ᾧ συσταίη ἄν· θέρεος δὲ τῆς ἡμέρας μεσύσης, ὐ δύναται φαίνεσθαι διὰ τὸ μὴ ἔχειν ὑπὲρ γῆν τόπον συστάσεως. Καὶ γὰρ ἡ χειμερινὴ δυσμὴ καὶ ἀνατολὴ, τῆς θερινῆς Μεσημβρίας ὀλίγον ἀφίστανται. Ὅθεν καὶ ὑπὸ τὸν Ὁρίζοντα νοεῖται τό τε σύμπας ὁ Κύκλος τῆς Ἶριδος.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ'.

### Περὶ Ῥάβδων, καὶ Παρηλίων, ἔτι δὲ καὶ τῶν ἐν τῇ γῇ Μεταλλευτῶν τε, καὶ Ὀρυκτῶν.

Ὅταν ἐκ πλαγίων τῦ Ἡλίε γένηταί τι νέφος, τὴν σύστασιν ἔχον ἀνώμαλον, ὡς εἶναι κατὰ μέν τι μέρος, πυκνὸν· κατὰ δέ τι, μανὸν· καὶ κατά τι μὲν, ὑδατωδέστερον· κατά τι δὲ, ἀερωδέστερον· τότε πρὸς τὸν Ἥλιον ἐκ τῦ τοιύτε Νέφες γινομένης τῆς Ἀνακλάσεως, διὰ μὲν τὴν σμικρότητα τῶν Κατόπτρων οὐχ ὁρᾶται τὸ χῆμα τὸ ἡλιακόν· τὸ δὲ τῦ Ἡλίε χρῶμα ἐμφαίνεται κατά τι μὲν μέρος τῦ Νέφες, Φοινικῦν· κατά τι δὲ, Πράσινον ἢ Ξανθὸν, διὰ τὴν ἀνωμαλίαν τῦ Νέφες, καὶ τὴν τῶν Κατόπτρων ἀνομοιότητα. Καλῦσι δὲ Ῥάβδες τὰς τοιαύτας ἐμφάσεις, ὅτι κατ' εὐθείας ὁρῶνταί τινας. Ὅταν δὲ τῦ Νέφες ἡ σύστασις ὁμοίως ὑπάρχῃ πυκνὴ, καὶ ὡς ὅτι μάλιστα ὁμαλὴς, τότε διὰ τὴν ὁμοιότητα τῶν Κατόπτρων καὶ τὴν ὁμαλότητα τῆς συστάσεως, Φαντασία γίνεται Χρώματος ἑνὸς συνεχῦς, ἀλλὰ δὴ καὶ λαμπρῦ καὶ λευκῦ. Διὰ γὰρ τὴν πυκνότητα καὶ ὁμαλότητα τῆς συστάσεως, ἅμα τε πρὸς αὐτὴν τῶν ὄψεων πιπτουσῶν, καὶ ἅμα πρὸς τὸν Ἥλιον ἀνακλωμένων, τὸ τῦ Ἡλίε χρῶμα ἐμφαίνεται καθαρὸν· ὥσπερ καὶ ἀπὸ χαλκῦ λείε τῆς ὄψεως ἀθρόον ἀνακλωμένης, τὸ ἀληθινὸν τῦ ὁρωμένε χρῶμα ἐμφαίνεται, διὰ τὴν ἀθρόαν Ἀνάκλασιν, ἥτις γίνεται καὶν τῷ χαλκῷ διὰ τὴν πυκνότητα καὶ ὁμαλότητα τῆς συστάσεως. Ἐκ πλαγίων δὲ τῦ Ἡλίε καὶ αἱ Ῥάβδοι καὶ οἱ Παρήλιοι γίνονται, πρὸς τὰ βορειότερα δηλονότι μέρη τῦ Ἡλίε καὶ τὰ νοτιώτερα. Δεῖ γὰρ συμμέτρε τινὸς διαστάσεως, ἢ ἂν αἱ τοιαῦται συστάσεις ἐκ τῦ Ἡλίε διίστανται. Μᾶλλον μὲν γὰρ ἔγγισα ὅσα τῦ Ἡλίε, διαλυθήσονται ὑπ' αὐτῦ· περρώτατα δὲ πάλιν, ἃ σώσωσι τὴν Ἀνάκλασιν. Ἀπὸ γὰρ ὀλίγης συστάσεως ὡς ἀπ' Ἐνόπτρε μικρῦ πόρρω ἡ Ἀνάκλασις τῆς ὄψεως ἀποτεινομένη, ἐξασθενεῖ. Τὴν ἐν εἰρημένην σύμμετρον διάστασιν ἐν τοῖς τῦ Ἡλίε πλαγίοις

ἔστιν

ἔσιν εὑρεῖν μένουσαν ἀεὶ τὴν αὐτὴν, διὰ τὸ μήτε προσιέναι τὸν Ἥλιον τούτοις τοῖς μέρεσι διὰ τῆς καθ' ἡμέραν κινήσεως, μήτ' αὖ ἀποχωρεῖν ἐξ αὐτῶν. Ἔτι δὲ πρὸς ἀνατολαῖς ἢ δυσμαῖς ὄντος τοῦ Ἡλίου, συμβαίνει μάλιστα γίνεσθαι τὰς Παρηλίους τε καὶ τὰς Ῥάβδους. ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γὰρ διαλύει καὶ διακρίνει τὰς τοιαύτας συστάσεις, μεσουρανῶν. Ὕδατος δὲ σημεῖα καὶ οἱ Παρήλιοι καὶ αἱ Ῥάβδοι τυγχάνουσι, καὶ τῶν Ῥάβδων μάλιστα οἱ Παρήλιοι. Μᾶλλον γὰρ ἡ ὁμαλὴς καὶ ὁμοίως ἅπασα πυκνὴ σύστασις ἐπιτηδείως ἔχειν τὸν ἀέρα δηλοῖ πρὸς μεταβολήν τε καὶ γένεσιν ὑδατος. Πάντων δὲ τῶν τοιούτων, ἦγον Παρηλίων, Ῥάβδων, Ἴριδος, Ἅλω, καὶ τῶν παραπλησίων Αἴτιον ποιητικὸν ἡ Ἀνάκλασις λέγεται. Καὶ τούτων αὖ πάλιν Αἴτιον ὑλικὸν, Δρόσος καὶ Πάχνης, Ὄμβρος τε καὶ Χιόνος, καὶ Χαλάζης, καὶ τῶν ὁμοίων, ἡ ἀτμιδώδης ἀναθυμίασις· ὥσπερ αὖ ἑτέρων, ἡ καπνώδης.

Ὁποῖα μὲν οὖν τὰ ἔργα τῆς διττῆς Ἀναθυμιάσεως ἤδη ἀνενεχθείσης, ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσε· μήπω δ' ἀνενεχθείσης τῆς τοιαύτης Ἀναθυμιάσεως, μηδὲ διακριθείσης ἀπὸ τῆς γῆς, ἀλλ' ὑπὸ γῆν ἐγκατακεκλεισμένης καὶ συμπεφυρμένης τοῖς μορίοις τῆς γῆς, καὶ ἅτε συνισαμένης καὶ πηγνυμένης, δύο εἴδη σωμάτων ἀποτελοῦνται· ὧν τὰ μὲν, Μεταλλευτὰ· τὰ δ' Ὀρυκτά. Καὶ ὅσα μὲν Ὀρυκτὰ, τῆς καπνώδους Ἀναθυμιάσεως ἐκπελέσματα· οἷον λίθων γένη, τὰ μηδόλως τηκόμενα, καὶ τὰ θεῖον, καὶ τὸ ἀρρενικὸν, καὶ εἴ τι τοιοῦτον. Ὅσα δὲ Μεταλλευτὰ, ἡ Ἀτμὶς τελεσιουργεῖ. Ταῦτα δὲ ἢ Χυτά ἐσιν, ἢ Ἐλατά· οἷον, Σίδηρος, Χαλκὸς, Χρυσὸς καὶ τὰ ὅμοια· ὧν τὰ μὲν κάεται καὶ ἴεται, καθάπερ ὁ Σίδηρος καὶ ὁ Χαλκὸς, διὰ τὸ καὶ καπνώδους Ἀναθυμιάσεως μεταχεῖν, καὶ τὴν θείαν γεωδεσέραν λαχεῖν. Τὸν δὲ Χρυσὸν μήτε κάεσθαι μήτε ἰᾶσθαί φασιν, ὡς ἐξ ἀτμίδος καθαρᾶς εἰς ἓν συναχθείσης καὶ πιληθείσης γενόμενον, καὶ τὴν θείαν ὑδατωδεσέραν κτησάμενον, διὰ ταῦτά τοι καὶ βαρύτατον εἶναι. Τὸ γὰρ βάρος ἢ διὰ τὸ γεῶδες, ἢ διὰ τὸ ὑδατῶδες τοῖς σώμασι πρόσεσιν· ὥσπερ αὖ ἡ κεφότης, ἢ διὰ

τὸ πυρῶδες, ἢ διὰ τὸ ἀερῶδες. Εἰ τοίνυν ὁ Χρυσὸς ὑδατωδεστέραν ἔχηκε τὴν ὐσίαν, καὶ τῆς καπνώδους εἴτουν πυρώδους ἀναθυμιάσεως ἀνεπίμικτον, εἰκότως ἐστὶ καὶ βαρύτατος.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ'.

### Περὶ Οὐρανε, καὶ ὅτι ἐκ ἔστιν ὁ Κόσμος ἀΐδιος.

Τὸν Οὐρανὸν, ὅρον ἄνω εἶναι, καὶ ἡ ἀναπλυξις δηλοῖ τε ὀνόματος. Περιορισμὸς γάρ ἐστιν εἰς τὸ ἄνω, καὶ κατὰ τὸ ἄνω, κατὰ πᾶν μέρος τε παντὸς Κόσμε ἔχων τὸ ἀνωτάτω. Καὶ αὐτὸ γὰρ τὸ δοκεῖν τοῖς πολλοῖς ὑποκάτω καὶ ὑπὸ Γῆν ἡμισφαίριον, ὑπεράνω κατ' ἀλήθειαν τυγχάνει καὶ ὑπὲρ Γῆν. Τὸ γὰρ ἐκλὸς τῆς Γῆς, ὀπωσδὴν, ἄνω ἐστίν. ἐπεὶπερ ἡ Γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ σώματα καὶ περὶ αὐτὴν, τὸν κάτω χῶρον εἴτουν τὸν μέσον κεκλήρωνται. Τοίνυν ὁ κυρίως Οὐρανὸς, ὁ πρῶτος καὶ ἄναρχος, περιοχή ἐστιν ἁπάσης κλίσεως αἰσθητῆς τε καὶ νοητῆς. Πᾶν γὰρ ὁπωσδήποτε σῶμα ἐντὸς αὐτε περικλείεται. Καὶ αὐτοὶ δ' οἱ νόες ἐνσώματοί πως καὶ ἔνυλοι, κἂν ἀσώματοι καὶ ἄϋλοι λέγωνται πρὸς τὰ αἰσθητὰ σώματα καὶ τὴν σωματικὴν ὕλην παραβαλλόμενοι. Διὸ καὶ ὅτοι τῷ Οὐρανῷ περιέχονται· μόνον δὲ τὸ θεῖον, ἀπεριόριστον, ὅτι καὶ ἀμερὲς, ὅτι καὶ αὐτοτέλειον, ὅτι καὶ ἄπειρον. Διὸ καὶ παντὸς ἐστὶ, καὶ πανταχοῦ ἐστι, καὶ ὑπὲρ τὸ πᾶν ἐστιν. Ὡς μὲν γὰρ ἀμερὲς, καὶ πάντη παντὸς σώματος, καὶ πάσης ὕλης ὑπερεξῃρημένον, ἀδαμοῦ ἐστιν· ὡς δ' αὐτὸ καθ' αὐτὸ τέλειον καὶ πληρέστατον, πανταχοῦ ἐστι τὰ πάντα πληροῦν· ὡς δὲ καὶ ἄπειρον, ὑπὲρ τὸ πᾶν ἐστι καὶ πάντα περιέχει, καὶ πάντα περιορίζει, καὶ ἑνὸς τῶν ἁπάντων ἐκλὸς ἐστι τῆς αὐτε δυνάμεως. Τὸν μὲν οὖν πρῶτον καὶ κυρίως Οὐρανὸν, ἤτοι τὴν ἄναρχον Σφαῖραν καὶ ἀπλανῆ κατ' ἀλήθειαν, ὀλίγοι τινὲς τῶν φιλοσοφησάντων ἐγνώρισαν, διὰ τὸ ἀόρατον ὑπάρχειν αὐτόν. Οἱ πλείους δὲ πρῶτον Οὐρανὸν οἴδασι τὸ Στερέωμα· μετ' αὐτὸ δὲ, καὶ τὰς

τὰς τῶν Πλανήτων Σφαίρας, Οὐρανὸς ὀνομάζουσιν. Ὁλοτελῶς δὲ τὸ αἰθέριον ἅπαν Σῶμα τὸ διῆκον ἀπὸ τῆς ἔξω καὶ κυρτῆς Ἐπιφανείας τοῦ Στερεώματος μέχρι τοῦ κείλους καὶ τελευταίου τῆς σεληνιακῆς Σφαίρας, Οὐρανὸν ἕνα ἕκαστα λογίζονται, ὡς τῆς αὐτῆς Φύσεως ὄν.

Τοῦτο δὴ καὶ πέμπτον Σῶμά φασιν οἱ Ἀριστοτελικοὶ, ἕτερον δηλονότι παρὰ τὰ τέσσαρα· τὸ Πῦρ, τὸν Ἀέρα, τὸ Ὕδωρ, τὴν Γῆν. Οἱ δὲ περὶ Πλάτωνα, καὶ αὐτὸ τὸ Στερέωμα τετέχθαι τὴν τὸ χῦμα τῶν Ἀτόμων περιέχουσαν Σφαῖραν, ἐκ τῶν ἀκροτήτων συγκεῖσθαί φασι τῶν στοιχειακῶν· διὰ τὸ μετέχειν τοῦ ὁρατοῦ καὶ ἁπλοῦ· καὶ τὸ μὲν ὁρατὸν εἶναι ἀπὸ τοῦ πυρὸς· τὸ δ' ἁπλοῦν, ἐκ τῆς Γῆς. Εἰ δὲ μετέχει πως τὸ Στερέωμα Πυρός τε καὶ Γῆς, μετέχοι ἂν καὶ Ἀέρος καὶ Ὕδατος, τῶν Στοιχείων τούτων ὡς μέσων εἰς ἐναρμόνιον σύνδεσιν τῶν ἄκρων γεγενημένων. Οὕτως ἂν ἐκ τῆς συνδρομῆς τῶν ἀκρωφελεστάτων ἐν στοιχείοις ὄντων καὶ καθαρωτάτων, ὡς ἐκ πρωτίστης οἱονεὶ στοιχειακῆς ἀπαρχῆς καὶ ὑπερεχόντων ἀφαιρεμάτων συντεθειμένου τὸν ἕναστρον Οὐρανόν, ἐπικρατεῖν ἐν ἑαυτῷ ἔχειν τὸ Πῦρ ἀποφαίνονται. Ὁμοίως καὶ τὸ ἐχόμενον αὐτοῦ σῶμα πᾶν τὸ αἰθέριον. Οὕτω γὰρ καὶ τῶν ὑπὸ Σελήνην τεσσάρων καλουμένων Στοιχείων ἕκαστον, συνέστηκε μὲν ἐκ τῶν τεσσάρων τῶν ἁπλῶν καὶ ἀληθῶς Στοιχείων· ὀνομάζεται δὲ καὶ χαρακτηρίζεται καὶ καλεῖται κατὰ τὴν τοῦ ἑνὸς ἐπικράτειαν.

Τοῦτον δὴ τὸν ἕναστρον Οὐρανὸν, καὶ ἀπλανῆ Σφαῖραν οἱ πολλοὶ τῶν Φιλοσόφων ὑπέλαβον καὶ ὠνόμασαν. Διέλαθε γὰρ αὐτοὺς ἡ κατὰ Φύσιν αὐτοῦ ἰδιότροπος κίνησις ἡ ἐκ Δυσμῶν εἰς Ἀνατολὰς, διὰ τὸ βραδύτατον ἑαυτῆς. Μίαν γὰρ Μοῖραν καθ' ἕκαστον ἔτος αὐτὸν κινεῖσθαι πρός τινων εἴρηται, ὡς δι' ἐτῶν ἑξήκοντα πρὸς τοῖς τριακοσίοις τὴν ἰδίαν ἀπαρτίζειν περιφοράν. Τινὲς δὲ μορίου τι Μοίρας κατ' ἔτος ὅλον, ἀλλ' οὐχ' ὅλην Μοῖραν ἰδίως αὐτὸν φέρεσθαι λέγουσιν.

Ὅτι μὲν οὖν ὁ πρὸς αἴσθησιν ἀπλανὴς Οὐρανὸς μετέχει τοῦ ὁρατοῦ, καὶ ὅτι ἀλλήλων ἅπτονται τὰ ὑραίνια σώ-

ματα, καὶ ἡ αἴσθησις μαρτυρεῖ· ὅτι τε τὸ μὲν ὁρατὸν ὑπάρχει διὰ τὰ Χρώματα, φωτεινῶ τυγχάνοντα πυρὸς ἀπαυγάσματα· τὸ δ' ἀπλοῦν διὰ τὴν ἀντιτυπίαν, ἥτίς ἐστι τῆς γῆς, ἐδὲ τὸ. δεῖται κατασκευῆς, ὡς ὁμολογούμενον. Τούτων ὄντως ἐχόντων, προδήλως ἐστὶν ἐν τῷ Οὐρανῷ τὸ Πῦρ καὶ ἡ γῆ. Τῶν τοιούτων δὲ Στοιχείων ἄκρων ὄντων καὶ δεομένων διὰ τοῦτο μεσότητος, ἔστι καὶ ὁ ἀὴρ καὶ τὸ ὕδωρ, τὰ μέσα τῶν Στοιχείων καὶ τῶν ἄκρων συνδετικά.

Ἁπλῶν δὲ τὸ ἀράνιον λέγεται Σῶμα, καὶ ταῦτα σύνθετον ὄν, τοῖς συνθετωτέροις παραβαλλόμενον σώμασιν. Οὕτω γὰρ καὶ τὰ τέσσαρα Σώματα, σύνθετα μὲν ἐξ ἀλλήλων ἐστὶν· ἁπλᾶ δὲ καλεῖνται, πρὸς τὰ ἐξ αὐτῶν κατὰ δευτέραν ἀποτελούμενα σύνθεσιν. Τὰ γὰρ κυρίως ἁπλᾶ σώματα καὶ Στοιχεῖα καθαρὰ καὶ εἰλικρινῆ, πόῤῥω καθέστηκε τῆς αἰσθήσεως, νῷ μόνῳ διακρινόμενα. Καὶ ὁ πρῶτος δ' Οὐρανὸς ὁ ἄναστρος, ἐπείπερ αἰσθητῶς κινεῖται τὴν ἁπλανῆ κίνησιν, ἀχ ἁπλῶς. Αἰσθητῶς γὰρ κινούμενος τὴν ἐξ Ἀνατολῶν εἰς δυσμὰς τὴν ὀξυτάτην καὶ σφοδροτάτην· καὶ τῷ λίαν ἀκμαίῳ τάχει συμπεριφέρων τὸ Στερέωμα τὸν δεύτερον Οὐρανὸν, καὶ τὸν ἐχόμενον Αἰθέρα σύμπαντα, καὶ τὸ Ὑπέκκαυμα, καὶ τὸν Ἀέρα, πλὴν ὀλίγῳ τῷ ταῖς κοιλότησι τῆς ἐν γῇ ἐπιφανείας ἐναπειλημμένῳ καὶ ἐλλιμνάζοντος, πῶς ἂν εἴη ὁ τοιοῦτος ἁπλῶς; Ὅπου γὰρ αἰσθητὴ κίνησις, αἰσθητὸν ὑπάρχει καὶ τὸ κινούμενον. Ὁ δ' οἶδεν ἡ Αἴσθησις, τοῦτο σύνθετον ὁμολόγηται. Σῶμα γὰρ ἁπλῶν, ὃ πέφυκεν ὑφεστάναι καθ' αὑτό. Διὸ σῶμα τυγχάνων ὁμολογουμένως ὁ πρῶτιστος Οὐρανὸς καὶ καθ' αὑτὸν ὑφεστὼς, ἁπλῶς ἂν ἔστιν, ἀλλὰ συντέθειται. (Τὴν κρείττω λέγω δὲ σύνθεσιν.) συντέθειται δ' ὅλος αὐτῶ, πολλῷ γε μᾶλλον ὁ δεύτερος καὶ φαινόμενος Οὐρανὸς, σύνθετος ἂν εἴη καὶ ἀχ ἁπλῶς.

Ὅθεν καθάπερ τὰ αἰσθητὰ Στοιχεῖα σύνθετα ὄντα, Κίνησιν ἁπλῆν κινεῖται τὴν ἐπ' εὐθείας· ὕτω δὴ καὶ ὁ Οὐρανὸς, μὴ ὢν ἁπλῶς, Κίνησιν ἁπλῆν κινεῖται τὴν κυκλικήν. Κινεῖσθαι γὰρ δύναται Κίνησιν ἁπλῆν καὶ τὸ σύνθετον.

θετον. Καθ' ὃ γὰρ τῶν ἐν αὐτῷ ἁπλῶν ἐπικρατεῖ τῶν λοιπῶν, κατὰ τοῦτο καὶ κινεῖται, τὴν τοῦ ἐπικρατοῦντος ποιούμενον κίνησιν. Ὥστε καὶ ὁ Οὐρανὸς σύνθετος ὢν, κινεῖται κατὰ τὴν κίνησιν τοῦ ἑαυτῷ ἐπικρατοῦντος εἰλικρινεστάτου Πυρός. Ἡ κίνησις δὲ τοῦ τέλειον εἰδοποιημένου καὶ καθ' ὁλοκληρίαν ἀπηρτισμένου Πυρὸς, ἡ Κύκλῳ ἐστίν. Ἡ γὰρ ἐπ' εὐθείας Κίνησις τῶν Στοιχείων, ἔτι γινομένων αὐτῶν ἐστὶ καὶ ἐν τῷ παρὰ φύσιν ὄντων τόπῳ, ἀλλὰ μήπω τὸν κατὰ φύσιν ἀπειληφότων, ὡς ὁμολογοῦσι Πτολεμαῖος καὶ Πλωτῖνος καὶ Ξέναρχος, καί τινες ἄλλοι τῶν Φυσικῶν. Ἀλλὰ δὴ καὶ Ἀριστοτέλης, τὸ εἰς τὸν αὐτοῦ τόπον φέρεσθαι, μηδὲν ἄλλο εἶναί φησιν, ἢ εἰς τὸ αὐτοῦ φέρεσθαι εἶδος.

Τῷ ὄντι γὰρ εἴπερ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων τόπων καὶ τῆς παρὰ φύσιν διαθέσεως κινεῖται τὰ Στοιχεῖα, τῶν οἰκείων ἐφιέμενα τόπων καὶ τῆς οἰκείας ὁλότητος, δῆλόν ἐστιν ὡς ὅ κατὰ φύσιν ἔχοντα τελέως κινεῖται. Κατὰ φύσιν γὰρ ἔχοντα καὶ ἐν τοῖς οἰκείοις τυγχάνοντα τόποις, ἢ μένει ἢ κύκλῳ κινεῖται. Μένει μὲν ἡ Γῆ δηλονότι, καὶ τὸ Ὕδωρ, καὶ τοῦ Ἀέρος τὸ λιμνάζον. Κύκλῳ δὲ κινεῖται τὸ Πῦρ καὶ τοῦ ἀέρος τὸ εὐαγὲς, τῷ Οὐρανῷ συμπεριπολοῦντα, κατὰ τὴν πρὸς αὐτὸν οἰκειότητα. Ἐπεὶ γὰρ ὅπου φέρεταί τι κατὰ φύσιν, ἐκεῖ ἐστι κατὰ φύσιν· φέρεται δ' ἐπὶ τὸ μέσον ἡ Γῆ κατὰ φύσιν· ἐπὶ τοῦ μέσου ἄρα κατὰ φύσιν ἐστίν. Ἴδιον γὰρ τῆς Γῆς τὸ φέρεσθαι πρὸς τὸ μέσον. Τοῦτο δ' ἂν εἴη αἴτιον, καὶ τὸ μένειν ἐν τῷ μέσῳ τὴν Γῆν, ἡ πρὸς τὸ μέσον δηλονότι συγγένεια, δι' ἣν φέρεται πρὸς αὐτό. Ἐπεὶ δὲ τὸ μέσον ἀκίνητον (πάσης γὰρ Σφαίρας κινουμένης ἐν ἑαυτῇ, τὸ μέσον ἤτοι τὸ Κέντρον ἀκίνητον.) καὶ ἡ Γῆ διὰ τὴν πρὸς τὸ Κέντρον τοῦ παντὸς οἰκείωσιν ἀκίνητός ἐστι. Τὸ Ὕδωρ δὲ πάλιν ἐπεὶ φέρεται πρὸς τὴν γῆν Φυσικῶς (ἴδιον γὰρ τοῦ ὕδατος τὸ ἐπιπολάζειν τῇ γῇ.) μένει διὰ τὴν πρὸς τὴν γῆν συγγένειαν ἀκίνητον καὶ αὐτό. Διὰ ταῦτα δὴ καὶ ὁ λιμνάζων Ἀὴρ, ἀκίνητος, ὁ γεηρὸς καὶ ὑδατώδης καὶ θολερός· τὸ δὲ Πῦρ φέρεται κατὰ φύσιν ἐπὶ τὴν Περιφέρειαν τῆς

Σφαίρας. Τάχα γὰρ ἂν καὶ ἐφήψατο τῆς κοίλης Ἐπιφανείας τε Στερεώματος, εἴγε μὴ προκατειλημμένος ἦν ὁ τόπος ὑπὸ τε αἰθερίε Σώματος, εἰλικρινεστέρε τυγχάνοντος κατὰ τοεἶδος τὸ πύρειον, ὡς τῆς αὐτῆς τῷ Στερεώματι κοινωνήσαντος, Φύσεως. Ἐπεὶ τοίνυν τὸ Πῦρ πρὸς τὴν τῆς ΣΦαίρας ΠεριΦέρειαν Φέρεται Φυσικῶς, αἴτιον ἂν εἴη τούτῳ καὶ τε Κύκλῳ κινεῖσθαι, ἡ πρὸς τὴν ΠεριΦέρειαν οἰκείωσις δι' ἣν Φέρεται πρὸς αὐτήν. Διὰ γὰρ τὴν πρὸς ταύτην οἰκείωσιν, Κύκλῳ Φέρεται καὶ αὐτὸ· καθάπερ ἡ Γῆ διὰ τὴν πρὸς τὸ Κέντρον οἰκείωσιν ἔσηκεν· Ὡς δὲ τὸ Ὕδωρ πάλιν ὑ κινεῖται, τῆς συγγενοῦς ἐσηκυίας Γῆς, ἐφ' ἣν καὶ Φέρεται, καὶ ἧς ἀεὶ ἐφάπτεσθαι βούλεται· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ καθαρὸς Ἀὴρ Φερομένῳ συμΦέρεται τῷ Πυρὶ διὰ τὴν πρὸς τοῦτο συγγένειαν, δι' ἣν καὶ πρὸς αὐτὸ Φέρεται, καὶ τε συνεῖναι τούτῳ συνημμένως ἐΦίεται. Δῆλον δ' ἂν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι τε πᾶν τὸ ὑπὸ τὴν αἴσθησιν ἐκ τῶν τεττάρων Στοιχείων συντέθειται, καὶ ὅτι μόνη τελεία Φορὰ καὶ κατὰ Φύσιν ἡ κυκλική· (μόνη γὰρ αὕτη τῶν κατὰ Φύσιν ἐχόντων καὶ τελείων ὄντων ἐστίν.) ὅτι τε ἡ Γῆ κατὰ Φυσικὸν λόγον ἀκίνητος, εἶτα τὸ Ὕδωρ, εἶτα τε ἀέρος ὅσον τούτοις τοῖς σώμασι συγγενὲς· καὶ ὅτι ὁ Οὐρανὸς σύμπας διὰ τὴν τε εἰλικρινοῦς πυρὸς ἐπικράτειαν Κύκλῳ Φέρεται Φυσικῶς· εἶτα δι' αὐτὸν καὶ τὰ αὐτῷ ἐχόμενα σώματα. Καθάπερ δὲ τῇ Γῇ τὸ ὑπερβάλλον ἔνεστι τῆς μονῆς, ἕτω δὴ τῷ Οὐρανῷ τῆς Φορᾶς τὸ ὀξύτατον. Καὶ καθὼς ἡ Γῆ κατὰ τόπον ἀκίνητος, ἕτως ὁ Οὐρανὸς ἄσατος. Οὔτε γὰρ ἡ Γῆ τῆς ἰδίας μετατίθεται βάσεως, ἐΦ' ὁ Οὐρανὸς ἐνδίδωσι τὸ τῆς ῥύμης σΦοδρότατον.

Τῷ τοίνυν Οὐρανῷ καὶ τῆς Γῆς ἐκ διαμέτρε διεστηκότων πρὸς ἄλληλα κατὰ τὴν τῶν ἐνεργειῶν ἐναντίωσιν. ἡ μεταξὺ κλίσις, μήτε τὸ ὀξυκίνητον ἔχουσα, μήτ' αὖ τὸ ἀκίνητον, μεσιτεύει τοῖς ἄκροις δι' ἑαυτῆς, καὶ ἕτω σύμπας ὁ Κόσμος ἀλληλοχεῖται τῆς μὲν ἐξωτάτω ΠεριΦορᾶς ἐπιτεταμένῳ τάχει χρωμένης, ὑΦειμένῳ δὲ τῆς ἐντὸς κατὰ λόγον τε πρὸς τὸ Κέντρον πλησιασμῦ, μιᾶς γινομένης ὁμῦ σΦαιρικῆς περιαγωγῆς, καὶ Κύκλων ἁπάντων τῶν ἐξω-

ἐξωτέρων τε καὶ μειζόνων, τῶν ἐνδοτέρω τε καὶ ἐλαττόνων κατὰ ταυτὸν ἀποκαθισαμένων ἐκ τῶν αὐτῶν ἐπὶ τὰ αὐτὰ, διὰ τῆς ἑνιαίας Περιφορᾶς. Σχῆμα δὲ κέκληται ὁ Οὐρανὸς σφαιρικὸν, ὡς πολυχωρητότερόν τε τῶν ἄλλων Σχημάτων τῶν τὴν αὐτὴν ἐχόντων περίμετρον, καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐν ἑαυτῷ κίνησιν παντὸς ἁρμοδιώτερον σχήματος, καὶ ὡς πρῶτον τῇ Φύσει, καὶ ἐντεῦθεν τῇ τοῦ πρώτου σώματος οὐσίᾳ κατάλληλον. Πᾶν γὰρ Σχῆμα ἢ Εὐθύγραμμόν ἐστιν, ἢ Περιφερόγραμμον, ἢ Μικτόν. ἀλλ' εἴ τι μὲν Εὐθύγραμμον ἢ μικτὸν, ὑπὸ πλειόνων γραμμῶν περιέχεται· τὸ δὲ Περιφερόγραμμον μόνον, ὑπὸ μιᾶς γραμμῆς τῆς περιφεροῦς. Ἐν ἑκάστῳ δὲ γένει πρότερον τῇ Φύσει τὸ ἓν τῶν πολλῶν, καὶ τὸ ἁπλοῦν τοῦ συνθέτου. Πρῶτον τοίνυν καὶ ἁπλοῦν τῶν ὅλων ἐπιπέδων Σχημάτων, ὁ Κύκλος. Ἀλλ' ὅπερ ὁ Κύκλος ἐν ἐπιπέδοις, τοῦτ' ἐν στερεοῖς ἡ Σφαῖρα. Μόνη γὰρ αὕτη τῶν ὅλων στερεῶν μιᾷ Ἐπιφανείᾳ περιείληπται. Ἐπεὶ τοίνυν τὸ πρῶτον Σχῆμα τῷ πρώτῳ σώματι οἰκειότατον, πρῶτον δὲ Σῶμα τῶν ὑπὸ τὴν ἡμετέραν αἴσθησιν τὸ ἠθέριον, εἰκότως ὁ Οὐρανὸς ὑπάρχει σφαιροειδής. Εἰ δ' ἔστι σφαιροειδὴς, δῆλον ὅτι καὶ πᾶν, σφαιροειδές, ὅπερ ἐστὶν αὐτῷ συνεχές. Ἀνάγκη γὰρ τὸ πανταχόσε τῆς κοίλης Ἐπιφανείας ἁπλούμενον τοῦ σφαιροειδοῦς, εἶναι καὶ αὐτὸ σφαιροειδές.

Ἁπλᾶ δὲ ἐστῶν τῶν περὶ τὰ σώματα Σχέσεων, ἔχει καὶ αὐτὰς καὶ ὁ Οὐρανὸς, ἐπείπερ σῶμά ἐστι. Πᾶν γὰρ σῶμα τρεῖς ἔχει διαστάσεις, Μῆκος, Πλάτος καὶ Βάθος. Δύω δ' ἐστὶ πέρατα καθ' ἑκάστην διάστασιν. Ὥστε τρεῖς συζυγίαι διάφοροι γίνονται. Τοῦ μὲν ἐν Μήκει πέρατα, τὸ Ἄνω καὶ τὸ Κάτω· τοῦ δὲ Πλάτους τὸ Δεξιὸν καὶ Ἀριστερόν· τοῦ δὲ Βάθους τὸ Ἔμπροσθεν καὶ τὸ Ὄπισθεν. Ἡ μεσότης δὲ πασῶν ὁμοῦ τῶν διαστάσεων καθ' ἓν σημεῖον συμπιπτουσῶν, τὸ μέσον ὑπάρχει τοῦ σώματος. Ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῶν ἐκ σφαιρωμένων σωμάτων διίστανται ἀπ' ἀλλήλων τὸ κάτω καὶ τὸ μέσον. ἐπὶ δὲ τῶν σφαιρικῶν, ἀδιαίρετον ἀδιαιρέτως ἀπ' ἀλλήλων διάστασιν ἔχουσιν. Ἀνάγκη γὰρ νεύειν ἀπὸ τῆς Ἐπιφανείας ἐπὶ τὸ ἑαυτῶν μέσον τὰ σφαιρικὰ, καὶ

ἔτω

ὕτω καθ' αὑτὰ θεωρέμενα ταῦτ' ἔχειν κάτω πρὸς ἃ γεγένηκασιν. Ἐν τῷ Κόσμῳ τοιγαρῦν τὸ Σχῆμα ἔχοντι σφαιρικὸν, Ἄνω μὲν ὑπάρχει τὸ ἀπὸ παντὸς τε μέσε διῆκον ἐπ' αὐτὴν τῆς Σφαίρας τὴν Ἐπιφάνειαν· Κάτω δὲ, τὸ μέσον ἐστὶ, τῶν δύω σχέσεων ἐπὶ τε Κόσμε συμπιπτέσων, καὶ τε αὐτε καὶ ἑνὸς ὄντος καὶ κάτω καὶ μέσε. Ἔμπροσθια δὲ μέρη τε Οὐρανε. τὰ πρὸς δυσμὰς ἔσονται. (καὶ γὰρ ὡς ἐπὶ Δύσιν ὁρμᾷ.) Ὀπίσθια δὲ, τὰ πρὸς Ἀνατολὰς. (καὶ γὰρ ἐντεῦθεν πρέσεισιν ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν.) Ὅθεν Δεξιὰ μὲν αὐτε, τὰ πρὸς Ἄρκτον· τὰ δὲ πρὸς Μεσημβρίαν, εὐώνυμα.

Δογματίζεσι δὲ τὸν Οὐρανὸν οἱ τῆς περιπατητικῆς Λιρέσεως, ἀγένητόν τε καὶ ἄφθαρτον σὺν τῷ Κόσμῳ παντὶ· καὶ τὸ Δόγμα τοιετοτρόπως κατασκευάζεσιν. Εἰ γέγονεν ὁ Οὐρανὸς, ἦν ὅτε ὐκ ἦν. Ἀλλὰ χρόνον ὐδ' ἐπινοῆσαι δυνατὸν, ἄνευ Οὐρανε. Καὶ γὰρ ὁ χρόνος, ἀριθμητόν ἐστι τῆς ὑρανίε κινήσεως. Ὥστε τὸ λέγειν ἦν ὅτε ὐκ ἦν ὁ Οὐρανὸς, ταυτόν ἐστι τῷ, ἦν χρόνος ὅτε χρόνος ὐκ ἦν. Τὸ γὰρ ἦν, χρόνε μέρος ἐστὶ τὸ παρωχηκός. Εἰ τοίνυν ὐδέποτε χρόνος ἦν ὅτ' ὐκ ἦν ὁ Οὐρανὸς· ὁ δὲ χρόνος, ἀΐδιος· (παντὸς γὰρ τε λαμβανομένε προηγεῖται τὸ ἦν.) δῆλον ὡς ἀγένητος ὁ Οὐρανός. Εἰ δ' ἀγένητος, πάντως καὶ ἄφθαρτος· ὅτι τε συνακολυθεῖ τῷ ἀγενήτῳ τὸ ἄφθαρτον, καὶ ὅτι καθὼς προηγεῖται τὸ ἦν χρόνε παντὸς, ὕτως ἐφέπεται τὸ ἔσαι. Χρόνε δ' ἀεὶ ὄντος, ἀεὶ ἔσαι καὶ ὁ συνυπάρχων αὐτῷ Οὐρανός. Ταῦτα μὲν ἤτοι.

Πλάτων δὲ φθάσας τὸ τοιετον Δόγμα προδιελύσατο, φιλοσόφως ἀποφηνάμενος, ἅμα τῷ Οὐρανῷ γεγονέναι τὸν Χρόνον. Ὥστε καὶ ὁ Οὐρανὸς ἐγεγόνει καὶ ὁ Χρόνος ἐγεγόνει, ἐν ταυτῷ. Καὶ ὥσπερ ἦν ὅτ' ὐκ ἦν ὁ Οὐρανὸς, ὕτω καὶ ἦν ὅτε χρόνος ὐκ ἦν. Εἰ δὲ τὸ ἦν καὶ τὸ ἔστι καὶ τὸ ἔσαι μέρη χρόνε, ἀλλὰ πρωτοτύπως ταῦτα τε Αἰῶνός εἰσιν. Αἰὼν δέ ἐστιν ἠθροισμένη παράτασις τὸ ἀεὶ ἔχεσα πρὸ χρόνε καὶ μετὰ χρόνον. Γεγονὼς ἓν ὁ Χρόνος τε Αἰῶνος εἰκὼν, ἔχε καὶ τὸ λέγεσθαι ἦν, καὶ ἔστι καὶ ἔσαι, μέχρις ἂν ᾖ κατὰ τὴν πρὸς τὸν Αἰῶνα δηλονότι ἀναφορὰν.

ράν. Οἱ τοίνυν λέγοντες ἦν ὅτ' οὐκ ἦν Οὐρανὸς, οὐ λέγουσιν ἦν Χρόνος ὅτε Χρόνος οὐκ ἦν. Ἀλλ' ἦν παράτασίς τις αἰωνικὴ, καθ' ἣν οὐθ' ὁ Οὐρανὸς, οὐθ' ὁ Χρόνος εἶχεν ὑπόστασιν. Ὅτε δ' ὁ Χρόνος ἤρξατο τοῦ εἶναι, τότε καὶ ὁ Οὐρανός. Οὐκ ἐν Χρόνῳ τοίνυν ὁ Οὐρανὸς ἐγεγόνει, ἀλλ' ἐν ἀρχῇ τοῦ χρόνου. Ἡ δ' ἀρχὴ τοῦ Χρόνου, Χρόνος οὐκ ἔστιν. Ἀμερὴς γὰρ αὕτη καὶ ἄποσος. καθὼς ἂν ἐν ἀρχῇ τοῦ Χρόνου ἐγεγόνει, ὅτως οὐδὲν ἀδύνατον ἐν τῷ τέλει τοῦ χρόνου τοῦτον φθαρῆναι. Τῷ Χρόνῳ τοίνυν συνυποστὰς, τῷ Χρόνῳ καὶ συνδιαλυθῆναι πέφυκε. Καὶ οὐκ ἂν εἴποιτις, ὡς ἔσται Χρόνος, ὅτ' οὐκ ἔσται ὁ Οὐρανός· ἀλλ' ἔσται πάλιν αἰωνικήτις παράτασις, καθ' ἣν οὐθ' ὁ Οὐρανὸς, οὐθ' ὁ Χρόνος εἶναι δυνήσεται, κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τῆς φύσεως.

Λέγουσι πάλιν. Εἴπερ ὁ Κόσμος γενητὸς καὶ φθαρτὸς, δεῖ προηγεῖσθαι τὴν σύστασιν ἐξ ἧς γέγονε καὶ εἰς ἣν αὖθις φθαρήσεται. Ἀλλ' εἷς ὁ Κόσμος· ἀγένητος ἄρα καὶ ἄφθαρτος. Εἰ μὲν οὖν ἐλέγομεν τὸν Κόσμον γενητὸν καὶ φθαρτὸν, ὡς τὰ τέσσαρα σώματα καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν, εὖ ἂν ἔλεγον οἱ ταῦτα λέγοντες. Ἐπεὶ δ' ἐκ τοῦ μηδαμῇ μηδαμῶς ὄντος, ἀλλ' ἐκ ἐκ προϋποκειμένης τῆς ὕλης τοῦτον γενέσθαι φαμὲν παρὰ τοῦ Θεοῦ, ποίαν ἔχει ὁ λόγος αὐτῶν τὴν ἰσχύν; Εἰ τοίνυν ἐκ τοῦ μὴ ὅλως εἶναι γεγένητο, πέφυκε πάλιν εἰς τὸ μὴ ὅλως εἶναι φθαρήσεσθαι, κἂν ἡ τοῦ Δημιουργοῦ ἀγαθότης ὑπερνικῶσα σύμπασαν φύσιν, ὥσπερ ἐκ τοῦ μηδόλως ὄντος τὸν κόσμον παρήγαγεν· ὅτω πρὸς τὸ κρεῖττον μετασκευάσει τὴν δημιουργίαν αὐτοῦ. Ἔτι πεπερασμένος ὁ Οὐρανὸς· ἐπείπερ ἀδύνατον κινηθῆναι τὸ ἄπειρον. Εἰ γὰρ κινηθείη, χρόνον ἄπειρον ἀνάγκη διιέναι κατὰ τὴν κίνησιν. Ὁ δὲ, περιστρέφεται σύμπας ἐν ἐλάττονι χρόνῳ τοῦ νυχθημερινοῦ διασήματος. Ὥστε πεπερασμένος ὁ Οὐρανός. Εἰ δ' ὅτος πεπερασμένος, καὶ πᾶς ὁ Κόσμος πεπερασμένος. Εἰ γὰρ τὸ περιέχον, πεπερασμένον· καὶ τὸ περιεχόμενον, ἐξ ἀνάγκης πεπερασμένον. Οὐδὲν δὲ σῶμα πεπερασμένον, ἔχει δύναμιν ἄπειρον. Τὸ γὰρ τοῦ πεπερασμένου μέρος, ἢ ἄπειρον ἕξει δύναμιν καὶ αὐτὸ, καὶ τοῦ ἀπείρου μεῖζόν τι εὑρεθήσεται· (μεί-

ζων

ζων γαρ ἡ ἐν τῷ ὅλῳ δύναμις τῆς ἐν τῷ μέρει δυνάμεως. Ἀλλ' οὐδὲν τὸ ἀπείρῳ μεῖζόν ἐστιν.) ἢ πεπερασμένην ἔχει δύναμιν τὸ μέρος τὸ πεπερασμένου, καὶ τὸ ὅλον πεπερασμένης ἔσαι δυνάμεως. Τὸ γαρ ἐκπεπερασμένων συνεχῶς κατὰ τὴν ἐλότητα, πεπερασμένον ὁμολογουμένως ἐστὶ καὶ αὐτό. Πᾶν ἄρα πεπερασμένον σῶμα πεπερασμένης μετέχει δυνάμεως. Ὅθεν ὁ Κόσμος πεπερασμένος ὢν, πεπερασμένην κέκληται δύναμιν. Ἀδυνατήσει τοίνυν λόγῳ Φύσεως, καὶ ἡ ἐνέργεια αὐτῦ παύσεται, τῆς δυνάμεως παυσαμένης, ὅθεν ἄρχεται ἡ ἐνέργεια. Τῦτο δὲ τί ἕτερόν ἐστιν, ἢ τελεία Φθορά;

Τοίνυν ὁ Κόσμος Φθορᾷ παντελεῖ κατὰ λόγον ὑπόκειται Φυσικὸν, μὴ δυναμένος συνδιαμένειν τῷ ἀπειροδυνάμῳ δημιυργῷ. Καὶ τί γαρ ἄλλο; ἢ δημιύργημα ὢν, καὶ τεῦθεν καὶ μόνον τῆς τῦ δημιυργήσαντος ὑφειμένος ἀϊδιότητος. Εἰ τοίνυν Φθαρτὸς ὁ Κόσμος, πάντως καὶ γενητός. Ἀνταικολυθῦσι γαρ ἀλλήλοις τὸ γενητὸν καὶ τὸ Φθαρτὸν. Καὶ πάλιν τὸ ἀγένητον καὶ τὸ ἄΦθαρτον. Λέγυσιν αὖθις· εἰ μὴ ἅμα Θεὸς ἅμα Κόσμος, ἦν ποτὲ ὁ Θεὸς, ὅτε Ἐνεργείᾳ Δημιυργὸς, Δυνάμει δὲ μόνον. ὅθεν καὶ ἀτελής. τὸ Δυνάμει γαρ ἀτελές. Ἐρωτητέον ὖν αὐτῦς, πότερον ὁ Θεὸς Ἀπειροδύναμος ὢν, τῦτονὶ μόνον ἠδύνατο τὸν Κόσμον παραγαγεῖν, ἢ καὶ ἄλλυς πολλῦς τῷ παρόντι παρισυμένυς; Εἰ μὲν γαρ ὐχ οἷός τ' ἦν καὶ ἄλλυς Κόσμυς παραγαγεῖν, πῶς ὐκ ἀσθενὴς ὁ Ἀπειροδύναμος πάσης ποιητικῆς Ἐπιςήμης ἴσα πολλὰ δυναμένης ποιεῖν; Εἰ δὲ δυνάμενος ὐ παρήγαγε, δῆλον ὡς ἡ δύναμις, ἥπερ ἂν ἐπὶ τῶν μὴ γεγονότων Κόσμων ἐχρήσατο, παράγειν τῦτυς ἐθέλων, Δυνάμει μόνον ἐςὶ καὶ κατ' αὐτὸς ἀτελής. Ἀλλ' εἰδέναι χρὴ τὸ Δυνάμει τῦτο κατὰ τὸ δεύτερον ὂν σημαινόμενον, ὃ δήπερ ὐ πέΦυκεν ἀτελές. Εἰ γαρ ἀτελὲς καὶ τὸ δεύτερον, ὐδεὶς ἔχων ποιητικὴν Ἐπιςήμην, καθ' αὑτὸν ἐςὶ τέλειος, δεόμενος τῶν ἐν οἷς ἐνεργεῖ πρὸς τελείωσιν. Καὶ ὕτω δείσεται τῦ χείρονος τὸ κρεῖττον· ὡς καὶ τῶν παραγομένων ὁ παράγων Θεὸς, εἴπερ αὐτῷ πέΦυκεν αἰτίᾳ τῦ μὴ Δυνάμει δοκεῖν αὐτὸν Ποιητήν. Διὸ ταῦτ'

ταῦτ' οὐκ ἔστιν ἅμα ποιητὴς, ἅμα ποίημα, κατ' ἐνέργειαν· ἀλλ' ἅμα ποιητὴς, ἅμα ποίημα κατὰ τὰς ποιητικὰς λόγους καὶ δημιουργικὰς, προαιωνίως ὑφεστῶτας ἐν τῷ Δημιουργῷ καὶ συναϊδίους ὄντας αὐτῷ, θέλοντι μὲν ἀεὶ παράγειν καὶ τὰ ποιήματα, διότι καὶ ἀεὶ ἀγαθὸς· τότε δὲ παράγοντι, ὅτε τὰ παραγόμενα δύναται. Οὐδὲ γὰρ ἰσχύσει τῇ ἀπείρῳ τὸ παράγοντος ὑπάρξει συνεῖναι, τῷ μὴ Θεὸν εἶναι τούτων τὴν οὐσίαν, μηδ' ἴσα δυναμένην Θεῷ κατὰ τὸ τῆς ὑπάρξεως ἄπειρον. Εἰ μὲν γὰρ τῇ Φύσει καὶ τῇ οὐσίᾳ παρῆγεν ὁ Δημιουργὸς τὰ δημιουργήματα, συνῆσαν ἂν ἐξ ἀνάγκης αὐτῷ· τῆς αὐτῆς αὐτῷ Φύσεως ὄντα καὶ οὐσίας. Ἐπεὶ δὲ Φύσει μὲν καὶ οὐσίᾳ γεννᾷ, θελήσει δὲ καὶ βουλήσει δημιουργεῖ· τὸ γέννημα μὲν συνυπάρχει τῷ Θεῷ, διότι καὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας καὶ Φύσεως ἀπαραλλάκτως πάμπαν αὐτῷ, καὶ Θεὸς ἐκ θεοῦ τὸ γεννᾶν καὶ τὸ γεννώμενον, μήτε χρόνῳ ταῦτ' ἀπ' ἀλλήλων μερίζοντος, μήτε βουλήσεως καὶ θελήσεως, μήτε δυνάμεως ἢ δόξης ἢ ἄλλου τῶν ὄντων τινός. Ὡσαύτως καὶ τὸ ἐκπορευόμενον, καὶ αὐτὸ γὰρ οὐσιωδῶς ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ Φυσικῶς ἐκπορεύεται. Δημιούργημα δὲ πᾶν πόρρω πίπτει τῆς θείας ὑπάρξεως, ὥσπερ καὶ τῆς τοῦ τεχνίτου ὑπάρξεως τὸ τεχνούργημα· Προϋπάρχει γὰρ ὁ Τεχνίτης τοῦ ὑπ' αὐτοῦ τεχνουργουμένου πράγματος· ὕστερον δὲ πᾶν ἀποτέλεσμα τῆς ἑαυτοῦ ποιητικῆς αἰτίας ἐξ ἀνάγκης ἐστίν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον.

Ἐπεὶ δ' ἐπάνω τοῦ Στερεώματος Ὕδωρ εἶναι πολυπληθὴς ἡ θεία διδάσκει Γραφή. Τινὲς δ' ἀδύνατον οἴονται τὴν τοῦ ὕδατος Φύσιν μένειν ἐπὶ τοῦ κυρτοῦ τῆς Σφαίρας, ῥυτὴν οὖσαν καὶ εὐδιάχυτον καὶ κατωφερῆ, τὴν θείαν ἐννοείτωσαν ὅτι παντοδύναμον καὶ ὑπερδύναμον Δύναμιν, ἥτις ἰσχὺν ἐνέθηκεν ὑπερβάλλουσαν καὶ τῷ Στερεώματι, κωλυτικὴν τῆς τοῦ ὕδατος ἐπὶ τὸ κάτω φορᾶς. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ Στερέωμα κέκληται, ὡς στερεὸν καὶ κραταιὸν καὶ ἀνένδοτον. Ἐκεῖνο μὲν οὖν τὸ ὕδωρ λεπτότατόν ἐστι καὶ κουφότατον, ὡς προείρηται, παντὸς ὕδατος· ὅτι δημιουργικῇ προσάξει κατά τινα οἷον διάθεσιν τοῦ

τε ὁμογενες διακέκριται. Καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν ὑδατηρὰ ποιότης ταῖς τε πυρὸς ὁρμαῖς ἀντιπράττουσα. Δεδόσθω δὲ τὸ ὕδωρ ἐκεῖνο καὶ παχύτερον εἶναι, καὶ βαρύτερον, καὶ κατωφερὲς, καὶ φυσικὴν ἔχον ῥοπὴν πρὸς τὸ ἐπιπολάσαι τῇ γῇ. Τί τὸ ἐντεῦθεν; Ἐπεὶ τοιαύτη ἐστὶν ἡ φύσις τε Στερεώματος, οἵαπερ εἴρηται, περιλαμβάνει πᾶσαν τὴν Σφαῖραν, καὶ ταύτης ἐξέχεται τὸν οἰκεῖον τόπον πανταχόθεν ζητῶν, καὶ ἕτω ταύτῃ συμπεριφέρεται. Τὸ δι' ὃ δὲ περιέχε τὸν Οὐρανὸν τοῦτον τὸν δεύτερον ἡ ὑπέρσοφος πρόνοια τῷ τοιούτῳ ὕδατι, δυνάμει προσεχῶς εἰρηται. Ἐπεὶ γὰρ ἀναγκαῖον ἦν τὸ Πῦρ τῶν ἄνω σωμάτων ἐπικρατεῖν, ὡς ἂν ἐκ προσήκοντος διαζήματος ζωογονῆται καὶ φωτίζηται καταλλήλως τὸ πᾶν, ἵνα μὴ ἄλλως γένηται φρεῦδον διὰ τὴν ἀκμὴν τε Πυρὸς, ἔταξεν ὁ σοφὸς Δημιουργὸς καὶ συνοχεὺς τε παντὸς τὸ δηλωθὲν Ὕδωρ, ἄνωθεν ἀντικαθίσαθαι τῷ Πυρὶ, καὶ διὰ τῶν ἐναντίων ποιοτήτων καταθράυειν τὰς δυνάμεις αὐτε· καὶ ἕτω διαμένειν τὸ σύμπαν μέχρι συντελείας ἀδιαλώβητον.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ'.
### Περὶ Αἰθέρος, καὶ Ἀσέρων.

Τὸ διῆκον ἀπὸ τῆς κυρτῆς Ἐπιφανείας τε Στερεώματος, ἕως τε κοίλε τῆς σεληνιακῆς Σφαίρας, τοῦτο δὴ καλεῖται σύμπαν Αἰθὴρ, ἐκ τε ἀεὶ θεῖν τὴν κλῆσιν λαβόν. Φέρεται γὰρ ὀξυτάτην καὶ ἄληκτον φορὰν φυσικῶς, καὶ, ἵν' εἴπω κατ' ἔνομα, διηνεκῶς τρέχει. Τοῦτο δὴ τὸ αἰθέριον ὅλον Σῶμα καὶ πάντας τὲς Ἀσέρας τῆς αὐτῆς οὐσίας καὶ Φύσεως εἶναί Φασιν οἱ τῶν Φυσικῶν δοκιμώτεροι. Πλὴν ἔστιν ἐναργῶς ἐν Αἰθέρι καὶ Ἀστράσι διαφορὰ, κατά τε πυκνότητα καὶ χρωματισμόν. Ἀλλὰ ταῦτα περὶ Φύσιν εἰσὶν, ἃ Φύσεις. Οὐδὲ γὰρ ἀὴρ ὁ παχὺς Ἀὴρ καὶ μελάντερος, ἐκπέπτωκεν τῆς ἀερίε Φύσεως, διὰ τὴν πυκνότητα καὶ τὸν χρωματισμόν. Ἡ μὲν ἓν ἀπλανὴς δοκοῦσα καὶ λεγομένη Σφαῖρα, πυκνότητος μετέχει καὶ χρώματος ἠρέμα λαμπρε. Μανώτατα δὲ καὶ διαφανεῖς καὶ ἀχρωματι-

σοι παντελῶς, αἱ πλανώμεναι Σφαῖραι τυγχάνουσιν· οἱ δ' Ἀστέρες, πυκνοί τε καὶ λαμπροὶ πάντες εἰσίν. Ἀλλὰ κατὰ τὴν πυκνότητα μὲν ἐκ ἂν ἀλλήλων διοίσαιεν· (ὅσοι γὰρ τῶν Ἀστέρων ὑποτρέχειν Ἀστέρας δύνανται, πάντες ὁμοίως ταῖς ὄψεσιν ἐπιπροσθοῦσι ἡμῶν· ὡς μηδένας ἰσχύειν ἡμᾶς ὁρᾶν τοὺς ὑφ' οἱωνδήτινων Ἀστέρων ὑποτρεχομένους Ἀστέρας.) κατὰ δὲ τὴν λαμπρότητα, πολλή τίς ἐστιν ἡ τῶν Ἀστέρων πρὸς ἀλλήλους διαφορά.

Σχῆμα δὲ κέκληνται καὶ αὐτοὶ σφαιρικόν, καθὼς ἀπὸ τῆς Σελήνης φαίνεται τοῦτο, σφαιροειδοῦς μαρτυρουμένης ἐκ τῶν αὐτῆς φωτισμῶν. Εἰ δὲ σφαιροειδὴς ἡ Σελήνη, καὶ οἱ λοιποὶ Ἀστέρες εἶεν ἂν πάντως σφαιροειδεῖς. Τῆς αὐτῆς γὰρ φύσεως ἅπαντες. Εἰ δὲ καὶ τῷ Οὐρανῷ τῆς αὐτῆς κεκοινωνήκασι φύσεως, καὶ τῷ αὐτῷ μεμόρφωνται Σχήματι, τῶν εὐλογωτάτων αὐτὸς, ὡς ὑπολαμβάνει Πλάτων, καὶ τὴν αὐτὴν κίνησιν ἔχειν τῷ Οὐρανῷ, καὶ κατὰ φύσιν ἕκαστον αὐτῶν ὁμαλῶς καὶ ἐγκυκλίως περὶ τὸ ἑαυτοῦ Κέντρον καὶ τὸν οἰκεῖον Ἄξονα φέρεσθαι.

Τούτων δ' ὄντων ἐχόντων, ἡ πρώτη μὲν καὶ ἄναστρος Σφαῖρα καὶ ὄντως ἀπλανὴς, μίαν καὶ ἁπλῆν κινουμένη κίνησιν τὴν ἀπ' Ἀνατολῶν εἰς Δυσμὰς, ἑαυτῇ συμπεριάγει τὰς ἄλλας ἁπάσας· ἡ δὲ τὸ πλῆθος φέρουσα τῶν Ἀστέρων καὶ δοκοῦσα καὶ λεγομένη ἀπλανὴς, δύω κινεῖται κινήσεις ἀντιτρόπους ὁμοῦ· μίαν μὲν, οἰκείαν, τὴν ἐκ Δυσμῶν πρὸς Ἀνατολὰς, ἥτις καὶ ἀνεπαίσθητός ἐστι διὰ τὴν τῆς ταχυτῆτος ὑπερβολήν· ἑτέραν δὲ, τὴν τῆς πρώτης Σφαίρας, καθ' ἣν ἐξ Ἀνατολῶν ὀξυτάτως συμπεριάγεται πρὸς Δυσμάς. Οἱ δ' Ἀστέρες οἱ καλούμενοι ἀπλανεῖς, τρεῖς ἂν κινοῖντο κινήσεις· τὴν οἰκείαν δίνησιν, καὶ τὴν μετὰ τῆς Σφαίρας, ἥπερ ἐνδέδενται, Περιφοράν· καὶ τὴν διὰ τῆς κυρίως ἀπλανοῦς ἀντιπεριαγωγήν. Ὡσαύτως καὶπὶ τῶν ἑφεξῆς ἔχει Σφαιρῶν καὶ τῶν ἐν ταύταις Ἀστέρων. Αἱ μὲν γὰρ, δύω κινήσεις κινοῦνται τὰς ἀντιτρόπους· οἱ δ' Ἀστέρες πρὸς ταῖς τοιαύταις κινήσεσι κινοῖντ' ἂν καὶ τὴν ἐν ἑαυτοῖς, ὡς ἐπὶ τῶν ἀπλανῶν εἰρηται. Πλάνητες γὰρ οὐ προσεχῶς δεδηλωμένοι κατωνομάσθησαν, διὰ τὸ ἐκδηλον

τῆς

τῆς μετὰ τῶν οἰκείων Σφαιρῶν ἀντιφορᾶς τῇ πρώτῃ Σφαίρᾳ καὶ κατ' ἀλήθειαν ἀπλανεῖ. Καθάπερ ἡ πληθὺς τῶν ἄλλων Ἀστέρων ἀπλανὴς κέκληται, διὰ τὸ ἄδηλον τῆς τοιαύτης ἀντιφορᾶς. Περιαγομένου τοίνυν τοῦ Στερεώματος ἐξ Ἀνατολῶν εἰς Δυσμὰς, ἀναγκαίως καὶ οἱ ἀπλανεῖς τῶν Ἀστέρων τούτῳ συμπεριάγονται, μηδεμίαν ἔχοντες ἰδίαν κίνησιν μεταφορητήν. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὰς αὐτὰς ἀεὶ κατέχουσι τόπους, καὶ οὐδέποτε τὴν ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασιν ἐναλλάσσουσιν.

Οὕτω δὲ κινουμένων πάντων Ἀστέρων τῶν ἀπλανῶν, εἷς μόνος Ἀστὴρ ἑρᾶται πρὸς Ἄρκτον ἀκίνητος· οὐχ ὅτι μετὰ τῆς Σφαίρας τοῦ Στερεώματος οὐ περιφέρεται καὶ αὐτὸς, ἀλλ' ὅτι τῶν δύω τοῦ Ἄξονος ἄκρων, περὶ ὃν ἡ Σφαῖρα στρέφεται, τὸ ἓν ἄκρον ἔτος ὑπάρχει τὸ Βόρειον. Ὅθεν καὶ Βόρειος Πόλος ὠνόμασται. Πόλοι γὰρ τὰ πέρατα καλοῦνται τοῦ Ἄξονος. Πόλος δὲ ὑπάρχων τῆς τοῦ Στερεώματος Σφαίρας ὁ εἰρημένος Ἀστὴρ, στρεφομένου τοῦ Στερεώματος, καὶ αὐτὸς ἀναγκαίως συμπεριστρέφεται. Περὶ ἑαυτὸν δὲ πάσχων τὴν στροφὴν ὡς ἄκρον τοῦ Ἄξονος, ἀκίνητος τῇ αἰσθήσει δοκεῖ, καθὰ καὶ πάντες Ἀστέρες ἀσυμφανῶς ἡμῖν δύναιντο ποιεῖν τὴν ἐν ἑαυτοῖς συστροφήν. Οὕτω μὲν δὴ οἱ ἀπλανεῖς Ἀστέρες καὶ τὴν ἐξ Ἀνατολῶν κίνησιν καὶ τὴν ἐκ Δυσμῶν, τῇ Σφαίρᾳ συγκινοῦνται τοῦ Στερεώματος.

Ἀλλὰ δὴ καὶ οἱ Πλάνητες ἑτέραις Σφαίραις ἐνδεδεμένοι, ἕκαστος τῇ ἑαυτοῦ, καὶ τὴν πρὸς Δυσμὰς φέρονται, καὶ τὴν πρὸς Ἀνατολὰς, μετὰ τῶν οἰκείων Σφαιρῶν. Αἱ πᾶσαι δὲ Σφαῖραι τῶν Πλανήτων, ἑπτά εἰσιν, ἄνισα τὰ μεγέθη φέρουσαι πρὸς ἀλλήλας. Περιέχει γὰρ ἡ πρώτη τὴν δευτέραν· καὶ ἡ δευτέρα, τὴν μετ' αὐτήν· καὶ τοῦτο μέχρι τῆς τελευταίας· καὶ ἕτως ἐξ ἀνάγκης αἱ περιέχουσαι, μείζους τῶν περιεχομένων εἰσί.

Πρώτη μὲν δὴ μετὰ τὴν δοκοῦσαν καὶ λεγομένην ἀπλανῆ Σφαῖραν, ἡ τοῦ Κρόνου ἐστὶ (ϟ) τοῦ καλουμένου καὶ Φαίνοντος, τριακονταετεῖ χρόνῳ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ αὐτὸ ἀποκαθισαμένη, διὰ τῆς πεπλανημένης κινήσεως. Ἐντὸς δὲ ταύ-

ταύτης, ἡ τοῦ Διὸς, τοῦ καὶ Φαέθοντος (Ψ) δωδεκαετίᾳ τὴν ὅλην ἀπεργαζομένη περιστροφήν. Ἐν ταύτῃ τοῦ πυρόεντος Ἄρεος (♂) ἡ Σφαῖρα περιλαμβάνεται, ἀτακτοτέραν ποιουμένη τὴν κίνησιν. δοκεῖ δὲ καὶ αὕτη διετίᾳ καὶ πέντε μησὶ, καὶ πρὸς, ὁλοτελῶς περιστρέφεσθαι. Μετὰ ταύτην, ἡ τοῦ Ἡλίου (☉) μέση τεταγμένη πασῶν, καὶ δι' ἐνιαυτοῦ τὴν ἅπασαν ἀπαρτίζουσα Περιφοράν· ἤγουν διὰ νυχθημέρων τριακοσίων ἑξήκοντα πέντε καὶ τετάρτου. Αὕτη μὲν οὖν ἡ ἐνιαυσιαία τῆς ἡλιακῆς Σφαίρας Περιφορὰ, τὰς ὥρας ἀποτελεῖ· ἡ δὲ σὺν τῇ ἀπλανεῖ περιαγωγὴ, τὰς Ἡμέρας καὶ τὰς Νύκτας ποιεῖ. Μετὰ τὴν ἡλιακὴν Σφαῖραν ἡ τῆς Ἀφροδίτης.(♀) Ἑωσφόρος ὁ Ἀστὴρ οὗτος καλεῖται· ἀλλὰ καὶ Ἕσπερος· τὸ μὲν, τῆς τοῦ Ἡλίου προανίσχων Ἐπιτολῆς, τὸ δὲ, τοῦ Ἡλίου καταδυομένου, φαινόμενος πρὸς δυσμαῖς. Ἡ τοιαύτη Σφαῖρα, τὴν περίοδον ποιεῖται κατὰ μέντοι τινας τῶν Φυσικῶν, ἐνιαυσιαίαν· κατὰ δέ τινας, ἐν ἑπτὰ μησί. Καλοῦσι δέ τινες τὴν Ἀφροδίτην, καὶ Φωσφόρον. Μετὰ τὴν τῆς Ἀφροδίτης Σφαῖραν, ἡ τοῦ Ἑρμοῦ (☿) τοῦ καὶ σιλβοντος, ἐν ἓξ μησὶ καὶ ἡμέραις ἓξ τὴν ἰδίαν ποιουμένη περιστροφήν. Ὑπείληπται δέ τισιν, ἐνιαυσιαίαν καὶ αὕτη τὴν περίοδον ἐκτελεῖν. Ἀκριβέστεροι δὲ μᾶλλον δοκοῦσιν οἱ ἐλάττονα τοῦ ἐνιαυτοῦ ταῖς προσεχῶς αἰρημέναις δυσὶ Σφαίραις τοὺς τῆς Φυσικῆς Περιφορᾶς χρόνον ἀποφηνάμενοι, κατὰ τὴν τάξιν τῆς πρὸς τὰς ἄλλας Σφαίρας αὐτῶν ὑποβάσεως. Ὑστάτη δὲ πασῶν τῶν Σφαιρῶν ἡ τῆς Σελήνης ἐστὶ (☾) κατ' αὐτὴν ἅπασα τὴν συναφὴν τοῦ Αἰθέρος πρὸς τὸ Ὑπέκκαυμα. Διὸ καὶ αὐτὸ τὸ τῆς Σελήνης σῶμα, ζοφερόν ἐστι καθ' αὑτὸ, πρὸς τὸ πέρας ἐν τῷ Αἰθέρος· τέγγε τεθολωμένον, ὡς τῷ Ὑπερκαύματι συμμιγές. πέφυκε μέντοι τὸ τοιοῦτον σῶμα τῆς Σελήνης τὸ ζοφῶδες, καὶ ἀλαμπὲς παρὰ τῆς ἡλιακῆς λαμπηδόνος φωτίζεσθαι. Αὕτη τῆς Σελήνης ἡ Σφαῖρα, ἐν ἑπτὰ καὶ εἴκοσιν ἡμέραις καὶ πως ἡμίσει μιᾶς ἡμέρας, τὴν οἰκείαν ἀνύει περιφοράν. Σμικροτάτη γάρ ἐστι τῶν ὅλων Σφαιρῶν.

Κύκλοι δὲ πέντε παράλληλοι νοοῦνται κατὰ τὸν Οὐρανὸν τοῦτον δὴ τὸν φαινόμενον· ἐστὶ μὲν Κύκλος μέγιστος ὁ

εἰς δύω τέμνων ἴσα τὴν Σφαῖραν· ὃς καὶ Ἰσημερινὸς ὀνομάζεται. τέτε δ' ἑκατέρωσε, δύω Κύκλοι· τε μὲν Ἰσημερινε, μείονες· ἴσοι δ' ἀλλήλοις. Καλῦνται δὲ Τροπικοὶ, ὡς διὰ τῶν τροπικῶν τε Ἡλίε Σημείων περιαγόμενοι. Καθ' ἑκάτερον τῶν Τροπικῶν, ἕτεροι δύω Κύκλοι· εἷς μὲν πλησίον τε θερινε Τροπικε· εἷς δὲ πλησίον τε χειμερινε. Καὶ ἔτοι οἱ Κύκλοι ἴσοι ἀλλήλοις, ὧν ὁ μὲν Βόρειος, καλεῖται Ἀρκτικὸς· ὁ δ' αὐτε ἐξ ἐναντίας, ἦγεν ὁ νότιος, Ἀνταρκτικός. Ὁ μὲν ἓν Ἰσημερινὸς καὶ οἱ Τροπικοὶ, πάντοτέ εἰσιν οἱ αὐτοὶ, καὶ τὰς αὐτὰς κατέχοντες τόπους διηνεκῶς. Ὁ δ' Ἀρκτικὸς καὶ Ἀνταρκτικὸς, κατὰ τὰς τῶν Κλιμάτων διαφορὰς ἐναλλάσσονται, καὶ τὰς τόπους ἀμείβουσι. καὶ πε μὲν μείζες εἰσὶ, καὶ πολὺ τοῖς Τροπικοῖς πλησιάζοντες· πε δ' ἐλάττες, καὶ τοῖς Πόλοις μάλιστα προσεγγίζοντες. Ἔστι δ' ὅπε καὶ ἀφανίζονται. Μὴ ἀφανιζομένων δ' αὐτῶν, ὁ μὲν ἀόρατός ἐστιν· ὁ δ' ἀεὶ ὁρατὸς· καὶ τὸ περιεχόμενον ὑπ' αὐτε μέρος τῆς Σφαίρας ἅπαν τὸ πρὸς τῷ Πόλῳ, ἀειφανές· ὡς τὸ ὑπὸ τε λοιπε περιεχόμενον, ἀφανές. Πόλοι δὲ πάντων τῶν παραλλήλων Κύκλων, οἱ τῆς Σφαίρας εἰσίν.

Ἕτερος δὲ νοεῖται μέγιστος Κύκλος, διά τε τῶν Τροπικῶν καὶ τε Ἰσημερινε βεβλημένος λοξῶς· καθ' ἓν μὲν σημεῖον ψαύων ἑκατέρε τῶν Τροπικῶν· εἰς ἴσα δὲ δύω κατὰ δύω Σημεῖα τέμνων τὸν Ἰσημερινόν. ἔτος ὁ λοξὸς Κύκλος, καλεῖται Ζωδιακός. Ἔστι δὲ πλατὺς καὶ φέρων Ἄστρα πολλὰ, σκιαγραφεντά πως ζῴά τινα. Ἐκ τῆς τοιαύτης σκιαγραφίας τῆς συγκεχυμένης καὶ ἀμυδρᾶς, ἐκλήθη παρὰ τῶν ἀρχαίων Ἀστρολόγων, Ζωοφόρος καὶ Ζωδιακός· καὶ τὰ σκιαγραφήματα, ἐκλήθησαν Ζῴδια. Τὸ πλάτος ἓν τε Ζωδιακε τρεῖς διαιρεῖσι Κύκλοι καὶ διανέμονται. καὶ ὁ μὲν αὐτῶν, μέσος ἐστί τε καὶ λέγεται. τέτε δ' οἱ ἑκατέρωθι, ὠνομάσθησαν ὁ μὲν, Βόρειος· ὁ δὲ, Νότιος· ἐκ τῶν τε Κόσμε μερῶν οἷς προσπελάζεσι, πληρωσάμενοι τὰ ὀνόματα.

Ἕτερος παρὰ τὸν Ζωδιακὸν καὶ τὸν Ἰσημερινὸν, μέγιστος καὶ αὐτὸς, νοεῖται Κύκλος· ὁ διαιρῶν ἡμῖν τὸ τῆς

Σφαίρας

Σφαίρας φανερὸν ἐκ τῆ ἀφανῆς, ὃς καὶ Ὁρίζων διὰ τῆτο προσαγορεύεται. Μέγιστος δέ ἐστι καὶ αὐτὸς, ἐπείπερ εἰς ἴσα δύω τὸν κόσμον διαιρεῖ. Πάντες γὰρ οἱ μέγιστοι Κύκλοι, τήν τε Σφαῖραν καὶ ἀλλήλας, εἰς ἴσα μέρη τέμνουσιν ἀναγκαίως καὶ ἴσοι ἀλλήλοις εἰσί.

Τῶν ἄστρων ἄστρως ἐχόντων, οἱ Πλάνητες ἅπαντες τὴν ἐναντίαν τῷ Στερεώματι κατὰ τὸ δοκῆν κίνησιν κινέμενοι, καὶ ἄλλοτ' ἐν ἄλλοις τῆ Κόσμε φαινόμενοι μέρεσιν, ἐκ ἄτακτον ποιῆνται τὴν κίνησιν· ὁδὲ δι' ὧν ἔτυχε τῆ Κόσμε φέρονται μερῶν, ἀλλ' ὑπὸ τὸν Ζωδιακὸν ἀεὶ φέρονται. Καὶ ὁ μὲν Ἥλιος, ἀπὸ τροπῶν διαβαίνων ἐπὶ τροπὰς, τοῖς βορείοις μὲν καὶ τοῖς νοτίοις προσπελάζει τῆ Κόσμε μέρεσιν· ὁδέποτε δὲ τὰ ὑπὸ τὸν Ζωδιακὸν βόρεια ἢ νότια καταλαμβάνει· τὸν μεσαίτατον ἀεὶ τέμνων Κύκλον τὸν καὶ ἡλιακὸν διὰ τῆτο καλέμενον. Οἱ δὲ λοιποὶ Πλάνητες, καὶ τῆ Κόσμε τοῖς βορείοις καὶ τοῖς νοτίοις προσπελάζσι μέρεσιν· ἀλλὰ δὴ καὶ αὐτῆ τῆ ὑποτείνοντος τὸν ζωδιακὸν Κύκλον. Καὶ γὰρ ἑλικοειδῶς ἐν αὐτῷ κινῆνται, κατιόντες ἀπὸ τῶν βορείων ἐπὶ τὰ νότια· κἀκεῖθεν πάλιν ἀνιόντες ἐπὶ τὰ βόρεια· καὶ ἄτω, καὶ τὸν ἡλιακὸν παραμείβοντες.

Ἡ μὲν ἐν Σελήνη, πλέον, τῶν ἄλλων Πλανήτων ἀποχωρεῖν λέγεται τῆ μέσε καὶ ἡλιακῆ· κατὰ τὴν πλανητικὴν αὐτῆς κίνησιν, προσιῆσα τοῖς τε βορείοις, καὶ τοῖς νοτίοις, τοῖς ὑπὸ τὸν Ζωδιακόν. Μετὰ ταύτην ἡ Ἀφροδίτη ἑκατέρωθι, ἀνὰ Μοίρας πέντε· Ἑρμῆς δὲ, ἀνὰ τέσσαρας· Ἄρης δὲ καὶ Ζεὺς, ἀνὰ δύω καὶ ἥμισυ Μοίρας μιᾶς· Κρόνος δὲ, ἀνὰ Μοῖραν μίαν.

Ὁπόταν ἐν οἱ Πλάνητες ἀπὸ τῆ βορείε Κύκλε, ὡς ἐπὶ τὸν μέσον φέροιντο, ὕψος ταπεινῆθαι λέγονται. Ὁπόταν δὲ τὸν μέσον παραλλάξαντες τῷ νοτίῳ προχωροῖεν, ταπείνωμα ταπεινῆθαι. Ἐκ τῆ νοτίε δὲ φερόμενοι πρὸς τὸν μέσον, ταπείνωμα ὑψῆθαι λέγονται. Ἐπειδὰν δὲ τὸν μέσον ἀμείψαντες, τῷ βορείῳ πελάζοιεν, ὕψος ὑψῆθαι. Συμβέβηκε γὰρ τὰ μὲν βόρεια τῆ Ζωδιακῆ καθ' ἡμᾶς, ἐπὶ πολὺ τῆ Ὁρίζοντος ἐξῆρθαι· τὰ δὲ νότια,

πλησιαίτερα φαίνεσθαι τῷ Ὁρίζοντι, διὰ τὸ ἐγκεκλίσθαι τὸν Κόσμον ἀπὸ τῶν βορείων ἐπὶ τὰ νότια, καθ' ἣν εἴδαμεν εἰκεμένην.

Σχηματίζονται δὲ πρὸς ἀλλήλους οἱ Πλάνητες πέντε σχηματισμοῖς· Συνόδῳ, Ἐξαγώνῳ, Τετραγώνῳ, Τριγώνῳ, καὶ Διαμέτρῳ. Τοῦ γὰρ Ζωδιακοῦ διηρημένου εἰς τμήματα ιβ', τὰ καὶ Ζώδια κεκλημένα, καὶ τῶν τμημάτων ἑκάστου πάλιν εἰς τριάκοντα Μοίρας· οὕτω δὲ καὶ τῶν ὑπὸ τὸν Ζωδιακὸν κύκλων διαιρεμένων ἐφ' οὓς οἱ Πλάνητες φέρονται· ὁπόταν δύω Ἀστέρες ὑπὸ τὴν αὐτὴν Μοῖραν τοῦ αὐτοῦ Ζωδίου εὑρίσκοντο, συνοδεύειν λέγονται. Ἂν δ' ὁ μὲν, ὑπότι φέροιτο Ζώδιον, ὁ δ' ἕτερος ὑπὸ τὸ ἀπ' αὐτοῦ τρίτον ὑπὸ τὰς αὐτὰς Μοίρας, ἐξαγωνίζειν. Ἑξάκις γὰρ τὰ δύω, δώδεκα. Καὶ ἔστι τὸ διάστημα τῶν δύω Ζωδίων, Ἐξαγώνου πλευρά· ὥσπερ τῶν τριῶν, Τετραγώνου. Τετράκις γὰρ τὰ τρία, δώδεκα. Τῶν δὲ τεσσάρων, Τριγώνου. Τρὶς γὰρ τὰ τέσσαρα, δώδεκα· τῶν δ' ἐξ Ζωδίων τὸ διάστημα, Διάμετρος, εἰς ἴσα διαιροῦσα τὸν Κύκλον. Ὅταν ἓν μεταξὺ δύω Ἀστέρων διάστημα ἓξ Μοιρῶν ἐχόντων, ἐξαγωνίζουσιν ἀλλήλους οἱ Ἀστέρες. Ὅταν δὲ Μοιρῶν ἐνενήκοντα, τετραγωνίζουσιν. Ὅταν δὲ Μοιρῶν εἴκοσι πρὸς ταῖς ἑκατὸν, τριγωνίζουσιν. Ὅταν δ' ὀγδοήκοντα πρὸς ταῖς ἑκατὸν, διαμετροῦσιν.

Ὁ μὲν οὖν Κρόνος καὶ ὁ Ζεὺς, καὶ ὁ Ἄρης, καὶ ἡ Σελήνη, πάντα σχηματισμὸν σχηματίζονται πρὸς τὸν Ἥλιον. Ἀφίστανται γὰρ διάστημα πᾶν ἀπ' αὐτοῦ. Ἡ δ' Ἀφροδίτη καὶ ὁ Ἑρμῆς, οὐκ ἀφίστανται τοῦ Ἡλίου διάστημα πᾶν. Ἀλλ' ὁ μὲν Ἑρμῆς, τὸ πλεῖστον, Μοιρῶν εἴκοσιν· ἡ δ' Ἀφροδίτη, τὸ πλεῖστον, Μοιρῶν πεντήκοντα. Σύνοδον δὲ πρὸς Ἥλιον ποιοῦνται, Κρόνος μὲν, δι' ἡμερῶν ὀκτὼ καὶ ἑβδομήκοντα πρὸς ταῖς τριακοσίαις· Ζεὺς δὲ, δι' ὀκτὼ καὶ ἐνενήκοντα πρὸς ταῖς τριακοσίαις· Ἄρης δὲ, δι' ὀγδοήκοντα πρὸς ταῖς ἑπτακοσίαις· Ἀφροδίτη δὲ, διὰ τεσσάρων καὶ ὀγδοήκοντα πρὸς ταῖς πεντακοσίαις· Ἑρμῆς δὲ, διὰ δέκα καὶ ἑκατὸν, καὶ μέσως τοῦτο γινόμενον· Σελήνη δὲ δι' ἡμερῶν τεσσάκοντα τριάκοντα. Τῶν δὲ δώδεκα Ζωδίων τὰ ὀνόματα

μεται καὶ οἱ Χαρακτῆρες ἔχουσιν ὧτως. Κριὸς ♈. Ταῦρος ♉. Δίδυμοι ♊. Καρκῖνος ♋. Λέων ♌. Παρθένος ♍. Ζυγὸς ♎. Σκορπίος ♏. Τοξότης ♐. Αἰγόκερως ♑. Ὑδροχόος ♒. Καὶ ἰχθύες ♓.

Τῷ μὲν ἓν ὑπὸ τὸν Κριὸν τμήματος τῷ μέσῳ Κύκλῳ καὶ ἡλιακῷ τῆς ἀρχῆς ὁ Ἥλιος ἀπλέμενος ἐν τῇ πρώτῃ καὶ εἰκοστῇ τῷ Μαρτίῳ μηνὸς, ἐαρινὴν Ἰσημερίαν ποιεῖ· τῷ δ' ὑπὸ τὸν Ζυγὸν τῆς ἀρχῆς ἐν τῇ πέμπτῃ καὶ εἰκοστῇ τῷ Σεπτεμβρίῳ, Φθινοπωρινὴν Ἰσημερίαν. Μεταξὺ δὲ τῶν δύω Ἰσημεριῶν, αἱ τροπαὶ γίνονται· κατὰ τὸ μέσον τῆς τρίτης καὶ εἰκοστῆς τῷ Ἰουνίῳ ἡ Θερινὴ· ἀρχομένῳ τῷ Ἡλίῳ, τὸ ὑπὸ τὸν Καρκῖνον διατρέχειν τμῆμα· κατὰ δὲ τὴν πέμπτην καὶ εἰκοστὴν τῷ Δεκεβρίῳ, ἡ Χειμερινὴ· τὸ ὑπὸ τὸν Αἰγόκερων τμῆμα τῷ Ἡλίῳ περθακότος. Μετὰ μὲν ἓν τὴν ἐαρινὴν Ἰσημερίαν ὑπὸ τὸν Ταῦρον ὁ Ἥλιος γίνεται, καὶ κατὰ τὴν τρίτην τῷ Ἀπριλλίῳ καὶ εἰκοστὴν· εἶθ' ὑπὸ τὸς Διδύμους κατὰ τὴν τρίτην τῷ Μαΐῳ καὶ εἰκοστὴν· μετὰ δὲ τὴν θερινὴν Τροπὴν, ὑπὸ τὸν Λέοντα ὁ Ἥλιος ἔρχεται, τῇ πέμπτῃ τῷ Ἰουλίῳ μηνὸς καὶ εἰκοστῇ· μετὰ τοῦθ' ὑπὸ τὴν Παρθένον, τῇ πέμπτῃ τῷ Αὐγούστῳ καὶ εἰκοστῇ· μετὰ τὴν Φθινοπωρινὴν Ἰσημερίαν, τὸ ὑπὸ τὸν Σκορπίον τμῆμα τὸν Ἥλιον δέχεται, τῇ πέμπτῃ τῷ Ὀκτωβρίῳ καὶ εἰκοστῇ· μετ' αὐτὸ, τὸ ὑπὸ τὸν Τοξότην, τῇ πέμπτῃ καὶ εἰκοστῇ τῷ Νοεμβρίῳ· μετὰ δὲ τὴν χειμερινὴν Τροπὴν ὁ Ἥλιος, ὑπὸ τὸν Ὑδροχόον ἀφικνεῖται, κατὰ τὴν τῷ Ἰανουαρίῳ εἰκοστὴν· ἔκτοτε κατὰ τὴν τῷ Φευρουαρίῳ εἰκοστὴν, ὑπὸ τὸς Ἰχθύας.

Τῷ ζωδιακῷ δὲ διηρημένῳ εἰς ἴσα τμήματα δυωκαίδεκα τὰ λεγόμενα Ζώδια, τῶν Ζωδίων ἕκαστον εἰς τριάκοντα Μοίρας διηρηται, ἤγουν τρεῖς Δεκανούς. Δέκα γὰρ ἔχει Μοίρας ὁ Δεκανός. Μία δ' ἑκάστη Μοῖρα τέμνεται λεπτοῖς πρώτοις ἑξήκοντα. Τούτων δ' ἕκαστον ὑποδιαιρεῖται πάλιν εἰς ἕτερα ἑξήκοντα λεπτὰ δεύτερα· καὶ τῶν δευτέρων ἕκαστον εἰς ἄλλα ἑξήκοντα τρίτα λεπτά. Καὶ τοῦτο τοῖς Ἀστρολόγοις ἐνεργεῖται μέχρι συμπληρώσεως τῷ τῆς δω-

δεκάδος ποσε. Τῇ δὲ Φύσει πᾶν μέγεθος, ἐπ' ἄπειρον ἐστι διαιρετόν. Τετήρηται δὲ δι' Ὀργάνων, ὡς ἡ μεταξὺ τῶν Τροπικῶν Περιφέρεια, ἥτις καὶ μέση καλεῖται ζώνη, Μοιρῶν ἐστιν ὅλη πρὸς ταῖς τεσσαράκοντα. Ἡ ταύτης λοιπὸν ἡμίσεια, Μοιρῶν ἔσαι τεσσάρων καὶ εἴκοσιν, ἥτις ἐστιν ἡ ἐξ ἑνὸς τῶν Τροπικῶν, μέχρι τε Ἰσημερινε. Πᾶσα δ' ἡ μεταξὺ τῶν Τροπικῶν Περιφέρεια, ἐκ τε ἑνὸς ἔσαι μέρους, ὅλῳ Μοιρῶν πρὸς ταῖς τεσσαράκοντα· καὶ κ τε ἑτέρε μέρους, τῶν αὐτῶν ἔσαι Μοιρῶν. Παραλληλοι γὰρ οἱ Κύκλοι. Οὕτως ἂν ἔσονται Μοιρῶν ἓξ πρὸς ταῖς ἐνενήκοντα, τὰ μεταξὺ τῶν Τροπικῶν δύω ἴσα τμήματα τε μεγίσε Κύκλε τῆς Σφαίρας· ἃ δὴ ἡ Κύκλε μεγίσε ἑξήκοντα καὶ τριακοσίων ὄντος Μοιρῶν, ἡ ἐξ ἑκατέρε τῶν Πόλων πρὸς τὸν ἐγγὺς Τροπικὸν Περιφέρεια, ἔσαι Μοιρῶν ἓξ καὶ ἑξήκοντα. Τετράκις γὰρ αἱ ἓξ καὶ Ἑξήκοντα Μοῖραι συντιθέμεναι πρὸς ἀλλήλας, τέσσαρες πρὸς ἑξήκοντα γίνονται καὶ διακοσίας. Ταύταις τῶν ἓξ προσιθεμένων καὶ ἐνενήκοντα, αἱ ἑξήκοντα πρὸς ταῖς τριακοσίαις Μοῖραι συνάγονται, εἰς ἃς ὁ Ζωδιακὸς διαιρεῖται καὶ πᾶς ἄλλος μέγισος Κύκλος. Τῆς περιμέτρε τοίνυν τε Στερεώματος τοσύτων ὄσης Μοιρῶν, ἡ Διάμετρος ἔσαι Μοιρῶν ἐλαττόνων ἢ εἴκοσι πρὸς ταῖς ἑκατόν. Εἰ γὰρ ἡ ἐκ τε Κέντρε καὶ ἡ τε Ἑξαγώνε πλευρὰ τε εἰς τὸν αὐτὸν ἐγγραφομένε Κύκλον, ἴσαι ἀλλήλαις εἰσὶν, ὡς ἐκ τε πεντεκαιδεκάτε Θεωρήματος τε τετάρτε βιβλίε τῶν Στοιχείων πεπόρισαι· ἐκ δὲν εἴη τὸ τρίτον τῆς Περιφερείας, ἴσον τῇ Διαμέτρῳ. Δύωμεν γὰρ Ἑξαγώνε πλευραὶ, ἡ Διάμετρος· ἐπεὶ δύω ἐκ τε Κέντρε. Καὶ ὑποτείνασαι αἱ δύω τε Ἑξαγώνε πλευραὶ, δύω τμήματα τῆς Περιφερείας· ὧν ἕκαστον ἕκτον μέρος τε μεγίσε Κύκλε τῆς Σφαίρας· ἁμὲ δὲ τά δύω, τρίτον. Εἰ τοίνυν ἡ ὅλη τῆς Περιφερείας περίμετρος, ἑξήκοντα καὶ τριακοσίων Μοιρῶν, τὸ τρίτον ταύτης εἴκοσι Μοιρῶν πρὸς ταῖς ἑκατόν. Εἰ μὲν οὖν ἴση ἦν ἡ Εὐθεῖα τῇ Περιφερείᾳ, ἦν ἂν καὶ ἡ Διάμετρος Μοιρῶν εἴκοσι πρὸς ταῖς ἑκατόν. Ἐπεὶ δ' ἐλάττων ἡ Εὐθεῖα τῆς Περιφερείας, ἣν ὑποτείνει, διὰ τοῦτο

καὶ

καὶ ἡ Διάμετρος ἐλαττόνων ἔσαι Μοιρῶν, ἢ εἴκοσι πρὸς ταῖς ἑκατόν.

Ὅθεν εἰ κατὰ τὰς περὶ Ἀρχιμήδην πᾶσα δὴ Σφαῖρα καὶ πᾶς Κύκλος, λόγον ἔχει πρὸς τὴν οἰκείαν Διάμετρον, ὡς ἔγγιστα τριπλασιεφέβδομον, ἦγον τὸ τριπλάσιον τῆς Διαμέτρου, καὶ τὸ ἕβδομον τῆς Διαμέτρου, μὴ κατ' ἀκρίβειαν· ἔσαι μὲν ἡ ἐκ τοῦ Κέντρου, Μοιρῶν ἑπτὰ καὶ πεντήκοντα μετά τινος μορίου Μοίρας μιᾶς. Ἡ δὲ Διάμετρος, διπλασίων ἔσα τῆς ἐκ τοῦ Κέντρου, Μοιρῶν τεσσάρων καὶ δέκα πρὸς ἑκατὸν, ὡς κατ' ἀκρίβειαν. Αἱ δ' ἀντιφερόμεναι Σφαῖραι τῇ πρώτῃ καὶ ὄντως Ἀπλανεῖ, πρὸς ἀντώθησιν λέγονται γεγονέναι τῆς ὀξυτάτης Φορᾶς ἐκείνης, καὶ τῆς ἐπὶ τοσοῦτον ταχυδρομίας ἀνασολὴν, ἵν' ἐντεῦθεν καὶ Φυσικῷ λόγῳ τὸ πᾶν συνέχηται παρὰ τοῦ σοφοῦ πάντων τῶν ὄντων καὶ αὐτῆς τῆς Φύσεως Δημιουργοῦ, καὶ μὴ διὰ τὴν ἄκραν ὀξυκινησίαν παρασυρῇ, τῆς ἀντιῤῥόπου κινήσεως ἀντερεισάσης καὶ ἀντεχούσης πρὸς τὸ τῆς ῥύμης σφοδρότατον.

Τῆς τοίνυν ἑνὸς μὲν Σφαίρας καὶ ὀχουμένης, τῆς πρώτως καὶ ἰσχυρῶς ἀντιφερομένης τῷ Οὐρανῷ, καὶ ἀπλανοῦς δοκούσης καὶ λεγομένης, τὸν Ζωδιακὸν ἐχούσης βεβλημένον ταύτης μέσον λοξῶς, εἰς ἴσά τε δυωκαίδεκα τμήματα διῃρημένον, οἱ τῶν Ἀστρολόγων ἀρχαιότεροι, τὰ τοιαῦτα δυωκαίδεκα τμήματα τὰ καὶ Ζώδια καλούμενα, ὑ τῆς αὐτῆς καὶ μιᾶς ὑπέλαβον εἶναι κράσεως, ἀλλὰ διαφέρειν ἀλλήλων κατά τε θερμότητα καὶ ψυχρότητα, κατά τε ξηρότητα καὶ ὑγρότητα. Τοῦτο δὲ καὶν τοῖς Πλάνησι πεποιήκασι· καὶ τινὰς μὲν αὐτῶν θερμὰς εἶναι, τινὰς δὲ ψυχρὰς· καὶ τινὰς μὲν, ξηρὰς· τινὰς δὲ, ὑγρὰς ἀπεφήναντο· καὶ ἄλλας ἄλλων θερμοτέρας τυγχάνειν ἢ ψυχροτέρας, καὶ ξηροτέρας ἢ ὑγροτέρας.

Τοῖς δὲν ἑπτὰ Πλάνησιν εἰς Οἴκους τοὺς δώδεκα Ζῳδίου διενέμαντο, ταῖς αὐτῶν ἰδιότησι, καταλλήλως τοὺς Οἴκους θέμενοι. Διὸ τῷ μὲν Ἡλίῳ οἶα θερμοτάτῳ δεδώκασιν Οἶκον τὸν Λέοντα τὸ παρ' αὐτοῖς κριθὲν θερμότατον Ζῴδιον. Ὡς ὑγροτάτῃ δὲ τῇ Σελήνῃ, τὸν Καρκῖνον Ζῴδιον

ὑγρότατον αὐτοῖς λογισθέντα. Τοῖς δὲ λοιποῖς Πλάνησιν ἀνὰ δύω Ζῴδια δεδώκασιν Οἴκους ταῖς αὐτῶν ἰδιότησιν ὡς ὑπέλαβον προσφυῶς.

Ἀλλὰ δὴ καὶ Ὑψώματα, καὶ Ταπεινώματα, καὶ Ἐναντιώματα προσεξεῦρον πᾶσι τοῖς Πλάνησιν. Ἔχει τοίνυν κατ' αὐτὸς ὁ Ἥλιος οἶκον τὸν Λέοντα, τὸ θερμότατον Ζῴδιον ὁ θερμότατος. Ὅθεν καὶ τὸ τοιῦτον ὑπερχόμενος Ζῴδιον, αὔξει τὴν οἰκείαν θερμότητα· καὶ Οἶκος μὲν Ἡλίε, ὁ Λέων· Ὕψωμα, ὁ Κριὸς· Ταπείνωμα, ὁ Ζυγὸς· Ἐναντίωμα, ὁ Ὑδροχόος. Ὕψωμα μὲν ὁ κριὸς, ἐπείπερ ὅταν ὁ Ἥλιος τὸ ὑπὸ τὸν Κριὸν ἄρχηται τμῆμα διέρχεσθαι, ἄρχεται καὶ ὑψοῦσθαι τοῖς ὑψηλοτέροις τῦ κόσμε μέρεσιν, ἤγουν τοῖς βορειοτέροις, ἐκ τῶν νοτιωτέρων καὶ ταπεινοτέρων ἐπιδημῶν. Τὴν ἐαρινὴν δὲ ἐκτελέσας Ἰσημερίαν, τὰς Ἡμέρας μείζους ποιεῖ· Ταπείνωμα, ὁ Ζυγὸς, ὅτι τὸ ὑπὸ τὸν Ζυγὸν ἀρχόμενος ὁ Ἥλιος τμῆμα διέρχεσθαι, ταπεινῦται τοῖς κόσμε ταπεινοτέροις μέρεσιν, ἤγουν τοῖς νοτιωτέροις πλησιάζων, καὶ τὴν Φθινοπωρινὴν ποιήσας Ἰσημερίαν, ἐλάττους ἐργάζεται τὰς Ἡμέρας· Ἐναντίωμα, ὁ Ὑδροχόος, ὅτι χειμερινώτατον τὸ Ζῴδιον καὶ ψυχρότατον καὶ ἀντίκειται τῷ θερμοτάτῳ Ἡλίῳ. Καὶ τῷ Λέοντι δὲ τῷ τῦ Ἡλίε οἴκῳ, καὶ κατὰ ποιότητα καὶ κατὰ τόπον ἀντίκειται, κατὰ διάμετρον ὤν.

Ἐκ τύτων δῆλον, διὰ τί καὶ τοῖς ἄλλοις Πλάνησιν οἶκοι καὶ Ὑψώματα, καὶ Ταπεινώματα, καὶ Ἐναντιώματα λέγονται. Οἶκοι μὲν γὰρ, διὰ τὴν οἰκείστητα καὶ τὸ προσφυὲς καὶ κατάληλον· Ὑψώματα, διότι ἐντεῦθεν οἱ Πλάνητες ἄρχονται πρὸς τὰ ὑπὸ τὸν Ζωδιακὸν βορειότερα γίνεσθαι, τὸ μέσον αὐτῦ παραμείβοντες· Ταπεινώματα, διότι πρὸς τὸ τῦ Ζωδιακῦ νότιον ἔνθεν ἄρχονται ὑποφέρεσθαι, τὸ τῦ Ζωδιακῦ μέσον καὶ αὖθις ὑπεξαλλάττοντες· Ἐναντιώματα, διότι τῆς τῶν Ἀστέρων ἰδιότητος ἀντίθεσιν φέρει τὸ Ἐναντίωμα· τῆς ξηρότητος, τὸ ὑγρὸν· τῆς θερμότητος, τὸ ψυχρὸν· τὸ ὑπερβάλλον, τῦ μετρίε· καὶ τὸ μέτριον, τῦ ὑπερβάλλοντος.

Ὁ μὲν

Ὁ μὲν ἥλιος, οἶκον ἕνα καὶ μόνον ἔχει τὸν Λέοντα.

Καὶ ἡ Σελήνη δὲ, τὸν Καρκῖνον μονώτατον· ἐπεὶ τῷ μὲν, ὑπερεκπερισσῷ τὸ θερμὸν· τῇ δὲ, καθ' ὑπερβολὴν τὸ ὑγρὸν, ὡς καὶ κατὰ ταύτας μόνας τὰς ποιότητας τὰς τοιάτας εἰδοποιεῖσθαι Φωσῆρας.

Τῶν δὲ Πλανήτων ὁ ὑψηλότερος Κρόνος ὁ καὶ ψυχρότατος καὶ ξηρὸς ἱκανῶς, Οἴκους ἔχει δύο· τὸν Αἰγόκερων καὶ τὸν Ὑδροχόον· τὸν μὲν ὡς ξηρότητος μέτοχον, τὸν δ' ὡς ὑπέρψυχρον· Ὕψωμα, τὸν Ζυγόν· Ταπείνωμα, τὸν Κριόν· Ἐναντιώματα, τὸν Λέοντα, οἷα ψυχρὸς· τὸν Καρκῖνον, οἷα ξηρός.

Ὁ Ζεὺς θερμὸς ὢν ἠρέμα καὶ μετρίως ὑγρὸς, Οἴκους ἔχει τὸν Τοξότην καὶ τοὺς Ἰχθύας· τὸν μὲν, ὡς μικρᾶς θερμότητος· τοὺς δ', ὡς ὀλίγης ὑγρότητος ἐν μετοχῇ. Ὕψωμα, τὸν Καρκῖνον· Ταπείνωμα, τὸν Αἰγόκερων· Ἐναντιώματα, τοὺς Διδύμους καὶ τὴν Παρθένον. Τῶν μὲν γὰρ Διδύμων καυσώδη τὰ νότια καὶ ξηρά· τῆς δὲ Παρθένου πλέον τῷ μετρίῳ τὸ διυγρον.

Ὁ Ἄρης ὁ θερμὸς καὶ πλέον ξηρὸς, Οἴκους ἔχει τὸν Κριὸν καὶ τὸν Σκορπίον· τὸν μὲν, ὡς θερμὸν· τὸν δὲ Σκορπίον, ὡς θερμὸν ὁμοῦ καὶ ξηρόν. Ὕψωμα, τὸν Αἰγόκερων· Ταπείνωμα, τὸν Καρκῖνον· Ἐναντιώματα, τὸν Ταῦρον καὶ τὸν Ζυγόν. Εὐκραῆ γὰρ ἀμφω τὰ ζῴδια.

Ἡ Ἀφροδίτη, μέσης τυγχάνουσα κράσεως, Οἴκους ἔχει τὸν Ταῦρον καὶ τὸν Ζυγόν, μέσης καὶ αὐτὰς τυγχάνοντας κράσεως. Ὕψωμα, τοὺς Ἰχθύας· Ταπείνωμα, τὴν Παρθένον· Ἐναντιώματα, τὸν Κριὸν καὶ τὸν Σκορπίον, τὴν μέσην κρᾶσιν οὐκ ἔχοντας.

Ὁ Ἑρμῆς εὐκρασίας μετέχων δὴ καὶ αὐτὸς, Οἴκους ἔχει τοὺς Διδύμους καὶ τὴν Παρθένον. Τῶν μὲν γὰρ Διδύμων, εὔκρατά εἰσι τὰ βόρεια τε καὶ τὰ μέσα· τῆς δὲ Παρθένου, τὰ νότια· τὴν Παρθένον ἔχει καὶ Ὕψωμα· τοὺς Ἰχθύας, καὶ Ταπείνωμα· τοὺς αὐτοὺς, καὶ Ἐναντιώματα. Τὰ μὲν γὰρ προηγούμενα τῶν Ἰχθύων, εὐκραῆ· τὰ μέσα, κάθυγρα· τὰ μετὰ τὰ μέσα, πυρώδη τε καὶ καυσώδη. Ἕτερον Ἐναντίωμα, τὸν Τοξότην

ὁ Ἑρ-

ὁ Ἑρμῆς ἔχει. Τὰ γὰρ μετὰ τὰ μέσα, πυρώδη φέρει τοῦτο τὸ ζῴδιον· κάθυγρα δὲ, τὰ νότια, καὶ ἄμφω τῆς εὐκρασίας ἐκπίπτοντα. Ἡ ὑγροτάτη Σελήνη, τὸν ὑγρότατον Καρκῖνον, ἔχει Οἶκον· τὸν Ταῦρον, Ὕψωμα· τὸν Σκορπίον, Ταπείνωμα· τὸν Αἰγόκερων, Ἐναντίωμα. Τινὰ μὲν γὰρ αὐτῇ μέρη τὸ ξηρὸν ἐκ ἔχει· τὰ πλείω δέ γε ξηρὰ καὶ μεσὰ ψυχρότητος· ἧς δὴ ψυχρότητος, ἀμέτοχος ἡ Σελήνη, τὴν κατ' ἐπεισαγωγὴν ἐκ τοῦ Ἡλίου μερικὴν κεκλημένη θερμότητα.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κϛ.

### Περὶ Ἡλίου.

Ὁ Ἥλιος μείζων ἐστὶν ἁπάσης τῆς Γῆς· ὁ φαίνεται δὲ τοιοῦτος, διὰ τὴν ἀφ' ἡμῶν ἀπόστασιν, πάνυ γε πολλὴν οὖσαν· ἐπεὶ μηδ' ἄλλοτι τῶν μήκοθεν ὁρωμένων φαίνεται τοιοῦτον οἷόν ἐστι, διὰ τὸ τῆς ὄψεως ἀσθενὲς, ὃ καὶ τὰς μεγάλας νήσους ἐκ μακρᾶς διαστήματος, εὐπεριγράπτους φαντάζεται. Σαφῶς δὲ δείκνυσι τὸ κατὰ τὸν Ἥλιον μέγεθος, ἡ σκιὰ τῆς Γῆς. Ὅτε γὰρ σῶμα σφαιροειδὲς ὑπὸ σφαιροειδοῦς φωτίζεται σώματος, εἰ μὲν μεῖζόν ἐστι τοῦ φωτίζοντος, ἐκπέμπει σκιὰν ἀεὶ πρὸς τῷ τέλει μᾶλλον πλατυνομένην. Κέλυφος γὰρ Κώνου οἷόν ἐστιν, ἔχων πρὸς τῇ ἀρχῇ τὸ στενώτερον. Εἰ δ' ἴσον ἐστὶ τὸ φωτιζόμενον τῷ φωτίζοντι, κυλινδροειδῆ τὴν σκιὰν ἀποτελεῖ, τὸ ἴσον ἑαυτῆς διασῴζουσαν. Εἰ δ' ἔλαττον τοῦ φωτίζοντος ὑπάρχει τὸ φωτιζόμενον, ἡ σκιὰ τότε τυγχάνει κωνοειδὴς, ἀεὶ κατὰ τὸ πέρας λεπτυνομένη μέχρις ἀφανισμοῦ παντελοῦς. Κωνοειδὴς ἂν ὖσα τῆς γῆς ἡ σκιὰ, δείκνυσιν ἀριδήλως τὸν Ἥλιον ὄντα μείζω τῆς γῆς. Ὅτι δὲ κωνοειδὴς ἐστιν ἡ σκιὰ τῆς Γῆς, γνώριμον ἐκ τῶν φαινομένων. Εἰ γὰρ ἦν κυλινδροειδὴς, ὅλον ἂν τὸ πλάτος τοῦ Ζωδιακοῦ κατελάμβανε μὴ εἰς ἐξύγε ἀποκορυφουμένη· καὶ ἔτως ἑκάστε μηνὸς ἦν ἂν ἡ Σελήνη ἐκλείπουσα, τῇ σκιᾷ τῆς Γῆς ἀναγκαίως ἐμπίπτουσα. Περαίνει δὲ καὶ μέχρι τοῦ χύματος τῶν Ἀστέρων ἡ τοιαύτη σκιά· καὶ ποτὲ μὲν αὐτὸς ἐποίει

Φαίνε-

φαίνεσθαι λαμπροτέρας, ποτὲ δὲ μὴ τοιούτας. Πᾶν γὰρ σῶμα πύρινον, ἐν μὲν τῇ σκιᾷ λαμπρότερον φαίνεται· κατὰ δὲ τὰς ἡλιακὰς ἢ καὶ τὰς σεληνιακὰς αὐγὰς, ἀμαυρότερον. Ὥσπερ καὶ οἱ Ἀστέρες ἐν εὐσελήνοις νυξὶν, αἰθρίας οὔσης, λαμπρότεροι φαίνονται. Εἰ δ' ἐπλατύνετο πρὸς τῷ τέλει τὰ τῆς σκιᾶς, ἐ τῷ πλάτει τῶ Ζωδιακῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄλλοις τῶ Στερεώματος συμπαρεκτείνατο μέρεσι, καὶ ὅτως ἡ Σελήνη μὴ μόνον ἑκάστε Μηνὸς, ἀλλὰ καὶ διὰ πάσης νυκτὸς ἔμενεν ἀλαμπὴς, διὸ τὸ εἶναι ταύτην ἐν τῇ σκιᾷ. Τοιγαρῶν κωνοειδοῦς τῆς σκιας οὔσης τῆς Γῆς, ἀναντιῤῥήτως ὁ Ἥλιος μείζων τῆς Γῆς.

Ἐκλείπων δ' ὅτος δοκεῖ, τῆς Σελήνης ὑποθεούσης αὐτὸν, καὶ ὅτως ἐπιπροσθούσης ταῖς ἡμῶν ὄψεσιν. Ἡ γὰρ ἡλιακὴ Ἔκλειψις, πάθος ἐςὶ τῆς ἡμῶν ὄψεως, τῶ Ἡλίε μένοντος ἀπαθοῦς. Ὁπόταν οὖν ἡ Σελήνη συνοδεύσασα τῷ Ἡλίῳ, καὶ κατὰ τὴν τοιαύτην εὑρεθεῖσα Σύνοδον ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἡλιακῷ, τὸν Ἥλιον ὑποδράμοι, σκιὰν ἐπὶ τὴν Γῆν ἀποπέμπει κωνοειδῆ· καὶ ἡ σκιὰ λέγεται διήκειν εἰς πλάτος ἐπὶ πλέον, ἢ τετρακισχιλίων σταδίων. Πᾶς γὰρ τόπος ἐν ᾧ μὴ ὁρᾶται ὁ Ἥλιος, τῆς Σελήνης ὑποδραμούσης αὐτὸν, τῆς σκιᾶς τῆς Σελήνης πεπλήρωται.

Μέγα μὲν οὖν καὶ τὸ σῶμα τῆς Σελήνης. Εἰ γὰρ ἐπὶ τοσοῦτον τῆς Γῆς ἐκτείνεται τὸ φθάνον πρὸς ἡμᾶς τῆς σκιᾶς, ποσαπλάσιον ἔσαι τὸ πρὸς τῇ βάσει, τὸ καὶ τῇ διαμέτρῳ τῆς Σελήνης παρεξισούμενον; Τέως δ' ὑμόνον τῶ ἡλιακῶ μεγέθες τὸ τῆς Σελήνης ἔλαττον, ἀλλὰ καὶ τῶ τῆς Γῆς, καὶ πολὺ ἔλαττον. Πάμπολυ δὲ λειπόμενον τῶ ἡλιακῶ μεγέθες τὸ σῶμα τῆς Σελήνης, δύναται κεύπλειν τὸν Ἥλιον ἐν ταῖς ὑποδρομαῖς, καὶ μηδ' αὐτὸν ἐᾶν ἐκπέμπειν τὸ φῶς πρὸς ἡμᾶς, μηδ' ἡμᾶς αὐτὸν καθορᾶν. Τοῦτο δὲ καὶ μικρά τινα σώματα ποιεῖ ὀπωσοῦν, νέφος τυχὸν, ἢ βενὶς, ἢ τοῖχος, ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον.

Ὅταν μὲν οὖν κατὰ τὴν Σύνοδον ἡ Σελήνη μέσον ὑποτείνουσα τὸν ἡλιακὸν εὑρεθείη, ὁλοτελὴς ἡ τῶ Ἡλίε Ἔκλειψις γίνεται. Ὁπόταν δὲ τὸ μεσαίτατον ἐκκλίνοι

τῶ

τῦ ἡλιακῦ, πρὸς λόγον φαίνεται καὶ ἡ Ἔκλειψις μερική. Κατὰ μὲν τῶν μερικῶν Ἐκλείψεων, ἂν μὲν ἀπὸ τῶν βορείων ὡς ἐπὶ τὰ νότια φερομένη ἡ Σελήνη τὸν Ἥλιον ὑπέλθοι, τὰ πρὸς Ἄρκτον αὐτῦ μέρη ἐπισκοτεῖ· ἂν δ' ἐκ τῶν νοτίων ὡς ἐπὶ τὰ βόρεια, τὰ πρὸς Μεσημβρίαν· κατὰ δὲ τὰς τελείας Ἐκλείψεις τὸν ἡλιακὸν μέσον ὑπερχομένη, τὰ πρὸς δύσιν τετραμμένα τῦ Ἡλίε πρῶτον ὑποσκιάζει· μετὰ δὲ ταῦτα Ὅλον αὐτὸν ὑποτρέχουσα καλύπλει· παρερχομένη δ' αὐτὸν, ἐκεῖνα τὰ μέρη παραχωρεῖ φαίνεθαι πρῶτον, ἃ δὴ καὶ πρῶτον ἐκάλυψε. Τῦτον ἂν τὸν τρόπον αἱ γεγονυῖαι τῦ Ἡλίε Ἐκλείψεις ἅπασαι γεγονέναι ἰσόρηνται. Καὶ ὅτω πέφυκεν Ἔκλειψις ἅπασα γίνεθαι.

Μόνη δὲ τῶν ὅλων ἡ κατὰ τὴν σωτήριον τῦ Κυρίε γενουῖαι Σταύρωσιν Ἔκλειψις, ὑπὲρ φύσιν γέγονεν ἅπασαν. Συνόδε γὰρ ἐκ ἴσης, μᾶλλον μὲν ἦν καὶ διαμετρέντων ἤδη τῶν Φωσήρων ἀλλήλοις, ἐξ Ἀνατολῶν, ἡ Σελήνη θείῳ νεύματι κινηθεῖσα καινοπρεπῶς, τὸν Ἥλιον ὅλον ὑπέδραμε πρῶτον καλύψασα τὰ πρὸς Ἀνατολὰς αὐτῦ μέρη, καὶ τρισὶν ὥραις ἐπισκοτήσασα τέτῳ, κατ' ἀναποδισμὸν αὖθις ὡς ἐκ Δυσμῶν πρὸς Ἀνατολὰς ἀγομένη, τὰ πρὸς Δύσιν τετραμμένα τῦ Ἡλίε μέρη πρώτως εἴασε φαίνεθαι. Ταῦτα περὶ τῆς τῦ Ἡλίε Ἐκλείψεως.

Εὑρίσκεται δὲ διὰ τῶν Ὑδρολογίων ὁ Ἥλιος, πεντηκοσιοστὸν μέρος τῦ οἰκείε Κύκλε καὶ ἑπτακοσιοστόν. Καταμετρύμενον γὰρ τὸ ῥυὲν ὕδωρ, ἐν ᾧ χρόνῳ τὸ ἡλιακὸν ἅπαν σῶμα τῦ ὁρίζοντος ἀνελήλυθε, μετὰ τὸ δεῦξαι τὴν πρώτην ἴτυν ὑπὲρ τὸν Ὁρίζοντα, μέρος εὑρίσκεται πεντηκοστὸν καὶ ἑπτακοσιοστὸν τῦ ὅλε ὕδατος, ὅπερ ἔῤῥευσε δι' ὅλης τῆς Ἡμέρας τε καὶ Νυκτός. Αὕτη δ' ἡ μέθοδος ὑπὸ πρώτων τῶν Αἰγυπτίων ἐπινενόηται, τὸ χρήσιμον ἔν τε ταῖς τῶν Ἰσημεριῶν εὑρέσεσιν ἔχουσα, καὶ ἐν ἄλλοις πολλοῖς.

Φαίνεται δ' ὁ Ἥλιος ἀνίσχων τε καὶ δυόμενος, μείζων κατὰ τὸ μέγεθος καὶ πλέον ἡμῶν ἀφεσῶς. Μεσυρανῶν δὲ, τὸ μέγεθος καὶ τὴν ἐξ ἡμῶν ἀπόσασιν ἔχων ἐλάττω δοκεῖ· καὶ ταῦτα, πανταχόθεν οἱονεὶ τὸ ἴσον ἀπέχων ἡμῶν·

ἡμῶν· εἴγε καὶ πρὸς τὴν αὐτῆ Σφαῖραν ἐπέχει Κέντρου λόγον ἡ Γῆ. Τὸ δ' αἴτιον, ὅτι πρὸς μὲν τῷ ἱρίζοντι διὰ νοτερῆ καὶ παχυτέρου ἀέρος ὁρῶμεν αὐτόν. Καὶ γὰρ τοιοῦτος ὁ πρόσγειος. Καντεῦθεν περικλωμένης τῆς ὄψεως ἡμῶν, μείζων τε φαίνεται ὁ Ἥλιος καὶ πορρωτέρω· μεσουρανῶν δὲ, διὰ λεπτοτέρου καὶ καθαρωτέρου ἀέρος ὁρώμενος, ἐλάττων τε τῷ μεγέθει καὶ ἡμῶν ἐγγυτέρω νομίζεται· πολὺ δὲ μείζων ἰσόρροπος φαίνεσθαι καὶ πόρρω πλέον ἀφεστηκὼς, τοῖς ἐκ βαθέων φρεάτων ὁρᾶν δυναμένοις αὐτόν. Δύνανται δὲ τοῦτο πάντως, οἵ, τε τῆς Συήνης οἰκήτορες, κατὰ κάθετον ἐπιβάλλοντος τοῦ Ἡλίου τὰς ἀκτῖνας αὐτοῖς, ἐν ἀτρεκεῖ Μεσημβρίᾳ κατὰ τροπὰς θερινὰς, καὶ ἄσκιον ποιοῦντος τὴν γῆν αὐτῶν ὡς ἐπὶ σταδίους τριακοσίους τὴν διάμετρον, καὶ ὅσοι ἄλλοι πλησίον τῆς διακεκαυμένης ἔλαχον ἔχειν τὴν οἴκησιν. Φαίνεται δὲ τούτοις ὁ Ἥλιος μείζων ἢπερ ἡμῖν, διὰ παχέος ἀέρος καὶ νοτεροῦ καὶ καθύγρου τοῦ ἐν τοῖς Φρέασιν ὄντος ὁρώμενος, πολλῆς ἐκ τούτου τῆ ὄψει γινομένης τῆς περικλάσεως. Καὶ εἴπερ ἦν διὰ παχυτέρων καὶ στερεῶν σωμάτων ὁρᾶσθαι τὸν Ἥλιον, ἔτι μείζων ἂν ἐδόξεν ἔχων τὸ μέγεθος, καὶ τὴν ἐξ ἡμῶν ἀπόστασιν πλείονα· πλέον πάντως περικλωμένης τῆς ὄψεως. Καὶ τῶν περὶ αὐτὸν δὲ θεωρεμένων διαφόρων χρωμάτων ἄλλοτε ἄλλων, ἡ τοῦ ἀέρος ἐστὶ ποιότης αἰτία· παχύσης ἐντεῦθεν τῆς ἡμετέρας ὄψεως, καὶ ἄλλοτε ἀλλοῖα φανταζομένης τὰ ὁρατὰ, κατά τε Χρῶμα καὶ Μέγεθος, ἀλλὰ δὴ καὶ Σχηματισμόν.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ'.

### Περὶ Σελήνης.

Ἡ Σελήνη κατωτέρω τε καὶ προσγειοτέρα τῶν ὅλων Πλανήτων ὑπάρχουσα, πολλὰς μὲν ἐν τῷ ἀέρι τροπὰς ἐργάζεται· πολλὰ δὲ τῶν ἐπὶ γῆς ἄλλοις ἑαυτῇ ταῦτα συμμεταβάλλουσα· τοὺς Πλανήτας τε πάντας ὑποτρέχει καὶ ὑποσκιάζει· ταύτην δὲ τῶν ὅλων εἰδείς. Κατ' αὐτὸ γάρ ἐστι τὸ τοῦ

Αἰθέρος

Αἰθέρος ἔχατον, καθ' ὃ συνάπτει τῷ ὑπεκκαύματι ὁ Λιθήρ. Διὸ καὶ ζοφερὸν καθ' αὑτὸ τὸ τῆς Σελήνης σῶμα. Πέφυκε δὲ τὰς ἡλιακὰς δέχεσθαι λαμπηδόνας, καὶ ὑπ' αὐτῶν καταλάμπεσθαι, καὶ ἀποπέμπειν πρὸς τὸν ἀέρα τὸ φῶς.

Τινὲς μὲν ἂν κατ' Ἀνάκλασιν φωτίζειν λέγουσι τὴν Σελήνην, ἅτε πυκνότητος μετέχουσαν ἱκανῆς, κἀντεῦθεν δυναμένων τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων μετὰ τὸ προσβαλεῖν αὐτῇ, πάλιν ἀπ' αὐτῆς ἀνακλᾶσθαι καὶ τὸν ἀέρα φωτίζειν. Ἕτεροι δὲ πρὸς ταύτην τὴν δόξαν καλῶς ἐνισάμενοι, λέγουσιν· ὅτι τὰ κατ' Ἀνάκλασιν φωτίζοντα, καὶ τόπον ὀλίγον φωτίζει, καὶ πρὸς ὀρθὰς γωνίας ἐκπέμπει τὸ φῶς. Εἰ τοίνυν οὕτω καὶ ἡ Σελήνη ἐφώτιζεν, οὔτε πρὸς αὐτὴν τὴν γῆν τὸ φῶς διεβίβαζεν, οὔτε Μηνοειδὴς ἦ Διχότομος οὖσα, τὴν Γῆν φωτίζειν ἠδύνατο. Περιφερῆς γὰρ τῆς Σελήνης οὔσης, πρός τε Δύσιν καὶ πρὸς Ἀνατολὴν, ὡς ἐπ' αὐτὸν τὸν Ἥλιον τὸ ταύτης ἀπεπέμπετο φῶς, ἔν τε τοῖς Μηνοειδέσι Σχήμασι καὶ τοῖς Διχοτόμοις. Φαίνεται γὰν ἐντεῦθεν, μὴ κατ' Ἀνάκλασιν ἐκ τῆς Σελήνης εἶναι τὸ φῶς, ἀλλὰ κατ' ἰδιότητα δεχομένης αὐτῆς τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας εἰς βάθος, οὐκ εἰς μόνην τὴν Ἐπιφάνειαν· ὥστε ἐξ αὐτῆς τὸν ἀέρα φωτίζεσθαι καὶ τὴν Γῆν. Εἰκὸς ἂν δέχεσθαι τὴν Σελήνην τὸ φῶς, ὡς τὰς Σφόγγους τὸ ὕδωρ· μὴ φέρειν δ' αὐτὸ δι' ὅλης αὐτῆς διϊκνέμενον· ὅτι τε τὸ ταύτης σῶμα παχύτητος καὶ πυκνότητος οὐκ ὀλίγης μετέχει, καὶ ὅτι καὶ μήκοθεν ἐπιβάλλει ταύτῃ τὰς ἀκτῖνας ὁ Ἥλιος. Πολὺ γὰρ ἀφέστηκεν ἐξ αὐτῆς, ἑπτὰ μεῖζον ἢ ἑπταικαιδεκαπλάσιον, ἢπερ ἀφέστηκεν ἡ Σελήνη τῆς Γῆς, ὡς δέδεικται γεωμετρικῶς.

Εἰπὴ δ' ἂν Ἰδιότης μᾶλλον τῆς Σελήνης, ὥσπερ τὸ τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας εἰσδέχεσθαι καὶ ὑπ' αὐτῶν αὐγάζεσθαι καὶ αὐταυγάζειν τὸ περιέχον. Οὕτω καὶ τὸ μὴ δι' ὅλου τοῦ σώματος αὐτῆς ἔχειν διαβιβαζομένας αὐτάς· ἀεὶ δὲ τὸ πρὸς τὸν Ἥλιον τετραμμένον μέρος ἡ Σελήνη περιαυγάζεται, καὶ ἄλλοτε ἄλλο. Διὸ καὶ Σελήνη λέγεται διὰ τὸ σέλας νέον ἔχειν ἀεὶ, καὶ ὅποτε παλαιόν. Εἰ

μὲν

μὲν γὰρ τὴν αὐτὴν χέσιν ἐφύλαττε διαπαντὸς πρὸς τὸν Ἥλιον, ἓν ἂν εἶχε μέρος καὶ τὸ ὑπ' αὐτῦ φωτιζόμενον. Ἐπεὶ δὲ κατὰ τὴν πλανητικὴν αὐτῆς πορείαν, ποτὲ μὲν προσέρχεται τῷ Ἡλίῳ, ποτέ δ' ἀπ' αὐτῦ μακρύνει· διὰ τῦτο ἄλλοτε ἄλλο μέρος λαμπρύνεται. Καὶ ὅπερ ἐσῶσα πέπονθεν ἡ γῆ πρὸς τὸν ἡλιακὸν φωτισμὸν, τῦτο καὶ ἡ Σελήνη κινεμένη. Καὶ γὰρ ὥσπερ ἡ Γῆ τὸ ἴσον ἀπὸ τε Ἡλίε ἔχσσα φῶς, ἄλλοτε ἄλλα καταλάμπεται μέρη κατὰ τὴν τῦ Ἡλίε περίοδον, συμπεριποσέσης αὐτῷ καὶ τῆς λαμπηδόνος, καὶ τῆς κατὰ τὴν γῆν σκιᾶς· οὕτω καὶ ἡ Σελήνη, τὸ αὐτὸ μὲν ἔχει φῶς ἐκ τῦ Ἡλίε διηνεκῶς, ὅ ποτὲ μὲν μείζονος, ποτὲ δ' ἐλάττονος ἐλλαμπομένε μέρες αὐτῆς· πλὴν ἐκ ἀεὶ τὸ αὐτὸ καὶ ἓν καταφωτίζεται μέρος, διὰ τὸ διάφορον τῶν πρὸς τὸν Ἥλιον χέσεων αὐτῆς. Προσιέσης γὰρ τῷ Ἡλίῳ καὶ πάλιν μακρυνομένης αὐτῦ, ἄλλοτε ἄλλα μέρη ταύτης λαμπρύνεται τὸ ἡλιακὸν ἐχέσης φῶς περὶ τὸ ἅπαν ταύτης σῶμα σρεφόμενον κυκλικῶς.

Ὁπότε μὲν ἓν σύνοδος ἔπῃ, τὸ πρὸς Οὐρανὸν τετραμμένον μέρος αὐτῆς καταυγάζεται. Τότε γὰρ αὐτὸ πρὸς τὸν Ἥλιον ἀφορᾷ. Παραμειβέσης δὲ τῆς Σελήνης τὸν Ἥλιον, ἐπισρέφεται πρὸς αὐτὸν τὸ μέρος αὐτῆς, ὃ βλέπει πρὸς Γῆν. Καὶ τῦτο γίνεται πρὸς λόγον τῦ μακρυσμῦ. Καὶ ἔτως ἐκ τῶν πλαγίων ἀρχομένη φωτίζεσθαι ἡ Σελήνη, γίνεται πρῶτον Μηνοειδὴς· μακρύνσσα δ' ἐπὶ πλέον, Διχότομος· εἶτ' Ἀμφίκυρτος· διαμετρήσασα δὲ τὸν Ἥλιον, πλήρης ἀπαρτίζεται καὶ Πανσέληνος. Ἤδη δὲ τὴν διάμετρον παραμειβέσης αὐτῆς, καὶ τῷ Ἡλίῳ πάλιν προσερχομένης, εἰς τὸ πρὸς ὠρανὸν τετραμμένον μέρος αὐτῆς ἐκ τῦ πρὸς ἡμᾶς ὁρῶντος, κατὰ λόγον τὸ φῶς περιάγεται· μέχρις ἂν Συνόδε γενομένης ἀφάτισον καταλειφθείη τελείως ἅπαν τὸ πρὸς ἡμᾶς βλέπον μέρος αὐτῆς. Οὕτω μὲν ἓν ὁ τρόπος τῆς σεληνιακῆς Αὐξήσεως καὶ Μειώσεως.

Ἔτι δὲ διὰ τῶν ἐπαγομένων ἔσαι σαφέσερα τὰ περὶ αὐτῶν. Δύω Κύκλοι νοείσθωσαν ἐν τῇ Σελήνῃ· εἷς

μὲν, ᾧ διακρίνεται τὸ σκιερὸν αὐτῆς, ἀπὸ τῆ πεφωτισμένῃ, ὃς καὶ ἀεὶ μεταπίπλει· ἕτερος δὲ, ᾧ χωρίζεται τὸ ταύτης ὑφ' ἡμῶν ὁρώμενον ἀπὸ τῆ μὴ ὁρωμένῃ· ὃς ἀμετάπλωτός ἐστι καὶ ἀκίνητος. Τούτων ἑκάτερος ἂν ἔστι μέγιστος Κύκλος, εἰς ἴσα τέμνειν ταύτην δυνάμενος. Ὁ, τε γὰρ Ἥλιος μείζων τῆς Σελήνης ὢν, πλέον φωτίζει τῆ ταύτης ἡμίσεος· καὶ διὰ τοῦτο μείων ὁμολογεῖται τῶν ἐν τῇ Σελήνῃ μεγίστων Κύκλων ἐστὶν, ὁ τὸ ταύτης σκιερὸν ἐκ τῆ πεφωτισμένης διαχωρίζων· ὅ, τε ἀπὸ τῆς ἡμετέρας ὄψεως, ὁμοίως ἐλάττων ἐστὶ τῶν ἐν τῇ Σελήνῃ μεγίστων Κύκλων· ἐπεὶ τῆ ἡμίσεος ἐλάττονα ὁρῶμεν αὐτῆς· διὰ τὸ σμικρὸν εἶναι τὸ ὁρῶν ὄμμα· καὶ τὸ ὁρώμενον, πολυμέγεθες· Ὥστε καὶ ἔτος ὁ Κύκλος, ὃ τέμνων εἰς ἴσα τὴν Σελήνην, ἀλλ' εἰς ἄνισα, τῶν ἐν αὐτῇ μεγίστων Κύκλων μείων ἐστίν. Ὡς μέντοι πρὸς αἴσθησιν οἱ εἰρημένοι καὶ ἄμφω Κύκλοι, φαίνονται μέγιστοι· καὶ τὸ μὲν αὐτὸ μέγεθος ἔχειν δοκοῦσιν ἀεὶ, χέσει δὲ πρὸς ἀλλήλους ἃ διαφυλάττουσι τὴν αὐτήν· ἀλλὰ πολλαχῶς ἐναλλάσσονται καὶ πολυειδῶς μεταχηματίζονται· καὶ ποτὲ μὲν, ἐφαρμόζουσιν ἀλλήλοις· ποτὲ δ' ἐγκλίνονται εἰς τομήν. Καὶ τῶν τομῶν αἱ παραλλαγαὶ, πλεῖσαί εἰσιν· ἀλλ' αἱ γενικαὶ, δύω· πρὸς ὀρθὰς, καὶ κατ' ἔγκλισιν. Γίνονται δὲ καὶ ἐφαρμογαὶ τῶν τοιούτων Κύκλων, δύω μόνως· ἔν τε Συνόδῳ καὶ Πανσελήνῳ.

Παραθείσης δὲ τῆς σελήνης ἀπὸ Συνόδου τὸν Ἥλιον, διίσανται οἱ Κύκλοι καὶ ἀποκλίνουσιν εἰς τομήν· ὡς ὀλίγον τὸ μεταξὺ τῆς Περιφερείας ἀμφοῖν ἀπολειπόμενον, τοῦτο μόνον εἶναι πεφωτισμένον ὡς πρὸς ἡμᾶς. Καὶ ἡ τοιαύτη τῶνδε τῶν Κύκλων παράβασις ἀπὸ τῆς ἐφαρμογῆς εἰς τομὴν, ἀποτελεῖ τὸ τῆς Σελήνης Μηνοειδές. Ἐπεὶ δ' ἀεὶ προάγοντες εἰς τὸ πρὸς ὀρθὰς τέμνειν ἀλλήλους καὶ τὴν τοῦ Φωτισμοῦ φαῦσιν προσαύξουσι, τοῦ μέσου τῆς τῶν Κύκλων τομῆς φωτιζομένου κατὰ τὴν τοιαύτην πρόοδον, ὅταν τὸ πρὸς ὀρθὰς γένηται τῆς τομῆς, φαίνεται ἡ Σελήνη Διχότομος. Ἀπὸ δὲ τοῦ Σχήματος τούτου πρὸς ἀμβλείας ἤδη γωνίας προιόντες οἱ Κύκλοι, ποιοῦσι τὸ τῆς σελήνης Ἀμφίκυρτον. Τῇ δὲ κατὰ τὴν διάμετρον πάλιν ἐφαρμο-

ἐφαρμογῇ, τὴν Παισέληνον ἀπαρτίζουσιν· εἶτ' ἐκ ταύτης ἐπὶ τὴν ἑτέραν αὖθις προϊόντες ἐφαρμογὴν, καὶ τὰ αὐτὰ Σχήματα καὶ κατὰ τὴν μείωσιν ἐκτελοῦντες, τὸν τῆς ὅλης λαμπηδόνος ἀφανισμὸν ἀπεργάζονται, τῇ ἀτρεκεῖ τούτων εἰς τὸ πρὸς τὸν κόσμον μέρος ἐφαρμογῇ.

Σύνοδος μὲν οὖν λέγεται, ὁπόταν ἐν τῇ αὐτῇ Μοίρᾳ γένηται ἡ Σελήνη, ἐν ᾗ ἐστι καὶ ὁ Ἥλιος. Γένεσις δὲ, ὅταν ἀποστῇ τοῦ Ἡλίου Μοῖραν μίαν· Ἀνατολὴ, ὅταν νέα πρώτως φανῇ. Τῇ μὲν γὰρ πρώτῃ ἡμέρᾳ μέχρι τοσούτου φέρεται ὑπὲρ γῆν ἡ Σελήνη, μέχρις ἂν ἔτι καὶ τὸ τοῦ Ἡλίου φῶς ἐστιν ἐπικρατοῦν. Ὡς ἐν ταύτῃ μὲν, τῷ τοῦ Ἡλίου συγκαταδύεται φωτὶ, ποτὲ δὲ καὶ προκαταδύεται. Πρῶτον δὲ σαφὴς, ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν ἡμερῶν φαίνεται· καὶ ποτὲ μὲν μᾶλλον, ποτὲ δ' ἧττον. Τοῦτο δὲ αὐτὸ συμπίπτει, παρὰ τὸ ποσὸν τῆς πρὸς τὸν Ἥλιον ἀποστάσεως· αὐτὸ δὲ τὸ τῆς ἀποστάσεως ποσὸν, ἄλλοτ' ἄλλο γίνεται, διά τε τὴν ἰδίαν τῆς Σελήνης κίνησιν· (ἡ γὰρ ἴσον ἀεὶ κινεῖται κατὰ πρόβασιν, διὰ τὴν τοῦ πλάτους ἐξαλλαξιν τοῦ Ζωδιακοῦ·) καὶ διὰ τὸ μὴ πάντων τῶν Ζωδίων ἰσόχρονον τὴν δύσιν γίνεσθαι, ὡς τινῶν μὲν ὀρθῶς, τινῶν δὲ λοξῶς καταδυομένων· καὶ πρὸς τούτοις ἔτι, διὰ τὸν τῆς προγεγονυίας Συνόδου καιρὸν, εἴτ' ἀρχομένης Ἡμέρας, εἴτ' ἀρχομένης Νυκτὸς, εἴτε καὶ τοῖς μεταξὺ πολλοῖς ὄσι καὶ διαφόροις, ἡ προηγησαμένη Σύνοδος ἐγεγόνει. Ὡς ἐκ ἀεὶ ἔστιν εἰς χρόνος ἐν ᾧ φαίνεται σαφῶς ἡ Σελήνη· ὧδε κατὰ τὰς ὅλας πρώτας φαύσεις τὸ σαφὲς ἀπαράλλακτον.

Λέγεται δ' ὧν Ἀνατολὴ, ὅταν νέα πρώτως φανῇ ὁπωσοῦν. Μηνοειδὴς δ', ὅταν ἀποστῇ τοῦ Ἡλίου, Μοίρας ἑξήκοντα· καὶ πρὸς τὸν Ἥλιον, Ἑξάγωνον πεποίηται τὸν σχηματισμόν. Δίχοτομος, ἐπειδὰν ἀποχωρήσῃ τοῦ Ἡλίου Μοίρας Ἐνενήκοντα, καὶ σχηματισθῇ Τετράγωνος πρὸς αὐτόν. Ἀμφίκυρτος, ὁπόταν μοίρας εἴκοσι πρὸς ταῖς ἑκατὸν ἀποστῇ τοῦ Ἡλίου, καὶ Τρίγωνον· ἐκλελέσῃ σχηματισμόν. Πλησισέληνος δὲ καὶ πλησιφαὴς, ἀποχωρή-

σασα τὸν Ἥλιον Μοίρας πεντήκοντα (ἴσ. ὀγδοήκοντα) πρὸς ταῖς ἑκατόν. Πανσέληνος δὲ, τὸν Ἥλιον διαμετρήσασα. Τὸν μὲν ἓν οἰκεῖον Κύκλον ἡ Σελήνη, δι' ἡμερῶν ἀνύει κατά τινας μὲν, ἑπλᾶ πρὸς ταῖς εἴκοσι· προσθεμένη καί τινος ἡμίσεος ἡμέρας μιᾶς· κατά τινας δὲ, δι' ἑπλᾶ καὶ εἴκοσιν ἡμερῶν· καὶ τρίτε μάλιστά πως τῆς ἡμέρας μορίε. Τίως δ' ἂν πάντοτε τὸν οἰκεῖον περιτρέχουσα Κύκλον, εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον ἐκ τε αὐτε, διὰ τὴν ἴσε χρόνε ἀποκαθίσατας.

Ποιεῖται δὲ τὰς πρὸς τὸν Ἥλιον Συνόδες, ἐ πάντοτ' ἐν ἴσῳ χρόνῳ κατὰ τελείαν ἀκρίβειαν· ἀλλὰ ποτὲ μὲν, ἐν πλείονι· ποτὲ δ' ἐν ἐλάττονι. Καὶ τὸ αἴτιον, ὅτι πάντων τῶν Πλανήτων αἱ Σφαῖραι πρός τε τὴν δοκῦσαν καὶ λεγομένην ἀπλανῆ σφαῖραν, καὶ πρὸς ἀλλήλας ἐκκεντροί εἰσι. Κατὰ τὸν ἂν τὸν λόγον καὶ ἡ τε Ἡλίε Σφαῖρα, καὶ ἡ τῆς Σελήνης πρός τ' ἀλλήλας, καὶ πρὸς τὴν δοκῦσαν καὶ λεγομένην ἀπλανῆ, τυγχάνυσιν ἔκκεντροι. Διῃρημένε γὰν τε Ζωδιακε εἰς ἴσα δώδεκα τμήματα, καὶ συνδιαιρυμένων καὶ τῶν ὑποκειμένων Κύκλων αὐτῷ τῆς τε ἡλιακῆς Σφαίρας καὶ τῆς σεληνιακῆς, ἔσονται τὰ δωδεκατημόρια τύτων τῶν Κύκλων ἄνισα· καὶ μείζω μὲν, τὰ ὑψηλότερα· ἐλάττω δέ γε, τὰ προσγειότερα. Τοίνυν ἐπείπερ ἔνθα ὁ Ἥλιος ὑψηλότερος, ἡ Σελήνη προσγειοτέρα, καὶ τἀμπαλιν διὰ τὸ ἔκκεντρον τῶν Σφαιρῶν· τοῖς μείζοσι τε ἡλιακε τμήμασιν, ὑποκείσονται τὰ ἐλάττω τε σεληνιακε· τοῖς ἐλάττοσι δὲ, τὰ μείζω. Τμῆμα δὲ μεῖζον τε ἡλιακε, τὸ τοῖς Διδύμοις ὑποκείμενον, ὅτι καὶ ὑψηλότερον· (ἕτω γὰρ καὶ τοῖς Ἀστρονόμοις τετήρηται.) τὸ δ' ὑποκείμενον τῷ Τοξότῃ, διότι ταπεινότερον, ἔλαττον. Ἔμπαλιν ἓν μεῖζον ἔσαι τμῆμα τε σεληνιακε, τὸ τὸν Τοξότην ὑποτεῖνον, ὡς ὑψηλότερον· ἔλαττον δὲ, τὸ τὲς Διδύμες, ὡς χθαμαλώτερον. Ἐν πλείονι γὰν χρόνῳ διελεύσεται τὲς Διδύμες ὁ Ἥλιος· ἐν ἐλαχίστῳ δὲ τὸν Τοξότην. Ἡ Σελήνη δὲ τἀμπαλιν.

Ὁπόταν ἓν ἐν ἀρχῇ τῶν Διδύμων γένηται Σύνοδος, ἐνταῦθα τῆς μὲν Σελήνης προσγειοτέρας φερομένης, ὑψηλο-

ὑψηλοτέρᾳ δ' ἔντος τῆ Ἡλίᾳ, γενήσεται σύνοδος ὁ Μήν. Ἡ γὰρ Σελήνη μετὰ τὴν τῆ οἰκείᾳ Κύκλᾳ περίοδον, καὶ τὴν ἐκ τῆ αὐτῆ Σημείᾳ πρὸς τὸ αὐτὸ πάλιν ἀποκατάσασιν, ἔτι ἐν Διδύμοις ὄντα, μάλιστα δ' ὑπὸ Διδύμᾳ τὸν Ἥλιον καταλήψεται, δυσὶν ἡμέραις ὡς λέγεται καὶ τριάκοντα τῆτο τὸ τμῆμα διερχόμενον.

Εἰ δὲ περὶ τὰς ἀρχὰς τῆ Τοξότᾳ γένηται Σύνοδος, ἐκ ἐν τῷ Τοξότῃ καταλήψεται τὸν Ἥλιον ἡ Σελήνη· (καὶ γὰρ ἐν ὀκτὼ καὶ εἴκοσιν Ἡμέραις ἢ καὶ μικρόν τι πρὸς, ὁ Ἥλιος διέρχεσθαι λέγεται, μᾶλλον δ' ὑπέρχεσθαι τῆτο τὸ Ζῳδιον.) ἀλλὰ τὸν οἰκεῖον Κύκλον περιοδεύσασα, καὶ πρὸς τὴν τῆ Τοξότᾳ γενομένη ἀρχὴν, πρὸς τὸ τέλος εὑρήσει τῆ τοιῆτᾳ Ζῳδίᾳ τὸν Ἥλιον. Ἐν ὅσῳ δὲ χρόνῳ τὸν Τοξότην ἡ Σελήνη διέρχεται, δύω ἡμερῶν καὶ πλείονος ἢ ἡμίσυς ἡμέρας δεομένη πρὸς τὰ διελθεῖν αὐτὸν, ὁ Ἥλιος τὸν Τοξότην διελθὼν, τὸν Αἰγόκερων καταλήψεται, καὶ ἡ Σελήνη γενομένη πρὸς τὸν Αἰγόκερων, εὑρήσει τὸν Ἥλιον τῆ τοιῆτᾳ Ζῳδίᾳ τὴν ἀρχὴν παραμείψαντα, καὶ δήσει ταύτῃ καὶ τινος ἑτέρᾳ χρονικῆ διαστήματος εἰς τὸ φθάσαι τὸν Ἥλιον. Καὶ ἔτως ὁ Μὴν γενήσεται μήκιστος, τῆς μὲν Σελήνης βραδέως, τὸ ὑπὸ τὸν Τοξότην τῆ ἑαυτῆς Κύκλᾳ τμῆμα διερχομένης· τῆ Ἡλίᾳ δὲ ταχέως, τὸ ὑπ' αὐτὸν δὴ τὸν Τοξότην τῆ οἰκείᾳ Κύκλᾳ μόριον διανύοντος, καὶ διὰ ταῦτα βραδίον ὑπὸ τῆς Σελήνης καταλαμβανομένᾳ.

Ταῦτα μὲν ἐν τῷ Τοξότῃ καὶ τοῖς Διδύμοις· ἐν δὲ τοῖς μεταξὺ Ζῳδίοις, συμβήσεται τὸ ἀνάλογον. Καὶ ἔτως ἂν ἐν τοῖς Ζῳδίοις ἐλέγχεται τὰ τῶν Πλανήτων Ὑψώματά τε καὶ Ταπεινώματα· ἐν ἄλλοις ἄλλων. Ὁπόταν γὰρ εἰς τριάκοντα Μοίρας ἑνὸς ἑκάστῳ τῶν Ζῳδίων διῃρημένῳ· τὰ μὲν τῶν Ζῳδίων βραδίον· τὰ δὲ, τάχιον οἱ Πλάνητες ὑποτρέχουσι· δῆλον ὡς ἔνθα μέν εἰσι ταπεινότεροι, ξενοτέραις ταῖς τῶν Κώνων ἀποτομαῖς ἐντυγχάνοντες, θᾶττον αὐτὰς διατρέχουσιν· ἔνθα δ' ὑπάρχουσιν ὑψηλότεροι, πλατυτέραις ἴσας τὰς τῶν Κώνων ἀποτομὰς διεξέρχονται βραδίον. Τῶν γὰρ τοιῆτων Κώνων τῶν διαι-

ρέντων εἰς δωδεκατημόρια, τόν τε Ζωδιακὸν καὶ τὰς τῶν Πλανήτων Κύκλας, αἱ μὲν κορυφαὶ τυγχάνουσιν ἐπὶ γῆς, ἀεχὰς ἔχουσαι τὰς ὄψεις τῶν ὁρώντων· αἱ δὲ βάσεις, ἐν τῷ Στερεώματι· καὶ ἀναλόγως πλατύτεραι μὲν αὐτῶν, τὰ ὑψηλότερα· στενότεραι δὲ, τὰ προσγειότερα.

Διατρέχουσα δὲ τὸν ἑαυτῆς Κύκλον ἡ Σελήνη, καὶ ὑποτρέχουσα τὸν Ζωδιακὸν· ὁπόταν διαμετρήσασα τὸν Ἥλιον ὑπὸ τὸ μεσαίτατον εὑρεθείη τῷ Ζωδιακῷ, τὸν ἡλιακὸν Κύκλον αὐτῷ ὑποτείνουσα· τότ' ἐκ Πανσελήνε καὶ Παμφαοῦς, ἀφώτιστος ὅλη γίνεται, τῇ σκιᾷ περιπίπτουσα μέσῃ τῆς Γῆς. Ἐπὶ μιᾶς γὰρ εὐθείας τότε τὰ τρία Εὑρίσκονται σώματα, τὸ τῦ Ἡλίε, τὸ τῆς Σελήνης, καὶ μεταξὺ αὐτῶν τὸ τῆς Γῆς. Ὑφαπτομένη δὲ τῦ διὰ μέσων τῶν Ζωδίων ἡ Σελήνη κατὰ τὰς πρὸς τὸν Ἥλιον διαμετρήσεις, ἢ μέρος αὐτῆς ὑπ' αὐτὸν ἔχουσα, μερικὴν πρὸς λόγον πάσχει τὴν Ἔκλειψιν· Ὑπὸ δὲ τὰ βόρεια ἢ τὰ νότια τῦ Ζωδιακῦ εὑρισκομένη, διαδιδράσκει τὴν σκιάν. Διὰ τῦτο καὶ οὐκ ἐν πάσαις ταῖς πανσελήνοις Ἔκλειψις γίνεται. Τῦ μὲν ἂν Ἡλίε Ἔκλειψις, τῆς τῶν ὁρώντων ὄψεως πάθος ἐστὶν· οὐκ ὄσα κατ' ἀλήθειαν Ἔκλειψις, ἡμῖν δὲ δοκῦσα τῶν ἡλιακῶν σεσημένοις αὐγῶν, διὰ τὴν τῦ σεληνιακῦ σώματος ἐπιπρόθεσιν. Ἡ δὲ τῆς Σελήνης Ἔκλειψις, αὐτῆς τῆς Σελήνης πάθος ἐστὶ, καὶ κατ' ἀλήθειαν, ὃ κατὰ δόκησιν Ἔκλειψις. Ἐκλείπει γὰρ ὄντως ἡ Σελήνη, τῆς Γῆς ὑποσκιαζύσης αὐτὴν, καὶ κωλυέσης δέχεσθαι τὸν ἐκ τῦ Ἡλίε αὐγασμόν. Ἐνίοτε δ' ὅτως ἐκλείπει, ὡς μηδὲ σκιὰν γῆν ἀμυδρὰν αὐτῆς περιστώζεσθαι, ἀλλ' ἀγνοεῖσθαι καὶ τὸν τόπον εἴδα τότε τὸ ταύτης ἐστὶ σῶμα. Τοιαύτης καὶ ἡμεῖς σεληνιακῆς Ἐκλείψεως ἅπαξ αὐτόπλαι γεγόναμεν· κατὰ μῆνα Μάϊον γεγονυίας περὶ ὥραν ἑβδόμην νυκτὸς· ὀκλωκαιδεκα ἡμέραι τῦ Μαΐε παρήλθωσαν· Ἰνδικτιῶν διέτρεχε πρώτη· τὸ ἔτος, ἓκτον πρὸς τῷ ἑξηκοστῷ καὶ ἑπτακοσιοστῷ καὶ ἑξακισχιλιοστῷ· τὸ περιέχον εὐδιεινότατον. Ταύτην ἰδόντες τὴν Ἔκλειψιν, ἐθαυμάσαμεν· εἰ ὅλως ἔχει φῶς ἴδιον ἡ Σελήνη, καθώς τινες λέγουσιν.

Ἐν

Ἐν ταῖς εἰλικρινέσι δὲ τῶν Ἐκλείψεων, τὰ πρὸς Ἀνατολὰς τετραμμένα μέρη τῆς Σελήνης ἀμαυρῶνται πρώτως, καὶ πάλιν ταῦτα πρώτως φωτίζονται, διὰ τὸ τὴν μὲν σκιὰν τῆς Γῆς, ἐξ Ἀνατολῶν φέρεσθαι πρὸς Δυσμάς· τὴν δὲ Σελήνην πλανητικῶς ἐκ Δυσμῶν πρὸς Ἀνατολάς, καὶ ἔτι τῇ σκιᾷ περιπίπτειν. Ἐν δὲ ταῖς μερικαῖς Ἐκλείψεσιν, ἂν μὲν ἀπὸ τῶν βορείων ὡς ἐπὶ τὰ νότια κατέρχοιτο ἡ Σελήνη· τὰ πρὸς Μεσημβρίαν αὐτῆς ἐκλείπει· (ταῦτα γὰρ ἐν τῇ καθόδῳ πρεσγεμένα, τῇ σκιᾷ περιπίπτει.) τὰ δὲ πρὸς Ἄρκτον, διαφεύγει τὴν Ἔκλειψιν. (ἀδὲ γὰρ ὑπεισέρχεται ταῦτα τῇ σκιᾷ.) Ὁπόταν δὲ ἀπὸ τῶν νοτίων ἡ Σελήνη ἀνέρχοιτο ὡς ἐπὶ τὰ βόρεια, σκοτίζεται μὲν τὰ πρὸς Ἄρκτον· τὰ δὲ πρὸς Μεσημβρίαν ἔχει τὸ φαεινόν. Ἐκλείπει δ' ἡ Σελήνη καὶ ὑψηλοτάτη καὶ προσγειοτάτη καὶ μέσως ἔχουσα. Καὶ ὑψηλοτάτη μὲν ἐκλείπουσα, τάχιον ἐκφαίνεται, τῷ γειοτέρῳ τῆς σκιᾶς ἐντυγχάνουσα· προσγειοτάτη δὲ, βραδίον, πλατυτέρᾳ τῇ σκιᾷ περιπίπτουσα· μέσως δ' ἔχουσα τὸ ὕψος καὶ ταπεινώματος, μέσον καὶ τὸν χρόνον ἔχει τῆς κρύψεως. Ἐντεῦθεν δὴ δῆλον, ὅτι τε κωνοειδὴς ἡ σκιὰ, καὶ ὁ Ἥλιος μείζων τῆς Γῆς, καὶ ἡ Σελήνη ἐλάττων πολλῷ τῆς Γῆς. Εἰ γὰρ τοσοῦτον χρόνον τῷ τῆς σκιᾶς γενώματι κρύπτεται, πόσον ἂν ἐκρύβη τῷ πλάτει περιπεσοῦσα τῆς σκιᾶς, ὃ περὶ τὴν ἐπιφάνειαν συμβαίνει τῆς Γῆς; Ὅτι δὲ τῇ σκιᾷ τῆς Γῆς ἡ Σελήνη περιπίπτουσα, πάσχει τὴν Ἔκλειψιν· δῆλον μὲν καὶ ἀπὸ τοῦ τὰς Ἐκλείψεις ἐν μόναις γίνεσθαι Πανσελήνοις, ὅτε δυνατὸν καὶ τὴν Σελήνην περιπεσεῖν τῇ σκιᾷ· δῆλον δὲ καὶ ἀπὸ τῶν φαινομένων μετὰ τὴν τελείαν Ἔκλειψιν τῆς Σελήνης μερῶν περιφερῶν ὄντων· ἀλλὰ δὴ καὶ ἀπὸ τῶν ἐπὶ μέρους Ἐκλείψεων. Μηνοειδεῖς γὰρ τότε τυγχάνουσι τῶν φωτισμῶν αἱ ἀποτομαὶ· διότι σφαιρικοῦ σχήματος κωνοειδεῖ ἐντυγχάνοντος σχήματι καὶ ὑπ' αὐτοῦ τεμνομένου, περιφερῆ καὶ μηνοειδῆ γίνεσθαι τὰ σχήματα τῶν τομῶν. Τούτων δ' οὕτως ἐχόντων, ἀδύνατον ἀμφοτέρων ὑπὲρ τὸν Ὁρίζοντα τῶν Φωστήρων ὁρωμένων Ἔκλειψιν ὅλως γενέσθαι. Πολλῶν δὲ

δε γινομένων περὶ τὸν Ἥλιον παθῶν, εἰκός ἐσί ποτε καταδεδυκότα τὸν Ἥλιον, ὑπὲρ τὸν Ὁρίζοντα δόξαι τισὶν εἶναι, ἢ Νέφος ὄντος πρὸς τῇ δύσει παχυτέρε καὶ συνεχῶς, καὶ ὑπὸ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων λαμπρυνομένε, καὶ φαντασίαν Ἡλίε τε τοιύτε Νέφος παρέχοντος· ἢ καὶ τῶν ὄψεων ἀνακλωμένων ἔκτινος Νέφος ὁμαλὲς πρὸς τὸν Ἥλιον, καὶ ὡς ἐν Κατόπτρῳ λείῳ τῷ τοιύτῳ Νέφει, τῆς τε Ἡλιακε χρώματος γινομένης ἐμφάσεως, Ἀνθηλίε τε καὶ Παρηλίε συνισαμένε. Δύναιτο δ' ἂν καὶ ἄλλως ἡ ἐκ τῶν ὁμμάτων ἀποχεομένη ἀκτὶς, ἐνίκμῳ καὶ νοτερῷ τῷ πρὸς δυσμαῖς ἀέρι προσομιλῆσα κατακλᾶσθαι, καὶ τῷ Ἡλίῳ ἐντυγχάνειν κεκρυμμένῳ μικρὸν ὑπὸ τὸν Ὁρίζοντα.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΗ'.

### Περὶ Γῆς, καὶ τῶν ταύτης Ζωνῶν, καὶ πρῶτον ὅτι ἡ Γῆ κέντρε λόγον ἐπέχει πρὸς τὴν ἐραίνιον ΣΦαῖραν, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν ἡλιακήν.

ΗΓῆ, Κέντρε λόγον ἐπέχει πρὸς τὴν ΣΦαῖραν τε Στερεώματος· οὐχ ὅτι σύμπασα Κέντρον ἐσὶ· (πᾶν γὰρ Κέντρον, ἀδιάσατον ὑπάρχει καὶ ἀμερὲς, εἴγε Σημεῖόν ἐσιν.) ἀλλ' ὅτι συγκρινομένη πρὸς τὸ τῆς ΣΦαίρας μέγεθος, ἀδένα λόγον ἔχειν δοκεῖ πρὸς αὐτήν. Ὥσπερ γὰρ αἱ μυριάκις μύριαι τῶν τε ὕδατος Ἀμφορέων μυριάδες, πολὺ μὲν τὸ πλῆθος ἔχυσι καθ' αὑτὰς θεωρέμεναι· πρὸς δὲ τὴν θάλασσαν, ἀδὲν εἶναι δοκεῦσιν, ἀλλ' ἀδὲ πρὸς μέγαν τινὰ Ποταμόν· ἕτω δὴ καὶ ἡ Γῆ, καθ' αὑτὴν μὲν ἐξεταζομένη, πολυμεγέθης ἐσί· πρὸς δὲ τὴν ἐραίνιον ΣΦαῖραν, ἢ καὶ πρὸς τὴν Ἡλιακὴν, ἀδένα λόγον ἔχυσα φαίνεται. Τότε γὰρ λόγον ἔχειν μέγεθος πρὸς μέγεθος λέγεται, ὅταν τὸ Μεῖζον οἷόν τε ᾖ καταμετρηθῆναι ὑπὸ τε Ἐλάττονος· μυριοπλάσιον ἴσως ὄν, ἢ καὶ ἄλλον τινὰ μείζω λόγον ἔχον ἀριθμη-

ἀριθμητόν. Ἡ Θάλασσα δὲ καὶ πᾶς μέγας Ποταμὸς, ἐκ ἂν ὑπὸ τῶν μυριάκις μυρίων μυριάδων τῶν Ἀμφορέων καταμετρηθεῖεν τῷ ὕδατος. Οὖσαν δὲ τὴν Γῆν σιγμοειδῆ οἱονεὶ πρὸς τὸν Οὐρανὸν, καὶ οἱ Ἀστέρες περιστῶσιν, ἐκ παντὸς αὐτῆς μέρους αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἴσοι φαινόμενοι, καὶ τοῖς Σχήμασιν ὁμοιοι. Τέτων δ' ἑτέρου συνέβαινεν ἄν, μὴ τῶν πρὸς πάντα τὰ μέρη τῷ Οὐρανῷ προσπιπτόντων εὐθειῶν ἐκ παντὸς μέρους τῆς Γῆς ἴσων ἀλλήλαις ὑσῶν ὡς πρὸς αἴσθησιν. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἐξ Ζῳδίου φαινόμενα ὑπὲρ γῆν ἀκριβῶς, περιστῶσι τὴν Γῆν ἐπέχουσαν Σημείου λόγον πρὸς τὸ Στερέωμα· τῷ κατ' αὐτὴν βάθους μηδεμίαν Μοῖραν ἢ πολλοστὸν Μοίρας ἀποκρύπτειν ἰσχύοντος.

Τοῦτον δὲ τὸν τρόπον ἡ διάγνωσις γίνεται τῷ τὰ ἐξ ὑπὲρ γῆν Ζῴδια φαίνεσθαι. Δύο τινὲς ἀπλανεῖς Ἀστέρες ἀλλήλοις παραπλήσιοι, κατά τε μέγεθος καὶ χροιὰν, διαμετροῦσιν ἀλλήλους· ὁ μὲν, τὴν τοῦ Σκορπίου πέντεκαιδεκάτην κατέχων Μοῖραν· ὁ δὲ, τὴν αὐτὴν τοῦ Ταύρου, μέρος ὢν τῶν Ὑάδων. Οὗτοι τῷ Ἄρεϊ τὸ Χρῶμα παρόμοιοι. Δυομένου γοῦν τοῦ ἑνὸς αὐτῶν, ὁ λοιπὸς εὐθὺς ἀνατέλλει, καὶ ὁρῶνται καὶ ἄμφω κατὰ ταυτὸν ἐπὶ τοῦ Ὁρίζοντος· ὁ μὲν, ἀνατέλλων· ὁ δὲ, δυόμενος. Ὅπερ ἐκ ἂν συνέβαινεν, εἰ μέρει τινὶ τοῦ Ζῳδιακοῦ τὸ τῆς Γῆς οἷόν τ' ἦν βάθος ἐπιπροσθεῖν. Ἀλλὰ δὴ καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ Ἰσημερινοῦ, ἀμηνεκῶς ἐστιν ὑπὲρ Γῆν. Καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τῶν Ἰσημεριῶν· ὁπόταν γοῦν ἀνατέλλων ὁ Ἥλιος ἢ δυόμενος τοῦ ὑπὸ τὸν Ἰσημερινὸν ἐφάψηται Σημείου, τότε λαμβάνουσιν ἴσθ' Ἡμέραι καὶ ἡ Νὺξ τὸ ἰσαίτατον.

Ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ἡλιακὴν Σφαῖραν ἡ Γῆ Κέντρου λόγον ἐπέχουσα φαίνεται. Κατασκευάζεται γὰρ ἐπὶ γῆς Ὡρολόγια, τὰς τῶν γνωμόνων σκιὰς ἔχοντα τῇ σκιᾷ συμπεριγραφούσας τῆς Γῆς· καὶ δεῖ πάντα τὰ τῶν Γνωμόνων ἄκρα Κέντρου λόγον ἐπέχειν, πρὸς τὴν ἡλιακὴν Σφαῖραν. Ἐπεὶ γοῦν ἀδύν ἐστιν Ὡρολόγιον δυνάμενον ἐπ' αὐτῷ τῷ μεσαιτάτῳ σημείῳ τῆς Γῆς. Ἐν παντὶ δὲ μέρει τῆς Γῆς, Ὡρολόγια κατασκευάζεσθαι δύναται· Φανερὸν ὅτι Κέντρου λόγον ἐπέχει καὶ πρὸς τὴν ἡλιακὴν Σφαῖραν

ἡ πᾶσα Γῆ. Μιᾶς γὰρ Σφαίρας, ἐν ᾗ τὸ Κέντρον. Οὕτως ἂν ἔχοιτι πρὸς τὴν Γῆν οἱ Γνώμονες ἅπαντες, ὡς εἰ καὶ εἰς ἓν ἦσαν συνηγμένοι Σημεῖον. Πρὸς μὲν ἂν τὴν ἡλιακὴν Σφαῖραν Κέντρε λόγον ἐπέχειν τὴν Γῆν, ἐκ τῶν εἰρημένων δεδήλωται· προσυπακουομένε παντα χε τε πρὸς αἴσθησιν.

Πρὸς δὲ τὴν τῆς Σελήνης Σφαῖραν μὴ λόγον ἐπέχειν Σημεῖε τὴν Γῆν, ὅτω δείκνυται. Τὰ πρὸς τὰς Ἀφέρας διαστήματα τῆς Σελήνης, ἐκ ἴσα φαίνεται κατὰ πᾶν Κλίμα τῆς Γῆς, ἀλλὰ παρὰ μὲν τοῖς, μείζω· παρὰ δὲ τοῖς, ἐλάττω. Τοῦτο δ' ἐκ ἂν ἦν, τῶν πρὸς τὸ σεληνιακὸν ὕψος προσιπλεσῶν ἀπὸ τῆς Γῆς εὐθειῶν, ἴσων ἀλλήλαις ὐσῶν. Εἰ τοῦτο γὰρ, ἴσ' ἂν ἀλλήλοις ἐφαίνετο καὶ τὰ διαστήματα. Καὶ ἡ τε Ἡλίε δ' Ἔκλειψις μὴ παρὰ πᾶσιν ἡ αὐτὴ φαινομένη πιστοῖ τὸν λόγον. Εἰ γὰρ πρὸς τὸ σεληνιακὸν ὕψος, τὸ αὐτὸ διάστημα παντα χόθεν ἦν ἀπὸ Γῆς· ἐκ ἂν παρά τισι μὲν ἀνθρώποις ὁ Ἥλιος ὅλος ἐκλείπων ἐδόκει, παρά τισι δ' ἐχ ὅλος, ἀλλὰ μέρος ἔχων ἐκλελοιπὸς· παρ' ἑτέροις δ' ὅλος πάμπαν ἀνέκλειπτος καθ' ἕνα καιρὸν τὸν αὐτόν.

Ἔνιοι δὲ φασι, μηδὲ πρὸς αὐτὸν τὸν ὁρώμενον Οὐρανὸν, Σημείε λόγον ἐπέχειν τὴν Γῆν· καὶ πιστοῦνται δῆθεν τὴν ἔνστασιν, ἐκ τε τὴν ὄψιν εἰς ὕψος ἐξαιρομένην, ὁρᾶν τὰ ἐν ἐπιπέδοις ἐχ ὁρώμενα, κεκρυμμένα δ' ὑπὸ τὸν Ὁρίζοντα· κἀντεῦθεν ἐπιφέρουσιν, ἐκ ἀπὸ παντὸς μέρους τῆς Γῆς εἰς ἴσα διαιρεῖσθαι τὸν Οὐρανὸν, καὶ διὰ τοῦτο πρὸς αὐτὸν μὴ Κέντρε λόγον ἐπέχειν τὴν Γῆν. Ἀλλ' ὅτος ὁ λόγος τότ' ἂν εἶχεν ἰσχὺν, ὅταν ἐκ τῶν Πεδίων καὶ τῆς Θαλάσσης ἐχ ὡράτο τὸ ἡμικόσμιον. Τε δὲ τῆς ὄψεως εἰς ὕψος ἐξαιρομένης φαίνεσθαι πλέον τε ἡμισφαιρίε, τὸ χῆμα τῆς Γῆς ἐστιν αἴτιον, ἐπεὶ σφαιρικόν. Ἀνεμποδίστως ἂν αἱ ἀπὸ τῶν ὀμμάτων ἀκτῖνες κύκλωσε τῆς Γῆς χεόμεναι, πλέον τε ἡμικοσμίε περιλαμβάνοσι, γινομένων τότε τῶν Ὁριζόντων κωνοειδῶν, διὰ τὸ σφαιροειδῆ τυγχάνειν τὴν Γῆν. Οὐδὲ γὰρ αἵ, τε Φάραγγες, αἵ, τε τῶν ὀρῶν ἐξοχαὶ τὸ τῆς Γῆς σφαιρικὸν ἀναιρήσοσιν· Ὅτι

μηδ'

μήδ' αἱ περὶ τὰ Σφαιρία τῶν Πλατάνων ἐξοχαὶ καὶ κοιλότητες ἐξισῶσι ταῦτα τῇ σφαιρικῇ· καίπερ αὗται πλείονα λόγον ἔχουσι πρὸς τὰς τῶν Σφαιρίων ὁλότητας, ἢ τῆς Γῆς αἱ κοιλότητες καὶ ὑπεροχαὶ πρὸς τὸ μέγεθος ἅπαν αὐτῆς. Οὔτε γὰρ Ὄρος πεντεκαίδεκα σταδίων ὑψηλότερον κατὰ κάθετον ἰσόρηται πω, ἔτε τόπος θαλάσσης τοσούτων σταδίων βαθύτερος. Εἰ δὲ καὶ πλειόνων σταδίων ὕψος καὶ βάθος ὑποτεθείη, πόσον λόγον ἔξει τὸ τοιοῦτον πρὸς τὴν διάμετρον ὅλην τῆς Γῆς; Εἰ μὴ ἦν ἡ Γῆ σφαιροειδής, πῶς ἂν μετέπιπλον ἐπ' αὐτῆς οἱ Ὁρίζοντες; πῶς ἄλλοι παρ' ἄλλοις Ἀσέρες τῶν ἀπλανῶν πρὸς Ἄρκτῳ καὶ Μεσημβρίᾳ ἑωρῶντο; πῶς τὸ τῆ Πόλῳ ὕψος διάφορον ἐν τοῖς διαφόροις ἦν Κλίμασι; Πῶς τὸ μέγεθος ἐπλαγμένου τῆ Ἀρκτικῆ; Πῶς Ἡμερῶν μέγεθη καὶ Νυκτῶν ἑτέροις ἑτύγχανεν ἕτερα; Ταῦτα δὴ πάντα πιστεύονται τὴν γῆν εἶναι σφαιροειδῆ.

Καὶ τὸ Ὕδωρ δὲ πως σφαιροειδὲς, ἐκ τῆ τὰς ῥανίδας εἴς τι λεῖον ἐμπιπλάσας συστρέφεσθαί τε καὶ σφαιροῦσθαι καὶ ἠρεμεῖν δείκνυται, καθὼς ἐν τοῖς τῶν Λαχάνων καὶ Δένδρων Φύλλοις ὑπάρχει καταφανὲς· ἔκ τε τῆ τὰς πλέοντας τὰ πελάγη, πολλάκις μὲν ἀπὸ τῶν Πλοίων αὐτῶν, μὴ τὴν Γῆν καθορᾶν· ἐπὶ δὲ τὰς ἰσὰς ἀναβάντας, ὡς ἔσαν αὐτὴν πλησίον καθορᾶν, ὑπερθερμένης διὰ τῆς εἰς ὕψος ἀναβάσεως τὰ τῆς τῆ Ὕδατος ἐπιφανείας κυρτώματα, τὰ πρὶν ἐπιπροσθοῦντα ταῖς τούτων ὄψεσιν.

Εἰς πέντε δὲ μέρη διαιροῦσιν οἱ Φυσικοὶ τὴν σύμπασαν Γῆν· Ἓν μὲν, τὸ ὑπὸ τῆ ἀρκτικῆ Κύκλῳ περιεχόμενον· Ἕτερον, ὅπερ ὑπόκειται τῷ μεταξὺ τῆ Ἀρκτικῆ καὶ τῆ Θερινῆ Τροπικῆ διαστήματι· Τρίτον, ὅπερ ὑπερκείμενον ἔχει τὸ ἐκ τῆ Θερινῆ Τροπικῆ δῆπον εἰς τὸν Χειμερινὸν Τροπικὸν, καὶ κατὰ τὸ μεσαίτατον αὐτῆ τὸν μέγιστον Κύκλον τὸν Ἰσημερινόν· Τέταρτον, ὅπερ ὑπὸ τὸ μέσον ἐστὶ τῆτε Χειμερινῆ Τροπικῆ καὶ τῆ Ἀνταρκτικῆ· Πέμπτον, ὅπερ ὑπὸ τῆ Ἀνταρκτικῆ περιέχεται. Ταῦτα τὰ μέρη τῆς γῆς ὀνομάζουσι Ζώνας.

Τῶν

Τῶν δὴ τοιούτων Ζωνῶν, ἑκατέραν μὲν τῶν ἄκρων, ἀοίκητον ὑπὸ κρύους εἶναί φασιν· ὑπὸ φλογμὸν δέ γε τὴν μεσαιτάτην· εὐκράτους δὲ τὰς λοιπάς, καὶ οἰκεῖσθαι πεφυκέναι εἰκότως λέγουσιν, ἐπειδὴ κέκραται τούτων ἑκάστη, καὶ τὴν συμμετρίαν τῆς τε θέρμης καὶ ψύξεως, καὶ τὸ ζωογόνον ἀπείληφεν, ἔκ τε τῆς διακεκαυμένης καὶ τῆς πλησιαζούσης κατεψυγμένης· τὴν δὲ, τὰ μὲν τῆς Γῆς διακεκαῦσθαι· τὰ δὲ, κατεψύχθαι· τὰ δ' εὔκρατα τυγχάνειν, ὁ Ἥλιος αἴτιος, καὶ τὸ σχῆμα τῆς Γῆς σφαιρικὸν ὑπάρχον ὡς εἴρηται. Κινούμενος γὰρ ἐν τῷ Κόσμῳ τὸ μεταξὺ τῶν Τροπικῶν πλάτος ὁ Ἥλιος, ἀναγκαίως διακαίει τὴν ὑποκειμένην τῷ τοιούτῳ διαστήματι Γῆν, ὀρθίοις καὶ ἐντόνοις ἐκπέμπων τὰς ἀκτῖνας αὐτῇ. Πάλιν ἐπείπερ ἔτ' ἀπὸ τῶν νοτίων ὡς ἐπὶ τὰ βόρεια γινόμενος, ὑπερβαίνει τὸν θερινὸν Τροπικὸν, ἔτ' ἐντεῦθεν ὡς ἐπὶ τὰ νότια τὸν χειμερινὸν, διὰ τοῦτο τὰ ὑπὸ ταῖς Ἄρκτοις μέρη κατεψύχθαι συμβέβηκεν· ὡς πορρωτάτω τοῦ Ἡλίου, καὶ διὰ τοῦτο πλαγίους καὶ ἀνειμένας τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας δεχόμενα. Αἱ δὲ λοιπαὶ Ζῶναι μέσως πως τὰς ἀκτῖνας τοῦ Ἡλίου λαμβάνουσαι, τὸ εὔκρατον ἔχουσι.

Τούτων τῶν εὐκράτων ἑκατέραν πάλιν εἰς δύω διαιροῦντες οἱ Φυσικοὶ κατά τε τὸ ὑπὲρ Γῆν καὶ ὑπὸ Γῆν δοκοῦν ἥμισυ, τέσσαρας οἰκουμένας εἶναί φασιν· ὧν μίαν μὲν, ἔχειν ἡμᾶς τοὺς ἱστορουμένους ἀνθρώπους· μίαν δὲ, τοὺς καλουμένους Περιοίκους, οἱ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμῖν ὑπάρχειν εὔκρατον πλάτυνονται, καὶ τὸ δοκοῦν ὑπὸ γῆν οἰκεῖν Κλίμα· τρίτην, τοὺς Ἀντοίκους, καὶ λοιπὴν τοὺς Ἀντίποδας, οἱ καὶ ἄμφω τὴν Ἀντεύκρατον οἰκεῖν ὀνειρώττονται· πλὴν οἱ μὲν Ἀντοικοι, κατὰ τὸ ὑπὲρ γῆν Κλίμα· (καλοῦνται δ' ἔτοι καὶ Ἀντωμοι.) κατὰ δὲ τὸ δοκοῦν ὑπὸ Γῆν, οἱ Ἀντίποδες. Πάντων γὰρ τῶν ἐπὶ γῆς βεβηκότων τὰ ἴχνη βλέπειν ἐπ' αὐτὸ τὸ μεσαίτατον τῆς Γῆς, ἤτοι τὸ Κέντρον, ἀνάγκην ἔχει. Καὶ γὰρ τῆς Γῆς σφαιρικῷ σχήματι κεχρημένης, τὸ μέσον καὶ κάτω Κέντρον ταυτό. διόπερ οὐχ οἱ Περίοικοι γίνονται καὶ Ἀντίποδες. ἀλλ' οἱ τὸ κατὰ τὴν ἀπέναντι Ζώνην κατοικοῦντες ἀντεύκρατον Κλίμα τὸ ὑπὸ γῆν,

καὶ

καὶ κατὰ διάμετρον ὄντες. Ὅτι τὰ ἴχνη τέτων ἀντικρυ τῶν ἰχνῶν ἐσι τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων πρὸς ὃς Ἀντίποδες λέγονται. Διὸ λέγοιντ' ἂν ἡμῶν Ἀντίποδες, οἱ τῶν ἡμετέρων Ἀντοίκων Περίοικοι· τῶν δ' ἡμετέρων Ἀντοίκων Ἀντίποδες, οἱ Περίοικοι πάλιν ἡμῶν· οἱ δ' Ἀντίποδες ἡμῶν, ἡμᾶς Ἀντίποδας ἔχυσι, καὶ Περιοίκυς οἱ Περίοικοι, καὶ Ἀντοίκυς οἱ Ἄντοικοι· τῶν ἐν τέτοις χέσεων ὁμοίως τῆς ἐν Φίλοις καὶ ἀδελφοῖς ἀντισρεφόντων. Ὁ γὰρ ἀντίπυς ἀντίποδος ἀντίπυς· καὶ ὁ περίοικος περιοίκυ περίοικος· καὶ ὁ ἄντοικος ἀντοίκυ ἄντοικος. Οἰκεῖσθαι γὰρ καὶ τὰς τέσσαρας εὐκράτυς Μοίρας τῆς γῆς, οἱ Φυσικοὶ τερατεύονται· μὴ δύνασθαι δὲ τινας πρὸς τὰς περοίκυς πορεύεσθαι, διὰ τὸ διέργειν αὐτὰς ἀπ' ἀλλήλων τὸν Ὠκεανὸν, θηριώδη πεφηνότα καὶ ἄπλωτον· μήτε μὴν πρὸς τὰς τὴν Ἀντεύκρατον οἰκέντας, διὰ τὸ μὴ τὴν μεταξὺ διακεκαυμένην εἶναι πορεύσιμον. Ταῦτα Φυσιολογίας τὰ ἐξευρήματα.

Πρὸς δ' ἀλήθειαν ἂν εἰσὶν ἔτε Περίοικοι, ἔτ' Ἄντοικοι, ἔτ' Ἀντίποδες. Εἰ γὰρ κατὰ τὴν ἡμετέραν ταύτην σύμπασαν γῆν πολλῷ πλείων τῆς οἰκυμένης ἀοίκητος εὔκρατος, τίς ἀνάγκη πλείυς οἰκυμένας ἐπινοεῖν; Τόπυς μέντοι πολλὰς ἀοικήτες εὐκράτυς ὑπολαμβάνειν, τὸ κωλύον ἀδέν. Ὑπερεκπερισσᾶ γὰρ ἅπαντα πεποίηκεν ὁ Θεός. καὶ ὥσπερ ὀλίγον Πῦρ, ὀλίγος Ἀὴρ, ὀλίγον Ὕδωρ τὰ πρὸς χρῆσιν ἐξαρκῆντα τοῖς οἷς χρήσιμα ταῦτα γινώσκονται· πάμπλεισα δὲ παρὰ τῆς δημιυργικῆς Μεγαλειότητος καὶ Πλυσιοπαροχίας γεγόνασιν· ὕτω καὶ τῆς γῆς ὀλίγον μὲν τὸ οἰκύμενον, πάνυ δὲ πολὺ τὸ εὔκρατον καὶ πρὸς οἴκησιν πεφυκός. Ἡ γὰρ τῆς θείας δωρεᾶς ἀκατάληπτος ἄβυσσος, ὑπὲρ ἅπασαν χρείαν ὑπερεξέχειν ἅπαντα. Περὶ δὲ τᾶ τῆς Γῆς μεγέθυς διάφοροι λόγοι γεγόνασιν· ὧν ἀδεὶς ἔχει τὸ ἀναντίρρητον· Τέως δ' ἂν βελτίω τάχα τῶν ἄλλων δοκῆσι λέγειν, Ἐρατοσθένης καὶ Ποσειδώνιος. Ὁ μὲν ἂν Ἐρατοσθένης γραμμικῶς δεικνύων προάγεται τὴν τῆς Γῆς περίμετρον, Σταδίων μυριάδων πέντε καὶ ἑπτὰν, ὑπάθεσιν πρὸς τὴν οἰκείαν δεῖξιν ποιύμενος,

μενος, το Σταδίων εἶναι πεντακισχιλίων, τὸ ἀπὸ Συήνης μέχρις Ἀλεξανδρείας διάσημα· καὶ πρῶτον, τὸ τὰς Πόλεις ταύτας ὑπὸ τῷ αὐτῷ κεῖσθαι Μεσημβρινῷ. Ποσειδάνιος δὲ τὴν τε Ῥόδον καὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ὑποτιθεὶς ὑπὸ τῷ αὐτῷ κεῖσθαι Μεσημβρινῷ, καὶ τὸ μεταξὺ τῶν Πόλεων διάσημα, Σταδίων πεντακισχιλίων δὶ ἁπλοστέρας ἐφόδε τὴν τῆς γῆς περίμετρον ἀποδίδωσι σταδίων μυριάδων τεσσάρων καὶ εἴκοσι. Μεσημβρινοὶ δὲ Κύκλοι εἰσὶν, οἱ διά τε τῶν τῦ Στερεώματος Πόλων γραφόμενοι, καὶ διὰ Σημείε τινες, ὁ τῆς κορυφῆς ἑκάστε τῶν ὑπὲρ γῆς βεβηκότων ὑπέρκειται. Πόλοι μὲν ἓν οἱ αὐτοὶ πάντων Μεσημβρινῶν· τὸ δὲ κατὰ κορυφὴν Σημεῖον ἕτερον ἑτέρων ἐσίν. Ὅθεν καὶ ἄπειροι δύνανται γράφεσθαι Μεσημβρινοί. Πάντες δ' ἓν οἱ Μεσημβρινοὶ, μέγιστοι Κύκλοι ὄντες, καὶ τὸν Κόσμον πρὸς ἀλλήλες εἰς δύω τέμνοντες ἴσα· ἴσοι καὶ τῷ Ζωδιακῷ καὶ ἀλλήλοις εἰσὶν· ἐπεὶ καὶ ὁ Ζωδιακὸς, μέγιστος Κύκλος ἐσίν. Εἰ δ' ὅλοι ὅλοις ἴσοι, καὶ τὰ ὅμοια μέρη ἀλλήλων, ἴσα ἔσονται. Τὴν αὖ Ῥόδον καὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ὑπὸ τῷ αὐτῷ κεῖσθαι Μεσημβρινῷ λέγων ὁ Ποσειδώνιος, καὶ σταδίων εἶναι πεντακισχιλίων τὸ τὰς Πόλεις ἀπ' ἀλλήλων διεῖργον διάσημα, λαμπρότατον Ἀστέρα τινά φησι καλέμενον Κάνωβον, φαίνεσθαι πρὸς Μεσημβρίαν ὡς ἐπὶ τῷ Πηδαλίῳ τῆς Ἀργῦς· ἐν Ἑλλάδι μὲν δὴ ὅλως ὁρώμενον· (ὅθεν δὴ Ἄρατος ἐν τοῖς Φαινομένοις εἰρηκέτι περὶ αὐτῦ·) τοῖς δ' ἀπὸ τῶν ἀρκτικωτέρων μερῶν ὡς πρὸς Μεσημβρίαν ἐρχομένοις, ἀρχὴν ἐν Ῥόδῳ τῦ ὁρᾶσθαι λαμβάνοντα· καπὶ τῦ Ὁρίζοντος ὀφθέντα μικρὸν, εὐθὺς κατὰ τὴν τῦ Κόσμε συρροφὴν καταδύεσθαι. Τοῖς ἀπὸ Ῥόδε δὲ μέχρι τῆς Ἀλεξανδρείας πεντακισχιλίες σταδίες ἐκπλεύσασι, φαίνεσθαι τὸν Ἀστέρα τῦτον κατ' Ἀλεξάνδρειαν, ὕψος ἀπέχοντα τῦ Ὁρίζοντος, ἐπειδὰν ἀκριβῶς μεσουρανήσῃ, τετάρτε μέρες Ζωδίε ἑνός, ὅπερ ἐσι τετρακοσόγδοον μόριον παντὸς τῦ Ζωδιακῦ. Καὶ τὸ μεταξὺ τοίνυν τῆς τε Ῥόδε καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας διάσημα, τυτέσιν, οἱ πεντακισχίλιοι σάδιοι, τεσσαρακοσόγδοον ἔσαι τμῆμα τῦ μεγίσε Κύκλε τῆς Γῆς. Τεσσαρακοντάκις δὲ καὶ

ὀκτάκις

ὀκτάκις οἱ πεντακισχίλιοι Στάδιοι, μυριάδες ἐκτελῶνται Σταδίων τέσσαρες πρὸς ταῖς εἴκοσιν. Ἔστι γὲν κατὰ Ποσειδώνιον ἡ περίμετρος τῆς γῆς, Σταδίων μυριάδων τεσσάρων καὶ εἴκοσιν· εἰ γε τὸ ἐκ Ῥόδου πρὸς Ἀλεξάνδρειαν διῆκον (διάστημα) εἰς πεντακισχιλίους ποσεῖται Σταδίους· εἰ δὲ μὴ, πρὸς λόγον αὐτοῦ. Τῆς περιμέτρου δὲ τῆς Γῆς μυριάδων ὔσης Σταδίων τεσσάρων καὶ εἴκοσιν, ἡ Διάμετρος ἔσται ταύτης, οἱονεὶ Σταδίων τριῶν ἑξήκοντα τριακοσίων, καὶ χιλιάδων ἓξ, πρὸς μυριάσιν ἐπτά. Τὴν γὰρ τῆς Σφαίρας Περίμετρον τὸ τριπλάσιον ἔχειν τῆς οἰκείας διαμέτρου, πρὸς δὲ καὶ τὸ ἕβδομον, οὐ κατ' ἀκρίβειαν, ἀλλ' ὡς ἔγγισα, τοῖς περὶ Ἀρχιμήδην δοκεῖ· παντὸς Κύκλου καὶ πάσης Σφαίρας περίμετρον, λόγον ἔχειν ἀποφαινομένοις πρὸς τὴν οἰκείαν Διάμετρον ὡς ἔγγισα τριπλασιεφέβδομον.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΘ'.

### Περὶ Ἡμερῶν, καὶ Νυκτῶν, καὶ τῶν τεσσάρων τοῦ ἔτους Ὡρῶν.

Ὁ Ἥλιος διττὴν φερόμενος κίνησιν· τὴν μὲν, διὰ τῆς οἰκείας Σφαίρας τὴν πλανητικὴν· τὴν δὲ, διὰ τῆς βιαίας περιαγωγῆς τοῦ ἀπλανοῦς Οὐρανοῦ· διὰ μὲν τῆς πεπλανημένης κινήσεως, τὰς ὥρας ἀπαρτίζει· διὰ δὲ τῆς ἄλλης τῆς σὺν τῷ Οὐρανῷ, τὰς Ἡμέρας καὶ τὰς Νύκτας ἀποτελεῖ· τὰς Ἡμέρας, τὸν περὶ ἡμᾶς ἀέρα φωτίζων διὰ τῶν ἀκτίνων αὐτοῦ· τὰς Νύκτας, ὑπὸ τὸν Ὁρίζοντα κεκρυμμένος, καὶ μηκέτι διαπέμπων τὰς λαμπηδόνας αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς, διὰ τὴν τῆς γῆς ἐπιπρόθησιν. Οὐδὲν γὰρ ἕτερόν ἐστιν ἡ Νὺξ, ἢ τὸ τῆς γῆς ἀποσκίασμα.

Ταῖς Ἡμέραις δὲ καὶ ταῖς Νυξὶν αὐξήσεις καὶ μειώσεις προσγίνονται, καὶ τῶν Ὡρῶν ἐκτελεῖται ἡ τετρακλὺς, διὰ τὸ ἐγκεκλίσθαι τὸν Κόσμον· καὶ τὸν μὲν τῶν Πόλων Βόρειον, ἄνω τοῦ Ὁρίζοντος εἶναι, καὶ διὰ παντὸς ἡμῖν φανερόν· τὸν δὲ, κάτω καὶ διηνεκῶς ἀφανῆ· καὶντεῦθεν, πάντας τοὺς ἐν τῷ Στερεώματι παραλλήλους Κύκλους ἐφ' οὓς

φέρεται

φέρεται ὁ Ἥλιος εἰς ἄνισα τμήματα ὑπὸ τοῦ Ὁρίζοντος διαιρεῖσθαι πλὴν μόνου τοῦ μεγίστου τοῦ Ἰσημερινοῦ· τά, τε Κλίματα τῆς γῆς μὴ τὴν αὐτὴν ἔχειν κλίσιν πρὸς τὸν Ζωδιακὸν, ὡς ἄλλων ἄλλοις ὑποκειμένων τοῦ Στερεώματος μέρεσι, κἀντεῦθεν διαφόρων ὄντων κατὰ τὰς κλίσεις.

Ἐν μὲν οὖν τῷ ὑπὸ τὸν Ἰσημερινὸν Κλίματι μεσαιτάτῳ τῆς Γῆς ὄντι, θέσιν ἔχει τὴν ἰσαιτάτην ὁ κόσμος, ἑκατέρου τῶν Πόλων ἐπὶ τοῦ Ὁρίζοντος φαινομένου, καὶ Κύκλων ἀρκτικῶν οὐχ ὑπαρχόντων ἐν τούτῳ τῷ Κλίματι· πάντων δὲ τῶν Ἀστέρων ἀνιόντων τε καὶ καταδυομένων, μηδενὸς ὄντος ἀεὶφανοῦς, μηδ' αὖ ἀφανοῦς.

Ἀπὸ δὲ τούτου τοῦ Κλίματος ὡς ἐπὶ τὰς εὐκράτους, ἡ θέσις ἀλλοιοῦται τοῦ Κόσμου· τοῦ μὲν, ἀποκρυπτομένου τῶν Πόλων· τοῦ δ' ἐξαιρομένου· πρὸς μὲν τὴν καθ' ἡμᾶς οἰκουμένην ἐξαιρομένου τοῦ βορείου· πρὸς δὲ τὴν ἀπέναντι, τοῦ νοτίου. Σφαιρικοῦ γάρ πως τοῦ σχήματος ὄντος τῆς Γῆς, ὁ μὲν ὑπὸ τοῦ περὶ τὴν γῆν κυρτώματος ἐπιπροσθούμενος, κρύπτεται τοῖς ἀφιστημένοις αὐτοῦ, καθ' ὅσον ἀφίστανται· ὁ δὲ, φαίνεται τοῖς πλησιάζουσι, καθ' ὅσον πλησιάζουσιν.

Ὑποκείσθω γοῦν τις ἐκ τῆς διοικουμένης πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς ἐρχόμενος εὐκρατον. Τούτῳ δὴ τὸ ὑπὸ τὸν ἰσημερινὸν ἔτι διαπερευομένῳ Κλίμα, τῶν Πόλων ὑδεὶς ἐξηρμένος ὀφθήσεται· (καὶ ἄμφω γὰρ ὁμοίως ἐπὶ τοῦ Ὁρίζοντος.) καὶ ὅτ' ἀεὶφανὴς τῶν Ἀστέρων ἕστις, ὅτ' ἀφανής. Ὅθεν οὐδὲ Κύκλος τις ἀρκτικὸς· ὅτ' αὖθις Ἀνταρκτικός. Ἀρκτικὸν γὰρ Κύκλον εἶναι δεῖ καθ' ἡμᾶς, τὸν τοὺς ἀεὶφανεῖς περιέχοντα τῶν Ἀστέρων· τὸν δὲ τοὺς ἀποκεκρυμμένους, Ἀνταρκτικόν. παραμείψαντι δὲ τὸ ὑπὸ τὸν Ἰσημερινὸν Κλίμα, Πόλος μὲν ὁ νότιος αὐτῷ πάμπαν ἀποκρυβήσεται. Καθ' ὅσον δ' ἂν ἔτος ἀποκρυβείη, κατὰ τοσοῦτον ἐξαρθείη πρὸς ὕψος ὁ βόρειος· καὶ ἔτως ἔγκλισιν ἀπὸ τῶν βορείων ὡς ἐπὶ τὰ νότια τοῦ Κόσμου λαμβάνοντος, οἱ μὲν, τῶν περὶ τοὺς Πόλους Ἀστέρων ἀεὶφανεῖς γίνοιντο· οἱ δ' ἀφανεῖς. καὶ οἱ τούτους περιέχοντες Κύκλοι τὸ αὐτὸ πάσχοιεν ἀναγκαίως, κατὰ τὴν

προκο-

προκοπὴν τῆς πορείας μεταποιούμενοι, καὶ μείζως ἀεὶ κατ' ἰσότητα καὶ ἄμφω γινόμενοι.

Τοιαυτοτρόπως ἂν ἐγκεκλιμένῳ τῷ Κόσμῳ, δεῖ νοεῖν τῶν ἀπλανῶν Ἀστέρων ἕκαστον τῷ Στερεώματι συμπεριφερόμενον, Κύκλον περιγράφειν διὰ τῆς τοιαύτης περιφορᾶς. Πάντες ἂν οἱ τοιοῦτοι Κύκλοι, παράλληλοι μέν εἰσι· μεγίστῳ δ' ἐν αὐτοῖς ὄντος τοῦ Ἰσημερινοῦ, μείονες ἁπάντων οἱ περὶ τὸν Πόλον ὑπάρχουσιν. Ὥστε πρὸς λόγον, οἱ μὲν ἀπὸ τοῦ Ἰσημερινοῦ ὡς πρὸς τὸν Πόλον, ἀεὶ ἐλάττους· οἱ δ' ἐκ τῶν Πόλων ὡς πρὸς τὸν Ἰσημερινόν, ἀεὶ μείζους.

Συμπάντων τοίνυν τῶν Παραλλήλων, καὶ τοῦ μεγίστου, καὶ τῶν ἐλαχίστων, καὶ τῶν μεταξύ· κατὰ μὲν τὸ ὑπὸ τὸν Ἰσημερινὸν Κλίμα, τὰ ἡμίσεα τμήματα ὑπὲρ γῆν, καὶ τὰ λοιπὰ ἡμίσεα ὑπὸ γῆν. Τῷ δ' ἐκεῖθεν ἀφικνουμένῳ πρὸς τὰ ἐνταῦθα, καθάπερ ὁ Βόρειος Πόλος ἐξαίρεται καὶ ὁ Κόσμος ἐγκλίνεται· τοῦτον τὸν τρόπον καὶ οἱ Κύκλοι τὴν αὐτὴν χέσιν οὐκ ἔτι διατηροῦσιν· ἀλλὰ τοῦ μὲν Ἰσημερινοῦ μεγίστου ὄντος, καὶ εἰς ἴσα δύω τέμνοντος τὸν Κόσμον, τὸ ἥμισυ μένει πάντοτε ὑπὲρ γῆν, καὶ τὸ λοιπὸν ἥμισυ ἀκριβῶς ὑπὸ γῆν· τῶν δ' ἀπ' αὐτοῦ ὡς πρὸς τὸν Πόλον Κύκλων, ὁπόσοι μὲν ὡς πρὸς τὸν Βόρειον, τὰ μείζω τμήματα ἔχουσιν ὑπὲρ γῆν, τὰ δ' ἐλάττω ὑπὸ γῆν· ὁπόσοι δ' ὡς πρὸς τὸν Νότιον, ἔμπαλιν. Ἀλλὰ δὴ καὶ ὁ Ἀνταρκτικὸς ὅλος κεκρυμμένος ἐστὶν, ὥσπερ ἀεὶφανὴς ὅλος ὁ Ἀρκτικός. Καὶ κατὰ μὲν τὴν ἡμετέραν εὐκρατον, ὅτως ἔχει·

Κατὰ δὲ τὴν Ἀντεύκρατον, ἀντεσταλμένως. Τὰ γὰρ ἡμῖν ὑψηλὰ, τοῖς ἐκεῖ ταπεινὰ· καὶ ἔμπαλιν. Ἐγκέκλιται γὰρ ὁ Κόσμος ἐκείνοις, ὡς ἀπὸ τῶν Νοτίων ἐπὶ τὰ Βόρεια. Καὶ ὁ μὲν ἀρκτικὸς Κύκλος ὑπὸ τὸν Ὁρίζοντα κέκρυπται· ὁ δ' Ἀνταρκτικὸς, τὸ ἴσον ἐξῆρται ἀπὸ τοῦ Ὁρίζοντος.

Τούτων ὅτως ἐχόντων, ὁ Ἥλιος ἀπὸ Τροπῶν ἐπὶ Τροπὰς τὴν πλανητικὴν ὑπὸ τὸν Ζωδιακὸν Φερόμενος κίνησιν, φανερὸν ὅτι τοὺς Κύκλους ἐξαλλάσσει πάντας, ὁπόσοι μεταξὺ νοοῦνται τῶν Τροπικῶν. Ὅταν μὲν ἂν ἀπὸ τῶν Βορείων ἐπὶ τὰ Νότια Φερόμενος, ἐφάψηται τοῦ χειμερινοῦ

Τροπικῦ, βραχυτάτην ἡμῖν τὴν Ἡμέραν ποιεῖ· τὴν δὲ Νύκτα, μεγίστην. Ὁ γὰρ Κύκλος ἅτος, πάντων, ὧν ψαύει Κύκλων ὁ Ἥλιος, ὑπὸ γῆν ἔχει τμῆμα μέγιστον· ὑπὲρ γῆν δ', ἐλάχιστον.

Ὅταν δὲ τῦ χειμερινῦ Τροπικῦ ὁ Ἥλιος ἐφαψάμενος, γίνηται πάλιν ὡς πρὸς ἡμᾶς, ἐπὶ τὰ ὑψηλότερα τῦ Κόσμυ ἐρώμενος, ἐντυγχάνει Κύκλοις ἔχυσιν ὑπὲρ γῆν τμήματα μείζω τῦ ὑπὲρ γῆν τμήματος τῦ χειμερινῦ Τροπικῦ. Καὶ ὅσῳ τὰ τῶν Κύκλων ὑπὲρ γῆν τμήματα μείζω, τοσύτῳ καὶ τὴν ἡμέραν αὐξομένην πρὸς λόγον παρέχεται, μέχρι μὲν τῦ πρὸς τὸν Ἰσημερινὸν καταντήματος, ἔτι μικροτέραν τῆς νυκτὸς διαμένυσαν.

Ἐπὰν δ' ἐφάψηται τῦ Ἰσημερινῦ, τῦ τὸ ἥμισυ ἔχοντος ὑπὲρ γῆν καὶ τὸ ἴσον μέρος ὑπὸ γῆν, ἐαρινὴν Ἰσημερίαν ποιεῖ· πάντῃ μὲν ἀκριβῆ τῦ Ἰσημερινῦ ἐφαψάμενος καθ' ἓν τῶν δύω σημείων, καθ' ἃ τέμνυσιν ἀλλήλυς ὅ,τε Ὁρίζων καὶ ὁ Ἰσημερινός· ἀκέτι δὲ τοιαύτην ἀκριβωμένην, ὅταν καθ' ἕτερον σημεῖον παρὰ τὰ εἰρημένα, τῦ αὐτῦ ἐφάψηται Ἰσημερινῦ.

Τελέσας ἓν ὁπωσῦν τὴν Ἰσημερίαν ὁ Ἥλιος, καὶ ἀπὸ τῦ Ἰσημερινῦ ἀνατρέχων ὡς ἐπὶ τὸν Θερινὸν Τροπικὸν, ἐπεὶ Κύκλοις ἐντυγχάνει μείζω τὰ ὑπὲρ γῆν ἔχυσι τμήματα, μείζυς τῶν Νυκτῶν καὶ τὰς Ἡμέρας ἐξ ἀνάγκης παρέχεται, τῆς τοιαύτης αὐξήσεως προϊύσης, μέχρις ἂν πελάσοι τῷ Θερινῷ Κύκλῳ, ὃς μέγιστον καθ' ἡμᾶς ἔχει τμῆμα πάντων, ὧν ἐφάπτεται Κύκλων ὁ Ἥλιος, καὶ διὰ τῦτο τὴν ἐν τῇ Θερινῇ τροπῇ Ἡμέραν μεγίστην ποιεῖ.

Ἐντεῦθεν δ' ὡς ἐπὶ τὰ Νότια καταιὼν, Κύκλοις ἐντυγχάναν τμήματα ἔχυσιν ὑπὲρ γῆν ἐλάττω, πρὸς λόγον τῦ ὑπὲρ γῆν τμήματος τῦ Θερινῦ Τροπικῦ, καὶ τὴν Ἡμέραν ἀναλόγως μειυμένην παρέχεται· μείζω μὲν τῆς Νυκτὸς, μέχρις ἂν πελάσοι τῷ Ἰσημερινῷ. Τύτυ δ' ἐφαψάμενος, τὴν Φθινοπωρινὴν Ἰσημερίαν ποιεῖ· καθὼς ἐπὶ τῆς ἐαρινῆς Ἰσημερίας δεδήλωται. Καὶ ἅτω Κύκλοις ἐντυγχάνων ἑξῆς τὰ ὑπὸ γῆν ἔχυσι τμήματα μείζω τῶν ὑπὲρ γῆν, καὶ τὰς Νύκτας ἀποτελεῖ μείζυς τῶν Ἡμερῶν.

Ὑπὸ

Ὑπὸ τὸν ζωδιακὸν τοίνυν ὁ Ἥλιος τὴν πλανητικὴν ποιέμενος κίνησιν, καὶ ἄλλοις ἄλλοτε μέρεσιν ὑποβαίνων αὐτῶ, καὶ ἔτω τὰς Ὥρας ἐπιτελῶν, τροπὴν μὲν Θερινὴν ποιεῖ τῆς οἰκήσεως ἡμῶν γενόμενος ἔγγιστα· καὶ ὑψηλὸς ἡμῖν ὀφθεὶς ὅτι μάλιστα, καὶ βορειότατον διελθὼν Κύκλον, καὶ μεγίστην ἐκτελέσας Ἡμέραν τῶν ὅλων τῶ Ἐνιαυτῶ Ἡμερῶν· ἐλαχίστην δὲ Νύκτα τῶν ὅλων Νυκτῶν. Τροπὴν δὲ χειμερινὴν ποιεῖ τῆς οἰκήσεως ἡμῶν πορρωτάτω γενόμενος, καὶ ταπεινότατος ἡμῖν ὀφθεὶς, καὶ ὡς πρὸς αὐτὸν τὸν Ὁρίζοντα, καὶ διανύσας Κύκλον ἰστιώτατον, καὶ μεγίστην ἐκτελέσας Νύκτα Νυκτῶν ἁπασῶν, Ἡμέραν δ' ἐλαχίστην Ἡμερῶν ἁπασῶν.

Ἰσημερίαν δὲ ποιεῖ ἐαρινὴν ὁπόταν ἀπὸ τῶν χειμερινῶν Τροπῶν ἐπὶ τὰ βόρεια, καὶ τὸν Θερινὸν ἐρχόμενος Τροπικὸν, καὶ μέσως ἀμφοτέρων τῶν Τροπικῶν κατὰ τὴν πορείαν γενόμενος, ὀλεύσῃ Κύκλον εἰς ἴσα δύω διαιρῶντα τὸν Κόσμον.

Ἰσημερίαν δὲ Φθινοπωρινὴν, ὅταν ἐπὶ τὰ Νότια καὶ τὸν χειμερινὸν Τροπικὸν ὑποστρέφων ἀπὸ τῆ Θερινῆ Τροπικῆ, καὶ μεσαίτατος ὁμοίως ἀμφοῖν γενόμενος, τὸν αὐτὸν πορεύσηται Κύκλον τὸν ἰσημερινόν· Αὐξομένας μὲν παρέχεται τὰς Ἡμέρας, ἐπὶ τὰ βόρεια τῆ κόσμῳ ἐρχόμενος ἀπὸ τῆ χειμερινῆ Τροπικῆ· Μειωμένας δὲ, κατιὼν ἀπὸ τῶν τῆ κόσμῳ βορείων ἐπὶ τὰ Νότια καὶ τὸν χειμερινὸν Τροπικόν.

Οὐ κατ' ἰσότητα δὲ Προθήκης γίνονται τῶν Ἡμερῶν αἱ Αὐξήσεις καὶ τῶν Νυκτῶν· ἀλλ' ὁπόταν ἄρξηται ἡ Ἡμέρα τῆ αὔξεσθαι κατὰ μὲν τὸν πρῶτον Μῆνα, δωδέκατον αὔξεται τῆς ὅλης ὑπεροχῆς, ἣ τῆς ἐλαχίστης Ἡμέρας ὑπερέχει ἡ μεγίστη· κατὰ τὸν δεύτερον, ἕκτον· κατὰ τὸν τρίτον, τέταρτον· κατὰ τὸν τέταρτον, ὁμοίως τέταρτον· κατὰ τὸν πέμπτον, ἕκτον· καὶ κατὰ τὸν ἕκτον, δωδέκατον. Ὥστε εἰ ἓξ Ὥραις ὑπερέχει τῆς ἐλαχίστης Ἡμέρας ἡ μεγίστη, τὸν μὲν πρῶτον Μῆνα προσεθήσεται τῆ αὐξομένῃ Ἡμέρᾳ, Ἡμιώριον· τὸν δεύτερον, Ὥρα· τὸν τρίτον, Ὥρα καὶ Ἡμιώριον· ὡς ἔτω γενέσθαι τριῶν Ὡρῶν Προθήκην κατὰ τὸ τρίμηνον· κατὰ τὸν τέταρτον

Μῆνα πάλιν Ὥρα καὶ Ἡμιώριον προσεθήσεται· κατὰ τὸν πέμπτον, Ὥρα· καὶ κατὰ τὸν ἕκτον, Ἡμιώριον. τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν Νυκτῶν.

Ἡ δ' αἰτία τοῦ μὴ γίνεσθαι τὰς Προσθήκας ἴσας, τοιάδε τίς ἐστιν. Ὁ ζωδιακὸς Κύκλος, ὑφ' ὃν ὁ Ἡλιακὸς, ἔνθα πορεύεται τὴν πορείαν ὁ Ἥλιος, λοξὸς ὤν, καὶ κατὰ δύω μὲν Σημεῖα τέμνων τὸν Ἰσημερινὸν, ἑκατέρου δὲ τῶν Τροπικῶν καθ' ἓν σημεῖον ἁπτόμενος, τὸν μὲν Ἰσημερινὸν καὶ τὸν πλησίον παραλλήλως, ὀρθότερος τέμνει, καὶ ὀλίγου δεῖν πρὸς γωνίας ὀρθὰς· τοῖς δὲ Τροπικοῖς, πλαγιώτερος παράκειται, καὶ πλέον ἐγκεκλιμένος. Ὡσαύτως καὶ ὁ ἡλιακός. Ὀξειῶν τοίνυν ἴσων τῶν Γωνιῶν παρὰ τοῖς Τροπικοῖς, χολαιότερον αὐτοῖς ὁ Ἥλιος πρόσεισιν· ὁμοίως δὲ καὶ τούτων ἀφίσταται. Κατὰ δὲ τὸν Ἰσημερινὸν, ὀρθοτέρου τοῦ τῶν Ζωδίων Κύκλου τυγχάνοντος, ὡσαύτως δὲ καὶ τοῦ ὑπ' αὐτὸν ἡλιακοῦ, τὰς πρὸς αὐτὸν δὴ τὸν Ἰσημερινὸν προσόδους, καὶ τὰς ἀπ' αὐτοῦ ἀναχωρήσεις ἀθρυτέρας ποιεῖται ὁ Ἥλιος· τῇ τῆς προνοίας Σοφίᾳ τὴν τοιαύτην χέσιν κληρωσαμένου τοῦ Ζωδιακοῦ πρὸς τοὺς Τροπικούς, ὑπὲρ τοῦ μὴ τὰς μεταβολὰς ἄφνης γίνεσθαι τῶν Ὡρῶν.

Ἀπὸ μὲν οὖν ἐαρινῆς Ἰσημερίας ἕως Τροπῶν θερινῶν, τέσσαρες Ἡμέραι πρὸς ἐνενήκοντα, καὶ Ἡμέρας ἥμισυ· ἀπὸ δὲ Τροπῶν θερινῶν ἕως φθινοπωρινῆς Ἰσημερίας, Ἡμέραι τρεῖς πρὸς ἐνενήκοντα, καὶ Ἡμέρας ὁμοίως ἥμισυ. Ἀπὸ ταύτης τῆς Ἰσημερίας ἕως Τροπῶν χειμερινῶν, μία Ἡμέρα πρὸς ἐνενήκοντα· καὶ ἀπὸ χειμερινῶν Τροπῶν ἕως ἐαρινῆς Ἰσημερίας, ἐξ καὶ ὀγδοήκοντα Ἡμέραι καὶ Ἡμέρας τέταρτον.

Ἴσων δ' ὄντων τῶν τοῦ Ζωδιακοῦ τεταρτημορίων, ἐκ ἐν ἴσῳ χρόνῳ ταῦτα διέξεισιν ὁ Ἥλιος· ἐπεὶπερ ὁ δι' αὐτοῦ τοῦ Ζωδιακοῦ ποιεῖται τὴν πορείαν, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἡλιακοῦ. Ὁ δ' Ἡλιακὸς, ἔκκεντρός ἐστι πρὸς τὸν Ζωδιακόν. Τεμνομένου γὰρ εἰς ἴσα τέσσαρα τοῦ Ζωδιακοῦ, ὁ ἐντὸς αὐτοῦ Ἡλιακὸς, εἰς ἄνισα τέμνεται· καὶ αἱ ἀπὸ τῶν Τροπικῶν καὶ τοῦ Ἰσημερινοῦ ἑλκόμεναι Διάμετροι, τὸν μὲν Ζωδιακὸν εἰς ἴσα τέμνουσιν· ἐκ ἔστι δ' ἴσα καὶ τὸν Ἡλιακὸν, διὰ τὸ μὴ τυγχά-

τυγχάνειν ὁμόκεντρον τῷ Ζωδιακῷ. Μόνοι γὰρ οἱ τοῖς αὐτοῖς Κέντροις κεχρημένοι Κύκλοι, τεμνομένας ἔχουσιν εἰς ἴσα τὰς Περιφερείας ὑπὸ τῶν Διαμέτρων. Ἂν τοίνυν ὁ Ἡλιακὸς εἰς δώδεκα τμήματα συνδιαιρεθῇ τῷ Ζωδιακῷ, τοῖς τῦ Ζωδιακῦ τμήμασιν ἴσοις ἔσιν, ἄνισα τὰ τῦ Ἡλιακῦ ὑποκείσεται τμήματα· καὶ μέγιστον μὲν αὐτῦ τμῆμα ἔσται, τὸ ὑποκείμενον τοῖς Διδύμοις· ἐλάχιστον δὲ, τὸ ὑποκείμενον τῷ Τοξότῃ· καὶ ἄλλα ἄλλων μείζω καὶ ἐλάττω πρὸς λόγον ἔσονται. Διὸ τὰς μὲν Διδύμας ὁ Ἥλιος ἐν μείζονι χρόνῳ ὑπέρχεται· (καὶ γὰρ ἐν Διδύμοις ἐςὶν ὑψηλότατος·) τὸν δὲ Τοξότην, ἐν ἐλαχίστῳ· (καὶ γάρ ἐςιν ἐναὐτῷ ταπεινότατος·) ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις Ζωδίοις ἀναλόγως ὑψηλότερος ὢν ἢ ταπεινότερος, ἐν διατρίβει καὶ πολυχρονιώτερον ἢ βραχυχρονιώτερον.

Ἀλλ' ἐδὲ τὰ νυχθήμερα πάντα τὸ ἰσαίτατον ἀλλήλοις ἔχει κατ' ἀκρίβειαν, ἀλλὰ μόνον πρὸς αἴσθησιν ἴσα δοκεῖ. Παντὸς μὲν γὰρ νυχθημέρου, μείων ἐςὶν ἡ τῦ Κόσμου Περιφορά· διὰ τὸ καὶ τὸν Ἥλιον ἰδίαν ποιεῖσθαι κίνησιν, ἐναντίως τῷ Οὐρανῷ· καὶ ἐντεῦθεν ἀπὸ τῦ αὐτῦ Σημείου πρὸς ταὐτὸ τῦ Οὐρανῦ καταντήσαντος, μήπω κατὰ τὴν Ἀνατολὴν ἐρᾶσθαι τὸν Ἥλιον· ἀλλ' ὁπόταν ἡ Περιφέρεια τῦ Κύκλου ἀνενεχθῇ· ἣν δὴ τῷ νυχθημέρῳ κατὰ τὴν ἑαυτῦ δίνησιν ὁ Ἥλιος κίνησιν, τότε καὶ αὐτὸν ἐπὶ τῇ Ἀνατολῇ φαίνεσθαι. Πάντα δὲ τὰ Νυχθήμερα τὸ ἄνισον ἀλλήλοις ἔχουσι, διὰ τὴν τῦ Ἡλίου κίνησιν τὴν πλανητικὴν, καὶ τῦ ἡλιακῦ Κύκλου τὸ ἔκκεντρον πρὸς τὸν Οὐρανόν. Εἰ μὲν γὰρ ἰδίαν κίνησιν ἐκ εἶχεν ὁ Ἥλιος, τῷ Οὐρανῷ δὲ συμπεριήγετο μόνον, ἴσα ἦν ἀλλήλοις ἂν ἅπαντα τὰ νυχθήμερα τῶν ὀρθῶς ἀναφερομένων τῦ Ζωδιακῦ τμημάτων, ἤγουν τῶν Θερινῶν, καταδυομένων λοξῶς· καὶ τῶν λοξῶς ἀναφερομένων, ἤγουν τῶν Χειμερινῶν, καταδυομένων ὀρθῶς· καὶ ἂδηλον ἐντεῦθεν τὸ τῆς τῶν Νυχθημέρων ἀνισότητος αἴτιον, ἴσων ἀεὶ γινομένων τῶν τῦ Λίθερος περιφορῶν. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ Ἥλιος ἄλλην ποιεῖται τὴν ἑαυτῦ κίνησιν τὴν πλανητικὴν, ἃ μένει ἐν ὅπερ ἀνέτειλε μορίῳ τῦ ζωδιακῦ, ἵνα καὶ δύνῃ ἐν αὐτῷ· ἀλλ' ἐν

ἄλλω μὲν ἀνατέλλει, ἐν ἄλλῳ δὲ δύνει. τῦτο δὲ δι' ὅλε ποιῶν, ἄνιτα πρὸς ἀκρίβειαν τίθησι τὰ Νυχθήμερα, τῶν ὑπὸ τὸν ζωδιακὸν τῦ ἡλιακῦ μορίων ἐν οἷς ὁ Ἥλιος, ἄλλων ἄλλως ἀναφερομένων, καὶ ἄλλων ἄλλως δυομένων, διὰ τὸ τῆς τῦ Ἡλίε φυσικῆς κινήσεως ἄλλοτριον. Πάλιν εἴπερ ἰδίαν ἔχων ὁ Ἥλιος κίνησιν, ἐ τὸν ἑαυτῦ Κύκλον εἶχεν ἔκκεντρον πρὸς τὸν Οὐρανόν· καὶ ἔτως ἂν ἴσα πάντα τὰ Νυχθήμερα ἦν, ταῖς τῦ Αἰθέρος ἴσαις περιστροφαῖς ἴσων ἀεὶ προσιθεμένων τῶν Ἡλιακῶν πεπλανημένων κινήσεων, διὰ τὴν ἰσότητα τῶν μερῶν *), ἐφ' οἷς περ ἡ κίνησις. Ἀλλὰ τῦτο ἐκ ἔστιν. Ὥστε τῦ Ἡλίε ἡ κίνησις ὁμῦ καὶ τὸ ἔκκεντρον τῦ Κύκλε αὐτῦ, τῆς τῶν νυχθημέρων ἀνισότητος αἴτια.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Λ'.

### Περὶ Οἰκήσεων.

Οἰκεμένης καθ' ὑπόθεσιν ὅλης τῆς Γῆς, τῶν Οἰκήσεων, αἱ μὲν, Περίσκιοι γενήσονται· αἱ δ' Ἀμφίσκιοι· αἱ δ' Ἑτερόσκιοι. Περίσκιοι μὲν, αἱ ὑπὸ τὰς Πόλας, ἐν αἷς ὁ Ἐνιαυτὸς εἰς Ἡμέραν καὶ Νύκτα διαιρεθήσεται· γινομένε μὲν Ὁρίζοντος ἐν ταύταις τῦ Ἰσημερινῦ, ζωδίων δὲ διαπαντὸς ἐξ ὄντων ὑπὲρ γῆν τῶν αὐτῶν, καὶ ἐξ ὑπὸ γῆν. Κύκλον δὲ ἐν ταῖς τοιαύταις Οἰκήσεσιν αἱ Σκιαὶ περιγράφεσαι, Περισκίες ποιῦσιν αὐτὰς, παραπλησίως τοῖς Μύλοις ἐν τοῖς ὑπὸ τὰς Πόλας Κλίμασι φερομένε τῦ Στερεώματος.

Ἀμφίσκιοι δὲ Οἰκήσεις, αἱ ὑπὸ τὸν Ἰσημερινόν. Πρὸς Νότον μὲν γὰρ ἀπιόντος τῦ Ἡλίε καὶ ὡς πρὸς χειμερινὸν Τροπικὸν ἀπὸ τῦ ἰσημερινῦ Κύκλε, πρὸς τὸν Βορρᾶν ἀποκλινῦσιν αὐτῶν αἱ Σκιαί· πρὸς δὲ τὸν θερινὸν Τροπικὸν ἀπὸ τῦ ἰσημερινῦ Κύκλε πορευομένε τῦ Ἡλίε, αἱ Σκιαὶ πρὸς Νότον τραπήσονται.

Ἑτερόσκιοι δὲ εἰσιν, αἱ Εὔκρατοι. Καὶ γὰρ ὅταν πρὸς Μεσημβρίαν ὁ Ἥλιος γένηται, τῶν μὲν τὴν βορείαν ἐχόντων Ζώνην, πρὸς Βορρᾶν ἀποκλίνεσιν αἱ Σκιαί· τῶν

*) ἐν ἄλλοις. Ἡμερῶν, ἐφ' οἷς περ.

τῶν δὲ τὴν Ἀντεύκρατον ἡμῖν, πρὸς Νότον. Συμπεριέρχεται μὲν γὰρ ἡ Σκιὰ τῆς Γῆς πάντοτε τῷ Ἡλίῳ, καὶ διαμετρεῖ τοῦτον. Ὥσε ἡ διὰ τοῦ ἄκρου τῆς Σκιᾶς ἀγομένη Διάμετρος, ἐπὶ τὸ τοῦ Ἡλίου Κέντρον πεσεῖται. Καὶ σύμπασαι δὲ τῶν ὑπὸ τοῦ Ἡλίου φωτιζομένων σωμάτων αἱ Σκιαὶ, τῇ Σκιᾷ συμπερινοσοῦσι τῆς Γῆς. Ὅθεν ἐν μὲν ταῖς Ἰσημερίαις ἀνατέλλοντος τοῦ Ἡλίου, πρὸς δύσιν ἰσημερινὴν ἀποκλίνουσιν αἱ Σκιαὶ· δυομένου δὲ, πρὸς Ἀνατολὴν ἰσημερινήν· ἐν δὲ ταῖς χειμεριναῖς Τροπαῖς ἀνατέλλοντος μὲν τοῦ Ἡλίου, πρὸς Δύσεις θερινὰς ἡ τῶν Σκιῶν ἀπόκλισις γίνεται· δυομένου δὲ, πρὸς Ἀνατολὰς θερινάς. Ἐν δὲ ταῖς θεριναῖς Τροπαῖς, ἀνίσχοντος μὲν τοῦ Ἡλίου, πρὸς Δυσμὰς αἱ Σκιαὶ χειμερινὰς ἀποτείνονται· δυομένου δὲ, πρὸς Ἐπιτολὰς χειμερινάς· κατὰ Χιασμὸν γινομένης ἐν Θέρει καὶ Χειμῶνι τῆς τῶν Σκιῶν ἀποκλίσεως.

Διαιροῦντες δ' οἱ Φυσικοὶ τὰς Εὐκράτους, εἰς οἰκούμενα τέσσαρα τμήματα, καὶ Περιοίκους ἡμῖν ἐπινοοῦντες Ἀντοίκους τε καὶ Ἀντίποδας, λέγουσι καὶ κοινότητας ἡμῖν εἶναι πρὸς ἐκείνους καὶ ἑτερότητας. Πρὸς μὲν οὖν τοὺς Περιοίκους κατὰ τὸν τῶν Φυσικῶν λόγον ἔσαι κοινὸν ἡμῖν, πρῶτον μὲν, τὸ τὴν αὐτὴν οἰκεῖν Εὔκρατον· ἔπειτα, τὸ κατὰ ταυτὸν ἔχειν τὰς ὥρας τοῦ Ἐνιαυτοῦ, καὶ τὰς Αὐξήσεις καὶ τὰς Μειώσεις τῶν Ἡμερῶν τε καὶ τῶν Νυκτῶν. Διάφορον δὲ πρὸς ἡμᾶς, τὸ παρ' ἡμῖν ἡμέρας εἶσης, παρ' ἐκείνοις εἶναι Νύκτα· καὶ ἔμπαλιν, πλατύτερον τοῦτο λεγόμενον. Οὐδὲ γὰρ ἀκριβῶς, ὁπόταν καταδύηται παρ' ἡμῖν ὁ Ἥλιος, ἀρχὴν λαμβάνει τοῦ παρ' ἐκείνοις ἀνίσχειν. Οὕτω γὰρ ἂν παρ' ἡμῖν εἶσης μακρᾶς τῆς ἡμέρας, ἡ Νὺξ ἐγίνετο παρ' ἐκείνοις μακρά· καὶ ἦν ἡμῖν τὰ κατὰ τὰς ὥρας ἐναλλαγμένα, καὶ τὰς αὐξήσεις καὶ τὰς μειώσεις τῶν Ἡμερῶν τε καὶ τῶν Νυκτῶν. Νυνὶ δὲ σφαιροειδῆ τὴν Γῆν οὖσαν περιὼν ὁ Ἥλιος καὶ κυκλῶν, οἷς ἑκάστοτε μέρεσιν ἐπιβάλλει τὰς ἀκτῖνας, ταῦτα λαμπρύνει τε καὶ φωτίζει, τὰ τῆς Γῆς κυρτώματα κατὰ τὴν πορείαν ὑπερτιθέμενος. Ὅθεν ἔστι παρ' ἡμῖν ὁρώμενος ὑπὲρ Γῆν, τοῖς Περιοίκοις ἡμῶν ἀνίσχων φαινόμενος. Πρὸς δὲ τοὺς Ἀντοίκους ἡμῖν ὑπάρχει κοινὸν, τὸ καὶ

κείνους καὶ ἡμᾶς, ὑπὸ τὸ ὑπὲρ γῆν οἰκεῖν Ἡμισφαίριον· ἀλλὰ καὶ τὸ κατὰ ταυτὸν ἔχειν τὰς Ἡμέρας τε καὶ τὰς Νύκτας· λεγομένου καὶ τούτου πλατύτερον. Παρ' ἡμῖν γὰρ Ἡμέρας ὕσης μεγίστης, ἐλαχίστη παρ' ἐκείνοις ὑπάρχει· καὶ ἔμπαλιν. Ἐνηλλαγμένως γὰρ ἡμῖν πρὸς αὐτοὺς τὰ κατὰ τὰς Ὥρας, καὶ τὰς Αὐξήσεις, καὶ τὰς Μειώσεις τῶν Ἡμερῶν τε καὶ τῶν Νυκτῶν. Πρὸς δὲ τοὺς Ἀντίποδας, ἁδὲν ἡμῖν ἁδόλως κοινόν· ἀλλ' ἀντεσταλμένα τὰ πάντα. Καὶ γὰρ τὰ ὑπὸ γῆν ἀλλήλων ἔχομεν Κλίματα, καὶ τὰ κατὰ τὰς Ὥρας ἡμῖν ἐνηλλαγμένως, καὶ τὰ κατὰ τὰς Ἡμέρας, καὶ τὰς Νύκτας, καὶ τὰς Αὐξήσεις καὶ Μειώσεις αὐτῶν. Τῷ δ' ἐνηλλάχθαι τὰ κατὰ τὰς Ὥρας, καὶ τὰς Αὐξήσεις καὶ τὰς Μειώσεις τῶν Ἡμερῶν τε καὶ τῶν Νυκτῶν ἐν τοῖς Εὐκράτοις, ἡ τοῦ Κόσμου ἔγκλισις αἰτία ἐστί, καὶ ἡ εἰς ἄνισα τῶν ἐν Οὐρανῷ νοουμένων παραλλήλων Κύκλων τομή. Πάντες γὰρ ἤτοι, πλὴν τοῦ Ἰσημερινοῦ, μείζοσι καὶ ἐλάττοσι τέμνονται τμήμασιν, ἀτμήτων μόνων ὄντων τῶν Ἀρκτικῶν καὶ Ἀνταρκτικῶν.

Ὅσοι μὲν ἂν τῶν παραλλήλων Κύκλων ἡμῖν ταπεινοὶ, τοῖς τὴν Ἀντεύκρατον ἔχουσιν, ὑψηλοὶ, καὶ πολὺ ἐξηρμένοι· καὶ ἔμπαλιν. Ὅθεν καὶ ὁ μὲν ἡμέτερος χειμερινὸς Κύκλος, Θερινὸς ἐκείνοις, μέγιστον ἔχων τμῆμα τὸ ὑπὲρ γῆν· ὁ δ' ἐκείνων Θερινὸς, ἡμῖν Χειμερινὸς, μηδενὸς τοιούτου συμβαίνοντος ἐν τῷ ὑπὸ τὸν Ἰσημερινὸν Κλίματι, ἀλλ' Ἰσημερίας ὕσης διαπαντὸς· ὅτιπερ ἁδαμῶς ἐν ἐκείνῳ τῷ Κλίματι ὁ Κόσμος ἐγκέκλιται, ἀλλ' ὁμοίαν τυγχάνει πάντων τῶν Παραλλήλων τὰ τμήματα· τάδ' ὑπὲρ γῆν, τάδ' ὑπὸ γῆν. Ἡμικύκλια γάρ.

Αἱ δ' Αὐξήσεις καὶ αἱ Μειώσεις τῶν Ἡμερῶν τε καὶ τῶν Νυκτῶν, κατὰ ταυτὸν μὲν γινόμεναι πᾶσι τοῖς τὴν ἡμετέραν οἰκοῦσιν Εὔκρατον· ὥσπερ οὖν κατὰ ταυτὸν καὶ πᾶσι τοῖς ἔχουσι τὴν Ἀντεύκρατον. Οὐ μὴν ἡ ἴσης Προθήκη καὶ Ὑφαίρεσις παρὰ πᾶσιν ἐστιν· ἀλλὰ πολλὴ ἡ ἐν τούτοις παραλλαγή· τοῖς μὲν, ἐλαχίστης γινομένης Προθήκης καὶ Ὑφαιρέσεως· τοῖς δὲ, μεγίστης. Αἴτιον δὲ τούτου, τὸ μὴ παρὰ πᾶσιν ἐπίσης ἐγκεκλίσθαι τὸν Κόσμον,

μηδὲ

μηδὲ τὸν βόρειον Πόλον· ἀπαναταχῦ τὰς ἴσας ἀπὸ τῦ Ὁρίζοντος ἐξῆῤθαι μοίρας· ἀλλὰ τοῖς μὲν πρὸς Μεσημβρίαν οἰκῦσιν, πρός ὀλίγον· τοῖς δὲ πρὸς Ἄρκτον, ἐπὶ πλέον· τοῖς δὲ Μέσοις αὐτῶν, μέσως. Ὅθεν τοῖς μὲν κατὰ τὴν Μερόην τῆς Αἰθιοπίας, ἐπεὶ ὀλίγον, ἐκείνοις ὁ Κόσμος ἐγκέκλιται, τὴν μεγίστην Ἡμέραν τριῶν ἰσόρρητα καὶ δέκα τυγχάνειν Ὡρῶν Ἰσημερινῶν· τοῖς δὲ κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, τεσσάρων καὶ δέκα, πλείονα τὴν ἔγκλισιν δηλονότι τῦ Κόσμυ λαμβάνοντος· τοῖς δὲ κατὰ τὸν Ἑλλήσποντον, πεντεκαίδεκα· τοῖς δὲ κατὰ τὴν Ῥώμην, πεντεκαίδεκα καὶ πρὸς· τοῖς δὲ κατὰ τὴν Μασσαλίαν, πεντεκαίδεκα καὶ ἡμίσεως ὥρας μιᾶς· τοῖς δὲ Κελτοῖς ἑξκαίδεκα· τοῖς δὲ κατὰ τὴν Μαιῶτιν, ἑπλακαίδεκα· τοῖς δὲ Βρεττανοῖς, ὀκλωκαίδεκα, τὴν Νύκτα δ' Ὡρῶν ἰσημερινῶν ἕξ. Ὅθεν καὶ φῶς εἶναι τύτοις Νυκτὸς κατὰ τῦτον λέγεται τὸν καιρὸν, ἤτοι κατὰ τὴν θερινὴν Τροπὴν, τῦ Ἡλίυ τότε περὶ τὸν Ὁρίζοντα διερχομένυ, καὶ τὰς αὐγὰς ὑπὲρ γῆν ἀναπέμποντος, ὅπερ γίνεται καὶ παρ' ἡμῖν ὁπόταν τῦ Ἡλίυ πελάζοντος τῷ Ὁρίζοντι, πολὺ τῦ Φωτὸς τὴν τῦ Ἡλίυ προλαμβάνῃ Ἀνατολὴν, καὶ πάλιν ἐναπομένῃ μετὰ τὴν τῦ Ἡλίυ Κατάδυτιν. Ἥμισυ γὰρ Ζωδίυ, τυτέστι, πεντεκαίδεκα Μοίρας ἀπέχων ὁ Ἥλιος τῦ Ὁρίζοντος ὑπὸ γῆν, φῶς ἐκ ὀλίγον πέμπει τοῖς ὑπὲρ τὸν Ὁρίζοντα. Φῶς τοίνυν τοιῦτον εἶναι λέγεται Νυκτὸς ἐν Βρεττανίᾳ, γενομένυ τῦ Ἡλίυ περὶ τὸν Καρκῖνον· ἐπεὶ περὶ τὸν Ὁρίζοντα ποιεῖται τότε τὴν πορείαν ὁ Ἥλιος. Ἐλάχιστον γάρ ἐστιν ὑπὸ γῆν τμῆμα τῦ θερινῦ Κύκλυ τοῖς Βρεττανοῖς. Περὶ δὲ τὴν Θύλην νῆσον, ὅλον τὸν θερινὸν ὑπερ γῆν εἶναι λόγος ἐστὶν, αὐτὸν ὄντα καὶ Ἀρκτικόν. Ὁπόταν, ἓν ὁ Ἥλιος τὸν Καρκῖνον διέρχηται, μηνιαῖον ἐν ταύτῃ τῇ Νήσῳ φαινήσεται χρόνον ὑπὲρ τὸν Ὁρίζοντα· τῶν τῦ Καρκίνυ μερῶν πάντων ὄντων ἀειφανῶν· ἐπείπερ ἐφ' ὅσον ἐν τοῖς τῦ Καρκίνυ ἀειφανέσιν ὁ Ἥλιος, ἐπιτοσῦτον ἔσαι καὶ ὑπὲρ τὸν Ὁρίζοντα. Προϊῦσι δ' ἐντεῦθεν ἐπὶ τὰ ἀρκτικώτερα καθ' ὑπόθεσιν, ἐ μόνον ὅλος

ὁ Καρκῖνος, ἀλλὰ καὶ πλείω τοῦ Ζῳδιακοῦ μέρη τῶν ἀεὶφανῶν εὑρεθήσεται.

Ταῦτα τοίνυν ὁ Ἥλιος διερχόμενος, ἑβδόμως ὑπὸ τὸν Ὁρίζοντα καταδύσεται. Καὶ ἔτως ἕξει τινὰ Κλίματα τῆς γῆς, ἐν οἷς καὶ διμηνιαῖα καὶ τριμηνιαῖα καὶ μείζων Ἡμέρα γενήτεται. Τοῖς δ' ὑπ' αὐτὸν τὸν Πόλον τὸν Βόρειον, ἐξ Ζῳδίων ὑπὲρ γῆν ὄντων ἀεὶφανῶν, ἐφ' ὅσον ὁ Ἥλιος ταῦτα διέρχεται, καὶ αὐτὸς ἐπ' ἴσον ἑβδόμως κρυβήσεται. Διέρχεται δὲ ταῦτα δι' Ἡμερῶν ἑπτὰ καὶ ὀγδοήκοντα πρὸς ταῖς ἑκατόν. Τὰ δὲ λοιπὰ, δι' Ἡμερῶν ὀκτὼ πρὸς ταῖς ἑβδομήκοντα καὶ ταῖς ἑκατὸν, προστιθεμένων καὶ τεττάρων μιᾶς ἡμέρας. Ἐπεὶ γὰρ τοῖς ὑπὸ τὸν Βόρειον Πόλον ὁ Ἥλιος ὑπὲρ γῆν ἐφ' ἡμέρας ἑπτὰ, καὶ ὀγδοήκοντα πρὸς ταῖς ἑκατὸν, ἡμιτυ δὲ ζῳδίου ἀπέχον τοῦ Ὁρίζοντος ὑπὸ γῆν, φῶς ἂν ὀλίγον ἐκπέμπει τοῖς ὑπὲρ γῆν· προλάβοι ἂν τὴν τοῦ Ἡλίου Ἀνατολὴν ἡλιακὸν φῶς ἐφ' Ἡμέραις τεσσαράκοντα πεντεκαίδεκα τοῖς βορειοτάτοις· καὶ μετὰ τὸ καταδῦναι τὸν Ἥλιον, ἴσας τούτοις τὸ τοιοῦτον ἡλιακὸν φῶς ἐφ' ἡμέραις ὁμοίως πεντεκαίδεκα. Τοῖς ὑπὸ τὸν Βόρειον Πόλον λοιπὸν, Ἡμέρα μὲν ἴσα μείζων ἢ ἑπταμηνιαία, Νὺξ δὲ πενταμηνιαία μάλιστά πως. Ἀεὶ γὰρ οἱ φωτισμοὶ πλεονεκτοῦσι τοὺς σκοτασμούς.

Τοῖς μὲν ἂν ἐν τῇ Θούλῃ Νήσῳ ὁ Θερινὸς Τροπικὸς συμπίπτει τῷ Ἀρκτικῷ· τοῖς δὲ Βορειοτέροις καὶ τὸν Θερινὸν ὑπερβαίνει Τροπικὸν, πρὸς λόγον ὁ Ἀρκτικὸς· τοῖς δὲ ὑπ' αὐτὸν τὸν Πόλον καὶ Βορειοτάτοις, ὁ πᾶσιν ἰσημερινὸς Κύκλος, Ἀρκτικός τε γίνεται καὶ Ὁρίζων, οὐκ ἤδη δὲ κατὰ τὸν ἀκριβῆ λόγον καὶ Ἰσημερινός. Ἀρκτικὸς μὲν γὰρ, ὅτι περιέχει τοὺς τῶν Ἀστέρων ἀεὶφανεῖς, μηδενὸς ἀνατέλλοντος ἢ καταδυομένου· Ὁρίζων δὲ πάλιν, ὅτι διαχωρίζει τὰ ὑπὲρ γῆν καὶ ὑπὸ γῆν Ἡμισφαίριον. Οὐκ ἀκριβὴς δ' Ἰσημερινὸς, ἐπείπερ οὐ μίαν Ἡμέραν, καὶ μίαν Νύκτα τὸν ὅλον τέμνων Ἐνιαυτὸν, οὐ σώζει τὸ τοιοῦτον Ἡμερόνυκτον διαιρῶν.

ΚΕΦΑ-

# ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΑ΄.

## Περὶ Κενοῦ.

Ἔνθα μή ἐστιν ὅλως τι τῶν σωμάτων, δύναται δὲ γενέσθαι σώματος τόπος, ἐκεῖνο Κενὸν ὀνομάζουσιν οἱ Φυσικοί. Τόπον γὰρ ἐξερημέτον σώματος οἴδασι τὸ Κενόν. Τινὲς μὲν ἓν ὄνομα μόνον Κενόν τε καὶ ἀνύπαρκτον λέγουσι τὸ Κενὸν· Τινὲς δὲ, τὸ ἔξω τῆς κυρτῆς Ἐπιφανείας τοῦ πρώτου καὶ κατ' ἀλήθειαν ἀπλανοῦς Οὐρανοῦ Κενὸν ἀποφαίνονται· Κενὸν σώματος, ὁ Θεός. Τὸ πᾶν γὰρ, ἤτοι τὸν Κόσμον, καὶ τὸ ὑπὲρ πᾶν, ἤτοι τὸ ὑπερκόσμιον πληροῖ ὁ Θεός. Τοῦτο δὴ τὸ ὑπερκόσμιον, ἔφασαν τὸ Κενὸν· ὃ μάλιστα καὶ τόπον ἰδίως εἶπον εἶναι μόνου Θεοῦ· ἀπείρου, ἄπειρον· καὶ ἀσωμάτου, ἀσώματον· καὶ αἰωνίου, αἰώνιον. Τοιοῦτον μὲν οὖν οὐκ ἔστιν ἐν τῷ Κόσμῳ Κενόν. Σωμάτων καὶ γὰρ συμφυῶν ἀλλήλοις ἅπας ὁ Κόσμος πεπλήρωται. Τοῦτο γὰρ ὁ Κόσμος ἐστὶ, τὸ ἐξ Οὐρανοῦ καὶ Γῆς καὶ τῶν ἐν μέσῳ Πυρὸς, Ἀέρος, καὶ Ὕδατος, σύσημά τε καὶ σύγκριμα, συμφυὲς καὶ εὐάρμοστον, καὶ ἄξιον ὑπὸ τοιούτου παραχθῆναι πανσόφου καὶ παντοδυνάμου Δημιουργοῦ· ὑφ' οὗ καὶ κτῶ μηδαμῶς ὄντος, ἔκλισαι καὶ διακεκόσμηται. Κενὸν οὖν κατὰ τὸν Κόσμον, οὐκ ἔστι τὸ οἱονοῦν. Εἰ γὰρ ἦν ὅλως ἐν τῷ Κόσμῳ Κενὸν, ὅτ' ἂν συμπαθειά τις ἐφαίνετο τῶν τοῦ Κόσμου μερῶν πρὸς ἄλληλα, ταύτην τοῦ κενοῦ διακόπλοντος· ὅτ' αὖ ταῖς αἰσθήσεσι καὶ μᾶλλον τῇ ὁράσει τοσαύτη τις ἦν ἡ Ἐνέργεια. Πῶς γὰρ ἦν δυνατὸν ἐξικνεῖσθαι τὴν ὄψιν μέχρι τοῦ Στερεώματος, μὴ τοῦ ἀέρος ὄντος διὰ συνεχοῦς ἑαυτῷ, καὶ ἡνωμένου τῷ Ὑπερκαυμάτι· καὶ διαύτου τῷ Αἰθέρι, κατὰ συμφυΐαν ἀδιάσεστον; Ὄντων γὰρ ἐν τοῖς μεταξύτινων κενωμάτων, ἤργει ἂν αἱ αἰσθήσεις ἐμποδιζόμεναι τοῖς κενώμασι· τά, τε ξενόσμοι τῶν σκευῶν περιτρεπόμενα ἐν τοῖς ὕδασιν, ἐπίμπλαντο πάντως παρεμπίπλοντος διὰ τῶν κενωμάτων τοῦ ὕδατος. Νῦν δ' οὐ γίνεται τοῦτο, διὰ τὸ εἶναι ταῦτα πλήρη ἀέρος, καὶ τοῦτον

τοῦτον ἐκβληθῆναι μὴ δύνασθαι· τῶν στομάτων αὐτῶν περιεχομένων ὑπὸ τοῦ ὕδατος.

Ἀπὸ δὲ τῆς Κλεψύδρας ἐναργέστερον μαρτυρεῖται μὴ κατὰ Κόσμον εἶναί τι Κενόν. Ἔστι δ' ἡ Κλεψύδρα, σκεῦος κωνοειδὲς μικραῖς τισιν ὀπαῖς τὴν βάσιν ἔχον διάτρητον· τὸ δὲ στόμιον, ἐστενωμένον κατ' αὐτὴν φέρον τὴν κορυφήν. Τοῦτο τὸ σκεῦος πληρούμενον ὕδατος καὶ μετεωριζόμενον, ἐπιπωματιζομένου τοῦ στομίου διὰ τοῦ ἀντίχειρος, ἢ ἄλλως πως ἀσφαλῶς, ὥστε μὴ ἔχειν ἐντεῦθεν τὸν ἀέρα παρείσδυσιν, στέγει πᾶν τὸ ὕδωρ, ὅτι μηδ' ἐκ τῶν κατὰ τὴν βάσιν πόρων ὅλως, δύναται περεισδύναί τις Ἀὴρ, προκαταληφθέντων τῷ τοῦ ὕδατος σώματι, καὶ οἱονεὶ ἀποφραγέντων, καὶ τὴν διέξοδον ἀποκλεισάντων τῷ πνεύματι. Μένει τοιγαροῦν τὸ ὕδωρ ἐντὸς, διὰ τὸ μὴ πεφυκέναι κατὰ Κόσμον εὑρεθῆναί που Κενὸν μηδὲ πρὸς βραχύ. Καταῤῥέοντος γὰρ ἂν τοῦ ὕδατος, καὶ τὰς ἐν τῇ βάσει τοῦ ἄγγους ὀπὰς οὐκ ἀπολιμπάνοντος τῇ συνεχείᾳ τῆς ῥεύσεως, οὐκ εἶχέ ποθεν ὁ ἀὴρ εἰσδύναι, καὶ τὴν χώραν ἐκείνην καταλαβεῖν, ἣν προκατέχον τὸ καταῤῥέον ὕδωρ ἀπέλιπε· Καὶ ἦν ἂν ἐξ ἀνάγκης ἐντὸς τοῦ ἄγγους, τὶς τόπος Κενός. Ὅτι δ' οὐ πέφυκε τοῦτο, μένει τὸ ὕδωρ ὅλον ἀμείωτον. Ἐπὰν δ' ἐκ τοῦ στομίου λάβῃ παρείσδυσίν τινα ὁ ἀὴρ, τότε καταῤῥεῖ τοσοῦτον τοῦ ὕδατος, ὅσον τοῦ ἀέρος εἰσέρχεται· καὶ τοῦ στομίου πάλιν φραττομένου διακοπτομένη παρ' εὐθὺ τοῦ ὕδατος ἡ κατάῤῥευσις παύεται. Καὶ μένει τὸ τοῦ ὕδατος ἐναπολειφθὲν τῇ Κλεψύδρᾳ, καθὰ τὸ ὅλον ὕδωρ ἔμενε πρότερον. Φανερὸν οὖν ὡς οὐκ ἔστιν ἐν τῷ Κόσμῳ τὶ Κενόν.

Ἔξω δὲ τοῦ Κόσμου τὸ τοιοῦτον Κενὸν ὑπονοεῖται διήκειν εἰς Ἄπειρον. Ἐπεὶ γὰρ πᾶν τὸ περιεχόμενον ἑτέρῳ τινὶ περιέχεται, καθὼς ἐπὶ τῶν μερικῶν σωμάτων ἐκφαίνεται· (τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν ἀέρι, τὰ δ' ὕδατι, τὰ δ' ἄλλῳ τινὶ περιέχεται.) Καὶ ὁ Κόσμος πάντως πεπερασμένος ὑπάρχων, ὑφ' ἑτέρου τινὸς ἂν περιέχοιτο. Σῶμα δ' οὐκ ἔστιν ἐκτὸς τοῦ Κόσμου. Καὶ γὰρ οὗτός ἐστιν ἡ σύλλη-

ψις

ψις παντὸς σώματος καὶ περίληψις, καὶ οἷον εἰπεῖν, ὁλότης σωματική. Τοιγαρῶν ἀσώματον ἔσαν, τὸ τὸν Κόσμον περιέχον. Εἰ γὰρ σῶμα καὶ τοῦτο, περιληφθήσεται πάντως ὑπ' ἄλλου τινός. Σῶμα γὰρ Ἄπειρον, ἐκ ἔστιν ἐπινοῆσαι. Διόπερ ἀναγκαίως ἀσώματον ἂν εἴη τὸ περιέχον ἐκάστως τὴν σύμπασαν ἐγκόσμιον σύστασιν. Ὡς δ' ἁπάντων ἔσχατον, ἔσαν καὶ Ἄπειρον. Τὴν ὑστάτην ἐν τοῖς οὖσι περιοχὴν τὴν ἀσώματόν τε καὶ Ἄπειρον, Κενὸν ὀνομάζουσιν· ὡς μήτι τῶν σωμάτων ἔχουσαν ὅλως ἐν ἑαυτῇ.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΒ'.

### Ἐκ τῆς εἰς τὸν ὄγδοον Ψαλμὸν Ἐξηγήσεως.

Εἰπὼν ὁ Προφήτης πρὸς τὸν Θεόν· ὅτι ὄψομαι τοὺς Οὐρανούς ἔργα τῶν δακτύλων σου, καὶ τῶν Οὐρανῶν καὶ Θεοῦ ἀμφοτέρων μνηθεὶς, Δημιουργὸν ἁπάσης τῆς κτίσεως ἐκήρυξε τὸν Χριστὸν, τῇ περιοχῇ τὰ περιεχόμενα συμπεριλαβών. Ὁ γὰρ κατ' ἀρχὰς γεγονὼς Οὐρανὸς, ὁ φύσει πρῶτος καὶ ἄναρχος, περιοχή ἐστιν ἁπάσης κτίσεως αἰσθητῆς τε καὶ νοητῆς. Καὶ αὐτοὶ γὰρ οἱ Νόες, τῷ τοιούτῳ περιέχονται σύμπαντες Οὐρανῷ· μόνον δὲ τὸ Θεῖον, ἀπεριόριστον. Ὄψομαι δέ φησιν, ἀντὶ τοῦ γνώσομαι. Νοῦς γὰρ ὀφθαλμὸς Ψυχῆς ὤν, κρεῖττον ὁρᾷ τῶν σωματικῶν ὀφθαλμῶν. Γνώσομαι τοὺς Οὐρανοὺς ἔργα σά, μεταφορικῶς τε καὶ περιφρασικῶς. Γνώσομαι διὰ παντὸς, ἔποτε τῆς τοιαύτης ἐκπήσομαι γνώσεως· ὅτι σὺ Δημιουργὸς εἶ τοῦ παντός. Διηγηματικὸν δὲ τὸ ὅτι καὶ βεβαιωτικὸν, οὐκ αἰτιολογικόν. Ἀπὸ κοινοῦ, γνώσομαι τὴν Σελήνην καὶ τοὺς Ἀστέρας ἔργα τῶν δακτύλων σου, ἅτινα σὺ τεθεμελιωμένα καὶ μόνιμα, καὶ τὴν αὐτὴν φυλάττοντα τάξιν πεποίηκας, εἰς ὃ διαμένειν ἐθέλοις τὸ πᾶν. Διαλαβὼν δὲ περὶ Σελήνης καὶ Ἀστέρων, ἐπῆκε τὸν Ἥλιον· ἅμα μὲν μετὰ τῶν Ἀστέρων τάξας ὡς Ἀστέρα καὶ αὐτὸν ἐξοχώτατον, καὶ βασιλικώτατον, καὶ λαμπρότατον, καὶ Ἀστεράρχην ὠνομασμένον ὑπό τινων προσφυῶς· ἅμα δ' ὡς τῇ Σελήνῃ συνεξακουόμενόν τε καὶ

συνοι-

συννοέμενον, εἴγε ταύτη τὸ Φῶς ἐξαυτῆ καθ' ὃ φαίνει καὶ ἐκ ἐκ Φύσεως. Ἰδίας δὲ περὶ τῆς Σελήνης εἴρηκε, καὶ μὴ συνεκφωνήσας ταύτην τοῖς Ἀστράσι, δι' ἃ πρὸς τὲς Ἀστέρας ἀκοινώνητα φέρει πολλά· τὰς τε Φωτὸς αὐξήσεις καὶ μειώσεις, ἀποκρύψεις τε καὶ πληρώσεις, καὶ τὲς ποικίλες χηματισμὲς, καὶ ὅτι περ, ἀδεὶς τῶν Ἀστέρων ἔξωθεν ἔχει τὸ Φῶς, ὡς αὐτὴ κατ' ἐπεισαγωγήν· ἀλλ' οἰκοθεν ἔχεσιν αὐτὸ πάντες καὶ ἀναπόβλητον, εἰ καὶ μὴ μεθ' ἡμέραν ὁρῶνται τῆς ἡλιακῆς αὐτὲς ἀπεκρυπτόσης πλησμίε Φωτοχυσίας καὶ ὑπερβαλλόσης λαμπρότητος. Ὁ μὲν ἓν Ἥλιος, ὑψηλότερός ἐστι τῆς Σελήνης ἐπὶ πλέον ἢ ὅσον ἀφέστηκεν αὕτη τῆς Γῆς, καὶ πολλαχῶς ἐπὶ πλέον· ἡ δὲ, χθαμαλωτάτη παντὸς Ἀστέρος γινάσκεται.

Τῶν γὰρ Ἀστέρων, οἱ μὲν, Ἀπλανεῖς· οἱ δὲ, Πλάνητες λέγονται. Καὶ οἱ μὲν Ἀπλανεῖς ὁμοτίμως ὑψηλότατοι πάντες καὶ πάμπολλοι· τὸ χῦμα λέγω τῶν Ἀστέρων αὐτὸ τὸ πολυπληθὲς· οἱ δὲ Πλάνητες μετὰ καὶ τῆς Σελήνης ἐπὶα, καὶ ἄλλος ἄλλε χθαμαλώτερός τε καὶ προσγειότερος. Τῆ Στερεώματος δὲ κυκλικῶς κινεμένε κίνησιν ὀξυτάτην καὶ ἄληκλον, ἐξ Ἀνατολῶν εἰς Δυσμὰς ὡς πρὸς Αἴθησιν, συμπεριφέρονται καὶ πάντες Ἀστέρες αὐτῶ, καὶ σύμπας Αἰθήρ. Πολὺ δὲ πάνυ καὶ μυρίον τὸ τῆ Αἰθέρος διάστημα τὸ ἐκ τῆ Στερεώματος ἕως τῆ Ὑπερκαύματος· ὅπερ Ὑπέρκαυμα τὸ Πῦρ ἐστι τὸ στοιχεῖον αὐτό. Τὸ γὰρ ἡμῖν γινωσκόμενον Πῦρ, ἐξαψίς ἐστι τῆ τοιύτε στοιχειώδες Πυρὸς, ὑπερβολὴν ἔχον τῆς πυρώδες θερμότητος, ὥσπερ ὁ Κρύσταλλος τῆς ἐν ὕδατι θεωρεμένης ψυχρότητος.

Οἱ μὲν ὂν ἀπλανεῖς Ἀστέρες, πεπήγασιν ἐν τῶ Στερεώματι, καὶ σὺν αὐτῶ μόνω φέρονται, μηδεμίαν ἰδίαν κατὰ τόπον ποιύμενοι κίνησιν· οἱ δὲ Πλάνητες ἐ πεπήγασιν ἐν τῶ Στερεώματι· κατωτέρω δὲ τύτε κατάτινας βαθμίδας ἐν τῶ Αἰθέρι μετέωροι φέρονται. Καὶ τῆ Στερεώματος φερομένε μετὰ τῆς τῶν Ἀπλανῶν παμπλη-

θείας

θείας ἐξ Ἀνατολῶν εἰς Δυσμὰς ὡς ἡ αἴθησις, αὐτοὶ τἀναντίον ἐκ Δυσμῶν εἰς Ἀνατολὰς ἰδίαν χολαιοτέραν κινοῦνται κίνησιν. Ὅθεν καὶ Πλάνητες ὠνομάθησαν, ὡς δὴθεν ἀποπλανηθέντες τῆς τοῦ Στερεώματος πορείας, καὶ τοῦ τοσούτου τῶν Ἀστέρων ἐσμοῦ, καὶ τὴν ἐναντίαν βαδίζοντες. Ταῦτα δὲ λέγω πρὸς τὸ Φαινόμενον· ἐπεὶ τοιγε μόνος ὁ πρῶτος Οὐρανὸς ἐξ Ἀνατολῶν εἰς Δυσμὰς Φερόμενος ἔγνωσαι, συμπεριάγων ἑαυτῷ καὶ τὸν δεύτερον, τὸ Στερέωμα. Τὸ γὰρ Στερέωμα καὶ αὐτὸ, πρὸς Δυσμὰς ἐξ Ἀνατολῶν μετὰ τῶν λεγομένων ἀπλανῶν Ἀστέρων Φέρεται Φυσικῶς· διὰ δὲ τὸ βραδύτατον τῆς τοιαύτης πλανητικῆς κινήσεως διαλανθάνει τὴν αἴθησιν. Εἰς Μοίρας γὰρ ἑξήκοντα καὶ τριακοσίας τοῦ παντὸς Κύκλου διαιρεμένου, μίαν Μοῖραν καθ' ἕκασον ἔτος, τετήρηται διέρχεσθαι πλανητικῶς τὸ Στερέωμα. Κατά τινας δ' ὁ Μοῖραν, ἀλλὰ τμῆμα Μοίρας ὀλίγιστον. Διὸ δὴ καὶ τῆς τοιαύτης ἰδίας καὶ Φυσικῆς κινήσεως τοῦ Στερεώματος, ὁ πρῶτος Οὐρανὸς ὁ μὴ ὁρώμενος ἐώρατας νοερῶς τοῖς τὴν ἐξέτασιν ταύτην Φιλοπόνως πεποιημένοις.

Τὴν μὲν ἓν ἰδίαν κίνησιν οἱ Πλάνητες ποιοῦνται τοιαύτην, οἵαν εἰρήκαμεν· Συμπεριάγονται δὲ καὶ τῷ Οὐρανῷ, τῇ ῥύμῃ τῆς αὐτοῦ Φορᾶς ἐκνικώμενοι. Κἀντεῦθεν ὁ Ἥλιος δι' ἐνιαυτοῦ τὴν ἰδίαν κίνησιν ἐκπληρῶν, τὴν πλανητικὴν, τὴν ἐκ Δυσμῶν εἰς Ἀνατολὰς, ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ καὶ νυκτὶ, διὰ τῆς ἐναντίας ἐκ τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ αὐτὸ, καίτι πλέον ἀποκαθίσαται, ὑπὸ τῆς Οὐρανοῦ ῥύμης ἑλκόμενος καὶ περιαγόμενος. Διὰ μὲν ἓν τῆς σὺν Οὐρανῷ περιαγωγῆς, αἴτιος γίνεται τῶν Ἡμερῶν τε καὶ τῶν Νυκτῶν· ὑπέργειος Φερόμενος, τῶν Ἡμερῶν· ὑπόγειος, τῶν Νυκτῶν. Διὰ δὲ τῆς οἰκείας κινήσεως τῆς πλανητικῆς, τῶν τεσσάρων Ὡρῶν. Ἔχων γὰρ τὸν τῆς τοιαύτης αὐτοῦ κινήσεως Κύκλον, ὑπὸ τὸ Στερέωμα βεβλημένον λοξῶς, τῶν μὲν δύω μερῶν αὐτοῦ τῶν κατὰ διάμετρον, ἀντικρυ τεταγμένων τοῖς μέσοις τοῦ Στερεώματος μέρεσι, τῶν ἑτέρων δ' αὖ δύω μερῶν, κατὰ διάμετρον καὶ αὐτῶν, τοῦ μὲν

ὑπε-

ὑπονεύοντος πρὸς τοῖς βορειοτέροις τῦ Στερεώματος· τῦ δὲ, πρὸς τοῖς νοτιωτέροις· ὅτε μὲν διέρχεται τὰ ὑπὸ τὰ μέσα τῦ Στερεώματος, τὰς Ἰσημερίας ποιεῖ· τὴν Ἐαρινὴν, ἀπὸ τῶν νοτίων ἐρχόμενος· ὑποτρέφων ἐκ τῶν βορείων, τὴν Φθινοπωρινήν. Ὅτε δὲ τὸ τῦ εἰκείε Κύκλε τμῆμα τὸ βορειότατον διεισι, τότε τὴν θερινὴν Ὥραν ἀποτελεῖ· τὴν Χειμερινὴν πάλιν, ὅτε τὸ νοτιώτερον.

Ἀφέηκε δὲ πρῶτος τῦ τερεώματος πλάνης Ἀσὴρ Κρόνος, ὁ καὶ Φαίνων καλύμενος, τὸν οἰκεῖον Κύκλον δι' ἐτῶν τριάκοντα διερχόμενος. Κατωτέρω τύτε, Ζεὺς, ὁ καὶ Φαέθων, δωδεκαετίας τὴν αὐτῦ πλανητικὴν ἀπαρτίζων περίοδον. Μετ' αὐτόν τε καὶ ὑπ' αὐτὸν, Ἄρης ὁ καὶ πυρόεις ἔτεσι δύω καὶ Μησὶ πέντε καὶ πρὸς, τὴν ἰδίαν περιτροφὴν ἐκπληρῶν. Εἶτα τέταρτος καὶ κατὰ τὸ τῦ Αἰθέρος μεσαίτατον, Ἥλιος, δι' ἐνιαυτῦ περαιῶν τὴν αὐτῦ περιέλευσιν· ἤγεν διὰ Νυχθημέρων τριακοσίων ἑξήκοντα πέντε καὶ τετάρτε. Μετ' αὐτὸν Ἀφροδίτη, καὶ ὑπ' αὐτὸν· Ἑωσφόρος ὁ Ἀσὴρ ἔτος· ἀλλὰ καὶ Ἕσπερος. Τὸ μὲν γάρ ἐσι καὶ καλεῖται τῆς Ἡλίε προανίσχων ἐπιτολῆς· τὸ δ', αὐτῦ καταδυομένε, φαινόμενος πρὸς δυσμαῖς. Περὶ τῆς αὐτῦ Φυσικῆς κινήσεως, οἱ Ἀστρολογήσαντες, διεφώνησαν. Καὶ οἱ μὲν, ἔφασαν αὐτὸν, ἰσοδρομεῖν τῷ Ἡλίῳ· τοῖς δὲ, μησὶν ὀκτὼ περιτρέχειν τὸν ἴδιον Κύκλον ἔδοξεν ἔτος. Ἕκτος, ὁ Ἑρμῆς, ὁ καὶ Στίλβων, ἐν ἓξ Μησὶ καὶ Ἡμέραις ἓξ, τὴν ὅλην αὐτῦ ποιύμενος περιπόρευσιν. Τισὶ δὲ τῶν Ἀστρολόγων, ἐνιαυσιαῖον καὶ ἔτος ποιεῖσθαι τὸν δρόμον ὑπείληπται, καθάπερ ὁ Ἥλιος. Ἀκριβέστεροι δὲ μᾶλλον δοκῦσιν, οἱ ἐλάττω τῦ Ἐνιαυτῦ τοῖς εἰρημένοις δυσὶ Πλάνησι τὸν τῆς Φυσικῆς κινήσεως χρόνον ἀποφαινόμενοι, κατὰ τὴν τάξιν τῆς πρὸς τὰς ἄλλας Πλάνητας ὑποβάσεως.

Μετὰ πάντας Ἀστέρας, ἡ Σελήνη τέτακται κατωτάτω· πρὸς δὴ τὸ πέρας αὐτὸ τῦ Αἰθέρος τόγε τεθολωμένον, ὡς τῷ Ὑπεκκαύματι συμμιγές. Αὕτη σμικρότατον ἔχυσα Κύκλον ὡς χθαμαλωτάτη καὶ προσγειοτάτη, συντό-

συντόμως αὐτὸν ἀνύει. Διὶ ἡμερῶν γὰρ ἑπτά τε καὶ εἴκοσι καί τινος ἡμίσεως μάλιστά πως ἡμέρας μιᾶς. Διὸ καὶ πολλάκις τῇ Ἑνιαυτῇ καὶ Φθάνει καὶ παραμείβει τὸν Ἥλιον. Οὖσα δὲ κατωτάτω τῆ Λίθέρος, καὶ κατὰ τὰς αὐτῆ πρὸς τὸ Ὑπέκκαυμα συναφὰς καὶ συμμίξεις, ὡς εἴρηται, ζοφερὸν ἔχει τὸ σῶμα καὶ Φύσει ἀλαμπές· Ἐν δὲ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων, ἐπείσακτον κατ' ἰδιότητα πέφυκε δέχεσθαι τὸ Φῶς. Διὸ καὶ Σελήνη κατονομάζεται, διὰ τὸ σέλας νέον ἔχειν ἀεὶ, καὶ ἔποτε παλαιόν· ἄλλοτε ἄλλων μερῶν Φωτιζομένων αὐτῆς. Οὖσα γὰρ καὶ αὕτη σΦαιροειδὴς ὡς ὁ Ἥλιος καὶ πᾶς ἄλλος Ἀστὴρ· ὅτε μὲν κατὰ διάμετρον ἔχει τὸν Ἥλιον, ἀΦεγγυΐαν τὴν πλείστην αὐτῆ καὶ μεγίστην ἀπόσασιν, ὅλα δὴ τότε καταλάμπεται τὰ κάτω μέρη καὶ πρὸς ἡμᾶς, καὶ γίνεται παμΦαὴς· Ὅσον δὲ τῷ Ἡλίῳ πελάζει, τοσούτῳ Φαίνεται τὰ πρὸς ἡμᾶς ἀλαμπῆ· ἐκ τῶν ἡμῖν ὁρωμένων τοιύτης μερῶν, εἰς τὰ μὴ ὁρώμενα μεταβιβαζομένων τῶν ἡλιακῶν αὐγασμῶν. Ὅτε δὲ συνέλθῃ τῷ Ἡλίῳ πρὸς τὸν αὐτὸν τόπον ὥστε συνοδεύειν αὐτῷ, τότε τὰ ὑψηλότερα μέρη πάντα Φωτιζομένη τὰ πρὸς τὸν Οὐρανὸν, ἀΦώτιστος εὑρίσκεται διόλου τὰ κάτω, καὶ πρὸς ἡμᾶς. Ὅτε δ' αὖ παραμείψῃ τὸν Ἥλιον, ἄρχεται τὰ κάτω Φωτίζεσθαι, πρὸς λόγον τῆς παραμείψεως γινομένης ἀεὶ τῆς Φαύσεως.

Ἔσι δὴ μέσον τῆ Στερεώματος, πλάτος πολὺ κυκλικὸν καὶ λοξὸν· ὑΦ' ὃ ποιοῦνται τὴν κίνησιν πάντες οἱ Πλάνητες. Οὐδὲ γὰρ τὸ Στερέωμα πᾶν ὑποτρέχουσι. Τὸ τοιοῦτον πλατύτατον κύκλωμα τὸ λοξὸν, Ἄστρα Φέρει πολλὰ, σκιαγραΦικά πως Ζωάτινα. Καὶ τῆς τοιαύτης σκιαγραΦίας τῆς συγκεχυμένης καὶ ἀμυδρᾶς, Ζώδια κεκλήκασιν οἱ τῶν Ἀστρολόγων ἀρχαιότεροι, τὰ σκιαγραΦήματα· καὶ τὴν περιοχὴν αὐτῶν πᾶσαν, Κύκλον ζωδιακὸν, καὶ λίαν καταχρησάμενοι τοῖς ὀνόμασιν.

Ὑπὸ τὸ τῆ ζωδιακῆ τὸ μεσαίτατον, ὁμαλῶς ὁ Ἥλιος κινεῖται διηνεκῶς, τὴν ἀπὸ Δυσμῶν εἰς Ἀνατολάς· οἱ δ' ἄλλοι Πλάνητες, ἑλικοειδῶς Φερόμενοι, τὸ ὑπὸ τὸν

Ζωδιακὸν πλάτος πᾶν, ἐξαλλάττεσι· καὶ ποτὲ μὲν ἐπὶ τὰ Βόρεια γίνονται τότε, ποτὲ δ', ἐπὶ τὰ Νότια, ποτὲ δὲ καὶ πρὸς τὸ μέσον εὑρίσκονται. Μάλιστα δὲ τῶν ἄλλων, ἡ Σελήνη ποιεμένη τὴν τοιαύτην ἐξαλλαγὴν, ποτὲ μὲν ἄνεισιν ὡς πρὸς Βόρεια· ποτὲ δὲ κάτεισιν ὡς πρὸς Νότια· ποτὲ δὲ καὶ τὸν μέσον ὁδεύει τὸν ὑπὸ τὸν ἡλιακόν.

Κατὰ γᾶν τὴν αὐτῆς πρὸς τὸν Ἥλιον Σύνοδον, βορειοτέρα μὲν ἔσα καὶ νοτιωτέρα, τὸν Ἥλιον Ὑποσκιάσαι καὶ κρύψαι ἐ δύναται· κατὰ δὲ τὸν μέσον εὑρισκομένη καὶ τῷ Ἡλίῳ γινομένη, τότε δὴ καὶ κατὰ κάθετον Φραγμὸν ἑαυτὴν καὶ διατείχισμα τίθησι μέσον Ἡλίε καὶ ἡμῶν, καὶ ἅτως ἀποκρύπλει τὸν Ἥλιον ἀφ' ἡμῶν· καὶ ἐπ' αὐτῇ τὰς ἀκτῖνας ἐᾷ διϊκνεῖσθαι πρὸς τὸν καθ' ἡμᾶς Ἀέρα καὶ φωτίζειν αὐτὸν, ἐφ' ἡμᾶς τὸν Ἥλιον καθ' ὅπερ ἂν ὑποδρέμοι μέρος αὐτὸν καθορᾶν. Καὶ τὴν τοιαύτην σύμπλωσιν, Ἔκλειψιν Ἡλίε προσηγορεύκασιν, ἐ ταῖς ἀληθείαις τῆ Φωτὸς ἐκλείποντος, ἀλλὰ δοκοῦντος ἐκλείπειν, ἐκ τῆ μήτ' αὐγάζειν μήθ' ὁρᾶσθαι, τῆ τῆς Σελήνης διείργοντος σώματος. Ἐν δὲ ταῖς τοιαύταις γίνεται τῆς Σελήνης ὑποδρομαῖς ὁ Ἥλιος ἡμῖν ἀφανὴς, ἐνίοτε μὲν ὅλος· τὸ πολλὰ δὲ, κατά τι μέρος αὐτῆ, πρὸς λόγον τῆς ὑποκρύψεως. Ὅσον γὰρ ὑποβέβηκεν ἡ Σελήνη, τοσοῦτον καὶ ἡμῖν ἀκαθόρατον· τοῦτο καὶ πρὸς ἡμᾶς ἐκ ἐκπέμπει τὸ φῶς. Ἀλλ' ἡ μὲν λεγομένη κατὰ τὸν Ἥλιον Ἔκλειψις, ἐκ ἔστι πάθος αὐτῆ. Πάντη γὰρ ἀμείωτον ὁ Ἥλιος ἔχει τὸ φῶς ἀεὶ καὶ εἰλικρινές. Ἡ δὲ τῆς Σελήνης Ἔκλειψις, αὐτῆς τῆς Σελήνης πάθος ἐστὶ· καὶ κατ' ἀλήθειαν, ἀλλ' ἐ κατὰ δόκησιν Ἔκλειψις. Ὅτε γὰρ ἡ Σελήνη τῷ Ἡλίῳ κατὰ διάμετρον γίνεται, πρὸς μὲν τοῖς ὑπὸ τὸν Ζωδιακὸν εὑρισκομένη Βορείοις ἢ καὶ Νοτίοις, μένει μηδὲν πάσχουσα παμφανής. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τυχοῦσα, καὶ τὸν ἡλιακὸν ὑποτείνουσα, τότε τῆς γῆς διατεχιζόσης, ἐ δέχεται τὰς ἐξ Ἡλίε αὐγὰς· καὶ καθ' ὃ μέρος ἐ δέχεται ταύτας, ἀδὲ φωτίζεται. Καὶ ὅπερ αὐτὴ κατὰ τὴν λεγομένην ἡλιακὴν Ἔκλειψιν ἐν Συνόδῳ ποιεῖ, διαφράττουσα τὸν Ἥλιον ἐξ ἡμῶν, τοῦτ' ἐν διαμέτρῳ πά-

χει

χει παρὰ τῆς Γῆς. Ἡλίῳ γὰρ καὶ Σελήνης εὑρισκομένη τηνικαῦτα μέσον ἡ Γῆ, κατὰ μίαν εὐθεῖαν, κωλύει τὴν Σελήνην ταῖς ἐξ Ἡλίου λαμπηδόσιν αὐγάζεσθαι. Καὶ ὅσον αὐτῆς μέρος ταῖς ἡλιακαῖς ἀκτῖσιν ὑ καταλάμπεται, μένει τοῦτο πάμπαν ἀφώτιστον. Ἐνίοτε δὲ καὶ πᾶσα ζοφῶται, καὶ τὸ φῶς ὅλον ἀπόλυσιν, ὡς καὶ δοκεῖν ἠφανῶσθαι, καὶ μηδὲ τὸν τόπον ἐν ᾧπερ ἦν, ὅλως διαγινώσκεσθαι, τῷ μηδὲ σκιὰν αὐτῆς κἂν γῦν ἀμυδράν τινα περισώζεσθαι. Τοιαύτης καὶ ἡμεῖς σεληνιακῆς Ἐκλείψεως αὐτόπται γεγόναμεν.

Ὁ μὲν οὖν Ἥλιος ἐκ τῶν Φαινομένων περὶ τὰς τῆς Σελήνης Ἐκλείψεις, μείζων τῆς γῆς ἀνενδοιάστως γινώσκεται· καὶ διὰ τοῦτο γινόμενος ὑπὸ γῆν, ὑ κωλύεται παρ' αὐτῆς εἰς τὸ τοῦ Αἰθέρος ὕψος τὰς οἰκείας ἐκπέμπειν αὐγάς. Περιεχομένης γὰρ ὑπὸ τοῦ Ἡλίου τῆς γῆς διὰ τὴν ταύτης σμικρότητα, πῶς ἂν κωλυθεῖεν αἱ ἀκτῖνες ἐκ τῶν ἄκρων αὐτῆς, εἰς τὸ τοῦ Αἰθέρος ὕψος διαβιβάζεσθαι; Διὸ καὶ καταλάμπεται τὰ ὑψηλότερα τοῦ Κόσμου, κἂν τῷ ὑπὸ γῆν εἶναι τὸν Ἥλιον. Ἐν Νυκτὶ δὲ εἰσι τότε τὰ χθαμαλώτερά τε καὶ προσγειότερα. Νὺξ γὰρ οὐδὲν ἕτερον, ἢ τῆς γῆς ἡ Σκιά. Τῆς τοιαύτης οὖν Σκιᾶς, διὰ τὸ μέγεθος τοῦ Ἡλίου γινομένης κωνοειδοῦς, καὶ τὴν μὲν βάσιν ἐχούσης πλατεῖαν, συμπαρεκτεταμένην τῷ μέρει τῆς γῆς, ὅσον ὑ καταλάμπει ὁ Ἥλιος· τὴν δὲ κορυφὴν, εἰς ὀξὺ λήγουσαν· τὰ μὲν ἄνω τῆς Σελήνης καὶ ὑψηλότερα τὴν τοιαύτην καὶ κατὰ μῆκος ὑπερβαίνει Σκιάν. Ὅθεν οὐδεὶς ἱστόρηταί ποτε τῶν Ἀστέρων ταύτῃ περιπεσεῖν. Ἡ γὰρ ἂν ἐφάνη λαμπρότερος ἑαυτοῦ. Τὰ φῶτα γὰρ ἐν Νυκτὶ μᾶλλον, ἢ ἐν Ἡμέρᾳ λαμπρότερα φαίνεται. Διὰ καὶ οἱ Ἀστέρες αἰθρίας οὔσης ἐν σεληνῳ Νυκτὶ, πλέον ἔχουσι τὸ λαμπρὸν, ἢ τῆς Σελήνης διαυγαζούσης. Οἱ μὲν οὖν Ἀστέρες ἅπαντες ὑπερφέρονται τῆς Σκιᾶς, μὴ φθανούσης εἰς τὸ ὕψος αὐτῶν. Ἡ δὲ Σελήνη πρόσγειος οὖσα, τῷ τῆς γῆς ἐντυγχάνει κώνῳ περὶ τὸ ἄκρον, ὅτε διαμετροῦσα

τὸν Ἥλιον, ὑπὸ τὸν αὐτε φέροιτο Κύκλον· μήτε πρὸς τὰ Βόρεια, μήτε πρὸς τὰ Νότια νεύσα.

Δῆλον δ' ἐντεῦθεν, ὅτι καὶ πολὺ σμικρὸν ὅσον πρὸς τὴν Γῆν, τὸ σῶμα τῆς Σελήνης ἐστὶν· εἴγε τὰ περὶ τὸ ἄκρον τῆς ἐκ γῆς Σκιᾶς καὶ Νυκτὸς, ὅλον αὐτὸ δύναιντο περιχεῖν. Καὶ τᾶθ' ἡμῖν ἐπὶ τοῖς δεδειγμένοις ἐ γραμμικῶς, ἀλλὰ λογικῶς. Ἔσω δὴ Πόρισμα ταῦτα μὲν, ἐκ τῆς εἰς τὸν ὄγδοον Ψαλμὸν Ἐξηγήσεως.

Ἐπεὶ δὲ περὶ Ὑψωμάτων καὶ Ταπεινωμάτων καὶ Οἴκων καὶ Ἐναντιωμάτων τῶν ἐν τοῖς Πλανήταις, ἔφθημεν προδιαλαβεῖν, εἴη ἂν διττὸν τὸ Ὕψωμα, καὶ Ταπείνωμα· τὸ μὲν, κατὰ τὸ ὑπεργειότερον καὶ προσγειότερον τῶν ἐν τοῖς Πλανήταις Σφαιρῶν· (ἔκκεντροι γάρ εἰσιν αἱ πᾶσαι πρὸς τὴν Σφαῖραν τε Στερεώματος, καὶ πρὸς ἀλλήλας· καὶ τὰ μὲν, τῶν μερῶν ἔχουσιν ὑψηλότερα· τὰ δὲ, ταπεινότερα·) τὸ δὲ Ταπείνωμα καὶ Ὕψωμα, κατὰ τὴν τῶν Ζωδιακῶ ὑπεξάλλαξιν. Πάντες γὰρ οἱ Πλανήτες πλὴν τε Ἡλίε, καὶ τοῖς Βορείοις καὶ τοῖς Νοτίοις καὶ τοῖς ὑπὸ τὸν Ζωδιακὸν, ἐν τῶ ἑλικοειδῶς κινεῖσθαι, προτέρχονται. Περὶ τέτε τε Ταπεινώματος καὶ τέτε τε Ὑψώματος, οἶμαι τὰς Ἀστρολόγες διαλαμβάνοντας, δηγεῖσθαι καὶ Ὑψώματα τῶν Πλανήτων εἶναί τινα Ζώδια, καὶ ἄλλα δὴ Ταπεινώματα. Πῶς γὰρ ἂν ἄλλως, εἴη ὁ Ταῦρος, Ὕψωμα τῆς Σελήνης, εἰ μὴ ὅτιπερ ὑπ' αὐτὸν γινομένη πρὸς τὰ Βορειότερα τὰ ὑπὸ τὸν Ζωδιακὸν ὑψῶσθαι ἄρχεται; Τῆς γὰρ σεληνιακῆς Σφαίρας τὸ μέσον, ἐν ἔστι τὸ ὑπὸ τὸν Ταῦρον· ἵν' ὁ Ταῦρος εἴη τῆς Σελήνης Ὕψωμα, κατὰ τὴν Σφαῖραν αὐτῆς· ἐπεὶ μηδὲ τὸ ὑπὸ τὸν Καρκῖνον, τῆς σεληνιακῆς Σφαίρας τὸ ὑψηλότατον· ἀλλὰ μέσον μὲν ταύτης, τὸ ὑπὸ τὸν Ζυγὸν· ὑψηλότατον δὲ, τὸ ὑπὸ τὸν Τοξότην. Ὥσπερ γὰρ ὁ Ἥλιος ὑπὸ τὰς Διδύμας γινόμενος, τῆς οἰκείας Σφαίρας καταλαμβάνει τὸ ὑψηλότατον· οὕτως ἡ Σελήνη τὸν Τοξότην ὑποθέσα, τῆς οἰκείας Σφαίρας ἔχει καὶ αὕτη τὸ ὑψηλότατον.

Ὁ μὲν

Ὁ μὲν οὖν Ἥλιος τὸν μέσον ὑποτρέχων ἀεὶ τῷ Ζωδιακῷ, πρὸς τὰ τῷ Κόσμῳ βορειότερα καὶ ὑψηλότερα γίνεται, διὰ τῆς τῶν βορειοτέρων Ζῳδίων ὑποδρομῆς· διὰ δὲ τῆς τῶν νοτιωτέρων, πρὸς τὰ νοτιώτερά τε καὶ ταπεινότερα. Ἔχει δὲ καὶ τὸ ὑψηλότατον τῆς Σφαίρας αὐτοῦ, πρὸς τὰ βορειότερα Ζῴδια· καὶ διὰ τοῦτο γινόμενος ὑπὸ τὸν Κριὸν, ἔχει διπλοῦν Ὕψωμα τὸν Κριόν. Οὐ μόνον γὰρ τοῖς ὑψηλοτέροις τῷ κόσμῳ μέρεσιν ἐντεῦθεν ἄρχεται προσφέρειν· ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς οἰκείας Σφαίρας ζητεῖν ὑψηλότερα· καὶ ὕψος ὑψοῦται μέχρι Διδύμων ὅλων. Τὸν δὲ Καρκῖνον ὑποτρέχων, ὑποιεῖται μὲν πρὸς τὰ τῷ κόσμῳ μέρη ταπείνωσιν· (ἐκ Λέοντος γὰρ αὕτη) τῆς δ' οἰκείας Σφαίρας ἄρχεται ταπεινοῦσθαι τῷ ἀκροτάτῳ ὑψώματος· καὶ διὰ τοῦτο καὶ κατὰ κορυφὴν ὢν ἡμῶν ἐκ τῆς τῷ Κόσμῳ ἐγκλίσεως καὶ προσγειότερος ἀρχόμενος γίνεσθαι, καὶ ἡμῶν ἐγγυτέρω κατὰ κάθετον. Καὶ τὸ θερμότατον ἐν Ζῳδίοις ἔχων ἐγγειτονοῦν, λέγω δὴ τὸν Λέοντα, μειζόνων γίνεται καυμάτων αἴτιος, ἢ ὅτε τὸ ὑπὸ τοὺς Διδύμους περιιὸν τμῆμα, τῆς οἰκείας Σφαίρας τὸ ὑψηλότατον. Καὶ ὁ μὲν Ἥλιος, οὕτως.

Οἱ δὲ λοιποὶ Πλάνητες, πρὸς μὲν τὰ νοτιώτερα ὑπὸ τὸν Ζωδιακὸν ἀρχόμενοι φέρεσθαι, λέγοιντ' ἂν Ταπεινοῦσθαι· τῇ δ' ἐντεῦθεν ἀνόδῳ μετὰ τὴν τοῦ μέσου παραλλαγὴν, πρὸς τὰ ὑπὸ τὸν Ζωδιακὸν βορειότερα νεύοντες, λέγοιντ' ἂν Ὑψοῦσθαι· καὶ τὸ Ζῴδιον ὑφ' ὃ τὴν πρὸς τὰ βορειότερα νεῦσιν ὁ Πλάνης ἄρχεται ποιεῖσθαι, λέγοιτ' ἂν τοῦ τοιούτου πλάνητος Ὕψωμα· τὸ δ' ὑφ' ὃ νεύειν ἄρχεται πρὸς τὰ Νότια; τοῦτο Ταπείνωμα. Τὸ μέν τοι τῇ Φύσει τοῦ Πλάνητος οἰκεῖον Ζῴδιον, Οἶκος αὐτοῦ τοῦ Πλάνητος κέκληται· τὸ δ' ἀνοίκειον καὶ ἀπροσφυὲς, Ἐναντίωμα.

Διὸ τῷ μὲν Ἡλίῳ τοῦ θερμοτάτου τὸ θερμότατον ζῴδιον Οἶκον ἔθεντο οἱ Ἀστρολόγοι, τὸν Λέοντα· Ὕψωμα, τὸν Κριὸν· Ταπείνωμα, τὸν Ζυγὸν· Ἐναντίωμα, τὸν Ὑδροχόον, τὸ τῶν ζῳδίων ψυχρότατον.

Πρὸς δὲ τὸν ψυχρότατον Κρόνον, τὸμπαλιν πεποίηκασιν· Οἶκον αὐτῷ δόντες, τὸν Ὑδροχόον· Οἶκον ἕτερον, τὸν Αἰγόκερων, καὶ αὐτὸν χειμερινὸν ζῴδιον καὶ ψυχρὸν· ἀλλὰ δὴ καὶ ξηρὸν, ἐν τοῖς αὐτῷ πλείοσι μέρεσιν· Ὕψωμα, τὸν Ζυγόν· Ταπείνωμα, τὸν Κριόν· Ἐναντίωμα, τὸν Λέοντα. Ἐπεὶ δ' ὁ Κρόνος καὶ ἱκανῶς ξηρὸς, δεδώκασιν αὐτῷ καὶ ἕτερον Ἐναντίωμα, τὸν Καρκῖνον, ζῴδιον ὑγρότατον.

Οἶκος Διὸς τε ἐν μεσότητι κράσεως, Τοξότης καὶ Ἰχθύες· Ὕψωμα, Καρκῖνος· Ταπείνωμα, Αἰγόκερως· Ἐναντιώματα, Δίδυμοι καὶ Παρθένος.

Οἶκοι Ἄρεως, τε θερμε καὶ πλέον ξηρε, Κριὸς καὶ Σκορπίος· Ὕψωμα, Αἰγόκερως· Ταπείνωμα, Καρκῖνος· Ἐναντιώματα, Ταῦρος καὶ Ζυγός.

Οἶκοι Ἀφροδίτης τῆς ἐν μεσότητι κράσεως, Ταῦρος καὶ Ζυγὸς· Ὕψωμα, Ἰχθύες· Ταπείνωμα, Παρθένος· Ἐναντιώματα, Κριὸς καὶ Σκορπίος.

Οἶκοι Ἑρμε εὐκράτως ἔχοντος, Δίδυμοι καὶ Παρθένος· Ὕψωμα, Παρθένος. Ταπείνωμα, Ἰχθύες, οἱ αὐτοὶ καὶ Ἐναντίωμα· ἕτερον Ἐναντίωμα, Τοξότης.

Οἶκος Σελήνης τῆς ὑγροτάτης, Καρκῖνος· Ὕψωμα, Ταῦρος· Ταπείνωμα, Σκορπίος· Ἐναντίωμα, Αἰγόκερως.

Πρῶτον Ζῴδιον ἀρρενικὸν ἰσημερινὸν, ὁ Κριὸς ♈, τὴν κρᾶσιν, θερμόν. Διὸ καὶ Οἶκος Ἄρεως ὡς θερμε· τῆς δ' Ἀφροδίτης Ἐναντίωμα, γνωριζομένης ἐν μεσότητι κράσεως· ἡ δὴ μεσότητι, τὸ θερμὸν ἀντίκειται· καθάπερ καὶ τἄλλα, τὰ πέρᾳ μεσότητος.

Δεύτερον Ζῴδιον, ὁ Ταῦρος ♉, ἐν μεσότητι γνωριζόμενος κράσεως. Διὸ καὶ τῆς Ἀφροδίτης, Οἶκος ὁ Ταῦρος· Ἄρεως δ' Ἐναντίωμα τὸ τῆς κράσεως μέσον ἐκ ἔχοντος. Τρίτον, οἱ Δίδυμοι ♊, τὰπίπαν εὐκρασίας μεσόν. Διὸ καὶ Οἶκός ἐστιν Ἑρμε· Φέρον δὲ τὰ νότια θερμὰ καὶ

ξηρὰ

ξηρὰ κατ' ἐπίτασιν, τῷ Διός ἐστιν Ἐναντίωμα, μεσότητα κράσεως ἔχοντος.

Τέταρτον, ὁ Καρκῖνος ♋, Ζῴδιον ὑγρότατον τῆς ὑγροτάτης Σελήνης Οἶκος· Ἐναντίωμα δὲ τῷ Κρόνῳ τῷ σὺν ἐπιτεταμένῃ ψυχρότητι καὶ πολλὴν κεκλημένῳ ξηρότητα.

Πέμπτον, ὁ Λέων ♌, τὸ τῶν ὅλων ζῳδίων θερμότατον, Ἡλίῳ μὲν Οἶκος τῷ θερμοτάτῳ· ἐναντίωμα δὲ Κρόνῳ τῷ ψυχροτάτῳ.

Ἕκτον, ἡ Παρθένος ♍, εὐκράτως ἔχουσα κατὰ μέρη τὰ νότια, καὶ διὰ τοῦτο δεύτερος Οἶκος Ἑρμῆ τυγχάνουσα· κατὰ τἆλλα δὲ μέρη αὕτη, καὶ θερμοτέρα τῷ μετρίῳ καὶ ὑγροτέρα. Ὅθεν καὶ Διὸς ἐναντίωμα.

Ἕβδομον, ὁ Ζυγὸς ♎, Ζῴδιον φθινοπωρινὸν Ἰσημερινὸν καὶ ὡς ἐπίπαν, εὔκρατον. Ὅθεν Ἀφροδίτης ἕτερος Οἶκος, Ἄρεος δ' Ἐναντίωμα.

Ὄγδοον ὁ Σκορπίος ♏, Ζῴδιον θερμὸν καὶ ξηρὸν, κἀντεῦθεν Ἄρεος ἕτερος Οἶκος· Ἐναντίωμα δ' Ἀφροδίτης.

Ἔνατον, ὁ Τοξότης ♐, μετρίας μετέχων ὑγρότητος, καὶ μετρίας θερμότητος ἐν τοῖς ἔμπροσθεν μέρεσιν· ἃ πρηγέμενα λέγονται· πολλῆς δ' εὐκρασίας ἐν τοῖς μέσοις. Διὸ καὶ πρῶτος Οἶκος Διός. Ἐπεὶ δὲ πυρώδη φέρει τὰ ὄπισθεν ἄπερ ἑπόμενα λέγονται, ξηρὰ δὲ τὰ βόρεια καὶ τὰ νότια κάθυγρα, διὰ τὴν τοιαύτην ἀιωμαλίαν, Ἐναντίωμά ἐστιν Ἑρμῆ.

Δέκατον, ὁ Αἰγόκερως ♑, τινὰ μὲν ἔχων ἔνυγρα μέρη· τὰ πλείω δὲ, ξηρά· καὶ τὸ σύμπαν, πόρρω τῷ μετρίῳ ψυχρὸς· Ὅθεν Οἶκος τῷ Κρόνῳ· τῆς δὲ Σελήνης, Ἐναντίωμα, μηδεμίαν ἐχούσης ἐν ψυχρότητι Μοῖραν, ἀλλ' ἤδη καὶ θερμότητός τινος μετεχούσης ἐκ τοῦ Ἡλίου κατ' ἐπισαγωγὴν, πόρρω τε πάσης ἕξεως ξηρότητος.

Ἑνδέκατον, ὁ Ὑδροχόος ♒, Ζῴδιον ψυχρότατον, Κρόνῳ μὲν ἕτερος Οἶκος, Ἡλίῳ δ' Ἐναντίωμα.

Δωδέ-

Δωδέκατον οἱ Ἰχθύες Χ, τὰ προηγούμενα μέρη περιφέροντες εὔκρατα· δίυγρα δέ πως, τὰ Μέσα τε καὶ Νότια, κἀντεῦθεν ἕτερος Οἶκος ὄντες Διός. Ἐπεὶ δὲ τἆλλα μέρη τῶν Ἰχθύων πυρώδη τε καὶ καυσώδη, κατὰ ταῦτα τὸ τοιῶτον ζῳδίον, Ἑρμῆ ἐσὶν Ἐναντίωμα. Γράφεται δὲ καὶ ἕτως ὁ τ῀ Κριῦ χαρακτὴρ ϒ, καὶ ἕτως ὁ τ῀ Ταύρε Ω, καὶ ἀπολύτως ὁ τ῀ Ὑδροχόε.

Ταῦτα πρὸς τὴν ἡμετέραν ἐν λόγοις Ἕξιν ἐνλεθειμένα τὴν ἀδρανῆ καὶ ὀλιγίστην ἐν μαθήμασιν ἕδησιν, τοῖς Φιλολόγοις καὶ Φιλομαθέσιν ἐκδέδοται· τ῀ τὴν ἐπ' ἀμαθίαι καὶ ἀφυΐαι διαδρᾶναι καταγνῶσιν, τὸ τῇ Φιλολογίαι τι συνεισενεγκεῖν προθεμένων ἡμῶν ὡς λόγε ἄξιον. Εἰ δὲ λόγε καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη, πῶς ἂν καταγνοῖεν οἱ Φιλόλογοι; μᾶλλον μὲν ἂν καὶ χάριν ὁμολογήσαιεν τῷ Θεῷ.

Ὁ Θεὸς δόξα σοι τ῀ Τέλες χάριν.

# ΠΙΝΑΞ ΚΑΤΑ ΑΛΦΑΒΗΤΟΝ

Τῶν ἀκριβῶς ἐμπεριειλημμένων τῇ παρούσῃ ΦΥΣΙΚΗ Ὑποθέσεων·

Ἐνῷ,

Διὰ μὲν τῶ Πρώτῳ Ἀριθμῷ αἱ Σελίδες· διὰ δὲ τῶ Δευτέρῳ, οἱ Στίχοι παρίσανται.

## A


Ἀέρος, ὅσον περὶ γῆν, ὁποῖον. 64. κβ.

Ἀήρ, ὁποῖός ἐσιν ὁσυγκινήμενος καὶ μὴ, τῷ ὑπεκκαύματι. 65. ι. 121. λδ. 122. ιβ.

Αἰθὴρ, πόθεν. 128. κδ. Τέτῳ μεῖζον καὶ ἧττον εἰλικρινές. 64. λδ. Τίς ὁ αὐτῶ τόπος; 64. ι.

Αἰθρία, τί. 76. κε.

Αἴξ, τὶ ὀνομάζεται. 66. κζ.

Αἰθήσεις, πῶς εἰσιν ἐν Αἰθανομένοις. 19. ε.

Αἰθητῶν, τὰ μὲν ὁράματα, τὰ δ' ἀνήκεσα. 56. ιδ.

Αἴτιον καὶ Ἀρχὴ, διαφέρεσιν. 1. ι.

Αἴτιον, πολλαχῶς. 1. κα.

Αἰτιᾶ κυρίως. 1. λα.

Αἴτιον καὶ Συναίτιον, διαφέρει. 1. λδ.

Αἴτια καὶ Αἰτιατὰ Καθ' αὐτὸ, καὶ κατὰ Συμβεβηκός. 10. λα. Προσεχῆ καὶ πόρρω. 11. θ. Δυνάμει καὶ Ἐνεργείᾳ. 12. ς.

Ἀπολελυμένα καὶ συμπεπλεγμένα. 11. λδ. Τίνα ἀλλήλων

λων Αἴτια. 13. ιζ. Αἴτια κατὰ Συμβεβηκὸς, ἡ Τύχη καὶ τὸ Αὐτόματον. 13. κζ.
Αἴτιον ἀκρότατον ἑκάστου ζητητέον. 12. κ.
Αἰτιατοῖς, καταλλήλως ἀποδοτέον τὰ Αἴτια. 12. κδ. Αἰτιατῶν ἑκάστῳ, πάντα ἐνθεωρεῖνται τὰ Αἴτια. 12. κθ. Ἐπίτινων Αἰτιατῶν, τινὰ τῶν αἰτίων συνέρχεται εἰς ταὐτό. 13. ε.
Ἄλλο Αἴτιον, ὁποῖον. 106. λδ.
Ἄλλος πότε, καὶ πόση γίνεται. 108. ζ. Ἔστι σημειώδης. 108. ια. Περὶ τὸν Ἥλιον ἐλαττονάκις συνίσταται. 108. κζ. Διὰ τί ἐποικίλη τοῖς χρώμασιν ὤσπερ ἡ Ἶρις. 113. λ. 114. κ. ε.
Ἀμεταβλησία, τί. 37. ε.
Ἀναθυμίασις διττή. 65. λς. 86. κβ.
Ἀναφυσήματα ἐκ τῆς γῆς, τί. 86. λβ. 91. λ.
Ἀνέμων ὕλη, τίς. 88. γ. Οἱ ἐλάχιστοι, πῶς αὔξονται. 88. κβ. Ἡ πάντων Κίνησις πλαγίαττε καὶ λοξή. 88. λγ. Οἱ πάντες δυωκαίδεκα. 88. λδ. Αἴθριοι, τίνες. 89. ιδ. Ὑγροὶ, τίνες. κζ. Ξηροὶ. κη. Νιφετώδεις. λ. Καυματώδεις. λα. Ἀσραπαῖοι. λδ. Χαλαζώδεις. 90. ε. Ἐκνεφίαι. η. Τίνες τίσιν ἀντιπνέουσιν. κβ. Ἀνατολικοὶ. κθ. Δυτικοὶ. λα. Ἀρκτῷοι. λδ. Μεσημβρινοὶ. 91. ε. Ἀπόγειοι. ιβ. Ἐγκολπίαι. ιγ. Τυφωνικοὶ. ις. Ἐκνεφίαι. ιζ. Ἐξυδρίαι. ιθ. Εὐθύπνοοι. κ. Ἀνακαμψίπνοοι. κβ. Ἐτησίαι. κβ. Ὀρνιθίαι. κδ.
Ἀντιπερίσασις, τί. 77. ιε.
Ἀντίποδες, τίνες. 156. λε. 157. ιθ. Τούτων πάντα ἀντέτραπται. 168. η.
Ἄντοικοι, τίνες. 156. κη. 157. δ.
Ἀντοίκων κοιναὶ καὶ ἕτεραι. 167. λς. 168. α.
Ἄπειρον, πενταχῶς. 53. ε. Οἵσπερ ἔνεστι, δυνάμει γινώσκεται. 54. κα. Ἐνεργείᾳ οὐκ ἔστιν ἐν Κόσμῳ. 55. ε.
Ἁπλιώτης, ποσαχῶς λέγεται. 88. λε.
Ἄποσα καὶ Ἄτομα, τίνα. 52. ιζ.
Ἀπόμοιρα, τίνα. 53. ια.

Ἀρεταὶ, ταῖς Ἀσυμμετρίαις ἐναντιῶνται. Καὶ αἱ ἀσυμμετρίαι ἀλλήλαις μάχονται. 32. κγ.
Ἀριθμὸς καὶ Ἀριθμούμενον, διτλόν. 50. ιθ.
Ἀρκτικοὶ καὶ Ἀνταρκτικοὶ Κύκλοι, τίνες. 160. κς. Ἐναλλάττονται. 132. ια. 160. λε. 161. α.
Ἀρχὴ, πολλαχῶς λέγεται. 1. ιγ. Σημαινόμενα ταύτης. 2. ις.
Ἀρχαὶ τρεῖς τῶν Φυσικῶν. 3. λ. 7. ιε. Πῶς μὲν τρεῖς. Πῶς δὲ δύω. 4. ζ. 7. ις.
Ἀστέρες διάττοντες, πῶς γίνονται. 67. β. κγ. 68. ις.
Ἀστέρες, πυκνοὶ καὶ λαμπροὶ πάντες. 129. β. Σφαιροειδεῖς. θ. Διωρῶνται. 174. ις. Οἱ Ἀπλανεῖς κινῶνται τριχῶς. 129. κη. Καὶ οἱ Πλάνητες. 130. κε. 175. ε. Διὰ τὶ Πλάνητες ὠνομάσθηταν. 129. λε. 175. γ. Οὐ πεπήγασιν ἐν τῷ Στερεώματι. 174. λβ. Οὐ κινῶνται ἀτάκτως. 133. η. Ἀλλ' ἑλικοειδῶς. ιη. Ἀμείβουσι τὸν Ἡλιακόν. κ. Ὑψῶνται καὶ ταπεινῶνται. λ. Σχηματίζονται πρὸς ἀλλήλους πενταχῶς. 134. δ. Τίνες τῶ Ἡλίῳ πᾶν ἀφίσανται διάστημα, καὶ τίνες ὑπᾶν. κε. Συνοδεύσι τῷ Ἡλίῳ. κθ. Τῶν Οἶκοι. 137. λβ. Ὑψώματα καὶ Ταπεινώματα, καὶ Ἐναντιώματα. 138. δ. κδ. Ἡ τῶν Τάξις καὶ περιοδικὴ Κίνησις. 130. λγ. 176. η.
Ἀστέρες ἀνίσχοντες καὶ δυόμενοι, διὰ τὶ Φοινικοί. 101. κε.
Ἀστραπὴ πότε καλεῖται. 97. ιε. Γίνεται μετὰ τὴν Βροντήν. ις.
Ἀτμὶς, τί. 65. λδ. 66. γ. 74. δ. Ὁ ταύτης τόπος, διτλός. 73. θ. Πόθεν ἡ ταύτης Ἀρχή. κγ. 75. α. Πότε Δρόσον καὶ Πάχνην ἀποτελεῖ. η.
Αὔξησις Φυσικὴ, πῶς γίνεται. 39. λα. 23. λδ. 24. ιβ. Μαθηματικὴ. ιγ. Διαφέρει ἐμπνευματώσεως καὶ Ἀλλοιώσεως. 40. ιδ.
Αὐτόματον, τίσιν ἐμφαίνεται. 13. κζ. Διὰ τὶ ἔτω κέκληται. 14. κα.
Αὐτὸ, καὶ Ἐν τῶν Ἐναντίων Αἴτιον. 6. ια. Πῶς δύναται εἶναι ὂν καὶ μὴ ὄν. 8. ιγ.

λων Αἴτια. 13. ιζ. Αἴτια κατὰ Συμβεβηκὸς, ἡ Τύχη καὶ τὸ Αὐτόματον. 13. κζ.
Αἴτιον ἀκρότατον ἑκάστου ζητητέον. 12. κ.
Αἰτιατοῖς, καταλλήλως ἀποδοτέον τὰ Αἴτια. 12. κδ. Αἰτιατῶν ἑκάστῳ, πάντα ἐνθεωρεῖνται τὰ Αἴτια. 12. κθ. Ἐπίτινων Αἰτιατῶν, τινὰ τῶν αἰτίων συνέρχεται εἰς ταὐτό. 13. ς.
Ἅλῳ Αἴτιον, ὁποῖον. 106. λδ.
Ἅλως πότε, καὶ πόση γίνεται. 108. ζ. Ἔστι σημειώδης. 108. ια. Περὶ τὸν Ἥλιον ἐλαττονάκις συνίσταται. 108. κζ. Διὰ τὶ ἐποικίλη τοῖς χρώμασιν ὥσπερ ἡ Ἶρις. 113. λ. 114. κ. ε.
Ἀμεταβλησία, τί. 37. ς.
Ἀναθυμίασις διττή. 65. λς. 86. κβ.
Ἀναφυσήματα ἐκ τῆς γῆς, τί. 86. λβ. 91. λ.
Ἀνέμων ὕλη, τίς. 88. γ. Οἱ ἐλάχιστοι, πῶς αὔξονται. 88. κβ. Ἡ πάντων Κίνησις πλαγίαττε καὶ λοξή. 88. λγ. Οἱ πάντες δυωκαίδεκα. 88. λδ. Αἰθριοι, τίνες. 89. ιδ. Ὑγροὶ, τίνες. κζ. Ξηροί. κη. Νιφετώδεις. λ.. Καυματώδεις. λα. Ἀστραπαῖοι. λδ. Χαλαζώδεις. 90. ε. Ἐκνεφίαι. η. Τίνες τίσιν ἀντιπνέουσιν. κβ. Ἀνατολικοί. κθ. Δυτικοί. λα. Ἀρκτῷοι. λδ. Μεσημβρινοί. 91. ε. Ἀπόγειοι. ιβ. Ἐγκολπίαι. ιγ. Τυφωνικοί. ις. Ἐκνεφίαι. ιζ. Ἐξυδρίαι. ιθ. Εὐθύπνοοι. κ. Ἀνακαμψίπνοοι. κβ. Ἐτησίαι. κβ. Ὀρνιθίαι. κδ.
Ἀντιπερίστασις, τί. 77. ιε.
Ἀντίποδες, τίνες. 156. λε. 157. ιθ. Τούτων πάντων ἀντέστραπται. 168. η.
Ἀντοικοι, τίνες. 156. κη. 157. δ.
Ἀντοίκων κοιναὶ καὶ ἔτεραι. 167. λς. 168. α.
Ἄπειρον, πενταχῶς. 53. ε. Οἷσπερ ἔνεστι, δυνάμει γινώσκεται. 54. κα. Ἐνεργείᾳ δὲ ἔστιν ἐν Κόσμῳ. 55. ε.
Ἀπηλιώτης, ποσαχῶς λέγεται. 88. λε.
Ἄποσα καὶ Ἄτομα, τίνα. 52. ιζ.
Ἀπόμενα, τίνα. 53. ια.

Ἀρεταὶ, ταῖς Ἀσυμμετρίαις ἐναντιῶνται. Καὶ αἱ ἀσυμμετρίαι ἀλλήλαις μάχονται. 32. κγ.
Ἀριθμὸς καὶ Ἀριθμούμενον, διτλόν. 50. ιϑ.
Ἀρκτικοὶ καὶ Ἀνταρκτικοὶ Κύκλοι, τίνες. 100. κς. Ἐναλλάττονται. 132. ια. 160. λε. 161. α.
Ἀρχὴ, πολλαχῶς λέγεται. 1. ιγ. Σημαινόμενα ταύτης. 2. ις.
Ἀρχαὶ τρεῖς τῶν Φυσικῶν. 3. λ. 7. ιε. Πῶς μὲν τρεῖς. Πῶς δὲ δύω. 4. ζ. 7. ιζ.
Ἀστέρες διάττοντες, πῶς γίνονται. 67. ε. κγ. 68. ιζ.
Ἀστέρες, πυκνοὶ καὶ λαμπροὶ πάντες. 129. β. Σφαιροειδεῖς. ϑ. Διειρῶνται. 174. ις. Οἱ Ἀπλανεῖς κινῶνται τριχῶς. 129. κη. Καὶ οἱ Πλάνητες. 130. κε. 175. ς. Διὰ τὶ Πλάνητες ὠνομάσθησαν. 129. λε. 175. γ. Οὐ πεπήγασιν ἐν τῷ Στερεώματι. 174. λβ. Οὐ κινῶνται ἀτάκτως. 133. η. Ἀλλ' ἑλικοειδῶς. ιη. Ἀμείβουσι τὸν Ἡλιακόν. κ. Ὑψῶνται καὶ ταπεινοῦνται. λ. Σχηματίζονται πρὸς ἀλλήλους πενταχῶς. 134. δ. Τίνες τῆ Ἡλίῳ πᾶν ἀφίσανται διάστημα, καὶ τίνες ὑπᾶν. κε. Συνοδεύουσι τῷ Ἡλίῳ. κϑ. Τέτων Οἶκοι. 137. λβ. Ὑψώματα καὶ Ταπεινώματα, καὶ Ἐναντιώματα. 138. δ. κδ. Ἡ τέτων Τάξις καὶ περιοδικὴ Κίνησις. 130. λγ. 176. η.
Ἀστέρες ἀνίσχοντες καὶ δυόμενοι, διὰ τὶ Φοινικοί. 101. κε.
Ἀσχαπὴ πότε καλεῖται. 97. ιε. Γίνεται μετὰ τὴν Βροντήν. ις.
Ἀτμὶς, τί. 65. λδ. 66. γ. 74. δ. Ὁ ταύτης τόπος, διτλῆς. 73. ϑ. Πόϑεν ἡ ταύτης Ἀρχή. κγ. 75. α. Πότε Δρόσον καὶ Πάχνην ἀποτελεῖ. η.
Αὔξησις Φυσικὴ, πῶς γίνεται. 39. λα. 23. λδ. 24. ιβ. Μαθηματικὴ. ιγ. Διαφέρει ἐμπνευματώσεως καὶ Ἀλλοιώσεως. 40. ιδ.
Αὐτόματον, τίσιν ἐμφαίνεται. 13. κζ. Διὰ τὶ ἔτω κέκληται. 14. κα.
Αὐτὸ, καὶ Ἐν τῶν Ἐναντίων Αἴτιον. 6. ια. Πῶς δύναται εἶναι ὂν καὶ μὴ ὄν. 8. ιγ.

# Πίναξ τῶν ἐν τῇ παρούσῃ

Αὐχμὸς, τί. 93. κβ.
μετὰ Αὐχμηρὰ ἔτη, διὰ τὶ ἐπομβρίαι. 73. λε.
Ἀφὴ, πρώτη τῶν Αἰθήσεων. 56. ιβ.
Ἀφροδίτης ὀνόματα καὶ Κινήσεις. 131. ιβ. 176. ιζ.

## Β

Βαθέα τῆ Πόντῳ. 83. ς.
Βεβρεγμένον, τί. 58. ια.
Βόθυνοι, πῶς γίνονται. 102. γ.
Βορέας, λέγεται καὶ Μέσης. 89. ι.
Βρεταννῶν Νὺξ κατὰ τὴν θερινὴν τροπὴν, ὅση. 169. ιδ.
Βροντὴ, τί, πόθεν, καὶ ὅπου, καὶ πῶς γίνεται, καὶ τί ἐστι. 96. ις.
Βροντῶν ψόφοι, ἀνώμαλοι. 97. ς.

## Γ

Γάλαι, τί. 72. κη.
Γαλαξίας Κύκλος, πῶς γίνεται. 71. κε. κθ. Μέγιστός ἐστι καὶ λοξός. 72. ς.
Γένεσις, τί. 24. λγ. 35. λα. Διττὴ. 25. ς. Γένεσις καὶ Φθορὰ, μεταβολαί. 33. κζ. 34. ε. 35. λδ. Γένεσις, οὐκ ἔστι Κίνησις ἢ Ἠρεμία. 36. κη.
Γέννημα καὶ Δημιούργημα Θεοῦ, διαφέρουσι. 127. ιγ.
Γῆ, Κέντρῳ λόγον ἔχει πρὸς τὸ Στερέωμα. 152. κβ. 153. γ. 154. κα. καὶ πρὸς τὴν ἡλιακὴν Σφαῖραν. 153. κη. Διὰ τὶ καὶ ἡ πρὸς τὴν τῆς Σελήνης. 154. ζ. Ἔστι Σφαιροειδὴς. 154. λα. Ταύτης τὰ πέντε μέρη Ζῶναι καλοῦσιν. 155. λδ. Περίμετρος αὐτῆς. 157. λε. 159. β. Διάμετρος. 159. θ.

## Δ

Δαλὸς, τί. 66. λγ.
Δαλοὶ, πῶς ἀπὸ Βοθύνων τε καὶ Χασμάτων πολλάκις ἐξέπεσον. 102. κ.
Διάκρισις, κρείττων τῆς Συγκρίσεως. 38. λ.
Διερὸν, τί. 58. η.
Δῖναι, πῶς γίνονται. 98. κη.

Δημιεργίαν, εἰς τὸ κρεῖττον μετασκευάσει Θεός. 10. θ. 125. κε.
Δρόσος, τί. 76. λδ. Πότε γίνεται. 75. ιδ.
Δροσοπάχνη, τί, 77. η.
Δυνάμει, τί. 17. λς. 18. α. 20. κς. Διττόν ἐστιν. 21. ε. 126. λ.
Δυνάμει, καὶ Δύναμις διαφέρει. 20. κα.

## Ε

Εἶδος, οὐσία τις. 5. β. Διαφέρει τοῦ Συμβεβηκότος. θ. Οὐκ ἔστι κυρίως οὐσία, ὥσπερ ἡ δὲ ἡ Ὕλη. κ. Μᾶλλον οὐσιώδη, ἢ οὐσίαν. κς. Μᾶλλον κατά τι τὸ Εἶδος οὐσία τῆς Ὕλης. λγ.
Εἰδῶν ἕκαστον τῶν τελείων, καὶ ὄν, καὶ μὴ ὄν. 8. κζ.
Εἶδος, διὰ τί περιέχει τὴν Ὕλην. 37. λδ. Διὰ τί δευτέρως καὶ πρώτως οὐσία. 60. η. Ὃ ποῖον τὸ κυριώτατόν τε καὶ πρώτως καὶ μάλιστα. ιη.
Εἵρεσία. 97. κα.
Ἐκνεφίας Ἄνεμος, πῶς γίνεται. 97. λβ. 98. ε.
Ἐναντίων τὰ πρῶτα καὶ ἀνωτάτω, Εἶδος καὶ Στέρησις. 3. ιε.
Ἐναντία, ἢ Εἴδη καὶ ἄμφω, ἢ θάτερον ἑκάτη θατέρᾳ ἀπόπλωσις. 4. ις. Ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος, τίνα εἰσί. κθ.
Ἐναντίωσις ἀρχικὴ, ἢ Ἁπλή. 56. θ.
Ἐναντιώσεις ἁπλαῖ, τίνες. 56. κζ.
Ἐναντία, Ἐναντίοις ὑπάρχει. 57. λβ.
Ἐναντία, πῶς εἰσι μᾶλλον τὸ πῦρ καὶ τὸ Ὕδωρ, καὶ πῶς τὸ Πῦρ καὶ ἡ Γῆ. 62. κβ.
Ἐνδεχόμενον, τριττόν. 13. λα.
Ἐνεργῶν καὶ Ἐνεργούμενον, ὁ ποῖον. 12. η.
Ἐνεργείᾳ, ἴδιον. 17. κδ. 18. β. κδ. 20. λ. Ἐνεργείᾳ καὶ Ἐνέργειᾳ διαφέρουσι. κβ. Ἐνεργείᾳ διττόν. 21. ιθ.
Ἐνέργεια, τί. 20. λγ.
Ἔνοπλα τῶν Νεφῶν, ὁ ποῖα. 104. α. 109. κε. λα.
Ἐντελέχεια, ποσαχῶς λέγεται. 16. ιη.
Ἐπομβρία ποτὲ μὲν ἐν μέρει. Ποτὲ δὲ ἐν ὅλῃ χώρᾳ γίνεται. 87. γ.

# Πίναξ τῶν ἐν τῇ παρόδῳ


Ἔργον, ποσαχῶς. 20. λε.

Ἑρμῆ περιτροφὴ, διὰ πόσα γίνεται χρόνα. 131. μη. 176. κδ.

Ἔτη ἔμβρα ἀνεμώδη καὶ αὐχμηρὰ, πότε. 86. λς. 87. α.

Εὐθεῖαν γραμμὴν, ἐκ ἔστιν ἄπειρον εὑρεῖν. 27. η.

Εὐτυχεῖν, τίσι κυρίως λέγεται. 14. ιγ.

## Ζ

Ζῶα, πῶς αὐτοκίνητα καὶ ἑτεροκίνητα. 28. λ. 23. ια. μ.

Ζῳδιακὸς Κύκλος, ὁ ποῖος. 132. κε. 177. κδ. Τὸ αὐτὸ πλάτος τρεῖς διαιρέσει Κύκλοι. 132. κθ. Τέμνει τὰς παραλλήλους Κύκλους. 164. η.

Ζῴδια, τίνα ἐκλήθησαν. 132. κθ. 177. κη.

Ζῳδίων ἐπίμετα καὶ Χαρακτῆρες. 135. α. Πότε τούτων ἑκάστῳ ἅπτεται ὁ Ἥλιος. ε. Τούτων διαίρεσις εἰς Μοίρας καὶ λεπτά. κη. Οὐ τῆς αὐτῆς εἰσι Κράτεως. 137. κδ. Τὰ ἐξ παριστῶσι τὴν Γῆν λόγον ἔχειν σημεῖα ὑπὲρ Γῆν ὄντα. 153. θ.

Ζῶναι τῆς γῆς, πέντε. 155. λε. 156. α.

Ζωνῶν εὐκράτων διαίρεσις. 156. κα.

Ζώνη μέση, καλεῖται ἡ τῶν Τροπικῶν περιφέρεια. 136. γ.

## Η

Ἥλιος, ὁ ποῖός ἐστιν Ἀσήρ. 173. λγ. Πῶς αἴτιος παθῶν ἐναντίων. 74. λε. Πῶς κινεῖται. 133. ια. Μείζων ἐστὶ τῆς γῆς. 140. ιδ. Ἀνίσχων καὶ δυόμενος, διὰ τί μείζων. 142. λγ. Πῶς ἄλλοτε ἄλλα ἔχει Χρώματα. 143. κβ. Ἔνθα ὑψηλότερος ἡ Σελήνη προσγειοτέρα. 148. κγ. Πῶς τὰς Ὥρας καὶ τὰς Ἡμέρας καὶ Νύκτας ἀπαρτίζει. 159. κ. 175. κζ. Οὐκ ἐν ἴσῳ χρόνῳ τὰ ἴσα διέξεισι τεταρτημόρια τοῦ Ζῳδιακοῦ. 164. κθ. Διὰ τί πολυχρονιώτερον ἔντισι Ζῳδίοις ἐνδιατρίβει. 165. θ. Σελήνη ἐπιβάλλει τὰς ἀκτῖνας πολὺ ἀφεστῶς. 144. κς. 174. ια. Πῶς ἡ τούτου Ἔκλειψις γίνεται. 141. ιγ. 178. ζ. Ὁλοτελὴς. 141. λδ. Μερικὴ 142. α. Ἡ κατὰ τὴν Σταύρωσιν τοῦ Κυρίου. ιδ. Τὸ τούτου μέγεθος πῶς εὑ-


ρίσκε-

ρίσκεται. κδ. Τέτε οἱ παράλληλοι Κύκλοι ὑπὸ τῦ ὁρίζοντος τέμνονται. 159. λς. 160. α. Πῶς τέτες ἐξαλλάσσει. 161. λβ.
Ἡλιακὸς Κύκλος τίς. 133. ιδ. Ἔκκεντρός ἐστι πρὸς τὸν Ζωδιακόν. 164. λα.
Ἡλιακῷ φωτὶ οἱ προσβαλόντες λυμαίνονται. 106. ιε.
Ἡμέρα βραχυτάτη, πότε γίνεται. 162. α. Μεγίστη. λα.
Ἡμερῶν τε καὶ Νυκτῶν αὐξήσεις, πῶς γίνονται. 163. κς. Τέτων αἴτια ἀνισότητος. 168. ια.
Ἠρεμία, τί. 4. κδ. 22. γ. 26. ιδ. 30. κε.
Ἠρεμίαι, ὡς ἄκρα ἀλλήλαις ἀντίκεινται. 32. λδ.
Ἠρεμεῖν κυρίως, ὁ ποῖον λέγεται. 22. ιβ.

## Θ

Θάλασσα, Στάσιμος. 82. ζ. Οὐκ ἄναρχος. 83. ιθ. Διὰ τὶ ἐ μείζων γίνεται. 84. ις. Οὔτ' ἐλάττων, ἔτε γλυκυτέρα, ἐθ' ἁλμυροτέρα. κς. Τόπος ταύτης, τίς. 83. λα. Πόθεν ἡ ταύτης πικρία καὶ Ἁλμυρότης. 84. α.
Θεῖον, διὰ τὶ ἀπεριόριστον. 118. κδ.
Θεὸς, ποιητικὸν αἴτιον ἁπάσης τῆς Κτίσεως. 15. λγ. 47. ς. Οὐ λέγεται προσφυῶς ἠρεμεῖν. 22. ιθ. Πρῶτος καὶ Ἀληθὴς Τεχνίτης καὶ Δημιεργός. 46. ιδ.
Θέσις διττή. 48. κ. 50. ιδ.
Θέσις τῦ κινεμένε, τίς. 49. λδ.
Θέσις, πῶς νοεῖται ἐν ἀσωμάτοις. 50. ι.
Θύελλα, τί. 91. κζ.
Θύελλα Νήσῳ μηνιαία ἡ Ἡμέρα. 169. κη. 170. κγ.

## I

Ἶριδος Αἴτιον. 109. ε. Πῶς γίνεται. ια. ιβ. Πρώτη ταύτης περιφέρεια. 110. η. Δευτέρα. ις. Τρίτη. κ. Τίσι τέτων ἐλάττες αἱ Ἀνακλάσεις, καὶ μείζες. κς. Ξανθὸν Ἶριδος Χρῶμα, πόθεν. 111. κβ. Δύω πολλάκις Φαίνονται ἀπὸ τῦ Ἡλίε. 112. ς. Τὰ τέτων χρώματα. ιβ. 113. ιγ. Ὁ ποῖα τὰ τῆς δευτέρας. 112. κγ. Πῶς αὕτη γίνεται. 112. ιζ. κβ.

## Πίναξ τῶν ἐν τῇ παρέσῃ

Ἶρις, πόση φαίνεται. 114. ε. Ἡ ἐκ τῆς Σελήνης ὁποία. 111. λβ.

Ἰσημερινὸς Κύκλος, ὁ ποῖος. 132. α. Τέτε τὸ ἥμισυ διηνεκῶς ὑπὲρ γῆν. 153. κγ. Γίνεται Ἀρκτικόστε καὶ Ὁρίζων τοῖς ὑπὸ τὸν βόρειον Πόλον. 170. κε.

Ἰσημερία ἐαρινή, πότε. 162. ιγ. 163. ιγ. Φθινοπωρινή. 162. λβ. 163. ιη.

## Κ

Καινίας Ἄνεμος, ὁ ποῖος. 89. ιη.

Κάνωβος Ἀστὴρ, ὁ ποῖος. 158. κα.

Καπνώδης Ἀναθυμίασις, πόθεν. 65. λε. 66. α.

Καταιγὶς, τί. 91. κε.

Κεκάδας, δυσδιαπόρευτος. 53. κη.

Κεκινῆσθαι, τί. 26. κε.

Κενὸν, τί, καὶ ποσαπλᾶν. 171. δ. Οὐκ ἔστιν ἐν Κόσμῳ. ιε.

Κέντρον, τίνων ἀρχὴ καὶ μέσον, καὶ πέρας. 29. ια.

Κεραυνὸς, πῶς γίνεται. 99. λ.

Κεραυνῶν εἴδη διάφορα. 100. ε. κα.

Κίνημα, ἀρχὴ Κινήσεως. 2. κε. 27. δ.

Κίνησις, καὶ ἡ τελεία ἐνέργεια. 16. ε.

Κίνησις, τί. ιε. Ὁποία ἐστὶν Ἐντελέχεια. 17. δ. Ὁποία Ἐνέργεια. ζ. κε. Οὐκ ἐν τῷ Κινοῦντι, ἀλλ' ἐν τῷ κινεμένῳ ἐστί. 18. λδ. Πῶς ὡς ποιήσις ἐστι καὶ ὡς πάθησις. 19. λδ. 20. α. Τίσιν ἐνθεωρεῖται Κατηγορίαις. 20. ια. 22. κθ. Πῶς Ὁμώνυμος. 22. λε. 23. γ. Κυριωτάτη πασῶν κινήσεων, ἡ κατὰ τόπον. 23. ε. ιβ. κγ. Καὶ τῆς Γενέσεως καὶ Φθορᾶς. 24. κ. Κίνησις τοπικὴ Τριτλῆ. 22. λγ. 25. κ. Κινήσεις ἐξ ἀντικειμένων γίνονται εἰς ἀντικείμενα. 25. κε.

Κίνησις συνεχὴς, τί. 26. γ. Κινήσεως Ἀρχὴ καὶ πέρας, ἀδιαίρετα. ιε. Ἐπ' εὐθείας Κίνησις, ἄπειρος οὐδὲ μία. 27. ια. 28. θ. Κινήσεις Ἑφεξῆς, ὁποῖαι. 27. ιδ. Συνεχεῖς. ιη. Κίνησις Ζωϊκὴ, ἀνώμαλος. 28. κη. Κινήσεις συμβληταὶ, ὁποῖαι. 29. κε. 30. ε. ιη. Πῶς διαφέρεσιν αἱ Κινήσεις κατὰ γένος. 29. λα. Κατ' εἶδος. 30. α. Κατ' ἀριθμόν.

μόν. δ. Ἔχει ἑκάστη τῶν Κινήσεων Ἡρεμίαν ἀντικειμένην καὶ σάσιν. κδ. Κινήσεις ἐναντίας, τίνες. 31. γ. Αἱ κατὰ τόπον, τρεῖς εἰσιν Ἁπλαῖ. θ. Κίνησις Ἁπλῆ, τίς. 13. Κινήσεις αἱ ἐξ Ἀνατολῶν καὶ ἐκ Δυσμῶν, ἐκ Ἐναντίας. κα. Οὔτε ἡ ἐπ' εὐθείας τῇ περιφερεῖ. λ. 32. γ. Κινήσεις Κινήσεσιν, ὡς καὶ Ἡρεμίαι Ἡρεμίαις ἀντιθετῶνται ἀλλήλαις. κς. Ἄλλως τῇ Ἡρεμίᾳ, καὶ ἄλλως ἀντίκειται τῇ Κινήσει ἡ Κίνησις. λα. Κινήσεων Ἀρχαί, Θεὸς, Ψυχὴ, Φύσις. 47. ς. Κίνησις κατὰ τόπον, ὁποία. 49. λα. Κίνησις διττή. 51. κη.

Κινούμενα ἐπ' εὐθείας, ἀνομάλως κινεῖται. 28. κ.

Κύκλῳ Κίνησις, πασῶν προτερεύει τῶν κατὰ τόπον κινήσεων. 25. ιζ. Μόνη δύναται συνεχὴς εἶναι. κε. Δύναται γενέσθαι ἄπειρος. 28. ιβ. Ἔστιν ἀσύμβλητος τῇ ἐπ' εὐθείας. 29. κ..

Κυκλοφορία, ὁ μαλὴ Κίνησις. 28. ιη. 29. ζ.

Κύκλος, πρῶτον τῶν ὅλων ἐπιπέδων Σχημάτων. 123. ιγ.

Κύκλων λόγος πρὸς τὴν οἰκείαν διάμετρον. 159. ιβ.

Κλεψύδρα, τί. 172. δ.

Κλίμα τὸ ὑπὸ τὸν Ἰσημερινὸν, ὁποῖον. 160. κα. 168. κδ.

Κλίμασι διαφόροις, πῶς διάφοροι αἱ Ἡμέραι ἐνθεωρῶνται, καὶ αἱ Νύκτες· κατ' αὐξομείωσιν δηλονότι. 168. κη. 169. δ.

Κομήτης, πῶς γίνεται. 70. α.

Κομητῶν σύστασις, πυρώδης. 71. α. Διὰ τί μὴ πολλοὶ, μηδὲ πλειστάκις, μηδ' ἐντὸς τῶν Τροπικῶν, ἀλλ' ἐκτὸς γίνονται. 71. θ.

Κόμη, πότε μὲν συγκινεῖται τοῖς Ἀστράσι· πότε δ' οὔ. 70. κδ.

Κόσμος, τί. 171. ιζ. 172. λε. 173. α.

Κρῆναι, ἐξ ὀρῶν ἀποῤῥέουσιν. 80. ις.

## Λ

Λαβύρινθος, πῶς λέγεται ἄπειρος. 53. κζ.

Λαίλαψ, τί. 91. κθ.

Λίμναι, πότε καλοῦνται. 82. γ. Τούτων διαφοραί. λε.

Πίναξ τῶν ἐν τῇ παρόσῃ

Λίμνη ἡ ὑπὸ τὸν Καύκασον, ἐποία. 83. β.
Λίψ, ποσαχῶς ὀνομάζεται. 89. δ.

M

Μάτην, τί, καὶ ποσαπλῶν. 15. γ.
Μείωσις, πῶς γίνεται. 40. δ.
Μεσημβρινοὶ Κύκλοι, τίνες. 158. ιγ.
Μεταβολὴ, τί. 33. κη. Πῶθεωρεῖται. λδ. Τίς ἡ πῇ καὶ ἁπλῶς. 34. ιγ. Ἔστιν ἐπὶ πλέον τῆς Κινήσεως. ιε.
Μεταβολαὶ κατὰ Συμβεβηκὸς, πῶς γενέσεις καὶ Φθοραί. 37. ιβ.
Μεταβολὴ ἐπὶ τὰ κρείττω, Γένεσις λέγεται. Φθορὰ ἐπὶ τὰ Χείρω. κδ.
Μεταλλευτὰ, ποσαχῶς λέγεται. 117. κς.
Μεταξὺ, τί. 34. α.
Μέτρα τέσσαρα. 52. ζ.

N

Νέφος, τί. 76. κα.
Νεφῶν Πυκνότης, ἀνώμαλος. 97. α.
Νιφετὸς, τί. 77. ε.
Νέες, πῶς Ἔυλοι, καὶ πῶς ἄὔλοι. 118. κ.
Νῶς, ὀφθαλμὸς Ψυχῆς. 173. κγ.
Νῦν, Ἀρχὴ χρόνου. 2. κε.
Νῦν, τί, καὶ ποσαπλῶν. 52. ιγ.
Νυχθήμερα πάντα, ἀνισοῖν ἴσα κατ' ἀκρίβειαν. 165. ιε.

Ξ

Ξηρὸν, τί. 57. ιη. 58. κδ.

O

Οἰκήτεων διαφοραί. 166. ιη.
Οἰκήτεις Περίσκιοι. 166. κε. Ἀμφίσκιοι. κη. Ἑτερόσκιοι. λδ.
Ὄμβρος, πῶς γίνεται. 73. κβ. κς. 74. κ. Διαφέρει τῆς Δρόσου. 76. γ. Διαφοραὶ τέτου. κθ.
Ὁμίχλη, τί. 74. θ. 76. κβ. Σημεῖον Εὐδίας. 74. ις. Πῶς γίνεται. 76. κδ.
Ὂν καὶ μὴ Ὄν, διχῶς λέγεται. 7. λα.

Ὄντων Συστοιχεῖαι δέκα, κατὰ Πυθαγορείους. 39. α.
Ὁπλικὰ θεωρήματα. 110. ι. ιζ. 111. β. κβ. κδ. 112. κη. 113. ε. 116. κδ. 141. α.
Ὁπλικὸν φῶς, πολλὴν ἔχει οἰκείωσιν πρὸς τὸ ἐκλός. 105. κθ.
Ὅρασις, πῶς γίνεται. 103. κδ.
Ὅρασις, τριχῶς. 103. λ.
Ὁρατὰ χρῶμα, ἐκ ἀνάγκη κατ' αὐτὸ ἐμφαίνεσθαι τὰ ἐνόπτρα. 107. λε. 108. α.
Ὁρίζων Κύκλος, τίς. 132. λε. 133. α.
Ὀρυκλαί, τί. 117. κγ.
Ὀρώμενα, διττά εἰσιν. 106. κδ.
Οὐρανὸς, γενητός. 33. ιε. Πῶς κινητὸς καὶ ἀκίνητος. 47. λα. Πόθεν εἴρηται. 118. θ. Ὁποῖος ὁ πρῶτος. ιζ. λε. 173. ιθ. 175. ιε. Οὐρανοὶ καὶ αἱ τῶν Πλανήτων Σφαῖραι. 119. α. Οὐράνιος πέμπτον σῶμα, ἢ ἔ. ε. Τινὲς Ἀπλανῆ Σφαῖραν τὸν ἔναερον ὑπέλαβον οὐρανόν. κε. Ὁ ἄναερος οὐχ ἁπλῆς. 120. ιε. Ἀλλὰ σύνθετος. κη. Ἐπικρατεῖ ἐν Οὐρανῷ τὸ πῦρ. 119. ιθ. 121. α. 128. ια. Τὸ τούτου Σχῆμα σφαιρικόν. 123. γ. Τὰ τούτου μέρη, ὁποῖα. 124. β. Ἀγένητος κατὰ περιπατητικὸς καὶ ἄφθαρτος. ιβ. Γενητὸς κατὰ Πλάτωνα. κζ.
Οὐσίᾳ τινὶ, οὐδὲν ἐναντίον. 5. ιζ. Λέγεται κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον. κε.
Ὀφθαλμῶν Πνεῦμα, αὐγοειδὲς καὶ φωτοειδὲς. 104. ιδ. Τὰ τούτων Νεῦρα κοῖλα. ιζ.
Ὄψις, δεῖται τοῦ ἔξω φωτός. 104. κα. Ἐνεργεῖ κατὰ συναύγειαν. 106. κγ.

## Π

Παραδειγματικὸν Αἴτιον, τί. 2. α.
Παράλληλοι Κύκλοι, πέντε. 131. λε.
Παρήλιοι, πῶς γίνονται. 116. κζ. 152. θ. Πότε. 117. γ. Σημεῖά εἰσιν Ὕδατος. ζ.
Πατὴρ, αἴτιον ποιητικὸν τοῦ Υἱοῦ, ἐπὶ τῆς ὑλικῆς γεννήσεως.

σεως. 15. κ. Ἐπὶ τῆς αὐλὸς, οὐδ' ὅλως, ἀλλ' ὁσιῶδες εἰλικρινῶς. κς.
Πάχνη, πῶς, καὶ πότε, καὶ ποῖ γίνεται. 75. θ. ιγ. τί ἐστι. 76. ιβ.
Πεπηγὸς, τί. 58. κ.
Πέρας ἄποσον, τί. 26. λδ.
Περίοικοι, τίνες. 156. κε. Κοινότητες τούτων καὶ ἑτερότητες. 167. ιθ.
Πηγαὶ καὶ Κρῆναι, διαφέρουσιν. 80. ιβ.
Πηγαὶ, εἰ ἐκ τῆς Θαλάσσης ἔχουσι τὰς ἀρχάς. 81. ς.
Πλάνητες, ἕρα ἔνθα Ἀστέρες.
Ποιητικὸν μὲν πάντων ὁ Θεὸς Αἴτιον· προσεχὲς δὲ ποιητικὸν ἡ Φύσις. 2. γ.
Ποιητικὸς λόγος, διττός. 41. κε.
Ποιότητες εἰδοποιοί, πότε ὡς εἴδη, καὶ πότε ὡς συμβεβηκότα ἐννοῦνται. 59. λα.
Πόλοι, τί. 130. ιε.
Πόλος, πῇ κινητὸς, καὶ πῇ ἀκίνητος. 130. ις.
Πόλῳ Βορείῳ οἱ ἐνόντες, μείζω ἔχουσι τὴν ἡμέραν, ἢ ἐπλαμηνιαίαν. 170. κ.
Ποταμοὶ, τίνες Λένναοι, καὶ τίνες ἄ. 80. λγ. 81. α.
Πρηστὴρ χθόνιος, τί. 91. λγ. ἀέριος. 99. κη.
Προθερμανθέντα, ἰσχυρότερον ψύχεται. 79. δ.
Πῦρ στοιχειῶδες, ὑπέκκαυμα λέγεται. 61. λ. Διαφέρει τῷ διακονικῷ. λε. 64. κ.
Πῦρ ἐκκρινόμενον, πῶς φέρεται. 68. κδ.
Πυρῶδες καὶ λευκὸν, πῦ, καὶ πῶς δείκνυσι πολλὰς χρωμάτων διαφοράς. 101. λα.
Πυρὸς τελείᾳ κίνησις, ἡ Κύκλῳ ἐστίν. 121. ε. 122. ε.
Πωγωνίας, τί. 69. λε. 70. γ.

## Σ

Σεισμὸς, πῶς γίνεται. 92. δ. Πότε. ια. κγ. Ποῖ. 93. γ. ια. Πῶς γίνονται Σεισμοὶ ἐν Αὐχμοῖς τε καὶ Ἐπομβρίαις. 93. κα. Σεισμὸς Τρομώδης. 94. α. Σφυγματώδης

τῶδης ἡ Παλμώδης. ς. Σεισμῶν πλείω εἴδη. 95. ιη. Σεισμῶν Ἀνάλογον, καὶ ἐν Θαλάσσῃ γίνεται. λε.
Σελήνης Σῶμα, ὁποῖον. 144. β. κε. 174. α. 177. ε. Πόθεν Σελήνη λέγεται. 144. λε. 177. η. Πῶς Ἔκλειψιν πάσχει. 151. κε. Αὐτῆς ἐστι τὸ πάθος. 150. κβ. 178. κς. Ἔκλειψις ταύτης ὁλοτελής. 150. θ. 179. ε. Μερική. 150. ιε. Πότε ἐ δυνατὸν γενέσθαι Ἔκλειψιν, καὶ πῶς γενέσθαι. 151. λε. 179. ις. Σελήνης Σύνοδος. 147. ς. Γέννα. ζ. Ἀνατολή. η. Περίοδος. 148. γ. Πῶς φωτίζει. 144. ς. Ἰδιότης αὐτῆς. λ. Φάσεις αὐτῆς. 145. κε. 146. λε. 147. κη. Αὐξομειώσεως ταύτης τρόπος. 145. λγ. Οὐτὸ αὐτὸ καὶ ἓν ἀεὶ καταφωτίζεται μέρος αὐτῆς. 145. ιγ. 177. ια. Μὴν αὐτῆς σύντομος. 149. α. 177. α. Μήκιστος. 149. κ. Πόση ἡ ταύτης σκιά. 141. ιθ. Ἔστι καὶ ἐλάττων τῆς γῆς, ὁ τῦ Ἡλίου μόνον. κς.
Σκιὰ Καλαθοειδὴς. 140. κβ. Κυλινδροειδὴς. κε. Κωνοειδὴς. κθ. Τοιαύτη ἡ τῆς γῆς. λ.
Σκιᾷ Σωμάτων τῇ Σκιᾷ συμπερινοστῦσι τῆς γῆς. 167. ε.
Σπέρματος δύναμις. 6. λγ. 35. η.
Στάσις, τί. 30. κς.
Στερέωμα τῆς αὐτῆς ἐστι τῷ Ἡλίῳ Φύσεως. 86. ια. 128. κζ. Διὰ τί ὕτω κέκληται. 127. λγ. Πῶς κινεῖται. 129. κβ. 174. κ. Ἡ αὐτῦ περίμετρος καὶ Διάμετρος. 136. κ. Διάστημα αὐτῦ ἕως τῦ ὑπεκκαύματος. 174. κγ.
Στέρησις, Ἀρχὴ κατὰ Συμβεβηκός. 3. λς. Διττή. 4. ι. Πῶς τῷ εἴδει ἀντίκειται. κς. Αἴτιόν ἐστι καθ' αὑτὸ τῆς μεταβολῆς, καὶ ὁ καθ' αὑτό. 6. α. ζ. Ταύτης ἡ ἄγνοια, τὴν Φυσικὴν ἀνεῖλε Γένεσιν καὶ Φθοράν. 7. κα. Καθ' αὑτὸ μὴ ὄν. λδ. Κατὰ Συμβεβηκὸς ὄν. 8. α.
Στοιχεῖα καὶ ἁπλᾶ Σώματα, διὰ τί λέγονται. 55. λς. 56. α. 120. ιγ.
Στοιχεῖα, πῶς εἰδοποιεῖται. 59. α. Ἐξ ἀλλήλων γίνεται. θ. Πῶς Ἐναντία. ιη. Διὰ τί Τέσσαρα. 60. κδ. Πῶς κατὰ τὰς ῥοπὰς συνάπτονται καὶ διΐστανται. 61. ια.

Στοιχείων καὶ Ἀρχῶν διαφορά. 62. κη.
Στοιχεῖα εἰλικρινῆ, Νῶς μόνος διακρίνει. 63. ς. Καθ' ἑαυτὰ ἐ δαμῶ ἐσιν. κ. Ἡ μένει ἐν τοῖς οἰκίοις τόποις, ἢ Κύκλῳ κινεῖται. 121. ιδ. Ἡ ἐπ' εὐθείας αὐτῶν Κίνησις, ἀτελής. 120. λγ. 121. ζ. Στοιχειῶδες πῦρ, διὰ τὶ Ὑπέκκαυμα. 64. κη.
Στρόβιλος, τί. 91. κϑ.
Σφαῖρα, πρῶτον πάντων τῶν ϛερεῶν. 123. ιε. Ἡ Ἀπλανὴς, ὁποία. 128. λδ. 129. ιϑ. Ἡ δοκοῦσα Ἀπλανὴς, διτλῶς κινεῖται. κβ.
Σφαῖραι Πλανητῶν, καὶ κατὰ Φύσιν, καὶ ὑπὲρ Φύσιν κινοῦνται. 31. κγ. Ὁποῖαι κατὰ λαμπρότητα καὶ Σχῆμα. 128. λϛ. 129. ϑ. Πῶς κινοῦνται. λα. Ἁπλαί εἰσιν. 130. κη. Τάξις αὐτῶν καὶ Κίνησις περιοδική. λγ. 131. Πῶς εἰσιν Ἐκκεντροι. 148. ιγ. Αἱ ἀντιφερόμεναι τῇ πρώτῃ καὶ Ἀπλανεῖ, συνέχουσι τὸ πᾶν. 137. ια.
Σύνθετα, πῶς γίνεται. 6. κη.
Σύνθετον, πότε ἀποτελεῖται. 62. ϑ.
Συήνης οἰκήτορες, ἄσκιον τὴν Γῆν ἔχουσιν. 143. ι.
Σωμάτων Σχέσεις, ἁπλαί. 123. κδ. Πῶς αἱ τούτων ἔχουσι Σχέσεις ἐν τοῖς ἀνεσφαιρωμένοις, καὶ ἐν τοῖς σφαιρικοῖς Σώμασιν. λβ.

## Τ

Τέλματα, τίνα. 82. δ.
Τόπος ὅρος. 48. ιη. 47. ιη. Ἔστιν ὁ Τόπος ἀγγεῖον ἀμεταφόρητον. κδ. Προσεχὴς, τὶς. 48. ε. Ἔστι διτλοῦς. κα. Ὁ ἀχώριϛος, τὶς, καὶ ὀχωριϛός. 49. κ. κγ. Τὶς ὁ ἐν πλείτει. λ. Ὁ ἴδιος. 50. γ. Πῶς ἐν τόπῳ, καὶ ἀνὲν τόπῳ τὰ κατὰ τόπον κινούμενα. 49. κδ.
Τροπικοὶ Κύκλοι, διὰ τὶ καλοῦνται. 132. γ. Πάντοτε εἰσὶν οἱ αὐτοί. ϑ.
Τροφὴ καὶ Αὔξησις, πότε γίνεται, ἡ Τροφὴ μόνη, ἢ Τροφὴ καὶ Μείωσις. 40. κϑ.
Τυφὼν, πότε ὀνομάζεται. 98. ϑ. 99. κα. Ὅσα κακὰ ἐργάζεται. 99. ζ.
Τύχη, Αἴτιον ποιητικὸν κατὰ Συμβεβηκός. 13. κζ. Ἐντοῖς κατὰ

κατὰ προαίρεσιν γινομένοις. λδ. 14. ζ. Ἀγαθὴ καὶ φαύλη τὶς. ια.

## Υ

Ὑγρὸν, τί. 57. θ. ιζ. 58. κβ.
Ὕδωρ, πῶς σφαιροειδὲς δείκνυται. 155. ιζ. Τὸ ἄνω τῆ Στερεώματος ὅτον. 85. λγ. 127. κς.
Ὑδάτων ἐκ Γῆς ἀναδιδομένων αἴτια. 79. λα. Τούτων διαφορά. 81. κδ.
Ὑετὸς, πότε λέγεται. 74. κδ. 76. λβ.
Ὕλη, τί. 3. κη. Ὑπόκειται τῷ εἴδει. λβ. Πῶς μᾶλλον οὐσία τὸ εἶδος. 5. λ. Ἔστι κατὰ συμβεβηκὸς μὴ ὄν, καὶ καθ' αὑτὸ ὄν. 7. λγ. λς. Πῶς γινώσκεται. 8. κα. Ὠνόμασαι μέγα καὶ μικρόν. λδ. Δεδέξασαι σῶμα καὶ ἀσώματον. 9. η. Ἄφθαρτος, καὶ ἀγέννητος πεφάνταται. ιζ. Οὐσίωται κατὰ τὸ δυνάμει. κβ. Πῶς ἀγέννητος καὶ ἄφθαρτος, καὶ γενητὴ, καὶ φθαρτή. λ. Πῶς ἀναλλοίωτος καὶ Ἀλλοιωτή. 10. ιβ. Οὐχ ὑφέστηκε καθ' ἑαυτήν. 36. θ. Ἔστι πρῶτον ὑποκείμενον. Δεύτερον τὰ Στοιχεῖα. 9. λγ. 55. λ.
Ὑπέκκαυμα, τί. 64. κθ. 66. ιδ. 174. νε. Τούτου διαίρεσις. 65. β. Συγκινεῖται τῷ Αἰθέρι. θ.

## Φ

Φασμάτων ἐν Οὐρανῷ διαίρεσις. 102. λδ.
Φθορὰ, τί. 24. κα. 35. λδ. 36. λβ.
Φλόξ, τί. 94. λβ. Ταύτης χρῶμα ἄλλοτε ἄλλοῖον. 101. λγ.
Φοινικῆν καὶ πορφυρᾶν, πόθεν γίνεται. 101. κα.
Φορὰ, τί, καὶ ποσαπλῆ. 22. λβ. Πρώτη καὶ Κυριωτάτη τῶν Κινήσεων. 23. ε. ιβ. κς. Φορὰ, πλαγίαυτε καὶ μικλή. 68. κθ. Ἡ Κυκλικὴ μόνη τελεία. 122. ις.
Φρέατα, τί, 81. λα.
Φύσις Ὀργανικὸν Αἴτιον. α. ς. 25. θ. 46. κγ. Φυσικοῖς τὸ αὐτὸ ἕνεκεν εἶδος καὶ τέλος. 13. ς. ιβ. Φύσις ἕνεκα τοῦ εἴδους πάντα μηχανᾶται. 13. η. Τί ἐστι. 41. η. 46. κθ. Ταύτης Αἰτία, ὁ Θεός. 41. κβ. Ποιεῖ κατὰ λόγον. κδ.

κδ. Φύσει καὶ κατὰ φύσιν διαφέρει. 43. ιβ. Διὰ τὶ λέγεται τὴν Φύσιν ἀποτυγχάνειν. 43. λ. Διαφέρει καὶ τὸ παρὰ φύσιν καὶ ὑπὲρ φύσιν. 43. λδ. Φύσις Ὕλη ἐστιν, 44. θ. Ἡ Εἶδος, ις. Ἡ Σύνθετον, κγ. Ἡ Ἐνφυσις, κς. Διαφέρει τὸ αὐτῆς ὄνομα τῆς ἐννοίας τῷ αὐτῆς ὀνόματος. λε. Ἀναλογία ταύτης τῇ Ἀνδριαντοποιητικῇ. 45. γ. λβ.

X

Χάλαζα, πῶ, πότε, καὶ πῶς γίνεται. 77. ιβ. 78. η. ιζ. κζ. λς.
Χάσμα, πότε καλεῖται. 102. ις.
Χιὼν, πῶς συνίσταται. 75. λς. 76. β. 77. α. Τί ἐστιν. 76. ια.
Χρόνος, τί. 50. ιθ. 51. θ. Διὰ τὶ ἀκ ἐνπάσῃ ἀριθμεῖται κινήσει. 51. α. Οὐτῶν Κινήσεων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν Ἠρεμιῶν μέτρον ἐστί. λα. Διὰ τὶ λέλεκται Ἀριθμός. 52. α. Διαιρεῖται. ιβ. Τίς ὁ ἐνεστώς. κθ. Τὰ τέτε μέρη πρωτοτύπως τῷ Αἰῶνος εἰσίν. 124. λα.
Χρυσὸς, διὰ τὶ ἀκίνητος, ἔτε καίεται. 117. λα.
Χρωμάτων, τίνα, τὴν ὄψιν νύκλωρ λανθάνουσιν. 102. λ.

Ψ

Ψακὰς, τί. 74. κγ.
Ψυχὴ, τί. 16. κς.

Ω

Ὡρῶν τῷ ἔτες Τετρακλὺς, πόθεν. 159. λβ. 175. λ.

ΤΕΛΟΣ.

Ἡτῶν

# Ἡ τῶν Σφαλμάτων ἐπιδιόρθωσις.

Σελίδι 7. Στίχῳ κ. Στερησις. Γρ. Στέρησις.
— 9 — λδ. καθ' αὐτὸ. Γρ. καθ' αὑτό.
— 12 — λ. Ἀιτιον. Γρ. Αἴτιον.
— 13 — ιβ. Ταυτὸ. Γρ. ταὐτό· ὅτω καὶ ὅπηπερ ἄλλοθι εὕρῃς.
— 22 — η. λέγοιντο λέγοιντο. Γρ. λέγοιντο.
— 32 — κ. Ἶσον. Γρ. ἴσον. ὅτω καὶ ὅπηπερ ἄλλοθι εὕρῃς.
— 34 — ιε. ἐπιπλέον. Γρ. ἐπὶ πλέον.
— 37 — β. Κικήσεις. Γρ. Κινήσεις.
— 65 — λβ. ἤτοι. Γρ. ἤτοι.
— 70 — κβ. Ἀστράσιν. Γρ. Ἄστρασιν.
— 84 — ια. διδοσθαι. Γρ. δίδοσθαι.
— 86 — γ. Θαλάσση. Γρ. Θαλάσσῃ.
— 100 — θ. διϊων. Γρ. διϊών.
— 106 — λα. Ἀνάκλασεις. Γρ. Ἀνακλάσεις.
— 108 — ιγ. γαρ. Γρ. γὰρ.
— 110 — ιη. ὀπταίνεται. Γρ. ὀπτάνεται.
— 115 — α. ἐκτε. Γρ. ἐκτῦ.
— 117 — ιε. Χίονος. Γρ. Χιόνος.
— 121 — α. ἐν αὐτῶ. Γρ. ἐν αὐτῷ.
— 123 — κθ. καὶ Ἀριστερὸν. Γρ. καὶ τὸ Ἀριστερόν.
— 126 — κβ. αὐτὸς, Πότερον ὁ Θεός. Γρ. αὐτὸς. Πότερον; ὁ Θεὸς.
— 127 — δ. θέλοντι. Γρ. θέλοντι.
— 136 — ι. ιη. ἐνενήκοντα. Γρ. ἐννενήκοντα· ὅτω καὶ 147. λβ. 164. κβ.
— 145 — λς. ἅς. Γρ. ἇς.
— 162 — ζ. ὁρώμενος· ἐντυγχάνει. Γρ. ὁρώμενος, ἐντυγχάνει.
— — — η. τμήματα μάζω. Γρ. τμήματα, μάζω.
— 172 — ια. περασδύναίτις. Γρ. παρασδῦναίτις.
— 173 — Κεφάλ. αβ. Γρ. Κεφάλ. λβ.

## Τὰ ἐκ τοῦ ὑποθετικοῦ Πίνακος Σφάλματα.

Ἅλω, διατὶ ἀποικίλη. κ. Γρ. α.
Ἀρκτικοὶ. Γρ. Ἀρκτικοὶ.
Μεταλλευτὰ, πσαχῶς. Γρ. ποσαχῶς.

---

Ἡ τῶν

## Ἡ τῶν Σφαλμάτων ἐπιδιόρθωσις, τῇ ἐφεξῆς τρίτῃ Βιβλίῳ.

| | | |
|---|---|---|
| Σελίδ. | 25 | Στίχῳ κδ. Ἡμερῶν Γρ. Ἡμερῶν. |
| — | 28 | — λ. Ἡμέρας. Γρ. Ἡμέραν. |
| — | 30 | — κδ. Ὀργανα. Γρ. Ὄργανα. |
| — | 59 | — λα. Ἀνθρώπινον. Γρ. τὸ Ἀνθρώπινον. |
| — | 62 | — ϛ. περικεφάλον, Γρ. περικεφάλον. |
| — | 63 | — β. τό, τε ἐν πλάω. Γρ. τό, τε ἐν ᾗ κεῖ τὸ πλάω. |
| — | 77 | — ιϛ. προηγησαμένῳ. Γρ. προηγησαμένῳ. |
| — | 80 | — κα. την. Γρ. τὴν. |
| — | 82 | — γ. ἐγκτιζομένης. Γρ. ἐγκτιζομένης. |
| — | 87 | — κϑ. τυρῷ. Δέρμα. Γρ. τυρῷ· Δέρμα. |
| — | 100 | — λα. ων. Γρ. ῶν. |
| — | 109 | — ιη. ὑπερτάτης, Θειότητος. Γρ. ὑπερτάτης Θειότητος. |
| — | 111 | — κ. Μήτρα. Γρ. Μήτρᾳ. |
| — | 120 | — ια. Κύριος. Γρ. Κυρίως. |
| — | 131 | — ια. βεβηλον. Γρ. βέβηλον. |

## ΚΟΙΝΟΙ ΣΤΙΧΟΙ.

Δεῖ τὰ βέβηλα καθαίρειν τῶν Σφαλμάτων,
Ὧδε Ῥεύμασι Δακρύων ἢ Αἱμάτων.
Ῥυπωδέσατος ὁ ὑποθεὶς τὸν Λόγον,
Ὅθεν τλη παθῶς ψεύδω κ᾽ πρὸς τὸ Ἔργον.
Θεῖν γὰρ εἰ Ὕλη ὠθῇμε πρὸς τὰ χείρω,
Ἐλεεινὸς Φεῦ ἀποσὰς τῶν ἀγήρω.
Οἰκτρὸς Στυγητὸς Ἀνάξιος τὴν Κλῆσιν,
Σύμπασαν ἔπτερ εὐδιδάξω τὴν Κλίσιν.

# ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ·

Ἐν ᾧ,

Τῦ αὐτῦ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΒΛΕΜΜΙΔΟΥ ὅ, τε περὶ ΣΩΜΑΤΟΣ καὶ περὶ ΨΥΧΗΣ ἐπλέθειτο Λόγος.

Μεθ' ὃν,

ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ τε τῦ Μηδείας, καὶ ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ τῦ Σχολαρίυ, ὁ περὶ τῆς αὐτῆς Ὑποθέσεως τῆς ΨΥΧΗΣ·

Καὶ Τελευταῖον,

Ὅ, τε περὶ ΠΙΣΤΕΩΣ καὶ ἈΡΕΤΗΣ καὶ ἈΣΚΗΣΕΩΣ τῦ αὐτῦ ΒΛΕΜΜΙΔΟΥ, προηγυμένης τύτων τῆς καθολικωτέρας αὐτῦ ἘΠΙΣΤΟΛΗΣ.

# ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΒΛΕΜΜΙΔΟΥ

## Λόγος περὶ Σώματος.

Ἐπειδὴ περὶ Σώματος ἡμῖν ὁ Λόγος, εὔλογον ἂν εἴη περὶ τῶν σωματικῶν Ἀρχῶν καὶ Στοιχείων πρὸ παντὸς ἑτέρου διαλαβεῖν. Τινὲς μὲν οὖν καὶ ἄμφω τὰ ὀνόματα, τὸ τε Στοιχεῖον δηλονότι, καὶ τὸ τῆς Ἀρχῆς, ἐπὶ τῶν αὐτῶν παρειλήφεσαν, Ἀρχὰς ὁμοῦ καὶ Στοιχεῖα καλέσαντες, τὰ πρῶτα καὶ ἀσύνθετα Σώματα· τὸ μὲν, ὡς παντὸς ἁπλῶς Σώματος πρηγούμενα· τὸ δ', ὡς τοῦ τοιούτου Σώματος συντελεστικά. Τινὲς δὲ τὴν διάνοιαν ποῤῥωτέρω διαβιβάσαντες, Ἀρχὰς μὲν, τὴν ἀνείδεον καὶ ἄποιον Ὕλην, καὶ τὸ Εἶδος, καὶ τὴν Ποιότητα κατωνόμασαν. Στοιχεῖα δὲ, τὰ πρώτως ἐξ Ὕλης καὶ Ποιότητος τέσσαρα σώματα, Γῆν, Ὕδωρ, Ἀέρα, καὶ Πῦρ· ὧν ἡ μὲν Γῆ, ξηρὰ καὶ ψυχρά· τὸ Ὕδωρ, ψυχρὸν καὶ ὑγρόν· ὁ Ἀὴρ, ὑγρὸς καὶ θερμός· τὸ δὲ Πῦρ, θερμὸν καὶ ξηρόν· ἁπλᾶ Σώματα, συνθέτων Σωμάτων συστατικά. Δεῖν γὰρ ἀπεφήναντο τὰ μὲν Στοιχεῖα, τοῖς, ὧν Στοιχεῖα, τυγχάνειν ὁμογενῆ· τὰς δ' Ἀρχὰς, οὐκ ἐξ ἀνάγκης ὁμογενεῖς εἶναι τοῖς, ὧν Ἀρχαί. Διαφερεσῶν γὰρ τῷ γένει, συνελθυθεισῶν ἐς ταὐτὸ τῶν Ἀρχῶν, οὐκ ἀδυνατεῖν τὸ ἀποτελούμενον, ἐξ ἄλλης μὲν, τὸ ἔνυλον, ἐξ ἑτέρας δὲ, τὸ πεποιωμένον πληρώσαθαι· τῆς μὲν Ὕλης ὑπομενούσης, εἰδοποιούσης δὲ τῆς Ποιότητος. Οὔτε δὲ τὴν Ὕλην ἐσὶν αὐτὴν καθ' αὐτὴν ὁραθῆναί πω κατ' αἴσθησιν,

ἢ τὰς Ποιότητας διακεκριμένας τῆς Ὕλης· Οὐ γάρ ἐστιν οὐκ ἔστιν Ὕλην εὑρεθῆναι, λειπούσης ἁπάσης Ποιότητος· ἢ Ποιότητα, συνούσης Ὕλης οὐδεμιᾶς. Οὔτε τὰ τέσσαρα πρῶτα Σώματα πραγματικῶς ἔν τινι τόπῳ θεάσοιτό τις εἰλικρινῆ, καὶ ἀλλήλων ἐς τὸ παντελὲς ἀμιγῆ. Θεωρία γὰρ μόνη, κἀκ τῆς Ὕλης τὴν Ποιότητα, κἀκ τῆς Ποιότητος τὴν Ὕλην διΐστησι, καὶ τῶν εἰρημένων Σωμάτων ἕκαστον ἀλλοτριοῖ τῆς ἑτερότητος ἐς ὁλόκληρον· ἐπείπερ ἀλλήλων ὁπωσοῦν ταῦθ' ἅπαντα συμμετέσχηκεν. Εἰ μὴ τοῦτο γὰρ, οὔτ' ἂν Γῆ συνεστήκει· μετεβίβαστο γὰρ πρὸς Κόνιν, ὑπὸ τῆς ἀκράτου ξηρότητος· οὔτ' αὖ Ὕδωρ, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ὁμοίας ψυχρότητος, εἰς Κρύσταλλον μετενήνεκτο. διεῤῥύη δὲ πάμπαν καὶ ὁ Ἀὴρ, ἐξ ἐπιτεταμένης ὑγρότητος, καὶ εἰς οὐδὲν χρήσιμος ἦν οὐδ' αὐτός. Πῦρ δὲ τὸ στοιχειῶδες ὑπερεξῆπτο, θερμότητος ὑπερβολὴν προσκτησάμενον· αὐτό φημι τὸ κατωνομασμένον Ὑπέκκαυμα, κατέφλεξεν ἂν ἅπαντα καὶ κατηνάλωσεν. Ὅθεν ἐπινοηματικῶς τοῖς Στοιχείοις, ἀλλ' οὐκ αἰσθητῶς αἱ τῶν Ποιοτήτων ἀκρότητες.

Ἐκ δὴ τῶν Στοιχείων ἀναισθήτων ὄντων οὐ μὴν ἀπαθῶν, ἀλλὰ ποικίλως πασχόντων κεραννυμένων ὅλων δι' ὅλου καὶ ἀλλοιουμένων, καὶ πολλὰς ἑαυτοῖς δεχομένων ἐναλλαγὰς, ἅπαν οὐχ' ἁπλοῦν Σῶμα ἔχει τὴν σύστασιν, καὶ τοιαύτης ἄνευ συνδρομῆς, καὶ δράσεως εἰς ἄλληλα, καὶ ὑπ' ἀλλήλων παθήσεως, καὶ πολυπλόκου μεταβολῆς καὶ μετατροπῆς, οὐκ ἂν εἴη σύνθετον συντελεσθὲν, οὐκ αἰσθητικὸν, οὐκ ἀναίσθητον.

Ἐξ αὐτῶν τῶν πρώτων καὶ Σωμάτων καὶ Στοιχείων, οἷά τινα Στοιχεῖά που προσεχῆ καὶ δεύτερα Σώματα, Χυμοὶ τέσσαρες· Αἷμα, Φλέγμα, Χολὴ ξανθὴ, Χολὴ μέλαινα. Τὸ μὲν ὑγρὸν καὶ θερμὸν, Ἀέρι παρόμοιον. Τὸ δὲ ψυχρὸν καὶ ὑγρόν, Ὕδατι παραπλήσιον. Τῶν Χολῶν ἡ ξανθὴ, θερμὴ καὶ ξηρά, Πυρὶ καθεστηκεῖα παρεμφερής· Ἡ μέλαινα, ξηρὰ καὶ ψυχρὰ, φέρουσα ἀναλογίαν πρὸς Γῆν.

Τῇ τῶν Χυμῶν συνελεύσει καὶ κράσει τὰ τῶν ζῴων ἔχει Σώματα τὴν οὐσίωσιν· προηγουμένως συνεστηκότων ἐκείνων τῶν μορίων, ὧν ἑκάστου τὰ μέρη πᾶντα τῷ τὴν αὐτὴν ἔχειν ἰδέαν Ἀλλήλοις ὅμοια, καὶ διὰ τοῦτο καλουμένων ὁμοιομε-

ὁμοιομερῶν· Ἀρτηρίας, Φλεβὸς, Νεύρου, Σαρκὸς, Ὀστοῦ, Δέρματος, καὶ τῶν τοιούτων· ἃ δὴ καὶ αὐτὰ καλέσαι Στοιχεῖά τινες ἐκατώνησαν, ὡς ἁπλᾶ ἔργα καὶ συνθετικὰ τῶν ὀργανικῶν· Ὀφθαλμοῦ, καὶ Ὠτὸς, Ῥινός τε, καὶ Στόματος, καὶ Χειρὸς, καὶ Ποδὸς, καὶ τῶν ἄλλων ὅσοις ἡ Ψυχὴ πρὸς τὰς προαιρετικὰς ἐνεργείας ὑπηρετοῦσιν ὀργάνοις κέχρηται. Ναὶ δὴ κἀκείνων πως, ἃ μὴν ὁλικῶς, δι' ὧν ἡ Φύσις καὶ τῶν ζώων μὴ προαιρουμένων πράττει τὰ ἴδια· Καρδίας, Ἥπατος, Πνεύμονος, Σπληνὸς, καὶ Νεφρῶν, καὶ πάντων τῶν ἐντὸς ὀργάνων τῶν τῆς Φύσεως ὑπηρετικῶν· ἃ καὶ τοῖς ὁμοιομερέσι τὴν ἐσίαν προσέοικεν, ἰδιαιτάτην κεκληρωμένα ταύτην καὶ ὀλίγων μετεχηκεῖαν τῶν ἔξωθεν. Τῶν γὰρ Ἀρτηριῶν καὶ Φλεβῶν καὶ Νεύρων τῶν ἐν τοῖς εἰρημένοις ἐξαιρουμένων, ἕκαστον αὐτῶν ὁμοιομερὲς ἄντικρυς καὶ ἁπλοῦν ὡς πρὸς αἴσθησιν· ὅπερ οὐκ ἔστιν ἐν τοῖς ἐκτὸς ὀργάνοις εὑρεῖν.

Οὔτε δὲ τῶν πρώτων Σωμάτων τῶν ὄντως Στοιχείων, ἡ Κρᾶσις κατὰ τὸ ἰσαίτατον ἐν τοῖς ἐξ αὐτῶν, ἔθ' ἡ τῶν Χυμῶν ἔντινι τῶν ζώων ἰσόμοιρος ἀκριβῶς, Ἀλλὰ μέση μὲν ἡ Κρᾶσις ἐπινενόηται. Πῇ δὲ τὸ θερμὸν ἐπλεόνασε, καὶ πῇ τὸ ψυχρὸν· κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον γενομένων τῶν πλεονασμῶν ἐς ἀόριστον. Ὡσαύτως πῇ τὸ ξηρὸν ὑπερέχει καὶ πῇ τὸ ὑγρὸν κατὰ Συζυγίαν· ἔντισι μὲν τὸ ξηρὸν καὶ θερμὸν, ἔντισι δὲ τὸ θερμὸν καὶ ὑγρὸν, ἄλλοθι τὸ ψυχρὸν καὶ ξηρὸν, ἑτέρωθι τὸ ψυχρὸν καὶ ὑγρόν. Ὡς εἶναι τὰς τῆς Κράσεως διαφορὰς ἐν αἷς ὁ πλεονασμὸς, τὰς καὶ δυσκράτους λεγομένας εἶναι, τέσσαρας ἐν Ἁπλότητι, καὶ τέσσαρας ἐν Συνδυασμῷ· μίαν δὲ τὴν Μέσην τὴν ἐπαινουμένην, ὡς εὔκρατον. Τὸν δ' εἰρημένον πλεονασμὸν, ὃ μόνον ἐν ταῖς ὁλότησι τῶν, ἐν οἷς ἡ Κρᾶσις, ἔστι καταμαθεῖν, ἀλλὰ καὶ τοῖς μορίοις αὐτῶν· οὐκ ἰσοτίμως δ' ἐν αὐτοῖς, ἀλλ' ἐν ἄλλῳ μορίῳ μᾶλλον, ἐν ἄλλῳ δ' ἧττον, κατὰ προβάσεις καὶ ὑποβάσεις, ὧν οὐκ ἔστι τὸ ἐξαριθμῆσαι.

Ἐπεὶ δ' οὐχ' οἱ τυχόντες, ἀλλ' οἱ καὶ κλεινὸν φέροντες ὄνομα τὴν ἄνισον Κρᾶσιν, τήν τ' ἐν ὁλότησι, τήν τ' ἐν

μορίοις θέμενοι δύσκρατον, μετ' αὐτῆς τετάχασι, καὶ τὴν ὑγρὰν ὁμῶ καὶ θερμὴν, ἴσως ἂν εἴη δέον ἐπισῆσαι, πῶς αὕτη δύσκρατος; Εἰ μὲν ὂν πέρα τε μετρίε τὸ πλεονέκτημα τῆ Κράσει, τὸ δύσκρατον ἀναμφίλεκτον. Εἰ δὲ τῶν τῆ Φύσει γινωσκομένων ὅρων ἐν τοῖς, (ἐν ἧ δὴ Φύσει τὸ Θερμὸν ἀσιωπῶς τὸ καλούμενον ἔμφυτον, ὁ θερμότητος ὂν ἐν μεσότητι καὶ ψυχρότητος, ἀλλ' ὁμολογουμένως Θερμὸν· ὁδ' ὑγρότητος μεταξὺ καὶ ξηρότητος, ἀλλ' Ὑγρὸν καὶ ἀτμῶδες· διὸ καὶ ἡ Πέψις ἕψησίς τις, ὡς ἔργον ὄσα προδήλως ὑγιῶ καὶ θερμῶ μεμαρτύρηται.) λίαν εὔκρατος ἡ τῆ Φύτει συγγενεστάτη Κρᾶσις, εἰ καὶ τὸ μέσον ὅλως παρήλλαξε. Τάχα δ' ἄν τις μᾶλλον τῆ μεσαιτάτη δοίη τὸ δύσκρατον· εἴγε τὴν θερμότητα καὶ τὴν ὑγρότητα, τῆς ψυχρότητος ἐπὶ πλέον καὶ τῆς ξηρότητος, καὶν ταῖς Πόαις ὁρῶμεν εὐδοκιμέσας σήμερα, καὶν τοῖς Φυτοῖς, εἴπερ ἐκλαποῖεν εἰς ἀμετρίαν, καὶ πόρρω χωρήσαιεν τε καθήκοντος. Ἀλλ' ὁδὲ τοὺς Κηπεύοντας ξηραίνει ποτε τὴν γῆν ἀκηκόαμεν σπεύδοντας, μᾶλλον μὲν ὂν ὑγραίνειν ὡς ἐγχωρῶν· ὥσπερ ὁδὲ ψυχραίνας, θερμαίνειν δ' ὅσον εἰκός. Τὸ μὲν αἱ τῶν ὑδάτων Ὀχετηγίαι κεκεράγασι, τὸ δ' οἱ Κοπρῶνες διαγορεύουσι· εἰ μὴ τελματώδης ἡ γῆ καὶ κάθυγρος· εἰμὴ πυρώδες ὑσίας, καὶ καυσικῆς. Ὥστε τὸ τὴν ὑγρὰν καὶ θερμὴν Κρᾶσιν ἀδιορίστως δύσκρατον, ἢ πάλιν εὔκρατον λέγειν, ὐκ ἀνεπίληπτον.

Ἐν τεύθεν ῥᾴδιον συνιδεῖν ὡς καὶ τῶν πλεονασμῶν οἱ λοιποὶ, μετρίως μὲν, κατά τε τὴν πρώτην τε ζῴε γινόμενοι σύμπηξιν, κατά τε τὴν τῆς ἡλικίας εὐθὺς ἀρχὴν, κατά τινα ταύτης παράμειψιν, εἴτ' ἔν τινι τῶν μορίων, εἴτ' ἐν ὅλῳ τῷ σώματι, καὶν ἡ Κρᾶσις ἔχοι τὸ δύσκρατον, ὁ σαφῶς τὴν ὑγιείαν παραβλάπτουσιν. Ὑπερβαίνοντες δὲ τὸ μέτριον ἐν τῆ διαρτίᾳ, νοσώδες ἐκτελοῦσι τὸ ὑποκείμενον· Μετὰ δὲ ταύτην ὁ πρώην ὄσαν ἀθένειαν ἐπιφέρουσιν. Ἐπίτασιν δὲ λαμβάνοντες, ἐχάτης αἴτιοι βλάβης καθίσανται. Τὰ γὰρ εἰς ἀμετρίαν ἥκοντα παντελῆ, συνιόντα μὲν, ὁδὲν ἂν τῶν ὄντων συσήσειαν· ἐπιόντα δὲ, τὸ συνεκτικὸς ὠκέως ἂν διαλύσειαν. Τῷ θερμῷ γὰρ

εἰς

εἰς τέλος ἐπικρατήσαντος, ἢ τῶ ξηρῶ, Φρῶδον τὸ ἀντικείμενον· καὶ ἀνάπαλιν. Ἐκλελοιπότος δέ τινος Στοιχείω, ποίαν ἔξει χώραν μένειν τὸ ἐκ τῶν τεσσάρων συντεθειμένον, καὶ δι' αὐτῶν ὅλων ὁμῶ διαρκῆν; Διά τοι τῶτο πάσας τὰς ἀμετρίας πόρρωθεν ἀναγκαῖον κολάζεθαι διὰ τῶν ἁρμοζουσῶν ἀντιπράξεων.

Πρὸς τὰ Στοιχεῖα λόγον ἔχει τινὰ καὶ τὰ τῶ παντὸς ἐνιαυτῶ μέρη τέσσαρα. Πρὸς Ἀέρα, τὸ Ἔαρ. Ἔστι γὰρ ὑγρὸν συμμέτρως, θερμὸν συμμέτρως, (ἔπερ ἐκ ἐκτὸς τῶ κατὰ Φύσιν) καὶ διὰ τὴν εὐκρασίαν ὑγιεινότατον· Πρὸς τὸ Πῦρ, τὸ Θέρος. Θερμὸν γὰρ ὁμῶ καὶ ξηρόν. Πρὸς Γῆν, τὸ Φθινόπωρον, ὅτι ξηρὸν καὶ ψυχρόν. Πρὸς Ὕδωρ, ὁ Χειμὼν, ἐπείπερ ψυχρὸς καὶ ὑγρός.

Οἱ Καιροὶ καὶ τὰς Χυμὰς αὔξουσι, τὸν ἑαυτῷ παρόμοιον ἕκαστος. τὸν αἱματικὸν, ὁ Ἐαρινός. Τῶν Χολωδῶν· τὸν μὲν πικρὸν καὶ ξανθὸν, ὁ Θερινός· ὁ δὲ Φθινοπωρινὸς, τὸν ὀξύν τε καὶ μέλανα· τὸν Φλεγματικὸν, ὁ Χειμερινός. Οὕτως ἔχει τὰ τῶν Ὡρῶν, μὴ τῶ παρὰ Φύσιν ἐπεισφρήσαντος, καὶ ταύτας μετατρέψαντος καὶ νοθεύσαντος.

Ὥσπερ δὲ τῶν Στοιχείων ἐκ ἔστιν ἐδὲν ἀδαμῶ καθ' αὑτὸ, τὸν αὐτὸν τρόπον ἐδὲ τῶν Χυμῶν εἰλικρινής τις ἐν Σώματι ὅλως. Καὶ τῶν Ὡρῶν ὡσαύτως ἐκ ἔστιν ἐδεμίαν εὑρεῖν, ἢ μονώτατα θερμὴν, ἢ ψυχρὰν ἄκρατον. Ἀλλ' ἐδὲ ὑγρὰν ξηρότητος ἀνεπίμικτον, ἢ ξηρὰν μὴ μετέχουσαν ὅλως ὑγρότητος. Εἰ μὴ γὰρ πᾶνθ' ὁμῶ τῆς ἀλλήλων ὁπωσῶν κεκοινώνηκε μίξεώς τε καὶ κράσεως, ἄτ' ἂν Ἐνιαυτὸς ἔχειν ὑπαρξιν, ἤτέ τι συνέσῃ τῶν ὑπὸ γένεσιν· ἀνήρητο δὲ τὸ πᾶν, ἠστινοσῶν ἐς τὸ παντελὲς ἐπικρατησάσης ἐναντιότητος. Διὰ τῶτο τρέφεθαι μᾶλλον ὑπ' ἀλλήλων, ἵν' ἔτως εἴπω, καὶ συντηρεῖθαι τάτε Στοιχεῖα, καὶ τὰς Χυμὰς, καὶ τὰς Ὥρας ἔταξεν ὁ Δημιεργὸς, ἃ μὴν ἄρδην ἀπόλυθαι, μὴ τῶν ἐπικρατειῶν ὁλικῶς ἐνεργεμένων, ἀλλ' ἐπὶ μέρους καὶ μετὰ τῆς τῶν ἐπικρατεμένων διαμονῆς.

Ὀυμόναις δὲ ταῖς Ὥραις, ἀλλὰ καὶ ταῖς Ἡλικίαις, τὸ τὰς Χυμὰς αὔξειν ἑτέραν ἕτερον πρόσεσι. Τὸ μὲν

γὰρ Αἷμα, τοῖς πρὸ τῆς ἀκμῆς ἐπιδίδωσι. Τὸ χολῶδες δὲ, τοῖς Ἀκμάζυσι. Τοῖς Παρηκμακόσιν, ὁ μέλας Χυμός. Καὶ τὸ Φλέγμα, τοῖς Γέρυσι, διασωζυσῶν δηλαδὴ τῶν Ἡλικιῶν τὰς αὐτῶν ἰδιότητας. Ὅθεν εἰ καὶ ξηρὰς τὰς Γέροντας λέγυσί τινες ὡς ἰμαντώδεις καὶ ἀπεσκληκότας τοῖς Στερεοῖς, ἀλλ' ὑγροὶ τυγχάνυσιν ὄντες ἔτι, Φλέγματος περιυσίᾳ πολυειδῦς. Εἰ μὲν ἓν διὰ τὰ Στερεὰ λέγοι τις τὰς ἀκμάζοντας θερμὰς καὶ ξηρὰς, ἀλλ' ὃ διὰ τὸν ἐπικρατῦντα χολώδη Χυμὸν, λεγέτω διὰ ταῦτα, καὶ τὰς Γηρυὰς ψυχρὰς καὶ ξηράς. Εἰδὲ διὰ τὸν Χυμὸν τοῖς Ἀκμάζυσι, τὸ θερμοῖς λέγεθαι καὶ ξηροῖς, ἀκόλυθον καὶ τὸ τοῖς Πρεσβύταις ἀντιθέτως τοῖς ἐν ἀκμῇ, ψυχροῖς εἶναι καὶ ὑγροῖς διὰ τὸν Χυμόν.

Σκοπητέον δὲ καὶ κατὰ τὴν ἑτέραν Ἀντίθεσιν ὁπόθεν ἐσί. τὸ τὰς μὲν, ὑγρὰς λέγεθαι καὶ θερμὰς· τὰς δὲ, ξηρὰς καὶ ψυχράς. Πότερον; ἐκ τῆς Φύσεως τῶν Στερεῶν, ἢ μὴν ἐκ τῦ τοῖς μὲν, τὸν αἱματικὸν ἐπαύξεθαι Χυμὸν, τοῖς δὲ, τὸν μελαίντερον· πρὸς ταῖς Ὥραις καὶ ταῖς Ἡλικίαις, καὶ τῇ καθ' ὅλον τὸ σῶμα Κράσει, καὶ τῇ ταύτης ἐν τοῖς μορίοις διαφορᾷ;

Στοχάζεθαι δεῖ, καὶ τῶν Ἐπιτηδευμάτων. καὶ τῶν Ἐθῶν, καὶ τῶν Διαιτημάτων, ἤδη δὲ καὶ αὐτῶν τῶν Οἰκήσεων τὸν τῆς Φύσεως Θεωρητήν. Ἐπεὶ καὶ ταῦτα πάντα, καὶ μᾶλλον τὰ Τρέφοντα, μεγάλας Μεταβολὰς ἐν τοῖς σώμασι πέφυκε δρᾶν· τὰ μὲν, ὠκισα· τὰ δὲ, ἐκ τῦ παρὰ μικρὸν ἀνεπαισθήτως ἐν χρόνῳ μακρῷ. Καὶ καθὼς ἡ πέτρα κοιλαίνεται καὶ σιδήρε πληγῇ, καὶ ῥανίδος Φορᾷ, τρόπον δ' ὃ τὸν αὐτόν. Οὕτω καὶ τὸ Σῶμα, τισὶ μὲν ἀλλοίωται παραχρῆμα τροφαῖς, τισὶ δὲ ἐν παρατάσει καὶ χολαιότητι. Πλὴν ὁ Χρόνος τὸ πρὶν λανθάνον ἔνδηλον τίθησιν. Οὐκ ἀγενῶς μὲν ἓν πρὸς τὸ τῆς Ἀλλοιώσεως τάχος, ἢ τὴν βραδυτῆτα, καὶ ἡ τῦ τρεφομένυ Κρᾶσις συμβάλλεται. Τῶν δ' ἄλλων τῶν συναριθμημένων ἕκαστον εἰσφέρει τὸ ἑαυτῦ, καθ' ἣν ἔλαχεν ἔχειν δύναμιν. Ὥστε περιφρονητέον τῶν ὅλων ὀδέν.

Εἰ

Εἰ δὲ τ' Ἀναντίαι τῶν Ἐναντίων ἰάματα, πάντως ἀναγκαῖον τὰς τῶν Ποιοτήτων ὑπερβολὰς, εἴτε μονομερεῖς εἶεν, εἴτ' ἐν συνδυασμῷ, καταθραύεσθαι διὰ τῆς τῶν ἀντικειμένων προσαγωγῆς, ἢ ῥύβδην ἐνεγκαμένης ἀνεπιχέτοις ὅλαις ἑρμαῖς· ἵνα μή τις ἐπισυμβαίη πρὸς ἑτεροκλινῆ δυσκρασίαν ἀπρόοπτος ἔκπλωσις.

Ὅσα μὲν ἓν τῶν Διαστημάτων μετὰ τῆ τρέφειν αὐτάρκως καὶ ἄλλοις· καλεῖτό τις, εἴπερ ἐθέλοι, Τροφὰς ἀλλοιωτικάς. Εἰ δ' ἓν Τροφὰς ὁμῆ τε καὶ Φάρμακα. Φάρμακα μὲν, διὰ τὸ πεφυκέναι δρᾶν ἀλλοίωσιν ἐν τῷ Σώματι· Τροφὰς δ', ὡς ὑπὸ τῆς ἐμφύτε θερμότητος εἰς τὴν κυρίως ἓσαν τροφὴν μεταβάλλοντα, τὴν ἐξομοίωσιν δηλονότι τῆ τρέφοντος ἐν τῷ τρεφομένῳ, προηγεμένης ΠροσφύσεωςΠροσφύσεως· ἧς προτέρα, Πρόσθεσις· καὶ πρὸ ταύτης, Λίματωσις· καὶ πρὸ τῆς Λιματώσεως, Ἀνάδοσις· πρὸ δὲ τῆς Ἀναδόσεως, Χύλωσις, καὶ Πέψις ἐν τῇ γαστρί. Τὰ δὲ πάντη μὲν ἀμυδρὰν παρέχοντα καὶ λεληθεῖαν τροφήν· ἐκφανῆ δὲ πρὸς τὰς ἰάσεις ἐνδεικνύμενα τὴν ἰσχὺν, εἰκότως ἐκ τῆ λίαν ὑπερέχοντος, Φάρμακα λέγοιντ' ἂν μόνως, ἢ μὴν καὶ Τροφαί. Καὶ ἄμφω δ' ὅμως οἰκείως ἔχει πρὸς τὴν ἐσίαν τῆ Σώματος.

Ἀλοτρίως δ', ὅσα τῶν Φαρμάκων καθαρτικὰ, καὶ τούτων ἐπὶ πλέον ἔτι καὶ πολεμίως ἄγαν τὰ Δηλητήρια. Τὰ μὲν γὰρ εἰ καὶ τῆ Σώματος ἐ συσατικά, διαλυτικὰ δὲ μᾶλλον, λέγω δὲ τὰ καθαίροντα, πλὴν πέφυκεν ἕλκειν, ἀποσπᾶν, ἐξάγειν τὰς τὸ Σῶμα λυπῆντας Χυμὰς, ἕτερον ἕτερα φυσικαῖς τισιν ἰδιότησι, μετὰ τῆ μηδὲν, ὅτ' εὐτόχως προσφέρονται, παρεισάγειν ἀδίκημα. Θερμὰ ταυτὶ καὶ δριμέα, καὶ τῷ σώματι τῆς Γαστρὸς ἔστιν ἃ κακώσεως, εὐχερῶς καὶ προφυλατ[illegible]ομένης καὶ διορθωμένης, Παραίτια. Τοῖς Δηλητηρίοις δὲ, πολυειδῶς ἐνυπάρχει τὸ ἀδικεῖν. Τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν διαβιβρώσκει, τὰ δὲ πήκει διὰ τῆς ἐν ἀμφοῖν ἐκφύλε θερμότητος, ἐχ' ὑπὸ τῆς οἰκείας, τῷ Ζώῳ κατακρατέμενα. Μᾶλλον μὲν ἓν ὑπὸ τῆ ταύτης ἀτμώδες τὴν αὐτοῖς ἐγκεκρᾶσαν ὀλεθριότητα, διὰ τῆς εἰς τὸ πρόσω γινομένης ἐξαγωγῆς, ἐνερ-

γῆ τιθέμεθα καὶ δρασήριον· ὡς ἡ Τίτανος τὸ ἐν αὐτῇ πυρῶδες ἐκφέρει προσψαύσει νοτίδος, καὶ παρασκευάζει καίειν ὡς ἔχει φύσεως. Τὰ δ' ὡς ὑγρότητα προσκεκλημένα φθοροποιὸν, τῷ δεδέχθαι τινὰ ῥοπὴν ἀλλοιώσεως ὑπὸ τοῦ πεπλικοῦ σηπόμενα, συσήπει καὶ συνδιαφθείρει φθειρόμενα. Τὰ δ' ὑπεναντίως τοῖς ἄλλοις, ἀλλοκότῳ ψυχρότητι ναρκοῖ καὶ νεκροῖ· καὶ γὰρ καὶ Κρύος ἐπίτασις, εἴτ' ἐνλὸς, εἴτ' ἐκλὸς ἐπιμονώτερον ὁμιλήσασα. Πάντα δ' ὁμοῦ τὰ λυμαντικὰ, τὴν τοῦ ὁρᾶν ἀρχὴν ἐκ τῆς τῷ Ζώῳ συμφυοῦς λαμβάνει θέρμης οἷα καυτικῆς. Ἐκλινῶν αὐτῶν μόρια ἄτλα σμικρόταται τοῖς ἰατηρίοις ἐνίοτε συνεισάγεται. Τινὰ δὲ παντάπασιν ἐν τοῖς ἐκλὸς ἀποτρόπαια. Ποτὲ δ' ἐν τοῖς ἐκλὸς, ἔστιν ἃ καὶ τῶν τοιούτων σὺν λόγῳ παραλαμβάνεται. Καὶ τ' ἄλλα δὲ πρὸς οἴησιν ἔχει τινὰ συντελοῦντα. Τῶν γὰρ ὑπὸ τῆς Προνοίας παρηγμένων, ἡδὺν τῶν ὅλων ἀνωφελὲς. Εἰ καὶ τινί τις Ὅσῳ μὴ δεῖ, καὶ Εἰθα, καὶ Ὅτε, καὶ Ὅπως, καὶ Δι' ὃ μὴ προσήκει χρησάμενος, ἀνωφελείας, ἀλλὰ βλάβης ἔσοιτ' ἂν πάρεσχος.

Τούτων δὲ τῶν Διορισμῶν ἐν ἅπασι καὶ Φαρμάκοις καὶ Διαιτήμασιν, ἐν Ἀσιτίαις, ἐν Ἀφαιρέσεσιν αἵματος, ἐν Κεναγγείαις ἁπλῶς, καὶ ταῖς λοιπαῖς ἀγωγαῖς, ἀναγκαῖον μεμνῆθαι τὸν Ἐπισκεπτῆρα τῆς Φύσεως· καὶ μὴν καὶ πρὸς τὸ Περιέχον, ὡς τῶν Σωμάτων αὐτῷ συνδιατιθεμένων, ὁρᾶν· καὶ μὴ τὰς ὥρας ἡγεῖθαι πιστὰς, εἰ μὴ καὶ τὰς Κράσεις αὐτῶν συναδέσας ἔχοιεν τοῖς ὀνόμασιν. Εἰ γάρ τοι μέρος τυχὸν τοῦ Ἔτους, ἢ καὶ πᾶν αὐτὸ Φανείη χειμέριον, τίς ἐκ τῆς αὐτοῦ προσηγορίας γένοιτ' ἂν ἐπικυρία τοῖς Σώμασιν, ὑγραινομένοις ὑπὲρ τὸ δέον καὶ ψυχομένοις, εἰ μὴ διὰ τῶν ἐναντίων ὡς ἐν χειμῶνι θερμαίνοιντο καὶ ξηραίνοιντο, καθ' ὅσον εἰκός; Οὕτω χρὴ καὶ τὰς τῶν ἄλλων καιρῶν μεταμείψεις ἐπιτηρεῖθαι· καὶ καθ' ὅτι ἂν ἐν αὐτοῖς ἐξίσαιτο τῆς εὐκρασίας τὸ Σῶμα, διὰ τῶν ἐπιτηδείων βοηθημάτων πρὸς αὐτὴν ἐπανάγεθαι. Τὰ μὲν ἦν εὐκρατα τῶν Σωμάτων ταῖς τοῦ Ἔτους εὐκράτοις συντηρεῖσθαι πνοαῖς, ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν δυσκράτων βλαπτόμενα.

τὰ

Τὰ δὲ δύσκρατα, μᾶλλον ὑπὸ τῶν δυσκράτων εὐεκλεᾶ Κατασάσεων, ἀνομοίως αὐτοῖς ἐχουσῶν, ὡς εἴπερ ὅμοια πάσχει κακῶς καὶ κινδυνωδῶς, ὅτε καὶ γενναιοτέρας δεῖται τῆς ἐκ τῶν σιτίων, ποτῶν, ἐθημάτων, γυμνασίων, καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐοικότων ἀντιφορᾶς, ὡς πρὸς πολέμιον διτλᾶ γινομένης ὁμόφυλα. Καὶ ταῖς Ἡλικίαις δὲ μηδὲν ἄτοπον ἐπιφέρων ὁ πρὸς αὐτὰς ἀλλοτρίως ἔχων Ἀὴρ, ἔτι καὶ συνοίσει τὰ μάλιστα. Τό γε μὴν οἰκείως ταύταις κεκρᾶσθαι αὐτὸν καὶ συγγενῶς, βλαπτικόν. Ὅθεν ἀρμοστέον τάτε Διαιτήματα, τάτ' Ἐπιτηδεύματα, καὶ ταῖς Κράσεσι καὶ ταῖς Ἡλικίαις ὑπεναντία τῷ Περιέχοντι.

Πλὴν ἐπισασίας τε καὶ μνήμης ἄξιον, ὡς ὅσα μεμπτὰ, δεῖται καὶ τῆς διὰ τῶν ἐναντίων ἐπανορθώσεως. Τὰ δὲ κατὰ Φύσιν ἀμέμπτως ἔχοντα, Φυλακῆς μᾶλλον χρῄζει καὶ συντηρήσεως, ἢ ἀνασκευῆς. Ὅθεν ἐξ ἑνὸς ὑποδείγματος, ἐπὶ μὲν τῶν Θερμότητι καὶ Ξηρότητι συνεσχημένων, ἐκ δυσκρασίας ἡ σφοδροτέρα πάθος, οἷον ὁ Πυρετὸς, παρατροπῇ τῆς ἐμφύτε θερμότητος, ἐπὶ τὸ πυρῶδες ὢν, κατὰ τὔνεμα τὴν ἀνασκευαστικὴν παραλαμβάνειν ἀγωγὴν, εὐλογώτατον. Καί ποτε τῆς διαθέσεως ἐπιπεπλεγμένας ἐχούσης τὰς ἐναντιότητας, καὶ πρὸς ἀπάσας ἀντικαθίστασθαι, καὶ μειζόνως καὶ κατηπειγμένως πρὸς τὴν μείζω καὶ κατεπείγουσαν. Τοῖς δὲ, τὴν ὡς ἐν πλάτει πρώτην ἄγουσιν Ἡλικίαν, ὑγροῖς ἔσιν, οἰκείως τῇ Φύσει μετὰ θερμότητος πρακείας καὶ προσηνοῦς τἀναντία πειρᾶσθαι προσάγειν, ἐκ εὔλογον. Τὰ δ' ὅμοια καὶ προσφυῆ διαίτης ὑγροτέρας καὶ συντονίας ἀπηλλαγμένα, γυμνάσια. Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τοῖς ἄλλοις, ὅσοι κεχρῆσθαι τροφαῖς εἰωθότες ὑγραῖς ἢ ξηραῖς, ἢ κατὰ τὰς ἄλλας ἔσαις ποιότητας, ἐδ' ὅλως ὑπ' αὐτῶν παραβλάπτονται.

Τηρητέον τὸ Ἔθος ὡς ἄλλην Φύσιν· ἐπάπερ ἐ σφαλερόν. Εἰ δέ τινα σημεῖα μέλλοντος πάθος ἐκ τῶν ἐξ Ἔθος προφαίνοιντο Διαιτητέων, κατὰ μικρὸν ὑπαλλακτέον αὐτάς. Ἐπεὶ μηδενὸς αἰτίε κακώσεως ὅλως προκυπτοντος, τὰς συνήθεις, εἰ καί πως ἀνάρμοστοι δοκοῖεν, ἐ παραιτητέον Τριφάς. Ἐν τοῖς ἐπὶ μέρους γὰρ Κράσεσιν

ἰδιοτροπίαι διάφοροι· καὶ τὰ καταλληλά τισιν αὐτῶν, ἐκ ἠδη τοιαῦτα καὶ πάσαις ὁμῶ· καὶ τὸ βλάπτον ἄλλως, ἑτέρως ὠφέλησι· καὶ πρὸς ἅπερ τῶν τ' οἴκοθεν δρωμένων, τῶν τ' ἔξωθεν ἐπιγινομένων εὖ τινες ἔχουσιν, ἐκ εὖ ἄλλοι διάκεινται.

Τὰς μὲν ἔν ὁπωσοῦν τῶ Ἀέρος μετατροπὰς, ἄλλοτ' ἄλλας γινομένας ἐπιτηρεῖσθαι, καὶ ταύταις ἀντιθετικῶς καθ' ἑκάστην ἀκριβάζεσθαι τὰς προσαγωγὰς, ἐργῶδες ὅτι καὶ δυσεξάνυσον. Τὸ δὲ τὰς ἐπισήμους ὑπὲρ ὧν ὁ λόγος ἐπισκέπτεσθαι καταστάσεις τὸν τῆς Φύσεως ἐξετασὴν καὶ συνέριθον, καὶ ταύταις Ὅποι δεῖ, καὶ Ὅσον ἀντικαθίσασθαι, καὶ Ὅτε, καὶ Ὅπως, ἃ δυχερές.

Οὐσῶν δὲ καὶν τῶ Σώματι Καταστάσεων κατὰ τὸ προσῆκον, καὶν ταύταις διοικητέον εὐτάκτως αὐτό. Τεσσάρων γὰρ ἐγνωσμένων τῶν ἁπασῶν· μιᾶς μὲν, τῆς Ὑγιεινῆς τῆς Πρώτης καὶ κρείττονος· Δευτέρας δὲ, ἀφ' ἧ περὶ Νόσος εἰσφρήσασα, καὶ τὴν εἰς τὸ πρόσω ποιησαμένη φοράν, καὶ σᾶσα πάσης ὁρμῆς καὶ σφοδρότητος, ἄρξοιτ' ἂν πρώτως ἐκλάζειν καὶ ὑποτήκεσθαι· Τρίτης, ἐπὰν τὸ πλέζον κατὰ μικρὸν χαυνέμενον καὶ ἀραρατλόμενον ἤδη, καὶ πρὸς ἀργίαν καταντήσῃ παντελῆ καὶ διάλυσιν· καὶ Λοιπῆ, ὁπόθ' ἡ πρὸς τὴν Ὑγιείαν τελεῖται τὴν καθ' ἕξιν ἐπάνοδος, (ἧ δὴ Κατάστασις ἐνομίθη τῆς Ἀναλήψεως, ὡς εὐσαρκίαν καὶ ῥώμην ἀναλαμβάνοντος τηνικαῦτα τῶ Σώματος, ἔκλε τῶ πάθους καὶ τῆς ὀλιγοτροφίας ἰχναυθέντος καὶ ἀτονήσαντος.) ἐκ ἀσφαλὲς ἐξαπίνης εἰς μέγα προέρχεσθαί τινα Διαίτης μεταβολὴν ἔν τινι τῶν Καταστάσεων, ἐδαμῶς. Οὔφημι τῆς μὲν αὐτῶν παυσαμένης, τῆς δ' ἀρξαμένης, (Τἐναντίον γὰρ ἅπαν, μετακεχωρηκείας τῆς ὑγιεινῆς, ἀναγκαῖον συμμεταχωρεῖν αὐτῇ καὶ τὴν Δίαιταν.) ἀλλ' ὅτι τῆς αὐτῆς μενούσης, δέον ἐπιεικῶς καὶ κατὰ μικρὰς μεταβάσεις γενέσθαι τὰς ἐναλλαγάς. Ὅθεν ἐδ' αὐτὴν ἀθρόον τὴν Φαύλην Τροφὴν, ἀλλὰ κατὰ βαθμίδας συμφέρει πρὸς ἑτέραν χρησὴν μεταμείβεσθαι. Τὸ γὰρ Ἔθος ἐν πᾶσιν ἁπανταχῆ Φύσις ἑτέρα κἀθεστηκὸς, κλονεῖ καὶ ταράττει τὴν τῶ Σώματος ἐσίαν, ἄιφνης μετατρε-

τατρεπόμενον. Ἀλυσιτελὲς οὖν καὶ τὸ πρὸς πλήρωσιν ἐξ ἄκρας ἐνδείας ἐν τῷ παραχρῆμα μεταβιβάζεσθαι, καὶ τὸ πρὸς ἄκραν ἔνδειαν πολυδιάστατον ἐκ πληρώσεως.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, οὐχρὴ τοὺς νοσαζομένους ἀσιτεῖν εἰς μακρὸν ἐν ταῖς τῶν νόσων ἀρχαῖς, κἀπειδὰν ἐξατονήσαιεν τρέφεσθαι πρὸς ἀνάγκην καὶ μὴ λεπτῶς· εἴγε τέως νῦν εἰσί τινες οὕτως ὑφηγούμενοι καὶ διαπραττόμενοι. Κατὰ γὰρ τὴν τῆς Νόσου σφοδροτέραν ὁρμὴν, καὶ μάλιστα τὸν αὐτῆς ἑδρασμὸν, προσήκει τοὺς κάμνοντας ἐν ἀσιτίᾳ τελείᾳ, μὴ τῆς δυνάμεως ἀπαγορευούσης, διατελεῖν. Ἢ μὴν διαιτᾶσθαι λεπτότερον, ὅσον τὸ ἐγχωροῦν· ὅτε καὶ τὴν φύσιν διεγειρομένην εἰς τὴν πρὸς τὰ νοσερὰ γενναιοτέραν ἀντικατάστασιν οὐκ εἰς βρωμάτων ἕλκεσθαι κατεργασίαν ἐπιπρεπὲς, οὐ τῇ τῶν μοχθηρῶν σχολάζουσαν Πέψει χυμῶν τῶν τῆς Νόσου ποιητικῶν, πρὸς ἑτέραν Πέψιν μετάγεσθαι.

Κἂν τοῖς ἐπερχομένοις δὲ Παροξυσμοῖς περιοδικῶς, οὔτ' ἐνοχλούντων οὔτε γογγυζόντων αὐτῶν εἰσβαλεῖν, ἀλλὰ παρακμαζόντων καὶ παυομένων, τὰς ἁρμοζούσας προσενεκτέον τροφὰς, εἴτ' αὐτομάτως, εἴτε τρόπον ἕτερον προεκκεκριμένων τῶν περιττῶν. Καὶ τοῦτο γὰρ ὡς τῶν ὅτι δεόντων, εἰ καὶ περιπέζιον ὑπηγόρευται. Καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, ὅτ' εὐφορότερον ὁ κάμνων διάγει, τότ' αὐτὸν καὶ τρέφεσθαι βέλτιον, ὡς ἐν τοσούτῳ τῆς φύσεως, ἣ τὸ ζῷον ὁλικῶς διοικεῖ, διὰ τῶν ἐπὶ μέρους αὐτῆς δυνάμεων διακειμένης ἀθορυβώτερον, καὶ πρὸς τὴν τῶν ἐδηδεσμένων ἐναχολουμένης εὐμαρέστερον παράληψίν τε καὶ μεταποίησιν.

Ἐχούσης δὲ τῆς Νόσου τὸ κατὰ τὴν φορὰν ὁμαλὲς καὶ ἀνένδοτον, καὶ μηδένα παραδεικνύσης καιρὸν ὑφέσεως, ἐν τῷ κρείττονι τῆς ἡμέρας, ἐν ᾧ καὶ τῶν ἰαμάτων, ἀνάγκης οὐκ ἐπειγούσης, ἐπίλεκτος ἡ προσαγωγὴ, τρέφεσθαι τὸν κάμνοντα χρήσιμον· Θέρους μὲν, πρωϊαίτερον. Ἐν Χειμῶνι δὲ, τοῦ ψύχους ἐπικρατοῦντος, μετὰ τὴν ἐπιτολὴν Ἡλίου, καὶ τὴν τοῦ Κρύους ὁπωσοῦν ὑπολώφησιν. Ἑωθινὸν τοῦτο τὸ μέρος, καὶ τὴν ἐαρινὴν Ὥραν σκιαγραφοῦν, ὡς τὸ περὶ Μεσημβρίαν ἕως δείλης ὀψίας, τὴν Θερινήν·

καὶ

καὶ τȣ̀ντεῦθεν ἐς αὐτὰς ἐπικρύψεις ἀκτίνων, τὴν Φθινοπωρινὴν· καὶ τὸ νυκτερινὸν, τὴν Χειμέριον. Ὅ, τε γὰρ τῆς Ἡμέρας χρόνος, ὅ, τε τῆς διαδεχομένης ταύτην Νυκτὸς, Ἡμέρα μία κοινῶς καὶ κατὰ πᾶσαν πρᾶξιν, καὶ κατὰ πᾶσαν πάθησιν ἐκ τȣ̃ περιέχοντος ὀνομάζονται.

Τεσσάρων δὲ τῶν ἐν Νόσοις ὄντων καιρῶν, Ἀρχῆς, Ἀναβάσεως, Ἀκμῆς, Παρακμῆς. Ἐν μὲν ταῖς Ἀρχαῖς λεπτῆς μὲν χρεία Τροφῆς, ȣ̀ μὴν ἐς πολὺ, τῷ πόῤῥωθεν τὴν τῆς δυνάμεως οἰκονομεῖσθαι συντήρησιν, τὴν ἕως λύσεως τȣ̃ Νοσήματος. Ἐν ταῖς Ἀναβάσεσι, λεπτοτέρας ἢ πρότερον. Ἐν ταῖς Ἀκμαῖς, εἴπερ ἡ δύναμις ἐξαρκεῖ καὶ λίαν λεπτῆς. Ἐν δὲ ταῖς Παρακμαῖς, προποδιζȣ́σης πρὸς τὸ ἁδρότερον, καθ' ὅσον ὑποποδίζει τὸ νόσημα.

Τριῶν δ' ȣ̀σῶν ἐν Νοσήμασι Καταστάσεων, (τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν Ὀξύτατα φέρεται, τὰ δὲ, Βραδύτατα, τὰ δ' ἐν τῷ Μεταξὺ.) κατὰ μέτρα διάφορα πρὸς τὴν Κατάστασιν τȣ̃ Νοσήματος, ἀλλὰ δὴ καὶ τὴν Ἡλικίαν καὶ τὴν Κρᾶσιν τȣ̃ πάσχοντος, ἤδη δὲ καὶ τὴν Ὥραν, καὶ τὴν Οἴκησιν, καὶ τὸν Ἐθισμὸν, νȣχεχῶς ἁρμοστέον τὴν Δίαιταν, σκοπȣ̃ πρώτȣ προτεθειμένȣ μὴ καταβεβλῆσθαι τὴν δύναμιν. Αἱ γὰρ ἐσχάτως λεπταὶ Δίαιται, καὶ μᾶλλον ἐν πολυημέροις Νοσήμασιν, ἔν τε νεαζȣ́σαις Ἡλικίαις, καὶ Κράσεσιν ἰδίως θερμαῖς, καὶ Σώμασιν εὐδιαφορήτοις, ἔν τε θερμοτέρῳ τῷ Περιέχοντι, καὶ Χώραις ἀλεειναῖς, καὶ πολυτροφίας Ἔτεσιν, ὡς τὴν ἰσχὺν καταλύȣσαι, πάμπαν ἀσύμφοροι, καθὼς ἐν τοῖς ἐναντίοις ἐπωφελεῖς. Τὸ γὰρ ἔμφυτον Θερμὸν ἔξωθεν ȣ̀κ ἔχον Ὑπέκκαυμα, πρὸς τὸ τȣ̀ς ἔνδον περιττȣ̀ς, καὶ τῆς ὑγιείας λυμαντικȣ̀ς τρέπεται καταναλίσκειν Χυμȣ́ς. Εἰ μὲν ȣ̃ν σθένȣς αὐτῷ μέτεστιν, ἀνύει τὸ σπȣδαζόμενον· εἰ δ' ἐφ' ὅσον ȣ̀ δέον ἠσθένηκεν ἐξ ἄκρας λιμώξεως, κρατεῖται μᾶλλον ὑπὸ τȣ̃ πάθȣς, καὶ οἷα παρειμένον, ȣ̀δ' ἀντισχεῖν, ȣ̀δ' ἐπὶ βραχὺ διανίσταται. Διὸ δὴ φευκτέον ἀκαίρȣς θρέψεις ὁμȣ̃, καὶ μακρὰς ἀσιτίας, ὡς ἐκ διαμέτρȣ πολεμίȣς καὶ ἄμφω τῆς φύσεως. Αἱ μὲν γὰρ, ὕλην τῃ νοσῳ διδόασιν εἰς ἐπίδοσιν. Αἱ δὲ, καθαιρȣ̃σιν ἐκτόπως τȣ̃ νοσȣ̃ντος τὴν δύναμιν.

Παραλη-

Παραληπτέον δὲ, κατὰ τὰς ἐπιτηδειοτέρας καιρὰς, ἁρμόζοντα Διαιτήματα, μὴ παχυμερῆ, μὴ δαψιλῆ, μὴ πολυειδῆ. Τὸ μὲν, ὅτι τὸ πέπλον ἐκ τῆς Νόσου ταλαιπωρῶν, εὐκατεργάστων χρήζει τῶν ἔσω λαμβανομένων, καὶ ὧν ῥᾳδίως ἂν περιγένοιτο. Τὸ δ', ὅτι περ ἐπεὶ Φορτίῳ δίκην ἄχθος ἐπάγει τὸ πλῆθος ἐπεισιὸν, ὃ δεῖ τὸν καταβεβαρημένον ὑπὸ τῶν ἐνοχλούντων καὶ πιεζόντων ἐκ τῶν ἐντὸς, ἤδη καὶ τῶν ἐκτὸς ἐπικαταβαρεῖσθαι τῇ πλησμονῇ. Τὸ δ' αὖ, ὅτι καὶν τοῖς ὑγιαίνουσι τῇ τῶν ἐδεσμάτων ποικιλίᾳ καθ' ὅσον ἀσυγγενῆ τὰ συντεθειμένα, δυσκατέργαστις ἡ ἀλλοίωσις· ἑτέρῳ τῶν ἀνομοίων ἀνομοίας δεομένων κατεργασίας, κἂν τεῦθεν ἀνωμαλία καὶ ταραχώδης ὅσον ἐπὶ τῇ τῶν ἐδηδεσμένων διαφορότητι τελουμένης τῆς Πέψεως· εἰμήπω καὶ δυσμεταβλήτων ὄντων αὐτῶν, κατευθενήσει ῥώμης περιουσίᾳ τὸ πεπτικόν. Ἀλλ' ὅτε καὶ τὸ πρὸς εὐπεψίαν ἐμποδιστικὸν σύμπαντος, οὐ μὴ τῷ νοσοῦντι καταλληλοι καθυπερτερήσαιεν Δίαιται, τότε διὰ τοῦτ' αὖ μόνον τὸ τὴν θρέψιν γίγνεσθαι πλήσμιον σφαλερὰν, τὴν Νόσον (ἧς ἄμεινον διὰ τῆς μεμετρημένης ἐνδείας ὑπεκλύεσθαι τὸν τόνον, ἀναζέλεσθαι τὴν ὁρμὴν.) ἐπὶ πλέον κρατύνασαν. Ποτὲ δὲ καὶ πνιγμονὴν ἐμποιοῦσιν οὐ τὸ εἰκὸς πόρρω Τροφαὶ, μὴ νοσαζομένοις μόνοις, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑγιαινόντων ἐνίοις τὴν ἔμφυτον, ὅτ' ἀθενῶς ἔχουσα τύχῃ, σβεννῦσαν θερμότητα, καθάπερ φλόγα σμικρὰν, ὕλης ἐπισωρευθεῖσα καυσίμου πλήθυς. Ἐπισυμβαίη δ' ἂν τὸ πάθος καὶ δυσεξάπτου τῆς ὕλης οὔσης, εἰ μὴ καὶ πάνυ πολλῆς. Ἀναγκαῖον τοίνυν τὸ τῆς Διαίτης λελογισμένον, καὶ ποσότητι καὶ ποιότητι, κατὰ πάντα τῆς νόσου καιρὸν, ἐξαιρέτως δ' ἐν ταῖς Ἀκμαῖς, ἐν τοῖς Παροξυσμοῖς, ἐν ταῖς προσδοκίαις τῶν Κρίσεων. Ἐν τοῖς ἠριθμημένοις τούτοις, καὶ τὴν ἀσιτίαν ἐκ ἀποδοκιμαστέον τὴν παντελῆ, μή τινος αἰτίου παρόντος ἀναλωτικοῦ τῆς δυνάμεως.

Οὐχρὴ δ' ὅλως οἴεσθαι τοῖς ἐν Νόσῳ καιροῖς ἴσον ἅπασιν, ἢ μὴ ὡρισμένον αὐτῶν ἑκάστῳ τὸ τοῦ διαστήματος εἶναι ποσόν. Ἔστι γὰρ ἄλλοτ' ἄλλον καιρὸν ἄλλου γενέσθαι μακρότερον ἢ βραχύτερον, ἢ καὶ τοῖς λοιποῖς συνελθόντα, μὴ

μὴ δήτινα δόκησιν ὡς ἐνδεδήμηκε παραχεῖν. Καιρὸς ὁ πρῶτος, Ἀρχή.

Λέγεται δ' Ἀρχὴ Νόσε τριχῶς, ἥτε τῆς παρὰ Φύσιν διαθέσεως ἁπλατὴς εἰσβολή, τῶν τε Παροξυσμῶν ἀπάντων ὁ προηγούμενος ὅλος ὁλομερῶς, ἔν τε καιροῖς ἐκκατακλίσεως αὐτῆς, ἐφ' ὅσον ἂν ἡ Νόσος ὁμοίαν ποιεῖτο τὴν κίνησιν, ἐς ὃ φανείητε Πέψεώς τι σημεῖον σαφὲς, εἴπερ ἐστί. Τῶν δὲ τῆς Πέψεως, ἢ τῶν Παροξυσμῶν, ἢ καὶ ἀμφοῖν ἐπιτεινομένων, Ἀναίβασις. Εἰ ληφότων δ' ἰσχὺν καὶ μονὴν, καὶ τὸ προϊέναι πεπαυμένων, Ἀκμή. Πρώτως δ' ὑποχωρήντος τῷ βλαπτικῷ, καὶ τὸ τῶν Παροξυσμῶν ὑποθραυσμένε σφοδρὸν, δῆλον ὡς ἐφέσηκε Παρακμή.

Τὰ δὲ τῆς Πέψεως, ἢ τὰ τῆς Ἀπεψίας τῶν ἐξ ὧν ἡ Νόσος, ὁποῖα ποτ' ἂν εἴεν, ἐκ τῶν ἐκκρινομένων διαγινώσκεται, τῶν τ' ἄνω μετὰ Βηχὸς διά Ῥινός τε καὶ Στόματος· (οἷς δὴ τὰ κατ' Ἐγκέφαλον καὶ Πνεύμονα καὶ Θώρακα μηνύεται συχάσει καὶ χρώματι.) τῶν τε κάτω, δι' ὧν ἡ τῶν κατὰ Γαστέρα σημαίνεται καὶ Φλέβας διάθεσις, καὶ ἡ τῶν τόπων ἐν οἷς ἀθροίζονται, καὶ δι' ὧν παράγονται, καὶ ὅθεν ἄρχονται φέρεσθαι. Καὶ τοῦτο γὰρ ἐνθυμήσεως ἄξιον.

Πέρας δὲ ταῖς νόσοις ἥτε κατὰ βραχὺ Λύσις, ἥτ' Ἀπόστασις, καὶ ἡ Κρίσις τὸ συντονώτατον. Κρίσις γάρ ἐστιν ὀξύρροπος σὺν ἀγῶνι μεταβολή· καὶ πρότερον σφοδράτις ἀντικατάστασις Νόσε καὶ Φύσεως, ἑκατέρας ἀσυδόσης, εἴπέρ ποτε, τὴν ἑτέραν καταβαλεῖν. Ὥσπερ ἂν ἐν δίκαις καὶ μάχαις, εἰ πρὸς ἀλλήλες δύω τινὲς ἀντιφέροντο τὸ τὴν νικῶσαν τὸν ἕτερον, τὸν λοιπὸν δὲ τὴν ἐναντίαν λαβεῖν, Κρίσις εἴωθεν ὀνομάζεσθαι. Παραπλησίως ἔχει καὶπὶ Νόσε καὶ Φύσεως. Ὁ πότε γὰρ αὐταῖς ἀνταγωνισμὸς καὶ πόλεμος ἰσχυρὸς συβραγείη, τὸ τὴν μὲν, ἡττῆθαι, τὴν δὲ, κεκρατηκέναι, Κρίσις εὐλόγως ἂν τρόπω καλοῖτο μεταφορᾶς. Κέκριται γὰρ τεντεῦθεν ὡς μὴ πρὸς ἀλλήλας ἔχοιεν ἔκλοτε πράγματα.

Τῶν

Τῶν δὲ Πεπασμῶν, καὶ ταχυτῆτα Φύσεως σημαινόντων, ὅτε προφαίνοιντο, καὶ εὐφύλειαν ἐς Ὑγιείαν, ὅτε τῇ Κρίσει συντρέχοιεν, συμφέρεσαι μέν εἰσιν αἱ Κρίσεις, εἰ τὰ νοσοποιὰ πεπεμμένα πέλοιεν ἐντελῶς· εἰ δ' ἄ, πρὸς λόγον ἀσύμφοροι. Φαίνεται γὰρ ἡ Φύσις ὑπὸ τέτων ἔξωθεν πεπλημμελημένη, καὶ τῆς ἔνδον θηριώδες τὸ πάθος ἐπιφορᾶς, καὶ τῆς ἐντεῦθεν τὸ παροξυσμὸ κακοηθείας, ὀτρυνομένη καὶ ἄκεσα πρὸς ἄκαιρον τῶν λυπέντων ἀποπομπήν.

Εἰκότι δ' αἱ Κρίσεις λόγῳ συντρέχεσι τοῖς Παροξυσμοῖς, ἐπεὶ χρεία κινήσεως, καί γε σφοδροτέρας, ἐν ταῖς ἀθρίαις Μεταβολαῖς. Καὶ καθὼς ἐν Γαστρὶ πληρεσάτης γεγενημένης τῆς Πέψεως ἡ τῶν περιττῶν ἀπάθεσις (γίγνεται) βελήματι Φύσεως· εἰ δὲ διὰ δημοῦ, ἢ διὰ βάρος, ἢ διά τινα βίαν ἀπωθεῖτο ταῦτα καὶ πρὸ καιρῦ, καί τι χρησὸν, ἢ καὶ τὸ πᾶν συνεκφέρεται. Τοιωτοτρόπως δὴ καὶ ταῖς Κρίσεσιν· εἰ μὲν ἡ Πέψις ἀνενδεὴς, ὧν ἡ παντελὴς ἔξωσις τῇ Φύσει κατὰ σκοπὸν, ἀρίστως ἔχει καὶ τὰ τῆς Κρίσεως· εἰ δ' ἐνδεὴς, χειρόνως ἐς τοσῦτον, ἐς ὅσον ἐνδεής. Ὥσπερ γὰρ ἡ Γαστὴρ δυνάμεις εἰλήφει παρὰ τῆς Φύσεως τέσσαρας, Ἑλκτικὴν, Καθεκτικὴν, Ἀλλοιωτικὴν, Ἀποκριτικήν· καὶ διὰ μὲν τῆς πρώτης ἐπισπᾶται τὸ ἐφετὸν τῷ τῆς Ὀρέξεως βιαίῳ, δι' Οἰσοφάγε πρὸς ἑαυτὴν ἐπισύρουσα· διὰ δὲ τῆς ἑτέρας αὐτὸ περισέλλει καὶ περισφίγγει, κἂν ὀλίγιστον εἴη, παντα χόθεν ἑαυτὴν συνάγεσα, καὶ οἱονεὶ φιλίως ἐναγκαλίζεται· (καὶ Μῆτραι δὲ καὶ Κύστεις ὕτω τὰ ἐν αὐταῖς.) διὰ δὲ τῆς ἄλλης μεταποιεῖ καὶ μεταμείβει, καὶ τροφὴν ἑαυτῇ προσήκεσαν παρασκευάζει τὸ κατεχόμενον, καὶ καταπολαύει ταύτης ἐφ' ὅσον πέφυκε· διὰ δὲ τῆς ὑσάτης ἃ μὴ χρείαν ἔχει, καὶ ὃ μὴ σέργει, τῦτ' ἀποτίθεται προωθῦσά τε καὶ πόρρω πέμψασα. Τοιωτοτρόπως καὶ πάντα τὰ μόρια, τῶν αὐτῶν μετεχήκει δυνάμεων. Ἐπεὶ γὰρ ἡ τῦ Σώματος ὐσία ῥεῖ πᾶσα διηνεκῶς, καὶ διὰ τῶν αἰσθητῶν ἐκκενῦται πόρων, καὶ τῆς ἀδήλυ διαπνοῆς· ἀνάγκη δεῖσθαι ταύτην, εἰ μέλλει διαμένειν ὅλως, ἀναπλη-

Ἀναπληρώσεως. Ἀλλ' ἥτε Κένωσις ἐξ ὅλων τῶν μορίων κατὰ Μετάρρύσιαν, ἥτ' Ἀναπλήρωσις δι' αὐτῶν ἁπάντων κατὰ Διάδοσιν. Τὸ πρώτως ἓν πεφθὲν καὶ χυλωθὲν ἐν Γαστρὶ δεδεγμένον τὸ Ἧπαρ, ἀναδοθὲν εἰς αὐτὸ διά τινων ἐξ Ἥπατος αὐτῷ καθηκυσῶν Φλεβῶν ἐς Γαστέρα καὶ τὰ περὶ αὐτὴν, ἀκριβῶς αἱματοῖ διὰ τελειοτέρας δευτέρας Πέψεως· ἤδη δὲ κατὰ τὴν δίοδον αἱματοῦσθαί πως ἀρξάμενον ἐς βραχὺ, διὰ τὴν τῶν ἑλκόντων καὶ μεταβιβαζόντων ἀγγείων Φύσιν, παραπλησίως ἔχουσαν τῇ τοῦ Ἥπατος.

Τὸ τοίνυν Αἷμα τῶν ἀνοικείων τῇ τῆς ὁλομελείας τοῦ Ζώου τροφῇ πάντων ἐκκαθαρθὲν, τῆς λευκῆς μὲν καὶ κάφης καὶ ταχυκινήτου Χολῆς, ὠχρᾶς καὶ ξανθῆς διὰ τῶν ἑλκόντων πόρων, καὶ κύστεως τῆς ὑποδεχομένης αὐτήν· τῆς μελαίνης δὲ, τῆς παχείας καὶ βαρείας καὶ δυσκινήτου διὰ Σπληνὸς· περιττωμάτων δὲ, τῶν ὑδατωδῶν τῶν ἐκ αὐτοῦ τοῦ Αἵματι δίκην ἰχῆματος χρησίμων πρὸς εὔροιαν διηθὲν διὰ νεφρῶν· (τὸ Φλέγμα γὰρ εἰς τὸ τρέφειν ἐκ ἄχρηστον, μήπω παρατροπὴν πεπονθὸς, οἷα πέπτεσθαι καὶ μεταβάλλειν εἰς οὐσίαν αἵματος πεφυκὸς.) Οὕτω δὴ τὸ Αἷμα τῶν εἰρημένων ὀθνείων διακριθὲν, διαπορθμεύεται διὰ Φλεβῶν ἐν ὅλῳ τῷ Σώματι πρὸς ἕκαστον τῶν μορίων. Ἐξ αἵματος δ' ἔχει τροφὴν τέτων ἕκαστον, διὰ τοῦ Χιτῶνος τῶν ἐγκατεσπαρμένων αὐτοῖς ἀγγείων (Διαστέλλεται γὰρ ἀδήλως ἅπας αὐτὴν ἐπισπώμενος) περιστέλλον, καὶ πρὸς τὴν οἰκείαν μεθαρμόζον οὐσίωσιν, καὶ προσιθὲν, καὶ προσφῦσαν, καὶ τελείως ἑξομοιοῦν ἑαυτῷ, καὶ τὸ πλεονάζον ταύτης ἀποτιθέμενον. Ἐνίοτε δ' ἐν τοσούτῳ, μόριον ἕτερον ἐνδείᾳ κατεπειγόμενον, ἢ ῥώμῃ πλεονεκτοῦν, ἁφαρπάζει ταύτην καὶ πρόγε τῆς ἀποθέσεως. Ἐπὰν δ' ἐνοχλεῖν το τὰ μόρια πρός τινων ἐκφύλων τῇ Φύσει Χυμῶν, ἀπευθύνουσιν αὐτὰ ἀποτρίψασθαι. Καὶ δὴ πεπεμμένους μὲν, ῥᾳδίως καὶ ἀκινδύνως ὡς εὐκινήτους ἀποτινάσσονται· μὴ πεπεμμένους δὲ, δυσχερῶς ἐκπάσσουσι καὶ κινδυνωδῶς οἷα δυσεκμοχλεύτους ἐγκατισχημένους τῷ σώματι, κἂν τῷ μετάγεσθαι τὴν ἕξιν αὐτοῦ παραπίπτοντας, καὶ ζωτικὸν ἐλάχιστον,

ςον, εἴγε τέως μεταγένοιντο, συμμετάγοντας. Ὅθεν ἀρχαία νȣνεχής τις ὑποθήκη, ὠμὰ τὰ νοσοποιὰ μὴ κινεῖν· εἰ μήπως οἴκοθεν μεταφέροιντο, κἀκ τόπȣ τόπον ἀμείβοιεν. Συμφέρȣσαι τοιγαρȣ̃ν τῷ νοσȣ̃ντι Κρίσεων, αἱ πεπεμμένων γινόμεναι τῶν Ὑγιείας πολεμίων Χυμῶν· ἀπέπων δ' ὄντων αὐτῶν ἔτι, πᾶσα Κρίσις ἀσύμφορος. Διὸ τοῖς πεπασμοῖς τ' ἀγαθὸν ἐν τοῖς καιροῖς ἅπασι, καὶ τετήρηται καὶ μεμαρτύρηται, καὶ κατ' αὐτὰς τὰς Ἀρχάς· ὥσπερ τοῖς ἐναντίοις τȣ̃ναντίον, καὶ πολλῷ μᾶλλον ἐν ταῖς Ἀκμαῖς.

Ἡ Σελήνη δὲ ποικίλως ἀλλοιȣμένη, δύναται κατὰ καιρȣ̀ς τό, τε Περιέχον καὶ πλεῖςα τῶν περιγείων, ἐν οἷς καὶ τὰ ἡμέτερα Σώματα, συναλλοιȣ̃ν ἑαυτῇ· τὸ μὲν, Ἰδιότητι· τὸ δὲ, Ἐγγύτητι· (κατωτέρω γὰρ τέτακται πάντων Πλανητῶν, εἰς αὐτὰς δὴ τὰς τȣ̃ Αἰθέρος πρὸς τὸ Ὑπέκκαυμα, τȣτέςι τὸ ςοιχιακὸν Πῦρ συναφάς.) μάλιςα δ' ἐν τοῖς νοσȣ̃σι· καὶ καθ' ὅσον ὀξύτερον νοσȣ̃σι, τὴν τοιαύτην ἐνδείκνυται δύναμιν, ὡς ἑτοιμότερον τρεπομένοις, ὡς ῥᾳδίως ταραττομένοις, ὡς πολυειδέσιν ἐγκειμένοις κινήσεσιν, ἐπεὶ τȣ̃ βεβηκότος ἐξέςησαν.

Ὅθεν τὸ νοσαζόμενον μιμεῖταί πως τὰς τῆς Σελήνης Μεταβολὰς, τὰς ἐκ τῶν ἐξ Ἡλίȣ γινομένας αὐτῆς ἀποςάσεων, καὶ τῶν πρὸς αὐτὸν πολυαρίθμων Σχηματισμῶν. Εἰ καὶ πενταχῶς σχηματίζεσθαι παραδέδοται πρὸς ἀλλήλȣς τȣ̀ς Πλανήτας, Ἑξαγώνῳ, Τετραγώνῳ, Τριγώνῳ, Διαμέτρῳ, καὶ Συνόδῳ ταῖς ἀντιθέτοις. Φερομένων γὰρ αὐτῶν ὑπὸ τὸν Ζῳδιακὸν, καὶ τῶν Ζῳδίων ἑκάςȣ, (δυωκαίδεκα δὲ ταῦτά ἐςιν.) εἰς Μοίρας διαιρȣμένȣ τριάκοντα, τῶν ὅλων τε τȣ̃ Κύκλȣ Μοιρῶν εἰς ἑξήκοντα πρὸς ταῖς τριακοσίαις συμποσȣμένων· ἐπὰν δύω Πλάνητες ὑφ' ἓν Ζῴδιον καὶ Μοῖραν εὑρίσκοιντο, τὴν αὐτὴν συνοδεύειν ἀλλήλοις λέγονται. Μοίρας δὲ δυοῖν ζῳδίοιν, εἴτ' ȣ̃ν ἑξήκοντα διεςηκότες ἀπ' ἀλλήλων, ἑξαγωνικῶς σχηματίζεσθαι. Τῶν δύω γὰρ ἑξαπλασιαζομένων, ἡ Ζῳδιακὴ δυωκαιδεκὰς ἀπαρτίζεται· καὶ τῶν ἑξήκοντα Μοιρῶν ἑξάκις, ἡ ποσότης τὰς ἑξήκοντα πρὸς ταῖς τριακοσίαις Μοίρας

πληροῖ τῆς ὁλότητος· καὶ τὸ Ἑξάγωνον Ἑξάπλευρον ὄν, Ἰσοπλευρόν τε καὶ Ἰσογώνιον ἐν ἀμβλείαις Γωνίαις· (Ἑκάστη γὰρ αὐτῶν μιᾶς Ὀρθῆς, καὶ τρίτου μέρους Ὀρθῆς ἐστιν.) εἴπερ εἰς Κύκλον ἐγγράφοιτο, διαιρεῖ τὸν τοιοῦτον εἰς ἓξ ἴσα καὶ ὅμοια τμήματα. Διὰ ταῦτά τοι τὰς εἰρημένας Μοίρας ἀπέχοντες ἀλλήλων οἱ Πλάνητες ἑξαγωνικοὶ σχηματίζονται, τὴν αὐτῶν μεταξὺ διάστασιν ἔχοντες, μήθ' ὑπερβάλλουσαν μήτ' ἐλλείπουσαν ἑξαγώνου Πλευρᾶς· ἥτις ὑποτείνει τὴν ἀπειλημμένην ὑφ' ἑαυτῆς Περιφέρειαν.

Ὅτε δὲ τῶν Πλανήτων ἐν μέσῳ Μοῖραι τριττύος εἶεν ζῳδιακῆς, (αὗται δὲ εἰσιν ἐννενήκοντα.) τετραγωνικὸς ὁ Σχηματισμός. Τὰ τρία γὰρ τετραπλασιαζόμενα τὴν δυωκαιδεκάδα κεφαλαιοῖ· καὶ τῶν ἐννενήκοντα Μοιρῶν τετράκις συντεθειμένων, τὸ πλήρωμα συναριθμεῖται τῶν ἁπασῶν· καὶ τοῦ Τετραγώνου τέτταρας ἔχοντος ἴσας καὶ Γωνίας ὀρθὰς, ὅτ' αὐτὸ περιγράφει Κύκλος, εἰς ἴσα καὶ ὅμοια διαιρεῖται τμήματα τέσσαρα. Κἀντεῦθεν οἱ Πλάνητες οὐ μεῖζον οὐ μεῖον διεστῶτες ἀπ' ἀλλήλων Τετραγώνου Πλευρᾶς, τετραγωνικῶς ἀλλήλους ὡς πρὸς τὴν τοῦ Κύκλου Περίμετρον σχηματίζουσιν.

Εἴκοσι δὲ Μοιρῶν πρὸς ταῖς ἑκατὸν ἐγνωσμένου τοῦ διαστήματος, (τεττάρων δ' αὗται Ζῳδίων εἰσιν.) ὁ Τριγωνισμὸς κατοπτεύεται. Τρὶς γὰρ τέτταρα γίνεται δυωκαίδεκα, καὶ Μοιρῶν Εἰκοσὰς Ἑκατοντάς τε τρισσούμεναι, τὰς ἑξήκοντα πρὸς ταῖς τριακοσίαις ἀθροίζουσι. Τριγώνου τοίνυν Ἰσοπλεύρου, Πλευρὰς τὰς ὀξείας γωνίας ἔχοντος καὶ ἴσας, ἐπείπερ αὐτῶν ἑκάστη δυοῖν τρίτων ὀρθῆς ἐστιν, ὑποτείνει τὴν Περιφέρειαν, ᾗ τὸ τρίτον ὅλου τοῦ Κύκλου κεκλήρωται, καὶ ταῖς λοιπαῖς δυσὶ Περιφερείαις ἔχειν κατὰ πᾶντα τὸ ἀπαράλλακτον.

Εἰς Ἴσα δὲ δύω τὸν Ζῳδιακὸν διαιροῦντες οἱ Πλάνητες διαμετροῦσιν αὐτὸν, κατ' ἄμφω τοῦ ζῳδιακοῦ τὰ μέρη, τὴν αὐτὴν ἀπ' ἀλλήλων τὴν καὶ κυρίως πλείστην διάστασιν διϊστάμενοι. Κύκλου γὰρ Διάμετρός ἐστιν Εὐθεῖά τις ἠγμένη διὰ τοῦ Κέντρου, καὶ πρὸς ἑκάτερα τὰ τῆς Περιφερείας ἄκρα περατουμένη, καὶ δίχα τὸν Κύκλον τέμνουσα.

Ζοφώ-

Ζ. Φώδης ἔν ἔσα καθ' ἑαυτὴν ἡ Ⓒ, πεφυκυῖα δὲ λαμβάνειν ἐξ Ἡλίου τὰς φωτισμὰς, ὑψηλοτάτην χώραν λαχόντος ὡς πρὸς αὐτὴν, καὶ σῶμα κεκλημένου λαμπρότερον ἅμα καὶ πολυμιγεθες, τὸ πλατυκῶς λεγόμενον ἥμισυ ταύτης ἀεὶ φωτίζεται· καθὼς ἅπαν φωτιζόμενον Σῶμα σφαιροειδές. Ἀμέλει καὶ συνοδεύουσα τῷ Ἡλίῳ, τὸ μὲν ἄνω μέρος, ἐν ᾧ δέχεται τὰς ἡλιακὰς λαμπηδόνας λαμπρύνεται· τὸ δὲ κάτω φέρει, καθὼς ἔτυχε φύσεως, ἀλαμπὲς, ὡς τῶν κατ' ἐπεισαγωγὴν ἀμοιρῶν αὐγασμῶν. Παραμείβουσα δὲ τὸν Ἥλιον ἔμενεν τῷ τάχει, τῇ δὲ τῆς οἰκείας Σφαίρας σμικρότητι, (βραδυτέρα γὰρ πάντων Πλανητῶν ἐστιν, ὡς ἐκπεπλωκεία τῆς ἀκραιφνοῦς αἰθερίου κυφότητος.) τὸ κάτω μέρος ὅσον τετράπλευρον πρὸς τὸν Ἥλιον ἔχει καταυγαζόμενον, ἀκλινοβολούμενον ὑπ' αὐτοῦ πρὸς λόγον τῆς παραμείψεως. Καὶ Μηνοειδὴς μέν ἐστιν, Ἑξάγωνον σὺν Ἡλίῳ ποιουμένη Σχηματισμόν· Τετράγωνον, Διχότομος· Τρίγωνον, Ἀμφίκυρτος· Διάμετρον δὲ, Πανσέληνος.

Τετήρηται δὲ ὅλον τὸν Ζωδιακὸν ὑποτρέχουσα πλανητικῶς ἐν ἡμέραις ἑπτὰ πρὸς ταῖς εἴκοσιν, ἐχούσαις καὶ μιᾶς ἡμέρας ἥμισυ μέρος προσπικείμενον. Κατὰ δὲ τοὺς ἀκριβέστερον τετηρηκέναι δοκοῦντας, οὐχ' ἡμιτέλειον τὸ μέρος, ἀλλ' ὡσεὶ τρίτον· ὃ καὶ τοῖς τῶν Ἀκεσόρων πολυμαθέσιν ἐγκέκριται. Τῆς ἡμισείας δὲ τούτων τῶν Ἡμερῶν τῶν ἑπτὰ πρὸς ταῖς εἴκοσι μετὰ τὸ τρίτον, δέοιτ' ἂν ἡ Σελήνη πρὸς τὴν τοῦ Κύκλου διαμέτρησιν, ἐν ᾗ τῆς Φανότητος πλήρωσις. Ὅθεν δὶ ἡμερῶν τεττάρων καὶ δέκα, τρίτου προσδεομένων, καὶ διαμετρήσει, καὶ πλήρης ἔσαι. Διὸ γὰρ ἡ τοιαύτη πόσωσις τῆς ὅλης Περιόδου τὰς Ἡμέρας ἀποτελεῖ τὰς ὀκτὼ πρὸς ταῖς εἴκοσιν, ἑκτὸν μιᾶς Ἡμέρας λειπομένας μορίου· διὰ ταῦτά τοι τὴν μὲν ἑβδόμην ἐκ Τετραγώνου καὶ Διχοτόμου· τὴν δὲ τεσσαρεσκαιδεκάτην ἐκ Διαμέτρου καὶ Πανσελήνου τῶν ὡρισμένων Σχηματισμῶν, τῶν ἐπισήμων Μεταβολῶν, ἐκδηλοτέρας τῶν ἄλλων κρισίμους, πρός τε τὸ κρεῖττον μᾶλλον ξεπέσας, αὐτὰ τὰ πράγματα πολλάκις ἐγνώρισαν.

Ὅτι δὲ τὸ Μηνοειδὲς καὶ τὸ Ἀμφίκυρτον τῆς Σελήνης ἀέρισα· τὸ δὲ Διχότομον καὶ τὸ Πανσέληνον ὡρισμένα, δεδηλώθω καὶ διὰ τῶν ἑξῆς, εἰ καὶ πρόδηλα. Δύω γὲν Κύκλων ἐν αὐτῇ νοεμένων μεγίσων, ὥς γε πρὸς αἴσθησιν, ὃ μέγισοι δὲ τὴν Σφαῖραν, καὶ ἀλλήλως διχάζοσι. Καὶ τὲ μὲν τὸ φαινόμενον καὶ τ' ἀφανὲς ἀπ' ἀλλήλων διείργοντος, καὶ μηδεμίαν μετάπλωσιν πάχοντος· τὲ δὲ τὸ πεφωτισμένον τε καὶ ἀφώτιςον καὶ ςάσιν ὅλως ἐκ ἔχοντος, ἀλλ' ἀεὶ μεταπίπλοντος· ἐν μὲν ταῖς Πανσελήνοις ἐφαρμόζοσιν ἀλλήλοις ἔτοι, καθὼς ἐν ταῖς μεσαιτάταις τῶν ἀμαυρώσεων· ἐν δὲ τοῖς λοιποῖς Φωτισμοῖς ἀλλήλως τέμνοσι, κατ' ἐξείας Γωνίας ἐν Μηνοειδέσι· κατ' Ἀμβλείας ἐν Ἀμφικύρτοις· ἐν Διχοτόμοις δὲ, κατ' Ὀρθάς. Ἐν μὲν ἓν ὀρθαῖς Γωνίαις ἐκ ἔςιν ὅτις διαφορὰ, καθάπερ οὐδ' ἐν ἐφαρμογαῖς· ἐν δὲ τοῖς μεταξὺ τῆς ὀρθότητος καὶ τῆς ἐφαρμογῆς, ἀριθμὸν ἅπαντα τὸ πολυχιδὲς ὑπερήλασεν. Οὐδ' ἐν Ἑξαγώνῳ παραδέδοται τὸ Μηνοειδὲς, ἐν Τριγώνῳ δὲ τὸ Ἀμφίκυρτον· ἀλλ' ὡς ὅτι ταυτὶ τὰ Φωτίσματα καὶ ἐχ' ἕτερα τοῖς εἰρημένοις ἐνορᾶται Σχηματισμοῖς, ὃ μὴν ὅτι καὶ μόνοις ἰδιαιτάτως αὐτοῖς. Ἐκ πρώτε γὰρ τὲ πρὸς ἡμᾶς ἄγαν ἀμυδρῆ Σελαγίσματος ἕως Διχοτόμε, τῇ Σελήνῃ πολυειδῶς τὸ Μηνοειδὲς· ἐκ Διχοτόμε δ' αὖ ἕως Πανσελήνε, πλατυμερῶς τὸ Ἀμφίκυρτον. Ἁπλατῇ δὲ μόνα κατὰ λόγον ἀκριβείας καὶ μονοειδῆ, τό, τε Διχότομον καὶ τὸ Πανσέληνον. Ἀλλὰ καὶ τῶν παραδεδομένων Σχηματισμῶν ἐκ ἐντελὲς τὸ ποσὸν, ὅτι πρὸς τὴν τῶν δυωκαίδεκα ζωδίων ἀρίθμησιν ἐγεγόνει. Τὰ δύω γὰρ ἑξάκις, Ἑξάγωνον συνισᾷ· καὶ τὰ τρία τετράκις, Τετράγωνον· καὶ τρὶς τὰ τέσσαρα, Τρίγωνον· καὶ δὶς τὰ ἕξ, Διάμετρον· ἅπαξ δὲ τὰ δυωκαίδεκα, Σύνοδον.

Οὐκ ὀλίγοι δὲ Σχηματισμοὶ σεσιώπηνται, πρός γε τὴν τῶν Μοιρῶν ἐκλελεμένοι τῇ ὅλῃ Κύκλῳ διάκρισιν· ὧν εἷς ὁ τῇ παρέσῃ Θεωρίᾳ, τό γε δοκῆν ἡμῖν, εἰς πολὺ χρήσιμος Ὀκλαγωνισμὸς, ἐξ ὃ τὸ τε Μηνοειδὲς τῇ Σελήνῃ μεσαίτατον, ἅπερ ἴσον ἀφέσηκε Διχοτόμῳ καὶ πρώτης αὐγάσεως. Ἡμέρα τε κρίσιμος ἐκ ἀφανὴς ἡ τετάρτη.

Καθὼς

Καθὼς γὰρ ἐκ Τετραγώνου τὴν ἑβδόμην, ἕτως ἐξ Ὀκταγώνου τὴν τετάρτην, τὴν μέσην ἑβδόμης καὶ πρώτης ἐπιγινώσκομεν. Καὶ καθὼς ἐννενήκοντα Μοῖραι τοῦ Σχήματος ἑκάστου Πλευραί· τοιουτοτρόπως τοῦ δὲ τοῦ Σχήματος πέντε πρὸς τεσσαράκοντα. Μέσην δὲ φαμεν τὴν τετάρτην ἑβδόμης καὶ πρώτης, ὅτι περ ἐκ δύω τετράδων ἡ Ἑβδομὰς, συναπλικῶς μετρουμένων ἢ διαζευκτικῶς. Οὔτε δὲ τὴν Ἑβδομάδα πλήρεις ἡμέραι συνιστῶσιν ἑπτὰ, μορίῳ δὲ μιᾶς ἡμέρας ἕκτῳ λειπόμεναι, καθὼς δέδεικται πρότερον· ἔστε τὴν Τετράδα τέσσαρες ὁλόκληροι, πολλῷ δ' ἐλλειπεῖς. Τῆς γὰρ Ἑβδομάδος, περὶ ἧς ὁ λόγος, ἡμέρας ἕξ ἐχέσης ἐν ἑαυτῇ καὶ ἥμισυ καὶ τρίτον, ὡς ἕκτῳ προσδεομένης εἰς τελείαν ἀπάρτισιν, ἔχοι ἂν ἡ Τετρὰς ἕκτον καὶ τέταρτον σὺν ἡμέραις τρισὶν, ἡμίσεος καὶ δωδεκάτου χρῄζουσα πρὸς περάτωσιν.

Ἐπεὶ δὲ τῇ ἑβδόμῃ καὶ τῇ τετάρτῃ, καὶ ταῖς ἄλλαις κρισίμοις, αἱ Κρίσεις οὐκ ἐξ ἰσχύος αὐτῶν, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐν αὐταῖς τῆς Σελήνης Μεταβολῶν· αἱ Μεταβολαὶ δὲ πρὸς τὰς Σχηματισμὰς· οἱ Σχηματισμοὶ δὲ τὸ τῶν Ἡμερῶν οὐκ ἀναμένουσι τέλειον, ὃ χρὴ τὴν ὁλοκληρίαν ἐν κρισίμοις ἐπιζητεῖσθαι· διὰ δὲ τὰ μέρη, παρατηρεῖσθαι καὶ τὰς ὁλότητας. Ὥσπερ δὲ τὸ Διχοτόμου καὶ πρώτης ἐλλάμψεως ἴσον ἀφεστηκὸς, τὸ μεσαίτατόν ἐστι τοῦ Μηνοειδοῦς· ἡ τετάρτη τ' ἐν ᾗ περατοῦται κρίσιμος οὐκ ἐπείσακτος· οὕτω δὴ τὸ Πανσελήνου καὶ Διχοτόμου κατ' ἰσομοιρίαν ἀποκεχωρηκὸς, τὸ τοῦ Ἀμφικύρτου πέλει μεσαίτατον· ᾗ δ' ἑνδεκάτῃ καθ' ἣν αὐτὸ, κρίσιμος ἀπαρέμπλωτος. Καὶ ἄμφω δὲ παραπλήσιος ἔχουσι Φύσεως· ἐπεὶ τετάρτῃ μὲν, τῆς ἑβδόμης· ἑνδεκάτῃ δὲ, τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης Ἐπίδηλοι· ταυτὸν δ' εἰπεῖν Προσημαίντορες· ὅτι καὶ τῷ τοῦ Μηνοειδοῦς μεσαιτάτῳ, προσημαίνεται τὸ Διχότομον· τῷ τοῦ Ἀμφικύρτου τε, τὸ Πανσέληνον· τῶν ἐν ταῖς ὡρισμέναις τῆς Σελήνης Μεταβολαῖς ἑτέρως τροπῶν, ἐν ταῖς τῶν οὐχ ὡρισμένων μεσαιτάταις προδιαγραφομένων κατὰ κυρίως· τῆς ἐν ἑβδόμῃ Κρίσεως, προϋποφαινομένης ὡς τὰ πολλὰ κατὰ τὴν τετάρτην· καὶ τῆς ἐν τεσσαρεσκαιδεκάτῃ, κατὰ τὴν ἑνδεκά-

δεκάτην· ἀγαθῆς μὲν ἐσομένης τῆς Κρίσεως, ἔν τε τοῖς ἐκκρινομένοις ἐπὶ τὸ κρεῖττον, κατὰ τὴν Ἐπίδηλον γινομένης τινος Ἀλλοιώσεως ἔντε τῷ σώματι τȣ̃ νοσȣ̃ντος ἐπὶ τὸ κατὰ φύσιν ῥέποντος· πονηρᾶς δὲ, τȣ̀ναντίον· τῶν μὲν ἐκκρινομένων τρεπομένων ἐπὶ τὸ χεῖρον· τȣ̃ δὲ πάσχοντος εἰς τὸ παρὰ φύσιν ἐπὶ πλέον προβαίνοντος. Ἐνδεκάτῃ γȣ̃ν καὶ τετάρτῃ Μεταβολῶν σεληνιακῶν ἀκμαίων ȣ̓σῶν, ἐν αὐταῖς εὐλόγως κρίσιμοι τῶν ȣ̓κ ἀφανῶν· εἰ καὶ τετάρτη μὲν, ἀξιώματι τῷ τῆς ἑβδόμης· ἑνδεκάτη δὲ, τῷ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης ὑποβεβήκατον· ὥσπερ αἱ κατ' αὐτὰς τῆς Σελήνης Μεταβολαὶ τῇ τῶν καθ' ἑβδόμην καὶ τεσσαρεσκαιδεκάτην ἐπισημότητι.

Δὶς δὲ τῆς Σελήνης διχοτομȣμένης, ὅτι καὶ διττὸς ὁ Τετραγωνισμός· (Ἔν τε γὰρ Αὐξήσεσιν ἔν τε Μειώσεσιν, δι' Ἑβδομάδων ὅλως τριῶν μετὰ Σύνοδον, καὶ ὁ δεύτερος γίνεται Τετραγωνισμὸς, καὶ τῶν διχοτομημάτων τὸ δεύτερον). εἰ μὲν ȣ̃ν παντάπασιν ἦν ἑκάστη τῶν Ἑβδομάδων ἀνελλιπὴς, ἐν αἷς ἡ Σελήνη Διχότομος, καὶ Παμφαὴς, καὶ αὖθις Διχότομος, ἅπαξ μὲν διαμετρȣ̃σα τὸν Ζωδιακὸν καὶ τὸν Ἡλιακὸν, ὅτ' ἐξ Ἡλίȣ ποιοῖτο τὴν πλείστην διάστασιν· τετραγωνίζȣσα δὲ δὶς, ὅτε καὶ τȣ̃ Ἡλίȣ τῷ τῆς ὅλης Περιφερείας τετάρτῳ διΐσταιτο, πάντως ἂν καὶ τοῖς νοσȣ̃σιν Ἡμέρα κρίσιμος ἐπιφανεστέρα τῆς εἰκοστῆς, ἀναμφιλέκτως ἦν ἡ πρώτη σὺν εἰκοστῇ. Τῶν δ' Ἑβδομάδων ἐχȣσῶν ἐλλιπῶς, κἀντεῦθεν τῶν τριῶν ἕκτων λειπομένης ἑκάστης, εἴκοσιν ἡμέρας συναγȣσῶν καὶ μέρος ἡμερήσιον ἥμισυ· καὶ τῆς σὺν εἰκοστῇ μὲν πρώτης ἐνίοτε τὸ κρίνειν εὑρίσκεται· τὰ μάλιστα δὲ, τῆς εἰκοστῆς ἐστι· καί γε ἐκδηλότερόν τε καὶ βεβαιότερον, ὡς ἡ πεῖρα παρέστησε, τῆς τρίτης Ἑβδομάδος, τῇ δευτέρᾳ συναπτομένης, καὶ τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην τὸ τῆς δευτέρας τέλος οἰκείαν ποιȣμένης ἀρχήν. Ὥσπερ ȣ̃ν ἑνδεκάτη τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης Ἐπίδηλος, ȣ̃τως ἑπτακαιδεκάτη τῆς εἰκοστῆς· ἐπ' ὀλίγιστον δὲ κατὰ παρένθεσιν καὶ τῆς πρώτης σὺν εἰκοστῇ. Ταύτης γὰρ ὀκτωκαιδεκάτη γνησίως Ἐπίδηλος, ὡς ȣ̃σα μέση τῆς τρίτης Ἑβδομάδος, μετρȣμένης τότε κατὰ διάζευξιν. Ταῖς

γὰρ

γὰρ τῶν Ἑβδομάδων μέσαις ἡμέραις ἔνεσι τεταγμένως τὸ προσημαντικὸν, μήτινος εἴτ' ἐκ τῆς ὑλικῆς ἀταξίας, εἴτ' ἐξ ἐπισφαλοῦς πράξεως, εἴτ' ἐκ τυχηρᾶς περιπλώσεως ἐπισυμβάντος κωλυτικοῦ. Καὶ δὴ τετάρτη μὲν, μέση τῆς πρώτης Ἑβδομάδος ἐστὶν· ἐνδεκάτη δὲ, τῆς δευτέρας· ἑπταικαιδεκάτη δὲ τῆς τρίτης, εἴγε κατὰ συναφειαν ἡ Ἑβδομάς· εἰ δὲ κατὰ διάζευξιν, ὀκτωκαιδεκάτη Θεωρητὴ, τριῶν ἡμερῶν ἐσῶν αὐτῆς ἑκατέρωσε. Πᾶσα δὲ Ἐπίδηλος, λέγεται καὶ Θεωρητή, διὰ τὸ μὴ χρῆναι τηνικαῦτα τὸ φαινόμενον, καὶ κατ' ἐκείνην ἐνεργούμενον τὴν ἡμέραν ἐπισκοπεῖσθαι μονώτατον, ἀλλὰ καί τι νοούμενον, καὶ κατὰ τὴν εἰσέπειτα κρίσιμον ἐκβήτεσθαι προσδοκώμενον. Εως μὲν ἂν τεσσαρεσκαιδεκάτης τὸ ἀγωνιστικὸν ἐν ταῖς Κρίσεσιν ἰσχυρότερον. Ἐντεῦθεν ὑποκλείεταί πως μέχρι τῆς εἰκοστῆς. Ἑξῆς δὲ καὶ πρὸς τεσσαρακοστὴν ἐπὶ μᾶλλον χαυνοῦται καὶ ἀτονεῖ. Τὸ δ' ἀπ' ἐκείνης παντάπασιν ἐστὶν ἀδρανές. Ὅθεν καὶ τὰ πολλὰ διὰ Πέψεως αἱ Λύσεις ἐν τοῖς ἐκ ὀλεθρίοις νοσήμασιν· ἐνίοτε δὲ καὶ δι' ἀποστάσεων εἰς μόριον γινομένων ἢ καίριον· σπανιάκις μέντοι γε δι' ἐκκρίσεων.

Ἰτέον τὸ λοιπὸν εἰς τὸ κοινοτέρως περὶ τῶν κατὰ τάξιν κρισίμων διαλαβεῖν Ἡμερῶν. Κατὰ Τετράδας ἂν καὶ καθ' Ἑβδομάδας κρινομένων τὸ πίπαν τῶν Νόσων σαφέστερόν τε καὶ βεβαιότερον· ὥσπερ τὴν τετάρτην καὶ τὴν ἑβδόμην κατὰ τὴν πρώτην Ἑβδομάδα διακρισίμους ἔγνωμεν· τὴν μὲν τετάρτην, Ἐπίδηλον θεωρητήν· τὴν δ' ἑβδόμην τελεωτέραν, καὶ τῆς τετάρτης ὑπερέχουσαν δυνάμει καὶ ἀξιώματι. Παραπλησίως καὶ κατὰ τὰς ἄλλας Ἑβδομάδας ἡμᾶς εἰδέναι χρεών. Κατὰ τὴν δευτέραν, τὴν μὲν ἐνδεκάτην Ἐπίδηλον· τὴν δὲ τεσσαρεσκαιδεκάτην, ἐν ὑπεροχῇ δυνάμεως καὶ ἀξιώματος. Κατὰ τὴν τρίτην, τῆς αὐτῆς ἀναλογίας, ἢ τῆς αὐτῆς θεναρότητος, τὴν ἑπταικαιδεκάτην δὴ καὶ τὴν εἰκοστήν. Κατὰ τὴν τετάρτην, τὴν σὺν εἰκοστῇ τετάρτην, καὶ τὴν ἑβδόμην σὺν εἰκοστῇ. Κατὰ τὴν πέμπτην, τὴν σὺν τριακοστῇ πρώτην, καὶ τὴν τετάρτην ἅμα τριακοστῇ. Κατὰ τὴν ἕκτην, τὴν ἑβδόμην σὺν

τριακοστῇ, καὶ τὴν τεσσαρακοστήν· ἥτις ἐστὶ τὸ πέρας τῆς ἐν Ἑβδομάσι καὶ Τετράσιν ἀπάσης Κρίσεως. Ἐφεξῆς γὰρ ἐν Εἰκοσάσι τελέμενα τὰ τῶν Κρίσεων ἡ πεῖρα παρέσησεν, ἕως τῆς εἰκοστῆς σὺν ἑκατοστῇ, τῷ κατὰ τὸ ἀσάνιον ἴσως ἐπισυμβαίναντος· μήτε τὸν λόγον ἀναιροῦντος, μήτε τὴν τήρησιν. Δῆλον δ' ἐν καὶ τούτων, ὡς ἡ εἰκοστὴ τῆς πρώτης σὺν εἰκοστῇ, πάνυ πολλῷ τῷ μέτρῳ καθυπερβέβηκεν, ὅ,τε σοῖχος τῆς εἰκοστῆς, τοῦ τῆς σὺν εἰκοστῇ πρώτης ἐς ἄκρον ὑπερτερεῖ.

Δυσχερὲς δ' ἰδεῖν συνιέναι τὸν λελογισμένον· πῇ μὲν τὸ συνημμένον ἐν Ἑβδομάσι καὶ Τετράσι· πῇ δὲ τὸ διεζευγμένον ἀρίθμημα. Τὴν μὲν γὰρ πρώτην Ἑβδομάδα, δύω Τετράδες συνημμένως ἀπήρτισαν, καὶ τὴν μεγάλην κρίσιμον τὴν ἑβδόμην εἰσήγαγον. Εἶτα διῃρημένως Ἑβδομὰς καὶ Τετρὰς, τὴν ἑνδεκάτην ἐγνώρισαν. Ἔπειτα συνελθούσης ἑτέρας Τετράδος ἐν συναφείᾳ, καὶ δύω διαζευκτικῶς Ἑβδομάδων τελεθεισῶν, ἡ τεσσαρεσκαιδεκάτη πεπαῤῥησίασαι, πολὺ τὸ ἀξίωμα καὶ τοῦ τῆς ἑβδόμης ἐγγίσαι φέρουσα. Μετέπειτα δὲ Τετρὰς συναπτικῶς προσελθοῦσα τὴν ἐπταικαιδεκάτην παρέδειξεν· ἑτέρα Τετρὰς ὁμοίως ἐν συναιρέσει τὴν εἰκοστὴν, τριῶν Ἑβδομάδων συνδραμουσῶν ἐς ταὐτὸ· τῶν δύο μὲν, διεζευγμένως· συνημμένας δὲ, τῆς μιᾶς. Ἐντεῦθεν ῥᾳδίως καὶ κατ' ἄλλας Ἑβδομάδας καὶ Τετράδας ἥτε διαίρεσις, ἥτε συναίρεσις ὅπῃ πέρ εἰσιν εὑρεθήσονται, δεδηλωμένων τῶν κατὰ τάξιν τὸ κρίσιμον ἐχόντων ἑπωσοῦν ἐν αὐταῖς ἐξ ὀνόματος· αἷς δὴ καί τινες ἔξωθεν ἕτεραι παρεμπίπτουσιν. Οὐδὲ γάρ ἐστιν Ἡμέρα χρεὼν ἀνεπίδεκτος Κρίσεως, εἴγε κατὰ πάσης Ἡμέρας ἐξ Ἡλίου τῇ Σελήνῃ Μεταβολαί.

Πλὴν ὥσπερ ἐχ' ὁμοίως αἱ Μεταβολαὶ, τοιοτρόπως καὶ αἱ Κρίσεις ὁμοίως. Πῇ μὲν γὰρ σαφεῖς εἰ τῶν Φωσήρων πρὸς ἀλλήλους Σχηματισμοὶ, δι' ὧν αἱ Μεταβολαί· πῇ δ' ἀσαφεῖς. Οὕτω τοι καὶ τὰ τῶν Κρίσεων, πῇ μὲν ἐναργῆ, πῇ δ' ἀτιεῦτα. Ζήτησις δὲ τῶν προτέρων, ἢ τῶν ἀσαφῶν, ἢ τῶν ἀμυδρῶν. Κατὰ μέντοι τὴν ἐνάτην,

καὶ

καὶ τὴν πολυκατηγόρητον ἕκλην, πέμπλην τε καὶ τρίτην, ἐδ' ὅλως αἱ Κρίσεις διαλανθάνουσιν, ἐπείπερ ἐκ ἄλογοι. Τὴν μὲν γὰρ ἐννάτην, εἰσφέρει τὸ Τρίγωνον· τὴν ἕκλην, τὸ Πενταγωνον· τὴν πέμπλην, τὸ Ἑξάγωνον· καὶ τὴν τρίτην, τὸ Ἐννεάγωνον. Τὸ τρίγωνον τὴν ἐννάτην, ὡς ἐν Ἡμέραις ἐννέα, καὶ πρὸς ταύταις ἐνάτῳ μορίῳ τὴν τῆς Πλευρᾶς λαμβάνων περάτωσιν. Ἐπειδὴ ταῦτα τριακόσια, τὰς Ἡμέρας τῆς σεληνιακῆς περιόδου συναριθμεῖ, τὰς ἔσας ἑπλὰ πρὸς ταῖς εἴκοσι μετὰ μορίου τρίτου. Καινὸν δ' ἐν ἔσιν εὑδὲν, τὸ, τὴν ἐννάτην τὸ ἔνατον μόριον εἰς ἑαυτὴν ἐπισπάσασθαι, καθὰ καὶ τὴν τρίτην τὸ εἰκοσθέβδομον, ὡς δειχθήσεται. Καὶ τὴν εἰκοσὴν γὰρ, ἥμισυ μέρος ἡμέρας ἄλλης σφετερισαμένην ἐγνώκειμεν. Ὥσπερ δὲ τὸ τῆς εἰκοσῆς ἔργον, ἐνίοτε κατὰ τὴν σὺν εἰκοσῇ πρώτην ἐκλελάθμενον κατεμάθομεν· ὕτω δὴ καὶ τὸ τῆς ἐννάτης εὑρίσκεται πρὸς τὴν δεκάτην μεταχωρῶν. Εἴκοσι Μοῖραι πρός γε τοῖς ἑκατὸν ἡ τῦ Τριγώνε Πλευρά. Τὸ Πενταγωνον τῇ ἕκλῃ, τὸ Ἑξάγωνον τῇ πέμπλῃ διδόασι πάροδον. Ὡς ἐν ἕκλῃ μὲν, Ἡμερῶν πέντε καὶ τρίτε, καὶ δύω πεντεκαιδεκάτων, διὰ πενταπλασιασμῦ ποιεμένων ταῖς τῆς Κυκλοφορίας ἡμέραις τὸν ἀθροισμόν· ἐν πέμπλῃ δὲ τεσσάρων, μεθ' ἡμισείας ὀκτωκαιδεκάτης μερίδος τῶν ὅλων ἑξαπλασιαζομένων, τὰς ἑπλὰ πρὸς ταῖς εἴκοσιν (ἐχέσας καὶ τὸ τρίτον προσεπικείμενον) συνεκπληρεντῶν. Ὥσπερ δ' ἑβδόμῃ καὶ τετάρτῃ καί τισιν ἄλλαις, ὕτως ἕκλῃ τε καὶ πέμπλῃ τὸ τῆς ποσώσεως ἐλλιπές. Ἑξήκοντα Μοῖραι τῷ ἑξαγώνῳ Πλευρά· τῷ Πενταγώνῳ δύω πρὸς τοῖς ἑβδομήκοντα. Τὴν τρίτην, τὸ Ἐννεάγωνον παραδείκνυσιν, ὡς ἐν ἡμέραις τρισὶ καὶ μιᾶς ἡμέρας εἰκοσθεβδόμα τὴν οἰκείαν ἔχον ἀπαρτιζομένην Πλευράν, Μοίρας ὑποτείνεσαν τεσσαράκοντα. Συντεθειμένα γὰρ ἐννάκις τὰ τρία, τελεῦσιν ἑπλὰ πρὸς τοῖς εἴκοσι· τὸ τ' εἰκοσθέβδομον πολλαπλασιασθὲν τεσσαράκις εἰς ἑνὸς ὅλε τρίτε ἄγεται μόριον. Ἡ ποσότης δὲ ταῦτα τῶν Ἡμερῶν, ἐν αἷς ἡ Σελήνη τὸν ὅλον διέρχεται Κύκλον τὸν ἑαυτῆς.

Τῶν μέν τοι τετταράκοντα Μοιρῶν ὁ πολλαπλασιασμὸς γινόμενος καὶ αὐτὸς ἑναχῶς, τὰς ἑξήκοντα πρὸς ταῖς τριακοσίαις συμπερατοῖ. Διὸ γὰν ἐν ταῖς τρισὶν Ἡμέραις καὶ τῷ δηλωθέντι μορίῳ, τὰς τεσσαράκοντα διατρέχει Μοίρας ἡ Σελήνη· τὸ δὲ τμῆμα τε ταύτης Κύκλε τὸ ἔνατον. Διὰ τῆτο λέλεκται τὸ κρίσιμον ἔχειν ἐκ τε ἐννεαγωνίε τὴν τρίτην, ἐπιπωμένην εἰς ἑαυτὴν ἐκ τῆς τετάρτης τὸ εἰκοσιέβδομον· ἃ μετατιθεμένε πρὸς τὴν οἰκείαν ὁλότητα, καὶ τὸ ἑαυτῆς ἔργον ἡ τετάρτη, καὶ τῆς τρίτης ἀποπληροῖ.

Ταῦτα δὲ τὰ τῶν Κρίσεων ἐκ ἐξ ἀνάγκης ἐν τοῖς ἰδίοις καιροῖς πεπραγωμένον ἔχει τὸ ἐνεργὸν, ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ ἀπατᾶσιν, ἢ διά τι σφάλμα προκατάρξαν, εἴτ' ἐκ τῶν νοσούντων, εἴτ' ἐκ τῶν περὶ αὐτὸς· τυχὸν δὲ καὶ τῶν θεραπευτῶν, ἢ καὶ διά τινα τυχαίαν περίπλωσιν, ἢ καὶ μηδενὸς τοιέτε γεγενημένε, δι' αὐτὸ τὸ τῆς ὕλης ποικίλον ἐν κινήσει καὶ ἄτακτον. Ὅθεν διαπορεῖσθαι χρεὼν ἑδαμῶς ἐν ταῖς ἀποτυχίαις τῶν Κρίσεων, ἔτε μὴν ἐν ταῖς κρισίμοις Ἡμέραις ὅλως ἀπροσεκλεῖν.

Πῶς μὲν ἂν τὴν τρίτην Ἡμέραν εἰσάγει τὸ Ἐννεάγωνον, ἀρκέντως εἴρηται· μή ποτε δὲ ταύτης τῆς τρίτης ὡς τῶν Ἡμερῶν, ἐν αἷς αἱ Κρίσεις ἐκ ἀμυδραί, τελέσης ἀρχῆς τρία Σχήματα, τό, τ' Ἐννεάγωνον, τό, τε Δεκάγωνον, τό, τε Δωδεκάγωνον αἴτια· καὶ διὰ ταῦτα καὶ ὁ διὰ τρίτης Παροξυσμὸς, τῶν ἄλλων μᾶλλον πολὺ ἐπίδημος. Τῷ μὲν ἂν Ἐννεαγώνῳ προσεχὴς ἡ διαίρθρωσις· τὸ δὲ Δεκάγωνον ἐν ἡμέραις συνίσαται δυσὶν, ἡμίσει τε μιᾶς, καὶ δυσὶν ἑτέροις μορίοις, πέμπτῳ τε καὶ τριακοστῷ Μοιρῶν. Ἑξὰς δὲ σὺν Τριακονταέδι τῷ δωδεκαγώνῳ Πλευρά. Τὸ Δωδεκάγωνον ἐν ἡμέραις δυσὶ καὶ αὐτὸ, πρὸς δὲ καὶ τετάρτῳ καὶ τριακοσθέκτῳ τρίταις ἡμέραις· Πλευρὰ τῷ δωδεκαγώνῳ Μοιρῶν Τριακοντάς.

Ὅτι δὲ τὰ κατ' Οὐρανὸν Σώματα καὶ καθ' αὐτὰ, καὶ διὰ τῆς πρὸς ἄλληλα σχέσεως, ἔχει τινὰς ἐν ὕλῃ καὶ μόνῃ δυνάμεις, ἃς αὐτοῖς ὡς ἔκρινεν ὁ σοφῶς δημιεργήσας ἐνέθετο, Νῶς ὁμολογεῖ μετ' Αἰσθήσεως. Εἰ γὰρ Φυτοῖς καὶ

καὶ Βοτάνοις ἡ τοιαύτη χορηγία νενέμηται καὶ πλείστοις τῶν ἐκ χοὸς· εἰ Μαγνήτιδι καὶ Νάρκῃ τοῖς φαυλοτάτοις δέδοται καὶ πόῤῥωθεν ἐνεργεῖν, πολλῷ μᾶλλον τοῖς πάντων αἰσθητῶν κτισμάτων ἐς τοσοῦτον ὑπερκειμένοις, τῆς αὐτεξουσιότητος ὅλης αὐτοκρατοῦς μενούσης, ὡς ὑπὲρ αἴσθησιν πάντων. Μέν τοί γε ταῖς Δυνάμεσιν ὁ ταύτας παρεσχηκὼς ὁρίζοι σχολὴν ὅταν βούλοιτο· καὶ ταῖς Μεταβολαῖς ἐντέλλεται, καὶ ἀπρακτοῦσιν ὑπείκουσαι· καὶ Νόσων ἐπέχει καὶ Θανάτων ὁρμὰς μόνῳ νεύματι, καὶ ἁρμοζόντως αὐτοῦ κελεύσει ῥάστην λίαν πληγὴν καὶ ὄλεθρον ποιοῦνται τὴν ἔφοδον, καὶ πάσης ἀσφαλείας οὔσης ἀνθρωπικῆς. Τῷ κράτει γὰρ τῆς ἰσχύος Κυρίου, καὶ ἵσταται τὸ πᾶν, καὶ μετάγεται, καὶ οὐσιοῦται, καὶ διαλύεται.

Πλὴν ἐπειδὴ καὶ ἡμεῖς λόγου χάριτι τετιμήμεθα, καὶ σεμνώματι νοερότητος ὀλβιούμεθα, δέον προηγουμένως μὲν, ὅλους αὐτοὺς ἀτενίζειν ἀεὶ πρὸς ἐκεῖνον, ὃς παρήγαγεν, ὃς ἐδόξασεν. Ἑπομένως δὲ, καὶ τὰ πρὸς τὸ συνοῖσον εἰσάγειν ἡμέτερα· (καὶ ταῦτα γὰρ ἐξ ἐκείνου.) καὶ προνοουμένους πρὸς τὸ ἀγαθὸν μηδεμίαν κωλύμην ὑφίστασθαι, καὶ Τροφὰς διακρίνειν, καὶ Καιροὺς ἐξετάζειν, καὶ συμμετρίαν ἐπιτηδεύειν ἐν ἅπασι, καὶ νουνεχέσι μεθόδοις Ὑγιείαν τε τηρεῖν, καὶ νοσοποιὸν ἀποπέμπεσθαι, μὴ συνεκκενοῦντας τῷ κατὰ Ποιὸν ἢ κατὰ Ποσὸν ἢ κατ' ἄμφω λυποῦντι τὸ μὴ λυποῦν· ἀλλὰ τὸ τῆς φύσεως καὶ μόνως καταβάλλειν πολέμιον ἀγχεμάχοις ὅπλοις, εἰ πάρεστιν. Ἔστι δὲ παρασκευαζόμενον ἀπείργειν Ἀκροβολισμοῖς καὶ Προφυλακαῖς, τοῦτε Πῶς, καὶ Πότε, καὶ Ποῦ, καὶ Πόθεν, σὺν Ὁποίῳ, σὺν Ὁπόσῳ, τοῦ τ' Ἔν τινι, καὶ Δὶ ὅτι, καὶ εἴτις ἄλλος Διορισμὸς, ἐν οὐδενὶ τῶν ἐνεργουμένων ἀμνημονεῖν. Ἀλλ' ὅσοι Χώραν ἔχουσι πᾶντας περισκοπεῖν, καὶ τοῦ καθήκοντος τρόπου φροντίζειν τῶν πρὸς τὸ τῆς Ὑγιείας ἐχθρῶν ἀνταγωνισμῶν, τοῦτ' αὐτοῖς ἐπιτηδείου Καιροῦ καὶ μορίων ποιεῖσθαι πολυπραγμοσύνην τοῦ Σώματος ἐν οἷς ὠφελούντων θέσις πρεπώδης, ὅθεν καὶ βλαπτόντων ἀφαίρεσις εὔχρηστος· Εἴδους τε καὶ Μέτρου τῶν κενουμένων καὶ τῶν εἰσαγομένων οὐκ ἀλογεῖν, καὶ σκέψεως ὅτι πολλῆς ἀξιοῦν· τίνα τὰ

Ἰατήρια,

Ἰατήρια, τὰ Προφυλακτήρια, τὰ Διαιτήματα προσενεκτέον· ἐν τίσι τῶν Ἡλικιῶν, τῶν Κράσεων, τῶν Ὡρῶν, τῶν Χωρῶν, τῶν Ἐπιτηδευμάτων, καὶ τῶν Ἐθῶν. Καὶ ταῦτα πάντα παραβάλλειν πρὸς ἄλληλα, καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ἴσως ἀντικειμένων ἁδὲν ἐάλως περιφρονεῖν· ἀλλ' ἐκ τῆς αὐτῶν ἀντιπαραθέσεως εἰρμοσμένην ποιεῖσθαι τὴν ἐπιχείρησιν. Περὶ δὲ τῶν ἄλλων, τὸ τε πάθος αἴτιον ἐξανιχνεύειν ἄγαν ἐπιμελῶς, ὅπως ἂν ἀπαραλογίστως διαγνωσθείη. Τὸ δὲ πάντων ἀναγκαιότατον· καὶ μὴν καὶ τὴν πρᾶξιν διερευνᾶν, εἰ δύναιτο κατευστοχῶν τε σκοπε, καὶ μηδενὸς ἐκπίπτειν τῶν πρὸς ἀσφάλειαν, ὅσον εἰς ἀνθρωπίνην ἰσχύν.

Ἐπαναληπτέον δὲ καὶ σαφηνιστέον ὀλίγον περὶ τῶν τῆς Σελήνης μετὰ τε Ἡλίε Σχηματισμῶν. Ἐπεὶ τοίνυν ἡ Σελήνη τὸν οἰκεῖον διαπεραίνει Κύκλον τὸν ὅλον ἐν Ἡμέραις ἑπτὰ πρὸς ταῖς εἴκοσιν, ἐχέσαις καί τι προσεπικείμενον μόριον Ἡμέρας ὡσεὶ τρίτον, ἢ προδεδήλωται, τὸν ἥμισυ πάντως διαδραμεῖται Κύκλον ἐν ἡμέραις τέσσαρσι πρὸς ταῖς δέκα, λειπομέναις Ἡμέρας τρίτῳ, καὶ ταύταις ἀπαρτίσει τὴν μεθ' Ἡλίε Διάμετρον. Ἐκ μὲν γὰρ τῆς πρώτης ἐν Συνόδῳ κρύψεως καὶ ζοφώσεως ἀποτελεῖται πᾶσα φανερὰ τὰ πρὸς ἡμᾶς καὶ παμφάινουσα, δι' ἡμερῶν τεσσαρεσκαίδεκα καὶ δύω Μοιρῶν Ἡμέρας ἡμίσυς τε καὶ τεταρτε, τῷ τὴν ὁλόκληρον μηνιαίαν περιαγωγὴν τὴν ἐκ Συνόδε πρὸς Σύνοδον, ἐν Ἡμέραις ἐννέα καὶ ἡμισείαις γίνεσθαι πρὸς ταῖς εἴκοσιν. Ἐπεὶ τῆς Σελήνης τὸν ἑαυτῆς ὁδεύσης πλανητικῶς, καὶ ὁ Ἥλιος ὁ δεύει τὸν ἑαυτε, καὶ προβαίνει πλανητικῶς· καὶ χρὴ πλέον ἢ κυκλικὸν διαπόρευμα τὴν Σελήνην ποιήσασθαι, πρὸς τὸ τὸν Ἥλιον ὑποφθᾶσαι, καὶ ἔτως αὐτῷ συνελθεῖν. Ἐκ μὲν ἓν ὁλικῆς ἀμαυρώσεως, ἕως πλήρους φαύσεως Ἡμέραις τῇ Σελήνῃ, καθὼς προτεχῶς ἐρρέθη, τεσσαρεσκαίδεκα, καὶ πρὸς ταύταις ἥμισύ τε καὶ τέταρτον. Σχηματιζομένης δὲ ταύτης διαμετρικῶς πρὸς τὸν Ἥλιον, (περὶ τε Σχηματισμε γὰρ ὁ λόγος.) ἐπείπερ ὁ Σχηματισμὸς αἴτιος τῆς Μεταβολῆς, ἔσαι τὸ μεταξὺ τῶν Φωτήρων, ὡς ἐν Περι-

Φερείᾳ,

φερείας, διάστημα παρ' ἑκάτερον μέρος πρὸς αἴσθησιν σελληνιακὸς δρόμος· Ἡμερῶν τεττάρων καὶ δέκα, λειπομένων Ἡμέρας τρίτῳ, καθάπερ προείρηται. Παραπλησίως διανοητέον καὶ τοῖς ἄλλοις Σχηματισμοῖς.

## Τοῦ αὐτοῦ περὶ Ψυχῆς.

Ἡμὲν ἐν ὁρμῇ τοῦ λόγου διαλαβεῖν, περὶ πάσης Ψυχῆς, ὡς οἷόντε συντόμως ὁμοῦ καὶ σαφῶς. Τοῦτο γὰρ ἡμᾶς οἱ μεθ' ἡμῶν ἐξητήσαντο, τοιούτοις λόγοις ἐνασμενιζόντες. Πολλῶν δὲ καὶ ἀσυμφώνων ἐξενηνεγμένων Δογμάτων περὶ Ψυχῆς, εἴπερ εὔοδα μέλλοι γίνεσθαι τῷ λόγῳ τὰ τῆς ὁρμῆς, πρὸς μὲν τὰς ἀντιλογίας οὐδ' ἐπινεῦσαι δέον αὐτόν· ἐπείπερ οὐκ ὀλίγοι Σοφοὶ συνεχῶς τε καὶ φιλοτίμως ταύταις προσδιητήσαντο. Μόνης δὲ τῆς Ἀληθείας φροντίσαι καὶ πρὸς αὐτὴν ἐξ ὀρθοῦ βαδιεῖσθαι κατά γε τὸ ἐγχωροῦν. Καὶ δὴ πρότερον αὐτὸ τοὔνομα τῆς Ψυχῆς ὅθεν τε, καὶ ὅ, τι δηλοῦν ἂν εἴη, θεωρητέον. Εἶτα τὸν Ὅρον ἐπισκεπτέον. Ἔπειτα ζητητέον τὰς Δυνάμεις αὐτῆς, τίνες, ὁποῖαί τέ εἰσι, καὶ τότε περὶ τῆς ἀνθρωπίνης διαληπτέον Ψυχῆς. Ἐν τῷ τέλει δὲ καὶ περὶ Ἀναστάσεως ῥητέον. Οἰκεῖος γὰρ καὶ ὁ περὶ Ἀναστάσεως λόγος, τῷ περὶ Ἀνθρώπου Ψυχῆς.

Ἐκ τοῦ ψύχειν ἐν τῷ σημαίνοντος τὸ ζωογονεῖν, τὸ ζωογόνον τοῦ πεφυκότος ζῆν Σώματος, εἴρηται Ψυχή. Πολυειδοῦς δὲ τοῦ ζῆν ὄντος, ὡς τὰ Φυτὰ κατ' αἴσθησιν, κατά τε κίνησιν ἐν ὁρμῇ, κατά τε λόγον αἰτίας παντὸς τοῦ ζῆν ἡ Ψυχή, συνάδοντα τῷ ταύτης ὀνόματι καὶ τὸν Ὅρον Ἀριστοτέλης ἀπέδωκεν ὅτως εἰπών. Ψυχή ἐστιν Ἐντελέχεια πρώτη Σώματος Φυσικοῦ, Δυνάμει ζωὴν ἔχοντος. Καὶ πάλιν. Εἰ δή τι κοινὸν ἐπὶ πάσης Ψυχῆς δεῖ λέγειν, εἴη ἂν ἡ πρώτη Ἐντελέχεια Σώματος Φυσικοῦ ὀργανικοῦ· τὸ Δυνάμει ζωὴν ἔχον εἶναι φήσας ὀργανικόν. Εἰ μὴ γὰρ ὀργανικόν, οὐκ ἂν ἔχοι δυνάμει ζωήν. Ἐντελέχειαν δὲ πρώτην εἶπε τὴν τελειότητα, τὴν τοῦ ἐνεργείας προβάλλουσαν.

Οἷόν

Οἶδε γὰρ καὶ δευτέραν Ἐντελέχειαν αὐτὴν τὴν Ἐνέργειαν. Ἔφη γοῦν τὴν Ψυχὴν πρώτην Ἐντελέχειαν, ἐντελῆ ἔχειαν, καθ' ἣν τὸ ἐντελὲς ἔχει τὸ Σῶμα τὸ ζῆν πεφυκός. Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ δυνάμει ζωὴν ἔχον· ἐχ' ὅτι πρότερόν ἐστι Σῶμα δυνάμενον ζῆν, ἃ μέν τοι καὶ ζῆν, καὶ τότε ἐνεργείᾳ γίνεται ζῶν, ἀφιγμένης Ψυχῆς ἐν αὐτῷ· (τοῦτο γὰρ ἢτ' ἐν ζώοις ἢτ' ἐν Φυτοῖς ἐστιν ὅλως εὑρεῖν.) ἀλλ' ἁπανταχῇ τῶν ζώντων ἅμα καὶ ἄμφω, τὸ Σῶμα καὶ ἡ Ψυχὴ δηλαδή, μήτε τῆς Ψυχῆς προϋπαρχούσης, μήτε προϋφεστῶτος τοῦ Σώματος· εἰ μήτις τὸ Σπέρμα λέγοι Σῶμα δυνάμει ἔχον ζωήν. Ἀλλ' Ἐντελέχεια πρώτη Σώματος εἴρηται δυνάμει ζωὴν ἔχοντος ἡ Ψυχή, διὰ τὸ ξύλον, διὰ τὸν λίθον, διὰ τὸν σίδηρον, καὶ τ' ἄλλα πάνθ', οἷς οὐκ ἔστι τὸ πεφυκέναι καὶ δύνασθαι ζῆν. Τὸ δὲ Φυσικοῦ προτέθειται, διὰ τὰ τεχνητά. Θρόνου γὰρ ἢ Κλίνης, ἢ τινος ἄλλου τῶν τέχνης ἔργων οὐκ ἔστι τελειότης, οὐδὲ μία Ψυχή. Σώματος δὲ Φύσει διοικουμένου, καὶ δύναμιν, ταυτόν δ' εἰπεῖν ἐπιτηδειότητα, κεκληρωμένου Φυσικὴν πρὸς τὸ ζῆν συνέσης Ψυχῆς. Ὀργανικὸν δὲ τὸ τοιοῦτο Σῶμα. Χρὴ γὰρ δι' αὐτοῦ τῆν Ψυχὴν ὡς δι' ὀργάνου τὰς οἰκείας ἐνεργείας ἐπιτελεῖν. Διὰ τοῦτό τινες, ἅπερ Ἀριστοτέλης διηρημένως εἶπεν, ἑνώσαντες, τοιοῦτον τὸν τῆς Ψυχῆς λόγον συνέθεντο. Ψυχή ἐστιν Ἐντελέχεια πρώτη Σώματος Φυσικοῦ ὀργανικοῦ, Δυνάμει ζωὴν ἔχοντος. Ὄργανα δὲ καὶ τὰ τοῦ Φυτοῦ μέρη, Ῥίζα καὶ Στέλεχος, Κλάδος τε καὶ Ἀκρέμονες. Καὶ Ῥίζα μὲν ἀναλογεῖ Καρδίᾳ ζώου, καὶ Κεφαλῇ, Στόματί τε, καὶ Ἥπατι. Καθὼς γὰρ ἡ Καρδία τῷ Ζώῳ τῆς ἐμΦύτου καὶ ζωτικῆς θερμασίας Ἀρχὴ, τοιουτοτρόπως ἡ Ῥίζα τῷ Φυτῷ τῆς ὁμοίας Ἀρχὴ θερμασίας· ἐπείπερ ἔνεστι καὶ τῷ Φυτῷ θερμὸν ἔμΦυτον εἰς τὸ ζῆν. Ὡς ἡ Κεφαλὴ δὲ πάλιν αἰσθήσεως Ἀρχὴ καὶ κινήσεως, ὕτως ἡ Ῥίζα τῆς οἴκοθεν ἀλλοιώσεως, τῆς τε κατ' αὔξησιν καὶ καρποφορίαν κινήσεως. Ὡς δ' ἐκ τοῦ Στόματος πρώτως ἡ τροφὴ τῷ Ζώῳ· παραπλησίως ἐκ τῆς ῥίζης ἡ τροφὴ τῷ Φυτῷ. Καθάπερ δὲ ἐξ Ἥπατος ἡ τροφὴ μεταβάλλουσα, προσοικειοῦται τοῖς μορίοις τοῦ Σώματος, ὕτως ἐκ τῆς Ῥίζης

μετὰ

μετὰ τὴν ὁλκὴν ἀλλοιωμένη καὶν τῷ φυτῷ, πᾶσι τοῖς αὐτῆ μορίοις προσφύεται. Στέλεχος ἔοικεν Αὐχένι καὶ Στέρνει. Κλάδοι Ποσὶν, ἢ μὴν καὶ Χερσί· Δακτύλοις Ἀκρέμονες. Ἐνεργεῖ δὲ διὰ πάντων ὡς δι' ὀργάνων ἡ φυτικὴ Ψυχή. Τοιγαρῦν Ἐντελέχεια πρώτη δείκνυται Σώματος ὀργανικῆ φυσικῆ.

Τρεῖς δὲ Δυνάμεις ὁλικῶς ἐν αὐτῇ. Θρεπτικὴ, Αὐξητικὴ, καὶ Γεννητικὴ Πρώτη καὶ ἀναγκαιοτέρα τῶν ὅλων ἡ Θρεπτικὴ. Μὴ καρποφορῆν μὲν εὑρίσκεται φυτὸν, τὸν, ὅτι μηδὲ Ζῶον. Τὰ γηράσαντα γὰρ ἐκ αὔξει. Μὴ τρεφόμενον δὲ φυτὸν ἢ Ζῶον, ἀνάγκη μὴ ζῆν. Ζῆν μὲν ἓν ἅπαν φυτὸν εἰς ὃ φυτὸν εἴη· Ζῶον δ' ἐ λέγεται διὰ τὸ τῆς ζωῆς αὐτῆ ἀμυδρὸν καὶ ἀξυμφανές. Τῆς γὰρ ἐναργῆς ζωῆς καὶ τελείας γνώρισμα πρῶτον, Αἴσθησις· εἶτα Κίνησις ἡ κατὰ τόπον. Καὶ καθὼς ὁ τρέχων ἠθενημένως τρέχει μὲν, ἐ λέγεται δὲ Δρομεύς. ὅ, τε γράφων συγκεχυμένως καὶ δυσδιατυπώτως, γράφει μὲν, ἐ λέγεται δὲ Γραφεὺς· (τελειότητος γὰρ ἐμφαντικὰ τὰ ὀνόματα, τῆς κατὰ τὴν δρομικὴν, τὸ, Δρομεύς· καὶ τῆς κατὰ τὴν γραφικὴν, τὸ, Γραφεύς.) ἕτω καὶ τὰ Φυτὰ ζῇ μὲν, Ζῶα δ' ἐ λέγεται, διὰ τὸ τῆς ζωῆς ἀτελές.

Τὸ δὲ Ζωόφυτον, ἐπείπερ ὅλως Αἴσθησιν ἔχει, μετὰ τῶν Ζώων γέγονεν ὡς αἰσθητικόν. Ἐπεὶ δὲ τὴν κατὰ τόπον ἐκ ἔχει Κίνησιν, μετὰ τῶν Φυτῶν διὰ τὸ ἀμεταβατον ἐξετάζεται. Καὶ ἕτως ἐκ τε τῆ Ζώᾳ καὶ τῆ Φυτῆ συντεθειμένον ἐκληρώσατο τὄνομα. Τὸ μὲν ἓν Ζωόφυτον, τῷ αἰσθητικὸν ὁπωσῦν εἶναι πλεονεκτεῖ τῆ Φυτῆ.

Τὸ δὲ Φυτὸν ὅταν εἴη τέλειον τὰς τρεῖς Δυνάμεις ἔχει τὰς εἰρημένας. Πρώτην τὴν Θρεπτικὴν; ἧς ἄνευ ἐ δύναται ζῆν· Δευτέραν τὴν Αὐξητικὴν, ὅταν ἡ ἐλκομένη καὶ προσοικειωμένη τροφὴ δαψιλὴς ἔσα τρέφῃ τε καὶ συντηρῇ τῆ Φυτῆ τὴν ἐσίαν, ἀλλά δὴ καὶ προσθήκην αὐτῷ κατά τε πλάτος καὶ μῆκος, καὶ βάθος εἴτ' ἓν πάχος ἐργάζηται. Τρίτην τὴν Γεννητικὴν ἢ σπερματικὴν. Σπείρεται γὰρ ἐξ αὐτῆ, καὶ γεννᾶται ὅμοιον αὐτῷ Φυτὸν,

ἢ ἐκ

ἢ ἐκ τοῦ καρποῦ ἢ ἐκ τοῦ κλάδου. Τινὰ γὰρ τῶν Φυτῶν ἐκ τῶν κλάδων μᾶλλον, ἢ τῶν καρπῶν γεννῶσιν ἑαυτοῖς ὅμοια, καθάπερ αἱ Ἄμπελοι δύναμιν ἐν τοῖς κλάδοις φέρουσαι σπερματικὴν καὶ γεννητικὴν· τινὰ δ' αὖ τῶν Φυτῶν, αὐτομάτως γεννᾶται. Καὶ ζῷα γὰρ ἔκτινος ἰλύος, ἢ σηπεδόνος. Ἡ μὲν οὖν φυτικὴ λεγομένη Ψυχὴ, τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον.

Ἐν δὲ τοῖς Ζωοφύτοις ἐντελεστέρα Ψυχὴ καταφαίνεται. Μετέχει γὰρ τὰ Ζωόφυτα, καθὼς προείρηται, καὶ Αἰσθήσεως τέως ἀναμφιλέκτως τῆς ἁπτικῆς. Συστέλλεται γὰρ ἀνιαροῦ τινος αὐτοῖς προσεγγίσαντος. Προσηνοῦς δ' ἐγκύρσαντος, διαστέλλεται. Φανερὸν οὖν ὡς μετέχει τῆς ἁπτικῆς· τῆς ὑποδεεστέρας μὲν, ἀναγκαιοτέρας δὲ. Ταύτης γὰρ ἄνευ, οὐδὲν ζῷον πέφυκε ζῆν. Ἐπεὶ δὲ μετ' Αἰσθήσεως τρέφεται καὶ οὐκ ἀναισθήτως, ὡς τὰ Φυτά, μετέχοι ἂν ὅλως δὴ καὶ τοῦ γευστικοῦ, καὶ τοῦ κατ' ἐπιθυμίαν ὀρεκτικοῦ. Πῶς γὰρ τροφὴ μετ' Αἰσθήσεως, ἄνευ Ὀρέξεώς τε καὶ Γεύσεως; πλὴν ἀμυδρῶς ταῦτα τοῖς Ζωοφύτοις; καὶ ὡς ἐν σκιᾷ τῶν δεδηλωμένων ἀμφοτέρων Ψυχῶν, τῆς τ' ἐν Φυτοῖς, τῆς τ' ἐν Ζωοφύτοις τὸ ἀτελὲς ἐχουσῶν.

Ἡ ἐν τοῖς Ἀλόγοις ὑπερβαίνει κατὰ τὸ τέλειον· ἐν ταύτῃ γὰρ οὐ μόνον τὸ Θρεπτικὸν καὶ Αὐξητικὸν καὶ Γεννητικὸν, καὶ πρὸς τούτοις τὸ Ἁπτικὸν, ἀλλὰ καὶ τὸ Γευστικὸν, καὶ τὸ κατ' ἐπιθυμίαν Ὀρεκτικὸν ἐναργέστατα. Καί γε δὴ τὸ κατὰ Θυμὸν, καὶ τὸ ἅπαν Αἰσθητικὸν, καὶ τὸ Φανταστικὸν, καὶ τὸ Μνημονευτικὸν, καὶ τὸ κατὰ τόπον Κινητικόν, ὧν λείπεται τὸ Ζωόφυτον. Ἐπιθυμητικὸν δὲ καὶ Θυμικὸν Δυνάμεις ὀρεκτικαὶ, διὰ τὸ τὴν Ἐπιθυμίαν καὶ τὸν Θυμὸν ὀρέξεις εἶναι Ψυχῆς. Τό, τε γάρ ἐπιθυμοῦν, ὀρέγεται μετασχεῖν τοῦ δοκοῦντος ἡδέος αὐτῷ, Καὶ τὸ θυμούμενον, ὀρέγεται λυπῆσαι τὸ, δι' ὃ τεθύμωται. Καὶ ἄμφω τοῖς μὴ λόγον ἔχουσιν ἀκατάσχετα· τοῖς δ' Ἀνθρώποις ὑπὸ τοῦ Λόγου κατέχεται καὶ ἀναχαιτίζεται, μὴ τοῦ παρὰ φύσιν κρατήσαντος. Ὄργανα τῇ Ψυχῇ, τοῦ Θυμικοῦ μὲν ἡ Καρδία· τοῦ δ' Ἐπιθυμητικοῦ, τὸ Ἧπαρ, καὶ πρῶτον ὄργανον, δι' οὗ καὶ ταῦτ' ὄργανα,

τὸ διὰ Νεύρων ἐν Καρδίᾳ καὶ Ἥπατι κατιὸν ἐξ Ἐγκεφάλου Πνεῦμα τὸ ψυχικόν.

Τοῦ δὲ ζωτικοῦ Πνεύματος, πολὺ δὲ τοῦτο παμπαν ἐστὶ καὶ λεπτόν. Τὸ μὲν, τοῖς τοῦ Σώματος μορίοις ἐχεται γεῖται δι' Ἀρτηριῶν, καὶ διαδίδοται σύμπασιν, αἴτιον τῆς ἐμφύτου καὶ ζωτικῆς θερμότητος ὄν. Διὸ καὶ ζωτικὸν κατωνόμασαν. Τὸ δὲ, καὶ αὐτὸ δι' Ἀρτηριῶν ἀπὸ τῆς Καρδίας ἄνω φερόμενον ἐπὶ τὴν Κεφαλὴν, ὕλη τῷ Ἐγκεφάλῳ γίνεται Πνεύματι. Κατὰ γὰρ τὰς πολυπλεθεῖς καὶ πολυελίκτους Ἀρτηρίας τοῦ λεγομένου δικτυοειδοῦς Πλέγματος ἀνιὸν, τοῦ πᾶσαν ὀλίγου δεῖν τὴν Ἐγκεφάλου βάσιν ὑπέχοντος, καὶ ὅλον τὸν Ἐγκέφαλον διαπλέκοντος, κἀκεῖσε διὰ τὰς πυκνὰς καὶ συνημμένας ἀλλήλαις ἐπαλλήλους ἐπιπλοκὰς, καὶ τὴν τῶν ἀγγείων ἰσχνότητα, μέγις καὶ σὺν χρονίῳ διατριβῇ κινούμενον πολυτρόφοις καμπαῖς, καὶ ὕτως ἐς πολὺ κατεργαζόμενον καὶ πεπτόμενον, τὰς Ἐγκεφάλου πάσας κοιλίας, τέσσαρες δὲ αὐταί εἰσι, πληροῖ. Καὶ ὅλη δὲ τῇ κατὰ τὸν Ἐγκέφαλον ὐσίᾳ πλησμίως συναναμίγνυται, τῶν τοῦ Πλέγματος Ἀρτηριῶν χιζομένων πολυμερῶς, καὶ πολλῶν ἀποχίδων εἰς τὰς τοῦ Ἐγκεφάλου κοιλίας τελευτουσῶν, δι' ὧν τὸ Πνεῦμα διέξεισιν εἰς τὸν ὅλον Ἐγκέφαλον. Ἔνθα πάλιν ὅσον εἰκὸς ἀλλοιούμενον καὶ πρὸς εὐκρασίας αἰθερίου μέτρον ἐν ἄλλοις ἄλλο διὰ πολυειδῶν φθάνον Μεταβολῶν, πάσης Αἰθήσεως καὶ Φαντασίας καὶ Μνήμης Ὀρέξεώς τε καὶ Κινήσεως· ἤδη δ' ἐν τοῖς Λογικοῖς, καὶ Διανοήσεως καὶ Δόξης ὄργανον χρηματίζει πρώτιστον τῇ Ψυχῇ. Διὸ καὶ ψυχικὸν προσηγόρευται.

Παρὰ τὸ διάφορον ἓν τῆς εὐκρασίας αὐτοῦ, διαφόρως καὶ ἡ Ψυχὴ τὰς ἐνεργείας ἐπιτελεῖ. Διό τοι τοῦτο καὶ τῶν Ἀνθρώπων οἱ μὲν μᾶλλον, οἱ δὲ ἧττον Εὐφυΐας μετέχουσι. Πρὸς γὰρ τὴν ἐπιτηδειότητα τοῦ ὀργάνου, καὶ ἡ Ἐνέργεια γίνεται. Τοῦτο καὶν τοῖς ἀλόγοις φαίνεται Ζώοις. Ἄλλα γὰρ ἄλλων κατ' Εἴδη, ναὶ μὴν καὶ καθ' Ὑποδόσεις εἶναι πεφύκασι γνωστικώτερα, πρὸς τὴν Ποιότητα τοῦ ἐν Ἐγκεφάλῳ Πνεύματος ἐκπελεσμένων καὶ τῶν Ἐνεργειῶν·

ε μόνον τῶν γνωστικῶν, ἀλλα καὶ τῶν ὀρεκτικῶν, ὡσαύτως καὶ τῶν κινητικῶν. Παντα χε γὰρ τῷ εὖ, ἢ μὴν ἐκ εὖ διανεῖθαι τὸ ὄργανον, ἀκολεθεῖ τὸ ἐνέργημα. Τὸ τοίνυν ἐν Ἐγκεφάλῳ Πνεῦμα, καθα προείρηται, ὄργανον πρώτιστον τῇ Ψυχῇ· Τὸ μὲν δι ἑαυτε, τὸ δε καὶ σὺν τοῖς Νεύροις· δι ὧν τῇ τε Σώματος ἑσία πάσῃ διαπορθμεύεται καταλλήλως ἑκάστῳ μορίῳ διαδιδόμενον.

Ἔστι δή τι καὶν τοῖς τε Αἵματος ἀγγείοις ἐξ ἀναθυμιάσεως αὐτε Πνεῦμα κινητικὸν τε Αἵματος εἰς θρέψιν τῶν μορίων τε Σώματος. Εἴπερ ἔν ἡ Ψυχὴ καὶ Ζωῆς αἰτία τῷ Ζῴῳ καὶ θρέψεως, εἶεν ἄν καὶ τὸ ζωτικὸν Πνεῦμα, καὶ τὸ τε Αἵματος κινητικὸν, ὄργανα τῇ Ψυχῇ πρὸς τὰς ζωτικὰς καὶ θρεπτικὰς ἐνεργείας· πλὴν ε πρώτως καὶ ἀμέσως, ἀλλα διὰ τῆς Φύσεως· διο καὶ ε λέγεται ψυχικά.

Πάντα δε τὰ Ζῷα καθ' ὁ, τιῶν αὐτῶν μόριον μετέχει Πνεύματος· κινητικε δε τε Αἵματος, ἢ τε ἀναλογέντος τῷ Αἵματι ζωτικε τε καὶ ψυχικε, κατὰ τὴν ἑαυτε ζωϊκὴν ἀναβασιν ἕκασον. Ἔν τε γὰρ Φυτοῖς, ἔν τε Ζωοφύτοις, ἔν τε Ζῴοις, βαθμοὶ γινώσκονται Φυσικῆς ἀναβάσεως. Οὕτω τοι καὶ τὸ κατὰ τόπον κινητικὸν ἀφ' ἑαυτῶν, ὅ ἐστι τὸ καθ' ἑρμὴν, ἦγεν τὸ μεταβατικὸν, πᾶσι μὲν Ζῴοις ὑπάρχει κοινῶς, ἐχ' ὁμοτίμως δε. Παραπλησίως καὶ τὸ Αἰσθητικόν, ἢ τὸ Φανταστικὸν, καὶ τὸ Μνημονευτικόν, τό, τ' Ἐπιθυμητικὸν, ἔκ γε τῶν ἐνεργειῶν ε πᾶσιν ὡσαύτως φαίνεται προσόντα Ζῴοις. Ἄλλα γὰρ ἐνεργε σι κατὰ τὰ εἰρημένα σφοδρότερον, ἄλλα δ' αὖ ἀμυδρότερον. Τὸ μὲν ἓν Αἰσθητικὸν γνωστικὴ Δύναμις ἐστὶν ἄλογος τῶν αἰσθητῶν ἀντιληπτική.

Τεσσάρων δ' ὄντων Σωμάτων τῶν λεγομένων ἁπλῶν, Γῆς, Ὕδατος, Ἀέρος, Πυρὸς· ὁ Ἀὴρ ἐκ ἔστι μονοειδὴς, ἀλλα τὸ μὲν αὐτε παχύτερον, τὸ δε λεπτότερον. Τὸ μὲν ἓν παχύτερον ὀνομάζεται κυρίως Ἀτμὶς. Τὸ δε λεπτότερον κυρίως Ἀήρ. Ἔστιν ἓν ἡ Ἀτμὶς Ἀέρος καὶ Ὕδατος μεταξύ. Διο καὶ ἡ ἐξ Ὕδατος εἰς Ἀέρα Μετα-

βολὴ,

βολὴ, διὰ μέσης Ἀτμίδος γίνεται. Προσεχῶς μὲν γὰρ ἐξ Ὕδατος ἡ Ἀτμίς. Αὕτη δὲ λεπτυνομένη γίνεται κυρίως Ἀήρ. Ὅθεν τὰ τέσσαρα Σώματα διὰ τῶν μεταξὺ Ἀέρος καὶ Ὕδατος εὑρίσκονται πέντε. Γῆ, Ὕδωρ, Ἀτμὶς, Ἀήρ, Πῦρ.

Πρὸς ταῦτα τὰ πέντε Σώματα κατὰ λόγον, ἵνα μηδεμία τῶν Σωματικῶν ποιοτήτων ἀνεπαίσθητος εἴη τῷ Ζώῳ, γεγόνασιν αἰσθήσεις πέντε· Ὅρασις, Ἀκοὴ, Ὄσφρησις, Γεῦσις, Ἁφή.

Τῆς μὲν ἐν γεώδει Ποιότητος, ἡ Ἁφὴ διαγνωστική. Τὸ γὰρ ἐξ Ἐγκεφάλου Πνεῦμα τὸ διὰ Νεύρων σκληροτέρων καὶ γεωδεστέρων, ἐγκατεσπαρμένον ὅλῳ τῷ Σώματι, κατάλληλον ὄργανόν ἐστι τῇ Ψυχῇ. Τῆς δὲ σωματωδεστέρας καὶ παχυτέρας αἰσθήσεως τῆς ὑδατώδους Ποιότητος τῶν χυμῶν, ἡ Γεῦσις διαγνωστική. Τῆς δὲ Γεύσεως ὄργανον τῇ Ψυχῇ, τὸ ἐξ Ἐγκεφάλου κατιὸν ἐν Γλώσσῃ Πνεῦμα διὰ Νεύρων μαλακῶν. Τῆς ἀτμώδους ποιότητος τῶν ὀσμῶν, ἡ Ὄσφρησις διαγνωστική. Ταύτης ὄργανον τὸ μὴ διὰ Νεύρων, ἀλλὰ διὰ Ἀποφύσεων δύω τῶν Ἐγκεφάλου προσθίων μερῶν εἰς τὰς Ῥῖνας ἐν προμήκει θέσει περαίνουσα Πνεῦμα ψυχικόν. Τῆς ἀερώδους Ποιότητος τῶν ῥύπων καὶ τῶν Φωνῶν, ἡ Ἀκοὴ διαγνωστική. Ταύτης ὄργανον τὸ ἐντὸς τῶν Ὤτων ἀφικνούμενον ἐξ Ἐγκεφάλου Πνεῦμα διὰ Νεύρων ὡς πολὺ μαλακῶν, ἵνα μὴ τὸ αἰσθητήριον εὐπαθῶς ἔχῃ πρὸς τὰς σφοδρὰς ψόφους καὶ τὰς συντόνους Φωνάς. Τῆς δὲ πυρώδους Ποιότητος τῶν Χρωμάτων, (πᾶν γὰρ Φῶς ἐκ πυρὸς· τὰ δὲ Χρώματα μετέχει φωτός·) ἡ Ὅρασις διαγνωστική, καὶ ταύτης ὄργανον τῇ Ψυχῇ πρῶτον, ὡς καὶ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων ἐξ Ἐγκεφάλου Πνεῦμα. Φέρεται δὲ τοῦτο δὴ τὸ ὀπτικὸν Πνεῦμα διὰ Νεύρων μαλακῶν ἐς τοσοῦτον, ὥστε μηδὲ Νεῦρα ταῦτα δοκεῖν, ἀλλὰ μετρίως πεπιλημένον Ἐγκέφαλον. Οἷς δὴ Νεύροις καὶ πόροι εἰσὶν αἰσθητοὶ καὶ σαφεῖς, δι' ὧν τὸ δηλωθὲν Πνεῦμα πλήσμιον κάτεισιν εἰς τοὺς Ὀφθαλμούς. Μιᾷ γὰν ἡ Ψυχὴ προσβολῇ, μὴ μόνον τὰς αἰσθητικὰς ἐνεργείας, ἀλλὰ καὶ πᾶ-

σαν ἀπαξαπλῶς ἐπιτελεῖν ἰσχύει διὰ τὸ Πνεύματος· ὃ τοῖς τε Σώματος συνθέτοις μορίοις, τοῖς ἐνεργείας πεπιστευμένοις τινὰς, διὰ τοῦτο κεκλημένοις ὀργάνοις διανενέμηται.

Τούτῳ γὰρ τῷ Πνεύματι κεχρημένης τῆς Ψυχῆς ὀργάνῳ πρώτῳ, δι' αὐτοῦ καὶ τοῖς ἄλλοις ὀργάνοις κέχρηται. Τοῦτο γὰρ ἐκ ὄντος, οὐδὲ ὄργανον. Αὐτὸ γὰρ τὰ ὄργανα τίθησιν ὄργανα. Χωρὶς δὲ αὐτοῦ, μόριον ἅπαν ἀργόν. Ὅθεν εἰκότως αὐτὸ καὶ πρῶτος καὶ κυρίως Ὀργανόν ἐστι. Καὶ τοῖς Νεύροις δὲ, τὸ, τ' αἰσθητικὸν, τό, τε κινητικὸν ἐκ τοῦ αὐτοῦ Πνεύματος.

Ἐμφράξεως δ' ἂν γενομένης καὶ μὴ χώραν ἔχοντος ἐξ Ἐγκεφάλε κατιέναι τῷ Νεύρῳ τοῦ Πνεύματος, τὸ κάτω μέρος τοῦ Νεύρε τὸ μετὰ τὴν ἔμφραξιν, ἀναίσθητον εὐθὺς καὶ ἀκίνητον. Ἐκ τούτε καί τινες ἀναίσθητα τὰ Νεῦρα προήχθησαν ἀποφαίνεσθαι, διὰ τὸ χωρὶς τοῦ Πνεύματος αὐτὰ καθ' αὑτὰ μὴ μετέχειν αἰσθήσεως, ὅτι μὴ δ' ὁ Ἐγκέφαλος ὁ τὴν οὐσίαν αὐτοῖς ὁμοιότατος.

Ἀλλὰ τοῦτο κατ' Ἐπίνοιαν, ὥσπερ ἂν εἴτις καὶ τὸ Ζῷον ὅλον ἀναίσθητον λέγοι καὶ ζωῆς ἄμοιρον καθ' αὑτὸ, διὰ τὸ τῆς Ψυχῆς ἄνευ, μήτ' αἰσθήσεως μετέχειν, μήτε ζωῆς. Μάλιστα μέν τοι διότι τὸ Πνεῦμα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον τοῖς Νεύροις συνανακέκραται· διὰ τὴν τοιαύτην ἀνάκρασιν εἶναι ἂν αἰσθητικὰ τὰ Νεῦρα καθ' ὕπαρξιν. Ὅθεν καὶ τὰ μαλακὰ πλείονος μετέχοντα Πνεύματος, ἐπὶ πλέον αἰσθητικὰ, καὶ ἧττον κινητικά. Τὸ δ' ἀνάπαλιν ὀλίγε τὰ σκληρὰ μετέχοντα Πνεύματος, ἐπὶ ὀλίγον αἰσθητικὰ, καὶ μᾶλλον κινητικά. Στεγανότητος γὰρ δεῖ τοῖς κινοῦσι καὶ ῥώμης, ἥτις ἐστὶ διὰ πυκνότητα καὶ σκληρότητα. Διὸ καὶ τὰ ἐκ νωτιαίε Φυόμενα Νεῦρα, τοῦ γε δὴ παρὰ πάντα τὸν Ἐγκέφαλον πυκνότητι καὶ σκληρότητι διαφέροντος, καὶ διὰ τοῦθ' ἱκανῶς ὄντα πυκνὰ καὶ σκληρὰ, πρὸς τὰς μεγάλας καὶ πολλῆς ῥώμης καὶ θεναρότητος δεομένας κινήσεις, χρήσιμα κατὰ λόγον γεγόνασιν. Ὅπε δ' Αἰσθήσεως ἴδοι μόνης, ἃ μὴν καὶ Κινήσεως, ἐκεῖ

Νεῦρα

Νεῦρα μαλακώτατα κατεπέμφθησαν ἐκ τῶν μαλακωτάτων τῆ ὅλῃ Ἐγκεφάλῃ μερῶν.

Τὸ μὲν ἓν αἰσθητικὸν, γνωστικὴ δύναμις Ψυχῆς ἄλογος, τῶν αἰσθητῶν ἀντιληπτική· Τὸ δὲ Φανταστικὸν, γνωστικὴ καὶ αὐτὸ δύναμις ἄλογος, ἐκ τῆς αἰσθήσεως ἔχουσα τὰς ἀρχάς. Ἃ γὰρ ἡ Αἴσθησις ἐκεῖος ἐνεργεῖ, ταῦτα ἐντὸς ἡ Φαντασία διατυποῖ, καὶ φέρει παρ ἑαυτῇ. Καὶ ποτὲ μὲν αὐτὰ ταῦτα, ποτὲ δὲ τοιαῦτα.

Καθὼς δὲ τὸ Θυμικὸν ἐν Καρδίᾳ, καὶ τὸ Ἐπιθυμητικὸν ἐν Ἥπατι· τὸν αὐτὸν τρόπον ἐν Ἐγκεφάλῳ τὸ Γνωστικόν. Τὸ γὰρ ἐν αὐτῷ Πνεῦμα πάμπολυ καὶ λεπτότατον καὶ καθαρώτατον ὄν, πρὸς αἰσθήσεις καὶ Φαντασίας, καὶ τὰς ἄλλας γνωστικὰς ἐνεργείας ἐπιτήδειον ὄργανον τῇ Ψυχῇ. Κατὰ μὲν ἓν τὰς δύω πρόσθιας τῆ Ἐγκεφάλῳ κοιλίας, τὸ Φανταστικὸν ἐν Ἀνθρώποις. Κατὰ τὴν μέσην, τὸ Διανοητικόν. Κατὰ τὴν ὀπίσθιον, ἣν ἐπικρανίδα καὶ παρεγκεφαλίδα καλῶσι, τὸ Μνημονευτικόν, γνωστικῶν ἐνεργημάτων οἱονεὶ ταμιεῖον καθεκτικός. Ἃ γὰρ ἐκ τῆς Αἰσθήσεως ἡ Φαντασία λαβοῦσα καὶ ἀπομαξαμένη κατέχε, ταῦθ' ἡ Μνήμη δεξαμένη παρὰ τῆς Φαντασίας ἀπέθετο παρ ἑαυτῇ μένειν, Μνήμη τις οὖσα· διὸ καὶ κεῖνοι μνημονεύματά φασιν, ὧν ἐστι Φαντασία, τῆς Φαντασίας παραπεμπούσης τῇ Μνήμῃ τὰ Φανταστικά, καὶ τῆς Μνήμης διὰ τῆς Φυλακῆς καὶ μονῆς ποιούσης μνημονευτά. Σώζουσι δὲ τὴν Μνήμην αἱ μελέται τῷ ἐπαναμιμνήσκειν ταύτην ἀνακαινίζουσαι. Καὶ ἔτω μὲν ἐν Ἀνθρώποις τὸ Φανταστικὸν, καὶ τὸ Διανοητικὸν, καὶ τὸ Μνημονευτικόν.

Ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις Ζώοις ἐκ ἔστι τὸ Διανοητικὸν, ἔτε τὸ Δοξαστικόν. Ἐν οἷς γὰρ τὸ Διανοητικὸν, ἐν ἐκείνοις καὶ τὸ Δοξαστικόν· εἴπερ ἐστὶν ἡ Δόξα Διανοίας ἀποτελεύτησις. Λείπεται γὰρ ἐν τοῖς Ἀλόγοις τὸ Φανταστικὸν εἶναι καθ' ὅλον τὸν Ἐγκέφαλον, καὶ τὸ Μνημονευτικόν. Ἀλλ' ἐδὲ Βούλησις ἡ Προαίρεσις ἐν αὐτοῖς. Ὀρεκτικαὶ μὲν γὰρ αἱ Δυνάμεις, ἀλλὰ τοῖς Λογικοῖς αὗται καὶ μόναις ἐνθεωρέμεναι.

Γνωστικαὶ δὲ δυνάμεις τῆς ψυχῆς αἱ πᾶσαι, λέγονται πέντε. Νῦς, Διάνοια, Δόξα, Φαντασία, καὶ Αἴσθησις. ἡ Μνήμη γὰρ κοινόν ἐστιν ὡς εἴρηται δοχεῖον ἐνεργημάτων γνωστικῶν· ἐκ αὐτῶν ἐκείνων κατ' ἐσίαν· πῶς γάρ; ἀλλὰ τῶν ἐκτύπων αὐτῶν. Ὅτε γάρ τις ἐν τῇ ψυχῇ φέρει τὰς τύπους, ὧν ἑώρακεν, ὧν ἀκήκοεν, ὧν διενοήσατο, καὶ οἱονεὶ διεζωγραφημένα κατέχει παρ' αὐτῷ τὰ φθάσαντα γεγονέναι, τότε λέγεται Μνήμην ἔχειν ἐκείνων. Συνέζευκται δὲ καὶ τῇ Διανοίᾳ ἡ Φαντασία. Καὶ γὰρ ἐδεμία διανόησις Φαντασίας ἐκτὸς, διὰ τὸ προηγεῖσθαι πανταχῦ τὴν Αἴσθησιν· ἐν τῷ κατ' αἴσθησιν τῷ δε βίῳ.

Νῦς μὲν ἔν καὶ Διάνοια, δυνάμεις λογικαὶ καθαρῶς. Φαντασία δὲ καὶ Αἴσθησις, ἄλογοι· μεταξὺ δὲ πως ἡ Δόξα, καὶ οἷον ἐπίμικτος. Οὐχ ὅτι Δόξα κοινὸν τοῖς Ἄλόγοις, ἀλλ' ὅτι ποτὲ μὲν μετὰ λόγυ, ποτὲ δ' ἄνευ λόγυ συνίσταται. Νῦς δὲ καὶ Διάνοια τῷ λόγῳ τῆς ἐσίας ἐ διαφέρεσιν· ἀλλὰ τὸ αὐτὸ λογισικὸν τῆς Ψυχῆς, ὅτε μὲν ἀχρόνως ἐπιβάλλει τοῖς νοητοῖς, ὡς ὄψις τοῖς ὁρατοῖς, τότε λέγεται Νῦς· ὁπότε διὰ τὸ μὴ αἰσθήσεως εἶναι χρείαν, ἐ φαντασίας ἐσί τις πάροδος. Ὅτε δ' ἐν χρόνῳ καὶ διεξοδικῶς ποιῆται τὰς ἐνεργείας, ἐκ τῦ διά τινος ὁδῦ νοεῖν, καλεῖται Διάνοια. Τῦ μὲν ἔν Διανοητικῦ, λέγουσιν ὄργανον εἶναι τὸν μέσον Ἐγκέφαλον. Οὐδὲν δέ τις εἴρηκεν ὄργανον τῦ Διανοητικῦ, διὰ τὸ τὴν λογικὴν Ψυχὴν προχρωμένην τῷ Σώματι διανοητικῶς ἐνεργεῖν· ἐ τῷ Σώματι δὲ προχρωμένην νοητικῶς, καὶ παντὸς ὑπέρτερον σωματικῦ μεριτμῦ.

Φαντασία δὲ καὶ Αἴσθησις ἄλογοι λέγονται· διότι καὶ τὰ μὴ λόγον ἔχοντα ζῶα, Φαντασίας μετέχουσι καὶ Αἰσθήσεως· ἐπεὶτοί γε καὶ αὗται τρόπον ἕτερον εἰσὶν ἐν τοῖς λογικοῖς, ἢ ἐν τοῖς ἀλόγοις. Τὰ μὲν γὰρ ἄλογα κρίσεως ἄνευ αἰσθάνονται, καὶ χωρὶς ἐπιτασίας φαντασιῦνται. Τὸ δὲ λογικὸν ζῶον ὁ Ἄνθρωπος, ἔχει παρὰ τῦ λόγυ τὸ κριτικὸν, ὧν αἰσθάνεται, τοῖς τε φανταζομένοις ἐφίσησιν, οἷα λογικός. Ἔχει δὲ κατ' ἐξουσίαν, καὶ τὸ καλῶς ἢ μή,

ταῖς

ταῖς αἰσθήσεσι χρήσασθαι, καὶ τὸ παιδαγωγῆσαι τὰς Φαντασίας ἢ μή. Καὶ τὸ τοῖς Φαινομένοις πρὸς τὴν τῶν μὴ Φαινομένων κατανόησιν καταχρήσασθαι. Τῶν τοιούτων δ' αὐχημάτων ἅπαν ζῷον ἄλογον ἄμοιρον.

Ὅπερ δὲ τῆς ἐν Φυτοῖς Ψυχῆς καὶ τῆς ἐν ΖωοΦύτοις, ἡ ζωϊκὴ καὶ ἄλογος ὑπερβέβηκεν· ὅτως ἐξήρηται ταύτης Βασιλίδος ἐπέχουσα τόπον, ἡ Λογική. Λέγοιτο δ' ἂν καὶ αὕτη λόγοις προσήκουσιν Ἐντελέχεια. Διττὴ γὰρ (καθὼς καὶ ὁ Φιλόσοφος ἐπέσησεν) ἡ πρώτη τοῦ Φυσικοῦ ἐργανικοῦ Σώματος Ἐντελέχεια. Ἡ μὲν, ὡς εἶδος ἐν ὕλῃ τῷ Σώματι καὶ ἀχώριστος, ἡ Ἐντελέχεια. καὶ διὰ τοῦτο θνητή· καθάπερ ἡ Φυτὴ Ψυχὴ, καὶ ἀλόγου ζῴου παντός· ἡ δὲ, χωριστὴ καὶ ἀθάνατος, ἡ Ἀνθρώπου Ψυχή· καθὼς Πλοίου Πλωτήρ τε καὶ Κυβερνήτης, ὅτως Ἐντελέχεια πρώτη καθεσηκυῖα τοῦ Σώματος, ὃ διεξάγει καὶ κυβερνᾷ. Καὶ ὁ Πλωτὴρ γὰρ καὶ ὁ Κυβερνήτης, Ἐντελέχεια πρώτη τοῦ Πλοίου γινώσκεται. Πλωτῆρος γὰρ ἀπόντος καὶ Κυβερνήτου, πῶς ἂν ἔχοι τὸ Πλοῖον καθὸ Πλοῖον τὸ ἐντελές. Ὥστε καὶ κατὰ τὸν Φιλόσοφον ἡ λογικὴ Ψυχὴ, χωριστὴ Σώματος καὶ ἀθάνατος.

Πᾶσα μέν τοι Ψυχὴ καὶ ἐσία ἐστὶ καὶ ἀσώματος, πλὴν οὐχ ὡσαύτως. Ἀλλ' ἡ μὲν Φυτικὴ καὶ ἄλογος, ἀτελὴς ἐσία· (Καὶ γὰρ ὡς Εἶδος ἐν Ὕλῃ τῷ Σώματι, καθὼς εἴρηται, δεομένη τοῦ Σώματος εἰς ὕπαρξιν ἑαυτῆς, καὶ ἀχώριστος ὅτα τοῦ Σώματος, καὶ διὰ τοῦτο συγκαταλυομένη τῷ Σώματι· καθὼς ἄρα τὸ ἔνυλον εἶδος ἅπαν δεῖται τῆς ὕλης εἰς ὕπαρξιν ἑαυτοῦ, καὶ χωρὶς ὕλης εἶναι ἀ δύναται.) Ἡ δὲ λογικὴ Ψυχὴ τελεία ἐσία ἐστὶ, μὴ δεομένη τοῦ Σώματος εἰς ὕπαρξιν ἑαυτῆς, ἀλλὰ καὶ καθ' ἑαυτὴν εἶναι δυναμένη, καὶ διὰ τοῦτο τοῦ Σώματος χωριστὴ, καὶ ἀθάνατος ὁμοίως καὶ ἀσώματος. Ἡ μὲν Φυτικὴ Ψυχὴ καὶ ἄλογος, πῶς ἀσώματος; διότι ἀ Σῶμα. Δι' ὅλου γὰρ διήκει τοῦ Σώματος, καὶ ἐν παντὶ αὐτῷ ἐστιν. Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ, δύω Σώματα εἶναι ἀμήχανον. Οὕτω τοι καὶ τὸ ἔνυλον εἶδος, ἀσώματον, ὅτι μὴ σῶμα· Σώματος δὲ πρώτη ἀρχὴ, καθὼς καὶ ἡ Ὕλη Σῶμα μὴ ὅσα· Σώματος

γὰρ καὶ αὕτη πρώτη ἀρχὴ, κατὰ τοῦτο ἀσώματος. Ἡ δὲ λογικὴ Ψυχὴ καὶ μετὰ Σώματος ἀμιγὴς ὖσα τῷ Σώματι, καὶ μηδαμῶς ἔχουσά τι σωματικὸν, ὃ πῶς ἀσώματος, ἀλλ' ἁπλῶς. Ὅλη γὰρ νοερά· κἀντεῦθεν ἀνωτέρα φθορᾶς. Σωμάτων γὰρ τὸ φθείρεσθαι καὶ σωματικῶν.

Ὅθεν καὶ καλῶς ἐπιζήσαι δοκεῖ μοι τὰς τὴν Ὕλην καὶ τὸ Εἶδος μήτε σώματα μήτε μὴν ἀσώματα φαμένους, ἀλλὰ σωματικά. Καὶ γὰρ εἰ μὲν σώματα, πῶς πρῶται σωμάτων ἀρχαί; Πάλιν δ' εἴπερ ἀσώματα, πῶς σώματα συντιθέασι; Σῶμα γὰρ ὃδὲν ἐξ ἀσωμάτων, ὅτ' ἐκ σωμάτων ἀσώματον. Οὐτοίπερ οὐδ' οὐσίας εἰπεῖν τὴν Ὕλην καὶ τὸ Εἶδος ἠθάρρησαν, ἀλλ' οὐσιώδη, τῆς ἀκριβείας ἐχόμενοι. Καὶ πάντως εὔλογον, ἐκ πρώτων Ἀρχῶν οὐσιωδῶν σωματικῶν συνεστάναι, τὰς συνθέτους οὐσίας τὰ Σώματα· καὶπερ ἐκ σωματικῶν Ἀρχῶν, καὶ ὅτι συντέθεινται διαλύσει καθυποκεῖσθαι Φυσικῶς καὶ Φθορᾷ. Τοῖς δὲ τὴν ὕπαρξιν ἀσύνθετον ἔχουσιν, ἐν οἷς ὃδέν τι σωματικὸν, εἴδεσι μόνοις οὖσιν ὕλης ἐκλὰς, ποίας φθορᾶς ἐπίνοια γένοιτ' ἄν;

Εἰ δὲ δεῖ καὶ ἰδίᾳ τὴν Ἀνθρώπε Ψυχὴν ὁρίσασθαι. Ψυχή ἐστιν Οὐσία τελεία, καὶ ἁπλῶς Ἀσώματος, Λογικὴ, Θελητικὴ, Αὐτεξούσιος, Ἐνεργητικὴ καὶ καθ' αὑτὴν, καὶ Ἀθάνατος. Οὐδέντι Φορτικὸν ἴσως ἐκ τῶν προειρημένων ἀναπλύζειν τῷ παρόντος Ὅρε ποιήσασθαι.

Τελείαν οὐσίαν εἴπομεν τὴν ἀνθρώπε Ψυχὴν, ὡσαύτως καὶ τ' ἄλλα ταύτῃ προσεπεμαρτυρήσαμεν, ὅσα κέκληται, καὶ οἷς διαφέρει τῶν ἄλλων Ψυχῶν, πρὸς ἐκείνας αὐτὴν καὶ λογικῶς ἀντιδιαξέλλοντες. Ἐκείναις γὰρ οὐσίαι μὲν, ἀτελεῖς δὲ, καὶ ὡς εἴδος ἐν Ὕλῃ· διὸ καὶ μᾶλλον οὐσιώδες.

Ἀσώματον δὲ ταύτην ἔφαμεν τὴν Ψυχὴν, οὐ πῶς, ἀλλ' ἁπλῶς. Ἐπείπερ αἱ ἄλλαι πῶς ἀσώματοι, τῷ μὴ Σώματα εἶναι, τοῦτ' ἔστιν ἐν μέρει ἀσώματοι. Τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ πῶς. Οὐ γὰρ ἐν πᾶσι τοῖς λεγομένοις ἀσωμάτοις ἡ ἀσωματότης ἐμέτιμος. Τινὰ γὰρ εἰ καὶ

μὴ

μὴ σώματά εἰσιν, ἀλλὰ τοῖς σώμασι πλησιάζουσι· καὶ τούτων τὰ μὲν μᾶλλον· τὰ δ' ἧττον. Ταῦτα γὰρ οἱονεὶ μεταξὺ τῶν Σωμάτων τε καὶ τῶν ἁπλῶς Ἀσωμάτων, ὥσπερ αἱ σωματικαὶ ποιότητες αἱ σωμάτων ἀχώριστοι. Τούτων τῶν Μεταξύ, καὶ ἡ Φυτικὴ Ψυχή, καὶ ἡ ἐν ἀλόγοις ζώοις· καὶ τῇ μὲν μᾶλλον· τῇ δ' ἧττον. Τέως δ' ἂν καὶ ἀμφοῖν ὁ πρὸς τὸ Σῶμα πλησιασμὸς, καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ πάμπαν ἀχώριστον. Πάντα τὰ τοιαῦτα, σωματικὰ μᾶλλον εἶεν ἄν. Οὔτε δὲ Σώματα κατὰ τὴν ἑαυτῶν ὕπαρξιν, ἔστε πάλιν ἁπλῶς Ἀσώματα. Ἡ δ' ἀνθρώπου Ψυχὴ μηδὲν ἐν ἑαυτῇ κεκλημένη σωματικὸν ἁπλῶς, ἤγουν ὁλοτελῶς, Ἀσώματος εἴρηται.

Λογικὴ δὲ, διὰ τὸ λογίζεσθαι καὶ νοεῖν· ὅπερ ἐστὶ τὸ ταύτης ἐξαίρετον, καὶ τῆς οἰκείας οὐσίας χαρακτηριστικὸν τε καὶ παρασατικόν. Ὅπου δὲ τὸ Λογικὸν, ἐκεῖ καὶ τὸ Νοερόν. Λόγον γὰρ χωρὶς Νοῦ, καὶ χωρὶς Λόγου Νοῦν, οὐδὲ μυθεύσασθαι ῥᾴδιον.

Θελητικὴ, διότι Λογική. Θέλησις γάρ ἐστι ῥοπὴ πρὸς τὸ ἑφετὸν μετ' εἰδήσεως καὶ κρίσεως· ἤγουν Ὄρεξις πράγματός τινος, μετὰ τὸ τὸν ἐρεγόμενον εἰδέναι τὸ ὀρεκτὸν, ὅτι τόδε Σωφροσύνη τυγχὸν, ἢ Φιλία, καὶ κρίνειν ὅτι αἱρετὸν, εἴτε ἀγαθόν ἐστιν ἀληθῶς, εἴτε δοκεῖ ἀγαθὸν εἶναι, πονηρὸν ὄν· εἴτε καὶ πονηρόν ἐστι καὶ δοκοῦ. Προσιτὸν μέντοι κρίνεται καὶ ἀποδεκτὸν, διὰ τὸ ὑπὸ πάθους ἡττᾶσθαι καὶ καταδουλοῦσθαι τὸν λογισμόν. Οὕτω τοι καὶ ἡ Ἐπιθυμία, Ὄρεξις· τὸ δ' ἐπιθυμητὸν, ὀρεκτόν· καὶ ὁ Θυμὸς, Ὄρεξις· τὸ δὲ λυπῆσαι τὸν, δι' ὃν ὁ Θυμὸς, ὀρεκτόν. Ἡ τοίνυν ἁπλῶς Ὄρεξις ἐν μὲν τοῖς Ἀλόγοις, ἄνευ εἰδήσεως ὅσα καὶ κρίσεως, αὐτὸ τοῦτο λέγεται μόνον Ὄρεξις· ἐν δὲ τοῖς Λογικοῖς ἐν οἷς μένεις τὸ εἰδέναι καὶ κρίνειν, ὀνομάζεται Θέλησις. Οὐκ ἄλλο δὲ ἐστι Θέλησις, καὶ ἄλλο Βούλησις· ὅτι μηδὲ τὸ θελητὸν ἄλλο παρὰ τὸ βουλητόν. Θέλησις μὲν οὖν, ὄρεξις λογική· τὸ δὲ τὴν τοιαύτην ὄρεξιν λογικὴν ἔχον, θελητικόν· τὸ δ' ὑποκείμενον τῇ θελήσει καὶ δι' ὃ ἡ θέλησις, θελητόν.

Αὐτεξούσιος ἡ Ψυχή, δίοτι τὸ Λογικὸν ἅπαν καὶ Αὐτεξούσιον. Αὐτὸ γὰρ κύριον ἐν πάσαις ὁρμαῖς, εἴτ' ἐνδοῦναι ταύταις, εἴτ' ἀντισχεῖν.

Ἐνεργητικὴ καὶ καθ' αὑτήν. Ὅτι καὶ μετὰ τὸ σώματος, καὶ χωρὶς τοῦ σώματος πέφυκεν ἐνεργεῖν· τὸ μὲν, ὀργάνῳ χρωμένη τῷ Πνεύματι, καὶ δι' αὐτοῦ τοῖς ἀπλάγχνοις καὶ τοῖς αἰσθητηρίοις, καὶ πᾶσι τοῖς τοῦ σώματος μέλεσί τε καὶ μέρεσι· τὸ δὲ, καὶ ὀργάνων ἄνευ σωματικῶν δυναμένη, καὶ μάλιστα μετὰ τὴν τοῦ σώματος ἀπόθεσιν τὰς ἰδιαιτάτας ἐνεργείας ἐπιτελεῖν.

Ἀθάνατος δὲ, διότι μένει τοῦ σώματος ἀποπλᾶσα, καὶ ἀϊδίως μένει, μήθ' ἁπλομένου ταύτης Θανάτου, μήθ' ὅλως αὐτῇ προσελαύνοντος, τῶν ἄλλων Ψυχῶν ἐν τοῖς οἰκείοις Σώμασι θνησκόντων.

Ἔνιοι τῷ λόγῳ προστέθεσαν τῆς Ψυχῆς, καὶ τὸ ζῶσαν εἶναι ταύτην, καὶ σώματι κεχρημένην ὀργανικῷ, καὶ ἁπλῆν, καὶ ἀσχημάτιστον, καὶ σωματικοῖς ἀόρατον ὀφθαλμοῖς, καὶ νοερὰν, καὶ τρεπτὴν, καὶ ζωῆς τῷ σώματι παρεκτικὴν, αὐξήσεώς τε, καὶ αἰσθήσεως, καὶ κινήσεως. Ἀλλ' εἶμαι καὶ ταῦτα μετὰ συντομίας ὁριστικῆς τὸν ἀποδεδομένον Ὅρον δηλῶν· Εἰ γὰρ Ἀθάνατος ἡ ψυχὴ, καὶ ζῶσα πάντως, καὶ ζωῆς, καὶ τῶν ὅσα ζωῆς τῷ συνημμένῳ σώματι παρεκτικός. Ἵνα τί γὰρ αὐτῷ καὶ συνῆπται μὴ τοιαύτη καθεστηκυῖα; Τὸ σῶμα δὲ κέχρηται προδήλως ὀργανικόν. Τὸ γὰρ ἐκ ὀργανικὸν, οὐδὲ πέφυκε ζῆν. Πῶς γὰρ ὀργανικοῦ μὴ ὄντος, οἷα τεχνίτης ἐνεργήσει δι' αὐτοῦ ἡ Ψυχή; Εἰ δὲ καὶ ἁπλῶς Ἀσώματος, ἤγουν ὁλοτελῶς, ἁπλῆ δῆτα καὶ Ἀσχημάτιστος, καὶ σαρκίνοις Ἀόρατος ὄμμασι. Σωμάτων γὰρ αἴσθησις, καὶ σχῆμα, καὶ σύνθεσις. Εἰδὲ Λογικὴ, δῆλον ὅτι καὶ Νοερά. Λογικὸν γὰρ μὴ Νοερὸν εἶναι, λόγον οὐκ ἔχει τινά. Τὸ δὲ τρεπτὴν εἶναι ταύτην, τῶν ὑδόλως ἡγουμένων. Τὸ γὰρ κλιτὸν, καὶ τρεπτὸν, ὁμολόγηται. Φαίνεται τοιγαροῦν, ὡς ἐν τῷ προσεχῶς διειλημμένῳ τῆς Ἀνθρώπου ψυχῆς ὅρῳ, τὸ ἐλλεῖπον ἐδέν.

Ἡ

Ἡ μὲν οὖν λογικὴ Ψυχὴ, καὶ τὰς τῆς Ἀλόγου Δυνάμεις ἔχει πάσας ὑφ' ἑαυτὴν, καὶ τὰς τῆς Φυτικῆς· καὶ ἡ Ἄλογος οὐ λείπεται τῶν Φυτικῶν Δυνάμεων οὐδεμιᾶς. Οὐκ ἔστι δὲ τὸ ἀνάπαλιν. Οὔτε γὰρ ζῷον ἄλογον, δυνάμεως μετέχον λογικῆς, οὔτε Φυτὸν, αἰσθήσεως, ἢ κατὰ τόπον κινήσεως. Τὰ μὲν γὰρ τῶν κρειττόνων μετέχοντα Δυνάμεων, μετέχει καὶ τῶν χειρόνων, τὰ δὲ τῶν χειρόνων, οὐκ ἤδη καὶ τῶν κρειττόνων. Ὁ μὲν γὰρ τὴν τῆς Κλίμακος ἀνωτάτω Βαθμίδα κατείληφε, Βαθμίδων ἐπέβη πασῶν· ὁ δὲ τὴν μέσην, οὐ δῆτα τῶν μετ' αὐτήν τε καὶ ἀνωτέρω· τὸ δὲ τῆς πρώτης καὶ μόνης Βαθμίδος ἁψάμενον, οὔτε πρὸς τὴν ὑστάτην, οὔτε πρὸς αὐτὴν ἐπεφθάκει τὴν μέσην. Διὰ τοῦτο μόνον ὁ ἄνθρωπος ἁπάσας ἐνεργείας ἐπιτελεῖ λογικὰς, ζωϊκὰς, Φυτικὰς, καὶ τῶν ἔξωθεν δὴ μεταβολαῖς ὑποκείμενος· ἐπειδὴ συνημμένην ἐν ἑαυτῷ καὶ φύσιν ἔχει καὶ πᾶσαν ζωὴν, διὰ τῆς μιᾶς τελεωτάτης Ψυχῆς, αὐτῆς οὔσης αὐτῷ κατὰ πᾶντα καὶ πρώτης μόνης ἀρχῆς περιεκτικῆς.

Ὥσπερ δὲ Πλωτήρ τε καὶ Κυβερνήτης πᾶσαν μὲν τοῦ Πλοίου διεξαγωγὴν ἐκπληροῖ· πλὴν ἔχει καὶ αὐτὸς ἰδιαιτάτας ἐνεργείας, οὐχ' ᾗ Πλωτὴρ καὶ Κυβερνήτης, ἀλλ' ᾗ ἄνθρωπος· οὕτω καὶ ἡ τοῦ ἀνθρώπου Ψυχὴ, πᾶσαν μὲν ἐνέργειαν ζῴῳ τελείῳ προσήκουσαν παρέχει τῷ, οὗ Ψυχή· πλὴν ἔχει καὶ αὐτὴ ἐξαίρετον Ἴδιον, οἷα Λογικὴ τὸ Λογίζεσθαι. Τοῦτο δὲ καὶ μετὰ Σώματος ἐνεργεῖ· πλὴν ἐκ τῆς τοῦ σώματος δυσχερείας, καὶ τῆς ὅλης πρὸς τὸ σῶμα ῥοπῆς διὰ τὴν συνάφειαν, παραποδίζεταί πως καὶ τοῖς σπουδαίοις αὐτοῖς, καὶ οὐ πάντῃ πάντως εἰλικρινεστάτην διαδείκνυσι τὴν ἐνέργειαν. Ὁπόταν δὲ πᾶσαν ὑλικὴν ἐκτιναξαμένη σχέσιν, καὶ παντὸς λυθεῖσα δεσμοῦ, μόνης γένηται καθαρῶς ἑαυτῆς, ἐνεργεῖ καὶ τὴν οἰκείαν ἐνέργειαν ἀκραιφνῆ καὶ ἀνεπιθόλωτον. Καὶ τοῦτο δῆλον, ὅτι μαραινομένου τοῦ Σώματος ἐν Γήρᾳ, καὶ τῇ διαλύσει τοῦ δεσμοῦ προσεγγίζοντος, ἐκλάμπει μάλιστα τὸ Λογίζεσθαι, μήτινος πάθους ἐντὸς ἐν σκήψαντος. Τότε γὰρ ἀμαυροῦται τὸ Λογίζεσθαι διὰ τὸ πάθος, ἐπείπερ ἔτι μετὰ Σώματος

τος ἡ Ψυχή. Καὶ Κυβερνήτης γὰρ βιαίᾳ προσρήξαντος Πνεύματος, καὶ ἰσχυρῶς ταράττοντος, ὁ μόνον εἰς τὴν τῆς Νεὼς κυβέρνησιν, ἀλλ' ἤδη καὶ εἰς τὰς ἰδίας ἐνεργείας σφόδρα περεμποδίζεται. τῆς Νεὼς δ' ἀποσὰς καὶ τε κλύδωνος, ἀπαρεμποδίστως πάντη ταύτας ποιήσεται.

Καὶ ἄλλως δὲ παρὰ τῆς ἐνεργείας αὐτῆς μεμαρτύρηται τὸ, καὶ χωρὶς τε Σώματος ἐνεργεῖν τὴν Ψυχὴν, καὶ πολλῷ κρεῖττον, καὶ ὑψηλότερον, ἢ μετὰ θάνατον, ἐν τῷ δι' ἐπιμελείας καὶ ἄκρας καθάρσεως εἰς μέτρον ἀναβάσεως μεῖζον, ἢ κατ' ἄνθρωπον πεφθακότας τινὰς ἐνδημεῖν καὶ πρὸ τῆς ἀναλύσεως, ὅτε βέλοιντο· καὶ μένοντας ἀκινήτως, πιστῆς καὶ μόνης ἐνέσης αὐτοῖς, Θεωρίων ἀπολαύειν ὑπερφυῶν. Ἄλλοι δὲ πάλιν διὰ τῆς αὐτῆς ἀγωγῆς, τὴν σωματικὴν ἀχλὺν διατεμόντες ὡς δύναμις, τήν τε τῶν πόρρω γνῶσιν ἔχον ὡς ὄντων ἐπ' ὄψεσι, καὶ τὰ μὴ πω γενέσθαι φθάσαντα προηγόρευον. Οὐκ ὀλίγοι τοιῶτοι κατεφάνησαν Ἄνδρες ἐνκόσμως δεικνῦντες ὀφθαλμοφανῶς τὴν λογικὴν Ψυχὴν βέλτιον ἐνεργῆσαν μετὰ τὴν τῆς ὕλης ἀπαλλαγὴν, ὡς ἄφθαρτον καὶ ἀθάνατον.

Οὐχρὴ δὲ διαπορεῖν, πῶς ἄφθαρτος ἔσα καὶ ἀθάνατος ἡ τε ἀνθρώπε Ψυχὴ, χρονικὴν ὑφίσαται Γένεσιν, καὶ τῷ φθαρτῷ καὶ θνητῷ συγκλίζεται σώματι; Τὸ πρῶτον γὰρ ἔτως ὁ Ἄνθρωπος ἔκλισαι. τῆς ἀφθάρτε καὶ ἀθανάτε Ψυχῆς τῷ φθαρτῷ συγκλιθείσης Σώματι καὶ θνητῷ. Τοιῦτος ἂν μένοι διὰ παντὸς αὐξόμενος τῷ θείῳ προσχήματι, κατά τ' ἄλλα Ζῶα, καὶ πληθυόμενος, ὡς ἔκλισαι, καὶ ἐκ ἔστι τὸν θεῖον Ὅρον ἀλλοιωθῆναι. Βᾶς γὰρ Βᾶν γεννᾷ θνητὸν ὅλως ἐξ ἀρχῆς, καὶ Ἄνθρωπος Ἄνθρωπον θνητὸν ὁμῶ καὶ ἀθάνατον, τῷ Δημιουργῷ συναγαγόντος ἐς ταυτὸ τὰ ἀξύμβατα διὰ Σοφίας ὑπερβολὴν, καὶ τοιαύτην ἐκ διαδοχῆς θεσπίσαντος τὴν διαμονὴν καὶ τῷ ἀνθρώπῳ, καθὼς καὶ τοῖς ἄλλοις Ζώοις. Οὐ γὰρ ἔχρηζεν ὁ νεύματι τὸ πᾶν ἐσιῶν καιρικῆς τινος παρατάσεως ὅλως, ἵνα Ψυχὴν προδημιουργήσας ὑστέρως διαπλαθέντι συνδήσῃ

σῃ σώματι ταύτην, ἢ τὸ ἀνάπαλιν· ἵνα σῶμα μὲν διαρτίσῃ πρότερον, εἶτ' ἐπαγάγῃ Ψυχήν.

Τὸ γὰν λέγειν, ὡς οἱ πολλοὶ, τὴν τῆς Ψυχῆς οὐσίαν μετὰ τὴν τοῦ Σώματος διάπλασιν ἔρχεσθαι καὶ ἀπάρτισιν, ἐκ τοῦ μὴ δύνασθαι τὸ Ἔμβρυον ὡς Ζῶον τέλειον ἐνεργεῖν, πλασματῶδες τέως γὰν ἐμοὶ καταφαίνεται. Τὸ γὰρ ἀτελὲς οὐκ ἐν νηδύϊ μόνον, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ τεχθῆναι φέρει τὸ Νήπιον. Ἀπόδημος δ' ἔσῃ τοῦ Σώματος ἡ τῆς Ψυχῆς οὐσία πόσοις καιροῖς; καὶ τί τὸ γε ζωογονοῦν; ἡ Φύσις; ἀλλὰ τὸ ζωογονεῖν οὐ Φύσεως, ἀλλὰ Ἰδίων Ψυχῆς. Ἢ τυχὸν ἡ Ψυχὴ προσπελεῖ Δυνάμεις αὐτῆς ἄλλην τῷ κυοφορουμένῳ, καὶ ἄλλην τῷ ὠδῖνι γενεῖ, καὶ ἄλλην τῷ νηπιάζοντι, καὶ τῷ βρέφει δ' ἴσως ἑτέραν, καὶ ταῖς κατὰ μικρὸν προβάσεσιν, ἄλλο τ' ἄλλας ἐκπέμπει Δυνάμεις, αὐτὴ δ' ἀναμένει τοῦ Σώματος τὴν τελείωσιν· ὃ τί ἂν εἴη τερατωδέστερον; Οὐκ ἔστιν ὃν ὅτε προὔπαρξις Ψυχῆς, ὅτε μεθύπαρξις, ἀλλ' ἐκ πρώτης ἀρχῆς ἡ Ψυχὴ σὺν τῷ σώματι, ζωογονοῦσα προσπόντως αὐτὸ, συνέχουσά τε καὶ διαπλάττουσα καὶ τελεσιουργοῦσα, καὶ τῇ τῶν ὀργάνων ἐπιδόσει συνεπιδεικνῦσα τὰς ἐνεργείας αὐτῆς.

Τὸ δ' ἐκ χοὸς πλασθῆναι τὸν Ἄνθρωπον, καὶ εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ἐμφυσηθῆναι ζωῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ, τὸ τοῦ Σώματος παρίσησι γενικὸν, καὶ τὸ τῆς Ψυχῆς ὑπέρτερον καὶ θειότερον. Καὶ, ὅτι τὸ μὲν Φθαρτὸν, ἐπεὶ χοϊκόν· ἡ δ' οὐ Φθαρτή. Καὶ γὰρ οὐ χοϊκὴ, καθὼς ἡ τῶν ἀλόγων Ζώων, οὔτ' ἐκ ποιᾶς Κράσεως Χυμῶν, ἀλλ' ἐκ τῆς θείας αὔλως δεδημιουργημένη Πνοῆς. Ἐντεῦθεν δὴ τὸ μέγεθος ἀριδήλως δείκνυται τοῦ τῆς λογικῆς Ψυχῆς ἀξιώματος, καὶ τὸ περιέχειν ταύτην, ἢ περιέχεσθαι. Καὶ γὰρ εἰς τὸ πρόσωπον ἦγεν τὴν Ἐπιφάνειαν ἐνέπνευσαν, καὶ δι' ἐκείνης εἰς ἅπαν τὸ σῶμα περικεχώρηκεν ἀμιγῶς, ὡσπερεὶ τὸ πῦρ εἰς τὸν σίδηρον.

Κατὰ μὲν δὴ τὸ Σῶμα θνητὸς ὁ Ἄνθρωπος, κατὰ δὲ τὴν Ψυχὴν οὐ θνητὸς, ἀλλ' ἀθάνατος. Εἰ μὲν δὴ ἀρχῆθεν τὸ Σῶμα διώκησε καὶ τῷ κρείττονι καθυπέταξεν, ἔμεινεν ἂν

ἂν ἐκ τε κρείττονος τὸ ὅλον ἀθάνατος. Ἐπεὶ δ' ἐκ τε μὴ ἠθέλειν πρὸς τὰ τε σώματος ἔκλινε, καὶ τῳ λείῳ τῆς ἡδονῆς ὑπεκλάπη, καὶ μετέσχε τε ξύλε τῆς γνώσεως τε καλε τε καὶ πονηρε· καλε μὲν δεκτικὸς, ὄντος δὲ πονηρε. Τοιαύτη γὰρ ἡ Ἡδονὴ, καὶ ἡ γνῶσις ἡ ἔμπρακτος. Ὁ γὰρ διαπεπραγμένος καὶ πεπειραμένος, ἔγνωκεν ὃ διαπέπραχε· τεθανάτωται μὲν σφαλεὶς τὸ ἐκείνε λαβὼν πρὸς ὃ τὴν βοπὴν ἐποιήσατο, τὸ μέντοι Σφάλμα, τὸν θεῖον ἐκ ἀνεῖλε σκοπὸν, ἀλλὰ κατὰ μὲν τὴν τε Σώματος φύσιν, ὁ Θάνατος προηγήσατο μερικῶς· ἐπακολεθεῖ δὲ κατὰ τὴν τῆς Ψυχῆς ἀσίαν, ἐλοτελὴς ἡ Ζωή. Καὶ γὰρ ἔδει τὸ πρόσκαιρον προηγήσαθαι καὶ καταπαῦσαι, καὶ ἅτως ἐπακολεθῆσαι τὸ μηδεμίαν ἔχον κατάπαυσιν. Τὸ κατὰ φύσιν ἔν ἐγεγένει διὰ τὴν Ἁμαρτίαν, τε θνητε καὶ μόνε τεθνηκότος τε Σώματος, τῇ Ψυχῇ συντηρηθέντος τε ἀξιώματος. Διὰ δὲ τὴν τε Δημιεργήσαντος Ἀγαθότητα τὸ ὑπὲρ φύσιν ἐπελεῖται, καὶ ἡ τε πεπονθότος Ἀνάστασις γίνεται. Τὸ Πλέον δ' ὅτι καὶ ἀφθάρτισις, καὶ ὁ ἄνος μετὰ θάνατον ὅλος ἀθάνατος· ἐκείνης τῆς Ψυχῆς καὶ ἐκείνε τε Σώματος συνερχομένων ἐς αὖθις τῶν ἀρχῆθεν ἡνωμένων, εἶτα διηρημένων. Ποῖον γὰρ ἂν ἔχοι λόγον; ἄλλα μὲν ἐν τῳ πολυπαθεῖ τῶδε συνεῖναι βίῳ καὶ πολυκύμνι· ἄλλα δ' ἐν ἐκείνῃ τῇ ἀπαθεῖ καὶ γαληνιώσῃ ζωῇ; Ποίας δὲ δικαιοσύνης, ἑτέρων μὲν εἶναι τὰς πράξεις, ἑτέρων δὲ τὰς ἐκτίσεις;

Ἀλλ' ἀδύνατος ἡ τῶν στοιχειακῶν πολυσημορίων ἐκ τῆς ὁλότητος εἰς πληθυσμὸς ἀναρίθμς Σωμάτων καθ' ἓν καὶ ἰδιαιτάτη διάκρισις καὶ συναγωγὴ, παμμιξίας γενομένης καὶ ἀνακράσεως; Καὶ ποῖον δυχερέστερον καὶ δυσεργότερον, ἢ τῶν ὅλων Κλισμάτων ἐκ τε μηδαμῇ μηδαμῶς εἶναι ταῦτα παραγωγὴ, καὶ ἀσίωσις, ἢ τῶν ἀποφοιτησάντων Στοιχείων ἡ συνέλευσις, ὅθεν γὲν ἀπεφοίτησαν, ἑκάστε οἱονεὶ τὸ οἰκεῖον ἐπιγινώσκοντος, καὶ πρὸς αὐτὸ συντρέχοντος προσάγματι δημιεργικῷ;

Φαὴ

Φαίη δ' ἄντις ἴσως, καὶ πῶς εἰρεθήσονται τὰ παντὸς ἀνθρωπίνε Σώματος Στοιχεῖα τῦ γε διελυθέντος, εἴπερ ἐκ τῶν αὐτῶν διάφορα συντίθεται σώματα, τῆς ἑτέρε Φθορᾶς, ὕσης ἑτέρε Γενέσεως; Ἀλλ' ὁ τὴν Ἀνάστασιν προορίσας, ἱκανὸς καὶ τὰ συνεκλικὰ τῶν ἀναστησομένων διατηρεῖν, καὶ ἀφθαρτίσας ἐς ὕστερον, ἑνὸς ἑκάστε Σώματος παλιγγενεσίαν ἐκ τῶν τῦ αὐτῦ Σώματος ποιήσωθαι μορίων, εἰ αὐτ' ἐκείνων εἰς Γένεσιν ἐκ ἐξαρκέσει πᾶσα Χθὼν εἰκεμένητε καὶ ἀοίκητος, καὶ Ὠκεανὸς ὅλος σὺν Ποταμοῖς καὶ Πελάγεσι, καὶ ὁ τὸν κάτω περιέχων ἅπαντα Χῶρον, καὶ εἰς τοσῦτον ὕψος ἄνω Φθάνων Ἀὴρ, καὶ τὸ μετ' αὐτὸν ἕως Σελήνης Ὑπέκκαυμα, τὸ στοιχειῶδες λεγόμενον Πῦρ. Ὁ μὲν ἦν Ψυχικὸς ἄνθρωπος ὁ δεχεται τὰ τῦ Πνεύματος.

Ὁ δὲ κατανοεῖν δυνάμενος ὅλως θείαν ἰσχὺν, συγκαταινεῖ καὶ τὸν Κύριον ἐν πᾶσι τοῖς αὐτῦ λόγοις πιστόν. Εἶπεν ἀναστήσεσθαι τὺς Νεκρὺς, καὶ τετ' ἐξ ἀνάγκης ἔσαι, καὶ τὸν τρόπον ἐρευνάτω μηδείς. Ἀναστήσεσθαι γὰρ τὸ πεπίστευκος εὐκοπώτερον, ἢ τὸ μηδ' ὁπωσῦν ὂν, ὕπαρξιν σχεῖν καὶ ὑπόστασιν. Ἀφθάρτων δὲ καὶ ἀπαθῶν τῶν Σωμάτων ταῖς οἰκείαις συνελευθότων Ψυχαῖς, εἰ τῆς Ἀναστάσεως τυχόντες, ὡς Ἄγγελοι Θεῦ κατὰ τὸ θεῖον ἔσονται λόγιον, ἀδὲν δυχερὲς ἐκ τῶν Σωμάτων, ἀδὲν κωλυτικὸν τῶν νοερῶν ἐνεργειῶν ὑφισάμενοι· τὴν τῦ Δεσπότε δὲ κηρύττοντες ἀγαθότητα, καὶ θαυμάζοντες, ὅτι τὰ ἴδια πάλιν ἀπέλαβον Σώματα τιμιώτερα καὶ λαμπρότερα, καὶ πάσης ἐν δείας καὶ δέες πλημμελείας ἀνώτερα παντοίως ἀπετελέθησαν, ἀδεμίαν ἐν ἑαυτοῖς ἐσεῖσθαί ποτε πρᾶξιν ἢ γνῶσιν ἢ προσβολὴν ἄτοπον ὑφορώμενοι. Πῶς γὰρ; πάσης μάχης ἐκ μέσε γεγενημένης, πάσης ἔχθρας ἀνῃρημένης, καὶ αὐτῆς τῆς τρεπτότητος ἀπεληλαμένης, χάριτι τῦ τὴν τελείαν εὐεργετήσαντος εὐεργεσίαν καὶ θεώσαντος, καὶ τῆς ὄντως μακαριότητος εἰς τὸ διηνεκὲς ἀξιώσαντος;

Ταῦτα μὲν τοῖς εὐσεβῶς καὶ κατὰ δεσποτικὺς Νόμυς βεβιωκόσιν, ἢ μὴν ἐπανελθόσιν εἰς τὸ εὐθὲς ἐκ διαστροφῆς·

στροφῆς. Εἰς γὰρ τὴν ἄγουσαν πρὸς ζωὴν, καὶ ἔτοι κατέπαυσαν.

Ὅσοι δὲ τὴν ἐναντίαν ἔδραμον ἀμεταστρεπτὶ, τῆς μὲν κοινῆς Ἀναστάσεως καὶ ἀφθαρσίας, τεύξονται καὶ αὐτοὶ· τὰ δὲ τῶν πεπραγμένων ἐπίχειρα κομιοῦνται παρὰ τοῦ δικαίου Κριτοῦ, Χάος αἰώνιον.

Ἀλλὰ καὶ νῦν αἱ Ψυχαὶ καταλήλους ταῖς ἐν Κόσμῳ διαγωγαῖς αὐτῶν καὶ ἀναστροφαῖς, τὰς λήξεις εὐθὺς μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἐκδημίαν εὑρίσκουσιν, οἰκείωσιν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἀγαλλίασιν ἄρρητον, ἢ μὴν πάντα τ' ἀναντία καρπούμεναι.

Τὸ μέντοι τέλειον τῶν ἀμοιβῶν τῷ καιρῷ τῆς Ἀναστάσεως τεταμίευται, τῆς θείας φιλανθρωπίας χώραν διδούσης, χώραν ὑφαπλούσης παντὶ προαιρουμένῳ βοηθῆσαι καὶ τεθνηκόσι τοῖς ἁμαρτήμασιν ἐκείνοις, ὧν τὸ μεμνῆσθαι καὶ ὑπὲρ ὧν ἀπευδεῖν ἐκ ἀπηγόρευται.

Μετὰ γὰρ τὴν Ἀνάστασιν, ὥσπερ ἡ Ἀπόλαυσις, οἷς ἂν δοθείη βεβαιοτάτη καὶ ἀναφαίρετος· οὕτω καὶ ἡ Κόλασις οἷς ἂν κληρωθείη μονιμωτάτη καὶ ἀτελεύτητος.

# ΤΟΥ ΜΗΔΕΙΑΣ ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ

## ΛΟΓΟΣ

*Αποδεικνύων, ὅτι τῷ Ἀνθρωπείῳ Σπέρματος ἀψύχῳ καταβληθέντος, τῇ δὲ σπερματικῇ αὐτῷ Δυνάμει συμπήξαντος ἐν τῇ Μήτρᾳ τὸ Ἔμβρυον, ἐνίησιν αὐτῷ τὴν Ψυχὴν ὁ Θεός.*

Τῆς Ψυχῆς τοῦτ' ἦν εἶναι; καὶ πόθεν ἦκει, καὶ ὅ, τι δύναται, καὶ τῶν ἄλλων ἰδιοτήτων αὐτῆς ἕνεκα, τοῖς πάλαι ποτὲ Σοφοῖς ἔργον γέγονε, τοῖς τε τῷ Περιπάτῳ, καὶ τῆς Στοᾶς παρωνύμοις, καὶ ἑτέροις πρὸ τοῦ, καὶ μετὰ τὸ σωτήριον γενομένοις κήρυγμα. Οὐ μικρῷ δὲ τῷ μέσῳ διηνέχθησαν πρὸς ἀλλήλους; διαφόρως οἱ τὰ περὶ αὐτῆς φιλοσοφήσαντες· ἐνίων καὶ ἀλλοκότά τινα ὑποτιθεμένων. Καὶ συμβέβηκεν αὐτῶν ἑκάστοις τὰ ἑκάστων διασαλεύειν, καὶ ἀνατρέπειν, συμμάχῳ τῇ δημώδει πειθοῖ κεχρημένους· ὃ κατὰ μέρος ἐπεξιέναι, ἔργον ἃ τῷ παρόντος

ἐστὶ καιρὸς καὶ σκοπός. Ἡμεῖς δὲ τῷ ἱερῷ διδασκαλίῳ τῆς εὐσεβοῦς ἡμῶν Ἐκκλησίας προσέχοντες τὸν νοῦν· ὅσα μὲν ἐᾶν ἔρρειν παρεγγυᾷ, καὶ λόγου ἀπαξιοῦμεν· ὅσα δὲ ὑφηγεῖται λόγου τοῦ εὐσεβοῦς ἐχόμενα καὶ ὀρθοῦ, παραδεχόμεθα καὶ περιέπομεν, καὶ λέγειν περὶ αὐτῶν ὁπότε δέησειεν οὐκ ἀπαξιοῦμεν.

Δεδιδάγμεθα τοίνυν εἶναι τὴν ἀνθρωπείαν Ψυχὴν, οὐσίαν ἄϋλον, ζῶσαν, λογικὴν, ἀθάνατον, νοερὰν, διανοητικὴν, καὶ ἐνυπόστατον· καὶ συνερχομένην μὲν τῷ Σώματι, ὑφισᾶν τὸν Ἄνθρωπον ἐν μιᾷ ὑποστάσει· ὅταν δὲ καὶ χωρισθῇ τοῦ Σώματος, ὡς παρὰ Θεοῦ εἰσοικιζομένην ἐν αὐτῷ, καὶ πάλιν ἐξοικιζομένην τούτου τελευτήσαντος, ὡς καὶ ἐν τῷ Πρωτοπλάστῳ γέγονε τὴν ἀρχήν. Καὶ ὅ, τι Ἐντελέχεια καὶ Εἶδός ἐστιν ἡ Ψυχὴ τοῦ Ἀνθρώπου, καὶ ἐν αὐτῷ οἰκοῦσα, ἐνεργεῖ τὰ ἑαυτῆς, καὶ ἀπαλλάττουσα τούτου θνητοῦ ὄντος καὶ ὑλικοῦ, αὐτὴ ἀθάνατος οὖσα, ἔτι καὶ βέλτιον ζῇ. ἄρχεις ἂν αὖθις ἀπολήψηται τὸ συγγενὲς αὐτῇ σῶμα, ἐφ' ᾧ σὺν αὐτῷ τῆς ὁποιασοῦν κληρονομίας τεύξεται. Τοῦτο μὲν τὸ ἱερὸν ἡμῶν Διδασκάλιον. Ἐρρέτω δὲ τὰ ἐπίμεινα, αἵ τε Προϋπάρξεις δηλαδὴ καὶ οἱ Μεταγγισμοὶ, καὶ οἱ λοιποὶ παραπλήσιοι Ὕθλοι.

Ἀλλὰ καὶ περὶ ἄλλων πεφιλοσόφηταί τινα Ψυχῶν, οὐχ ὡσαύτως ἔχοντα τούτοις. Καλοῦσι γὰρ καὶ ἑτέρας Ψυχὰς, Ὁμωνύμως δὲ καὶ ὁ Συνωνύμως, πάντῃ διϊσταμένας· ἐκείνης μὲν, τῇ οὐσίᾳ καὶ τῷ ἐνυποστάτῳ, καὶ ταῖς ἄλλαις διαφοραῖς· ἀλλήλων δὲ, ταῖς κατὰ τὰς σφῶν αὐτῶν λόγους διαφοραῖς. Ἀνόσιοι γὰρ αὗται καὶ ἀνυπόστατοι, καὶ ἀχώριστοι τῶν ἐν οἷς εἰσι Σωμάτων, ἐπεὶ καὶ συνοίχονται αὐτοῖς. Ἰνδάλματα δὲ ἀμυδρὰ τοῦ λόγου, καὶ Δυνάμεις εἰσὶ Ψυχῆς μόνον, καὶ ἡ πεῖρα Διδάσκαλος. Τρεῖς δὲ ὅμως φασὶ ταύτας· ὧν ἡμὲν ἐστι Θρεπτικὴ, καὶ ἐν τοῖς Φυτοῖς θεωρεῖται, καὶ κατονομάζεται Φυτικὴ. Δευτέρα δὲ ἡ τῶν ἀλόγων Ζώων, ἔχουσα μὲν καὶ τὸ τῆς Φυτικῆς Θρεπτικὸν καὶ Αὐξητικόν· προσκεκλημένη δὲ καὶ τὸ Αἰσθητικόν. Καὶ τούτων μεταξὺ ἡ τῶν λεγομένων Ζωο-

Φύτων,

Φύτων, οἷά εἰσι τὰ Ὄσρεα, καὶ ἔτι παρεμπλήτιον· ἔχουσα μὲν καὶ τὸ τῆς Φυτικῆς Θρεπτικὸν καὶ Αὐξητικὸν, ὁμοῦ δὲ καὶ τὸ τῆς τῶν Ἀλόγων Αἰσθητικόν· πάνυ δὲ ἀμυδρῶς τοῦτο. Ὅμως γέ τοι Δυνάμεις εἰσὶ Ψυχῆς, εἰ καὶ Ψυχαὶ λέγονται. Τῆς δὲ τῶν Ζώων ἐχούσης μὲν τὸ Θρεπτικὸν καὶ Αὐξητικὸν, καὶ ὅσα τῶν Αἰσθήσεων· μετὰ τοῦ Ἀλόγου δὲ, ἐνδεῖ τῆς τελείας Αἰσθήσεως τοῖς ΖωοΦύτοις, τῇ συμπλύξει μόνῃ καὶ ἀναπλύξει δοκοῦσιν αἰσθάνεσθαι Φυλαττομένοις ἢ θαλπομένοις· ἄλλης δέ τινος Αἰσθήσεως ἢ Αἰσθητηρίου μὴ προσόντος αὐτοῖς, ἢ Αἰσθητοῦ τινος διαγινωσκομένου. Ὁμοῦ δὲ τῇ ἀτελεῖ ταύτῃ Αἰσθήσει ἔχουσι καὶ τὴν θρεπτικὴν ταύτην δύναμιν, αὐτοῖς τε καὶ τοῖς Φυτοῖς ἅπασαν κοινὴν, ἔχουσι (τοῖς Φυτοῖς) μόνην αὐτὴν, ἀτελεστέραν ἅπασαν τῶν ἄλλων, καὶ ἀβρανεστέραν, ἣ τρέφεται καὶ αὔξει τὸ Φυτὸν, ὑπεργάσης τῆς γενεᾶς ἰκμάδος, καὶ τῆς τοῦ Ἡλίου θάλψεως. Ἐπελθόντος δὲ τούτῳ Σιδήρου, ἢ ἄλλου τοῦ συμπλώματος, προαποίχεται καὶ αὐτοῦ ἡ τοιαύτη ψυχικὴ Δύναμις, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ ἀλόγου ζώου. Συναποθνήσκουσι γὰρ τοῖς σώμασιν. Οὐ γάρ εἰσιν αἱ τοιαῦται Ψυχαὶ οὐσίαι χωριστὰι τῶν σωμάτων ὧν εἰσι, κατὰ τὰς λογικὰς, αἱ ζῶσι καὶ καθ' ἑαυτὰς, καὶ τοῖς σώμασι παρέχουσι τὸ ζῆν, καὶ ἐνεργοῦσι δι' αὐτῶν καὶ ἐν αὐτοῖς, καὶ χωριθεῖσαι τούτων ἀποιχομένων, αὗται ζῶσιν ἔτι καὶ βέλτιον· ἀλλὰ συμφθείρονται τοῖς ἰδίοις σώμασι, τῷ πεφυκέναι τούτων ὕλη μόνον ζωογονοῦσα καὶ τρέφουσα αὐτά. Ψυχὴ γὰρ „ Ζώου, φησὶ, τὸ αἷμα αὐτοῦ. Φυτοῦ δὲ ἡ γενεὰ ἰκμὰς σὺν „ τῇ ἡλιακῇ περιθάλψει. Ταῖς τοιαύταις δὲ Ψυχαῖς ἡ τελειότης πρόεισι κατὰ βαθμὸν καὶ εὐτακτόν τινα προκοπήν. Τῆς Φυτικῆς γὰρ ἐχούσης τὸ Θρεπτικὸν καὶ Αὐξητικὸν μόνον, ἡ τοῦ ΖωοΦύτου μετὰ τούτων ἔχει τι πλέον τὴν μεριστὴν, ἣν εἴπομεν Αἴσθησιν. Ἡ δὲ τῶν Ἀλόγων μετὰ τούτων ἔχει τι πλέον ὅτι κινεῖ τὸ Σῶμα, καὶ τὴν τῶν αἰσθητηρίων ἐνέργειαν αὐτῷ παρέχει καθαράν.

Ἐν τούτῳ τῷ προβιβασμῷ ἔπεσε δοξάσαι τισὶ προϊέναι τὴν λογικὴν Ψυχὴν εἰς τελειότητα κατὰ προκοπὴν τῇ οἰκονομίᾳ τῆς Φύσεως καὶ ἄλλων τινῶν συνεργίᾳ. Καὶ

ἀρχὴν μὲν καὶ πρῶτον ὑπέθεντο βαθμὸν τὸ Σπέρμα, προϊὸν μετὰ Ψυχῆς ἀπὸ τῦ προϊχομένυ αὐτό, οἰκυρέσης ἐν αὐτῷ, ὡς ἀπὸ ἐμψύχυ ἔμψυχον ὄν. Τὴν οἱαν δή τινα δὲ ἐνέργειαν ἐχ οἷόν τε εἶναι διαδείκνυθαι, τῆς ὕλης τῆς ἀθενείας ἕνεκα, μέχρις ἂν ἀδροτέρας ὕλης τύχῃ, καὶ συσχιακῆς συνεργίας, κατὰ τὸν ἐν ἀοδιᾷ κρυπτόμενον ἀσινθῆρα, ἢ ζύμην ἐν τῷ Φυρἀματι, ὅτε καὶ τῷ Φυτικῷ Σπέρματι ἔοικε. Τῇ δὲ ἐπὶ πρόσω προκοπῇ, τῇ τῶν ἀλόγων Ζώων ἐξομοιῦται Ψυχῇ, ἀπὸ τῆς Φυτικῆς εἰς τὴν Αἰθητικὴν προϊῦσα, τῷ μετὰ τὴν ἐν τῇ νηδύι καταβολὴν μεταχεῖν Αἰθήσεώς τινος καὶ Κινήσεως. Ἀνάγκης δὲ ὔσης ὅμοιον ἀπετελεσθῆναι τῷ προϊχομένῳ τὸ Σπέρμα, πρόεισιν εἰς τελειότητα τῆς λογικῆς Ψυχῆς, μετὰ τῆς ἐνεργείας τῶν Δυνἀμεων αὐτῆς. Ὧ δὴ τρόπῳ καὶ τὰ περὶ τὰς ἄλλας Ψυχὰς οἰκονομῦνται *) τελεωτικά, ἐκ τῦ Σπέρματος Ψυχῆς ὄντος καὶ Σώματος, τελειύσης τῆς Φύσεως τὴν ὁμοιότητα τῦ προϊχομένυ αὐτό, Φυτῦ μὲν τὸ αὐτὸ Φυτὸν, ὡσαύτως καὶ ΖωοΦύτυ· τῦ τοιῦδε δὲ Ζώυ τὸ ὅμοιον Ζῶον· ὕτω καὶ τῦ Λογικῦ τὸ αὐτὸ Λογικόν. Καὶ ταῦτα μὲν ἐκεῖνοι. Καὶ ἔστις αὐτοῖς συσαίη, καὶ παραδέξαιτο ὕτως ἁπλῶς, ἀμήχανον μὴ ἐχὶ τῷ αὐτῷ τῆς ἀσεβείας βόθρῳ συγκατενεχθῆναι καὶ αὐτὸν τοῖς Αὐτοματισαῖς, ἐδαμῦ τῶν τοιύτων ἐθέλυσιν ἔχειν χώραν τὸν Θεόν· Φρονῦσι δὲ πᾶντα ὑπὸ τῆς Φύσεως διευθύνεθαι καὶ κυβερνᾶθαι, καὶ ἀρχόμενα καὶ προκόπλοντα καὶ τελεύμενα, καὶ τὰ ἄλλα, ὅσα τῆς ἀπονοίας ἐκείνων ἐξίν. Ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν ὕτως.

Ἡμεῖς δὲ ἐκ ἀπαξιῦμεν ἐκλεξάμενοι τύτων τὰ εἰκότα, καὶ ἐγκολπωσάμενοι, τὰ παρἀμεσα καὶ ἀπάδοντα ἐρίῳ σέψαντες ἀποπέμψαι, κατὰ τὴν παροιμίαν. Ἀλόγε γὰρ ἡγλᾶθαι δόξομεν μήνιδος, ἀθρόον πᾶντα διαβάλλοντες. Ἀναληπλέος δὲ ὁ Μάργαρος ἐκ τῦ βορβόρυ τοῖς γε φρενῶν εὖ ἔχυσίν ἐσιν· ὃ καὶ τοῖς Ἁγίοις καὶ ἱεροῖς τῆς Ἐκκλησίας Διδασκάλοις καὶ ἡμῶν μυσαγωγοῖς παρέση, ὁπότε τύτοις Φυσιολογίας ἐδέησεν ἅψαθαι. Τῇ γὰρ ὁδηγίᾳ τῦ Πνεύματος ἐκ τῶν Φυσικῶν τῆς ἔξω Σο-

*) ἐν ἐτ: ἐνεργῦνται.

Φίας

φίας ἐκλεξάμενοι, καὶ τοῖς μὲν ἔξω τῆ ὑγιῆς τῆς εὐσεβείας σκοπῆ πλανωμένοις μὴ δὲ προχόντες τὸν νῆν, τὰ δὲ τέτῳ συναίδοντες ἐγχειρισάμεγοι, ἵτω τὸν λόγον συνεξύφαιναν.

Λέγομεν τοίνυν καὶ ἡμεῖς, διαγεάφοντες τὸ ἀπεμφαῖνον τῶν λόγων ἐκείνων ὡς ἀχρεῖον καὶ ἀνόητον, προσιθέντες δὲ, ἃ αὐτοῖς ἐνδεῖ, τὸ ἀναγκαῖον καὶ ὑγιὲς, ὅτι ὁ Θεός ἐστιν ὁ Δημιεργὸς καὶ Κυβερνήτης πάντων τῶν ὄντων, ὃς ἐδημιέργησε ταῦτα τῷ προσάγματι ἐκ τῆ μὴ ὄντος μετὰ καὶ τῶν Φύσεων αὐτῶν. Πρώτως τοίνυν ἐδὲν τέτων ἐτελεσφόρησε βαθμῷ τινι· καὶ προαγωγῇ Φυσικῇ, σπέρματι δηλονότι καὶ αὐξήσει καὶ τελειώσει. Ἀπηξίωται γὰρ τῆτο τῇ θείᾳ Ἰσχύϊ ὡς χρόνε δεόμενον, καὶ τύρβης καὶ χολῆς· ἀλλ' ἅμα τῷ δημιεργικῷ Προσάγματι, ἅπαν εἶδος Φυτῆ τέλειον ἀνῆκεν ἡγῇ, μετὰ πεπόνων τῶν καρπῶν. Εἶτα καὶ τὸν Ἄνθρωπον, ἐ τὸν ὅμοιον τρόπον προσάγματι πρὸς τὴν γῆν παρήγαγεν, ἀλλ' αὐτὸς οἰκείαις ἔπλασε χερσὶν, ἀντὶ Σπέρματος χρησάμενος τῷ Χοϊ, καὶ ἰδίῳ Ἐμφυσήματι ψυχώσας αὐτόν. Ἡ μέντοι Γραφὴ πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν ὁρῶσα, διὰ τὴν αὐτῆς παχύτητα προήχθη χρήσασθαι τῷ, ἔπλασε χερσὶ, καὶ τῷ, ἐνεφύσησεν. Ἅπαν γὰρ ἀπείρηται τῇ θείᾳ Φύσει σωματικόν. Ἀλλ' ἐπαξίως τῆς θείας Φύσεως καὶ ἰχύος φροντιτέον ἡμῖν ἐστιν, ὡς ἐν τῷ ἀκαρεῖ νεύσει βελήματος ἀθρόον τὸ λογικὸν τῆτο τὸ Ζῶον ὑπέστησεν ἅμα, τῷ διαρτίσαι ἀπὸ χοὸς τὸ Σῶμα, κλίσας ἢ συγκλίσας, καὶ ἐνθεὶς αὐτῷ τὴν Ψυχὴν, ἐδενὸς καιρικῆ διαζήματος τῇ ἀρχῇ καὶ τῇ τελειώσει αὐτῆ μεσιτεύσαντος. Ταῦτ' ἄρα καὶ Ἄνθρωπος ἐγένετο ἐκ Ψυχῆς ἀθανάτε καὶ Σώματος θνητῆ, κατανοῶν τὸν Θεὸν τὸν ἴδιον αὐτῆ δημιεργὸν, καὶ τ' ἄλλα αὐτῆ δημιεργήματα, τῆ τῆς λογικῆς Ψυχῆς προτερήματος τῆτο παρέχοντος αὐτῷ, ἃ τῶν ἄλλων ἐδενὶ δημιεργημάτων μέτεσι· τῷ Ἀνθρώπῳ δὲ μόνῳ. Ὁ δὴ μέρος τῆς τῆ Θεῆ δημιεργίας διεξιὼν ὁμοίως Ἰωάννης ὁ ἐκ Δαμασκῆ, τὴν τῆ πρώτε Ἀνθρώπε δηλαδὴ διάπλασιν, ἀπεφήνατο εἰπὼν, ἅμα τὸ Σῶμα καὶ

» καὶ ἡ Ψυχὴ πέπλασται· ἃ τὸ μὲν πρότερον, τὸ δὲ ὕστε-
» ρον, κατὰ τὰ Ὠριγένες ληρήματα. Ὦ καὶ ἡμεῖς συνά-
» δομεν νῷ τε καὶ λόγῳ, καὶ πᾶς ὁστισῦν ἕτερος, εἴτις
» βέλτιστο ἐκκλίνειν τῆς ἀπονοίας Ὠριγένες τῦ Πλατωνικῦ.
Ἐπανιτέον δ' ἐπὶ τὸ προκείμενον προσδιαιρεθῆσιν ἡμῖν τοῖς πρεσιρημένοις λόγοις τὸ ἐνδέον τῇ ἀρχῇ καὶ τὴν ἀναπλήρωσιν.

Τί ἔν ἐσιν ἐκεῖνο τὸ οἷόν τι βάθρον εἶναι ὀφεῖλον; Πᾶς τις ἂν εἴποι φρονῶν εὖ, ὅτι Θεός ἐσι Δημιυργὸς ἃ μόνον τῶν ἐκ γῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀνθρωπείας Φύσεως, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἀτόμων, ὁμῦ τε καὶ καθ' ἕκασον, ὧν τὸ Σπέρμα πρόεισιν, ὥσε καὶ αὐτῦ τῦ Σπέρματος μετά γε τῆς ἐν αὐτῷ Φυσικῆς δυνάμεως· καὶ ἔδεν αὐτῦ τῇ δημιυργικῇ προσίσαται δυνάμει, ἐφ' ᾧ πρὸς Πάντα μικρά τε καὶ μείζω διατείνει, εἰκαὶ μηκέτι ἐκ νέα Φύσεις δημιυργεῖ, ἀλλ' ἔν ἂς Φθάσας ἐδημιύργησε τὴν ἀρχὴν ἐν ταῖς ὡρισμέναις ἐκείναις ἡμέραις, ὥσε συνισᾶν αὐτὰς καὶ κυβερνᾶν καὶ βελ-
» τιῦν. Ἀεὶ γὰρ ἐργάζεται κατὰ τὸ λόγιον. Μέγας γάρ
» φησιν ὁ Κύριος, καὶ μεγάλη ἡ Ἰσχὺς αὐτῦ. Τά τε γὰρ
» ταπεινὰ ἐφορᾷ καὶ τὰ ὑψηλὰ ἀπὸ μακρόθεν γινώσκει.
Τί δ' ἂν ἄλλο φαίη τις τὴν τοιαύτην τῦ Θεῦ ἐπίβλεψιν, ἢ τὴν πρὸς πάντα δημιυργικήν τε καὶ συνεκτικὴν αὐτῦ πρόνοιαν, καὶ τὴν πρὸς τὸ πρόσφορον ἑκάσῳ τέλεως ὁδηγίαν; Ὥσε ἄνες καὶ ἄφρων ὁ ταύτῃ μὴ τιθέμενος τῇ
» δόξῃ. Εἶπε γάρ, φησιν, Ἄφρων ὃκ ἔσι Θεός. Εἰ γὰρ μὴ ταῦτα ἐνεργεῖ, ὃκ ἔσιν. Ἀλλ' ἔσι κἂν ἀπαρέσκῃ τῷ Ἄφρονι, καὶ ἀεὶ ἐνεργεῖ, ὡς Δημιυργὸς Θεός. Κτί-
» σον γάρ φησιν, ὁ Θεὸς καρδίαν ἐν ἐμοὶ καθαρὰν Δαβὶδ ὁ παρ' αὐτῦ τὰ τῆς αὐτῦ σοφίας ἄδηλα καὶ κρύφια διδαχθείς. Τὸν τοιῦτον ἐπιπλήττων Ἄφρονα, καὶ Ἀθα-
» νάσιος ὁ μέγας, ἐν τῷ εἰς ὁ Χριτὸς λόγῳ, φησί· Καὶ
» ἡ χεὶρ δὲ ἡ πλάσασα τότε τὸν Ἀδὰμ, αὕτη καὶ νῦν καὶ
» ἀεὶ τὰς μετ' ἐκεῖνον πάλιν πλάττει. Καὶ συνίτησι καὶ
» τῦτο ὁ Θεὸς αὐτός· τῷ μὲν Ἱερεμίᾳ φησί· Πρὸ τῦ με
» πλάσαι σε ἐν κοιλίᾳ ἐπίταμαί σε. Καὶ πάλιν διὰ Ἡσαΐε
» φησίν· Οὕτω λέγει Κύριος ὁ λυτρύμενός σε καὶ πλάσων σε

ἐν

ἐν κοιλίᾳ. Καὶ ὁ Δαβίδ. Αἱ χεῖρές σε ἐποίησάν με καὶ ἔπλασάν με. Καὶ ἐν τῷ Ἡσαΐᾳ· Οὕτω λέγει Κύριος ὁ πλάσας με ἐν κοιλίᾳ δοῦλον ἑαυτῷ. Ἀλλ' ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἐπανέλθωμεν.

Δημιουργήσας ὁ Θεὸς τὰ πάντα οὗ τρόπον εἴρηται, ὁμοῦ τῇ τελειότητι αὐτῶν, τοῖς μὲν ἀναχθοῖ τῆς γῆς, ἐχαρίσατο τὴν αὔξησιν καὶ τὸν πληθυσμόν, ἃ τὸν ὅμοιον τρόπον εἰς τὸ ἑξῆς ἄνευ Σπέρματος καὶ τέλεια ἀνίσχειν, ἀλλὰ τῇ σπερματικῇ δυνάμει τῇ ἐντεθείσῃ τοῖς Σπέρμασι παρ' αὐτοῦ κατὰ τὸν ἐκ Δαμασκοῦ θεορρήμονα φάσκοντα. Οἷς τὸ θεῖον ἐνέθηκε πρόσαγμα, δύναμιν αὐξητικήν τε καὶ θρεπτικήν, καὶ σπερματικήν, ἤτοι ὁμοειδῆ γεννητικήν, ἵνα τῇ τοιαύτῃ δυνάμει προάγωσι τὰ σπέρματα τῶν φυομένων τὰ εἴδη εἰς πληθυτμόν. Ἔπεσηε δὲ τὴν Φύσιν, ἵνα τὴν προαγωγὴν ἐργάζηται εὐτάκτῳ ὁδῷ τινι, καὶ σοφίαν ἐχαρίσατο τὴν ἀπ' ἀρχῆς εἰς τέλος ταύτην οἰκονομοῦσαν.

Τίς ἦν ἡ σοφία τῆς Φύσεως; καταβληθέντος τοῦ Σπέρματος ἐν ταῖς τῆς Γῆς λαγόσιν, ἡ Φύσις κινήσασα τὴν σπερματικὴν δύναμιν ἀναζωπυρήσασα τὸ Σπέρμα διὰ τῆς περιθάλψεως καὶ τῶν ἰκμάδων τῆς γῆς, καὶ οἷόν τινα ὕλην ἐξ αὐτῶν μηχανωμένη, καὶ παρεχομένη, ἐξ ὧν ἡ φυὴ γίνεται, προάγει ταύτην εἰς τὰ ἔξω, καὶ εἰς τελείωσιν ἐπάγει ταῖς κατὰ μικρὸν προσθήκαις, ὑπεργόντων πάντων, οἷς ἐνέθηκεν ὁ Θεὸς ἐργάταις εἶναι καὶ συνεργοῖς τὰ τοιαῦτα τελεῖν. Καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τῶν ἐκ γῆς ἀναδιδομένων.

Ἡ δὲ περὶ τὰ Ἄλογα τῶν Ζώων γινομένη παρασκευὴ τῆς διαδοχῆς αὐτῶν καὶ αὐξήσεως, ἔχει τὶ πλέον, ὡς ἔστι μαθεῖν ἀπὸ τῆς Γραφῆς. Περὶ μὲν γὰρ ἐκείνων φησίν. Εἶπεν ὁ Θεὸς, ἐξαγαγέτω ἡ Γῆ Βοτάνην Χόρτου, καὶ Ξύλον κάρπιμον ποιοῦν καρπὸν, οὗ τὸ Σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ. Περὶ δὲ τούτων· Ἐξαγαγέτω ἡ Γῆ Ψυχὴν ζῶσαν κατὰ Γένος Τετράποδα καὶ Ἑρπετὰ θηρία. Φαίνεται τοίνυν ὡς ἡ σπερματικὴ δύναμις τῶν Φυτῶν οὕτω βαδίζουσα

προκέκοφεν, ἐπὶ τὴν τῶν Ζώων γένεσιν προσλαβοῦσα τὶ πλέον. Ἐκλήθη γὰρ Ψυχὴ πάντως, ὅτι καὶ πλείω ἔχει γνωρίσματα Ψυχῆς ἢ ἡ φυτική. Καὶ γὰρ ζωογονεῖ τὸ Ζῷον καὶ κινεῖ, καὶ αἴσθησιν αὐτῷ ἐμποιεῖ καὶ γνῶσιν.
„ Ἔγνω γάρ φησι, Βοῦς τὸν κτησάμενον, καὶ Ὄνος τὴν
„ Φάτνην τοῦ Κυρίου αὐτοῦ· καθ' ἃ καὶ λέγοιτο ἂν Ψυχὴ, ἀλλ' οὐ κυρίως. Τοῦ παντὸς γὰρ δέει, ἐφ' ᾧ ἔσται κυρίως Ψυχή. Οὐδὲ γὰρ ἐκ τοῦ Θεοῦ πέπλασται, ἀλλ' ἐκ τῆς Γῆς ἀνέσχε. Καὶ ἵνα τ' ἄλλα παρῶ, ἀνούσιος καὶ ἀνυπόστατος, καὶ ἀχώριστός ἐστι τοῦ Σώματος, ὅθεν καὶ συμφθείρεται
„ αὐτῷ. Γῆ γάρ ἐστι καὶ εἰς γῆν διαλύεται. Ψυχὴ γάρ
„ ἐστι τοῦ Ζώου τὸ αἷμα αὐτοῦ. Τὸ δὲ αἷμα ἐκ τῆς γῆς ἔχον τὴν γένεσιν, διὰ τῶν ἐκ γῆς ἀναδιδομένων τροφῶν, καὶ πηγνύμενον εἰς σάρκα, μετὰ μικρὸν πάλιν εἰς γῆν σὺν αὐτῇ καταλύει. Ἡ γῆ γὰρ ἀνθέλκει καὶ ὃ φθάσασα παρέχετο. Τοῦτο καὶ ὁ ἐκ Δαμασκοῦ Θεολόγος φυσιολο-
„ γῶν φάσκει. Οἱ μὲν γὰρ καρποὶ ἐκ τῶν Στοιχείων συνί-
„ στανται, οἱ δὲ χυμοὶ ἐκ τῶν καρπῶν. Τὰ δὲ τῶν Ζώων
„ Σώματα ἐκ τῶν χυμῶν, καὶ εἰς αὐτὰ ἀναλύεται ἐξ ὧν
„ καὶ συνετέθη. Ἔνθέν τοι καὶ τὸ Σπέρμα τοῦ Ζώου ἐκ γεηρᾶς συστὰν ὕλης, τοιαύτης ὕλης ἐστὶν ἀρχὴ τῷ προστάγματι τοῦ Θεοῦ, ἵνα ᾖ τοῦ ὁμοίου γεννητικὸν, κατὰ τὰ ἄλλα τῶν ἑτεροουσίων Σπέρματα. Ὃ καταβληθὲν ἐν τῇ τοῦ ζώου Νηδύϊ τῇ περιθάλψει τῆς Μήτρας αἱματοῦται, ταὐτόν δ' εἰπεῖν Ψυχὴ τοῦ Ζώου γίνεται, καὶ οὕτω ζῇ ἐν τῇ Μήτρᾳ, προβιβασθὲν διὰ τῆς ἐμψυχώσεως ἐκείνης εἰς Ζωοφύτου φύσιν. Τούτου γὰρ οὐδὲν πλέον, οὐθ' ἧττον ἔχει, ἕως ἂν ἐκεῖσε μένῃ, καὶ ἅμα τῷ προελθεῖν ἐκεῖθεν τελειοῦται τὸ Ζῷον ἐν ταῖς προσηκούσαις τελειότησι πάσαις, καὶ ἀποτελεῖται ἄλογον Ζῷον, ὡς ἐκ Σπέρματος ἀλόγου προβιβασθὲν κατὰ τὴν ἀποκληρωθεῖσαν αὐτῷ δύναμιν ἀπὸ Θεοῦ, ἀποτελεῖν τὴν ὁμοιότητα τοῦ προϊσχομένου αὐτό. Ἐπανίτω δ' αὖθις παρὰ τὸν σκοπὸν ὁ Λόγος ὃν προὐστησάμεθα. Οὗ χάριν καὶ τὰ ἐς δεῦρο διεξιέναι ἡμῖν ἐπήει, ἐφ' ᾧ καὶ τοὺς ἐφεξῆς λόγους ῥᾳδίαν σχεῖν τὴν κατάληψιν ἀπὸ τῶν προειληφότων. Περὶ γὰρ τῆς τελειοτά-

της,

της, καὶ ἡ μόνη κυρίως ἂν λέγοιτο Ψυχὴ, λόγῳ τετιμημένη, ἀσίᾳ τε ἐνυποστάτῳ σεμνυνομένη ὁ σκοπὸς τοῖς λόγοις τούτοις.

Καὶ δὴ φαμὲν ἐξ ἐφόδου τῷ Λόγῳ βοηθοῦντες, ὡς αὕτη ἐστὶ τὸ ἐξαίρετον καὶ ὑπεραῖρον πάντων τῶν ἐπὶ γῆς τοῦ κτίσαντος αὐτὰ κτισμάτων. Ὃ καὶ ὁ θεόπτης Μωϋσῆς δεῖξαι βουληθεὶς, τοῖς λόγοις τούτοις ὑπεσημήνατο. Ἐνεφύσησεν εἰπὼν ὁ Θεὸς, καὶ ἐγένετο εἰς Ψυχὴν ζῶσαν. Ὡς καὶ περὶ τοῦ ταύτης ὀργάνου, τοῦ Σώματος λέγω, εἰρηκε χερσὶ Θεοῦ πεπλάσθαι αὐτὸ, δεικνὺς ὅσον τιμᾶται τὸ ἐξαμφοῖν τούτων πλασθὲν αὐτῷ Ζῷον, ἕνεκα χάριν καὶ τὸ διάφορον τοῦ τρόπου τῆς δημιουργίας ἐμηχανήσατο. Ἕτερον μὲν τὸν τῶν Φυτῶν, καὶ ἄλλον τὸν τῶν Ἀλόγων, καὶ ἰδιάζοντα ἕτερον τὸν τοῦ Ἀνθρώπου τρόπον τῆς Δημιουργίας συνθέμενος. Ἔχομεν τοίνυν ἐκ τῶν ἱερῶν τούτων τοῦ Πνεύματος λογίων τὸ Ἀξίωμα, καὶ τὴν μεθ' ὅσης τῆς χάριτος προεδρίαν τῆς λογικῆς Ψυχῆς, καὶ ὅπως ἀπείρῳ τῷ μέσῳ τοῖς πᾶσι διαλλάττει τῶν ὁμωνύμων αὐτῇ.

Ἀλλ' ἐνταῦθα ζητεῖται, μᾶλλον δὲ ἐκ ἀτιμελῶς ἐζήτηται ἐπὶ τῶν προτέρων, πότερον; ἡ Ψυχὴ προηγεῖται τοῦ Σώματος κατὰ τὴν ὕπαρξιν χρονικῷ τινι διαστήματι, ἢ τοῦτο τῆς Ψυχῆς; Καὶ περὶ ταύτην τὴν ζήτησιν ὅτι πλεῖστοι προβλήθησαν λόγοι παρὰ πολλῶν, τῶν μὲν, τῇ προϋπάρξει, τῶν δὲ, τῇ μεθυπάρξει συνισαμένων. Οὓς ἡμῖν ἑαυτέον δοκεῖ ἀλλήλους ἀντιλέγειν καὶ ἀνατρέπειν. Ἡμεῖς δ' ἐγχειρισάμενοι τὰ τοῦ ἱεροῦ Διδασκαλίου ῥήματα, καὶ ἀναπτύσσοντες ταῦτα, ἐροῦμεν συνάρσει Θεοῦ τὰ εἰκότα, ὅσα ἡμῖν ὑφηγεῖται ἡ περὶ τὸν τρόπον τῆς διαπλάσεως τοῦ λογικοῦ τούτου Ζῴου γεγενημένη θείᾳ οἰκονομία, ἔκ τε τῶν κατ' ἀρχὰς ἐκ Θεοῦ περὶ ταύτην διαπεπραγμένων, καὶ ἐκ τῶν ἐς δεῦρο γινομένων, ἤδη καὶ πείρᾳ καὶ ὄψει πεπαμένων, ἀναλεξάμενοι τὴν ἀλήθειαν ὡς οἷόν τε. Οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ παρὰ τῶν Διδασκάλων ἐρανιζόμενοι τὰ ὑγιῆ τῆς Ἐκκλησίας φρονήματα, ἐξ ὧν ὡς ἔνεστιν ἡμῖν πειρασόμε-

σόμεθα σαφῆ ποιῆσαι τῦ ζητυμένυ τὴν δήλωσιν. Λέγομεν δὲ ὅτω.

Τῷ παντοδυνάμῳ Θεῷ ἡμῶν τὸν ὁρώμενον τῦτον κόσμον ὑποστήσασθαι βυληθέντι, συνεργίας ἐκ ἐδέησε τῆς εἰσῦσαν, ἢ Φύσεως, ἢ Στοιχείων, ἢ ἄλλυ τινός, ὄντι μᾶλλον Δημιυργῷ καὶ αὐτῶν. Ἐφ' ᾧ οἷόν τινας Ἀρχὰς εἶναι, ἢ Ῥίζας, καὶ Ὑποβάθρας τῶν αὐτῦ δημιυργημάτων. Παρῆγαγε τοίνυν ἅπαντα τὰ Εἴδη τὰ σπερματικὰ, ἅμα τῷ δημιυργικῷ προστάγματι τέλεια, καὶ ἃ κατὰ τὴν μετέπειτα γεγενημένην Φυσικὴν εὐτακτον καὶ κατὰ βραχὺ πρόοδον. Οὕτω καὶ ὅσα ὑπὸ τὸ Φυτὸν εἴδη, καὶ ὅσα ὑπὸ τὸ ἄλογον Ζῷον. Ἐπὶ τῦτοις διαπέπλασαι αὐτῷ, καὶ τὸ λογικὸν τῦτ' Ζῷον ὁ Ἄνθρωπος τέλειον καὶ αὐτὸ, συγκλιθείσης ἅμα τῷ Σώματι καὶ τῆς Ψυχῆς, ἑδενὸς καιρικῦ διασήματος μεσιτεύοντος· εἰ καὶ τὸ Ἅμα προήγησίν τινα ὑπεμφαίνει τῦ ἑτέρυ, ὡς ὅταν λέγωμεν, Ἅμα τῷ λόγῳ τὸ ἔργον ἐπηκολύθησε. Τῦτέστι μετὰ τὸν λόγον, καὶ ἡ τῦ ἔργυ ἐνέργεια τετέλεσαι. Εἰ γὰρ μὴ τῦτο ἦν καὶ ἐναλλάξ ἂν ἠδύνατο λεγεσθαι, ἅμα τῇ Ψυχῇ καὶ τὸ Σῶμα διαπέπλασαι. Ἀλλ' ἐδαμῦ τῆς Γραφῆς εὑρήσει τῦτό τις. Οὐ γὰρ οἷόν τε προηγεῖσθαι τὸ Εἶδος τῆς Ὕλης. Ἀνάγκη γὰρ ὑποσάσῃ τῇ Ὕλῃ περιγενέσθαι αὐτῇ τὸ Εἶδος ἐν ταὐτῷ. Ὥστε πρώτη ἡ τῆς Ὕλης κατασκευὴ, εἶτα ἡ ἐν τῷ Εἴδει τελειότης. Ἐντελέχεια δή ἐσιν ἡ Ψυχὴ, καὶ Εἶδος ἐντιθεῖσα τῷ Σώματι, καὶ μίαν ὑπόσασιν ἐργαζομένη τὸν Ἄνθρωπον. Καὶ Εἴτις μετὰ τὸ πλασθῆναι τὸ Σῶμα καὶ ἀπαρτισθῆναι, ἐγχεθῆναι αὐτῷ καὶ τὴν Ψυχὴν εἴπει ἐκ Θεῦ, ἐκ ἂν ἁμάρτοι. Τάχα τῷ λόγῳ γένοιτ' ἂν καὶ τοῖς εἰρημένοις παρὰ τῶν Ἁγίων, τῶν μὲν λεγόντων ἅμα τῷ Σώματι καὶ ἡ Ψυχὴ πέπλασαι· τῶν δὲ, ὅτι διαπεπλασμένῳ καὶ ὀργάνῳ τάξιν ἀπειληφότι τῷ Σώματι θεόθεν ἐγχεῖται ἡ Ψυχὴ, ἢ ἐν τῷ αὐτῷ νοὶ συνδρομή. Ταῦτα δὲ ὑποτίθησιν ἡμῖν ἡ τῦ ἁγίυ Πνεύματος χάρις διὰ τῆς τῦ θεόπνυ Μωϋσέως γλώττης. Ὥστε μὴ ἂν ἕνα μηδένα τῶν πάντων ἔχειν διαπιστεῖν.

Τύτων

Τούτων οὕτω παρηκολουθηκότων τῷ τότε, κατὰ τὴν πρώτην καταβολὴν τῆς δημιουργίας, καὶ τῷ Θεῷ τὴν εἰς τὸ ἑξῆς αὔξησιν καὶ τὸν πληθυσμὸν χαρισαμένῳ τούτοις τῷ ἰδίῳ προσάγματι, ἐκ ἔστιν ὁρᾶν ὑπὸ τὸν αὐτὸν καὶ ἕνα τρόπον τῆς αὐξήσεως καὶ τῆς τελειώσεως ὄντα, τά τε τῆς Φυτικῆς μετέχοντα, τά τε τῆς αἰσθητικῆς Ψυχῆς, καὶ τὸν τῆς λογικῆς Ψυχῆς Ἄνθρωπον. Ἀλλὰ τὸ διάφορον τῆς δημιουργίας αὐτῷ φαίνεται, καὶ ἐν τῇ τελειώσει αὐτῷ τὸ διαλλάττον ἐχούσῃ ἀπὸ τῆς ἐκείνων τελειώσεως. Τῶν μὲν γὰρ ἄλλων κοινωνεῖ τοῖς Φυτοῖς καὶ Ἀλόγοις. Καὶ μετὰ τὴν τῷ Σπέρματος καταβολὴν, ἀλλοιωμένῳ τότε καὶ σαρκωμένῳ, αὔξει μεγέθει, ὅ ἐστι Ψυχῆς ἔργον θρεπτικῆς, καὶ οἱόν τι Ζωόφυτον ἀποκαθίσαται. Ἐπειδὴν δὲ καὶ μέλεσι καὶ μορίοις διαρθρωθῇ, τότε καὶ ἡ θρεπτικὴ εἰς τὴν αἰσθητικὴν Ψυχὴν προβαίνει, τῷ πρὸς τῷ θρεπτικῷ καὶ τὸ αὐξητικὸν λαβεῖν, καὶ οὕτω γίνεται Ζῷον ὅταν εἰδοποιηθὲν τὸ ἐν τῇ Μήτρᾳ Ἔμβρυον ἐν ὡρισμέναις ἡμέραις. Καὶ ταῦτα μὲν κοινὰ πᾶσι τοῖς ἐκ Σπέρματος. Ἀλλὰ τοῖς ἄλλοις ἃ δεῖ λογικῆς Ψυχῆς. Τῷ δὲ Ἀνθρώπῳ μάλιστα, ἵνα ᾖ Ἄνθρωπος, τότε δὲ ἃ κοινωνεῖ ἐκείνοις· Ἐγκλίζεται γὰρ αὐτῷ παρὰ Θεῷ ἡ Ψυχὴ ἰδιάζοντι τρόπῳ. Καὶ ἐν ἐκείνοις εἴτις ἐρεῖ ἐκ τοῦ Σπέρματος ἡ Ψυχὴ, ἢ τὸ αὐτὸ Σπέρμα καὶ Ψυχὴ ἃ διοίσομαι.

Ἐν τῷ ἀνθρώπῳ δὲ ἐχ ἕτως. Οὔτε γὰρ τὸ Σπέρμα ἔμψυχον (Ὠριγένης γάρ ἐστι τοῦτο φλυαρία, καὶ ἀποκεκήρυκται παρὰ τῆς Ἱερᾶς Ἐκκλησίας) ὅτε Ψυχῆς ἀρχὴ, ἀλλὰ σώματος, ὅτι καὶ αὐτὸ σῶμα σύνθετον συνθέτῳ, ὑλικὸν ὑλικῷ, φθαρτὸν φθαρτῷ, εἰκὼν τοῦ γόος ἐξ οὗ τὸ σῶμα, σύγκραμα τῶν τεσσάρων Στοιχείων τῶν συνιστώντων τὸ σῶμα. Ἔχει δὲ πᾶς δυναμικῶς πρὸς τὸν Ἄνθρωπον ἀνθρώπινον Σπέρμα. Μὴ γίνεσθαι γὰρ ἄνθρωπον, ἀλλά τι ἕτερον ἐκ τοιούτου Σπέρματος ἐχ οἱόντε. Ταύτην γὰρ μόνην εἴληφε τοῦτο δύναμιν ἐκ Θεοῦ τὴν σπερματικὴν, ἤτοι ὁμοίαν γεννητικήν. Ἕτερον δὲ οὐδέν. Ἄνθρωπος δέ ἐστιν

ἐκ

ἐκ Ψυχῆς λογικῆς καὶ Σώματος· τῦ μὲν Σώματος ἔχοντες τὴν ἀρχὴν ἐκ τῦ Σπέρματος, τῆς δὲ Ψυχῆς ἐκ τῦ Θεῦ τρόπω δημιυργίας. Ἥτις ἐςὶν Ἀσώματος Ἐκ τῦ Ἀσωμάτυ, Ἄυλος ἐκ τῦ Ἄυλυ. Ἀθάνατος ἐκ τῦ Ἀθανάτυ, Ἁπλῆ ἐκ τῦ Ἁπλυςάτυ· Φύσει μὲν δήλη Θεῦ· χάριτι δὲ καὶ αὐτὴ Κυρία ἐκ τῦ τῶν ὅλων Κυρίυ τῦ Θεῦ, ἔχυσα τὸ σῶμα ὑποχείριον Φύσει, εἰ μή πυ παρὰ Φύσιν κατεξανας άίη τῆς κυρίας τὸ δῆλον. Ὥςε πέρδω παντὸς εὐλόγυ λόγυ σύμφυτον ἡγεῖθαι τὴν Ψυχὴν τῷ Σώματι, καὶ τὴν αὐτὴν ἔχειν ἀρχὴν ἀμφότερα ἅτω διαλλάτλοντα. Ἡ δέγε τῦ Ὠριγένυς καινόια ὑποτιθεται τὴν πρυπαρξιν, καὶ τὰς μεταγγισμὰς, ἀπὸ σώματος εἰς σῶμα μετατιθεῖσα τὴν Ψυχὴν διὰ τῶν Σπερμάτων, κατὰ τὴν Πλάτωνος μυθολογίαν. Εἰ γὰρ ἀπὸ τῦ πρώτυ Ἀδὰμ ἀρξάμενον τὸ Σπέρμα ἐψυχωμένον μεταβαίνει ἀλληλοδιαδόχως μέχρις ἡμῶν. τί ἄλλο, ἢ κατὰ μεταγγισμὸν πρόεισιν, ἑκασυ ἀεὶ τὴν ψυχὴν προϊχομένυ τῷ ἐφεξῆς διὰ τῦ Σπέρματος; Καὶ λοιπὸν ἐδὲ ἀπὸ Θεῦ πλάτλεται, καὶ χώρα τῷ αὐτομάτῳ. Διαπέπλωκε δὲ καὶ τοῖς Ἁγίοις ὁ περὶ τύτυ λόγος. Οὐκ ἔςι τῦτο ὀκ ἐςιν. Ἀλλὰ τὸ ἀνθρώπειον Σπέρμα τὸν Χῦν εἰκονίζει τὸν ἐξ ἀρχῆς ληφθέντα, καὶ εἰς ἄνθρώπινον μεταμεφθέντα σῶμα παρὰ Θεῦ· ᾧ λόγῳ καὶ τὸ, Χοϊκοὶ καὶ Γηγενεῖς εἶναι καὶ λέγεθαι

» ἔλκοντες ἐκ τῦ Ἀδάμ, (ὁ πρῶτος γάρ, φησιν, Ἄνθρωπος

» ἐκ γῆς χοϊκός.) ὅτε ἀπεβάλομεν ὅτε ἀποβαλόμεν. Τῦτο γὰρ τῷ γένει σύμφυτον, καὶ τῷ πρώτῳ Ἀνθρώπῳ ἡμᾶς ἐνῦν, κἀκεῖνον ἡμῖν. Ἄνυε τῦ μεγάλυ Ἀθανασίυ ἐν τῷ περὶ σαρκώσεως τῦ Χριςῦ λέγοντος. Οὐχ ὁ-

» μούσιος ὅσα ἡ Σὰρξ τῆς τῦ λόγυ θεότητος ὡς συναί-

» διος, ἀλλὰ ἰδία κατὰ Φύσιν γενομένη, καὶ ἀδιαίρετος

» καθ' ἕνωσιν, ἐκ Σπέρματος Δαβὶδ καὶ τῦ Ἀβραὰμ, καὶ

» τῦ Ἀδὰμ, ἐξ ὧν καὶ ἡμεῖς γεγεννήμεθα. Καὶ πάλιν,

» ἐν τῷ, ὅτι εἰς ὁ Χριςός. Ἐκ τῦ Ἀδὰμ τὸ χῆμα προσ-

» λαβὼν τὴν Σάρκα λέγω· Σάρκα δὲ λέγω τὴν μετὰ

» Ψυχῆς ἀνθρωπίνης, καὶ γενόμενος ἄνθρωπος κατὰ τὸ

ὁρατόν.

ὀρατόν. Ὁρᾷς ὅτι κατὰ τὴν Σπερματικὴν δύναμιν ἐσμεν ἐκ τοῦ Ἀδάμ, ἥτις τὴν Σάρκα συνισᾷ. Τὸν δὲ Χριστὸν διδάξας τὴν Σάρκα προσλαβόντα ἐκ τοῦ Ἀδὰμ μετὰ Ψυχῆς ἀνθρωπίνης φησὶ, καὶ ὁ Σάρκα μετὰ Ψυχῆς ἐκ τοῦ Ἀδάμ. Ἡδὲ ψυχὴ εἰκὼν ἐστι τοῦ Θεοῦ καὶ θεία ἐπίπνοια, ἐν ἑκάστῳ τῶν ἀνθρώπων παρὰ Θεοῦ κλιζομένη κατὰ τὸς ἁγίους Διδασκάλους. Εἰ δὲ εἰς ἄκραν ἕνωσιν συνέρχεται τῷ σώματι, καὶ μίαν ὑπόστασιν ἀποτελεῖ, ἀλλ' αἱ ἑκατέρων ὐσιώδεις διαφοραὶ, ὁ συνέρχονται εἰς ταὐτόν. ἢ γὰρ ἂν ἐγεγόνει κρᾶσις ἢ σύγχυσίς τις τῶν ὐσιῶν ἑκατέρων· σωζόμεναι δὲ σώζουσι καὶ τὰς Φύσεις τὰς οἰκείας, κατὰ τὸν ἐν ἁγίοις Μάξιμον λέγοντα ἐν δευτέρῳ Κεφαλαίῳ τῶν κατὰ τῶν Αἱρέσεων. Ἡ ἄκρα ἕνωσις ἐπὶ τοῦ Ἀνθρώπου καὶ Ταὐτότητα ἔχει καὶ Ἑτερότητα. Ταὐτότης μὲν γάρ ἐστι προσώπου, ἑτερότης δὲ ὐσιῶν. Ἑνὸς γὰρ ὄντος τοῦ Ἀνθρώπου, ἄλλης ὐσίας ἐστὶν ἡ Ψυχὴ, καὶ ἄλλης τὸ Σῶμα, διὰ τοῦτο καὶ τὸ σῶμα εἰς γῆν ἐπάνεισιν, ἐξ ἧς ἐλήφθη, διαλυθὲν τῆς Ψυχῆς· Γῆ γὰρ εἶ φησι, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ, ὃν ἐφικνεῖται τοῦτο τοῦ λογίου καὶ τῆς Ψυχῆς· ἕτερον δὲ ἡτοιμάσθη αὐτῇ τὸ κατάλυμα. Ἥξει δέ ποτε καὶ τὸ σῶμα ἐκεῖ σὺν αὐτῇ, ἀλλὰ ἀλλοιωθὲν μυστηριώδει λόγῳ καὶ θειοτέρῳ. Φαίνεται τοίνυν ἀριδήλως, ὅτι τὸ Σπέρμα τὸ ἀνθρώπειον, ὅτε Ψυχῆς ἐστιν ἀρχὴ, ὅτε Ψυχὴν ἐνίησι τῷ σώματι. Εἰ γὰρ ἀπὸ Ἐψυχωμένου πρόεισι σώματος, ἀλλὰ τὸ ἑαυτοῦ δίδωσι σῶμα. Ἡ ψυχὴ δὲ ὁ γεννᾷ ψυχὴν, κατὰ τὸς τῶν ἀφρόνων λήρους. Ψυχῶν δὲ ὅμως ἐστὶν ἀρχὴ τὸ Σπέρμα τῶν ὑλωδῶν, θρεπτικῆς τε καὶ αὐξητικῆς καὶ αἰσθητικῆς, αἳ καὶ τῷ ἀνθρωπίνῳ σώματι ἐνθεωρεῖνται τὸ κατ' ἀρχὰς ἔτι ὄντι ἐν τῇ Μήτρᾳ, οὐχ ὡς ἐνυπόστατοι ὐσίαι· ὐ γάρ εἰσι· δυνάμεις δὲ μόνον, ἡ Φυτικὴ δηλαδὴ, καὶ ἡ αἰσθητική. Γυμνάσωμεν δὲ τὸν λόγον, εἰ δοκεῖ, καὶ παραδείγματι, ἵν' εὐσύνοπτος γένηται.

Οἱ τῶν ἰατρῶν φασι παῖδες ἐκ τῆς συνεχείας ἀποτίκτεσθαι θέρμην· ἡ δὲ, φύσει ἐστὶ Πυρὸς, ὡς καὶ τὶς τῶν παλαι

πάλαι Σοφῶν εἴρηκεν· ὅτι τὸ ἀγαθοποιεῖν φύσις ἐστὶ Θεοῦ, ὡς καὶ τοῦ πυρὸς τὸ θερμαίνειν, καὶ τοῦ φωτὸς τὸ φωτίζειν. Συντριβομένων τοίνυν συνεχῶς Λίθου τε καὶ Σιδήρου, καὶ γινομένης θέρμης ἐκ τῆς συντριβῆς, ἀποπάλλεταί τι φωτοειδὲς, ἢ πῶς εἴπω, πυροειδὲς ἔξαλμα, κατὰ τὴν διάτλουσαν ἀστραπὴν τὰς ὄψεις περιαστράπτον, οὔτε δὲ πῦρ ἐστιν, ἢ γὰρ ἂν ὑφίστατο κἂν ἀκαριαῖον χρόνον, οὔτε πυρώδους ἀμοιρεῖ δυνάμεως. Μὴ ὂν δὲ, οὔτε ὑφίσταται, οὔτε διαμένει. Οἴχεται γὰρ ὁμοῦ τῷ φανῆναι· Πολλοστὸν δέ τι μέρος εἰ τύχοι δράξασθαι ὕλης τινὸς εὐπρήστου, τυχὸν μὲν οὐδ' οὕτως εἰς ὑπόστασιν πυρὸς τελειοῦται. Ἐπεισπεσούσης δέ τινος αὔρας ῥιπιζούσης αὐτὸ, ἀναζωπυροῦται καὶ εἰς ὑπόστασιν ἔρχεται πυρός. Τοῦτ' ἄντις κατίδοι καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπείου Σπέρματος. Πολλὰ μὲν προΐχεται ἡ φύσις τοῦ σώματος, ὧν καὶ εἰκῇ χεῖνται τὰ πλεῖστα· ἐξ ὧν οὐκ ἄντις εὐφρονῶν λογικὰς ἀπαιτήσει ψυχὰς ὡς ἀπὸ λογικῶν ἐκκρινομένων. Οἴχονται γὰρ εὐθὺς καὶ εἰς τὸ μηδὲν χωροῦσι, κατὰ τὸ ἐκ τῆς συντρίψεως ἐκεῖνο πυροειδὲς ἔξαλμα· ὅπερ οὔτε πῦρ ἐστιν, οὔτε ἀρχὴ γίνεται πυρὸς αὐτὸ καθ' αὑτό. Τὸν ὅμοιον τρόπον καὶ πολλῶν Σπερμάτων ἀπορρυέντων, ὅπερ ἂν ἐπιτηδείου τύχῃ χώρου ἐν τῇ Μήτρᾳ ἐκεῖσε ἀλλοιωθὲν, καὶ εἰς σῶμα μεταποιηθὲν τῇ σπερματικῇ δυνάμει καὶ ζωτικῇ, τῇ συνεχούσῃ καὶ διασφιγγούσῃ αὐτὸ, φύσει σκεδαστὸν ὂν καὶ εὐδιάχυτον, τῇ τε τῆς φύσεως εὐτάκτῳ προαγωγῇ, καὶ τῇ συνεισφορᾷ τῆς ὕλης, αὔξει καὶ ψυχοῦται τῇ φυτικῇ πρῶτον Ψυχῇ, καὶ συναύξει τὸ Σῶμα τῇ Ψυχῇ, καὶ ὥσπερ Ζωόφυτον ἀποκαθίσταται. Εἶτα καὶ ζῴου φύσιν προβιβαζόμενον ἀπολαμβάνει· οὐκ ὂν μὲν ἄλογον ζῷον, οὐδὲ ζῴου ἀλόγου φύσιν ἔχον, διὰ δὲ τὸ ἀτελὲς ἐοικὸς αὐτῷ, δυνάμει δὲ ἔχον τὴν τοῦ ζῴου τοῦ λογικοῦ φύσιν. Ἢ τί ἂν εἴποις περὶ τοῦ καταβληθέντος ἑνὸς Σπέρματος, καὶ τρία σώματα ἔμψυχα ἀποτελέσαντος· τρεῖς ἄρα ψυχὰς ἔχον ἐνίησι τοῖς τρισὶ σώμασιν ἐκείνοις; Καὶ τὶς εὖ ἔχων νοῦ λέξει τοῦτο; Ἀλλ' ᾗ δυνάμει ὁ τοῦ Σίτου

κόκκος

Κόκκος τὰς πολλὰς ὑποσάσεις τῆ Σίτῳ ἀποτελεῖ ἐν τῷ Στάχυϊ, τῇ αὐτῇ καὶ τὸ ἀνθρώπειον Σπέρμα, τό, τε ἐν πλείω σώματα.

Εἰδέ τινας θράττεσιν αἱ Φωναὶ, λεγόντων ἡμῖν, ὅτι ὁ Ἄνθρωπος ζῇ τὴν τῆ Φυτῆ ζωὴν, καὶ τὴν τῆ Ζωοφύτῳ, καὶ τὴν τῆ ἀλόγῳ Ζώῳ, καὶ τῆ Λογικῆ ὕστερον, ἀκουσάτω τῆ Θεολογικωτάτῳ Ἰωάννῃ τῆ Δαμασκηνῆ, φάσκοντος ἐν τῷ περὶ τῆ Ἀνθρώπῳ Κεφαλαίῳ. Χρὴ γινώσκειν ὅτι ὁ Ἄνθρωπος καὶ τοῖς Ἀψύχοις κοινωνεῖ, καὶ τῆς τῶν Ἀλόγων μετέχει ζωῆς, καὶ τῆς τῶν Λογικῶν μετείληφε νοήσεως. Κοινωνεῖ γὰρ τοῖς μὲν Ἀψύχοις κατὰ τὸ σῶμα, καὶ τὴν ἀπὸ τῶν τεσσάρων Στοιχείων κρᾶσιν· τοῖς δὲ Φυτοῖς κατάτε αὐτὰ καὶ τὴν θρεπτικὴν, καὶ αὐξητικὴν, καὶ Σπερματικὴν, ἤγουν γεννητικὴν δύναμιν, τοῖς δὲ Ἀλόγοις· καὶ ἐν τούτοις μὲν, ἐξ ἐπιμέτρου δὲ, καὶ κατὰ τὴν ὄρεξιν, ἤγουν θυμὸν καὶ ἐπιθυμίαν, καὶ κατὰ τὴν αἴσθησιν, καὶ τὴν καθ' ὁρμὴν κίνησιν. Λείπεις τῆ Διδασκάλῳ τὰς ἀνὰ μέρος ἐν τοῖς ἄλλοις ἕδεσι θεωρουμένας Ψυχὰς, συλλήβδην τῷ ἀνθρώπῳ παρεῖναι λέγοντος; Ἐπεὶ δὲ πάρεισιν ἐξ ἀρχῆς τῆς αὐτῆ γενέσεως ἕως ἂν περίεσι, τί τὸ ἄτοπον, εἴτις ἐρεῖ πρῶτον μὲν διαφαίνεσθαι ἐν τῷ Σπέρματι τὴν Φυτικὴν, ἔπειτα μετὰ τὸ παγῆναι αὐτὸ καὶ ψυχωθῆναι τὴν αἰσθητικὴν, μέχρις ἂν ὁ Θεὸς ἐπαγάγῃ τὴν νοερὰν χρόνῳ, καὶ τρόπῳ, οἷς οἶδε μόνος αὐτός; Οὐ γὰρ ὑσίας ἐνυποσάτους λέγομεν τὴν Φυτικὴν, καὶ τὴν αἰσθητικὴν, ὡς μὴ οἷόν τε εἶναι συνελθεῖν τῇ νοερᾷ, ἕως ἐνυποσάτῳ ὑσίᾳ, ἢ κράσει, ἢ συνθέσει, ἢ ἄλλῳ τῷ τρόπῳ. Ἀλλ' ἐκεῖναι καὶ ταύτης εἰσὶ δυνάμεις ἀχώρισοι, καὶ ἐν μετ' αὐτῆς. Ἤκουσας ὅτι τῷ λόγῳ τῆ σώματος, καὶ τῷ τῶν Στοιχείων ὁ ἄνθρωπος κοινωνεῖ τοῖς Ἀψύχοις; Πῶς ἄλλως; Ἢ ὅτι κἀκεῖνα ἄψυχα. Ἄψυχα δὲ ὄντα ὡς ὁ Διδάσκαλος διέξεισι, πῶς ἂν δύναιντο Ψυχὴν ἐνιέναι τῷ ἀψύχῳ σώματι; Εἰδὲ ἀπὸ τῆς τῶν ἀψύχων Στοιχείων κράσεως ἢ πρόεισι Ψυχὴ νοερὰ, ἄλλος δὲ τρόπος ἐκ ἐξευρίσκεται

ρίσκεται παράγων αὐτὴν, ἀπὸ Θεῦ ἄρα ἐντίθεται ἡ νοερὰ Ψυχὴ τῷ σώματι.

Εἰδὲ ἡ τῶν Στοιχείων κρᾶσις κατὰ τὸν Διδάσκαλον ἄψυχος, ἄψυχον ἄρα καὶ τὸ Σπέρμα προέρχεται, τὴν Σπερματικὴν μόνην ἔχον δύναμιν. Ἀποπέμπεται δὲ αὐτὸ ἡ Φύσις ὲ κατὰ τὰ ἄλλα τῦ σώματος περιττώματα ὅτως ἁπλῶς, ἀλλὰ πρῶτον μὲν διεγείρει τὸ Ἧπαρ, ὅ ἐσιν ἔχημα τῦ καθ' ὅλε ἐπιθυμητικῦ, ὥς καὶ τῆς τεκνογονίας, καὶ πηγὴ τῦ αἵματος· εἶτα διαθερμανθὲν τὸ καθ' ὅλε σῶμα ἀπὸ τῆς συντρίψεως, καὶ ὅλως διαδονηθὲν, συσφιχθέν τε, καὶ οἷον εἰς ἑαυτὸ συσραφὲν, (γίνεται δὲ ταῦτα τῇ καταχύσῃ τὴν Φύσιν βίᾳ, καὶ ἐπιπαυσθύσῃ ταύτην ἐρανίσαθαι τὸ λεπτότερον τῶν στοιχειακῶν ὑλῶν ἀπὸ τῦ καθ' ὅλε σώματος καὶ συσῆσαι τὸ Σπέρμα.) ὅτως ἀποδίδωσι μετὰ βίας αὐτὸ, ὥσπερ τι ὀφείλημα εἰσπρατόμενον ἀναγκασικῶς, εἰσπράτοντος πάντως τῦ θείε προσάγματος, καὶ καταβληθὲν ἐν τῇ Μήτρᾳ, τρέφεται καὶ αὔξει ὥσπέρ τι Ζῴόφυτον, καὶ εἰς μέλη καὶ μέρη διατυπῦται, κατὰ προκοπὴν ἀνθρωπόφυτον γινόμενον· καὶ κατ' ὀλίγον ἐναδρυνόμενον ἐπὶ πλέον κατ' ἐπίδοσιν, καὶ αἱ ζωτικαὶ καὶ ψυχικαὶ δυνάμεις ἐνεργῦσιν ἐν αὐτῷ. Οὐκ ἄχαρι δ' ἴσως δόξειεν, εἰ καὶ μικρόν τι τῇ Φυσιολογίᾳ προσδιατρίψαιμεν.

Φασὶν οἱ περὶ αὐτὴν ἐχολακότες, καὶ ἀπισεῖν ὐδεῖ, ἐπικυρόσης τῆς πείρας. Φασὶ τοίνυν ὅτι μετὰ τὴν καταβολὴν ἀλλοιυμένε τῦ Σπέρματος, πρῶτον πήγνυται λεπτός τις Ὑμὴν, ὃν καλῦσι Χωρίον, ὡς χωρῦν καὶ περιέχον τὸ Ἔμβρῦον, τὴν ἀρχὴν καὶ αὐτὸς ἐκ τῦ Σπέρματος λαβών· Εἰκονίζει δὲ πάντως αὐτός τε καὶ τὸ ἐντεροειδὲς ἐκεῖνο σαρκίον, δι' ὃ τρέφεται τὸ Ἔμβρῦον, τὴν καλάμην καὶ τὴν θήκην, ἐν ᾗ τρέφεται κρυπτόμενος ὁ τῦ Σίτε Κόκκος, ἢ Κάλυκας, ἢ Ἔλυτρον οἰσδήτινος καρπῦ. Ἐνόμενος δὲ ὁ Ὑμὴν ἐκεῖνος τῇ Μήτρᾳ διά τινων Ἰνῶν, καὶ Φλεβιδίων, καὶ διὰ τύτων αὖ ἀρυόμενος ἐκ τῦ καθ' ὅλε μητρῴε σώματος·

σώματος τὴν Φυσικὴν ἰκμάδα, πλεκτέσαν τὸ ἔμφυτον ζωτικὸν θερμὸν, πρῶτον μὲν παραπέμπει αὐτὴν τῷ Σπέρματι, καὶ συνισᾷ τοῦτο εἰς σάρκα· Παραπέμπει δὲ διὰ τῆς αὐλοειδοῦς σαρκὸς τοῦ συνημμένου μὲν αὐτῷ, μέχρι δὲ τοῦ Ὀμφαλοῦ τοῦ Ἐμβρύου διατεινόντος, καὶ ἔν ὄντος μετ' αὐτῶν, ἐπεὶ καὶ σιδήρῳ τομῇ ἐκκόπτεται, καὶ χωρίζεται τοῦ Ἐμβρύου ὕστερον. Μεταπηγνυμένου ἔν τοῦ Σπέρματος ὃν εἴρηται τρόπον, πρῶτον πήγνυται ἡ Καρδία, οἷόν τι θεμέλιον καὶ ὄχημα τῆς ζωτικῆς δυνάμεως, ἢ εἰ βέλοιτό τις εἰπεῖν τῆς Ψυχῆς, ἐπεὶ καὶ ἡ Γραφὴ ἀντὶ Ψυχῆς τῷ ὀνόματι χρῆται τούτῳ· ὡς τὸ, εὐφρανθήτω Καρδία ζητούντων τὸν Κύριον. Ὑποτεθείσης ἔν παρὰ τῆς Φύσεως τῆς Καρδίας οἷόν τινος βάθρου καὶ ὀχήματος τῆς ἄλλης οἰκοδομίας καὶ διαρτίας τῶν μελῶν, καὶ τῆς Ψυχῆς αὐτῆς, συνεξυφαίνεται ἐν ἐκείνῳ τῷ τῆς Φύσεως ἐργαστηρίῳ, ἢ κλίζεται καὶ ἀπαρτίζεται συμμέτρως ταῖς ἀρχαῖς τὸ καθ' ὅλου σῶμα τῇ Φυσικῇ οἰκονομίᾳ κατ' εὐτακτον πρόοδον ἐπιδιδοῦν κατὰ βραχὺ καὶ διαρθρούμενον, καὶ τελειούμενον, καὶ τὴν τῆς Φύσεως πάσης ἀπολαμβάνον καταβολήν· καὶ καιρῷ καλοῦντος πρόεισιν εἰς τὸ ἔξω μετὰ Ψυχῆς, ἣν ἔσχεν ἐκ Θεοῦ· ἀπειληφὸς πᾶσαν τὴν ἀνθρωπίνην ἐνέργειαν ψυχικήν τε καὶ σωματικήν· ὅτε καὶ τὰ συνεκλικὰ τῆς ζωῆς αὐτοῦ εἰς τὸν ἴδιον ἑαυτῶν μεταβαίνουσι τόπον· Οὐκ ἔτι γὰρ ἐκ τοῦ Ὀμφαλοῦ ἀλλ' ἐκ τοῦ Στόματος καὶ ἀναπνεῖ καὶ τρέφεται, καὶ τὴν τῶν ἄλλων αἰσθητηρίων ἐνέργειαν λαμβάνει, ὧν ἐδενὸς μέτεσιν αὐτῷ ὄντι ἐν τῇ Μήτρᾳ. Καὶ ἔστιν ὁ παντοδύναμος Θεὸς αἴτιος καὶ Δημιουργὸς ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, οὕτω δὴ καὶ τοῦ λογικοῦ τούτου ζῴου, ὁ καὶ τῷ Σπέρματι τὴν δύναμιν ἐνθεὶς, καὶ ἐν τῇ Νηδύϊ πᾶσαν τὴν αὐτοῦ οἰκονομίαν κατασκευάσας διὰ τῆς Φύσεως, καὶ τῶν στοιχειακῶν Ἀρχῶν, καὶ ψυχὴν αὐτῷ ἐγχέας, καὶ τελειώσας διὰ πάντων αὐτὸ. Περὶ τούτου καὶ ὁ μακάριος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς ὀλίγοις συνελὼν ῥήμασιν, εἴρηκεν ἐν τῷ περὶ μορφῆς κεφαλαίῳ· ἡ οὐσία μορφωθεῖσα, καὶ εἰδοποιηθεῖσα ὑπὸ τοῦ σώ-

ματος τῦ ἐμψύχυ, καὶ αἰσθητικῦ, καὶ ἀποτελέσασα τὸ Ζῶον, πάλιν τε προσλαβῦσα τὸ λογικόν τε καὶ τὸ θνητὸν, ἀποτελεῖ τὸ τῦ ἀνθρώπυ Εἶδος.

Τὸ δὲ κατὰ τὴν Εὔαν ἔργον τῦ Δημιυργῦ, ἐννοεῖν ἐμποιεῖ τισιν ἔμψυχον ἐπισπᾶσθαι τὴν τῦ Ἀδὰμ πλευράν, καὶ μεταπεπλάσθαι εἰς γυναῖκα, μὴ δεηθεῖσαν ἐμψυχώσεως. Καὶ εἰ μὲν τῇ παντοδυναμότητι τῦτο παρέχυσι τῦ Θεῦ, ἀντερεῖν οὐδεὶς. Ἔξεσι γὰρ ἀεὶ τῷ Θεῷ βυλομένῳ μεταμείβειν τὰς Φύσεις. Εἰδὲ τῷ εἰρμῷ τῆς Φύσεως εὐδόκησε γενέσθαι, ἤδη καὶ αὐτῆς συνυποσάσης τῷ Ἀδὰμ, καὶ ἔδει λαβεῖν καὶ ἀρχὴν τῦ ἐνεργεῖν τὰ ἑαυτῆς, εὔδηλον ὡς ὁ διήλαξεν ἡ ἀρχὴ τῆς μετὰ ταῦτα ἐνεργείας· μᾶλλον δὲ ὁμοία γέγονε τῇ περὶ τὸν Ἀδάμ. Ἡ γὰρ Πλευρὰ, ἀντὶ Σπέρματος ἐλήφθη, ὡς ἐπ' ἐκείνυ ὁ Χῦς· ἐπεὶ καὶ γειτνιάζει τῇ Ὀσφύϊ, ταμείῳ ὄση τῦ Σπέρματος· ὡς μόριον δὲ σώματος ἐκ τῶν τεσσάρων ὄντος Στοιχείων, ἄψυχον ἔμελλεν ἔσεσθαι. Ἤκυσας γὰρ τῦ Διδασκάλυ Ἰωάννυ, ὅτι ἄψυχόν ἐσι τὸ Σῶμα καὶ τὰ Στοιχεῖα, ἴσως καθ' ἑαυτὰ θεωρύμενα. Καὶ πόθεν αὐτοῖς ἡ Ψυχὴ εἰμὴ ἐκ Θεῦ; Παρίσησι δὲ τῦτο καὶ ἡ τομὴ οἰκδήτινος μορίυ σώματος ἅμα ταύτῃ ὁρωμένυ ἀψύχυ. Ἀποσάδα δὲ Ψυχῆς τὶς ἂν εἴποι φρενῶν ἔχων εὖ; Ἡδὲ τῦ ἐκ τῆς πλευρᾶς διαπλασθέντος τῆς Εὔας σώματος ἐμψύχωσις ὑπροσετέθη τῇ Γραφῇ, ὡς ἑνὸν καὶ τῷ τυχόντι ἀνθρώπῳ διαγνῶναι αὐτὴν ἀπὸ τῦ κατὰ τὸν Ἀδὰμ ὑποδείγματος· ὡς ἐνετέθη καὶ αὐτῷ ἡ Ψυχὴ παρὰ τῦ Πλάσυ αὐτῦ, ὡς ἐν ἐκείνῳ.

Εἰσὶ δέτινες οἱ τὴν Ψυχὴν ἀξιῶντες συγκαταβάλλεσθαι τῷ Σπέρματι τελείαν λογικήν· ἐκεῖνο μὲν ἀπὸ τῦ Ἀνδρὸς, ταύτην δὲ ἀπὸ Θεῦ. Καὶ τόγε νῦν ἐῶ, ὡς καὶ αὐτοὶ συντίθενται τοῖς ἄψυχον εἰδόσι τὸ Σπέρμα· εἰ καὶ ἄλλοις αὐτῶν λόγοις συνίσανται τοῖς ἔμψυχον οἰομένοις, ἑαυτοῖς ἀντιφάσκοντες. Εἰ γὰρ ἅμα τῷ καταβληθῆναι ψυχῦται, ἄψυχον ἄρα ἐσὶ μένον ἐν τῇ Ὀσφύϊ·

Εἰ

Εἰ δὲ Ψυχὴ λογική ἐςιν ἐκείνη ἡ ὁμοῦ τῷ Σπέρματι καταβαλλομένη, οὐ χωρὶς τῶν συςατικῶν ἔςαι διαφορῶν. Αἱ οὐσιώδεις γάρ, φησι, διαφοραὶ ὁ μέγας Ἰωάννης, οὐκ εἰσὶ „ συμβεβηκότα· καὶ παροῦσαι σώζουσι, καὶ ἀποῦσαι φθείρουσι· διὸ καὶ ἐν τῷ ὁρισμῷ λαμβάνονται. Καὶ πάλιν, „ διὰ τῶν οὐσιωδῶν διαφορῶν ἡ οὐσία εἰδοποιουμένη, τοιοῦτον „ εἶδος ἀποτελεῖ, καὶ τοιάδε γίνεται. Τοῦτο βούλεται καὶ „ τὸ φιλόσοφον ἀξίωμα λέγον. Ἡ περὶ τὸν λόγον καινοτομία φθείρει τὴν φύσιν τοῦ ὁριςοῦ. Καὶ περὶ μὲν τῶν ἄλλων „ τῆς λογικῆς Ψυχῆς, ἔχουσι προβαλέσθαι τὴν ἐπιπρόσθησιν τῶν συγκλειόντων τὸ σῶμα, ἐκεῖνο εἴργειν αὐτὰ διαφαίνεσθαι. Τὸ δὲ ἀθάνατον αὐτῆς, ὅπερ οὐ πέφυκεν εἴργεσθαι ὑπ' οὐδενὸς, ὀφείλει διαφαίνεσθαι πάντοτε καιροῦ καλοῦντος. Ἐκτρωθέντος οὖν τοῦ Ἐμβρύου, ἢ τεσσαρακονθημέρου, ἢ τριμηνιαίου, ἢ καὶ ἐπέκεινα, ἡ Ψυχὴ ἐκείνου οὖσα ἐνυπόςατος οὐσία κατ' αὐτοὺς καὶ ἀθάνατος, ὀφείλει καὶ τόπον ἔχειν εἰς ἀποκατάςασιν ἀπαλλάξασα τοῦ σώματος. Καὶ περὶ μὲν τῶν ἄλλων ἀνθρωπίνων Ψυχῶν τὰ θεῖα λόγια πολλὰς εἶναι τὰς μονὰς παρεδήλωσεν. Ἠξίωσε δὲ μνήμης ὁ ἐν ἁγίοις Γρηγόριος ὁ Νύσσης, καὶ τὰς τῶν πρὸ ὥρας ἀναρπαζομένων νηπίων, καὶ εἰς προσηκούσας αὐταῖς μονὰς εἰποκαθιςᾷ. Ἐμνήσθη δ' ἂν ὁ αὐτὸς, ἢ τίς ἕτερος καὶ περὶ τῶν ἐκ τῶν ἀμβλωμάτων, εἰ ᾔδει τούτοις ἐνούσας τελείας λογικὰς Ψυχάς. Ἀλλὰ μᾶλλον ᾔδει, ὡς ἔςιν εἰπεῖν συναποίχεσθαι τοῖς ἀμβλωθριδίοις τὰς Ψυχάς αὐτῶν, αἰσθητικὰς μόνον οὔσας· καθ' ὃ καὶ ὁ μακάριος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς εἴρηκε κοινωνεῖν τὸν ἄνθρωπον τοῖς ἀλόγοις. Οὐκ ἄρα ἐςὶν ἐν τῷ Ἐμβρύῳ ἡ ἀθάνατος λογικὴ Ψυχὴ, ἀλλὰ μετὰ τὸν ἐξεικονισμὸν, ᾗ φησιν Ἀναςάσιος. Ἢ τολμησάτωσαν καὶ τὸ ἀθάνατον ἔχειν δυνάμει φᾶναι ὥςπερ καὶ τὸ λογικὸν, καὶ τὸ διανοητικὸν, καὶ τ' ἄλλα. Πρὸς γὰρ τῇ ματαιότητι, καὶ ἀπάντησιν ἔχει, ὅτι τὸ δυνάμει ὂν, μὴ ὄν ἐςιν, ἕως ἂν εἰς τὸ ἐνεργείᾳ φθάσῃ. Καὶ οὐδεὶς λόγος οἷός τ' ἂν γένοιτο ἀποδεῖξαι τὸ μὴ ἐνεργείᾳ, ἀλλὰ δυνάμει, ὄν.

Τὴν δὲ σφῶν αὐτῶν δόξαν, ὅτι ἔμψυχόν ἐστι τὸ Σπέρμα, καίτοι ὁμολογηκότες ἄψυχον, εἴπερ ὡς αὐτοί φασι ψυχῆται ἅμα τῇ καταβολῇ, φύραμά ἐστι τῶν τεσσάρων στοιχείων, ἀψύχων ὄντων, ὡς τῷ φιλοσοφωτάτῳ Ἰωάννῃ τῷ ἐκ Δαμασκῦ δοκεῖ. Ταύτην ἐν τὴν δόξαν βελόμενοι συσῆσαι, ἀπὸ τῦ κατὰ τὸν Κυρίον ἡμῶν Ἰησῦν Χριστὸν μυστηρίε ἐπιχειρῦσι φάσκοντες, ὡς ὅλον τὸν Ἀδὰμ ἀναπλάσαι βληθεὶς ὁ Θεὸς, ὅλον αὐτὸν ἐφόρεσεν ἐκ τῆς ἀειπαρθένε Μαρίας, καὶ τὴν Ψυχὴν ἐκ τῆς ἀδαμιαίας Ψυχῆς ἐκείνης λαβών. Τὸ μέν τοίγε δοξάζειν ἐπισφαλῶς ὡς ἀπὸ τῆς ἀδαμιαίας Ψυχῆς ἐτέχθησαν πολλαί, ὥσπερ ἀπὸ μιᾶς λαμπάδος ἀνάπτονται πολλαί, καὶ ἀλληλοδιαδόχως ἦλθε καὶ εἰς τὴν ἀειπάρθενον Μαρίαν ἀπὸ τῦ πατρικῦ αὐτῆς Σπέρματος, πρὸς τῷ ἀλόγῳ καὶ ἀλλοκότῳ φρονήματι, ἔτι ἀντιφάσκει καὶ τῇ δόξῃ τῆς Ἐκκλησίας τῶν ἁγίων αὐτῆς Διδασκάλων, ἐκ τῦ Θεῦ πλάττεσθαι διδασκόντων τὰς ψυχὰς ἐφ' ἑνὶ ἑκάστῳ τῶν τικτομένων ἐν τῷ κυοφορεῖσθαι, ὡς ἤδη δειχθήσεται, καὶ ἐκὶ Ψυχῆς Ψυχὰς γεννώσης, τῦτο ἐπ' αὐτοῖς ἐστὶ φρονέντων ὡς ἐθέλουσιν. Ὅτι δὲ καὶ ὁ Θεάνθρωπος λόγος ἀνείληφε τὴν ἀδαμιαίαν ψυχὴν, πρὸς τῷ ἀτόπῳ, καὶ ὅσον ἐστὶ βλάσφημον, τράποιτο εἰς τὰς τῶν φρενέντων ταῦτα καὶ λεγόντων κεφαλάς. Ἐπεται γάρ, ὅτι μετὰ τῦ προπατορικῦ ἁμαρτήματος ἐτέχθη ὁ Θεάνθρωπος Ἰησῦς Λόγος, εἴπερ τὴν ἀδαμιαίαν
» εἴληφε ψυχὴν ὁ Χριστὸς ἐνεχομένην τῇ ἁμαρτίᾳ. Ἀλλ' ἁμαρ-
» τίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτῦ. Ἀλλ' ὑμεῖς, ὦ βέλτιστοι καὶ νέοι Δογματισταὶ τῷ Σπέρματι δωρεῖσθε διαβιβάζειν τὰς Ψυχὰς εἰς τὰς ἐφεξῆς. ὁ δὲ Κύριος οὐκ ἐκ Σπέρματος ἀνθρωπίνε γεγέννηται. Οὕτω καὶ ἑαυτοῖς περιπίπλετε. Οἱ δὲ τοιῦτοι Μεταγγισμοὶ, καὶ αἱ Γενέσεις τῶν Ψυχῶν ἐρρέτωσαν σὺν τοῖς ἐξευρῦσιν αὐτά.

Περὶ δὲ τῦ ἀνθρωπίνε τῦ Κυρίε φησὶν ὁ μέγας Βασίλειος,
» ὅτι ἐ κατὰ τὴν κοινὴν φύσιν τῆς σαρκὸς ἡ σύστασις ἐγένε-

ἐγένετο τῦ Κυρίυ, εὐθὺς γὰρ τέλειον σαρκὶ τὸ κυοφορύμενον, ὐ ταῖς κατὰ μικρὸν διαπλάσεσι μορφωθὲν· ὐδὲ γὰρ ἔρηται τὸ κλιωθὲν, ἀλλὰ τὸ γεννηθέν. Ἐξ ἁγιωσύνης ἦν ἡ σὰρξ συμπαγεῖσα, ἀξία ἦν τῇ θεότητι τῦ μονογενῦς ἑνωθῆναι. Ὁδὲ μέγας Ἀθανάσιος. Ὁδὲ μέγας Λυτρωτὴς ὐ τῦ Ἀδὰμ τὸ εἶναι λαβὼν, ἀλλ' ἐκ τῦ Ἀδὰμ τὸ χῆμα προσλαβὼν, τὴν Σάρκα λέγω. Σάρκα δὲ λέγω τὴν μετὰ Ψυχῆς ἀνθρώπινης, καὶ γενόμενος Ἄνθρωπος κατὰ τὸ ὁρατόν. Καὶ ὁ λοιπὸς τῶν Θεολόγων Χορὸς τὴν τοιαύτην Σάρκα ἐψυχωμένην διδάσκει λαβεῖν τὸν Κύριον. Καὶ ὐδεὶς προηγόρευσε τὴν Ψυχὴν τῦ Κυρίυ ἁδαμιαίαν, ἀλλὰ τῦ Διαβόλυ τῦτό ἐστι τὸ φρόνημα· ὃ καὶ ἡγησάμενος κατεδυνάστευε καὶ ἐδυλῶτο τὰς Ψυχὰς τῶν Δικαίων. Ταῦτ' ἄρα καὶ τύραννος καὶ δυνάστης καὶ βίαιος ἀκύει· ὅτι παρὰ τὸ εἰκὸς κατετυράννει τῶν Ψυχῶν, ἃ οὐκ ἦσαν ὑπόχρεω δίκας ὑπέχειν αὐτῷ. Ἐνθέντοι καὶ ὁ Κύριος ὅλον τὸ ἀνθρώπειον εἶδος, ἤτοι σῶμα ἔμψυχον ἀνείληφεν ἐκ τῆς Θεοτόκυ, τῆς τῦ Ἀδὰμ ἁμαρτίας ἀμέτοχον. Καὶ Ἀθανάσιος ὁ μέγας ἐν τῇ πρὸς ἀδελφιον ἐπίσκοπον ἐπιστολῇ φησι. Τὸ Σῶμα τῦ Κυρίυ, πῶς ὐ πανάγιον καὶ πάνσεπτον ἀληθῶς, ὃ ὑπὸ μὲν τῦ Ἀρχαγγέλυ Γαβριὴλ εὐηγγελίσθη, ὑπὸ δὲ τῦ Πνεύματος τῦ ἁγίυ ἐπλάσθη, καὶ τῦ λόγυ γέγονεν ἔνδυμα προσκυνητόν; Καὶ πάλιν, ὅτι ἐν τῇ Γαστρὶ τῆς Παρθένυ ἔπλασεν ὁ Θεὸς ἄνθρωπον, ἄνευ σπορᾶς ἐνεργείᾳ τῦ ἁγίυ Πνεύματος. Ἡ δὲ ἐν τῷ Ἀδὰμ ἀνθρωπεία Φύσις εἰληφθεῖσα τὴν κατάραν, πρὸς ἅπαν τὸ γένος διατείνει κατὰ τὸν μέγαν Κύριλλον, Φάσκοντα συνῳδὰ καὶ τῷ μακαρίῳ Παύλῳ· Χοϊκοὶ γάρ ἐσμεν ὡς ἐκ χοϊκῦ τῦ Ἀδὰμ, παραπεμψάσης ἡμῖν τῆς ἀρᾶς τὴν Φθοράν· δι' ἧς καὶ ὁ τῆς ἁμαρτίας εἰσέδυ Νόμος ὁ ἐν τοῖς μέλεσι τῆς σαρκός. Εἶεν.

Τῦ δὲ μακαρίυ Ἀποστόλυ λέγοντος, ὅτι ὁ Λευὶ ἐν τῇ Ὀσφύϊ τῦ Ἀβραὰμ ἦν, ὅτε συνήντησεν αὐτῷ ὁ Μελχισεδὲκ, ὄντος τῦ Λευὶ τετάρτυ ἀπὸ Ἀβραάμ, τὶ δεῖ νοεῖν;

Ὅτι τρεῖς ἄνθρωποι ἦσαν ἐν τῇ Ἀβραὰμ Ὀσφύϊ, ὁ Λευὶ καὶ ὁ τότε Πατὴρ ὁ Ἰακὼβ, καὶ ὁ τότε πάλιν ὁ Ἰσαάκ; Ἢ τρεῖς Ψυχαὶ ἦσαν; Ἢ τρία Σπέρματα; Καὶ πάλιν, ,, ὅταν λέγῃ, ὡς οἱ ἐκ τῶν Υἱῶν Λευὶ τὴν Ἱερατείαν λαμβά- ,, νοντες, Ἐντολὴν ἔχουσιν ἀποδεκατεῖν τὸν λαὸν κατὰ τὸν ,, Νόμον, τυτέστι τὺς ἀδελφὺς αὐτῶν, καίπερ ἐξεληλυθό- ,, τας ἐκ τῆς Ὀσφύος Ἀβραάμ. Τίνι λόγῳ φήσομεν τὸν μακάριον Ἀπόστολον; Ὅτι τοσαῦτα Σπέρματα ἦσαν ἐν τῇ Ὀσφύϊ τῦ Ἀβραὰμ ἐψυχωμένα; ἐγὼ δὲ λέγω καὶ ἄψυχα, ὅσα καὶ ὁ λαός. Καὶ τὶς ἂν εἴποι τῦτο; Τὸ γὰρ Σπέρμα τότε συνίσταται ἐν ἑκάστῳ τῶν Ἀνθρώπων, ὅταν ἡ Φύσις ἑτοιμάσει προαγαγεῖν αὐτό· ἢ ἡ σύστασις ἐκ τῶν τεσσάρων ἐστὶ στοιχείων, ὄντων ἀψύχων ὡς ὁ ἐκ Δαμασκῦ Διδάσκαλος ἐξηγήσατο. Ἀλλ' ἢ δῆλον ὡς κατὰ τὴν σπερματικὴν μόνην δύναμιν, ἣν ἐπισύρονται τὰ Σπέρματα πάντα, εἴτε Φυτῶν, εἴτε ὠντιωνῦν ἀπὸ τῦ ἐξ ἀρχῆς δημιουργη- ,, θέντος οἰκείᾳ εἴδει θείῳ προστάγματι. Τὸ θεῖον γάρ φη- ,, σιν ὁ Ἱερὸς Δαμασκηνὸς πρόσταγμα δύναμιν ἐνέθηκε τοῖς ,, Σπέρμασιν αὐξητικὴν, καὶ θρεπτικὴν, καὶ Σπερματικὴν, ,, ἤτοι ὁμοίᾳ γεννητικήν. Ὁρᾷς, ὅτι δύναμιν ἔχει ὁμοίᾳ γεννητικὴν ἀπὸ τῦ θείᾳ προστάγματος τὸ Σπέρμα; Ταύτην τοίνυν τὴν δύναμιν ἔλκει τὸ Σπέρμα ἀπὸ τῦ πρώτυ Ἀνθρώπυ συνεκδοχικῶς, ἀφ' ἧς ὅμοιοι ἐκείνῳ γινόμεθα· ἐκ ἔτι δὲ ἀσίαν Ψυχῆς. Παρίτω καὶ Ἀθανάσιος ὁ μέγας ,, ἐν τῷ περὶ Σαρκώσεως τῦ Χριστῦ Φάσκων. Οὐχ ὁμοούσιος ,, ἔσα ἡ Σὰρξ τῆς τῦ Λόγυ Θεότητος ὡς συναίδιος, ἀλλὰ ,, ἰδία κατὰ Φύσιν γενομένη, καὶ ἀδιαίρετος καθ' ἕνωσιν ἐκ ,, Σπέρματος Δαβὶδ, καὶ τῦ Ἀβραὰμ, καὶ τῦ Ἀδὰμ, ἐξ ,, ὃ καὶ ἡμεῖς γεγεννήμεθα.

Τῇ τοιαύτῃ ἐν Σπερματικῇ δυνάμει καὶ ἡ τῦ πρωτοπλάστυ Ἀδὰμ ἀρὰ μέχρις ἡμῶν διήκνεται, κατὰ τὴν εἰκόνα τῦ Πλάστυ, τῦ γυμνῦ μὲν, καὶ δίχα προκαλύμματός τινος ἐσταρμένυ, αὐξομένυ δὲ καὶ εἰς τελείωσιν ἥκοντος μετὰ τῶν ἀρχαίων καὶ πατροπαραδότων ἐπιβλημάτων, ἃ τὴν ἀρχαίαν ἁμαρτίαν εἰκονίζουσιν, ἑφεπομένην ἀεὶ τοῖς

Σπέρ-

Σπέρμασιν, οἷς ἂν ἐφαρμόσῃ, εἴτις εὐφυῶς βούλοιτο λέγειν δυνάμει κεκλῆσθαι τὰ ἀποτελέσματα, ἥως ἐνδεχομένως. Δύναται γὰρ τὸ Παιδίον γενέσθαι γραμματικὸν, ἢ οὐκ ἐνδέχεται. Τὸ δὲ Σπέρμα ἀρξάμενον ἀκολουθίας, ἀναγκαίως ἀποτελεῖ τὸ ὅμοιον, καὶ ἀδύνατον ἄλλως γενέσθαι, εἰ μὴ ἐξαμβλωθείη· ὅπερ οὐκ ἔστι πρὸς αὐτῷ, σύμπλωμα δὲ μᾶλλον κωλυτικόν. Καὶ χώρός τις εἰς οἰκοδομὴν οἰκίας εὖ ἔχων, ἐνδέχεται δέξασθαι οἰκίαν, καὶ οὐκ ἐνδέχεται. Ἀρξαμένη δὲ τῆς οἰκίας κλίζεσθαι, οὐκ εὐθὺς ἀπὸ γραμμῆς εἶδος οἰκίας, ἀλλὰ θεμέλιοι, καὶ ἕτερα ἀκόλουθα. Εἶτα ἀναγκαίως τελειοῦται ἐν τῷ εἴδει ἡ οἰκία, καὶ οὐκ ἄλλοτι. Καὶ τὸ Εἶδος ὅτε πρότερον τῆς Ὕλης, ὕστερον, ἀλλὰ συναπαρτίζεται τῇ Ὕλῃ. Κἂν χρόνιος ἡ οἰκοδομία γίνηται, τὸ Εἶδος οὐ διαφέρει τῆς Ὕλης χρόνῳ. Οὕτω καὶ ἡ ἀνθρωπεία Ψυχὴ συντρέχει μετὰ τοῦ Σώματος, καὶ ὅτε Σῶμα καθ' ἑαυτὸ συνίσταται, ὅτε Ψυχὴ προϋπάρχει τοῦ Σώματος. Συγκλίζεται δὲ καὶ συναύξει αὐτῷ, καὶ διαπλαθέντι, καὶ ὀργάνῳ τάξιν ἀπειληφότι ἐπιλάμπει αὐτῷ, ὡς Ἐντελέχεια καὶ Εἶδος αὐτοῦ. Καὶ ἵνα συλλήβδην εἴπω τὸ πᾶν, δοκεῖ καὶ τῷ ἱερῷ Δαμασκηνῷ, ὁ Ἄνθρωπος κατὰ τὸ ἀπὸ τῶν τεσσάρων Στοιχείων σύγκραμα, ἐξ οὗ τὸ Σπέρμα καὶ τὸ Σῶμα κοινωνεῖ τοῖς ἀψύχοις, τῆς φυτικῆς μόνον μετέχων Ψυχῆς· εἶτα καὶ τῆς τῶν ἀλόγων μετέχει, τῆς σπερματικῆς ἐκείνης δυνάμεως, δηλαδὴ, προκοψάσης καὶ γενομένης αἰσθητικῆς· εἶτα τελειοῦται καὶ τὴν τῶν λογικῶν δέχεται νόησιν, ἐπεισκριθείσης πάντως ἐν αὐτῷ θεόθεν τῆς λογικῆς τε καὶ νοερᾶς, οὐκ ἔτι δυνάμεως, ἢ δυνάμεως οὔσης, ἀλλ' οὐσίας ἐνυποστάτου μετὰ τῶν αὐτῆς συστατικῶν διαφορῶν καὶ ἰδίων, Βασιλίδος τρόπον ἐν ἡτοιμασμένοις βασιλείοις, καὶ πρεπούσαις ταῖς παρασκευαῖς λαμπρῶς μεθ' ὅτι πλείστης τῆς δορυφορίας ἀποκαταστάσης. Τοιαῦτα γάρ τινα αἱ φθάσασαι ψυχικαὶ δυνάμεις τῇ σφῶν αὐτῶν κυρίᾳ τῇ λογικῇ Ψυχῇ προητοίμασαν· αἵτινες εἰσδεξάμεναι αὐτὴν οἰκεῖαν οὖσαν αὐτῇ, καὶ δυνάμεις αὐτῆς γε-

γενημένας μετ' αὐτῶν, καὶ αὐτῆς αὖ ἀντιλαβομένης αὐτῶν, ὡς οἰκείων δυνάμεων, μίαν σύνθετον ὑπόστασιν ἐκ Ψυχῆς καὶ Σώματος, τὸν ἐκ Ψυχῆς καὶ Σώματος λογικὸν ἄνθρωπον ἀπετέλεσαν. Τοῦτο καὶ ὁ μακάριος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς Φιλοσοφῶν ἐν τῷ περὶ ἐνυποστάτου Κεφαλαίῳ φησί. Κυρίως Ἐνυπόστατόν ἐστι, καὶ τὸ σὺν ἄλλῳ διαφόρῳ κατὰ τὴν οὐσίαν, εἰς ἓν τινὲς γένεσιν συντιθέμενον, καὶ μίαν ἀποτελοῦν ὑπόστασιν σύνθετον. Οὔτε δὲ ἡ Ψυχὴ μόνη λέγεται Ὑπόστασις, οὔτε τὸ Σῶμα, ἀλλ' Ἐνυπόστατα. Τὸ δὲ ἐξ ἀμφοτέρων ἀποτελούμενον Ὑπόστασις ἀμφοτέρων.

Ἡ δὲ παρὰ τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς Γρηγορίου τοῦ Νύσσης εἰσαγομένη περὶ τούτου τοῦ Ζητήματος Γνώμη, ἀπηγόρευται παρὰ τῆς Ἐκκλησίας, ὡς συμβαίνουσα τῇ ὠριγενιακῇ Φλυαρίᾳ τῇ προϋπαρξιν ὑποτιθεμένῃ τῆς Ψυχῆς τῷ φάσκειν ἔμψυχον εἶναι τὸ Σπέρμα καὶ τὴν Ψυχὴν ἐκ τῶν ἄνω τοῦ γένους ἔλκειν προγόνων. Ἔχει δὲ τὰς ἀφορμὰς ἐκ τῶν πλατωνικῶν, ἢ καὶ ἀπεκηρύχθη, καὶ ἀναθέματι καθυπεβλήθη διὰ τῆς Πέμπτης τῶν Οἰκουμενικῶν, ὡς ἡ Βίβλος διέξεισι τῶν συνοδικῶν Πράξεων ἐτῶσιν. Ἡ Πέμπτη συνήθροισε Σύνοδος τῶν ρξέ, ἁγίων Πατέρων κατά τε τοῦ Ὠριγένους, καὶ τῶν ἀλλοκότων ἐκείνου Δοξῶν, καὶ τῶν πρεσβευόντων τὰ ἐκείνου, Διδύμου καὶ Εὐαγρίου· οἵτινες τῶν Ψυχῶν προϋπαρξιν ἐδογμάτιζον, καὶ τέλος τῆς Κολάσεως ἔλεγον· ὃς καὶ Ἀναθέματι, καθυπέβαλον, καὶ μετὰ τῶν ἐξῆς προσεθησομένων αὐτοῖς. Ὁ δέ γε τὰ θεῖα σοφὸς Μάξιμος, δεινὸν ἡγησάμενος ὑπάγεσθαι τῇ Ὠριγενιακῇ αἱρέσει τὸν ἐνδοξότατον ἐν Θεολογίᾳ, καὶ ἀδένος τῶν ταύτης προηγόρων ἐνδευτέρου τατόμενον, προέχοντα δὲ μᾶλλον πολλῶν, ἐχ ἥκιστα δὲ καὶ ταῖς ἠθικαῖς Ἀρεταῖς ταῖς τὸν Ἄνθρωπον οἰκειούσαις Θεῷ, εἰδοῖ τοῦτο ἐπαινετῇ, εἵλετο καθυφεῖναί τι τῆς ἀκριβείας ἐν τούτῳ τῷ ζητήματι, καὶ πλέον, τι τοῦ διατεταγμένου παρὰ τῶν λοιπῶν Ἱερῶν Διδασκάλων γνωματεῦσαι, εὐγνωμόνως τὰ τοῦ Γρηγορίου εἰς τὴν εὐσεβῆ βιαζόμενος δόξαν. Ἃ δὲ ἔχουσιν

ἔχουσιν ἐμφαινομένην καθαρῶς τὴν τοῦ Ἱερᾶ Μαξίμου διάνοιαν, ἣν αὐτὸς ἐπιτίθησιν αὐτοῖς, καὶ ἀγῶνα μὲν ἀνείλετο, τὸ μὲν ἀφαιρῶν, τὸ δὲ προσιθεὶς· εἴπως τῇ τοιαύτῃ μεσιτείᾳ οἷός τε γένοιτο συμβιβάσαι τοῖς ἄλλοις τὸν Ἱερὸν Γρηγόριον. Ἀλλ' οὐκ ἐξεγένετο αὐτῷ ἱκανῶς τοῦτο ποιῆσαι, εἰ καί τι πλέον παρέσχετο, ἃ ἡ τῶν λοιπῶν Διδασκάλων συμφωνία παραδίδωσι.

Τίνες δὲ ἦσαν; Πρῶτον μὲν ὁ τῆς τρίτης Συνόδου Καθηγεμὼν ὁ μέγας Κύριλλος ἐν τῇ πρὸς τοὺς Πρεσβυτέρους καὶ Μονάζοντας ἐπιστολῇ ἐν τῇ Βίβλῳ τῶν πράξεων τῆς τρίτης Συνόδου κειμένῃ, (ἧς ἡ ἀρχὴ· Ἀφίκοντο μέν τινες) ἔτως αὐτῇ λέξει φησίν. Ἔοικε δέ πως τῷ καθ' ἡμᾶς τόκῳ τὸ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ Μυστήριον. Αἱ μὲν γὰρ τῶν ἐπὶ γῆς Μητέρες ὑπηρετοῦσαι τῇ Φύσει πρὸς γένεσιν, ἔχουσιν ἐν τῇ Μήτρᾳ κατὰ βραχὺ πηγνυμένην τὴν σάρκα, καὶ ἀφράστοις τισὶν ἐνεργείαις Θεοῦ πρεσβοῦσαν, καὶ τελειωμένην εἰς μορφὴν Ἀνθρωπίνην. Ἐνίησι δὲ τῷ Ζώῳ τὸ Πνεῦμα Θεὸς καθ' ὃν οἶδε τρόπον. Πλάττει γὰρ Πνεῦμα Ἀνθρώπου κατὰ τὴν τοῦ Προφήτου φωνήν. Ἕτερος δὲ Σαρκὸς, καὶ ἕτερος ὁμοίως ὁ τῆς Ψυχῆς Λόγος ἐστίν. Ἀλλ' εἰ καὶ γεγόνασιν αἱ Γυναῖκες μόνων τῶν ἀπὸ γῆς σωμάτων Μητέρες, ἀλλ' ἓν ὅλον ἀποτεκοῦσαι τὸ Ζῷον, τὸ ἐκ Ψυχῆς λέγω καὶ Σώματος, οὐχὶ μέρος λέγονται τεκεῖν. Καὶ μετ' ὀλίγα, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἡ τοῦ Ἀνθρώπου Ψυχὴ τῷ ἰδίῳ συναπογεννᾶται Σώματι, καὶ ὡς ἓν λελόγισαι πρὸς αὐτὸ, καίτοι τὴν φύσιν ἑτέρα. Καὶ ἕτω μὲν ὁ μακάριος Κύριλλος, συνῳδὰ φθεγγόμενος Βασιλείῳ τῷ μεγάλῳ, ταῖς κατὰ μικρὸν διαπλάσεσι μορφοῦσθαι λέγοντι ἐν τῇ Μήτρᾳ τὸ Ἔμβρυον. Ἀλλὰ καὶ συναπογεννᾶσθαι λέγει τὴν Ψυχὴν τῷ Σώματι.

Λέγοιτο δ' ἂν Σῶμα Ἄνθρωπινον μετὰ τὸν ἐξεικονισμὸν, κατὰ τὸν Θεῖον Ἀνασάσιον. Πρὸ τούτου γὰρ σαρκίον ἐστὶν ἀμόρφωτον, καὶ οὐκ ἂν λέγοιτο Σῶμα ἀνθρώπινον.

Ὥσπερ ἀδὲ ὁ Θεμέλιος εἰκία, ἀλλ' εἰκίας Θεμέλιος. Καὶ τὰς Μητέρας ὑπηρέτας εἶναι λέγει τῆς Φύσεως, ἐν μόνοις τοῖς ἀπὸ τῆς γῆς Σώμασιν, ὡς τῆς Ψυχῆς ἀφικνυμένης ἐξ Οὐρανῦ παρὰ Θεῦ. Ἠδὲ τῦ Προφήτυ φωνὴ τό· Ὁ πλάσας κατὰ μόνας τὰς Καρδίας αὐτῶν, ἤτοι τῶν Ἀνθρώπων, τί ἄλλο δηλοῖ, ἢ τὸ κατὰ μίαν ἑκάστην ἰδιαζόντως, καὶ μὴ κατὰ τὴν Φυσικὴν τῦ Σπέρματος πρόοδον πλάττεσθαι παρὰ Θεῦ; Καὶ τό· Ὁ πλάσας Ἀνθρώπυ Πνεῦμα ἐν αὐτῷ, ἢ τί ἕτερον, ἢ τῦτο βέλεται; ὃ καὶ ὁ μέγας Κύριλλος ἐν τῷ πρὸς Βασιλίδας λόγῳ μέμνηται, καὶ διερμηνεύων φησίν. Ἐφ' ἑνὸς δὲ προσώπυ πολλάκις διπρόσωπον ἡμῖν εἰσφέρεται λόγυ χῆμα, καὶ κατ' ἐδέτα τρόπον ἀδικεῖ τὴν ἀλήθειαν· οἷον φέρε εἰπεῖν, ὡς εἰ λέγοιτο περὶ Θεῦ παρὰ τῆς Θεοπνεύστυ Γραφῆς· Ὁ πλάσας Πνεῦμα Ἀνθρώπυ ἐν αὐτῷ. Καί τοι πῶς ἐχὶ πᾶσιν ἐναργὲς ὡς ἂν ἂν νοοῖτο παρὰ τὸν Ἄνθρωπον ἕτερον τὸ ἐν αὐτῷ πλατῦόμενον Πνεῦμα; Τὸ δὲ τῦ ἁγίυ Πνεύματος δοχεῖον, ὁ μακάριος Ἰσαὰκ ἐν δευτέρῳ λόγῳ τῦ πρώτυ αὐτῦ Βιβλίυ ἔτως αὐτῇ λέξει φησίν. Ὥσπερ ἀδύνατον ἵνα ἔλθῃ ἡ Ψυχὴ εἰς γένεσιν, χωρὶς τελειότητος τῆς διαπλάσεως τῦ Σώματος σὺν τοῖς μέλεσιν αὐτῦ, ἔτως ἀδύνατον εἶναι τὴν Θεωρίαν τὴν δευτέραν Ψυχὴν, ἥτις ἐστὶ τὸ Πνεῦμα τῆς Ἀποκαλύψεως, χωρὶς τῆς τελειώσεως τῦ ἔργυ τῆς ἀρετῆς, ὅπερ ἐστὶν οἶκος γνώσεως τῆς δεχομένης τὰς Ἀποκαλύψεις. Ὁ δὲ ἅγιος Αὐγυστῖνος ἔτω φησί. Διαπεπλασμένῳ καὶ ὀργάνυ τάξιν ἀπειληφότι τῷ Ἀνθρωπίνῳ Σώματι, κλιζομένη θεόθεν ἐγχεῖται ἡ λογικὴ Ψυχὴ, καὶ ἐγχεομένη κλίζεται. Καὶ ὁ μέγας καὶ γενναῖος Ἰωὴβ ὁ πολύτλας πρὸς τὸν ἀγωνοθέτην καὶ ποιητὴν τὸν λόγον ποιέμενος ἔφη. Μνήσθητι ὅτι πηλόν με ἔπλασας, εἰς δὲ γῆν με πάλιν ἀποστρέφεις. Ἠ ἐχ ὥσπερ γάλα με ἤμελξας, ἔπηξας δέ με ἴσα τυρῷ· Δέρμα καὶ Κρέα ἐνέδυσάς με, Ὀστέοις δὲ καὶ Νεύροις ἐνέιρᾶς με· Ζωὴν δὲ καὶ ἔλαιον ἔθυ παρ' ἐμοί· ἡ δὲ Ἐπισκοπή συ ἐφύλαττέ μυ τὸ Πνεῦμα; Ὁρᾷς πῶς ἅπαντες συμφώνως τῇ ἀκολυ-

ἀκολουθίαν τῆς Φύσεως ἐχόμενοι, τελειοῦσι τὸ Ζῶον τῷ λόγῳ· ἅμα δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα, παρὰ Θεοῦ πλατυνόμενον ἐγχεῖσθαι αὐτὸ διδάσκουσιν; Ἀλλὰ καὶ πρὸ τούτου Ζῶον αὐτὸ ἀποκαλοῦσιν, ὑ· ῥητορικῇ κομψείᾳ χρώμενοι, ὑδὲ ταῖς τῆς ἔξω μωρίας μᾶλλον εἰπεῖν, κατὰ τὸν Μακάριον Παῦλον, ἢ σοφίας θέσεσιν ἑπόμενοι. Ἑτέρα γὰρ σοφία καὶ ἰδιαζούσῃ αὐτῷ τὰ πάντα δεδημιούργηκε, καὶ δημιουργεῖ ὁ παντοδύναμος Θεὸς· ἣ καὶ οἱ τοῦτον φέροντες ἐν σοφίσιν αὐτοῖς, τὰ περὶ τούτων ἡμᾶς παρεγγυῶσιν, οἷς καὶ πείθεσθαι δεῖ τοιούτοις οὖσι, καὶ οὕτω φθεγγομένοις μετὰ τοῦ Πνεύματος. Τούτοις συνάδει καὶ ὁ μακάριος Θεοδώριτος ἐν τῷ περὶ Ψυχῆς, ὅς ἐστι πέμπτος κατὰ Ἑλλήνων αὐτῷ λόγος, λέγων. Ταῦτα μὲν ὁ Νομοθέτης ἐν τῇ κοσμογενείᾳ συνέγραψε. Παραπλήσια δὲ καὶ τοῖς Νόμοις διδάσκει. Περὶ γὰρ τῆς Ἐγγύμενος τῆς ἔκλινων πληγῶν ἀμβλωσκούσης διαλεγόμενος, διαμορφοῦσθαι πρότερον ἐν τῇ Νηδύϊ τὸ Βρέφος, εἶθ' οὕτω ψυχοῦσθαι, ὑ θυραθέν ποθεν τῆς Ψυχῆς εἰσκρινομένης, ὑδέ γε ἐκ τῆς γονῆς φυομένης, ἀλλὰ τῷ θείῳ ὁρῷ κατὰ τὸν ἐξ ἀρχῆς ἐντεθέντα Νόμον ἐκ Θεοῦ δεχομένης τὴν γένεσιν. Καὶ ἄλλους πολλοὺς τῶν μακαρίων καὶ θεολόγων Ἀνδρῶν, τοῦτ' αὐτὸ συμφωνοῦντας εὑρήσει ζητῶν τις, οἷς ἔργον γέγονέ ποτε ἡ περὶ τούτου σκέψις. Εἰδέ τις ὑπὲρ τὸ μέτρον τῇ πείρᾳ χρώμενος, ἔροιτο, τὴν πεῦσιν ὑποκρινόμενος, τὸ πότε, καὶ πῶς, καὶ πῶς ἡ τῆς Ψυχῆς εἰς τὸ Σῶμα γίνεται εἰσοίκησις μαθεῖν σκεπτόμενος, (ὅπερ ὑ συνίσταται τῇ τοῦ Κυρίλλου γνώμῃ λέγοντος καθ' ὃν οἶδε τρόπον ὁ Θεὸς, καὶ ὅτι συναπογεννᾶται τῷ σώματι.) ἰτέον αὐτῷ παρ' αὐτὸν τὸν δρῶντα, ἐφ' ᾧ πυθέσθαι καὶ μαθεῖν, καὶ ἡμῖν ἀπαγγεῖλαι. Τὰ γὰρ θαυμάσια αὐτοῦ τίς διηγήσεται φησιν ὁ Προφήτης; Εἰ δὲ ὐχ οἷόν τέ ἐστιν αὐτῷ τοῦτο, ἀλλ' ἀναμενέτω βραχύ. Μικρὸν γὰρ ὅσον ὅσον ὁ Κύριος ἔρχεται καὶ ὑ χρονιεῖ, ὅτε καὶ τῷ θείῳ αὐτοῦ κελεύσματι τὰ Στοιχεῖα μὲν τὴν συνεισφορὰν ἐργάζονται τῶν Σωμάτων· ὃ δὴ καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς αὐτῶν συστάσεως εἰώθασι ποιεῖν. Αἱ δὲ Ψυχαὶ

ἐν

ἐν αὐτοῖς ἀφίξονται, ὡς καὶ τὴν ἀρχὴν ἐν τοῖς ὑφισαμένοις διὰ τῆς φύσεως καὶ τῶν Στοιχείων ἀφικνȣ̃νται Σώμασι. Καὶ τότε γνώσονται σαφῶς πᾶς ὁστισȣ̃ τȣ̀ς τρόπȣς ἐρευνῶν, πῶς ἡ τῆς Ψυχῆς ἐνοίκησις γίνεται τῷ Σώματι, καὶ ἀπὸ τȣ̃ Τέλȣς τὴν Ἀρχὴν εἴσεται, εἰ μὴ βȣ́λοιτο καὶ ἄμφω ἀπὸ τῶν εἰκότων καὶ εὐλόγων μεταμαθεῖν. Καὶ ταῦτα διασαφȣ̃ντος τȣ̃ μακαρίȣ Ἀποςολȣ,*) ὅς ἐςι ςόμα Χριςȣ̃, ȣ̃ διδάσκοντος ἀκȣ́ειν ἐςὶ λέγοντος αὐτȣ̃ τȣ̃ Χριςȣ̃, ᾧ ἡ δόξα εἰς τȣ̀ς αἰῶνας, ἀμήν.

*) Καὶ πȣ̃ποτε διεσάφησεν ὁ Ἀπόςολος τὸν Τρόπον, καὶ τὸν Χρόνον, καὶ τὸν Τόπον, ἢ τὰ εἰκότα καὶ εὔλογα, καθ' ἃ ἐνίησι τῷ Ζῴῳ τὸ Πνεῦμα ὁ Θεός;
„ Ἢ ὅτι τȣ̃το λέγει, ὅτι ἄρτι γινώσκομεν ἐκμέρȣς·
„ Ὅτε δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τότε τὸ ἐκμέρȣς καταρ-
„ γηθήσεται. Ἀ Κορινθ. ΚΕΦ. ΙΓ'. Ἐδαφ. θ.

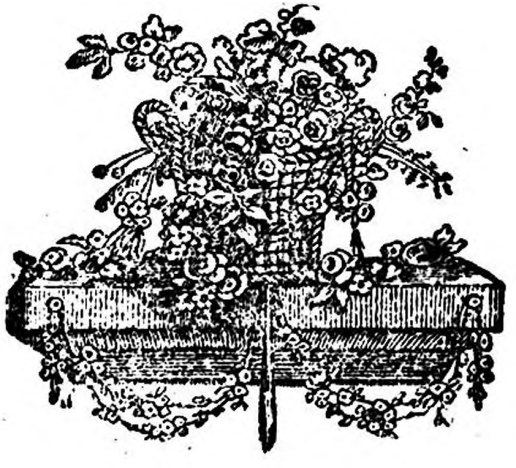

# ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΑΓΙΩΤΑΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΚΥΡΙΟΥ ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ ΤΟΥ ΣΧΟΛΑΡΙΟΥ

## ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΝ ΜΗΔΕΙΑΣ ΘΕΟΦΑΝΗΝ.

## Περὶ τῆς Λογικῆς καὶ Ἀνθρωπίνης Ψυχῆς ἐπιςήσαντος τῷ προηγησαμενῳ ἐν ταῦθα τȣ́τȣ Συγγράμματι περὶ τῆς αὐτῆς Ὑποθέσεως.

Ἐδεξάμεθά σȣ τὸ Σύγγραμμα, καὶ καλῶς ἐπιςήσαντες, ὡς ἠξίȣς, αὐτὸ μὲν ἐπῃνέσαμεν ἐπαίνων ἄξιον ὂν, τῷ συγγραψαμένῳ δὲ συνήσθημεν· τȣ̃το μὲν, τῆς πολυμαθȣ̃ς ἀκριβείας περὶ τὰ θεῖα· τȣ̃το δὲ, καὶ τῆς θεόθεν ὁδηγίας πρὸς τὴν γνῶσιν τῶν ἀληθῶν, ἣν ȣ̓κ ἔςιν ἐκείνης ἄνευ εὑρεῖν, κἂν πάνυ τὶς ᾖ σσȣδαῖος περὶ τȣ̀ς λόγȣς· Ἐμπνεῖ δὲ ὁ Θεὸς τοῖς μετ' εὐλαβȣ̃ς προσεδρίας καὶ μετριωτέρῳ φρονήματι τὴν χάριν ταύτην αἰτȣ̃σιν. Ἡμεῖς δ' ȣ̓̃τε πρότερον ἀντιλέγοντές τῳ, τὸν περὶ Ψυχῆς ἐκεῖνον συντεθείκαμεν λόγον, ȣ̓̃τ' ἀναγκαῖον ὂν ȣ̓δαμόθεν, ȣ̓̃τε δίκαιον ἄλλως, ȣ̓̃τε πρέπον ἡμῖν. Φίλῳ

δέ

δέ τινι ζητήσαντι συντεθεικότες πεπόμφαμεν, ȣ̓δ' αὐτὸν εἰδότες τῇ ἡμετέρᾳ κρίσει προσθέσθαι βȣλησόμενον, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν δυνησόμενον, ἀλλὰ φίλον ἐζητηκότα περιϊδεῖν μὴ κρίναντες δεῖν. Καὶ τῇ σῇ νῦν Ἱερότητι τὸ τῆς ἀγάπης χρέος πληρȣ̃ντες, τὸ παρὸν ἀντιπέμπομεν. Ἠξίȣς γὰρ ἡμᾶς μεταθεμένȣς νῦν τὸ τῆς γνώμης φιλήσυχον, ἐπιςῆσαι μὲν τῷ Συγγράμματί σȣ καλῶς· ἐκφῆναι δέ σοι τὰ δόξαντα περὶ τȣ́τȣ. Καὶ σὺ μὲν ȣ̓κ ἀμέσως ἡμῖν ἔπεμπες, ȣ̓τε γράφων ἠξίȣς ὑπ' εὐλαβείας, ἀλλά τῳ τῶν οἰκειοτάτων ἡμῖν ταῦτα γράφων ἐδήλȣς. Ἡμεῖς δ' ἀμέσως σοι τὴν γνώμην δηλȣ̃μεν, τὸν περὶ τῆς σιγῆς νόμον λύοντες.

Τὸ μὲν ȣ̓ν πρότερον ἐκεῖνο περὶ Ψυχῆς ἡμῖν Σύγγραμμα, ζητήματος εἶχε τάξιν. Ὅθεν ἐδείκνυτο μὲν, ἃ περὶ τȣ̃ τῶν λοιπῶν Ψυχῶν γένȣς, καὶ τῆς πρὸς ἀλλήλας τε καὶ τὴν λογικὴν αὐτῶν τάξεως, ἁπλῶς τε καὶ χωρὶς σκοπȣμένης, κἀν τῇ παρασκευῇ τȣ̃ τῆς Ψυχῆς ὀργάνȣ τȣ̃ Σώματος πᾶσι τοῖς σοφῶς ἐξητακόσι δοκεῖ. Πρȣ̀τείνετο δὲ, καὶ ἅ τις ἂν ἀποροίη. Ἔςι γὰρ καὶ τοῖς ἀληθεςάτοις ἀντιτάξασθαι τῷ δοκεῖν τε καὶ λόγȣ χάριν πρὸς μείζω τῆς ἀληθείας βεβαίωσιν, καὶ τȣ̃το πᾶσι Σοφοῖς ἐσπȣ́δασαι. Οἱ δ' ὀλίγα εἰδότες, ἀντὶ τῶν ἀληθῶν ταῖς πρὸς ταῦτα μᾶλλον Ἀντιθέσεσι τίθενται. Ἐλυόμεν τοίνυν τὰς πρὸς τὴν ἀλήθειαν δοκȣ́σας ἀντιθέσεις οἰκείως. Αἱ δ' ἦσαν ἡ περὶ τȣ̃ ῥύπȣ τῆς προγονικῆς Ἁμαρτίας. Ἡ περὶ τȣ̃ πεπαῦσθαι τȣ̃ δημιȣργεῖν τὸν Θεὸν. Ἡ περὶ τῆς Ἔυας, ὅτι μὴ κατὰ τὸν Ἀδὰμ παρῆχθαι γέγραπται, προσεχὴς αὐτῷ καὶ δεύτερος Ἄνθρωπος γενομένη. Ἡ περὶ τῶν πορνικῶν συναφειῶν. Ἡ περὶ τῶν ἀπίςων καὶ πονηρῶν. Ἐκ τȣ́των γὰρ ἔδοξε τὸν πρόσθεν χρόνον τισὶ δεῖν ἂν μᾶλλον τῷ Σπέρματι καὶ τὰς ἀνθρωπείας συνεῖναι Ψυχὰς, ὥσπερ τὰς ἄλλας, ἢ ἐκ Θεȣ̃ δημιȣργȣμένων τά δε συμβαίνειν. Καὶ τότε μὲν εὐθὺς βραχὺ τὸ Σύγγραμμα ἦν, τȣ̃ καιρȣ̃ ποιȣ̃ντος ȣ̓τω πέμπειν τῷ φίλῳ. Μετ' ὀλίγον δὲ προσθήκαις ηὐξημένον, τȣ̃ καιρȣ̃ τȣτὶ συγχωρȣ̃ντος. πολλοῖς ἐζητηκόσιν ἐκδέδοται.

ται· ὑφ' ὧν οἶμαι καὶ πολλαχῇ τῆς γῆς αὐτὸ διεσπάρθαι. Οὐκ οἶδα δ' εἰ καὶ αὐτόθι παρά σοι, ἢ τῳ τῶν ἄλλων Φίλων κατήντησε, καὶ δηλοίης ἂν ἡμῖν ἐπισείλας. Ἐκεῖνο μὲν τοιοῦτον ἦν. Ἔσαι δέ σοι καὶ τὸ παρὸν, βραχὺ μὲν, τῇ καιρῇ τοῦτ' ἀπαιτοῦντος, ἱκανὸν δὲ Σοφῷ τυγχάιοντι, κἂν ἔλαττον ᾖ. Ὁμῇ γὰρ τὴν σὴν βεβαιώσει περὶ τῇ ζητήματος γνώμην, καὶ κρίσις μὲν περὶ τῇ Συγγράμματος ἔσαι τῇ σῇ. Τῶν δὲ πρόσθεν ἡμῖν ἐπεσαλμένων τῷ Φίλῳ βεβαίωσις. Χρείας δὲ καλούσης, καὶ τρίτον ἴσως ζητήσοντι πέμψομεν, εἰ καὶ τὸ Πνεῦμα ἔτι τῷ πηλῷ παραμένοι, τῇ Θεῷ τῇ τῆς ζωῆς παραταύσει ταύτης παιδεύοντος ἄμφω τώδε.

Ἀλλὰ δέοι γ' ἂν μᾶλλον ἀρκεῖσθαι σέ τε καὶ ἡμᾶς τοῖς καλῶς ἐγνωσμένοις περί τε ἄλλων καὶ τῶν ἡμετέρων Ψυχῶν, καὶ τῷ δεδωκότι Θεῷ τὴν χάριν εἰδέναι. Τὴν δὲ πολλὴν Φροντίδα ποιεῖσθαι περὶ τῇ μέλλοντος, ἣ χάριν ἡμῖν αἱ Ψυχαὶ, καὶ Ψυχῶν εἵνεκα πρὸς ὑπουργίαν μὲν, ὧδε· ἐκεῖ δὲ, πρὸς κοινωνίαν μόνην τὰ σώματα. Τότε γὰρ τῇ μὲν ὅπως γέγονεν ἕκαστος, λόγος ἡμῖν οὐδεὶς ἔσαι. Καὶ αἱ νῦν γὰρ ἀγνοοῦσαι Ψυχαὶ, τότε μαθήσονται, ὥσπερ καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν νῦν ἀγνοουμένων εἴσονται τότε. Ἔργῳ δὲ μᾶλλον ἐν τῷ καιρῷ τῆς τῶν σωμάτων ἀναστάσεως εἴσονται, ὅτι τὸ χωρισθῆναι τῶν ὑποκειμένων αὐταῖς σωμάτων, καὶ ζῆν χωρισθείσας, καὶ τὸ συναφθῆναι μετὰ τοσοῦτον αὖ χρόνον ἐκ θαύματος, ἑπόμενον ἦν τῷ μὴ δὲ τὴν ἀρχὴν Φυσικῶς ἐνεῖναι καὶ συνεῖναι τοῖς σπέρμασιν· ὃ καὶ σὺ πάνυ σοφῶς ὥσπερ σφραγίδα τῷ καλῷ Συγγράμματι τέθεικας. Καὶ ἡμὲν τῶν Σωμάτων Ἀνάστασις οὐκ ἄνευ θαύματος ἔσαι, τῷ παραυτίκα μᾶλλον, ἢ τῷ ἐκ τῶν στοιχείων αὖσυνίσασθαι καὶ ἀναμορφοῦσθαι παραδοξοποιουμένη. Ἥδε τούτοις τῶν Ψυχῶν ἕνωσις ἡ σὺν θαύματι. Ἐκ γὰρ τῇ πρὸς ταῦτα τότε πρῶτον ἡνῶσθαι παρὰ Θεοῦ, πρὸς τὸ καὶ πάλιν ἑνοῦσθαι, τῇ Θεοῦ βεληθέντος ἂν, εἰθισμένην τε ἐν ἑαυταῖς καὶ σωζομένην τὴν Φυσικὴν ῥοπὴν ἔχουσι. Ταυτὶ μὲν ἂν μαθήσονται τότε καλῶς αἱ νῦν ἀγνοοῦσαι Ψυχαί. Τὸ δ' ἐπὶ τὸ βέλτιον αὐταῖς, ἢ τὸ χεῖρον

χεῖρον μαθεῖν, τῆς ἐνταῦθα ζωῆς ἔςαι τὸ τέλος καὶ ὁ καρπὸς, ὁποτέραν ταῖν ὁδοῖν ἂν ἕλοιντο. Ὅθεν τȣ̃το δεῖ μάλιςα φροντίζειν ἡμᾶς. Ἐπεὶ δ' ὑπ' εὐνοίας τῆς πρὸς τὸν φίλον τότε προήχθημεν, ȣ̓δέ σοι δυνάμεθ' ἂν νῦν σιωπᾶν εὐνοίᾳ μείζονι, καὶ πολλῶν χάριν ὀφειλομένην τῶν θεόθεν σοι κεχορηγημένων καλῶν.

Οἱ τῆς Ἐκκλησίας τοίνυν Διδάσκαλοι (Ἰέναι γὰρ πρὸς τὸ προκείμενον δεῖ) τῷ μὲν Σπέρματι συνεῖναι τὴν νοερὰν Ψυχὴν καὶ ἀσώματον, καὶ συνεξιέναι τε καὶ συσπείρεσθαι ἀπαξιȣ̃σι, πολλῶν ἀτόπων εἵνεκα, καὶ ἀδυνάτων ἑπομένων ἐξ ἀνάγκης ταύτῃ τῇ θέσει. Τῷ δὲ Σώματι ὀργανικῶς μορφωθέντι, καὶ αὐτὴν εὐθὺς ἐνδημιȣργεῖσθαι λέγȣσι. Καὶ τότε δὴ τῇ ἐξ ἀμφοῖν ταῖν φύσεοιν Σώματός τε καὶ Ψυχῆς ἀπαρτίσει, καὶ εἰς ἓν ἄτομον συνόδῳ συνεςηκότα τὸν Ἄνθρωπον ἐκεῖθεν προβαίνειν ἄρχεσθαι, ταῖς θατέρῳ τῶν μερῶν ἁρμοττȣ́σαις ἐπιδόσεσιν, αἳ καὶ τῷ συναμφοτέρῳ τρόποις ἄλλοις λογίζονται, αἰτίαν ἔχȣσαι λοιπὸν αὐτὴν τὴν Ψυχὴν, καὶ τὰς ταύτης δυνάμεις. Τὴν δὲ τῆς Ψυχῆς ἐν τῷ νοερῶς ἐνεργεῖν πρόβασιν σημειωσόμεθα, προϊόντος τȣ̃ λόγȣ.

Καὶ φεύγει μὲν ἡ σοφὴ Θέσις αὕτη την Ὠριγένȣς περὶ τῆς τῶν Ψυχῶν προϋπάρξεως δόξαν ἐκ τῶν πλατωνικῶν ἀνασχȣ̃σαν λήρων. Ἀπήλλακται δὲ καὶ τῆς τȣ̃ Κιττιέως Ζήνωνος μετὰ πολλῶν ἄλλων ἑπομένων αὐτῷ κατὰ τὸν τῆς παγκοσμίȣ πλάνης καιρόν. Μετὰ ταῦτα δὲ καὶ Ἀπολιναρίȣ ἐν τῷ τῆς ἀληθείας καιρῷ προελομένȣ καὶ αὐτȣ̃ τὴν δόξαν τȣ̃ Ζήνωνος καὶ Κλεάνθȣ, εἰ καὶ μετά τινος διαφορᾶς. Οἱ μὲν γὰρ τὴν ἀνθρωπείαν ψυχὴν τῷ Σπέρματι συμμιγνύντες καὶ συγκιρνῶντες, καὶ φθαρτὴν εἶναι ταύτην ἐνόμιζον. Καὶ τȣ́τȣς ἐλέγχει πάνυ σοφῶς καὶ δικαίως ὁ πάνσοφος καὶ μακάριος Θεοδώριτος ἐν τοῖς κατὰ Ἑλλήνων λόγοις, ὡς λίαν ὑβριςικῶς καὶ ἀτόπως διειλεγμένȣς περὶ Ψυχῆς. Ἀπολινάριος δὲ συνεῖναι τῷ Σπέρματι τὴν Ψυχὴν ἐφρόνει, καὶ συμπροϊέναι παρὰ τȣ̃ σπείροντος καὶ συσπείρεσθαι. Καὶ θνητὰς μὲν ȣ̓κ ἔλεγε τὰς ἀνθρωπείας Ψυχάς· γίνεσθαι δὲ Ψυχὰς ἐκ Ψυχῶν,

χῶν, καθάπερ ἐκ Σωμάτων Σώματα, ὡς ἐκ κοινῆς ἀρχῆς τῆς τοῦ Σπέρματος. Καὶ Ζήνων μὲν δικαίως ἐψεύδετο· ἡ δ' ἀκολουθία κατὰ λόγον αὐτῷ συνέβαινε. Ψευδεῖ γὰρ ἡγεμένῳ ψεῦδος ἑπόμενον εἶχεν. Ἀπολινάριος δὲ πλέον μὲν εἶχε Ζήνωνος τὸ τὴν Ψυχὴν ἀθάνατον λέγειν· (ὅπερ ἦν ἀληθὲς.) ἡγεμένῳ δὲ ψευδεῖ, τὴν ἀληθῆ συνέπλεκε δόξαν ὑπ' ἀμαθίας, καὶ πολλοῖς τοῦ περὶ τούτων πλανᾶσθαι γέγονεν αἴτιος. Ἀλλὰ καὶ τῶν ὑστέραν τοῦ Σώματος δοξασάντων ποτὲ τὴν Ψυχὴν, καὶ θύραθεν εἰσιοῦσαν, (οἱ πολλαῖς κατεμερίζοντο δόξαις ἐντεῦθεν περὶ αὐτῆς.) κἀκείνων τὸ ψεῦδος ἡ σοφωτάτη τῶν Διδασκάλων Θέσις ἐκπέφευγε. Μετριώτεροι δ' ἦσαν περὶ τὸ ψεῦδος, οἱ τὴν Ψυχὴν συγκαταβάλλεσθαι πεφρονηκότες τῷ Σπέρματι. Ἐκ τοῦ ἀνδρὸς μὲν τὸ Σπέρμα, τὴν δὲ Ψυχὴν ἀπὸ Θεοῦ. Οὔτε γὰρ τὸ Σπέρμα τῆς λογικῆς Ψυχῆς αἴτιον ἐδόκει φρονεῖν, ἔτε τὸν ἀπείραντα· ἀλλὰ περὶ τὸν τῆς παραγωγῆς χρόνον τε καὶ τρόπον σφαλόμενοι, τῷ μὴ προσέχειν ἐθέλειν, ἢ μὴ δύνασθαι τῇ τε Γραφῇ καὶ τοῖς Ἱεροῖς Διδασκάλοις, καὶ αὐτοὶ τῆς πρὸς τοὺς τὰ χείρω φρονοῦντας διαφορᾶς ὀδέν τι κερδαίνοντες ἦσαν. Ἀλλὰ πρὸς τὴν προκειμένην ἀκολουθίαν ἐπάνιμεν.

Τῷ Σπέρματι μὲν ἓν ἐ συνεῖναι λέγουσι οἱ Διδάσκαλοι τὴν λογικὴν Ψυχήν. Τὸ γὰρ Σπέρμα ὅπω ζῶν ἐστι Σῶμα, οὐδὲ τοιαύτῃ πρέπον Ψυχῇ· εἰ μήτις αὐτὸ λέγοι Σῶμα, κατὰ τὸν κοινότερον τοῦ Σώματος λόγον· ᾧ δὴ πρὸς τὸ Ἀσώματον ἀντίκειταί γε τὸ Σῶμα. Οὕτω δὲ καὶ τὰ Στοιχεῖα Σώματα λέγονται, εἰ καὶ ἁπλᾷ τῇ πρὸς τὰ ἐξ αὐτῶν παραθέσει. Ἀλλ' ἐκ τοῦ Ἀνθρωπείου Σπέρματος τὸ Ἀνθρώπειον Σῶμα Φυσικῇ τινι προόδῳ, (ἣν ὁ Δημιουργὸς τῆς Φύσεως ἔταξεν ἐν ἡμέραις τεσσαράκοντα, ἢ καὶ μικρόν τι πρός.) γεγονὸς, τῶν συνοίκων αὐτῷ Ψυχῶν εὐτάκτως ὑπουργουσῶν, εὐθὺς καὶ τὴν λογικὴν Ψυχὴν ὑπὸ Θεοῦ δημιουργουμένην εἰσδέχεσθαι τὴν οἰκείαν τῷ ἀπείροντι. Κἀντεῦθεν ἐστὶ τὸ, ἅμα Σῶμά τε εἶναι καὶ Ἀνθρώπειον, καὶ

Ψυχὴν Ἀνθρωπείαν· ὡς ὁπότε πρώτως αὐτὸ μεμορφωμένον ᾖ, καὶ ὀργανωμένον, αὐτίκα καὶ τῆς Ψυχῆς θεόθεν ἐγηγερμένης ἑτοίμῳ τῷ δεκτικῷ καὶ οἰκείῳ γε καὶ προσήκοντι, καὶ ταύτης χάριν ἡτοιμασμένῳ. Τὸ γὰρ ἅμα εἶναι, ἢ τὸ συμπεφυκέναι δηλοῖ μόνον, ἢ τὸ ἐν τῷ αὐτῷ ἀτόμῳ γίγνεσθαι, κἂν μὴ ᾖ συμπεφυκότα, ἀλλὰ καὶ πλείοσιν ἄλλοις τρόποις ἐστὶ καὶ λέγεται, ὧν ἔστι καὶ ὁ νῦν ἡμῖν ὡρισμένος. Ὁ τοίνυν μέγας ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος ἐν τῷ εἰς τὴν θείαν ἐναν θρώπησιν λόγῳ τὴν τῶν πρώτων Ἀνθρώπων δημιουργίαν ἀκολέθως τῇ τοῦ Μωσέως θεόθεν ἐπιπνοίᾳ περὶ αὐτῶν ἐκλιθεὶς· Τὰς μὲν νοερὰς Φύσεις ἅμα φησὶν, ὑπέστησεν ὁ Θεὸς, ὅτε δύναμιν αὐταῖς ἔδωκε τοῦ προάγειν ἀφ' ἑαυτῶν ἄλλας Φύσεις, ὡς μὴ κατὰ λόγον ὂν τοῦτό γε. Τῶν δ' αἰσθητῶν ὁπόσα γεννητὰ καὶ φθαρτὰ ποιεῖν ἐβουλήθη κατ' εἴδος, ἑνὶ προσάγματι καὶ ἁπλουστάτῳ παραγαγών· τὰ μὲν ἐκ γῆς, τὰ δ' ἐξ ὑδάτων, καὶ δύναμιν δέδωκε τοῦ προάγειν ἐκ διαδοχῆς ὁμοίαν· τῶν μὲν ἀμέσως ἐκ γῆς τε καὶ ὕδατος γινομένων, τῶν δὲ τῇ τῶν Σπερμάτων διαδοχῇ· τῶν Στοιχείων αὐτοῖς τροφήν τε καὶ αὔξησιν διδόντων μέχρι τῆς αὐτῶν τελειώσεως. Καὶ ὅτω διακέκριθον ἀλλήλων, Νοῦς τε καὶ Αἴσθησις. Οὔπω δὲ ἦν κρᾶμα ἐξ ἀμφοτέρων, οὐδέ τις μίξις τῶν ἐναντίων. Συναιρῶμεν δὲ τὴν τοῦ μεγάλου διάνοιαν, τὴν ἐν τῷ πλάτει τῶν λέξεων, ὥσπερ καὶ τὰ τῆς καινοτέρας ταύτης καὶ συνθέτου, καὶ διὰ τοῦτο πάντων ὑστάτης Δημιουργίας ἐγκώμια παρίεμεν νῦν, τοῦ προκειμένου μόνον φροντίζοντες· Τὸ δ' ἐστὶν ὁ τρόπος τῆς ἐκ τῶν ὅτω διεσκοτου τοῦ Ἀνθρώπου Δημιουργίας· ταυτὸ δ' ἁπάντων ἡμῶν εἰπεῖν, ὃν αὐτῇ λέξει τῇ δε παρίσησι. Τοῦτο δὴ βουληθεὶς ὁ τεχνίτης ἐπιδείξασθαι Λόγος, καὶ Ζῶον ἓν ἐξ ἀοράτου τε λέγω καὶ ὁρατῆς κλίσεως, δημιουργεῖ τὸν Ἄνθρωπον. Καὶ παρὰ μὲν τῆς ὕλης λαβὼν τὸ Σῶμα, ἤδη προϋποσάσης, παρ' ἑαυτοῦ δὲ πνοὴν ἐνθεὶς, ἣν δὴ νοερὰν Ψυχὴν καὶ εἰκόνα Θεοῦ οἶδεν ὁ Λόγος, οἷόν τινα Κόσμον δεύτερον, ἐν μικρῷ μέγαν ἐπὶ τῆς γῆς ἵσησιν, Ἄγγελον ἄλλον· καὶ τὰ ἑξῆς. Ὥσπερ

ἦν ὁ θεῖος Μωσῆς τῇ ἱστορίᾳ τῆς διαφόρως πρός γε τὰ ἄλλα παραγωγῆς τῶν Ἀνθρώπων, εἰς ἄκαν τε ἡμῶν ὠφέλειαν ἐχρήσατο θεολογικήν τε καὶ ἠθικήν, καὶ ὅπως ἂν τῇ αὐτῇ ὁδῷ καὶ ἡμᾶς αὐτὲς εἰδῶμεν νῦν γίνεσθαι· καὶ τὸ μὲν Σῶμα περιεχῶς ἐκ τῆς ὕλης ἔχειν, καὶ διὰ ταύτης ἐκ τοῦ Θεοῦ, τὴν δὲ Ψυχὴν ἀμέσως παρ' αὐτοῦ· ἔτω καὶ ὁ μέγας Γρηγόριος, τούτων τῶν ὠφελειῶν ἕνεκα, πρόσεχε τὰ κατὰ τὴν πρώτην ἡμῶν παραγωγὴν ἐξηγήσατο. Μᾶλλον δὲ Θεός ἐστιν ὁ Μωσεῖ πρώτῳ ταῦτα ἐμπνεύσας χάριν ἡμῶν· καὶ δι' αὐτοῦ τῷ Γρηγορίῳ τε καὶ τοῖς ἄλλοις. Τότε μὲν ἓν παρὰ τῆς γῆς ὡς ὕλης τὸ Σῶμα ἔλαβεν, ὑτάξεί τινι καὶ προόδῳ σωματώσας αὐτὴν, ἀλλ' εὐθὺς ποιήσας Σῶμα Ἀνθρώπειον· τὴν δὲ Ψυχὴν ὅτε ἐξ ὕλης προϋποκειμένης, ὅτε μεταβολῆς τινος προηγησαμένης, ἀλλ' ἀμέσως ἐκ τοῦ μὴ ὄντος δεδημιουργηκὼς, ἐνέπνευσε τελείῳ καὶ ὠργανωμένῳ τῷ Σώματι· ὥστε λόγῳ μὲν εἶναι ὑστέραν, ὡς ἐπὶ πάσης Ἐντελεχείας ἐστὶν· ἔργῳ δὲ μετὰ τοῦ Σώματος ἦρχθαι· τοῦτο μόνον ὑστερῆσαν αὐτοῦ ὅτι ἐν αὐτῷ γέγονεν, (ἀ γὰρ εἰόν τ' ἦν ἄλλως γίνεσθαι,) καὶ τοῦτο πλέον ἔχειν τῶν Ἐντελεχειῶν, ὡς ἀχρείως τῇ τελειώσει τῶν ὑλῶν συνεπανθεῖν εἰ τῶν Σοφῶν ὁρίζονται λόγοι. Οὐ γὰρ Ἐντελέχεια μόνον ἐστὶν ἡ λογικὴ Ψυχὴ, ἀλλὰ καὶ μείζους ἄλλας ἔχει τάξεις πρὸς τὸ Σῶμα τοιαύτῃ Φύσει, καὶ ὅτω γενομένῃ πρεπούσας, καὶ ὅτω διαμένειν μελλούσῃ, καὶ ὅτως εὐδαιμονεῖν. Καὶ τὸ Σῶμα δὲ τῆς ἁπλῶς λεγομένης Ὕλης διέφηκεν, ὥπερ ἡ Ψυχή ἐστιν ἡ λογικὴ συναπλέα· ἃ νῦν ἃ δεῖ πολυπραγμονεῖν. Τότε μὲν οὖν ὁ Δημιουργὸς ἡμῶν ὅτω πεποίηκεν. Ἐν δὲ τῇ κατὰ διαδοχὴν γενέσει, δέδωκεν ἐκεῖθεν ἀντὶ γῆς ὕλην τὸ Σπέρμα· ἃ παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ἐναπειρομένα τῷ θήλει, καὶ ἀλλοιώσεσι κατὰ μικρὸν καὶ αὐξήσεσιν ἐν ὡρισμέναις ἡμέραις εἰς τὸν τοῦ Ἀνθρωπείου Σώματος λόγον ἐλθόντος, ὡς μηκέτι λοιπὸν Σπέρμα εἶναι· Σῶμα δὲ, Ἀνθρώπῳ πρέποντα, καὶ Ψυχῇ Ἀνθρωπείᾳ, (εἰ καὶ ἀμυδρὸν ἔτι καὶ βραχὺ τῇ ποσότητι, ὡς εἰκὸς ἐστιν, ἐν ἀρχῇ.) εὐθὺς παρ' ἑαυτοῦ

τὴν πνοὴν ἐντίθησι, τοῦτέστιν ἐκ Δημιουργίας τὸ Πνεῦμα. Τὸ μὲν γὰρ Σῶμα κατὰ διαδοχὴν οἷόν τ' ἦν γίνεσθαι, καὶ εὔλογον ἦν τῇ προόδῳ τοῦ Σπέρματος, σωματικῆς τε καὶ συνθέτου φύσεως ἀμφοῖν ὄντων. Τὴν δὲ λογικὴν καὶ νοερὰν Ψυχὴν καὶ ἀσώματον, τὴν θείαν εἰκόνα ἀμέσως ἐχρῆν ἐκ τοῦ πάντα πληροῦντος καὶ περιέχοντος θείου Λόγου παράγεσθαι, καὶ πλίζεσθαί τε ὁμοῦ, καὶ ἐμπνεῖσθαι.

Λέγεται μὲν γὰρ ὁ Ἄνθρωπος κατ' εἰκόνα Θεοῦ γεγενῆσθαι, ἀλλὰ διὰ τὴν Ψυχὴν τοῦτο λέγεται. Καὶ ἡ Ψυχὴ δὲ εἰκών ἐστι Θεοῦ κατά γε μόνον τὸν Νοῦν κυρίως, καὶ τὰς ἐν αὐτῇ νοερὰς ἐνεργείας, οἷς ὁ Ἄνθρωπος τῶν ἄλλων ὑπερέχει κτισμάτων· διὸ καὶ μόνος αὐτὸς εἰκὼν τοῦ Θεοῦ λέγεται. Συνῆψε μὲν οὖν εἰς ἔνδειξιν τῆς παντοδυνάμου Σοφίας καὶ Ἀγαθότητος αὐτοῦ τὰς ἐναντίας ἔτω Φύσεις εἰς μίαν ὑπόστασιν· Σῶμα δὴ καὶ Ψυχήν. Ἀλλ' ἔτα τὴν Ψυχὴν προακτικὴν καὶ ποιητικὴν ἑτέρας Ψυχῆς πεποίηκεν εἶναι, (Τοῦτο γὰρ οὐδὲ τῶν ὑψηλοτέρων Πνευμάτων τε καὶ Νῶν οὐδενὶ δέδωκεν, ὡς τῷ πρώτῳ νῷ καὶ πάντων αἰτίῳ, τοῦτέστιν ἑαυτῷ μόνῳ προσῆκον. Νοῦς δὲ καὶ ἡ Ἀνθρωπεία Ψυχὴ, καὶ τῆς τῶν ὑψηλοτέρων νῶν Φύσεώς τε καὶ τάξεως, εἰ καὶ σὺν ὑφέσει χάριν τοῦ συνημμένου. Οὕτω γὰρ Θεὸς ἐβουλήθη.) ἔτε τὸ ἀνθρώπειον Σπέρμα προακτικὸν καὶ ποιητικὸν τῆς ἀνθρωπείας Ψυχῆς τῆς οἰκείας εἰκόνος εἶναι ἠθέλησεν. Ἦκεν γὰρ ἐκ τοῦ Σπέρματος φυέντι τῷ Σώματι, τοιούτῳ νῷ συναπλεῖσθαι παραδόξως. Αἴτιον δὲ αὐτοῦ καὶ γόνιμον τὸ Σπέρμα γίνεσθαι κατ' οὐδένα τρόπον οἷόν τ' ἂν ἦν, ἔτ' ἔδει. Τί γὰρ ἂν εἶχε πλέον τῶν ἀλόγων Ζώων, ἢ καὶ Φυτῶν Ἄνθρωπος, καὶ ἡ ἐκ Θεοῦ πνευθεῖσα τούτῳ Ψυχή; Περὶ μὲν τῶν Ἀλόγων ἐν τῇ Γενέσει λέγεται, ὅτι ἡ Ψυχὴ αὐτοῦ ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ ἐστιν. Ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ Ἀνθρώπου ἐν τῷ Ἐκκλησιαστῇ λέγεται, ἕως ὁ Χοῦς εἰς τὴν γῆν ἐπιστρέψει ὅθεν ἦν, καὶ ἐπανέλθοι τὸ Πνεῦμα πρὸς τὸν δόντα αὐτό. Οὐ γὰρ περὶ τοῦ Ἀδὰμ τοῦ τ' ἐκεῖ, περὶ δὲ παντὸς Ἀνθρώπου λέγε-

λέγεται. Ὥσε τῶν Ἀνθρώπων ἑκάστω κατὰ τὴν θείαν Γραφὴν, Θεός ἐστιν ὁ διδοὺς τὸ Πνεῦμα ὡς ἦν ἀπ' ἀρχῆς· οὐχ ὁ θορὸς, οὐδὲ τὸ ἐξ αὐτοῦ πηγνύμενον Σῶμα, (Ἡ γὰρ ἄνωθεν αὐτὸ τὸ Πνεῦμα πρὸς τὴν γῆν μετὰ τῶν αἰτίων ὑπέστρεφεν.) οὐδ' ὁ Πατὴρ· (τὸ γὰρ Σπέρμα δίδωσι μόνον, τὸν Χοῦν τὸν εἰς τὴν γῆν ἐπιστρέφοντα.) οὐδ' ἐμπνεῖ· (Θεοῦ γὰρ τοῦτό ἐστι μόνου.) οὐδ' ἐμπνέοιτ' ἂν ὁ θορὸς· οὐδὲ πάρεστιν αὐτῷ μορφωμένῳ γοῦν ὕστερον ὁ σπείρας, καὶ δεκτικῷ τοῦ Πνεύματος γενομένῳ.

Διὸ καὶ τῶν μὲν ἄλλων κτισμάτων οὐ λέγεται Πατὴρ ὁ Θεὸς, καίτοι Δημιουργός τε ὢν αὐτῶν ἀπ' ἀρχῆς, καὶ τῆς κατὰ διαδοχὴν αὐτῶν ἐκεῖθεν Γενέσεως Αἴτιος, τῷ δύναμιν αὐτοῖς τότ' εὐθὺς δεδωκέναι τοιαύτην, καὶ μέχρι τέλους δοῦναι τῷ βούλεσθαι. Μόνων δὲ τῶν Ἀνθρώπων Πατὴρ ἠξίωσε λέγεσθαι· καὶ οὕτω καλεῖν αὐτὸν ἡμῖν ἐπιτρέπει, ὡς μόνων τε εἰκόνι θείᾳ τετιμημένων· καὶ τότε μὲν, ὁμοίως τοῖς ἄλλοις εἰδικῶς ὑποσάντων καὶ γενικῶς· ἀτομικῶς δὲ καὶ νῦν ὑπ' αὐτοῦ γινομένων τῷ μέρει μόνου τοῦ Πνεύματος, ὥσε μηδέν τι προσίσασθαι τῇ τότε δοθείσῃ κατ' εἶδος διαδοχῇ, καὶ μέχρι νῦν πληρουμένῃ, τὴν ἐν τοῖς ἀτόμοις ἐξ αὐτοῦ συνεργίαν. Κελεύει δ' ἐπειδὰν αὐτὸν καλῶμεν Πατέρα, τὸ ἐν Οὐρανοῖς προστιθέναι, ὡς καὶ γήϊνον ἡμῶν ἐχόντων Πατέρα. Ἀλλ' ὁ μὲν γήϊνος τοῦ ἐν ἡμῖν γηΐνου Πατὴρ ἐστιν. Ὁ δ' οὐράνιος, καὶ ἀμφοῖν μέν ἐστι Δημιουργὸς τοῦτε οὐρανίου ἐν ἡμῖν καὶ γηΐνου, μᾶλλον δέ ἐστι τοῦ οὐρανίου Πατὴρ, ὡς βελτίονός τε καὶ ὑψηλοτέρου, καὶ τρόπῳ ὑψηλοτέρῳ τῇ ἀμέσῳ παραγωγῇ τὸ εἶναι λαμβάνοντος. Φημὶ τοίνυν ἐπαινῶν, ὡς οὐ μόνον τῷ εὐσεβεῖ λόγῳ κατακολουθῶν σοφώτατος ὤν, ἀλλὰ καὶ τῇ ἱερᾷ Γραφῇ συνάδων ὁ μέγας Γρηγόριος, ὃς ἡμῖν ἀντὶ βάθρου τοῖς παροῦσι γέγονε λόγοις, ἔν τε τοῖς λόγοις, ἔν τε τοῖς ἔπεσιν αὐτοῦ, παντα χοῦ τὴν τοιαύτην περὶ τῶν Ψυχῶν ἡμῶν ὑφηγεῖται γνώμην, καὶ δίδωσι.

Καὶ ἦκεν μὲν τὸ τῆ Ἐκκλησιαςῆ. Ἀλλὰ καὶ πανταχῆ τῶν θείων Γραφῶν τὴν δόξαν ταύτην εὑρεῖν ἔςιν ἐναργῆ. Τί γὰρ ἐναργέςερον τῆ· Ὁ πλάσας κατὰ μόνας τὰς καρδίας αὐτῶν, τὰς Ψυχὰς δηλονότι· τετέχι κατὰ μίαν ἑκάςην ἰδιαζόντως, καὶ μήτε πάσας ὁμῆ, μήθ' ἑκάςην κατὰ τὴν Φυσικὴν πρόοδον τῆ Σπέρματος; Τί δὲ σαφέςερον τῆ· Ὁ πλίζων Ἀνθρώπε Πνεῦμα ἐν αὐτῷ, ὁ τὴν ἀσώματον δηλονότι καὶ νοερὰν τῆ Ἀνθρώπε Ψυχὴν ἐν αὐτῷ πλίζων τε καὶ δημιεργῶν; Καὶ τί δεῖ πάντα καταλέγειν; Ἐντεῦθεν ἠγμένος καὶ ὁ θεολογικώτατος Κύριλλος ὁ τῆς τρίτης Συνόδε Καθηγεμών, ἐν τῇ πρὸς τὰς μονάζοντας ἐπιςολῇ ἐν τῇ Βίβλῳ τῶν πράξεων τῆς τρίτης Συνόδε κειμένῃ, (ἧς ἡ ἀρχὴ· Ἀφίκοντο μέν τινες) ἔτως αὐτῇ λέξει φηςίν. Ἔοικε δέ πως τῷ καθ' ἡμᾶς τόκῳ τὸ ἐπὶ τῆ Χριςῆ Μυςήριον. Αἱ μὲν γὰρ τῶν ἐπὶ γῆς Μητέρες ὑπηρετῆσαι τῇ Φύσει πρὸς γένεσιν, ἔχουσιν ἐν τῇ Μήτρᾳ πηγυμένην κατὰ μικρὸν τὴν σάρκα, καὶ ἀφρεάτοις τισὶν ἐνεργείαις τῆ Θεῆ προϊῆσαν, καὶ τελειωμένην εἰς μορφὴν ἀνθρωπίνην. Ἐνίησι δὲ τῷ Ζώῳ τὸ Πνεῦμα Θεὸς, καθ' ὃν εἶδε τρέπον. Πλάτλει γὰρ Πνεῦμα Ἀνθρώπε ἐν αὐτῷ κατὰ τὴν τῆ Προφήτε φωνήν. Ἕτερος δὲ σαρκὸς, καὶ ἕτερος ὁμοίως ὁ τῆς Ψυχῆς λόγος ἐςίν. Ἀλλ' εἰ καὶ γεγόνασιν αὐταὶ τῶν ἀπὸ γῆς Σωμάτων Μητέρες, ἀλλ' ἓν ὅλον ἀποτελῆσαι τὸ Ζῶον, τὸ ἐκ Ψυχῆς λέγω καὶ Σώματος, οὐχὶ μέρος λέγονται τελεῖν. Οὐδ' ἂν εἴποι τις, Φέρε εἰπεῖν, τὴν Ἐλισάβετ, σαρκοτόκον μὲν, ἃ μὴν ἔτι καὶ ψυχοτόκον. Ἐκλέτοκε γὰρ ψυχωθέντα τὸν Βαπλιςὴν, καὶ ὡς ἓν ἐξ ἀμφοῖν τὸν Ἄνθρωπον ἐκ Ψυχῆς λέγω καὶ Σώματος. Ὡς ἂν ἐκκλητάτης ἔσης καὶ πᾶσιν ὡμολογημένης, καὶ τοῖς ἀντιδοξοῦσιν αὐτοῖς τοῖς περὶ Νεςόριον τῆς τοιαύτης τῶν ἀνθρωπείων Ψυχῶν ὑπάρξεως, ἐκ ταύτης τὴν ἀμαθῆ Νεςορίε δόξαν ἐλέγχει. Ἔτι καὶ τῶν κανονικῶν Γραφῶν ἐςὶν ἡ περὶ τῆς Ψυχῆς αὕτη γνώμη. Ἐκεῖθεν γὰρ αὐτὴν καὶ Κύριλλος καὶ Θεοδώριτος φέρουσι. Καὶ συνοδικὴ ἐςὶ γνώμη τοῖς πραχθεῖσιν ἐγκειμένη τῆς τρίτης Συνόδε. Καὶ τρί-

τρίτον, ὅτι τῇ τοιαύτῃ περὶ Ψυχῆς Γνώμῃ, τὴν ἀσέβειαν ἐξορίζουσι Νεστορίου Κύριλλός τε καὶ ἡ Σύνοδος. Τῇ αὐτῇ καὶ ἡ τοῦ Ἀπολιναρίου αἱρεθεῖσα δυσσέβεια. Οὐκοῦν ὡς καινοτικαῖς Γραφαῖς καὶ Συνόδοις καὶ Διδασκάλοις πολλοῖς καὶ μεγάλοις συνιστάμενα τὸ κράτος ἔχει. Πρὸς τούτοις καὶ ὁ ἀσείρας, Πατὴρ λέγεται καὶ γεννήτωρ ὅλου τοῦ γεννηθέντος εὐλόγως, καὶ τοι τῆς Ψυχῆς οὐκ ὢν αἴτιος. Τοῦ γὰρ καὶ τὴν Ψυχὴν γενέσθαι, ὅθεν ἂν εὐλόγως γίνοιτο, τὴν ὑλικὴν παρασκευὴν αὐτὸς ἐδεδώκει· εἰ καὶ χρόνῳ μὲν πρότερον, τῇ Φύσει δ' ὕστερον ἦν τὸ παρ' αὐτοῦ δεδομένον, ὡς ἐπὶ πάσης ἔχει τῆς ὕλης. Ὅθεν καὶ τοῦ συναμφοτέρου Πατήρ ἐστιν, εἰ καὶ τοῦ μέρους αἴτιος ἦν. Τὸ γὰρ συναμφότερόν ἐστιν Ἄνθρωπος. Θατέρου δὲ χωρὶς, οὐκ ἂν εἴη τὸ συναμφότερον. Ὁ δὲ μακάριος καὶ πάνσοφος Θεοδώριτος, ὁ θείαν τε καὶ ἀνθρωπίνην πᾶσαν σοφίαν ἐν Βιβλίοις ἀναριθμήτοις ἠκριβωκὼς, ἐν τῷ περὶ Ψυχῆς λόγῳ, ὃς ἐστι πέμπτος κατὰ Ἑλλήνων αὐτῷ, τοιάδε φησί. Ταῦτα μὲν ὁ νομοθέτης ἐν τῇ κοσμογενείᾳ συνέταξε. Παραπλήσια δὲ καὶ ἐν τοῖς Νόμοις διδάσκει. Περὶ γὰρ δὴ τῆς Ἐγκύμονος τῆς ἕκλιτων πλαγῶν ἀμβλωσκούσης διαλεγόμενος, διαμορφοῦσθαι πρότερον ἐν τῇ Νηδύϊ λέγει τὸ Βρέφος, εἶθ' ἕτω ψυχοῦσθαι. Οὐ θύραθέν ποθεν τῆς Ψυχῆς εἰσκρινομένης, οὐδέ γε ἐκ τῆς γονῆς φυομένης, ἀλλὰ τῷ Θείῳ Ὄρῳ κατὰ τὸν ἐξ ἀρχῆς ἐντεθέντα Νόμον ἐκ Θεοῦ δεχομένης τὴν γένεσιν. Τοῦτο καὶ ὁ γενναῖος Ἰὼβ ἐν τοῖς πολυθρυλλήτοις ἀγῶσι, πρὸς τὸν ἀγωνοθέτην καὶ ποιητὴν διαλεγόμενος, ἔφη. Μνήσθητι ὅτι πηλόν με ἐποίησας, εἰς δὲ γῆν με πάλιν ἀποστρέφεις. Ἦ οὐχ ὥσπερ γάλα με ἤμελξας, ἔπηξας δέ με ἴσα τυρῷ. Δέρμα καὶ Κρέα ἐνέδυσάς με, Ὀστέοις δὲ καὶ Νεύροις ἐνεῖρας με· Ζωὴν δὲ καὶ ἔλεον ἔθου παρ' ἐμοί· ἡ δὲ Ἐπισκοπή σου ἐφύλαξε μου τὸ Πνεῦμα; Διὰ δὴ τούτων ἔδειξε μὲν τὴν γαμικὴν ὁμιλίαν, ἔδειξε δὲ τῆς παιδοποιίας τὰς ἀφορμὰς, καὶ τὸν μικρὸν ἐκεῖνον θησαυρὸν εἰς μυρίας ἰδέας μεταμορφούμενον, καὶ τηνικάδε τὴν Ψυχὴν δημιουργουμένην τε καὶ συναπτομένην τῷ

» Σώματι· καὶ μέν τοι καὶ μετὰ τὰς ὠδῖνας τὴν θείαν ἐπι-
» κρείαν φερεβῶσαν καὶ κυβερνῶσαν. Ταῦτα μὲν ὁ σοφώ-
τατος Θεοδώριτος ἄριστα συμβιβάζων τὸν μέγαν Μωσῆν·
ἐν οἷς τήν τε παραγωγὴν τῆς ἀνθρωπείας Φύσεως ἰσέρησεν
ἐκ Θεῦ, καὶ τὴν ποινὴν διέκρινε περὶ τῶν ἐκ πληγῆς ἀμ-
βλωθέντων. Ἐλάττω μέν αὐτὴν ὁριζόμενος, ὅταν ἀμ-
βλωθῇ μὴ ἐξεικονισμένον· μείζω δὲ, ὅταν ἐξεικονισμένον.
Ἐξεικονισμένον δὲ φησι τὸ μεμορφωμένον. Ὅταν δὲ μορφω-
θῇ καὶ Ψυχὴν ἔχῃ παρεγγμένην ἐκ τῦ Θεῦ τὴν θείαν εἰκό-
να, καὶ διπλῶν ἔχει τὸν ἐξεικονισμὸν, καὶ Ἄνθρωπός ἐστι
τότε. Πρὸ δὲ τῦ διπλῦ τότε καὶ προσεχῶς ἐξεικονισμῦ,
ἐκ Ἀνθρωπος τὸ ἠμβλωμένον, ἀλλ' ἁπλῶς ἔμβρυον. Διὸ
καὶ μικρὰν ὁρίζει τότε τὴν τιμωρίαν. Ἂν δ' ἐξεικονισμέ-
νον ἀμβλωθῇ ταῖς πληγαῖς, ἢ νεκρὸν, ἢ ἠκρωτηριασμέ-
νον, τὴν τοῖς φονεῦσιν, ἢ ἀκρωτηριασταῖς ὡρισμένην ἐπι-
τίθησι τιμωρίαν, τὸ Ψυχὴν ἀντὶ Ψυχῆς δίδοσθαι, καὶ
Ὀφθαλμὸν ἀντὶ Ὀφθαλμῦ, καὶ Χεῖρα ἀντὶ Χειρὸς, καὶ
ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως. Ταῦτα μὲν ἂν φησι Μωϋσῆς
ἐν τοις Νόμοις, ἀρίστην καὶ σοφωτάτην κρίσιν δοὺς, καὶ
θείᾳ νομοθεσίᾳ πρέπουσαν.

Παραπλήσια δ' εἶναι ταῦτα καὶ συνῳδὰ τοῖς ἐν τῇ Κοσμο-
γενείᾳ συντεταγμένοις τῷ τε Θεοδωρίτῳ, καὶ πᾶσι Σο-
φοῖς ἀκεῖ. Ἦτλον μὲν γὰρ ἁμαρτάνειν τὸν τὸ μέλλον καὶ
μήπω ὂν κλείοντα, τῦ τὸ γεγονὸς καὶ ὂν κλείοντος. Γεγο-
νὸς δὲ καὶ ὄν, Ἄνθρωπός ἐστι καὶ ἐξεικονισμένον ὡς εἴρηται,
Ψυχῇ ἀπηρτισμένον καὶ Σώματι. Πρὶν δ' ἐξεικονισθῆναι,
γεννησόμενόν ἐστιν Ἄνθρωπος, καὶ μέλλον, ἐκ ὄν. Ὥσπερ ἐδὲ
τῦ πηλῦ τότε πλασθέντος μόνε, ἀλλὰ καὶ τῦ Πνεύματος
ἐντεθέντος αὐτῷ, Ἄνθρωπος ἐγένετό τε, καὶ ἦν. Ὁδὲ
εὐθεος Ἰσαὰκ ἐν τῷ δευτέρῳ λόγῳ τῦ πρώτε Βιβλίε,
» ἅτως αὐτῇ λέξει φησὶν· Ὥσπερ ἀδύνατον ἵνα ἔλθῃ ἡ Ψυχὴ
» εἰς γένεσιν χωρὶς τελειότητος τῆς διαπλάσεως τῦ Σώμα-
» τος σὺν τοῖς μέλεσιν αὐτῦ, ἅτως ἀδύνατον εἶναι τὴν θεω-
» ρίαν τὴν δευτέραν Ψυχὴν, ἥτις ἐστὶ τὸ Πνεῦμα τῆς Ἀπο-

καλύ-

καλύψεως, χωρὶς τῆς τελειώσεως τῦ ἔργυ τῆς Ἀρετῆς· »
ὅπερ ἐστὶν οἶκος γνώσεως τῆς δεχομένης τὰς Ἀποκαλύψεις. »
Ὁ δὲ μακάριος Αὐγυστῖνος, διαπεπλασμένῳ φησὶ καὶ ὀρ- »
γάνυ τάξιν ἀπειληφότι τῷ Ἀνθρωπίνῳ Σώματι, κλιζομέ-
νη θεόθεν ἐγχεῖται ἡ λογικὴ Ψυχὴ, καὶ ἐγχεομένη κλίζε-
ται. Τυτέστιν ἅμα τε δημιυργεῖται καὶ ἐγχεῖται τῷ Σώ-
ματι. Περιτρέπεται γὰρ πάνυ σοφῶς τὰς ἑκατέρωθεν
συνεπομένας ἀναρμοσίας, εἰ θάτερον ὁπυτερυῦν χρείῳ
τῦ λοιπῦ προηγοῖτο.

Οἱ Διδάσκαλοι τοίνυν τῆς Ἐκκλησίας, τὰ ταῖς θείαις ὡρισμένα Γραφαῖς, καὶ τῷ λόγῳ σφόδρα εἰδότες συμβαίνοντα, μετὰ πλείστυ γε τῦ τεθαρρηκότος καὶ ἀποδεικτικῶς αὐτὰ βεβαιῦσι. Τὸ γὰρ ἀνθρώπειον Σπέρμα δυνάμει μὲν εἶναι Φυτὸν ἤδεσαν εὐθὺς, εἶτα δυνάμει καὶ Ζῷον, ὡς τοιαύτην δύναμιν ἔχον συμπεφυκυῖαν, καὶ μέχρι τύτων τὴν Φυσικὴν εἶναι τῦ Σπέρματος δύναμιν. Πρὸς δὲ τὴν λογικὴν Ψυχὴν τοιαύτην ὐκ ἔχειν δύναμιν, δυνάμει μόνον εἶναι πρὸς αὐτὴν κατὰ τὸν τῦ πεποιηκότος σκοπὸν, ὃς ἐμίγνυ τὰ ἐναντία παραδοξοποιῶν, κατὰ τὸν μέγαν » Γρηγόριον. Ἐμίγνυ δὲ, ἢ μᾶλλον συνῆπτεν ὐκ εἰς μίαν Φύσιν, ἀλλ' εἰς ὑπόστασιν. Δυνάμει δὲ πρὸς τὴν τοιαύτην Ψυχὴν εἶναι, ὐχ ἢ προσκλικὸν αὐτῆς, ἀλλ' ἢ δεκλικὸν, ὡς ἐκ τοιύτυ ἀπαρὲν, καὶ ὡς τῦ δέξαθαι χάριν ὕτω προβαῖνον, ταῖς οἰκείαις τε καὶ Φυσικαῖς καὶ ἐνύσαις πρὸς τὰ ἄλλα δυνάμεσιν εἰς ἔργον ἰύσαις. Ἕτερον δὲ τὸ Δυνάμει εἶναι τόδε πρὸς τόδε, καὶ ἄλλο τὸ τοιόνδε δύναμιν ἔχειν. Ἀὴρ μὲν γὰρ ἔχει δυνάμει πρὸς τὸ ἐξ Ἡλίυ φωτίζεθαι σκοτεινὸς ὤν. Ἥλιος δὲ τὴν τῦ φωτίζειν αὐτὸν ἔχει δύναμιν, ἐνεργείᾳ Φῶς τε ὤν, καὶ Φωτιστικός. Οὕτω δὴ καὶ τὸ ἐξ Ἀνθρωπείυ Σπέρματος Σῶμα, αἰσθητικὸν γινόμενον καὶ ζωώδες, δυνάμει πρὸς τὴν λογικὴν ἔχει Ψυχὴν ἐκ τῶν εἰρημένων. Γεγονὸς δὲ καὶ ἀπαρτιθὲν, ἔξωθεν μὲν τὴν τῦ δυνάμει τελείωσιν, τῷ ἐνεργείᾳ τοιῦτον γεγονέναι λαμβάνει· ἄλλοθεν δὲ ἀλλαχόθεν, ἢ θεόθεν προσήκει,

σήκει, τῆς θείας εἰκόνος τῆς νοερᾶς Ψυχῆς (ὁπόταν πρώτως ἕτοιμον ᾖ·) προαγομένης εὐθὺς αὐτῷ καὶ ἐμπνεομένης. Καὶ τὴν ἀρχὴν γὰρ ὐκ ἐνεφύσησεν εἰς τὸν Χῦν τὸν ἐκ τῆς γῆς εἰλημμένον πρὶν μορφωθῆναι, ταὐτὸν δ' εἰπεῖν ὐκ ἐνεδημιύργητεν, ὐδ' ἐνῆκε. Τῦτο γὰρ συνεσιῦν ἂν ἦν, ὐχ ἑνῦν καθ' ὑπόστασιν, ἀλλ' εἰς τὸ πρόσωπον τῦ πλασθέντος ὀργάνε τὴν πνοὴν τῆς Ζωῆς ἐνεφύσησε. Τῷ δὲ προσώπῳ ἡ ὅλη μὲν κατασκευὴ τῦ Σώματος τῦ Ἀνθρωπείε δηλῦται καὶ σύνθεσις καὶ διάκρισις τῶν ἔξω τε καὶ ἔνδον μορίων. Πρόσωπον μὲν γὰρ ἐν τῇ Κεφαλῇ· αὕτη δὲ τῦ συμπαντος Σώματος τὸ Κεφάλαιον. Δηλῦται δὲ καὶ ὁ ἐν τῇ ἐμπνεύσει πρέπων μάλισα τρόπος. Τύτοις δὲ πᾶσιν ὁ εἰδικώτατος τῆς τῦ Ἀνθρώπε παραγωγῆς τρόπος δηλῦται πάνυ καλῶς, τῷ, Ἐξαγαγέτω, καὶ τοῖς περὶ τῶν ἄλλων λεγομένοις ἥκιστα κοινωνῶν.

Οὐδ' ἀπαγορεύσιν οἱ τῆς Ἐκκλησίας Διδάσκαλοι τὸ συνεῖναι τῷ Σπέρματι τὴν λογικὴν Ψυχὴν, ὡς ἀργύσης ἂν ὅτως ἐν τῷ σπείρεσθαι καὶ ἀλλοιῦσθαί γε, καὶ σαρκῦσθαι, καὶ μηδὲν ἐχύσης λογικὸν ἐνεργεῖν. Ἀλλ' ὅτι τοιαύτης ἂν ὕσα φύσεως, καὶ ὅτως ἰῦσα διὰ τῦ Σπέρματος εἰς τὸ εἶναι, ὐκ ἂν εἶχεν, ὐδὲ μετὰ ταῦτά ποτε τὸ λογικῶς τε δύνασθαι καὶ νοερῶς ἐνεργεῖν. Ὠργανωμένῳ δὲ γε τῷ Σώματι παραγενομένη θεόθεν, τελείαι μὲν κατ' ὐσίαν ἐξί, καὶ τὴν οἰκείαν αὔξην καὶ πρόσφορον εὐθὺς διδῦσα τῷ Σώματι. Δυναμικῶς δ' ἔξει πρὸς τὰς οἰκείας ἐνεργείας μέχρι τινός· ὐ δὶ αὐτὴν, διὰ δέ γε τὸ συνημμένον. Ἐγκαίρως δὲ καὶ εἰς ἔργον ἔξει πρσιῦσάς τε καὶ αὐξῦσας, τῦ Σώματος τοιύτε μετὰ τὴν γέννησιν κατὰ μικρὸν γενομένε, ὡς ὐ μόνον μηδέν τι προσίσαθαι ταῖς οἰκείαις καὶ κατὰ φύσιν αὐτῆς ἐνεργείαις, ἀλλὰ καὶ ὑπεργεῖν τε καὶ συνεργεῖν, ὡς τύτε χάριν γεγενημένε, ἣ φασιν οἱ Φιλόσοφοι πᾶσαν εἶναι ἀνάγκην, εἴτις ἐκλέλοιπεν αἴθησις, καὶ ἐπιστήμην τινὰ ἐκλελοιπέναι. Οὕτω καὶ συνεργόν ἐσι πρὸς τὴν τελείωσιν τῶν τῆς Ψυχῆς ἐνεργειῶν ἡ τῦ συνημμένε

τελείω-

τελείωσις, εἰ κατὰ λόγον αὐτῷ γε ἡ Ψυχὴ χρῶτο. καὶ τὴν ἐντεθεῖσαν αὐτῇ θεόθεν δύναμιν, καὶ αὐτὸ ὑπεῖκον ἔχοι (ἕξει δὲ βουλομένη τε καὶ σπουδάζουσα) Δεσπότιδι προσηκόντως ὡς ὄργανόν τε καὶ δοῦλον. Τούτοις τοῖς ἠριθμημένοις Διδασκάλοις τοῖς τουτωνὶ τῶν ἀγαθῶν ἡμῖν ἡγεμόσι καὶ τοῖς ἄλλοις, (Τί γὰρ δεῖ τὰ τοῦ μεγάλου Χρυσοστόμου, ἢ τὰ τοῦ μεγάλου Βασιλείου καταριθμεῖν;) καὶ οἱ Νεώτεροι συνάδουσι, κἂν τ' ἄλλα ἥττους, κεκηρυγμένοι μέντοι ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τῇ τῶν προτέρων σειρᾷ ἁγιότητός τε αὐτῶν εἵνεκα, καὶ τῶν ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας ἀγώνων.

Αὐτίκα ὁ θεῖος Μάξιμος τὸ τοῦ μεγάλου Γρηγορίου βουλόμενος ἀναπτύσσειν, οὗ καὶ ἡμεῖς ἐνταῦθα πρὸ τῶν ἄλλων ἐμνήσθημεν, οὕτω φησί. Ψυχῆς μὲν οὖν γένεσις ἐξ ὑποκειμένης Ὕλης οὐ γίνεται καθάπερ τὰ Σώματα, ἀλλὰ τῷ βουλήματι τοῦ Θεοῦ, διὰ τῆς ζωτικῆς ἐμπνεύσεως ἀῤῥήτως καὶ ἀγνώστως, ὡς οἶδε μόνος ὁ ταύτης δημιουργὸς, ἡ Ψυχὴ τὸ εἶναι λαμβάνουσα κατὰ τὴν σύλληψιν ἅμα τῷ Σώματι πρὸς ἑνὸς ἀνθρώπου συμπλήρωσιν ἄγεται. Τί τούτου συμφωνότερον ἂν εἶπε Διδασκάλοις τοῖς ἄλλοις, καὶ μάλιστα ταῖς θείαις Γραφαῖς; Τὴν γὰρ Ψυχὴν καὶ αὐτὸς ἐξ ὑποκειμένης Ὕλης οὐ βούλεται γίνεσθαι. (Τοῦτο γὰρ τοῖς Σώμασι καὶ τοῖς σωματικοῖς μόνοις προσήκει. Ψυχὴ δὲ ἀσώματος καὶ λογική.) ἀλλ' ἐκ τοῦ θείου παράγεσθαι μόνου θελήματος, καὶ τὸ κατασκευασθὲν ἐξ ὕλης σῶμα τῇ τοιαύτῃ ἐμψυχοῦσθαι Ψυχῇ, ὥστε τὸ εἶναι λαμβάνειν τὴν ἀνθρωπείαν Ψυχὴν οὐκ ἐκ τῆς ὕλης, ταὐτὸν δὲ φᾶναι τοῦ Σπέρματος, ἀλλ' ἐκ τοῦ Θεοῦ· καὶ τοῦτο λαμβάνειν οὐ προϋπάρξει τινὶ, ἀλλ' ἐν τῷ καιρῷ τῆς Συλλήψεως. Ἧς ἀρχὴ μὲν, ἡ τοῦ ποιητικοῦ Σπέρματος πρὸς τὴν τῶν ἐν τῇ Νηδύϊ ζητουμένων ὑλικῶν αἰτίων φυσικὴ συμφωνία καὶ σύγκρασις· (διίστανται γὰρ πολλάκις καὶ ἀκαρποῦσι, θατέρου τούτων, ἢ καὶ ἀμφοῖν, ὁ μεῖζον, τῶν ἀναγκαίων ἔλλειψιν πάσχοντος.) πέρας δὲ, ὁ μετὰ τὰς μυρίας ἀλλοιώσεις τε

καὶ

καὶ μεταμορφώσεις, ὡς ὁ μέγας Θεοδώριτος ἔφη, τῆς ζώης ἀπαρτισμός. Ὁπόταν δὲ ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ τῆς Συλλήψεως τὸ Σπέρμα γένηται Σῶμα, Ψυχῇ τοιάδε πρόσηκον καὶ εἰκεῖον τῷ πείραντι, ἵνα καὶ οἰκείαν ἐκ Θεοῦ λάβῃ Ψυχήν, καθάπερ ὁ πείρας, τότ' εὐθὺς δημιουργουμένη, καὶ ζωτικῶς ἐμπνεομένη ἅμα τῷ τοιῷδε Σώματι, πρὸς ἑνὸς ἀνθρώπου συμπλήρωσιν ἔρχεται. Καὶ τὸ μὲν μὴ τὴν ὕλην, ταύτην δὲ φῶναι τὸ Σπέρμα, ἢ τὸ ἐξ αὐτοῦ σῶμα ὀργανωμένον τῆς Ψυχῆς ὑπάρχειν ἀρχήν, ἀλλὰ Θεοῦ δημιουργοῦντος ταύτην ἐμπνεῖσθαι, δῆλον εἶναί φησι· τὸν δὲ τῆς δημιουργίας καὶ ἐμπνεύσεως τρόπον, ἄρρητον εἶναι καὶ ἄγνωστον λέγει πάνυ καλῶς, αὐτῷ μόνῳ ἐγνωσμένον τῷ Δημιουργοῦντί τε καὶ ἐμπνέοντι, καθάπερ ἔφη καὶ Κύριλλος. Καὶ ὁ Θεῖος δὲ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης ταὐτὰ τῷ Μαξίμῳ βέλεται, παρασὰν αὐτῷ ποτε περὶ τούτων εἰπεῖν.

Εἰδέ πω καὶ δόξειαν ἔτοι πρὸς τὸν μέγαν ἐκεῖνον διίσασθαι τῶν Διδασκάλων χορόν· πρῶτον μὲν, εἰ καὶ καθάπαξ διίσαντο, θαυμαστὸν οὐδὲν ἂν ἦν. Οὐ γὰρ πᾶσιν ἅπαντα δίδονται ὁ μέγας εἴρηκε Παῦλος· ἔτε Δόγμα τῆς ἱερᾶς τοῦτο Πίστεως· Ζήτημα δὲ, Φιλοσοφίᾳ καὶ Θεολογίᾳ πρόσηκον· καὶν τοῖς τοιούτοις οἰκείως τῇ δυνάμει κρίνουσιν ἕκασοι. Ἔπειτα τῇ Γνώμῃ μὲν ἃ διίσανται, διαφωνοῦσι δὲ μόνον ἴσως τῇ κατὰ τὴν λέξιν ἀκριβείᾳ, καὶ τῇ τῶν νοημάτων δεινότητι, καὶ ἃ τῆς αὐτῆς εὐρυτήτός τε καὶ δεξιότητος τοῖς προτέροις ἐκείνοις εἰσὶ, κἂν αὐτοὶ φαῖεν οἱ Μακάριοι. Εἴη δ' ἂν Σοφῶν μὲν, δικάζειν νῦν περὶ τούτων ὀρθῶς, κανόνι κεχρημένους τῷ λόγῳ τῷ τοῦ αἰωνίου καὶ θείου Νόμου ταῖς Ψυχαῖς ἐμπυεύματι· ἁπανίοις μέντοι ἐναναπλωμένῳ Ψυχαῖς, ἅτε πολλοῖς ὁδοῖς καὶ τρόποις καὶ διὰ χρόνου τῶν ἀναπλόντων συλλεγομένων. Διὸ καὶ Σοφὸς μὲν, τὸς λόγῳ τὰ πάντα εἰδότας· Λόγιον δὲ, τὴν ὀρθὴν περὶ ἁπάντων κρίσιν ὁρίζοντας. Φρονίμων δὲ, τοῖς πλείοσί τε καὶ ἀξιωτέροις προσίεσθαι. Ἀγαθῶν δὲ, τὸ πάσῃ σπουδῇ τὴν φαινομένην ἐν αὐτοῖς λύειν διαφωνίαν· καὶ τὸς

τὰς ἐλάττους ἀριθμῶτε καὶ τάξει τοῖς πλείοσι συνάγειν καὶ μείζοσι. Καὶ τοῖς ἔτω ποιοῦσι χάριν ἂν εἰδοῖεν ἐκεῖθεν οἱ πάντα βλέποντες.

Ἡμεῖς δὲ χάριν ὁμολογοῦμεν τῷ πλάσαντι μὲν μετὰ πάντων καὶ ἐπὶ πᾶσι τὴν Φύσιν ἡμῶν ἐξ ἀρχῆς. Εἶτ' ἐκεῖθεν, ὡς τότε, ταῖς διπλαῖς ὁδοῖς πλάττοντι· τῷ μὲν Πατρὸς τὴν τοῦ σώματος διδόντος ἀρχήν· ταυτὸν δὲ Φάναι τῆς οἰκείας ὕλης τῷ Πνεύματι· αὐτῷ δὲ, τὸ Πνεῦμα ἐμπνέοντος, καὶ τὸν ἄπονον τουτονὶ πόνον ἐκ πολλῆς ἑλομένῳ Φιλανθρωπίας. Διὰ ταύτην γὰρ ἐκ ἀφῆκε τὴν τοῦ πονηροῦ βασκανίαν, καὶ τὴν τῶν Σπερμάτων ἡμῶν ἀφροσύνην πρὸς τὴν Λῆξιν τῶν ἀπὸ γῆς Πνευμάτων ἰσχύσαι. Οἷς ἀναπληρῶσαι τὸν ἄπειρον ἀριθμὸν τῶν οὐρανόθεν κατενεχθέντων θελήσας, ἃ πέπαυται δημιουργῶν τοὺς ἄλλους Ἀγγέλους, τοὺς ἐποπτὰς μὲν τῆς ὁρατῆς κλίσεως, μύστας δὲ τῆς νοουμένης, τοὺς προσκαίρους καὶ ἀθανάτους, τοὺς ὁρατούς τε καὶ νοουμένους, κατὰ τὸν θεῖον Φάναι Γρηγόριον· ἀλλ' ἐπλήρωσε τὸν Οὐρανὸν τῶν καλλίστων τοῦτων Πνευμάτων, εἰ καὶ νῦν τῷ τὴν κακίαν ηὐξῆθαι βραχέων ὄντων τῶν ἀνιόντων, ἡ λῆξις ἐγγὺς ἔσαι λοιπὸν ἡ προηγορευμένη, ὡς καὶ τὸ ταύτης αἴτιον προηγόρευται.

Εἰ δὲ καὶ κατέπαυσεν ἀπὸ πάντων τότε τῶν ἔργων αὐτοῦ, καθὼς εἶπε Μωσῆς, ἔργα λέγων τὰ διάφορα τῶν ὄντων εἴδη καλῶς· (Ἐκεῖθεν γὰρ ἤδεν εἶδος ἐκ νέου, καὶ Φύσιν ἄλλην ἐκ τοῦ μὴ ὄντος προήγαγεν, ἥδε μέχρι τέλους παράξει.) ἀλλ' ἐργάζεται μέχρι νῦν ἐξ ἐκείνου πολλὰ ὁ Λόγος αὐτοῦ, δι' ὃ πάντα γέγονέτε καὶ γίνεται, τοῦτ' εἰρηκε, καὶ Φησίν. Ἐργάζεται γὰρ, τὰ μὲν τῇ Φύσει χρώμενος δέλῃ καὶ ὑπέργῳ· τὰ δὲ, ταύτην ἀναπληρῶν. Πολλὰ δὲ καὶ παρὰ τὴν Φύσιν ἐργάζεται μετὰ τοῦ ταύτην ἐκ ἀναιρεῖν. Τί δὲ περὶ τῆς ἄλλης Προνοίας, καὶ τῶν πατρικῶν, ἢ δικαστικῶν ἔργων αὐτοῦ δύναιτ' ἄντις εἰπεῖν,

τῶν

τῶν πάντα λόγον νικώντων; Ὧν ἃ μόνον ἔκασοι χωρὶς, ἀλλὰ καὶ κατὰ συνοικίας μέζες τε καὶ ἐλάτζες ὅσαι ὧραι διηνεκῶς πάντες ἀπολαύσιν Ἄνθρωποι. Καὶ τέτων αὖ ἕνεκα, ὁπόσα τέτων χάριν γίνεται καὶ ἐσί. Διὸ καὶ τῇ ἐραστῷ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἀδιαλείπτως οἰκονομίᾳ. ἃ μόνον ταῖς εἰωθείαις τε καὶ ἐξ ἀρχῆς δεδομέναις, ἀλλὰ καὶ παραδόξοις ἄλλαις ὑπερβολαῖς ταῦτα δουλεύσιν.

Ἔτι χάριν ὁμολογῶμεν τῷ παναγάθῳ Δημιεργῷ, ὡς μετὰ ταῦτα καὶ Πνευματικῶς ἀναπλάσαντι, καὶ πάντας ἀναπλάσαντι τὸ καθ' αὐτὸν, εἰ καὶ μὴ πάντες ἀναπλασθῆναι ἠθέλησαν. Ἄκοντας δ' ἀναπλάττειν ἐχ οἷόντε ἦν· εἴγε μὴ δὲ τὸ τῆς προαιρέσεως ἀγαθὸν ἀφαιρεῖν ἀπ' αὐτῶν, ὃ ταυτὸν ἦν τῷ μὴδ' εἶναι ἀνθρώπες. Ἀνθρώπες δέγε καὶ προαιρετικὲς ὄντας εἰκὸς ἦν ταῖς γνώμαις μερίζεθαι. Καὶ πρὶν μὲν, ἀπήλλαξε τῆς προγονικῆς Ἁμαρτίας, καὶ τῆς ἐκεῖθεν ποινῆς τὲς ἐν Ἅδῃ πεπισευκότας. Ἐκεῖθεν δ' ἀπήλλαξε πάντας, καὶ ἀπαλλάττει τὲς πισεύοντας τῷ βαπτίσματι, ὥπερ εἰς τὸν θάνατον αὐτῦ βαπτιζόμεθα.

Ἐποίει δὲ καὶ ποιεῖ διαδόσιμον τὴν προγονικὴν Ἁμαρτίαν τε καὶ ποινὴν μάλισα μὲν τὸ Σπέρμα, ὡς ἐκ τῆς ῥίζης ἐκείνης ἥκον διαδοχῇ· ἐκ αὐτὸ δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ προλαμβάνεσα τῦτε σπείροντος ἐπιθυμία, καὶ ἐν ᾗ σπείρεται, καὶ ἡ μεσιτεύσασα τῆς σαρκὸς ὄρεξις, δι' ἧς σπειρόμενοι συλλαμβάνονται· ἃ καὶ αὐτὰ τῇ προγονικῇ ἁμαρτίᾳ, καὶ τῇ ταύτης ἐν τοῖς ὑστέροις πᾶσι μεθέξει ἀκολυθα. Καὶ καθάπερ διπλῆ τῦ τοιῦδε σώματος ἡ ποιητικὴ ἀρχὴ, τό, τε Σπέρμα, καὶ ὁ τῦτο διδὺς, εἰ καὶ τρόπον ἕτερον· (προσεχὲς μὲν γὰρ αἴτιον τῦ γινομένυ τὸ Σπέρμα, πορρωτέρω δὲ ὁ Πατὴρ ὁ τῦ Σπέρματος αἴτιος. Ὅθεν καὶ τὸ Σπέρμα τῦ Ἰωνᾶ Πέτρος γίνεται, ὁ δ' Ἰωνᾶς ὁ γίνεται Πέτρος· καὶ τὸ μὲν γίνεται μετὰ μικρὸν Ἄνθρωπος ἕως ἂν γεγονὼς καὶ ἔτι λοιπόν· τὸ γὰρ γινόμενον

μενον ὅπω ἐσὶν, ὁ δὲ ἐσι, πάλαι γεγενημένος·) ὅτω καὶ διαφόρως μὲν ἑκατέρωθεν ἡ διαδοχὴ τῦ προγονικῦ ῥύπυ τῷ γεννωμένῳ· συνάγεται δ' ἂν. Ἐς ἔσον γὰρ ἀρχὴ τῦ γεννωμένυ τὸ Σπέρμα, καὶ ὁ Σπείρας ἐς τοσῦτόν ἐσι τῷ λόγῳ δηλονότι τῦ ζωώδυς σώματος καὶ ὀργανικῦ· πρὸς γὰρ αὐτὸ τὴν δύναμιν ἔχουσιν ἄμφω.

Τὸ δὲ τοιῦτον σῶμα λοιπὸν, καὶ πρὸς τὴν οἰκείαν καὶ ἁρμόττουσαν αὐτῷ ψυχὴν προσεχῶς ἔχει δυνάμει· ἧς προσιθεμένης ὡς εἴρηται, καὶ Ἄνθρωπός ἐσιν ἀληθῶς τὸ συναμφότερον τότε, ὡς ἐξ Ὕλης μὲν πῆ τῦ σώματος, Εἴδυς δὲ τῆς λογικῆς Ψυχῆς ὑφεσώς. Τότε δὲ καὶ τὴν τῦ λογικῦ διαφορὰν ἐπαλληθεύουσαν ἔχει· πρότερον δ' ὄ. Οὐ γὰρ ὅτε Φυτὸν ἦν, ὐδ' ὅτε μετὰ τῦτο Ζῶον ἐγένετο. Εἶδος μὲν γάρ ἐσι τῶν Φυτῶν ἡ Φυτικὴ καὶ ἡ αἰσθητικὴ τῶν ζώων, ἀλλ' ἀχώρισοί γε τῆς ὕλης. Συμπεφύκασι γὰρ αὐτῇ, διὸ καὶ συμφθείρονται. Ἄνθρωπυ δὲ ἡ λογικὴ Ψυχὴ, χωρισόν ἐσιν Εἶδος· ὃ τῷ λόγῳ μόνον ὡς τ' ἄλλα, ἀλλὰ καὶ τῷ πράγματι. Ἐπακλῶν γὰρ· ὐδ' ἐμβεβαπλισμένον τῇ ὕλῃ, καὶ περιέχον μᾶλλον, ἢ περιεχόμενον. Διὸ καὶ χωριζόμενον μένει. Ὅθεν καὶ τῶν ζώων μὲν ὁ, τιῦν ἐγχωρεῖ καὶ ἐγγάσριον ἔτι ὂν, τοῖ ζῶον καλεῖν, ἵππον τυχὸν, ἢ πρόβατον, ἕως τὴν αἰσθητικὴν ἔχει ψυχήν. Τὸ δ' ἐκ τῦ ἀνθρωπείυ Σπέρματος σῶμα πρὸ τῦ τὴν λογικὴν Ψυχὴν δέξαθαι, (δέχεται δὲ τελειωθὲν, ὡς εἴρηται, καὶ ὀργανωθὲν) ἐκ ἔσιν ὑπόσασις, κἂν αἰσθητικὴν ἔχῃ τότε Ψυχὴν, καὶ τὴν Φυτικὴν ὑπ' αὐτῇ δύναμιν. Ἐκεῖνα μὲν γὰρ τὴν οἰκείαν καὶ ὡρισμένην αὐτοῖς Ψυχὴν ἔχουσι. Τὸ δὲ τὴν οἰκείαν Ψυχὴν, καὶ πρὸς ἣν ἑτοιμάζεται, ὅπω λαβὸν ἔχει. Πῶς ἂν ὑπόσασις ἂν εἴη καὶ λέγοιτο τῦ οἰκείυ εἴδυς ἄνευ, καὶ ὃ τέλος ἐσὶ τῆς γενέσεως; Ὁπότε δὲ λάβῃ, καὶ ὑπόσασίς ἐσιν εὐθὺς τὸ ἐξ ἀμφοῖν. Φθείρεται δὲ καὶ ἡ αἰσθητικὴ, τῆς λογικῆς ἐπιγενομένης. Καὶ ἔσι μὲν ἐκ ἄνευ τῆς Φυτικῆς καὶ αἰσθητικῆς ἡ λογικὴ τότε Ψυχὴ· ὡς οἰκείας μέντοι δυνάμεις αὐτὰς

τὰς ἔχει, ὐχ ὡς Ψυχὰς ἑτέρας συνούσας. Διὸ καὶ τῆς λογικῆς Ψυχῆς ἐξιούσης τῦ Σώματος, ἀδ' αὐτὸ ζῇ λοιπόν.*

Τῷ τοίνυν λέγω τῦ Σέρματος, (ἐπάνιμεν γὰρ ἐξενεχθέντες μικρόν.) διαδιδομένης ἡμῖν ἐκ τῶν πρώτων ἐκείνων τῆς συνοίκε τῇ σαρκὶ Ἁμαρτίας, καὶ ἡ Ψυχὴ κοινωνεῖ· διαδοτικῶς μὲν εὐθὺς, ὃ κατ' οἰκείαν ἐνέργειαν. Ἀπαλλάττεται δὲ βληθεῖσα τε καὶ πωδάσασα, τῇ πίσει τε καὶ τῷ Βαπτίσματι, τῦ τῆς ἀληθείας Φωτὸς ἀπόσας προαναλυμένε λαμπρῶς, ὁπόσαι μὴ ἐκεῖναι τι φλωτίσωσι. Καὶ τὴν ἀρχὴν γὰρ τῆς σαρκός τε καὶ αἰσθήσεως ἦν ἡ πρώτη πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ὁρμή. Εἶναι γὰρ ἦν ἡ τῆς παραβάσεως ἀφορμὴ τάξιν αἰσθήσεως ἔχεσα. Ὁ δὲ τῦ λόγε τὴν τάξιν ἔχων Ἀδὰμ, αὐτὶ τῦ ῥαπίσαι μᾶλλον ὑπήκεσε. Καὶ τὸ μὲν φαγεῖν τότε, τῆς αἰσθήσεως ἦν. Τὸ δὲ ἕνεκα τῦ γινώσκειν, ἦν τῦ Λόγε φθορά.

Ὅθεν καὶ τὴν θείαν Οἰκονομίαν ἐκ τῆς θείας Ἐπιεικείας γεγονέναι φασὶν οἱ τῷ θείῳ πεφωτισμένοι Πνεύματι. Καὶ τῦτο τὸν Θεῖον πεπροφητευκέναι Δαβὶδ, » ὅτι ἔλεος καὶ ἀλήθεια συναντήσεσι· δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη καταφιλήσεσι, τὸ ἐσόμενον ταῖς τῦ παρωχηκότος ὑποκρύψαντα λέξεσιν. Εἶχε γὰρ ἡ Ψυχὴ πρὸς τὴν Θείαν Ἐπιείκειαν παραιτήσεως τινα λόγον, ὅτι ταῖς τῦ συνημμένε Σώματος ψεκῶς μὲν, παρακρυθεῖσα δ' ὅμως ὑποβολαῖς, ἅτως ἠχρείωται. Ταύτης δὲ τοῖς Δαίμοσιν ἡ προσούσης τῆς παραιτήσεως, ἀνιάτως τε καὶ διηνεκῶς κακοδαιμονῦσιν, ὥσπερ καὶ ἡ τῶν ἀνθρώπων Φύσις μετὰ τὴν παραδοξοτάτην ὁμῦ καὶ ἐπιεικεςάτην αὐτῆς Ἰατρείαν ἀμεταγνώστως παρανομῦσα, ἀφύκτες καὶ διηνεκεῖς ἐκλισε τὰς δίκας. Πολλοὶ γὰρ τῦ προγονικῦ ῥύπε τῇ Πίσει κεκαθαρ-

* Οὐ γὰρ τῆς Ψυχῆς ἐξερχομένης θνήσκεσιν αἱ δυγάμεις αὐται, ἀλλ' ἐκείνων φθαρεισῶν τῇ νόσῳ καὶ διαλυθέντων τῶν ζωτικῶν Πνευμάτων, ἐξέρχεται ἡ λογική. Οὐ γὰρ ἔχει οἰκείαν ὕλην ἐπὶ τὸ μένειν.

κεκαθαρμένοι καὶ τῷ Βαπτίσματι, ταῖς προσωπικαῖς Ἁμαρτίαις ἀναῤῥυπῶνται, καὶ τὴν ἀνεῳγμένην πύλην τῆς αἰωνίου ζωῆς σφίσιν αὐτοῖς αὖθις κλείουσιν, ὥσπερ οἱ ταῖς κατ' ἐνέργειαν Ἀρεταῖς συμβεβιωκότες καλῶς, ὡς ἐκεῖθεν ἀνεῳγμένης Ἀκωλύτως εἰσέρχονται. Ἀλλὰ καὶ τοῖς ἡμαρτηκόσι προσωπικῶς ἐκ πολλῆς τῆς θείας Ἐπιεικείας τὸ τῆς Μετανοίας δίδοται Φάρμακον, καὶ γνησίως μετανοοῦντες, τῇ Πίστει τὴν τῆς σωτηρίας πύλην εὑρίσκουσι. Συμπέπλεκται τοίνυν τοῖς ἐκ Σπέρματος Ἀγαθοῖς ἐχ ἥττω τὰ Φαῦλα. Καὶ θεόθεν μὲν τὰ Καλὰ, παρ' ἡμῶν δὲ τὰ Φαῦλα. Ἀλλὰ καὶ τούτων Ἰατρὸς ὁ Δημιουργὸς ἡμῖν ἐκ πολλῆς Ἐπιεικείας γεγένηται τοῖς εὖ Φρονοῦσι, καὶ γίνεται τρόποις πολλοῖς τε καὶ παραδόξοις, καὶ τῆς μεγαλοπρεποῦς Ἐπιεικείας ἀξίοις. Διὸ καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ἐκ ἐκ Σπέρματος γέγονεν, ἵνα καθαρὸς ὑπὲρ ἀκαθάρτων, καὶ ἀναμάρτητος ὑπὲρ ἁμαρτωλῶν ἀπολογήσηται, καὶ δίκην ὑπὲρ ἁπάντων ὑπόσχῃ. Τούτου χάριν ἐλθὼν, (αὐτὸς δ' ἦν ὁ λαμβάνων καὶ ὁ διδούς· ἐδίδου μὲν γὰρ ὡς Ἄνθρωπος· ἐλάμβανε δὲ ὡς Θεὸς μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τῆς ἀδαμιαίας Ψυχῆς, ἣν ἦλθε λύσων τε καὶ καθαριῶν, καὶ τῆς ἐν Ἅδῃ πολυχρονίου κακοδαιμονίας ῥυσόμενος,) ἐκ εἶχεν ὅδεν, πλὴν τῆς κατὰ Φύσιν ἀληθοῦς ὁμοιότητος· τὸ σῶμα μόνον ἐκεῖθεν εἰλήφει. Ἐκεῖθεν γὰρ εἰς τὴν μακαρίαν Παρθένον ἦν κατεληλυθὼς, καὶ τοῦτο κατὰ μόνην εἰλήφει τὴν Φύσιν. Ἡ γὰρ ἐκ τοῦ Σώματος δύναμις, ἐκ ἐκ τοῦ Προπάτορος, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἦν.

Ἡ δὲ παναγία Παρθένος τῷ μὲν ἐκ Σπέρματος γεγεννῆσθαι, τῆς προγονικῆς Ἁμαρτίας ἐκ ἂν ἀμέτοχος ἦν, καίτοι τῶν Γονέων Ἀπαραβλήτων ὄντων εἰς ἀρετήν. Μετεῖχον δὲ κἀκεῖνοι τοῦ κλήρου· ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ καθάπαξ αὐτὴν ἀπήλαξεν, ὥσπερ ἂν εἰ καὶ χωρὶς ἐγίνετο Σπέρματος, ἵνα τῇ τοῦ Θείου Λόγου σαρκώσει πάντη καθαρὰν ὑπόσχῃ τὴν Σάρκα. Ὅθεν ὡς ἀπηλαγμένη καθάπαξ τῆς προγονικῆς ἐνοχῆς καὶ ποινῆς, καὶ μόνη πάντων

ἀνθρώπων λαβȣ̃σα τȣτὶ τὸ δῶρον, ἀνεπίβατον καὶ τοῖς νέφεσι τῶν λογισμῶν ἔχε παντάπασι τὴν Ψυχὴν, καὶ Σαρκὶ καὶ Ψυχῇ θεῖον ȣ̓τω γέγονε τέμενος. Ἡ μὲν ȣ̓ν τὴν μητρῴαν ὕλην, ἀνθρωπικὴν μὲν ἀληθῶς, ὑπεραγίαν δὲ τῷ θείῳ δέδωκε Λόγῳ. Ποιητικὸν δὲ τȣ̃ Σώματος Αἴτιον, ἀντὶ τȣ̃ προσεχȣ̃ς ἐν ἀνθρώποις πᾶσιν αἰτίȣ τȣ̃ Σπέρματος, αὐτὸς ὁ πᾶντα ποιῶν τȣ̃ Θεȣ̃ λόγος ἦν· αὐτὸς ὠργάνωσεν εὐθὺς ἐκ τῆς παρθενικῆς τὸ σῶμα σαρκὸς, αὐτὸς καὶ τὴν Ψυχὴν παρήγαγεν ἅμα καὶ συνῆψεν ὀργάνῳ τῷ σώματι, ὄργανον ἑαυτῷ συνημμένον πρὸς τὴν δι' αὐτȣ̃ θείαν Οἰκονομίαν τὸν ὑπὲρ ἄνθρωπον ἐκεῖνον κατεσκεύασεν ἄνθρωπον, καὶ εἰς μίαν ἑαυτῷ συνῆψεν ὑπόςασιν, ἵνα καθάπερ ἐκ τȣ̃ πρώτȣ Ἀδὰμ καὶ χοϊκȣ̃ εἰς τὸν Κόσμον εἰσῆλθεν ἡ Ἁμαρτία, καὶ δι' αὐτῆς ὁ Θάνατος, ȣ̓τω καὶ διὰ τȣ̃ δευτέρȣ Ἀδὰμ, (δῆλον δὲ τȣ̃ ȣ̓ρανίȣ τε καὶ χοϊκȣ̃ τὸ διάφορον.) ἀπολυθεῖεν πᾶντες, ἀποτιννύντος ὑπὲρ πάντων, ὅπερ ȣ̓κ ὤφειλε. Καὶ τῷ μὲν ἄνευ Σπέρματος γεννηθῆναι, τȣ̃ προγονικȣ̃ πταίσματος ἀμέτοχος ἦν, ταῖς δ' οἰκείαις ὑπὲρ ἄνθρωπον καὶ προσωπικαῖς Ἀρεταῖς ὑπόδειγμα τοῖς πιςεύȣσιν ἐγεγόνει, ἵνα μὴ μόνον ἀναγεννωμένοις τῇ πνευματικῇ αὐτȣ̃ χάριτι ἡ πύλη τῆς αἰωνίȣ ζωῆς ἀνεωγεῖα λοιπὸν ᾖ, τȣ̃ προγονικȣ̃ φυγόντος κωλύματος, ἀλλὰ καὶ τῷ κατ' αὐτὸν ὡς οἷόν τε συμμορφȣ́μενοι βίῳ μετὰ τῆς εὐτυχȣ̃ς ἐκείνης εἰσόδȣ, καὶ τῶν ἔνδον ἀπολελαυκότες ὦσι καλῶν, ἀναλόγως ταῖς ἐνταῦθα σπȣδαῖς ἕκαςοι.

Ὅθεν ȣ̓δ' ὑπόδειγμα τῆς ἡμῶν ἐς τόνδε τὸν βίον εἰσόδȣ, ταυτὸν δ' εἰπεῖν τῆς γεννήσεως ποιεῖσθαι δεῖ τὴν παραδοξοτάτην ἐκείνην Οἰκονομίαν ἐν τῇ ὑπερφυεῖ τȣ̃ θείȣ Λόγȣ πρὸς ἡμᾶς κοινωνίᾳ κατὰ Σῶμά τε καὶ Ψυχήν. Οὐ γὰρ μετὰ τὴν Οἰκονομίαν ἐπλάσθημεν, ἀλλ' ὅπως μᾶλλον ἀναπλασθῶμεν τὰ ἀπόῤῥητα ᾠκονομήθη ἐκεῖνα. Τῇ δ' ἡμετέρᾳ μᾶλλον ἐκ σώματος καὶ Ψυχῆς γεννήσει, καὶ τῇ τῆς γεννήσεως τάξει, καθάπερ τινὶ βάθρῳ κεχρῆσθαι τῆς θείας Οἰκονομίας, ἵνα τὴν ἀληθῆ πρόσληψιν ἐν τῷ

θείῳ

Θείῳ Λόγῳ τῆς ἡμῶν Φύσεως ταῖς ὁμοιότησι βεβαιῶμεν, κατὰ τῶν ἐξ ἀπιστίας ἀνθισαμένων, τῶν ἀνοικείων μόνων ἐξαιρεθμένων. Πλὴν γὰρ τὸ μὴ ἐξ Ἀνδρὸς, ταὐτὸν δ' εἰπεῖν δίχα Σπέρματος γεγεννῆθαι, καὶ τῶν ἑπομένων ταῖς αἰτίαις ταύταις κακῶν, ἅπερ ἐ προσῆκε Θεῷ, καὶ ἃ λύσων μᾶλλον ἀφίκετο, τἄλλα πάντα συμφώνως τοῖς Ἀνθρώποις ἐπλήρε, καὶ Σῶμα ἔλαβε καὶ Ψυχήν· τὸ μὲν, πλάσας ἐκ τῶν παρθενικῶν αἱμάτων καὶ σαρκώσας, καὶ ὀργανώσας εὐθύς· τὴν δὲ, ἐμπνεύσας εὐθὺς ὀργάνῳ τελείῳ, χρόνῳ μηδενὸς μεσιτεύσαντος ἐν τῷ τηρῆσαι τὴν τάξιν. Χρόνῳ γὰρ Δεσπότης ἦν ὁποιῶν, καὶ ἑαυτῷ ταῦτα ἐποίει· εἰ καὶ μὴ δι' αὐτὸν, ἀλλὰ τῶν δούλων καὶ τέκνων εἵνεκα· Ὥστε καὶ φυσικῶς ἀνθρωπικὴν τὴν εἰς τὸ εἶναι τότε Σώματος καὶ τῆς Ψυχῆς ἔλευσιν γεγονέναι τότε, καὶ τρόπον ἄλλον ὑπερφυᾶ καὶ θειότερον, ὡς ὁ χρόνος δεῆσαν καθάπερ ἐν τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις πρὸς παρασκευὴν τοῦ τῆς Ψυχῆς οἴκου τοῦ σώματος, ἀλλ' εὐθὺς αὐτοῦ τε ὀργανωθέντος ἐκ τῶν ἁγίων σαρκῶν, καὶ εὐθὺς ἑπομένως ἐμψυχωθέντος.

Ὑποδείγματι δὲ μόνον κεχρῆθαι τῇ θείᾳ Οἰκονομίᾳ πρὸς τὴν τῆς Ψυχῆς σωτηρίαν, καὶ δίκαιον ὁμοῦ καὶ συμφέρον, ὡς καὶ τούτου χάριν γεγενημένῃ μετὰ πολλῶν ἄλλων τῶν ἐκ ταύτης καλῶν, καὶ συμμορφοῦσθαι ὡς οἷόν τε, τῷτε ἄλλῳ βίῳ τοῦ ἡμετέρου Δεσπότου τε καὶ Καθηγητοῦ, καὶ τοῖς ὑπὲρ τῶν τέκνων τε καὶ δούλων παθήμασι.

Τούτων ἁπάντων εἵνεκα, χάριν ὁμολογεῖν τῷ ἡμετέρῳ Δημιουργῷ καὶ Ἀναπλάσῃ δικαίως ὀφείλομεν, καὶ τὴν τελεωτάτην αὐτοῦ φιλανθρωπίαν καὶ σοφίαν ὑμνεῖν. Μὴ δ' ἀπορεῖν εἰ πολλὰς τῶν δημιουργουμένων Ψυχῶν ἀπιστίας καὶ πονηρίας συζήσομένας εἰδὼς, καὶ τὴν δεδομένην παρασκευὴν περὶ τῆς τούτων ἀπαλλαγῆς τῶν κακῶν ὁ προσοισομένας, ὅμως θέλει δημιουργεῖν. Οὔτε γὰρ αὐτῶν λύοιτ' ἂν ἐκ τῆς πρὸς τὸ τοιοῦτον σῶμα κοινωνίας τὸ ἔγκλημα, πλείστων εὐσεβείᾳ τε καὶ χρηστότητι τὸν τῇδε βίον ἀνυσσῶν, καὶ πρὸς τὸ τέλος ἔτως ἀφικνουμένων καλῶς,

λῶς, ὡς εἰ καὶ πάντη καθαροῖς ἐνεδημιεργῶντο καὶ συνήπτοντο σώμασιν, ἔτ' ἀνάρμοστός τις τῷ παναγάθῳ καὶ παντοδυνάμῳ Θεῷ λογισμὸς ἐντεῦθεν ἀνίσχει ψυχαῖς, Φύσει τε καὶ λόγῳ καὶ θείᾳ χάριτι πρὸς τ' ἀληθὲς εὐηγεμένως καλῶς. Τοιοῦτοι δ' ὄντες οἱ τῆς Ἐκκλησίας Διδάσκαλοι, τὴν ἀληθῆ καὶ δικαίαν περὶ τῆς Λογικῆς Ψυχῆς ἐξέθεντο δόξαν, ὃν ἀγνοοῦντες μὲν τὰς πρὸς αὐτὴν ἀντιθέσεις· ὡς δὲ μηδέν τι δυναμένων καὶ ψευδῶν ὑπεριδόντες καθάπαξ, καὶ τὴν ὑπερβάλλουσαν μᾶλλον ἐν Θεῷ ἀγαθότητα καὶ σοφίαν καὶ δύναμιν ἐκεῖνοί τε συνεῖδον, κἀντεῦθεν πάνυ καλῶς καὶ οἱ τῶν ἐκείνοις προσέχοντες. Τί γὰρ μεῖζον εἰς λόγον τῶν θείων τετωνὶ πλεονεκτημάτων, ὅτι καὶ τοὺς πρώτους μᾶλλον ἀνθρώπους εἰδὼς ὅτι τοιοῦτοι φανέντας, οὐκ ἔπαυσε τὸν περὶ τῆς αὐτῶν Δημιουργίας σκοπὸν, καὶ πάντων ἀνθρώπων τὸν κάλλιστόν τε καὶ μέγιστον, εἰδὼς καὶ ἣν ἀνέξεται πράξειν ἰατρείαν αὐτῶν, καὶ τὰς ἅλμας μεθόδους πρὸς τὴν αὐτῶν, εἰ καὶ μὴ πάντων βελτίωσιν, τῷ γε μὴ πάντας ἂν βελῆσαι; Ἦδει δὲ καὶ ἐκεῖθεν ἄχρι τῶν τῆς Οἰκονομίας καιρῶν, καὶ μετὰ ταύτην ἄχρι καὶ νῦν τὰς ἀπιστίᾳ συζησομένας ἐκ τῶν δημιουργημένων Ψυχῶν, καὶ τῶν μελλουσῶν οὐ πιστεύειν, τὰς Φαύλως βιωσομένας, ἀλλὰ τὴν γένεσιν ὁ βελόμενος παύειν ἐκ πολλῆς ἀγαθότητος, ὁ δὲ τὴν ἐντεῦθεν ἀναρίθμητον τῶν πιστῶν καὶ δικαίων Πνευμάτων καρποφορίαν, τῇ περὶ τὴν γένεσιν τῶν ἀνθρώπων ἐξ ἀρχῆς τάξει κέχρηται. Καὶ δίδωσι μὲν ὁ Πατὴρ τὴν τοῦ Σώματος ἀρχὴν προσεχῆ, ἔτω τάξαντος τοῦ Θεοῦ τῆς κοινῆς καὶ πρώτης πάντων Ἀρχῆς· αὐτὸς δὲ τὸ Πνεῦμα ἐμπνεῖ, ταυτὸν δ' εἰπεῖν ἀμέσως ἐγκλίζει τελείῳ καὶ ζωτικῷ τῷ Σώματι. Καὶ εἰμὶ κωλύει τὸν ὑετὸν, καὶ τὴν ἡλίου λάμψιν αὐτὸς ὢν ὁ ταῦτα ποιῶν, καὶ κωλύειν διὰ τοῦτο δυνάμενος, ἵνα μὴ προφάσει τῶν ἀπίστων καὶ πονηρῶν διαφθαρεῖεν οἱ Δίκαιοι, καὶ οἱ γίνεσθαι μέλλοντες, οὐκ ἔτι λοιπὸν γένοιντο. ἀλλὰ καὶ ἀμφοῖν ταυτὶ δίδωσι τὰ καλὰ, εἰ καὶ διαφέρουσι λόγοις τε καὶ σκοποῖς πᾶσι πρὸς τὸ δίκαιον ἅμα καὶ ἀγαθὸν αὐτοῦ τείνουσι βέλημα. Δημιουργεῖ καὶ Ψυχὰς οἰκείως

κείως τῇ πρώτῃ Παραγωγῇ, ὡς ἐκ εὐλογον ἄλλως γίνεσθαι τὰς τοιαύτας τῇ Φύσει. Τὸ δ' Ἀγαθᾶις ἢ Φαύλαις ἔσεσθαι, αὐτῶις καταλείπει. Καὶ δημιουργεῖ μὲν Ἀγαθὰς, ἀλλὰ τῶ Φαύλας ἐνίας τῇ προαιρέσει σφῶν αὐτῶν γίνεσθαι μετὰ ταῦτα, ἀνέχεται, μὴ καὶ τῶν Ἀγαθῶν ἐκλείπῃ τὸ πλῆθος τῶν Φαύλων εἵνεκα, τῆς διαδοχῆς πεπαυμένης. Ἐπείπερ ἔτω τὴν αὐτῶν παραγωγὴν ἐξ ἀρχῆς ἠθέλησεν εἶναι, καὶ τὸν ἄνθρωπον τῶ Σώματι μὲν ἐκ διαδοχῆς, ἐκ δημιουργίας δὲ τῇ Ψυχῇ γίνεσθαι. Ὅθεν οὐδὲ κυρίως ἐστὶν εἰπεῖν δημιουργεῖσθαι τὰς νῦν ἀνθρώπους, τῶ τὰς αὐτῶν Ψυχὰς ἔτω γίνεσθαι. Δημιουργία γὰρ ἀνθρώπε κυρίως ἡ εἰδικὴ τέτε Παραγωγή, ταυτὸν δ' εἰπεῖν τῶ συναμφοτέρω. Τὸ γὰρ συναμφότερον κυρίως Εἶδός ἐστι καὶ Φύσις ἀνθρώπε. Ἄλλον δὲ τρόπον τὸ Εἶδος τὸ πρὸς τὴν Ὕλην λέγεται. Τοιαύτη δ' ἦν ἡ πρώτη Παραγωγή. Τὰ Εἴδη τοίνυν, τετέσι τὰς Φύσεις τῶν ὄντων, τότε πέπαυται ποιῶν ὁ Θεὸς· τῇ δ' ἐκ διαδοχῆς γενέσει τῶν εἰδῶν συνεργεῖ, συνεργῶν τοῖς ἀτόμοις· τοῖς μὲν ἄλλοις, κινετέρω τε τρόπω καὶ ὑφειμένω· ἀνθρώποις δὲ, ὑψηλοτέρον. Ὡς γὰρ Φυσικὸν μὲν τῶ ἀνθρωπείῳ εἴδει μέρος τὴν Ψυχὴν, ταυτὸν δὲ Φᾶναι τῆς Φύσεως, καὶ μέρος εἰδοποιὸν, ὑψηλὸν δὲ καὶ τῆς ὕλης ὑπερκείμενον λίαν, τῶ καρπῶ τῆς διαδοχῆς συνάπλεκε κλίζων τῶ Σώματι.

Εἰδ' ἀπορίας ἦν ἄξιον, ὅτι παράγει ψυχὰς σάζεσθαι, καὶ τῶ οἰκείῳ τέλει τυγχάνειν, καὶ ἐχάριν παράγοντας, μὴ βλαμένων ἐνίων, καὶ μηδὲν ἦν ἄκος τῆς ἀπορίας, καὶ σπειρομένων ἂν καὶ τῶ Σπέρματι συμπεφυκειῶν, εἰ οἷόν τ' ἦν, τῦτ' ἂν ἦν ἀπορεῖν. Οὐ γὰρ ἐκ τῆς ἀνθρωπικῆς καὶ τῶν σπειρόντων δυνάμεως ἡ τοιαύτη τῶν Ψυχῶν ἦν ἂν γένεσις πρέργε, ἀλλ' ἄνευ Θεῦ, ἀλλ' ἐκείνε καὶ ἄπαξ δεδωκότος καὶ διδόντος ἂν ἀεὶ τῇ ἀνθρωπείᾳ Φύσει τὴν πρὸς τῦτο πᾶν δύναμιν. Ἀλλὰ μὴν ὁ μεῖζον, καὶ προνοεῖ μὴ μόνον Ἀγαθῶν καὶ Πιστῶν, ἀλλὰ καὶ Φαύλων γε καὶ Ἀπιστων ὁ θεῖος Παῦλός φησι· προνοεῖ δ' ὡς ὑπ' αὐτῦ γεγονότων, καὶ ὡς ἔργον ὄντων πάντων αὐτῦ· καὶ προειδὼς ἄρα

ἄρα τὴν αὐτῶν πονηρίαν, ὅμως ἐ βέλεται μὴ γίνεσθαι, μὴ δ' εἶναι αὐτές τε καὶ τὰς ἄλλας αὐτῶν ἕνεκα. Δόξα τῇ πανσόφῳ αὐτοῦ ἀγαθότητι, δόξα τῷ ἐλέει αὐτοῦ, ὅτι καὶ ἡμῶν τῶν ἐλαχίστων ἐφώτισε τὴν Ψυχήν. Εἰσὶ μὲν ἴσως καὶ θειότεροι περὶ τοῦ προκειμένου καὶ σοφώτεροι λόγοι τῶν πρότερον καὶ νῦν εἰρημένων, πρὸς τὸ αὐτὸ δὲ τοῖς εἰρημένοις φέροντες τέλος· τὴν δὲ τῶν ἐντευξομένων ὑπερβαίνοντας ἕξιν πεφήκαμεν, καὶ τότε καὶ νῦν· ὧν τῆς ὠφελείας χάριν ἐδόκησε ἄλλα ἐκεῖνά τε καὶ ταυτὶ συνθεῖναι προήχθημεν. Σὺ δὲ τῶν ἄλλων πάντων ἐξήρησαι. Διὸ καὶ τῇ ἀληθείᾳ γενναίως πάνυ συνέζης ἐν τῷ σοφῷ σου Συγγράμματι. Εἰκῇ δὲ καὶ ἄμφω πονοῦμεν.*) Ἀλλὰ συνείρειν ἃ δεῖ τὰ πολλῆς τραγῳδίας καὶ θρήνων ἄξια.

*) Τίνος ἕνεκα εἰκῇ φησι καὶ ἄμφω πονοῦμεν; Καὶ τίνας τὰ πολλῆς τραγῳδίας καὶ θρήνων τυγχάνουσιν ἄξια; Ἢ τὸ μὲν εἰκῇ φησι, διὰ τὸ ἀδύνατον τοὺς μετὰ τοῦ σώματος ὄντας, τὸν ἀνερμήνευτον διερμηνεῦσαι τρόπον τῶν τῷ Σώματι ἐγκιζομένων Ψυχῶν. Τὰ δὲ τραγῳδίας ἴσως εἴρηκεν ἄξια, διὰ τοὺς μὴ ταῖς περὶ Ψυχῆς εἰρημέναις θεοπαραδότοις ἀποδείξεσι πειθομένους.

# ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΜΟΝΑΣΤΟΥ ΚΑΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ, ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΤΑ ΗΜΑΘΙΑ ΗΣΥΧΑΣΤΗΡΙΟΥ, ΤΟΥ ΒΛΕΜΜΙΔΟΥ,

## ἘΠΙΣΤΟΛΗ ΚΑΘΟΛΙΚΩΤΕΡΑ, ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΠΟΛΛΟΥΣ.

Ὅτι ἡ Ἀρχόντισσα ἡ Μαρκεσίνα, ἡ ἐξόχως ἐρωμένη τῦ Βασιλέως, καὶ διὰ τῦτο πάντων ὑπερτερῦσα, καὶ αὐτῆς τῆς Αὐγύσης πρωτεύσσα τυραννικῶς, εἰσέφρησεν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς σεβασμίᾳ Μονῇ τῦ Ἁγίυ Γρηγορίυ τῦ Θαυματυργῦ· ἐν ἐκείνῃ τῇ Μονῇ τῶτότε διαγόντων ἡμῶν. Εἰσῆλθε δὲ καὶ Πρὸς τὸν Ναὸν τῦ Θεῦ, τελυμένης τῆς Λειτυργίας, καὶ ἀπελείθη παρ' ἡμῶν τῆς Ἱερᾶς Ἀκροάσεως, καὶ ἀπεδιώχθη μετὰ αἰχύνης, ὀδυρομένη τὸ γεγονὸς ἐπ' αὐτῇ.

Πάλιν ἡμεῖς ἐν Πνεύματι Τολμητίᾳ· καὶ πάλιν ἡμῖν ἀπειλαὶ, καὶ περισάσεις, καὶ κίνδυνοι. Ἔτι τὴν κοσμικὴν ἐσμεν Σοφίαν ἀπαίδευτοι, καίσυγητοὶ διὰ τῦτο, καὶ ἀποτρόπαιοι. Πάλιν

λιν ἀντιφερόμεθα ταῖς Ἀρχαῖς, καὶ εἰκότως ἀπελεγχόμεθα δύσχρηστοι. Μικρὸν τῆς τῶν δεινῶν ἐπιφορᾶς ἀνεψύξαμεν, καὶ ὁ Σατὰν ἤγαγεν εἰς ἡμᾶς τὴν ἀσελγῆτε καὶ φαρμακὸν, τῆς οἰκουμένης τὸ πρόσκομμα, τὸ παγκόσμιον σκάνδαλον μετὰ τοῦ αὐχένος, καὶ τῆς ὀφρύος, καὶ τοῦ φρυάγματος· τάχα μὲν καταπλήξων καὶ καταπαλαίσων ἡμᾶς, ἤδη ταῖς τῶν ἀλγεινῶν ἐκδειματωθέντας καὶ προκατασεισθέντας ἐπαγωγαῖς· (τοῦτο γὰρ ᾠήθη πτωχοὺς τὴν Διάνοιαν καὶ τὸν τῆς Ψυχῆς τόνον παρειμένους εἰδὼς.) Ὄντως δὲ τῷ μόνῳ Σοφῷ τε καὶ Ἰσχυρῷ κατασοφισθησόμενός τε, καὶ ἐκνευρισθησόμενος.

Ἄθρους, ἀκάθεκτος ἡ μαινὰς τῷ ἡμεδαπῷ σεμνείῳ προσέῤῥαξε, μετὰ βαρείας ὅσῳ καὶ σφοδρᾶς τῆς πομπῆς, ὀξύῤῥου δίκην Χειμάῤῥου πολυμιγοῦς. Ἑωρακότες αὐτὴν οἱ περὶ τὰς Πύλας ἡμέτεροι, καὶ ὅσοι τῶν ἐντὸς, πεφρίκασι, διαπεφωνήκασιν. Εἰ σεῤῥύη πανετοίμως καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Νεὼν, τῆς θείας καὶ μυστικῆς ἐπιτελουμένης Θυσίας ἡ ἐναγής. Ἡμεῖς δὲ καὶ ταῦτ' ἐν ἀμηχανίᾳ γεγονότες τῷ ἀδοκήτῳ τοῦ πράγματος, ἀπείργομεν εὐθὺς τὴν Μοιχαλίδα τῆς ἱερᾶς Ἀκροάσεως, τῆς κοινῆς καὶ συμφώνου τῶν Πιστῶν εὐχῆς τε καὶ ὑμνῳδίας· ἀποτροπιαζόμεθα τὴν ἀσχήμονα, τὴν ἐκτόπως τοῖς Νόμοις τοῦ Χριστοῦ ἐνυβρίζουσαν, καὶ τὴν ὕβριν δημοσιεύουσαν· ὅλαις ὁρμαῖς ἐξοστρακίζομεν τῶν ὁσίων τόπων τὴν βέβηλον, περιδεεῖς μὲν ὄντες τῇ ἀσθενείᾳ τῆς σαρκὸς καὶ ὑπότρομοι· τῷ τοῦ Κύριου δὲ κρατίστῳ φόβῳ τὴν ἄνθρωπον ἐκκρουόμενοι· καὶ τοῦ παρανομῆσαι, τὸ θανεῖν μᾶλλον αἱρούμενοι· καὶ τὸ, τῇ ἀκοινωνήτῳ συνεκκλησιάσαι τῶν ἀπευκταίων πλέον ἡγούμενοι, τοῦ πικρῶς ἀπαλλαγῆναι τοῦδε τοῦ σκήνους, πληγὰς ἐν αὐτῷ καὶ καθείρξεις, καὶ λιμώξεις, καὶ εἴτι ἄλλο τῶν ἀπειλουμένων ὑπενεγκόντες διὰ βίου παντός.

Τῶν μὲν γὰρ παρόντων Ἀνδρῶν τὸ βιαιότατόν τε καὶ μονιμώτατον, μὴ περαιτέρω τῆς τοῦ δεσμοῦ διαῤῥήξεως ἐξισχύσαν, τῇ ἐπικήρῳ συγκατεστράφη ζωῇ, μεγίστων ἀντιφιλοτιμησάμενον, καὶ ἀκαταλύτων ἐπάθλων ἐσμὸν,

Τὸ

Τὸ δ' ἀσοχῆσαι Νόμων Θεῦ, καί τι τῶν θελγόντων τὴν αἴθησιν προκρῖναι τῶν τῦ Κυρίυ Θεσμῶν, τὸ ἀπερρίφθαι προξενεῖ ἐξ' αὐτῦ πικρίαν ἀνύποιστον, αἰχύνην ἀπέραντον.

Χρὴ μὲν ὧν ἡμᾶς τὴν ἐν Προσευχαῖς ἀληθίζειν ἐπίκλησιν, καὶ οἷα τέκνα τῦ ἀγαθῦ τὸ ἀγαθὸν ἐνεργεῖν, εἰ καὶ ὁ Χὴς ὑποσύρει, συντόνως ἀνθέλκειν ἑαυτὺς πρὸς τὰ ἄνω, διὰ τὴν πρὸς τὸν ὕψιστον πατέρα αἰδῶ, καὶ τὸ πολίτευμα ἔχειν, ὡς ἐν Πατρίδι, ἐν Οὐρανοῖς, ἔρρειν ἀφέντας πᾶν γενεὸν, καὶ πρόσγε τῆς ἀναλύτεως. Εἰδὲ τῆς πρώτης ἐκ ἐφικνέμεθα τάξεως, πρὸς τὰς ἀνεκφράστες ἀπολαύσεις τέως ἐρᾶν· αἱ δὴ βραβεῖα τοῖς ἐν Ἀρετῇ καμῶσι προητοιμάσθησαν, καὶ πᾶσαν θλῖψιν ὑποφέρειν διὰ τὴν αἰωνίζουσαν εὐκληρίαν. Οὐ γάρ ἐσιν ὅλως τὰ νῦν καιρῷ τὰ παθήματα, κἂν ὁποῖα πότ' ἂν ᾖ, πρὸς τὴν ἐλπιζομένην ἀντίδοσιν ἀξία. Εἰ δὲ καὶ τῆς τῶν μιαρῶν διαμαρτάνομεν Ὁμηγύρεως, κἂν γῆν τῇ ἐχάτῃ Μοίρᾳ τῶν σωζομένων ἐγκαταλέγεσθαι, καὶ τῶν δεσποτικῶν προσαγμάτων ἀντέχεσθαι, δεδοικότας τὸ τῆς περιφρονήσεως ἐπιτίμιον, τὴν ἐν Γεέννῃ κατάκρισιν, καὶ διὰ τῦτο καὶ προκινδυνεύειν αὐτῶν, εἰ δεήτειεν. Ἐπεὶ πόσης ἀνοίας ἐσὶ, τὸ μικρῶν Τιμωριῶν τὰς μείζες, καὶ παυροτέρων Βασάνων τὰς διαρκεσέρας ἀλλάξαθαι; Καὶ μᾶλλον εἴπερ αἱ μὲν, αἱ βραχεῖαι σωφρονίζεσι καὶ καθαίρεσι. (τὶς γὰρ ζήσας ἐχ ἥμαρτεν; ἀπὸ ῥύπυ δὲ τὶς καθαρός;) αἱ δὲ λάχος εἰσὶν ἀναφαίρετον.

Ὥσπερ γάρ τις ὁπωσῦν ἐπ[illegible]αικὼς, ἐκ λογῆς ἑαυτῷ προκειμένης κολάσεων, εἰ τῶν τήμερον κυφοτάτων, μετρίων ἴσως τινῶν ῥαπισμῶν, προέλοιτο τὰς ἐπιπονωτέρας εἰς τὸ ἐξῆς, οἷον στρεβλώσεις, ξέσεις, μελῶν ἐκ τομάς, ἀφρονέσατος κρίνοιτ' ἂν δικαίως καὶ ἀλογώτατος· ἕτως ὁ τῶν ὄρτι προελόμενος δυχερῶν τὰς ἐσομένας ἀλγηδόνας ἐν Αἰῶνι τῷ τῆς ἐκτίσεως, ὅταν ἑκάσυ τὸ ἔργον, ὁποῖόν ἐσι δοκιμάσῃ τὸ πῦρ, ἀνεκτότατός τε καὶ ἀθλιώτατος. Παραπλησίως καὶ ὁ τὴν τῶν Ἀνθρώπων ἀπάτην ὑπὲρ τὴν τῦ Θεῦ Δόξαν ἠγαπηκώς. Καὶ ἕτος γὰρ ἔντως τετυφλωται,

φλωται, καὶ σκιᾶς ἐπειλημμένος, ἢ Νηὸς ἴχνους ἐν ὕδασιν, οἴεταί τι ἔχειν οὐδέν. Ἐπεί τοίγε εἰ φιλοδοξῇ, ζητείτω δόξαν τὴν ἀληθῆτε καὶ μένουσαν, μὴ τὴν ψευδομένην καὶ παραῤῥέουσαν, Ἀνθρώποις προσκείμενος, καὶ Θεοῦ ἀφιστάμενος. Ὁ γὰρ Ἀνθρώποις σπεύδων ἀρέσκειν, οὐκ ἔστι δοῦλος Χριστοῦ. Καὶ οἷς πάντες ἄνθρωποι λέγουσι καλῶς, τούτοις ὁ ἀληθὴς λόγος ἀποκληροῖ τὸ, οὐαί. Κἂν οὐχ οἱ πολλοὶ τῆς ἴσης γνώμης ἡμῖν. ἀλλὰ μήτ' ἐνπονη-
» ρευομένοις παραζηλοῦν διδασκόμεθα, μή τε τοὺς τὴν Ἀνο-
» μίαν ποιοῦντας ζηλοῦν. Κἂν οὗτοι Πατέρες εἶεν, ἀφιέναι προσῆκον αὐτοὺς, καὶ ἀκολουθεῖν ὀπίσω Χριστοῦ, τῶν ἰχνῶν αὐτοῦ δεδράχθαι, τῶν αὐτοῦ δικαιωμάτων ἐξέχεσθαι. Μὴ οὕτω γάρ τις ποιῶν, ἄξιος οὐκ ἔστι Χριστοῦ.

Τοῖς τοιούτοις ἐπειγόμενοι λογισμοῖς, ἀπελαύνομεν παραυτίκα τῶν θείων Σηκῶν τὴν ἀνόσιον· οὔτε τὸν Ἅγιον Ἄρτον τῇ ἀναιδεῖ καὶ ἀκαθάρτῳ δοῦναι τολμήσαντες, οὔτε μὴν ἔμπροσθεν τῆς καλινδουμένης τῷ τῆς Μοιχείας βορβόρῳ τοὺς λαμπροὺς βαλεῖν καὶ μαργαρῴδεις λόγους τῆς ἱερᾶς Τελετῆς. Ὅθεν ἐν Κυρίῳ καρτερῶμεν τὰ ἐπερχόμενα.

ΤΟΥ

# ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ ΜΟΝΑΣΤΟΥ ΚΑΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΒΛΕΜΜΙΔΟΥ,

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΜΟΝΑΧΟΥΣ

*τὸ ἀνεγερθέντος παρ' αὐτῷ Φροντιστηρίῳ, ἐν τῷ τρίτῳ τῷ αὐτῷ Βιβλίῳ*

ΠΕΡΙ

# ΠΙΣΤΕΩΣ ΛΟΓΟΣ.

Τοῖς ὁσίοις τῷ Δεσπότῃ Χριστῷ τοῖς ὄντος, καὶ ἐκλεκτοῖς Φοιτηταῖς, ὁ κατ' εὐδοκίαν αὐτοῦ καὶ χρηστότητα Κτίτωρ τοῦ καθ' ἡμᾶς ἱερὸ Φροντιστηρίου Νικηφόρος, ἐν μονάζουσιν Ἱερεὺς χηραιὸς ἀθενὴς, τῶν τῆς ὑμῶν ὁσιότητος Εὐχῶν ἐπιδεὴς, τὴν παροῦσαν ὑμῖν ὑπόμνησιν ἐξ ἀγάπης ὑπαγορεύω, πάσης αὐτὴν ὑποτυπώσεως ἑτέρας προεκλιθέμενος. Ἐπειδὴ γὰρ πρώτιστον τῷ Χριστιανῷ καὶ πάντων ἀναγκαιότατον εἰδέναι τὴν Εὐσέβειαν, καὶ ταύτην ἀσπάζεσθαι, καὶ ταύτῃ συζῆν, καὶ ζωῇ τῇ παρούσῃ συνεκδη-

νεκδημεῖν, ἄξιόν ἐσι πιστεύειν καὶ ὁμολογεῖν καὶ κηρύτ-
τειν ἡμᾶς, ὅτι Θεὸς εἷς ἐσιν, ἤγουν ἀσία μία θεότητος ἀκατά-
ληπτος καὶ ἀπρόσιτος, ἐν τρισὶ τελείαις ταῖς Ὑποστά-
σεσι, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι.
Ἄκλιτος ὁ Πατὴρ, ἄκλιτος ὁ Υἱὸς, ἄκλιτον τὸ Πνεῦμα
τὸ ἅγιον, ὁ Πατὴρ ἀγέννητος· ὁ Υἱὸς οὐκ ἀγέννητος·
ἐγέννησε γὰρ τὸν Υἱὸν ὁ Πατὴρ πρὸ πάντων τῶν αἰώ-
νων θεοπρεπῶς· τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐ γεννητὸν, οὐκ
ἀγέννητον, ἀλλ' ἐκπορευόμενον ἀσιωδῶς παρὰ τοῦ Πατρός.
ὁ Πατὴρ ἦν ἀεὶ, καὶ ὁ Υἱὸς ἦν ἀεὶ, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ
ἅγιον ἦν ἀεί.

Καὶ ὥσπερ οὐκ ἔσιν ἐννοῆσαί ποτε τὸν Ἥλιον ἄνευ τῆς οἰκείας
Φωτὸς, ἕτως οὐδὲ τὸν Πατέρα δύναταί τις φαντασθῆ-
ναι ὅλως χωρὶς τοῦ Υἱοῦ. Πατὴρ γὰρ ἦν ὁ Πατὴρ ἀεί. Δῆ-
λον δὲ ὅτι καὶ Υἱὸν εἶχεν ἀεί. Διὸ ὁ κατὰ τὴν χρονικὴν
ἀρχὴν, ὥσπερ ὁ Πατὴρ ἄναρχος, ἕτω καὶ ὁ Υἱὸς ἄναρ-
χος. Ἀεὶ γὰρ ἦν ὁ Πατὴρ, καὶ ἀεὶ Πατὴρ· ἀεὶ ἦν ὁ Υἱὸς,
καὶ ἀεὶ Υἱός. Τὸ γὰρ θεῖον τροπὴν οὐ προσίεται. Κατὰ
δὲ τὴν Φυσικὴν Ἀρχὴν, εἴτ' οὖν τὸ Αἴτιον, οὐκ ἄναρχος ὁ
Υἱός. Ἀρχὴ γάρ ἐσιν αὐτοῦ ὁ Πατὴρ ἀσιώδης, οὐ δημιερ-
γική. Μόνος τοίνυν κατὰ τὴν Φυσικὴν Ἀρχὴν ἄναρχος
ὁ Πατὴρ, μὴ ἔχων τινὰ Αἴτιον ἑαυτοῦ. Διάτοι τοῦτο καὶ
ὁ Κύριος τὸν αὑτοῦ Πατέρα τιμῶν ἔλεγεν, ὁ Πατήρ μου μεί-
ζων μού ἐσι· Μείζων ὡς Ἄναρχος, ὡς Ἀναίτιος, ὡς Ἀρχὴ
Φυσικὴ, καὶ κατ' ἀσίαν αἴτιος τοῦ Υἱοῦ.

Ὥσπερ δ' αὖ ὁ Ἥλιος Φυσικῶς καὶ ἄνευ τινὸς πάθους, ἢ
βραδυτῆτος ἐκλάμψας τὸ Φῶς, οὐκ ἀποτέτμηται τοῦ
Φωτός· ἔσι γὰρ τὸ Φῶς καὶ ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ· πα-
ραπλησίως καὶ ὁ Πατὴρ ἀσιωδῶς καὶ ἀχρόνως καὶ ἀπα-
θῶς γεννήτας τὸν Υἱὸν, οὐδ' ὁπωσοῦν διέσηκε τοῦ Υἱοῦ· ἔσι γὰρ
ὁ Υἱὸς καὶ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἀεὶ, καὶ ἐν τῷ Πατρὶ ἀεὶ, καὶ
ὁ Πατὴρ ἐν αὐτῷ ἀεί. Καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ Πα-
τρὸς ἀεὶ ἐκπορεύεται· καὶ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ἐν τῷ Υἱῷ
ἔσιν ἀεί. Καὶ ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς ἐν τῷ Πνεύματι τῷ
ἁγίῳ ἀεί. Μονὰς οὖν καὶ κατὰ τοῦτο καθέσηκεν ἡ ἁγία
Τριάς. Καὶ κατὰ πάντα δὲ, πλὴν τῶν Ἰδιοτήτων, ὁ Πα-

τὴρ

τὴρ καὶ ὁ Υἱὸς, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἓν εἰσι. Θεὸς τέλειος ὁ Πατήρ. Θεὸς τέλειος ὁ Υἱός. Θεὸς τέλειος τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἀλλ' εἷς Θεὸς, ὁ τρεῖς Θεοί. Τὸς μὲν γὰρ τρεῖς Ἀνθρώπους, ἀλλὰ δὴ καὶ τὸς δύω, οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ἄνθρωπον ἕνα κατὰ Φύσεως ὧσιν ἄνθρωποι πάντες μιᾶς. Ἀπ' ἀλλήλων γὰρ διακέκριντα πράγματι, καὶ ἕκαστος αὐτῶν ἰδίαν ἔχει περιγραφὴν τοπικήν· ἀλλὰ καὶ χρόνῳ, καὶ γεννήσει, καὶ βουλήσει, καὶ δυνάμει, καὶ δόξῃ, καὶ πολλοῖς ἄλλοις ἕτερος ἑτέρῳ διέργεται. Παραπλησίόντι καὶ πὶ τῶν Ἀγγέλων ὑπολητέον. Κακείνων γὰρ ἕκαστος ἰδίῳ τόπῳ νοερῶς περιγράφεται· διότι πάντες περιγραπτοί, καὶ βαθμὸς ἄλλος ἄλλῳ κεκλήρωται· καὶ ἄλλος ἄλλην ἔλαμψιν δέχεται· καὶ ὁ μὲν πρότερον, ὁ δ' ὕστερον, καὶ ὁ μὲν, ἀμέσως, ὁ δ' οὐκ ἀμέσως, ἀλλ' ἢ δι' ἑνὸς, ἢ διὰ πλειόνων τῶν μεταξύ· καὶ ἄλλος ἀλλαχῆ ἀποστέλλεται· καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, πολλά ἐστι τὰ ἐξ ἀλλήλων αὐτὰς διατέμνοντα. Μόνα δὲ τὰ τρία πρόσωπα τῆς ὑπερτάτης, Θεότητος οὔτε τόπος ἀπ' ἀλλήλων διίστησιν, ὅτι ἀπερίγραπτα, καὶ ὅτι πάντη τε καὶ πάντως ἐν ἀλλήλοις περικεχωρήκασιν ἄτερ συγχύσεως· οὔτε χρόνος· πρεσβύτια γὰρ ὁμοῦ τὰ τρία καὶ ὑπέρχρονα, καὶ ἓν τὸ μὲν πρότερον, τὸ δὲ μετ' αὐτὸ· ἀλλὰ καὶ μία τοῖς τρισὶ Βούλησίς τε καὶ Θέλησις· μία Δύναμις πανθενὴς· Ἐνέργεια μία παντεργικὴ· μία Κυριότης παντοκρατής· Δόξα, Λαμπρότης, ὑπέρδοξος, ὑπέρλαμπρος, ἡ αὐτὴ τοῖς τρισὶν· ὁμουσίως τε τοῖς αὐτοῖς καὶ ὁμοτίμως τὸ ὑπερούσιον. Οὕτω τοι τὰ τρία ἓν ἀραρότως ἐστὶν, ἀσύγχυτα, ταῖς ὑποστατικαῖς Ἰδιότησι καὶ ὄντα καὶ πιστευόμενα.

Ἰδιότης δὲ καὶ Ἰδίωμα καὶ Ἴδιον λέγεται, τὸ μιᾶς ἑκάστης χαρακτηριστικὸν Ὑποστάσεως γνώρισμα, διὰ τὸ ἰδικῶς ἐκείνῳ μόνῳ προσεῖναι τῷ, ὃ ἐστιν Ἴδιον, ὃ μὴν καὶ ἄλλῳ τινί. Τὸ γὰρ καὶ ἄλλῳ τινὶ πρόσον, τοῦτο κοινὸν καὶ οὐκ ἴδιον. Οἷον. Ἴδιον τοῦ Πατρὸς τὸ Ἀγέννητον· τοῦτο ἰδικῶς μόνῳ πρόσεστι τῷ Πατρὶ· μόνος γὰρ ὁ Πατὴρ Ἀγέννητος, ἐπεὶ καὶ μόνος Πατήρ. Ἴδιον τοῦ Υἱοῦ τὸ Γεννητόν. Ἴδιον τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὸ Ἐκπορεύεσθαι παρὰ τοῦ Πατρός.

τρός. Οὔτε δὲ τὸ Πνεῦμα γεννᾶται τὸ ἅγιον, ἔτε ὁ Υἱὸς ἐκπορεύεται. Τὸ μέν τοι ἄκλιτον καὶ ἀπερίγραπτον καὶ ὑπερούσιον καὶ τὰ τοιαῦτα, Κοινὰ Πατρὸς καὶ Υἱῦ καὶ ἁγίε Πνεύματος. Διὰ τῦτο καὶ τῆς θείας Φύσεως Ἰδιώματα λέγονται. Τῆς θείας μὲν Φύσεως, ὅτι Φυσικὰ καὶ ἐχ ὑποστατικὰ ταῖς τρισὶν ὁμοτίμως προσόντα τῆς θεότητος ὑποστάσεσιν. Ἰδιώματα δὲ, ὡς ἄλλη πάσῃ Φύσει, πλὴν μόνης τῆς θείας ἐσίας, πάμπαν ἀμέθεκτα, μήτ' Ἀνθρώποις, μήτ' Ἀγγέλοις ὅλως ἐνθεωρέμενα. Καλεῖται δὲ Ουσία, καὶ Φύσις, καὶ Μορφὴ κοινῶς, ἡ τῶν ἰδικῶς ὄντων Περιοχή· Ουσία, ὡς ἔσα ἀεί· Φύσις δὲ, ὡς φύσα τὰς Ὑποστάσεις· Μορφὴ δὲ, ὡς ὅλων τῶν μορφωμάτων τῶν ὑπ' αὐτὴν, ἤτοι τῶν Χαρακτήρων συλληπλική. Τὰ δὲ περιεχόμενα λέγονται καὶ Ἄτομα, καὶ Ὑποστάσεις, καὶ Πρόσωπα· καὶ Ἄτομα μὲν, διὰ τὸ μηδὲν αὐτῶν τομὴν, ἤτοι διαίρεσιν ἐπιδέχεσθαι. Τῆς γὰρ ἀνθρωπίνης ἐσίας, ταυτὸν δ' εἰπεῖν ἀνθρωπότητος, εἰς τὰς κατ' αἴθησιν Ἀνθρώπες διαιρεμένης, ἑδεὶς αὐτῶν εἰς ἄλλες Ἀνθρώπες τέμνεσθαι δύναται· ζῷα λογικὰ καὶ θνητὰ, νῷ καὶ ἐπιστήμης δεκτικά. Καὶ κατὰ τῦτον τὸν λόγον, οἱ ἐπὶ μέρες ἅπαντες, Ἄτομα. Ὑποστάσεις δὲ, ὡς ὑπὸ τὴν Φύσιν ἑστῶτα καὶ μένοντα, καθ' ὅλε ταύτης ἴσης καὶ θεωρεμένης ἐννοηματικῶς· τῶν δὲ, μερικῶν ὄντων, καὶ τὸ εἶναι ἐχόντων πραγματικῶς. Πρόσωπα δὲ, διότι ἕκαστον αὐτῶν οἰκεῖον ἔχει χαρακτῆρα τοῖς λοιποῖς ἀκοινώνητον. Τοιγαρῦν Κοινὸν ἐπὶ τῆς θεότητος, μίαν Ουσίαν, μίαν Φύσιν, μίαν Μορφὴν δογματίζομεν. Ἄτομα δὲ τρία, τρεῖς Ὑποστάσεις, τρία Πρόσωπα χαρακτῆρσι τρισὶ καταλλήλοις, ἔτ' ἂν Ἰδιώμασι γνωριζόμενα.

Χαρακτὴρ δὲ λέγεται τῆς πατρικῆς Ὑποστάσεως ὁ Υἱὸς, ἐχ ὅτι αὐτός ἐστι τὸ Ἴδιον τῦ Πατρός. Τίς γὰρ τῦτ' ἂν ὑπονοήσειε, λόγε μετεχικῶς; ἀλλ' ὅτι καθ' ὃ Πατὴρ ὁ Πατὴρ ἐκ τῦ ἔχειν Υἱὸν χαρακτηρίζεται καὶ γνωρίζεται, καὶ ὅτι πάντα τὰ τῦ Πατρὸς ἔχων ὁ Υἱὸς ἐν ἑαυτῷ, μένων Υἱὸς, δείκνυσι τὸν ἐξ ᾧ, καθάπερ εἰκὼν αὐτῦ φυσικὴ καὶ ἀπαράλλακτος. Διὸ καί φησιν, ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ,

ἑώρακε

ἑώρακε καὶ τὸν Πατέρα. Νοῦς δὲ ὢν ὁ ἀναρχος Φύσεως Θεός, ὁμοφυῶς ὑπάρχει λόγῳ πηγαστικός. Πατὴρ δὲ ὢν, γεννητικός ἐστιν ὁμοουσίῳ Υἱῷ. Διὰ τοῦτο καὶ τοῦ Θεοῦ Λόγος, καὶ Υἱὸς τοῦ Πατρὸς ὁ αὐτός.

Οὗτος ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, δι' ἧς πᾶσαν τὴν κτίσιν, ὡς δι' οἰκείας σοφίας τε καὶ δυνάμεως ἐδημιούργησεν ὁ Πατήρ. Αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ τοῦ Πατρὸς σοφία καὶ δύναμις. Οὗτος δὲ ἡμᾶς εὐδοκίᾳ τοῦ γεγεννηκότος αὐτὸν ἐνηνθρώπησεν, ἐν τῷ Πατρὶ ὢν καὶ μεθ' ἡμῶν γεγονὼς, (ἀπερίγραπτος γάρ·) καὶ Σάρκα, Ψυχὴν, Νοῦν, Λόγον, Θέλησιν, Ἐνέργειαν, πάντα τὰ κατὰ φύσιν τῷ ἀνθρώπῳ προσόντα προσείληφε, μὴ δ' αὐτῶν τῶν μετὰ τὴν πρώτην ἁμαρτίαν ἐπεισαχθέντων ἡμῖν παθῶν, ὧν ἐ καθικνεῖται μῶμος, μένας ἀπείρατος. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα διὰ πολλὴν συγκατάβασιν προσηκάμενος, ἵνα μετασκευάσῃ πρὸς τὸ κρεῖττον πᾶσαν τὴν ἀνθρωπότητα. Καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, τέλειος γέγονεν Ἄνθρωπος ἐ κατὰ φαντασίαν ἢ δόκησιν, ἀλλ' ὄντως καὶ ἐναργῶς ὑπάρξας Ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς ὁμοῦ καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς.

Καθ' ἡμᾶς μὲν, ὅτι συλληφθεὶς ἐν Μήτρᾳ Γυναικὸς, ζωοπλασθεὶς ἐν αὐτῇ, κυοφορηθεὶς, ἐφ' ὅσον, καὶ καθὼς ὁ τῆς Φύσεως ἐδίδα Νόμος, ἐτέχθη βρεφοπρεπῶς. Ὑπὲρ ἡμᾶς δὲ, ὅτι περ ἡ Σύλληψις ἐξ ἁγίου Πνεύματος, ἄτερ συνδυασμοῦ, σαρκικῆς ἐκλὸς ἡδονῆς, χωρίς τινος ἐμπαθοῦς ἐνοήματος. Ἡ τοῦ Σώματος σύμπηξις ἐκ παναγίων αἱμάτων τῶν παρθενικῶν. Ἡ τελεσιουργία τοῦ Σχήματος, ἐκ πρώτης ἀρχῆς, ἐξ αὐτῆς τῆς Συλλήψεως. Οὕτω γὰρ ἔπρεπε τῷ δίχα σποράς. Ὁ τόκος ἄνευ ὠδίνων, καὶ τὴν τῆς γενναμένης Παρθενίαν ἐκ ἐλυμήνατο. Μεμένηκε γὰρ αὖτη Παρθένος καὶ μετὰ τόκον, ὥσπερ ἦν καὶ πρὸ τόκου καὶ πρὸ συλλήψεως, ἡ καὶ διὰ βίου παντὸς Ἀειπάρθενος, ἄχραντός τε καὶ ἀκηλίδωτος. Τοιαύτην γὰρ ἔπρεπεν εἶναι τὴν τεκοῦσαν Θεόν. Καθ' ἡμᾶς ὅτι σῶμα χοϊκὸν ἀνελάβετο καὶ φθαρτὸν ἐκ τῶν τεσσάρων συντεθειμένον Χυμῶν, Ψυχῇ τριμερεῖ ζωοποιούμενον, ἐμφύτῳ θερμῷ καὶ δυνάμεσι φυσικαῖς διοικούμενον, πείνῃ καὶ δίψῃ καὶ τοῖς

ἄλλοις

ἄλλοις ἀνεγκλήτοις τῆς Φύσεως ἀσθενήμασιν ὑποκείμενον. Ὑπὲρ ἡμᾶς, ὅτι περ ἐ ψιλὸς ἄνθρωπος ἦν, ἀλλὰ Ἄνθρωπος ἁμῶ καὶ Θεός. Οὐ γὰρ τραπεὶς ἐκ τῶ εἶναι Θεὸς, εἰς τὸ γενέσθαι Ἄνθρωπος τὴν οἰκείαν ἐνανθρώπησιν ἐξετέλεσεν, ἀλλὰ μείνας Θεὸς ὅπερ ἦν, γέγονεν Ἄνθρωπος ὅπερ ἐκ ἦν, ἐκ εἰς θείαν φύσιν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν μεταβαλὼν, ἣν προσείληφεν, ἀλλ' ἐν τοῖς οἰκείοις ὅροις μείνασαν, θεώσας αὐτὴν διὰ τῆς ἄκρας ἑνώσεως. Ὥσπερ γὰρ τῷ Σιδήρῳ τὸ Πῦρ ἑνόμενον ἑλικῶς, ἐκ πυρὸς μὲν αὐτὸν, τῆς δὲ τῦ Σιδήρε φύσεως ἐκ ἐξίστησι· μένει γὰρ ὅτος καὶ μετὰ τὴν ἐκπύρωσιν Σίδηρος, καὶ πεπυρωμένος Σίδηρος ἐστί τε καὶ λέγεται. Τοιετοτρόπως τῇ βροτείᾳ φύσει ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τῦ Θεῦ καὶ Θεὸς ἑνωθεὶς, ἐθέωσε μὲν αὐτὴν, τῦ δὲ βροτείαν εἶναι φύσιν αὐτὴν ἐκ ἐξέστησε. Μένει γὰρ αὕτη βροτεία φύσις καὶ μετὰ τὴν θέωσιν, καὶ τεθεωμένη φύσις βροτεία καὶ λέγεται καὶ ἐστί· τεθεωμένη σὰρξ μετὰ Ψυχῆς νοερᾶς, λογικῆς, θελητικῆς, ἐνεργητικῆς.

Ἐπεὶ δὲ νόθον ἡ ἁμαρτία καὶ παρὰ φύσιν, (ἔξωθεν γὰρ ἡμῖν, ὅταν μὴ νήφωμεν, ἐπεισέρχεται.) ταύτην εἰκότως ὁ Θεὸς Λόγος ἐ προσελάβετο. Πάλιν ἐπεὶ τὴν προσληφθεῖσαν Φύσιν ὅλην ἐθέωσεν, ἀνεπίβατος δικαίως ἡ θεωθεῖσα καὶ ἄψαυστος κατὰ πάντα τρόπον τῇ ἁμαρτίᾳ μεμένηκεν. Ἀλλ' ἐδὲ προαιρετις ἡ ἁμφιβρεπὴς ἦν ἐν Χριστῷ. Προαιρετικὸς μὲν γὰρ ἦν, ὡς Αὐτεξούσιος, καὶ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον ὁ Χριστὸς, ὅτι καὶ λογικός. Πᾶν γὰρ λογικὸν αὐτεξούσιον. Πᾶν δὲ αὐτεξούσιον προαιρετικόν. Βούλῆς δὲ καὶ σκέψεως καὶ γνώμης καὶ προαιρέσεως, ὥσπερ ἡμεῖς, ἔχρηζεν ἐδαμῶς· ὥσπερ αὖ ἐ δὲ νήψεως. Θεὸς γὰρ ἦν κατ' ἄμφω, τὸ μὲν, φύσει, τὸ δὲ, θεώσει. Διὸ δὴ καὶ κατὰ τῦτον τὸν λόγον πάσης ἁμαρτίας ἀνώτερος ἦν. Ἡ γὰρ ἐξ ἐπισφαλῦς προαιρέσεως τὸ ἁμαρτάνειν· ἢ καὶ παρὰ προαίρεσιν ἐξ ἀπροσεξίας ἡμῖν ἐπιγίνεται. Μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὸ τὸ ἀπροσεκλεῖν ἁμαρτία ἐστὶν, ἢ τέως γῦν ἁμαρτίας ἀρχή. Διάτοι τῦτο καὶ τῶν ἀκουσίων ἁμαρτημά-

τημάτων εἰσπραττόμεθα δίκας. Ὅθεν δ' ἀπέδρα τὸ αἴτιον, ποίαν ἐκεῖ τὸ αἰτιατὸν εἶχε περίσδυσιν;

Προαίρεσις μὲν ἂν ἁπλᾶς ἐστι, Πρόοδος πρὸς τὸ αἱρετὸν, ἤγουν αὐτεξούσιος Ἔλλογος ὁρμὴ πρὸς τὸ θελητόν· ἥτις πρόεσι παντὶ λογικῷ κατὰ Φύσιν. Προαίρεσις λέγεται πάλιν, ἡ πρὸ ἑτέρᾳ αἵρεσις, ἥτις γίνεται Βουλῆς προηγησαμένης, εἶτα Κρίσεως μεθ' ἣν ἡ πρὸς τὸ ἐκ Βουλῆς κριθὲν διάθεσις ἕπεται, καὶ λέγεται Γνώμη. Τὴν Γνώμην, ἡ νῦν δηλουμένη Προαίρεσις, εἴτ' ἂν ἡ ἐπιλογὴ τῶ δόξαντος καλῶ διαδέχεται. Τὴν τοιαύτην Προαίρεσιν, ἐκ ἂν εἴποι τις εὖ φρονῶν ἐπὶ τῶ Χριστῶ. Ποίας γὰρ ἦν Βουλῆς ἐνδεὴς; ἢ τίνος τῶν ἐκ Βουλῆς ὁ θαυμαστὸς Σύμβουλος, ἡ Σοφία τῶ Θεῶ καὶ Πατρός; Ἢ πῶς ἂν προσαφθείη Προαίρεσις ἡ ἐν ἡμῖν τῶ προειλεγμένω τὸ Ἀγαθὸν καθὼς μαρτύρηται; Καὶ γὰρ Ἡσαΐας προανακέκραγεν· ὅτι πρὶν ἢ γνῶναι αὐτὸν ἢ προελέσθαι πονηρὰ ἐκλέξεται τὸ Ἀγαθὸν, τοῦτ' ἔστιν ὅτ' ἂν γνοίη πονηρὰ συνόλως ἄτοπον, ὅτ' ἂν προέλοιτο. Τὸ δ' Ἀγαθὸν ἐκ πρώτης ἀρχῆς ἐκλέξεται. Καὶ αὖθις· πρὶν ἢ γνῶναι τὸ Παιδίον Ἀγαθὸν ἢ Κακὸν ἀπειθεῖ πονηρίᾳ τῶ ἐκλέξασθαι τὸ Ἀγαθόν. Ἦγουν πρὸ πάσης γνώσεως τὸ Παιδίον ἐν ἄκρᾳ νηπιότητι πρὸς τὸ Πονηρὸν ἀπειθῶς ἔχον καὶ ἀρρεπῶς, τὸ Ἀγαθὸν οἰκειώσεται. Τὸ δὲ πρὶν ἢ γνῶναι, κατὰ τὸ Φαινόμενον εἴρηται. Πότε γὰρ ἦν μὴ γινῶσκον τὸ Παιδίον, ἐν ᾧ πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς Σοφίας καὶ τῆς Γνώσεως οἱ ἀπόκρυφοι, καταλλήλοις καιροῖς ἐφ' ὅσον ἐχρῆν, φανερούμενοι; Τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ Σοφίᾳ καὶ Χάριτι προκόπτειν μετὰ τῆς ἡλικίας τὸν Ἰησοῦν, κατὰ τὸ Φαινόμενον δηλαδή. Τῆς μὲν γὰρ ἡλικίας ἐπίδοσις ἦν αὐξανομένῳ τῶ Σώματος Φυσικῶς. Σοφίας δὲ καὶ Χάριτος τῶν πρωτίστων καὶ ἀκροτάτων ἐκ ἐπίδοσις, ἀλλὰ Φανέρωσις εὐκαιρος. Τοιγαροῦν ὁ Χριστὸς, Θεὸς ὢν ἡνωμένος τῇ ἀνθρωπίνῃ ἀσίᾳ καθ' ὑπόστασιν, ἦν Ἀγαθὸς ὡς Θεός. Εἶχε δὲ καὶ ὡς Ἄνθρωπος αὐτεξουσίως τὸ Ἀγαθὸν, κατὰ Φύσιν ἦν. Ὥσπερ γὰρ τὸ Κακὸν καὶ ἡ Ἁμαρτία παρὰ Φύσιν· οὕτω δὴ τὸ Ἀγαθὸν καὶ ἡ Ἀρετὴ κατὰ Φύσιν ἐστί. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ Ἁμαρτία τὴν τοιαύτην

ἔσχηκε προσηγορίαν, ὡς ἀποτυχία τοῦ κατὰ φύσιν καὶ Ἀγαθοῦ. Οἱ μὲν οὖν Ἄγγελοι δυσκίνητοι πρὸς τὸ κακὸν καὶ λέγονται καὶ εἰσὶ, τῇ περὶ Θεὸν προσεδρίᾳ, καὶ τῇ ἐκεῖθεν ἐλλάμψει τῇ συνεχεῖ βοηθούμενοι· ἡ δὲ τοῦ Κυρίου Ψυχὴ, παντελῶς πρὸς τὸ κακὸν ἀκίνητος ἦν, αὐτὸν ἔχουσα τὸν Θεὸν Λόγον ἐν ἑαυτῇ ὑποστατικῶς, ἀλλὰ καθ' ἕνωσιν. Καὶ ἡ μὲν, τὴν ἡγεμονίαν ἐνήργει τοῦ Σώματος· ὁ δὲ Θεὸς Λόγος ἦν αὐτῆς Ἡγεμών, αὐτεξουσίως ἑπομένης αὐτῷ, καὶ τὴν τοῦ θείου θελήματος αὐτοῦ καὶ λίαν ἐπιποθέσης ἐκπλήρωσιν, τῷ τῆς ἁγιότητος ὑπερβάλλοντι. Διὸ καὶ ὁ Κύριος πρὸς τὸν αὐτοῦ Πατέρα προσευχόμενος ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους, ὡς Ἄνθρωπος ἔλεγεν· Οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω ἀλλ' ὡς σὺ, γενηθήτω τὸ θέλημά σου. Καὶ γὰρ ἦτος ὁ Λόγος τῆς τοῦ Κυρίου Ψυχῆς, ἓν εἰδυίας θέλημα τοῦ ἡνωμένου ταύτῃ Θεοῦ Λόγου καὶ τοῦ Πατρός.

Εἶχε μὲν οὖν ὁ Δεσπότης τὰ τῶν δούλων, διὰ τοὺς δούλους, ἀλλ' ὑπὲρ τοὺς δούλους. Δεσπότης γὰρ ἦν, εἰ καὶ δουλικὴν εἰλήφει μορφήν, ἐπεὶα κατ' ἀλήθειαν, ὡς ἡμεῖς, ἐδίψα, νυσταγμὸν ἔφερε, κοπιῶν ἦν, λυπούμενος ἦν, δακρύων, δειλιῶν, ἀγωνιῶν· ἀλλ' ἑκουσίως. Ὅτε θέλων αὐτὸς ἐνεδίδου τῇ αὐτοῦ ἀνθρωπότητι τὸ ἴδιον ἀμέμπτως ποιεῖν, τοῦτο ὑπὲρ ἡμῶν. Πάλιν ἤθιεν, ἔπινεν, ἐκαθεύδε, διελέγετο, καθάπερ ἡμεῖς· ἀλλὰ πάντα ἀναμαρτήτως, καὶ τοῦτο ὑπὲρ ἡμῶν. Τίνι γὰρ ἂν ἡμῶν ἐν τοῖς φυσικοῖς καὶ ἀδιαβλήτοις εὑρεθείη δι' ὅλου τὸ ἄμεμπτον; Ἔπαχεν ὑπὲρ ἡμῶν, ἤλγει τῇ ἐν Σταυρῷ προσηλώσει καὶ διατάσει· τέλος, ἀπέθανεν. Ἀλλ' ἐθελούσιον ἦν αὐτῷ καὶ τὸ πάθος, καὶ τὸ ἄλγος, καὶ τὸ θανεῖν. Ἔπαχεν ἡ Σὰρξ, ἤλγει φυσικῶς ἡ Ψυχὴ διὰ τὴν συνάφειαν. Ἐξ αὐτῆς γὰρ ἡ αἴσθησις τῇ σαρκί. Πλὴν ἡ Θεότης ἡ ἐν ἀμφοῖν, οὐκ ἔπαχεν, οὐκ ἤλγει. Τῶν γὰρ τοιούτων τὸ θεῖον ὑπέρτερον. Ἡ Ψυχὴ διῄρητο τῆς σαρκὸς, ἀλλ' ἡ Θεότης ἐξ ἀμφοῖν ἀδιαίρετος ἦν. Παθὼν γὰρ ὁ Κύριος καὶ θανὼν καὶ ταφεὶς, ἀπετινάξατο τὴν Φθοράν, καὶ τὰ τῆς Φθορᾶς· καὶ μετασκευάσας αὐτοῦ τὸ Σῶμα πρὸς ἀφθαρσίαν, καὶ τὴν ἰδίαν Ψυχὴν κατ' ἐξουσίαν, ὡς Θεὸς προσλαβόμενος,

αὐτὸ τὴν

ἀνέση τριήμερος. Ἐγὼ γὰρ τιθημιτὴν Ψυχήν μου φησὶν, ἵνα λάβω πάλιν αὐτὴν· ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτὴν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω λαβεῖν πάλιν αὐτήν.

Εἰ δὲ καὶ μετὰ τὴν Ἀνάστασιν ὁ Κύριος ἔφαγεν, ἀλλὰ κατ' οἰκονομίαν τοῦτο πεποίηκε, τοῖς ἰδίοις παρισῶν μαθηταῖς, ὡς αὐτὸς ἦν ἀναστὰς ὁ πρότερον ὢν μετ' αὐτῶν. Ὅταν δὲ λέγω κατ' οἰκονομίαν, τὴν Φαντασίαν ἐκφεύγομαι. Καὶ γὰρ ἔφαγεν ἀληθῶς· τὴν τροφὴν δὲ καινοπρεπῶς, ὡς οἶδεν αὐτὸς, διωκήσατο· Διὰ τοῦτο καὶ τύπους ὑπεδείκνυ πληγῶν, καὶ τὰ γεγονότα μὲν, μὴ ὄντα δὲ, παρόντα ποιῶν ὡς παντοδύναμος. Ἐπεί τοί γε τὸ Σῶμα ἐκεῖνο, (ὅτε λέγω τὸ Σῶμα ἐκεῖνο, συνεκδοχικῶς φημι τῷ Χριστῷ τὸ τεθεωμένον Σῶμα μετὰ τῆς τεθεωμένης Ψυχῆς αὐτοῦ) πάσης ἐνδείας, πάσης ἀντιτυπίας ὑπέρτερον γεγονὸς, ὅτε τροφὰς, ὅτε ψηλαφήσεις προσίετο. Διὸ καὶ μὴ κατὰ Σάρκα νῦν εἶναι τὸν Κύριον λέγομεν, ὡς τὰ τῆς Σαρκὸς ἀποθέμενον, τροφῆς ἔφεσιν, ὕπνον, κόπον, καὶ τὰ τοιαῦτα, πρὸς τούτοις καὶ τὸ ἀντίτυπον. Τὸ Σῶμα γὰρ αὐτοῦ διὰ τῆς ἀπεκδύσεως τῆς Φθορᾶς, ἀνενδεὲς ἀπετελέσθη, καὶ ἀπαθὲς, καὶ ἀναφὲς, καὶ ἀθάνατον, ἃ μὴν καὶ ἄκλιτον, ἅτ' οὐ περίγραπτον. Ταῦτα γὰρ μόνης θεότητος. Καὶ ἵν' εἴπω συνελὼν, ὅσον μὲν ἦν δεκτικὸν θείων αὐχημάτων τὸ ἀνθρώπινον τοῦ Χριστοῦ, μετέσχεν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Λόγου, διὰ τὴν ἕνωσιν· δι' ἣν καὶ σεπτόν ἐστι καὶ προσκυνητόν. Ὅσον δ' οὐκ ἦν δεκτικὸν ἃ μετέσχεν, ἵνα καὶ ἐνταῦθεν τό, τε διάφορον τῶν φύσεων τοῦ Χριστοῦ, τό, τε μοναδικὸν τοῦ προσώπου γινώσκωμεν.

Πρεσβεύομεν τοίνυν ἐπὶ Χριστοῦ μίαν Ὑπόστασιν σύνθετον, ἐκ δύω συντεθειμένην φύσεων, Θεότητος δηλαδὴ καὶ Ἀνθρωπότητος, ἀλλήλαις ἡνωμένων κατ' αὐτὴν τὴν τοῦ Λόγου Ὑπόστασιν. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὴν τοιαύτην ἕνωσιν, καθ' Ὑπόστασιν λέγομεν, ὅτι μία Ὑπόστασις ἐκ τῶν τριῶν τῆς Θεότητος Ὑποστάσεων, ἥτις ἐστὶν ἡ τοῦ Υἱοῦ, τὰς δύω φύσεις ἀλλήλαις ἥνωσεν ἀσυγχύτως ἐν ἑαυτῇ τε καὶ καθ' αὐτήν. Οὐ γὰρ ὑπέστη καθ' αὑτὸ κἂν ἀκαριαίως τὸ τοῦ Χριστοῦ ἀνθρώπινον, ὡς ἂν Ὑπόστασις τοῦτο λέγοιτο.

Καὶ γὰρ ἂν ἐχρῆν. Τί γὰρ ἦν τὸ κέρδος ἡμῖν τὸ θεωθῆναι μίαν Ὑπόστασιν; Ἀλλὰ τὴν Φύσιν ὁ Θεὸς Λόγος ἐν ἑαυτῷ προσελάβετο πᾶσαν τῆς ἀνθρωπότητος, ἵνα θεώσῃ πάντας ἡμᾶς. Ὅθεν μιᾶς Ὑποστάσεως κηρύττομεν τὸν Χριστὸν, καὶ δύω Φύσεων ἡνωμένων ἀλλήλαις ἀσυγχύτως ἕνωσιν ἄκραν, ἀδιαιρέτων μενουσῶν ἀϊδίως ἔκ τε ἀλλήλων, καὶ τῆς Ὑποστάσεως καθ' ἣν ἥνωνται. Τῶν δὲ Φύσεων ἐχουσῶν τὸ ἀσύγχυτον, καὶ τὰ προσόντα ταύταις ἀσύγχυτα τὰς Θελήσεις καὶ τὰς Ἐνεργείας φημί. Μένει γὰρ ἡ θεϊκὴ Θέλησις, θεϊκὴ, καὶ ἡ Ἀνθρωπίνη πάλιν Ἀνθρωπίνη· πλὴν τεθεωμένη διὰ τὴν ἕνωσιν. Τοῦτο καὶ ταῖς ἐνεργείαις γινώσκεται. Δύω τοίνυν Θελήσεις Ἐνέργειά τε δύω, καθὼς καὶ δύω Φύσεις ἐν τῷ Χριστῷ.

Θέλων δὲ καὶ κατ' ἄμφω τὰς Θελήσεις, κατ' ἄμφω τε τὰς Ἐνεργείας ἐνεργῶν, εἷς ὁ αὐτὸς ὁ Θεάνθρωπος, μὴ διαιρούμενος εἰς Θεὸν ἰδικῶς, καὶ εἰς Ἄνθρωπον ἰδικῶς· ἀλλ' εἷς ἀμερίστως ὑπάρχων Θεὸς καὶ Ἄνθρωπος ὢν ὁ αὐτός· ταὐτὸν δ' εἰπεῖν Θεὸς καὶ Ἀνήρ. Ὅθεν θεανδρικὴν Ἐνέργειαν ὁ εἰπὼν, ἐ σύγχυτιν τοῖς Φυτικοῖς Ἐνεργείαις εἰσήγαγεν· ἀλλὰ τὴν εἰς ἄκρον αὐτῶν παρέσησεν ἕνωσιν, καὶ τὸ τεθεῶσθαι τὴν ἀνθρωπίνην Ἐνέργειαν. Ὥσπερ γὰρ ἐν Χριστῷ διὰ τῆς ἑνώσεως ἡ ἀνθρωπίνη τεθέωτο Φύσις· οὕτω δὴ καὶ ἡ Θέλησις συντεθέωτο καὶ ἡ Ἐνέργεια. Διὸ καὶ τερατουργοῦντος αὐτοῦ τοῖς θεϊκοῖς ἐνεργήμασι τὰ ἀνθρωπικὰ συνεζεύγνυτο· καὶ τῶν ἀνθρωπικῶν ἐνεργημάτων, λόγε, δηλονότι, καὶ ἁφῆς καὶ τῶν τοιούτων αἱ Θεοσημείαι προέβαινον. Καθάπερ Σιδήρου τμητικοῦ πυρωθέντος καὶ τέμνοντος καὶ καίοντος ἐν ταὐτῷ, καὶ ἡ τομὴ μετὰ τῆς καύσεως γίνεται, καὶ ἡ καῦσις ἀχώριστός ἐστι τῆς τομῆς· καὶ ἡ τῶν δύω ἐνεργειῶν συνδρομὴ, τὸ ἐνιαῖον εἰσφέρει ταύταις ἐ κατὰ Φύσιν, ἀλλὰ καθ' ἕνωσιν. Ὁ τοίνυν Θεανδρικὴν φήσας Ἐνέργειαν, διὰ μὲν τῆς ἐνικῆς προφορᾶς τὸ τὰς δύω Ἐνεργείας ἓν εἶναι τῇ συνελεύσει, καὶ μὴ διακεκρίσθαι ταύτας πραγματικῶς ἀπ' ἀλλήλων δεδήλωκεν. Ἐν δὲ τῷ εἰπεῖν Θεανδρικὴν, θείαν δηλονότι καὶ ἀνδρικὴν, τὸ τῶν Ἐνεργειῶν τῇ Φύσει διάφορον, καὶ μετὰ

τὴν

τὴν ἕνωσιν ἔδειξεν. Ἄλλως δὲ δύω τινὰ δηλοῦντος τοῦ τῆς Ἐνεργείας ὀνόματος. Ἐνέργεια γὰρ Φυσικὴ ἐστιν ἡ τῆς ἐνοικούσης τῇ Φύσει δυνάμεως πρόβασις, εἰς ἔργου τινὸς ἐκπλήρωσιν· ἥτις ἐν τῷ ἐνεργεῖν ἔχει τὸ εἶναι, καθὼς ἡ δυνάμις ἐν τῷ πεφυκέναι καὶ δύνασθαι. Λέγεται πάλιν Ἐνέργεια καὶ ἡ τοῦ ἔργου ἐκπλήρωσις, αὐτὸ τὸ ἐνεργητὸν, ὁ τοῦ πράγματος ἀποτελεσμὸς, ἡ πρᾶξις αὐτή. Τοῦτο δὴ τὸ δεύτερον σημαινόμενον τῆς Ἐνεργείας προσαρμοστέον τῇ Θεανδρικῇ. Θεανθρώπου γὰρ ὑπάρχοντος τοῦ Χριστοῦ, καὶ πᾶσα πρᾶξις αὐτοῦ Θεανθρωπικὴ καὶ Θεανδρική. Τὸ δ' οὕτω λέγειν ἃ φέρει σύγχυσιν ταῖς Ἐνεργείαις ταῖς Φυσικαῖς, ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν εἶναι διασαφεῖ τὸν ἐνεργοῦντα καὶ θεϊκῶς καὶ ἀνθρωπικῶς· ἤτε τὰ θεῖα κατὰ Θεὸν, Ἄνθρωπος γάρ· ἤτε κατὰ Ἄνθρωπον τὰ ἀνθρώπινα, Θεὸς γάρ. Ὡσαύτως καὶ ὁ μίαν Φύσιν εἰρηκὼς τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην, ἑνώσεως Φύσεως τὸν Κύριον ἐδογμάτισε. Τὸ γὰρ σεσαρκωμένην προθεὶς, τὴν τοιαύτην ἀπεῖλεν ὑπόνοιαν. Ἑτέρα γὰρ ἡ τοῦ Λόγου Φύσις, ἤγουν ἡ θεία, καὶ ἑτέρα πάλιν ἡ τῆς Σαρκὸς, ἤτοι ἡ ἀνθρωπικὴ συνεκδοχικῶς, ἕτερον θέλημα τῆς θείας Φύσεως, καὶ ἕτερον τῆς ἀνθρωπικῆς. Θέλημα δὲ τὴν θέλησιν λέγομεν αὐτὴν τὴν δύναμιν τὴν θελητικὴν, ἥτις ἐστὶ θέλημα Φυσικόν. Τὸ τοίνυν τῆς ἀνθρωπίνης θέλημα Φύσεως, ὁ Κύριος προσλαβόμενος, καὶ θεώσας αὐτὸ, διετήρησεν, ὅπερ ἦν κατὰ Φύσιν ἀνθρώπινον. Καὶ τοῦτο παραστῆσαι βουλόμενος ἐναργῶς, εἰσελθὼν εἰς οἶκον ἐν τοῖς μέρεσι Τύρου καὶ Σιδῶνος, „ ἠθέλησε γνῶναι, καὶ οὐκ ἠδυνήθη λαθεῖν· οἰκονομικῶς γὰρ θελήσας λαθεῖν, ἃ δεδύνητο, διδάσκων ἡμᾶς διὰ τῶν πραγμάτων αὐτῶν ὅτι τῆς ἀνθρωπίνης θέλημα Φύσεως τὸ ἀθενὲς, ὁ πανθενὴς οὐκ ἀπεδοκίμασεν, ἀλλ' ὁσιωδῶς ᾠκειώσατο καὶ αὐτὸ, τὴν ἡμετέραν ὅλην Φύσιν μετὰ πάντων τῶν κατὰ Φύσιν ἀναλαβών. „

Λέγεται μὲν οὖν Θέλημα προηγουμένως ἡ Θέλησις, ἥτις ἐστὶ θέλημα Φυσικὸν, ὡς δεδήλωται. Λέγεται γὰρ Θέλημα καὶ αὐτὸ τὸ θελητὸν, ὅπερ ἐν ἀνθρώποις ἐστὶν ὑποτακτικὸν, ἃ τὸ αὐτὸ πάσῃ τῇ Φύσει πρόσον. Τῷ μὲν

μὲν γὰρ τῶν Ἀνθρώπων, τὸ ἰδιάζειν τυχὸν τεθέληται, τῷ δὲ, τὸ παῤῥησιάζεσθαι· καὶ τῷ μὲν, τὸ γεπονεῖν· τῷ δὲ, τὸ ναυτίλλεσθαι· καὶ ἄλλῳ πάλιν ἄλλο τί κατὰ γνώμην ἐστί. Πολλάκις δὲ τῷ αὐτῷ καὶ ἑνὶ διάφορον καὶ ἄλλοτε ἄλλο τὸ θελητόν. Καλεῖται δὲ τὸ τοιοῦτον ὑποτακτικὸν θέλημα γνωμικόν. Τοιγαροῦν ὁ Κύριος, ἐπεὶ δύω φύσεων ὡμολόγηται, δύω κεκῆσθαι καὶ θελήματα πιστεύεται φυσικὰ, θεῖόν τε καὶ ἀνθρώπινον· ἦγεν Δυνάμεις δύω θελητικὰς, ἀλλήλων διαφερούσας τῷ λόγῳ τῆς Φύσεως. Ἐπεὶ δὲ μιᾶς ὑποστάσεως ἔγνωσται, σφαλερὸν εἰπεῖν ἐπ' αὐτῷ διάφορα θελήματα γνωμικά. Τὸ γὰρ θελητὸν ἓν, ὅτι καὶ ὁ θέλων εἷς· τῆς ἀνθρωπικῆς αὐτοῦ Θελήσεως πρὸς τὸ οἰκεῖον θελητὸν κινουμένης, ὅτε τοῦτο τῇ θείᾳ Θελήσει αὐτοῦ, θελητὸν ἦν· καὶ ἐφ' ὅσον ἦν θελητόν.

Δηχῶς δὲ τῆς Γνώμης λεγομένης, (Λέγεται γὰρ Γνώμη καὶ ἡ ἁπλῶς ῥοπὴ πρὸς τὸ θελητὸν, ὡς ἐλλόγως γινομένη καὶ μετὰ γνώσεως ἐν τοῖς λογικοῖς. Λέγεται Γνώμη καὶ ἡ ἐκ προβουλεύσεως καὶ κρίσεως περί τι διάθεσις.) Οὐκ ἀσφαλὲς ἦ Γνώμην, ἢ Θέλημα γνωμικὸν εἰπεῖν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸ τῆς Γνώμης δεύτερον σημαινόμενον, διὰ τὸ συνεισάγεσθαι τούτοις τὴν ἄγνοιαν. Εἰ γὰρ καὶ τὴν ἀγνοοῦσαν ὁ Κύριος Φύσιν ἀνέλαβεν, ἀλλὰ τῶν Θείων αὐχημάτων ταύτῃ μετέδωκε. Καὶ ἦν ἡ τοῦ Κυρίου Ψυχὴ, πᾶσαν ἔχουσα Σοφίαν θείαν, ἅμα δὴ καὶ ἀνθρωπικὴν, πᾶσαν γνῶσιν, τῶν γεγονότων, τῶν ὄντων, τῶν ἐσομένων, ἢ Φύσει, ἢ χάριτι· διὰ δὲ τὴν πρὸς αὐτὴν τὸν μέγιον Σοφὸν, καὶ πάντα καὶ πρὸ τῆς αὐτῶν γενέσεως εἰδότα προαιωνίως καθ' Ὑπόστασιν Ἕνωσιν. Ποίας ἓν ἔχρηζεν αὕτη Βουλῆς; Τίνος τῶν μετὰ τὴν Βουλὴν, ἃ πάντα γινώσκουσα καθὼς ἔφαμεν; Εἰδὲ ποτε πεινῶντα τὸν Κύριον ἐλθεῖν γέγραπται πρὸς Συκῆν καρπὸν οὐκ ἔχουσαν, εἰ ἄρα εὑρήσει τί ἐν αὐτῇ, καὶ οὐχ εὗρεν εἰ μὴ Φύλλα, καθ' ὑπόνοιαν ὁ τοιοῦτος τοῦ λόγου σχηματισμὸς, καθὼς ἂν ὑπενόησεν ἴσως ὁ τὴν αὐτοῦ πρὸς τὴν Συκῆν κατιδὼν ἔλευσιν, μὴ μέντοι τὸν τῆς Οἰκονομίας λόγον εἰδώς. Τίνι γὰρ ἂν καὶ τῶν τυχόντων ἠγνοήθη τὸ προδηλον; ἐπεὶ καὶ καιρὸς Σύκων

οὐκ

ἐκ ἦν· ἀλλ' ὡς ἂν ὁ τὸ πᾶν ἰχύων, ἐνδείξηται κατὰ καιρὸν, ὅτι μὴ μόνον ἔχει ἐυεργετικὴν δύναμιν, ἀλλά γε καὶ τιμωρητικὴν, καὶ ὡς εἴπερ ἐθέλοι λόγῳ μόνῳ τὰς σαυρώσαντας ἀποξηρανεῖ, τὴν πεῖναν καὶ τὴν πρὸς τὴν Συκῆν ἔλευσιν προηγύμενα τίθησι τῆς τοιαύτης ἐνδείξεως ὁ Σοφὸς καὶ Φιλάνθρωπος. Διά τοι τῦτο καὶ παρὰ τὸ εἰωθὸς ἡ πεῖνα, πρωΐας ὔσης. Καθὼς τεθέλητο τοιγαρῦν ἡ πρὸς τὴν Συκῆν ἄφιξις, ὡσαύτως καὶ ἡ περὶ τῦ Λαζάρυ πεῦσις ὅποι τέθειτο θανὼν ἐκεῖνος, καὶ ἔτι παραπλήσιον, ἐκ ἀγνοίας, ἀλλ' Οἰκονομίας καὶ προσφόρυ συγκαταβάσεως. Κατὰ μὲν ἦν τὸ δεύτερον τῆς Γνώμης καὶ τῆς Προαιρέσεως σημαινόμενον, ἔτε Γνώμην, ἔτε Προαίρεσιν εἴποιμεν ἂν ἐπὶ τῦ Χρισῦ. Κατὰ δὲ τὸ πρῶτον καὶ κατὰ Γνώμην Θεῦ τό δέ τι διαπεπεράχθαι φαμέν· τῦτ' ἔςι θελητὸν τῷ Θεῷ καὶ ἀποδεκτὸν τὸ πραχθέν, ὡς εἰ λέγοιμεν τὸν Δαβὶδ βεβασιλευκέναι κατὰ Γνώμην Θεῦ· καὶ Προαιρετικὸς μὲν ὁ τῦ Θεῦ Λόγος, Προαιρετικὸν δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶρηται.

Δέον ἦν ἐρευνᾶσθαι τὴν λέξιν ἐν ἅπασιν, εἰ πλείω δηλοῖ τῦ ἑνὸς, καὶ μετ' εὐκρινείας τὰς λόγυς προβαίνειν πρὸς τὰ δηλύμενα. Πολλὴ γὰρ ἡ ἐκ τῆς ὁμωνυμίας ἀπάτη, καὶ πρῶτος αὕτη τρόπος ἐν τοῖς σοφίσμασιν. Οὕτω τοι καὶ τὸ Θεὸς ὄνομα καὶ τὸ Ἄνθρωπος, ποτὲ μὲν Φύσιν σημαίνει, ποτὲ δὲ Ὑπόςασιν. Ἡ δὲ Θεότης ὡσαύτως καὶ ἡ Ἀνθρώποτης, Φύσιν ἀεὶ μόνην, ἀλλ' ἔποτε καὶ Ὑπόςασιν. Τὸ δὲ Χριςὸς, Ὑπόςασιν δηλοῖ σύνθετον, ἐκ Θεότητός τε καὶ Ἀνθρωπότητος. Καὶ τὸ Χρίσμα μὲν ἡ Θεότης, ἡ Ἀνθρωπότης δὲ τὸ χρισθέν. Χρίσιν δὲ νοητέον, τὴν ὅλε τῦ χρίσματος εἰς ὅλον τὸ χρισθὲν Περιχώρησιν. Οὕτω γὰρ ἂν εἴη τὸ τὴν χρίσιν δεδεγμένον ταῖς ἀληθείαις ὅλον Χριςόν. Τὸ γὰρ ἐπιπολαίως χρισθέν, ἐκ μέρυς χρισὲν, ἀλλ' ὁλικῶς. Ὅθεν ὁ δὲ κυρίως χριςός. Διὸ Βασιλεῖς τε καὶ Ἀρχιερεῖς τῷ ἐλαίῳ χριόμενοι, καὶ τὴν ἐπιπόλαιον δεχόμενοι χρίσιν, ὁ κυρίως Χριςοί· Εἰ δὲ ἡ Χάρις εἰς βάθος διὰ τῦ Χρίσματος, ἀλλ' ὁδὲ πάλιν κυρίως Χριςοί. Χάριτι γὰρ, καὶ ἐπίκτητοι. Μόνος τοίνυν ὁ Κύριος

κυρίως Χριστός. Ὡς ὅλος δι' ὅλε καὶ ὁ χάριτι, τῇ δὲ καθ' ὑπόστασιν Ἑνώσει καὶ ἀϊδίως Χριστός.

Τὸ δὲ Θεὸς ὄνομα σημαίνει μὲν καὶ τὸ ποιητικὸν καὶ τὸ δημιουργικόν. Θεῖναι γὰρ τὸ ποιῆται, καὶ Θεὸς ὁ ποιήσας. μᾶλλον δὲ καὶ τῆς θεατικῆς ἐνεργείας ἐστὶ παραστατικόν. Καὶ αὐτῶν γὰρ τῶν μήπω γενομένων, ὡς ὑπ' ὄψιν κειμένων θεατής ἐστιν ὁ Θεός, ἔφορός τε τῶν ὅλων ἁπλῶς. Πάντων δὲ τῶν ὀνομάτων οἰκειότερον τῷ Ἀνάσσω καὶ Ἀπείρω καὶ Παραγωγεῖ τῶν ποτε μὴ ὄντων, τὸ, Ὤν, ὅτι τε ἀεί ἐστι μόνος αὐτὸς, καὶ ὅτι πηγὴ τῦ εἶναι μόνος αὐτὸς· καὶ διὰ ταῦτα Κύριος καὶ ἀληθῶς ὢν μόνος αὐτός.

## Τῦ αὐτῦ περὶ Ἀρετῆς καὶ Ἀσκήσεως.

Ἤδη τῇ πρώτῃ καὶ δευτέραν ὑμῖν ὑπόμνησιν προσεκλίθημι τοῖς κληρονόμοις τῆς ὄντως ζωῆς· ὡς πάσης ἀπερρηγμένοις θνητότητος, ἀφωσιωμένοις δὲ τῷ ὅτι, διὰ τὸ τὰ μὴ ὄντα πάντα καταλιπεῖν, ἀποξῆναί τε τῆς ὅλης ὁλοτελῶς ματαιότητος. Ἐπεὶ γὰρ Ἔργα Πίστεως ἔρημα, καὶ Πίστις Ἔργων χωρὶς, οἷα νεκρὰ, ζωὴν τῷ κεκλημένῳ παραχεῖν ἐχ ἱκάνωνται, περὶ τῦ ὀρθῦ Δόγματος ἐν ἐπιτομῇ προδιαλαβὼν, εἰκότως καὶ περὶ τῆς ὀρθῆς Πράξεως τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπιδιαλαβεῖν ἐ κατώκνησα. Τὴν μὲν ἓν πληρεστάτην ὑφήγησιν ἐν ἀμφοῖν ἐκ τῶν κοινῶν Μυσταγωγῶν τῆς Χάριτος ἔχετε. Πλὴν καὶ αὐτὸς ἔργον πνευματικῆς σοργῆς ἐκτελῶν, τὰ τῆς Σωτηρίας αἴτια καθ' ὅσον οἷόν τε πάσης ὑποτυπώσεως προεκθεῖναι προῄρημαι, βραχεῖάν τινα τῶν ἀναγκαίων ἐγκαθάψαι ποιούμενος ὑπαγόρευσιν.

Ἡ τῦ ἀνθρώπῦ Ψυχὴ, μήτε πρὸ τῦ Σώματος ὅλως ὑπάρξασα, μήτε μὴν μετὰ τὸ σῶμα καὶ ὑστερογενῶς, ἀλλὰ σὺν αὐτῷ τε καὶ μετ' αὐτῦ, (κἂν τὸ μὲν ἐκ τῆς τετρακτύος συντέθειται τῆς σοιχιακῆς, ἡ δ' ἀνωτέρας ὐσίας τετύχηκε.) λογικὴ παρῆκλαι καὶ νοερὰ καὶ αὐτεξουσίως θελητικὴ καὶ αὐτεξουσίως ἐνεργητικὴ, καὶ ἡγεμονικὴ καὶ ἀθάνατος, κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν γεγονυῖα τῦ κτίσαντος· κατ' εἰκόνα διὰ τὸ ἀρχικὸν, καθ' ὁμοίωσιν ὡς ὁμοιῦσθαι Θεῷ, κατὰ τὸ δυνατὸν, πεφυκυῖα διὰ τῶν Ἀρετῶν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἰδιαίτατα τῆς τῦ ἀνθρώπῦ Ψυχῆς. Ὑπέζευκται δὲ ταύτῃ καὶ τὸ Ἐπιθυμητικὸν καὶ Θυμικὸν, ὀρεκτικαὶ Δυνάμεις καὶ τοῖς ἀλόγοις Ζώοις κοιναί. Πλὴν κἂν τούτοις διενήνοχε τῶν ἀλόγων τὸ λογικὸν Ζῷον ὁ Ἄνθρωπος. Ὅτι τὰ μὲν, ὑπὸ τῆς ὀρέξεως ἄγεται, τὸν ἡγεμόνα Λόγον ἐντὸς ἐκ ἔχοντα. Τὸ δὲ λογικὸν Ζῷον ἄγειν δύναται τὰς ὀρέξεις, ὡς Λογικόντε καὶ Ἡγεμονικὸν, καὶ χρᾶσθαι ταύταις ὡς βούλεται, καὶ ὅτε, καὶ ὅπου, καὶ ἐφ' ὅσον, ὡς Αὐτεξούσιον. Πᾶσα

σα γὰρ ὄρεξις καὶ ὁρμὴ καὶ πρᾶξις, ἐν αὐτεξουσιότητι γίνεται, καὶ ἄρχονται ὑπὸ τῦ λόγυ, τό, τε Θυμικὸν καὶ Ἐπιθυμητικόν· καὶ πείθονται τῷ λόγῳ κατὰ θεῖον θεσμὸν Φυσικῶς. Διὸ καὶ τῆς Ψυχῆς τὸ μὲν ἁπλῶς λογικόν, τὸ δὲ πῶς λογικόν· ἤγυν ὡς λόγῳ ἐπιπειθές· τῦτ' ἔστι τὸ μὲν, ἀσιωδῶς λογικόν· τὸ δὲ, κατὰ μέθεξιν. Ὥσπερ ἐπὶ τῶν δύω Φωσήρων ἐστιν ἰδεῖν· Ὁ μὲν γὰρ αὐτῶν οἰκοθεν φωτεινὸς, καὶ φωτιστικός· ὁ δέ γε κατ' ἐπεισαγωγήν. Ἀερομιγὲς γὰρ ἔχων τὸ σῶμα καὶ ζοφερὸν, ἐκ τῦ μείζονος εἰσδέχεται τὰς αὐγὰς, καὶ γίνεται καὶ ἔτος φωτοειδής. Ὅταν δὲ ἐξ Ἀντιφράξεως τῆς γῆς κωλύοιτο καταυγάζεσθαι, φωτὸς ἐσερημένος εὑρίσκεται· Καὶ ποτὲ μὲν ὁλικῶς ἐκλείπει τὸ φαεινὸν ἐξ αὐτῦ, ποτὲ δὲ μερικῶς πρὸς λόγον τῆς Ἀντιφράξεως. Οὕτω τοι καὶ τὸ ἡγεμονικὸν ἐν τῇ τῦ ἀνθρώπυ Ψυχῇ Φύσει λογικὸν ὑπάρχει καὶ νοερὸν· τὸ δ' ὑποβεβηκὸς ἄνευ καὶ ἄλογον. Θέσει δέ πως γίνεται καὶ αὐτὸ λογοειδές τε καὶ νοοειδές. Ὅτε μέν τοι παρὰ τῦ ὑπερέχοντος, τὰς λογικάς τε καὶ νοερὰς ἐλλάμψεις ἃ δέχοιτο, τῆς γενερᾶς διατειχιζέσης καὶ ὑλοχαρῦς προαιρέσεως, τὴν ἀλογίαν εὐθὺς ἐπιδείκνυσι, καὶ κλίνωδως ὑπὸ τῶν ὀρέξεων ἄγεται πρὸς μέτρον τῆς κατὰ προαίρεσιν ὑλοχαρίας καὶ γενερότητος. Διὸ πᾶσαν σπυδὴν εἰς βελτίωσιν Προαιρέσεως εἰτάγειν ἀναγκαιότατον. Προαιρέσεως γὰρ εὖ ἐχόσης, ὅπαν κατορθῦται χρεὼν, ἐλεῦντος Θεῦ· χωρὶς γὰρ αὐτῦ, καθὼς φησιν αὐτὸς, ἃ δύνα-
» ταί τις ποιῆσαι ἰδεῖν.

Προσευχὴ τοιγαρῦν προηγύμενον αἴτιον παντὸς κατορθώματος. Αὕτη γὰρ ἐπισπᾶται τῷ προσευχομένῳ τὸν ἔλεον τῦ Θεῦ. Προσευχὴ δέ ἐστιν ὁμιλία νῦ πρὸς Θεὸν δεητική. Πέφυκε δ' αὕτη μὴ μόνον ἐν τεταγμένοις καιροῖς, ἀλλὰ καὶ συνεχῶς ἐπιτελεῖσθαι κατὰ πᾶσαν ὥραν, ἐργαζομένων, τρεφομένων, ἢ καὶ ἀλλήλοις ὁμιλύντων ἡμῶν. Οὕτω καὶ δυνατὸν, καὶ κατὰ πάντα λυσιτελέστατον τὸ ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι.

Βελτιῦται δὲ Προαίρεσις, πρῶτον μὲν ἐκ τῦ πάμπαν τῆς τῶν εἰβελτέρων ἀπέχεσθαι συναναστροφῆς. Αὕτη γὰρ

ἐνίησι

ἐνίησι τῇ Ψυχῇ τὸ τοῖς εἰρημένοις ἐνδιατρίβοντος τὴν μίμησιν τοῦ καλοῦ λαθρηδὸν, ὥσπερ τινα θανατηφόρον ἰόν. Εἶτα μεγάλην δίδωσι τῇ προαιρέσει ῥοπὴν πρὸς τὸ Ἀγαθὸν, τὸ διηνεκῶς φέρειν ἐν λογισμῷ τὰς θεοφιλεῖς ἐργασίας τῶν λαμψάντων ἐν ὁσιότητι, καὶ μετὰ πάσης ἀτενίζειν ἐπιμελείας πρὸς τὰ τῆς Ἀρετῆς παραδείγματα. Τὸ μὲν ἓν ἀπὸ τῶν ῥαθύμων ἐκκλίνειν ὁλοχερῶς, καὶ τὰς αὐτῶν ὁμιλίας ἀποσυγεῖν, ἀρχὴ βελτιώσεως, ὅτι περ οἱ τοιοῦτοι καὶ μόνον ὁρώμενοι, πολλὴν τὴν λύμην ἐνιέναι πεφύκασι, ταῖς ἐπιῤῥεπέσιν εἰς ῥαθυμίαν ψυχαῖς. Τὸ δὲ νοερῶς καὶ συνδιάγειν τοῖς νήφουσιν, ἐκ τοῦ τὰ περὶ αὐτῶν ἰσορέμενα διὰ μελέτης ποιεῖσθαι, καὶ λίαν ἐπωφελές. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὡς πρόδηλα διὰ βραχυλογίας ἐπήλθομεν.

Καταμάθωμεν τὸ λοιπὸν τί τοῦ Ἀνθρώπου τὸ ἔργον ἐστὶν, ὃ καθ' ὃ γεωργικὸς ὅτος, ἢ ναυτικὸς, ἢ τέχνης ὅλως εἰδήμων τινὸς, ἀλλὰ καθ' ὃ Ἄνθρωπος. Τὸ μὲν ἓν ἁπλῶς ζῆν, φαίνεται κοινὸν εἶναι καὶ τοῖς Φυτοῖς. Ζῇ γὰρ καὶ ταῦτα τρεφόμενα καὶ αὐξανόμενα, πρὸς δὲ καὶ γενητικῆς ἐκ ἐστερημένα δυνάμεως. Τὸ δ' αἰσθητικῶς ζῆν, καὶ καθ' ὁρμὴν κινεῖσθαι, καὶ κατ' ἐπιθυμίαν ὀρέγεσθαι, καὶ θυμὸν, κοινὰ ζώῳ παντί. Λείπεται τοίνυν Ἀνθρώπου ἔργον εἶναι καθ' ὃ Ἄνθρωπος τὸ μετὰ λόγου ζῆν. Ἐπεὶ δὲ παντα χοῦ διαφέρει τὸ ἁπλῶς ἐνεργεῖν, καὶ τὸ εὖ ἐνεργεῖν· διαφέροι ἂν καὶ τὸ ἁπλῶς μετὰ λόγου ζῆν, καὶ τὸ εὖ μετὰ λόγου ζῆν. Τοῦ μὲν ἓν ἁπλῶς Ἀνθρώπου ἔργον ἐστὶ, τὸ ἁπλῶς μετὰ λόγου ζῆν. Τοῦ δὲ Σπουδαίου, τὸ Εὖ μετὰ λόγου ζῆν. Λογικὸν γὰρ ζῶον ὁ ἄνθρωπος καὶ μετὰ λόγου πᾶσα πρᾶξις αὐτοῦ. Ἀλλ' ὁτὲ μὲν ἁπλανῶς πράττει τὸ Ἀγαθὸν, ὁτὲ δὲ πεπλανημένως τὸ μὴ ἀγαθὸν, ὡς ἀγαθὸν ἐνεργεῖ. Πολλάκις δὲ καὶ τὸ μὴ ἀγαθὸν οἶδεν, ὅτι ἐκ ἀγαθὸν, ἀλλ' ἐκ φαύλης προαιρέσεως πράττει αὐτό. Ἐνίοτε δὲ ἐκ ἀγαπᾷ πράττειν αὐτὸ, ἀλλ' ὑπὸ μοχθηρᾶς συνηθείας ἀγόμενος, πράττει αὐτὸ, ἔστιν ὅτε καὶ ἐν αὐτῷ τῷ πράττειν καταγινώσκων αὐτοῦ. Ποτὲ δὲ πράττων τὸ Ἀγαθὸν, ἐκ ἀεὶ καὶ ἀπλημμελῶς καὶ καθὼς δεῖ πράττει

τει τὸ Ἀγαθὸν. Τῦτο δέ ἐςι τὸ μὴ ζῆν αὐτὸν δίχλω κατὰ τελείαν Ἀρετὴν καὶ ἀνόθευτον.

Χρὴ τοίνυν διαλαβεῖν περὶ Ἀρετῆς, ἥτις ἐκ τῦ αἱρετὴ κατὰ Φύσιν εἶναι τὴν κλῆσιν εἴληχε. Εἰη δ' ἂν μᾶλλον ἐκ τῦ αἴρειν ἐτῶς, ἦγεν ὑψῦν ἀληθῶς τὸν κεκλημένον ὠνομασμένη. καθὼς ἡ Κακία τὸ ἀντικείμενον ἐκ τῦ κάτω κεῖθαι ποιεῖν. Οὔσης ἂν ἐν ἡμῖν τριμερῦς τῆς Ψυχῆς, καὶ διαιρεμένης εἴς τε τὸ Ἄρχον, καὶ τὸ Ἀρχόμενον. Ἄρχον μέν ἐςιν ἐν αὐτῇ κατὰ Φύσιν τὸ Λογικόν. Ἀρχόμενον δὲ τὸ Ἐπιθυμητικὸν καὶ τὸ Θυμικόν. Ἐπὶ δὲ τῶν Φαύλων ἄρχει παρὰ Φύσιν τὸ ὑποβεβηκὸς, καὶ κατακυριεύει τὸ χεῖρον τῦ κρείττονος ἐπικρατήσης τῆς ἀλόγυ ζωῆς. Ἐπὶ μέν τοι τῶν Σπυδαίων Φυλάττεται τὸ κατὰ Φύσιν, καὶ τῦ χείρονος ἄρχει τὸ κρεῖττον πρεπόντως, τὸ Λογικόν. Τῦτο δὲ καλεῖται καὶ Νοερὸν καὶ Διανοητικόν. Νοερὸν μέν, ὅταν αὐτόθεν ἁπλῶς ἐπιβολαῖς ἐντυγχάνῃ τοῖς νοητοῖς. Διανοητικὸν δὲ, ὁπότε διὰ κατεξετάσεως νοεῖ καὶ μαθήσεως.

Ἀλλ' ἐν οἷς μὲν χέσις ἐκ ἔςι τις ἔνυλος, ἅθ' ὅλως προσπάθεια σώματος, ἀμέσως καὶ ἀχρόνως τὸ Νοερὸν ἐπιβάλλει τοῖς νοητοῖς, καὶ καλεῖται Νῦς ἐνεργείᾳ· καὶ ἔςι Νῦς πρῶτος θεωρητικός. Καὶ καθάπερ ὄψις ὁμιλῦσα τοῖς ὁρατοῖς, ἐ δεῖται τῦ διδάσκοντος, ὅτι τόδε λίθος τυχόν ἐςι, καὶ τόδε ξύλον, καὶ ἄλλοτί τῶν αἰσθητῶν· βλέπει γαρ καὶ γινώσκει τὶ τύτων ἕκασον. Οὕτω καὶ Νῦς ἐπιβάλλων τοῖς νοητοῖς, ἐ χρήζει διδασκαλίας τινὸς εἰς τὴν αὐτῶν κατανόησιν. Ἐναργῶς γαρ αὐτὰ καθορᾷ. Διὸ καὶ καλῶς εἴρηται τοῖς ἀρχαίοις, ὡς ὅπερ Ὄψις ἐν τῷ Σώματι, τῦτο Νῦς ἐν Ψυχῇ. Τῦτο μὲν ἂν ἐν τοῖς ὑπεραναβεβηκόσι τὴν αἴσθησιν.

Ἐν οἷς δὲ βίος ἐςὶν ὑλικώτερος, καὶ προμήθεια σώματος, διανοητικῶ. ἐνεργεῖ τὸ τῆς Ψυχῆς Λογικὸν, καὶ Διάνοια καὶ δυνάμει Νῦς ὀνομάζεται. Διάνοια μέν, ἐκ τῦ διά τινος ὁδῦ νοεῖν, καὶ διὰ μεσοτήτων τινῶν καὶ μεταβάσεων ἐνεργεῖν, ἀλλ' ἐ πρώτως εὐθὺς χωρὶς μερισμῦ. Δυνάμει δὲ Νῦς, ὡς μὴ τῇ ὑσίᾳ σύνδρομον ἐπιδεικνύμενον τὴν ἐνέργειαν

γειαν καθὼς ἔχει Φύσεως, ὑλικαῖς εἰς τοῦτο καὶ σωματικαῖς ἐπισκοτήσεσι κωλυόμενον. Δυνάμενον μέντοι κατὰ πρόβασιν, τὸ κατὰ πρώτας ἐπιβολὰς ἔργον ὑστέρως ἐπιτελεῖν, καὶ ἀπὸ τοῦ δυνάμει καὶ ἀτελῶς εἰς τὸ ἐνεργείᾳ προϊέναι, καὶ τελείως διὰ ζητήσεως καὶ ἀνιχνεύσεως· ἔτι τε τοῦ ἐκ διδασκαλίας φωτὸς, καὶ τῆς ἔξωθεν ὁδηγίας καὶ δείξεως. Οὐχ ἕτερος γὰρ ὁ δυνάμει Νοῦς τῷ λόγῳ τῆς οὐσίας παρὰ τὸν ἐνεργείᾳ Νοῦν· ἀλλ' εἷς Νοῦς ὁ αὐτὸς διαφοροτρόπως τὰς ἐνεργείας, πρὸς τὴν ἀοιδὴν ἢ τὴν ῥᾳθυμίαν τῶν κεκτημένων ποιούμενος.

Τοῦτο δὴ τὸ τῆς Ψυχῆς διανοούμενον· περὶ μὲν τὰ καθ' ὅλα καὶ ὑπὲρ αἴσθησιν ἐνδιατρίβον, Σοφίαν τε κατορθοῖ καὶ Ἐπιστήμην, καὶ Νοῦς θεωρητικὸς καὶ Διάνοιαι λέγεται. Περὶ δὲ τὰ καθ' ἕκαστα καταγινόμενον καὶ πρακτὰ, Νοῦς τε πρακτικὸς καὶ Λογισμὸς ὀνομάζεται, καὶ Φρόνησιν ἀπαρτίζει, καὶ δι' αὐτῆς τὰς ἄλλας πρακτικὰς Ἀρετάς. Ὅτε μὲν γὰρ τὴν τῶν ὄντων Γνῶσιν περισκοπῇ, θεωρητικῶς ἐνεργεῖ· ὅτε δὲ τὴν τῶν συμφερόντων τῷ ἀνθρώπῳ, πρὸς τὸ εὖ μετὰ λόγου ζῆν, εὕρεσιν ποιεῖται, πρᾶξιν ἐπιτελεῖ. Τέλος δὲ τοῦ Θεωρητικοῦ ἡ Ἀλήθεια· τοῦ Πρακτικοῦ δὲ τὸ Ἀγαθόν. τοῦτ' ἔστιν ἡ Ἀρετή.

Τέσσαρες δὲ παραδέδονται γενικαὶ περιληπτικαὶ πασῶν Ἀρεταὶ πρακτικαί· Δικαιοσύνη, Σωφροσύνη, Ἀνδρεία, καὶ Φρόνησις. Ὑπερέχει δὲ τῶν ἄλλων ἡ Φρόνησις. Ἀρχὴ γάρ ἐστι πασῶν πρακτικῶν Ἀρετῶν. Ὅτι καὶ τοῦ ὑπερέχοντος καθέστηκεν Ἀρετή· τοῦ Διανοητικοῦ φημι καὶ τοῦ Λογιστικοῦ· πρακτικὴ δὲ Ἀρετή. Θεωρητικὴ γὰρ Ἀρετὴ τοῦ Λογικοῦ τῆς Ψυχῆς ἡ Σοφία ἐστὶν, Ἐνέργειαι ὅσαι περὶ τὰ πάσης ὑπεραναβιβασμένα μεταβολῆς. Ἡ δὲ Φρόνησις περὶ τὰ πρακτὰ, ἐν οἷς αἵρεσις καὶ φυγὴ κατὰ τὴν ἡμῶν αὐτεξουσιότητα. Καὶ γὰρ ἐφ' ἡμῖν ἐστιν αὐτὰ πρᾶξαι καὶ μὴ πρᾶξαι. Ταῦτα δὴ καὶ μεταβολῆς ἐκ ἐκτός. Ποτὲ γὰρ τὸ δὲ συμφέρει· ποτὲ δ' ἃ συμφέρει· καὶ πᾶσι πάντα συμφέρειν καὶ ὡσαύτως ἀδύνατον.

Ἐπεὶ

Ἐπεὶ δὲ Φρόνιμός ἐσιν ὁ δυνάμενος ἀρίσως βελεύσασθαι περὶ τὰ αὐτῷ ἀγαθὰ, δι' ὧν ἂν ἔχοι τὸ εὖ κατὰ ἀλήθειαν ζῆν, ἀνάγκη τὴν Φρόνησιν Ἕξιν εἶναι μετὰ λόγυ ἀληθῆς, περὶ τὰ ὄντως ἀνθρώπινα ἀγαθὰ πρακλικήν, δηλονότι εὑρετικήν. Φρονήσεως γὰρ ἔργον εὑρίσκειν τί τὸ Ἀγαθὸν, καὶ τί τὸ Κακὸν, καὶ Βελεύεσθαι πῶς τῦ Ἀγαθῦ μὲν ἐπιτεύξεται, τὸ πονηρὸν δὲ ἀποφύγῃ. Καὶ ἄμφω γὰρ ἥτε τῦ Ἀγαθῦ ἐπίτευξις, καὶ ἡ ἀποφυγὴ τῦ Κακῦ, Φρονήσεως κατορθώματα. Ὥσπερ δὲ ὁ Ἀρχιτέκλων τοῖς οἰκοδόμοις ὑφηγεῖται τοῖς ὑπ' αὐτὸν, τὸν τῆς δομήσεως τρόπυς ἀρχικῶς τε καὶ διδασκαλικῶς, ὕτω καὶ ἡ Φρόνησις τῶν ἄλλων ἐξάρχυσα πρακλικῶν Ἀρετῶν, ταύταις ἐπιτάτλει τὰ δέοντα. Σοφίας δέ τις ὥσα εἷον ἐπίτροπος, τὰ πάθη κατέχει καὶ σωφρονίζει· καὶ ταύτην παρασκευάζει τὸ οἰκεῖον ἔργον ἀθορύβως ποιεῖν. Ἔργον δὲ Σοφίας ἐσὶν ἡ Γνῶσις τῶν ὄντων καθ' ὁ ὄντα εἰσὶν· ἡ Εὕρεσις τῶν ἀρχῶν, ἐξ ὧν ἡ γνῶσις· ἡ Θεωρία τῆς ἀληθείας καὶ ἡ Εὐσέβεια. Σύνεσις δὲ καταγίνεται μὲν καὶ αὕτη περὶ τὰ πρακλὰ, πλὴν κὰν τοῖς θεωρητικοῖς εὑρίσκεται χρησιμεύυσα. Πῦ γὰρ ἐ χρήσιμον τὸ συνιέναι; Περὶ μὲν ὧν τὰ μεγάλα καὶ ὁλικώτερα τῶν πρακλῶν, ἡ Φρόνησις τῶν ὅλων ἀρχιτεκλονῦσα πρακλικῶν Ἀρετῶν καταγίνεται. Περὶ δὲ τὰ μικρὰ καὶ μερικώτερα καὶ καθ' ἡμέραν, ἡ Σύνεσις. Συνετὸς γάρ ἐσιν ὁ δυνάμενος ὀρθῶς περὶ τῦ προκειμένυ βελεύσασθαι, καὶ τὸ δέον γνῶναι καὶ συνιδεῖν οἰκοθέντε, κὰκ τῶν ἑτέρωθεν ὑφηγήσεων καὶ διατάξεων τὸ κρίναι καλῶς τὰ λεγόμενα. Συνέσεως δὲ καὶ Φρονήσεως ποιητικὰ, πολυπειρία, καὶ προσευχὴ, καὶ ἀγάπησις τῦ καλῦ τὸ δὴ πρώτισον.

Εἰ τοίνυν μετ' ἐπισασίας ἐν ἀληθεῖ καρδίας διαθέσει τὰ περὶ τῶν σπυδαίων ἀνδρῶν ἱσορύμενα σπεύδομεν ἀναλέγεσθαι καὶ κατέχειν παρ' ἑαυτοῖς, ἐσόμεθα πορισικοὶ τῶν πρὸς εὐζωΐαν ἀληθῆ συμφερόντων ἡμῖν. Φρόνησις μὲν ἂν ἐκ τῦ φέρειν ὄνησιν ἢ ὠφέλειαν, εἴρηται. Σύνεσις δ' ἂν ἐκ τῦ συνιέναι τὸν συνετὸν εἶτ' ἂν συνοράν, εἰς γνῶσιν ἄγειν, καταμανθάνων τὸ χρήσιμον· ὃ δὴ καὶ αὐτῷ τῷ συνιέντι

καὶ

καὶ λοιποῖς πρὸς ὠφέλειαν. Ἐν γὰρ τοῖς βλαπτικοῖς, ἔτε Σύνεσις ἔτε Φρόνησις, ἀλλὰ Πονηρία καὶ Δολιότης. Ἄκρων δὲ δύο φευκτῶν Ἀφροσύνης καὶ Πονηρίας, Μεσότης ἡ Φρόνησις· αὐτῇ τε τῇ Φρονήσει καὶ ἀλλήλοις ἀντικειμένων· τῇ μὲν, ὡς Μεσότητι καὶ ὡς αἱρετῇ κατὰ Φύσιν· ἀλλήλοις δὲ, πάλιν ὡς ἀλλήλων πορρωτάτω διεστηκόσιν. Ἡ δὲ Σύνεσις, Μεσότης Ἀσυνεσίας καὶ Δολιότητος, καὶ ὁμοιότροπος ἡ ἀντίθεσις ἐπί τε ταύτης καὶ πάσης Ἀρετῆς. Αἱ κακίαι γὰρ αἱ παρ' ἑκάτερα τῆς Μεσότητος, ἀντίκεινται μὲν, ὡς Κακίαι τῇ Ἀρετῇ, καὶ ὡς ἄκρα τῷ μέσῳ. Διὰ δὲ τὴν ἀπ' ἀλλήλων ἐς τόσον ἀπόστασιν, (τὸ μὲν γὰρ, Ἔλλειψις· τὸ δ', Ὑπερβολή.) καὶ ἀλλήλοις ἀντίκεινται.

Φρόνησις μὲν ἔν Ἀρετῇ τῇ Λογιστικῇ, καθὼς ἔφαμεν. Ἀνδρία τῇ Θυμικῇ· Σωφροσύνη τῇ Ἐπιθυμητικῇ καὶ τῇ Θυμικῇ. Δικαιοσύνη κοινὴ τῇ Ἐπιθυμητικῇ καὶ τῇ Θυμικῇ. Καὶ γὰρ ὁ μὴ ἐπιθυμῶν τῶν ἑτέρῳ διαφερόντων, καὶ διὰ τέτο τὴν πλεονεξίαν ἀποσειόμενος, Δίκαιος· ὅ, τε μὴ Προσωποληπτῶν ἐν τῷ δικάζειν, μὴ τῷ ἀρέσκειν χαίρων, μὴ δώροις ἐφηδόμενος, Δίκαιος. Ὡσαύτως ὁ λαχὼν ἄρχειν καὶ τὸν προσλελυπηκότα μὴ ἀμυνόμενος, μήτε μὴν ἐν κρίσει παρορῶν αὐτὸν ἀδικέμενον, μήτε μὴν ἐν διανομαῖς τῶν κατ' ἀξίαν ἀποσερέμενον, μήτε μὴν ἐν λειτουργίαις παρὰ τὸ εἰκὸς βαρυνόμενον· ἀλλ' ἀπονέμων ἐν πᾶσιν αὐτῷ τὸ κατάλληλον, ἀντιλυπῆσαι μὴ προαιρέμενος, Δίκαιος.

Δικαιοσύνη δὲ καὶ Σωφροσύνη καὶ Ἀνδρία, ὡς ἐξ Ἔθους κλώμεναι καὶ Ἀσκήσεως, καὶ ὡς τὸ τῷ ἀνθρώπῳ κοσμῆσαι ἦθος, τὸν τρόπον δηλονότι, τὴν διαγωγὴν, τὴν ἀναστροφὴν, ἀνομάσθησαν ἠθικαί. Παίμπολυ γὰρ ὁ πρὸς αὐτὰς ἐθισμὸς εἰς τὴν αὐτῶν συμβάλλεται κλῆσιν καὶ παγιότητα· καὶ τό γε πλεῖον, εἰ μὴ πᾶν ἐξ ἔθους ἐστὶν ἐν αὐταῖς.

Ἔθος γὰρ Φύσις δευτέρα καὶ λέγεται καὶ γινώσκεται. Διὸ δὴ καὶ τῶν Τεχνῶν καὶ τῶν Ἐπιστημῶν, αἱ Ἀρεταὶ μονιμώτεραι· τῆς αἰεὶ διενεργήσεως τῷ κατ' αὐτὰς ζῶντι προξενούσης τὸ ἀνεπίληπτον. Ἐν Ἀρετῇ μὲν γὰρ

τῷ

τῷ ἀνθρώπῳ διὰ παντὸς ζῆν ἐποφείλεται· κατὰ δὲ τὰς Τέχνας καὶ τὰς Ἐπιστήμας, ȣ̓ διὰ παντὸς ὁ ἄνθρωπος ἐνεργεῖ. Τοίνυν ὁ κατὰ τὰς Ἀρετὰς διηνεκὴς ἐθισμὸς, παρέχει ταύταις τὸ βεβαιότατον. Ἔθει μὲν γὰρ κτῶνται, πόνῳ πολλῷ καὶ μεγίστῃ σπȣδῇ ῥιζȣ́μεναι τῇ Ψυχῇ· Κτισθεῖσαι δὲ καὶ ῥιζωθεῖσαι ῥᾳότερον ἐνεργȣ́νται καὶ εὐχερέστερον. Ἐκ μὲν γὰρ τȣ̃ τῶν σωματικῶν ἐθίσαι καταφρονεῖν ἡδονῶν, καὶ τȣ́των ἀπέχεσθαι, γινόμεθα Σώφρονες. Γενόμενοι δὲ μᾶλλον αὐτῶν ἀπέχεσθαι καὶ πλέον δυνάμεθα, τῶν τε φοβερῶν καταφρονεῖν ἐθιζόμενοι, καὶ ὑπομένειν αὐτὰ καὶ φέρειν γενναίως, ἀνδρεῖοι γινόμεθα. Γινόμενοι δὲ, καταφρονητικώτερον φέρειν ἰσχύομεν. Ὅθεν δεῖ πεπαιδεῦσθαι καλῶς ἐκ νεότητος, ὥστε καὶ τῶν ἡδονῶν κρατεῖν, καὶ τῶν λυπηρῶν κατευμεγεθεῖν.

Ὅτε μὲν ȣ̓ν τις τῶν σωματικῶν ἡδονῶν καθυπερτερεῖ, καὶ μάλιστα τῶν δι' ἁφῆς τε καὶ γεύσεως, Σώφρων καθωμολόγηται. Συμφοραῖς δὲ καὶ περιστάσεσιν ἀνθρωπικαῖς ȣ̓χ' ἡττώμενος, ȣ̓τε φόβοις ἐπὶ προσδοκίᾳ σωματικῆς κακώσεως δειλαινόμενος, στερέμνιός τις ὢν καὶ ἀπερικλόνητος, Ἀνδρεῖος ἐπέγνωσται. Καὶ ὁ μὲν Σώφρων ἐκ τȣ̃ τὰ σῶα φρονεῖν κατωνόμασται, σῶον ἔχων ἅπαν τὸ Φρόνημα, καὶ τοῖς ποικίλοις τῆς ἡδονῆς δελεάσμασιν ȣ̓δόλως ἐξαπατώμενος. Ὁ δ' Ἀνδρεῖος ἐκ τȣ̃ τὰ ἄνω δρᾷν προσηγόρευται, τὰ ὑψηλὰ δηλονότι καὶ ἀταπείνωτα, μὴ κατακαμπτόμενος τοῖς ἐπερχομένοις ἀνιαροῖς, ἔκ τε τȣ̃ ἀῤῥενωπός τις εἶναι τὴν ψυχὴν καὶ διεγηγερμένος, εὐθαρσὴς, εὐσταθὴς, καὶ ἀκαταγώνιστος· ἀναλλοίωτος μένων ἐν ταῖς τῶν καιρῶν ἀλλοιώσεσι, κἂν ταῖς τῶν πραγμάτων μεταπτώσεσιν ἀμετάπτωτος· μήτ' ἐν δυσημερίαις καὶ δυσπραγίαις καταπίπτων· μήτ' ἐν εὐημερίαις καὶ εὐπραγίαις ὑπεραιρόμενος.

Ὁρίζονται δὲ τὴν Ἀνδρίαν, Ἕξιν ἐκ προαιρέσεως ὁρμητικὴν κατὰ λόγον, πρὸς τȣ̀ς ὑπὲρ Ἀγαθȣ̃ κινδύνȣς, ἐν Ὑπομονῇ βεβαίᾳ τῶν κατ' ἄνθρωπον ἀλγεινῶν. Τὴν δὲ Σωφροσύνην Ἕξιν ἀνένδοτον περὶ τὰς σωματικὰς ἡδονὰς μετ' ὀρθȣ̃ λόγȣ κατὰ Προαίρεσιν. Μεσότης ἡ Ἀνδρία.

Δειλίας

Δειλίας καὶ Θράσεως· ἡ Σωφροσύνη, Μεσότης Ἀκολασίας καὶ Ἀνελευθερίας. (ἀ τῆς ἐκ Φύσεως, ἢ νοσήματος, (ἀ κακία γὰρ αὕτη· καὶ γὰρ ἀπροαίρετος.) ἀλλὰ τῆς ἐκ προαιρέσεως. Ὅτε δή τις τὰ Κρέα, τὸν Οἶνον, τὸν ἔννομον Γάμον, ἐκ ἐν τῷ ζῆν ἐθέλειν ὑπὲρ Φύσιν καὶ Νόμον μετ' ἀϊθήσεως παραιτοῖτο ψυχῆς· ἀλλ' ἀναισθήτως, εἴτ' ἐν ἀφρόνως ἀποχρέφοιτο μυσαττόμενος, καὶ τὰς αὐτοῖς χρωμένας βδελυκτὰς ἡγοῖτο, καὶ ἀποτροπαίας ποιοῖτο. Πῶς γὰρ ἐκ ἠλίθιος ἂν ἔτος, ὁ μὴ τὴν Φύσιν εἰδὼς, ὁμὴ τὸν Νόμον τιμῶν· ὧ καὶ Θεὸς ἐπένευσεν ὁ τῆς Φύσεως Δημιουργὸς, ἐπείπερ ἅ πάντες χωρῶσι τὸν λόγον τῆς ὑψηλοτέρας διαγωγῆς;) ἡ Ἐγκράτεια, τῇ Σωφροσύνῃ καὶ γειτνιάζει καὶ ὑποβέβηκε. Σώφρων μὲν γάρ ἐστιν ὁ Φαύλαις ἡδοναῖς ἀπροσπέλαστος ἐκνικήσαντος τὸ λόγῳ, καὶ πᾶσαν ἀποκρεσαμένῳ παρὰ λόγον προσβολήν. Ἐγκρατὴς δέ ἐστιν ὁ τοιαύταις μὲν ἡδοναῖς ἐνοχλούμενος· ἀντιβαίνων δὲ καὶ κρατῶν, καὶ μὴ ἐκνικώμενος, ἔχων τὸν ὀρθὸν Λόγον, καὶ δι' αὐτὸ πρὸς τὸ σωφρονικὸν ἐπειγόμενος. Ὡς ἡ Ἐγκράτεια πρὸς τὴν Σωφροσυνην, ἡ Καρτερία πρὸς τὴν Ἀνδρίαν. Ὁ μὲν γὰρ Ἀνδρεῖος τῆς ἐν Κόσμῳ δυχρηείας ἀπάσης ἐλόγως ὑπερορᾷ, καὶ χαίρει μᾶλλον ἐγκύρσας ἀνιαροῖς διὰ τὸ ἀγαθόν· ὁ δὲ Καρτερικὸς, βιάζεται μὲν, ἀνθίσταται δὲ, μὴ παρασυρῆναι ταῖς ἀνθρωπίναις περισάσεσιν ἀγωνιζόμενος, ὀρθότητι λόγῳ πείθων ἑαυτὸν ἐγκαρτερεῖν τοῖς δεινοῖς· ἡ Ἀκρασία τῆς Ἐγκρατείας ἰδίως ἀντίθετος. καὶ ἡ Μαλθακότης τῆς Καρτερότητος. Τ' ἄλλα δ' ἄκρα ταῖς ὑποβεβηκείαις πρὸς τὰς ὑπερεχούσας, κοινά.

Λείπεται περὶ Δικαιοσύνης εἰπεῖν. Ἐπεὶ γὰν Δίκαιος ὁ ἐκ προαιρέσεως δι' αὐτὸ τὸ Ἀγαθὸν δικαιοπραγῶν· ἐκ τὸ δίχα δὲ τὸ δίκαιον ἔρηται, δίχαιον ὡς ἂν εἴποι τις ὄν, ἡ Δικαιοσύνη, τὸ δίχα καὶ τὸ ἴσον τυγχάνει διανεμητική. Τὸ Ἴσον δὲ ἐκτέον κατ' ἀναλογίαν, ἢ κατὰ ποσότητα. Τὸ γὰρ Ἴσον ποσότητι, προδήλως ἄνισον. Εἰ γάρτις τῷ πολλῶν ἀξίῳ, καὶ τῷ μὴ πολλῶν ἀπονεμοι τὸ ἴσον κατὰ ποσὸν, ἀνισότητα μᾶλλον καὶ ἀδικίαν ἐποίησεν. Δι-

καιοσύνη τοίνυν ἐσὶν Ἕξις προαιρετικὴ κατὰ τὸν ὀρθὸν Λόγον, τῦ κατ' ἀξίαν παρεκλικὴ. Δικαιοσύνη δὲ κυρίως καὶ πρώτως ἡ τελεία καθέσηκεν Ἀρετή· καθ' ἣν πολλῆ καὶ μεγάλης τῆς ἀναῤῥήσεως ἀξιῦται ἐν ταῖς ἱεραῖς Γραφαῖς ὁ Δίκαιος, ὁ φύλαξ ὅλυ τῦ Νόμυ, τῦ γεγραμμένυ δὴ καὶ τῦ Φυσικῦ, τῶν ὁμοίων καὶ συγγενῶν καὶ τῦ αὐτῦ σκοπῦ. Γεγραμμένος Νόμος, αἱ Ἐντολαὶ τῦ ἡμετέρυ Νομοθέτυ καὶ Βασιλέως Χριςῦ. Φυσικὸς Νόμος, ὅτε δὴ τὸ καθῆκον ἑκάςῳ τῶν τῆς ψυχῆς μερῶν διασάζοιτο· καὶ τῷ μὲν Λόγῳ, τὸ Ἀρχικὸν καὶ Βασιλικὸν· τῷ δὲ Θυμῷ, τὸ Στρατηγικὸν, καὶ πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα δορυφορικὸν, καθὼς ἂν ἐκεῖνος ἐπιτάτ[illegible]οι καθυπηρετικὸν, οἰκείων τε καὶ ἀλλοτρίων σφαλμάτων ἐπεξελευσικῷ χρηματίζοντι, διὰ τὴν πρὸς τὸν λόγον ὑπακοήν· εἴτι μὲν χαῦνον φρόνημα καὶ ὡς ὲ δεῖ καταπεπλωκὸς, διεγείροντι καὶ συντείνοντι· πᾶσαν δὲ τυραννικὴν ἐπανάσασιν καταβάλλοντι· βίαν ὕπνυ βιαίως ἐξαίροντι· τροφῆς λίχνον ἔφεσιν μετ' αὐσηρίας ἀναχαιτίζοντι· σὺν ἀπειλῇ δὲ μείζονι θράσος ὀργῆς ἀποκρυομένῳ παράλογον· Ἀλαζονειαν καὶ τύφον ἀποῤῥαπίζοντι καὶ διώκοντι· Δοξομανίαν φαυλίζοντι, καὶ σὺν μυκτηρισμῷ καὶ χλεύῃ κατὰ τὸ προσῆκον ὑπερορίζοντι· χέσιν τὴν πρὸς τὴν σάρκα γενναίως ἐκκόπτοντι, καὶ πᾶσαν ὁμῦ κίνησιν ἄτοπον ἐμβριθῶς ἠρεμίζοντι. Ταῦθ' ὅτως ὁπότ' ἔχοι. Τῇ δ' Ἐπιθυμίᾳ προσείη τὸ μόνως ἄρχεθαι καὶ μὴ ἀντιτείνειν ὅλως, ἀλλ' ὑπείκειν κατὰ πάντα καὶ πείθεθαι. Τῦτο γὰρ ταύτῃ κατάληλον ἡ κρατισεύσα τότε τῷ ἀνθρώπῳ ζωή. Τὶ γὰρ τὸ ἐνοχλῆσον, ἔνθα τοιῦτον ἁρμοδιώτατον εὑρίσκοιτο Δίκαιον; δέδιε τὰ πάθη καὶ πέφρικε, πάντα κατέπληξε, πάντα διαπεφώνηκεν. Αὕτη Δικαιοσύνη τὰ μάλισα καὶ ὁ τοιυτοτρόπως διοικύμενος, ἐντελέσατος Δίκαιος.

Ἔσι Δικαιοσύνη, καὶ ἡ συνεζευγμένη ταῖς γενικαῖς· ἥτις ἐνθεωρεῖται Διανομαῖς, Συναλλάγμασι, Κρίσεσιν· ἐν πᾶσι δικαιοπραγεῖ τύτοις ὁ κατ' Ἀρετὴν προηρημένος βίῦν· ἐν Διανομαῖς παρέχων ἑκάςῳ τὸ πρὸς ἀξίαν· ἐν

Συναλ-

Συναλλάγμασι πλεονεξίαν μὴ προσιέμενος, ἀλλ' ἤδη καὶ τῶν οἰκείων ἐπιδιδάς· οὐδὲν γὰρ ἀπόλλυσιν· ἐν Κρίσεσι τὰς Νόμους μετ' ἐπιεικείας τηρῶν. Ἐπιεικὴς δ' ἔστιν ὁ τὸν Νόμον ἐκλαμβανόμενος πρὸς τὸ συμπαθὲς, καθ' ὅσον οἷόν τε, χωρὶς τοῦ παρανομεῖν, ἢ τόσον τῷ γράμματι προσέχων, ὅσον τῷ τοῦ Νομοθέτου σκοπῷ, συγγνωμονικὸς μετὰ νηνεχίας γινόμενος· ὥστε μὴ τὸ κακὸν λαμβάνειν ἐκ τῆς συγγνώμης ἰσχύν. Οἶμαι δὲ κατὰ τοῦτον τὸν λόγον εἰρῆσθαι καὶ τὸ, μὴ γίνου Δίκαιος πολύ· τῷ χρῆναι τὸν Δικαστὴν τὸ ἀκριβοδίκαιον μικρὸν ὑπεκκλίνοντα, μετ' ὀρθοῦ λόγου νεύειν πρὸς τὸ φιλάνθρωπον.

Ἐπεὶ δὲ τὴν ἠθικὴν γινώσκομεν Ἀρετὴν περὶ λύπας ἔσαν καὶ ἡδονὰς, ἀγνοεῖν ἃ δεῖ τὴν ὄντως Ἡδονὴν, ἃ τὴν βεβηλον λέγω καὶ ἄτιμον, τὴν κληνώδη καὶ ἄλογον, ἀλλὰ τὴν ἔλλογον καὶ ἀνθρώπῳ τῷ κατ' εἰκόνα θείαν ἐπιπρεπῆ, τὴν τιμίαν καὶ ἱερὰν Ἡδονήν· ἥτις ἀδιαιρέτως τῷ Σπουδαίῳ παρέπεται. Τῷ γὰρ τῶν ἡδονῶν ὑπεραναφαίνεσθαι, καὶ τῶν λυπηρῶν ὑπερῆρθαι, θαυμαστάς τινας ἐπὶ πρὸς τοῦτ' αὐτὸ πεφθανὼς, καὶ βεβαιοτάτας παρπεῖται τὰς ἡδονάς. Ὅθεν ὁ κατ' Ἀρετὴν βίος, ὁμολογουμένως μετ' Ἡδονῆς ἀληθοῦς. Εἰ γὰρ ἃ μετ' Ἡδονῆς, οὐδὲ γε κατ' Ἀρετήν. Ὁ γὰρ τῷ δικαιοπραγεῖν μὴ χαίρων, ἃ Δίκαιος, εἰ καὶ πράττει διόλου τὸ δίκαιον· ἀλλ' οὐδὲ Σώφρων, ὁ μὴ τῇ τῶν σωματικῶν ἡδονῶν ἐπιγαννύμενος ἀποχῇ, καὶ ταῖς αὐτῶν πυκναῖς προσπελάσεσιν ἀήττητος μένων. Οὔτ' αὖ Ἀνδρεῖος ὁ μὴ ταῖς διὰ τὸ καλὸν ὑποφοραῖς τῶν ἀλγεινῶν γεγηθώς. Ἀνδρεῖος καὶ γὰρ ἐκεῖνός ἐστιν ὁ τῇ συρροίᾳ τῶν δυσχερῶν ἀπερίτρεπτος καθεστὼς, ὥσπερ τις πύργος στερρότατος, κἀντεῦθεν ἀγαλλιώμενος, μή τις ἀνάλγητος ὤν, ἀλλὰ γενναίδας καὶ βεβηκώς. Οὗτος οὐδὲ τιμαῖς, ἢ ἄλλοις τισὶν ἀνθρωπίνοις θυμήρεσι χαυνωθήσεται· μένει δ' ὁ αὐτὸς ἐπὶ πάσαις ταῖς ἐν βίῳ μεταβολαῖς. Ἡδονῇ τοίνυν συνέζευκται, καθάπερ διασεσάφηται, τὸ κατ' ὀρθὸν λόγον ἐνεργεῖν προαιρέσει Ἀγαθὸν, δι' αὐτὸ δηλαδὴ τὸ Ἀγαθὸν, μὴ πλημμελῶς, μὴ κατ' ἀνάγκην, μὴ διὰ τιμήν,

μὴν, μὴ δὶ ἔπαινον. Ὅθεν οἱ τῆς Εὐσεβείας Ἀγωνισταὶ πολυτρόποις ἰδέαις ὕβρεων κυκλόμενοι καὶ κολάσεων, ταῖς ἀτιμίαις ἐξέφοντο, ταῖς βασάνοις ἐνετρύφων, καὶ ὡς καλῶς ἔργοι πικρῶς ἀναιρόμενοι σὺν ἀνεκλαλήτῳ χαρᾷ τῆς παρούσης ζωῆς μεθίσαντο. Πρὸς τῦτο δὴ τὸ κατ' Ἀρετὴν ἡδύ τε καὶ χάριεν, καὶ τὸ πάντοτε χαίρειν ἐν Κυρίῳ τείνει· καὶ ἔτω δυνατὸν πληρῶθαι τὸ τοιῦτον παράγγελμα. Τὸ μὲν ἓν κατ' Ἀρετὴν Ἡδύ, καὶ Κυρίως Ἡδύ.

Τὰ δὲ τῦ Σώματος ἡδέα, κἂν τοῖς κακῶς διακειμένοις ἡδέα δοκοίη, πλὴν τοῖς ὑγιαίνεσι τὰ τῆς Ψυχῆς Αἰσθητήρια τἐναντίον φαίνεται· καὶ οἱ ταῦτα μεταδιώκοντες, πόῤῥω τῦ ἡδέος ἀπεπλανήθησαν. Ἡδὺ τῷ Χοίρῳ βόρβορος, καὶ τῷ διεφθαρμένῳ σαρκὸς ἡδονή. Λογικῷ δὲ ζώῳ καὶ πάσχοντι κακῶς, ὁ κατ' Ἀρετὴν βίος ἡδύτατος· κἂν ὑπό τινων δυσφημοῖτο, καὶ πολλῶν ἢ καὶ πάντων ὁ τὴν Ἀρετὴν μετιών, ἐκ ἂν ἐπισταφείη δυσφημιῶν, ἀλλ' ἀνθρωπίνως ἐπαίνως ὁ Σπαρτιάτης περισκοπήσειε, πρὸς μόνον ὁρῶν τ' Ἀγαθὸν, καὶ διὰ τῦτ' αὐτὸ πάντα ὁρῶν. Ὅς δ' ἀνιᾶται κακηγορούμενος, ἢ μὴ τιμώμενος ἄχθεται, σκιὰν κατέχει καὶ εἴδωλον Ἀρετῆς, αὐτὴν δὲ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ἰσίαν ἀφῆρηται.

Τεσσάρων δ' ὄσων ἐν τῇ Ψυχῇ γενικῶν ἀρετῶν, εἶναι λέγονται καὶ τῷ σώματι τέσσαρες. Ὡς πρὸς Φρόνησιν Εὐαισθησία, γνῶσις εὖ ἔχουσα καὶ αὕτη, πάσης ἐν σώματι προεξάρχουσα πράξεως. Ὡς πρὸς Ἀνδρίαν Ῥώμη, τὰς σωματικὰς πόνους εὐμαρῶς ὑποφέρουσα. Ὡς πρὸς Σωφροσύνην Κάλλος, τῶν ὅλων μορίων τῦ Σώματος τὸ σφῶν ἐχόντων καὶ ἄρισον, κατά τε μέγεθος καὶ χῆμα καὶ χροιὰν, καὶ τὴν πρὸς ἄλληλα σύνθεσιν. Ὡς πρὸς Δικαιοσύνην Ὑγιείη· ὅτε δὴ τὸ ἀνάλογον ἑκάστῳ τῶν Χυμῶν ἐν τῇ Κράσει διαφυλάττοιτο. Διὸ καὶ κατὰ συνεπιγραμμένας ὑπογραφὰς, Φρόνησίς ἐστιν Εὐαισθησία Ψυχῆς. Ἀνδρία, Ῥώμη Ψυχῆς. Σωφροσύνη, Κάλλος Ψυχῆς. Δικαιοσύνη, Ὑγιεία Ψυχῆς. Ὅθεν ὁ τῦτων ἐστερημένος, ἄτος ἀναίσθητος, ἢ δυσαίσθητος, ἀνίσχυρος, ἄσχιστος, νόσων δέκατος.

Διὸ

Διὸ δὴ πᾶσαν εἰσενεκτέον σπουδὴν εἰς τὴν κτῆσιν τῶν Ἀρετῶν, ἵνα μὴ κατὰ τὸν Κόσμον τοῦτον φαινοίμεθα οἷον Ἐκπρώματα. Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν ἀεὶ μένοντα, τὸ ἀπερίφθαι Θεῷ, καθάπερ ἄγη τινὰ καὶ βδελύγματα κληρωσάιμεθα. Τοῖς καλοῖς ἔθεσιν ἐνασκήσωμεν, φερεπονοῦντες ἐν πᾶσι τοῖς δυχερέσι κατ' ἀίθησιν. Πολλοὶ γὰρ τὸν ὀρθὸν ἔχοντες Λόγον καὶ μιτητὸν ἡγέμενοι τὸ κακὸν, εἰς αὐτὸ φέρονται καὶ κατολιθαίνεσιν, ἐξ ἐθῶν πονηρῶν. Παιδαγωγητέον τὴν Λίθησιν, καὶ πρῶτον τὴν Ὅρασιν, ὥστε τὰς ἀίσχρομένας, ἤδη δὲ καὶ τὰς προιόντας εἰς Ἀρετὴν μὴ ἀναιδῶς εἰς πρόσωπον καθορᾶν· τοῦτο δὴ καὶ Φυλακτικὸν, τοῦτο δὴ καὶ σεμνοπρεπές. Ἀσεμνολογίαν πᾶσαν, μήτε λεγέθω μήτε ἀκουέθω. Καὶ γὰρ ἔννοιαν ἀσεμνοπραξίας ἐνίησιν· ἀλλὰ καὶ καθ' αὑτὴν σεμνοῖς ἀνδράσιν ἀπόβλητος, καὶ συγητὴ τῷ Θεῷ.

Τὸ Ψεῦδος ἐκ τοῦ Διαβόλου· μᾶλλον δ' αὐτὸς ὁ Διάβολος. Εἰ γὰρ Χριστὸς ἡ ἀλήθεια, τὸ Ψεῦδος πάντως ὁ Ἀντικείμενος. Ὅθεν μηδὲ γινώσκοιτο τοῖς Μαθηταῖς τοῦ Χριστοῦ, τοῖς τῆς ἀληθείας θεραπευταῖς. Ἐξαιρετέον τῶν σωζομένων τὸ τῆς ἀπωλείας παραίτιον. Ἀπολεῖς γὰρ „ πάντας τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος, ἐν Πνεύματι φησὶν „ ὁ προφήτης πρὸς τὸν Θεόν. Ὀλέθριος ἡ Καταλιὰ, καὶ ἀπωτέω ὁ ταύτῃ χρώμενος. Τὸν καταλαλοῦντα γάρ „ φησι λάθρα τὸν πλησίον αὐτοῦ, τοῦτον ἐξεδίωκον. Τὸ μὴ „ ὀμνύειν ὅλως ἐπιτάττει μὲν ὁ Δεσπότης, αἰδεσίμους δὲ καθιστᾷ τοὺς Φυλάττοντας. Εὐτραπελίαν καὶ Γελοιασμοὶ τῆς ἀσκητικῆς ἀπηλλάθωσαν κοσμιότητος. Ταῦτα γὰρ παιζόντων καὶ παιζομένων, ἀλλ' ὰ σπουδαζόντων ἐπιτηδεύματα. Ῥόδων, Ὠκίμων, Μύρων, καὶ τῶν ὁμοίων ὰ προσιτέον τοῖς εὐωδίαις. Περιττὰ γὰρ τὰ τοιαῦτα καὶ ἀλόγω ὀρέξεως προκλητικά *), καὶ τοῖς ἀποταξαμένοις ἀνοίκεια καὶ καταγνώσεως ἄξια. Καρυκείας βρωμάτων καὶ λιπαρότητας, καὶ πεμμάτων γλυκύτητας, καὶ πεμμάτων



*) Ἐκλῆς περισατικῆς ἴσως τῶν ὑπ' αὐτὸν περὶ τὰ τοιαῦτα ἀχολίας καὶ παραχρήσεως ὁ Πατὴρ ταῦτα λέγει.

ἡ δύτητας, ὅσον χρὴ Φεύγειν τὸν Ἀσκητὴν ἐκ ἔστιν εἰπεῖν. Οὐδὲ γὰρ γεγόναμεν, ἵν' ἐδίωμεν, ἵνα πίνωμεν· ἀλλ' ἵνα ταῖς Ἀρεταῖς εἰς δόξαν τῦ ποιητοῦ ἡμᾶς διαλάμπωμεν. Τρεφόμεθα καὶ κατ' ἀνάγκην, ἵν' ἡμῶν ἡ κατὰ πρᾶξιν καὶ θεωρίαν συντηροῖτο ζωή, δι' ἃ καὶ γεγόναμεν.

Χρεὼν ἂν μόνοις ἡμᾶς εἰς τροφὴν ἀρκεῖσθαι τοῖς συντρητικοῖς τῆς ζωῆς, ὡσαύτως καὶ εἰς σκέπην τῦ Σώματος. Διόπερ ἐδὲ τῶν ἐνδυμάτων ἐπιλεκτέον τὰ μυλακὰ, καὶ τὴν χροιὰν ἀνθηρά τε, καὶ φιλβεντα. Φιλοκοσμίας τῦτο καὶ Ματαιότητος· Ἀλλ' ἐδ' αὖ τἐναντίον διεξῆγμένα περιβλητέον, ἢ μὴν ἐκ πολλῶν τεμμαχίων συντεθειμένα τε καὶ συνερραμμένα. Τῦτο γὰρ ἀλαζονείας καὶ ὑποκρίσεως, ὥσπερ καὶ τὸ τὴν γενειάδα πιλεῖν, καὶ ἔτι ἄλλο τῷ τοῖς ἐρημικοῖς πάντη καὶ ἀσκηταῖς πρεπωδέστατον συνδιάγοντι. Αἱ πάντων δ' ἀκρότητες ἀπρεπεῖς τε καὶ σφαλεραί. Τό γε μὴν ἐνδοτάτω καὶ ἄλλο πρὸ παντὸς περιβόλαιον, ὅσῳ τραχύτερον, τοσύτῳ τοῖς ἀγωνιζομένοις καὶ χρησιμώτερον, ὥσπερ Εὐνὴ σκληρὰ, τροφῆς ἔνδεια, βραχύτης Ὕπνυ, καὶ τἄλλα τὰ Σάρκα πιέζοντα καὶ χαλῶντα τὸ ταύτης ῥύαγμα, καὶ τὴν ἄλογον Φορὰν ἀναστέλλοντα. Πολὺ τὸ ἐπίβυλον τῆς Ἁφῆς· πολλῆς δεῖται καὶ τῆς εἰς αὐτὴν παραφυλακῆς. Ὅθεν συντετηρημένων ἀνδρῶν ἔστιν ἀπέχεσθαι τῶν πρὸς ἀλλήλυς προσεγγισμῶν, καὶ μὴ τὴν ἀγάπην διὰ πρόσψαύσεων ἐθέλειν ἐνδείκνυσθαι. Καὶ γὰρ ἐκ ὀλίγοι διὰ τῦ κατὰ θεὸν δῆθεν ἀγαπᾶν καὶ ἀγαπᾶσθαι, καθάπερ διά τινος δελέατος τὸ τῆς ἡδονῆς ἄγκιστρον εἰσφκίσαντο, καὶ τὸν θάνατον ἐξ ἀβυλίας ἐλεεινῶς ἐπεσπάσαντο. Διὸ καὶ αὐτῶν τῶν ἰδίων μελῶν τὰς ἐκ ἀναγκαίας πρὸς ἄλληλα θήξεις παραιτητέον ἕκαστον ὅση δύναμις, κἂν εἰς ἄκραν ἴδῃ τις ἑαυτὸν ἀπάθειαν καταντήσαντα. Τότε γὰρ χρεία μᾶλλον, ὅσῳ καὶ μείζων ὁ Φθόνος, ἀγῶνος μείζονος, καὶ τῦ τὸν μόνον σώζειν δυνάμενον ἐπικαλεῖσθαι πρὸς εὐσωγὴν δι' ἐμμονωτέρας ἐντεύξεως. Πολλοῖς γὰρ ἐν ἀπαθείᾳ θαῤῥήσασιν ἑαυτοῖς, εἴλιξεν τὸ σῶμα καὶ πολλῶν δακρύων ἐπι-

συμ-

συμβέβηκεν ἄξιον. Δεῖ δὴ τὸ λοιπὸν ἡμῖν Ταπεινοφροσύνης καὶ νήψεως, καὶ τοῦ προορᾶσθαι τὸν Κύριον ἑαυτῶν ἐνώπιον διὰ παντός.

Ἐπεὶ δὲ προδήλως ἐξ ἀναθυμιάσεως γαστρὸς ὁ Ἐγκέφαλος βαρυνόμενος, κάρον ἐμποιεῖ καὶ χρόνιον νυσταγμὸν, περιαιρετέον τὰ αἴτια, βρωμάτων παχύτητας, οἰνοποσίας, καὶ ἀναπαύσεις σωματικάς. Ταῦτα γὰρ καὶ μακροὺς ὕπνους ἐπάγουσι, καὶ νῆψιν περιαιροῦσι, καὶ τῇ σαρκὶ ταραχὰς καὶ κλύδωνας ἐπεγείρουσι, καὶ τὸν ἡμέτερον οὐκ ἐῶσι νοῦν ἀνάγεσθαι πρὸς Θεόν. Θαυμασίως οὖν εἴρηται καὶ ἀρίστως τὸ τὸν ἀγωνιζόμενον, μὴ τὸ μὲν, τὸ δ', οὔ, τὰ πάντα δ' ἁπλῶς ἐγκρατεύεσθαι. Σαρκὸς γὰρ εὐπάθεια, ταλαιπωρία Ψυχῆς. Ὅσον δ' ὁ ἐκτὸς " Ἄνθρωπος φθείρεται, τοσοῦτον ὁ ἐντὸς ἀνανεοῦται, κατὰ " τὸ λόγιον.

Ἔκδικος δὲ δραστήριος ἐκ τοῦ Δημιουργοῦ δεδομένος ἡμῖν πρὸς ἐμπαθῆ πᾶσαν ὄρεξιν ὁ Θυμός. Εἰ τοίνυν ἐλλόγως τούτῳ χρησαίμεθα, καὶ λαιμοῦ κρατήσομεν, καὶ γαστρὸς, ὕπνου τε βάρος ἀποσεισόμεθα τῷ Θυμῷ, καὶ σκιρτημάτων πωλικῶν κατακυριεύσομεν, καὶ αὐτὴν τὴν πρὸς τὸν πλησίον ὀργὴν ἢ μῆνιν ἐκδιώξομεν διὰ Θυμοῦ, τὸ καινότατον. Εἴτις ἀσφαλῶς ἐθέλει ταῦτα γνῶναι τῇ πείρᾳ γνώσεται. Δύναμις Ψυχῆς τὸ Θυμοειδὲς πρὸς ἀποτροπὴν τῶν παρὰ Βούλησιν, καὶ πρὸς ἄμυναν τῶν ἐναντιουμένων ὁρμητική. Τὸ δ' Ἐπιθυμητικὸν, Δύναμις Ψυχῆς καὶ αὐτὸ, πρὸς οἰκείωσιν τῶν κατὰ Βούλησιν, καὶ ἀπόλαυσιν τῶν ἐφετῶν διεγερτική· τὰ δὲ ταύταις ἀντικείμενα, παρὰ βούλησιν ἐφετὰ τοῖς τὸ διακριτικὸν ὑγιαίνουσι· τὰ καθαρῶς (γὰρ) ἡδέα καὶ διαπαντὸς, ὧν οὐχ ἅπτεται μῶμος, οὐκ αἰσχύνητις, οὐ μετάμελος (κατὰ Βούλησιν.) Ἐναντιούμενα δέ εἰσι τὰ πρὸς Ἀρετὴν ἐμποδιστικά. Πάντων δὴ τῶν τοιούτων ἐναντιωμάτων, πάσης τε κακίας ὁ ἔλλογος Θυμὸς ἀναιρετικός. Πρὸς τοῦτον δὴ τὸν σκοπὸν ὑποτεθεῖσθαι δοκεῖ, καὶ τὸ τὸν Θυμὸν ἡμῖν εἶναι κατὰ μόνου τοῦ Ὄφεως. Ἵνα δηλονότι πᾶν ὑφέρπον τῇ Ψυχῇ πάθος ἀποδιώκοιτο, τῇ τοῦ Θυμοῦ συντόνῳ φορᾷ. Τὶ γὰρ ἀλγεινὸν ἐξ ἀνθρωπίνου Θυμοῦ τῷ Σατάν,

εἰ μὴ τῷ τὰ πάθη μετὰ σφοδρότητος ἐξ ἡμῶν ἀπελαύνεσθαι, καὶ τὰς δυνάμεις ἐκείνας, δι' ὧν ἐκρατεύει καθ' ἡμῶν ἠπλᾶσθαι, καὶ δραπετεύειν ἐκ τῆς ἡμετέρας ἐπιτιμήσεως; Μήποτε δὲ εἰς τοῦτο, καὶ τὴν κατὰ τῆς Λύπης Ἐμβρίμησιν ὥσπερ τινα παιδείαν ἔμπρακτον ὁ Σωτὴρ ἡμῶν πρᾶϋτείνε καὶ Καθηγητής. Δι' ἀποπομπῆς ἐνὸς ἀδιαβλήτου πάθους ὑποδεικνὺς, ὅπως χρὴ καὶ ἡμᾶς μετὰ σφοδρᾶς ὁρμῆς τοῖς πάθεσιν ἀντιφέρεσθαι, καὶ κατ' αὐτῶν ὀργίζεσθαι καὶ παράτλεσθαι, καὶ οἷον ἐκφοβεῖν αὐτὰ καὶ ἀποτρέπειν σὺν ἀπειλῇ. Τί γὰρ ἔχρηζεν αὐτὸς ἐμβριμᾶσθαι, καὶ παραγμὸν ὅλως ἐμφαίνειν ἐν ἑαυτῷ, νεύματι τὸ πᾶν ἰσχύων φέρειν ὅποι καὶ βέλοιτο;

Τοῦ τοίνυν Θυμοειδοῦς ἐμπάθειαν πᾶσαν ἀποσοβοῦντος ἐκ τῆς Ψυχῆς, ἔτι τε σὺν τῷ Ἐπιθυμητικῷ τὰς ἠθικὰς Ἀρετὰς εἰστοιχίζοντος ἐν αὐτῇ, διὰ τῆς τοῦ λογικοῦ κατὰ τὴν Φρόνησιν ὑφηγήσεως, τὸ αἰσιώτατον τέλος ἕπεται. Τό δ' ἔστι τὸ κατὰ πᾶσαν ἀρίστην πρᾶξιν ἀπόνως καὶ ἡδέως ἐνεργουμένην τὸν Ἄνθρωπον ζῆν, τὸ θαυμαστὸν ἆθλον τῶν προηγησαμένων κόπων ἐν Ἀρετῇ. Τοῦτο δὲ πᾶσιν ἀνθρώποις τοῖς μὴ πεπηρωμένοις πρὸς Ἀρετὴν ὑπάρξαι δύναται, διὰ Μαθήσεως, δι' Ἐθισμοῦ, δι' Ἐπιμελείας, διὰ Φερεπονίας ὡς εἴρηται. Τοῦτον ζήτεται τὸν τρόπον ὁ Φιλῶν ἀληθῶς ἑαυτόν. Ὁ δὲ κατὰ τὰς δοκούσας ἐθέλων ζῆν ἡδονὰς, ἐμίσησε καὶ ἀπεκτίνωτεν ἑαυτόν.

Διττῆς δὲ τῆς Φιλαυτίας γινωσκομένης, τῆς μὲν, οὔτως. Τῆς δὲ, δοκοῦντος, καὶ κατὰ τοὺς πολλούς. Φίλαυτος μὲν ἀληθῶς ἐστιν ὁ Φιλῶν ἑαυτὸν ἐμπαθῶς, ὁ Φιλόψυχος, εἴτ' ἂν Φιλόζωος, ὁ Φιλόπρωτός τε καὶ Φίλαρχος· ὁ πᾶσαν σωματικὴν ἀπόλαυσιν καὶ πᾶσαν ἀνθρωπίνην τιμὴν ἕλκων εἰς ἑαυτὸν, καὶ πάντα πραττων ἕνεκεν ἑαυτοῦ. Πάλιν ἐπεὶ Νοῦς καὶ Λόγος τῶν ἄλλων ζώων διενηνόχαμεν. Νοῦς παρά τισι τῶν ἀρχαιοτέρων Σοφῶν ὁ Ἄνθρωπος εἴρηται. Διὸ καὶ αὐτὸς μὲν ὁ Νοῦς· αὐτοῦ δὲ τὸ Σῶμα· περὶ αὐτὸν δὲ, πάνθ' ὅσα τῷ τῆς περιουσίας ὀνόματι προσφυῶς περιείληπται. Τοίνυν εἰ τὸ νοερὸν αὐτὸς, τὸ Θυμικὸν καὶ τὸ

Ἐπιθυ-

Ἐπιθυμητικὸν αὐτῦ μᾶλλον, ἥπερ αὐτός. Ὁ μὲν δὴ Φίλαυτος ὡς φιλῶν ἑαυτὸν, τὴν νοερὰν καὶ λογικὴν μεταδιώκει ζωήν. Ὁ δ' ὡς φιλῶν τὸ ἑαυτῦ Φίλαυτος, τῷ ἀλογωτέρῳ χαρίζεται τῆς Ψυχῆς. Ἰδίως παρὰ τῇ Συνηθείᾳ Φίλαυτος ὁ Αὐταρέσκος, ἴσως ἐκ τῦ Φιλεῖν τὸ αὐτῦ Νόημα, κἂν μοχθηρὸν εἴη, τῦτ' ἔστι σέργειν καὶ περιέπειν ἐθέλοντας, μεταπεισθῆναι μηδαμῶς ἀνεχόμενος. Ὁ μὲν δὴ ἀλόγως φιλῶν ἑαυτὸν, ἢ τὸ αὐτῦ Φίλαυτος, ἄτιμος. Ὁ δ' ἐλόγως φιλῶν αὐτὸν, Φίλαυτος τίμιος. Καλεῖτο δ' ἂν ὁ τοιῦτος Φίλαυτος, καὶ ὡς τὸ φίλιον ἐν ἑαυτῷ καὶ ἀσφαλέστερον, καὶ εἰρηναῖον πάντῃ κατωρθωκώς· τῦ μὲν ἡγεμόνος νῷ προνοῦντος τῶν ὑπ' αὐτὸν μετὰ πολλῆς νήψεως καὶ σοφίας, καὶ προσηκόντως αὐτὰ παιδαγωγοῦντός τε καὶ ῥυθμίζοντος· τῶν δ' αὖ ἑτοίμως πειθομένων τοῖς αὐτῦ διατάξεσί τε καὶ ὑφηγήσεσι, καὶ ὅλαις ὁρμαῖς ἑπομένων ἐφ' οἷς ἂν αὐτὸς ἄγοι δεσποτικῶς τε καὶ κηδεμονικῶς. Κατὰ τέτους τὺς λόγους ἡ Φιλαυτία ζηλωτὴ, καὶ ὁ Φίλαυτος ἐπαινέμενος.

Εἰ τοίνυν ἐπαινετόν τε καὶ τίμιον τὸ φιλεῖν αὐτὸν ἀληθῶς ὡς δεδήλωται, ἆ καλόν εἶναι τοιῦτον καλὸν ἀκοινώνητον. Τάχα γὰρ ἂν δὲ καλὸν ἂν εἴη συμφραττόμενον καὶ ξενοχωρέμενον, μὴ μέντοι προχεόμενόν τε καὶ μετεχόμενον. Οὐ δὲ φιλεῖ τις ἑαυτὸν ἀσφαλῶς, ὅτε μὴ κακείνυς, οἷς συντέτακται, τὸν ὅμοιον τρόπον φιλεῖ. Τὸ γὰρ αὐτόν μὲν ὀλβιῦν Ἀρεταῖς, ἀλογεῖν δὲ τῶν σὺν αὐτῷ τῆς αὐτῆς ἐχόντων ἐνδεῶς ὀλβιώσεως, ἐκ ἀσφαλῦς φιλίας τῆς εἰς αὐτὸν, ἐπείπερ οὐδὲ τῆς Ἐντολῆς. Ἀγαπήσεις γάρ φησι τὸν πλησίον σε ὡς ἑαυτόν. Διὸ χρὴ κήδεσθαι τὺς συνασκυμένυς ἀλλήλων ὡς ἑαυτῶν. Καὶ εἴτις ἴσως σφάλλοιτό ποτε κατά τι τῦ δέοντος, ὑπόμνησιν ποιεῖσθαι τὺς ἱκανωτέρυς τῦ συνοίσοντος πρὸς αὐτὸν ἐν πραότητι, τὸ σφάλμα τιθέντας ὑπ' ὄψιν, καὶ τὴν διόρθωσιν ἐπισεύδοντας. Ἐλεγμῷ γὰρ ἐλέγξεις τὸν πλησίον σε γέγραπται, καὶ οὐ λήψῃ δι' αὐτὸν ἁμαρτίαν. Ἁμαρτάνει τοιγαροῦν ὁμολογυμένως ὁ ἐφησυχάζων τοῖς ἁμαρτάνεσι· ὅ, τε δῶ-

ρον εἰληφὼς ἀρετῆς καὶ παρ' ἑαυτῷ κατορύττων, καὶ μὴ διδοὺς ἐν σπουδῇ τοῖς οὐκ ἔχουσιν, ὡς ὀκνηρὸς δοῦλος καὶ πονηρὸς κατακρίνεται, καὶ σωτηρίαν ἑαυτῷ μονοτροπευόμενος, σωτηρίαν ἀπόλλυσι, τῷ περιορᾷν τὸν ἀδελφὸν μὴ σωζόμενον. Ὁ γε μὴν ἔργοις τιμίοις ἑαυτόν τε πλουτίζων, καὶ πενομένοις προσεπαρκῶν, ἀγαθὸς καὶ πιστὸς, καὶ πολλῶν ἐπάξιος ἀντιδόσεων.

Τοσαῦτα κατ' ἐπιτομὴν εἰρήσθω περὶ Ἀρετῆς Πρακτικῆς καὶ Καθαρτικῆς. Καθαρτικὴ γὰρ οὐδὲν ἕτερον, ἢ τῆς Πρακτικῆς τὸ ἀκρότατον· μεθ' ἣν ἡ Νοερὰ, μεθ' ἣν ἡ Θεουργική. Τέσσαρας γὰρ Ἀρετῆς ᾔδεσαν βαθμίδας οἱ Παλαιοί. Δύω Πρακτικῆς, Πολιτικὴν, ἣ καὶ Μετριοπάθεια, καὶ Καθαρτικὴν, τὴν δὴ καὶ Ἀπάθειαν. Δύω τε Θεωρητικῆς, Νοερὰν ἣ τοῦ ἀμιγοῦς καὶ ἀσυνθέτου καὶ ἀληθοῦς Ἀνθρώπου ζωὴ, καὶ Θεουργικὴν, ἥτις ἐστὶν ὑπὲρ Ἄνθρωπον. Αἱ μὲν γὰρ ἠθικαὶ Ἀρεταὶ καὶ ἡ Φρόνησις, Ἀνθρώπου εἰσὶν Ἀρεταὶ τοῦ ἐκ Ψυχῆς συντεθειμένου καὶ Σώματος. Τοῦ δ' ἁπλοῦ Ἀνθρώπου καὶ ὄντως, ἡ κατὰ νοῦν ἐνέργεια καθέστηκεν Ἀρετὴ, καὶ τὸ ὑπὲρ Ἀρετὴν αὐτὸν ἐνεργεῖν. Ὅτε δὲ καὶ αὐτὴν ὑπεραναβαίη τὴν φύσιν, καὶ ἀδιαστάτως καθ' ὅσον οἷόν τε τὸν Θεὸν ἐνοπτρίζοιτο, τότε τὴν Θεουργικὴν Ἀρετὴν ἐκ θείας κληροῦται χάριτός τε καὶ ἀγαθότητος, καὶ ὑπὲρ Ἄνθρωπον ἐνεργεῖ, καὶ ὑπὲρ Ἄνθρωπον ζῇ, Θεὸς γεγονὼς τῇ μετοχῇ τῆς θείας ἐλλάμψεως. Οὐ μὴν εἰς τὴν ὑπερούσιον οὐσίαν ὁπωσοῦν μεταβιβαζόμενος. Τέλος Πρακτικῆς, ἀληθὴς Εὐζωΐα καὶ Μακαριότης· ἣν ὁρίζονται Ψυχῆς ἐνέργειαν κατ' Ἀρετὴν τελείαν ἐν Βίῳ τελείῳ, μεθ' ἡδονῆς ἀψευδοῦς. Βίος τέλειος, ἡ πᾶσα τοῦ Ἀνθρώπου ζωή. Ἀρετὴ τελεία, ἡ ὁλότης τῶν Ἀρετῶν. Ὁ γὰρ εἰς τὴν τοιαύτην Εὐζωΐαν καὶ Μακαριότητα πεφθακὼς, ἐνεργήσει κατὰ πάσας τὰς Ἀρετὰς ἐν ἡδύτητι θαυμαστῇ διὰ Βίου παντὸς, μεμνημένος τῶν διὰ τὴν Ἀρετὴν κόπων καὶ πόνων αὐτοῦ, καὶ ἧς δι' αὐτῶν τετύχηκε διαγωγῆς ἐκ θείας χρηστότητος, ὅσων τε καὶ οἵων ὑπάθλων διὰ δεσποτικὸν ἔλεον ἐσύστερον τεύξεται, θυμη-

ρεστάτην

ρεςάτην εἰλικρινῶς τὴν ὅλην ἕξει ζωήν. Κἄν τι τῶν ἐν βίῳ δυσχερῶν ἐπισυμβαίη καὶ πάλιν, προσθήκη καὶ τοῦτο γένοιτ' ἂν αὐτῷ τῆς Ἀγαλλιάσεως.

Προσεχῶς δὲ φάμενοι τὰς Ἀρετὰς ἐνεργεῖν τὸν Μακάριον· ἐνέργειάν τε τὴν Μακαριότητα κατὰ πᾶσαν εἰρηκότες εἶναι τὴν Ἀρετὴν, περὶ τῶν κατὰ πρᾶξιν εἴπομεν Ἀρετῶν. Περὶ τοῦ Τέλους γὰρ τῆς Πρακτικῆς ἐποιούμεθα τὸν λόγον, καὶ τῆς κατὰ πρᾶξιν Μακαριότητος. Ἡ γάρ τοι Θεωρία πάσης Ἀρετῆς ὑπερανῴκισται Πρακτικῆς, οὐρανία τις οὖσα καὶ ὑπερύψηλος, ἐνεργείᾳ θείᾳ κατὰ δύναμιν ἀνθρωπίνην παρεμφερής. Ἀδύνατον δὲ συςῆναι ταύτην οὐκ οὔσης Πράξεως. Ἀλλ' ὅταν ἡ Πρᾶξις ἐκτελεσθείη βεβαίως καὶ ἀσφαλῶς, καὶ ὡς οὐκ ἂν ἔχοι τις κρειττόνως εἰπεῖν, καὶ ἡ καθ' αὑτὴν ἔλθοι Μακαριότης, κάλλει φυσικῷ διαλάμπουσα, τότε καὶ ἡ Θεωρία μετὰ πλείςης ἀγλαΐας ἐπέρχεται καὶ φαιδρότητος, τὴν Πρᾶξιν ὄχημα ποιουμένη, καὶ ταύτης ἐπιπρεπῶς ἐπιβαίνουσα. Θεωρία γάρ ἐςιν ἐνέργεια νοερὰ, καὶ ἡ κατ' αὐτὴν ζωὴ νοερὰ ζωὴ, (διὰ τελείας κατορθουμένη καθάρσεως.) καὶ παντὸς σαρκικοῦ φρονήματος ἀπόθεσις. Σύμπαντα γὰρ τὰ τοῖς σαρκικοῖς ἐμφαινόμενα πορρωτάτω, διὰ τῆς καθαρτικῆς ἀποσκορακίσας ὁ Θεωρητικὸς, καὶ πᾶσαν ὕλην ἐκτιναξάμενος ὥσπερ τινα φόρτον ἀνοίκειον, ἀκατάλληλον, καὶ ἀπέριττος, ἢ μᾶλλον ἄϋλος γεγονὼς, κούφως ἄνεισι πρὸς Θεὸν τῆς αὐτοῦ μόνης ἐφιέμενος λαμπρότητος καὶ θαυμασιότητος. Ταῖς θείαις τοίνυν ἀςραπαῖς ἐλλαμπόμενός τε καὶ φωτιζόμενος, καὶ ἄῤῥητον ἀγαλλιώμενος ἀγαλλίασιν, ὅσον ἐλλάμπεσθαι δύναται, μᾶλλον ἐπιτείνει τὴν ἔφεσιν. Ὅσον δ' αὐτὴν ἐπιτείνει, πλέον ἐλλάμπεται. Διὸ δὴ πᾶσαν χέσιν καὶ κόσμου καὶ Σώματος, καὶ ζωῆς τῆς ἐν γῇ πάμπαν ἀπαρνησάμενος, καὶ πᾶντα πόθον ὁλοτελῶς συναγαγὼν εἰς Θεὸν, καὶ παρὰ Θεῷ μένων ἡδρασμένος διαπαντὸς, Θεὸς γίνεται κατὰ μέθεξιν καὶ αὐτὸς, καὶ ἀπὸ τῆς ἁπλῶς νοερᾶς ἐνεργείας τε καὶ ζωῆς, φθάνει πρὸς τὴν θεουργικὴν, βαθμοὺς ἀμείβων Μακαριότητος.

ριότητος. Ὥσπερ γὰρ τῆς Πρακτικῆς ἀκρότατον ἡ Καθαρτική· ἔτω τῆς Θεωρητικῆς ἀκρότατον ἡ Θεουργική. Καὶ καθὼς ἡ πολιτοπρεπὴς Ἀρετὴ μετριοπαθῆ ποιεῖ τὸν ταύτην κλησάμενον, ἡ δέ γε κάθαρσις ἀπαθῆ· παραπλησίως ἡ χορεία μόνως καὶ ἰδιαίτατα δείκνυσιν Ἄνθρωπον τὸν ἔχοντα ταύτην. Καὶ γὰρ Ἄνθρωπος εἰλικρινὴς τῆς ἀληθείας ὁ Νῆς, ἐκλός τινος ἑτερότητος. Ἡ δέ γε Θεουργικὴ Θεὸν ἐργαζομένη τὸν εἰς αὐτὴν καταντήσαντα, τὸ Τέλος τῆς ἀναβάσεως δίδωσιν αὐτῷ, καὶ εἶναι καὶ ζῆν, καὶ ἐνεργεῖν ὑπὲρ Ἄνθρωπον. Ὁ μὲν ἓν διὰ τῆς Πρακτικῆς ἑαυτὸν ἀπαθανατίσας Μακάριος. Ὁ δὲ καὶ τὴν Θεωρίαν διὰ τῆς παντελῆς καθάρσεως ἠξιωμένος προσεπιλήσασθαι, καὶ ἱερῶς ζῆν, εἶτα καὶ τελέως μετὰ Θεῦ τετάχθαι, καὶ χάριτι τεθεῶσθαι· Μακαριώτατος.

Τῷ Συντελεστῇ τῶν Ὅλων Θεῷ Χάρις, τῦ Τέλους χάριν.